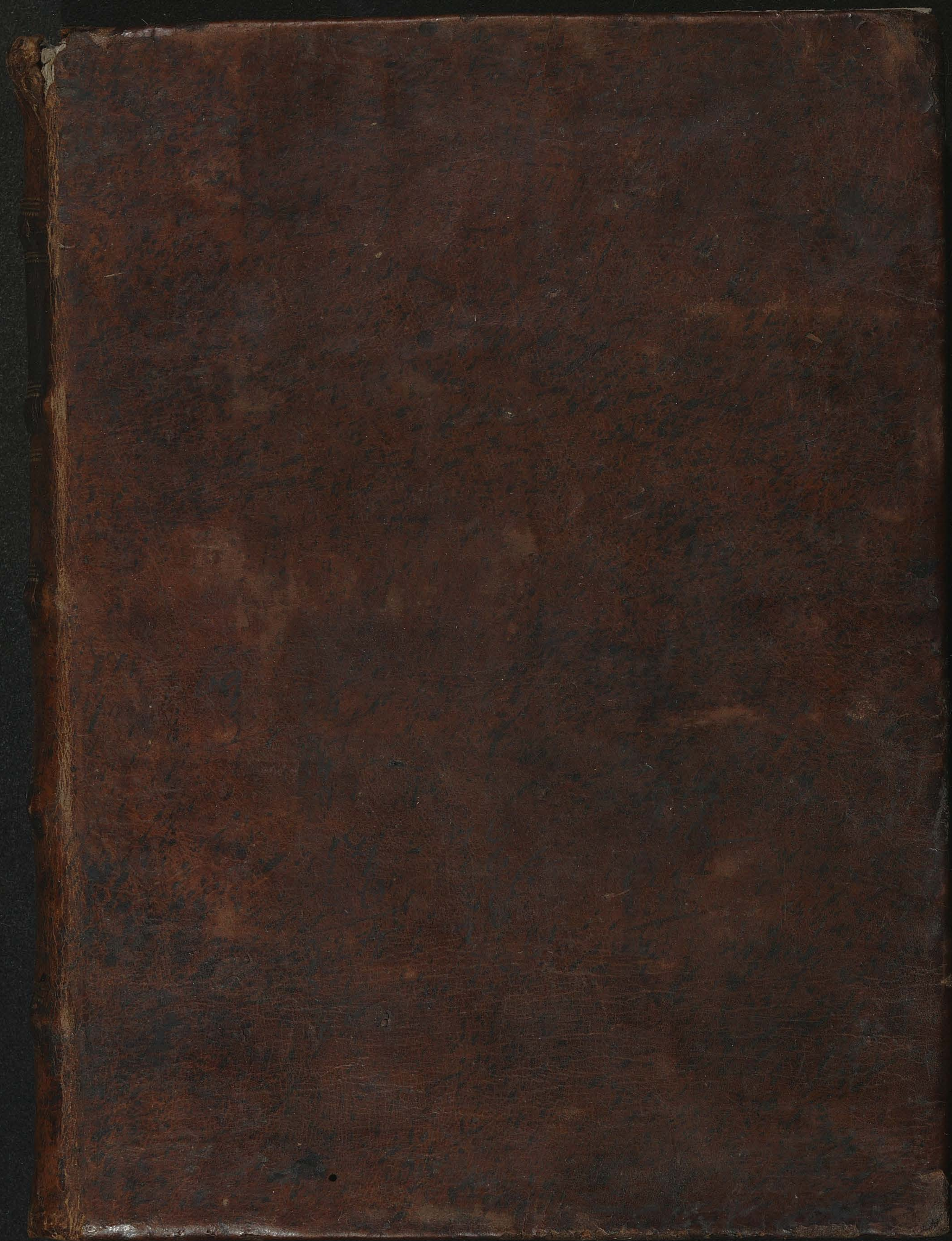
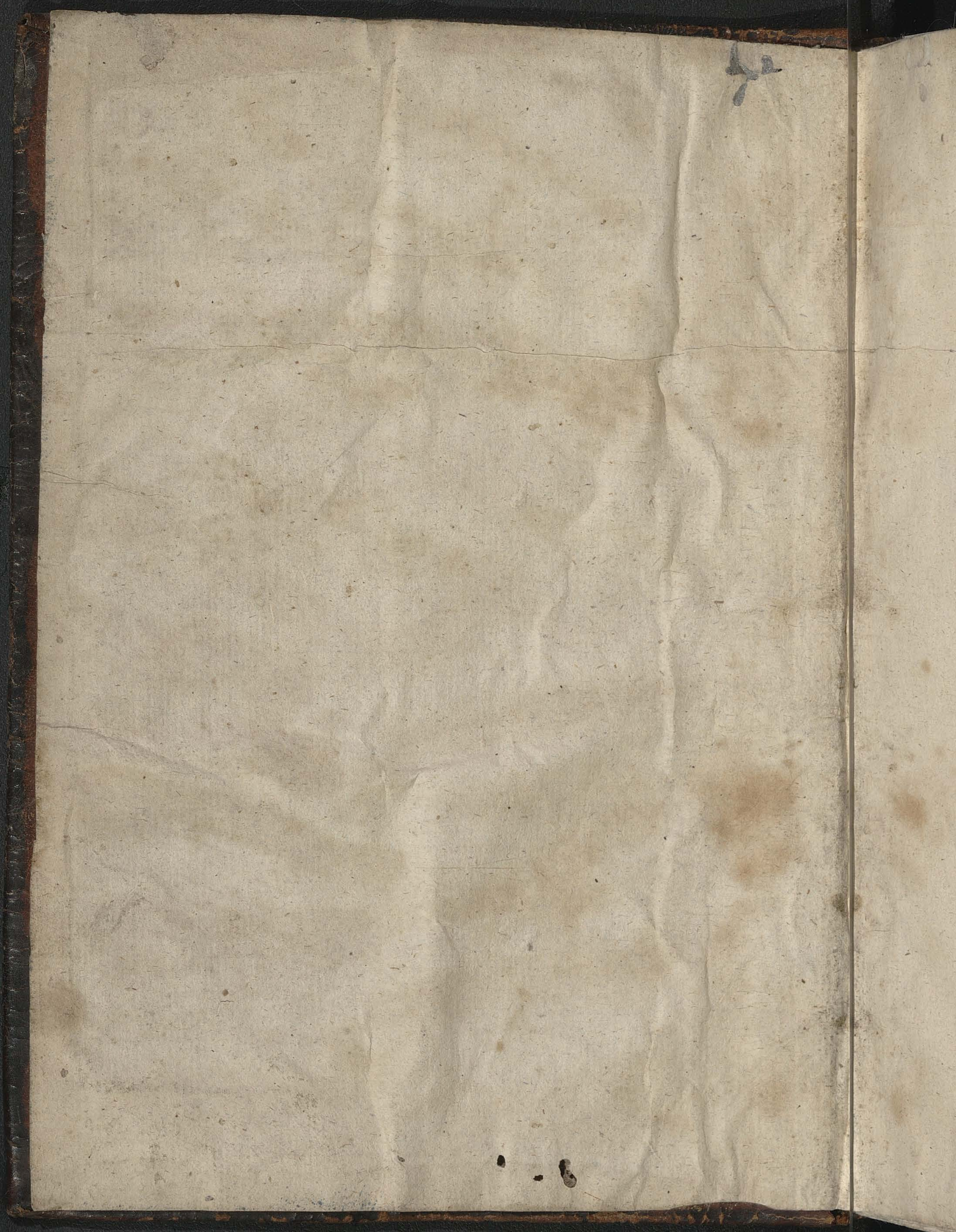
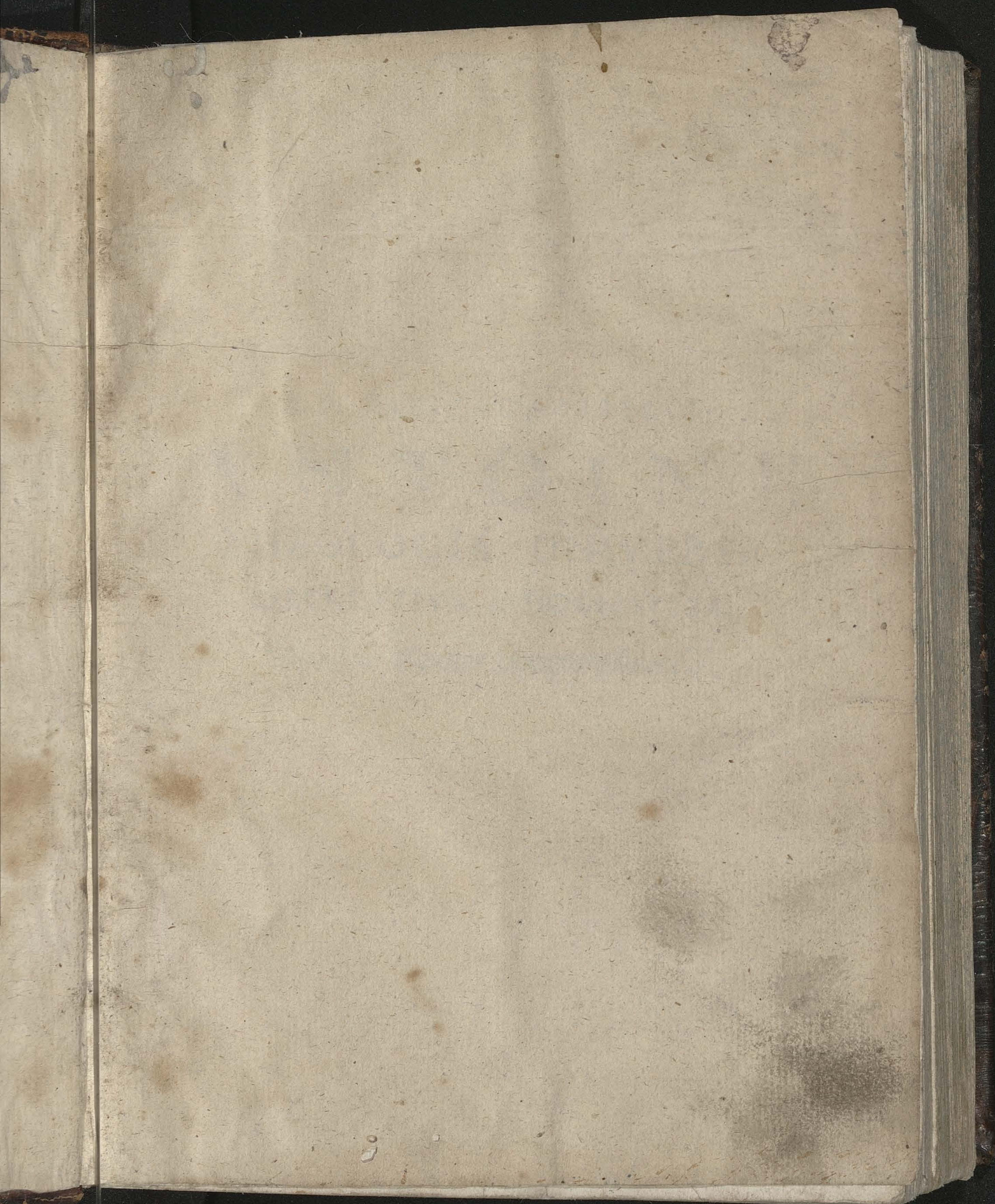

THEOLOGIA
UNIVERSA
SPECULATIVA ET DOGMATICA,

Complectens omnia Dogmata, & singulas Quæstiones Theologicas, quæ in Scholis tractari solent,

AD USUM THEOLOGIÆ CANDIDATORUM accommodata.

AUTHORE R. P.

PAULO-GABRIELE ANTOINE

Societatis JESU Presbytero, Sacræ Theologiæ Doctore & Ex-professore.

TOMUS SECUNDUS,

CONTINENS TRACTATUS

De Gratia.
De Sacramentis in genere.
De Baptismo.
De Confirmatione.
De Eucharistia.
De Pœnitentia.
De Indulgentiis.
De Extrema-Unctione.
De Ordine.
De Matrimonio.

EDITIO VENETA PRIORIBUS CORRECTIOR.

VENETIIS, MDCCLXII.

Ex Typographia Balleoniana.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

INDEX.

TRACTATUS.

De Gratia.

TRACTATUS.

De Sacramento in genere.

TRACTATUS

De Sacramento Baptismi.

TRACTATUS

De Sacramento Confirmationis.

TRACTATUS

De Sacramento Eucharistiæ.

CAP.

TRACTATUS

De Sacramento Pœnitentiæ.

AR-

APPENDIX.

TRACTATUS

De Indulgentiis.

TRACTATUS

De Sacram. Extremæ-Unctionis.

TRACTATUS

De Sacramento Ordinis.

TRACTATUS

De Sacramento Matrimonii.

THEO-

THEOLOGIA UNIVERSA SPECULATIVA ET DOGMATICA.

TRACTATUS DE GRATIA.

QUÆSTIO PRÆAMBULA.

De acceptione, & divisione Gratiæ.

RATIA generatim est bonum a Deo gratis datum: unde opponitur debito; juxta illud, ad Roman. cap. 11. *Si autem gratia, jam non ex operibus: alioquin Gratia jam non est Gratia.*

Gratia dividi potest in naturalem, & supernaturalem. Naturalis est quodvis beneficium ordinis naturalis, gratis datum, ut creatio, conservatio, &c. Gratia supernaturalis est beneficium ordinis supernaturalis a Deo gratis datum. Supernaturale autem dicitur, quod naturæ ordinem, vires & exigentiam superat. De utraque Gratia sic loquitur Sanctus Augustinus, in Psalm. 43. *Non fuisti, factus es: quid Deo dedisti? malus fuisti, & liberatus es: quid Deo dedisti? quid non ab eo gratis accepisti? merito & Gratia nominatur, quia gratis datur.*

De Gratia supernaturali hic solum agitur, quæ sola dicitur Gratia simpliciter & sine addito: tum quia supposito etiam creationis beneficio, non debetur naturæ: tum quia superioris est ordinis ad alteram, quæ proinde non dicitur Gratia nisi secundum quid, & cum addito diminuente, nempe naturalis.

Gratia supernaturalis duplex distinguitur. Alia quæ ex mera Dei liberalitate non indignis sed non dignis detur: talis fuit Gratia Angelis & Adamo in statu innocentiæ data Nam id dicitur simpliciter Gratia, quod neque justitiæ, neque operibus, neque naturæ debetur. Alia, quæ non solum ex liberalitate, sed etiam ex pura Dei misericordia hominibus lapsis & positive indignis datur intuitu meritorum Christi; & est Gratia strictissime sumpta, de qua præcipue agunt Theologi, & quæ est Gratia Christi Redemptoris.

Gratia utroque hoc sensu, sed præsertim ultimo sumpta dividitur.

1. In creatam, & increatam. Gratia creata

sunt beneficia vocationis & justificationis, &c. Increata est bona voluntas divina, prædestinatio, unigenitus Dei Filius: &c.

2. In temporalem & æternam. Gratia temporalis est beneficium gratuitum in tempore collatum. Gratia æterna est ea quæ existit ab æterno, ut prædestinatio ad Gratiam & ad gloriam, prædestinatio operum salutarium, &c.

3. In internam, & externam. Gratia interna est ea, quæ in nobis est, ut illustratio mentis pia motio voluntatis, habitus supernaturales, &c. Gratia externa est ea, quæ extra nos est, ut doctrina Christi, exempla virtutum, piæ exhortationes, & alia, quibus, adjuncta interiore Gratia, excitamur & adjuvamur ad malum fugiendum, vel bonum agendum.

4. In Gratiam gratis datam, & Gratiam gratum facientem. Gratia gratis data est ea, quæ ad aliorum salutem præcipue datur. Ejusmodi Gratias novem numerat Apostolus, 1. ad Cor. c. 12. nimirum sapientiam, scientiam, fidem, genera linguarum, interpretationem sermonum, gratiam sanitatum, operationem virtutum, prophetiam, & discretionem spirituum. Alias etiam enumerat, ad Rom. c. 12. Dicitur autem Gratia gratis data, non quod ipsa sola, & non etiam Gratia gratum faciens, gratis detur; sed quia cum proprio & specifico nomine careat, ei tribuitur nomen genericum omni gratiæ conveniens. Gratia gratum faciens est ea, quæ ad propriam recipientis salutem præcipue datur: qualis est Gratia actualis & habitualis.

Gratia interna & gratum faciens subdividitur in habitualem, & actualem. Gratia habitualis, quæ etiam dicitur Gratia sanctificans, est ea, qua homo constituitur permanenter justus seu sanctus, Dei amicus & filius adoptivus.

Gratia actualis est auxilium internum supernaturale, transiens, quo Deus creaturam intellectualem illustrat, excitat, & adjuvat ad eliciendos actus salutares. Unde subdividitur in excitantem, & adjuvantem. Gratia excitans, quæ etiam præveniens præparans, operans, præoperans, & vocatio appellatur, est auxilium consistens tum in supernaturali cognitione boni faciendi, vel mali fugiendi, & motivi circa alterutrum: tum in pia voluntatis motione ad bonum illud cognitum agendum, vel malum fugiendum libere. Qui actus intellectus & voluntatis necessarii sunt, seu non sunt nobis liberi, sed a Deo producuntur in nobis, & nobiscum, physice ac necessario, non libere agentibus: & idcirco dicuntur fieri in nobis sed sine nobis, libere scilicet operantibus. Quare Gratia excitans consistit tum in supernaturali illustratione intellectus, tum in pia ac in deliberata motione voluntatis, seu inspiratione. Dicitur autem excitans, & vocatio; quia hominem non cogitantem & quasi sopitum vocat, excitat ad bonum salutare, illustrando mentem, & movendo ac pulsando voluntatem. Dicitur etiam præveniens, præparans, præoperans; quia prævenit & præparat salutarem libertatis usum: operans vero, quia Deus per illam operatur in homine solus, hoc est, sine libera hominis operatione; quam scilicet prævenit ac præparat per hanc Gratiam.

Gratia adjuvans, quæ etiam cooperans, & concomitans dicitur, est auxilium, quo Deus voluntatem Gratiæ excitanti libere consentientem adjuvat, seu quo Deus adjuvat voluntatem ad consentiendum Gratiæ excitanti, & cum ea physice cooperatur ad salutarem ejus consensum: qui salutaris consensus voluntatis est ipsemet actus salutaris, ad quem Gratia excitans movet & solicitat voluntatem. Gratia autem adjuvans, physice & adæquatè sumpta, consistit tum in Gratia excitante, perseverante seu continuata; tum in concursu Dei supernaturali. Nam Gratia adjuvans non producit consensum liberum voluntatis, nisi cum ipsa voluntate ut mota, excitata, & corroborata per Gratiam excitantem: quæ quidem eo fine datur, ut homo possit & libere velit agere salutariter. Unde voluntas nil salutare vult libere, nisi ut illustrata & excitata actu per Gratiam prævenientem. Hinc cum Gratia adjuvans operatur consensum, Gratia excitans semper adest. Cum autem datur Gratia excitans, semper præsto est Gratia adjuvans. Nam Gratia excitans semper datur a Deo ex intentione ut voluntas agat bonum, ad quod requiritur concursus supernaturalis. Unde Deus qui pro bona sua voluntate dedit Gratiam prævenientem, hoc ipso paratus est ex se ipso ad actu concurrendum cum creatura, & re ipsa si voluntas non resistit motioni Gratiæ excitantis, Deus ex certa scientia & providentia concurrit cum ipsa in eandem actionem liberam, & cum ea producit actum salutarem.

De utraque illa Gratia scilicet excitante, & adjuvante sic loquitur S. Augustinus, l. de Gratia & libero arbitrio, c. 17.

Præ-

Præparat voluntatem, & cooperando perficit quod operando incipit. Quoniam ipse ut velimus, operatur incipiens, qui volentibus cooperatur perficiens ... ut ergo velimus, sine nobis operatur: cum autem volumus, & sic volumus ut faciamus, nobiscum cooperatur. Tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cum volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. Item Concil. Tridentinum, sess. 6. cap. 5. utriusque Gratiæ meminit, ubi ait, quod *per ejus excitantem atque adjuvantem Gratiam* peccatores ad justificationem disponantur.

Porro Gratia subsequens vel est ipsamet Gratia adjuvans, quæ dicitur subsequens respectu Gratiæ prævenientis quam præsupponit: vel est simul Gratia præveniens & adjuvans prout a Deo continuantur ad perficiendum bonum propositum, præconceptum ex utriusque Gratiæ auxilio, ut explicat Sanct. Augustinus lib. 3. contra duas Epistolas Pelagianorum, c. 9. ubi ait: *Ut incipiamus dictum est: misericordia ejus præveniet me. Ut perficiamus dictum est: misericordia ejus subsequetur me.* Et cap. 10. *Hominis propositum bonum adjuvat quidem subsequens Gratia; sed nec ipsum esset, nisi præcederet Gratia.*

Nota. Gratia excitans movet & corroborat non solum moraliter, per illustrationem incitando, suadendo, exhortando, virtutis pulchritudinem & vitii turpitudinem ostendendo, & suppliciorum acerbitatem proponendo; sed etiam physice per inspirationem, seu indeliberatam voluntatis motionem, qua voluntas physice movetur & inclinatur ad boni amorem, desiderium, prosecutionem, vel ad mali fugam, & qua motus concupiscentiæ vel extinguitur, vel minuitur, vel ejus vis eliditur aut retardatur, relinquendo tamen voluntati liberam sui actus determinationem.

Gratia excitans subdividitur in sufficientem, & efficacem. Gratia sufficiens est ea, quæ potest habere, sed non habet effectum ad quem datur, idque ex sola culpa voluntatis nolentis ei consentire. Dicitur sufficiens, non quod Gratia efficax non sit etiam vere sufficiens, sed quia cum proprio ac specifico nomine careat, commune utrique divisionis membro accepit. Subintelligitur autem vox *mere*: nam re vera est mere sufficiens. Gratia vero efficax est vere sufficiens, & insuper efficax: nam Gratia efficax est ea, quæ non solum potest habere, sed etiam certo & infallibiliter habitura est effectum si detur.

CAPUT I.

De erroribus Pelagianorum, Semipelagianorum, & Jansenii.

ARTICULUS I.

Pelagianorum errores circa Gratiam.

PElagius fuit natione Anglus, vel (ut alii volunt) Scotus, professione monachus acri ingenio præditus, & facundus, sed vafer ac callidus, & quandiu fidem rectam habuit, aut errores suos utcumque dissimulavit, sanctus habebatur. Ruffinum magistrum errorum suorum antesignanum, teste S. Hieronymo habuit: discipulum vero primarium Cœlestium, sibi ingenio non imparem.

Pelagii hæresim ad hæc duo capita generatim revocat Sanctus Augustinus, nempe quod negaret peccatum originale, & necessitatem Gratiæ actualis interioris prævenientis ad quodlibet opus salutare, quæ gratis daretur. Sed ut Pelagianismus circa Gratiam melius innotescat, is in quatuor status distinguendus est.

Primus status est, in quo Pelagiani, omisso nomine Gratiæ, docuerunt naturales vires liberi arbitrii sufficere ad servanda omnia mandata, superandas quasvis tentationes, præstanda opera omnium virtutum, & assequendum æternam salutem. Constat ex Sancto Augustino, serm. 11. de verbis Apostoli, ubi Pelagianos sic loquentes inducit: *Ipsi fecimus nos, id est, ut justi essemus, justos nos libera voluntate fecimus. Quando conditi sumus, liberum arbitrium accepimus. Ut ergo justi simus, libero id arbitrio agimus. Quid adhuc Deum invocamus, ut justos nos faciat, quod habemus in potestate ut nos ipsos justos faciamus.*

Secundus status est, in quo Pelagiani ad decipiendos Catholicos, & vitandam eorum offensionem, ac hæresis notam, nomen Gratiæ admiscerunt, liberum arbitrium appellando Gratiam, eo quod scilicet gratis a Deo, nullis nostris præcedentibus meritis, nobis in creatione concedatur. Constat ex S. Augustino, serm. 11. de verbis Apostoli, ubi de Pelagianis hæc ait: *Disputantes ergo contra Gratiam pro libero arbitrio, fecerunt auribus piis & catholicis offensionem, cœperunt horreri, cœperunt ut certa pernicies devitari; cœpit de illis dici quod contra Gratiam disputarent. Et invenerunt ad revelandam istam invidiam tale commentum. Non, inquit, contra*

Gratiam Dei disputo. Unde probas? eo ipso, inquit, non contra Gratiam Dei disputo, quod liberum arbitrium defendo. Vide acumen, sed vitreum, quasi lucet vanitate, sed frangitur veritate.

Tertius status est is, in quo Pelagiani a Catholicis objurgati, quod nullam præter liberum arbitrium admitterent Gratiam, novum Gratiæ genus agnoverunt, nempe legem & doctrinam. Constat ex Canone IV. Concil. Carthaginensis, & ex S. Augustino variis locis Legi & doctrinæ addiderunt remissionem peccatorum, ut testatur S. Augustinus, lib. de gestis Pelagii, c. 35. & remissioni peccatorum adjecerunt exempla Christi. Verum hanc legis, doctrinæ, virtutum & exemplorum Christi Gratiam dixerunt non esse absolute necessariam, sed sufficere liberum arbitrium ad bonum salutare agendum, & malum vitandum, ut constat ex S. Augustino, l. de Gratia Christi, c. 41. ubi Pelagii doctrinam exponens, ait; *Sed hoc adjutorium legis atque doctrinæ etiam propheticis fuisse temporibus: adjutorium autem Gratiæ, quæ proprie Gratia nuncupatur, in Christi esse arbitratur exemplo: quod nihilominus ad doctrinam pertinere perspicitis, quæ nobis evangelica prædicatur: ut videlicet tamquam via demonstrata, qua ambulare debeamus, jam viribus liberi arbitrii, adjutorio nullo alterius indigentes, sufficiamus nobis, ne deficiamus in via: quamvis & ipsam viam contendat etiam sola inveniri posse natura, sed facilius, si adjuvet Gratia.*

Quartus & ultimus status est ille, in quo Pelagiani præter peccatorum remissionem, & externam Gratiam legis & doctrinæ, atque exemplorum Christi, admiserunt Gratiam internam illustrationis. Constat ex S. August. l. de Gratia Christi, c. 7. ubi hæc Pelagii verba refert: *Adjuvat nos Deus per doctrinam & revelationem suam, dum cordis nostri oculos aperit; dum nobis, ne præsentibus occupemur, futura demonstrat; dum diaboli pandit insidias; dum nos multiformi & ineffabili dono Gratiæ cælestis illuminat.* Et lib. de Hæres. 88. sic ait: *Pelagius a fratribus increpatus, quod nihil tribueret adjutorio Dei ad ejus mandata facienda, correptioni eorum hactenus cessit, ut non eam libero arbitrio præponeret, sed infideli calliditate supponeret, &c.* Ergo Pelagius cessit increpationi, qua increpabatur quod non admitteret Gratiam internam, nam externam admittebat. Ergo admisit aliquam Gratiam internam illustrationis scilicet; nam Gratiam internam immediate afficientem voluntatem nunquam agnovit, ut Sanctus Doctor inferius docet his verbis: *Ac per hoc divinitus nobis dari scientiam confitentur, qua ignorantia pellitur. Charitatem autem* (id est piam motionem voluntatis ad bonum) *dari negant, qua pie vivitur.*

Sed Pelagiani internam illustrationis Gratiam cum duplici errore admisere. Nam 1. dicebant eam necessariam non esse nisi ad facilius agendum bonum. Pelagius enim, teste S. Aug. l. de Hæres. 88. de hac Gratia dicebat, *ad hoc eam dari hominibus, ut quæ facere per liberum jubentur arbitrium, facilius possint implere per Gratiam. Dicendo utique ut facilius possint, voluit credi, etiamsi difficilius, tamen posse homines sine Gratia divina facere jussa divina.* Quare, ut addit S. Doct. Pelagiani nullam aliamGratiam ad bonum salutare agendum & malum vitandum necessariam agnoscebant nisi liberum arbitrium, quod Deus per solam legem & doctrinam, sive exterius sive interius propositam adjuvaret ad facilius posse. *Illam vero, inquit, Gratiam Dei, sine qua nihil possumus facere, non esse dicunt nisi in libero arbitrio, quod, nullis suis præcedentibus meritis, ab illo accepit nostra natura, ad hoc tantum ipso adjuvante per suam legem atque doctrinam, ut discamus quæ facere, & quæ sperare debeamus.* Ib. 2. dicebant internam illustrationis Gratiam obtineri bonis operibus mere naturalibus, unde negabant esse gratuitam. Constat ex S. Aug. l. de Gratia & libero arbitrio, c. 14. ubi ait: *Cum fuerint convicti, non defensores, sed inflatores & precipitatores liberi arbitrii, quia neque scientia divina legis, neque natura, neque sola remissio peccatorum est illa Gratia, quæ per Jesum Christum Dominum nostrum datur; sed ipsa facit ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur.... ad hoc se convertunt, ut quocumque modo conentur ostendere, Gratiam Dei secundum merita nostra dari.*

Itaque Pelagianorum errores circa Gratiam, quibus semper pertinaciter adhæserunt, in eo consistebant, quod negarent tum necessitatem, tum gratuitatem Gratiæ internæ, præsertim immediate afficientis voluntatem, cujus ne existentiam quidem admiserunt, aut certe non nisi cum duplici illa corruptela. Nullos quoque actus supernaturales secundum entitatem admisit Pelagius. Et quamvis admiserit interiorem illuminationem ex parte objecti, quam nempe

Spiritus sanctus clarius & distinctius intellectui proponit aliquam veritatem, cui quidem solis viribus naturalibus assentiamur; nunquam tamen admisit interiorem illuminationem ex parte potentiæ, seu intellectus, qua nempe intellectus a Spiritu sancto elevetur & corroboretur ad melius intelligendum, & ad eliciendum actum supernaturalem, & nobiliorem, quam possit naturæ viribus elicere, ut testatur S. August. l. de Gratia Christi, c. 41. his verbis: *ita ut ipsas quoque orationes, ut in scriptis suis apertissime affirmat* (Pelagius) *ad nihil aliud adhibendas opinetur, nisi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur, non ut adjuvetur mens hominis, ut id quod faciendum esse dicerit, etiam dilectione & perficiat.*

Quæres utrum Pelagiani admiserint Gratiam habitualem seu sanctificantem?

Resp. affirm. Prob. 1. Ex ipso Pelagio, qui in commentario capitis 6. epistolæ ad Romanos, sic ait: *quare multa peccata dimisit abundantia donationis Spiritus-sancti? Quia multa sunt dona. Ipsa enim justitia donatur per baptismum, non ex merito possidetur.* Justitia autem illa nil aliud est quam Gratia sanctificans. Nam Pelagius nunquam habitus supernaturales Fidei, Spei & Charitatis per se infusos admisit: semper enim sensit, liberum arbitrium cum lege & doctrina sive forinsecus sive intrinsecus proposita sufficere ad actus salutares; & consequenter non agnovit habitus supernaturales, qui dent simpliciter posse salutariter operari, 2. Ex S. August. asserente Pelagianos dicere, *non ideo parvulos baptizari, ut remissionem accipiant peccatorum, sed ut sanctificentur in Christo.*

ARTICULUS II.

De qua Gratia controversia fuerit Catholicos inter & Pelagianos?

§. I.

Nota. JAnsenius Iprensis Episcopus, ut suæ gatiæ necessitanti præluderet, docuit, l. 6. de hæresi Pelagiana, Pelagianos admisisse Gratiam interiorem etiam inspirationis seu voluntatis, sed quæ relinqueret indifferentiam activam. Unde concludit S. Augustinum, ac proinde Catholicos, quorum partes agebat, nunquam contendisse cum Pelagianis de adjutorio Gratiæ, quocum maneret indifferentia activa volunratis, sed de adjutorio necessitante, & excludente indifferentiam activam, quam ipse Jansenius passim dicit esse dogma Pelagianum.

Dico 1. Sancti Augustini & aliorum Catholicorum contentio cum Pelagianis non fuit de Gratia necessitante.

Prob. 1. Quia alioqui S. August. & alii Catholici graviter errassent; nam Gratia necessitans a Conc. Tridentino & ab Ecclesia damnata est ut hæretica. 2. Quia S. Augustinus, in libris contra Pelagianos scriptis numquam negavit, imo aperte docuit manere sub Gratia libertatem ab omni necessitate simplici antecedente, ut, l. de natura & Gratia, c. 65. infra citando, & l. 2. de nuptiis & concupiscentia, c. 3. ubi sic Julianum Pelagianum alloquens ait: *Non itaque sicut te atque alios fallens loqueris, si quis aut liberum in hominibus arbitrium, aut Deum esse nascentium conditorem dixerit, Cælestianus & Pelagianus vocatur: ista quippe catholica fides dicit. Sed si quis ad colendum recte Deum sine ipsius adjutorio dicit esse in hominibus liberum arbitriū, & quisquis ita dicit Deum nascentium conditorem, ut parvulorum neget a potestate diaboli redemptorem, ipse Pelagianus & Cælestianus vocatur. Liberum itaque in hominibus esse arbitrium, & Deum esse nascentium conditorem, utrique dicimus: non hinc estis Cælestiani & Pelagiani. Liberum autem quemquam esse ad agendum sine adjutorio Dei, & non erui parvulos a potestate tenebrarum, & sic transferri in regnum Dei, hoc vos dicitis; hinc estis Celestiani & Pelagiani.*

Dico 2. Sancti Augustini & aliorum Catholicorum contentio cum Pelagianis circa Gratiam fuit præcise de adjutorio immediato ex parte voluntatis, eam prævenientе, excitante & corroborante, quod esset simpliciter necessarium ad omnes actus salutares eliciendos, & gratuitum.

Prob. 1. Ex Concil. Milevitano, can. 4. ubi Pelagianorum errorem circa Gratiam damnat his verbis: *Quisquis dixerit, Gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, propter hoc nos tantum adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus quid appetere, quid vitare debeamus; non autem per illam præstari, ut quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit.* Gratia autem; per quam præstatur, ut bonum facere diligamus atque valeamus, est Gratia inspirationis, seu pia motio voluntatis indeliberata & supernaturalis, qua voluntas inclinatur ad bo-

ad bonum, & corroboratur contra motus concupiscentiæ ei obsistentes,

Prob. 2. Ex S. Augustino, l. de Gratia Christi, c. 47. ubi hæc de Pelagianis ait: *quantum attinet ad istam de divina Gratia & adjutorio quæstionem, tria illa, quę apertissime distinxit, attendite, posse, velle, esse; idest, possibilitatem, voluntatem, actionem. Si ergo consenserit nobis, non solum possibilitatem in homine, etiamsi nec velit, nec agat bene sed ipsam quoque voluntatem & actionem divinitus adjuvari, & sic adjuvari, ut sine illo adjutorio nihil bene velimus & agamus, eamque esse Gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum, in qua nos sua, non nostra justitia, justos facit, ut ea sit vera nostra justitia, quæ ab illo est; nihil de adjutorio Gratiæ Dei, quantum arbitrio, inter nos controversiæ relinquetur.* Ergo inter S. Augustinum & Pelagium nulla jam esset controversia de Gratia divina, si Pelagius præter legem & doctrinam, qua dicebat adjuvari possibilitatem, nempe liberum arbitrium, fateatur nos adjuvari per auxilium voluntatis gratuitum, sine quo nihil unquam bene, idest, salutariter velimus & agamus. Ergo contentio Augustinum inter & Pelagium erat præcise, de auxilio aliquo gratuito immediato se tenente ex parte voluntatis ut necessario ad quodlibet opus salutare.

Item S. Augustinus, l. de Gratia, c. 10. ait: *eam* (Gratiam) *aliquando fateatur* (Pelagius) *qua futuræ gloriæ magnitudo non solum promittitur, verum etiam creditur & speratur: nec solum revelatur sapientia verum & amatur: nec suadetur solum omne quod bonum est, verum & persuadetur.* Ex quo sic argumentor. Augustinum inter & Pelagium contentio erat de ea Gratia, cujus confessionem Sanctus Doctor a Pelagio postulabat. Atqui Sanctus Doctor a Pelagio postulabat confessionem Gratiæ, non quæ necessitaret, sed quæ vires ad credendum & sperandum suppeditat, qua amor omnis boni salutaris inspiratur. Ergo de ejusmodi Gratia erat contentio inter S. Augustinum & Pelagium.

Prob. 3. Contentio Augustinum inter & Pelagianos circa Gratiam fuit præcise de ea Gratia, quæ secundum fidem catholicam admitti debet, & quam negabant Pelagiani, ut patet. Sed adjutorium gratuitum, immediate afficiens voluntatem, & necessarium ad quodvis opus salutare faciendum, debet secundum fidem catholicam admitti, ut patet, & hoc pertinaciter negabant Pelagiani. Ergo de illo adjutorio erat præcise contentio. Minor quoad 2. partem patet etiam ex dictis de quarto & ultimo statu Pelagianismi, & ex l. de Gratia Christi, c. 3. ubi de Pelagio sic loquitur S. Augustinus: *Nam gratiam Dei & adjutorium, quo adjuvamur ad non peccandum, aut in natura & libero ponit arbitrio, aut in lege atque doctrina: ut videlicet cum adjuvat Deus hominem, ut declinet a malo & faciat bonum, revelando & ostendendo quid fieri debeat, adjuvare credatur; non etiam cooperando, & dilectionem inspirando, ut id quod faciendum esse cognoverit faciat.* Et c. 8. *Hinc itaque apparet hanc eum Gratiam confiteri qua demonstrat & revelat Deus quid agere debeamus, non qua donat atque adjuvat ut agamus.* Et l. 5. operis imperfecti, quod opus morte præventus absolvere non potuit, n. 48. sic Julianum alloquitur: *quamvis & ipsum adjutorium, quod subministrare Deum cogimini confiteri, quale dicatis esse, non lateat. Legem quippe, non spiritum dicitis, cum Paulus Apostolus per subministrationem Spiritus-sancti nos doceat adjuvare: quod ideo commemorandum putavi, ne forte qui audiunt vel legunt de subministratione divini adjutorii sententiam tuam, obliviscantur hæresim vestram.*

Aliqui tamen Pelagiani fateri visi sunt Gratiam illa inspirationis simpliciter necessariam esse, non quidem ad incipiendum, sed ad perficiendum opus salutare, sic tamen ut cum cæteris docerent eã propter præcedentia aliqua opera naturalia dari. Sed quoad hoc recensendi sunt inter Semipelagianos. Nam de illis hæc ait sanctus Augustinus, l. 2. contra duas Epist. Pelagian. c. 8. *Isti enim volunt in homine ab ipso homine incipere cupiditatem boni, ut hujus cœpti meritum etiam perficiendi Gratia consequatur, si tamen hoc volunt. Pelagius enim facilius dicit impleri quod bonum est si adjuvet Gratia. Quo additamento, idest, addendo facilius, utique significat se hoc sapere, quod etiamsi Gratiæ defuerit adjutorium, potest, quamvis difficilius, impleri bonum per liberum arbitrium. Sed istis, quid in hac re sentiunt, non de illo auctore hujus hæresis describamus... fortassis ergo ipsi eo modo saltem servant locum Gratiæ, ut sine illa putent hominē posse boni sed imperfecti cupiditatem: perfecti autem non facilius per illam posse: sed nisi per illam omnino non posse. Verum & sic Gratiam Dei dicunt secundum merita nostra dari.*

Con-

Confirm. Quia Summi Pontifices & Concilia, a quibus Pelagiani damnati sunt, nunquam mentionem fecerunt Gratiæ necessitantis, sed solum Gratiæ etiam immediate afficientis voluntatem ut necessariæ simpliciter ad quemvis actum salutarem, & gratis datæ. Ergo de hac, non de illa erat contentio Catholicorum cum Pelagianis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Pelagiani objiciebant S. Augustino, quod admitteret fatum: non nisi quia S. Doctor postulabat ab illis confessionem Gratiæ necessitantis. Ergo contentio erat inter illos de Gratia necessitante, quam turbatur Augustinus, & negabant Pelagiani.

Resp. Nego min. Sed Pelagiani fatum falso objiciebant S. Doctori, quia præcise exigebat necessitatem Gratiæ interioris præsertim immediate afficientis voluntatem, quæ gratis, & non secundum merita naturalia, seu opera quædam bona solis naturæ viribus facta daretur, ut constat ex ipso August. l. 2. contra duas ep. Pelagianorum, c. 5. ubi ait: *peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus, sed ad peccandum valere in hominibus subditis diabolo. Ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei Gratia fuerit liberata, & ad omne opus bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta... nec sub nomine Gratiæ fatum asserimus, quia nullis hominum meritis Dei Gratiam dicimus antecedi ... unde autem eis visum fuerit nobis objicere, quod fatum asseramus sub nomine Gratiæ, cum aliquanto attentius cogitarem, prius eorum verba quæ consequuntur inspexi: Sic enim hoc nobis objiciendum putarunt: sub nomine, inquiunt, Gratiæ ita fatum asserunt, ut dicant, quia nisi Deus invito & reluctanti homini inspiraverit boni & ipsius imperfecti cupiditatem, nec a malo declinare, nec bonum possit arripere ... ex his eorum verbis intellexi, ob hoc illos vel putare vel putari velle, fatum nos asserere sub nomine Gratiæ, quia Gratiam Dei non secundum merita nostra dicimus dari, sed secundum ipsius misericordissimam voluntatem, &c.*

Obj. 2. Pelagiani accusarunt Sanctum Augustinum & alios Catholicos Manichæismi non nisi quia ab illis exigebant confessionem Gratiæ irrepudiabilis, Ergo.

Resp. Nego min. Sed Pelagiani Catholicos Manichæismi insimulabant, tum quod assererent homines nasci infectos peccato originali Unde inferebant Pelagiani naturam humanā secundum catholicos a Deo creari malam, quod erat error Manichæorum. Tum quod Catholici admitterent Gratiam prevenientem quæ ex mera Dei misericordia non secundum merita nostra daretur, & quæ voluntatem ita congrue moveret, ut eam infallibiliter ex nolente faceret volentem: unde Pelagiani dicebant induci fatum, & tolli liberum arbitrium, ut sentiebant Manichæi.

Obj. 3. Pelagius admittebat adjutorium possibilitatis, & negabat adjutorium voluntatis & actionis. Sed per adjutorium possibilitatis intelligebat Gratiam, quæ sic moveret voluntatem, ut relinqueret potestatem resistendi. Ergo.

Resp. Nego min. Nam Pelagius per adjutorium, quo possibilitatem seu liberum arbitrium adjuvari dicebat, intelligebat legem & doctrinam, sub qua comprehendebat exempla Christi, & internas illustrationes, sive adjutorium ostendens quid agendum omittendumve sit: per adjutorium vero voluntatis & actionis intelligebat cum Catholicis Gratiam inspirationis, qua voluntas immediate inclinatur & excitatur ad volendum bonum, & corroboratur ad illud agendum. Hoc constat ex S. Augustino, l. de Gratia Christi, c. 6. ubi de Pelagio sic loquitur: *Hanc autem naturalem possibilitatem quod adjuvari Dei Gratia confitetur, non est hic apertum, vel quam dicat Gratiam, vel quatenus ea naturam sentiat adjuvari. Sed sicut aliis locis, in quibus evidentius loquitur, intelligi potest, non vult aliud accipi quam legem atque doctrinam, qua naturalis possibilitas adjuvetur.* Et c. 41. *In his etiam quatuor libris* (de libero arbitrio) *quæcumque pro Gratia videtur dicere* (Pelagius) *qua juvamur, ut declinemus a malo, bonumque faciamus, ita dicit, ut nullo modo a verborum ambiguitate discedat, quam discipulis sic possit exponere, ut nullum auxilium Gratiæ credant, qua naturæ possibilitas adjuvetur, nisi in lege atque doctrina: ita ut ipsas quoque orationes, ut in scriptis suis apertissime affirmat, ad nihil aliud adhibendas opinetur, nisi ut nobis doctrina etiam divina revelatione aperiatur, non ut adjuvetur mens hominis, ut id quod faciendum esse didicerit, etiam dilectione & actione perficiat. Ab illo enim suo manifestissimo dogmate non recedit omnino, ubi tria illa constitui, possibilitatem, voluntatem, actionem; & solam possibilitatem dicit divino semper adjuva-*

juvari auxilio: voluntatem autem & actionem nullo Dei adjutorio existimat indigere. Ipsum vero auxilium, quo possibilitatem naturalem perhibet adjuvari, in lege constituit atque doctrina, quam nobis fatetur etiam Spiritu-sancto revelari, propter quod & orandum esse concedit. Sed hoc adjutorium legis atque doctrinæ etiam propheticis fuisse temporibus: adjutorium autem Gratiæ, quæ proprie Gratia nuncupatur, in Christi esse arbitratur exemplo. Quod nihilominus ad doctrinam pertinere perspicitis, quæ nobis evangelica prædicatur, ut videlicet tanquam via demonstrata qua ambulare debeamus, jam viribus liberi arbitrii adjutorio nullo alterius indigentes, sufficiamus nobis ne deficiamus in via.

Obj. 4. S. Augustinus contendebat contra Pelagianos admitti debere Gratiam, quæ operatur in nobis velle & perficere, quæ facit hominem de nolente volentem, qua persuadetur bonum. Sed talis Gratia non relinquit in voluntate indifferentiam activam: ergo.

Resp. Nego min. Nam Gratia congrua excitans vere operatur in nobis velle & perficere, facit hominem de nolente volentem, non necessitando & determinando, sed excitando, physice inclinando & roborando voluntatem eo modo qui congruit ut velit & agat. Similiter Gratia congrua immediate voluntatem ab bonum volendum & agendum movens & inclinans eo modo, qui congruit ut voluntas velit & agat, est Gratia, qua non solum suadetur quod bonum est, sed etiam persuadetur, quamvis voluntas possis ei dissentire, ut docet Conc. Trid.

Dices 1. Si Gratia illa relinquit voluntati indifferentiam agendi & non agendi, ipsum velle & agere debet tribui voluntati, non Gratiæ. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. seq. maj. Nam ipsum velle & agere tribui debet simpliciter, primario & principaliter Gratiæ ut causæ principi, superioris ordinis, & totali in illo ordine & danti voluntati vires volendi & agendi bonum salutare, nilque ab ea accipienti, siquidem voluntas reipsa volens & agens bonum salutare, non vult nec agit nisi dependenter a Gratia interna, illam physice movente, excitante, roborante & adjuvante, nilque accipiente a voluntate, sed e contra dante voluntati vires ad volendum & agendum bonum salutare.

Dices 2. Voluntas cum Gratia relinquente indifferentiam activam, dat sibi velle & agere: Ergo neutrum accipit a Gratia.

Resp. Voluntas dat quidem sibi velle & agere ut causa minus principalis, & dependenter a gratia ut causa superiore, principali, dante ei vires ad volendum & agendum. Sed voluntas prius natura accipit a Gratia velle & agere quam sibi utrumque tribuat: nam voluntas non se ipsam determinat nec agit, nisi prius a Gratia physice moveatur, excitetur, elevetur, roboretur, & adjuvetur ad volendum & agendum.

Dices 3. Effectus a duabus causis ortus tribui debet soli causæ se ipsam determinanti. Ergo.

Resp. Neg. ant. Nam in Angelis viatoribus, etiam secundum Jansenium, voluntas erat causa se ipsam determinans, & tamen quis dicat consensum salutarem Angelorum viatorum tribuendum esse soli voluntati angelicæ? Itaque bonum salutare in omni statu attribui debet etiam Gratiæ, & quidem primario ac principaliter, utpote causæ principi, superiori, & totali in ordine superiori, & danti vires voluntati ad consensum salutarem, nilque ab ea accipienti: unde voluntas non se determinat nisi virtute Gratiæ. Et vero omnis effectus recte attribuitur suæ causæ pro ratione influxus causæ in ipsum. Hinc actus supernaturales Fidei, Spei, Charitatis attribui possunt & debent habitibus supernaturalibus, quamvis non determinent voluntatem.

Obj. 5. S. August. contendebat cum Pelagianis de Gratia, quam ipsi repudiabant, quia putabant eam tollere libertatem arbitrii, quam ponebant in indifferentia activa. Ergo contentio erat inter illos de Gratia necessitante, nam evidens est Gratiam repudiabilem non posse tollere libertatem.

Resp. Dist. ant. Quia putabant eam tollere libertatem arbitrii male intellectam, *con. ant.* Bene, & secundum rei veritatem intellectam, *nego ant.* Equidem Pelagiani rejiciebant Gratiam voluntatem immediate afficientem, inclinantem, excitantem ut gratuitam & necessariam ad actus salutares, quia putabant cum ea stare non posse libertatem indifferentiæ activæ. Sed ideo putabant ejusmodi Gratiam tollere libertatem indifferentiæ, quia male intelligebant & definiebant hanc libertatem. Libertatem quippe indifferentiæ constituebant in completa facultate volendi & agendi etiam bonum salutare independenter ab omni auxilio voluntatem præveniente, excitante & corroborante, præsertim gratuito, quod nempe non esset in nostra potestate naturali ut adesset.

Unde

Unde sentiebant Gratiam prævenientem, gratuitam & necessariam ad quoslibet actus salutares repugnare indifferentiæ activæ, non prout est præcise virtus se determinandi per electionem ad utrumlibet ex oppositis, sed ut est virtus se sola completa, sibique sufficiens etiam ad bonum salutare, qualem intelligebant libertatem arbitrii etiam præsentis status.

Hoc constat tum ex S. Augustino, de gestis Pelagii, c. ul. ubi hanc ejus propositionem refert: *Quod non sit liberum arbitrium, si indigeant auxilio Dei*: tum ex S. Hieronymo: in epist. ad Ctesiphontem, ubi sic Pelagianum loquentem inducit; *Frustra dedit arbitrii potestatem, quam implere non possum, nisi ipse me semper adjuverit. Destruitur enim voluntas, quæ alterius ope indiget. Sed liberum dedit arbitrium Deus, quod aliter liberum non erit, nisi fecero quod voluero; ac per hoc aut utor semel potestate, quæ mihi data est, ut liberum servetur arbitrium: aut si alterius ope indigeo, libertas arbitrii in me destruitur*. Libertas vero arbitrii bene & catholice intellecta, est facultas completa & expedita se determinandi per electionem ad utrumlibet ex oppositis, facultas agendi vel non agendi positis omnibus ad agendum prærequisitis. Sed hæc facultas non est completa quoad actum salutarem nisi per Gratiam, quæ primum locum tenet inter requisita ad agendum salutariter.

Obj. 6. Pelagius admisit Gratiam inspirationis, quæ nempe immediate afficeret voluntatem: nam sic loquitur apud S. Augustinum, l. de Gratia Christi, c. 10. *Operatur nobis velle quod bonum est, velle quod sanctum est, dum nec terrenis cupiditatibus deditos, mutorum more animalium tantummodo præsentes diligentes; futuræ gloriæ magnitudine & præmiorum pollicitatione succendit, dum revelatione sapientiæ in desiderium Dei stupentem suscitat voluntatem, dum nobis .... suadet omne quod bonum est*. Ergo.

Resp. 1. Esto ant. neg. conseq. Esto Pelagius admiserit Gratiam voluntatis & inspirationis quoad existentiam: at certum est, eum numquam illam admisisse ut necessariam simpliciter ad omnem actum salutarem, & ut gratuitam. Nam ex S. Augustino constat Pelagium non admisisse ullam Gratiam internam nisi ad facilius posse bonum agere, & quæ secundum merita naturalia daretur: unde semper manet, controversiam fuisse de Gratia interna ut simpliciter necessaria ad quemvis actum salutarem, & gratuita, seu de necessitate Gratiæ internæ ad quodvis opus salutare quæ gratis daretur: non autem de Gratia quæ voluntatem determinaret. Quod nobis sufficit contra Jansenium, & alios falso docentes fuisse controversiam de Gratia adjuvante prædeterminante.

Resp. 2. Neg. ant. Nam Pelagius non admisit Gratiam, qua Deus in nobis immediate operatur velle, sed tantum mediate, mediante scilicet illustratione intellectus, ostendendo per legem & doctrinam sive exterius, sive interius per Spiritum Sanctum propositam, vel proponendo præmia aut supplicia. Et vero Pelagius hoc loco totum dicit, Deum in nobis, operari velle bonum, proponendo præmiorum magnitudinem, & Deum in desiderium sui stupentem suscitare voluntatem revelatione sapientiæ. Et ita S. Augustinus hæc Pelagii verba a se relata exponit, *quid manifestius*, inquit, *nihil aliud eum dicere Gratiam, qua Deus in nobis operatur velle quod bonum est, quam legem atque doctrinam; in lege namque & doctrina sanctarum Scripturarum, futuræ gloriæ atque præmiorum promittitur magnitudo. Ad doctrinam pertinet etiam quod sapientia revelatur. Ad doctrinam pertinet, cum suadetur omne quod bonum est*. Igitur Pelagius hoc loco nullam aliam Gratiam admittit, quam legem atque doctrinam, & Gratiam illuminationis, quæ ad Gratiam legis & doctrinæ merito a S. Augustino revocatur. Nam interna mentis illustratio præcise docet, & similiter docent lex atque doctrina interius propositæ.

Dices. S. Augustinus, l. de Gratia Christi, cap. 29. postquam retulit hæc Pelagii verba: *ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, facilius possint implere per Gratiam*: ait: *tolle facilius, & non solum plenius, verum etiam sanus est sensus, si ita dicatur: ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, possint implere per Gratiam*. Ergo Pelagius agnovit veram Gratiam quoad existentiam.

Resp. Neg. conseq. Quia cum S. Doctor dicit, *tolle facilius, &c.* vult solum propositionem hanc (*ut quod per liberum homines facere jubentur arbitrium, implere possint per Gratiam*) catholicum esse in sensu obvio, quidquid tandem Pelagius nomine Gratiæ intelligat: quod hoc loco non expendit S. Augustinus, quia hic intendit unum hunc ex Pelagii erroribus confutare, nempe quod Gratia non requiratur nisi ad facilius agendum

cum bonum salutare. & vero S. Doctor, c. 13. expendens hæc alia Pelagii verba: *ad peccandum & non peccandum integrum liberum arbitrium habere nos, quod in omnibus bonis operibus divino semper adjuvatur auxilio:* asserit hæc postrema Pelagii verba ambigua esse, eumque posse per divinum auxilium, *sicut solet, velle intelligi legem atque doctrinam.*

ARTICULUS III.

Errores Semipelagianorum circa Gratiam.

EX occasione librorum a S. Augustino contra Pelagianos scriptorum, in quibus ostendit Gratiam actualem interiorem prævenientem esse necessariam ad quodlibet opus salutare, & simul omnino gratuitam esse, nec omnibus dari ac præparari Gratiam efficacem sine qua nullum fit opus salutare, sed iis solum donari, quibus Deus ex mera misericordia eam præparavit, ideoque prædestinationem ad fidem & Gratiam cum salute connexam esse omnino gratuitam, erupit Semipelagianorum hæresis in Gallia, quorumdam scilicet Episcoporum ac Presbyterorum provinciæ Lugdunensis & Arelatensis, & præsertim Presbyterorum Massiliensis Ecclesiæ: unde Semipelagiani Massilienses dicti sunt. Horum doctrinam S. Prosper & Hilar. vir laicus sed eruditus fuse exponunt, in suis ad S. Augustinum Epistolis, cujus opem contra illorum errores efflagitant.

Litteris Prosperi & Hilarii acceptis, S. Augustinus libros de prædestinatione Sanctorum, & de dono perseverantiæ composuit. Sed his non convicti sunt Semipelagiani. Imo post S. Augustini mortem cœperunt vehementius doctrinam ejus impugnare, & tredecim capitula ediderunt, quibus dicebant contineri quidquid damnabile repererant in scriptis S. Doctoris. Quibus capitulis cum respondisset Prosper, unus ex eis Vincentius nomine, alia sexdecim capitula contra ipsum Prosperum edidit.

Cum autem Augustini obtrectatorum, inter quos eminebant Cassianus & Faustus Rejensis Episcopus, auctoritati resistere non possent Hilarius & Prosper, Cœlest. I. opem implorarunt. Is ad compescendas has turbas Epist. ad Episcopos Galliæ scripsit, in qua graviter eos objurgat, quod sinerent Presbyteros quosdam, August. scilicet obtrectatores, errores prædicare; jubet ut Presbyteri illi a concionibus arceantur, S. Augustin. ejusque doctrinam laudat. In fine Epistolæ aliquot capitulis exponuntur & comprobantur ea, quæ a summis Pontificibus & a Conciliis Africanis definita fuerunt in materia Gratiæ. Sed hæc capitula a multis viris eruditis abjudicantur Cœlestino, & adscribuntur Prospero; quæ postea Cœlestini Epistolæ per modum cujusdam appendicis adjecta. Sunt qui censent hæc eadem capitula fuisse postea a Cœlestino ipso confirmata.

Denique anno 529. celebratum est Conc. Arausicanum II. tredecim Episcoporum, præside S. Cæsario Arelatensi, in quo aliquot capitula a Romano Pontifice missa ut in omnibus observarentur, lecta & subscripta sunt ab omnibus Episcopis, ut paret ex præfatione, quam sequuntur 25. capitula, quæ anno sequenti a Bonifacio II. approbata & confirmata sunt, & a tota Ecclesia ut fidei dogmata opposita erroribus Semipelagianorum recepta sunt & habentur. Paulo post hoc Concilium extincta penitus fuisse videtur Semipelagianorum Secta.

Inter Semipelagianos numerantur viri doctrina & pietate præstantes, scilicet Hilarius Arelatensis Episcopus, ut colligitur ex Prosperi ad Augustinum Epistola, Joannes Cassianus Abbas, in sua collatione 13. Faustus Rejensis, &c.

Dico. Præcipuus Semipelagianorum error, ex quo alii sequebantur, in eo consistebat quod admitterent initia quædam fidei, justitiæ, & salutis, quæ non essent a Gratia præveniente, sed a solis naturæ viribus, nimirum volitionem credendi, fidem inchoatam seu imperfectam, desiderium sanitatis & salutis, orationem, & quosdam conatus emergendi a cæno peccati, & actus virtutum exercendi: per quæ initia fidei & salutis ex solis naturæ viribus elicita dicebant obtineri infallibiliter primam Gratiam, & alias Gratias interiores necessarias ad servanda mandata, & ad opera salutaria exercenda. Nam hæc salutis initia inter opera bona seu salutaria non numerabant: unde fatebantur Gratiam interiorem prævenientem tum illustrationis, tum piæ motionis voluntatis necessariam esse ad incipienda & perficienda opera salutaria.

Ex hac doctrina sequebantur alii Semipelagianorum errores, scilicet.

1. Primam Gratiam non dari gratis, sed utrumque debitum reddi quibusdam actibus ex solis naturæ viribus elicitis. Itaque sentiebant Gratiam illam, cujus ope homo se di-

se disponit ad justificationem, dari intuitu boni usus liberi arbitrii, eumque suppone- re: ita ut qui eam accipit, ideo accipiat, quia bono naturæ bene usus ad eam me- ruit pervenire: qui vero eam non accipit, ideo non accipiat, quia non bene usus bo- no naturæ, ad eam pervenire non meruit. Quidam tamen ex Semipelagianis putabant aliquibus interdum hanc Gratiam donari, etiamsi non bene usi sint libero arbitrio: sed negabant eam omnibus sic gratis dari.

2. Gratiam: quæ omnia humana merita prævenit, esse naturam, seu liberum arbi- trium gratuito nobis a Deo donatum, quo solo possumus velle credere, velle sanari, orare, &c. Et per volitionem credendi, fidem inchoatam, desiderium salutis, ora- tionem ex solis naturæ viribus elicita ob- tineri auxilia Gratiæ ad justificationem con- sequendam, & ad servanda omnia manda- ta usque in finem. Ad initium tamen fidei prærequirebant prædicationem fidei exter- nam, qua posita voluntas ex se sola poterat velle, credere, orare, inquirere salutem.

3. Non dari prædestinationem gratuitam ad Gratiam & Fidem.

4. Deum velle indifferenter seu æquali- ter salutem omnium hominum.

5. Christum pro omnibus omnino ho- minibus æqualiter mortuum esse, seu ex æquali affectu mortem pro omnium salute obtulisse.

6. Infantes, qui cum Baptismo moriuntur ideo baptizatos fuisse, quia Deus prævidit eos bonam vitam acturos fuisse, si ad adul- tam ætatem pervenissent, eos vero qui sine Baptismo moriuntur, ideo non fuisse bapti- zatos, quia Deus prævidit eos male victuros fuisse, si libero arbitrio usi fuissent.

7. Evangelium ideo prædicari his nationi- bus quibus prædicatur, quia Deus prævidit illas esse credituras si illud audirent; & ideo non prædicari aliis nationibus, quia Deus prævidit illas non esse credituras.

8. Deum ad gloriam prædestinasse infan- tes, qui ante annos discretionis moriuntur ex prævisione operum salutarium quæ fecis- sent si diu vixissent; adultos vero omnes & solos quos prævidit ex ipsis naturæ viribus elicituros volitionem credendi, fidem inchoa- tam orationem, & per hos actus naturales accepturos auxilia gratiæ, quibuscum man- data usque in finem servaturi sunt.

Hæc omnia constant ex S. Prospero, Hilario, ex S. Augustino, & ex Fausti Re- jensis libris de libero arbitrio, ex his au- tem sequitur non a salvatore & auctore sa- lutis, sed a natura initium salutis duci, & ipsam salutem oriri.

Porro hi, qui ita sentiebant, dicti sunt Semipelagiani, eo quod non omnes Pela- gianorum errores admitterent. Nam ab iis dissentiebant in eo quod confiterentur tum peccatum originale, tum necessitatem Gra- tiæ interioris etiam immediate afficientis voluntatem ad opera salutaria exercenda. Iis vero consentiebant in eo quod doce- rent hominem posse ex solis naturæ viribus velle, credere, desiderare salutem, orare, & quidem utiliter ad salutem, & Gratiam dari propter opera mere naturalia; quamvis hæc inter opera salutaria non recenserent.

ARTICULUS IV.

Utrum Semipelagiani admiserint necessita- tem Gratiæ interioris prævenientis ad initium salutis?

§. I.

Nota. JAnsenius, l. 8. de hæresi Pelagiana, docet Semipelagianos admisisse adjutorium ex parte voluntatis necessarium etiam ad initium fidei, oratio- nem, &c. Sed in hoc errasse, quod dice- rent voluntatem posse tali Gratiæ resistere. Sic enim, l. cit. l. 6. ait: *in hoc ergo proprie Massiliensium error situs est, quod aliquid primævæ libertatis reliquum putant, quo si- cut Adam si voluisset, poterat perseveranter operari bonum, ita lapsus homo saltem cre- dere posset si vellet: neuter tamen absque interioris Gratiæ adjutorio, cujus usus vel abusus relictus esset in uniuscujusque arbitrio & potestate.* Ex quo patet in Jansenii libro contineri quoad sensum ab eo intentum seu expressum quartam ex quinque famosis propositionibus ab Ecclesia damnatis.

Dico. Semipelagiani non admiserunt ne- cessitatem Gratiæ interioris ex parte vo- luntatis ad initium salutis, scilicet ad vo- luntatem credendi, fidem inchoatam, de- siderium sanitatis, & orationem; sed do- cuerunt ad hos actus sufficere naturales li- beri arbitrii vires.

Prob. 1. Ex testimonio Hilarii, Semipela- gianorum, inter quos morabatur, doctrina peritissimi, in sua ad S. Augustinum Episto- la, ubi ait: *Id conveniens asserunt veritati vel*

vel congruum prædicationi, ut cum prostratis & nunquam suis viribus surrecturis annuntiatur obtinendæ salutis occasio; eo merito quo voluerint, & crediderint a suo morbo se posse sanari, & ipsius fidei augmentum, & totius sanitatis suæ con equantur effectum. Et infra. *Quod dicitur: crede, & salvus eris: unum horum exigi asserunt, aliud offerri, ut propter quod id exigitur, si redditum fuerit, id quod offertur deinceps tribuatur. Unde consequens putant exigendam ab eo fidem, cujus naturæ id voluntate conditoris concessum est; & nullam ita depravatam vel extinctam putant, ut non debeat vel possit se velle sanari: propter quod vel sanetur quis a sua, vel si noluerit, cum sua ægritudine puniatur, nec negari Gratiam, si præcedere dicatur talis voluntas, quæ tantum medicum quærat, non autem quidquam ipsa jam valeat* (ad justificationem scilicet, & salutem per se consequendam.) Ergo ex Hilario Semipelagiani sentiebant hominem posse solis naturalibus arbitrii viribus velle sanari, & credere se posse sanari, & merito hujus voluntatis ac fidei, consequi augmentum fidei & justificationem. Item putabant ab homne exigi fidem, ad quam sola natura sufficiat, ut postea sanetur, nec negari Gratiæ necessitatem, si dicatur præcedere volitio solis naturæ viribus elicita, quæ quærat medicum seu oret. Ergo sentiebant hominem non egere Gratia interna ex parte voluntatis ad fidem inchoatam, & orationem.

Prob. 2. Ex S. Prospero, in sua ad S. August. Epistola, ubi scribit Semipelagianos asserere: *quantum ad Deum pertinet, omnibus paratam vitam æternam: quantum autem ad arbitrii libertatem, ab his eam apprehendi qui Deo sponte* (id est ex solis naturæ viribus) *crediderint, & auxilium Gratiæ merito credulitatis acceperint*, Et inferius: *cum in his, qui tempus acceperunt liberæ voluntatis, duo sint quæ humanam operentur salutem, Dei scilicet Gratia, & hominis obedientia; priorem volunt obedientiam esse quam Gratiam, ut initium salutis ex eo qui salvatur, non ex eo credendum sit stare qui salvat: & voluntas hominis divinæ Gratiæ sibi pariat opem, non Gratia sibi humanam subjiciat voluntatem, &c.*

Prob. 3. Ex S. Augustino, lib. de dono perseverantiæ, c. 3. ubi de Semipelagianis sic ait: *qualiscumque inventa est contradictio ut donum Dei, non initium, sed augmentum fidei diceretur.* Et, c. 23. *attendant ergo quomodo falluntur, qui putant esse a nobis, non dari nobis, ut petamus, quæramus, pulsemus; & hoc esse dicunt, quod Gratia præcedītur merito nostro, ut sequatur illa, cum accipimus petentes, & invenimus quærentes, aperiturque pulsantibus: nec voluut intelligere etiam hoc divini muneris esse, ut oremus, hoc est, petamus, quæramus, atque pulsemus.* Et, l. de prædestinatione Sanctorum, c. 3. postquam retulit hæc Apostoli verba: *quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quare gloriaris quasi non acceperis?* Sic ait: *Quo præcipue testimonio etiam convictus sum, cum similiter errarem, putans fidem, qua in Deum credimus, non esse donum Dei, sed a nobis esse in nobis, & per illam nos impetrare Dei dona, quibus temperanter & juste & pie vivamus in hoc sæculo. Neque enim fidem putabam Dei Gratia præveniri, ut per illam nobis daretur, quod posceremus utiliter nisi quia credere non possumus, si non præcederet præconium veritatis, ut autem prædicato nobis Evangelio consentiremus, nostrum esse proprium, & in nobis ex nobis esse arbitrabatur.* Ergo S. Augustinus, cum eodem errore, quo postea Semipelagiani laborabant, detineretur, putabat fidem non esse donum Dei, sed in nobis esse a nobis, hoc est, a solis naturæ viribus; & hoc sentiebat, quia putabant fidem non pendere a Gratia præveniente, sed ad eam præter naturales arbitrii vires sufficere externam veritatis Evangelicæ propositionem. Ergo hoc idem sentiebant Semipelagiani.

Prob. 4. Ex Innocentii X. Constitutione ab Ecclesia Catholica recepta, qua ut falsa & hæretica damnatur hæc Jansenii propositio: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere vel obtemperare.* Hujus propositionis pars prior, nempe (Semipelagianis admitterent Gratiæ prævenientis necessitatem etiam ad initium fidei) damnata est ut falsa; posterior vero, nempe (& in hoc erant hæretici quod vellent tali Gratiæ posse resisti) ut hæretica damnata est. Nam cum propositioni duplex injusta sit nota, nempe falsitatis, & hæreticitatis, ut falsa damnatur secundum priorem sui partem, & ut hæretica secundum posteriorem, ut recte notat illustr. Carnotensis Episcopus, in sua institutione Pastorali, qua damnantur institutiones Theologi-

cæ,

cæ, Jansenianam hæresim continentes. Ergo Ecclesia Catholica, quæ Innocentii Constitutionem recepit, damnat ut falsum quod Semipelagiani admitterent necessitatem Gratiæ prævenientis etiam ad initium fidei. Ergo eos hanc necessitatem non admisisse, certum est saltem fide Ecclesiastica, quæ nititur motivo infallibili, nempe auctoritate Ecclesiæ circa textus dogmaticos. Præterea si prior pars propositionis damnatæ; quæ est facti dogmatici, esset vera: altera pars, quæ est juris, esset quoque vera: quod est hæreticum. *Prob. seq. maj.* Si verum est Semipelagianos admisisse prævenientis Gratiæ necessitatem ad singulos actus etiam ad initium fidei, illi non errassent nisi circa modum quo Gratia illa voluntatem permoveret, & fuerunt in eo hæretici, quod dicerent Gratiam interiorem esse talem, cui voluntas humana posset resistere vel obtemperare, quæ est secunda pars propositionis; in quam cadit hæreseos nota. Neque enim fuerunt in eo hæretici quod admitterent Gratiam per se efficacem in sensu Jansenii & aliorum, ut facile concedunt adversarii, alioqui faterentur se esse Semipelagianos. Igitur prior pars propositionis jus ipsum etiam involvit, & ita cum posteriore connexa est, ut illa nequeat esse vera quin vera quoque sit altera.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Prosper, in sua ad S. Augustinum Epist. sic de Massiliensibus ait: *Nec considerant se Gratiam,* ~~*nec considerant Gratiam*~~ *Dei, quam comitem, non præviam humanorum volunt esse meritorum, etiam illis voluntatibus subdere, quas ab ea secundum suam phantasiam non negant esse præventas.*

Resp. Semipelagiani admiserunt Gratiam comitem, & prævenientem bona opera, quæ sola dicebant esse salutaria, sed non prævenientem fidem, orationem, quas non numerabant inter opera salutaria. Et numquam agnoverunt necessitatem Gratiæ interioris prævenientis, quam fides vel oratio ex solis naturæ viribus elicita saltem ut prævisa non possit præcedere.

Obj. 2. S. Augustinus, l. de prædestin. Sanctorum, cap. 1. de Semipelagianis ait: *Pervenerunt etiam, ut præveniri voluntates hominum Dei Gratia fateantur, atque ad nullum opus bonum vel incipiendum, vel perficiendum, sibi quemquam sufficere posse consentiant.* Ergo Semipelagiani admiserunt fidem & orationem esse a præveniente Gratia.

Resp. Nego conseq. Nam, ut ex Prospero & Hilario constat, Semipelagiani inter opera bona, pia ac salutaria non numerabant fidem inchoatam, desiderium salutis, & orationem; negabantque istos actus esse proprie opera salutis & pietatis, fortasse quia putabant esse actus mere naturales; nec nisi remote conducere ad salutem. Unde S. Augustin. post verba objecta sic loquitur, cap. 1. *Prius itaque fidem, qua Christiani sumus, donum Dei esse debemus ostendere ..... sed nunc eis respondendum esse video, qui divina testimonia, quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem, sed incrementum ejus ex Deo .... quasi non pertineat ad Dei Gratiam, quod credere cœpimus, sed illud potius quod propter hoc nobis additur, ut plenius perfectiusque credamus: ac per hoc, initium fidei nostræ prioris damus Deo, ut retribuatur nobis & supplementum ejus, & siquid aliud fideliter poscimus.* Hinc etiam postquam Hilarius, in sua ad Augustin. Epist. dixit: *cæterum ad nullum ejus* (salutare ac pium) *vel incipiendum, nedum perficiendum, quemquam sibi sufficere posse consentiunt:* statim subjicit: *Neque enim alicui operi curationis eorum annumerandum putant, exterrita & supplici voluntate unumquemque ægrotum velle sanare.*

Obj. 3. Cassianus unus e Semipelagianorum ducibus, collatione 3. c. 4. ait: *ex Deo quidem est, quoties inspiratio quædam immissa in cor nostrum, nonnumquam etiam dormientes nos ad desiderium æternæ vitæ ac salutis exsuscitat, Deumque sequi, & ejus inhærere præceptis, compunctione saluberrima cohortatur.* Et, collation. 13. c. 3. *Quibus manifeste colligitur, non solum actuum, verum etiam cogitationum bonarum ex Deo esse principium, qui nobis & initia sanctæ voluntatis inspirat, & virtutem atque opportunitatem eorum quæ recte cupimus, tribuit peragendi.*

Resp. Cassianus docuit hominem præveniri Gratia aliquando, sed non semper; & ex hominibus alios inchoare salutem ex solis naturalibus liberi arbitrii viribus, alios vero ex præveniente Gratia, quamvis hi potuerint etiam illam inchoare ex solis naturalibus viribus: quod constat ex collatione 13. c. 9. ubi ait: *ut autem evidentius clareat, etiam per naturæ bonum quod beneficio creatoris indultum est, nonnunquam bonarum*

volun-

voluntatem prodire principia, quæ tamen nisi a Domino dirigantur, ad consummationē virtutum pervenire non possūt, Apostolus testis est, dicens: velle adjacet mihi, perficere autem bonum non invenio. Et, cap. 11. *Si gratia Dei semper inspirari bonæ voluntatis principia dixerimus, quid de Zachæi fide, quid de illius in cruce latronis pietate dicimus, qui desiderio suo vim quamdam regnis cœlestibus inferētes, specialia vocationis monita prævenerunt? .... Cum viderit nos Deus ad bonum velle deflectere, occurrit, dirigit, atque confortat.* Et, c. 13. *Ita semper Gratia Dei nostro in bonam partem cooperatur arbitrio, atque in omnibus illud adjuvat, protegit, ac defendit, ut nonnumquam etiam ab eo quosdam conatus bonæ voluntatis vel exigat, vel expectet; ne penitus dormienti, inerti otio dissoluto sua dona conferre videatur.* Quare licet Cassianus admiserit Gratiam interdum prævenire voluntatem hominis, tamen eam non admisit ut necessariam. Quod etiam patet ex testimonio S. Prosperi, l. adversus Collatorem, ubi hæc de Cassiani sententia ait: *His definitionibus hoc docetur ..... inesse omni animæ naturaliter virtutum semina beneficio creatoris inserta, ut possit qui voluerit, judicio naturali Gratiam prævenire, & adjutorium ejus, qua facilius ad perfectionem perveniat, promereri: quia nullius sit laudis ac meriti, qui donatis bonis non propriis adornatur. Cavendum quoque esse, ne ita ad Deum omnia sanctorum merita referantur, quasi per se nihil boni possit agere ipsa natura humana, cum tanta sit ejus virium integritas, ut contra ipsum diabolum, sævitiamque ejus usque ad extrema supplicia sine auxilio Dei valeat dimicare.*

Obj. 4. Faustus, lib. 2. de Gratia cap. 6. primas partes tribuit Gratiæ.

Resp. Per Gratiam ibi intelligit Gratiam externam, nempe propositionem veritatis Evangelicæ. Quod satis patet ex capite sequenti, ubi ait: *Ita Dominus invitat volentem, trahit desiderantem, erigit adnitentem: quid est autem trahere, nisi prædicare, nisi Scripturarum consolationibus excitare? &c.* Præterea etiam si hoc intelligeret de Gratia interna, sequeretur tantum, quod primas partes tribuat Gratiæ in operibus salutaribus, ad quæ Semipelagiani fatebantur necessariam esse, non autem in initiis salutis, seu fide, oratione, quæ nolebant dici opera salutaria.

Porro Semipelagiani per Gratiam initialem intelligebant dona naturalia intellectus ac voluntatis, & prædicationem Evangelicam seu instructionem externam.

Obj. 5. Gennadius, lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, c. 19. ait: *Initium ergo salutis nostræ, Deo miserante, habemus: ut acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est: ut adipiscamur, quod acquiescendo monitioni cupimus, divini est muneris, &c.*

Resp. His verbis non exponitur sententia Semipelagianorum, sed exprimitur dogma Catholicum si recte intelligantur. Equidem Gennadius, in suo de viris illustribus libro Cassianum & Faustum Rejensem multum laudavit, Prosperum vero Gratiæ defensorem depressit; sed novum non est, quod aliqui varias ob causas errorum authores aut sectatores, ament & laudent, licet eorum erroribus non adhæreant, præsertim si nondum fuerint ab Ecclesia damnati. Quod si Gennadius aliquando Semipelagianus fuit, certe resipuit antequam librum de Ecclesiasticis dogmatibus scriberet: vel hic liber non est Gennadii, sed alterius Authoris; nam patet hunc librum a Doctore Catholico compositum fuisse.

Nota. Semipelagiani docebant initium salutis esse a nobis in hoc sensu, quod ex solis naturæ viribus credimus, salutem desideramus, petimus, inquirimus, & illorum actuum mere naturalium intuitu ac merito Gratiam justificationis & auxilia Gratiæ ad servanda omnia mandata necessaria obtinemus. His autem salutis initiis infallibilem vim merendi Gratiam internam sive de condigno, sive de congruo tantum attribuebant. Nam sentiebant id a Deo certa lege statutum fuisse, ut ponentibus hæc salutis initia tribueretur Gratia. Hanc rationem afferebant: quia alioqui Deus esset acceptor personarum, & dona sua irrationabiliter distribueret.

ARTICULUS V.

Utrum controversia fuerit Catholicos inter & Semipelagianos de Gratia necessitante?

Nota. Jansenius (ut dictum est) docet Semipelagianos admisisse necessitatem Gratiæ prævenientis etiam ad initium salutis, & in hoc errasse, quod dicerent talem Gratiam repudiari posse: unde asserit inter illos & Catholicos contentionem fuisse de necessitate Gratiæ necessitantis, quam negabant Semipelagiani, & tuebantur Catholici.

Dico

Dico. S. Augustini & aliorum Catholicorum contentio cum Semipelagianis non fuit de Gratia necessitante, sed de necessitate interioris Gratiæ prævenientis etiam ad quodvis initium salutis, fidem, orationem, & ad omnem actum aliquid conducentem ad salutem æternam.

Prob. 1. Quia (ut probatum est) S. Augustinus semper sensit manere sub Gratia etiam efficaci libertatem ab omni necessitate antecedente intrinseca.

Prob. 2. Quia Semipelagiani non admittebant necessitatem interioris Gratiæ prævenientis ad initium salutis, ut præcedenti articulo ostensum est, & fide constat Gratiam interiorem prævenientem relinquere voluntati libertatem ab omni necessitate simplici intrinseca. Ergo Semipelagianos inter & Catholicos controversia esse non potuit de necessitate Gratiæ necessitantis, sed fuit de Gratiæ interioris prævenientis necessitate etiam ad quodvis initium salutis.

Prob. 3. Ex S. August. qui l. de prædest. Sanctorum. c. 2. statum controversiæ cum Semipelagianis sic exponit: *Prius itaque fidem quia Christiani sumus, donum Dei esse debemus ostendere, si tamen diligentius id facere possumus, quam in voluminibus tot tantisque facimus. Sed nunc eis respondendum esse video, qui divina testimonia, quæ de hac re adhibuimus, ad hoc dicunt valere, ut noverimus ex nobis quidem nos habere ipsam fidem sed incrementum ejus ex Deo tamquam fides non ab ipso donetur nobis, sed ab ipso tamen augeatur in nobis eo merito quo cœpit a nobis, &c.* Semipelagiani autem dicebant nos ex nobis habere fidem, nec ipsam nobis a Deo donari, quia sentiebant ad illam sufficere naturales liberi arbitrii vires, nec illam præveniri interiori Gratia, ut S. Augustinus testatur se sensisse, cum similiter erraret.

Prob. 4. Ex S. Prospero, l. contra Collatorem, ubi Cassianum arguit, non quod asserat ad initium salutis sufficere Gratiam repudiabilem, sed quod desiderium virtutum soli naturali arbitrio adscribat, quod docet hominem habere ex solis naturæ viribus desiderium sanitatis, orationem, & salutares conatus; sic enim ait: *Ecce hic etiam si bonis cœptis necessarium Dei fateris auxilium; ipsos tamen laudabiles motus appetitusque virtutum, remota Gratia Dei, unde libertati adscribis arbitrii, ut boni salubresque conatus nequeant quidem proficere, nisi Deus adjuvet; possunt tamen, etiamsi a Deo non inspirentur incipere. Deinde ut evidentius definias, quid hoc ex libero arbitrio habeat, quid sumat ex Gratia Dei, addis & dicis: nec enim cum voluerit quis, sanitate perfruitur, aut de ægritudinis morbo pro arbitrii sui desiderio liberatur. Doces ergo non posse quidem hominem per semetipsum apprehendere sanitatem, sed habere eum a semetipso desiderium sanitatis, & sua tantum sponte venire ad medicum, non etiam hoc medici quod veniat.* Et in eodem libro Cassianum objurgat; quod dicat Gratiam Dei secundum merita nostra dari, asserendo in hominibus aliquem bonum actum & conatum ex solis viribus elicitum præcedere, propter quem Gratiam ad justificationem & ad exercenda alia opera salutaria consequantur. *Convinceris*, inquit, *dicere Gratiam Dei secundum merita nostra dari, cum aliquid præcedere boni operis ex ipsis hominibus, propter quod Gratiam consequantur, affirmas.*

Confirm. Quia Cœlestinus I. in sua ad Gallos Episcopos epist. Concilium Arausicanum II. in suis canonibus seu capitulis continentibus doctrinam Catholicam oppositam erroribus Semipelagianorum, & Bonifacius II. hos canones approbans & confirmans nullam mentionem faciunt Gratiæ necessitantis vel prædeterminantis, nec definiunt eam necessariam esse ad initium salutis; sed definiunt interiorem Gratiam prævenientem necessariam esse ad quemlibet actum conducentem aliquid ad salutem, & ad quodvis initium fidei ac salutis. Ergo Catholicos inter & Semipelagianos contentio non fuit de Gratia necessitante, sed de Gratiæ interioris prævenientis necessitate ad quodvis initium salutis: alioqui Summi Pontifices & Episcopi Catholici nil egissent, nec condemnassent errores contra quos agebant.

Obj. 1. S. Prosper, in sua ad Augustinum Epistola, eum rogat, ut explicet quomodo Gratia illa interior, sine qua dicit neminem credere, aliudve bonum agere, non tollat liberum arbitrium; nam sic ait: *obsecro ut digneris aperire, quomodo per istam præoperantem & cooperantẽ Gratiam liberum non impediatur arbitrium*: Ergo contentio erat cum Semipelagianis de necessitate Gratiæ necessitantis etiam quoad initium salutis.

Resp. Nego conseq. imo contrarium potius ex antecedente sequitur: nam Prosper non postularet a S. Augustino quomodo Gratia, de qua agebatur, non tolleret liberta-

bertatem, si Catholici censuissent illam esse necessitatem. Si enim illa Gratia necessitat, per se evidens est per eam adimi liberum arbitrium, consistens secundum fidem in immunitate ab omni necessitate simplici antecedente intrinseca. Item Prosper manifeste supponit illam Gratiam non impedire libertatem ab omni necessitate: nam non quæritur explicatio modi, quo una res non impedit aliam, nisi supponatur utraque simul existere.

Itaque S. Prosper rogat S. Augustinum, ut explicet quomodo Gratia interna omnem actum conducentem ad salutem præveniens non impediat libertatem indifferentiæ activæ, 1. quia Semipelagiani dicebant cum Pelagianis hanc prævenientem Gratiam, cujus necessitatem & gratuitatem astruebant Catholici, tollere libertatem indifferentiæ, & hoc dicebant, quia constituebant libertatem arbitrii in naturali facultate volendi vel non volendi, ex se completa independenter ab auxilio interno, quod non penderet a voluntate nostra ut adesset. Nam; ut Prosper, in eadem Epistola testatur, contendebant, *quantum quisque ad malum, tantum habere facultatis ad bonum, parique momento animum se vel ad vitia vel ad virtutes movere, quem bona appetentem Gratia Dei foveat*. Volebant igitur Semipelagiani hominem habere tantam facultatem naturalem nempe radicalem ad bonum, quantam habet ad malum; quatenus tam potest ex solis naturalibus arbitrii viribus elicere aliquos actus, nempe fidem, desiderium salutis & orationem, per quos obtinet Gratiam necessariam ad alios actus salutares exercendos: & sic secundum illos homo tam poterat ex solis naturæ viribus bonum sive immediate sive mediate agere quam malum. 2. Quia S. Augustinus & Catholici asserebant hanc Gratiam præoperantem & cooperantem producere infallibiliter effectum ad quem datur, & tamen a solo Dei beneplacito pendere. At non facile intelligitur quomodo servetur liberum arbitrium cum auxilio interno præveniente & omnino gratuito, quod infallibiliter efficit id ad quod datur.

Dices. Per se patet Gratiam repudiabilem non tollere liberum arbitrium.

Resp. Hoc etiam non quærebat Prosper; sed quærebat quomodo Gratia præoperans & cooperans cum sua efficacia & infallibilitate posset esse ex se repudiabilis, sicque non impediret liberum arbitrium. Quamvis enim ipse sciret & imponeret cum Catholicis Gratiam quantumvis efficacem esse ex se repudiabilem, tamen perspiciebat difficultatem in concilianda Gratiæ efficacia & infallibilitate cum ejusdem repudiabilitate intrinseca: & ideo explicationem postulabat.

Obj. 2. Contentio Catholicos inter & Semipelagianos erat de fide, utrum esset donum Dei. Sed fides non est donum Dei, nisi sit ex Gratia determinante ac necessitante. Ergo.

Resp. Nego min. Nam fides hoc ipso est donum Dei, quod Deus gratuito donat Gratiam infallibiliter connexam cum actu fidei, licet sit de se repudiabilis: nunc enim fides est a Deo donante causam principalem & superiorem actus fidei, sive est a Deo gratuito illum efficiente per Gratiam ut causam principalem, & per voluntatem ut Gratia motam. Enim vero S. Augustinus ante Episcopatum ideo præcise negabat fidem esse donum Dei, quia putabat hominem ad eam non indigere nisi prædicatione Evangelii, qua facta, ex *solis* naturæ viribus credere posset sine Gratia interna præveniente & cooperante, ut ipse fatetur, l. de prædestin. Sanct. c. 3. Ergo qui fatetur, fidem esse ex auxilio Gratiæ interioris prævenientis & cooperantis, gratis datæ, hoc ipso fatetur fidem esse donum Dei.

Nota. Omnis actus salutaris est donum Dei, sed non purum, sed non est donum Dei tantum; nam sic est donum Dei, ut sit etiam nostrum meritum, ut definit Concilium Tridentinum; quia nempe Deus gratuito efficit actum salutarem per voluntatem humanam præventam & adjutam Gratia, non necessitatam, sed agentem ex propria ac libera determinatione. At Gratia præveniens est purum Dei donum, quia Deus Gratiam voluntati donat, hanc irresistibiliter applicando & determinando, seu necessitando ad productionem motus indeliberati amoris vel desiderii, vel timoris aut fugæ; & sic voluntas non libere cooperatur productioni Gratiæ.

Ex dictis satis patet controversiam Catholicos inter & Pelagianos ac Semipelagianos non fuisse de Gratia adjuvante prædeterminante. Nam, ut ostensum est, fuit præcise de Gratiæ prævenientis, & immediate afficientis voluntatem, & gratuitæ necessitate ad quemlibet actum conducentem ad salutem. Præterea Summi Pontifices & Concilia nullam faciunt mentionem Gratiæ præ-

prædeterminantis; sed præcise definiunt necessitatem Gratiæ interioris prævenientis & gratuitæ.

ARTICULUS VI.

De erroribus Jansenii Iprensis, & ejus Sectatorum.

JAnsenius, natione Hollandus, genere obscurus, in Academia Lovaniensi cathedram professoris Scripturæ sacræ adeptus, librum adversus Reges Galliæ, *qui Mars Gallicus* inscribitur, edidit, & paulo post ab Hispanis Episcopatum Iprensem accepit; sed post triennium Episcopatus peste solus interemptus est anno 1638. postquam ultimam apposuisset manum operi quod inscripsit, *Augustinus*. Hoc infaustum opus judicio quidem Sedis Apostolicæ subjecit; sed amicis suis commisit ut illud in lucem ederent: quod magno studio præstiterunt Anno sequenti nempe 1641. ab Urbano VIII. cui dicatum erat, post maturum examen damnatum est *constitutione*, qua Pii V. & Gregorii XIII. *Bullas contra Michaelis Baji* 79. propositiones editas confirmat. Sed quia non obstante Pontificia damnatione Jansenianæ doctrinæ virus latius in dies serpebat, octoginta quinque Galliarum Episcopi specialiori Jansenianæ doctrinæ damnatione opus esse censuerunt. Quare collectas ex Jans. doctrina quinque propositiones ad Innocent. X. communi consilio miserunt, obtestantes ut has propositiones, de quibus erat disceptatio periculosior & ardentior contentio, expenderet, ac certam de unaquaque ferret sententiam.

Innocentius his litteris acceptis propositiones & librum ex quo excerptæ sunt, per biennium in Congregatione ad hoc specialiter instituta examinari curavit tanta diligentia, ut major desiderari non posset, quemadmodum testatur in sua Bulla Alexander VII. tunc Cardinalis Inquisitor: deinde Constitutionem edidit, qua quinque propositiones sigillatim ut hæreticas damnat, affixa unicuique speciali censura: quæ quidem Constitutio ab universali Ecclesia recepta est. Denique anno sequenti dedit Breve, quo non solum Jansenii liber damnatur, sed insuper prohibentur omnes libri, qui in Jansenianæ doctrinæ defensionem sive ante sive post ejus damnationem scripti sunt.

Jansenistæ, qui prius quinque propositiones ut Jansenii doctrinam propugnaverant, (ut patet ex libro cui titulus *ecrit a trois colomnes*, & aliis prioribus eorum scriptis) contenderunt eas in doctrina Jansenii non contineri, nec in sensu ejus doctrinæ damnatas esse, sed solum in sensu Calvini. Quare Alexander VII. Innocentii successor anno 1656. novam Bullam promulgavit a tota Ecclesia Catholica receptam, qua declarat quinque propositiones ex Jansenii libro cui titulus *Augustinus*, excerptas esse & damnatas, atque a se damnari in sensu a Jansenio intento. Postea idem Pontifex, postulantibus plurimis Galliarum Episcopis & Ludovico Magno, alteram Constitutionem edidit, in qua ad præcludenda Novatorum effugia præscribit formulam fidei ab omnibus Clericis subscribendam, in qua sincero animo damnare se jurāt quinque propositiones in sensu a Jansenio intento, idest, in sensu doctrinæ libri Jansenii.

His Constitutionibus Apostolicis ab Ecclesia Catholica receptis finita erat causa, sed finitus non fuit error. Jansenistæ, qui etsi retenta hæresi sua multiplici Catholici videri volebant, non ausi sunt aperte Ecclesiæ Constitutiones repudiare; sed ut eas quoquo modo eluderent, distinctionem quæstionis juris & facti excogitarunt; duo scilicet in fidei formula proposita distinguenda esse dixerunt, jus seu doctrinam in quinque propositionibus damnatam, & factum seu hujus doctrinæ attributionem libro Jansenii. Quoad jus declararunt se ex animo & ex interiore assensu damnare in quinque propositionibus sensum omnem erroneum quem Ecclesia damnare voluisset: quantum vero ad factum, negarunt se posse aut saltem debere ex animo assentiri Ecclesiæ attributionem doctrinæ libro Jansenii definienti, eo quod velint Ecclesiam errare posse circa quæstiones facti etiam dogmatici, nec talia ejus judicia digna esse nisi obsequioso silentio. Nihilominus ut beneficia vel Ordines accipiant, jurant se sincero animo damnare ut hæreticas quinque propositiones in sensu Jansenii; sicque perjurii crimen non formidant, qui se vel ipsum restrictionis nomen exhorrere profitentur, & severiorem doctrinam moralem in omnibus sequi se jactitant, sed falso, hæresis nempe Janseniana continet principium omnis morum corruptelæ, docens hominem quoties peccat, necessitari insuperabiliter per concupiscentiam ad peccandum: nam hoc ipso justam & legitimam excusationem omnibus

peccatis ac criminibus præbet: quænam enim major ac justior criminum excusatio potest esse, quam insuperabilis necessitas peccandi?

Anno 1669. Clemens IX. in Rescripto ad quatuor Galliæ Episcopos, qui simplicem Formulario subscriptionem primum detrectaverant, deinde se veram obedientiam Constitutionibus Apostolicis exhibuisse asseruerant, declarat se Prædecessorum suorum Constitutionibus firmissime inhærere, nullamque circa factum Jansenii exceptionem aut restrictionem admissurum.

Anno 1694. Innocentius XII. Breve edidit, quo vetat ne quid addatur vel detrahatur Formulario Alexandri VII. & anno 1696. altero diplomate declarat se confirmasse & iterum confirmare ejusdem Alexandri Constitutionem & Formularium.

Anno 1705. ex occasione decisionis famosi conscientiæ casus a quadraginta Doctoribus Sorbonicis obsignatæ, qua declarabant Sacramentalem absolutionem negandam non esse viro Ecclesiastico, qui subscribendo Formulario, & quinque propositiones damnando, interius tamen negat illas in Jansenii libro contineri quoad sensum, & quantum ad quæstionem facti seu attributionem doctrinæ damnatæ in libro Jansenii, putat religiosum silentium sufficere, ex occasione, inquam, hujus decisionis ab Episcopis & Summo Pontifice damnatæ prodiit Constit. Clementis XI. quæ incipit: *Vineam Domini Sabaoth*, in qua Constitutiones supradictæ Innocentii & Alexandri confirmatur, silentium obsequiosum pro quæstione facti rejicitur ut insufficiens internaque, vera ac sincera factis persuasio ac confessio exigitur his verbis: *ac insuper ut quamvis in posterum erroris occasio penitus præscindatur, atque omnes Ecclesiæ Catholicæ filii Ecclesiam ipsam audire, non tacendo solum, (nam & impii in tenebris conticescunt) sed & interius obsequendo, quæ vera est orthodoxi obedientia condiscant; hac nostra perpetuo valitura Constitutione, obedientiæ, quæ prainsertis Apostolicis Constitutionibus debetur, obsequioso illo silentio minime satisfieri, sed damnatum in quinque præfatis propositionibus Janseniani libri sensum, quem illarum verba præ se ferunt, ut præfertur ab omnibus Christi fidelibus ut hæreticum, non ore solum, sed & corde rejici ac damnari debere; nec alia mente, animo, aut credulitate supradictæ formulæ subscribi licite posse; ita ut qui secus, aut contra, quoad hæc omnia & singula, senserint, tenuerint, prædicaverint verbo vel scripto docuerint, aut asseruerint, tanquam præfatarum Apostolicarum Constitutionum transgressores, omnibus & singelis illarum censuris, & pœnis omnino subjaceant; eadem authoritate Apostolica decernimus, decraramus, statuimus, & ordinamus.*

Per hanc Constitutionem, quam perinde ac præcedentes Catholica Ecclesia recepit & probavit, solemniterque receperunt Galliæ Episcopi, ab ultimo suo inani præsidio dejecti sunt Jansenistæ.

Verum cum tot fulminibus percussam Jansenii doctrinam tuendam pertinacius suscepisset Paschasius Quesnellus, idem Clemens XI. postrema sua Constitutione ab Ecclesia Catholica recepta, quæ incipit: *Unigenitus Dei Filius* Quesnelli annotationes in novum Testamentum damnavit tanquam innovantes jam toties proscriptam Jansenianam hæresim, novos alios errores inducentes, atque 101. propositiones ex illis annotationibus excerptas damnavit.

His præmissis jam famosæ illæ quinque propositiones ex Jansenii libro excerptas, & in eo quoad sensum contentas, omnemque ejusdem libri doctrinam compendio quodam continentes, exponendæ sunt cum propria cujusque censura, & simul veritates Catholicæ singulis oppositæ.

Prima propositio: *aliqua Dei precepta hominibus justis volentibus, & conantibus, secundum præsentes, quas habent vires, sunt impossibilia; deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.*

Censura, hæc propositio *temeraria, impia, blasphema, anathemate damnata, & hæretica declaratur, & uti talis damnatur.*

Sensu in quo damnata est: aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus, secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia impossibilitate physica & antecedente, sed variabili & relativa, seu relate ad tales justos tali motu concupiscentiæ affectos. Deest quoque illis gratia qua vere in his circumstantiis possibilia fiant.

Hæc propositio iisdem terminis continetur, & fuse probatur, l. 3. de gratia Christi, c. 13. reliquæ vero quatuor non exprimuntur iisdem verbis in opere Jansenii, sed continentur quoad sensum, & doctrinam in illo traditam.

Veritas Catholica opposita. Nulla Dei præcepta quando urget eorum observatio, impossibilia sunt hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes quas habent

vires;

vires; nec deest eis Gratia vere sufficiens, qua complete & expedite possibilia fiant in iis circumstantiis in quibus versantur.

Secunda propositio: *Interiori Gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur.*

Censura. Hæc propositio *hæretica declaratur, & uti talis damnatur.* Sensus in quo damnata est. In statu naturæ lapsæ Gratia interior semper efficit in nobis omne bonum quod efficere potest in iis circumstantiis in quibus datur, & nunquam frustratur effectu ad quem & nunc datur, Continetur autem quoad sensum & probatur, lib. 2. de Gratia Christi præsertim, c. 25.

Veritas Catholica ei opposita. In statu naturæ lapsæ homines resistunt non raro Gratiæ interiori, eamque privant effectu quem habere potest in iis circumstantiis in quibus datur.

Tertia propositio: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ lapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate, sed sufficit libertas a coactione.*

Censura. Hæc propositio *hæretica declaratur, & uti talis damnatur.*

Sensus in quo damnata est. Ad merendum & demerendū in statu naturæ lapsæ non requiritur libertas a necessitate physica, voluntaria & mutabili, sed sufficit libertas a coactione, & a necessitate naturali, absoluta & immutabili.

Hæc propositio in hoc sensu traditur & continetur in libris 6. 7. & 8. de Gratia Christi Salvatoris, vel in ipsis titulis.

Veritas Catholica. Ad merendum & demerendum etiam in statu naturæ lapsæ requiritur in homine libertas ab omni necessitate simplici, physica, etiam voluntaria, mutabili seu variabili, modo circa bonum, modo circa malum, & transeunte.

Quarta propositio: *Semipelagiani admittebant prævenientis Gratiæ interioris necessitatem ad singulos actus, etiam ad initium fidei; & in hoc erant hæretici, quod vellent eam Gratiam talem esse, cui posset humana voluntas resistere, vel obtemperare.*

Censura. Hæc propositio *falsa & hæretica declaratur, & uti talis damnatur.*

Sensus in quo damnata est ut hæretica. Gratia præveniens necessaria ad singulos actus salutares talis, ut homo lapsus non habeat potentiam completam & expeditam faciendi & non faciendi bonum ad quod movet. In hoc sensu continetur & probatur in libris Jansenii de hæresi Pelagiana, & in parallelo erroris Massiliensium & quorumdam recentiorum.

Veritas Catholica ei opposita. Gratia præveniens talis est, ut homo lapsus habeat potentiam completam & expeditam ei consentiendi vel non consentiendi.

Quinta propositio: *Semipelagianum est dicere, Christum pro omnibus omnino hominibus mortuum esse, aut sanguinem fudisse.*

Censura. Hæc propositio, *falsa, temeraria, scandalosa, & intellecta eo sensu, ut Christum pro salute duntaxat prædestinatorum mortuus sit, impia, blasphema, contumeliosa, divinæ pietati derogans, & hæretica declaratur, & uti talis damnatur.*

Sensus in quo damnata est. Semipelagianum est affirmare Christum mortuum esse pro salute æterna omnium omnino hominum, & omnibus promeruisse gratias sufficientes quibus salutem æternam consequi possint.

Hæc propositio quoad sensum plurimis in locis Janseniani operis reperitur, præsertim in duobus postremis capitibus libri tertii de Gratia Christi.

Veritas Catholica ei opposita. Est fidei dogma Christuum mortuum esse pro salute æterna omnium omnino fidelium; & pium ac doctrinæ catholicæ consentaneum est dicere, eum mortuum esse pro salute æterna omnium omnino hominum, quamvis non æqualiter, nec ex æquali affectu.

Porro sensum illarum quinque propositionum damnatarum a nobis traditum, esse verum sensum in quo damnatæ sunt, patet ex duabus regulis, quas adhibet Eminent. Cardin. de Bissy, in sua Institutione pastorali, & quas ipsi Summi Pontifices assignarunt ad cognoscendum sensum in quinque propositionibus damnatum.

Prima regula est. Quinque propositiones damnatæ sunt in sensu a Jansenio intento in suo opere, idest, quas Jansenius tradit in suo opere damnato, qui inscribitur *Augustinus*. Nam ita declaravit Alexander VII. Constitutione ab Ecclesia recepta. *Secunda est.* Sensus Jansenii damnatus, est ipsemet sensus obvius quinque propositionum. Nam Innocentius XII. in suo Brevi ad Episcopos Belgii declaravit eas damnatas esse in sensu obvio quem verba quibus exprimuntur, præ se ferunt.

Ex his liquet Jansenistas, dum nolunt quinque Jansenianas propositiones damnare in eo sensu in quo ab Ecclesia damnatæ sunt dissentire ab Ecclesia, & erroribus ab ea damnatis pertinaciter adhærere, ideoque vere hæreticos esse, & omnibus hæreticorum pœnis subjici.

CAPUT II.

De diversis naturæ statibus.

STatus naturæ, ut hic sumitur, est modus se habendi totius naturæ humanæ in ordine ad finem ultimum secundum ordinationem divinæ providentiæ. Dividitur in statum viæ, & statum patriæ. Status viæ est ille, in quo tenditur ad beatitudinem. Status patriæ est is, in quo possidetur beatitudo. Agitur hic tantum de statu viæ, qui quadruplex distinguitur, scilicet status naturæ puræ, status naturæ integræ, status naturæ innocentis seu instructæ gratia sanctificante, & status naturæ lapsæ ac per Christum reparatæ.

ARTICULUS I.

Utrum status naturæ puræ sit possibilis?

Nota. STatus naturæ puræ est ille, in quo natura humana haberet duntaxat perfectiones suas essentiales, & facultates omnes naturales ac sibi naturaliter debitas, cum Dei concursu & providentia proportionatis, sed absque ordinatione ad finem supernaturalem, & ullis donis supernaturalibus, & sine peccato originali pœnisque ei debitis. Certum est, hunc statum nunquam fuisse, nec esse, nec fore. Nam primi parentes cum dono integritatis conditi fuerunt; & in ipsa creatione vel saltem paulo post ipsam creationem insigniti sunt donis & habitibus supernaturalibus in ordine ad supernaturalem beatitudinem ad quam a Deo destinabantur consequendam: ad quam etiam post lapsum manserunt ordinati cum posteris suis, qui omnes, præter Christum & B. Virginem, concipiuntur in peccato originali.

§. I.

Dico: Status naturæ puræ est possibilis. Ita Catholici omnes contra Lutherum, in c. 3. Genes. Calvinum, lib. 1. Instit. c. 15. Michaelem Bajum; & Jansenium ejus discipulum tribus libris tom. 2.

Prob. 1. Ex decreto dogmatico a S. Pio V. edito, a Gregorio XIII. & Urbano VIII. approbato & confirmato, & ab Ecclesia recepto, in quo damnantur hæ propositiones. 21. *Humanæ naturæ sublimatio, & exaltatio in Consortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda est, & non supernaturalis.* 26. *integritas primæ creationis non fuit indebita naturæ humanæ exaltatio, seu naturalis ejus conditio.* 78. *immortalitas primi hominis non erat gratiæ beneficium, sed naturalis conditio.* 79. *falsa est Doctorum sententia, primum hominem potuisse a Deo creari & institui sine justitia naturali.*

Prob. 2. Ex Patribus. S. Basilius, l. de Spiritu Sancto dicit Angelos non esse Sanctos natura: a fortiori nec homines. Eadem est autem ratio de aliis donis supernaturalibus. S. Augustin. l. 4. contra Julian. c. 16. ait: *Gratia quippe Dei magna ibi erat, ubi terrenum & animale corpus bestialem libidinem non habebat. Qui ergo vestitus Gratia, non habebat in suo corpore quod puderet, spoliatus Gratia sensit quod operire deberet.* Certe si donum integritatis, seu subjectio partis inferioris ad superiorem erat magna Gratia etiam in natura innocente, natura etiam innocens potuit sine hoc dono condi: nam quod est Gratia, non est debitum naturæ & ejus exigentiam superat. Natura autem condi potest sine eo omni quod ei debitum non est, & ejus exigentiam superat. Jam vero donum immortalitatis, ordinatio ad visionem intuitivam & amorem fruitivum, Gratia sanctificans, adoptio divina, & cætera dona non sunt minus Gratia etiam in natura innocente, quam donum integritatis: ac proinde tam sine illis omnibus condi potuit natura etiam innocens, seu peccato immunis.

Prob. 3. Ratione. Quia statum naturæ puræ esse possibilem est naturam humanam posse a Deo condi tum absque ordinatione ad beatitudinem supernaturalem, & ullis donis supernaturalibus ad eam assequendam ordinatis: tum absque peccato originali, pœnisque ei debitis. Sed natura humana potuit sic creari. Ergo status naturæ puræ est possibilis. 2. pars minoris constat, nam re ipsa primi parentes conditi sunt sine peccato originali & pœnis ei debitis. *Prob.* 1. *pars*, quia natura humana potuit creari sine donis sibi indebitis, ut patet; alioquin enim illa dona essent indebita, ut supponitur; & simul non essent indebita, quia dona sine quibus homo condi non potest, sunt hoc ipso ejus naturæ debita, & natura illa exigit. Sed ordinatio ad finem supernaturalem & dona supernaturalia ad eum ordinata, sunt indebita naturæ humanæ: siquidem sunt quid supernaturale; ideoque superant omnem exigentiam naturæ, eique plane sunt indebita. Enim vere visio Dei intuitiva soli Deo connaturalis est, ut docet S. Thomas, ideo-

ideoque est indebita naturæ creatæ, & consequenter etiam indebita sunt omnia dona seu media ad eam ordinata: nam media sunt ejusdem ordinis, ac finis, ideoque sunt supra exigentiam naturæ, si finis sit supra naturæ exigentiam.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Augustinus reprehendit Pelagianos quod assererent infantes nasci sine peccato, & tamen excludi a regno cœlorum si morerentur sine Baptismo. Ergo beatitudo supernaturalis debita est naturæ innocenti. Ergo, &c.

Resp. Dist. anteced. Et S. Augustinus hoc dicit ex suppositione veritatis Catholicæ, etiam ab ipsis Pelagianis admissæ, nempe quod homines sint & semper fuerint in statu naturæ elevatæ seu ordinatæ ad Dei visionem intuitivam & fruitionem, qua proinde nemo privari potest nisi per peccatum mortale, *conc. ant.* Hoc dicit independenter a tali hypothesi, *nego conf.* Disting. conseq. Ergo beatitudo supernaturalis naturæ innocenti debita est ex gratuita ordinatione divina, *conc. conf.* Debita est ex exigentia naturæ quæ non peccavit, *nego conf.* In hac & simili materia S. Doctor semper supponit cum Pelagianis statum elevationis, qua homo gratuito a Deo ordinatus est ac destinatus ad beatitudinem supernaturalem. Quamvis enim Pelagiani negarent Adamum creatum esse in statu Gratiæ; tamen fatebantur eum ad supernaturalem statum Gratiæ sanctificantis, & visionem intuitivam ac fruitionem Dei ordinatum esse.

Inst. 1. S. Augustinus docet non esse aliam beatitudinem quam supernaturalem.

Resp. Id docet de præsenti statu naturæ lapsæ.

Inst. 2. S. Augustinus lib. 2. contra Julianum, c. 10. & lib. 6. c. 5. docet Deum fore injustum erga parvulos morti & multis misseriis obnoxios, si carerent peccato.

Resp. Loquitur ex hypothesi decreti, quo Deus statuerat hominem a miseriis servare immunem si non peccasset.

Inst. 3. S. Augustinus dicit: *constat nobis corporis mortem, non lege naturæ, sed merito inflictam esse.*

Resp. Loquitur ex hypothesi decreti, quo Deus statuerat mortem hominis contra naturæ exigentiam impedire, si Adamus non peccasset. Unde solum vult hominem nunc non mori ex naturæ exigentia, sed ex merito peccati, quod quidem si non admisisset, immortalitatem a Deo gratis promissam consecutus fuisset. Et vero, S. Doctor, l. 6. de Genesi ad litteram, c. 25. ait: *creatus est homo immortalis, quod ei præstabatur de ligno vitæ, non de constitutione naturæ.*

Obj. 2. Deus non potuit creare hominem nisi propter finem ultimum. Sed finis ille ultimus est Dei visio & fruitio. Ergo.

Resp. Dist. maj. Nisi propter finem ultimum vel naturalem, vel supernaturalem, *conc. maj.* Nisi propter finem ultimum supernaturalem, *nego maj.* Duplex est finis ultimus, seu beatitudo possibilis, nempe naturalis & supernaturalis. Naturalis consistit in perfecta quadam Dei contemplatione abstractiva, & ejusdem amore necessario, viribus naturæ non depravatæ possibili. Supernaturalis consistit in Dei visione intuitiva & amore fruitivo. Ad priorem finem ordinata fuisset natura humana, si in puris naturalibus creata fuisset.

Obj. 3. Deus non potuit creare hominem in eo statu, in quo homo non posset amare Deum propter se. Sed in statu naturæ puræ homo non posset amare Deum propter se. Ergo.

Resp. Nego min. Nam duplex amor Dei propter se distingui debet, naturalis scilicet & supernaturalis. Naturalis, est ille, qui a natura intellectuali non depravata elici potest cum concursu & providentia naturali: supernaturalis est ille, qui propter suam firmitatem & elationem elici non potest solis naturæ etiam non depravatæ viribus. Primi amoris, non secundi capax fuisset homo in statu naturæ puræ.

Inst. 1. Dei amor naturalis fictitius est & impossibilis. Ergo.

Resp. Nego antec. Quia 1. Pius V. & Gregorius XIII. has Baji propositiones damnarunt. 34. *Distinctio illa duplicis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amatur ut Auctor naturæ; & gratuiti quo Deus amatur ut beatificator, vana est & commentitia, & ad illudendum sacris literis & plurimis veterum testimoniis excogitata.* 36. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex sola philosophia, per elationem præsumptionis humanæ, cũ injuria crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.* 2. Amor ille naturalis non repugnat.

Inst. 2. Fuit capitalis error Pelagii, quod assereret amorem Dei propter se haberi posse solis naturæ viribus. Unde S. Augustinus, lib. 3. de Gratia & libero arbitrio, c. 18. ait: *Unde est in hominibus charitas Dei & proximi,*

nisi ex ipso Deo? nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo, vicimus Pelagianos.

Resp. Capitalis error Pelagii fuit, quod diceret amorem Dei propter se & supra omnia appretiativum atque sufficientem ad salulutem æternam, haberi posse in hoc præsenti statu naturæ lapsæ ex solis naturalibus liberi arbitrii viribus. De hoc autem amore perfecto ac supernaturali, & ad salutem sufficiente loquitur S. Augustinus loco objecto & aliis similibus. Agitur autem hic de amoris naturalis, minus perfecti, & insufficientis ad beatitudinem supernaturalem assequendam possibilitate in statu naturæ puræ.

Inst. 3. S. Augustinus variis locis docet omnem amorem creaturæ rationalis esse charitatem, vel cupiditatem. Sed per charitatem intelligit Dei amorem propter se, qui producitur per Spiritum Sanctum ideoque supernaturalem. Ergo.

Resp. Nego min. Nam S. Doctor in iis locis per charitatem intelligit, non amorem Dei super omnia propter se dilecti, sed amorem boni seu honesti, sive amorem alicujus virtutis. Unde sequitur tantum omnem amorem creaturæ rationalis esse bonum vel malum: & vero erroneum est dicere, omnem amorem creaturæ rationalis, qui non sit Dei propter se dilecti, esse vitiosam cupiditatem, ut constat ex hac Baji propositione a S. Pio V. & Gregorio XIII. damnata: *omnis amor creaturæ rationalis, aut vitiosa est cupiditas, qua mundus diligitur, quæ a Joanne prohibetur: aut laudabilis illa charitas, qua per Spiritum Sanctum in corde diffusa, Deus amatur.* Porro cum S. Augustinus dicit amorem justitiæ seu virtutis inspirari, infundi per Spiritum Sanctum: loquitur, non de quolibet amore, sed de amore ad salutem æternam conducente.

Obj. 4. Homo condi non potest in eo statu, in quo obnoxius esset morbis, doloribus, laboribus & morti sine aliquo peccato suo. Sed in statu naturę puræ iis miseriis obnoxius esset sine peccato. Ergo.

Resp. Nego maj. Quia 1. damnata est hæc Baji propositio: *immortalitas primi hominis non erat Gratiæ beneficium, sed naturalis conditio*: Ergo homo creari potuit obnoxius morti, & a fortiori morbis, doloribus, &c. 2. Quia esse obnoxium morti, morbis, doloribus est defectus homini connaturalis per se, cum constet non solum anima, sed etiam corpore, cujus habitudo naturaliter vitiari potest, & cujus partes dissolvi, & organa debilitari naturaliter possunt. Atqui homo creari potuit cum defectibus sibi connaturalibus, nec ad id defuissent Deo boni fines. Ergo.

Nota Miseria in statu naturæ puræ fuisset pœnalitas naturalis, non pœna proprie dicta, quæ est malum seu incommodum propter culpam inflictum, ideoque supponit culpam. De hac sola pœna proprie dicta loquitur S. Augustinus, lib. 3. de libero arbitr. c. 18. *omnis pœna, si justa est, peccati pœna est, & supplicium nominatur.*

Obj. 5. Homo creari non potuit in eo statu in quo laboraret ignorantia invincibili, nisi id aliqua sua culpa meruerit. Sed in statu naturæ puræ homo sine sua culpa laboraret ignorantia invicibili. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam homo condi potuit a Deo cum defectibus sibi connaturalibus. Sed posse ignorare est defectus connaturalis homini, nam ejus intellectus est valde limitatus, & pendet ab impressione quæ in sensibus fit, rerum essentias non penetrat, nec veritates sive speculativas sive practicas sine magno labore assequitur. Unde quod Adamus creatus fuit sine ignorantia, id fuit beneficium Dei gratuitū.

Inst. 1. Ea, quæ tunc fierent ab homine ex ignorantia invincibili, attribuerentur Deo ut Auctori.

Resp. Nego Quia illa non essent a Deo nisi ut permittente & concurrente concursu generali ex officio causæ primæ, nec essent peccata nisi materialiter, non autem formaliter seu imputabiliter.

Inst. 2. S. Augustinus docet ignorantiam esse pœnam peccati.

Resp. Loquitur de ignorantia præsentis status naturæ lapsæ. Nam si Adamus non peccasset, homines nascerentur in statu naturæ innocentis & integræ, in quo magna facilitate assecuti fuissent cognitiones omnes tum speculativas tum practicas, ætati & conditioni suæ convenientes.

Inst. 3. Christus non assumpsit ignorantiam, nec rebellionem carnis, non nisi quia hæc non possunt esse nisi a peccato. Ergo.

Resp. Neg. min. Sed ista non assumpsit, quia dedecebant dignitatem Regis hominum ac Angelorum, supremi legislatoris, doctoris, judicis, & sanctitatem ac majestatem Verbi.

Obj. 6. Repugnat status, in quo homo sine sua culpa non possit assequi beatitudinem suam. Sed in statu naturæ puræ esset hæc impossibilitas sine culpa hominis. Ergo.

Resp.

Resp. Nego min. Nam homo in statu naturæ puræ beatitudinem suam naturalem in abstractiva Dei contemplatione & amore necessario huic contemplationi proportionato positam mereri & consequi posset per bona opera naturalia: in illo quippe statu providentiæ naturalis, favorabilior esset, nec homo tot ac tantis impedimentis & difficultatibus laboraret, quot & quantis in hoc statu naturæ lapsæ obnoxius est propter peccatum originale. Porro homo in statu naturæ puræ post mortem beatitudine sua naturali frueretur in altera vita saltem secundum animam, quæ naturaliter immortalis est.

Nota. Homo in statu naturæ puræ posset etiam moraliter servare totam legem naturalem, & vitare omnia peccata mortalia, & quidem ex affectu virtutis seu honestatis. Nam in hoc statu favorabiliore stavidentia gauderet quamdiu saltem non peccaret; non tantum impelleretur a concupiscentia ad malum, nec ab ea tantam pateretur difficultatem ad bonum, quantam nunc patitur ob naturæ corruptionem peccato originali inductam; nec etiam subjiceretur dæmoni, cujus servituti obnoxii sunt homines in statu naturæ lapsę propter peccatum originale, ut docet Concilium Tridentinum sess. 5. can. 1. neque denique foret tanta infirmitas in statu naturæ puræ, quanta nunc est in statu naturæ lapsę.

Inst. S. Augustinus, lib. 10. de civit. c. 1. & 11. docet hominem non posse sine Gratia assequi beatitudinem illam naturalem, quam Platonici in contemplatione Dei ponebant.

Resp. Loquitur de homine existente in statu naturæ lapsæ. Quando autem dicit hominem non posse sine Gratia essequi beatitudinem suam, loquitur de beatitudine supernaturali consistente in Dei visione intuitiva & amore fruitivo: nam loquitur de ea beatitudine, ad quam nunc homo ordinatus est.

Obj. 7. In statu naturæ puræ esset concupiscentia a Deo. Sed hoc repugnat, nam concupiscentia est mala, & pugnat contra spiritum. Ergo.

Resp. Disting. maj. A Deo esset concupiscentia sumpta præcise ut est potentia concupiscendi bona sensibilia, *conc. maj.* Sumpta pro actu concupiscendi mala, *nego maj.* In statu naturæ puræ esset a Deo ut auctore concupiscentia suscepta, ut est potentia concupiscendi bona sensibilia. At concupiscentia sic sumpta non est quid malum, nec pugnat contra rectam rationem, sed est perfectio & bonum naturæ, quatenus est principium actuum ad naturæ functiones & conservationem necessariorum & rectæ rationi consentaneorum, licet quatenus erumpere potest in motus inordinatos & rationi dissentaneos non sit perfectio, sed defectus naturæ connaturalis, & a Deo permissus: quemadmodum voluntas quatenus est principium volitionum rectæ rationi consentanearum est perfectio & bonum naturæ, licet quatenus potest elicere actus rationi dissentaneos, sit defectus. Concupiscentia autem sumpta pro actu concupiscendi inordinato, non esset a Deo ut illius auctore: nam non esset a Deo ut illum volente & procurante, sed esset tantum a Deo ut permittente & ad illum concurrente concursu generali ex officio causæ primæ: imo Deus vellet illum impediri per rationem, nec ad illum alio modo concurrerent quam nunc ad entitatem actus mali concurrit. Concupiscentia vero sumpta pro potentia concupiscendi indeliberate bona sensibilia contra rectam rationem, est imperfectio & defectus connaturalis homini, sicut est peccabilitas, quam Deus sapienter permittit.

Dices 1. In statu naturæ puræ motus inordinati concupiscentiæ non possent cohiberi, & voluntatem ad peccandum necessitarent.

Resp. Nego Nam ejusmodi motus possent sine Gratia cohiberi a natura non vitiata, qualis esset in illo statu, nec motus illi adeo vehementes essent, ut voluntatem necessitarent. Quod si forte id quandoque contingeret, tunc voluntas non peccaret imputabiliter.

Porro non est bonum sequi naturam non depravatam nisi quatenus est bona & dictat id quod sibi ut rationali convenit. In statu autem naturæ puræ, natura naturaliter propenderet ad turpia, non quatenus bona est, sed quatenus defectibilis est.

Dices. In statu naturę puræ esset membrorum rebellio, ideoque necessitas erubescendi sine peccato præcedente. Sed hoc pugnat. Ergo.

Resp. Nego min. Equidem in statu naturæ puræ propter carentiam justitiæ originalis, qua pars inferior superiori perfecte subjicitur, esset membrorum rebellio, licet non tanta quanta nunc est, ideoque etiam esset erubescentia connaturalis, quæ ex tali rebellione oriretur. At hæc erubescentia non esset de operibus Dei, sed de naturali imperfectione,

& de ejusmodi motibus inordinatis, qui non magis essent a Deo quam entitas peccati: Deus enim concurreret ad eos ex officio causæ primæ tantum & secundum exigentiam causarum secundarum, velletque eos cohiberi, & ab eis hominem abstinere quoad fieri posset

Dices. Ergo homo erubesceret de opere Dei. Ergo.

Resp. Nego. Nam opus Dei est natura, non defectus naturæ. Neque etiam homo de ejusmodi moribus erubescendo, ingratus esset erga Deum; sed solum suam naturalem imperfectionem ac defectibilitatem, & suum in ejusmodi motibus regendis defectum agnosceret. Porro omnis creatura, utpote ex nihilo est per se defectibilis, & multæ imperfectiones ei conveniunt prout est ex nihilo.

Dices. Est de rectitudine naturali hominis ut pars superior seu ratio perfecte dominetur inferiori, seu appetitui sensitivo. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Ut pars superior perfecte dominatur inferiori quoad consensum, id est, ut sit in ejus potestate non consentire motui inordinato appetitus, *conc, antec.* Quoad sensum, id est, ut sit in ejus potestate nunquam sentire motum appetitus inordinatum & indeliberatum, *nego antec.* Nam connaturale est homini ejusmodi motus experiri.

Nota. In statu naturæ puræ carnem pugnare contra spiritum non esset ordo naturalis, sed defectus naturæ ex cujus imperfectione oriretur; & naturæ propensio ad turpia quantumlibet naturalis non esset bona; sed esset defectus, quem homo cohibere teneretur quantum posset, quique esset a natura qua defectibili, non qua bona.

Obj. 8. Si possibilis esset status naturæ puræ, homo solis naturæ viribus posset resurgere a peccato. Nam in illo statu homo posset peccare, & post peccatum elicere ex solis naturæ viribus actum penitentiæ. Falsum consequ. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam in illo statu homo non posset resurgere a peccato sine condonatione veniæ a Deo facta. Sed homo non posset condonationem peccati a Deo obtinere per actum pœnitentiæ naturalem sine gratuito aliquo Dei beneficio. Nam actus pœnitentiæ naturalis non potest exigere remissionem peccati per se & independenter a gratuito Dei beneficio, nempe gratuita promissione & acceptatione, supernaturalis enim actus contritionis etiam perfectæ ne id quidem potest, & per eum peccator non accipit remissionem peccati nisi dependenter a gratuita Dei promissione & acceptatione. Homo autem in statu naturæ puræ nil haberet nisi id quod exigeret naturaliter: status enim naturę puræ excludit omne donum gratuitum, supernaturale, & excedens exigentiam naturæ. Quare in illo statu homo post peccatum mortale puniretur pœna æterna sibi debita.

ARTICULUS II.

Utrum status naturæ integræ differat a statu naturæ puræ, & statu naturæ innocentis?

DICO 1. Status naturæ integræ differt a statu naturæ puræ.

Prob. Status naturæ integræ includit donum gratuitum & indebitum, quod non includit status naturæ puræ. Ergo illi status inter se differunt.

Prob. antec. Status naturæ integræ est ille, qui præter essentiam hominis, & ejus facultates ac perfectiones naturales, concursum ac providentiam necessariam, complectitur perfectam subjectionem partis inferioris ad superiorem, hoc est appetitus sensitivi ad rationalem, sic ut nulli motus concupiscentiæ inordinati præveniant usum rationis & consensum voluntatis. Atqui hanc perfectam subjectionem, quæ integritatis donum dicitur, non includit status naturæ puræ. Ergo.

Prob. min. Hæc perfecta subjectio non est naturæ debita, sed superat omnem exigentiam naturæ. Ergo hanc non includit status naturæ puræ, quippe qui nil includit nisi quod est naturale & naturaliter debitum.

Prob. anteced. 1. Quia a Pio V. & Gregorio XIII. damnata est hæc Baji propositio: *integritas primæ conditionis non fuit indebita naturæ humanæ, sed naturalis ejus conditio.* 2. Quia connaturale est homini, ut constet ex voluntate & appetitu sensitivo, ut ejus cognitio incipiat saltem plerumque a sensibus, ut appetitus sensitivus moveatur naturaliter ab objectis sensu perceptis. Ergo connaturale est homini ut in eo appetitus sensitivus præveniat advertentiam rationis, & accendatur erga bona sensibilia etiam reluctante voluntate: ac proinde homini per se connaturalis est pugna inter appetitum sensitivum & rationa-

lem: & conſequenter perfecta appetitus ſenſitivi ſubjectio ad appetitum rationalem eſt aliquid homini indebitum.

Obj. Homo in ſtatu naturæ puræ exigeret id omne, ſine quo nòn poſſet ſervare totam legem naturalem, & aſſequi ſuam beatitudinem naturalem, ſed utrumque non poſſet ſine dono integritatis; ergo illud exigeret.

Reſp. Nego min. Quia eum haberet divinæ providentiæ modum, ut poſſet etiam moraliter ſervare totam legem naturalem, & aſſequi ſuam beatitudinem ſine integritatis dono. Nam ex divina providentia talis eſſet corporis, ſanguinis, & humorum temperies, atque organorum diſpoſitio, ut motus inordinati concupiſcentiæ non eſſent ita frequentes, nec ita vehementes, & ſic voluntas illis facile reſiſtere poſſet, minoremque difficultatem in bene agendo ſentiret quam nunc patitur.

Nota. Natura pura dici poteſt integra eo ſenſu, quod haberet omnia ſimul naturaliter debita: at non eſt nec dici poteſt integra eo ſenſu, de quo hic agitur, nempe quod haberet perfectam ſubjectionem appetitus ſenſitivi ad rationalem.

Dico 2. Status naturæ integræ diffet a ſtatu naturæ innocentis.

Prob. Status naturæ innocentis, qui etiam dicitur ſtatus juſtitiæ originalis, includit aliqua, quæ non includit ſtatus naturæ integræ. Ergo hi duo ſtatus inter ſe differunt. *Prob. anteced.* Status naturæ innocentis eſt ille, qui præter naturalia omnia, quæ fuiſſent in ſtatu naturæ puræ, & donum integritatis, includit tum ordinationem ad beatitudinem ſupernaturalem, ſupernaturales habitus Fidei, Spei, & Charitatis & Gratiæ auxilia: tum immunitatem a morte, morbis, doloribus & incommodis, quæ in ſtatu naturæ puræ eſſent. Sed ſtatus naturæ integræ hæc omnia non includit: nam ſine illis omnibus potuit eſſe, tum quia naturæ integræ non debetur ordinatio ad beatitudinem ſupernaturalem, nec Gratia ſanctificans, ut conſtat ex hac Baji propoſitione a Pio V. & Gregorio XIII. damnata. *humanæ naturæ ſublimatio & exaltatio in conſortium divinæ naturæ, debita fuit integritati primæ conditionis, & proinde naturalis dicenda eſt, & non ſupernaturalis.* Tum quia naturæ humanæ a Deo liberaliter concedi poteſt perfecta concordia appetitus ſenſitivi cum rationali ſine ordinatione ad beatitudinem ſupernaturalem Gratia ſanctificante, habitibus infuſis, immortalitate, & aliis privilegiis, quibus gaudebat Adamus in ſtatu innocentiæ: nulla enim eſt connexio neceſſaria inter donum integritatis, & ordinationem ad finem ſupernaturalem, aliaque dona iſta.

Obſerva. Status innocentiæ, ſeu juſtitiæ originalis, in quo conditus fuit Adamus; plurimorum beneficiorum tum ad corpus, tum ad animam pertinentium collectionem cum ſpeciali erga utrumque providentia complectitur, nam in hoc ſtatu 1. Adamus habuit corpus perfectum & immortale futurum ſi non peccaſſet. 2. immunis fuiſſet a morbis, doloribus, aliiſque miſeriis ſive corporis, ſive animæ, quibus obnoxii ſumus. 3. Habuit ſcientiam rerum naturalium ætati ac conditioni ſuæ conſentaneam, & notitiam rerum ſupernaturalium, nempe Dei ut finis ultimi per viſionem intuitivam & amorem fruitivum poſſidendi, atque mediorum quibus hanc beatitudinem ſupernaturalem conſequi poſſet. 4. Ornatus fuit habitibus Fidei, Spei & Charitatis, donis Spiritus Sancti, & virtutibus moralibus ſupernaturalibus, & magna facilitate virtutum omnium actus exercendi. 5. Appetitus ſenſitivus perfectiſſime ſubjectus erat rationali, itaut voluntas careret motibus inordinatis, qui ad malum impellerent, aut a bono avocarent, ut arduum redderent exercitium virtutum, nullique motus appetitus ſenſitivi inſurgerent niſi ex imperio voluntatis. His autem omnibus beneficiis doniſque inſtructus primus homo cum auxiliis Gratiæ eis annexis & præparatis, facillime beatitudinem ſupernaturalem mereri ac conſequi potuit per exercitium omnium virtutum.

ARTICULUS III.

Utrum natura lapſa ſit infirmior, quam eſſet natura pura?

Nota. Status naturæ lapſæ eſt præſens ſtatus, in quo natura humana ob Adami peccatum excidit e ſtatu integritatis & juſtitiæ originalis, eſtque infecta peccato originali, pœniſque ei debitis obnoxia in omnibus individuis ab Adamo via naturali deſcendentibus, excepta Deipara Virgine, quæ per ſpeciale privilegium ab hoc peccato immunis fuit, licet illius contrahendi debito obſtricta fuerit. Duplex autem diſtingui poteſt ſtatus naturæ lapſæ, unus ſcilicet naturæ lapſæ & non reparatæ actu quoad malum culpæ, qualis eſt in non baptizatis, vel in baptizatis ſed aliquo peccato mor-

mortali personali inquinatis: alter vero naturæ lapsæ sed actu reparatæ per Gratiam sanctificantem quoad malum culpæ & reatum pœnæ æternæ, sed non quoad læsionem naturæ: quæ læsio consistit in rebellione carnis concupiscentia effreni, mortalitate, morbis, doloribus, aliisque incommodis; quibus in hac vita non liberantur justificati.

Dico. 1. Major est infirmitas & difficultas circa bonum faciendum, & malum vitandum in natura lapsa, quam esset in natura pura.

Prob. Ex Conc. Tridentino, sess. 5. can. 1. ubi ait: *Si quis non confitetur primum hominē Adam, cum mandatum Dei in paradiso fuisset transgressus, statim sanctitatem & justitiam, in qua cōstitutus fuerat, amisisse, incurrisseque per offensā prævaricationis hujusmodi iram & indignationem Dei, atque ideo mortē quam antea illi comminatus fuerat Deus, & cum morte captivitatem sub ejus potestate, qui mortis deinde habuit imperium, hoc est, diaboli, totumque Adam, per illam prævaricationis offensam, secundum corpus & animam in deterius commutatum fuisse; anathema sit.* Hæc autem verba (*totumque Adam secundū corpus & animam in deterius commutatum fuisse*) significant hominem per peccatum Adæ fuisse etiam vulneratum in naturalibus per læsionem virium naturalium in ordine ad bonum agendum & malum vitandum; quæ læsio non fuisset in statu naturæ puræ, cum in eo naturales vires fuissent integræ. Nam si prædicta verba hoc non significarent, nil adderent prioribus verbis canonis, quæ jam significant hominem per peccatum excidisse justitia & integritate originali, & incurrisse mortem, servitutem demonis, aliaque incommoda, quibus nunc obnoxius est: sicque verba illa frustra addita fuissent: Ergo homo lapsus non solum spoliatus est donis supernaturalibus & indebitis, sed etiam lesus fuit & infirmior factus in natura quam fuisset in statu in quo non fuisset peccatum originale, nempe in statu naturæ puræ.

Dico 2. Natura lapsa est intrinsece infirmior natura pura multipliciter. 1. Quia ratione peccati originalis, quo Deus juste infensus est contra totum genus humanum, est positive indigna & destitura providentia naturali favorabiliori, & auxiliis ordinis naturalis, quæ naturę purę essent naturaliter debita, debito quodam morali fundato in eo, quod suavissimam ac sapientissimam Dei providentiam non deceat naturam rationalem nullo peccato inquinatam destituere præsidiis, quibus possit beatitudinem suam naturalem non solum physice sed etiam moraliter & facile assequi. 2. Quia major est intemperies humorum & sanguinis in corporibus, orta ex vitiis progenitorum, ex qua sequitur inordinatio operationum animæ. Item organa corporea deterius se habent in natura lapsa, quam se haberent in natura pura, in qua favorabilior esset providentia divina. Major autem est infirmitas, qua organa corporea deterius se habent: nam anima in suis operationibus aliquatenus pendet ab organis corporeis, unde deterius operatur, & sic infirmior est circa bonum, quo illa deterius se habet. 3. Quia in natura lapsa concupiscentia est vehementior, & appetitus sensitivus facilius ac vehementius accenditur circa sensibilia rationi dissentanea. 4. Quia in natura lapsa debiliores sunt vires liberi arbitrii, quam forent in natura pura: tum quia in natura lapsa major est ignorantia ex parte intellectus, majorque difficultas discernendi verum a falso: nam intellectus majoribus passionum æstibus turbatur, & pluribus incommodis distrahitur, sicque excœcatur. Tum quia voluntas propensior est ad bona sensibilia rationi dissentanea, & segnior ad prosequendum bonum honestum: nam voluntas naturalem habet sympathiam cum appetitu sensitivo, & ad illum multum afficitur; qui appetitus facilius & vehementius exardescit circa sensibilia rationē dissentanea, & sæpius ac vehementius ad turpes inordinatos motus incitatur a dæmonibus, cujus servituti obnoxii sunt homines lapsi in pęnā peccati originalis.

Obj. 1. S. Thomas; 1. p. q. 95. art. 1. docet in homine post peccatum originale naturalia omnia mansisse integra.

Resp. Neg. Imo contrarium docet, 1. 2. q. 109. art. his verbis: *in statu naturæ corruptæ etiam deficit homo ab hoc quod secundum suā naturam potest; ut non possit totum hujusmodi bonum implere per sua naturalia.* Posset autem, si omnia naturalia essent integra & illæsa. Possunt tamen dici naturalia mansisse integra hoc sensu, quod manserint omnes facultates ac potentiæ naturales, nempe totus intellectus, tota voluntas, totus appetitus sensitivus, sed in deterius commutata, & infirmata circa bonum.

Obj. 3. Concupiscentia sumpta pro naturali proclivitate ad bona sensibilia rationi repugnantia, non minor esset in natura

pura,

pura, quam nunc est in natura lapsa. Ergo.

Resp. Neg. antec. Nam in natura pura appetitus sensitivus longe minus ad sensibilia rationi dissentanea ferretur, tum propter talem humorum ac spirituum amimalium temperiem, talem organorum constitutionem, talem fibrarum texturam, talem uno verbo totius corporis beatitudinem: unde fieret, ut non esset talis fibrarum docilitas, & spirituum animalium mobilitas, quales nunc sunt & vi quarum tam celeres vehementesque motus inordinati in appetitu sensitivo excitantur. Tum quia Deus ita attemperet concursum, quo indiget appetitus sensitivus ad agendum, ut minori impetu ferretur ad sensibilia rationi dissentanea quæ attemperatio esset aliquid naturaliter debitum naturæ rationali a peccato immuni, quippe quæ exigit posse etiam moraliter & facile beatitudinem suam naturalem consequi.

ARTICULUS IV.

In quo differant Gratia medicinalis, quæ scilicet nunc hominibus lapsis datur, & Gratia sanctitatis, quæ scilicet data est Adamo in statu innocentiæ?

§. I.

Nota 1. Certum est Adamum in statu innocentiæ eguisse supernaturali auxilio Gratiæ, 1. Ad eliciendos actus salutares, ut docet S. Augustinus, l. de correptione & Gratia, c. ubi de Adamo ait: *sed sane habuit* (Gratiam) *in qua si permanere vellet nunquam malus esset, & sine qua etiam cum libero arbitrio bonus esse non posset, sed eam tamen per liberum arbitrium deserere posset. Non ipsum ergo Deus esse voluit sine sua Gratia, quam reliquit in ejus libero arbitrio. Quoniam liberum arbitrium ad malum sufficit; ad bonum autem* (salutare) *parum est, nisi adjuvetur ab omni potenti bono. Quod adjutorium si homo ille per liberum non deseruisset arbitrium, semper esset bonus, &c.* Ratio est quia actus salutares sunt supernaturales. Ad quosvis autem actus supernaturales requiritur auxilium supernaturale elevans & adjuvans naturam ad agendum supra quam possit solis viribus naturalibus, ut patet. 2. Ad eliciendos actus virtutum infusarum Fidei, Spei, Charitatis, cum illi actus sint supernaturales. 3. Ad servandam legem supernaturalem: nā legis supernaturalis observatio includit actus supernaturales Fidei, Spei, Charitatis, &c. Qui proinde per se excedunt vires naturales. 4. Ad perseverandum in integritate & sanctitate accepta: nam in ea perseverare non poterat nisi observando legem supernaturalem.

Nota. 2. Auxilium supernaturale, quo homo in statu innocentiæ egebat ad eliciendos actus salutares, & ad perseverandum in integritate ac sanctitate accepta, multiplex erat. Nam 1. Egebat virtutibus infusis per se: quia hi habitus dant posse simpliciter; & potentia creata non habet ex se id omne quod requiritur ex parte causæ secundæ ad productionem actuum supernaturalium, alioqui illi actus non essent supernaturales, sed naturales. Harum tamen virtutum infusarum causalitatem immediate per seipsam supplere potest omnipotentia divina. 2. Egebat concursu supernaturali, nam sine illo actus supernaturalis esse non potest. 3. Egebat Gratia actuali saltem illustrationis: alioqui ejus actus non fuissent supernaturales: nam habitus præcise per se non agunt, nec possunt ad agendum determinari per actus voluntatis aut intellectus mere naturales.

Nota. 3. Certum est Gratiam actualem necessariam hominibus lapsis, quæ medicinalis dicitur, differre a Gratia status innocentiæ. Nam Gratia sufficiens homini sano debet differe ab ea, quæ ægro ac infirmo necessaria est in remedium infirmitatis. Unde illud S. Augustini, l. de natura & Gratia c. 64. *Nunc agitur de humana natura qua vitiata est, agitur & de Gratia Dei, qua sanatur per medicum Christum, quo non indigeret si sana esset.*

Nota. 4. Jansenius, l. 2. de Gratia Christi docet utriusque Gratiæ discrimen in eo positum esse, quod Gratia status innocentiæ esset repudiabilis, Gratia vero medicinalis sit necessitans, ita ut ei voluntas resistere non possit. *Hoc ergo* (inquit c. 4.) *verum & genuinum discrimen est inter utriusq; status adjutorium: quod adjutorium sanitatis seu integræ libertatis influeret aut non influeret cum voluntate prout voluntas vellet aut nollet, plenissimeque ipsius arbitrio in agendo & quiescendo subderetur, medicinale vero ipsum bene velle fastidienti ægrotæque voluntati tribuat, utpote quod ipsa concupiscentiæ dominanti subjugata, de seipsa suæq; libertatis impulsu etiā cum Gratia quantumcumque magna sibi assistente habere nō posse, quēadmodum olim potuit quod clarius fortassis ita dici posset quod gratia*

sanæ

sanæ voluntatis in ejus libero arbitrio relinqueretur, ut eam si vellet, desereret; aut si vellet, uteretur. Gratia vero lapsæ egrotæque voluntatis nullo modo in ejus relinquatur arbitrio ut eam deserat aut arripiat si voluerit, sed ipsa sit potius illa postrema Gratia, quæ invictissime facit, ut velit, & a voluntate non deseratur. Præterea Jansenius Gratiam sanitatis vocat adjutorium sine quo non, Gratiam vero medicinalem adjutorium, quod quantum ad vim & modum agendi comparat causæ formali, qua posita non potest non esse effectus ad quem datur, nempe comparat beatitudini formali, quæ cum data fuerit homini, is fit continuo beatus, nec potest impedire ne sit beatus. Hinc, cap. 5. infert adjutorium, cujus usus ita ponitur in voluntatis arbitrio ut illi consentiat si voluerit, quantumvis sine illo non velit aut velle non possit, ad medicinale adjutorium Christi nullo modo pertinere; sed ad adjutorium primi hominis & sanæ voluntatis referendum esse. Ex quibus patet Jansenium nullam Gratiam status præsentis admittere nisi necessitatem.

Alii docent Gratiam status innocentiæ positam fuisse in sola supernaturali mentis illustratione: Gratiam vero naturæ lapsæ consistere tum in supernaturali mentis illustratione, tum in pia voluntatis motione indeliberata.

§. II.

Dico 1. Gratia medicinalis non differt a Gratia sanitatis, quod illa sit necessitans, hæc vero fuerit repudiabilis. Est de fide. Nam de Fide est Gratiā medicinalem etiam efficacem non necessitare volūtatem, ut infra ostendetur.

Dico 2. Discrimen Gratiæ sanitatis a Gratia medicinali non consistit in eo; quod prior solam mentis illustrationem includeret, posterior vero & mentis illustrationem & voluntatis immediatam motionem complectatur.

Prob. Quia Gratia data Adamo in statu innocentiæ includebat etiam piam voluntatis motionem indeliberatam, ideo immediate impressam. Ergo discrimen Gratiæ sanitatis a Gratia medicinali non consistit &c. *Prob. ant.* 1. Ex S. Augustino, qui, l. 14. de civitate, c. 13. ait: *si voluntas* (Adami innocentis) *in amore superioris & incommutabilis boni, a quo illustrabatur ut videret & accendebatur ut amaret, stabilis permaneret, non inde ad sibi placendam averteretur; & ex hoc tenebresceret, & frigesceret.* Ergo ex S. Augustino Adamus in statu innocentiæ a Deo immediate accipiebat non solum illustrationem supernaturalem, qua videret bonum sed etiam voluntatis motionem indeliberatam qua accenderetur ad illud amandum, & quidem immediatam & infusam: nam S. Doctor eodem modo loquitur de accensione voluntatis & de illustratione mentis, & dicit simpliciter ac sine distinctione voluntatem Adami a Deo fuisse illustratam ut videret, & accensam ut amaret. Item S. Doctor, l. 12. de civit. c. 9. sic loquitur *si autem boni Angeli fuerunt prius sine bona voluntate, eamque in se ipsis Deo non operante* (immediate scilicet) *fecerunt; ergo meliores a se ipsis quam ab illo facti sunt? absit.* Et infra. *Profecto & bonam voluntatem, qua meliores essent, nisi operante adjutorio Creatoris habere non possent ..... Quid aliud ostenditur nisi voluntatem quamlibet bonam inopem fuisse in solo desiderio remansuram, nisi ille, qui bonam naturam ex nihilo sui capacem fecerat, ex se ipso faceret implendo meliorem, prius faciens excitando avidiorem?* Denique sic concludit: *confitendum est igitur cum debita laude Creatoris, non ad solos Sanctos homines pertinere; verum etiam de Sanctis Angelis posse dici, quod charitas Dei diffusa sit in eis per Spirit. Sanctum, qui datus est eis.* Ibi S. Doctor loquitur de auxilio elevante & excitante immediate voluntatem, quo meliores facti sunt Angeli boni adhærendo Deo, & perseverando in bono. Item ibi per charitatem Dei diffusam per Spiritum Sanctum intelligitur Gratiam actualem voluntatem immediate moventem; nam in suis aliis libris hæc verba adhibet ad probandam necessitatem Gratiæ inspirationis ad quodlibet bonum salutare agendum. Ergo ex S. Augustino Gratia actualis immediate movens voluntatem a Deo data est bonis Angelis, & sic impleta est eorum voluntas jam bona per habitus supernaturales, ut fierent meliores per actus bonos meritorios. Ergo Adamus innocens talem Gratiam a Deo accepit, cum sit eadem pro utrisque ratio.

Prob. 2. Ex Conc. Arausicano II. c. 19. ubi ait: *natura humana etiamsi in illa integritate, in qua condita est, permaneret nullo modo seipsam, Creatore suo non adiuvante servaret. Unde cum hinc Gratia Dei salutem non possit custodire quam accepit, quomodo sine Gratia Dei poterit reparare quod perdidit?* Conciliū hic manifeste concludit a minori ad majus hominē lapsum egere Gratia Dei actuali, quæ sane voluntatem immediate afficiat, quia

quia homo in statu sanitatis ea indigebat ad conservandam gratiam sanctificantem per observationem legis supernaturalis. At conclusio non valeret si homo innocens eguisset tantum illustratione supernaturali a Deo infusa: nam inde non infertur a fortiori hominem lapsum indigere gratia, quæ non solum illustrationem, sed etiam piam motionem voluntatis a Deo infusam includat. Præterea ex hoc Concilio & S. Augustino homo innocens egebat Dei adjutorio actuali. Sed Patres & Concilia per adjutorium simpliciter prolatum intelligunt gratiam actualem consistentem, tum in supernaturali mentis illustratione, tum in pia voluntatis motione a Deo infusa.

Prob. 3. Ratione. In omni statu etiam innocentiæ ad actus supernaturales eliciendos non sufficiunt habitus supernaturales voluntatis, etiam cum supernaturali illustratione mentis. Nam habitus infusi voluntatis per se non agunt, sed debent aliquo modo determinari a voluntate. Atqui voluntas solis suis naturalibus viribus non potest aliquo modo determinare habitus supernaturales ad actus suos; sed ad hoc requiritur, ut sit elevata & mota per auxilium supernaturale ei impressum. Præterea in statu innocentiæ non minor erat sanitas intellectus quam voluntatis, & utriusque facultas pariter instructa fuit habitibus supernaturalibus. Ergo si voluntas non indigebat pia motione, nec intellectus egebat supernaturali illustratione, sed homo ex occasione data potuisset instructus habitibus supernaturalibus intellectus excitare cognitionem supernaturalem quod falsum est.

Nec dic quod ideo homo potius indigeret illustratione, quia non habet in sua potestate quid ei veniat in mentem, ut docet S. Augustinus. Nam etiam homo non habet in sua potestate mere naturali, ut excitet & moveat voluntatem modo supernaturali ad determinandum habitus supernaturales. Præterea saltem ex occasione multarum rerum naturaliter poterat homo innocens cogitare de Deo ut amando & colendo.

Dico 3. Gratia medicinalis in eo differt a gratia sanitatis, quod gratia medicinalis non solum illustret intellectum, & elevet ac adjuvet voluntatem, sicut præstabat gratia sanitatis; sed etiam tum depellat cæcitatem & errorem mentis, evertendo falsas rationes quas suggerit carnis prudentia, & suggerendo vera motiva: tum præsertim quod frænet concupiscentiam, tribuendo voluntati rectitudinem, ac robur ad illam superandam, & sic voluntatis infirmitatem sanet ac roboret, & consequenter gratia medicinalis est potentior, & plura præstat quam gratia sanitatis.

Prob. Gratia medicinalis est ea, quæ medetur malis ortis ex peccato Adami, & quibus ille immunis erat in statu innocentiæ. Atqui gratia, quæ non solum illustrat mentem & movet voluntatem, sed etiam quæ tum depellit cæcitatem mentis, tribuitque menti lumen veritatis; tum frænat concupiscentiam, & voluntati rectitudinem ac robur reddit, medetur malis ex peccato Adami ortis, scilicet quoad bonum salutare agendum, & malum vitandum: nam mala illa sunt, teste S. Augustino, cæcitas in mente, & infirmitas in voluntate orta ex concupiscentia. Ergo gratia medicinalis est ea quæ non solum illustrat mentem & movet voluntatem, sicut præstabat gratia sanitatis, sed etiam quæ tum depellit cæcitatem mentis, tum etiam, & præsertim frænat concupiscentiam; & consequenter gratia medicinalis differt a gratia sanitatis in eo quod tum depellat cæcitatem mentis, tum præsertim quod frænet concupiscentiam.

Obj. 1. S. Augustinus, l. de Corrept. & Grat. c. 11. ait: *Quid ergo? Adam non habuit Dei Gratiam? Imo vero habuit magnam, sed disparem. Ille in bonis erat, quæ de bonitate suæ conditionis acceperat ...., Sancti vero in hac vita, ad quos pertinet liberationis hæc Gratia, in malis sunt ex quibus clamant ad Deum, libera nos a malo ..... Ille non opus habebat eo adjutorio quod implorant isti, cum dicunt, video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ ..... quoniam in eis caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus carnem.*

Resp. Hic textus confirmat nostram assertionem. Nam sensus est, quod non indigeamus gratia, quæ frænet concupiscentiam, & voluntatem adversus eam roboret; ac proinde quæ sit potentior motione data Adamo in statu innocentiæ, quæ voluntatem duntaxat elevabat ac movebat supernaturaliter, non roborabat contra concupiscentiam qua immunis erat. Unde sic argumentor, gratia medicinalis est ea, qua non egebat Adamus in statu innocentiæ, & qua nunc egent homines lapsi. Sed talis gratia est ea, quæ roborat voluntatem ad superandam concupiscentiam, qua immunis erat Adamus innocens. Ego gratia medicinalis est

ea

ea quæ præsertim roborat voluntatem contra concupiscentiam.

Inst. S. Augustinus, loco citato dicit Adamum habuisse Gratiam disparem. Ergo sensit eum habuisse tantum Gratiam illustrationis.

Resp. Nego conseq. Nam per gratiam disparem intelligit eam, quæ præcise illustraret mẽtem, & moveret ac elevaret voluntatem ad agendum supernaturaliter, sed non eam sanaret ac roboraret contra concupiscentiam, a qua immunis erat: per Gratiam vero qua nunc egemus, intelligit eam, quæ hæc omnia præstat; unde asserit eam nunc esse potentiorem, quamvis Gratia sanitatis fuerit lætior ob carentiam concupiscentiæ bono honesto repugnantis; hæc enim subjicit: *Proinde si non interim lætiore nunc, veruntamen potentiore Gratia indigent isti.* Ergo Gratia sanitatis erat lætior: ergo immediate afficiebat voluntatem, quippe quæ sola subjectum lætitiæ.

Obj. 2. Gratia medicinalis est ea quæ frænat concupiscentiam, & contra eam roborat voluntatem. Sed talis Gratia est Gratia inspirationis, immediate movens voluntatem. Ergo Gratia medicinalis, prout differt a Gratia sanitatis, est Gratia inspirationis. Ergo Gratia sanitatis non erat Gratia inspirationis, voluntatem immediate movens. Ergo &c.

Resp. Gratia frænans concupiscentiam, & contra eam roborans voluntatem, est Gratia inspirationis immediate voluntatem movens, non quovis modo & leviter, sed fortiter ac potenter. Itaque Gratia inspirationis propria status innocentiæ movebat quidem voluntatem, sed non fortiter ac potenter, sicut Gratia medicinalis eam movet, ut concupiscentiam frænet, & voluntatem contra eam roboret. Unde Gratia medicinalis dicitur a S. Augustino potentior. *Veruntamen*, inquit, l. de Corr. & Grat. cap. 11: *potentiore Gratia indigent isti.*

Obj. Adamus in statu innocentiæ carebat concupiscentia, & habebat voluntatem sanam, robustam, ac instructam habitibus supernaturalibus. Ergo egebat sola illustratione mentis.

Resp. Nego conseq. Quia licet ejus voluntas esset sana, robusta, & instructa habitibus supernaturalibus, tamen egebat auxilio, quo elevaretur & moveretur ad operandum supernaturaliter cum habitibus supernaturalibus, & ad illos habitus determinandum ut agerent, cum non agant nisi determinati seu condeterminati, nec determinari possint per voluntatem agentem ex suis solis naturalibus viribus.

CAPUT III.

De Gratia efficaci.

ARTICULUS I.

Utrum Gratia efficax consistat in auxilio excitante voluntatem ad consensum physice determinante, seu necessitante?

§. I.

Notanda.

I. Gratia efficax est ea, qua cum voluntas potest operari & infallibiliter operatura est, si detur. Sive est ea, quæ est infallibiliter connexa cum effectu ad quem datur. Hanc existere fide constat, nam, ad Phil. c. 2. dicitur: *Deus est qui operatur in vobis & velle & perficere, pro bona voluntate.* Et Ezech. c. 36. *Spiritum meum ponam in medio vestri, & faciam ut in præceptis meis ambuletis.* Ubi Deus promittit Gratiam, quæ operatura est observationem præceptorum, & quidem infallibiliter, cum promissio Dei sit infallibilis. Præterea omnis actus salutaris supponit Gratiam efficacem, sed quo nullus fit.

II. Jansenius multis locis docet Gratiam efficacem medicinalem consistere in Gratia excitante, quæ voluntatem ad consensum physice determinat ac prædeterminat sua suavitate, quæ sit intensior delectatione concupiscentiæ. Nam contendit hominem in hoc statu naturæ lapsæ semper necessitari ad bonum per delectationem indeliberatam Gratiæ, intensiorem delectatione seu motu concupiscentiæ, & ad malum per delectationem indeliberatam concupiscentiæ, intensiorem delectatione seu motu Gratiæ. Patet ex multis locis, & præsertim ex l. 8. de Gratia Christi, c. 2. ait: *Delectatio victrix, quæ Augustino est efficax adjutorium, relativa est. Tunc enim est victrix quando alteram superat. Quod si contingat, alteram ardentiorem esse, in solis inefficacibus desideriis hærebit animus, nec efficaciter unquam volet quod volendum est.* Et cap. 3. *Delectatio fecit ut velis, & sine illa non possis..... Facit denique ut necesse sit animum illud sequi, &c.* Et, lib. 4. c. 6. *Ex his jam perspicue intelligitur*

tantopere necessariam esse istam delectationis divinæ Gratiam ..... ut nisi major fuerit quam terrena: fieri non possit quin proprie voluntatis infirmitate vincamur. Major enim delectatio nunquam sane delectatione minore superabitur Et, c. 7. *Delectationem omnis operationis secuturæ mensuram statuit* (Augustinus) *clarissime & absolutissime pronuntians: quod amplius non delectat, secundum id operemur necesse est, nimirum quia id quod amplius nos delectat, etiam amplius velimus ac diligamus necesse est: tanto enim quidque vehementius volumus, quanto delectamur ardentius: quod autem magis volumus ac diligimus, secundum id operemur necesse est.* Et, c. 9. *Conflictus ille delectationum sopiri non potest, nisi altera alteram delectando superaverit, & totum animæ pondus vergat. Quod enim amplius delectat secundum id operemur necesse est.* Idem, lib. 7. *Delectatio* (intensior) *est vinculum quo liberum arbitrium in justitia vel peccato ita ligatur, ut actus oppositus sit extra ejus potestatem.*

III. Lutherus & Calvinus jam ante Jansenium constituerunt Gratiam efficacem in excitante Gratia voluntatem ad consensum physice determinante seu necessitate, nec differunt a Jansenio, nisi quod illi asserant non manere liberum arbitrium, Jansenius vero contendat remanere. Verum inter se non dissident nisi circa voces, & nullatenus quoad rem. Nam ideo Lutherus & Calvinus negant sub gratia efficaci remanere liberum arbitrium, quia per illud intelligunt differentiam activam, seu immunitatem ab omni necessitate physica, intrinseca, antecedente; Jansenius vero asserat remanere liberum arbitrium, quia per illud intelligit solam libertatem a coactione. Nam, l. 7. de Gratia Christi, c. 3. postquam docuit illud nobis liberum esse libertate arbitrii, quod est in nostra potestate; & illud esse in nostra potestate, quod fit cum volumus, etiamsi necessario velimus, sic concludit: *Quæ si vera sunt, sicut juxta sanctissimi Doctoris principium verissima sunt, non poterit amplius ejus de mente dubitari quia eum sentire & constanter docere dicimus, libertati arbitrii solam necessitatem coactionis, seu quæ etsi nolimus, efficit id quod potest, esse contrariam, omnemque actum voluntarium seu spontaneum hoc ipso esse liberum. Hoc enim ipsum quod voluntate velle seu consentire facit hoc eam, ut vidimus etiam liberam facit libertate arbitrii quam supra expressit.*

IV. Calvinus, l. 2. institut. c. 2. asserit juxta Augustinum velle omnes formari a gratia, *impresso delectionis affectu*. Et, l. 3. de liber. arbitr. sic ait: *Quid aliud sonant Augustini verba? Libera inquit, est hominis voluntas, sed ad malum, cur? Quia delectatione & proprio appetitu movetur ad malum.*

V. Cum Jansenius nullam admittat gratiam mere sufficientem in sensu Catholicorum, sed velit omnem gratiam naturæ lapsæ esse efficacem, quatenus habent omnem effectum quē habere potest in iis circumstantiis in quibus datur, & quem datur a Deo: ideo duplicem distinguit gratiam efficacem, nempe perfectam seu magnam, & imperfectam seu parvam. Perfecta est ea, quæ a Deo datur ad velle perfectum, idest, velle efficaciter bonum, & illud agere. Imperfecta est ea quæ datur a Deo ad velle imperfectum, id est ad quasdam velleitates cum advertentia rationis eliciendas, quibus voluntas nec vult efficaciter bonum, nec illud agit, nec velle efficaciter potest. Utraque voluntatem necessitat ad actum ad quem datur, & semper habet totum effectum ad quem datur. Perfecta est intensior delectatione terrena seu motu concupiscentiæ; & dicitur delectatio victrix, quia terrenam concupiscentiæ delectationem intensione superat, & facit voluntatem velle efficaciter bonum & illud agere. Imperfecta vero est minus intensa quam delectatio concupiscentiæ, nec dat posse agere bonum sed tantum habere aliquam velleitatem & complacentiam inefficacem boni. De hac, l. 2. de Gratia Christi, c. 27. sic loquitur: *Considerandum est multiplicem esse divinæ Gratiæ effectum, quemadmodum & voluntatis. Est enim velle perfectum, quod Augustinus posse vocat; & imperfectum quod velleitatem appellare solet; & hoc ipsum diversos gradus habet, donec in ipsam primam tenuissimamq; boni complacentiam veniatur.... hęc igitur Gratia quamvis nullo modo sufficiat ut homo Dei mandatum operetur, ut Deum super omnia diligat, ut speret, ut oret: ut credat ad hoc tamen facit aliquid, ut istarum vel alterius cujusdam cęlestis rei liberas quasdam non voluntates, sed velleitates vel complacentias excitet.*

VI. Jansenii Discipuli non autem aperte dicere gratiam excitantem efficacem necessitare voluntatem ad consensum; sed dicunt physice determinare ac prædeterminare ad consensum, quod est revera necessitatem: nec aliter locutus est Jansenius, quem tamen constat gratiam physice necessitantem admisisse.

§. II.

§. II.

Dico 1. Gratia efficax non consistit in gratia excitante, seu delectatione victrice, voluntatem ad consensum necessitante. Est de Fide.

Prob. 1. Ex Scrip. Eccl. c. 31. *Beatus .... qui potuit transgredi, & non est transgressus, facere mala & non fecit. Ideo stabilita sunt bona illius in Domino.* Ergo justus, qui servat mandata cum gratia efficaci, sic ea servat, ut possit ea non servare. Ergo gratia efficax per quam servantur mandata, relinquit libertatem a necessitate: ergo non necessitat.

Prob. 2. Ex Concilio Tridentino, sess. 6. c. 5. ubi declarat, quod adulti qui convertuntur, *per ejus excitantem atque adjuvantem Gratiam ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem, eidem Gratiæ libere assentiendo & cooperando disponantur: ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus-sancti illuminationem neque homo ipse nihil omnino agat, inspirationem illam recipiens, quippe qui illam abjicere potest, &c.* Et, can. 4. sic definit: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, quod ad obtinendam justificationis gratiam se disponat ac præparet, neque posse dissentire si velit, &c. Anathema sit.* Ergo ex Conc. Trid. Gratia, qua homo se disponit ad justificationem per actus: scilicet Fidei, Spei, Pœnitentiæ, &c. Ideoque gratia efficax talis est ut homo possit eam abjicere seu repudiare, possit ei dissentire si velit. Atqui gratia quæ potest abjici seu repudiari, cui voluntas potest dissentire, est gratia intrinseca repudiabilis, non necessitans. Ergo ex Conc. Trident. Gratia efficax est ex se repudiabilis, non necessitans.

Prob. 3. Ex hac trina Jansenii propositione ab Innocentio X. Alexandro VII. & Clemente XI. atque a tota Ecclesia Catholica, quæ eorum decreta recepta, damnat ut hæretica: *Ad merendum & demerendum in statu naturæ relapsæ non requiritur in homine libertas a necessitate: sed sufficit libertas a coactione.* Ergo contradictoria est de Fide, nempe ad merendum & demerendum requiri libertatem a necessitate simplici: nec sufficere libertatem a coactione. Ergo est de Fide, justum cum meretur, non necessitari ad bonum per gratiam efficacem, sine qua non meretur. Ergo cum gratia efficaci remanet libertas ab omni necessitate simplici, & consequenter gratia efficax non necessitat.

Prob. 4. Ex S. Augustino, l. de natura & gratia, c. 65. ubi postquam hæc verba S. Hieronymi a Pelagio objecta retulit: *Liberi arbitrii nos condidit Deus, nec ad virtutem nec ad vitia necessitate trahimur: alioquin ubi necessitas nec corona est:* Sic respondit: *quis non agnoscat? Quis non toto corde suscipiat? Quis aliter conditam humanam neget esse naturam? Sed in recte faciendo ideo nullum est vinculum necessitatis, quia libertas est charitatis.* Ergo S. August. agnoscit, & toto corde suscipit hominem neque ad malum per terrenam delectationem concupiscentiæ, neque ad bonum per cœlestem delectationem gratiæ necessitari, necessitate scilicet simplici & voluntaria ut intelligebat Pelagius, cui in hoc consentit. Sed unum tantum addit, nempe nos in bono salutari agendo non esse liberos sine interiori gratia inspirationis, quod negabat Pelagius; nam libertas ad bonum salutare agendum est completa facultas illud agendi & non agendi: facultas autem illud agendi non est sine gratia inspirationis.

Item, l. de spiritu & littera, c. 34. ait: *Profecto & ipsum credere velle Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos: consentire autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propriæ voluntatis est.* Quod sane consensum & dissensum liberum voluntatis significat: nam volitionem & nolitionem esse actus voluntatis per se patet, & nemo unquam negavit aut negare potuit, ineptusque ac negatorius esset hic sensus.

Et, l. 2. contra Petilian. c. 34. *Si tibi proponam quæstionem quomodo Deus Pater attrahat ad Filium homines, quos in libero dimisit arbitrio, fortassis eam difficile soluturus es. Quomodo enim attrahit, si dimittit, ut quis quod voluerit eligat: & tamen utrumque verum est. Sed intellectu hoc penetrare pauci valent. Sicut ergo fieri potest ut quos in libero dimisit arbitrio, attrahat tamen ad Filium Pater: sic fieri potest, ut ea quæ legum coercitionibus admonentur, non auferant liberum arbitrium.* Ergo ex S. August. Deus Pater attrahendo efficaciter homines ad Filium relinquit eis liberum arbitriū intellectum in eo sensu, in quo intelligebat Petilianus, nempe pro facultate expedita eligendi quid voluerint; nec magis gratia efficax aufert liberum arb. quā leges cōminatoriæ. Ergo,

Dico 2. Gratia efficax non consistit in gratia excitante, seu delectatione cælesti voluntatem ad consensum physice determinante seu prædeterminante, hæc assertio est eadem quoad sensum cum priore.

Prob.

Prob. 1. Gratia efficax non consistit in Gratia excitante, seu delectatione cœlesti voluntatem ad consensum necessitante, ut ostensum est. Atqui Gratia excitans seu delectatio cœlestis voluntatem ad consensum physice determinans est necessitans; Ergo Gratia efficax non consistit in Gratia excitante voluntatem ad consensum physice determinante. *Prob.min.* Auxilium se tenens ex parte actus primi seu dans potentiam agendi, inhærens voluntati, positum in voluntate independenter ab ea, & ita eam applicans ad agendum, ut voluntas non possit non agere ex suppositione tali motionis, necessitat voluntatem ad agendum. Atqui talis est Gratia excitans physice determinans voluntatem ad consensum: ergo Gratia illa est necessitans. Major patet, nam ut voluntas agat libere, & non necessitata requiritur ut possit non agere in sensu composito eorum omnium quæ se tenent ex parte actus primi: si enim non potest, eo ipso est antecedenter ad unum determinata, & sic est antecedenter necessitata. Minor etiam patet, & continet doctrinam adversariorum: nam Gratia excitans, seu delectatio cœlestis voluntatem ad consensum physice prædeterminans 1. est auxilium se tenens ex parte actus primi seu potentiæ agendi; non enim solum dat ipsum agere, sed etiam posse agere; nam voluntas sine Gratia excitante nil salutare agere potest. Item hæc Gratia constituit cum naturali facultate voluntatis principium proximum & adæquatum actus salutaris. 2. Inhæret voluntati, nam est actus vitalis indeliberatus complacentiæ vel desiderii. 3. Est in voluntate independenter a voluntate libere agente: est enim actus indeliberatus, quem Deus operatur in nobis sine nobis libere ac moraliter cooperantibus. 4. Ita applicat voluntatem ad consensum, ut voluntas non possit non consentire ex suppositione talis motionis quia physice determinat voluntatem ad agendum: voluntatem autem physice determinari ad agendum nil aliud est, quam voluntatem ita moveri ad agendum, ut non possit non agere.

Brevius Gratia excitans physice determinans seu prædeterminans voluntatem ad consensum, est Gratia necessitans. Ergo. *Prob. ant.* Necessitare voluntatem ad consensum est voluntatem antecedenter determinare ad consensum: nam necessitas simplex est antecedens ad unum determinatio. Atqui Gratia excitans physice prædeterminans voluntatem ad consensum, antecedenter determinat voluntatem ad consensum: ergo eam necessitat.

Prob. adhuc paulo aliter. Delectatio cœlestis, voluntatem physice determinans ad consensum, necessitat voluntatem. Atqui Gratia efficax non consistit in Gratia necessitante. Ergo Gratia efficax non consistit in delectatione cœlesti seu Gratia excitante, voluntatem ad consensum physice determinante. *Prob. maj.* Illud voluntatem necessitat, quod affert voluntati antecedentem, physicam & intrinsecam necessitatem agendi. Sed ejusmodi necessitatem affert Gratia excitans voluntatem physice determinans ad consensum: ergo necessitat. *Prob. min.* Nam 1. affert voluntati necessitatem juxta illud adversariorum principium: *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur, necesse est.* præterea habet ex natura sua inseparabilem cum consensu voluntatis connexionem. 2. Affert physicam: nam si affert necessitatem solum moralem, non determinat physice sed moraliter tantum, ut patet. 3. Affert antecedentem; nam secundum Jansenii discipulos, illa necessitas est a solo modo operandi Gratiæ, seu a majore intensione Gratiæ, & plene independenter a libera determinatione voluntatis. 4. Intrinsecam, nam est a Gratia recepta in voluntate.

Prob. 2. Gratia excitans, seu delectatio cœlestis physice determinans voluntatem ad consensum, manifeste repugnat Conc. Tridentino. Nam Concilium, sess. 9. cap 5. & can. 4. loquens de Gratia excitante, cui homo re ipsa consentit, & qua se disponit ad justificationem, quæ proinde est Gratia efficax, & juxta adversarios delectatio victrix, definit hominem ita illi Gratiæ consentire, ut possit illam abjicere, eique dissentire si velit. Ex quo sic argumentor. Ex Conc. Trid. homo potest abjicere seu repudiare Gratiam excitantem, cui re ipsa consentit, eique dissentire si velit. Ergo voluntas potest ponere dissensum cum Gratia efficaci ipsam movente ad consensum. Nam sicut abjicere Gratiam moventem ad consensum, eique dissentire nihil aliud est quam ponere dissensum cum Gratia movente ad consensum: ita posse abjicere Gratiam moventem ad consensum, eique dissentire posse nihil aliud est, quam posse ponere dissensum cum Gratia movente ad consensum, ut per se patet. Sed si Gratia excitans efficax voluntatem physice determinat ad consen-

sum, voluntas non potest ponere dissensum cum illa Gratia movente ad consensum. Ergo Gratia excitans efficax non determinat physice voluntatem ad consensum.

Brevius ex Conc. Trid. homo Gratiæ efficaci dissentire & resistere potest. Ergo Gratia efficax est ex natura sua repudiabilis. Ergo ex natura sua non habet necessariam ac inseparabilem connexionem cum consensu. Ergo non determinat physice.

Prob. 3. Sententia adversariorum nititur hoc principio; quod nos amplius delectat, delectatione scilicet prævia & indeliberata, secundum id operemur necesse est. Ergo efficacia talis Gratiæ posita est in vi intrinseca ejusdem Gratiæ necessitante. Hinc Gratia excitans physice determinans non differt a Gratia necessitante nisi voce tenus.

Confirm. 1. Quia Gratia excitans seu delectatio victrix physice determinans voluntatem ad consensum, est Gratia Jansenii quam constat esse necessitantem & hæreticam. Nam Jansenius, l. 8. de Gratia Christi, c. 3. hæc ait: *Sic operatur* (Deus) *velle & perficere; sic ex nolentibus & repugnantibus volentes & consentientes facit. Non enim hoc aliter facit, quam voluntatem inclinando, applicando, determinando; & quia prævenit ipsam voluntatis determinationem, etiam prædeterminando non solum moraliter, sed vera, reali & physica determinatione: moralis enim prædeterminatio illa dicitur, quæ tantum se habet ex parte objecti.*

Confirm. 2. Ex hac Quesnelli propositione ab Ecclesia damnata: *Gratia est operatio manus omnipotentis Dei, quam nihil impedire potest, aut retardare.*

§. III.

Refelluntur responsiones adversariorum.

Dices 1. Homo non potest abjicere Gratiam excitantem in sensu composito talis Gratiæ, at potest in sensu diviso. *Sed contra est:* nam cum Conc. Trid. definit hominem posse abjicere Gratiam, posse ei dissentire si velit, manifeste intelligit id posse in sensu composito Gratiæ, id est, sub motione Gratiæ, quia 1. non potuit abjici sicut nec abjicitur, nisi id quod actu habetur, ut per se patet; & posse dissentire est posse negare consensum actui invitanti ad consensum, sicut disentire est negare consensum actui invitanti ad consensum. 2. Posse abjicere Gratiam, posse dissentire Gratiæ in sensu diviso Gratiæ, est hominem posse abjicere, seu repudiare Gratiam, si eam non haberet, si abesset, si ab illa non excitaretur: quod tam absurdum est, quam si quis serio diceret talem ducem posse resistere hostibus si absint, nec contra eum pugnent. Et vero non potest resisti, sicut nec resistitur Gratiæ quæ non extat. 3. Per se evidens est, & nemo umquam negavit hominem posse non ponere actum salutarem si abesset Gratia, qua efficaciter movetur ad talem actum: ac proinde illa Concilii definitio esset inutilis, & indigna Concilio. 4. Locis citatis Concilium damnat Lutherum & Calvinum, contra quos congregatum fuit. Ergo definit hominem Gratiæ excitanti dissentire posse in eo sensu in quo negabat Calvinus, alioqui nihil ageret. Sed Calvinus docebat hominem non posse dissentire Gratiæ in sensu composito ipsius Gratiæ: Nam Calvinus, l. 2. inst. 3. de Gratia sic ait: *voluntatem movet non qualiter multis sæculis traditum est & creditum, ut nostræ postea sit electionis, motioni aut obtemperare aut refragari.* Ergo Concilium definit hominem dissentire posse Gratiæ in sensu composito ejus motionis. Denique si sensus divisus ad libertatem sufficeret, Beati libere amarent Deum: nam possunt illum non amare in sensu diviso luminis gloriæ & visionis intuitivæ.

Dices 2. Implicat ut resistatur Gratiæ efficaci in sensu ejus composito.

Resp. Distinguo. Repugnat ut resistatur Gratiæ efficaci consideratæ ut est efficax, sive quatenus est efficax, *conc.* Ut resistatur Gratiæ quæ est efficax, *nego.* Gratia quatenus est efficax, est Gratia quatenus habitus, est infallibiliter effectum, unde supponit effectum conditionate futurum dependenter a præscientia divina, a qua habet infallibilem connexionem cum effectu, & a qua proinde completam obtinet denominationem Gratiæ efficacis. Quare Gratiæ sic sumptæ resisti non potest, sed impotentia consequente seu supponente liberum consensum conditionate futurum.

Dics 3. Necessario adhiberi debet distinctio sensus compositi & divisi.

Resp. Ita est, sed alio modo; & ita ut sensus divisus sit in potestate voluntatis. Itaque voluntas vere potest Gratiæ cui consentit, & quæ proinde efficax est, dissentire seu resistere in sensu composito entitatis & motionis talis Gratiæ, cum sit ex se repudiabilis. At non potest ei resistere in sensu composito ejus efficaciæ ut connotantis con-

sensum voluntatis, quia non potest ponere dissensum cum consensu, quem Gratiæ efficacia involvit, seu connotat, quamvis possit ei resistere in sensu diviso; nam hominem posse abjicere Gratiam, posse dissentire Gratiæ in sensu ejus efficaciæ ut connotantis consensum, nil aliud est, quam posse abjicere Gratiam efficacem, impediendo ejus efficaciam, seu non consentiendo, sive nil aliud est quam hominem Gratiæ efficaci consentire posse sine intrinseca necessitate consentiendi.

Dices 4. Thomistæ hanc distinctionem sensus compositi & divisi adhibent circa prædeterminationem physicam.

Resp. Disparitas est; quia Thomistæ volunt prædeterminationem suam physicam non se tenere ex parte actus primi, & voluntatē posse resistere Gratiæ excitanti actu moventi ad consensum, seu in sensu composito illius. At Jansenistæ docent suam Gratiam prædeterminantem esse ipsam Gratiam excitantem, quæ dat posse agere, & sic se tenet ex parte actus primi, atque inseparabilem habet ex natura sua connexionem, cum effectu ad quem datur. Ergo tunc est necessitas antecedens consentiendi: nam si Gratia excitans insuperabilem habet ex natura connexionem cum consensu, tam impossibile est non esse consensum quam impossibile est rem aliquam esse sine sua essentia. Dico *antecedens*, nam hæc necessitas est ex natura Gratiæ quæ est principium consensus.

Dices 5. Voluntas potest quidem dissentire si velit; sed non potest velle dissentire.

Resp. Nego Nam hæc locutio (*posse dissentire si velit*) manifeste supponit voluntatem habere potentiam volendi dissentire, alioqui propositio esset nugatoria, ideo enim non dicuntur Beati posse Deum non amare si vellent non amare, quia non possunt non velle amare. Item non potest dici Deus posse peccare si vellet, quia non potest velle peccare.

Dices 6. Cum delectione physice prædeterminante remanet indifferentia objectiva, seu indifferentia judicii, hoc est, propositio objecti partim sub ratione boni, partim sub ratione mali.

Resp. Indifferentia illa non sufficit ad libertatem, quia 1. libertas est activa indifferentia voluntatis, est completa & expedita facultas agendi & non agendi, ut constat ex Scriptura & Patribus. 2. Ad meritum requiritur libertas a necessitate simplici antecedente & intrinseca, ut Fide constat ex tertia propositione Jansenii ab Ecclesia damnata & heretica. 3. Concil. Tridentinum definit hominem posse dissentire excitanti Gratiæ efficaci actu moventi ad consensum.

Dices 7. Sanctus Thomas docet manente indifferentia judicii, voluntatem non necessitari.

Resp. Cum hoc dicit, supponit voluntatem aliunde non necessitari per motionem ei impressam, quę ipsam ad unum antecedenter alliget. Equidem voluntas potest amare vel respuere objectum, quamdiu illud proponitur partim ut bonum, partim ut malum sub aliqua ratione, modo nil imprimatur voluntati quo ad unum alligetur, puta ad amandum objectum: alioqui necessitabitur, non per objectum, sed per motionem illam.

Dices 8. Sub Gratia determinante remanet potentia peccandi: nam semper manet flexibilitas voluntatis ad malum & concupiscentia.

Resp. Manet quidem peccandi potentia, sed ligata & impedita per virtutem insuperabilem. Libertas autem est facultas completa & expedita agendi & non agendi.

Dices 9. Conc. Tridentinum, sess. 9. can. 4. damnat tantum eos qui dicunt hominem a Deo motum velut inanime quoddam nihil agere, non ipsum proprio motu velle. Ita Jansenius. *Sed contra est*: nam (ut fatetur ipse Jansenius) hoc canone damnatur doctrina Calvini de Gratia & libero arbitrio. At Calvinus nil tale docuit, imo multis locis oppositum diserte fatetur; unus hic sufficiat ex l. 3. de libero arbitrio, ubi ait: *Id dicit Augustinus ut delira & impia eorum imaginationi occurrat, qui Deum in homine sicut in lapide, hoc est, intrinseco ut ita loquar, voluntatis ejus motu operare, fingunt... hominem sic quidem docemus agi Gratia, ut simul tamen agat.*

§. IV.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, ad Philipp. c. 2. *Deus est, qui operatur in nobis & velle & perficere.* Ergo physice prædeterminat.

Resp. Nego conseq. Nam Deus in nobis velle & perficere operatur per Gratiam excitantem congruam de se repudiabilem, & per gratiam adjuvantem, qua voluntatem libere consentientem Gratiæ præve-

nienti adjuvat, & cum ea producit ejus liberum consensum.

Dices. Ibi non fit mentio consensus nostri.

Resp. Ideo non fit, quia Gratia est principalis causa consensus salutaris; & quia Gratia excitans nos agit & movet independenter a consensu libero nostræ voluntatis, atque omnino gratuita est, quamvis Deus non operetur in nobis velle deliberatum sine nobis libere agentibus, porro Gratia efficax dat agere, sed efficienter, non formaliter.

Obj. 2. Illud, Ezech. c. 36. ***Faciam ut in præceptis meis ambuletis.*** Ergo Deus non prædeterminat ad opera salutaria.

Resp. Nego conseq. Nam Deus vere per Gratiam prævenientem de se repudiabilem sed congruam, & prævisam infallibiliter ut habituram effectum, & per Gratiam adjuvantem ei adjunctam facit opera nostra salutaria in nobis & nobiscum libere agentibus juxta illud, 1. Cor. cap. 5. *Non ego autem, sed Gratia Dei mecum.* Quæ verba sic exponit S. Augustinus, l. de Grat. & liber. arbitr. c. 5. *Id est non solus, sed Gratia Dei mecum: ac per hoc nec Gratia Dei sola, nec ipse solus, sed Gratia Dei cum illo.* Ita habet editio Theologorum Lovaniensium: qui locus depravatus est ubi discrepat. Igitur Deus per Gratiam efficacem operatur in nobis velle & perficere, agit ut agamus, facit ut mandata observemus, non voluntatem physice prædeterminando, sed voluntatem movendo sicut scit ei congruere ut consentiat, & consentientem adjuvando.

Dices. Ex S. Augustino Deus non potest facere ut velimus, nisi voluntatem nostram physice prædeterminando.

Resp. Neg. Nam S. Doctor, l. de Grat. & lib. arb. c. 16. ait: *Certum est nos velle, cum volumus: sed ille facit ut velimus bonum... de quo dictum est: Deus est qui operatur in nobis & velle. Certum est nos facere cum facimus: sed ille facit ut facimus, præbendo vires efficacissimas voluntati.* Deus autem præbet voluntati nostræ vires efficacissimas: hoc ipso quod dat voluntati Gratiam prævenientem congruam, licet de se repudiabilem, cui infallibiliter prævidet illam consensuram, & voluntatem consentientem ac operantem corroborat & adjuvat. Nam tunc dat voluntati vires ita efficaces, ut repugnet voluntatem non velle nec agere bonum, nec superare concupiscentiam, & omnes difficultates ac tentationes; siquidem repugnat Dei præscientiam, sub cujus directione datur gratia congrua, falli.

Obj. 3. Ecclesia petit a Deo ut rebelles nostras voluntates compellat. Ergo petit Gratiam necessitatem.

Resp. Neg. conseq. Quia to *compellere* ibi sumitur late & improprie, nempe pro efficaciter movere, convertere, facere ut voluntates nostræ e nolentibus bonum fiant volentes: ad quod sufficit Gratia congrua, quacum Deus prævidit voluntatem acturam bonum. Nam to *compellere* proprie & stricte significat cogere: Ecclesia autem non petit ut Deus voluntates nostras cogat, cum repugnet eas cogi quoad actus suos proprios.

Obj. 4. S. Augustinus, in Epist. ad Galatas ait: *Quod amplius nos delectat, secundum id operemur necesse est.* Ergo delectatio cœlestis intensior delectatione terrena necessitat voluntatem.

Resp. Neg. conseq. Quia S. Doctor ibi loquitur, non de delectatione indeliberata consensum voluntatis præveniente & ad eum alliciente, sed de delectatione deliberata, quæ est amor liber, efficax & prædominans, quo homo objectum aliquod anteponit alteri, quique voluntati imponit necessitatem consequentem illud objectum prosequendi, & secundum illud agendi. Nam 1. S. Doctor non dicit; *Secundum id velimus necesse est*: Sed *secundum id operemur necesse est*: hoc est, ex hypothesi quod aliquid absolute & efficaciter diligamus, necessario operamur secundum illud. Nam operatio proprie & ex usu significat actum a libera voluntatis determinatione imperatum, & per to *operemur*, intelliguntur actus imperati ab amore libero, efficaci & prædominante. 2. Inferius hæc ait: *Manifestum est certe secundum id nos vivere quod sectati fuerimus; sectabitur autem quod dilexerimus. Itaque si ex adverso existant duo præceptum justitiæ & consuetudo carnalis, & utrumque diligitur, id sectabitur quod amplius dilexerimus.* Hæc autem verba (*id sectabitur quod amplius dilexerimus*) sunt relativa ad illa priora, *quod amplius nos delectat, secundum id operamus necesse est.* Ergo ibi *quod amplius nos delectat, & quod amplius dilexerimus*, idem significat, nempe amorem liberum & efficacem. 3. Hæ voces (*quod amplius nos delectat*) significat in sensu proprio & usitato delectationem deliberatam, seu actum volun-

tatis liberum, quo unum præ alio eligimus, sicut significant hæ voces: *Hoc me delectat, hoc me amplius delectat;* & istæ aliæ æquivalentes: *Hoc mihi placet, hoc est meum beneplacitum, sic juvat.* 4. S. Augustin. expresse fatetur se non fecisse quod magis eum delectabat delectatione indeliberata; sic enim l. 8. confess. c. 8. ait: *Non faciebam quod incomparabili affectu amplius mihi placebat.* Item docet delectationem indeliberatam non necessitare, nam, tract. 26. Joan. ait: *Videte quomodo trahit Pater: docendo delectat, non necessitatem imponendo.* 5. Denique cum S. Doctor scriberet commentarium in Epistolam ad Galatas, tum perseverabat in errore Semipelagianorum, in quo permansit usque ad Episcopatum suum, ut ipse testatur, l. de prædest. SS. c. 3. Quomodo ergo potuit duos errores contradictorie oppositos tenere, nempe & nimium concedere libero arbitrio, & simul illud negare ac tollere?

Dices. Amor liber dici non potest delectatio.

Resp. Nego. Nam (ut ait S. Thomas) Omnis amor est delectatio quædam. Quare textus objecti sensus est: bonum quod libere amplius amamus, illud necessario prosequimur, secundum illud necessario agimus, necessitate scilicet consequente liberam electionem nostram, qua illud alteri anteponimus; nam repugnat hominem non agere secundum id quod efficaciter amatur, alioqui simul amaretur & non amaretur efficaciter.

Dices. Augustinus per to delectare numquam intelligit delectationem deliberatam seu amorem liberum.

Resp. Nego Imo sæpe hoc intelligit & sæpe hortatur homines ut magis delectentur justitia seu virtute. Nemo autem potest serio hortari alios ad id quod non est in libera eorum potestate. Duo aut tres adhuc textus profero, tract. 26. in Joan. ait: *Trahitur & animus amore. Nec timere debemus ne.... dicatur nobis quomodo voluntate credo, si trahor? Ego dico, parum est voluntate ire, etiam voluptate traheris. Quid est trahi voluptate? Delectare in Domino & dabit tibi petitiones cordis tui.* Ibi intelligit voluptatem qua delectamur amplius, & secundum quam agimus. Sed hæc major delectatio est delectatio deliberata, nam est delectatio ad quam Scriptura nos non adhortatur: Scriptura autem nos non adhortatur nisi ad delectationem deliberatam seu liberam, quippe quæ sola est in nostra potestate. Et, serm. 17. de verbis Apostoli; *Justitia sic delectet, ut vincat etiam licitas delectationes; & ei delectationi qua licite delectaris, præpone justitiam.... Præ omnibus delectationibus etiam licitis amanda est justitia.... Præponite delectationi carnis delectationem mentis: mentem vestram delectet justitia.* Item eodem serm. ait: *Decertant in te duæ delectationes: modo interroga te quid præponas, quid te plus delectet, aurum an veritas?* Ubi præponere & delectari amplius, significant eumdem actum, nempe majorem amorem deliberatum.

Nota. Duplex est necessitas, nempe antecedens & consequens. Necessitas antecedens est ea, quæ antecedit liberam voluntatis electionem, & oritur a causa ad unum determinante. Necessitas consequens & hypothetica est ea quæ oritur a libera voluntatis determinatione, & sequitur liberam positionem actus: talis est necessitas, ut actus liber qui fit, re vera fiat, ut actus liber præteritus sit præteritus, ut actus liber qui futurus est, sit futurus. Sic etiam, ut ait S. Augustinus, necesse est nos velle ex libero arbitrio, cum volumus. Necessitas consequens non tollit, imo supponit & arguit libertatem; & hanc solam admisit Sanctus Augustinus circa actus salutares & malos.

Dices. S. Augustinus, l. 2. de peccatorum meritis & remissione, c. 17. ait: *Nolunt homines facere quod justum est, sive quia latet an justum sit, sive quia non delectat, tanto enim quidque vehementius volumus, quanto certius quod bonum sit novimus, eoque delectamur ardentius.*

Resp. Sunt qui respondent S. Doctorem ibi loqui de eo quod ordinarie aut sæpius fit & solum intendere nos ordinarie velle & agere licet absque necessitate id quod nos magis delectat indeliberate. Unde non dicit quod necessario illud vehementius volumus, sed solum quod illud vehementius volumus. Et re vera plerique solent magis velle & sectari sed libere id quod magis eos delectat etiam indeliberate.

Tamen videtur S. Augustinus hic loqui de delectatione deliberata, quæ est amor deliberatus ac liber, quo unum objectum alteri anteponimus, & anteponendo, delectamur illo amplius. Unde sensus est: nolunt homines facere quod justum est, sive quia illud ignorant, sive quia non amant facere; nam homines non volunt facere nisi quod amant facere;

re; & facere volunt quod amant facere; & tanto ardentius volunt quanto ardentius amant, & amando ardentius delectantur. Quare inferius hæc subjicit: *Tanto autem magis delectat opus bonum, quanto magis diligitur Deus summum atque incommutabile bonum*. Sensus est: tanto magis delectantur deliberate agere opus bonum, quanto magis amamus Deum; quia nempe quanto magis amamus Deum, tanto magis amamus ei placere agendo bonum.

Merito autem paulo ante dixerat, ad amandum facere quod justum est, requiri Gratiam dantem suavitatem, qua suavis fiat voluntati justitia: nam ad amandum bonum salutare requiritur motus amoris indeliberatus & supernaturalis, qui est delectatio quædam cælestis & indeliberata, quæ efficit delectationem deliberatam, efficiendo consensum liberum voluntatis.

Dices. Sanctus Augustinus, eodem lib. cap. 19. Gratiam efficacem vocat *victricem delectationem*.

Resp. Delectatio Gratiæ efficacis dicitur victrix, non quia semper intensione superat concupiscentiam, vel quia voluntatem determinat; sed quia facit ut voluntas libere vincat motus concupiscentiæ, tentationes, & difficultates omnes amori boni obsistentes. Efficit autem, ut voluntas vincat, & bonum non obstante quacumque difficultate ac tentatione velit & agat, movendo voluntatem sicut ei congruit ut re ipsa consentiat & agat bonum. Itaque ex S. Augustino, Gratia efficax in actibus prosecutionis, quibus nempe volumus & prosequimur bonum, est delectatio victrix, quatenus facit voluntatem victricem, eam ad bonum alliciendo sicut ei congruit, ut illud velit & agat, quantumvis renitente concupiscentiali ac terrena delectatione.

Nota. Cum S. Augustinus dicit Gratiam efficacem esse delectationem, inspirationem charitatis, esse motum amoris, vel desiderii, vel complacentiæ, non loquitur de qualibet Gratia efficaci, sed de Gratia excitante ad volendum & agendum bonum, de qua fere semper disputat. Nam timor pœnarum a Deo immissus, est etiam Gratia, & causa operum ad salutem conducentium, ut constat ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 6. ubi docet, motum, quo peccator disponitur ad justificationem per Gratiam prævenientem incipere ex parte voluntatis a timore divinæ justitiæ. Idem docet S. August. hom. 23. inter 50. ubi Deum sic loquentem inducit: *Ut non consentires, ego terrui: agnosce ergo Gratiam ejus, cui debes quod non admisisti*. Et tract. 9. in Joan. ait: *Opus est ergo ut intret timor primo, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas sanitas*. Præterea Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. declarat attritionem, quæ, *ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, donum Dei esse & Spiritus-sancti impulsum*. Ergo falsum est omnem Gratiam medicinalem esse inspirationem charitatis seu dilectionis.

Dices. S. Augustinus, l. de Grat. & lib. arb. c. 8. Gratiam efficacem appellat vocationem efficacissimam.

Resp. Sic vocat, non quia necessitat, sed quia voluntatis consensum infallibiliter obtinet: infallibiliter autem obtinet, quia movet voluntatem quomodo infallibiliter a Deo prævidetur habitura effectum si detur.

Obj. 5. S. Augustinus, l. de corrept. & Grat. cap. 14. ait: *Non est itaque dubitandum voluntati Dei, qui in cœlo & in terra omnia quæcumque voluit fecit, & qui etiam illa quæ futura sunt fecit, humanas voluntates non posse resistere, quominus faciat ipse quod vult: quandoquidem etiam de ipsis hominum voluntatibus, quod vult, cum vult, facit*. Ergo voluntas hominis non potest resistere Gratiæ Dei efficaci.

Resp. Neg. conseq. Equidem homines non possunt resistere voluntati Dei absolutæ & efficaci, de qua sola hic agitur; quia non possunt eam frustrare, nec impedire simpliciter effectum etsi a nostra libertate dependentem, quem illa absolute & efficaciter intendit. Nam non possunt impedire, ne Deus habeat in thesauris omnipotentiæ suæ innumera media etiam de se repudiabilia, quæ in quibuslibet circumstantiis infallibiliter præscit operatura liberum cujuslibet voluntatis consensum si ea velit adhibere, neque possunt impedire ne ea adhibeat cum voluerit. Sic homo non potest resistere voluntati divinæ absolutæ & efficaci eum salvandi, nec impedire simpliciter suam salutem a Deo efficaciter decretam; quia non potest impedire, ne Deus habeat & adhibeat media quibus infallibiliter prævidet eum opera bona libere facturum usque in finem. Quod clare docet S. Augustinus, lib. 1. ad Simplicianum, quæst. 2. ubi ait: *Non potest effectus misericordiæ Dei esse in hominis potestate, ut frustra ille misereatur, si homo nolit, quia si vellet etiam ipsorum* (non electorum) *misereri* specialiter & effica-

caciter, *posset ita vocare quomodo illis aptum esset, ut & moverentur, & intelligerent, & sequerentur.* At nihilominus possumus resistere Gratiæ efficaci, quamvis sit medium adhibitum vi voluntatis Dei efficacis; quia hæc voluntas Dei efficax adhibet media de se repudiabilia, sed congrua & prævisa infallibiliter habitura effectum.

Dices. Deus vi voluntatis efficacis non debet adhibere media repudiabilia. Ergo.

Resp. Neg. ant. Itaque Deus adhibet media repudiabilia, quia absolute & efficaciter vult non solum ut actus salutaris fiat, sed etiam ut libere fiat, ideoque non adhibet medium irrepudiabile & necessitans, sed repudiabile, quod tamen prævidet certo & infallibiliter habiturum esse effectum si detur. *Nullius* enim *Deus frustra miseretur* efficaciter. *Cujus autem miseretur, sic eum vocat quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat,* inquit S. Augustinus, loco citato. Igitur voluntas humana potest quidem resistere Gratiæ, utpote de se repudiabili; sed non potest resistere voluntati Dei efficaci quatenus non potest impedire ne Deus eam vocet ac moveat eo modo quo prævidetur consensura, ac proinde quo consensura est.

Dices. Si homo non potest resistere voluntati divinæ efficaci, jam non aget bonum libere.

Resp. Neg. sequel. Quia voluntas Dei absoluta & efficax circa actum salutarem, & salutem hominis adulti est voluntas, ut actus salutaris libere fiat, & ut homo salutem consequatur per actus meritorios ideoque liberos & consequenter vi illius voluntatis Deus adhibet media de se repudiabilia, sed quæ infallibiliter prævidit operatura consensum liberum voluntatis; sicque adhibet media intrinsece repudiabilia & fallibilia, sed extrinsece infallibilia, infallibilitate scilicet petita a scientia divina infallibili. Unde homo non potest simpliciter impedire ne libere agat bonum efficaciter a Deo intentum, quamvis gratiæ efficaci resistere possit potentia tamen reducibili tantum & certo nunquam reducenda.

Dices. Homo voluntati Dei efficaci resistere non potest impotentia etiam antecedenti. Ergo est necessitas antecedens, ut fiat actus bonus efficaciter a Deo intentus. ergo. &c.

Resp. Dist. conseq. Est necessitas antecedens extrinseca ut libere fiat actus salutaris efficaciter a Deo intentus, *conc. conseq.* Est necessitas intrinseca, ut necessario fiat actus salutaris efficaciter a Deo volitus, *nego conseq.* Equidem impotentia resistendi voluntati Dei efficaci est antecedens: nam non oritur ex aliquo exercitio libertatis humanæ, sed ex eo quod absolute repugnet Deum infinite sapientem & omnipotentem non habere in potestate sua media licet ex se repudiabilia quibus infallibiliter efficere possit si velit, ut voluntas humana eliciat actus liberos ab ipso absolute & efficaciter intentos. At hæc impotentia non facit necessitatem antecedentem intrinsecam, quia illa impotentia non oritur ex aliquo intrinseco voluntati humanæ, eam immediate ac intrinsece afficiente, & ad unum antecedenter alligante. Nam sapientia & omnipotentia divina per se nil prount in voluntate per quod ipsa ad unum alligetur; sed Deus vi suæ voluntatis efficacis adhibet medium ex se repudiabile, quod tamen infallibiliter prævidet habiturum effectum si detur: Voluntas enim illa Dei efficax circa actum salutarem est voluntas, qua Deus vult absolute & efficaciter, ut actus salutaris libere fiat; ideoque ut fiat per medium non necessitans nec determinans voluntatem ad consensum, sed eam alliciens ac movens quomodo scit ei congruere ut consentiat.

Nota itaque. Ex absoluta & efficaci voluntate Dei circa actum bonum oritur necessitas antecedens, invariabilis & insuperabilis, ut fiat actus ille bonus sed libere, & ita ut possit non fieri potentia reducibili tantum, sed non reducenda. Quia voluntas illa efficax circa actum bonum non est voluntas, ut actus ille qualicumque modo fiat, sed ut fiat libere ac meritorie, proindeque ut fiat per medium ex natura sua repudiabile, quod tamen infallibiliter prævideatur habiturum effectum. Quare voluntas Dei efficax libertatem creatam certo astruit, nedum tollit. Nam propter illam voluntatem efficacem necessarium est necessitate antecedenti insuperabili, ut actus a Deo efficaciter intentus non solum fiat, sed etiam libere fiat, quia voluntas illa est ut actus libere fiat, & absolute repugnat Deum omniscientem & omnipotentem falli aut vinci, ac proinde non assequi id quod efficaciter intendit, & eo modo non assequi quo intendit.

Dices. Impotentia resistendi voluntati Dei efficaci non officit libertati. Ergo nec impotentia resistendi Gratiæ efficaci.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia voluntas Dei efficax est causa remota, extrin-

trinseca, & electiva mediorum non necessitantium sed repudiabilium: ac proinde non determinat antecedenter voluntatem ad unum. At Gratia est causa proxima, intrinseca, afficiens voluntatem, illam præmovens & adjuvans: unde si voluntas non posset ei resistere, necessitaretur ad actum ad quem per eam movetur.

Dices. Deus vult absolute & efficaciter, ut actus bonus fiat per tale medium. Ergo si voluntas potest resistere tali medio, potest quoque resistere voluntati Dei efficaci.

Resp. Disting. ant. Consequenter ad prævisionem effectus secuturi, nempe consensus voluntatis, *conc. ant.* Antecedenter ad hanc prævisionem, *nego ant.* Deus primo vult absolute & efficaciter, ut actus bonus libere fiat a voluntate humana: deinde vi talis voluntatis præparat hanc numero Gratiam ex se repudiabilem, sed quam infallibiliter præscit expressuram consensum voluntatis si detur. Unde voluntas humana potest facere, ut Deus præviderit talem Gratiam habituram esse effectum si daretur, & sic facere ne Deus ex vi suæ voluntatis efficacis talem Gratiam dare voluerit: quod re ipsa facere potest potentia ad actum reducibili, sed infallibiliter non reducenda. Non ideo tamen potest ne potentia quidem reducibili tantum resistere voluntati Dei efficaci; quia non potest facere, ne Deus ex omnibus Gratiis quas habet in omnipotentiæ suæ thesauris, præviderit aliquam fore congruam, nec impedire ne Gratiam illam præ alia dare voluerit.

Dices. Si voluntas resisteret tali Gratiæ vi voluntatis Dei efficacis datæ, resisteret etiam voluntati Dei efficaci. Ergo si potest resistere tali Gratiæ, potest etiam resistere voluntati Dei efficaci.

Resp. Neg. ant. Quia contradictionem involvit: Nam duo contradictoria simul supponit, nempe supponit talem Gratiam esse & non esse habituram effectum. Nam supponit talem Gratiam dari ex vi voluntatis absolutæ & efficacis, ideoque prævideri infallibiliter a Deo habituram effectum: nulla etiam Gratia datur ex vi voluntatis Dei efficacis, quæ prius non prævideatur a Deo habitura effectum; & tamen simul supponit eam non habituram esse effectum, cum suponat voluntatem ei resistere. Igitur supponi non potest voluntas humana resistere tali Gratiæ nisi simul supponatur talis Gratia non dari ex vi voluntatis Dei absolutæ & efficacis, sicut supponi potest voluntas humana resistere tali Gratiæ, nisi simul supponatur Deus non prævidisse talem Gratiam habituram esse effectum si detur.

Dices. Gratia tam est efficax quam voluntas Dei absoluta & efficax vi cujus datur: nam est medium ei proportionatum. Ergo.

Resp. Dist. ant. Tam est efficax sed diverso modo, *conc. ant.* Et eodem modo, *neg. ant.* Gratia executiva decreti absoluti & efficacis est efficacissima, quamvis sit ex se repudiabilis, quia summe repugnat eam non habere effectum ad quem datur: tam enim repugnat eam non habere talem effectum, quam repugnat scientiam conditionalium ex cujus directione datur falli. Nihilominus per se est repudiabilis, & voluntas semper ejus effectum impedire potest potentia vere reducibili, sed nunquam certo reducenda ad actum. At Decretum divinum efficax, ita est efficax, ut voluntas non possit illud impedire, nec ejus executionem: nam voluntas non potest impedire ne sit, & ne Deus adhibeat media quæ certo novit habitura esse effectum.

Obj. 6. S. Augustinus, l. de corrept. & Grat. cap. 12. ait: *Prima erat perseverantiæ potestas, bonum posse non deserere; novissimæ erit felicitas perseverantiæ, bonum non posse deserere*. Ergo Gratia efficax, quæ nunc datur electis ad perseverandum, necessitat.

Resp. Neg. conseq. Quia S. Doct. ibi loquitur solum de perseverantia Beatorum in altera vita; & per eam intelligit impeccabilitatem, qua electi fruentur in cœlo. Nam ibi opponit statum innocentiæ, non statui naturæ lapsæ, sed statui gloriæ, in quo solo est immortalitas, & impeccabilitas: sic enim ait: *Prima ergo libertas voluntatis erat, posse non peccare. Novissima erit multo major, non posse peccare. Prima inmortalitas erat, posse non mori: novissima erit multo major, non posse mori: Prima erat perseverantiæ potestas, bonum posse non deserere: novissima erit felicitas perseverantiæ, bonum non posse deserere*.

Obj. 7. S. Augustinus, eodem lib. c. 14. de Deo ait: *Sine dubio habens humanorum cordium, quo placeret inclinandorum omnipotentissimam potestatem*. Sed non potest habere hanc potestatem, nisi quia potest necessitare voluntatem humanam. Ergo.

Resp. Nego min. Nam Deus potest quo voluerit hominum voluntates quantumvis rebelles inclinare efficaciter & infallibiliter per media de se repudiabilia, quæ prævidet habitura effectum si dentur. In quo sane magis elucet omnipotentia Dei, quam si id solum posset per media necessitantia: nam

longe majoris potestatis est, quod Deus possit hominum voluntates quo voluerit inclinare etiam per media ex natura sua repudiabilia, quam si id posset solum per media necessitantia seu prædeterminantia. Quare qui Gratias efficaces ex natura sua repudiabiles pro hoc statu rejiciunt, injuriam faciunt omnipotentiæ divinæ, negando Deo potentiam salvandi homines lapsos per Gratias de se repudiabiles, sed tamen efficaces, ideoque salvandi homines lapsos per actus meritorios ac liberos.

Obj. 8. Ex S. August. Gratia efficax efficit bonam volitionem. Ergo necessitat.

Resp. Nego conseq. Nam ex S. Doctore Gratia efficax bonam volitionem efficit, non necessitando, sed quatenus voluntatem præparat, excitat & adjuvat, ut constat ex l. 1. contra duas Epist. Pelagian. c. 18. & alibi. Itaque ex S. Doctore Gratia efficax efficit volitionem nostram, sed nobiscum libere consentientibus, quatenus scilicet excitat, movet eo modo, quo Deus scit congruere ut voluntas libere consentiat, atque eam consentientem adjuvat.

Obj. 9. S. August. l. de correptione & gratia, cap. 11. & 12. docet Gratiam sanitatis seu Gratiam datam Adamo in statu innocentiæ differre a medicinali Gratia, quod illa esset repudiabilis, hæc vero sit necessitans. Ergo.

Resp. Nego anteced. Vide dicta de hoc discrimine. *Probabis antecedens afferendo multos textus Sancti Doctoris.*

1. Dicit Adamum in statu innocentiæ habuisse Gratiam, quam per liberum arbitrium deserere posset, qua fieret ut justitiam haberet, si vellet. Sed in hoc Gratiam sanitatis opponit Gratiæ medicinali. Ergo.

Resp. Neg. min. Sed ibi utramque Gratiam opponit solum in eo, quod Gratia data Adamo innocenti ad perseverandum in statu innocentiæ esset mere sufficiens. Gratia vero nunc electis data ad perseverandum sit Gratia congrua & efficax. Sic enim ait, c. 11. *Tale quippe erat adjutorium, quod desereret* (Adamus) *cum vellet, & in quo permaneret si vellet, non quo fieret ut vellet. Hæc est prima Gratia, quæ data est primo Adam; sed hæc potentior est in secundo Adam. Prima enim est, qua fit, ut habeat homo justitiã si velit. Secunda ergo plus potest, qua etia fit ut velit, & tantum velit, tantoque ardore diligat, ut carnis voluntatem contraria concupiscentem voluntate spiritus vincat.* Ubi addidit vocem *etiam* ut significet Gratiam electis datam ad perseverandum eam esse, qua fit non solum, ut homo habeat & conservet justitiam si velit, quod præstabat Gratia Adamo innocenti data, sed etiam ut re ipsa velit & ita velit, ut perseveranter habeat justitiam: quod præstat sola Gratia electorum propria, non determinando, nec necessitando voluntatem, sed eam movendo sicut congruit, ut velit efficaciter & perseveranter justitiam.

Hæc autem Gratia medicinalis efficax, est potentior Gratia data Adamo innocenti, non quia necessitat, sed quia non solum illustrat mentem, & elevat ac movet voluntatem, sicut faciebat Gratia sanitatis, sed insuper frænat concupiscentiam, & voluntatem contra eam corroborat modo congruo.

Porro S. August. in supradictis capitibus, non comparat omnem Gratiam datam in statu innocentiæ cum omni Gratia data in statu naturæ lapsæ; sed comparat solum Gratiam datam Adamo ad perseverandum in statu innocentiæ, cum Gratia quæ in statu naturæ lapsæ datur electis ad perseverandum, nempe ut pateat quantum in hoc posteriori statu plus eluceat Gratiæ virtus & beneficium quam in priori.

2. S. August. post verba allata sic prosequitur: *Nec illa quidem parva erat, quæ demonstrata est etiam potentia liberi arbitrii, quoniam sic adjuvabatur, ut sine hoc adjutorio in bono non maneret*(Adamus) *sed hoc adjutorium si vellet desereret.* Ergo homo lapsus nunc non potest deserere seu repudiare Gratiam.

Resp. Nego conseq. Imo verbis immediate sequentibus asserit per Gratiam, quæ nunc datur electis, reparari perditam libertatem quoad faciendum bonum salutare, nam subjicit: *Hæc autem* (electorum Gratia) *tanto major est, ut parum sit homini per illam reparare perditam libertatem, parum sit denique non posse sine illa vel apprehendere bonum, vel permanere in bono si velit, nisi etiam efficiatur.* Ergo ex S. Augustino per Gratiam efficacem, quæ nunc datur electis, reparatur libertas quam Adamus perdidit. Atqui libertas quam Adamus perdidit, ideoque quam ante peccatum habebat, erat potentia completa agendi bonum salutare, immunis ab omni necessitate simplici intrinseca. Ergo per Gratiam medicinalem efficacem reparatur seu recipitur libertas ab omni necessitate simplici & intrinseca ad bonum, & consequenter Gratia medicinalis efficax non necessitat.

Porro

Porro loci objecti sensus est, magnam fuisse Gratiam datam Adamo ad perseverandum: siquidem per illam liberum arbitrium Adami multum potuit, nempe sine illa perseverare non potuit, & cum illa potuit perseverare vel non perseverare pro arbitrio vero, quæ nunc datur electis, longe est potentior quia præstat illis non solum ut perseverare possint si velint, sed etiam ut re ipsa velint superato omni impedimento.

3. S. Augustinus, eod. cap. 11. dicit: *Nunc autem per peccatum perdito bono merito in his qui liberantur, factum est donum Gratiæ, quæ merces meriti futura erat.* Ergo homo nunc non meretur gloriam, ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam hic loquitur, non de quovis actu meritorio, sed de perseverantia finali, quæ in statu innocentiæ fuisset meritoria; quia in statu innocentiæ perseverantia finalis consistebat in aliquo actu bono libero, quo facto homo statim beatitudinem assequeretur si vellet. At nunc perseverantia finalis non consistit in actu voluntatis, sed in morte in statu Gratiæ: quæ mors est donum mere gratuitum, nec pendet ab homine: unde non est actus meritorius.

4. S. Doctor, c. 12. ait: *Nunc vero posteaquam est illa magna peccati merito amissa libertas, etiam majoribus donis adjuvanda remansit infirmitas. Placuit enim Deo, quo maximæ humanæ superbiam præsumptionis extingueret, ut non glorietur omnis caro coram ipso.*

Resp. Per magnam illam libertatem intelligit voluntatem habitibus supernaturalibus, & dono integritatis instructam, quæ proinde auxilio Gratiæ minus potenti poterat facillime agere bonum perseveranter si vellet. Homo autem per peccatum amisit voluntatem instructam dono integritatis, & potentiam agendi facile bonum: unde non potest amplius bonum agere cum iisdem Gratiæ auxiliis quæ sufficiebant in statu innocentiæ, sed nunc indiget potentiore auxilio, quo & mentis cæcitas depellatur & voluntas sanetur ac corroboretur ad superandam concupiscentiam, quæ est magna voluntatis infirmitas: ideoque omnis gloriandi occasio ablata est.

5. Eodem c. 12. ait: *Unde autem non glorietur caro coram ipso, nisi de meritis suis? Quæ quidem potuit habere, sed perdidit: & per quod habere potuit, per hoc perdidit, hoc est, per liberum arbitrium, propter quod non restat liberandis nisi Gratia liberantis. Ita ergo non gloriatur omnis caro coram ipso. Non enim gloriantur injusti, quia non habent unde: nec justi, quia ex ipso habent unde.*

Resp. Ibi solum vult opera salutaria ita esse merita hominis simul & dona Gratiæ in utroque statu innocentiæ & naturæ lapsæ, ut tamen potiori jure dicerentur merita hominis in statu innocentiæ, quam in statu naturæ lapsæ: & e contra potiori aliquo jure dici dona Gratiæ in statu naturæ lapsæ quam in statu innocentiæ. Quia Angeli & Adamus creati sunt in statu Gratiæ sanctificantis, ratione cujus habebant ad gloriam, & quæ exigebat Gratias actuales, ut sibi & statui suo convenienter agerent. Præterea illorum voluntas, utpote recta & sana, non indigebat Gratia sanante & corroborante, sed solum elevante & adjuvante. E contra vero post peccatum Adæ homines nascuntur in peccato, indigni omni beneficio divino, ignorantiæ & concupiscentiæ effrænatæ obnoxii, egentque Gratia majore ac potentiore, præsertim ob infirmitatem voluntatis per concupiscentiam contractam, quam indigeret Adamus in statu innocentiæ ad perseverandum.

6. Eodem c. inferius ait: *si in tanta infirmitate vitæ hujus (in qua tamen infirmitate propter elationem reprimendam perfici voluntatem oportebat) ipsis relinqueretur voluntas sua, ut in adjutorio Dei, sine quo perseverare non possent, manerent si vellent, nec Deus in eis operaretur ut vellent, inter tot & tantas tentationes infirmitate sua voluntas ipsa succumberet.* Ergo Gratia, quæ nunc datur electis, non relinquit eis voluntatem suam, id est, liberam determinationem, ideoque eam necessitat.

Resp. Nego conseq. Quia S. Doctor solum intelligit, Deum non relinquere electis voluntatem suam infirmam, eam præcise elevando & movendo, sicut reliquit Adamo innocenti voluntatem suam, quam solum elevabat, movebat, non sicut ei congruebat ut re ipsa vellet perseveranter bonum; sed nunc operari in voluntate electorum longe potentius, mirabilius & specialius, illam voluntatem non solum elevando & movendo, sed etiam sanando & corroborando contra concupiscentiam, & hæc omnia præstando eo modo, quo scit ei congruere ut salva sua libertate invictissime & perseveranter bonum velint.

7. S. August. sic prosequitur. *Subventum*

tum est igitur infirmitati voluntatis humanæ, ut divina Gratia indeclinabiliter & insuperabiliter ageretur; & ideo quamvis infirma, non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur. Ergo voluntas nunc non potest resistere Gratiæ.

Resp. Neg. conseq. Nam sensus est, Deum ad subveniendum infirmitati voluntatis humanæ per peccatum originale contractę voluntatem per gratiam ita movere & corroborare, ut quantumcumque infirma, tamen libere velit bonum efficaciter, ita ut nulla tentatione, nulla adversitate, nec concupiscentiæ motibus vinci ac superari possit. Nam in hoc textu voces *indelinabiliter, insuperabiliter*, ab eo usurpantur non respectu voluntatis, quasi intelligat eam a Gratia ita moveri ut ei resistere nequeat, sed respective ad concupiscentiam, tentationes & adversitates hujus vitæ, a quibus voluntas Gratia congrua corroborata superari non potest, quamdiu enim aliquid efficaciter volumus, nulla re, nulla tentatione aut difficultate ab eo deterreri possumus; alioqui idem vellemus efficaciter, & non vellemus efficaciter, quod repugnat. Has autem voces sic sumi relate solum ad tentationes & adversitates hujus vitæ, patet ex his verbis sequentibus: *Et ideo quāvis infirma non tamen deficeret, neque adversitate aliqua vinceretur: & ex aliis quæ inferius addit infirmis servavit, ut ipso donante, invictissime quod bonum est vellent, & hoc deserere invictissime nollent*: Hoc est efficacissime vellent bonum perseveranter agere, ita ut nulla difficultate, nulla tentatione vinci possent. Igitur to *invictissime* significat efficacissime. Quare in his & similibus textibus S. Doctor docet Gratiam, quæ nunc electis datur ad perseverandum, esse efficacem, & longe potentiorem quam fuerit Gratia Adamo data ad perseverandum in statu innocentiæ quæ erat mere sufficiens, & qua Deus non operabitur in eo, ut re ipsa bonum perseveranter vellet, licet id facillime posset.

Secundum aliquos Doctores illa invincibilitas, insuperabilitas est tantum consequens, & petitur, non a natura ipsius Gratiæ absolute spectatæ, sed a præscientia & providentia Dei eligentis Gratiam cui prævidet voluntatem consensuram. Voluntas autem non potest esse simul consensura, & non consensura: unde necessarium est, ut voluntas, quæ prævidetur consensura, re ipsa consensura sit. Sed hæc necessitas est tantum consequens & hypothetica, orta a libera determinatione voluntatis: quæ determinatio non potest simul & esse non esse.

8. S. August. circa initium c. 12. dicit Gratiam salutarem esse adjutorium sine quo non, & Gratiam medicinalem esse adjutorium quo. Sed per adjutorium sine quo non intelligit Gratiam repudiabilem, & per adjutorium quo Gratiam physice determinantem, cui nempe homo resistere nequit: nam hoc comparat beatitudini formali, qua posita homo non potest non esse beatus.

Resp. 1. Nego maj. Nam ibi loquitur, non de qualibet Gratia sanitatis & de qualibet Gratia medicinali, sed solum de Gratia data Adamo ad perseverandum in statu innocentiæ, & de dono perseverantiæ finalis dato electis in statu naturæ lapsæ.

Resp. 2. Neg. min. Per adjutorium sine quo non, Adamo innocenti datum ad perseverandum, intelligit auxilium mere sufficiens quocum scilicet Adamus perseverare potuit in statu innocentiæ; sed non perseveravit quia noluit, ut patet ex his S. Doctoris verbis: *Primo itaque homini, qui in bono quo factus fuerat rectus, acceperat posse non peccare, posse non mori, posse ipsum bonum non deserere, datum est adjutorium perseverantiæ non quo fieret, ut perseveraret, sed sine quo per liberum arbitrium perseverare non posset.* Per adjutorium vero quo electis, in statu naturæ lapsæ datum ad perseverandum, S. Doctor intelligit, non Gratiam actualem seu inspirationem, sed solum ipsam formalem perseverantiam finalem, nempe ipsam mortem in statu Gratiæ, ut patet ex his suis verbis priora immediate sequentibus, *Nunc vero Sanctis in regnum Dei per Gratiam Dei prædestinatis, non tantum tale adjutorium perseverantiæ datur, sed tale, ut eis perseverantia ipsa donetur; non solum ut sine isto dono perseverantes esse non possint, verum etiam ut per hoc donum non nisi perseverantes sint.* Ergo S. August. adjutorium perseverantiæ quod nunc datur electis, & quod supra vocat adjutorium quo, est tale, ut eis perseverantia ipsa donetur, est donum per quod non nisi perseverantes sunt: Atqui tale donum est sane ipsissima perseverantia formalis nempe vitæ terminus in statu Gratiæ, non autem auxilium actuale distinctum ab ipsa perseverantia. Hoc patet etiam ex eo quod S. Doctor adjutorium quo, quod electis datur ad perseverandum,

cum

comparet, beatitudini formali, sine qua non possumus esse beati, & qua posita, hoc ipso sumus beati: *At vero*, inquit, *beatitudo, quam non habet homo, cum data fuerit, continuo fit beatus. Adjutorium est enim non solum sine quo non fit, verum etiam quo fit propter quod datur. Quapropter hoc adjutorium & quo fit est, & sine quo non fit.* Ergo S. Doctor per adjutorium quo intelligit, non causam efficientem, seu causam formalem perseverantiæ, se ipsissimam perseverantiam finalem. E contra adjutorium sine quo non, Adamo in statu innocentiæ datum comparat alimentis sine quibus vivere non possumus, & quibuscum vivere possumus; non tamen vivimus, nisi illis uti velimus. *Nam*, inquit, *sine alimentis non possumus vivere, nec tamen cum adfuerint alimenta, eis fit ut vivat, qui mori voluerit. Ergo adjutorium alimentorum est sine quo non fit, non quo fit ut vivamus* formaliter.

Dices. Perseverantia finalis non est proprie adjutorium.

Resp. Neque etiam beatitudo formalis est proprie adjutorium, & tamen S. August. placuit illam vocare adjutorium. Mortis autem immissionem in statu Gratiæ vocat adjutorium, quia est medium, quo Deus electos efficit formaliter perseverantes. Unde sumit adjutorium pro eo, quo aliquid fit sive efficienter sive formaliter.

Nota. Donum seu adjutorium perseverantiæ a S. August. modo adæquate sumitur, nempe pro Gratia efficaci ultima, & perseverantia finali, nempe morte in statu Gratiæ immissa: modo inadæquate nimirum vel pro sola Gratia efficaci, vel pro sola perseverantia finali, quæ est vitæ exitus seu mors in statu Gratiæ, estque beneficium ab aliis Gratiæ donis distinctum, pure gratuitum, & a solo Deo pendens: Unde Deus electos facit formaliter perseverantes, cum eis mortem immittit in statu Gratiæ.

Obj. 6. Vel Gratia voluntatem, vel voluntas Gratiam physice determinat ad actum salutarem: non secundum, ergo primum.

Resp. Neg maj. Itaque neque Gratia voluntatem, neque voluntas Gratiam determinat; quia voluntas & Gratia non influunt in actu tanquam duæ causæ diversæ, quarum una alteram determinaret de beatitudine per suum influxum. Sed voluntas mota, corroborata & adjuta per Gratiam est causa completa actus salutaris, & sui consensus determinativa dependenter a Gratia tanquã causa principali illa præmovente, corroborante & complente, & ei liberam sui actus determinationem relinquente. Unde voluntas habet a Gratia vim completam se determinandi ad consensum: & cum se determinat, nec determinatur & a Gratia: nec ipsa determinat Gratiam, sed se ipsam per Gratiam.

Dices. Si voluntas non determinatur a Gratia, se ipsam determinando determinat Gratiã.

Resp. Nego seq. Itaque voluntas libere consentiens Gratiæ, non determinat ipsam Gratiam, nam Gratiam non est indeterminata & indifferens ad actum salutarem, sed est ex se causa necessaria & determinata ad actus salutaris productionem, quamvis frustrabiliter seu impedibiliter, ita ut voluntas possit impedire effectum Gratiæ. Igitur voluntas bonum agens sub Gratia, non determinat ipsam Gratiam, sed obsequitur ejus determinationi seu motioni & se ipsam determinat dependenter ab illa.

Nota. Deus equidem immediate per se prædeterminat & necessitat intellectum ad supernaturalem cognitionem boni, & voluntatem ad indeliberatos motus amoris, complacentiæ, desiderii circa bonum, vel fugæ & aversionis circa malum. Sed hæc illustratio & motio supernaturalis indeliberata non necessitat nec prædestinat voluntatem ad consensum.

§. V.

Expediuntur aliquæ quæstiones circa discrimen doctrinæ Jansenii.

Quæres 1. Utrum doctrina Jansenii discrepet a doctrina Calvini de Gratia & libero arbitrio damnata a Concilio Tridentino?

Resp. Quoad rem nullatenus discrepat. Nam ipse Jansenius, l. 8. de Gratia Christi c. 21. docet a Conc. Trident. damnata fuisse in Calvini doctrina quinque capita, in quibus suam doctrinam a Calviniana discrepare asserit, sed falso, ut facile ostenditur.

Primum est, inquit Jansenius, *quod Calvinus negat esse in homine boni & mali electionem.* At hoc negat Calvinus in eo sensu, in quo etiam negat ipse Jansenius. Nam uterque negat electionem proprie dictam, quæ consistit in determinatione voluntatis habentis potestatem se determinandi ad oppositum; & uterque admittit electionem improprie dictam consistentem in eo quod voluntas velit cum advertentia rationis & absque coactione. Calvinus enim,

enim, l. 2. Instit. c. 3. sic ait: *Habemus nunc Agustini ore testatum, quod in primis obtinere volumus, non offerri tantum a Domino Gratiam, quæ libera cujusque electione aut recipiatur, aut respuatur, sed ipsam esse, quæ in corde & electionem & voluntatem formet.*

Secundum est, quod Calvinus doceat Gratiam ita movere hominem, ut non sit ei liberum resistere. At Jansenius idem docet in sensu Calvini, nempe voluntatem non posse impotentia antecedente resistere Gratiæ in sensu ejus composito, seu conjungere dissensum cum motione Gratiæ; nam sic ait Jansenius: *Quamvis fieri nequeat; ut actualis dissensus cum actuali Dei motione jungatur.* Et l. 8. c. 3. *Perspicue apparet impossibile esse, ut adjutorium illud cœlestis delectationis non determinet, imo prædeterminet voluntatem; facit ut velis, & sine illa velle non possis; facit etiam ut ardentius velis, & sine illa ardentius velle non possis; facit denique, ut necesse sit animum illud sequi, & secundum illud operari, quod amplius delectaverit.*

Tertium, est, quod nolit (Calvinus) *hominem Gratiæ moventi pedissequa voluntate consentire.* At non negat Calvinus hominem Gratiæ consentire voluntate libera a coactione; sed solum negat consentire voluntate libera ab omni necessitate simplici etiam voluntaria, quod etiam negat Jansenius.

Quartum & principium omnium istorum præcedentium est, inquit Jansenius, *quod exerte docet* (Calvinus) *virtutem & vitium, bene agere & male, non esse in nostra potestate.* Sed hoc docet in eo sensu, in quo asserit Jansenius. Nam Calvinus vult tantum ista non esse in nostra potestate libera libertate ab omni necessitate simplici ac voluntaria, & neutri parti alligata, nec negat esse in nostra potestate immuni a coactione, & sponte agente. Jansenius vero docet actus virtutis & vitii non esse in nostra potestate libera ab omni necessitate simplici & voluntaria, sed solum a violenta: docet enim cum Calvino hominem ad actum bonum a Gratia, & ad actum malum a concupiscentia necessitari absque violentia & coactione; & dicit eos errare qui dicunt, ut actus sit in nostra potestate, requiri facultatem illum faciendi & omittendi, immunem ab omni necessitate etiam voluntaria. *Recentiores* (inquit, l. 6. de Gratia Christi c. 4.) *imaginantur, illum tantummodo actum esse in nostra potestate, hoc in libero nostræ voluntatis arbitrio, & illius tantum nos esse dominos, quem pro libitu nostro, positis omnibus ad agendum necessariis, possumus facere & non facere. Qua in re juxta Augustini sententiam celeberrime nobis explicatam sine dubitatione falluntur.*

Quintum denique est, quod fronte detecta tandem docet (Calvinus) *non esse in homine liberum arbitrium, ipsumque nomen inane & exterminandum esse.* At Calvinus non negat liberum arbitrium nisi in sensu, in quo etiam illud negat Jansenius, nempe sumptum in sensu Catholicorum pro facultate agendi & non agendi expedita & immuni ab omni necessitate physica etiam voluntaria; & expresse admittit liberum arbitrium in sensu Jansenii, nempe sumptum pro sola libertate a coactione, seu facultate agendi sponte, non coacte. *Si coactioni* (inquit Calvinus) *opponitur libertas, liberum esse arbitrium, & fateor & constanter assevero; ac pro hæretico habeo, quisquis secus sentiat. Si hoc, inquam, sensu liberum vocetur, quia non cogatur, aut violenter trahatur externo motu, sed sponte agatur sua, nihil moror.*

Calvinus tamen his erroribus adjunxit alium errorem, nempe Dei mandata esse impossibilia cum quavis Gratia quantumvis efficaci, quia censet quoslibet concupiscentiæ motus indeliberatos esse peccata mortalia, & semper aliquem ejusmodi modum conjunctum esse cum quovis actu deliberato quantumvis bono. In quo ei dissentit Jansenius.

Dices. Jansenius agnoscit. 1. sua Gratia remanere in differentiam voluntatis, & potentiam agendi, & non agendi. 2. Esse in potestate hominis exercere opera virtutis. 3. Nullibi Gratiam suam necessitantem vocat.

Resp. ad 1. Jansenius per potentiam agendi non intelligit potentiam expeditam & active indifferentem, sed potentiam alligatam ad unum per majorem delectationem. Item per indifferentiam voluntatis intelligit non indifferentiam activam in sensu Catholicorum, sed indifferentiam mere mutabilitatis, positam in eo quod voluntas quamdiu est in hoc statu viæ sit de se flexibilis nunc ad bonum, nunc ad malum, prout determinatur a Gratiæ vel concupiscentiæ motu intensiore.

Resp. ad 2. Intelligit potestatem physicam tantum, & mere productivam sui actus, non vero potestatem moralem & determinativam sui actus per electionem.

Resp. ad 3. Parum est quod Jansenius nomen Gratiæ necessitantis non usurpet, si

rem

rem ipſam teneat. Nam licet Pelagius nomen Gratiæ admiſerit, nihilominus hæreticus habitus eſt eo quod rem ipſam, ſeu veram Chriſti Gratiam negarit. Præterea Janſenius ſuam ſententiam probat & ſtabilit hoc textu tanquam principio ſui ſyſtematis: *Quod nos amplius delectat* (Delectatione indeliberata) *ſecundum id operemur neceſſe eſt*. Et l. 8. c. 3. ait: *perſpicue apparet impoſſibile eſſe, ut adjutorium illud cæleſtis delectationis non determinet, imo prædeterminet voluntatem; quia facit, ut neceſſe ſit animum iſtud ſequi, & ſecundum iſtud operari, quod amplius delectaverit*. Ubi nomen neceſſitatis uſurpatur.

§. VI.

Quæres 2. In quibus capitibus doctrina Janſenii quoad Gratiam & liberum arbitrium differat a doctrina defenſorum Phyſicæ prædeterminationis?

Reſp. In multis differt; nam.

1. Secundum Janſenium Gratia efficax eſt Gratia excitans, quæ ſe tenet ex parte actus primi, quippe quæ det non ſolum velle & agere, ſed etiam poſſe agere. At juxta prædeterminantes Gratia efficax eſt prædeterminatio phyſica, quæ eſt tantum Gratia adjuvans, & eſt inſtar actualis concurſus Dei in ordine ſupernaturali: nec ſe tenet ex parte actus primi, ſed vel ſe tenet ex parte actus ſecundi tantum, vel eſt quid medium inter actum primum & actum ſecundum, cum ſit via ſeu tranſitus ab actu primo ad actum ſecundum, ſive reductio actus primi ad actum ſecundum; & dat ſolum ipſum agere, non autem poſſe agere, quod ſupponit. Prædeterminantes quippe duplicem Gratiam admittunt, nempe excitantem & prædeterminantem. Juxta illos Gratia excitans, quæ conſiſtit in illuſtratione mentis & motione ſupernaturali voluntatis indeliberata, eſt virtus complens potentiam, virtus dans verum, proximum & completum poſſe ſimpliciter, ideoque ſe tenet ex parte actus primi, ſeu ſpectat potentiam agendi: ei poteſt voluntas reſiſtere, cum ea poteſt non agere etiam in ſenſu compoſito ejus motionis. Gratia prædeterminans eſt actualis concurſus prævius, qui dat ipſum agere, & quem (ut docet Alvares) Deus ex parte ſua paratus eſt omnibus conferre. Quamvis autem cum illa prædeterminatione voluntas non poſſit omittere actum niſi in ſenſu diverſo, nihilominus, inquiunt, habet veram libertatem, nempe facultatem agendi & non agendi completam, & expeditam ſeu immunem ab omni neceſſitate; quia prædeterminatio illa non ſe tenet ex parte actus primi, non dat poſſe agere, ſed quoad actus ſalutares ſupponit potentiam completam per Gratiam excitantem, cui voluntas diſſentire poteſt etiam in ſenſu compoſito ejus entitatis & motionis. Unde juxta illos prædeterminatio phyſica non tollit aut ligat indifferentiam activam voluntatis; imo, inquiunt, illam perficit. Nam voluntatem prædeterminat non ſolum ad actum, ſed etiam ad modum actus, proindeque voluntatem prædeterminat non ſolum ad agendum, ſed etiam ad agendum libere & ex propria determinatione, quia eſt inſtrumentum voluntatis divinæ efficacis, quæ tunc vult, ut voluntas creata non ſolum agat, ſed etiam libere agat, atque omnipotentiæ quæ per actionem ſuam efficaciter attingit tum actum cauſæ liberæ, tum modum libertatis ejus. Ita Alvares; qui prædeterminationem phyſicam Romæ propugnavit coram Summo Pontifice, l. 12. de auxiliis divinæ Gratiæ, diſp. 121. n. 3. hinc etiam prædeterminantes nullum agnoſcunt auxilium neceſſitans; quia auxilium neceſſitans eſt illud, quod ſe tenens ex parte actus primi, illud ad alteram contradictionis partem alligat. E contra Gratia Janſeniana eſt auxilium vere neceſſitans: nam ſe tenet ex parte actus primi, cum det poſſe agere, & voluntatem ad conſenſum inſuperabiliter alligat.

2. Secundum Janſenium omnis Gratia medicinalis eſt efficax, nec jam datur Gratia mere ſufficiens. At juxta prædeterminantes præter Gratiam efficacem, quæ conſiſtit in prædeterminatione phyſica, datur Gratia vere ſufficiens, nempe Gratia excitans, quæ dat proximum & completum poſſe agere, & cui homo poteſt reſiſtere etiam in ſenſu ejus compoſito, & re ipſa ſæpe reſiſtit. Sic enim ait Alvares, lib. 8. diſp. 71. num. 12. *Si non daretur Gratia vere ſufficiens, ſequeretur quod illi omnes, qui non convertuntur, aut ſalvantur, re vera converti non poſſent aut ſalvari: quod tamen non poteſt admitti*. Et diſp. 76. n. 3. *Gratia ſufficiens tribuit libero arbitrio vires ſufficientes, quibus re vera poſſit ad Deum converti, aut pie operari*. Et l. 9. diſp. 92. num. 8. *ſi ſermo ſit de auxilio ſufficienti, homo excitatus tali auxilio, poteſt illi diſſentire, etiam in ſenſu compoſito: nam diſſenſus actualis, & auxilium ſufficiens compatiuntur*

in

in eodem. Si autem loquantur de auxilio efficaci, liberum arbitrium motum tali auxilio, potest dissentire absolute, in sensu diviso, non autem in sensu composito.

3. Secundum Jansenium voluntas humana in hoc statu naturæ lapsæ, jam non potest se ipsam determinare cum quantacumque Gratia, sed solum determinatur per Gratiam. At juxta prædeterminantes ita voluntas per Gratiam efficacem determinatur, ut etiam se ipsa determinet, nec prædeterminatur nisi ut se ipsa determinet.

4. Secundum Jansenium in hoc statu naturæ lapsæ, non datur libertas a simplici necessitate, nec ea ad meritum & demeritum requiritur, sed libertas arbitrii consistit in sola immunitate a coactione. At prædeterminantes hæc omnia negant & liberum arbitrium etiam status præsentis constituunt in indifferentia activa immuni ab omni necessitate et iam voluntaria. Pro omnibus sufficiat Alvares, qui, l. 12. disp. 115. n. 4. sic ait: *ad liberum arbitrium necessario requiritur, quod positis omnibus antecedenter secundum ordinem rationis vel temporis ad actum prærequisitis possit operari vel non operari; ita videlicet ut cum eisdem prærequisitis stet simul in libero arbitrio facultas & potentia, quæ possit operari si velit vel non operari si velit. In hac conclusione conveniunt omnes Catholici: habetur enim definita in Concil. Trid. contra Lutherum & Calvinum. Lutherus enim asserebat liberum arbitrium mere passive se habere: recipiendo in se actum liberum a solo Deo productum. Calvinus autem dixit hominem quidem concurrere active ad actum, quem Deus in nobis producit, non tamen concurrere motum libere, sed spontanee duntaxat, & non coacte.* Hinc, n. 9. asserit amorem beatificum esse actum simpliciter necessarium. *Dilectio*, inquit, *beatifica, quæ est in beatis, ut terminatur ad Deum, est actio simpliciter necessaria, & non libera.* Et disp. 116. num. 8. sic definit libertatem: *formalis libertas arbitrii creati ... in consistit ... in indifferentia activa ipsius facultatis liberæ, qua indifferenter se habet ad opposita.*

5. Jansenius Gratiæ necessitantis necessitatem repetit ex vulnere homini per peccatum originale inflicto, in eo posito, quod nunc ita concupiscentiæ vinculis constrictus sit, ut cum Gratia de se repudiabili non possit jam seipsum determinare ad bonum agendum. At prædeterminantes prædeterminationis physica necessitatem repetunt tum ab essentiali causæ secundæ etiam liberæ ad causam primam subordinatione in agendo: tum a voluntatis indifferentia, quæ indiget determinari ut seipsam determinet. Quare docent prædeterminationem suam tam Angelis & homini in statu innocentiæ necessariam fuisse, quam nunc est hominibus lapsis.

Ex quibus patet prædeterminantium doctrinam multum a Janseniana discrepare. Quare mirum non est, si ipse Jansenius ab illa abhorreat, & de illa sic loquatur, l. 8. de Gratia Christi, c. 8. *Quapropter qui medicinalem Christi Salvatoris gratiam se defendere conantur, ut eam in talem prædeterminationem physicam transforment, omni statui hominum ipsorum & innocentium ex vi causæ primæ & indifferentiæ voluntatis necessariã, magis profecto Aristotelici quam Augustiniani sunt. Nam talis prædeterminatio sic asserta, non solum nullo testimonio ejus probari potest, sed potius universam doctrinam ejus innumeris locis traditam inexplicabili confusione perturbat: &c.*

ARTICULUS II.

Utrum Gratia efficax consistat in Gratia excitante moraliter determinante seu necessitantem voluntatem ad consensum.

§. I.

De Gratia moraliter determinante seu necessitante voluntatem ad consensum multiplex est opinio.

Prima est eorum, qui illam constituunt in delectatione Gratiæ intensiore seu gradibus superiore, quam sit motus concupiscentiæ, voluntatem ad consensum moraliter determinante seu necessitante. Et hi decidi possunt in duas classes. Nam alii docent Gratiam efficacem consistere in delectatione cœlesti intensiore, ita determinante ac necessitante voluntatem ad consensum ut tam impossibile sit voluntatem ei resistere, quam impossibile est Magistratum virum gravem & sapientem nudo corpore per vias urbis meridiana luce currere sine ullo alio motivo, nisi ut ostendat se habere hanc potestatem: vel quam impossibile est hominem sanæ mentis sibi effodere oculos præcise ad ostendendam suam libertatem, vel ad jocandum. Unde hi retento Jansenii systemate, non differunt ab eo nisi voce tenus, nempe appellando moralem necessitatem eam, quæ vere physica necessitas est

& sic Jansenianam hæresim vere sectantur. Et vero illam necessitatem ideo vocant moralem, non physicam, quia est in genere moris, & quia prædeterminat suaviter allectando. At juxta Jansenium delectatio superior intensione non nisi suaviter delectando prædeterminat.

Alii vero non ita se explicant, sed solum dicunt Gratiam efficacem esse delectationem cœlestem Gratiæ terrena delectatione concupiscentiæ intensiorem, quæ voluntatem moraliter determinat ac necessitat ad consensum, ita ut nunquam tali Gratiæ dissentiat, sitque ei moraliter impossibile dissentire. Itaque volunt cœlestem delectationem semper necessitare moraliter sed infallibiliter voluntatem, si non oppugnetur contraria delectatione terrena, vel si sit intensior terrena illa delectatione a qua oppugnatur. Si vero delectatio cœlestis sit minus intensa quam contraria, tunc juxta illos voluntas ei morali necessitate dissentit infallibiliter. Idem dicunt de terrena delectatione quæ si sola est, aut cœlesti delectatione major, morali necessitate infallibiliter consensum voluntatis obtinet, eamque moraliter & infallibiliter ad malum determinat.

Hi omnes se Augustinianos nominant, sed immerito: nam a Janseniano systemate non recedunt quoad rem, ut ostendit Doctissimus Tournely, Doctor Sorbonicus.

Porro per cœlestem delectationem intelligitur motus indeliberatus amoris, complacentiæ, vel desiderii circa bonum, mirabiliter a Deo productus in voluntate sine illa libere cooperante. Terrena vero delectatio est motus indeliberatus & ordinatus concupiscentiæ.

Secunda opinio docet Gratiam efficacem esse excitantem Gratiam, quæ ex se sit tam clara mentis illustratio, tamque vehemens motio voluntatis indeliberata, ut voluntati moraliter sit impossibile tali Gratiæ resistere. Unde talis Gratia est efficax respectu omnium quibus datur, cum talis sit ex natura sua, ut super consensum morali necessitate infallibiliter exprimat sine respectu ad motum concupiscentiæ.

Tertia opinio docet Gratiam efficacem consistere in Gratia excitante ita congrua seu attemperata & proportionata voluntati hominis cui datur, ut morali necessitate consensum voluntatis infallibiliter obtineat, sitque huic homini moraliter impossibile ei resistere. Illa autem attemperatio & proportio attenditur ex circumstantiis temporis, loci, negotiorum & personarum, ex naturali complexione & indole hominis, ex præsuppositis affectionibus gaudii, timoris, spei, &c. Unde Gratia efficax est diversa tum respectu diversorum, tum etiam respectu unius ejusdemque hominis pro diversitate circumstantiarum & occasionum; in quibus diverso modo afficitur.

Quarta denique docet Gratiam efficacem consistere in multitudine & consonantia plurium auxiliorum tum internorum, tum externorum, quorum singula seorsim frustrari possunt, & interdum frustrantur quia voluntas resistit, sed omnia simul vel pertinacissimos ad consensum semper pertrahunt ac pervincunt tanquam importunitate fatigatos, quomodo iteratæ amicorum preces, suasiones, vel minæ aliquem adducunt ad propositum. Ita Thomasinus. Sed hæc opinio in multis deficit 1. Quod in ea Deus non videat determinate auxilium quo vincatur voluntas. 2. Quia Deus unica Gratia quamlibet voluntatem vel obstinatissimam pertrahere non possit ad consensum: quod sane omnipotentiæ divinæ repugnat. 3. Quia ex tot auxiliis id unum est efficax, quod Deus voluntatis consensum immediate obtinet.

§. II.

Dico 1. Gratia efficax non consistit in delectatione cœlesti, seu Gratia excitante, voluntatem ita determinante ad consensum, ut tam voluntati impossibile sit ei resistere, quam impossibile est viro gravi & sui compoti nudo corpore per vias & plateas currere, vel sibi oculos effodere, præcise ad ostendendam suam libertatem, vel jocandi causa, vel se veneno enecare, se præcipitem agere.

Prob. Quia impossibile est voluntati impossibilitate saltem physica resistere tali Gratiæ. Ergo talis Gratia vere necessitat necessitate physica antecedenti & intrinseca: ergo est Gratia Janseniana & hæretica; ideoque rejicienda. *Prob. ant.* Homini sanæ mentis impossibile est impossibilitate saltem physica velle nudo corpore per vias & plateas currere, vel oculos sibi effodere præcise ad ostendendam libertatem suam, aut jocandi causa aut sibi mortem inferre sine violento passionis motu. Ergo si tam homini impossibile est resistere Gratiæ intensiori, quam homini sanæ mentis impossibile est nudo corpore per vias & plateas cur-

currere, &c. Impossibile est impossibilitate physica resistere tali gratiæ. *Prob. ant.* Impossibile est impossibilitate saltem physica, ut voluntas libere velit & agat sine motivo saltem apparenter sufficienti ac proportionato, quod sit aliquod bonum verum vel apparens: nam si posset velle ex motivo insufficienti & improportionato, illud motivum esset sufficiens & proportionatum volendi, siquidem moveret voluntatem ad volendum, & simul non esset, ut supponitur. Sed motivum ostendendi suam libertatem aut jocandi non est bonum, nec sufficiens etiam apparenter homini sanæ mentis ad currendum nudo corpore, vel effodiendum sibi oculos, ad se interimendum, & sic ad grave dedecus vel malum sibi inferendum, ut patet. Et vero si esset bonum, saltem apparenter sufficiens cur numquam contigit, nec continget unquam, ut homo sanæ mentis id velit. Ergo homini sanæ mentis impossibile est impossibilitate saltem physica nudo corpore per vias currere, vel oculos sibi effodere, libertatis ostendendæ, aut jocandi causa. Enim vero si quis id præstaret, hoc ipso ab omnibus mente captus haberetur.

Præterea actio currendi nudo corpore cum gravi dedecore, sibi oculos effodiendi, quamdiu proponitur ut volenda solum ad ostensionem libertatis, vel jocandi causa, tamdiu proponitur ut pure mala homini sanæ mentis. Nam actio illa infert grave malum, & ostentio libertatis aut jocus non est bonum etiam apparenter sufficiens ad eam volendam. Atqui omnino impossibile est ut voluntas velit aliquid, quamdiu ei proponitur ut pure malum: nam voluntas non potest velle malum qua malum. Ergo omnino impossibile est, ut voluntas velit talem actionem ob tale motivum. Ergo si voluntas habet similem impossibilitatem resistendi delectationi cælesti intensiori motu concupiscentiæ, habet impossibilitatem etiam physicam & antecedentem ei resistendi.

Dices. Delectatio cœlestis prædominans determinat voluntatem tantum suadendo & allectando. Ergo determinat tantum moraliter non physice.

Resp. Nego conseq. Nam determinat etiam physice hoc ipso, quod voluntas non potest ei resistere, quocumque modo eam determinet. Si enim determinaret tantum moraliter in sensu vero & proprio, afferret tantum necessitatem moralem, consistentem in maxima difficultate ei resistendi, sic tamen ut interdum hæc difficultas superaretur. Præterea juxta Jansenium Gratia voluntatem determinat allectando, & tamen vere necessitat, quia voluntas non potest ei resistere.

Dico 2. Gratia efficax non consistit in delectatione cœlesti voluntatem ad consensum determinante seu necessitante necessitate morali vera non physica, vel in alia quavis gratia moraliter necessitante, quæ detur independenter a scientia media.

Prob. Quia Gratia efficax debet esse absolute infallibilis, sive debet habere effectum infallibiliter infallibilitate absoluta seu metaphysica. Nam gratia efficax est medium quod Deus adhibet ad exequendum decretum absolutum & efficax circa actum salutarem: quod decretum repugnat posse absolute frustrari effectu suo: ideoque gratia efficax debet esse medium proportionatum huic decreto absolute infrustrabili ac infallibili, & consequenter debet inferre infallibilitate absoluta consensum voluntatis creatæ. Sed gratia moraliter tantum necessitans non est absolute infallibilis independenter a scientia media: nam necessitas moralis est absolute defectibilis, alioqui jam non esset necessitas moralis, sed physica. Ergo.

Paulo aliter. Si Gratia moraliter tantum necessitans detur independenter a scientia media, voluntas Dei absoluta & efficax circa actum salutarem, poterit absolute frustrari. Falsum conf. Ergo. *Prob. maj.* Potest fieri absolute, ut gratia moraliter tantum necessitans non habeat effectum, etiam ut data vi voluntatis efficacis, sed independenter a scientia media: siquidem non imponit necessitatem physicam, sed solum moralem, nec datur sub directione scientiæ, qua infallibiliter infallibilitate absoluta prævideatur habitura effectum. Enim vero sublata scientia media, Deus actum salutarem ut futuribilem non videt in se, sed tantum in morali connexione, quam habet actus cum gratia moraliter necessitante, quę connexio est absolute infallibilis: sive Deus non videt actum illum nisi in causa sua quæ potest absolute illum non ponere. Ergo absolute fieri potest ut voluntas Dei absoluta & efficax non assequatur actum intentum, sicque frustretur, quod repugnat; nam ex S. Augustino voluntas Dei efficax est omnipotentissima, nec ei resistere possunt voluntates humanæ, alioqui Deus non esset omnipotens.

Item res a Deo promissa, futura est infallibiliter infallibilitate absoluta & metaphysica;

sica; nam promissio Dei absoluta est absolute infallibilis. Sed Deus promisit absolute pietatis opera juxta illud, Ezech. c. 36. *faciam, ut in præceptis meis ambuletis*. Ergo illa pietatis opera infallibiliter infallibilitate absoluta & metaphysica futura sunt, qui pietatis opera absolute promissa, non sunt futura infallibiliter infallibilitate absoluta, si ad ea exercenda detur gratia moraliter tantum necessitans, cujus effectus prævideatur tantum futurus in tali gratia, seu in morali connexione talis gratiæ cum actu salutari: siquidem talis connexio est absolute fallibilis, & gratia illa est absolute fallibilis, cum moraliter tantum necessitet, nec repugnet illam carere effectu suo etiam prout adhibetur a Deo. Ergo.

Dico 3. Gratia efficax non consistit essentialiter in delectatione cœlesti, vel quavis alia gratia moraliter determinante ac necessitante, etiamsi supponatur dari sub directione scientiæ mediæ.

Prob. 1. Non omnis Gratia efficax imponit voluntati necessitatem moralem ei consentiendi, Ergo gratia efficax non consistit essentialiter in gratia moraliter necessitante: nam si consisteret, omnis gratia efficax imponeret voluntati talem necessitatem; siquidem omnis gratia efficax habet essentiam & constitutivum gratiæ efficacis, alioqui non esset efficax. Antecedens constat tum experientia; nam sæpe experimur nos consentire gratiæ sine magna difficultate, imo cum magna facilitate ei resistendi; tum ex Scriptura, Matth c. 11. *regnum cælorum vim patitur & violenti rapiunt illud*. Nam si gratia efficax semper imponit necessitatem moralem consentiendi, numquam homo opus salutare agens, sibi vim faceret ad consentiendum gratiæ, ideoque ad agendum opus salutare, siquidem haberet maximam difficultatem non consentiendi, nam necessitas moralis agendi est maxima difficultas non agendi, Unde deberet potius sibi vim facere, ut dissentiret gratiæ efficaci.

Prob. 2. Specialiter contra systema duplicis delectationis moraliter necessitantis. In hoc systemate quoties homo bonum agit, necessitatur moraliter ad illud per delectationē cælestem gratiæ intensiorem terrena delectatione concupiscentiæ, & quoties malum agit, ad illud moraliter necessitatur per terrenam delectationem intensiorem delectatione cœlesti: & sic omnes omnino homines semper habent in omnibus necessitatem moralem agendi id quod agunt, & moralem impossibilitatem omittendi bonum vel peccatum, quod faciunt. Quod sane repugnat tum Scripturæ, tum experientiæ.

Dico 4. Quidquid dicant defensores delectationis cœlestis moraliter necessitantis per excessum intensionis, quo terrenam delectationem superat, illa delectatio cælestis intensior in illorum systemate est per se & intrinsece irrepudiabilis. Atqui Gratia efficax non consistit in gratia excitante, intrinsece irrepudiabili, ergo nec in cœlesti delectatione intensiore. Minor constat ex dictis, & adhuc infra probabitur. *Prob. maj.* Illa delectatio est intrinsece irrepudiabilis, quæ semper & infallibiliter cum consensu voluntatis connexa est propter intensionis excessum, quo superat terrenam delectationem. Atqui delectatio cælestis intensior, est semper & infallibiliter cum consensu voluntatis connexa propter intensionis excessum quo superat terrenam delectationem; nam secundum adversarios *est propter excessum illum efficax: Gratia autem efficax* juxta omnes est semper & infallibiliter connexa cum consensu voluntatis. Ergo delectatio cœlestis intensior est intrinsece irrepudiabilis. *Prob. maj.* Delectatio cœlestis intensior quæ semper & infallibiliter cum consensu voluntatis connexa est propter intensionis excessum, quo superat terrenam delectationem, propter excessum illum repudiari non potest potentia ad actum reducenda pro ullo casu possibili, pro quo scilicet illum excessum habere supponitur, alioqui non est semper connexa cum consensu salutari propter excessum illum, ut patet. Atqui delectatio quæ propter intensionis excessum repudiari non potest potentia reducenda ad actum pro ullo casu possibili pro quo excessum illum habet, est intrinsece irrepudiabilis. Ergo delectatio, quæ semper & infallibiliter cum consensu voluntatis connexa est propter intensionis excessum quo superat aliam, est intrinsece irrepudiabilis. *Prob. min.* Nam si propter excessum illum repudiari non potest potentia reducenda ad actum pro ullo casu possibili; non potest etiam repudiari potentia vere reducibili ad actum. Nam nulla alia ratio afferri potest, cur propter excessum intensionis repudiari non possit potentia ad actum reducenda pro ullo casu possibili, nisi quia propter excessum illum repudiari non potest potentia ad actum reducibili?

& re-

& repugnat dari potentiam ad actum reducibilem, quæ pro nullo casu possibili sit ad actum reducenda. Atqui delectatio, quæ propter excessum intensionis repudiare non potest potentia ad actum vere reducibili, est intrinsece irrepudiabilis, ut patet, cũ sit irrepudiabilis propter intensionis excessum sibi intrinsecum. Ergo delectatio, quæ propter excessum intensionis repudiari non potest potentia ad actum reducenda pro nullo casu possibili pro quo illum excessum habet, est intrinsece irrepudiabilis.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Paulus habuit Gratiam moraliter necessitantem ad conversionem. Ergo gratia efficax est moraliter necessitans.

Resp. Nego conseq. Non enim valet consecutio a particulari ad universale. Et quamvis gratia efficax interdum sit tam intensa, ut moraliter necessitet: tamen ejus essentia non consistit in eo quod moraliter necessitet: alioqui omnis gratia efficax moraliter necessitaret, & sic esset moraliter impossibile non facere omne opus salutare quod re ipsa fit. Igitur non est de essentia gratiæ efficacis, ut necessitet moraliter, neque ut non necessitet moraliter.

Obj. 2. S. August. l. de Continentia, c. 3. ait: *Contra suavitatem noxiam, qua vincebat concupiscentia, Dominus dat suavitatem beneficam, qua delectetur amplius continentia.*

Resp. S. Doctor per to *delectetur amplius*, intelligit delectationem deliberatam, quæ nil aliud est, quam amor liber & efficax, quo voluntas continentiam libidini libere anteponit, & anteponendo deliberate delectatur amplius continentia quam libidine. Nam in hoc textu suavitas benefica est causa delectationis majoris circa continentiam, ideoque deliberatæ; & delectatio indeliberata non potest esse sui ipsius causa. Præterea S. Doctor non dicit hanc suavitatem imponere necessitatem. Itaque loci objecti sensus est: contra suavitatem noxiam, qua concupiscentia voluntatem ad liberum consensum a liciebat, eumque obtinebat, & obtinendo vincebat, Deus dat suavitatem beneficam, qua voluntas prævenitur, excitatur, corroboratur & adjuvatur eo modo quo congruit, ut continentiam magis libere amet, eamque libidini anteponat, & anteponendo, deliberate amplius delectetur.

Nota. Equidem Gratia efficax, quo volumus & agimus bonum, consistit, præsertim in delectatione cælesti, indeliberata, congrua, quæ est supernaturalis motus desiderii vel complacentiæ indeliberatus circa bonum, ita congruens voluntati, ut voluntas ei consentiat, & vi illius bonum illud libere velit & agat. Sed illa delectatio cœlestis congrua non semper nec necessario est intensior delectatione terrena nempe motu concupiscentiæ, nec semper voluntati moralem necessitatem consentiendi affert.

Obj. 3. Ea est voluntatis per peccatum originale infirmatæ indoles, ut semper morali necessitate velit id, quod magis eam delectat indeliberate. Ergo.

Resp. Nego antecedens, quod Jansenii systema, & non solum Scripturæ, se etiam experientiæ repugnat. Nam sæpe experimur nos velle id quod minus delectat indeliberate, & nos velle multa sine impossibilitate morali non volendi illa; & tamen si vera esset objectio, voluntas nil unquam vellet saltem in moralibus nisi cum morali necessitate illud nolendi, ideoq; nisi cum maxima difficultate illud nolendi, ita ut semper ei esset moraliter impossibile non velle id omne quod vult.

Dices. Ex S. August. *amor meus, pondus meum: eo feror, quocumque feror.*

Resp. Loquitur de amore libero efficaci quo fit ut necessario necessitate consequente prosequamur bonum efficaciter amatum. Præterea etiamsi loqueretur de aliquo motu complacentiæ vel desiderii indeliberato sequeretur tantum nos non velle aliquid nisi ex amore aliquo prævio indeliberato ad volendum alliciente, non autem ex amore indeliberato intensiore, & semper necessitante moraliter.

Obj. 4. S. August. serm. 20. ait: *Quomodo a te liberat Deus? Inspirando virtutem, dando menti cælestem delectationem, qua omnis delectatio terrena superatur.* Ergo gratia efficax consistit in delectatione cælesti, quæ intensione superet delectationem terrenam.

Resp. Nego conseq. Nam sensus est, quod Deus impedit ne peccemus, dando delectationem cœlestem, qua voluntas terrenam delectationem libere superat, bonum efficaciter volendo. Voluntas autem vult efficaciter bonum, & motibus concupiscentiæ ad malum inclinantibus resistit per delectationem congruam, qua scilicet Deus voluntatem allicit quomodo scit ei congruere,

ut efficaciter velit bonum, & cœlestia bona terrenis anteponat. Quare S. Doctor non dixit (dando cœlestem delectationem, quæ terrenam delectationem majore sui intensione superat) sed, *dando cælestem delectationem, qua delectatio terrena superatur, scilicet a voluntate præventa, corroborata, & adjuta cœlesti delectatione congrua.*

ARTICULUS III.

Utrum Gratia efficax consistat in Gratia adjuvante, physice prædeterminante, seu in prædeterminatione physica ad bonum salutare?

PRædeterminatio physica est motio realis, physica, & prævia, transeunter a Deo impressa causæ secundæ antecedenter ad actionem suam, eam physice prædeterminans ad actum. Ita ejus defensores.

Igitur prædeterminatio physica est aliquid physicum, a creatura ejusque actu libero realiter distinctum, a Deo in creatura independenter ab illa impressum, creaturam prædeterminans ad unum actum, id est, ita applicans ad actum, ut repugnet omissio talis actus; & ita necessarium ad actum ut repugnet actum esse, illa motione non posita. Unde est aliquid prævium, essentialiter per se connexum cum actu ad quem datur. Quoad rem juxta multos prædeterminantes est aliquod ens diminutum, incompletum, transiens, fluens in motum virtuosum tamen & activum: secundum alios vero nil aliud est active sumpta, quam omnipotentia divina per se ipsam immediate voluntatem ad agendum sic applicans, ut non possit non agere talem actum ad quem applicatur, ex hypothesi talis applicationis.

Physicæ prædeterminationis auctor fuit Dominicus Bannes e sacro Ordine Prædicatorum.

§. I.

Proponuntur argumenta pro prædeterminatione Physica & responsiones ejus adversariorum.

1. Ex Patribus creaturæ omnes, ideoque etiam liberæ, sunt instrumenta Dei. Ergo prædeterminantur a Deo, sicut instrumentum applicatur ad agendum ab artifice.

2. Sine prædeterminatione physica Deus non habet rationem causæ primæ, & primi motoris. Nam ut Deus habeat rationem causæ primæ, ejus actio debet esse prior causalitate quam actio creaturæ: sed non est sic prior sine prædeterminatione physica. Ergo.

3. Sine prædeterminatione physica non est perfecta dependentia creaturæ a Deo in agendo: aut saltem major erit dependentia creaturæ a Deo, si ab eo prædeterminetur. Tanta autem admitti debet dependentia creaturæ a Deo quanta possibilis est: nam summum est Deo in creaturas dominium.

4. Causæ liberæ sunt indifferentes ad agendum, ergo determinari debent a Deo ut agant. Et vero quamdiu voluntas est indeterminata, non habet unde producat hunc actum potius quam alium.

5. Ex S. Thoma Deus physice præmovet & applicat creaturas etiam liberas ad agendum; easque movet & applicat ad agendum sicut homo applicat & movet cultellum ad incidendum.

Respondent prædeterminationis physicæ hostes.

Ad 1. Equidem creaturæ sunt instrumenta Dei, quia nil agunt nec agere possunt nisi dependenter ab influxu Dei, quo complentur & applicantur ad agendum, sicut instrumentum non agit nisi dependenter ab influxu & motione artificis. At creaturæ liberæ non eodem modo applicantur ad agendum, quo instrumentum applicatur ab artifice, cujus motioni resistere non potest: nam creaturæ liberæ sunt instrumenta Dei libera & moralia, quæ proinde debent posse se determinare ad agendum & non agendum, & resistere motioni divinæ, ut definit Concil. Trident. Fatentur quidem Deum operari determinationem voluntatis nostræ ad bonum, sed per gratiam congruam, ex se repudiabilem.

Ad 2. Deus in omnibus actibus creaturæ est causa prima & primus motor, quia non solum creaturæ virtutem agendi tribuit & conservat, sed etiam hanc virtutem physice præmovet, complet & adjuvat quoties agit creatura: ita ut creatura quælibet non agat nisi dependenter a Deo non solum ipsi virtutem agendi dante & conservante sed etiam eamdem virtutem complente & adjuvante, quamvis Deus creaturas liberas non determinet ad unum sicut determinat necessarias.

Igitur Deus prius movet, & agit prioritate causalitatis quam creatura libera, quia per præmotionem physicam non determinantem ad unum influit in creaturam agentem, ipsam complendo, & sic applicando ad agendum, licet ipsa possit non agere

etiam in sensu composito talis præmotionis: unde fit, ut actio creaturæ subordinetur actioni Dei, & ab ipsa pendeat dependentia causalitatis. In actibus vero salutaribus Deus insuper prius agit in voluntatem, eamque præmovet per gratiam excitantem, qua ipsa voluntas prius saltem natura quam agat, excitatur, elevatur, corroboratur, completur physice ad agendum.

Equidem ut Deus habeat rationem causæ primæ in agendo, ejus actio debet esse prior causalitate quam actio creaturæ. At sic est prior sine prædeterminatione physica. Nam actio Dei, seu præmotio physica non determinans ad unum, qua Deus complet virtutem agendi creaturæ liberæ, est causalitate prior actione hominis; quia actio hominis non fit nisi dependenter a Deo ipsum complente, & ipsi præbente vim proximam & completam agendi. Unde causalitas creaturæ est natura posterior quam causalitas Dei, cui subordinatur. Porro Deus est primum determinans, non in sensu prædeterminantium, sed in genere causæ primæ ac universalis, quatenus dat causis liberis potentiam se determinandi, eamque complet.

Ad 3. Sine prædeterminatione physica creaturæ liberæ perfectissime pendent a Deo in agendo, quatenus indigent influxu Dei tum in earum virtutem agendi, eam complendo & corroborando: tum in earum actus. Nihil enim agere possunt nisi dependenter a Deo in ipsas per præmotionem physicam non determinantem ad unum; & cum ipsis per concursum simultaneum agente. In actibus vero supernaturalibus requiritur insuper gratia præveniens & adjuvans.

Neque per prædeterminationem physicam major habetur creaturæ liberæ a Deo dependentia vera & possibilis, sed tantum chimærica. Nam cum prædeterminatio physica repugnet libertati creatæ, dependentia ex illa proveniens repugnat quoque, proindeque nulla est.

Porro admitti debet etiam pro actibus naturalibus præmotio physica, quæ sit influxus Dei in virtutem agendi creaturæ liberæ, quo virtus illa completur, roboratur, & fit proxime capax agendi, sic tamen ut possit non agere cum hoc influxu prævio. Hinc creatura etiam libera pendet in agendo a Deo non solum agente cum ipsa per concursum simultaneum, sed etiam in ipsam per præmotionem physicam prius natura quam ipsa agat. Igitur Deus physice præmovet creaturam liberam, quatenus complet & corroborat physice naturalem ejus virtutem agendi, ita tamen ut cum hoc complemento & influxu ipsa possit non agere, & sic non determinatur ad unum. In quo differt præmotio illa physica a prædeterminatione physica, quæ ita applicat & complet creaturam, ut eam ad unum determinet, & ea posita repugnet creaturam non ponere hunc actum.

Ad 4. Creaturæ liberæ sunt quidem indifferentes, ad agendum, sed indifferentia activa, & habent in se virtutem se ipsas determinandi dependenter tamen a Deo eas complente ad agendum, & agente cum illis: ac proinde non debent prædeterminari. Quare quamdiu voluntas est indeterminata, revera habet unde producat hunc actum potius quam alium; cum voluntas ex innata sua libertate, & virtute a Deo completa ac corroborata habeat quo se ipsam dependenter a Deo determinet efficienter & active. Determinatur autem formaliter per actum suum in se receptum.

Ad 5. Secundum S. Thomam Deus prædeterminat physice solas causas necessarias; liberas autem præmovet & applicat, sed præmotione solum complente, non vero determinante ad unum, & in actibus salutaribus addendo Gratiam prævenientem, adjuvantem, non tamen determinantem. Nam in 2. dist. 25. quæst. 1. art. 1. ad 3. sic ait: *Deus operatur in omnibus, ita tamen quod in unoquoque secundum ejus conditionem. Unde in rebus naturalibus operatur sicut ministrans virtutē agendi, & sicut determinans naturam ad talem actionem. In libero autem arbitrio hoc modo agit, ut virtutem agendi sibi ministret, & ipso operante liberum arbitrium agat; sed tamen determinatio actionis & finis in potestate liberi arbitrii constituitur. Unde remanet sibi dominium sui actus, licet non ita sicut primo agenti.* Ubi S. Doctor docet Deum operari in omnibus causis creatis secundum earum conditionem; ideoque non solum virtutem agendi ministrare causis necessariis, sed etiam eas determinare ad talem actionem; causis vero liberis ministrare etiam virtutem agendi, sed non determinare ad talem actionem, proindeque eas retinere dominium sui actus, licet non tale quale habet causa prima, quæ agit independenter a quavis alia causa virtutem agendi ministrante, aut in ipsam prius natura agente quam agat. Præterea,

in 2. dist. 39. q. 1. a. ait (*Quod* voluntas) *determinate exeat in hunc actum vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate*: Ubi loquitur generaliter, ideoque sentit non determinari ab alio agente intrinseco, sive increato, sive creato, presertim cum id dicat, ut probet voluntatem habere indifferentiam activam, quæ est facultas se determinandi ex electione ad utrumlibet ex oppositis,

Quando autem S. Thomas dicit Deum movere & applicare creaturas omnes ad agendum sicut homo applicat & movet coltellum ad incidendum; hanc similitudinem non adhibet quoad omnia, sed solum in hoc sensu, quod sicut cultellus non incidit nisi depédenter a motione artificis: ita voluntas non agit nisi dependenter a motione Dei, sed suæ libertati accommodata, & cum hoc discrimine, quod cultellus, utpote instrumentum necessarium, determinetur ad unum ab artifice, & ejus motioni resistere non possit: voluntas vero, quæ est instrumentum Dei morale ac liberum, non determinetur ad unum a Deo, sed possit non agere id ad quod præmovetur, quod patet ex aliis locis, in quibus S. Doctor dicit volútatem non determinari ab alio, nec esse obligatam ad alteram partem contradictionis. Et vero si similitudo valeret quoad omnia, sequeretur voluntatem necessitari a Deo; & sub ejus motione se habere mere passive velut quoddam inanimatum, quod adversatur Concil. Trident. sicut cultellus per applicationem artificis necessitatur ad incidendum, & est instrumentum inanime, se habens mere passive.

§. II.

Exponuntur argumenta contra prædeterminationem physicam, & responsiones ejus defensorum.

Primum argumentum. Prædeterminatio physica repugnat Scripturæ, nam 1. Prov. c. 1. *Quia vocavi, & renuistis.... Ego quoque in interitu vestro ridebo, &c.* Ubi Deus juste objurgat reprobos, quod ejus vocationi non obsequantur. Sed in hypothesi prædeterminationis physicæ hæc Dei querela est injusta. Nam in illa hypothesi reprobi respondere possunt, sibi injuste imputari, quod vocationi non obtemperarint, quia sibi defuit auxilium Dei non obtemperarint, quia sibi defuit auxilium prædeterminans absolute necessarium ad vocationem sequendam, nec in sua potestate fuisse ut illud haberent. 2. Matth. c. 23. *Jerusalem, Jerusalem... quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Ibi Christus testatur se voluisse sincere & magno cum affectu, ut Judæi ei aggregarentur per fidem & charitatem. Sed in systemate prædeterminationis physicæ Christus non potuit id serio asserere: siquidem non dedit Judæis illis auxilium prædeterminans absolute necessarium ad credendum, nec fuit in eorum potestate ut illud haberent. 3. Matth. c. 4. *Væ tibi Corozain, væ tibi Betsaida; quia si in Tyro & Sydone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pænitentiam egissent. Veruntamen dico vobis: Tyro & Sydoni remissius erit in die Judicii quam vobis.* Sed in doctrina prædeterminationis physicæ Judæi injuste a Christo objurgantur præ Tyriis, quod pœnitentiam non egissent: nam Judæi caruerunt auxilio prædeterminante, absolute necessario ad pęnitentiam agendam, nec fuit in illorum potestate ut illud haberent, e contra Tyrii illud habuissent, & eo posito repugnabat eos non agere pœnitentiam. Qui autem destitutus fuit auxilio absolute necessario ad agendum aliquod bonum, nec fuit in ejus potestate ut illud haberet, injuste objurgatur, quod bonum illud omiserit præ alio, qui illud egit adjutus auxilio necessario ad illud agendum, & quo posito repugnabat illud non fieri.

Respondent, Prædeterminantes, prædeterminationem physicam ad bonum esse omnibus paratissimam, & a Deo conferri, nisi voluntas obduratione vel peccato obicem ei apponat; esse in potestate omnis habentis gratiam sufficientem consistentem in gratia excitante, ut habeat prædeterminationem necessariam ad bonum agendum.

Sed eorum adversarii contendunt hoc vere dici non posse, nec esse in nostra potestate ut habeamus prædeterminationem physicam, quod sic probant, prædeterminatio physica non potest esse in nostra potestate, nisi vel quia libere possumus aliquid facere, quo posito eam acciperemus: vel quia possumus libere aliquid omittere, quo omisso eam acciperemus. Neutram dici potest. Non primum: Nam illud ipsum, quod agendo, prædeterminationem ad aliud acciperemus, non possumus agere nisi cum prædeterminatione aliqua, siquidem secundum Prædeterminantes repugnat ullum actum sine illa fieri. Atqui illa ulterior prædetermina-

minatio non est in nostra potestate, quia aliquid aliud agere non possumus, quo posito eam acciperemus: alioqui in prædeterminationibus erit processus in infinitum, aut tandem deveniendum est ad aliquam prædeterminationem primam; quam obtinere non sit in nostra potestare, sed quæ nobis a Deo antecedenter ad omnem usum libertatis nostræ & independenter a nobis detur. Non etiam secundum. Nam istud ipsum, quo omisso prædeterminationem ad actum præceptum acciperemus, & quo posito non accipimus, illud inquam agimus ad ipsum prædeterminati quoties illud agimus, cum repugnet illud fieri sine aliqua prædeterminatione physica, & sic illud a nobis omitti non potuit: nam posita prædeterminatione ad aliquid, repugnat illud non fieri.

Quare voluntas non potest libere ponere vel non ponere obicem prædeterminationi physicæ: nam sine prædeterminatione physica, quæ est aliquid prius natura quam quilibet actus, voluntas nil potest agere, cum sine illa repugnet ullum actum fieri, & posita prædeterminatione physica non potest non agere id quod agit, cum ea posita repugnat non esse actum ad quem datur.

Respondent Prædeterminantes 1. tam vere dici prędeterminationem physicam esse paratissimam, & in nostra potestate, quam id dicitur de concursu simultaneo in actu secundo. 2. Si voluntas omitteret pure libere malum, haberet prædeterminationem ad bonum. 3. Si quis consentiret gratiæ excitanti, haberet prædeterminationem ad bonum, quia caret quia illi gratiæ non consentit. 4. Voluntas haberet prædeterminationem phycam, si sineret se prædeterminari.

Sed eorum adversarii contendunt ista omnia vere dici non posse, & dari verba, non solutiones. Nam inquiunt.

1. Prædeterminatio physica dici non potest esse parata a Deo, ut nobis conferatur, nisi sit in nostra potestate; sed prædeterminatio physica nullatenus est in nostra potestate; nam habet prioritatem causalitatis in omnem actum voluntatis, ita ut repugnet voluntatem agere, nisi prius natura quam agat, ei imprimatur prædeterminatio. At concursus simultaneus in actu secundo nullam habet prioritatem causalitatis in actum voluntatis, quæ cum concursu in actu primo potuit se determinare, & se determinat absque eo quod concursus simultaneus in actu secundo prius natura ei imprimatur, cum concursus ille sit realiter ipsamet actio Dei & creaturæ simul.

2. In hypothesi prædeterminationis physicæ nulla est omissio libera.

Prob. Posita necessitate prædeterminationis physicæ, voluntas quotiescumque omittit, omittit necessario. Ergo nulla est omissio libera. *Prob. ant.* Voluntas necessario omittit, quotiescumque omittit ex impotentia agendi. Sed posita necessitate prędeterminationis physicæ ad agendum, voluntas quotiescumque omittit, omittit ex impotentia agendi. Ergo in hac hypothesi voluntas quotiescumque omittit, omittit necessario. *Prob. min.* In illa hypothesi voluntas quotiescumque omittit, omittit quia caret complemento virtutis agendi, sic ad agendum prævie necessario, ut eo non posito repugnet esse actionem: nam caret prædeterminatione physica, quæ secundum ejus patronos est saltem tale complementum. Ergo voluntas nihil omittit nisi ex impotentia agendi.

3. Consentire Gratiæ excitanti ad agendum bonum, v. g. actum charitatis nihil aliud est, quam elicere actum illum charitatis sub gratia ad illum excitante. Ergo omittens actum charitatis, non accipit prædeterminationem ad actum charitatis præceptum, quia non elicit actum charitatis; & ideo acciperet prædeterminationem ad actum charitatis, quia eliceret actum charitatis. Sed hoc est absurdum; nam juxta Prædeterminantes prædeterminatio physica ad actum charitatis dari debet saltem natura prius quam eliciatur actus charitatis, cum sit complementum absolute necessarium ad actum illum, & ab eo distinguatur. Absurdum autem est dicere aliquid prius natura quam aliud, non dari, quia illud posterius natura non ponitur, præsertim si repugnet illud posterius natura poni sine alio, quod est prius natura.

4. Sinere se prædeterminari est non resistere prædeterminationi. Sed voluntas non potest resistere prædeterminationi physicæ acceptæ: nam repugnat, ut non agat id ad quod datur, cum repugnet prædeterminatione posita non poni actum ad quem ipsa datur. Vel sinere se prædeterminari est non rejicere prædeterminationem cum datur: sed hoc non potest voluntas; nam prædeterminatio physica cum adest, non potest non habere effectum ad quem datur, siquidem repugnat actum ea posita non poni-

Ergo repugnat etiam, ut prædeterminatio rejiciatur a voluntate nolente ponere actum ad quem prædeterminatur.

Secundum argumentum. Systema prædeterminationis physicæ repugnare videtur Concilio Trident. ergo rejici debet. *Prob. ant.* Ex Conc. Trident. sess. 6. cap. 5. Homo potest abjicere gratiam excitantem, cui re ipsa consentit: &, can. 4. definit liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum posse dissentire si velit. Sed hoc falsum est in systemate prędeterminationis physicę: nam in hoc systemate homo qui consentit gratiæ excitanti, physice prędeterminatur ad ei consentiendum, ergo non potest dissentire tali gratiæ, etiam antecedenter ad usum libertatis creaturæ. *Prob. cons.* Posita prædeterminatione physica absolute necessaria ad consentiendum, repugnat dissensus, etiam ante omnem usum libertatis, nam hæc prędeterminatio ex natura sua inseparabiliter connexa est cum consensu, & est natura prior omni actu libero creaturę. Ergo ante omnem usum libertatis impossibilis est dissensus. Ergo voluntas antecedenter ad usum libertatis suæ non potest dissentire gratiæ cui consentit: nam impossibilem esse dissensum voluntatis, & voluntatem non posse dissentire sunt prorsus idem. Item ex Conc. Trident. homo potest abjicere gratiam, qua se disponit ad justificationem, ideoque gratiam efficacem: ergo (quod idem est) potest resistere gratiæ efficaci in sensu composito illius: nam sicut abjicere gratiam est resistere gratiæ actu moventi, ita posse abjicere gratiam est posse resistere seu non consentire gratiæ actu moventi ad consensum. Atqui homo non potest resistere prædeterminationi physicæ in sensu ejus composito, cum repugnet eam dari, & non poni actum ad quem datur. Ergo ex Conc. Trident. gratia efficax non consistit in prædeterminatione physica.

Porro Concilium Trident. definit hominem posse resistere gratiæ efficaci, qualis re ipsa datur, & cui Calvinus negabat resisti posse, non vero gratiæ determinanti & prædeterminanti, qualis non datur, & cui evidens est non posse resisti.

Præterea Concilium Trident. sess. 6. c. 5. agens de gratia, per quam disponimur & perducimur ad justificationem, ideoque de gratia efficaci, non aliter eam vocat quam illuminationem & inspirationem, cui homo assentiatur. Sed prædeterminatio physica non est illuminatio, nec motio voluntatis, cum non sit actus vitalis. Ergo.

Respondent prædeterminantes voluntatem sub prędeterminatione physica non posse quidem non agere non consentire in sensu composito, at posse in sensu diviso.

Sed eorum advesarii hanc responsionem sic refellunt. Si hæc responsio valeret & sufficeret ad libertatem voluntatis tuendam, amor beatificus non esset nessarius, sed liber: nam beatus non potest quidem non amare Deum in sensu composito luminis gloriæ & visionis intuitivę; at potest non amare in sensu diviso. Item Gratia Calviniana & Janseniana non tolleret libertatem, nam voluntas potest non agere bonum in sensu diviso talis gratiæ, itaque ut voluntas libere agat: debet posse non agere in sensu composito omnium requisitorum ad agendum: libertas enim est facultas completa & expedita, ad utrumlibet ex oppositis. Præterea ut distinctio sensus compositi divisi salvet libertatem, sensus debet esse in potestate voluntatis hoc est, voluntas debet posse tollere id, *in cujus sensu composito* alterum oppositum non potest. Sic qui pedes vinctos habet, licet ambulare possit in sensu diviso vinculorum, idest, solutis vinculis, non est tamen liber ad ambulandum, si non potest ponere sensum divisum, idest, solvere vincula. Sed sensus divisus prædeterminationis physicæ non est in potestate voluntatis: nam voluntas non potest impedire nec arcere a se prædeterminationem physicam, quia ita alligatur ad unum actum prius natura quam agat, ut ea posita repugnet non fieri actum ad quem datur.

Ne dic, in sensu composito decreti efficacis Dei, vel præscientiæ implicare non esse actus liberos efficaciter a Deo volitos, vel prævisos, & tamen illos actus esse liberos. Nam ratio disparitatis est; quia vi voluntatis efficacis de actu aliquo libero creaturæ Deus habet medium de se repudiabile: ideoque non necessitans, cui tamen infallibiliter prævidit voluntatem consensuram esse si detur. Unde necessitas, ut actus a Deo efficaciter volitus fiat, est necessitas, ut actus non solum fiat, sed etiam ut libere fiat, per medium scilicet repudiabile, & quod supponit usum libertatis prævisum.

Item res præscita in sensu composito præscientiæ non est necessario futura nisi necessitate consequente usum libertatis crearæ, cum non fuerit præscita ut futura nisi

nisi quia futura erat, & præscientia illa non sit causa rei futuræ, nec natura ac causalitate prior illa. At actus prædeterminatus in sensu composito prædeterminationis non potest non esse impotentia seu impossibilitate antecedente usum libertatis creatæ : nam impossibibilitas illa non supponit, antecedit natura & causalitate exercitium libertatis, cum oriatur ex prædeterminatione physica, quæ antecedenter ad usum libertatis voluntati imprimitur, eamque ita alligat ad actum, ut repugnet illum non poni.

Neque opponas, eum qui amat non posse non amare in sensu composito, sed tantum in sensu diviso amoris, & tamen libere amare; item eum qui sedet, non posse stare in sensu composito sessionis, sed solum in sensu diviso, & tamen libere sedere, & libere non stare. Nam impotentia non amandi in sensu composito amoris, est impotentia tantum consequens usum libertatis, oritur enim ex libera determinatione voluntatis ad amorem. Item qui sedet, licet non possit stare in sensu composito sessionis, libere tamen sedet, & libere non stat; quia impotentia standi in sensu composito sessionis est tantum consequens exercitium libertatis, qua homo voluit sedere; & sensus divisus est in ejus potestate, nam potest tollere sessionem. At impossibilitas non amandi in sensu composito prædeterminationis ad amorem antecedit omnem usum libertatis; nam provenit ex motione illum antecedente, & habente prioritatem causabilitatis respectu determinationis voluntatis: ac proinde est impossibilitas antecedens. Impossibilitas autem antecedens est necessitas antecedens. Ergo posita prædeterminatione ad amorem, est necessitas antecedens ut sit amor: ergo amor non est liber.

Tertium argumentum. Prædeterminatio physica repugnat doctrinæ S. Augustini. Nam juxta S. Doctorem, 1. Gratia efficax consistit in Gratia excitante, nempe in vocatione, ut infra ostendetur. 2. Gratia efficax ad volendum bonum est delectatio cœlestis, quæ est actus indeliberatus complacentiæ vel desiderii productus a Deo in voluntate physice tantum, non libere cooperante, ut patet ex l. de continentia. c. 3. ubi ait: *contra suavitatem noxiam, qua vincebat concupiscentia, Dominus dat suavitatem beneficam, qua delectetur amplius continentia*. Et ex l. de peccator. merit. c. 19. ubi gratiam efficacem vocat delectationem victricem. Sed prædeterminatio physica non est delectatio: nam non est actus vitalis complacentiæ vel desiderii siquidem est motio solius Dei ab omni actu voluntatis creatæ etiam necessario & indeliberato realiter distincta, vel qualitas quædam mortua fluenter recepta in voluntate. 2. Gratia efficax non solum dat agere, sed etiam posse agere, sic enim, l. de correpr. c. 11. ait: *fit quippe in nobis per hanc Dei Gratiam in bono recipiendo & perseveranter tenendo, non solum posse quod volumus, verũ etiam velle quod possumus*. 4. S. Augustinus, lib. 83. quæstionum, qu. 64. ait: *ad illam cœnam, quam Dominus dicit in Evangelio præparatam, nec omnes qui vocati sunt venire voluerunt, nec illi qui venerunt, venire possent nisi vocarentur; itaque nec illi debent sibi tribuere qui venerunt, quia vocati venerunt; nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere sed tantum sibi, quoniam ut venirent, vocati erant in libera voluntate*. Ergo ex S. Doctore qui vocati non veniunt, debent sibi tantum & non alteri tribuere quod non veniant, & est in eorum libera voluntate ut veniant: & consequenter habent omnia requisita ex parte virtutis ad veniendum, vel est in eorum potestate ut habeant. Sed hoc falsum est in systemate prædeterminationis physicæ: nam illi qui vocati non venerunt, caruerunt prædeterminatione physica necessaria ad veniendum, alioqui venissent; nec erat in eorum potestate ut eam haberent, quia sine illa repugnat aliquid fieri vel omitti, quo libere posito aut omisso detur prædeterminatio physica, ut probatum est.

Prædeterminantes his textibus opponunt alios S. Doctoris textus, qui omnes alibi explicati sunt.

Quartum argumentum. Prædeterminatio physica videtur destruere libertatem actus salutaris. Ergo gratia efficax non consistit in illa; Nam Fide constat Gratiam efficacem non tollere libertatem. *Prob. ant.* Posita prædeterminatione physica voluntas semper agit necessario necessitate intrinseca & antecedente usum libertatis. Ergo prædeterminatio physica tollit libertatem actus. *Prob. ant.* Voluntas semper agit necessario necessitate intrinseca & antecedente, quotiescumque agit ex antecedenti intrinseca, & inimpedibili determinatione ad unum, & tali ut repugnet eam non ponere actum ad quem antecedenter determinatur, ut patet; nam necessitas est determinatio ad unum.

unum. Atqui posita prædeterminatione physica, voluntas creata quotiescumque agit, agit ex intrinseca, antecedenti & in impedibili determinatione ad actum quem ponit, ita ut repugnet talem actum non poni posita illa prædeterminatione. Ergo posita prædeterminatione physica voluntas semper agit ex necessitate intrinseca & antecedente, quotiescumque agit.

Minor constat ex notione prædeterminationis physicæ. Nam 1. Prædeterminatio physica est determinatio ad unum, cum sit ex natura sua inseparabiliter connexa cum actu ad quem datur, ita ut repugnet eam adesse & non poni actum. 2. Est determinatio antecedens usum libertatis; nam natura prior est omni actu libero voluntatis; habetque prioritatem causalitatis, cum sit realiter distincta actu voluntatis, & absolute necessaria ad quemlibet actum ponendum, sic ut repugnet actum poni sine illa prius prioritate naturæ determinante ad illum. 3. Est intrinseca: nam recipitur in voluntate, & illam intrisece complet ad agendum. 4. Est inimpedibilis: nam voluntas non potest illam impedire, & ea posita repugnat non poni actum ad quem datur.

Paulo aliter. Actus liber est ille, qui ponitur a voluntate cum potentia expedita illum non ponendi. Sed posita prædeterminatione pysica nullus actus sic ponitur, ergo nullus est liber. *Prob. min.* posita prædeterminatione physica, voluntas per eam antecedenter ad omne exercitium libertatis sic est obligata ad ponendum actum quem ponit, ut absolute repugnet illum non poni: & sic semper agit cum impedimento prævio insuperabili ad non agendum; & natura prius quam agat, semper independenter ab omni exercitio libertatis alligatur ad agendum id quod agit. Et vero in quo exercetur libertas? Nam non pendet a voluntate, ut habeat vel non habeat prædeterminationem physicam, cum prædeterminatio physica sit natura & causaliter prior omni exercitio libertatis, & absolute necessaria ad quemlibet actum; & tamen illa posita absolute repugnat ut non sit actus ad quem datur.

Respondent prædeterminantes. 1. Prædeterminationem physicam non se tenere ex parte actus primi, proindeque relinquere actum primum liberum. 2. Deum prædeterminare libere; nam prædeterminat actum, & modum libertatis actus, nec dat prædeterminationem nisi conformiter causæ liberæ, Deus quippe quaslibet causas movet secundum earum conditionem & exigentiam; 3. Voluntatem sub prędetermina tione retineret potentiam agendi & non agendi.

Sed eorum adversarii contendunt hæc omnia vere dici non posse. Nam inquiunt, 1. Falsum est prædeterminationem non se tenere ex parte actus primi seu potentiæ agendi. Illud enim se tenet ex parte actus primi, & dat posse agere saltem complete, quod est virtus agendi, aut saltem complementum potentiæ absolutæ necessarium ad actum ponendum, & natura prius imprimitur voluntati quam ipsa agat, ut patet ex terminis. Sed talis est prædeterminatio physica: nam sine illa voluntas non est proxime completa ad ponendum actum cum sine illa prius naturæ voluntati impressa repugnet actus.

Præterea etiamsi prædeterminatio physica dicatur se tenere ex parte actus secundi, semper est aliquid virtuosum & activum, absolute necessarium ad actionem, & ab ea distinctū, habens prioritatem causalitatis respectu cujuslibet actus voluntatis, & antecedenter alligans voluntatem ad unum, sicut eo posito repugnet non esse actum ad quem datur: unde ligat potentiam agendi, & tollit exercitium libertatis. Enim vero an diceretur quis libere scribere id quod scribit, si quoties actu scribit, alter independenter ab illo & inimpedibiliter manum ejus prævie impellat, ut determinate semper hanc litteram depingat, & careat impulsione ab ipso independente, sine qua impossibilis est alterius litteræ efformatio? Denique potestas dissentiendi, quæ dicitur remanere sub prædeterminatione physica ad consensum, est potestas ad actum impossibilem, nempe dissensum; nam repugnat dissensus cum prædeterminatione physica ad consensum. Ergo potestas illa dissentiendi est potestas chimærica, ideoque nulla.

2. Prædeterminare creaturam libere tam implicat, quam necessitare libere seu salva libertate, & per medium necessitans movere voluntatem ad agendum libere, vel excœcare per modum dantis visum. Item implicat dari prædeterminationem physicam conformiter causæ liberæ: implicat enim dare conformiter causæ liberæ aliquid virtuosum absolute necessarium ad actionem, & ab ea realiter distinctum, quo posito in voluntate antecedenter ad usum libertatis, & prius naturaquam agat, repugnat non actum ad quem datur; & sic voluntas non potest illum actum non ponere impossibilitate antecedente.

Deus quidem quaslibet causas movere potest secundum earum conditionem & exigentiam: & idcirco non potest causam liberam prædeterminare. Nam est contra conditionem & exigentiam causæ liberæ, ut antecedenter alligetur ac determinetur ad unum actum, sicque necessitetur. Et quamvis Deus sit omnipotens, non potest tamen mutare essentias rerum, & implicantiam facere; nec proinde efficere potest, ut stet libertas cum necessitate intrinseca antecedente. Essentia autem prædeterminationis physicæ est, quod sit aliquid virtuosum seu activum, absolute necessarium ad quemvis actum, realiter distinctum a voluntate creata & ejus actu, voluntati natura priusquam agat impressum antecedenter ad usum libertatis, & cum actione ad quam datur, ita connexum, ut eo posito repugnet actionem non esse. Quod sane videtur idem ac necessitare antecedenter & intrinsece voluntatem ad actum. Hinc prædeterminatio physica ita tollit indifferentiam passivam, ut activam antecedenter liget & determinet ad unam partem contradictionis.

3. Voluntas sub prædeterminatione retinet potentiam agendi & non agendi, sed impeditam, & antecedenter ligatam ad unum, non vero expeditam, nam voluntas per prædeterminationem sic applicatur ad actum, ut antecedenter alligetur ad illum. Præterea potentia ad oppositum, quam prædeterminantes dicunt remanere sub sua prædeterminatione, est potestas chimerica: nam est potestas ponendi rem impossibilem, nempe dissensum, qui dissensus repugnat sub prædeterminatione physica ad assensum, cum posita prædeterminatione ad assensum repugnet non esse assensum, proindeque repugnet esse dissensum.

Nec valet hic distinctio sensus compositi & divisi. Nam sensus iste divisus non est per voluntatem, nec per eam fieri potest ut sit; cum posita prædeterminatione physica ad consensum repugnet non esse consensum. Absurdum est autem dicere voluntatem dissentire posse in eo sensu, qui non est in ejus potestate ut sit, nec fuit ut esset.

Quintum argumentum. Illud petitur ab authoritate S. Thomæ, qui, in 2. dist. 39. q. 1. a. 1. sic ait: *aliquis actus est ab aliquo dupliciter. Uno modo tam secundum substantiam actus, quam secundum determinationem agentis ad actum; & hoc proprie in potestate agentis esse dicitur, ut est in voluntate; ipsa enim potentia voluntatis quantum in se est, indifferens est ad plura; sed quod determinate exeat in hunc actum vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate* Ergo ex S. Doct. quod voluntas eliciat hunc actum quem elicit, non est a Deo ipsum determinante, sed duntaxat ab ipsa voluntate. Et, quæstione 3. de creatione, ubi hoc ex professo tractat, art. 7. ad 2. ait: *voluntati hominis dedit* (Deus) *Dominium sui actus, ut non esset obligata ad alteram partem contradictionis*. Et, 1. 2. q. 10. art. 4. *ad providentiam divinam non pertinet naturam rerum corrumpere, sed servare. Unde omnia movet secundum eorum conditionem, ita quod ex causis necessariis per motionem divinam consequuntur effectus ex necessitate, ex causis autem contingentibus sequuntur effectus contingentes. Quia igitur voluntas est activum principium non determinatum ad unum sed indifferenter se habens ad multa, sic Deus ipsam movet quod non ex necessitate ad unum determinat, sed remanet motus ejus cõtingẽs, & non necessarius nisi in his ad quæ naturaliter movetur.*

Respondent prædeterminantes voluntatem creatam, licet prædeterminatam ad unum, seipsam simul determinare libere, habere dominium sui actus, voluntque ultimum textum sibi favere, & ex eo sic argumentantur. Ex S. Thoma, Deus sic movet voluntatem, quod non ex necessitate ad unum determinat. Ergo ex S. Doctore, Deus determinat voluntatem ad unum, sed eam non necessitando, ideoque salva libertate.

Sed eorum adversarii contendunt repugnare voluntatem insuperabiliter determinari ad unum, & seipsam libere determinare atque habere dominium sui actus, quod probant ex dictis. Ad ultimum textũ negant conf. dicuntque hunc illius sensum esse, Deum sic præmovere voluntatem, ut tamen eam ad unũ non necessitet, has vero voces *ex necessitate*, additas esse duntaxat ad majorem expressionem, quod patet tum ex verbis sequentibus; nam si Deus voluntatem, ad unum determinaret, ejus actus deliberatus esset tam necessarius quam actus naturalis ad quem a natura determinatur, cum hic actus non sit necessarius, nisi quia voluntas non se determinat ad illum producendum, sed aliunde determinatur; tum ex quæstione 3. de potentia, art. 7. ad 13. ubi S. Doctor ait: *causa prima, non ita agit in voluntate, ut eam de necessitate ad unum determinet, sicut determinat naturam: & ideo determinatio actus relinquitur in potestate rationis & voluntatis*. Ubi voces *de necessitate*, additæ sunt dun-

duntaxat ad majorem expressionem, ita ut voces cum sequentibus nil aliud significent nisi Deus non determinare voluntatem ad unum sicut determinat naturam. Nam si Deus voluntatem creatam ad unum determinaret, certe determinatio actus non relinqueretur in potestate voluntatis, cum voluntas non posset non elicere actum ad quem a Deo determinaretur.

Cum autem S. Thomas, lib. 3. contra Gentes, c. 9. ait: *id quod docet Damascenus, quod ea quæ sunt in nobis, Deus prænoscit, sed non prædeterminat, exponendum est, ut intelligatur ea quæ sunt in nobis, divinæ determinationi non esse subjecta, quasi ab ea necessitatē accipientia.* Per determinationem divinam S. Doctor intelligit præordinationem & providentiam divinam. Quare sensus est: actus humani sic sunt subjecti præordinationi & providentiæ divinæ, ut hæc præordinatio & providentia nullam eis necessitatem imponat. Quod patet ex contextu, & ex ipso titulo capitis, qui hic est: *quod electiones & voluntates humanæ subdantur providentiæ divinæ.*

Item cum S. Thomas, quodlib. 12. a. 4. assentitur opinioni eorum qui dicunt providentia divina omnia esse prædeterminata; pro to *prædeterminata* intelligit præordinata, ac proinde per hanc vocem non intelligit prædeterminationē physicā, sed actū immanentem menti divinæ, quo Deus ab æterno talem causarum secundarum inter se ordinem præconcepit.

ARTICULUS IV.

Exponitur sententia de Gratia efficaci, quæ videtur esse sententia S. Augustini, & vera, quamque sicut omnes alias sententias meas omnino subjicio judicio Ecclesiæ & Sedis Apostolicæ.

§. I.

Dico. Gratia efficax consistit in Gratia excitante, ex natura sua repudiabili, sed congrua, & quæ per scientiam mediam prævidetur habitura effectum si detur.

Probatur per partes.

1. Gratia efficax est Gratia excitans. *Prob.* 1. Ex Scrip. Rom. 8. *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, iis qui secundum propositum vocati sunt Sancti. Nam quos præscivit, & prædestinavit conformes fieri imaginis filii sui. Quos autem prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit.* Ibi agitur de gratia efficaci data electis ad sanctitatem assequēdam, quām infallibiliter consequitur justificatio cum glorificatione. Illa autem gratia dicitur vocatio: sed vocatio est gratia excitans. Ergo. 2. ex Conc. Trid. sess. 6. can. 4. ubi gratiam efficacem revocat ad gratiam vocationis & excitantem, dum ait: *Si quis dixerit liberum hominis arbitrium a Deo motum & excitatum nihil cooperari assentiendo Deo excitanti atque vocanti, &c. Neque posse dissentiri si velit: anathema sit.* 3. Ex S. Augustino, qui Gratiam efficacem passim appellat vocationem secundum propositum, &, l. de prædest. Sanct. c. 16. ait: *Vocat Deus prædestinatos multos filios suos, ut eos faciat membra prædestinate unici filii sui, non ea vocatione, qua vocati sunt qui noluerunt venire ad nuptias... Sed ea vocatione prædestinatos vocat, quam distinxit Apostolus... Sciens esse quamdam certam vocationem eorum, qui secundum propositum vocati sunt.* Et, Epist. 107. *Si ergo ita præpararet atque operaretur Deus hominis voluntatem ut tantummodo legem suam atque doctrinam libero ejus adhiberet arbitrio, nec vocatione illa alta atque secreta sic ejus ageret sensum, ut eidem legi atque doctrinæ accomodaret assensum procul dubio eam legere, vel intelligere legendo, vel etiam exponere ac prædicare sufficeret, nec opus esset orare, ut Deus ad fidem suam infidelium corda converteret, & conversis proficientem perseverantiam ejusdem gratiæ suæ largitate donaret.* Ergo ex S. Doctore gratia efficax est vocatio alta & secreta, qua Deus si agit ac movet hominem, ut legi & doctrinæ christianæ assentiatur & obsequatur.

2. Gratia efficax est ex natura sua repudiabilis. Nam gratia efficax non est ex natura sua irrepudiabilis, ergo est ex se repudiabilis. *Prob. ant.* 1. Ex Concilio Tridentino, sess. 6. cap. 5. docet hominem posse abjicere Gratiam excitantem efficacem, qua nempe se disponit ad justificationem. Sed gratia ex natura sua irrepudiabilis non potest abjici, nam non potest repudiari: abjici enim & repudiari idem sonant. Item ex eodem Concilio, can. 5. homo potest dissentire gratiæ excitanti qua se disponit ad justificationem, ideoque efficaci. Sed homo non potest dissentire gratiæ ex natura sua irrepudiabili; nam gratiæ dissentire est eam repudiare: non potest autem repudiari id quod ex natura sua irrepudiabile est, alioqui jam non esset ex natura sua irrepudiabile, sed repudiabile. 2. Gratia excitans ex natura sua irrepudiabilis tollit libertatem. Ergo. *Prob ant*

ant. Illud tollit libertatem, quod ſe tenet ex parte actus primi, ſeu complet actum primum & quo poſito voluntas non poteſt non agere: nam libertas eſt facultas completa & expedita agendi & non agendi. Atqui gratia excitans ſe tenet ex parte actus primi, ſeu complet actum primum: nam ſine illa nec eſt nec eſſe poteſt potentia completa & expedita agendi ſalutariter; & ſi eſt ex natura ſua irrepudiabilis, ea poſita voluntas non poteſt non agere bonum ad quod datur, nam ſi poſſet ei non conſentire, poſſet eam repudiare. Ergo gratia excitans ex natura ſua irrepudiabilis tollit libertatem.

Item Gratia excitans ex natura ſua irrepudiabilis imponit voluntati neceſſitatem intrinſecam, antecedentem, & inſuperabilem conſentiendi. Ergo eſt gratia neceſſitans. *Prob. ant.* Nam imponit neceſſitatem inſuperabilem, ſiquidem voluntas non poteſt ei diſſentire, cum ex natura ſua ſit irrepudiabilis: & illa neceſſitas eſt antecedens; nam antecedit omnem uſum libertatis, & oritur ab eo quod ſe tenet ex parte potentiæ agendi, eſt etiam intrinſeca, nam eſt a natura gratiæ receptæ in voluntate. 3. Gratiam efficacem non eſſe ex natura ſua irrepudiabilem, conſtat ex S. Auguſtino, textibus pro libertate adductis, in tract. de actibus humanis, & ex lib. 3. operis imperfecti, num. 114. ubi ait: *Unde fieri poteſt, ut adjutoria Gratiæ Dei liberum arbitrium loco pellant, quod potius vitiis pulſum & nequitiæ ſubjugatum, ut in locum ſuum redeat, liberant.* Ergo per gratiam habemus libertatem ab omni neceſſitate, quam Adamus habuit ante peccatum. Ergo gratia illa repudiari poteſt. Idem aſſerit, lib. 6. num. 11.

Confirm. Gratia excitans ex natura ſua irrepudiabilis, eſt Gratia, quam admittit Calvinus, quæ proinde damnata fuit a Conc. Trid. Nam ſic Calvinus, l. 2. inſtit. c. 3. ait: *Voluntatem movet* (Deus) *non qualiter multis ſæculis traditum eſt & creditum, ut noſtræ ſit electionis motioni aut obtemperare aut refragari.*

Gratia autem efficax eſt ex natura ſua repudiabilis, etiam moraliter & humanitus ſaltem ordinarie: nam non conſiſtit eſſentialiter in gratia neceſſitante moraliter, ut art. 2. probatum eſt.

3. Gratia efficax eſt gratia excitans congrua. *Prob.* 1. Ex S. Auguſtino, lib. 1. ad Simplicianum, quæſt. 2. ubi ait: *Si vellet etiam ipſorum miſereri* (qui ſcilicet vocati non veniunt) *poſſet ita vocare, quomodo illis aptum eſſet, ut & moverentur, & intelligerent, & ſequerentur. Verum eſt ergo, multi vocati, pauci vero electi. Illi enim electi qui congruenter vocati: illi autem qui non congruebant, neque contemperabantur vocationi, non electi, quia non ſecuti, quamvis vocati. .etiamſi multos vocet, eorum tamen miſeretur, quos ita vocat quomodo eis vocari aptum eſt, ut ſequantur...cujus miſeretur* (efficaciter ſcilicet) *ſi eum vocet quomodo ſcit ei congruere: ut vocantem non reſpuat.* Ergo ex S. Doctore vocatio, quam quis ſequitur, ac proinde gratia excitans efficax eſt vocatio ſeu gratia excitans congrua. Porro S. Auguſtinus hanc quæſtionem 2. in libro retractationum & in aliis libris recolens, nil ex ea emendavit, imo eam emandavit. 2. Ratione, quia ſine aliqua congruitate ſeu convenientia ſpeciali quam habeat gratia cui homo conſentit, & qua careat gratia mere ſufficiens, non poteſt intelligi nec fieri, quomodo idem homo in iiſdem circumſtantiis uni gratiæ conſentiat, & alteri non conſentiret.

4. Gratia efficax debet per ſcientiam mediam prævideri habitura effectum ſi detur. *Prob.* Gratia efficax debet eſſe cum conſenſu ſalutari connexa infallibiliter etiam abſoluta infallibilitate. Atqui non eſt ſic connexa niſi quatenus per ſcientiam mediam prævidetur expreſſura conſenſum ſi detur. Ergo gratia efficax debet per ſcientiam mediã prævideri habitura effectũ ſeu expreſſura conſenſum ſi detur.

Major conſtat tum ex Script. Ezech. c. 36. *Dabo vobis cor novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri.. & faciam, ut in præceptis meis ambuletis.* Ubi Deus abſolute promittit ſe facturum in nobis & nobiſcum opera ſalutaria, utique per gratiam efficacem. Ergo cum abſoluta Dei promiſſio & prædictio ſit abſolute infallibilis, infallibiliter infallibilitate abſoluta Deus operaturus eſt per gratiam efficacem opera illa promiſſa: & conſequenter gratia efficax infallibiliter infallibilitate abſoluta habitura eſt effectum. Tum ex S. Auguſtino, qui, l. de dono perſever. c. 14. prædeſtinationem ad gratias efficaces, quibus electi ſalvantur, definit *præſcientiam & præparationem beneficiorum, quibus certiſſime liberantur quicumque liberantur.* Tum ratione, quia gratia efficax eſt medium quod Deus adhibet ad exequendum decretum abſolutum & efficax, quod eſt abſolute infruſtrabile & infallibile. Sed medium quod Deus adhibet ad exequendum tale decretum,

debet esse infallibilis infallibilitate absoluta seu metaphysica: alioqui non esset proportionatum tali decreto, quod repugnat infinitæ Dei in agendo sapientiæ. Ergo gratia efficax debet esse infallibilis infallibilitate absoluta, ideoque cum consensu salutari infallibiliter connexa infallibilitate absoluta.

Prob. jam minor primi sillogismi. Nam ex hypothesi quod Deus præviderit, talem gratiam expressuram esse consensum voluntatis, absolute repugnat tamen Gratiam non exprimere consensum, quia absolute repugnat scientiam Dei falli. Atqui gratia, quam absolute repugnat non exprimere consensum salutarem, est cum consensu salutari infallibiliter connexa infallibilitate absoluta, infert consensum voluntatis infallibilitate absolula, ut patet. Ergo gratia cum consensu salutari connexa est infallibiliter infallibilitate absoluta, quatenus per scientiam mediam prævidetur expressuram consensum si ipsa detur. Non est autem sic connexa, nisi quatenus per scientiam mediam prævidetur expressura consensum. Nam gratia per se & ex natura sua non potest habere infallibilem connexionem cum consensu salutari, cum sit ex natura sua repudiabilis; neque illam infallibilitatem habet sive ab omnipotentia, nam ab ea tantum habet ut existat: sive a decreto absoluto & efficaci, nam non habet infallibilitatem, quia vi decreti efficacis adhibetur, sed e contra adhibetur vi decreti efficacis, quia habet infallibilitatem absolutam, prout datur sub directione scientiæ infallibilis.

Itaque gratia efficax est simul repudiabilis, & absolute infallibilis; habet repudiabilitatem intrinsecam, & summam infallibilitatem extrinsecam, petitam scilicet a scientia Dei infallibili. Et per hæc duo recte conciliatur gratiæ efficacia cum libertate humana.

Confirmatur assertio. Noster ille modus explicandi gratiæ efficaciam maxime consentaneus est iis, quæ Scriptura & Traditio docent de gratia efficaci; & nil supponit quod non sit solide fundatum in Scriptura & doctrina S. Augustini. Ergo admitti debet.

Prob. 1. pars antecedentis. Scriptura & Traditio docent gratiam efficacem esse donum Dei gratuitum, Deum posse per eam inclinare quaslibet voluntates creatas quocumque voluerit, & de illis posse facere infallibiliter quidquid voluerit, & gratiam quantumvis efficacem non tollere libertatem actus voluntatis, nec unquam voluntatem necessitare physice, neque etiam moraliter ordinarie. Sed in nostro systemate hæc omnia recte explicantur. Nam in nostro systemate, 1. Gratia efficax est donum mere gratuitum; non enim datur nisi ex mera benignitate & misericordia, a qua sola Deus movetur ad eam dandam. 2. Deus per Gratiam efficacem potest quaslibet voluntates infallibiliter inclinare quocumque voluerit, & de illis facere quidquid efficaciter voluerit. Nam gratia illa habet a scientia Dei infallibilitatem absolutam & metaphysicam; nec Deus potest nullatenus impediri ne eam det cui voluerit. 3. Gratia efficax voluntatem numquam necessitat physice, nec etiam moraliter ordinarie, quia Gratia illa est ex natura sua repudiabilis, etiam moraliter saltem ordinarie.

Prob. 2. pars ant. Nostrum systema supponit tantum scientiam mediam, quæ scientia solidum habet fundamentum in Scriptura & S. Augustino, ut probatum est in tractatu de Deo. Et vero hoc ipso quod Augustinus gratiam efficacem explicuit per vocationem qua Deus hominem vocat quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat, eo ipso in explicanda efficacitate Gratiæ recurrit ad usum alicujus scientiæ divinæ, qua scilicet noverit Gratiam sic conguere, ut si detur, habitura sit effectum, quæ scientia non potest esse alia nisi conditionalium.

§. II.

Solvuntur objectiones petitæ a Scriptura.

Obj. 1. Illud, 1. Cor. c. 4. *Quis te discernit?* significat hominem a Deo ejusque Gratia discerni non a se ipso, ut exponit S. Augustinus, & Conc. Arausicanum II. Sed hoc falsum est in nostro systemate. Ergo.

Resp. Neg. min. Nam in nostra doctrina homo discernitur a Deo solo quadruplici gratuita discretione, quæ est prædestinatio ad gloriam, prædefinitio operum salutarium ac perseverantiæ finalis, præparatio gratiarum efficacium & earumdem donatio in tempore, nam hæc omnia secundum nos sunt omnino gratuita, & procedunt ex sola Dei misericordia.

Quod si homo consentiat Gratiæ, ejus consensus salutaris est, tum a gratia ut causa superiori, principali, totali in suo ordine voluntatem præveniente, elevante, physice præmovente, complente, adjuvante, eique dante vim agendi salutariter, & nil ab ea accipiente: tum ab homine ut causa

inferiori subalternata, instrumentali, & accipiente a Gratia vim agendi salutariter. Nam homo libere consentit Gratiæ, & cum ea efficit actum salutarem; sed non consentit gratiæ excitanti, nec efficit actum salutarem, nisi dependenter a gratia excitante, elevante, corroborante, complente, & dependenter a Gratia comitante, ut adjuvante & cooperante. Hoc docet Apostolus, 1. Cor. c. 5. *Non ego* (solus nec principaliter) *sed Gratia Dei mecum*, ut causa principalis. Et, 2. ad Tim. c. 2. *Si quis emendaverit se ab istis, erit vas in honorem sanctificatum*. Hoc etiam docet S. Augustinus, l. de spiritu, & litera, c. 34. *Consentire vocationi Dei, vel ab ea dissentire propriæ voluntatis est*. Et, l. 1. ad Simplic. q. 2. *Ut velimus, & suum esse voluit & nostrum: suum, vocando, nostrum, sequendo*.

Consecutio vero gloriæ est etiam tum a Deo, ab æterno prædestinante ad gloriam, & eam retribuente: tum ab homine ut illam merente per bona opera, quæ simul sunt dona Dei & merita hominis, ut docet Concil. Tridentinum.

Dices 1. In nostro systemate fieri potest, ut ex duobus hominibus eodem modo dispositis quoad corpus & animam, & constitutis in iisdem circumstantiis, & æquali Gratiæ auxilio instructis unus consentiat, alio dissentiente: nam hoc non repugnat. Sed tunc Petrus consentiens, se discernit a Paulo. Nec disernitur a Deo: nam Gratiæ auxilium est par in utroque. Ergo.

Resp. 1. Hanc suppositionem admittit S. Augustinus, l. 12. de civit. c. 6. & addit: *Ambos enim & animo & corpore æqualiter affectos fuisse prædiximus.. Quid aliud apparet, nisi unum voluisse, alterum noluisse a castitate deficere? Unde nisi propria voluntate ubi eadem fuerat in utroque corporis & animi affectio*.

Resp. 2. Neg. min. Nam in hac hypothesi discretio radicalis Petri a Paulo est a solo Deo, qui ex mera misericordia & speciali benevolentia erga Petrum dedit ei Gratiam congruam, cui prævidebat illum in talibus circumstantiis consensurum si daretur. At Paulo Deus non dedit Gratiam congruam, sed aliam cui prævidebat eam non consensurum, licet ei dederit ex voluntate sincera sed conditionata & inefficaci ut consentiret. Discretio vero formalis, seu id per quod Petrus formaliter & immediate discernitur a Paulo, ut bene agens a male agente, nempe consensus salutaris ac liber Petri, est primario ac principaliter a gratia congrua tanquam a causa superiori, principali, dante Petro vim agendi salutariter, & prius natura producente consensum Petri, ideoque primas sibi merito vindicante in productione talis actus salutaris, qui est etiam a voluntate Petri libere consentiente, ut causa secundaria, subalternata, præventa, præmota, elevata, completa, corroborata, & adjuta a gratia, ideoque suum consensum salutarem ipsi Gratiæ debente.

Dices. 2. Auxilium Gratiæ est æquale in Petro consentiente, & Paulo dissentiente, ut supponitur. Ergo quod Petrus consentiat, id non debet tribui gratiæ, sed soli Petro.

Resp. 1. Dist. ant. Auxilium Gratiæ est æquale in ratione auxilii, seu secundum entitatem absolute sumptam, *conc. ant.* In ratione beneficii, & respective ad utriusque voluntatem sumptam, *neg. ant.* Nam gratia quæ congruit voluntati, & quæ datur in iis circumstantiis, in quibus prævidetur habitura effectum, & ex efficaci intentione ut habeat, est in æstimatione prudenti, longe majus beneficium, quam Gratiam etiam ejusdem speciei & intensionis data in iis circumstantiis in quibus prævidetur non habitura effectum, quæ proinde in talibus circumstantiis respectu talis hominis est incongrua, licet respectu alterius sit congrua.

Resp. 2. Neg. sequel. Nam consensus ille, ut dixi, tribui debet primario ac principaliter gratiæ: Gratia enim est causa illius primaria, principalis, superioris ordinis, elevans, complens, corroborans voluntatem ad consentiendum, eamque consentientem adjuvans, & nil ab ea accipiens, & prius natura producens consensum voluntatis, quam ipsa voluntas. Voluntas vero non est causa consensus salutaris, nisi inferior, secundaria, & dependenter tum a gratia excitante congrua, tum a gratia comitante seu adjuvante, cui utrique voluntas consensum suum debet.

Dices 3. Ut Deus per consensum salutarem Petri discernat Petrum a Paulo, debet dare illum consensum Petro. Sed Deus non dat Petro consensum salutarem, nam nil tribuit Petro, quod non det Paulo dissentienti. Ergo.

Resp. Neg. min. Itaque Deus Petro consensum salutarem donat, quatenus ei gratuito dat Gratiam, non solum per quam Petrus possit producere, sed etiam qua prævidit producturum, & qua re ipsa producit con-

consensum, idque ex affectu benevolentiæ speciali in Petrum, & ex voluntate efficaci, ut talis consensus efficiatur. Unde Deus Petrum ad consensum excitando complendo, corroborando, sicut scit ei congruere ut re ipsa consentiat, atque cum illo per gratiam adjuvantem producendo ejus consensum, merito dicitur donare illi consensum. Nam effectus a duabus causis productus, merito attribuitur causæ principali, ad illam aliam præmoventi, complenti, & ei danti vim efficacem illum producendi, & sic in eam prius natura quam agat influenti. Quare Deus donat Petro consensum, Petrus Deo suum consensum debet, Petrus suum consensum a Deo, tanquam a causa primaria ac principali accipit. Hinc Petrus non potest gloriari de suo merito, tanquam ipse sibi illud fecerit, non Gratia Dei, ut loquitur S. Augustinus.

Brevius. Deus donat ei Petro consensum, quia donat ei gratiam expressuram consensum salutarem, quem sine gratia & per vires suas naturales producere non potest: Unde Petrus non est causa discretionis suæ, sed Deus. *Dat* (Deus) *quod jubet, cum adjuvat, ut faciat cui jubet*, ait S. Augustinus, l. de Grat. & lib. arbit. num. 31.

Deus autem hæc omnia non præstat erga Paulum. Nam non ei dat gratiam congruam, cui præviderit eum esse consensurum, & cui re ipsa consentiat, sed aliam incongruam, ideoque longe minorem in ratione beneficii: & sic non habet erga illum specialem benevolentiam, quam erga Petrum habet, nec cum eo producit ejus consensum.

Dices 4. S. Augustinus, l. de prædestin. Sanctor. c. 5. ait: *Nihil autem huic sensui* (harum vocum, quis te discernit?) *tam contrarium est, quam de suis meritis sic quamquam gloriari, tanquam ipse sibi ea fecerit non Gratia Dei; sed Gratia, quæ bonos discernit a malis, non quæ communis est bonis & malis*. Atqui si ex duobus idem auxilium habentibus unus consentit, altero non consentiente, gratia Dei, quæ discernit bonos a malis, erit communis bonis & malis. Ergo.

Resp. Neg. min. Quia S. Doctor per gratiam communem bonis & malis non intelligit auxilium gratiæ, quod datur bonis qui ei consentiunt; & malis qui resistunt; sed intelligit naturam humanam seu liberum arbitrium, quod gratiam vocabant Pelagiani, ut sub nomine gratiæ viderentur Catholici, & incautos deciperent. Quod patet ex verbis immediate sequentibus verba objecta. Postquam enim S. Augustinus dixit: *Sed Gratia; quæ discernit bonos a malis, non quæ communis est bonis & malis*: statim subjicit: *sit ergo gratia naturæ attributa, qua sumus animantia rationalia, discernimurque a pecoribus: sit etiam gratia naturæ attributa, qua in ipsis hominibus a deformibus pulchri, vel ingegnosi discernuntur a tardis, ac si quid ejusmodi est. Sed non se ille, quem coercebat Apostolus, adversus pecus inflabat, nec adversus hominem alterum de aliquo naturali munere quod inesse posset & pessimo, &c.* Præterea in allata hypothesi non est idem auxilium gratiæ in ratione beneficii, & respective ad utriusque voluntatem. Nam auxilium datum Petro in talibus circumstantiis congruit ejus voluntati: auxilium autem datum Paulo, licet sit ejusdem speciei & intensionis, non congruit ejus voluntati.

Dices. 5. Prima ratio, cur ex duobus æquale auxilium gratiæ secundum entitatem sumptum habentibus, unus consentiat, alter non consentiat, in nostra doctrina petitur a libera determinatione voluntatis utriusque. Ergo.

Resp. Neg. ant. Sed petitur a gratia, qua Deus pro suo beneplacito unum vocat quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat, & alterum non sic vocat: ac proinde prima ratio discretionis illorum petitur a solo beneplacito Dei, qui uni, quia voluit, ab æterno preparavit & in tempore donavit; alteri vero quia non voluit, non præparavit ab æterno, nec in tempore dedit gratiam congruam. Gratuita enim præparatio gratiæ congruæ præsupponitur ejus largitioni gratuitæ, & gratuita largitio gratiæ præsupponitur liberæ determinationi voluntatis ad consensum salutarem. Nam voluntas unius non se determinat nisi dependenter a gratia natura prius influente in hanc determinationem.

Dices. 6. In hac hypothesi Petrus consentiens gratiæ se discernit a Paulo ut dissentiente.

Resp. Petrus per suum liberum consensum non se discernit a Paulo nisi secundario, & dependenter a gratia ut causa primaria, principe, prius natura influente, & tribuente voluntati vim agendi salutariter: ita ut hujus discretionis formalis primæ partes debeantur Gratiæ tanquam causæ superiori, principali, prius natura influenti, & tribuenti voluntati vires, nilque ab ea accipienti. Imo Petrus per suum consensum non se discernit secundario & dependenter a Gratia, nisi

nisi postquam a Deo solo jam duplici gratuita discretione discretus est, nempe gratuita Gratiæ congruæ præparatione, & donatione.

At inquies. Determinatio libera voluntatis ad bonum est præcipue a causa libera. Ergo voluntas est causa principalis sui consensus.

Resp. Nego ant. Quia voluntas non se determinat nisi dependenter a Gratia ut causa superiori ac principali suæ determinationis, & a qua habet vim agendi salutariter & cujus motionem ac determinationem sequitur, cum se determinat.

Nota. Hæ & similes objectiones fieri possunt de Gratia repudiabili, quam, fatente Jansenio, acceperunt Angeli boni, ad quos tamen pertinet illud Apostoli: *quis te discernit*? Ut docet Sanctus Augustinus, l. 11. de Civit. c. 19. ubi de Deo ait: *solus quippe ita discernere potuit, qui potuit etiam priusquam caderent, præscire casuros*.

Obj. 2. Illud, 1. Cor. cap. 4. *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sed hoc falsum est in nostra doctrina. Ergo.

Resp. Nego min. Nam secundum nos homo nil habet de quo gloriari possit tanquam non acceperit a gratia, siquidem ipsum suum consensum salutare accipit a gratia ut a causa superiori, principali, ad illum excitante, præmovente, complente, corroborante sicut congruit ut velit, & illum natura prius efficiente quam ipsa voluntas. Igitur totum a Deo accepimus, totumque Deo debemus.

Itaque qui consentit Gratiæ repudiabili, nihil plus habet quod non acceperit, quam haberet ille, qui gratiæ necessitanti consentiret. Nam quidquid bonitatis, valoris, entitatis supernaturalis est in actione, id totum a gratia accipit. Imo plus aliquid accipit, nempe modum libertatis, quatenus liberam suæ voluntatis determinationem salutarem habere non potest a se ipso; sed ei necessaria est gratia repudiabilis, quæ voluntatem sanet, corroboret, compleat, & adjuvet.

Obj. 3. Ex Scriptura. Gratia physice movet & agit voluntatem, juxta illud, Rom. c. 8. *quicumque enim Spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei*. Ergo physice determinat.

Resp. Dist. ant. Gratia physice movet &c. id est, movet & agit voluntatem per motionem physicam, veram, realem, congruam, sed de se repudiabilem, quam scilicet voluntas potest abjicere, cui potest dissentire, ut definit Concil. Trident. *conc. ant*. Id est movet per motionem physicam determinantem, cui proinde voluntas non possit dissentire, *nego ant. & conseq*. Porro gratia movet quidem voluntatem determinate ad unum, nempe ad bonum; sed ad illud non determinat nec necessitat.

Nota. Hæc est tota Gratiæ œconomia. 1. Per illustrationem supernaturalem proponitur nobis aliquod objectum, & simul motivum amoris vel fugæ. 2. Voluntas ad hoc objectum amandum & prosequendum, vel fugiendum, moraliter & physice applicatur per motionem physicam indeliberatam, non tamen determinantem. 3. Deus, qui pro suo mero beneplacito dedit gratiam prævenientem, hoc ipso paratus ac determinatus est ex se ipso ad dandam gratiam adjuvantem, & ad actu concurrendum supernaturaliter cum voluntate excitata & præventa per gratiam excitantem. 4. Si voluntas motioni divinæ non resistat, Deus ex certa scientia & providentia concurrit cum ipsa ad eumdem actum, seu consensum liberum, adjuvatque voluntatem, & cum ea producit consensum salutarem; ita ut primæ partes Deo debentur, qui prior agit prioritate causalitatis, & dat vires agendi, easque adjuvat.

Obj. 4. Illud, Rom. cap. 9. *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*.

Resp. Hic textus significat prædestinationem, præparationem ac donationem gratiarum efficacium esse mere gratuitam, nec pendere a voluntate & conatibus hominis, sed a sola Dei misericordia: quod etiam nos cum Apostolo asserimus. Nam quod homo prædestinetur ad gloriam, quod prædefiniantur ejus opera salutaria cum perseverantia finali, quod præparentur ei beneficia, quibus certissime salvantur quicumque salvantur, quod vocetur eo modo quo prævidetur esse vocationi consensurus, solius Dei miserentis est.

Dices. Etiam actus salutaris non est volentis, neque conantis hominis, sed miserentis Dei.

Resp. Disting. Quoad Gratiam congruam, qua sola fit actus salutaris, *conc*. Quoad ipsum actum salutarem secundum se spectatum, quasi non fiat ex propria ac libera determinatione voluntatis dependenter a gratia congrua, *nego*. Quamvis actus salutaris sit ab homine volente & agente ex propria determinatione, tamen est simul effectus misericordiæ Dei, qui ex mera sua misericordia dat

dat homini gratiam congruam, tribuentem talem vim volendi & agendi salutariter. Ita verba Apostoli citata exponit Sanctus Augustinus, lib. 1. ad Simplic. q. 2. ubi ait: *verum est, non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei: quia etiamsi multos vocet, eorum tamen miseretur, quos ita vocat quomodo eis vocari aptum est, ut sequantur. Falsum est autem, si quis dicit: igitur non miserentis, sed volentis atque currentis est hominis: quia nullius Deus frustra miseretur. Cujus autem miseretur, sic eum vocat quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.*

Porro actus salutaris secundum se est hominis volentis & conantis ex propriis viribus, & simul ac indivisibiliter atque potissimum ex viribus Gratiæ excitantis congruæ & adjuvantis.

Obj. 5. Illud, Rom. c. 11. *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!* Sed in nostro systemate judicia Dei sunt aperta. Ergo.

Resp. Nego min. Nam judicia illa Dei, quæ Apostolus dicit esse incomprehensibilia, in eo consistunt, quod Deus hos, non illos, nec plures prædestinaverit; his, non aliis, ab æterno præparavit, & in tempore donet Gratias efficaces cum perseverantia finali conjunctas. Sunt autem incomprehensibilia & inscrutabilia hæc Dei decreta ac consilia, quia illorum nulla ratio reddi potest ex parte hominũ cum propter peccatum originale & illius contrahendi debitum sint omnes æqualiter omni Beneficio divino indigni. Imo nec ulla ratio afferri potest ex parte Dei præter merum ejus beneplacitum. Quod in nostro systemate tam verum est quam in quovis alio.

Dices. In nostro systemate facile assignatur ratio, quare prædicato Euangelio, unus credat, non alter: unus agat bonum, alter non.

Resp. Hoc verum est; nam cur unus opus salutare agat, alter non, ex parte Dei est, quia uni dat Gratiam congruam, non alteri: ex parte vero hominis est, quia unus vult ex propria determinatione dependenter a Gratia, licet possit non velle: & alter non vult, licet possit velle ex viribus Gratiæ sufficientis. Sed in hoc nullum est mysterium: & vero in doctrina adversariorum æque, imo facile intelligitur, quomodo audito Euangelio unus credat, & bonum agat, alter non; quia nempe juxta illos unus physice vel moraliter prædeterminatur seu necessitatur ad credendum & agendum bonum, alter non. Sed quare unus accipit Gratiam congruam, qua infallibiliter bonum agit, non alter, in hoc est mysterium, nec aliud respondere possumus quam hæc: *non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei; qui cujus vult miseretur, & quem vult indurat... O homo, tu quis es, qui respondeas Deo?... An non habet potestatem figulus luti, ex eadem massa facere aliud quidem vas in honorem, aliud vero in contumeliam?* Respondemus cum S. Augustino, lib. de dono persever. cap. 9. *cur iste ita vocetur, ut vocantem sequatur; ille autem aut non vocetur, aut non ita vocetur, inscrutabilia sunt judicia Dei.*

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ a Conciliis, & Patribus.

Obj. 1. Ex Patribus & Conc. Trid. omnia opera salutaria sunt dona Dei: sed in nostro systemate non sunt dona Dei, nam non donantur a Deo. Ergo.

Resp. Nego min. Itaque Deus nobis donat opera nostra salutaria, Gratis dando Gratiam excitantem, de se quidem repudiabilem, sed congruam, qua voluntas excitatur, complectur, corroboratur eo modo, qui congruit, ut ipsa velit & agat opus salutare, atque ad illud volendum & agendum nos gratuito adjuvando per Gratiam comitantem. Nam S. Augustinus, 1. de prædest. Sanct. c. 3. dicit se ante Episcopatum suum non sensisse fidem esse donum Dei, quia putabat eam esse ex solis naturæ viribus, non ex Gratia interiore præveniente. Ergo ex Sancto Doctore fides & quodvis opus salutare hoc ipso est donum Dei, quod sit ex gratia præveniente, congrua scilicet & gratis data. Et vero num ille donat effectum, qui gratis dat causam principalem infallibiliter connexam cum effectu?

Nota. Gratia est merum Dei donum, seu est Dei donum tantum. At opus salutare non est Dei donum tantum: nam sic est donum Dei, ut sit etiam hominis justi meritum, ut docet Concil. Trid. Ratio est, quia voluntas per gratiam præventa & adjuta elicit libere & ex propria determinatione actum salutarem: at nihil confert liberæ productioni Gratiæ. Igitur opus salutare est donum Dei, quia non fit nisi per Gratiam excitantem congruam ut causam principem, dantem vim volendi & agendi super-

supernaturaliter, & per Gratiam adjuvantem, gratis datas: & simul nostrum meritum, quia non fit nisi ex propria & libera determinatione voluntatis excitatæ, & præventæ, & adjutę per Gratiam.

Inst. 1. In nostro systemate consensus salutaris est a voluntate se ipsam determinante: non est donum Dei.

Resp. Dist. ant. Est a voluntate se ipsam determinante dependenter a Gratia congrua, ut a causa principali voluntatem ad consentiendum excitante, elevante, corroborante, complente, & ita natura prius influente in consensum, *conc. ant.* Secus, *nego ant. & conseq.* Secundum nos consensus salutaris est simul ac indivisibiliter a Gratia & a voluntate seipsam determinante, ut constat ex Apostolo dicente: *non ego, sed Gratia Dei mecum*; & ex Conc. Trident. definiente voluntatem posse dissentire Gratiæ cui consentit, ideoque libere determinare ad consentiendum. At est a voluntate creata ut causa inferiori, subordinata, & dependenter a Gratia, a qua vim agendi supernaturaliter accipit, & cui nullam retribuit, ut vero a Gratia præveniente congrua, ut a causa superiori, principali, totali in suo ordine, voluntatem excitante, elevante, corroborante, complente ad consentiendum, & natura prius influente, tum in ipsam voluntatem, tum in consensum. Quare consensus salutaris principaliter & primario tribui debet Gratiæ.

Inst. 2. Secundum nos voluntas sibi dat suum consensum: ergo Deus non illi donat.

Resp. Voluntas sibi dat suum consensum ut causa secundaria, & dependenter a Gratia: & simul eum accipit a Deo ut a causa superiori, principali, voluntatem ad consentiendum præveniente, excitante, complente per Gratiam, & vim agendi supernaturaliter tribuente, & sic prius in ipsam voluntatem & in ejus consensum influente.

Porro Gratia efficit consensum salutarem, non prædeterminando voluntatem, sed eam movendo & excitando quomodo ei congruit, ut consentiat, eamque ad consentiendum adjuvando.

Obj. 2. In nostro systemate Deus expectat voluntatem nostram, ut bonum velimus, & agamus. Sed hoc repugnat Conc. Arausicano II. can. 4. dicenti: *Si quis ut a peccato purgemur, voluntatem nostram Deum expectare contendit, non autem ut etiam purgari velimus, per Sancti Spiritus infusionem & operationem, in nobis fieri confitetur, resistit ipsi Spiritui Sancto per Salomonem dicenti: præparatur voluntas a Domino.* Ergo.

Resp. Nego maj. Nam in nostra doctrina, ut velimus ullum bonum salutare, necesse est, ut Deus voluntatem nostram præveniat, excitet, præmoveat, corroboret, & compleat etiam physice & immediate. Unde Deus non expectat voluntatem nostram; sed e contra eam prævenit, præparat, præmovet, complet & adjuvat ut ipsa velit aliquid salutare.

Porro Conc. Arausicanum, canone citato damnat errorem Semipelagianorum, qui docent hominem ex solis naturæ viribus desiderare posse sicut oportet justificationem, & per tale desiderium naturale obtinere Gratiam actualem ad justificationem consequendam necessariam: ac proinde Deum, ut hanc Gratiam det, expectare naturale illud desiderium. Quem errorem prorsus abhorremus; & secundum nos Deus non expectat consensum nostræ voluntatis ad salutem conducentem, sed illum facit, licet non sine nostra voluntate se ipsam libere determinante dependenter a Gratia congrua.

Nota. Gratia excitans seu præveniens est primum salutis initium omnino gratuitum.

Obj. 3. Ex Sancto Augustino, Deus voluntatem nostram magis habet in sua potestate, quam nos ipsi. Sed hoc esse nequit, si Gratia sit repudiabilis. Ergo.

Resp. Nego min. Itaque Deus voluntates nostras magis habet in sua potestate quam nos ipsi; quia potest de illis facere quidquid voluerit, potest facere ut quodlibet bonum velint & agant, & quidem salva semper eadem libertate, ac proinde non eas determinando, sed movendo quomodo scit congruere ut bonum invictissime velint & agant. Nos vero ex solis nostris naturalibus viribus non possumus ullum bonum salutare velle sicut oportet, nec nos ad Deum convertere.

Obj. 4. Sanctus Augustinus ad explicandam Gratiæ efficaciam recurrit ad omnipotentiam Dei, ad efficaciam ejus omnipotentissimæ voluntatis, & ejus dominium in creaturas.

Resp. Etiam in nostro systemate Gratiæ efficacia oritur ex omnipotentia Dei, ex ejus voluntatis efficacia, & supremo ejus dominio. At infinita Dei potentia, omnipotentissima ejus voluntas, supremum ejus dominium, vi cujus potest de nostris voluntatibus pro arbitrio disponere salva eorum libertate, non consistunt in eo, quod

Deus possit per medium irrepudiabile ideoque necessitans movere efficaciter voluntates nostras ad id quod vult, salva illarum libertate, nam hoc manifeste repugnat; sed consistunt in eo, quod Deus in thesauris suæ omnipotentiæ habeat innumera media ad efficaciter movendas quaslibet voluntates in quibuslibet circumstantiis, ex se quidem repudiabilia, sed congrua, & quæ summa infallibilitate præscit habitura effectum si dentur, atque ab executione mediorum illorum impediri vel retardari non possit ab ullo agente, ullove obice. Nam hoc ipso quod Deus habet in suæ omnipotentiæ thesauris innumera media absolute infallibilia licet de se repudiabilia, & ab illis adhibendis impediri non potest, intelligitur Dei voluntatem esse omnipotentissimam, neminem ei resistere posse, efficaciam Gratiæ oriri ex omnipotentia Dei, & efficacia ejus voluntatis, ac summo ejus in omnes voluntates creatas dominio.

Porro efficacia Gratiæ est ab omnipotentia divina, non formaliter; nam omnipotentia divina non est ipsa Gratiæ efficacia, sed efficienter, quatenus ab illa, non a voluntate creata, habet Deus, ut quamlibet voluntatem in quibusvis circustantiis movere possit quomodo ei congruit, ut velit & agat quod Deus vult.

Obj. 5. In nostro systemate Gratia est pedissequa voluntatis. Sed hoc Sanctus Augustinus damnavit in Semipelagianis. Ergo.

Resp. Neg. maj. Nam Gratia non supponit actum aliquem ex solis naturæ viribus productum, cujus intuitu detur, ut docebant Semipelagiani. Imo vero voluntas est pedissequa Gratiæ: nam gratia in omni actu salutari præire, & voluntatem prævenire necessario debet: voluntas enim nullum actum salutare efficit, nec efficere potest nisi dependenter a Gratia præveniente, excitante, & prius natura influente tum in voluntatem, tum in consensum ejus. Item gratia adjuvans non est pedissequa voluntatis, sed comes adjutrix: nam gratia adjuvans seu concomitans non est posterior voluntatis actu in essendo vel in agendo; sed simul cum voluntate producit consensum liberum voluntatis.

Nota. Duplex est effectus Gratiæ efficacis; unus formalis consistens in excitatione & corroboratione voluntatis; & alter effectivus, consistens in eo quod producat liberum consensum voluntatis. Gratia efficax suum effectum formalem præstat independenter ab omni exercitio libertatis creatæ, idque in impedibiliter. Alterum vero effectum producit quidem gratia cum voluntate; sed ita simul tempore & indivisibiliter cum voluntate efficit liberum ejus consensum, ut voluntatem natura & causalitate præveniat: nam voluntas non consentit nisi dependenter a gratia ipsam præveniente, præmovente, complente, elevante, corroborante, & adjuvante.

Obj. 6. Ecclesia petit Gratias irrepudiabiles: nam petit a Deo pro infidelibus ut credant, pro fidelibus peccatoribus, ut convertantur, pro justis ut re ipsa perseverent. Ergo.

Resp. Nego ant. Nam Ecclesia petit Gratias efficaces, quæ non impediant meritum. Talis autem est Gratia excitans, ex natura sua repudiabilis, sed congrua & infallibiliter habitura effectum.

§. IV.

Solvuntur objectiones petitæ a ratione.

Obj. 1. *Secundum nos voluntas creata determinat gratiam, & gratia est indifferens.*

Resp. Nego. Nam secundum nos Gratia ex se determinata est ad effectum ad quem movet, sed impedibiliter, quia voluntas potest ei dissentire, ut definit Concil. Tridentinum. Quare voluntas consentiendo gratiæ prævenienti, nec determinatur a gratia, nec gratiam determinat, sed sequitur motum ad determinationem gratiæ prævenientis, ut etiam ipsa vox consentire significat.

Obj. 2. Secundum nos Gratia est versatilis.

Resp. Nego. Nam versatile proprie loquendo est id, quod potest versari seu flecti in varias partes oppositas. Sed gratia non potest a voluntate versari seu flecti in varias partes, v. g. in bonum vel malum: nam gratia per se determinata est duntaxat ad bonum quamvis impedibiliter. Igitur secundum nos, gratia etiam efficax est ex se repudiabilis, sed non est versatilis nec indifferens; cum ex se non sit determinata nisi ad bonum, nec liberum arbitrium moveat ac corroboret nisi ad bonum. Quare repudiamus has voces libertatis humanæ hostibus, & gratiæ necessitantis patronis inventas & usurpatas, ut veram Christi gratiam in contemptum adducerent, Gratiamque necessitantem a se confictam commendarent.

Obj. 3. In nostro systemate consensus salutaris est in nostra potestate. Ergo non est opus eum petere a Deo. Ergo, &c.

Resp. Disting. ant. Consensus salutaris est in nostra potestate, supposita gratia præveniente gratis data, *conc. ant.* Sine gratia præveniente gratis data, *neg. ant. & conf.* Igitur debemus a Deo petere consensum salutarem, quia non possumus illum habere, nec in ullum opus salutare consentire, nisi Deus præveniat, excitet & compleat voluntatem ad consentiendum; nec re ipsa unquam in ullum opus salutare consentimus, nisi Deus præveniat, excitet & corroboret voluntatem quomodo scit ei congruere ut consentiat. Quare petimus a Deo non solum gratias sufficientes, sed etiam congruas efficaces, quæ ab illo solo pendet.

Obj. 4. Gratia efficax est a se & ab intrinseco efficax. Ergo non est repudiabilis.

Resp. 1. Nomen Gratiæ a se efficacis neque in Scriptura, neque in Conciliis, neque in Patribus, neque apud veteres Theologos reperitur. Sed illud prior usurpavit Calvinus, l. 2. instit. c. 3. quo nomine designat gratiam necessitantem.

Resp. 2. Disting. ant. Gratia est a se & ab intrinseco efficax, idest, habet a se, non a voluntate creata, totam virtutem producendi effectum ad quem datur, *conc. ant.* Nam gratia efficax habet a se sola totam virtutem producendi effectum, nec ullam accipit a voluntate creata quæ solum potest ei resistere. Idest, habet a se & ex natura sua infallibilem connexionem cum effectu ad quem datur, *nego ant.* Nam gratia efficax non est gratia necessitans, ut Fide constat ex Scriptura & Traditione. At gratia se tenens ex parte actus primi, quæ ex natura sua habet necessariam & infallibilem connexionem intrinsecam cum consensu voluntatis, est gratia necessitans: nam ea posita antecedenter ad omnem usum libertatis prævisum, & prius natura quam voluntas agat, repugnat simpliciter non poni consensum: ac proinde impossibile est impossibilitate intrinseca & antecedente omnem usum libertatis creatæ etiam prævisum, ut voluntas non consentiat. Ergo gratia efficax non habet ex natura sua infallibilem & necessariam connexionem cum consensu voluntatis.

Item sic disting. ant. Gratia est efficax a se seu ab intrinseco, si efficacia sumatur pro congruitate, *conc. ant.* Nam gratia est congrua ab intrinseco & ab entitate sua. Si efficacia sumatur pro infallibilitate, *nego ant.* Nam gratia suam infallibilitatem habet a scientia Dei, a qua sola Sanctus Augustinus eam repetit.

Itaque Gratia est efficax per se, seu a se & ab intrinseco in duplici sensu. 1. In hoc sensu, quod habet per suam entitatem, ab intrinseco & ex natura sua totam virtutem, qua effectum suum producit, nec ullam virtutem accipit a voluntate creata; nec est efficax a consensu voluntatis. In hoc sensu, quod sit congrua per suam entitatem & ab intrinseco. Hinc tota gratię efficacia est a solo Deo, nempe ab ejus omnipotentia producente gratiam congruam, & ejus scientia dirigente, & gratię congruæ dante infallibilitatem absolutam.

Imo Gratia efficax dici potest esse Gratia congrua ut substans præscientiæ Dei, & decreto gratuito, eam dandi, & sic sumpta est simpliciter efficax a se, & per suam entitatem, non quidem absolute, sed relative ad præscientiam Dei & decretum eam dandi. Quare denominatio efficacis erit adæquate intrinseca gratiæ, non quidem absolute consideratæ, sed relative ad Dei præscientiam, & decretum eam dandi.

Porro falsum est, quod Doctrina Societatis Jesu omnino rejiciat nomen Gratiæ per se efficacis. Nam Patres Societatis ad quæstionem ejus jussu Clementis VIII. inter alias propositam responderunt: *Divina prædestinatio est causa efficiens actuum humanorum, qui ad justificationem sunt requisiti, mediantibus divinæ Gratiæ auxiliis efficacibus quidem ut a Deo sunt, atque ita de se ut non excludatur respectus ad liberum arbitrium.* Congruitas autem gratiæ licet intrinseca habet respectum ad liberum arbitrium.

Nota. Secundum nos gratia efficax duo dicit, nempe congruitatem, & infallibilitatem. Congruitatem ex se habet, infallibilitatem vero ex scientia Dei. Igitur in nostro systemate gratia est efficax formaliter partim a se, partim a scientia Dei, nullatenus vero a voluntate humana: efficienter vero a Deo solo.

Dices. Gratia efficax est infallibilis independenter a scientia media. Ergo ex se habet infallibilem connexionem cum suo effectu. *Nego ant. probabis.* Gratia efficax, ideoque infallibiliter inferens consensum voluntatis, est objectum scientiæ mediæ. Ergo est infallibilis independenter a scientia media, quippe quæ supponit objectum suum.

Resp. Disting. ant. Gratia efficax est obje-

ctum scientiæ mediæ reflexum, *conc. antec.* Directum, *neg. ant. & conseq.* Actus salutaris libere futuribilis sub conditione talis Gratiæ, ratione prius quam cognoscitur per scientiam mediam, & prout ad illam præsupponitur, est tantum fallibiliter futuribilis: ideoque per illam cognoscitur directe ut futuribilis fallibiliter tantum: & consequenter Gratia congrua, prout est objectum directum, quod præsupponitur scientiæ mediæ, non est absolute infallibilis. At actus salutaris ratione posterius quam per scientiam mediam cognoscitur, est certo & infalibiliter futuribilis sub conditione talis Gratiæ, quatenus supposito quod Deus cognoscat aliquid libere futuribile sub aliqua conditione, tam repugnat illud non esse libere futuribile sub illa conditione, quam repugnat Deum falli in sua cognitione: Unde pro hoc posteriori signo rationis per eamdem illam scientiam reflexe cognoscitur ut futuribile summa infallibilitate. Itaque scientia media cognoscit directe Gratiam congruam habituram esse effectum fallibiliter: reflexa vere cognoscens se ipsam, reflexe cognoscit illã certo & infallibiliter habiturã esse effectũ si detur. Unde Gratia efficax non habet absolutam infallibilitatem, nisi a scientia media, ut reflexe cognoscente se ipsam; & sic Gratiam adæquate efficax est objectũ scientiæ mediæ ut reflexe cognoscentis, præsupponens scientiam jam attigisse ejus effectum.

Dices. Sanctus Augustinus docuit Gratiam esse a se efficacem in hoc sensu, quod ex se & ex natura sua infallibilem habeat connexionem cum effectu suo. Ergo.

Resp. Nego ant. Nam ex Sancto Augustino Gratia efficax non necessitat voluntatem, & est de se repudiabilis, cum voluntas possit ei resistere. Ergo ex Sancto Doctore non habet ex natura sua infallibilem cum consensu voluntatis connexionem. Præterea Sanctus Augustinus infallibilitatem Gratiæ efficacis & prædestinationis repetit a Dei præscientia, non ex natura ipsius Gratiæ. Nam, lib. de correpr. & grat. c. 9. prædestinatos vocat *prudentissima dissipatione præscitos*. Et l. ad Simplic. qu. 2. Gratiam efficacem dicit esse eam, quam Deus præscit congruere voluntati. *Cujus miseretur*, inquit, *sic eum vocat quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat.* Ubi Sanctus Doctor certitudinem & infallibilitatem effectus Gratiæ repetit, non ex natura ipsius Gratiæ, sed ex præscientia ~~scientia~~ consensus dandi ab homine si certo modo vocetur. Item lib. de bono persever. c. 17. sic ait: *Ista igitur sua dona quibuscumque Deus donat, proculdubio se donaturum esse præscivit, & in sua præscientia præparavit ... Namque in sua quæ falli mutarique non potest præscientia, opera sua futura disponere, id omnino, nec aliud quidquam est prædestinare.* Per præscientiam illam non intelligit scientiam visionis, in qua opera sua non disponit, sed videt duntaxat: nam prius est illa disponere quam ea absolute futura videre. Jam vero Sanctus Doctor infallibilitatem ac certitudinem operum salutarium & Gratiæ a præscientia divina non periisset, si sensisset Gratiam ex natura sua esse cum effectu ad quem datur, infallibiliter connexam. Sic infallibilitas combustionis ex natura ignis applicati materiæ combustibili, non ab extrinseco petitur, quia ignis ex natura sua comburit necessario. Ergo a contrario si, &c.

Obj. 5. In nostro systemate Gratia est efficax a consensu voluntatis.

Resp. Nego. Nam secundum nos Gratia efficax est efficax prius saltem natura quam voluntas ei consentiat, ideoque quam sit consensus. Nam voluntas non vult bonum salutare, nec consentit Gratiæ, nisi quia prius natura a gratia movetur quomodo illi congruit ut consentiat; & prius saltem natura quam voluntas consentiat, verum est illam moveri a Gratia quomodo ei congruit ut consentiat. Unde voluntas non tribuit Gratiæ prævenienti efficaciam, ei consentiendo. Enim vero Deus dans Gratiam congruam, quam prævidit habituram effectum si detur, eo ipso dat Gratiam efficacem, nam dat Gratiam certo & infallibiliter connexam cum consensu voluntatis.

Dices 1. In nostro systemate Gratia ut sit efficax, pendet a consensu voluntatis. Ergo.

Resp. Nego ant. Itaque secundum nos efficacia Gratiæ non pendet a consensu voluntatis absolute futuro vel existente. Nam Gratia prius natura movet, & quidem infallibiliter voluntatem quomodo ei congruit, quam consentiat: ac proinde prius natura futurum est, ut Gratia infallibiliter moveat voluntatem quomodo ei congruit, quam futurum sit ut consentiat. Imo consensus salutaris dependet dependentia proprie dicta a Gratia efficaci ut efficaci cum sit ejus effectus; nam effectus pendet a sua causa, non causa ab effectu. Igitur Gratia efficax connotat quidem, infert infallibiliter consensum salutarem ut effectum suum

a se

dispositione

a se dependentem, & cum eo infallibiliter connexa est, sed non pendet ab illo. Nam secundum nos Gratia efficax est ea quam Deus dat voluntati quomodo scit ei congruere ut consentiat, & sic infallibiliter infallibilitate summa infert consensum voluntatis, ut effectum suum a se prorsus dependentem.

Neque etiam Gratia efficax pendet a consensu voluntatis conditionate futuro seu futuribili; quia Gratia, qua supposita existere, consensus est futuribilis, natura prius congrua est in illo statu quam consensus sit futuribilis: nam consensus non est futuribilis, nisi quia supponitur Gratiam natura prius movere voluntatem sicut ei congruit.

Dices 2. Prius est consensum voluntatis esse futurum seu futuribilem sub conditione quam gratiam esse efficacem. Ergo.

Resp. Disting. ant. Prius est prioritate suppositionis, *conc. ant.* Prioritate naturę & causalitatis, *nego ant.* Nam consensus voluntatis futurus sub conditione nullam exercet causalitatem in gratiam sicut nec in scientiam.

Dices 3. Secundum nos voluntas potest non consentire gratiæ, & si non consentiret, gratia non esset efficax. Ergo gratia est efficax a consensu voluntatis.

Resp Nego conseq. Nam ex antecedente sequitur tantum, gratiam efficacem, ut efficacem, esse infallibiliter connexam cum voluntatis consensu; ita ut verum esse non possit gratiam esse efficacem, quin verum quoque sit voluntatem esse consensuram si detur: & vicissim verum esse non possit voluntatem esse consensuram, quin verum quoque sit gratiam esse efficacem. Sed prima veritas est natura prior altera.

Dices 4. Secundum nos voluntas potest impedire efficaciam gratiæ, non consentiendo; sicut potest eam non impedire consentiendo. Ergo pendet a voluntate ut gratia sit vel non sit efficax.

Resp. Nego conseq. Quia voluntas in hoc solum potest impedire gratiæ efficaciam, quod potest non consentire, & si non consentiret, gratia non esset efficax. At non ideo gratia efficax pendet a voluntate, quia pendere proprie loquendo est proprium effectus respectu suæ causæ. Efficacia autem gratiæ non est effectus voluntatis consentientis. Nam gratia efficax est efficax saltem natura prius quam voluntas consentiat; nam saltem natura prius est gratiam movere voluntatem quomodo ei congruit ut consentiat, quam voluntatem consentire.

Dices 5. In nostro systemate voluntas tribuit gratiæ aliquam efficaciam, & facit ut sit operatura. Ergo.

Resp. Nego ant. Nam in Gratia efficaci hæc solum requiruntur, nam virtus producendo effectui idonea, specialis congruitas, & infallibilitas. Sed gratia nil horum habet a voluntate. Nam gratia ex se habet virtutem producendo effectui idoneam, per propriam virtutem operatura est, nec ullam vim, ullum influxũ accipit a voluntate; est a se congrua quãvis presuppositis certis circũstantiis ei extrinsecis: denique infallibilitatem habet a Scientia media, sub cujus directione datur. Igitur voluntas nullatenus causat efficaciam gratię, sed gratia efficax est totaliter efficax independenter a voluntate creata; & suam efficaciam habet formaliter partim a se, partim a scientia media, efficienter a solo Deo.

Dices 6. Gratia est efficax, quia consensus voluntatis est futuribilis, seu futurus sub conditione talis gratiæ. Ergo.

Resp. Disting. ant. Si per to *quia* intelligatur mera connexio vel præsuppositio, *conc. ant.* Si per to *quia* intelligatur causalitas vel dependentia, *nego ant. & conseq.* Dixi, *vel præsuppositio*, quia gratia efficax, consensum voluntatis conditionate futurum seu futuribilem præsupponit tamquam objectum scientiæ mediæ sub cujus directione datur, & a qua suam infallibilitatem habet.

Dices 7. Sine consensu voluntatis ut futuribili gratia non est efficax. Ergo.

Resp. Sine consensu ut futuribili, quem gratia efficax importat ut terminum & effectum a se dependentem, gratia non est efficax; sed ab illo consensu nullam virtutem & efficaciam mutuatur.

Porro Gratia efficax dicit quidem ordinem ad consensum voluntatis conditionate futurum, sed duntaxat ut ad connotatum a se dependens. At non includit consensum voluntatis, ut constituivum aliquod, aut complementum intrinsecum efficaciæ gratiæ.

Dices 8. Infallibilitas Gratiæ dependet a consensu futuribili: ergo & efficacia gratiæ.

Resp. Nego antec. Quia Gratiæ congruæ infallibilitas ratione tantum non natura posterior est consensu futuribili ut futuribili, nec magis dependere potest ab illo consensu, quam ipsa scientia media, cujus est effectus formalis. Scientia autem media non

dependet proprie ab objecto, sed solum illud supponit, perindeac scientia simplicis intelligentiæ, & scientia visionis, quæ objectum suum necessario supponunt, non faciunt, ita ut non nisi eo præsupposito esse nequeant.

Inst. 9. Secundum nos Gratia est efficax si voluntas consentiat, & inefficax si voluntas non consentiat.

Resp. Hoc in omni systemate æque dici potest: & verum est, sed a posteriori tantum: nam ex actuali consensu, vel non consensu recte colligitur efficacia, vel inefficacia gratiæ. Efficacia enim Gratiæ consensum voluntatis ut natura posteriorem positive causat, ideoque natura præcedit; & inefficacia gratiæ non consensum negative causat, ideoque natura prior est.

Nota. Gratia efficax & gratia efficiens non sunt prorsus idem, sed diversas habent notiones, & inter se differunt sicut actus primus differt ab actu secundo. Nam gratia efficax dicitur & est efficax antequam producat effectum ut detur: Gratia enim efficax est ea, quæ certo & infallibiliter habitura est effectum si detur: unde suam denominationem habet antecedenter ad effectum absolute existentem, & antequam detur. Gratia vero efficiens est ea quæ actu producit consensum voluntatis. Unde licet omnis gratia efficiens sit etiam efficax; nam de omni gratia producente effectum, verum est dicere antequam agat & detur, infallibiliter habitura est effectum si detur: non tamen omnis gratia efficax est efficiens, quia non omnis gratia efficax applicatur voluntati. Nam Deus habet in sua potestate gratias efficaces plures & plures in infinitum, quibus salvaret omnes homines si eas daret; & tamen illæ gratiæ non producunt suum effectum, quia non dantur seu applicantur voluntati. Sic ignis est causa efficax ad comburendam paleam: at non est causa efficiens combustionis paleæ, nisi actu applicetur paleæ. Porro gratia efficiens realiter sumpta est gratia excitans & adjuvans considerata ut actu operans consensum voluntatis. Gratia vero efficax est efficax in actu primo spectata.

Obj. 6. Deus ut det Gratiam efficacem, secundum nos, debet expectare & explorare tempus congruum, & alias circumstantias congruas: nam aliquæ sunt ita incongruæ, ut Deus in illis non possit hominem efficaciter movere ad consensum.

Resp. Nego. Nam secundum nos nullum est tempus, nullæ circumstantiæ sunt, in quibus Deus non possit hominem movere quomodo ei congruit ut consentiat. Deus enim utpote infinite potens & sapiens, non potest non habere innumeras gratias, quibus quemlibet hominem quovis tempore, & in quibusvis circumstantiis moveat sicut ei congruit ut consentiat. Quare nullum tempus incongruum, nulla circumstantia incongrua esse potest respectu Dei: nam tempus quod incongruum est respectu hujus gratiæ, non est, nec potest esse respectu multarum aliarum Gratiarum, quas Deus dare potest in iisdem circumstantiis.

Dices. Saltem Deus secundum nos in danda tali gratia efficaci, attendit ad genium, indolem, mores, & alias circumstantias.

Resp. Attendit ad ista ex suavitate suæ providentiæ, nimirum ut hominem moveat quomodo ei congruit ut consentiat, salva ejus libertate.

At inquies. Ergo Deus explorat genium, indolem, &c.

Resp. Nego. Nam explorare est cum sollicitudine & anxietate quadam investigare. At Deus non investigat cum labore & anxietate, imò non investigat, nec inquirit, sed uno simplici intuitu sine inquisitione ac investigatione ab æterno clare & distincte cognoscit quidquid a quavis creatura fieret, vel non fieret sub quacumque conditione possibili ad rem pertinente. Nam divinus intellectus ex sua infinita perfectione per se completus ac determinatus est ad cognoscendum omne cognoscibile hoc ipso quod est cognoscibile; ideoque omnes actus liberos creaturarum etiam possibilium futuribiles in quavis hypothesi possibili.

Obj. 7. Secundum nos pendet ab homine ut habeat, vel non habeat gratiam efficacem.

Resp. Nego. Nam Gratia efficax secundum nos est gratia, quam Deus dat quomodo scit congruere voluntati ut consentiat. At non est in potestate hominis ut accipiat vel non accipiat gratiam quomodo Deus scit ei congruere ut consentiat: sed hoc a solo beneplacito Dei pendet qui cujus vult miseretur; & quem vult indurat. *Cujus autem miseretur sic eum vocat quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat.* Cujus vero non miseretur specialiter scilicet & efficaciter, non sic eum vocat quomodo scit ei congruere, sed solum vocat, quomodo scit ei sufficere ut vocantem non respuat, sed sequatur.

Di-

Dices 1. Secundum nos homo poteſt reddere efficacem vel inefficacem gratiam quam accipit. Ergo pendet, &c.

Reſp. Nego ant. Nam licet homo poſſit conſentire vel diſſentire gratiæ quam accipit, non ideo poteſt illam reddere efficacem conſentiendo, vel inefficacem diſſentiendo. Quia homo gratiæ acceptæ nil poteſt tribuere conſentiendo, nec detrahere diſſentiendo. Et quia gratia ante conſenſum vel diſſenſum, ſed ſpectato ſolo actu primo, eſt efficax vel inefficax: nam gratia eſt natura prius congrua quam homo conſentiat, & natura prius incongrua quam diſſentiat.

Itaque conſenſus hominis ſemper ſupponit exiſtentiam gratiæ congruæ, cum hæc ſit cauſa conſenſus voluntatis; & diſſenſus ſemper ſupponit gratiam incongruam ſeu non congruam, quæ eſt cauſa negativa diſſenſus voluntatis, quatenus non efficit conſenſum illius, ſeu non movet voluntatem quomodo ei congruit ut conſentiat: Quare homo non conſentit gratiæ, niſi natura prius acceperit gratiam congruam, nec diſſentit niſi natura prius acceperit gratiam incongruam.

Dices 2. Saltem Gratia debet ſuam efficaciam voluntati ut non impedienti.

Reſp. Nego. Imo voluntas debet Gratiæ, quod non impediat ejus effectum. Nam debet gratiæ quod conſentiat; Gratia enim facit ut conſentiat.

Voluntas quippe non vult nec velle poteſt bonum abſolute niſi per vires a Gratia prius ſaltem natura acceptas: ac proinde voluntas debet gratiæ, quod non impediat ejus effectum, ei diſſentiendo.

Dices 3. Deus dat Gratiam efficacem, quia prævidet conſenſum voluntatis futurum ſub conditione talis gratiæ.

Reſp. Neg. Nam Deus ad dandam Gratiam efficacem non movetur per ullam ſcientiam; ſed ſolum per ſcientiam mediam dirigitur, ut det voluntati gratiam congruam, quando gratuito vult efficaciter ut voluntas conſentiat, daturus aliam gratiam, ſi non hanc ſed aliam prævideret ita congruere voluntati ut conſenſura ſit ſi detur. Igitur Deus ex ſola ſua miſericordia ac benignitate movetur ad dandam gratiam efficacem licet cognitio conſenſus futuribilis eum dirigat ad eligendam hanc gratiam, quam preſcit habituram effectum ſi detur.

Nota. Deus non expectat conſenſum noſtrum, ut det gratiam concomitantem ſeu adjuvantem. Nam eo ipſo quod gratis dat gratiam prævenientem, eſt determinatus ad dandam gratiam adjuvantem, niſi voluntas reſiſtat gratiæ prævenienti: alioqui inutilis eſſet gratia præveniens. Quare Deus ex ſola miſericordia & benignitate offert & confert gratiam adjuvantem, niſi voluntas impedimentum opponat.

Obj. 8. Secundum nos Gratia eſt ſubiecta libero arbitrio.

Reſp. Neg. Imo vero ſecundum nos Gratia efficax liberum arbitrium ſibi ſubjicit, illud præmovendo ſicut congruit illi ut conſentiat, illudque ad conſentiendum applicando quamvis illud ita ſibi ſubjiciat, ut illud non determinet, ſed ei relinquat facultatem expeditam diſſentiendi. Enim vero ſecundum nos gratia efficax eſt cauſa ſuperior, principalis, præmovens, corroborans & applicans: voluntas vero eſt cauſa inferior, ſubalternata, inſtrumentalis, & dependens. Sed cauſa inferior, ſubalternata, inſtrumentalis, & dependens, ſubjecta eſt neceſſario cauſæ ſuperiori, principali, ſubalternanti & applicanti. Ergo ſecundum nos voluntas eſt ſubjecta gratiæ efficaci.

Obj. 9. Secundum nos Gratia efficax eſt neceſſaria ad agendum bonum ſalutare, & aliunde non eſt in noſtra poteſtate eam habere. Ergo juſtus violans præceptum, habet veram impotentiam illud ſervandi, quod fidei repugnat.

Reſp. Diſting. ant. Gratia efficax ad bonum agendum neceſſaria eſt propter connexionem alicujus veritatis cum alia veritate, quatenus nempe verum eſſe nequit quod homo agat bonum ſalutare, niſi ſaltem natura prius verum ſit eum accepiſſe gratiam efficacem, *conc. ant.* Gratia efficax ad bonum agendum neceſſaria eſt propter virtutem aliquam, quam gratiæ mere ſufficienti ſuperaddat, & quæ tamen neceſſaria ſit ad bonum ſalutare volendum & agendum, *nego ant.* Nam juſtus, qui præceptum violat, ideoque caret gratia efficaci, habet omnia neceſſaria ad illud ſervandum, vel eſt in ejus poteſtate ut habeat orando.

Vel ſi vis ſic diſting. Gratia efficax eſt neceſſaria ad agendum bonum, id eſt, ſine gratia efficaci numquam fit bonum ſalutare, *concedo*. Sic re vera communiter loquuntur homines aſſerendo aliquid eſſe neceſſarium ad aliud, quando ſine illo iſtud aliud numquam fit. Sic rheda dicitur ad iter faciendam neceſſaria ei, qui ſine illa numquam iter facit, licet ſine illa facere poſſet. Id eſt, ſine gratia efficaci non poteſt fieri bonum ſalu-

salutare, *nego*. Nam fieri potest cum Gratia mere sufficienti.

Dices 2. Quod requiritur ad agere, requiritur etiam ad posse agere. Ergo.

Resp. Disting. ant. Quod requiritur ad agere propter virtutem aliquam superadditam, sine qua impossibilis est actio, requiritur etiam ad posse agere, *conc. ant.* Quod requiritur ad agere præcise propter connexionem unius veritatis cum alia, requiritur etiam ad posse agere, *nego ant.* Secundum adversarios Gratia efficax requiritur ad agere propter virtutem aliquam actioni præviam, quam habet, & qua caret Gratia mere sufficiens, & sine qua tamen repugnat actus salutaris. Quod autem sic requiritur ad agere, requiritur etiam ad posse agere, ita ut qui illo caret, dici non possit habere veram potentiam agendi: nam ille non habet veram potentiam agendi, qui non habet, nec est in ejus potestate ut habet virtutem aliquam præviam sine qua repugnat actio. At secundum nos Gratia efficax non est ita necessaria propter ejusmodi virtutem, sed solum propter connexionem unius veritatis cum alia veritate: ita ut sine Gratia efficaci esse possit quidquid virtutis requiritur ad agendum, consequenter sine Gratia efficaci potest esse potentia completa agendi bonum salutare, & re ipsa est hæc potentia cum Gratia mere sufficienti.

Dices 2. Secundum nos Gratia mere sufficiens est Gratia incongrua. Ergo non dat verum & completum posse.

Resp. Secundum nos Gratia mere sufficiens est incongrua negative, hoc est, non congrua specialiter. At gratia non congrua specialiter dat verum & completum posse; quia incongruitas illa negativa Gratiæ non consistit in carentia virtutis alicujus ad agendum necessariæ, sed solum in negatione cujusdam convenientię seu contemperationis cum voluntate, sine qua tamen voluntas potest habere completam potentiam agendi bonum, licet sine illa numquam verum sit voluntatem velle & agere bonum salutare. Quę congruitas seu convenientia consistit solum in modo excitandi & movendi voluntatem, sine quo voluntas in talibus circumstantiis non volet nec aget bonum, quamvis possit illud velle & agere.

Obj. 10. Ex doctrina nostra sequitur non repugnare absolute ex natura rei & metaphysice loquendo, esse aliquem hominem, quem Deus de potentia absoluta salvare non possit. Absurdum conseq. Ergo. Nego sequel. maj. Nam absolute repugnat, Deum omnipotentem & infinite sapientem non habere innumera media quibus certo & infallibiliter quoslibet homines in quavis circumstantia permoturus sit ad bonum libere volendum & agendum. *Probabis sequelam maj.* Ex natura rei non repugnat dari hominem, qui resistat omnibus Gratiæ auxiliis de se repudiabilibus. Ergo.

Resp. Nego ant. Nam simpliciter & absolute repugnat, ut voluntas humana, quę ex natura sua maxime mobilis & inclinabilis est in varias partes, possit potentia reducenda ad actum resistere omnibus mediis, quibus Deus potest illam elicere in quavis circumstantia. Dei enim omnipotentia est in omni genere infinita & inexhauribilis; ac proinde est infinita & inexhauribilis in genere mediorum efficacium quibus obtineat liberum consensum cujuslibet voluntatis. Ergo saltem ex parte omnipotentiæ repugnat, ut Deus non habeat innumera media convertendi & salvandi quosvis homines per actus meritorios in quavis circumstantia seu hypothesi possibili, illæsa eorum libertate, proindeque obtinendi eorum liberum consensum. Sed talia media sunt media ex natura sua repudiabilia, quibus tamen voluntas re ipsa consentiat: nam si illa media essent ex natura sua irrepudiabilia, tollerent liberatem consensus; voluntas enim non posset ea repudiare, ideoque iis dissentire, sed necessario consentiret. Ergo absolute repugnat, ut Deus non habeat innumera media salutis ex se repudiabilia, quibus voluntas cujusvis hominis in quavis circumstantia possibili re ipsa consentiat, nec possit iis resistere potentia ad actum reducenda, sed reducibili tantum. Et vero voluntatis resistentia non est infinita, omnipotentia vero Dei est infinita, & habet in suis thesauris Gratias plures & plures, majores & majores in infinitum.

Porro nostra sententia longe magis commendat omnipotentiam & sapientiam Dei: nam hæ longe perfectius elucent in procuranda salute hominis per media ex se repudiabilia, quam per media ex natura sua irrepudiabilia, ideoque necessitantia.

Dices. Si media illa sunt ex se repudiabilia, voluntas potest absolute illa repudiare.

Resp. Potest potentia reducibili tantum, at non

at non potest omnia illa media repudiare potentia ad actum reducenda: neque enim libertas hominis potest exhaurire omnipotentiam Dei, nec potentia finita infinitam potentiam vincere potest. Unde hoc repugnat ex parte omnipotentiæ.

Dices. i homo potest resistere quibuslibet Gratiis potentia reducibili tantum, fieri potest ut Deus non possit illum convertere.

Resp. Nego. Itaque ut repugnet Deum non posse convertere hominem salva ejus libertate, non requiritur ut homo non possit resistere Gratiæ potentia reducibili tantum, alioqui non posset illum convertere illæsa libertate; sed sufficit ut homo quamvis cuilibet Gratiæ resistere possit potentia reducibili tantum, tamen non possit potentia reducenda ad actum. Nam hoc ipso quod homo non potest potentia reducenda ad actum resistere omni Gratiæ possibili, & repugnat ut re ipsa resistat omni Gratiæ qua potest moveri a Deo, hoc ipso repugnat quod Deus non possit illam convertere & salvare, illæsa ejus libertate.

Nota. Quod absolute repugnet inter omnes Gratias possibiles, ex se repudiabiles, non esse plures respectu cujuslibet hominis, quæ repudiari ita possint potentia ad actum reducibili, ut tamen re ipsa non sint repudiandæ si Deus illas dare velit, est veritas necessaria, ideoque objectum scientiæ simplicis intelligentiæ. At quod hæc Gratia potius quam illa repudiari ita possit ab homine potentia reducibili ad actum, ut tamen re ipsa non sit repudianda si detur, est veritas contingens, ideoque objectum scientiæ mediæ. Item absolute repugnat, ut non sint aliqui actus libere futuribiles in quavis circumstantia possibili per aliquod medium indeterminate sumptum, hoc vel illud: ac proinde repugnat, ut non sit aliqua scientia media: & sic necesse est, ut sit aliqua scientia media præscindendo ab hoc vel illo actu libere futuribili. Scientia tamen media prout est cognitio talium actuum in particulari futuribilium sub conditione talis medii, non est necessaria, sed contingens scientia. Nam actus liber in particulari ita est futuribilis sub conditione talis Gratiæ, ut possit absolute non esse futuribilis sub conditione talis Gratiæ determinate sumptæ, cum sit libere futuribilis sub illa.

Dices. Ergo absolute infallibile est infallibilitate antecedente quod voluntas consensura est alicui Gratiæ indeterminate sumptæ.

Resp. Hoc verum est, nec repugnat libertati voluntatis. Nam infallibilitas antecedens aliquorum actuum indeterminate sumptorum non tollit libertatem ad singulos actus determinate sumptos. Præterea hæc infallibilitas est circa actus ut libere futuros.

Obj. 11. Gratia ex se repudiabilis non potest esse infallibiliter connexa cum consensu voluntatis: Ergo non potest esse efficax.

Resp. Disting. ant. Non potest cum consensu voluntatis esse connexa per se, *conc. ant.* Per aliud, nempe per scientiam infallibilem ex cujus directione datur, *nego ant.* Gratia autem efficax habet suam infallibilitatem a scientia media.

Porro scientia media, licet sit quid extrinsecum entitati Gratiæ, quæ dicitur efficax, potest tamen aliquo modo dici esse quid moraliter intrinsecum Gratiæ efficaci ut efficaci. Nam Gratia non est complete efficax, nisi sit absolute infallibilis, quam infallibilitatem habet a scientia media. Gratia enim efficax differt a mere sufficienti non solum per congruitatem specialem quam habet a se, sed etiam per infallibilitatem, quam habet formaliter a scientia media. Unde scientia media non confert ad efficaciam Gratiæ, dando ei virtutem aliquam, sed solum infallibilitatem tribuendo.

Dices 1. Quæ non sunt ex se connexa, non possunt infallibiliter connecti se ipsis.

Resp. Possunt connecti se ipsis, non præcise sumptis, sed prout substant scientiæ certæ & absolute infallibili. Nam Gratia, quæ a Deo prævidetur expressura liberum consensum si detur, ut sic cognita a Deo habet infallibilem connexionem cum libero consensu voluntatis; absolute enim repugnat illam non exprimere consensum si detur, cum absolute repugnet quamlibet Dei cognitionem falli.

Dices. 2. Medium ex se repudiabile, fallibile & contingens, non potest esse absolute infallibile.

Resp. Disting. Non potest esse absolute infallibile ratione prius quam præsciatur a Deo habiturum effectum, *conc.* Ratione posterius quam præsciatur habiturum effectum, *nego*. Nam medium quamvis de se repudiabile ac fallibile, consideratum ut præscitum

tum

tum habiturum effectum, absoluta infallibilitate habiturum effectum: nam tam absolute repugnat ut non sit habiturum effectum, quam absolute repugnat Dei scientiam falli.

Dices. 3. Voluntas potest repudiare Gratias prius de se repudiabiles, quam praescitae sint habiturae effectum. Ergo illae Gratiae non sunt absolute infallibiles, etiam ut praescitae, &c.

Resp. Voluntas ejusmodi Gratias repudiare potest potentia ad actum reducibili, sed nunquam certo reducenda. Nam Deus certo & infallibiliter praevidet tales Gratias posse repudiari, & simul non repudiandas.

Dices 4. Si homo potest Gratiam efficacem repudiare potentia reducibili, potest supponi illam repudiare. Atqui si hoc supponi potest, non repugnat talem Gratiam praescitam ut habituram effectum, re ipsa illo carere, &c.

Resp. Nego maj. Nam possibile secundum se supponi non potest, si jam suppositum sit aliquid cum eo incompossibile & repugnans. Quare non potest supponi homo repudiare Gratiam, si jam supponatur Deus praevidisse illam Gratiam habituram effectum. Nam si supponatur Deus praevidisse eam habituram effectum, ut re ipsa supponitur, jam supponi non potest Gratia illa non habitura effectum si detur: alioqui duo contradictoria supponerentur, nempe quod Gratia habitura sit effectum, cum praesupponatur Deus praevidisse eam habituram effectum, & simul quod non sit habitura effectum. Jam vero Gratia congrua, licet ex se repudiabilis, hoc ipso quod supponitur esse efficax, supponitur praevideri a Deo ut habitura effectum si detur, ideoque jam non potest supponi repudianda. Itaque suppositio de se possibilis fieri non potest, quando jam alia incompossibilis facta est.

Dices 5. Secundum nos repugnat ad actum reduci potentiam dissentiendi Gratiae efficaci. Ergo potentia illi dissentiendi non est vera potentia reducibilis ad actum.

Resp. Disting. ant. Repugnat ab extrinseco, seu propter infallibilitatem scientiae divinae reduci ad actum potentiam dissentiendi Gratiae efficaci, *conc. ant.* Repugnat ab intrinseco, seu ex natura ipsius Gratiae, *nego ant. & conseq.* Potentiam dissentiendi Gratiae efficaci reduci ad actum repugnat tantum ab extrinseco, nempe propter infallibilitatem praescientiae, qua voluntas praescitur consensura huic Gratiae si detur. Nam supposita illa praescientia tam repugnat potentiam consentiendi non reduci ad actum; proindeque potentiam dissentiendi non reduci ad actum, quam repugnat falli praescientiam Dei. Sed cum haec repugnantia extrinseca remanet vera dissentiendi potentia ad actum reducibilis; imo repugnat illam potentiam non remanere. Nam Deus per scientiam mediam praescit non solum voluntatem huic Gratiae consensuram esse si detur, sed etiam ita consensuram ut possit ei non consentire: praescit enim voluntatem ei consensuram esse libere, ideoque consensuram cum potentia vera dissentiendi ad actum reducibili, nunquam tamen certo reducenda.

Nota. Infallibilitas scientiae mediae praesupponit exercitium libertatis in statu conditionato; nam supponit hanc veritatem: voluntas consentiret huic Gratiae si daretur: consentiet huic Gratiae si detur. Item haec infallibilitas facit suppositionem sub qua repugnat potentiam consentiendi non reduci ad actum cum potentia dissentiendi vere reducibili ad actum: nam illius praescientiae objectum non est praecise voluntas consensura huic Gratiae, sed est voluntas consensura libere huic Gratiae, ideoque ita consensura, ut posset non consentire.

Obj. 12. Gratia excitans non efficit consensum voluntatis, ergo non est Gratia efficax.

Resp. Nego ant. Nam Gratia excitans, ut excitans efficit consensum voluntatis tum moraliter tum physice, quatenus voluntatem ad consentiendum inclinat & allicit etiam immediate & physice, sicut congruit ut voluntas consentiat, & quatenus voluntatem adjuvat & corroborat ad consentiendum; nam (ut ait Conc. Trident. sess. 6. cap. 5.) homo per gratiam excitantem atque adjuvantem disponitur ad convertendum se, eidem Gratiae libere assentiendo & cooperando. Unde eadem Gratia physice spectata est simul excitans seu praeveniens, & adjuvans sub diverso respectu, est praeveniens dum excitat & inclinat ac allicit voluntatem per veram motionem physicam ad consentiendum: est adjuvans, dum voluntatem ad consentiendum adjuvat & corroborat. Gratia tamen praeveniens seu excitans non est adaequate Gratia adjuvans: nam Gratia adjuvans seu concomitans praeter Gratiam excitantem ut perdurantem includit concursum Dei supernaturalem.

Porro Gratia efficax proprie est Gratia excitans, sed connotans Gratiam adjuvan-

tem ſibi certo adjungendam ; nec importat Gratiam adjuvantem, niſi velut in obliquo, in quantum ſcilicet eſt Gratia quæ totaliter excitat, ut certo ſit habitura effectum, & conſequenter cui certo ſit ad jungendum auxilium Gratiæ adjuvantis.

Obj. 13. Secundum nos Gratia efficax non differt intrinſece a Gratia mere ſufficiente, ſed tantum extrinſece.

Reſ. Nego. Nam Gratia efficax conſiſtit in ſpeciali congruitate, qua caret Gratia mere ſufficiens. Hæc autem ſpecialis congruitas conſiſtit in eo quod Gratia ſit intenſior, vel talis ſpeciei.

§. V.

Solvuntur objectiones a congruitate petitæ.

Obj. 1. Secundum nos Gratiæ congruitas eſt a nobis, non a Gratia.

Reſp. Nego, Nam ſpecialis congruitas in qua partialiter conſiſtit efficacia Gratiæ, eſt quid mere intrinſecum Gratiæ, præſuppoſitis talibus circumſtantiis ei extrinſecis. Congruitas enim Gratiæ eſt id, vi cujus verum eſt dicere, quod voluntas conſentiet tali Gratiæ in talibus circumſtantiis. Sed id, vi cujus verum eſt dicere, quod voluntas conſentit Gratiæ in talibus circumſtantiis eſt quid mere intrinſecum Gratiæ. Ergo congruitas eſt quid mere intrinſecum Gratiæ. *Prob. min.* Id, vi cujus verum eſt dicere, quod voluntas in talibus circumſtantiis conſentiet huic Gratiæ, & non conſentiret alteri, eſt quia Gratia cui conſentit, vel eſt magis intenſa quam altera cui non conſentiret, vel quia eſt in tali ſpecie, v.g. eſt motus amoris potius quam timoris, aut e contra, vel quia eſt ſimul talis ſpeciei & talis intenſionis. Nam non poteſt eſſe verum, quod voluntas ex duabus Gratiis ſolo numero differentibus, uni conſentiet & alteri diſſentiet in iiſdem circumſtantiis: ſiquidem voluntas non poteſt ex duabus Gratiis ſolo numero differentibus unam diſcernere ab alia, ut unam alteri anteponat; nec poteſt eſſe voluntati motivum unam anteponendi alteri. Atqui quod Gratia ſit intenſior, vel ſit talis ſpeciei, vel ſit ſimul talis ſpeciei & talis intenſionis, eſt aliquid mere intrinſecum Gratiæ. Ergo id, vi cujus ex parte cauſæ efficientis verum eſt dicere, quod voluntas conſentiet huic Gratiæ, eſt aliquid merum intrinſecum Gratiæ.

Paulo aliter. Congruitas Gratiæ eſt quædam Gratiæ contemperatio ſeu convenientia cum voluntate totaliter diſpoſita, ſive certus modus ita movendi voluntatem in talibus circumſtantiis, ut re ipſa voluntas ei conſentiat. Atqui illa contemperatio, convenientia, ſeu certus ille modus movendi voluntatem, quem non habet quælibet alia Gratia cui voluntas in iiſdem circumſtantiis diſſentiret, eſt aliquid mere intrinſecum Gratiæ. Ergo congruitas Gratiæ eſt quid mere intrinſecum Gratiæ, *Prob. min.* Illa contemperatio, certus ille modus movendi voluntatem ita ut conſentiat; conſiſtit in eo quod vel Gratia ſit intenſior, vel in tali ſpecie, v.g. ſit motus timoris potius quam amoris aut motus amoris potius, quam timoris, vel quod ſit ſimul talis ſpeciei & talis intenſionis. Nam ex duabus Gratiis ejuſdem ſpeciei & intenſionis ideoque ſolo numero differentibus, una nihil habet quod non habeat altera: ac proinde Gratiæ, quarum una ſpecialem habet congruitatem, & altera in iiſdem circumſtantiis non haberet, debet plus quam numero differre: nempe debent inter ſe differre, vel in ſpecie, vel in intenſione, vel in utraque. Atqui quod Gratia ſit talis ſpeciei, vel talis intenſionis; vel ſimul talis ſpeciei & intenſionis, eſt quid mere intrinſecum Gratiæ, ut patet. Ergo.

Hinc 1. omnia Gratia congrua differt intrinſece ab omni alia Gratia, quæ reſpectu ejuſdem voluntatis non eſſet congrua; ſiquidem differt vel in ſpecie, vel in intenſione, vel in ſpecie ſimul & intenſione, cum ab ea plus quam numero differat.

Hinc 2. Gratia congrua differt ab alia non congrua in virtute movēdi vel ſpecifice diverſa vel intenſive majore vel ſpecifice diverſa ſimul, & intenſive majore: v.g. Gratia congrua differt ab alia qualibet, cui voluntas iiſdem circumſtantiis non conſentiret; differt, inquit vel quia eſt motus amoris, & alia eſt motus timoris, aut econtra: vel quia habet quatuor gradus intenſionis, & alia habet tantum duos aut tres: vel quia eſt motus amoris & ſimul eſt intenſa ut quatuor, non autem alia.

Dices 1. Si Gratia congrua dicit aliquam virtutem, quam non dicit Gratia non congrua Gratia non congrua non erit vere ſufficiens. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Neg. ſeq. maj. Quia Gratia congrua non dicit aliquam virtutem ad conſentiendum neceſſariam, qua careat Gratia incongrua. Nam Gratia incongrua non movet quidem voluntatem quomodo illi aptum eſt ut conſentiat; at illam movet quomodo

modo

modo ei aptum est, ut possit consentire, nec caret effectu, nisi quia voluntas non vult ei consentire.

Dices 2. Si Gratia sit congrua ab intrinseco, est etiam adæquate efficax ab intrinseco, ideoque independenter a scientia media.

Resp. Neg. sequel. Quia Gratia præcise congrua non est adæquate Gratia efficax: nam Gratia efficax superaddit Gratiæ congruæ infallibilitatem absolutam. Gratia enim efficax non est duntaxat ea quæ habitura est effectum; sed est ea quæ infallibiliter infallibilitate absoluta habitura est effectum; siquidem est medium, quod Deus adhibet ad exequendum decretum absolutum & efficax, ideoque absolute infrustrabile. Gratia autem congrua non habet a se infallibilitatem absolutam, cum sit ex se repudiabilis; sed eam habet a scientia absolute infallibili, sub cujus directione datur. Igitur Gratia est congrua ab intrinseco, & infallibilis ab extrinseco nempe a scientia divina. Hinc tota efficacia Gratiæ est a solo Deo, nempe ab ejus omnipotentia producente Gratiam congruam, & ejus scientia dirigente, nullatenus vero a voluntate creata.

Dices 3. Si Gratia congrua dicit majores vires, nempe majorem intensionem quam Gratia incongrua, quando ambæ sunt ejusdem speciei, sequitur objurgationem a Christo factam Judæis præ Tyriis quod pœnitentiam non egissent, esse injustam. Nam æquitas objurgationis unius præ alio requirit in utroque æqualia auxilia. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Si Gratia congrua majores vires quam Gratia incongrua dicit respectu diversorum hominum, sequitur &c. *conc. maj.* Respectu ejusdem hominis in iisdem circumstantiis positi, *nego maj.* Itaque Judæi a Christo objurgati præ Tyriis habuerunt minores vires ex parte Gratiæ, quam habuissent Tyrii qui cum illis se convertissent. At Gratia data illis Judæis impœnitentibus non fuit eis congrua ex parte causæ, quia fuit minus intensa: nam si fuisset intensior, fuisset congrua. Unde Gratia Judæis illis data habuit minores vires quam Gratia quæ eis congruebat. E contra Gratia quæ non fuit congrua Judæis, fuisset congrua Tyriis quia ei vere consensissent, quæ tamen non fuisset eis congrua, si fuisset minus intensa. Igitur Gratia quæ futura fuisset congrua Tyriis, dicit majores vires quam Gratia quæ respectu eorumdem fuisset mere sufficiens, quamvis non dicat majores vires quam Gratia mere sufficiens data Judæis.

Dices 4. Ergo fieri potest potentia ad actum reducibili, ut ex duobus hominibus æqualiter quoad corpus & animam dispositis, & æquale auxilium Gratiæ habentibus, unus consentiat & alter non consentiat.

Resp. In hac hypothesi Gratia data Petro consentienti est congrua respectu illius, quia habet talem gradum intensionis, vel est talis speciei: nam si fuisset minus intensa, aut alterius speciei, non fuisset congrua, cum ei non consensisset. E contra Gratia data Paulo dissentienti, licet in ratione auxilii, sit æqualis Gratiæ datæ Petro, est tamen incongrua respectu Pauli, quia est minus intensa, quam ea quæ ei congrueret in talibus circumstantiis: nam si ei daretur Gratia intensior, ei consentiret & sic Gratia foret ei congrua. Quare Gratia congrua respectu Pauli *dicit majores* vires quam *Gratia incongrua* respectu ejusdem Pauli in iisdem circumstantiis positi, licet hæc Gratia incongrua respectu Pauli non habeat minores vires quam Gratia quæ est congrua respectu Petri.

Nota Igitur Gratia congrua non necessario differt intrinsece a non congrua; nisi respectu ejusdem voluntatis in iisdem circumstantiis posita. Nam ex duabus Gratiis solo numero differentibus una potest esse congrua in uno homine, & altera non esse congrua in alio *etiam* in iisdem plane circumstantiis: hoc enim non repugnat, cum sint duæ voluntates liberæ realiter inter se distinctæ.

Obj. 2. Nostra sententia non differt a systemate delectationis intensioris necessitantis physice vel moraliter.

Resp. Nego. Nam in illo systemate efficacia Gratiæ constituitur in Gratia intensiore relate ad motum concupiscentiæ; quæ juxta Jansenium physice; juxta alios moraliter determinat voluntatem ad consentiendum. At secundum nos non efficacia Gratiæ inadæquatæ sumpta, sed ejus congruitas consistit vel in tali specie Gratiæ, vel in intensione majore, non relate ad concupiscentiam, sed relate ad Gratiam aliam cui eadem voluntas in iisdem circumstantiis non consentiret; nec illa Gratia intensior voluntatem necessitat seu determinat physice, imo non moraliter saltem ordinarie cum

cum sit ex natura sua recuperabilis, etiam moraliter, saltem ordinarie.

Obj. 3. Si Gratia est ab intrinseco congrua, est per se congrua: ergo est necessario congrua.

Resp. Disting. Est per se congrua, id est, per propriam & intrinsecam virtutem, non per aliquid extrinsecum; *concedo*. Id est ex natura sua & essentialiter congrua, *nego*, vel sic adhuc, *disting.* Est per se congrua sed impedibiliter, *conced.* inimpedibiliter, *nego*. Quamvis Gratia sit congrua eo quod sit talis speciei vel habeat tot gradus intensionis, non tamen sic congrua est nisi contingenter & sine connotatione seu præsumptione certarum circumstantiarum ei extrinsecarum; nec congruitatem a se habet nisi impedibiliter. Nam voluntas sic ei consensura est, ut posset ei non consentire, & re ipsa non consentiret si aliæ essent circumstantiæ. Igitur Gratia est congrua a se, sed contingenter & impedibiliter, imo & independenter a circumstantiis externis, & interna habitudine subjecti, tanquam a pura conditione, sine qua non, saltem regulariter loquendo. Sed illa dependentia non est dependentia nisi improprie dicta: nam non est dependentia causalitatis, sed solum præsuppositionis.

Nota. Congruitatis denominatio, licet sit intrinseca Gratiæ, est tamen contingens. Nam Gratia illa quæ hodie est congrua, quia movet voluntatem quomodo ei congruit ut consentiat poterit cras non esse congrua.

Obj. 4. Gratia accipit suam congruitatem a voluntate consentiente: ergo non illam habet a se.

Resp. Nego ant. Nam Gratia efficax est saltem natura prius congrua quam voluntas consentiat. Gratia enim efficax saltem natura prius movet voluntatem quomodo ei congruit ut consentiat, quam consentiat aut consensura sit. Enim vero Gratia efficax non movet voluntatem quomodo ei congruit ut consentiat, quia voluntas consentit aut consensura est; sed e contra voluntas consentit aut consensura est, quia Gratia eam movet quomodo ei congruit ut consentiat to *quia* significante causalitatem.

Equidem si voluntas non consentiret Gratiæ, Gratia non esset congrua; sed voluntas non consentiret, quia Gratia natura prius non moveret eam quomodo ei congruit ut consentiret: non sic autem moveret, quia non esset talis speciei, vel non esset satis intensa.

Dices 1. Voluntas post facere ut Gratia sit congrua. Ergo.

Resp. Neg. ant. Nam voluntas non potest facere, ut habeat Gratiam talis speciei, vel talis intensionis in tali specie, nec potest dare Gratiæ acceptæ ullum gradum intensionis, aut ejus speciem mutare.

Dices 2. Voluntas potest mutare effectum & dispositiones suas, vel alias circumstantias. Ergo potest facere ut Gratia jam congrua.

Resp. Nego conseq. Quia non pendet a voluntate, ut mutatis affectibus ac circumstantiis habeat Gratiam talis speciei vel intensionis; & cum accipit Gratiam, semper eam accipit in talibus circumstantiis determinatis: unde si non statim consentiat Gratiæ acceptæ, non potest facere ut postea mutatis circumstantiis & affectibus eidem consentiat, cum jam non adsit eandem Gratia, nec ab ea pendeat ut adsit.

Dices 3. Saltem voluntas potest impedire cogruitatem Gratiæ efficacis.

Resp. Hoc verum est, sed inde solum sequitur Gratiam esse ex propria virtute congruam contingenter & impedibiliter, quia est ex natura sua repudiabilis. Itaque voluntas potest indirecte impedire congruitatem & incongruitatem Gratiæ, quia potest ei consentire vel dissentire; sed non idcirco facit aut red dit Gratiam congruam. Nam Gratia est natura prius congrua aut incongrua quam voluntas ei consentiat aut non consentiat; quia Gratia prius natura quam voluntas consentiat est aut non est talis speciei, est aut non tot gradibus intensa. Igitur voluntas non impediendo congruitatem Gratiæ, nihil ei tribuit: imo ab ea accipit unde non impediat, quia ab ea accipit unde ei consentiat.

Obj. 5. Secundum nos Gratia quæ est congrua in talibus circumstantiis, non esset congrua in aliis. Ergo Gratia habet suam congruitatem a circumstantiis extrinsecis, quod est absurdum.

Resp. Nego conseq. Nam Gratia congruitatem habet suam formaliter a se ipsa sola, seu a sua entitate, sed contingenter impedibiliter, & præsuppositis quibusdam circumstantiis extrinsecis, & interna habitudine voluntatis, quæ sunt respectu Gratiæ congruæ pura conditio sine qua non. Sic combustio est ex sola virtute ignis dependenter tam ab approxi-

proximatione tamquam conditione sine qua non.

Nota. Gratia specialiter congrua est illa, quæ operatura est consensum voluntatis in talibus circumstantiis, unde præsupponit circumstantias ut aliquid sibi extrinsecum. Nam Gratia congrua non est ea quæ congruit voluntati in quibuslibet circumstantiis, sed tantum in certis: Gratia enim congrua ea est quæ ita congruit voluntati in talibus circumstantiis, ut voluntas eis consentiat. Hinc congruitas Gratiæ est habitudo ad voluntatem taliter dispositam. Gratia autem hanc habitudinem, proportionem, convenientiam, contemperationem specialem cum voluntate totaliter disposita habet formaliter a sua majore intensione, vel a sua entitate talis speciei. Unde suam congruitatem habet a se formaliter, efficienter vero a Deo misericorditer illam dante in talibus circumstantiis, in quibus a voluntate non impeditur ejus congruitas.

Obj. 6. Si gratia efficax sit essentialiter congrua, Gratia mere sufficiens est incongrua. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. seq maj. Gratia sufficiens est incongrua negative, hoc est, non congrua specialiter, *conc. seq. maj.* Est incongrua positive, *nego seq. maj.* Cum Gratia efficax dicitur congrua, intelligi debet congrua speciali aliquo modo, quo non est Gratia inefficax; sive intelligi debet congrua tali modo speciali, ut voluntas re ipsa ei consentiat, sed×congruitate quadam generali non speciali: Gratia enim quæ dat veram & completam potentiam agendi salutariter, debet aliquo modo congruere voluntati.

Ex dictis patet Gratiam efficacem a sufficienti differre per specialem congruitatem, & infallibilitatem effectus: quia utraque caret Gratia mere sufficiens.

CAPUT IV.

De Gratia sufficiente.

ARTICULUS I.

Utrum detur Gratia sufficiens.

§. I.

Nota 1. Agitur hic de Gratia sufficiente prout distinguitur ab efficaci ideoque de Gratia mere sufficiente, quæ est auxilium supernaturale, præbens voluntati completam & expeditam agendi bonum salutare potentiam, quod tamen effectu, ad quem datur, caret ex culpa voluntatis nolentis ei consentire. Sive Gratia sufficiens est secundum omnes Catholicos Gratia excitans dans completam bonum salutare agendi, vel malum vitandi potentiam, quæ caret effectu ad quem datur, quia voluntas non vult ei consentire.

Nota 2. Gratia sufficiens, alia est proxime sufficiens, quæ nempe dat posse proxime aliquid, & alia remote sufficiens, quæ nempe dat posse proxime aliquid quo obtineatur auxilium dans posse proxime agere aliud: talis est Gratia orandi. Unde Gratia sufficiens generatim est ea, quæ dat vel posse proxime agere id ad quod datur, vel certe posse proxime aliquid, quo obtineatur auxilium dans posse illud proxime agere: quæ tamen Gratia effectu suo caret ex resistentia voluntatis creatæ.

Nota 3. Jansenius, l. 3. de Gratia Christi rejicit omnem Gratiam *sufficientem* pro statu naturæ *lapsæ; vultque omnem Gratiam Christi esse efficacem*, & habere omnem effectum ad quem datur & quem habere potest in iis circumstantiis in quibus datur, nempe relate ad motus concupiscentiæ. Sic enim, lib. 3. de Gratia Christi, c. 1. ait: *Nullum igitur jam jam dari hominibus lapsis adjutorium sufficiens, quin sit simul efficax, in Augustini principiis exploratum est.* Imo ibidem dicit, Gratiam sufficientem esse Pelagianum adjutorium: *Dat enim*, inquit: *homini posse si velit, non velle quod possit, ac proinde est Pelagianum adjutorium non Christi Salvatoris*. Duplicem autem Gratiam efficacem admittit, ut supra dictum est unam parvam seu imperfectam, alteram magnam ac perfectam. Gratia efficax parva ac imperfecta est ea, quæ boni complacentiam vel desiderium inefficax inspirat, propter quod solum datur a Deo; & in iisdem circumstantiis in quibus datur, non potest plenum effectum nec alium habere, propter majorem concupiscentiæ delectationem: ac proide proprie ei non resistitur. Nam proprie loquendo resistere Gratiæ est eam frustrare effectu, quem habere potest in iis circumstantiis, in quibus datur. Gratia varo efficax magna ac perfecta est ea, quæ producit efficacem volitionem & operationem boni. Hæ Gratiæ juxta ipsum differunt tantum ratione majoris vel minoris effectus.

Nota 4.

× Sed gratia inefficax est congrua congruitate

Nota 4. In doctrina Jansenii & ejus discipulorum duplex distinguitur potentia ad bonum, quam gratia habet & dat, nempe absoluta, & relativa. Potentia absoluta ad bonum est ea, quam gratia habet, si gratia secundum se duntaxat spectetur, præcisis subjecti cui datur circumstantiis & concupiscentia. Relativa est ea, quam gratia habet & dat relate ad majorem vel minorem delectationem terrenam concupiscentiæ subjecti cui inest. Hac distinctione fucum faciunt Jansenistæ Catholicis objicientibus justum cum gratia parva efficaci non habere veram potentiam servandi præceptum; siquidem secundum doctrinam Jansenianam illa gratia non potest alium effectum habere in illo justo, nisi ut excitet velleitatem seu desiderium inefficax. Nam respondet in illo justo esse perfectam, completam & expeditam potentiam ad servandum præceptum, & superandam tentationem, sed hoc intelligunt de potentia absolute sumpta, & præcisis subjecti circumstantiis, non vero relate ad circumstantiam in qua versatur ille justus, nempe ad motum concupiscentiæ intensiorem: in qua circumstantia necessitatur ad violandum præceptum per majorem illam terrenam delectationem. Unde perinde est ac si dicerent: si hic homo non haberet tam vehementem motum concupiscentiæ, gratia daret ei sufficientem potentiam volendi & agendi bonum, qua caret in eis circumstantiis in quibus versatur, & tenetur salvare præceptum. Ac proinde justus qui præceptum violat, non habet in iis circumstantiis, in quibus violat & tenetur servare præceptum, non habet, inquam, veram potentiam illud servandi: sed habet tantum potentiam abstractam, & inutilem pro praxi, quippe quæ ad exercitium bonis operis nil conferre potest; siquidem delectatio intensior nunquam a delectatione opposita minore superari potest, & voluntas semper necessitatur a majore delectatione secundum principium fundamentale Jansenianæ doctrinæ.

Hanc porro gratiam efficacem parvam, quæ consistit in gratia excitante minus intensa quam sit concupiscentiæ motus, vocant Jansenistæ gratiam sufficientem in sensu thomistico. Sed manifeste abutuntur terminis: nam cum illa gratia parva impossibile est, ut justus servet præceptum in iis circumstantiis in quibus urget; & illa gratia est tantum sufficiens pro aliis circumstantiis, in quibus nunc non versatur ille justus, nempe pro casu in quo concupiscentiæ motus abesset, vel minus intensus foret quam gratia.

Nota 5. Ex dictis facile intelligitur, quo sensu Jansenistæ hæresim suam pertinaciter retinentes, dicunt 1. Mandata non esse justis impossibilia, nempe impossibilitate absoluta tantum, seu præcisa circumstantia terrenæ delectationis intensioris, licet sint impossibilia impossibilitate relativa seu relate ad concupiscentiæ motum intensiorem: sive mandata non esse impossibilia justo illa violanti, si justus ille careret tentatione & delectatione terrena majore, licet sint illi impossibilia impossibilitate relativa, & pro tempore quo violantur. 2. Gratiæ interiori resisti, nempe quoad effectum ulteriorem quem habere potest in aliquo casu, non autem quem habere potest in iisdem circumstantiis in quibus datur. 3. Ad libertatem requiri immunitatem a necessitate absoluta scilicet seu absolute sumpta, non autem relativa. 4. Humanam voluntatem posse gratiæ resistere vel obtemperare, nempe si gratia absolute seu secundum se præcise spectetur, non vero si relative, & quatenus est intensior motu concupiscentiæ. Christum mortuum esse etiam pro reprobis, quatenus meruit & confert multis reprobis quasdam gratias, quæ absolute & secundum se spectatæ possunt eos ad salutem perducere; quamvis non possint si spectentur relate ad præsentes illorum dispositiones & tentationes. Atque ita unius vocis æquivocatione hæresim suam occultare putant & irrident judicium Ecclesiæ, quæ eorum doctrinam damnavit.

§. II.

Dico. In hoc statu naturæ lapsæ & per Christum reparatæ, datur gratia vere ac mere sufficiens, quæ scilicet effectu ad quem datur, caret ex culpa voluntatis, & ad quem ponendum dat veram ac completam potentiam etiam relative ad præsentem difficultatem, tentationem, & concupiscentiæ motum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Prov. c. 1. *vocavi, & renuisti; extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret: despexistis omne consilium meum, & increpationes meas neglexistis. Ego quoque in interitu vestro ridebo, & subsanabo, cum vobis id, quod timebatis, advenerit.* Quæ gravissima objurgatio esset iniqua, si ii qui objurgantur, non habuissent Gratiam interiorem vere sufficientem, sine qua

qua Deo vocanti obsequi non poterant, & quæ effectu ad quem data est, caruit ex culpa voluntatis.

Isai. c. 5. Sic Deus Israelitis loquitur: *quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei: An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Certe si Israelitæ in iis circumstantiis in quibus versabantur, non habuerunt gratias vere sufficientes ad exercenda bona opera præscripta, Deus non potuit vere ac serio dicere; quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, nempe ut fructus bonorum operum faceret; nec potuit expectare, ut opera salutaria ageret, cum hæc sine gratia vere sufficienti impossibilia sint.

Act. c. 7. Stephanus plenus Spiritu Sancto sic Judæos increpat: *vos semper Spiritui Sancto resistitis.*

Matth. c. 23. *Jerusalem, Jerusalem... quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Ergo Judæi in statu quo erant, habuerunt gratiam internam vere sufficientem ad credendum Christo, cui tamen credere noluerunt: alioqui hæc Christi exclamatio esset vana ac illusoria, & hæc verba (*quoties volui, & noluisti*) essent falsa.

Prob. 2. Ex Conc. Tridentino, sess. 6. c. 11. ubi ait: *nemo temeraria illa, & a Patribus sub anathemate prohibita voce uti* (debet) *Dei præcepta homini justificato ad observandum esse impossibilia. Nam Deus impossibilia non jubet; sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis, &c.* Ergo ex Concilio omnes justi habent gratiam, per quam vere possint servare omnia Dei præcepta quando urgent; & tamen non omnes ea servant, nam multi justi peccant mortaliter; Ergo datur gratia vere sufficiens ad servanda mandata divina, quæ tamen non est efficax. Idem constat ex Conc. Arausicano II. c. 25.

Prob. 3. Ex his duabus Jansenii propositionibus ab Ecclesia damnatis ut hæreticis in sensu doctrinæ Jansenii. *Prima, aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.* Ergo contradictoria est de fide, nempe hæc: nulla Dei præcepta hominibus justis volentibus & conantibus sunt impossibilia; nec deest illis gratia, qua possibilia fiant, in iis scilicet circumstantiis in quibus versantur, & tenentur ea servare. Ergo justi omnes habent gratiam vere sufficientem ad servanda omnia præcepta; & tamen non omnes justi servant omnia præcepta, sed aliqui ea violant. Ergo datur in aliquibus justis gratia vere sufficiens ad servanda mandata Dei, quæ tamen caret effectu ad quem datur, & quem habere potest. Ergo datur in statu naturæ lapsæ gratia vere ac mere sufficiens. Quæ conclusio secundum omnes Catholicos est de fide, nec est mere Theologica, nam elicitur per simplicem explicationem.

Secunda: interiori gratiæ in statu naturæ lapsæ nunquam resistitur. Quæ propositio in libro Jansenii hunc habet sensum: Gratia omnis hominibus lapsis data habet omnem effectum propter quem datur a Deo, & quem habere potest in iis circumstantiis in quibus datur. Ergo est de fide, dari aliquam gratiam, quæ ex culpa voluntatis non habet effectum ad quem est sufficiens in iis circumstantiis, in quibus ei resistitur: ideoque est de fide dari gratiam vere ac mere sufficientem.

Prob. 4. Ex S. Augustino, qui passim hanc veritatem tradit vel supponit. Ex multis textibus quatuor eligo. 1. lib. 83. Quæstionum, quæst. 68. ait: *ad illam cœnam nec omnes qui vocati sunt, venire voluerunt, neque illi qui venerunt, venire possent, nisi vocati. Itaque nec illi debent sibi tribuere, qui venerunt, quia vocati venerunt. Nec illi qui noluerunt venire, debent alteri tribuere, sed tantum sibi: quoniam ut venirent, vocati erant in libera voluntate: Qui autem vocatus non venit, sicut non habuit meritum præmii ut vocaretur, sic inchoat meritum supplicii, cum vocatus venire negligit.* Hic S. Doctor loquitur de vocatione non solum externa, sed etiam & maxime interna: nam loquitur de vocatione, quæ veniendi voluntatem efficit in iis, qui vocati venerunt. Item loquitur de vocatione, qua qui vocati sunt, sibi soli tribuere debent, quod non venerunt, quia ut venirent erat in eorum libera potestate. Sed sine vocatione interna seu gratia excitante nemo potest venire ad Christum. Ergo ex S. Augustino datur aliqua vocatio interna, quacum aliqui venire ad Christum potuerunt in iis circumstantiis in quibus versabantur; & tamen non venerunt ex sua sola culpa, nam id sibi soli tribuere debent. Atqui vocatio interna quacum homines possunt venire ad Christum per fidem & dilectionem, & tamen quacum non veniunt ex culpa sua, est gratia excitans

tans vere ſufficiens, & tamen non eſt efficax. Ergo 2. lib. de corr. & grat. c. 7. *juſtior enim videtur excuſatio dicentium, non accepimus audientiam, quam dicentium, non accepimus perſeverantiam: quoniam poteſt dici homo, in quo audieras & tenueras, in eo perſeverares ſi velles; nullo modo autem dici, poteſt: id quod non audieras, crederes ſi velles.* Ergo homo qui non perſeverat in fide & charitate, non habet excuſationem; quia perſeveraſſet ſi voluiſſet. Ergo qui non perſeverat, potuit perſeverare, ac proinde habuit gratiam vere ſufficientem ad perſeverandum, cui noluit conſentire. 3. Epiſt. 153. *pertinet ergo ad nos, ut boni ſimus, accipere & habere quod dat, qui de ſuo bonus eſt, quo quiſque neglecto, de ſuo malus eſt.* 4. *l.* 1. de peccatorum merit. c. 39. *ſi* (parvulus) *poſt baptiſmum vixerit, atque ad ætatem capacem præcepti pervenire potuerit, ibi habet* (concupiſcentiam) *cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo ſuperet, ſi non in vacuum Gratiam ejus ſuſceperit, ſi reprobatus eſſe noluerit.* Ubi clare ſignificat adultos peccatores non eſſe reprobatos, niſi quia gratiæ Dei conſentire nolunt.

Accedit ratio Theologica. Quia Deus vult ſincere ſalvare omnes homines: ergo dat omnibus media vera ſufficientia ad ſalutem, quibus tamen multi non conſentiunt, cum multi non ſalventur. Item Deus vult, ut omnia ſua præcepta obſerventur ab omnibus. Ergo dat gratias ſufficientes ad ea ſervanda: alioqui vellet rem impoſſibilem, & homines obligaret ad impoſſibile; & tamen ſæpe violantur. Ergo.

Confirm. Ex his Queſnelli propoſitionibus ab Eccleſia damnatis 13. *Quando Deus vult animam ſalvam facere, & eam tangit interiori gratiæ ſuæ manu, nulla voluntas humana ei reſiſtit.* 15. *Quando Deus mandatum ſuum, & ſuam externam locutionem comitatur unctione ſui ſpiritus, & interiori vi gratiæ ſuæ, operatur illam in corde obedientiam, quam petit. Adde multas alias ſequentes.*

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Gratia ſufficiens non reperitur in Scriptura: ergo non datur.

Reſp. Quamvis nomen gratiæ ſufficientis non reperiatur in Scriptura: at res per illud ſignificata habetur in Scriptura & Traditione. Quod ſufficit; & vero quis neſciat nova ſubinde nomina ab Eccleſia fuiſſe adhibita ad melius exprimendas res fidei jã olim creditas?

Obj. 2. Iſai. c. 55. Deus dicit: *Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum, ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his ad quæ miſi illud.*

Reſp. Hic per *verbum* intelligitur, non gratia interna, ſed aliquid aliud a ſola Dei voluntate pendens, nempe promiſſum de Fœdere Novi Teſtamenti, de Meſſia, & bonis per eum dandis. Et vero verbum Dei proprie eſt res a Deo revelata. Certe multæ res a Deo hominibus relevatæ, non ideo ab illis implentur: Sic præcepta divina a Deo hominibus declarata non ſemper ſervantur. Præterea gratia interna non caret omni effectu, nec redit vacua: nam 1. ſaltem hunc habet effectum a Deo intentum, ut manifeſtet divinam benignitatem, miſericordiam, providentiam, ac ſinceram voluntatem ſalvandi omnes & ſingulos homines. 2. Si non obtinet in homine ei reſiſtente effectum a miſericordia divina intentum redundat in effectum juſtitiæ reſpectu illius. Deus enim, ut docet S. Thomas virtualiter duplicem habet intentionem, nempe ut bonum fiat, & ut homo qui non vult bonum agere, pœnam ſubeat. Unde cum alterutrum ſemper fiat, verbum Dei ſive exterius ſive interius ad ipſum non redit vacuum. Denique ſi textus objectus gratiam internam ſpectaret, intelligeretur reſpectu illorum ad quos ex voluntate efficaci ſalutis mittitur verbum internum ſeu gratia: nam re vera reſpectu illorum nempe electorum nunquam de facto redit vacuum, ſed ſemper proſperatur.

Obj. 3. Chriſtus, Joann. c. 6. ait: *Omnis qui audivit a Patre & didicit, venit ad me.* In quæ verba ſic habet S. Auguſtinus, l. de prædeſtin. Sanct. c. 8. *Quid eſt, omnis qui audivit a Patre & didicit, venit ad me, niſi, nullus eſt qui audiat a Patre & diſcat, & non veniat ad me? Si enim omnis qui audivit a Patre & didicit, venit, profecto omnis qui non venit, non audivit a Patre, nec didicit: nam ſi audiſſet & didiciſſet, veniret.* Et inferius. *Hæc itaque gratia, quæ occulte humanis cordibus divina largitate tribuitur, a nullo duro corde reſpuitur: ideo quippe tribuitur, ut cordis duritia primitus auferatur.*

Reſp. Hic & in aliis ſimilibus locis agitur de gratia efficaci, quæ revera ſemper effectum ſuum habet. Sed præter gratiam efficacem datur alia vere ſufficiens, quæ dat

completam potentiam agendi bonum, & tamen ex culpa voluntatis caret effectu ad quem datur, & quem habere potest in his circumstantiis in quibus datur, ut constat ex aliis locis Script. & S. Aug. in probatione allatis.

Nota. S. Augustinus, in suis contra Pelagianos & Semipelagianos libris, agit praecipue de Gratia efficaci; tum quia est species perfectissima: sic cum generatim describitur Orator vel Poeta, exhibetur is qui in illo genere sit perfectissimus. Tum quia cum Pelagius diceret hominem solis viribus naturalibus bona ac salutaria opera facere, debuit Augustinus pro necessitate gratiae pugnans docere, quod Deus per suam gratiam hujusmodi opera faciat, & consequenter loqui de gratia quatenus re ipsa bonum opus operatur, seu de gratia efficaci. Sive quia controversia contra Haereticos illos erat praesertim utrum actus salutaris, seu aliquo modo conducens ad salutem fieret sine gratia interna praeveniente omnem usum libertatis, & immediate efficiente voluntatem: Gratia autem qua fit actus salutaris, est gratia efficax. Denique quia agebatur de praedestinatione gratuita ac gratia re ipsa cum salute connexa. Loquitur S. Doctor de gratia. Praeterea S. Doctor saepe loquitur de gratia efficaci, non ut efficaci, sed praecise ut est auxilium gratuitum, necessarium. Et variis in locis loquitur de gratia in genere, nempe prout praescindit ab efficaci & sufficiente.

Dices. S. Augustinus explicat de gratia efficaci illud Christi, Joann. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater traxerit eum*. Ergo sine gratia efficaci homo non potest facere bonum, ideoque non habet completum posse.

Resp. Disting. conseq. Sine gratia efficaci homo non potest facere bonum potentia reducenda ad actum, idque ratione connexionis alicujus veritatis cum alia veritate, *conc. conseq.* Potentia ad actum mere reducibili, *nego conseq.*

Obj. 3. S. Augustinus, lib. 1. ad Simplic. dicit: si Deus miseretur, jam volumus.

Resp. Loquitur de misericordia speciali, qua Deus vocat hominem quomodo scit ei congruere ut vocantem non respuat.

Obj. 4. Ex S. Augustino necesse est voluntatem Dei semper impleri. Ergo cum Deus det gratiam ut fiat bonum, illa semper habet effectum.

Resp. Distinguo ant. Necesse est impleri Dei voluntatem absolutam & efficacem, *conc. ant.* Dei voluntatem inefficacem & conditionatam licet sinceram, *nego ant. & conseq.* Deus autem non semper vult efficaciter, ut agamus bonum, & consentiamus gratiae. Hinc S. Augustinus duplicem distinguit vocationem, unam quae est secundum propositum, id est decretum Dei gratuitum & efficax, & haec semper habet effectum: alteram, quae non est secundum propositum, & haec effectu ad quem datur, caret, quia voluntas non vult ei consentire.

Dices. Voluntati Dei nemo resistit, juxta illud, Rom. 9. *Voluntati ejus quis resistit?* Sed si daretur gratia mere sufficiens, voluntati Dei resistetur, Ergo.

Resp. Disting. maj. Nemo resistit voluntati Dei efficaci, *conc. maj.* Voluntati inefficaci, *nego maj.* Nam, Isai. 65. Deus dicit. *Quae nolui elegistis*. Et vero Deus vult praecepta sua ab omnibus observari: & tamen saepius violantur quam observentur.

Obj. 5. Gratia sufficiens ex S. Augustino est auxilium sine quo non fieri potest opus salutare. Sed ex eodem S. Doctore auxilium sine quo non, fuit auxilium proprium naturae innocentis; nec datur in statu naturae lapsae nisi auxilium quo, per quod intelligit gratiam irrepudiabilem. Ergo.

Resp. S. Doctor per auxilium sine quo non intelligit non quodvis auxilium sufficiens, sed duntaxat auxilium datum Adamo ad perseverandum in justitia originali, praeter quod auxilium Adamus habuit alia auxilia efficacia, quibus bonum egit in illo statu. Per auxilium vero quo intelligit, non gratiam actualem interiorem, sed ipsam perseverantiam finalem formalem datam electis in statu naturae lapsae, quae consistit in morte in statu gratiae.

Obj. 6. Gratia sufficiens est adjutorium possibilitatis, non voluntatis & actionis. Sed tale adjutorium est Pelagianum. Ergo.

Resp. Disting. maj. Id est, gratia sufficiens est adjutorium dans voluntati completum posse, seu completam potentiam agendi bonum, sed non faciens ut voluntas re ipsa velit & agat, *conc. maj.* Id est, est adjutorium non immediate movens, excitans & corroborans voluntatem ad agendum bonum salutare, *nego maj.* Gratia mere sufficiens non est adjutorium possibilitatis in sensu Pelagii: nam juxta Pelagium, adjutorium possibilitatis non dabat posse simpliciter; sed solum posse facilius, & consistebat tantum in Lege ac Doctrina exterius vel etiam

inte-

interius propositis. Pelagius enim contendebat liberum arbitrium per se solum valere ad quodlibet opus salutare, ideoque non indigere gratia ad posse simpliciter, sed tantum ad facilius posse, & hanc gratiam constituebat in Lege & Doctrina, & exemplis Christi quæ ad Doctrinam revocari possunt, atque etiam ad summum in supernaturali illustratione mentis. At gratia sufficiens, quam cum Catholicis omnibus propugnamus, consistit non solum in supernaturali illustratione intellectus, sed etiam & potissimum in pia motione voluntatis indeliberata, & dat posse simpliciter velle & agere bonum salutare, voluntatem immediate excitando, elevando, corroborando & adjuvando ad illud volendum & agendum.

Dices. Pelagius docebat posse agere esse a Deo.

Resp. Per posse agere intelligebat liberum arbitrium sibi relictum, quod docebat esse a Deo creante, vel etiam extrinsecus tantum adjuvante, nempe per Legem & Doctrinam.

Obj. 7. Si datur gratia sufficiens, homo posset se ipsum arbitrio suo discernere ab aliis. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam ex eo quod homo cum gratia sufficiente possit agere bonum, sequitur tantum quod possit non impedire discretionem sui, consentiendo gratiæ, quatenus si consentiret gratiæ ut potest, esset discretus non a se, sed a Deo gratiam congruam ei dante in suppositione consensus. Si enim homo cum gratia sufficiente bonum salutare vellet, non vellet nisi dependenter a Deo ipsum saltem natura prius movente quomodo scit ei congruere ut velit. Nempe hæ duæ veritates (homo excitatus a Deo, vult & agit bonum: Deus excitat hominem quomodo ei congruit ut velit & agat bonum) ita sunt inter se connexæ, ut prima necessario supponat secundam, & secunda necessario inferat primam. Unde supponi non potest homo velle & agere bonum salutare, quin supponatur Deus saltem natura prius excitasse hominem quomodo scit ei congruere ut velit & agat bonum: ac proinde supponi non potest homo velle agere bonum, quin supponatur saltem natura prius esse a Deo discretus per gratiam congruam pure gratuitam.

Obj. 8. Si daretur grata mere sufficiens, esset bonum Dei, & recte peti posset a Deo. Falsum conseq. Nam illam petere est petere gratiam quæ effectu careat. Ergo.

Resp. Disting. maj. Gratia mere sufficiens esset donum Dei, ut est gratia vere sufficiens, & dat veram ac completam potentiam agendi bonum salutare, *conc. maj.* Ut est gratia mere sufficiens, seu ut involvit resistentiam voluntatis, *nego maj.* Gratia mere sufficiens spectata secundum se & ex parte Dei est Gratia vere sufficiens dans voluntati completam potentiam agendi bonum salutare; unde ut talis est donum Dei, & recte peti potest. At gratia vere sufficiens spectata ut mere sufficiens, est gratia spectata ut carens effectu ex culpa voluntatis: unde sic spectata non est donum Dei, sed involvit resistentiam culpabilem voluntatis. Quare gratia sufficiens ex parte Dei est magnum donum, non autem ut spectata ex parte hominis ei resistentis.

Obj. 9. Ecclesia petit tantum gratias efficaces. Ergo.

Resp. Nego conseq. Quia Ecclesia potest petere tantum id quod melius est. Præterea Ecclesia petit tantum gratias efficaces, non quia non dantur mere sufficientes; sed quia non salvabimur, nisi bonum re ipsa volendo & agendo, & bonum re ipsa nunquam volemus & agemus sine gratiis efficacibus; quamvis cum sufficientibus possemus bonum agere & salvari; & re ipsa bonum ageremus & salvaremur, si vellemus istis gratiis consentire.

Obj. 10. Gratia sufficiens nunquam habuit, & habitura est effectum. Ergo est inutilis, imo perniciosa.

Resp. Disting. antec. Nunquam habuit, & nunquam habitura est effectum in iis circumstantiis in quibus supponitur fuisse & fore mere sufficiens, idque ex sola culpa voluntatis, *conc. ant.* In omnibus aliis circumstantiis possibilibus, *nego ant.* Nam eadem secundum speciem, & intensionem gratia, quæ in aliquibus circumstantiis incongrua est & mere sufficiens in aliis multis potest esse congrua. Unde gratia sic est mere sufficiens pro aliquibus circumstantiis, ut possit esse & sit efficax pro aliis.

Dices. Gratia sufficiens est inutilis saltem pro iis circumstantiis in quibus est mere sufficiens.

Resp. Nego. Nam licet ex culpa voluntatis, reddatur subjecto inutilis, est tamen per se utilis etiam in iisdem illis circumstantiis: nam in iis dat voluntati completam potentiam agendi bonum, qua si vellet uti, bonum ageret. Sic pecunia non est per se

inutilis ei qui ea uti potest, sed non utitur. Præterea hæc gratia semper conducit ad Dei providentiam, benignitatem & sinceram voluntatem salvandi reprobos ostendendam.

Dices. Voluntas resistit gratiæ sufficienti in suam perniciem. Ergo hæc gratia est ei perniciosa.

Resp. Nego conseq. Nam voluntas potest huic gratiæ consentire, & per eam habet completam potentiam agendi bonum salutare. Hinc Alexander VIII. damnavit hanc propositionem: *Gratia sufficiens statui nostro non tam utilis est quam perniciosa est, sic ut proinde merito possimus petere a Gratia sufficienti libera nos Domine*. Et vero an Sacramenta dici possunt perniciosa ex eo quod multi iis in suam perniciem abutantur?

Nota. Hoc ipso quod dicitur gratia mere sufficiens, denotatur resistentia voluntatis, quæ impedit effectum gratiæ. Sed si voluntas consentiret, ut consentire potest, jam gratia illa haberet effectum. Quare gratia sufficiens nunquam effectu caret ex defectu alicujus virtutis ad agendum necessariæ, sed sola culpa voluntatis nolentis ei consentire.

Obj. 11. Gratia sufficiens secundum nos est debita naturæ: ergo non est vera gratia Christi.

Resp. Nego ant. Nam secundum nos gratia sufficiens est donum mere gratuitum, & prorsus indebitum naturæ. Deus enim juste potuit condere naturam intellectualem sine ordinatione ad finem supernaturalem: unde gratia quæ est medium ad finem supernaturalem assequendum, neque debetur naturæ intellectivæ, neque ab ea exigitur.

Dices. Saltem secundum nos ex hypothesi elevationis naturæ humanæ Deus illis debet gratiam.

Resp. Nego, Equidem ex hypothesi quod Deus naturam intellectualem gratis evehat ad finem supernaturalem, & ei det præcepta, quæ sine gratiæ auxilio observari nequeunt, tenetur, non quidem naturæ nostræ, intellectuali, sed sibi, non ex jure naturæ nostræ, sed ex sapientia & benignitate sua subministrare auxilia gratiæ, sine quibus creatura intellectualis non potest finem ad quem gratis elevata est, assequi, & servare præcepta sibi imposita. Nam si Deus ejusmodi auxilia non suppeditaret, creaturam intellectualem ordinaret ad finem, ad quem nollet eam pervenire, & impossibilia præciperet, quod sane repugnat sapientiæ ac bonitati infinitæ.

Loquor de creatura innocente. Nam quamvis Deus naturam humanam ad finem supernaturalem ordinaverit, posset tamen absque injustitia & indecentia omnibus hominibus gratiam sufficientem ad salutem denegare; quia cum omnes homines ex Adamo via naturali descendentes, peccarint in Adamo, & nascantur rei peccati originalis, aut saltem debiti illud contrahendi (quod addo propter Deiparam Virginem) digni sunt privatione omnis beneficii divinis spectati scilicet ut non redempti per Christum. Deus tamen gratiæ auxilia sine quibus mandata ejus servare non possumus, denegare nobis non potest ex sua sapientia & benignitate, si velit ut ea observemus, eorumque violationem supplicis æternis mulctari: nam Deus, utpote infinite sapiens ac bonus, non potest impossibilia præcipere, & ad culpam imputare omissionem eorum quæ absolute fieri non potuerunt.

Obj. 12. Gratia efficax est necessaria ad quemlibet actum salutarem. Ergo non datur gratia mere sufficiens.

Resp. Dist. anteced. Id est sine Gratia efficaci nemo agit bonum salutare, *conced. antec.* Id est sine gratia efficaci nullus potest fieri actus salutaris, *nego ant.* Vel si vis, *disting.* ut alibi, gratia efficax necessaria est propter meram connexionem unius veritatis cum alia, *conc.* Propter virtutem aliquam necessariam, ad agendum, quam includit gratia efficax, & qua caret gratia sufficiens, aut quæ non est in potestate habentis gratiam sufficientem, *nego antec. & conseq.*

Obj. 13. Gratia mere sufficiens opponitur gratiæ efficaci. Ergo cum gratia efficax sit vere sufficiens? Gratia mere sufficiens non est vere sufficiens.

Resp. Gratia mere sufficiens spectata ut vere sufficiens, non opponitur gratiæ efficaci, sed cum ea convenit, quatenus dat veram & completam potentiam agendi bonum salutare. Unde ei opponitur tantum quatenus connotat resistentiam voluntatis nolentis ei consentire. Cæterum hæ objectiones solvendæ sunt adversariis circa gratiam sufficientem datam Adamo in statu innocentiæ.

Nota. Gratia sufficiens includit concursum supernaturalem in actu primo, nempe omnipotentiam divinam paratam ad concurrendum supernaturaliter cum voluntate præmota per gratiam excitantem, si volun-

tas

tas velit ei consentire. Nam cum gratia excitante semper conjuncta est gratia adjuvans sumpta in actu primo, nempe omnipotentia divina parata sic concurrere. Gratia autem adjuvans sumpta in actu secundo, præter gratiam exitantem dicit supernaturalem Dei concursum actualem, qui est realiter & secundum entitatem idem actus salutaris creaturæ: unde non est auxilium actui prævium, & habens prioritatem causalitatis respectu determinationis voluntatis.

ARTICULUS II.

Utrum fidelibus justis detur Gratia sufficiens ad servanda Dei præcepta, & ad perseverandum in statu justitiæ.

§. I.

DIco 1. Fideles justi habent gratiam vere sufficientem ad servanda omnia præcepta etiam tum cum ea violant. Est de fide contra Jansenium, l. 3. de gratia c. 13.

Prob. 1. Ex Script. Ecclesiastici, c. 15. *si volueris mandata servare, conservabunt te.* Matth. c. 11. *jugum meum suave est, & onus meum leve.* Et, 1. Joann. c. 5. *mandata ejus gravia non sunt.* Quæ verba spectant saltem homines justos, & clare significant iis non deesse gratiam vere sufficientem ad servanda præcepta divina.

Prob. 2. Ex Patribus. S. Chrysostom. Homil. 8. de pœnit. *Nequaquam Dominum incuses, haud mandat impossibilia.* S. Hieron. in cap. 5. Matth. *sciendum est Christum impossibilia non præcipere.* S. Leone, serm. 6. de Passione Domini. *Juste nobis instat præcepto, qui præcurrit auxilio.* Sed præsertim ex S. Augustino, l. de Fide contra Manichæos, cap. 10. *quis non clamet stultum esse, precepta dare ei, cui liberum non est, quod præcipitur facere; & iniquum esse eum damnare, cui non fuit potestas jussa complere?* Et, l. de peccato rum meritis & remione, c. 6. *His atque hujusmodi aliis innumerabilibus testimoniis dubitare non possum, nec Deum aliquid impossibile homini præcepisse, nec Deo ad opitulandum & adjuvandum, quo fiat quod jubet, impossibile aliquid esse. At per hoc potest homo si velit esse sine peccato, adjutus a Deo.* Et l. de natur. & grat. c. 69. *eo quippe ipso quo firmissime creditur, Deum justum & bonum impossibilia non potuisse præcipere, hinc admonemur, & in facilibus quid agamus, & in difficilibus quid petamus.* In his textibus agitur de omnibus; de justis vero speciatim sic habet, in Psal. 39. *te jam justum ex fide viventem negliget, deseret, dimittet? Imo vero & hic fovet, & hic adjuvat, & hic necessaria subministrat, & noxia resecat. Dominus curam tui habet, securus esto ... ab artificis tui manu noli cadere ... nusquam tibi deest: tu illi noli deesse, tu tibi noli deesse.*

Prob. 3. Ex Conciliis. 1. Ex Conc. Arausicano II. Can. 25. ubi dicitur: *hoc secundum fidem Catholicam credimus, quod accepta per Baptismum Gratia, omnes baptizati, Christo auxiliante & cooperante, quæ ad salutem pertinent, possint & debeant, si fideliter laborare voluerint, adimplere.* Ergo fides Catholica docet omnes baptizatos, & a fortiori justos, posse adimplere ea omnia quæ ad salutem pertinent, ideoque habere gratiam sufficientem ad ea adimplenda, cum sine ea non possint. 2. Ex Conc. Tridentino, sess. 6. c. 11. supra citato, & can. 18. *Si quis dixerit, Dei præcepta homini etiam justificato & sub Gratia constituto esse ad observandum impossibilia, anathema sit.*

Prob. 4. Ex hac Jansenii propositione ab Ecclesia damnata ut hæretica: *aliqua Dei præcepta hominibus justis volentibus, conantibus secundum præsentes quas habent vires, sunt impossibilia: deest quoque illis gratia, qua possibilia fiant.* Ergo contradictoria est de fide, nempe nulla Dei præcepta hominibus justis esse impossibilia, etiam cum aliquod præceptum violant, nec eos destitui gratia, qua ipsis illud tunc redderetur vere possibile.

Ratio est, quia nempe Deus est infinite justus, sapiens & bonus.

Obj. 1. S. Hilarius, c. 32. in Matth. de Petro dicit: *amarissime flevit, recolens trepidationis culpam, se nec admonitum potuisse vitare.*

Resp. Petrus culpam vitare non potuit ex negligentia & defectu cooperationis, sed non ex defectu gratiæ saltem remote sufficientis. Sic Christus, Matth. 26. dicit Petro & sociis Apostolis: *non potuistis una hora vigilare mecum?* Quibus verbis significatur non impotentia antecedens, sed merus defectus voluntatis sibi vim inferendi. Unde in his & similibus locis significatur impotentia consequens, non antecedens liberam determinationem voluntatis.

Obj. 2. Aliqui Patres dicunt Petrum caruisse gratia ad confitendum Christum, item alios homines interdum carere gratia ad servanda præcepta.

Resp. Loquuntur vel de gratia efficaci, vel potius de gratia proxime sufficiente, non de gratia remote sufficiente, quæ est gratia orandi. Nam Patres dicunt simpliciter, quod homo aliquid non possit, quando caret gratia proxime sufficiente, ideoque potentia proxima illud agendi, quamvis habeat gratiam remote sufficientem, nempe gratiam orandi, per quam obtineri potest gratia proxime sufficiens. Quod constat ex S. Augustino, l. de grat. & lib. arbitr. c. 16. ubi ait: *ideo jubet aliqua quæ non possumus, ut noverimus quid ab eo petere debeamus*. Ergo ex S. Doctore cum non possumus aliqua quæ a Deo præcipiuntur, habemus tunc semper potentiam petendi, ideoque gratiam orandi.

Deus autem non semper dat etiam justis gratiam proxime sufficientem, vel in pœnam alicujus culpæ ac negligentiæ, vel ut homo sibi suæ infirmitatis conscius ad Deum confugiat, & humilior fiat.

Obj. 3. S. Chrysostomus, homil. 27. in Joann. dicit de Petri lapsu, quod non frigiditate, sed gratiæ defectu contigit. Et hom. 31. in epist. ad Hebræos, dicit negationem Petri non tam fuisse ex socordia, quam ex eo quod Deus eum deseruerat. Ergo ex S. Chrysostomo Petrus caruit gratia sufficienti.

Resp. Caruit quidem gratia proxime sufficiente, non autem remote sufficiente. Nam S. Doctor ibidem asserit Petrum habuisse gratiam orationis, quam quia neglexit, privatus gratia uberiore, Christum negavit. Et vero gratiam orationis habuisse, patet ex his Christi verbis, Matth. c. 26. quibus Petrum & alios Apostolos monet: *vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem*, nam Christus non hortatur ad aliquid impossibile.

Obj. 4. S. Augustinus, serm 124. de tempore ait: *quid est homo sine Gratia Dei, nisi quod fuit Petrus, cum negaret Christum? ... ideo B. Petrum paululum Dominus subdeseruit, ut in illo totum humanum genus posset agnoscere, nihil se sine Dei Gratia prævalere*.

Resp. 1. Hic sermo a viris eruditis rejicitur inter spurios.

Resp. 2. Hic textus significat tantum Petrum caruisse gratia proxime sufficiente, non vero remote sufficiente. Unde dicitur Dominus paululum subdeseruisse Petrum, non autem simpliciter deseruisse.

Obj. 5. S. Augustinus, l. de Natura & Gratia, c. 35. ait: *fideles enim orantes dicunt: & ne nos inferas in tentationem, sed libera nos a malo. Si adest possibilitas, ut quid orant?*

Resp. Doctor hic loquitur de possibilitate, quam asserebat Pelagius in esse libero arbitrio independenter a gratia interna præveniente, ut patet ex toto contextu, & ex his verbis quæ paulo post addit; *quid tantum de naturæ possibilitate præsumitur?* Unde ibi probat necessitatem gratiæ internæ. Et vero S. Augustinus, eodem libro, cap. 34. de peccatis ait: *ut in nostra potestate fuisse, ne acciderent, confitemur; ita ut sanentur, in illius magis esse misericordiæ quam in nostra potestate fateamur*.

Dices. S. August. dicit hominem etiamsi velit servare mandatum, tamen non posse.

Resp. Solum vult hominem non posse servare præceptum, etiamsi velit sed voluntate duntaxat infirma, inefficaci, & simplicis complacentiæ. At tunc habet gratiam orandi, ut habeat plenam & efficacem voluntatem & proximam potentiam servandi præceptum: quam obtinebit si gratia orationis utatur. Duplicem quippe S. Doctor distinguit voluntatem, aliam parvam ac debilem seu inefficacem, & aliam magnam, robustam seu efficacem: sic enim ait, l. de gratia & lib. arbit. c. 17. *qui ergo vult facere Dei mandatum & non potest, jam quidem habet voluntatem bonam, sed adhuc parvam & invalidam: poterit autem, cum magnam habuerit & robustam*.

Dices. S. August. serm. 106. de diversis ait: *Petrus promisit se moriturum pro Christo, & non potuit: plus ausus erat quam ejus capacitas sustinebat, plus promiserat quam poterat*.

Resp. Petrus caruit gratia sufficiente ad moriendum pro Christo, quando non urgebat præceptum moriendi pro ipso. Nam non semper datur justis gratia sufficiens pro quolibet actu bono, quando non urget præceptum illum faciendi. At cum urget præceptum aliquod, semper habent vel habere possunt gratiam vere sufficientem ad illud observandum. Præterea textus objectus intelligi potest de potentia proxima qua caruit Petrus, non de remota consistente in potestate orandi ad obtinendam proximam potentiam moriendi pro Christo.

Dices. Ex S. Augustino stultum est orare, ut facias quod in potestate habeas. Ergo si justi semper habent Gratiam sufficientem ad servanda præcepta, non deberent orare, quod falsum est.

Resp.

Resp. Neg.conseq.Quia justi non semper habent gratiam proxime sufficientem ad servanda præcepta, etiam cum urget eorum observatio; sed sæpe habent tantum gratiam remote sufficientem, nempe gratiam orandi, qua uti debent, ut Gratiam proxime sufficientem obtineant; qua si non utantur, ex culpa sua carent gratia proxime sufficiente. Unde violatio præcepti eis merito imputatur ad culpam, cum potuissent illud servare, nempe orando, deinde gratiæ per orationem comparatæ consentiendo. Hinc illud Conc. Trident. sess. 6. c. 11. *Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.* Igitur justi, dum urget præceptum, semper habent gratiam vel proxime, vel saltem remote sufficientem ad illud servandum. His adde quod debeamus a Deo petere non solum gratiam proxime sufficientem, sed etiam efficacem qua de facto mandata servemus. Denique S. Augustinus ibi intelligit potestatem naturalem, seu liberum arbitrium; nam loquitur contra Pelagium, qui docebat hominem ex solis naturæ viribus posse servare omnia præcepta.

Nota. Gratia proxime sufficiens ad servandum præceptum est ea, quæ dat proximam ac completam potentiam servandi præceptum, estque gratia excitans ac corroborans immediate ad illud servandum. Gratia vero remote sufficiens ad servandum præceptum est ea quæ dat proximam potentiam petendi auxilium dans proximam potentiam servandi præceptum: nempe est gratia dans completam ac proximam potentiam orandi, per quam orationem obtinetur auxilium illud dans proximam potentiam servandi præceptum. Hinc gratia sufficiens generatim revocatur ad gratiam actionis, & gratiam orationis.

Obj. 6. Deus nulli debet gratiam; ergo eam denegare potest etiam justis.

Resp. 1. Disting. anteced. Deus nulli debet gratiam, si eam non promiserit, *conc. antec.* si eam promiserit, *neg. ant.* Nam Deus ex hypothesi quod gratiam promiserit, debet ex debito fidelitatis gratias promissas dare. Deus autem, cum gratiam Sacramentis annexuerit, omnibus, ea recte suscipientibus promisit gratiam habitualem, & gratias actuales ad illam conservandam, atque ad finem cujusque Sacramenti proprium assequendum necessarias.

Resp. 2. Neg. conseq. Nam etiamsi Deus nulli debeat gratiam; tamen sibi debet, ut gratias ad servanda præcepta a se imposita necessarias præbeat. Quia sibi debet, ut sapienter agat, non exigendo impossibilia a sua creatura. Porro Gratia dicitur & est gratuita, quia non debetur naturæ, & datur semper ex gratuita voluntate Dei, qui gratuito eam promisit.

§. II.

Dico 2. Omnibus justis datur gratia vere sufficiens ad perseverandum in statu justitiæ: quæ sola eorum culpa qui non perseverant, est mere sufficiens. Est de fide.

Hæc assertio constat ex prima; nam si omnes fideles justificati habent semper gratias vere sufficientes ad servanda omnia præcepta quando urgent, patet eos etiam habere gratias vere sufficientes ad perseverandum in justitia accepta. Nam habere gratias sufficientes ad perseverandum nil aliud est, quam habere gratias vere sufficientes ad servanda omnia præcepta, quæ decursu vitæ urgent, ideoque ad non peccandum mortaliter reliquo decursu vitæ; siquidem perseverare in gratia est gratiam conservare usque ad mortem, servando omnia præcepta quæ urgent toto reliquo vitæ curriculo, & sic non peccando mortaliter usque ad mortem. Tamen adhuc

Probatur hæc assertio. 1. Ex Scriptura. Joann. c. 14. *qui diligit me, diligetur a Patre meo; & ego diligam eum.* Certe si Deus specialiter amat justos, non illis denegabit auxilia ad perseverandum necessaria 1. Cor. c. 10. *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* Ideoque dabit auxilium sufficiens ad superandas tentationes, & ad vitandum mortale peccatum. 2. Ex Conc. Tridentino, sess. 6. cap. 13. ubi de justificatis ait: *in Dei auxilio firmissimam spem collocare, & reponere omnes debent. Deus enim, nisi ipsi illius gratiæ defuerint, sicut cepit opus bonum, ita perficiet, operans velle & perficere.* Et, c. 11. *Deus sua gratia semel justificatos non deserit, nisi ab eis prius deseratur.* Ergo justi omnes perseverare possunt in justitia accepta, si non desint gratiæ Dei; nec deseruntur a Deo, nisi prius eum deserant: ergo habent gratias vere sufficientes ad perseverandum, 3. Ex S. Augustino, in Psalm. 39. supra cit. & l. de Nat. & Grat. c. 26. ubi ait: *non deserit si non deseratur, ut pie semper justeque vivatur.* Ergo justus, si non deserat Deum

per

per mortale peccatum, ideoque quandiu justus est, semper a Deo ad pie justeque vivendum adjuvatur, scilicet per gratiam interiorem vere sufficientem, sine qua nemo pie justeque vivere potest. 4. Ratione allata. Quia justi habent gratias vere sufficientes ad servanda omnia præcepta quæ urgent, ideoque ad vitandum mortale peccatum, quod est gravis violatio præcepti, & consequenter ad perseverandum in statu gratiæ.

Nota. In his & sequentibus articulis agitur de gratia sufficiente prout præscindit ab efficaci, & inefficaci seu mere sufficiente, agitur enim solum de gratia quæ det completam potentiam agendi bonum salutare.

Obj. 1. Conc. Trident. sess. 6. can. 22. sic pronunciat: *si quis dixerit justificari vel sine speciali auxilio Dei, in accepta justitia perseverare posse, vel cum eo nō posse, anathema sit.*

Resp. Vel Concilium loquitur de potentia reducenda ad actum, non de potentia reducibili tantum: vel per speciale auxilium intelligit gratiam actualem superadditam gratiæ habituali, ita ut sensus sit, quod ad perseverandum in statu gratiæ non sufficiat ipsa gratia sanctificans semel accepta, sed requiratur insuper auxilium gratiæ actualis, præscindendo ab efficaci & inefficaci.

Obj. 2. Ex S. Augustino, l. de dono persever. cap. 22. justis reprobis subtrahuntur obediendi vires.

Resp. Solum vult justis reprobis subtrahi obediendi vires efficaces, vel etiam proxime sufficientes in pœnam neglectæ orationis, non vero vires saltem remote sufficientes. Quare S. Prosper Augustini discipulus, in responsione ad 12. objectionem Gallorum ait: *vires obedientiæ non ideo cuiquam subtraxit, quia eum non prædestinavit: sed ideo eum non prædestinavit, quia recessurum ab ipsa obedientia esse prævidit.*

Obj. 3. Si justis omnibus datur gratia sufficiens ad perseverandum, quærenti cur unus perseveret, non alter, recurrendum est ad inscrutabilia Dei judicia; sed responderi poterit, quia unus consentit gratiæ, alter non. Atqui hoc repugnat S. Augustino, l. de dono persever. c. 9. ubi ad hanc quæstionem non aliter respondet quam recurrendo ad inscrutabilia Dei judicia. Ergo.

Resp. Neg. seq. maj. Nam quamvis possit ita responderi, tamen semper recurrendum est ad inscrutabilia Dei judicia. Ulterius enim quærenti causam efficientem & primariam cur unus consentiat gratiæ & alter non consentiat, cur unus perseveret & alter non perseveret, responderi debet, quia uni datur gratia congrua usque ad finem vitæ, alteri non datur; quia unus ante lapsum rapitur ex hac vita, alter post lapsum rapitur. Jam vero cur uni detur gratia congrua, non alteri: cur Deus unum rapiat ex hac vita dum est in statu gratiæ, alterum non rapiat, nisi postquam peccato gratiam amisit, respondere non possumus nisi recurrendo ad inscrutabilia Dei judicia, exclamando cum Apost. *O altitudo!* &c. *Non volentis, neq; currentis sed miserentis est Dei, qui cujus vult, miseretur, & quem vult indurat.*

Obj. 4. Non omnes justi habent donum perseverantiæ. Ergo non omnes possunt perseverare.

Resp. Neg. conseq. Nam per donum perseverantiæ vel intelligitur perseverantia ipsa formalis finalis, quæ est mors in statu gratiæ, vel collectio gratiarum efficacium, quibus justi certo perseverant, vel utrumque simul. At sine ipsa perseverantia formali, sine gratiis efficacibus cum illa infallibiliter connexis, fideles justi possunt perseverare in statu gratiæ usq; ad mortem: nam habent gratias vere sufficientes ad servanda omnia precepta, ideoque ad vitandum mortale peccatum, ut cōstat ex dictis.

ARTICULUS III.

Utrum fideles peccatores habeant Gratiam sufficientem ad conversionem.

§. I.

Dico 1. Fidelibus peccatoribus non obduratis datur pro loco & tempore gratia sufficiens ad conversionem. Ita Catholici omnes.

Prob. 1. Ex Script. Ezechiel. c. 33. *vivo ego, dicit Dominus, nolo mortem impii, sed ut convertatur impius a via sua, & vivat.* Et, 2. Petri, c. 3. *patienter agit* (Deus) *propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Quæ loca spectant saltem peccatores non obduratos. Deus autem non potest velle sincere & serio, ut peccatores non pereant, sed convertantur, nisi det eis pro loco & tempore gratiam sufficientem ad conversionem, alioqui vellet serio rem impossibilem, nempe conversionem peccatoris, quæ est impossibilis sine gratia sufficienti.

Prob. 2. Ex S. Augustino, in Psal. 102. ubi

ubi hæc verba (*miserator & misericors Dominus, longanimis & multa misericordia*) exponens ait: *Quid tam longanimum? Quid tam multum in misericordia? peccatur & vivitur: accedunt peccata, augetur vita, blasphematur quotidie, & facit solem suum oriri super bonos & malos. Vocat undique ad correctionem, vocat undique ad pœnitentiam, vocat beneficiis creaturæ .... vocat per intimam cogitationem, vocat per flagellum correctionis: vocat per misericordiam consolationis longanimis & multæ misericordiæ. Sed observa ne longitudine misericordiæ Dei male utendo, tu tibi thesaurizes iram in die iræ ... cum tibi thesaurizaveris iram in die iræ, nonne experieris justum quem contempsisti benignum?*

§. II.

Dico 2. Peccatoribus etiam excœcatis & obduratis datur gratia sufficiens ad conversionem. Est longe communior contra aliquos Doctores.

Prob. 1. Ex Script. Act. c. 7, sic Stephanus Spiritu Sancto afflatus, Judæos excæcatos & obduratos arguit: *Dura cervice & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui Sancto resistitis.* At illi Judæi obdurati dici non possunt semper resistere Spiritui Santo, nisi quia a Spiritu-sancto per gratiam internam excitabantur ad pœnitentiam, quam tamen agere nolebant. Et, ad Rom. c. 2. *An divitias bonitatis ejus* (Dei) *& potentiæ & longanimitatis contemnis? Ignoras quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? secundum autem duritiam tuam & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei.* Quæ verba significant Deum maxime commendare suam benignitatem, patientiam & longanimitatem erga peccatores obduratos, eos identidem excitando ad pœnitentiam per gratiam interiorem cui resistendo augent mensuram suppliciorum in diem Judicii, Item, Sap. 12. dicitur: *Si inimicos servorum tuorum & debitos morti cum tanta cruciasti attentione, dans tempus & locum, per quæ possent mutari a malitia, cum quanta diligentia judicasti filios tuos?* Ubi dicitur Deus dedisse Chananæis scelestissimis & obduratis hominibus tempus & locum, per quæ possent converti, ideoque gratiam ad conversionem sufficientem, sine qua converti non poterant. Denique ex 2. Petri, c. 3. *Patienter agit* (Deus) *propter vos, nolens aliquem perire, sed omnes ad pœnitentiam reverti.* Ubi nulla fit exceptio peccatorum, sed omnes, ideoque etiam obdurati hoc textum comprehenduntur.

Prob. 2. Ex S. August. qui in Psal. 6. hæc ait *Ea est cæcitas mentis; in eam quisquis datus fuerit, ab interiori Dei luce secluditur: sed nondum penitus, cum hæc vita est. Sunt enim tenebræ exteriores, quæ magis ad diem Judicii pertinere intelliguntur, ut penitus extra Deum sit, quisquis dum tempus est, corrigi noluerit. Penitus enim esse extra Deum quid est, nisi esse in summa cæcitate?* Addo S. Prosperum qui in responsione 15. ad objectiones Vincetianas ait: *Nemini Deus correptionis adimit viam, nec quemquā boni possibilitate dispoliat.*

Prob. 3. Auctoritate & praxi Ecclesiæ, quæ cum omnibus omnino adultis nullo excepto præcipiat, ut semel quot annis Sacramentum Pœnitentiæ suscipiant cum vera contritione imo, & Eucharistiam quæ gratiæ statum exigit, supponit omnes & singulos Fideles etiam obduratos posse se convertere ad Deum, ideoque accipere gratiam sufficientem, sine qua impossibilis est conversio.

Accedit ratio. Quia obdurati sunt adhuc in statu viæ. Ergo possunt adhuc ad terminum, nempe cœlestem patriam tendere ad quod requiritur auxilium gratiæ. Item nemo in hac vita debet de sua salute desperare: alioqui violaret præceptum spei, quod omnes viatores semper obligat.

Obj. 1. Scriptura & Patres passim docent obduratos carere omni gratia.

Resp. Nego. Sed solum docent quod obdurati gratiam sufficientem ad conversionem non habeant omnibus momentis; & quod aliqui ad tempus omnino deserentur: item quod obdurati quamdiu in statu obdurationis manent, careant omni gratia congrua, & sæpe omni gratia proxime sufficiente ad conversionem. Sed tunc saltem interdum habent gratiam remote sufficientem, nempe gratiam orationis per quam obtinere possunt gratiam immediate excitantem ad conversionem.

Obj. 2. Illud, Amos, cap. 2. *Super tribus sceleribus Damasci, & super quartum non convertam.*

Resp. Ibi agitur, non de gratia conversionis deneganda Damasco, sed de punitione Syriorum per calamitates temporales, quas Deus decreverat immittere post certum numerum peccatorum, quorum numerus definitus ponitur pro indefinito juxta morem Scripturæ multis in locis. Quod, si tamen placet

placet illum textum in sensu mystico intelligi de gratia conversionis, ad summum colligi potest, quod post certum numerum peccatorum nulla certis peccatoribus detur gratia conversionis efficax, vel ad summum gratia proxime sufficiens.

Obj. 3. Joan. c. 12. dicitur: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Isaias: excæcavit oculos eorũ, & induravit cor eorũ, &c.*

Resp. Hoc intelligitur de impossibilitate, non antecedente, sed consequente liberam voluntatis determinationem, ideoque voluntaria, ut docet S. Augustinus, tract. 53. in Joan. *Quare non poterant* (credere) inquit, *si a me quæratur, cito respondeo, quia nolebant.* Nam interdum in Scriptura & a Patribus homines dicuntur non posse facere, quod facere nolunt impediti magnis difficultatibus quas vincere non volunt. Sic Joan. c. 5. Christus dicit: *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, &c.* Ita etiam nos sic loquimur. Dici etiam potest illos Judæos ad tempus omni gratia sufficiente ad conversionem destitutos fuisse.

Dices. Ibi dicitur Deus Judæos excæcasse & indurasse.

Resp. Deus illos excæcavit & obduravit negative scilicet iis denegando gratiam congruam qua illuminarentur & excitarentur ad Fidem & charitatem, vel etiam gratiam proxime sufficientem, saltem ad tempus. At Deus non excæcat nec indurat positive, immittendo errorem, & impellendo ad obdurationem. Sed ad summum permissive & occasionaliter, faciendo aliquid quod præter Dei intentionem est peccatoribus occasio admittendi falsas persuasiones & pravum affectum, quo admonitiones divinæ contemnuntur, ut contigit Pharaoni ex occasione miraculorum a Moyse patratorum, quæ tamen fiebant ex directa Dei intentione ad eum convertendum, sed quæ Deus permisit carere hoc effectu ex culpa ipsius pharaonis.

Dices, Deus indurat etiam aliquando positive.

Resp. Indurat positive; sed duntaxat permissive & occasionaliter faciendo aliquid ex quo peccatores sumunt occasionem se se obdurandi, & hanc obdurationem permittendo. Unde, Exod. 8. de Pharaone dicitur: *Ingravavit cor suum.* Et, Sap. 2. *Excæcavit illos malitia eorum.* At Deus non obdurat positive & proprie impertiendo malitiam & obdurationem.

Obj. 4. S. Augustinus, lib. 1. ad Simplic. qu. 2. dicit obdurationem esse Deum nolle misereri, & Deum non frustra misereri, quia si miseretur, peccator convertitur.

Resp. S. Doctor solum vult obduratos tamdiu manere in statu obdurationis, quamdiu Deus eorum non miseretur misericordia illa speciali, qua vocat hominem quomodo scit ei congruere, ut vocantem non respuat, & sic convertatur. Quod non impedit, quominus erga obduratos misericordiam communem exerceat, eos identidem vocando quantum sufficit ut converti possint, & convertantur si velint.

Dices S. Augustinus, lib. de nat. & Grat. c. 22. ait: *Nec cogitat prævaricator Legis, quam digne lux deserat veritatis; qua desertus utique fit cæcus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur; vexatusque non surgat.*

Resp. Sensus est: prævaricatorem Legis deserit gratia conversionis proxime sufficiens, qua desertus plus necesse est offendat necessitate consequente negligentiam in petenda gratia conversionis.

Obj. 5. Si obdurati accipiant gratias sufficientes ad conversiones, non erit discrimen inter peccatorem obduratum & non obduratum.

Resp. Nego. Nam peccatores obdurati rarius accipiunt gratiam sufficientem ad conversionem, & sæpe remote tantum sufficientem; atque interdum ad tempus deserunt destituti omni gratia etiam remote sufficiente ad conversionem, quod non accidit peccatori non obdurato.

Nota. Inter peccatores alii sæpius & copiosius, alii rarius & parcius gratiam sufficientem ad conversionem accipiunt, prout Deus vult sua dona distribuere. Præterea Deus aliquos peccatores miraculose privat vita in flagranti delicto, vel permittit ut interficiantur: item permittit, ut aliqui peccatores statim post admissum crimen in amentiam perpetuam incidant. Quare loquor de peccatoribus, qui notabili aliquo tempore post peccatum vivunt rationis usu præditi.

§. III.

Dico 3. Non omnibus momentis, sed solum certis temporibus, datur peccatoribus gratia ad conversionem sufficiens. Unde quædam sunt tempora quibus peccatores præsertim obdurati carent omni gratia sufficiente ad pœnitentiam agendam.

Prob. 1. Ex Script. Isai. c. 6. *Excæca cor*

populi

populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne forte videat oculis suis, & auribus suis audiat, & corde suo intelligat, & convertatur, & sanem eum. Quæ verba significant subtractionem omnis gratiæ interioris factam ad tempus in pœnam peccatorum admissorum; nam plus significant quam subtractionem gratiæ efficacis. Et, Psal. 94. *Hodie si vocem audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Ideo nominatur *hodie*; & additur conditionalis particula *si*, quia non quotidie nec semper, sed certis tantum temporibus Deus vocat & excitat ad pœnitentiam. Item, 2. Tim. c. 2. Apostolus monet, ut peccatores patienter & mansuete corripiantur: *Ne quando Deus det illi pœnitentiam, ad cognoscendam veritatem & resipiscant a Diaboli laqueis.* Hæ voces (*Ne quando*) significant a Deo non semper dari gratiam sufficientem ad pœnitentiam agendam, sed quando Deo placet eam dare.

Prob. 2. S. August. in Psal. 147. ubi ait: *Ecce deserit peccatorem, ecce non vocat, ecce non aperit sensum, ecce non infundit gratiam.*

Prob. 3. Experientia multorum peccatorum, qui per tempus satis longum non experiuntur in se ullam internam motionem & excitationem ad pœnitentiam agendam.

Obj. 1. Illud, Apoc. c. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso.*

Resp. Deus non dicit se semper & continuo stare ad ostium cordis, & illud tangere omnibus momentis.

Obj. 2. Conc. Lateranense IV. c. 1. dicit hominem lapsum posse semper per veram pœnitentiam reparari.

Resp. Sensus est, quod omnes rite dispositi possint semper justificari per Sacramentum pœnitentiæ. Sed non dicit, quod peccatores omnes semper & omnibus momentis habere possint veram pœnitentiam.

Obj. 3. Conc. Senonense, 1. p. Decret. 15. dicit nec momentum quid præterire, in quo Deus non stet ad ostium & pulset.

Resp. Vult solum adesse semper gratiam necessariam ad servanda mandata, quorum observatio urget.

Quæres utrum excæcati & obdurati habeant gratiam saltem remote sufficientem ad servanda mandata quando urgent?

Resp. Affirm. Nam Conc. Trid. sess. 6. c. 11. generaliter dicit: *Deus impossibilia non jubet. Sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat ut possis.* Quæ propositio est universalis, nec limitatur ex eo quod applicetur justis. Idem Patres docent indistincte & generaliter, ut patet ex eorum textibus, art. 2. allatis, & aliis. Denique lumine naturali notum est, neminem teneri ad impossibile. Excœcati autem & obdurati tenentur observare omnia præcepta perinde ac justi; & illorum observatio est impossibilis sina gratia sufficienti saltem remota.

Obj. Ergo requiritur gratia ad peccandum quod est absurdum.

Resp. Requiritur gratia tanquam aliquid præsuppositum & necessarium ad posse servare præcepta. Quæ potentia libera prærequiritur, ut Legis violatio sit imputabilis ad culpam. Quare gratia est conditio sine qua non peccatum esset imputabile. At non requiritur gratia tanquam aliquid per se movens, vel aliquo modo concurrens ad Legis violationem, neque ut causa peccati.

Nota. 1. Excœcatus est ille, qui habet falsas persuasiones, quibus format conscientiam erroneam, & ad quas voluntas ita afficitur, ut præ illis quamlibet verisimilitudinem, imo evidentiam ipsam contemnat & abjiciat. Obduratus est ille qui pravum habet affectum, quo admonitiones divinas tum internas, tum externas contemnit, iisque resistit, qui pravus affectus dicitur cordis durities. Excœcatio autem & cordis durities sunt peccatum; pœna peccati, & causa peccati.

Nota 2. Ex Bellarmino, l. 2. de gratia, c. 7. auxilium ad evitanda nova peccata sufficiens dat Deus omnibus modo per interiorem gratiam excitantem, quoties scilicet sine illa novum peccatum vitari nequit, & tunc dat gratiam vel immediate vel saltem mediate sufficientem: modo tentatorem cohibendo: modo periculum peccandi, & occasionem tentationis amovendo: modo terrorem aliquem incutiendo: modo offerendo aliquid æque aut etiam magis alliciens, &c.

ARTICULUS IV.

Utrum Infidelibus omnibus detur Gratia sufficiens ad salutem?

§. I.

DIco. Infidelibus omnibus, etiam iis, qui nil unquam audierunt de rebus Fidei, datur pro loco & tempore gratia sufficiens ad salutem.

Prob. 1. Ex Script. Sap. c. 11. *Misereris omnium, quia omnia potes, & dissimulas peccata homi-*

hominum propter pœnitentiam. Diligis enim omnia, quæ sunt, & nihil odisti eorum, quæ fecisti .... parcis autem omnibus quoniam tua sunt, Domine, qui amas animas. Certe si Deus miseretur omnium, si parcit omnibus, quia sun t ejus creaturæ, si amat omnes animas, & dat omnibus omnia media sufficientia ad salutem, I. Tim. cap. 2. *Obsecro igitur primum omnium fieri obsecrationes, orationes .... pro omnibus hominibus .... Hoc enim bonum est & acceptum coram Salvatore nostro Deo, qui omnes homines vult salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. Unus enim Deus, & unus mediator Dei & hominum homo Christus Jesus qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Ergo ex Apostolus Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire, quia est Deus omnium, & Christus pro omnibus mortuus est: sed est Deus omnium absolute, etiam infidelium, & Christus mortuus est pro omnibus omnino hominibus etiam infidelibus: nam mortuus est pro omnibus qui inquinati sunt peccato originali, ut testatur idem Apostolus, 2. Cor. c. 5. Hæc autem voluntas est effectus prosecutivus, vi cujus Deus media ad rei intentæ consecutionem idonea adhibet. Nam si hæc voluntas esset tantum sterilis ac simplex complacentia, Apostolus non diceret orandum esse pro omnibus, quia Deus vult omnes salvos fieri: dici enim recte non potest orandum esse pro dæmonibus, quia Deus habet simplicem ac sterilem complacentiam circa illorum salutem secundum se præcise consideratam.

Prob. 2. Ex Patribus S. Chrysost. Hom. 7. in Joan: *Si illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, quonam pacto tot homines sine homine permanent? Neque enim omnes Christum cognoscunt. Quomodo ergo illuminat omnem hominem? Illuminat profecto quantum in ipso est. Si quis autem sponte sua, mentis oculis conniventibus ad hujus lucis radios aciem dirigere noluerint, non ex luminis natura in tenebris persliterunt, sed malitia sua, qui sponte tanto se dono indignos reddiderunt. Nam gratia in omnes diffusa est .... qui autem ejus munere frui negligunt, hanc suam cœcitatem sibi ipsis imputent.*

S. Ambrosius in Psal. 119. conc. 7. *Mysticus sol ille justitiæ omnibus ortus est, & omnibus venit, omnibus passus est, & omnibus resurrexit .... Si quis autem non credit in Christum, generali beneficio ipse se fraudat; ut si quis clausis fenestris radios solis excludat, non ideo sol non ortus est omnibus, quia calore ejus ipse se fraudavit: sed quod solis est, prærogativam suam servat: quod imprudentis est, a se grat iam lucis excludit.*

S. Aguft. in Ps. 18. *Et non est qui se abscondat a calore ejus. Cum autem Verbum etiam caro factum est, & habitavit in nobis, mortalitatem nostram suscipiens, non permisit ullum mortalium excusare se de umbra mortis, & ipsam enim penetravit Verbi calor* Idem docet l. de spiritu & litter. c. 33. infra cit.

S. Prosp. vel alius antiquus, & vere Catholicus Auctor librorum de vocatione Gentiũ, l. 2. c. 17. *Nunc in extremis mũdi partibus sunt aliquæ nationes, quibus mundum gratia Salvatoris illuxit* (scilicet proxime sufficiens, & Fides:...) *quibus tamen illa mensura generalis auxiliis, quæ desuper omnibus semper hominibus est præbita, non negatur.* Et, c. 26. *Opitulatio* (divina) *per innumeros modos, sive occultos, sive manifestos, omnibus adhibetur, & quod a multis refutatur, ipsorum est nequitia: quod autem a multis suscipitur, & gratia est divinæ, & voluntatis humanæ,* Et c. 31. *Elaboratum est quantum Dominus adjuvit, ut non solum in novissimis diebus, sed etiam in cunctis retro sæculis probaretur, gratiam Dei omnibus hominibus affuisse, providentia quidem pari, & bonitate generali, sed multimodo opere diversaque mensura: quoniam sive occulte, sive manifeste, ipse est, Apostolus ait, Salvator omnium hominum, maxime fidelium.*

Prob. 2. Ratione Theologica. Deus vult salutem omnium omnino hominum etiam infidelium nullo excepto, voluntatis actu prosecutivo, vi cujus adhibet media ad salutem intentam idonea. Ergo Deus dat omnibus infidelibus, etiam iis qui nihil de Christo audierunt, media ad salutem sufficientia. *Prob. antec.* Deus vult salutem omnium omnino hominum etiam infidelium nullo excepto, voluntatis actu prosecutivo, vi cujus adhibet media ad salutem intentam sufficientia, si voluit Christum mori pro salute omnium omnino hominum etiam infidelium nullo excepto, ut consentiunt omnes, etiam hæretici. Et vero mors Christi pro salute alicujus est effectus voluntatis prosecutivæ salutis illius, & non simplicis complacentiæ, qualem Deus habet pro salute dæmonum secundum se considerata, pro qua tamen Christus non est mortuus. Atqui Deus voluit Christum mori pro omnibus omnino hominibus nullo excepto. Ergo Deus vult salutem omnium, &c. *Prob.*

min.

min. Re ipsa Christus mortuus est pro salute omnium omnino hominum, nullo excepto. Ergo Deus voluit, ut Christus moreretur pro salute omnium omnino hominum, nullo excepto; nam Christus, utpote perfecte in omnibus conformis voluntati Patris, nil fecit nec obtulit Patri nisi quod Pater æternus volebat & pro iis pro quibus volebat fieri & offerri a Christo. *Prob. antec.* Ex illo. 2. Cor. c. 5. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus Christus.* Ubi Apostolus colligit omnes omnino homines esse mortuos per peccatum Adami, ex eo quod Christus per omnibus mortuus sit. Quæ conclusio esset falsa, si Christus non esset mortuus pro omnibus omnino hominibus nullo excepto: nam conclusio universalis inferri non potest nisi ex propositione saltem æque universali. Apostolum sic intellexit S. August. l. 6. contra Julian, c. 4. ubi ait: *ex hoc probavit* (Apostolus) *omnes mortuos esse, quia pro omnibus mortuus est unus. Impingo, inculco, infercio, recusanti: accipe salubre est, nolo moriaris. Unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. Vide quia consequens esse voluit, ut intelligantur omnes mortui, si pro omnibus mortuus est.*

Confirm. Ex hac propositione ab Alexandro VII. damnata: *Pagani, Judæi, Hæretici, aliique hujus generis nullum omnino accipiunt a Jesu Christo influxum: ideoque hinc recte inferes in illis esse voluntatem nudam & inermem sine omni Gratia sufficienti.* Et; ex his Quesnelli propositionibus a Clemente XI. damnatis. 26. *Nullæ dantur Gratiæ, nisi per fidem.* 27. *Fides est prima Gratia, & fons omnium aliarum.* 29. *Extra Ecclesiam conceditur Gratia.*

§. II.

Solvuntur objectiones ab auctoritate petitæ.

Obj. 1. Conc. Trid. sess. 6. c. 3. ait: *verum etsi ille pro omnibus mortuus est, non omnes tamen mortis ejus beneficium recipiunt, sed ii duntaxat, quibus meritum passionis ejus communicatur.* Sed si omnes acciperent gratias sufficientes omnibus communicaretur meritum passionis Christi: nam nulla gratia datur hominibus nisi ex meritis passionis Christi. Ergo.

Resp. Concilium hic per beneficium mortis Christi, intelligit, non quodlibet beneficium seu auxilium datum ex meritis Christi, sed solum beneficium mortis Christi completum in hac vita per justificationem, seu ipsam actualem redemptionem, quæ fit in hac vita per liberationem a peccato & gratiâ sanctificantem, uno verbo intelligit beneficium justificationis, ut constat ex toto illo capite, ubi agitur de iis, qui per Christum justificantur, ut fert titulus, & ex scopo illius & ratione quam affert Conc. *nam* inquit, *nisi in Christo renascerentur, nunquam justificarentur, cum ea renascentia per meritum passionis ejus gratia, qua justi fiunt, illis tribuatur.* At præter hoc beneficium completum in hac vita, dantur ex meritis Christi alia beneficia salutis remota, & imperfecta, nempe auxilia gratiæ quibus potest non poni impedimentum aliis auxiliis gratiæ proxime disponentibus ad justificationem & salutem.

Igitur sensus loci objecti est: etsi Christus pro omnium salute mortuus sit, proindeque omnibus media ad salutem sufficientia meruit & obtinuit: non tamen omnes recipiunt mortis ejus beneficium completum in hac vita, nempe, justificationem; sed ii duntaxat, quibus meritum passionis ejus perfecte communicatur seu applicatur per debitam Sacramenti susceptionem, vel per fidem, spem, & charitatem continentem votum Sacramenti.

Obj. 2. Act. c. 14. & 17. dicitur Deus dimisisse in præteritis generationibus omnes gentes ingredi vias suas, & despexisse illa tempora.

Resp. Sensus est, quod Deus ante Christi adventum permiserit longe plura crimina, & perditionem longe plurium hominum, atque multo pauciora ac minora auxilia gratiæ suppeditarit: item quod Gentilibus non dederit legem scriptam, nec ad eos miserit Prophetas qui eos viam salutis docerent, imo quod nullam gratiam congruam nec proxime sufficientem præbuerit Gentilibus idololatris, saltem regulariter & ordinarie. Quamvis tamen tunc iis non denegaverit auxilium remote sufficiens ad salutem, quo scilicet poterant non ponere obicem fidei, non peccando graviter contra legem naturalem. Et vero Apostolus, c. 17. asserit gentes illis ignorantiæ temporibus potuisse Deum quærere & invenire: quod sane non potuerunt sine gratia sufficienti. Quare Deus ante Christi adventum Gentiles non dimisit seu deseruit absolute, sed comparate ad Judæos & Christianos.

Hoc docet auctor librorum de vocatione Gentium, lib. 2. c. 4. & c. 25. ubi ait: *sive*

igitur

igitur novissima contemplemur sæcula, seu prima, seu media, rationabiliter & pie creditur omnes homines salvos fieri Deum velle semperque voluisse; & hoc non aliunde monstratur, quam de iis beneficiis, eaque providentia Dei, quam universis generationibus communiter impendit. Fuerunt enim ac sunt ejusmodi dona ita generalia, ut per ipsorum testimonia ad quærendum verum Deum possent homines adjuvari, quibus donis auctorem suum per omnia sæcula protestantibus, specialis Gratiæ largitas superfusa est: quæ licet copiosius nunc quam ante præstetur, &c.

Obj. 3. Illud, ad Ephes. c. 2. *Eratis illo in tempore sine Christo alienati a conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo.* Ergo Ephesii ante conversionem suam carebant omni Gratia sufficienti. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam infideles illi recte dicuntur sine Deo, sine Christo, & sine spe promissionis fuisse, quia neque legem scriptam, neque promissionem receperant ut Judæi, & Christum ejusque mysteria ignorabant, & sic carebant Gratiis ad salutem proxime sufficientibus. At non inde sequitur eos caruisse Gratiis remote sufficientibus ad salutem, quarum ope Deum ut auctorem naturæ cognoscere, & legem naturalem servare potuerunt: quam si servassent, accepissent Gratias ulteriores proxime sufficientes.

Obj. Act. c. 16. Paulus prohibitus fuit a Spiritu sancto, ne Euangelium in Asia prædicaret. Ergo.

Resp. Paulus non prohibitus fuit, ne unquam in Asia predicaret, sed tantum ne in Asia Christum prædicaret nisi postquam in Macedonia Christum prædicasset: nam postea multo tempore in Asia prædicavit, multosque ad fidem convertit.

Resp. 2. Nego cons. Quia ex antecedente sequitur tantum Asianos ante prædicationem Pauli caruisse Gratia proxime sufficiente ad amplectendam fidem Christianam, at nihilominus habuerunt pro loco & tempore Gratiam remote sufficientem, qua si bene usi essent, proxime sufficientem accepissent.

Obj. 5. Ex Conc. Trident. fides in Christum est humanæ salutis initium, & radix omnis justificationis.

Resp. Hoc verum est, non quia fides est prima Gratia, sed quia fides est prima dispositio proxima ad justificationem, & ad cæteras impellit ac requiritur.

Obj. 6. S. Aug. variis locis, nam 1. in Psal. 136. ait de infidelibus: *quando illos videmus & tam steriles eos inveniamus, difficile nobis appareat in eis aliquid, unde duci possint ad fidem rectam vel ad bona opera, vel ad spem futuri sæculi.* Et infra addit, quod nullum fructum faciant, quod non sapiant, &c.

Resp. S. Doctor dicit tantum, *ut difficile nobis apparet*, quod non est asserentis infideles carere omni Gratia, quacum ad fidem pervenire possint. Quod autem infra addit, probat solum infideles illos, de quibus loquitur, carere Gratia efficaci. Et vero S. Augustinus, l. de spiritu & littera, c. 33. dicit quod infideles *experturi sunt in suppliciis potestatē ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.* Ergo ex S. Doctore infideles Dei dona ad salutem misericorditer acceperunt.

2. L. de Gratia & lib. arbit. cap. 13. asserit Gratiam non omnibus dari. *Gratia vero*, inquit, *per fidem Jesu Christi eorum tantummodo est, quorum est ipsa fides.*

Resp. Ibi loquitur de Gratia efficaci, quacum obtinetur justificatio, ut patet ex contextu. Quod etiam verum est de Gratia proxime sufficiente ad salutem.

3. Epist. 217. ad Vitalem de Gratia Dei ait: *scimus non omnibus hominibus dari.*

Resp. Loquitur ibi de Gratia habituali, ut patet ex antecedentibus, & ex his verbis sequentibus: *& quibus datur non solum secundum merita operum non dari, sed nec secundum merita voluntatis eorum quibus datur, quod maxime apparet in parvulis.* Ubi manifeste loquitur de Gratia quæ datur etiam parvulis. At parvuli non sunt capaces Gratiæ actualis, sed solum habitualis.

4. Serm. 26. edit. novæ ait: *communis est omnibus natura, non Gratia.*

Resp. Ibi loquitur de gratia habituali seu sanctificante, & hoc verum est etiam de gratia actuali tum efficaci, tum proxime sufficiente.

Dices 6. S. Doctor asserit gratiam efficacem non omnibus dari, ut appareat eum nemini deberi, sed esse donum mere gratuitum. Ergo etiam sensit gratiam sufficientem non dari omnibus, aut appareat nulli deberi, & quibus datur, gratuito dari.

Resp. Nego conseq. Nam per hoc non affert omnem & solam rationem sufficientem cur Gratia efficax non omnibus detur, sed solum congruitatis rationem; nec dicit quod, ut Gratia apparet esse donum gratuitum, requiratur ut non detur omnibus. Nam Gra-

Gratiam efficacem nulli debitam esse apparet etiam sufficienter ex eo quod detur indignis, ut docet ipsemet S. Doctor, lib. de dono persev. c. 12. ubi ait: *dando quibusdam quod non merentur, profecto gratuitam, & per hoc veram suam gratiam esse voluit*. Ergo ex S. Augustino ut gratia efficax appareat esse donum mere gratuitum, necesse non est ut non detur omnibus. Ergo idem dicendum da gratia sufficienti.

Obj. 7. S. Prosper, in respons. 4. ad capitula Gallorum asserit non omnes vocari ad fidem, nec proinde ad salutem.

Resp. Solum vult non omnes vocari vocatione proxime sufficiente, nec omnibus Evangelium annunciari. Item docet Deum non æqualiter salutem omnium hominum, nec omnibus dare æqualem gratiarum mensuram. Sed non negat omnibus dari gratiam saltem remote sufficientem, imo hoc docet in eodem opere asserendo Deum curare salutem omnium hominum, & neminem carere fide nisi sua culpa. Nam sic ait, in resp. 8. *omnium ergo hominum cura est Deo; & nemo est, quem non aut Evangelica prædicatio, aut legis testificatio, aut ipsa etiam natura conveniat. Sed infidelitatem hominum ipsis adscribamus hominibus. Fidem autem hominum donum Dei esse fateamur, sine cujus gratia* (efficaci) *nemo currit ad gratiam*, id est, fidem, quæ est donum Dei gratuitum, quatenus nemo credit nisi dependenter a gratia congrua gratis a Deo data.

Obj. 8. Error fuit Semipelagianorum admittere gratiam quamdam generalem omnibus oblatam: sic enim eorum doctrinam exponit S. Prosper, in sua ad S. Augustinum Epistola. *Hæc ipsorum*, inquit, *definitio ac professio est .... universis hominibus propitiationem, quæ est in sacramento sanguinis Christi, sine exceptione esse propositam; ut quicumque ad fidem & ad Baptismum accedere voluerint, salvi esse possint*.

Resp. Error Semipelagianorum non fuit in eo quod senserint gratiam sufficientem omnibus offerri, sed in eo quod vellent ipsam fidem generaliter omnibus ex parte Dei sic offerri, ut illam consequeretur quicumque vellet ex solis naturæ viribus: unde hæ voces (*ut quicumque ad fidem accedere voluerint*) intelligi debent de actu voluntatis mere naturali, ut constat ex ipso Prospero.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ a ratione.

Obj. 1. Si Gratia sufficiens daretur omnibus, esset communis omnibus: ergo non esset Gratia.

Resp. Neg. conseq. Nam, ut id quod commune est omnibus, fit Gratia, sufficit quod non sit debitum, & non detur omnibus nisi gratis & ex mera misericordia, aut liberalitate, ut patet in gratia data omnibus Angelis instanti suæ creationis. Gratia autem sufficiens nemini debetur, & omnibus gratis atque ex mera misericordia datur: idque sufficienter, cum detur indignis, omnes enim homines ob peccatum originale indigni sunt omni beneficio divino.

Dices. S. Thomas, q. 24. de veritate, a. 15. ait: *si gratia omnibus datur, videtur esse aliquod naturale donum; nam in nullo inveniuntur omnes convenire nisi in aliquo naturali*.

Resp. 1. Constat gratiam fuisse omnibus Angelis datam, nec propterea in illis desiisse esse donum supernaturale & gratuitum.

Resp. 2 Ibi S. Doctor agit de gratia habituali, non actuali, nempe refellit ibi opinionem eorum qui dicerent omnibus infundi habitualem gratiam, per quam possent se præparare ad gratiam gratum facientem accipiendam. Contra quod opponit S. Thomas, quod sic videretur tale donum gratiæ esse de genere donorum, quæ cum natura tanquam aliqua ejus appendix accipiuntur. Sed sic respondet ex hypothesi peccati originalis, in qua nemini sine Sacramentis in re vel in voto debite susceptis infunditur gratia habitualis & vero S. Thom. l. 3. contra Gentes, c. 19. ait: *Deus quantum in ipso est, paratus est omnibus gratiam dare, vult enim omnes homines salvos fieri*.

Porro divina gratia non promiscue omnibus datur, sed cum magno delectu: nam aliis uberior ac fortior, aliis parcior, aliis efficax, aliis mere sufficiens, aliis remote tantum sufficiens pro Dei beneplacito datur.

Obj. 2. Infideles qui nihil umquam audierunt de Christo, nullam accipiunt gratiam ad fidem, nec proinde ad salutem assequendam.

Resp. Neg. Itaque infideles omnes ex meritis Christi accipiunt gratias remote sufficientes ad fidem & salutem consequendam, quibus si cooperarentur, acciperent alias proxime sufficientes. Nam infideles omnes ex meritis Christi accipiunt auxilia Gratiæ, qui-

quibus cum possunt non ponere impedimentum vocationi ad fidem; quod si non apponerent, servando legem naturalem quantum possunt, profecto vocarentur, & instruerenrur vel per homines Deo ita disponente sine miraculo, vel ministerio Angelorum, vel per illustrationem internam a Deo immediate impressam. Quod non esset miraculum, ut notat Suarez, sed effectus providentiæ supernaturalis. Deus enim paratus est ad vocandos & illustrandos omnes lumine fidei.

Ita docet S. Thomas, q. 14. de veritate, art. 11. ad 1. ubi ait: *hoc....ad divinam providentiam pertinet, ut cuilibet provideat de necessariis ad salutem, dummodo ex parte ejus non impediatur. Si enim aliquis taliter nutritus* (in sylvis) *ductum naturalis rationis sequeretur in appetitu boni & fuga mali, certissime est tenendum, quod ei Deus vel per internam inspirationem revelaret ea quæ ad credendum sunt necessaria, vel aliquem fidei prædicatorem ad eum dirigeret, sicut misit Petrum ad Cornelium.*

Dices. Infideles nullum auxilium accipiunt, quocum possint non ponere impedimentum vocationi ad fidem. Ergo.

Resp. Neg. anteced. Nam ex meritis Christi accipiunt aliquod auxilium supernaturale, quocum possunt servare legem naturalem, & sic non peccare graviter. Si autem legem naturalem servarent quantum possunt, nec graviter peccarent, non ponerent impedimentum vocationi ad fidem, & sic eam tempore opportuno accipient propter merita Christi, Numquam tamen possunt hanc vocationem mereri etiam de congruo, nec ad eam se dispo nere; sed præcise possunt cum auxilio supernaturali sibi oblato eam non impedire, & non impediendo accipere. *Nulli homini ablatum est scire utiliter quærere quod inutiliter ignoratur* ait: S. Aug., l. 3. de libero arbitrio, c. 19. & c. 22. sic ait: *quod ignorat anima quid sibi agendum sit, ex eo est quod nondum accipit: sed hoc quoque accipiet, si hoc quod accipit, bene usa fuerit. Accepit autem, ut pie & diligenter quærat si volet*. Igitur infideles sua culpa privantur supernaturali vocatione ad fidem, quia nempe legem naturalem graviter violant.

Dices. Rom. c. 10. dicitur: *quomodo credent ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine prædicante? .... ergo fides ex auditu*.

Resp. Sensus est, quod secundum legem Dei ordinariam non habeatur fides sine auditu, & homine sine prædicante: non autem quod nunquam aliter haberi possit, ut notat S. Augustinus, l. de dono persever. c. 19. ubi dicit: *paucissimis esse donatum, ut nullo sibi homine prædicante, per ipsum Deum vel per Angelos Cœlorum doctrinam salutis accipiant*. Præterea si Deus neminem nisi per hominem instruere decrevisset, aliquem efficaciter excitaret ad tradendam salutis doctrinam infidelibus, si vocationi fidei impedimentum non apponerent.

Nota. Infideles, qui nil umquam de rebus fidei audierunt, non habent gratias proxime sufficientes ad fidem; sed tantum gratias remote sufficientes, quæ consistunt in auxiliis gratiæ ad servandam legem naturalem sufficientibus: quibus si cooperarentur servando legem naturalem, & non peccando graviter, acciperent gratias ulteriores proxime sufficientes ad fidem, nempe doctrinam fidei, & gratiam internam qua excitarentur ad credendum ea quæ ipsis proponerentur.

Dices. Ex S. Augustino fides est prima gratia.

Resp. Hoc non dicit, sed solum dicit, quod fides sit prima ex qua impetrantur cætera, quæ ad justificationem proxime disponunt, & quibus opera vitæ æternæ meritoria fiunt. Nam sic ait, l. de prædestin. Sanct. c. 7. *ex fide autem ideo dicit justificari hominem, non ex operibus: quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera: quæ proprie opera nuncupantur, in quibus juste vivitur*. Fides autem est initium salutis proximum & radix justificationis, quia primum locum tenet inter bonos illos actus, qui proxime disponunt ad justificationem, & ad illos impellit. Et vero multi Infideles vocati sunt ad fidem, qui tamen non crediderunt, & qui (ut ait S. Augustinus) experturi sunt potestatem ejus, cujus in donis misericordiam contempserunt.

Dices. S. Augustinus variis locis docet fidem primam gratiam, nam.

1. Ait, l. de Grat. & lib. arbitr. c. 13. *gratia per fidem Jesu Christi eorum tantummodo est, quorum est ipsa fides*.

Resp. Ibi loquitur de gratia habituali, seu sanctificante, contra Pelagianos docentes naturam & legem sufficere ad justificationem & salutem.

2. Epist. Ad Vitalem dicit, initium fidei esse initium bonæ voluntatis.

Resp. Solum vult contra Semipelagianos initium fidei proficisci a pia voluntate creden-

dendi, quæ sit domum Dei & effectus Gratiæ.

3. Tract. in Joan. ait: *hac accepit primam Gratiam*, nempe fidem & remissionem peccatorum.

Resp. Ibi fidem primam gratiam vocat, non absolute, sed comparate ad gloriam. Nempe ibi comparat fidem cum gloria; utramque dicit gratiam esse, sed primam sine nostris meritis dari, posteriorem vero, nimirum gloriam quamvis partam meritis, esse etiam gratiam, quatenus acquiritur per fidem prius gratis acceptam, & per alia bona opera ex gratia gratis data profecta.

Obj. 3. Si infideles habent gratias sufficientes ad servandam legem naturalem, possunt in illo statu amare Deum super omnia propter se. Falsum conseq. alioqui possent justificari & salvari sine fide in Christum. Ergo.

Resp. Nego maj. Quia infideles non habent gratias proxime sufficientes ad observandum primum & maximum mandatum de charitate. Infideles igitur quamdiu sunt in statu infidelitatis, habent quidem gratias sufficientes ad cognoscendum Deum per creaturas, ad illum adorandum, & rogandum media salutis, & ad servanda alia præcepta legis naturalis, præter charitatis Dei mandatum. At numquam habent illo statu gratias proximæ sufficientes ad amandum Deum super omnia propter se, quia Deus decrevit neminem excitare & adjuvare ad actum charitatis perfectæ, nisi potest elicitam fidem explicitam mysteriorum Trinitatis & Incarnationis. Ad hoc tamen habent gratias remote sufficientes, quatenus habent gratias sufficientes ad alia præcepta in hoc statu servanda: quæ si servarent, misericorditer vocarentur & excitarentur ad fidem, quam si elicerent, postea excitarentur a Deo ad actus spei & charitatis eliciendos.

Dices. Ergo salus est impossibilis infidelibus.

Resp. Nego; Quia si servarent præcepta legis naturalis, quæ possunt in illo statu servare, & adorarent ac orarent verum Deum, acciperent Gratias proxime sufficientes ad fidem: quibus si cooperarentur, debitum actum fidei eliciendo, postea excitarentur a Deo ad actus spei, charitatis, & pœnitentiæ eliciendos. Quare Infideles non possunt quidem salvari remanentes in statu infidelitatis, sed possunt ex illo statu emergere, fidem consequi, & postea aliis actibus elicitis justificari & salvari.

Dices. Non potest explicari, in quo consistat auxilium illud gratiæ Infidelibus concessum ad legem natularem servandam: ergo non datur.

Resp. 1. Neg. conseq. Quia ut aliquid tamquam certum affirmemus, non necesse est, ut possimus illud explicare; sed sufficit quod illud nobis aliunde constet. Quot enim certo existunt? quæ qualia sint, & quomodo fiant, ignoramus; Certum est autem Deum Infidelibus dare ex meritis Christi auxilia aliqua gratiæ ad servandam legem naturalem; nam si nulla acciperent, vel non peccarent, legem naturalem violando: vel tenerentur ad impossibile, & necessario peccarent imputabiliter: vel solis naturæ viribus possent totam legem naturalem servare, excepto præcepto charitatis divinæ. Quæ omnia certo falsa sunt. Itaque sufficit quod sciamus Deum saluti Infidelium sufficienter providisse.

Resp. 2. Neg. anteced. Et dico auxilium illud gratiæ consistere in supernaturali illustratione mentis, & motione voluntatis, quibus Infideles illustrantur, excitantur, & adjuvantur ad servandam legem naturalem. Hæc autem illustratio, præter honestatem virtutis & turpitudinem vitii, proponit illis Deum rerum omnium conditorem, optimum, sapientissimum, potentissimum, ac supremum Dominum, rectorem atque provisorem creaturarum omnium, præsertim rationalium, ultorem scelerum seu actionum naturæ rationali dissentanearum, & remuneratorem bonorum operum colendum. Quæ omnia quidem cognoscunt per effectus creatos, sed mediante illustratione supernaturali.

Dices. Hinc sequitur, infidelitatem negativam, qua scilicet laborant ii, qui nil unquam audierunt de Christo, esse voluntariam saltem indirecte, nempe in voluntaria violatione legis naturalis: ideoque esse peccatum illis imputabilem. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. sequel. maj. Quia, ut aliquid sit voluntarium quamvis indirecte tantum & in alio, non sufficit quod sequatur ex illo; sed insuper requiritur, ut cognoscatur vel cognosci possit sequi ex illo: alioqui enim non est voluntarium ut connexum cum illo, seu ut sequens ex illo: nam quod nullatenus cognoscitur, nec cognosci potest, nullatenus est voluntarium. Atqui Infideles, qui nil umquam de rebus fidei audierunt, non cognoscunt nec cognoscere possunt carentiam fidei christianæ sequi ex

violatione legis naturalis; sed invincibiliter ignorant se suis peccatis infidelitati causam dare. Ergo infidelitas seu carentia fidei nullatenus est illis voluntaria, ne indirecte quidem, proindeque illis imputari non potest ad culpam personalem.

Obj. 4. Saltem Deus nulla salutis media dat parvulis Infidelium sine Baptismo morientibus.

Resp. Neg. Nam Christus pro illis omnibus mortuus est, & Baptismum instituit ex voluntate sincera licet inefficaci, ut omnibus applicaretur; & eorum parentibus, vel iis ad quos cura illorum pertinet, dat media sufficientia saltem remote ad Baptismum his parvulis procurandum; quibus si uterentur, parvuli illi baptizarentur, & sic salvarentur.

Dices. Parvuli Infidelium ante adultam ætatem morientes sine Baptismo, nulla media salutis accipiunt.

Resp. Media salutis non accipiunt quidem immediate quia non possunt illa media per se ipsos adhibere, cum rationis usu careant; sed illa accipiunt mediate in parentibus, vel aliis ad quos cura illorum pertinet. Id docet author librorum de vocatione gentium, l. 2. c. 23. his verbis: *non irreligiose arbitror credi.. quod isti paucorum dierum homines ad illam pertineant gratiæ partem, quæ semper universis est impensa nationibus, qua utique si bene uterentur earum parentes, etiam ipsi per eosdem juvarentur, &c.* Itaque infantes, qui sine Baptismo moriuntur, pereunt quidem propter peccatum originale, eo quod iis Baptismus non applicetur. Sed Baptismus iis non confertur propter infidelitatem, vel negligentiam, aut malitiam parentum, vel eorum ad quos illorum cura pertinet, quibus Deus ex meritis Christi dedit auxilia sufficientia ad vitandam illam infidelitatem, vel negligentiam, vel malitiam ut parvulis illis Baptismum procurarent.

Dices. Parentes infideles ignorant vim ac necessitatem Baptismi. Ergo non possunt illum procurare suis liberis.

Resp. Quamvis Infideles illi non possunt in statu suæ ignorantiæ procurare Baptismum suis liberis; tamen acceperunt a Deo auxilia sufficientia, ut non solum suæ, sed etiam liberorum saluti providerent. Deus enim intuitu non solum salutis propriæ patentum, sed etiam suorum liberorum, quam sincere licet inefficaciter vult, dedit illis auxilia sufficientia ad observandam legem naturalem, quam si servarent, acciperent gratias proxime sufficientes ad fidem consequendam, & ad Baptismum suscipiendum. Deinde Christiani effecti excitarentur proxime ad Baptismum liberis procurandum. Quæ media seu auxilia ulteriora sunt illis præparata, sed non dantur, quia illis impedimentum culpabiliter apponunt suis peccatis.

Dices. Multi infantes in utero materno moriuntur, aut nati e vita excedunt antequam baptizari possint, quantumcumque conantibus, festinantibusque parentibus, vel aliis ad illos baptizandos.

Resp. Media sufficientia ad applicandum illis parvulis Baptismum collata sunt suo tempore parentibus, vel aliis, qui si istis mediis recte usi fuissent, hi parvuli ante mortem baptizati fuissent. Nam Christus mortuus est pro salute omnium infantium nullo excepto: ideoque Deus vult sincere illorum salutem, & consequenter iis ex meritis Christi suppeditavit media sufficientia ad salutem; *Ibi* (in peccato originali) *sunt & parvuli, quia & pro ipsis Christus mortuus est: qui propterea pro omnibus mortuus est, quia omnes mortui sunt*, inquit S. Augustinus, l. 2. oper. imperf. n. 175.

Dices. Qui id fieri potest: nam illi infantes ex mala sua constitutione in utero materno moriuntur, vel nati statim decedunt sine Baptismo, quamvis parentes faciant quod possunt, ut iis Baptismum procurent.

Resp. Impotentia illa procurandi parvulis istis Baptismi oritur ex aliqua cupla eam antecedente: ad quam culpam vitandam Deus dedit media sufficientia ex intentione, ut Baptismus parvulis illis applicaretur. Sic ex intemperantia, vel alia culpa, aut negligentia parentum vel avorum, aut aliorum hominum peccato, puta percussione matris, infantes in utero materno moriuntur, aut tam infirmi nascuntur, ut statim nati excedant. Quare parentes tum cum faciunt quod in se est ad procurandum suis liberis Baptismum, non accipiunt quidem gratias sufficientes ad applicandum iis Baptismum, quippe qui sine miraculo vivere non possunt donec receperint: sed antea acceperunt gratias ad illam impotentiam & ejus causam avertendam sufficientes.

Dites. S. Augustinus carentiam Baptismi illorum parvulorum non adscribit culpæ parentum.

Resp. S. Doctor solum vult, culpam paren-

rentum non esse causam cur Deus non habeat voluntatem efficacem Baptismi & salutis illorum parvulorum; quia non obstante tali culpa, potest velle efficaciter illos baptizari, & si efficaciter vellet, re vera baptizarentur.

Porro sunt qui respondent media aliqua, licet nobis occulta ad applicandum infantibus istis Baptismum præparata esse ex meritis Christi; sed non fuisse re ipsa collata ex defectu causarum secundarum, quarum ordinem Deus invertere non tenetur, nec defectus impedire. Neque etiam Deus miraculum facere tenetur etiam ex hypothesi voluntatis sinceræ sed inefficacis & conditionatæ, ut Baptismus iis conferatur: nempe volunt voluntatem divinam generalem salvandi omnes omnino homines pendere in executione a generalibus Providentiæ Legibus.

Obj. 5. Judæi nullas habuerunt gratias sufficientes ad salutem. Ergo nunc alii Infideles non habent.

Resp. Nego anteced. Nam Judæis gratia sufficiens ad Legem implendam & salutem consequendam dabatur ex meritis Christi venturi absolute prævisis, ut constat ex Isai. 5. Ubi Deus sic Israelitas alloquitur: *Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Et, Matth. 23. *Jerusalem quoties volui congregare filios tuos, &c. & noluisti.* Vide dicta.

Inst. Lex nova dicitur & est Lex Gratiæ. Ergo Judæis nulla dabatur Gratia.

Resp. Nego conseq. Nam Lex nova dicitur & est Lex Gratiæ, non quod nulla daretur Gratia in veteri Lege, in qua constat multos fuisse Sanctos; sed quia Lex nova per se & ratione sui dat Gratiam, nempe per sua Sacramenta Gratiam conferentia ex opere operato; & quia in Lege nova propter exhibita merita Christi ejus authoris longe uberiores & potentiores nunc conferuntur gratiæ: cum e contra Lex vetus per se & ratione sui nullam conferret gratiam, nec Judæi justificabantur per Legem aut ex virtute Legis, sed ex Fide in Christum Mediatorem venturum tanquam dispositione ad justitiam misericorditer consequendam.

CAPUT V.

De necessitate Gratiæ.

ARTICULUS I.

Utrum homo possit sine gratia interna aliquid conducens ad salutem?

§. I.

Dico 1. Homo sine gratia interna præveniente nihil quidquam potest velle, agere, perficere, aut etiam inchoare, quod conducat ad salutem æternam. Hæc assertio est de Fide contra Pelagianos & Semipelagianos.

Prob. 1. Ex Script. Jo. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me traxerit eum.* Jo. c. 15. *Sine me nihil potestis facere*, 2. Cor. c. 3. *Non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis: sed sufficientia ex Deo est.* Phil. c. 1. *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Jesu.* Et, c. 2. *Deus est qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate.* Qui textus secundum interpretationem Patrum significant nos sine gratia interna præveniente non posse velle, agere, vel etiam incipere ullum opus salutare.

Prob. 5. Ex Summis Pontificibus, nimirum Innoc. I. in sua ad Conc. Milevitanum epist. ubi ait: *Cum in omnibus divinis paginis voluntati liberæ non nisi adjutorium Dei legamus esse nectendum, eamque nihil posse cœlestibus præsidiis destitutam, quonam modo huic soli possibilitatem hanc pertinaciter defendentes, sibimet imo plurimis Pelagius Cœlestiusque persuadent?* Zozimo, Epistola ad omnes orbis Episcopos apud Cœlestinum I. in Ep. ad Galliæ Episcopos, sic loquente: *In omnibus actibus causis, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus est. Superbum est enim, ut quicquiam sibi humana natura præsumat.* Item ex Capitulis quæ Cœlestini I. Epistolæ ad Gallos subjiciuntur, & ex definitionibus Summorum Pontificum & Conciliorum Africanorum in materia gratiæ excerpta sunt; nempe, c. 5. ubi dicitur: *Quod omnia studia, & omnia opera ac merita Sanctorum ad Dei gloriam laudemque referenda sunt; quia non aliunde ei placet, nisi ex eo quod ipse donaverit.* Et, c. 6. *Quod ita Deus in cordibus hominum, atque in ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium, omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia*

per illum aliquid boni possumus sine quo nihil possumus.

Prob. 3. Ex Patribus. S. Cyprianus, lib. 3. ad Quirin. cap. 4. *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* S. Ambrosius, l. 2. in Luc. cap. 3. *Ubique Domini virtus studiis cooperatur humanis, ut nemo possit ædificare sine Domino, nemo custodire sine Domino, nemo quicquam incipere sine Domino.* S. Hieronymus, lib. 3. contra Pelagianos, ait: *Dominum gratia sua nos in singulis operibus juvare atque sustentare.* S. Gregor. Magnus, Hom. 9. in Ezech. *Nos prævenit ut velimus, & volentes subsequitur, ne inaniter velimus.* S. August. l. de Gratia Christi, cap. 26. *Gratiam Dei, qua charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est, sic confiteatur, qui vult veraciter confiteri: ut omnino nihil boni, sine illa quoad pietatem pertinet veramque justitiam, fieri posse non dubitet.* Et, l. 15. de Civit. c. 6. *Si Deus nec interiori gratia mentem regat atque agat, nihil prodest homini prædicatio veritatis.* Et, Ep. 194. n. 16. *Etiam ipsa oratio inter gratiæ munera reperitur.* His adde S. Chrysost. & Hieron. infra citandum.

Prob. 4. Ex Conciliis, scilicet, 1. Palæstino in causa Pelagii coacto definiente, *Gratiam Dei ad singulos actus dari*, id est ad singulos actus salutares requiri. 2. Carthaginensi totius Africæ a Sede Apostolica approbato, & a tota Ecclesia recepto apud S. Prosperum, in resp. ad caput 8. Gallorum ubi dicitur: *Cum ducentis quatuordecim Sacerdotibus, quorum constitutionem contra inimicos gratiæ Dei totus mundus amplexus est, veraci professione, quemadmodum ipsorum habet sermo, dicamus gratiam Dei per Jesum Christum Dominum, non solum ad cognoscendam, verum etiam ad faciendam justitiam, nos per actus singulos adjuvare: ita sine illa nihil veræ sanctæque pietatis habere, cogitare, dicere, agere valeamus.* 3. Arausicano II. c. 7. sic definiente: *Si quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad salutem pertinet vitæ æternæ, cogitare aut eligere posse confirmet, absque illuminatione & inspiratione Spiritus-sancti, hæretico fallitur spiritu.* Accedit Conc. Trid. sess. 6. can. 3. infra citandum.

Prob. 5. Ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ petit a Deo, ut *actiones nostras aspirando præveniat, & adjuvando prosequatur:* Atque gratias agit Deo pro omni opere bono seu salutari.

Ratio est quia media debent esse proportionata, & ejusdem cum illo ordinis. Sed salus æterna utpote consistens in perfecta Dei fruitione, est quid supernaturale, excedens omnem existentiam & vires cujuslibet creaturæ: Ergo media quælibet ad eam conducentia debent esse supernaturalia, ideoque naturæ vires & exigentiam superant. Quidquid autem conducit ad salutem, censetur & est in æstimatione prudenti medium salutis. Hinc S. Bernardus, l. de gratia, ait: conatus liberi arbitrii cassi sunt, si non adjuventur, nulli si non excitentur.

Dico 2. Homo nihil potest ex solis naturæ viribus facere, quo se aliquo modo disponat ad gratiam actualem recipiendam. Est de Fide contra Semipelagianos.

Prob. 1. Quia omnis actus ad gratiam actualem recipiendam disponens, est actus ad salutem conducens. Atqui ut modo ostendi, homo ex solis naturæ viribus & sine gratia actuali nullum potest opus facere quod ad salutem conducat. Ergo homo ex solis naturæ viribus nullum actum disponentem ad gratiam actualem facere potest.

2. Ex illo, ad Rom. c. 11. *Si autem gratia jam non ex operibus: alioquin Gratia jam non est gratia.* Quæ verba juxta Patrum interpretationem significant gratiam etiam actualem non dari intuitu ullius operis naturalis, etiam ut meræ conditionis.

3. Hæc propositio: *Gratia secundum merita nostra datur,* ut hæretica damnata fuit a Patribus contra Pelagianos & Semipelagianos. Sed si homo posset ex solis naturæ viribus facere aliquid, quo se disponeret ad gratiam actualem recipiendam; Gratia secundum merita nostra daretur. Nam hæc propositio ut hæretica damnata est a Patribus etiam in hoc sensu, quod gratia actualis detur intuitu seu causa alicujus operis mere naturalis. Patres enim (ut docet Bellarminus, l. 2. de gratia, c. 22.) meritum appellant in hac materia quodlibet opus, ratione cujus gratia vel auxilium homini datur. Denique quia alioqui homo in negotio salutis posset in se gloriari; nec Deus esset primaria nostræ salutis origo, sed voluntas humana foret prima radix justificationis & salutis: quod repugnat Scripturæ & veræ humilitati christianæ.

Ratio est, quia omnis dispositio quamdam habere debet proportionem cum forma ad quam disponit. Actus autem naturalis nullam habet proportionem cum gratia quæ est ordinis supernaturalis.

Dico 3. Prorsus repudiandum est pactum, quod

quod quidam Theologus dicit Patrem æternum inivisse cum Christo, ut daret ex ejus meritis & ex merà libertate gratiam homini, quod in se est ex solis naturæ viribus: quamvis illa opera naturalia moraliter bona per se non disponant nec præparent ad primam gratiam actualem recipiendam, sed ea per accidens tantum se ad gratiam habeant, nempe ex solo illo pacto gratuito a Patre æterno cum Christo propter ejus merita inito.

Prob. 1. Quia illud pactum est prorsus fictitium, & nullo Scripturæ vel Traditionis momento nititur. Decreta autem Dei libera nobis innotescere non possunt nisi per revelationem divinam, quæ solum in Scriptura & Traditione continetur.

2. Repugnat Patribus & Conciliis, a quibus damnati sunt errores Semipelagianorum, præsertim Cœlestino I. in Epist. ad Episcopos Galliæ dicenti, *quod nemo nisi per gratiam libero bene utatur arbitrio*, nempe in iis quæ pertinent ad salutem. Et Conc. Arausicano II. c. 5. ubi damnat eum, *qui sine gratia Dei volentibus, desiderantibus, conantibus, laborantibus, vigilantibus, studentibus, &c. nobis misericordiam dicit conferri*. Et can. 6. supra cit. & can. 22. ubi ait: *Nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum*: hoc est, nemo in ordine ad salutem absque gratia præveniente quidquam potest nisi demereri. Item repugnat Christo dicenti, *sine me nihil potestis facere*. Hoc est ut exponunt Patres, sine gratia interna præveniente nihil potestis, quod ullatenus conducat ad salutem. Pactum autem supra-dictum, si existeret, esset tantum gratia externa.

3. Quia si faciendi quod in se est ex solis naturæ viribus datur gratia actualis, quamvis ex pacto Patris æterni cum Filio, certe datur in nobis initium aliquod salutis, initium quo gratia prævenitur; in negotio salutis liberum arbitrium præit, & gratia interna subsequitur; Gratia interna voluntatis pedissequa est, homo potest ex solis naturæ viribus aliquid aliquo modo conducens ad salutem. Quæ omnia Fidei repugnant, & in Pelagianis ac Semipelagianis reprobata sunt a Summis Pontificibus & Conciliis.

Inde sequeretur, hominem solis naturæ viribus posse se discernere ab Infideli, nempe per actum bonum mere naturalem, quo facto acciperet primam gratiam actualem qua crederet, vel saltem credere posset, imo qua se disponeret vel saltem disponere posset ad justificationem.

Quare hoc pactum a Clero Gallicano anno 1700. damnatum fuit cum hac propositione: *Facienti quod in se est ex solis naturæ viribus, Deus non denegat Gratiam*.

Dico 4. Homo non potest solis naturæ viribus se disponere ad Gratiam habitualem recipiendam. Est de fide contra Pelagianos.

Prob. Quia homo solis naturæ viribus se ad gratiam habitualem disponere non potest, neque immediate, neque mediate. Ergo nullatenus.

Prob 1. *pars ant.* Quia non potest se ad illam disponere immediate & proxime nisi per actus Fidei, Spei, & Chritatis perfectæ, vel imperfectæ cum Sacramento. Atqui non potest ex solis naturæ viribus se disponere ad hos actus: nam hi actus fieri non possunt sine gratia præveniente, ut definit Concil. Trid. sess. 6. can. 3. his verbis; *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus-sancti inspiratione, atque ejus adjutorio hominem credere, sperare, diligere aut pœnitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur; anathema sit*.

Prob. 2. *pars*. Nam homo non potest mediate & remote se disponere ad justificationem solis naturæ viribus, nisi possit solis naturæ viribus se disponere ad recipiendam gratiam actualem, quacum elicere possit actus Fidei, Spei, Charitatis, vel Pœnitentiæ: Atqui hoc non potest, ut probatum est. Ergo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, 1. Reg. cap. 7. *Præparate corda vestra Domino*. Et illud, Luc. c. 3. *Parate viam Domini*.

Resp. In his & aliis similibus textibus non excluditur, sed supponitur Gratia præveniens. Igitur sensus est quod gratia præveniente excitati & adjuti debeamus tollere impedimenta majoribus gratiæ donis, quæ Deus ex pura misericordia paratus est nobis dare. Sed ut præparemus nos ad majora beneficia recipienda, necesse est ut Deus prius nostram voluntatem præparet per gratiam prævenientem, quam tollantur impedimenta illis majoribus gratiæ donis, ut docent Patres.

Obj. 2. Illud, Zach. c. 1. *Convertimini ad me ... & ego convertar ad vos*.

Resp. Conversio illa, ad quam Deus nos hortatur, debet esse supernaturalis, & fieri per gratiam prævenientem. Unde sensus est, ut divina gratia excitati & adjuti nos con-

vertamus ad Deum per veram contritionem; & Deus se reconciliabit nobis, suamque amicitiam & gratiam sanctificantem restituet. Itaque in hoc textu & aliis similibus commendatur quidem liberum arbitrium, sed non excluditur gratia præveniens: sicut in hoc textu Psalmistæ, *Converte nos Deus salutari noster*, & aliis similibus commendatur gratia præveniens, sed non excluditur liberum arbitrium. Hinc Conc. Trid. sess. 6. c. 5. ait: *cum dicitur:* convertimini ad me, & ego convertar ad vos; *libertatis nostræ admonemur. Cum respondemus:* converte nos Domine, & convertemur: *Dei nos gratia præveniri confitemur.*

Obj. 3. Paulus, Rom. c. 7. ait: *velle adjacet mihi: perficere autem bonum non invenio.* Ergo desiderium salutis est a nobis.

Resp. Neg. conseq. Nam sensus Apostoli est, quod cum gratia Dei velit aliquid, quod obtinere non potest sine ulteriore gratia. Volebat quippe facere bonum facile & perfecte perfectione excludente omnem contrarium concupiscentiæ motum.

Obj. 4. Cornelius Centurio oratione & eleemosynis sine gratia factis obtinuit gratiam, qua ad fidem & justificationem pervenit. Ergo.

Resp. Neg. antec. Nam ejus oratio & eleemosynæ factæ sunt ex auxilio gratiæ prævenientis, imo ex fide supernaturali veri Dei ut remuneratoris, quod objectum fidei a Judæis vel per illustrationem internam didicerat. *Nec tamen sine aliqua fide donabat & orabat*, ait S. Augustinus, l. de prædestin. Sanct. c. 7.

Obj. 5. Justinus Martyr apolog. 2. docet eos, qui ante Christum cum ratione vixerunt, Christianos fuisse.

Resp. Solum vult, eos qui ante Christi adventum rationis ductum secuti sunt in hoc ipso legem Christianam servasse, quæ legis naturalis observantiam præcipit; & sic quodam modo Christianos fuisse. At legem naturalem in rebus difficilibus servare non potuerunt sine Dei Gratia.

Obj. 6. Clemens Alexandrinus, l. 1. stromatum, docet Græcos venisse ad Christum per philosophiam, & ab ea fuisse justificatos, Et, l. 7. dicit philosophiam Græcam præparare animam ad fidem.

Resp. Solum vult philosophos ope luminis naturalis bona quædam opera ordinis naturalis fecisse, & ad Dei cognitionem pervenisse. Asserendo autem Philosophiam præparare ad fidem, valde improprie locutus est, & solum intendit philosophiam tollere aliqua ad fidem impedimenta, quæ sine illa fuissent. Nam ipse, in libris stromatum c. 5. & 6. omnia hominum merita tribuit gratiæ; & contendit Dei cognitionem, quæ ad justificationem necessaria est, haberi non posse sine gratia.

Obj. 7. S. Hilarius, l. 8. de Trinitate, dicit Deum non dare nobis voluntatem; quæ si data est, non haberet fides præmium. Et in Psal. 118. dicit incipiendi a nobis originem esse.

Resp. Ad 1. Solum intendit contra Manichæos Deum non dare nobis voluntatem, ipsam necessitando, quod indicant verba sequentia.

Resp. Ad 2. Vult solum significare determinationem ad bonum esse nostræ voluntatis gratia præventæ & adjutæ. Nam ibidem agnoscit ex divinæ bonitatis munere, incipere rationem deprecantis salutem, omnia a bonitate divina inchoari.

Obj. 8. S. Chrysostomus docet vel supponit hominem posse ex solis naturæ viribus aliquid ad salutem conducens, & se ipsum præparare ad gratiam. Nam, hom. 9. in Genesim sic ait: *Gratia parata est, quærens qui secum largitate suscipiant. Quod si Deus viderit animam vigilem, & desiderium fervens, ipse suas divitias largiter suppeditat.* Et, hom. 27. in Joan. *Hinc admoneri possumus Deum suis in nos beneficiis nostras non prævenire voluntates, sed a nobis incipiendum esse. Sed cum nos prompto paratoque amino ad suscipiendam gratiam exhibemus, tunc multas nobis offert salutis occasiones.* Et, homil. 12. in epist. ad Hæbræos. *Oportet nos eligere primum quæ bona sunt, & tunc Deus quæ sua sunt introducit. Non antecedit nostras voluntates, ne lædat arbitrium: cum autem nos elegerimus, multam tunc affert auxiliationem.* Ergo.

Resp. Neg. anteced. Nam S. Doctor multis locis docet omnes actus salutares seu conducentes ad salutem esse a gratia præveniente, ut, hom. 13. in Joann. *Gratia Dei semper in beneficiis priores sibi partes vindicat.* Et, hom. 22. in Gen. *Quia in nostra voluntate totum post gratiam Dei relictum est, ideo & peccantibus supplicia proposita sunt, & bene operantibus retributiones.* Et, hom. in c. 4. 1. ad Cor. *Igitur quod accepisti habes, neque hoc tantum aut illud, sed quidquid habes, non enim merita tua hæc sunt* (idest, ex solis tuis viribus naturalibus proveniunt) *sed Dei gratia. Quamvis fidem addu-*

adducas, quamvis dona, quamvis doctrinæ sermonem, quamvis virtutem, omnia tibi inde provenerunt. Quid igitur habes, quæso, quod acceptum non habeas? Num ipse per te recte operatus es? Non sane, sed accepisti ..... propterea cohibearis oportet: non enim tuum ad munus est, sed largientis.

Igitur quamvis in locis objectis & aliis similibus mentionem gratiæ non faciat, eam tamen semper supponit, & alibi ejus necessitaté sufficienter exprimit, ut in textibus allatis. Ideo in locis objectis & aliis similibus gratiam prævenientem non memorat, quia totus est in defendendo libero arbitrio contra Manichæos, & in adducendis hominibus ad exercenda bona opera, & excutienda eorum negligentia, ne scilicet homines putent se in omnibus Deo sic præveniri per Gratiam, ut nihil sibi agendum relinquatur.

Quare in textibus objectis intendit solum quod Deus non det saltem communiter magna gratiæ dona ad exercenda præstantiora virtutum opera, nisi iis quorum voluntas jam præparata fuerit, scilicet per Gratiam prævenientem sed minorem & ad minus excellentia opera excitantem. Item quod Deus non præveniat nostras voluntates, totum faciendo, & nil nobis agendum relinquendo; sed cum præparati fuerimus, bene utendo gratia accepta, puta gratia orationis & boni desiderii, tunc Deus multas ulteriores & potentiores gratia nobis suppeditat. Nam re vera bonus usus minorum donorum est dispositio ad majora beneficia accipienda. Sic expones similes textus aliorum Patrum.

Obj. 9. S. Hieronymus, in dialogo 3. contra Pelagianos ait: *quæ (justitia) labore, & industria ac diligentia, & super omnia Dei clementia custoditur ut nostrum sit rogare, illius sit tribuere quod rogatur; nostrum incipere, illius perficere; nostrum offerre quod possumus, illius perficere quod non possumus.*

Resp. Supponit gratiam, qua possumus orare, incipere, velle, & intendit ista præstare nostrum esse dependenter a gratia præveniente & adjuvante, ita tamen ut plus sæpe non possimus, sed Dei sit dare nobis uberiorem gratiã, quacum majora possimus præstare. Nam cum gratia quam habemus non possumus quidlibet præstare, sed aliquando possumus tantum orare, & bonum aliquod opus incipere, & sta boni operis initium seu desiderium Deo offerre: cui gratiæ si cooperemur, Deus uberiores & potentiores gratias concedet, quibuscum bonum propositum exequi, & plura ac præstantiora opera efficere possimus.

Hanc esse mentem S. Doctoris patet ex eo, quod clare agnoscat gratiæ prævenientis necessitatem ad quemlibet actum salutarem, ut Epist. ad Demetriadem, ubi ait *velle & nolle nostrum est; ipsumque quod nostrum est, sine Dei miseratione nostrum non est.* Et, Epist. ad Ctesiphontem: *velle & currere meum est, sed ipsum meum sine Dei semper auxilium non erit meum.*

Sic explicabis aliquos aliorum Patrum textus similes, quibus nempe solum intendunt nos cum certo gratiæ auxilio multa velle, ad quæ perficiẽda opus sit ulteriore auxilio uberiore & fortiore. In aliis vero locis, qui objici possunt, Patres supponunt gratiam prævenientem. Sic cum S. Ambrosius, in Ps. 36. ait: *ne expectes ut excitet te Christus; sed potius Christum excita*; solum significat orandum esse Christum cum ejus gratia ad obtinendũ ab eo majus auxiliũ ad executioné boni necessariũ.

Obj. 10. Si homo nil salutare incipere & facere possit sine gratia præveniente, non erit liber. Falsum conseq. ergo,

Resp. Equidem homo sine Gratia præveniente, non est liber ad ullum bonum salutare incipiendum & agendum, cum a gratia accipiat potentiam illud inchoandi & agendi; sed cum gratia est liber, quia gratia voluntatem non necessitat, sed sanat, excitat, complet, corroborat, & adjuvat. *Peccato Adæ arbitrium liberum de hominum natura periisse non dicimus, sed peccandum valere in hominem subditis diabolo: ad bene autem pieque vivendum non valere, nisi ipsa voluntas hominis Dei gratia fuerit liberata, & ad omne bonum actionis, sermonis, cogitationis adjuta.* Inquit S. Augus. l. 2. contra duas Epist. Pelagian. c. 5.

Obj. 11. Hoc axioma Theologicum: *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.*

Resp. Sic intelligi debet: facienti quod in se est, consentiendo & cooperando gratiæ prævenienti acceptæ, Deus non denegat gratiam habitualem, vel gratiam actualem ulteriorem majorem proxime sufficientem ad salutem & ad servanda præcepta. Nam falsum est facienti quod in se est ex solis naturæ viribus Deum non denegare gratiam actualem vel habitualem, ut constat ex dictis, assertione 2. 3. & 4.

Dices. Prædictum axioma verum est etiam in hoc sensu, quod Deus homini ex solis natu-

naturæ viribus quantum poteſt bene operanti, det certo gratiam actualem, ſed gratis & ex liberalitate, itaut bonus naturalium virium uſus præcedens, habeat ſolam rationem diſpoſitionis negativæ, removendo obicem gratiæ.

Reſp. Nego. Nam ſi hoc verum eſſet, 1. homo ſine Gratia bene ſeu utiliter ad ſalutem libero uteretur arbitrio; & in ordine ad ſalutem haberet aliquid de ſuo quod non eſſet peccatum: quæ duo repugnant Conc. Arauſicano. 2. In negotio ſalutis liberum arbitrium præiret, & gratia interna ſubſequeretur; homo ſine gratia interna poſſet aliquid conducens aliquo modo ad ſalutem: daretur in nobis initium aliquod ſalutis. 3. Quæſtio Semipelagianos inter & Catholicos tota eſſet fere de nomine, an ſcilicet bona opera naturalia, quibus certo obtineretur gratia, dici deberent aliquo modo merita, necne.

ARTICULUS II.

Utrum & quando juſtus indigeat Gratia actuali?

§. I.

Nota. HOmo juſtus quandiu juſtus eſt, habet gratiam ſanctificantem cum habitibus infuſis fidei, ſpei & charitatis, imo & habitibus ſupernaturalibus virtutum moralium. Gratia ſanctificans, per quam Dei filii adoptivi, hæredes & amici conſtituimur, actiones noſtras ſupernaturales dignificat, redditq; de condigno meritorias gloriæ cæleſtis & illius augmenti, poſitis ponendis. Habitus vero ſupernaturales fidei, ſpei, charitatis, & virtutum moralium reddunt juſtum permanenter habilem ad actus ſupernaturales & meritorios; ejus potentias nempe intellectum & voluntatem perficiunt, elevant, eaſque reddunt proportionatas actibus vitæ ſupernaturalis. Hinc iis, qui habitibus ſupernaturalibus deſtituti ſunt, neceſſarium eſt auxilium a gratia illuſtrationis & inſpirationis realiter diſtinctum, quod habeat ſe per modum principii activi, potentias de ſe actum ſupernaturalem improportionatas elevantis, & portionatas reddentis, ſupplendo defectum ſupernaturalium. Hoc autem auxilium ſupplens quodammodo defectum habituum ſupernaturalium, ſecundum alios eſt ipſa omnipotentia Dei, ut parata cum creatura concurrere concurſu ſupernaturali potentiori: vel ſecundum alios quædam qualitas tranſiens, non vitalis, a Deo potentiis impreſſa eo tantum fine, ut per modum comprincipii potentias illas reddat proportionatas ad actum ſupernaturalem eliciendum cum auxilio illuſtrationis & inſpirationis.

Dico 1. Gratia habitualis cum habitibus infuſis non ſufficit ad eliciendos actus ſalutares; ſed requiritur etiam gratia actualis tum illuſtrationis tum piæ motionis. Accedit ad fidem; imo mihi videtur ſufficienter definitum ac declaratum per traditionem.

Prob. 1 Ex Scrip. Joann. c. 15. *ſine me nihil poteſtis facere*. Quæ verba ex Patribus & Concilis ſignificant, ſine Gratia illuminationis & inſpirationis gratis ex meritis Chriſti data nullum opus ad ſalutem conducens fieri poſſe. Et Phil. c. 2. *Deus eſt, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Quibus verbis Apoſtolus alloquitur præſertim juſtos, & ſignificat omnem deliberatam volitionem ſalutarem & ejus executionem effici a Deo per Gratiam excitantem & adjuvantem gratis donatam.

Prob. 2. Ex dictis, art. 1. ubi oſtenſum eſt ex Patribus & Conciliis generatim hominem nihil poſſe velle vel agere ſalutare ſine gratia & adjutorio Chriſti. Patres autem & Concilia per gratiam & adjutorium ſtatus naturæ lapſæ ſemper intelligunt non ſolum illuſtrationem ſupernaturalem intellectus, ſed etiam & potiſſimum immediatam ac ſupernaturalem motionem voluntatis.

Prob. 3. Ex Conciliis. 1. Ex Conc. Dioſpolitano & Carthaginenſi, gratia ad ſingulos actus datur, hoc eſt, nullus actus ſalutaris fieri poteſt ſine gratia. Sed gratia illa, quæ dicitur neceſſaria ad quoſvis actus ſalutares, non eſt gratia habitualis. Ergo eſt gratia actualis. *Prob. min.* Nam ſine gratia habituali fiunt actus ſalutares, nempe illi qui diſponunt ad juſtificationem. 2. Ex Conc. Aruſicano II. c. 7. ſic pronunciante: *ſi quis per naturæ vigorem bonum aliquod, quod ad ſalutem pertinet vitæ æternæ cogitare aut eligere poſſe confirmat, abſque illuminatione & inſpiratione Spiritus ſancti, qui dat omnibus ſuavitatem in conſentiendo & credendo, hæretico fallitur ſpiritu, non intelligens vocem Dei in Evangelio dicentis: ſine me nihil poteſtis facere*. 3. Ex Conc. Tridentino, ſeſſ. 6. c. 16. ubi ait: *cum enim ille ipſe Chriſtus Jeſus tanquam caput in membra, & tanquam vitis in palmites, in ipſos juſtificatos jugiter virtutem influat: quæ virtus bona eorum opera*

ra semper antecedit, & comitatur, & subsequitur, & sine qua nullo pacto Deo grata & meritoria esse possent. Per vitutem illam manifeste intelligit gratiam actualem: nam alioqui omnes actus naturales moraliliter boni essent in justis meritorii: nam hos gratia sanctificans semper antecedit, comitatur, & subsequitur. Præterea hæc vox *influit* significat non esse aliquid permanens. Denique gratia sanctificans semper manet in justis venialiter peccantibus: unde de illa dici nequit quod antecedat, comitetur & subsequatur bona eorum opera non alia.

Prob. 2. Ex capitulo sexto inter multa quæ Cælestini Epistolæ ad Gallos subjiciuntur, & Catholicam de gratia fidem continent. Hoc c. sic habet: *quod ita Deus in cordibus hominum atque ipso libero operetur arbitrio, ut sancta cogitatio, pium consilium omnisque motus bonæ voluntatis ex Deo sit, quia per illud aliquid boni possumus, sine quo nihil possumus.*

Adde S. August. pluribus locis, unus hic sufficiat, l. de nat. & Grat. c. 26. *sicut enim oculus corporis etiam plenissime sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic & homo etiam perfectissime justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitus adjuvetur, recte non potest vivere.* Intelligit autem lucem non solum illuminantem, sed etiam accendentem.

Accedit ratio, quia gratia sanctificans & habitus supernaturales non refrænant per se & immediate concupiscentiam, quæ etiam in justis remanet. Neque ad id sufficit cogitatio bona, sed requiritur insuper immediata supernaturalis motio voluntatis indeliberata, qua ipsa voluntas contra concupiscentiæ motus roboretur, & ad bonum supernaturalem inclinetur. Item requiritur gratia actualis ad determinandos habitus supernaturales, alioqui non agunt.

§. II.

Dico 5. Ad servanda omnia mandata divina & ad superandas graves tentationes necessaria est, etiam homini justo, actualis gratia illuminationis & inspirationis.

Prob. 1. Ex Script. Christus, Matth. c. 26. suos Apostolos justos sic alloquitur: *vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem* Et Rom. c. 7. *video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Jesum Christum.* Per gratiam hic manifeste intelligitur gratia actualis.

Prob. 2. Ex 1. c. 6. Epist. Cœlestini 1. ad Gallos. *Neminem etiam Baptismatis Gratia renovatum, idoneum esse adsuperandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.*

Prob. 3. Ex Conc. Arausicano II. can. 10. ubi definit: *adjutorium Dei etiam renatis ac sanctis semper est implorandum, ut ad finem bonum pervenire, vel in bono possint opere perdurare.* Per adjutorium illud intelligit gratiam actualem: nam renati ac sancti jam habent gratiam habitualem. Si autem gratia actualis semper sit imploranda justis; ergo semper iis necessaria est ad præcepta servanda. Et, can. 19. *natura humana etiamsi illa integritate, in qua est condita, permaneret, nullo modo seipsam, creatore suo non adjuvante servaret. Unde cum sine Dei gratia salutem non possit custodire quam accepit, quomodo sine Dei gratia poterit reparare quod perdidit?*

Adde S. August. qui contra Pelagianos probat necessitatem gratiæ actualis etiam in justis ad vitandum peccatum.

Obj. 1. Concil. Milevitanum seu Carthaginense, can. 3. definit gratiam justificantem non tantum valere ad remissionem peccatorum quæ jam commissa sunt, verum etiam in adjutorium ne committantur. Ergo gratia habitualis sufficit justis, &c.

Resp. Nego cons. Quia gratia sanctificans ex sapientia, bonitate, & promissione divina habet sibi annexa gratiæ actualis auxilia ad ipsa gratiam sanctificantem conservandam & ad servanda mandata necessaria. Nam ad sapientiam & bonitatem Dei pertinet, ut gratiæ sanctificanti annexa sint gratiæ auxilia, sine quibus impossibilis esset Legis observatio, ad quam ipsa ex natura sua tendit. Hinc S. Augustin. in Psal. 7. de peccatore & justo loquens ait: *Ibi misericors auxilium est, quia nullum habet meritum peccator... hic autem justum auxilium est, quia jam justo tribuitur.* Concilium autem ibi damnat Pelagium docentem hominem non indigere gratia actuali interna ad servanda mandata & Gratiam baptismalem remittere tantum peccata, nec dare jus ad auxilia Gratiæ.

Obj. 2. Gratia habitualis cum suis habitibus infusis id totum potest quod gratia actualis. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam habitus infusi

non

non excitant ad agendum: & non coercent concupiscentiæ motus nec voluntatem contra eos roborant: alioqui quamdiu haberemus gratiam sanctificantem, semper haberemus pias cogitationes, excitationes & volitiones. Imo habitus per se præcise non agunt nisi ex applicatione & determinatione voluntatis, quæ ut illos ad agendum determinet, eget auxilio supernaturali ab iis distincto.

Inst. Gratia sanctificans cum suis habitibus est principium supernaturale.

Resp. Principium incompletum, non autem completum & sufficiens.

Dices. Gratia sanctificans cum suis habitibus reddit hominem habilem ad actus meritorios.

Resp. Reddit habilem imcomplete, non vero complete nisi per gratias actuales ipsi annexas; nam ad actus salutares requiritur principium excitans & corroborans.

§. II.

Dico 3. Homo justus cum ordinariis gratiæ auxiliis gratiæ sanctificanti seu habituali annexis vitare omnia peccata venialia toto vitæ tempore non potest potentia morali, seu potentia quæ non deficiat, sed reducatur ad actum. Est de Fide.

Prob. Ecclesiastis c. 7. *Non est enim homo justus in terra, qui faciat bonum, & non peccet.* Jacob. c. 3. *In multis offendimus omnes.* 1. Johan. c. 1. *Si dixerimus quoniam peccatum non habemus, ipsi nos seducimus, & veritas in nobis non est.*

Prob. 2. Ex S. August. l. de natur. & gratia, c. 36. *Hac ergo Virgine* (Deipara) *excepta, si omnes illos sanctos & sanctas cum hic viverent, congregare possemus: & interrogare utrum essent sine peccato: quid fuisse responsuros putamus? ... Nonne una vocassent: si dixerimus quia peccatum non habemus, nos ipsos decipimus, & veritas in nobis non est.* Et l. de dono persever. c. 2. *Nam tria sunt, ut scitis, quæ maxime adversus eos* (Pelagianos) *Catholica defendit Ecclesia: quorum est unum Gratiam Dei non secundum merita nostra dari quoniam Dei dona sunt, & Dei gratia conferuntur etiam merita universa justorum: alterum est in quantacumque justitia sine qualibuscumque peccatis in hoc corruptibili corpore, neminem vivere: tertium est, obnoxium nasci hominem peccato primi hominis.*

Prob. 3. Ex Concil. Trident. sess. 6. can. 23. *Si quis hominem semel justificatum dixerit ... posse in tota vita peccata omnia, etiam venialia, vitare, nisi ex speciali Dei privilegio, quemadmodum de Beata Virgine tenet Ecclesia; anathema sit.*

Ratio est, quia gratia sanctificans cum habitibus & auxiliis ei annexis non tollit concupiscentiam inordinatam, cui numquam consentire saltem ex subreptione & infirmitate absque speciali auxilio non possumus potentia ad actum reducenda. Item quia nemo omnia venialia vitare potest toto vitæ tempore, nisi semper ac desinenter ad seipsum & ad omnia prorsus attendat, & vim sibi in omnibus inferat, nulla unquam negligentia torpeat, nulli vel levissimo concupiscentiæ & inordinato motui vel leviter consentiat: nam ad peccatum veniale sufficit quælibet vel levissima inordinatio & libertas. Atqui hæc omnia fieri non possunt potentia ad actum reducenda cum ordinariis gratiæ auxiliis, & sine speciali privilegio. Ergo.

Obj. 1. Luc. c. 1. De Zacharia & Elizabeth dicitur: *Erant autem justi ambo ante Deum incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela.* Et Job laudatur quod se abstinuerit ab omni opere malo.

Resp. ad 1. Sensus est, quod omnia mandata servarent sic, ut ea numquam graviter seu in re gravi violarent: quod non impedit quominus aliqua leviter læderent.

Resp. ad 2. Sensus est, Jobum se abstinuisse ab omni peccato gravi.

Obj. 2. Ergo justus aliquando necessario peccat venialiter.

Resp. Quia quamvis justus sine speciali Dei privilegio non possit potentia morali & reducenda ad actum vitare omnia venialia; potest tamen cum ordinariis gratiæ auxiliis ea vitare potentie physica & reducibili tantum ad actum.

Porro sensus Patrum & Concilii est, quod sine speciali Dei privilegio, nemo etiam justus possit vitare omnia venialia sic, ut reipsa nulla committat. Nam impossibilitas moralis, quæ potentiam reducendam ad actum excludit, & quæ consistit in maxima difficultate, quæ non superatur, sufficit, ut quid dicatur simpliciter fieri non posse.

Obj. 3. Illud, 1. Joann. 5. *Omnis qui natus est ex Deo, non peccat.*

Resp. Non peccat, dum ex divinæ nativitatis principio; nempe ex charitate & habitibus infusis agit, non autem dum ex alio principio agit, prout agere potest, & quandoque agit, v. g. ex concupiscentia.

ARTICULUS III.

Utrum homo sine Gratia possit superare aliquam tentationem.

Nota. TEntatio generatim prout hic sumitur, est excitatio ad peccatum, sive motus indeliberatus excitans ad peccatum. Duplex est, gravis, & levis. Tentatio gravis est ea quæ vehementer impellit ad peccatum, & consistit vehementi motu concupiscentiæ. Tentatio levis est levis excitatio ad peccatum. Certum est nullam vel levissimam tentationem sine gratia Christi vinci posse meritorie & utiliter ad salutem: nam ut constat ex dictis, nullus actus salutaris seu conducens aliquo modo ad salutem fieri potest sine gratia.

Dico. Homo non potest solis naturæ viribus & sine gratia interna, vel speciali protectione Dei ullam tentationem gravem superare, ita ut non peccet.

Prob. 1. Ex Script Psal. 17. *In te eripiar a tentatione.* Matth. c. 26. *Orate ut ut non intretis in tentationem.* Et c. 5. *Ne nos inducas in tentationem.*

Prob. 2. Ex summis Pontificibus, Innocentio I. in sua ad Conc. Cartaginense Epistola, ubi ait: *Nisi magnis precibus Gratia in nos implorata descendat, necquicquam (nos) terrenæ labis & mundani corporis vincere conari errores, cum pares nos ad resistendum, non liberum arbitrium; sed Dei solum facere possit auxilium.* Et inferius Christum *nobis quotidiana præstare remedia: quibus nisi freti confisiq; nitamur, nullatenus humanos vincere poterimus errores. Necesse est enim, ut quo auxiliante vicimus, eo iterum non adjuvante vincamur.* Zozimo, in sua ad omnes orbis Episc. dogmatica epistola apud Cælestin. I. in epist. ad Galliæ Episc. sic pronunciante: *Quod ergo tempus intervenit, quo ejus non ageamus auxilio? In omnibus igitur actibus, causis, cogitationibus, motibus adjutor & protector orandus est. Superbum est enim, ut quicquam sibi humana natura præsumat, clamante Apostolo: non est nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed contra principes & potestates aeris hujus, contra spiritualia nequitiæ in cælestibus.* Et ex capitulo 3. ejusdem Epistolæ Cælestini subjecto, ubi dicitur. *Neminem etiam baptismatis Gratia renovatum idoneum esse ad superandas diaboli insidias, & ad evincendas carnis concupiscentias, nisi per quotidianum adjutorium Dei perseverantiam bonæ conversationis acceperit.*

Prob. 3. Ex Conc. Milevitano, in sua ad Innoc. I. Synodica Epist. ubi apud eum Pelagianos accusat, quod dicant, *illud*, ne nos inferas in tentationem, *non ita intelligendum, tanquã divinum adjutorium poscere debeamus ne in peccatum tentanti decidamus: sed hoc in nostra positum esse potestate, & ad hoc implendum solam sufficere hominis voluntatem.*

Prob. 4. Ex S. August. l. de perfectione justitiæ in fine, ubi ait: *Quisquis negat nos orare debere, ne intremus in tentationem: (negat autem hoc, qui contendit ad non peccandum gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium, sed sola Lege acceptæ humanam sufficere voluntatem;) ab auribus omnium removendum & ore omnium anathematizandum non dubito.* Et l. de Gratia Christi, c. 27. ubi in hæc Pelagii verba (*Divinam mereamur Gratiam, & facilius nequam Spiritui-sancti Spiritus auxilio resistamus.*) Ita loquitur: *Ut quid hoc verbum interposuit, idest, facilius? An vero non erat integer sensus, ut nequam Spiritui-sancti Spiritus auxilio resistamus? Sed quantum detrimentum hoc additamento fecerit, quis non intelligat? Volens utique credi tantas esse naturæ vires, quas extollendo præcipitat, ut etiam sine auxilio Spiritus-sancti, etsi minus facile, tamen aliquo modo nequam Spiritui resistatur.* Adde S. Ambrosium, in Psal. 43. *Quis est tam fortis, ut nequaquam in tentatione moveatur nisi Dominus adjutor ei assistat?* Dixi, *ita ut non peccet*: nam vinci potest una tentatio peccando, & credendo alteri, ad quod certe non opus est Gratia.

Obj. 1. Illud, Genes. 4. *Sub te erit appetitus ejus, & tu dominaberis illius.* Ergo homo potest solis naturæ viribus vincere tentationes quæ ex concupiscentia oriuntur.

Resp. Nego conseq. Nam ideo homo potest dominari, & re ipsa dominatur appetitui suo si velit, quia vel Deus cohibet dæmonem, & impedit gravem tentationem: vel homini gratiæ auxilia ad vitandas tentationes suppeditat, vel paratus est suppeditare & suppeditabit ea petentibus.

Obj. 2. Ex S. Hieronymo, ad vitia non necessitate trahimur.

Resp. Hoc verum est; sed ideo verum est quia cum tentamur, numquam deest auxilium divinum ad tentationes superandas proxime vel remote sufficiens internum, vel saltem externum consistens in speciali protectio-

tectione & providentia Dei dæmonem cohibentis, vel quovis alio modo concupiscentiam reprimentis.

Obj. 3. Pius V. & Gregoriut XIII. damnarunt Baji propositionem, qua fures & latrones appellat eos, qui docent: *Tentationi sine Gratiæ adjutorio resistere hominem posse sic ut in eam non inducatur, aut ab ea non superetur.*

Resp. Hæc propositio damnata est, vel propter suam generalitatem, seu quatenus tam leves quam graves tentationes complectitur: vel propter gravem censuram injustam iis, qui oppositum docent. Porro sine gratia vinci potest levis tentatio; nam per peccatum Adami extinctæ non fuerunt penitus liberi arbitrii vires circa bonum sibi proportionatum. Patres vero aliqui cum dicere videntur nos sine gratia nulli tentationi resistere posse, per tentationem simpliciter prolatam intelligunt gravem tentationem.

Obj. 4. Homo potest solis naturæ viribus superare gravissimas difficultates ex motivo vanæ gloriæ, vel alio naturali. Ergo.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia motiva sensibilia, & humana seu naturalia homines lapsos multum afficiunt; honestas vero & motivum virtutis parum admodum & sic totam relinquit difficultatem, non tollit neque minuit.

Obj. 5. Homo non peccat sine libertate. Ergo dum sine Gratia succumbit tentationi & peccato, potuit non succumbere sine gratia.

Resp. Qui peccat sine gratia, is potuit habere gratiam ad non peccandum, eam petendo; nam semper adest gratia orandi cum urget tentatio vel præceptum, nisi ei ob ex culpabiliter apponatur. Unde qui peccat sine gratia, potuit non peccare, quia potest habere gratiam ad non peccandum.

ARTICULUS IV.

Utrum sine Gratia interiore credi possint mysteria Fidei?

DIco. Nemo sine supernaturali illustratione & inspiratione credere potest Fide christiana mysteria Fidei nostræ, quantumvis credibiliter proposita. Est de Fide contra Pelagianos & Semipelagianos.

Prob. 1. Ex Scriptura, Ephes. c. 2. *Gratia estis salvati per Fidem, & hoc non ex vobis, Dei enim donum est.* Et Philipp. c. 1. *Vobis donatum est pro Christo, non solum ut in eum credatis, sed ut etiam pro illo patiamini.* Ergo ex Apostolo Fides Christiana est donum Dei. Sed non est donum Dei, nisi quia non elicitur nisi dependenter a gratia interiore & adjuvante, gratis data.

Prob. 1. Ex Conc. Arausicano II. can. 6. definiente: *Si quis sicut augmentum, ita etiam initium Fidei, ipsumq; credulitatis affectum, non per Gratiæ donum, idest, per inspirationem Spiritus-sancti, sed naturaliter nobis inesse dicit, Apostolicis dogmatibus adversarius approbatur.* Et ex Concil. Trident. sess. 6. can. 3. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus-sancti inspiratione atque ejus adjutorio hominem credere ... posse sicut oportet, &c. anathema sit.*

Prob. 3. Ex S. August. l. de prædestin. Sanct. c. 2. *Sicut nemo sufficit ad incipiendum vel perficiendum quodcumq; opus bonum. Unde in omni opere bono & incipiendo & perficiendo sufficientia nostra ex Deo est: ita nemo sibi sufficit vel ad incipiendam vel ad perficiendam Fidem, sed sufficientia nostra ex Deo est.*

Prob. 4. Ratione Theologica. Quia nullum opus salutare sine gratia interiore fieri potest, ut constat ex art. 1. Sed Fides christiana est opus salutare, imo ex Conc. Trid. sess. 6. c. 8. *Fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo.* Ergo.

Obj. 1. Calvinistæ sine Gratia credunt mysteria Trinitatis & Incarnationis: nam eodem modo hæc credunt quo suos errores. Ergo,

Resp. Nego conseq. Quia Hæretici hæc mysteria non credunt Fide divina, sed humana. Nam vel non credunt mysterium Trinitatis propter revelationem divinam, sed propter hominum puta suorum ministrorum authoritatem: vel si credunt propter revelationem divinam, non credunt propter revelationem divinam ex pio affectu se se in omnibus plene submittendi Deo revelanti credibiliter, ut patet ex eorum pertinacia in rejiciendis aliis dogmatibus Fidei nostræ.

Obj. 2. Homo potest assensu naturali credere mysteria fidei propter revelationem divinam sibi propositam. Ergo.

Resp. Esto anteced. nego conseq. Nam etiamsi homo posset ut cumque credere actu naturali mysteria Fidei propter revelationem divinam sibi propositam; tamen non potest ea credere Fide christiana. Quia credere Fide christiana est ex pio affectu

se se in omnibus plene submittendi Deo revelanti credibiliter, credere prudenter & firmissime res revelatas a Deo quamtumvis humanam intelligentiam superantes, præcise propter auctoritatem Dei revelantis, ideoque propter revelationem divinam, quæ sit evidenter credibilis credenti. Quod sane fieri non potest sine gratia: nam neque intellectus potest sine gratia illustrationis attingere credibilitatem revelationis neque voluntas sine gratia illustrationis, & inspirationis efficaciter moveri honestate & necessitate se submittendi plene Deo, & ex hac pia volitione velle captivare intellectum in obsequium Fidei, & firmissime credere res revelatas.

Dices, Motiva credibilitatis possunt naturaliter cognosci ab intellectu.

Resp. Non possunt cognosci sufficienter ad Fidem christianam sine gratia interiore: nam ad Fidem christianam necesse est, ut motiva credibilitatis evidenter judicentur credibilia esse ut signa divina, & cum revelationis existentia infallibiliter connexa. Ad quod requiritur gratia illustrans & elevans intellectum.

ARTICULUS V.

Utrum Deus amari possit solis naturæ viribus?

Nota. AMor Dei duplex distinguitur: alius est Dei, ut authoris naturæ, alius Dei ut largitoris gratiæ & gloriæ. Uterque subdividitur in perfectum & imperfectum. Amor Dei perfectus est ille quo Deus diligitur propter se, seu propter suam amabilitatem & supra omnia, ita ut rebus omnibus tum æstimatione tum etiam affectu anteponatur. Amor imperfectus est ille, quo Deus diligitur propter se, sed non super omnia.

§. I.

Dico 1. Deus sine Gratia interiore illustrationis & inspirationis amari non potest amore perfecto seu super omnia, etsi solum ut author rerum naturalium.

Prob. 1. Ex Script. Gal. c 5. *Fructus autem Spiritus est charitas*. Et Joann. cap. 4. *Charitas ex Deo est*. Ubi simpliciter dicitur ex Dei gratia esse dilectio perfecta Dei sine distinctione Dei, ut authoris naturæ vel gratiæ; & author naturæ tam vere ac proprie Deus est quam author gratiæ & gloriæ.

2. Ex Concil. Arausicano II. can. ult. ubi dicit: *Prorsus donum Dei est diligere Deum*.

2. Ex S. August. l. de Gratia & libero arbitrio, c. 18. docente: *unde est in hominibus charitas Dei & proximi, nisi ex ipso Deo? nam si non ex Deo, sed ex hominibus, vicerunt Pelagiani: si autem ex Deo vicimus Pelagianos*. Ubi agitur de amore Dei sine distinctione Dei, ut authoris rerum naturalium, vel authoris rerum supernaturalium. Et l. 4. contra Julianum c. 3. idem expresse docet de amore Dei, ut authoris naturæ. *Amor Dei*, inquit, *quo pervenitur ad Deum, non est nisi a Deo .... per hunc amorem creatoris bene quisque utitur etiam creaturis*.

4. Ratione. Si perfectus amor Dei, ut authoris naturæ posset esse sine Gratia, homo solis naturæ viribus posset servare omnia præcepta, & vivere sine peccato: quod est dogma Pelagianum. *Prob. sequel.* Nam amor Dei, ut authoris naturæ super omnia dilecti excludit omnem affectum ad peccatum mortale, & includit odium efficax omnium quæ legi, & amicitiæ divinæ adversantur: qui enim Deum supra omnia amat, eum efficaciter rebus omnibus anteponit & paratus est, omnia alia bona amittere, & quælibet mala pati potius quam illum graviter offendere.

Obj. 1. Amor Dei super omnia lege naturali præcipitur: ergo naturaliter haberi potest.

Resp. Disting. conseq. Si non obstent infirmitas & corruptio naturæ, *conc.* Si obstent, *nego conseq.* Porro lex naturalis nihil absolute præcipit quod sit impossibile naturæ puræ seu non corruptæ, licet sit impossibile naturæ per peccatum originale depravatæ, sibi relictæ.

Obj. 2. Homo lapsus potest naturaliter cognoscere Deum, ut amabilem super omnia: Ergo potest etiam naturaliter eum amare super omnia.

Resp. Nego conseq. Quia nullum est impedimentum superandum ad cognoscendum Deum ut summe amabilem. Ad illum vero supra omnia amandum superandus est amor & propensio maxima erga bona delectabilia, quibus Deus præferatur, ita ut odio habeantur delectabilia legi divinæ repugnantia; quod sane superat vires naturæ depravatæ. Uno verbo, amori Dei perfecto, non cognitioni Dei summe amabilis obstant infirmitas & corruptio naturæ.

Dices, Homo naturalem habet inclinatio-

tionem ad diligendum Deum, ſaltem ut ſummum bonum.

Reſp. Quæcumque ſit illa inclinatio naturalis, ſaltem per naturæ corruptionem & infirmitatem impeditur, ne poſſit abſque gratia in actum prodire.

Obj. 3. Aliqui ita filios vel patriam dilexerunt naturaliter, ut pro illis mortem ſubirent. Ergo, &c.

Reſp. Neg. conſ. Quia qui ſe pro patria vel pro alio homine morti devoverunt, id egerunt ex vanæ gloriæ cupiditate, vel ex inordinato amore; vel ex aliqua alia prava cupiditate quæ modum neſcit. Cum autem homo facillime & vehementiſſime ad ſenſibilia, & cupiditatum objecta, parum vero ad inſenſibilia & honeſta afficiatur, longe facilius ei eſt creaturam amare quam Deum; imo hunc ſuper omnia amare propter naturæ corruptionem impoſſibile eſt ſine gratia.

§. II.

Dico 2. Deus ſolis naturæ viribus amari poteſt, ut author naturæ, ſed non ſuper omnia, nec amore efficaci circa aliquid arduum.

Prob. 1. Quia damnatæ ſunt hæ duæ *Baji* propoſitiones. 34. *Diſtinctio illa duplicis amoris naturalis videlicet, quo Deus amatur, ut author naturæ; & gratuiti quo Deus amatur, ut beatificator, vana eſt, & commentitia, & ad illudendum ſacris literis, & plurimis veterum teſtimoniis excogitata.* 36. *Amor naturalis, qui ex viribus naturæ exoritur, ex ſola Philoſophia per elationem præſumptionis humanæ cum injuria crucis Chriſti defenditur a nonnullis Doctoribus.* Sed ſi amor Dei ut authoris naturæ imperfectus, eſſet impoſſibilis ſine gratia, veræ eſſent iſtæ duæ propoſitiones: nam diſtinctio duplicis amoris vana eſſet & commentitia; ſiquidem unus eſſet duntaxat amor Dei, nempe ſupernaturalis, cum amor naturalis ſit impoſſibilis, proindeque fictitius: item falſo & male & cum injuria gratiæ Chriſti propugnaretur amor naturalis:

Prob. 2. Quia homo lapſus naturaliter cognoſcit Deum ut authorem & conditorem rerum naturalium, ideoque ut potentiſſimum, beneficium & optimum. Ergo poteſt illum naturaliter amare amore imperfecto, qui nullam difficultatem conjunctam habet, nec excludit affectum ad delectabilia, aut ſaltem amore inefficaci qui ſit meræ cujuſdam complacentiæ. Unde cum hic amor ſit facillimus, quidni poſſet ſolis naturæ viribus elici, cum quotidie homines naturaliter alios amant propter perfectiones, quas in illis depſehendunt?

Obj. 1. Scriptura & Patres docent charitatem eſſe a Deo.

Reſp. Per has voces (*Charitas*, *dilectio*, *diligere*) ſimpliciter prolatas intelligunt amorem Dei perfectum.

Obj. 2. S. Auguſt. docet charitatem inchoatam perinde ac perfectam eſſe a Deo.

Reſp. Per charitatem inchoatam intelligit amorem Dei ſuper omnia, ſed valde remiſſum, & per charitatem perfectam intelligit amorem Dei ſupra omnia ardentem, & impellentem ad faciendum ea quæ Deo placent, quamvis ardua ſint, & non obligent ſub peccato mortali.

Dices. S. Auguſt. l. 4. contra Julian. c. 3. citato dicit ſimpliciter amorem Dei, ut Creatoris non eſſe niſi a Deo; nec diſtinguit inter amorem perfectum & imperfectum. Ergo.

Reſp. Nego conſeq. Quia 1. amor Dei ſimpliciter prolatus ſignificat amorem perfectum: unde hoc ipſo quod dicitur amor ſimpliciter & ſine addito, ſufficienter intelligitur perfectus, ideoque ſufficienter diſtinguitur ab amore imperfecto. 2. Quia in textu adduntur ea, quæ non conveniunt niſi amori perfecto, nam ibi dicitur: *per hunc amorem Creatoris bene quiſque utitur etiam creaturis.* Per imperfectum autem amorem Dei, ut authoris naturæ non quiſque bene utitur creaturis, cum hic amor non excludat affectum erga delectabilia legi repugnantia.

ARTICULUS VI.

Utrum ſine Gratia ſervari poſſint omnia legis naturalis præcepta:

Dico, Homo ſolis naturæ viribus non poteſt ſervare omnia legis naturalis præcepta, etiam quoad ſubſtantiam operis, ita ut vitet omne peccatum.

Prob. 1. Ex Script. 1. Joann. c. 5. *hæc eſt charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus.* Ergo obſervatio omnium mandatorum eſt ſignum & effectus charitatis perfectæ: Ergo ſolis naturæ viribus haberi nequit.

Prob. 2. Ex Traditione. Nam 1. Innocentius I. in Epiſtol. ad Conc. Milevitanum ait: *Negantes ergo* (Pelagiani) *auxilium Dei, inquiunt hominem ſibi poſſe ſufficere, nec Gratia hunc egere divina, qua privatus, neceſſe eſt diaboli laqueis irretitus occum-*

Ad articulum VI.

Exploratum est apud omnes hominem in omni statu indigere gratiā ad implenda præcepta naturalia quantum ad modum, ut scilicet ex charitate et meritoriè ac fructuose ad vitam æternam ea adimpleat; cum modus ille sit supernaturalis. Solum

ergo. Controversia est inter Theologos an homo possit in statu naturæ lapsæ ex solis viribus liberi arbitrii totam legem naturæ, seu totam præceptorum naturalium collectionem quoad substantiam observare, vel ad id indigeat gratiâ?

Ad articulum VIII.

Michaël Bajus ad quodlibet ~~opus~~ honestatis opus gratiae habitualis influxum & charitati imperium desiderabat.

Gregorius Ariminensis, Vasquez et Contensonus in sua Theologia mentis & cordis gratiam quandam actu

alem auxiliantem necessariam esse
existimant. hoc est vel auxilium super
naturale vel saltem auxilium speciale
Ordinis naturalis. Thomistae denum
et alii communiter docent ad id suffi
cere vires liberi arbitrii cum generali
DEI concursu.

occumbat, dum ad omnia vitæ perficienda mandata, sola tantum modo lebertate contendet. 2. Conc. Milevitanum vel potius Carthaginense, can. 5. sic pronunciat: *Placuit, ut quicumque dixerit, ideo nobis Gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per Gratiam, tanquam etiam si Gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.*

3. Ex Sancto Augustino, lib. de perfectione justitiæ supracitato. Ubi docet anathematizandum eum, *qui contēdit ad non peccandum Gratiæ Dei adjutorium non esse homini necessarium*. Et lib. de Hæresibus 88. de Pelagianis dicit: *Hi Dei Gratiæ .... in tantum inimici sunt, ut sine hac posse hominem credant facere omnia divina mandata*. Certe si homo lapsus posset solis naturę viribus servare omnia pręcepta legis naturalis, quamvis non sicut oportet ad salutem, Patres hoc Pelagii dogma ut verum admittere debuissent, & solum dicere hanc naturalem mandatorum observationem esse insufficientem ac inutilem ad salutem quod tamen nullibi dicunt, sed simpliciter asserunt eam esse impossibilem.

4. Ex aliis testimoniis art. 3. citatis de necessitate Gratiæ ad superandam gravem tentationem: nam non possunt saltem longo aliquo tempore servari omnia præcepta legis naturalis nisi vincendo concupiscentiam, & graves tentationes insurgentes,

Ratio est maxima infirmitas & corruptio naturæ lapsæ, qua vehementer propendimus in delectabilia legi divinæ repugnantia, & aversamur contraria bona.

Dixi, *omnia præcepta*, quia homo ex solis naturæ viribus potest aliqua abservare: quando nempe eorum observatio facilis est,

Obj. 1. Illud, Rom. c. 2. *gentes, quæ legem* (scriptam) *non habent, naturaliter ea quæ legis sunt faciunt*.

Resp. To *naturaliter* hic significat idem quod lumine naturali instructi, & sine doctrina exteriori. Equidem Gentiles possunt solis naturę viribus observare aliqua pręcepta quando nulla obstat gravis difficultas sed non omnia. Ex eo autem quod homo possit solis naturæ viribus servare aliquod præceptum, non sequitur quod possit omnia servare, tum quia præcepta alia aliis sunt difficiliora: qui autem potest aliquid facile, non ideo potest quælibet difficilia: tum quia sæpe observationi aliquorum præceptorum obstat tentatio gravis, & vehemens motus concupiscentiæ.

Obj. 2. Illud, Deuter. c. 30. *mandatum hoc, quod ego præcipio tibi hodie, non supra te est, neque procul positum*. Et illud Ecclesiastici, c. 15. *Si volueris mandata servare, conservabunt te*.

Resp. In his & similibus locis scriptura docet hominem posse observare præcepta divina, supponendo Gratiam sine qua servari non possunt. Imo hoc ipso Gratiam implicite significat, quo asserit hominem esse liberum ad observanda præcepta, cum sine Gratia non possit ea servare.

Obj. 3. Præcepta naturalia quatenus sunt naturalia non superant vires naturæ. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Non superant vires naturæ sanæ, *conc.* Naturę infirmę & depravatæ, *neg. ant.* Natura per peccatum originale depravata & infirmata, potest quidem aliqua quæ potest natura sana, sed non potest omnia sine auxilio Gratiæ. Ita S. Thomas, 1. 2. q. 109. art. 2. ubi ait: *Quia natura humana per peccatum non est totaliter corrupta, ut scilicet toto bono naturæ privetur, potest quidem* (homo) *etiam in statu naturæ, per virtutem suæ naturæ aliquod bonum particulare agere.... non tamen totum bonum sibi connaturale, ita quod in nullo deficiat: sicut homo infirmus potest per se ipsum aliquem motum habere, non tamen perfecte potest moveri motu hominis sani, nisi sanetur auxilio medicinæ*.

Dices. Ergo præcepta legis naturalis sunt simpliciter impossibilia.

Resp.. Nego. Quia Deus semper offert, seu paratus est dare Gratiam ad illa servanda necessariam, eamque confert, nisi homo impedimentum apponat ejus receptioni. Et semper adest Gratia orationis qua impetratur Gratia proxime sufficiens quoties abest.

ARTICULUS VII.

Utrum homo sine Gratia possit bonum aliquod opus morale facere?

§. I.

Dico. Homo etiam infidelis potest solis naturæ viribus facere aliquod opus bonum morale, naturale, seu actum naturalem ex omni parte etiam ex fine honestum, sed non arduum. Est contra Lutherum, Calvinum, Bajum, Jansenium, & eorum Sectatores qui docent omnia opera Infidelium esse peccata, licet aliqua sint ex objecto bona.

Prob. 1. Ex Scriptura, Exod. c. 1. dicitur Deus obstetrices Egyptias Infideles numerosa & felici prole remunerasse, eo quod non paruissent injusto edicto Pharaonis de occidendis omnibus infantibus masculis Israelitarum. Certe ad hoc opus sufficiebant solæ vires naturæ, & tamen erat opus bonum, si quidem illud Deus remuneratus est.

Matth. c. 5. Christus ait: *Si salutaveritis fratres vestros tantum, quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt? Estote ergo vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est.* Ubi Christus indicat exhibitionem signorum benevolentiæ, quæ suis adhibent Fideles, esse etiam in Infidelibus opus bonum moraliter: nam id non reprehendit, sed solum aliquid perfectius præcipit.

Rom. c. 2. *Cum enim gentes, quæ Legem* (scriptam) *non habent naturaliter ea quæ Legis sunt faciunt, ejusmodi Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex.* Ergo ex Apostolo Infideles aliqua Legis naturalis præcepta facilia, solis naturæ viribus observant cum omnibus circumstantiis ad honestatem morum requisitis, nam has Lex naturalis præcipit.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, qui, l. de Spiritu & litera, c. 27. sic ait: *Quædam tamen facta* (Infidelium) *vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam merito recteque laudamus: quamquam discutiatur, quo fine fiant, vix inveniuntur quæ justitiæ debitã laudem defensionemve mereantur.* Ubi per particulã *vix* significat Sanctus Doctor pauca illa quidem, sed tamen aliqua opera ex omni parte etiam ex fine bona & laudabilia fieri ab Infidelibus. Cujus veritatis hanc rationẽ immediate subjicit: *Quia non usque adeo in anima humana imago Dei terrenorum affectuum labe detrita est: ut nulla in ea velut lineamenta extrema remanserint, unde merito dici possit* (Gentiles) *& jam in ipsa impietate vitæ facere aliqua legis vel sapere.* Et cap. sequenti addit: *Sicut enim non impediunt a vita æterna justum quædam peccata venialia, sine quibus hæc vita non ducitur: sic ad salutem æternam nihil prosunt impio aliqua bona opera, sine quibus difficillime vita cujuslibet pessimi hominis invenitur.* Certe per aliqua illa opera bona, quæ dicit nihil prodesse impiis ad salutem, intelligit opera vere & moraliter bona, & nullatenus mala; nam de operibus quæ essent mala, vere dici non potest, quod sine illis difficillime vita impiorum invẽnitur; & nugatorie de operibus malis diceretur, quod ad salutem non prosint.

Prob. 3. Quia damnatę sunt a Pio V. & Gregorio XIII. hæ Baji propositiones. 25. *Omnia opera Infidelium sunt peccata; & Philosophorum virtutes sunt vitia.* 28. *Liberum arbitrium sine Gratiæ Dei adjutorio nonnisi ad peccandum valet.* 37. *Cum Pelagio sentit, qui boni aliquid, naturalis, hoc est, quod ex naturæ solis viribus ortum ducit, agnoscit.* Item ex his Quesnelli propositionibus a Clemente XI. damnatis Bulla Unigenitus ab Ecclesia Catholica recepta. 38. *Peccator non est liber nisi ad malum sine Gratia Liberatoris.* 39. *Voluntas, quam Gratia non prævenit, nihil habet luminis, nisi ad aberrandum; ardoris nisi ad se præcipitandum: virium, nisi ad se vulnerandum, est capax omnis mali, & incapax ad omne bonum.* 40. *Sine Gratia nihil amare possumus, nisi ad nostram condemnationem.*

Prob. 4. Ratione. Quia vires naturę in ordine ad sectandam honestatem, licet sint multum debilitatæ per peccatum originale, non sunt tamen penitus extinctæ; nam Concilium Trident. sess. 6. cap. 1. docet per peccatum Adami liberum arbitrium hominis *minime extinctũ esse, viribus licet attenuatum & inclinatum.* Ergo. Quędam opera bona moraliter, facta facilia ob finem honestum non superant vires naturæ, qualia sunt dare exiguam eleemosynam pauperi, aliqua obsequia præstare parentibus, &c. Quia hoc est consentaneum naturæ rationali & rectæ rationi.

Confirm. Ex S. Thoma, 2. 2. q. 10. art. 4. ubi docet peccatum infidelitatis naturam non totaliter corrumpere, ita ut Infidelis possit aliquem bonum actum facere in eo, quod non refert ad finem infidelitatis.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Multos textus Scripturæ.

1. Psalm. 13. *Omnes declinaverunt, simul inutiles facti sunt; non est qui faciat bonum, non est usque ad unum.*

Resp. Infideles omnes sunt in statu peccati, & inutiles sunt ad exercenda opera meritoria vitæ æternæ; & ne unus quidem servat legem naturalem, imo facit aut facere potest ex solis naturæ viribus ullum opus bonum quod ad salutem conducat. At nihilominus possunt facere, & interdum

faciunt ex solis naturæ viribus aliqua opera honesta, quæ facilia sunt.

2. Isai. c. 60. *Ecce tenebræ operient terram & caligo populos.*

Resp. Ibi Propheta loquitur de privatione fidei, & cognitionis supernaturalis veri Dei ut remuneratoris supernaturalis, Christi redemptoris, aliorumve mysteriorum: non autem de privatione luminis naturalis necessarii ad cognoscendum & agendum aliqua opera honesta honestate naturali.

3. Jerem. c. 17. *pravum est cor hominis.*

Resp. Sensus est, quod cor hominis sit pravum habitualiter, seu propensum ad malum, non autem quod omnes actus naturales voluntatis sint pravi.

4. Matth. c. 7. *non potest... arbor mala bonos fructus facere.*

Resp. Christus per arborem malam intelligit malam voluntatem, ut explicat S. Gregorius M. & S. Augustinus. Mala autem voluntas actualis, quamdiu perseverat, non potest nisi mala opera facere. Vel si ibi intelligatur homo malus, sensus est, quod homo malus quoties agit ut malus seu ex cupiditate, non potest facere nisi opera mala, & quod ordinarie non nisi malum agit. At homo malus non semper agit ut malus, & ex prava cupiditate, sed aliquando agit ex fine honesto. Item homo malus in statu peccati non facit nec potest facere actus meritorios vitæ æternæ.

5. Joann. cap. 15. *sine me nihil potestis facere.*

Resp. Ibi Christus loquitur de operibus salutaribus, non de operibus bonis bonitate naturali, quæ nihil conducere possunt ad salutem. Item cum Apostolus ait, 2. Cor. c. 3. *non quod sufficientes simus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est:* Loquitur de cogitatione, & sufficientia quæ ad opus salutare valet.

6. Rom. cap. 14. *omne quod non est ex fide, peccatum est.*

Resp. Per fidem ibi non intelligitur fides qua credimus in Christum, sed fides qua quis judicat aliquid esse licitum, ut explicat Concil. Lateranense IV. c. 41. & patet ex contextu. Unde sensus est: quod non est ex prudenti persuasione, quod sit licitum, peccatum est. Aliqui tamen Patres nomine fidei intellexerunt fidem Christianam; sed nomine peccati intelligunt id omne quod vel offendit Deum, vel ad salutem inutile est, quia nomine peccati intelligunt id omne quod defectuosum est: inutilitas autem ad salutem est magnus defectus.

7. Hebr. c. 11. *sine fide impossibile est placere Deo.*

Resp. Sensus est, quod nemo sine fide Christiana possit placere Deo, ut amicus placet amico, vel eo modo qui requiritur ad ejus amicitiam comparandam. At sine fide fieri potest aliquod bonum opus naturale, quod propter moralem suam bonitatem placeat Deo in ordine naturali, itaut ob illud Deus mercedem aliquam naturalem tribuat.

8. Ephes. cap. 4. *testificor in Domino, ut jam non ambuletis sicut & gentes ambulant in vanitate sensus sui.*

Resp. Hæc verba significant omnia infidelium opera esse inutilia ad salutem, & ex eis plurima esse mala.

9. 1. Joann. c. 2. *omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia.*

Resp. Sensus est, quod in mundi amatoribus ut talibus nihil fit, nisi luxuria, avaritia, & superbia: nam peccata omnia amatorum mundi ad hos tres fontes revocantur. Sed amatores mundi non semper agunt ut amatores mundi; & aliquando agunt ut ratione præditi, faciendo aliquod opus honestum seu consentaneum rectæ rationi, ideoque moraliter bonum.

10. Ad Tit. c. 1. *omnia munda mundis; coinquinatis autem & infidelibus nihil est mundum, sed inquinatæ sunt eorum & mens & conscientia.*

Resp. Ibi Apostolus loquitur de cibis, & dicit cibos omnes ex natura sua mundos ac licitos esse, & post abrogatam legem Mosaicam licite ac sancte sumi a fidelibus, qui sciunt jam eos esse licitos: cum e contra nulli cibi sint mundi judaizantibus & infidelibus, quatenus judaizantes credere nolunt legem Mosaicam esse abrogatam, & infideles putant aliquos cibos esse ex natura sua malos. Unde relate ad illos cibi omnes sunt immundi, seu materia peccati, quia peccant manducando ex hac infidelitate non solum cibos qui erant lege Mosaica vetiti, sed etiam alios, quatenus hos manducant quia putant alios esse adhuc illicitos. Juxta Sanctum Thomam sensus est, quod nihil fit mundum inquinatis seu peccatoribus & infidelibus qua peccatoribus & infidelibus hoc est, agentibus ex prava cupiditate vel infidelitate.

Obj. 2. SS. Patres docent hominem nihil posse facere boni sine Gratia.

Resp. Loquuntur de bono ad salutem conducente non de actu naturali honesto ac facili & inutili ad salutem.

Obj. 3. S. Augustinum varis locis.

1. Lib. de Gratia Christi c. 26. ait: *non haberemus unde illam diligeremus, nisi hoc ab illo, cum prior nos diligeret, superemus. Quid autem boni faceremus, nisi diligeremus?.... Ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec recte bonum opus vocatur, quia omne quod non est ex fide peccatum est. Et fides per dilectionem operatur.* Et lib. de Gratia & libero arbritrio c. 18. dicit, quidquid fit sine charitate, nullo modó fieri bene.

Resp. In his & similibus locis loquitur de bono opere quod sit meritorium vitæ æternę, ad quod S. Doctor. requirit charitatem, ideoque etiam Gratiam actualem asserit contra Pelagium docentem ad hoc sufficere liberum arbitrium cum lege & doctrina.

2. Lib. 1. contra duas Epist. Pelagian. cap. ult. ait bonum usum liberi arbitrii esse a Gratia.

Resp. Per bonum usum intelligit usum salutaré, seu conducentem ab salutem consequendam. In quo sensu Cęlestinus I. epist. ad Gallos dicit neminem sine Gratia bene uti libero arbitrio, scilicet in ordine ad salutem.

3. Lib. de vera religione, c. 38. de Infidelibus sic loquitur: *Serviunt cupiditati triplici, vel voluntatis, vel excellentiæ, vel spetaculi... ita nescientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus quibus quisque beatus vult effici, servire necesse est, velit, nolit.*

Resp. Ex eo quod Infideles cupiditati illi triplici serviant, sequitur tantum quod ordinarie ac plerumque agent vel propter voluntatem, vel propter excellentiam, vel propter spectaculum; ideoque quod ordinarie peccent. Item ex necessitate servendi bonis temporalibus sequitur necessitas ordinarie & ut plurimum agendi ex prava cupiditate bonorum temporalium. At hoc non obstante infideles aliquando & extraordinarie facere possunt & faciunt aliquod opus honestum facile, sed inutile ad salutem.

4. Lib. de Spiritu & Littera, c. 3. dicit: *Neque liberum arbitrium quidquam nisi ad peccandum valet, si lateat veritatis via, &c.*

Resp. Ibi loquitur de libero arbritrio quo ad opera, quæ ad salutem æternam conducunt, vel ab ea abducunt: ex quibus sine Gratia homo non potest nisi ea quæ a salute æterna abducunt. Similitér cum, lib. 3. contra duas Epist. Pelagian. c. 8. dicit liberum arbitrium sine Gratia ipsum liberante non valere nisi ad peccandum, loquitur de potentia liberi arbitrii relate ad salutem vel merendam vel demerendam; unde solum vult liberum arbitrium in ordine ad salutem sine Gratia ipsum liberante non posse nisi salutem demereri.

5. Lib. 2. de peccator. merit. & rem. c. 18. ait: *Si voluntas aut bona est, aut mala; & utique malam non habemus ex Deo, restat ut bonam voluntatem habeamus ex Deo.*

Resp. Ibi per voluntatem intelligit potentiam volendi, quæ si instructa sit a charitate, bona est & ex Deo: si vero subjecta sit cupiditati, tunc mala est. Præterea si Sanctus Doctor per voluntatem intelligeret actum volendi, per to *bonam* intelligeret bonam bonitate supernaturali & utili ad salutem; qualis esse nequit sine Gratia.

Similiter cum dicit voluntatem sine charitate totam esse vitiosam, per voluntatem intelligit, non volitionem, sed potentiam volendi: & sensus est, quod facultas volendi sine charitate sit plena amore inordinato. Quo non obstante voluntas potest aliquod opus honestum facere quando facile est.

6. Docet quod regnat carnalis cupiditas, ubi non est charitas.

Resp. Loquitur de cupiditate & charitate habituali, non actuali. Unde sensus est, regnare cupiditatem habitualem, ubi non est charitas habitualis. At non est sensus, quod semper regnet carnalis cupiditas actualis, ubi non regnat charitas actualis aut habitualis: nam sine charitate actuali, imo & habituali fieri potest opus bonum etiam supernaturale & salutare, v. g. actus fidei, spei, contritionis imperfectæ Gratiæ actualis auxilio.

7. Passim docet hominem nihil boni posse facere sine Gratia.

Resp. Cum hoc dicit, sæpe & fere semper addit hanc limationem vel similem, *quod ad veram pietatem*, vel *justitiam*, vel *ad salutem pertinet*: vel istam quam etiam adhibent Concilia (*sicut oportet* supple ad salutem.) Ex quo confirmatur nostra assertio: nam si homo nihil boni naturalis facere potest sine Gratia, inutilis & nugatoria esset limitatio illa adhibita a Patribus & Conciliis.

Porro S. Augustinus per bonum opus, veram justitiam veram virtutem intelligit, non quodlibet opus bonum seu honestum, sed actum bonum meritorium vitæ æternæ, vel

vel saltem conducente ad salutem, ut ipse se explicat, lib. 4. contra Julianum, c. 3. *scito, inquit, nos illum bonum hominem dicere, illam voluntatem bonam, illud opus bonum..... per quod solum homo potest ad æternum Dei donum regnumque perduci.*

8. Docet virtutes morales esse dona Dei, etiamsi reperiantur in infidelibus.

Resp. Loquitur de virtutibus moralibus quoad habitum, quæ sine Gratia, & protectione divina acquiri non possunt. Nam habitus virtuosi non acquiruntur nisi per frequentes actus bonos & constantes: actus autem boni fieri non possunt frequenter & constanter, nisi cupiditatibus & tentationibus gravibus resistendo: quod sine Gratia & protectione divina fieri nequit. At ad faciendum opus honestum non arduum, minime requiritur Gratia, quia nullum impedimentum saltem alicujus momenti superandum est, cum nulla tentatio, aut difficultas gravis, aut motus concupiscentiæ vehemens obstet.

9. Non semel docet omnia infidelium opera esse peccata.

Resp. Vel hoc intelligit regulariter, non absolute; & solum vult infidelium opera fere omnia esse peccata, quatenus paucissima opera bona licet facilia agunt; in moralibus autem parum pro nihilo habetur. Sic dicitur de homine scelestissimo, quod ejus vita tota sit flagitiosa. Vel S. Doctor cum dicit omnia infidelium opera esse peccata, per peccatum intelligit non solum id quod est culpabilis violatio legis divinæ & dignum pœna, sed etiam id omne quod inutile est ad salutem ęternam consequendam, ut explicat, l. 4. contra Julian. c. 3. citato ubi dicit se dicere illud opus bonum, per quod solum homo potest ad æternum Dei regnum perduci; ac proinde per peccatum quandoque intelligit opus inutile ad salutem æternam, utpote defectuosum, nam hæc inutilitas est defectus & quidem magnus.

Dices. Cap. illo 3. cit. probat omnia infidelium opera esse peccata ex illo textu Apostoli: *quod non est ex fide, peccatum est.*

Resp. Ibi per peccatum intelligit non solum id quod Deum offendit, sed etiam omne opus inutile ad salutem æternam. Nam per peccatum intelligit omne opus defectuosum: inutilitas autem ad salutem æternam assequendam est magnus defectus, ideoque reddit opus defectuosum.

Obj. 4. S. Hieronymus, in cap. 3. ad Galatas ait: *sine Christo omnis virtus in vitio est.*

Resp. Solum intendit quod sine Gratia omnis virtus sit defectuosa in ordine scilicet ad finem ultimum assequendum, quatenus est inutilis ad beatitudinem ęternam consequendam: quæ inutilitas est magnus defectus.

Obj. 5. Concil. Arausicanum II. cap. 22. ait: *nemo habet de suo nisi mendacium & peccatum.*

Resp. Subintelligitur in ordine ad salutem æternam, de qua agebatur, ita ut sensus sit. quod homo in iis quæ salutem spectant, non potest de suo nisi demereri; quia solis naturæ viribus nil potest velle, aut agere quod conducat ad salutem æternam, & tamen potest peccare.

Obj. 6. In homine post peccatum Adæ non remanserunt ulla semina virtutum. Ergo.

Resp. Non remanserunt in sensu Semipelagianorum, qui per semina virtutum intelligebant bonas cogitationes & pia desideria ex solis naturæ viribus elicita, quæ conducerent ad salutem, & quibus homo ad recipiendam Dei Gratiam disponeretur. At remanserunt in alio sensu, nempe si per illa semina virtutum intelligatur aliquod lumen naturale ostendens in multis quid sit honestum vel inhonestum, & naturalis propensio ad agendum bonum honestum & vitandum inhonestum, quamvis extenuata & valde infirma, atque longe minor propensione naturali in delectabilia legi & rationi repugnantia.

Obj. 7. Dæmones licet careant concupiscentia, nullum possunt bonum opus facere. Ergo nec infideles sine Gratia.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia dæmones sunt obfirmati in actuali odio Dei, & hominum ut Dei imaginum; unde ex tali odio agunt quidquid agunt, & sic necessario necessitate consequente peccant in omnibus suis actibus. At homines etiam infideles & scelestissimi non semper actu oderunt Deum & proximum: unde non semper agunt ex pravo affectu, & sic possunt identidem aliquod opus bonum facile agere.

Obj. 8. Opus moraliter bonum referri debet in finem ultimum saltem naturalem.

Resp. Debet referri vel ex natura ipsius operis, vel ex intentione operantis, sed non semper ex intentione operantis. Nam ut actus sit bonus moraliter, sufficit quod sit ex se referibilis & ex se referatur ad Deum ut regulam & fontem omnis honestatis, sic autem refertur hoc ipso, quod est honestus & fit propter finem honestum.

Obj. 6. Omnia opera infidelium sunt inutilia. Sed nullam opus bonum est inutile. Ergo.

Resp. Opera infidelium omnia sunt quidem inutilia ad salutem ęternam: at non omnia sunt inutilia ex omni parte; nam aliqua nempe bona sunt utilia infidelibus ad servandam legem naturalem, ad agendum conformiter naturæ suæ rationali, ad vitandum peccatum pœnamque ei debitam; imo valenti ad accipienda bona temporalia a Deo: unde S. Augustin. Imperii Romani amplitudinem adscribit actibus justitiæ, fortitudinis, & temperantiæ Romanorum civium tanquam eorum mercedem.

Obj. 10. Sine Gratia Dei homo non potest cognoscere veritates practicas, hoc est, veritates quæ dirigunt ad agenda opera bona seu honesta. Ergo.

Resp. Equidem sine Gratia Dei homo non potest cognoscere omnes omnino veritates practicas: nam ignorantia quoad multa præcepta legis naturalis est effectus seu pœna peccati originalis. Unde Innocentius I. sic scribit ad Concil. Carthagin. *Quotidiana præstat* (Deus) *illa auxilia, quibus nisi freti confisique nitamur; humanos nullatenus vincere poterimus errores.* At homo naturaliter & sine Gratia potest cognoscere & cognoscit multas veritates practicas, v. g. prima principia morum, ut bonum faciendum, malum vitandum, Deum colendum esse, proximum diligendum & adjuvandum in necessitate, parentes honorandos esse, & alia præcepta quæ a primis morum principiis facile colliguntur. Nam prima morum principia sunt in nobis a natura insita ac per se nota, & conclusiones multę ab illis facile deducuntur. Et vero Apostolus, Rom. c. 5. ait: *cum enim gentes, quæ legem* (scriptam) *non habent, naturaliter quæ legis sunt faciunt, ejusmodi legem non habentes, ipsi sibi sunt lex; qui ostendunt opus legis* (naturalis) *scriptum in cordibus suis*. Et S. August. l. 2. confess. c. 4. ait: *lex tua scripta est in cordibus hominum, quam nulla delet iniquitas.*

Porro non potest homo naturaliter cognoscere omnes veritates naturales etiam speculativas, ut constat ex illo Ecclesiastis, cap. 3. *mundum tradidit disputationi eorum, ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus ab initio usque ad finem.* Nam innumerę sunt veritates naturales, & inter illas plurimæ a sensibus remotæ & valde abstrusæ.

CAPUT VI.

De justificatione Impii seu peccatoris.

JUstificationis nomen accipitur. 1. Pro lege, quia scilicet justitiam docet, ut Psal. 118. *doce me justificationes tuas.* 2. Pro declaratione justitiæ scilicet si quis accusatus declaratur justus, & absolvitur a judice, ut Prov. c. 17. *qui justificat impium, & qui condemnat justum, abominabilis est uterque quod Deum* 3. Pro acquisitione justitiæ supernaturalis, ut Rom. c. 8. *quos vocavit, hos & justificavit.* Justificatio sic sumpta dicitur prima justificatio, & duplex est; una quæ fit per transitum a non esse justitiæ ad esse justitiæ: talis fuit justificatio Angelorum, & primorum parentum in statu innocentiæ; alia quæ fit per transitum ab esse peccati & injustitiæ ad esse justitiæ, vocaturque justificatio impii, talis est justificatio omnium peccatorum. 4. Pro accretione justitiæ, ut Apoc. 22. *qui justus est, justificetur adhuc.* Justificatio sic sumpta dicitur justificatio secunda: hanc mereri possumus de condigno, non primam.

ARTICULUS I.

In quo consistat justificatio peccatoris.

Nota. LUtherus & Calvinus docent justificationem Impii consistere tantum in non imputatione peccatorum propter justitiam Christi fide apprehensam.

Dico: justificatio peccatoris consistit formaliter tum in vera remissione peccatorum, tum in infusione justitiæ inhærentis. Est de fide ex Conc. Trid. sess 6. c. 7. ubi ait: *justificatio .... non est sola peccatorum remissio; sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem Gratiæ & donorum: unde homo ex injusto fit justus, & ex inimico amicus.* Et ex coloss. c. 1. *qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filii dilectionis suæ, &c.* Quibus verbis (inquit Concil. Trid. cap. 4.) *justificationis Impii de scriptio insinuatur, ut sit translatio ab eo statu, in quo homo nascitur filius primi Adæ, in statu Gratiæ, & adoptionis filiorum Dei.* Sed hæc translatio includit tum remissionem peccatorum, tum infusionem justitię seu Gratiæ habitualis, ut patet. Ergo.

Præterea in justificatione impii vera fit remissio peccatorum, & infunditur justitia inhæ-

nhærens, ut sequentibus articulis ostendetur. Ergo in utraque recte constituitur justificatio impii.

Observa. Justificatio peccatoris est mutatio: nam est transitus a statu peccati ad statum sanctitatis & justitiæ. Hæc autem mutatio est instantanea, nam unico instanti perficitur. Item hæc mutatio est composita; nam constat ex duplici mutatione tanquam ex partibus, quarum una corruptiva est & negativa, scilicet transitus ab esse peccati ad non esse peccati; altera vero productiva & positiva, scilicet transitus a non esse justitiæ & Gratiæ ad esse justitiæ & Gratiæ.

ARTICULUS II.

Utrum in justificatione impii fiat vera peccatorum remissio?

Nota. LUtherus & Calvinus docent peccata in justificatione non tolli, sed tantum tegi, & non imputari propter justitiam Christi apprehensam fide promissionum scilicet speciali. Triplicem quippe distinguunt fidem, nimirum historicam, miraculorũ & promissionum. Fides historica est ea, qua creduntur quæ in Scripturis continentur. Fides miraculorum est ea, qua credimus omnia esse possibilia Deo. Fides promissionum est ea, qua credimus veras esse promissiones a Deo factas de remissione peccatorum obtinenda propter Christi merita. Hanc promissionum fidem subdividunt in generalem, & specialem. Generalis est ea, qua quis generatim credit omnibus in Christum credentibus promissam esse peccatorum remissionem. Specialis est ea, qua unusquisque hanc promissionem sibi applicat, firmiter credendo omnia peccata sibi propter Christum remissa esse, & sic quasi manu apprehendit justitiam Christi, qua omnia ejus peccata teguntur; unde hanc specialem promissionum fidem vocant fidem justificantem, voluntque per eam solam homines justificari.

Dico, In justificatione impii seu peccatoris vera fit remissio peccatorum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Rom. c. 8. *nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu*; hoc est, nihil damnatione dignum in iis, qui sunt per justificationem Christo inserti. Sed si peccata non vere remittuntur, remanet in justificato aliquid damnatione dignum. Et 1. Joann. c. 1. *Sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato*. Certe emundare ab omni peccato non est peccata tantum tegere, sed est ea prorsus abolere & vere remittere, ita ut ex maculatis fiamus immaculati, mundi & puri.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sit Sanctus Augustinus, qui enchirid. c. 52. ait: *Quemadmodum in illo* (Christo) *vera mors facta est, sic in nobis vera remissio peccatorum; & quemadmodum in illo vera resurrectio, ita in nobis vera justificatio.*

3. Ex Conc. Trident. sess. 5. can. 5. ubi ait: *Si quis per Jesu Christi Domini nostri Gratiam, quæ in Baptismate confertur, reatum originalis peccati remitti negat, aut etiam asserit non tolli totum id, quod veram & propriam peccati rationem habet, sed illud dicit tantum radi, aut non imputari, anathema sit.* Et sess. 6. c. 7. ait: *In ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo per Jesum Christum cui inseritur, fidem, spem & charitatem.*

Accedit ratio, quia dum homo justificatur, fit ex injusto justus, ex inimico amicus, & hæres vitæ æternæ. Sed illi vere remittuntur peccata, qui ex injusto fit justus, ex inimico amicus Dei & hæres vitæ æternæ; nam quamdiu homo manet in statu peccati mortalis, tamdiu injustus est, Dei inimicus, & damnationis æternæ obnoxius. Ergo.

Obj. Illud, Psal. 31. *Beati ..... quorum tecta sunt peccata.* Et, v. 2. *beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum.*

Resp. ad 1. Sensus est: beati quorum tecta sunt peccata, itaut vere sint abolita: nam peccata coram Deo tecta esse non possunt, si adhuc remaneant, cum omnia nuda & aperta sint oculis ejus. Itaque peccata non sunt tecta coram Deo, nisi quia jam non sunt. Ita explicat S. Augustinus, in hunc Psalm. 31. his verbis: *beati quorum remissæ sunt iniquitates, & quorum tecta sunt peccata: non in quibus non sunt inventa peccata, sed quorum tecta sunt peccata. Cooperta sunt peccata, tecta sunt, abolita sunt ... nec sic intelligas quod dixit: peccata cooperta sunt, quasi ibi sint, & vivant.*

Resp. ad 2. Sensus est; beatus vir, cui non imputavit Dominus peccatum, illud ei remittendo. Nam agitur de non imputatione, qua imputatur id, quod antea erat, sed jam non est, quia tollitur.

Porro Deum remittere peccatum mortale est Deum cedere jus quod habet ad odio habendum & puniendum hominem æterno supplicio propter illud peccatum.

ARTICULUS III.

Utrum in justificatione impii infundatur justitia inhærens?

Nota. LUtherus & Calvinus hoc negant & docent hominem in justificatione non fieri justum nisi extrinsece, propter justitiam Christi ei extrinsece imputatam. Unde juxta illos homo justificatus manet adhuc in se vere peccator & injustus, licet propter merita Christi pro innocente & justo habeatur.

Dico. In justificatione præter veram peccatorum remissionem, homo accipit justitiam inhærentem, qua interius renovatur, & fit intrinsece justus. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. 2. Petri, c. 1. *maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ.* Dona autem illa promissa & in justificatione collata, sunt justitia inhærens & Gratia sanctificans; siquidem per illa efficimur divinæ naturæ participes. Et 1. Joann. cap. 3. *omnis qui natus est ex Deo, peccatum non facit: quoniam semen ipsius in eo manet.* At semen illud Dei est Gratia sanctificans cum habitibus sibi debitis, & dicitur manere in justo.

2. Ex Traditione Patrum. Pro omnibus sit S. Augustinus, in Psal. 98. ubi ait: *Exaltemus illum, qui fecit ipsam justitiam quam habemus. Ipse in nobis fecit: quis enim in nobis fecit justitiam, nisi qui nos justificavit?*

3. Ex Concil. Trid. sess. 6. c. 7. hanc veritatem sic definiente: *hanc dispositionem, seu præparationem justificatio ipsa consequitur, quæ non est sola peccatorum remissio, sed & sanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam susceptionem Gratiæ & donorum.* Et inferius justificationis causas exponens ait: *Unica formalis causa est justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos justos facit: qua videlicet ab eo donati renovamur spiritu mentis nostræ, & non modo reputamur, sed vere justi nominamur & sumus, justitiam in nobis recipientes unusquisque suam.* Denique, can. 11. sic ait. *Si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa Gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum Sanctum diffundatur, atque illis inhæreat, aut etiam Gratiam, qua justificantur, esse tantum favorem Dei; anathema sit.*

Ratio est, quia ex Scriptura & Patribus homo in justificatione ex injusto fit vere justus. Non potest autem fieri vere justus sine justitia sibi inhærente, seu intrinseca & permanente.

Obj. 1. Multos textus Scripturæ.

1. Illud, Psal. 142. *Non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens.*

Resp. Sensus est, neminem sine speciali privilegio carere omni omnino culpa etiam veniali: vel neminem ex se & sine Gratia ac misericordia Dei posse justificari.

2. Rom. c. 5. *Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi: ita & per unius obeditionem justi constituentur multi.*

Resp. Vox *sicut* ibi significat tantum paritatem veritatis utriusque partis propositionis, non vero paritatem modi. Itaque sensus est, quod sicut quicumque per generationem naturalem nascuntur, nascantur vere peccatores per inobedientiam Adami, nisi tamen quis ex speciali privilegio Gratia sanctificante præveniatur primo conceptionis suæ instanti: ita quicumque justificantur, vere justi fiunt per meritum obedientiæ Christi, qua mortem subivit. Quare obedientia Christi affertur pro causa meritoria, non vero pro causa formali justificationis nostræ.

3. Rom. c. 10. *ignorantes justitiam Dei, & suam quærentes statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.*

Resp. Per justitiam Dei intelligitur justitia vera nobis inhærens, qua Deus nos justos intrinsece facit propter merita Christi; & per suã justitiam, seu justitiam Judaicam intelligitur justitia externa & legalis, consistens in externa legis observatione, cui quia nimium confidebant & adhærebant Judæi, noluerunt se subjicere fidei Christi, nec consequenter veræ Dei justitiæ, quæ per fidem, & per dilectionem operantem comparatur. Quare ibi reprehenduntur Judæi, quod culpabiliter ignorantes veram justitiam internam, quæ a Deo ex meritis Christi confertur, contenti sint justitia legali, quæ mere externa est.

4. Illud, 1. Cor. c. 1. *qui factus est nobis sapientia a Deo; & justitia, & sanctificatio, & redemptio.*

Resp. Sensus est: Christus factus est causa meritoria sapientiæ. justitiæ, sanctificationis, & redemptionis nostræ: nam hic causa appellatur nomine effectus per metonimiam, quæ sæpe in Scriptura adhibetur. Sic dicitur, Psal. 26. *Dominus illuminatio mea, & salus mea.* Et Psal. 27. *diligam te, Domi-*

Domine, fortitudo mea. Hoc est, causa illuminationis, salutis, & fortitudinis meæ.

5. Illud, 2. Cor. c. 5. *pro nobis peccatum fecit* (Christum) *ut nos efficeremur justitia Dei in ipso.*

Resp. Sensus est, Christum a Deo Patre factum esse pro peccatis nostris hostiam, ut nos propter ejus merita efficeremur justi justitia Dei, non qua ipse justus est, sed qua nos intrinsece justos facit. Quæ justitia nobis inhærens dicitur justitia Dei, quia nobis a Deo donatur, & nos justos coram Deo & vere facit, ut docet S. August. tract. 26. in Jo: his verbis: *Justitia Dei dicitur, non qua Deus justus est, sed quam dat homini Deus ut justus sit homo per Deum.*

6. Galat. c. 3. *quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis.*

Resp. Justificati Christum induunt, quatenus fiunt Christo similes per veram & intrinsecam sanctitatis & virtutum ejus participationem.

7. Ephes. c. 1. v. 6. *nos acceptos seu gratiosos habuit in dilecto filio suo.*

Resp. Hujus loci, qui sic in vulgata legitur, *Gratificavit nos in dilecto filio suo*: Sensus est, Deum nos sibi gratos effecisse propter merita filii sui, infundendo scilicet nobis veram sanctitatem, per quam formaliter sumus ipsi grati, juxta illud, v. 4. *elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.*

Nota. Cum, 2. Cor. c. 5. Apostolus dicit: *Deus erat in Christo mundum reconcilians sibi, non reputans illis delicta ipsorum*: expresse loquitur de una tantum justificationis parte, quæ in peccatorum remissione posita est, non excludendo aliam consistentem in infusione justitiæ inhærentis, de qua alibi expresse agit; imo de utraque simul, ut, Coloss. cap. 2. *& vos....convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta.*

Obj. 2. S. Bern. Epist. 190. ait: *Justum me dixerim, sed illius justitia*, nempe Christi.

Resp. Justitiam præsentis status vocat justitiam Christi, quia gratuito propter merita Christi donatur, ut patet ex contextu. Ibi enim refellit errorem Abailardi docentis, Christum nobis duntaxat doctrina & exemplo profuisse.

Obj. 3. Justitia nostra facit injuriam Christo, & dat homini occasionem superbiendi.

Resp. Nego. Quia profitemur justitiam illam inhærentem a Christo provenire & pendere, nec conferri nisi propter ejus merita: unde justitiam nostram totam illi acceptam referimus, nec ulla superbiendi causa datur. Imo adversarii gravem injuriam Christo inferunt, negando Christum nobis Justitiam inhærentem promeruisse, qua vere & intrinsece justi simus.

ARTICULUS IV.

Utrum justitia inhærens sit habitualis, an actualis?

Nota. JUstitiæ nomen multipliciter sumitur: videlicet, 1. pro lege, ut, Psal. 18. *justitiæ Domini rectæ.* 2. Pro jure, ut, Isai. c. 5. *justitiam justi aufertis ab eo.* 3. Pro virtute generali servante rectitudinem in actionibus omnibus moralibus, & sic sumpta est virtutum omnium moralium complexio. 4. Pro virtute particulari, nempe una e quatuor virtutibus Cardinalibus, quæ est virtus inclinans ac firmans voluntatem ad constanter reddendum unicuique jus suum. 5. Pro justitia supernaturali, quæ est interna & supernaturalis rectitudo in ordine ad salutem æternam. Justitia sic sumpta dicitur passim in Scriptura justitia Dei, justitia fidei, justitia quæ est ex fide, dividiturque in actualem & habitualem. Actualis consistit in immunitate a peccato saltem mortali, & in exercitio actuum meritoriorum vitæ æternæ. Habitualis consistit tum in immunitate a peccato mortali, tum in Gratia sanctificante seu habituali, qua reddimur Dei filii adoptivi & amici, atque permanenter habiles ad exercendos actus supernaturales vitæ æternæ meritorios.

Dico. Justitia inhærens, seu Gratia sanctificans quæ in justificatione infunditur, est habitualis justitia, non actualis. Hoc videtur ad fidem proxime accedere.

Prob. 1. Ex Script. 2. Petri, c. 1. art. 3. citato per justitiam inhærentem, quæ in justificatione infunditur, efficimur consortes divinæ naturæ, & quidem permanenter. Ergo justitia illa non est actus, qui transit. Et, 1. Joann. c. 3. *omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, quoniam semen ipsius in eo manet.* Semen illud divinum est justitia seu Gratia sanctificans, qua sumus filii Dei adoptivi, & dicitur permanere. Ergo justitia inhærens, seu Gratia sanctificans est aliquid permanens & habituale, non actus.

2. Ex

2. Ex S. Augustino, l. 1. de peccator. merit. & rem. cap. 9. ubi dicit; *Dat etiam sui spiritus occultissimam fidelibus Gratiam, quam latenter infundit & parvulis.* Gratia autem illa, quæ latenter infunditur etiam parvulis in Baptismo, est justitia inhærens, & non est actus aliquis, cujus incapaces sunt infantes: ergo est aliquid habituale.

3. Ex Concil. Trid. sess. 6. cap. 7. ubi dicit adultos justificatos juberi justitiam acceptam seu primam stolam conservare, & ante tribunal Christi perferre: at nemo jubetur conservare actus, qui statim transeunt, nec tamdiu conservari possunt. Deinde stola denotat aliquid permanens. Item, Concilium, can. 3. justitiam inhærentem distinguit ab actibus fidei, spei, & charitatis, dum definit neminem sine Dei adjutorio credere, sperare, diligere posse sicut oportet, ut ei justificationis Gratia conferatur.

4 Ratione. Quia infantes per Baptismum accipiunt justitiam inhærentem, vere sanctificantur, & fiunt filii Dei adoptivi, non per actum aliquem, cum sint omnis actus moralis incapaces: Ergo per aliquid habituale. Ergo etiam adulti justificantur per aliquid habituale, cum unica sit pro omnibus causa formalis justificationis.

Obj. 1. Si Scriptura & Conc. Tridentinum non possint intelligi nisi de justitia habituali, erit de fide hominem justificari per Gratiam habitualem.

Resp. Hoc mihi quidem videtur esse de fide, licet aliqui Theologi id negent; vel saltem hoc est ita theologice certum, ut oppositum videatur erroneum: nam hæc veritas clare eruitur ex Scriptura & definitione Ecclesiæ.

Dices. Conc. Trid. voluit tantum damnare hæreticos asserentes impium justificari per justitiam Christi ei imputatam, non vero per justitiam ipsi intrinsecam.

Resp. Concilium voluit quidem damnare hæreticos id docentes: sed ex occasione hujus erroris voluit etiam explicare naturam justitiæ inhærentis. Unde formam aliquam sanctificantem distinctam ab omni actu justi, habitualiter inhærentem & permanentem, quæ vocatur gratia habitualis, dari, fide constare, & definitum esse a Conc. Trid. sess. 6. d. 7. docet Suarez: nec dissentit Vasquez, licet putet actum charitatis vel contritionis perfectæ etiam formaliter justificare, quod tamen est falsum. nam ex Conc. Trid. cap. illo 7. unica est formalis causa justificationis nostræ. Unde actus charitatis vel perfectæ contritionis non justificat nisi dispositive, seu per modum ultimæ dispositionis.

Obj. 2. Inutilis est justitia illa habitualis.

Resp. Nego. Imo vero necessaria est secundum legem ordinariam, & convenientem providentiam ad hoc, ut homo habeat permanenter principium intrinsecum, proportionatum actibus meritoriis vitæ æternæ, atque ita sit intrinsece & permanenter habilis ad actus illos modo connaturali efficiendos. Præterea cum justitia inhærens sit realiter ipsa gratia sanctificans, per quam constituimur Dei filii adoptivi & hæredes, debet esse aliquid permanens & habituale.

ARTICULUS V.

In quo consistat justitia inhærens habitualis seu Gratia sanctificans?

DIco. Justitia habitualis, seu Gratia sanctificans, quæ etiam dicitur Gratia habitualis, consistit formaliter in solo habitu charitatis, qui tamen præsupponit & exigit alios habitus infusos. Ita Richard. Scotus, Gabriel, Bellarminus, &c. Contra alios, qui eam constituunt in collectione habituum fidei, spei & charitatis; & alios docentes gratiam sanctificantem esse qualitatem habitualem animæ infusam, realiter distinctam ab habitibus fidei, spei & charitatis.

Prob. 1. Ex 1. Joann. c. 4. v. 7. *omnis qui diligit, ex Deo natus est.* Et, v. 7. *qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.*

2. Ex S. Augustino, lib. 15. de Trinit. cap. 18. ubi de charitate ait: *Nullum est isto Dei dono excellentius. Solum est, quod dividit inter filios regni æterni, & filios perditionis æterna.* Et, l. de natura & Gratia c. 42. de charitate Dei dicit: *Ipsa est verissima, plenissima, perfectissimaque justitia* Et, c. 70. *charitas ergo inchoata, inchoata justitia est; charitas provecta, provecta justitia est; charitas magna, magna justitia est; charitas perfecta, perfecta justitia est.* Et, tract. 6. in Epist. Joann. *Charitas est animæ pulchritudo.* Gratia autem sanctificans est vera animæ pulchritudo.

3. Ex Conc. Trident. sess. 6. c. 7. ubi explicans quænam sit formalis causa justitiæ inhærentis, ideoque Gratiæ sanctificantis ait: *quamquam enim nemo possit esse justus,*

stus, nisi cui merita passionis Domini nostri Jesu Christi communicantur: id tamen in hac impii justificatione fit, dum ejusdem sanctissimæ passionis merito per Spiritum sanctum charitas Dei diffunditur in cordibus eorum, qui justificantur, atque ipsis inhæret: Ergo ex Conc. Trident. homo justificatur hoc ipso, quod charitas Dei diffunditur in corde ejus. Ergo formalis causa justificationis est ipsa charitas habitualis. Ergo, &c.

4. Ratione. Quia habitus charitatis potest præstare omnes effectus formales justitiæ & Gratiæ sanctificantis. Nam per eamdem qualitatem supernaturalem, qua permanenter simus habiles ad Deum perfectissimè amandum, nobis communicatur esse divinum participatum, simus Deo grati, amabiles, filii ejus adoptivi & hæredes, atque etiam simus permanenter dispositi & habiles ad exercendos actus vitæ æternæ meritorios, circa Deum versantes modo perfectissimo. Certe non repugnat eamdem qualitatem hæc omnia præstare. Ergo nulla est necessitas distinguendi realiter gratiam habitualem ab habitu charitatis. Præterea habitus charitatis est summa quædam divinæ naturę participatio, cum sit facultas amandi Deum super omnia propter se proportionate visioni intuitivæ ipsius: unde exigit saltem aliquando tribui subjecto suo illam visionem, sine qua non potest exercere operationem perfectissimam, ad quam habilem efficit potentia cui inest.

Obj. 1. Conc. Viennense gener. docet in Baptismo conferri gratiam informantem, & virtutes. Et, Conc. Trident. sess. 6. c. 7. dicit, justificationem esse renovationem & sanctificationem interioris hominis per voluntariam susceptionem Gratiæ & donorum. Ergo gratia sanctificans consistit in gratia habituali realiter distincta ab omnibus virtutibus theologicis.

Resp. Neg. cons. Nam idcirco hæc Concilia gratiæ justificanti addunt virtutes ac dona, nempe habitus infusos fidei & spei & alios, atque dona Spiritus sancti, quia semper in impii justificatione comitantur gratiam sanctificantem, & ab illa exiguntur. Unde solum volunt hominem renovari & sanctificari per susceptionem gratiæ sanctificantis, quę est realiter charitas habitualis, quam semper comitantur alii habitus infusi, & dona Spiritus sancti: nam per gratiam intelligitur charitas, per virtutes autem aut dona intelliguntur virtutes charitatis comites.

Dices. Conc. Trid. sess. 6. can. 11. anathematizat eos, qui dicunt hominem justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, *exclusa Gratia & charitate*. Ergo gratia sanctificans distinguitur a charitate.

Resp. Distinguitur ratione: nam Gratia & charitas diversos habent conceptus. At habitualis gratia non distinguitur realiter a charitate; sed est unus & idem realiter habitus, ut satis indicant verba canonis objecti, qui sic habet: *si quis dixerit homines justificari vel sola imputatione justitiæ Christi, vel sola peccatorum remissione, exclusa Gratia & charitate, quæ in cordibus eorum per Spiritum sanctum diffundatur, atque illis inhæreat .... anathema sit*. Nam non dixit, diffundantur & inhæreant, sed *diffundatur & inhæreat*, ut indicet Gratiam & charitatem esse unam rem. Hanc tamen quæstionem scholasticam definire noluit.

Obj. 2. Conc. Trid. sess. 6. c. 7. ait: *Unde in ipsa justificatione cum remissione peccatorum hæc omnia simul infusa accipit homo .... fidem, spem, & charitatem*. Ergo justitia inhærens consistit in tribus virtutibus theologicis.

Resp. Neg. conseq. Nam aliud est in justificatione infundi habitus fidei & spei, & aliud ipsam gratiam sanctificantem consistere formaliter in illis. Equidem habitus fidei & spei infunduntur in justificatione, sed ut comites charitatis, & ad eam requisiti, non autem ut constituentes cum charitate totam essentiam physicam gratiæ sanctificantis: quod adhuc sic probo; nam gratia sanctificans secundum se totam remanet in patria: habitus autem fidei & spei non remanent, sed sola charitas. Deinde per quodlibet peccatum mortale amittitur tota gratia sanctificans, & habitus charitatis, nec tamen amittuntur habitus fidei & spei. Denique Conc. Trid. sess. 6. can. 11. explicans justificationem formalem, nullam facit mentionem habituum fidei & spei.

Obj. 3. Effectus formales Gratiæ habitualis & charitatis diversi sunt, nec alius alium includit. Ergo non sunt ab eadem qualitate.

Resp. Effectus formales Gratiæ & charitatis sunt diversi logice seu secundum conceptum, & unus alium non includit logice. Unde solum sequitur quod gratia sanctificans & charitas habitualis distinguantur logice, seu terminent diversos conceptus;

quamvis sint eadem forma physica, quæ hos diversos logice effectus præstat sub diversa consideratione. Nam effectus formalis Gratiæ habitualis est facere formosum, sanctum, gratum & amabilem Deo: effectus vero formalis charitatis habitualis est facere hominem habilem ad Deum perfectissime amandum. Sed eadem qualitas diverso modo considerata potest hos effectus præstare; & re ipsa eadem charitas habitualis, ut est summa quædam participatio naturæ divinæ nos arctissime conjungens Deo, & forma ac pulchritudo divini ordinis facit hominem sanctum, formosum, amabilem & gratum Deo, & ut principium operationis, facit eum habilem ad Deum perfectissime amandum. Sed tamen isti effectus formales sunt unus realiter. Illa enim habilitas animæ ad Deum perfectissime amandum est esse divinum participatum, pulchritudo reddens eam amabilem & gratam Deo.

Porro facere actu dilectorem est effectus contingens, at facere habilem ad diligendum est effectus formalis essentialis habitus charitatis.

Obj. 4. De ratione justitiæ inhærentis est dare facultatem & habilitatem operandi justa circa Deum immediate. Ergo justitia inhærens consistit in tribus habitibus theologicis.

Resp. Est de ratione justitiæ essentialiter & formaliter sumptæ dare habilitatem intrinsecam permanentem operandi justa circa Deum immediate modo perfectissimo, scilicet per actus charitatis: nam justitia inhærens essentialiter ac formaliter sumpta consistit in interiore ac permanente habilitate seu facultate exercendi actus perfectissimos versantes circa Deum immediate modo perfectissimo, ideoque consistit in solo habitu charitatis. Justitia vero integraliter vel præsuppositive sumpta, hoc est, sumpta secundum ea quæ præsupponit & exigit pro vario statu subjecti sui, consistit in permanente habilitate ad exercendos actus omnium virtutum supernaturalium, præsertim versantium circa Deum immediate licet modo minus perfecto: quales sunt actus fidei, & spei, qui homini in statu viæ necessarii sunt.

Dices. Habitus fidei & spei evehunt animam ad esse divinum & supernaturale.

Resp. Non evehunt ad esse divinum perfectum, ut evehit charitas, ad quam præsupponitur, vel quam in hoc statu viæ semper comitantur tanquam esse divinum integrale, non essentiale.

Dices. Sine fide impossibile est placere Deo.

Resp. Hinc solum sequitur in statu viæ charitatem numquam esse sine fide: unde fidem exigit & supponit charitas.

Obj. 5. Spiritus sanctus prius datur nobis per Gratiam sanctificantem, quam infundatur nobis charitas, juxta illud, Rom. c. 5. *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis*. Ergo Gratia sanctificans distinguitur realiter a charitate.

Resp. Neg. anteced. Sensus autem Apostoli est, quod in justificatione datur nobis ipse Spiritus sanctus, qui est donum increatum, cujus charitas est veluti effectus primarius. Nam Spiritus sanctus speciali modo inest justificato tum per productionem & conservationem charitatis habitualis, & aliorum habituum infusorum ac donorum, tum per specialem assistentiam & protectionem, tum etiam per specialem complacentiam.

Obj. 6. Virtutes acquisitæ supponunt esse naturale. Ergo virtutes supernaturales supponunt esse supernaturale, ideoque Gratiam sanctificantem. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia virtutes acquisitæ supponunt posse operari naturaliter, & sic a fortiori supponunt esse naturale. At virtutes supernaturales dant posse operari supernaturaliter, & sic possunt dare esse supernaturale.

ARTICULUS VI.

Utrum in justificatione infundantur etiam virtutes morales supernaturales in entitate?

Dico. In justificatione præter habitus virtutum Theologicarum infunduntur etiam habitus virtutum moralium supernaturales in entitatem. Ita S. Thomas, 1. 2. q. 63. a. 3. & hæc est nunc communis omnium fere Theologorum sententia.

Prob. Quia integralis perfectio justitiæ inhærentis videtur postulare, ut homo justus habeat principia intrinseca & permanentia recte operandi in omni materia virtutis in ordine ad finem suum ultimum supernaturalem. Præterea virtutes morales supernaturales tam sunt necessariæ ad suos actus, quam virtutes theologicæ ad suos. Ergo sicut Deus infundit virtutes theologicas, ut homo habeat facultatem intrinsecam permanen-

Articulus VII.

Dico 1. Justitia inhaerens se ~~sola~~ ipsa praecisso quocunque alio hominem formaliter sanctificat, et constituit DE~~um~~o amicum. Conclusio procedit contra Pighium et quosdam alios asserentes justificationem formaliter quidem consistere in aliqua forma intrinseca sed imperfecta, cujus defectum supplere debeat favor DEI extrin

secus. Item contra Scotistas & Nominales teste Mastrio docentes quod gratia sanctificans n̄ tollat peccatum grave ex natura sua, sed praecisé ut substans extrinsece ordinationi Divinae, vi cujus DEus decrevit peccatum per hanc gratiam remittere. et hominem reddere amicum ac filium DEI. v. Mosheim de Gratia n. 682 683.

manentem exercendi actus illarum virtutum: ita propter eamdem rationem infundit virtutes morales; nam non minus convenit hominem intrinsece & permanenter habilem esse ad exercendos actus supernaturales omnium virtutum moralium, quam ad exercendos actus supernaturales virtutum theologicarum.

Obj. 1. Omnis virtus moralis acquiri potest per actus naturales. Ergo nulla datur virtus moralis infusa per se.

Resp. 1. Habitus virtutum moralium acquiri non possunt sine Gratia. Nam illi habitus acquiri non possunt nisi per actus frequenter & constanter repetitos, ideoque nisi superentur graves difficultates occurrentes: ad quod requiritur Gratia, & protectio divina.

Resp. 2. Neg. conseq. Nam virtutes morales per se infusæ sunt habitus supernaturales in entitate, dant posse agere supernaturaliter, & hominem reddunt intrinsece & permanenter habilem ad exercendos actus vitutum moralium supernaturales in entitate, qui scilicet versentur altiori modo & propter motiva altioris ordinis circa materiam virtutum moralium.

Itaque virtutes morales per se infusę necessariæ sunt, ut homo sit intrinsece & permanenter habilis ad operandum in omni materia virtutum moralium, non solum prout decet creaturam rationalem, sed etiam & potissimum prout decet creaturam rationalem elevatam ad statum supernaturalem & filiationem divinam adoptivam, ideoque ad diligendum Deum ut authorem Gratiæ & gloriæ, atque ad honeste in materia virtutum moralium agendum ex imperio charitatis.

Obj. 2. Conc. Tridentinum enumerans virtutes, quæ in justificatione infunduntur, nullam facit mentionem virtutum moralium. Ergo hæ non infunduntur.

Resp. 1. Nego conf. Quia Conc. Trid. noluit expresse definire quæstiones inter Catholicos controversas, nec illas virtutes infundi negavit. Non ideo tamen diminuta ac manca est doctrina Concilii relate ad scopum sibi propositum, scilicet ut hæreticorum errores damnaret.

Resp. 2. Neg. ant. Nam Conc. Trid. sess. 6. c. 7. docet justificationem esse non solum remissionem peccatorum, sed etiam sanctificationem & renovationem interioris hominis per voluntariam susceptionem Gratiæ, & donorum. At per vocem hanc *donorum* possunt intelligi non solum habitus fidei & spei, sed etiam virtutes morales infusæ per se, & alia dona Spiritus sancti.

Obj. 3. Si virtutes morales infunderentur in justificatione, statim darent facilitatem operandi recte in sua materia. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Virtutes morales per se infusæ dant quidem facilitatem aliquam intrinsecam bene agendi, dando facultatem exercendi actus supernaturales. At non dant simpliciter agere facile, nec dant facilitatem extrinsecam ac sensibilem, removendo scilicet impedimenta, quæ aut ex ignorantia, aut ex concupiscentia, aut ex malis habitibus proveniunt.

Porro communius docent Theologi amissa charitate amitti virtutes morales per se infusas, quia sunt illius velut appendices, ornatus & comitatus.

Quæres, utrum etiam dona Spiritus sancti in justificatione infundantur?

Resp. Ex communi sententia infunduntur dona Spiritus sancti, quæ septem vulgo numerantur, & quorum tria ad voluntatem, scilicet pietas, fortitudo & timor, quatuor vero ad intellectum, scilicet intelligentia, sapientia, scientia, & consilium, pertinent. Sed juxta alios non distinguuntur realiter ab habitibus Thologicis & moralibus per se infusis: juxta alios his habitibus realiter distinguuntur, quâvis a charitate separari nequeant. Juxta alios sunt aliquid actuale & transiens, non habituale; & tria priora ad voluntatem pertinentia consistunt in certis impulsibus, reliqua vero in certis illustrationibus.

S. Thomas, 1. 2. qu. 68. agit de donis Spiritus sancti, & docet, a. 1. ea esse realiter distincta a virtutibus supernaturalibus omnibus, etiam moralibus: a. 3. esse habitus, quibus homo perficitur ad prompte obediendum Spiritui sancto: art. 5. ita esse connexa cum habitu charitatis, ut ab eo numquam separentur.

ARTICULUS VII.

Quinam sint effectus formales justitiæ inhærentis, seu Gratiæ habitualis?

DICO 1. Justitia inhærens, se ipsa, præciso quocumque alio, hominem formaliter sanctificat, & constituit Dei amicum, filium ejus adoptivum, & hæredem vitæ æternæ.

Prob. 1.

Prob. 1. Ex Script. 2. Petri, c. 1. per Gratiam habitualem efficimur divinæ conſortes naturæ, ita ut Gratia habitualis ſit excellentiſſima divinæ naturæ participatio & divinum ac ſupernaturale principium eliciendi actus omnium præſtantiſſimos & divinos. Ergo per illam conſtituimur formaliter ſancti, Dei amici & filii adoptivi, &c.

2. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. c. 7. ubi ait. *Juſtificatio... eſt ſanctificatio, & renovatio interioris hominis per voluntariam ſuſceptionem Gratiæ & donorum: unde homo ex injuſto fit juſtus, ex inimico amicus, ut ſit hæres ſecundum ſpem vitæ æternæ.* Ergo per Gratiam habitualem ſolam, ſecluſo omni alio, ſimus ſancti, juſti, amici Dei & hæredes: nam concilium dicit ſimpliciter hominem per illam Gratiæ ſuſceptionem conſtitui talem, omiſſo omni alio. Item ex conc. Trid. c. 5. juſtificatio impii eſt translatio a ſtatu peccati ad ſtatum Gratiæ, & adoptionis filiorum Dei. Ergo forma juſtificans ſeu juſtitia inhærens transfert ad ſtatum amicitiæ & adoptionis divinæ. Ergo per illam, præciſo quocumque alio, homo efficitur formaliter gratus Deo, & filius ejus adoptivus.

3. Ratione. Quia Gratia ſanctificans ſeu habitualis eſt ſumma quædam divinæ naturæ participatio, evehens animam ad eſſe divinum; ei tribuens pulchritudinem divini ordinis & quidem maximam eam intime ac perfecte cum Deo conjungens, ſimilimamque Deo reddens, ſimilitudine ſcilicet morum ac voluntatum, quam amicitia requirit.

Obj. Præter Gratiam ſanctificantem extrinſecus favor Dei requiritur ad integrum ac perfectum ſtatum amici & filii adoptivi Dei.

Reſp. Nego Nam 1. Conc. Trident. docet hominem per Gratiam ſanctificantem conſtitui ſimpliciter amicum Dei & hæredem, prætermiſſo illo favore, Et, ſeſſ. 6 cap. 7. docet unicam eſſe cauſam formalem noſtræ juſtificationis, nempe juſtitiam inhærentem. At ſi ad juſtificationem requiritur adhuc favor, jam duplex erit cauſa formalis noſtræ juſtificationis, nempe Gratia habitualis, & favor Dei extrinſecus, 2 Favor ille externus, cum ſit liber Deo, compleri debet per aliquem terminum extrinſecum Deo, nam omnis actus Dei liber completur per aliquid extrinſecum productum a Deo. Ergo præter Gratiam ſanctificantem requiritur adhuc aliquid aliud productum: quod falſum eſt, tum quia illud nullum habet fundamentum in Scriptura & Traditione: tum quia alioqui dabitur proceſſus in infinitum; nam illud productum diſtinctum a Gratia habituali, quod ad ſtatum actualem amicitiæ & adoptionis divinæ requireretur, exigeret etiam novum favorem extrinſecum, & ille novus favor extrinſecus exigeret aliquid aliud productum per quod compleretur, & ſic in infinitum. Quod ſi dicatur, illud aliud productum non exigere novum favorem, quidni id dicatur de ipſa Gratia ſanctificante, quæ eſt excellentiſſima divinæ naturæ participatio.

Dices. Nulla eſt poſſibilis qualitas creata, quæ neceſſitet Deum ad amandum ſubjectum cui ineſt.

Reſp. Nego. Nam Deus non poteſt non amare ſubjectum, maximam habens amabilitatem, & pulchritudinem divini ordinis, atque excellentiſſimam naturæ divinæ participationem exigentem ejus fruitionem: Deus enim, utpote infinite rectus, non poteſt non amare id quod eſt in ſe amabile, ſecundum gradus amabilitatis ejus. Præterea non poteſt eſſe forma ſine ejus effectu formali primario.

Dico 2. Gratia habitualis ſeu ſanctificans expellit peccatum mortale, ita ut remiſſio peccati ſit etiam effectus formalis Gratiæ habitualis.

Prob. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 5. can. 5. ſic definiente: *ſi quis per Jeſu Chriſti Domini noſtri Gratiam, quæ in Baptiſmate confertur, reatum originalis peccati remitti negat... anathema ſit.* Et, ſeſſ. 6. c. 4. docet juſtificationem impii eſſe translationem a ſtatu peccati in ſtatum Gratiæ. Ergo terminus a quo juſtificationis eſt ſtatus peccati, & terminus ad quem eſt ſtatus Gratiæ. Atqui in omni mutatione terminus ad quem eſt formalis cauſa excluſionis termini a quo. Ergo Gratia habitualis eſt formalis cauſa excluſionis peccati.

Dico 3. Gratia ſanctificans, ſeu charitas habitualis ita peccatum mortale excludit, ut de potentia Dei etiam abſoluta eſſe nequeat ſimul cum ullo peccato mortali.

Prob. 1. Ex Script. 1. Joan. cap. 3. *omnis qui natus eſt ex Deo, peccatum non facit, quoniam ſemen ipſius in eo manet.* Ubi ſignificatur incompoſſibilitas ex natura rei inter Gratiam ſanctificantem & peccatum.

2. Quia Gratia ſanctificans eſt forma per ſe eſ-

se essentialiter constituens hominem Dei amicum & filium adoptivum, ut probatum est. Atqui repugnat talem formam stare simul cum peccato mortali: nam repugnat eumdem simul esse Dei amicum & inimicum, hæredem vitæ æternæ. & obnoxium damnationi æternæ. Ergo.

Nota. Infusio Gratiæ & remissio peccati prout re ipsa fit, est mutatio realiter unica, sed virtualiter seu morali consideratione duplex; cum sit transitus ab esse peccati & non esse gratiæ ad non esse peccati, & esse gratiæ.

Quæres, an possibilis sit condonatio peccati mere extrinseca: hoc est, an Deus possit remittere peccatum mortalem homini, absque collatione Gratiæ sanctificantis, aut alterius doni supernaturalis in illo recepti?

Resp. Affirm. Quia in hoc nulla apparet repugnantia; & homines re ipsa offensas sic remittunt: quidui ergo Deus possit per locutionem in aere formatam cedere jure quod habet ad justam aversionem, vel ad pœnam peccatori infligendam propter peccatum ejus præteritum?

Cum autem S. Thomas dicit intelligi non posse remissionem culpæ sine infusione Gratiæ, vel loquitur de lege ordinaria & præsenti decreto, vel de remissione ad Dei perfectam amicitiam.

Deus tamen non potest remittere peccatum sine ullo termino ipsi Deo extrinseco, producto: quia cum condonatio peccati sit actus liber Dei, debet necessario compleri per aliquem terminum Deo extrinsecum. Item homo non potest constitui perfecte sanctus Dei amicus & filius adoptivus sine Gratia sanctificante, aliove simili dono supernaturali sibi intrinseco, cujusmodi est unio hypostatica, visio intuitiva, &c. Quia ad perfectam Dei amicitiam requiritur intrinseca & supernaturalis similitudo, ac excellens quædam divinæ naturæ paticipatio, quæ absque dono supernaturali intrinseco haberi nequit.

ARTICULUS VIII.

Quænam sint causæ instificationis impii?

DIco. Justificationis impii causa finalis est triplex, nempe gloria Dei, gloria Christi, & vita æterna rependenda justificato: causa efficiens misericors Deus: causa meritoria Christus: causa formalis est justitia inhærens. Ita Conc. Trid. sess. 6. c. 7. causa instrumentalis sunt Sacramenta, nempe Baptismus ex Conc. Trid. ib: Est Sacramentum Pœnitentiæ ex eodem Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. causa denique materialis est anima, quæ justificatur: nam materialis causa justificationis est subjectum dependenter quo recipiente & sustinente producitur causa formalis, subjectum est anima: neque enim gratia sanctificans creatur, sed adducitur, siquidem ex Conc. Trid. inhæret. Educi autem est produci dependenter subjecto recipiente & sustentante.

ARTICULUS IX.

Utrum aliqua dispositio requiratur ad justificationem?

Nota. QUæstio est de solis adultis. Nam certum est in infantibus nullas prærequiri ad justificationem dispositiones; cum constet eos esse incapaces ullius actus liberi, & tamen justificari in Baptismo, ex Conc. Trid. sess. 5. can. 4. & sess. 5. c. 7 idem est de perpetuo amentibus,

Dico 1. In adultis dispositiones aliquæ prærequiruntur ad justificationem. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Zachar. c. 1. *convertimini ad me, ait Dominus exercituum: & convertar ad vos, dicit Dominus exercituum.*

2 Ex Traditione Patrum. Hic sufficiat S. August. serm. 15. de verbis Apostoli, ubi ait: *qui fecit te sine te, non te justificat sine te .... fecit nescientem, justificat volentem.*

Ex 3. Conc. Trid. sess. 6. ubi docet adultum sine propriis dispositionibus non justificari: nam, c. 5. *declarat justificationis exordium in adultis a Dei præveniente Gratia sumendum esse.... qua ad convertendum se ad suam ipsorum justificationem ... disponantur.* Et, cap. 6. ait: *Disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina Gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes libere moventur in Deum.* Et, cap. 7. *hanc dispositionem seu præparationem justificatio ipsa consequitur, &c.*

Ratio est voluntas Dei, Ratio congruentiæ, est quia cum adultus libere se avertit a Deo per peccatum mortale; conveniens est, ut cum Deo non reconcilietur: nisi prius ad eum per aliquos actus libere se converterit. Imo hoc exigit justitia.

Dico 2. In adulto ad justificationem requiritur aliqua fides.

Prob. 1. Ex Script. Heb. c. 11. *sine fide impossibile est placere Deo, &c.*

2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 6. & c. 8.

ubi

ubi ait: *fides est humanæ salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, sine qua impossibile est placere Deo, & ad filiorum ejus consortium pervenire.*

Nota. Ad justificationem requiri fidem, consentiunt hæretici. Sed Lutherani & Calvinistæ docent hominem justificari per solam fidem specialem promissionum, quæ secundum Calvinistas est actus intellectus, quo quis credit re vera sibi propter Christum remissa esse peccata: vel juxta plerosque Lutheranos est actus voluntatis, quo quis confidit peccata sibi esse remissa propter Christum, unde hunc actum fiduciam vocant.

Dico 3. Fides justificans (scilicet dispositive) non est fides illa specialis promissionum, qua quis sibi applicans promissiones divinas de remissione peccatorum, credit sibi peccata esse remissa propter Christum: neque actus voluntatis, quo quis confidit a Deo misericordi sibi remissa esse peccata propter Christum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Fides justificans est actus, quo credimus ea omnia, quæ a Deo revelata sunt, juxta illud, Hebr. c. 11. *est autem fides sperandarum substantia rerum, argumentum non apparentium.* Et, v. 6. *credere enim oportet accedentem ad Deum quia est, & inquirentibus se remunerator sit.* Atqui actus, quo ea omnia credimus quæ a Deo revelata sunt, non est actus quo credimus vel quo confidimus peccata nobis esse remissa propter Christum. Ergo.

2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 6. *disponuntur autem ad ipsam justitiam, dum excitati divina Gratia & adjuti, fidem ex auditu concipientes, libere moventur in Deum, credentes vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt, atque illud imprimis, a Deo justificari impium per Gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu.* Ex, can. 14. *Si quis dixerit, hominem a peccatis absolvi, ac justificari ex eo, quod se absolvi ac justificari certo credat, aut neminem vere esse justificatum, nisi qui credat se esse justificatum, & hac sola fide absolutionem & justificationem perfici, anathema sit.*

3. Ratione. Fides illa specialis promissionū aut fiducia non potest justificare, nisi Deus promiserit alterutri actui remissionem peccatorum. Atqui Deus remissionem peccatorum non promisit cuilibet in particulari credenti vel confidenti peccata sibi remissa esse propter Christum absolute & absque conditione operum atque mediorum justificationis a Christo institutorum, nam nullibi extat talis promissio. Ergo neuter actus justificat.

Alia ratio. Fides justificans præcedit justificationem & remissionem peccatorum cum sit dispositio ad illam. Sed fides specialis qua quis credit vel confidit peccata sibi remissa esse propter Christum non præcedit justificationem, nec peccatorum remissionem, nam si præcederet, esset falsa; per illam enim crederetur esse id, quod nondum est: ac proinde talis fides non est fides justificans: nam fides justificans est fides divina, ideoque verissima. Item hęc fides hęreticorum supponit justificationem & remissionem peccatorum jam factam tamquam objectū suum. Ergo per illam non obtinetur justificatio.

Dico 4. Fides sola non sufficit ad justificationem. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Act. c. 5. *pœnitemini, & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Ergo præter fidem requiritur pœnitentia.

2. Ex Traditione Patrum. Pro omnibus sint S. Chrysostomus, homil. 7. in Matth. ubi ait: *Ne fideles sola fide se salvari posse confidant.* Et, S. Augustinus, serm. 22. de verbis Apostoli, ubi ait: *Domus Dei credendo fundatur, sperando erigitur, diligendo perficitur.*

3. Ex Conc. Trid. quod, sess. 6. c. 6. præter fidem requirit alios actus. Et, can. 9. sic ait: *Si quis dixerit sola fide impium justificari, ita ut intelligat nihil aliud requiri, quod ad justificationis Gratiam consequendam cooperetur, & nulla ex parte necesse esse cum suæ voluntatis motu præparari atque disponi, anathema sit.*

4. Ratione. Quia fidem solam habentes, possunt esse adulteri, fures, avari, injusti, maledici: at, ex 1. Corinth. cap. 6. tales regnum Dei non possidebunt. Porro actus qui ad justificationem requiruntur, exponuntur in tract. de Sacram. Baptismi, cap. 4. art. 2.

Obj. 1. Scriptura passim soli fidei attribuit justificationem.

Resp. Scriptura justificationem attribuit fidei ut primo fundamento & radici omnis justificationis, non vero ut formæ justificanti, aut dispositioni ultimæ se sola sufficienti. Equidem Scriptura dicit fidem justificare, sed non dicit solum fidem justificare, excludendo alios actus. Et cum dicit fidem justificare, intelligit fidem efficacem & operantem, seu efficaciter impellentem ad omnes actus a Deo præceptos & requisitos

sitos ad justificationem: vel subintelligit, modo cætera requisita adsint.

Inst. Scriptura agens de justificatione, solam fidem nominat, ut, Rom. c. 5. *justificati ex fide.*

Resp. 1. Scriptura cum de justificatione loquitur, interdum nominat solam spem, ut Prov. c. 28. *Qui sperat in Domino; sanabitur,* interdum solam charitatem, ut Luc. c. 7. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Interdum solum Sacramentum, ut Joan. c. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Itaque quando plura ad eumdem effectum concurrunt, Scriptura effectum illum modo uni, modo alteri attribuit sine aliarum causarum vel dispositionum exclusione.

Resp. 2. Ideo ibi sola fides nominatur, quia fides est humanę salutis initium, fundamentum & radix omnis justificationis, atque prima dispositio a qua aliæ pendent, & quæ ad alias prærequiritur & impellit. *Cum vero Apostolus dicit justificari hominem per fidem, & gratis: ea verba* (*inquit* Conc. Trid. sess. *6.* cap. *8.*) *in eo sensu intelligenda sunt, quem perpetuus Ecclesiæ Catholicæ consensus tenuit; ut scilicet per fidem ideo justificari dicamus, quia fides est humanæ salutis initium, fundamentum, & radix omnis justificationis, &c.*

Obj. 2. Illud, Joann. c. 3. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.*

Resp. Ibi agitur de fide formata & operante per charitatem, de qua Gal. c. 5. dicitur: *In Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet neque præputium; sed fides, quæ per charitatem operatur.*

Obj. 3. Hæc verba, Rom. c. 3. *Justitia autem Dei per fidem Jesu Christi in omnes & super omnes qui credunt in eum.*

Resp. Ibi promittitur quidem justitia credenti in Christum, seu fide efficaci & operante per charitatem. Porro credere in Christum est credere mysteria Verbi incarnati.

Obj. 4. Illud Rom. c. 3. *Arbitramur enim justificari hominem per fidem sine operibus legis.* Et Gal. c. 2. *Scientes quod non justificatur homo ex operibus legis, nisi per fidem Jesu Christi.* Et Eph. c. 2. *Gratia estis salvati per fidem & hoc non ex vobis: Dei enim donum est non ex operibus, ut ne quis glorietur.*

Resp. Homo justificatur quidem sine operibus ex solis naturæ viribus factis; at non justificatur sine certis operibus ex fide & gratia factis. Itaque his locis Apostolus excludit solum monia opera, quæ fiunt sine fide & gratia; at non excludit certa opera, quæ fiunt ex fide & viribus gratiæ, quales sunt actus supernaturales spei, pœnitentiæ, & charitatis, saltem inchoatæ cum sacramento, vel perfectæ extra sacramentum: quos actus alibi requirit Scriptura.

Dices. Ex locis citatis justificamur gratis per fidem, & non ex operibus. Sed hoc significat nos sola fide justificari. Ergo.

Resp. Nego min. Nam dicitur justificari gratis per fidem non ex operibus, tum quia opera etiam moraliter bona ante fidem & ex solis naturæ viribus facta, nec ad justificationem, nec ad fidem aut alia opera ad salutem utilia ullatenus concurrunt aut conducunt, nequidem ut conditio sine qua non: tum quia opera supernaturalia ex fide & auxilio gratiæ profecta, & ad justificationem requisita, non promerentur ipsam justificationem saltem de condigno, ut explicant Con. Trid. sess. cap. 8. his verbis: *Gratis autem justificari ideo dicamur; quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis Gratiam promeretur. Si enim Gratia est, jam non ex operibus: alioquin, ut idem Apostolus inquit Gratia jam non est gratia.*

Dices. Si requiruntur opera ad justificationem, justificatus poterit gloriari.

Resp. Non potest gloriari in se, quia fides & alia bona opera, quibus ad justificationem disponitur, sunt dona Dei. Quare non potest gloriari nisi in Deo, juxta illud 2. Cor. c. 10. *Qui autem gloriatur, in Domino glorietur.*

Obj. 5. Illud, Luc. c. 8. v. 48. *Fides tua salvam te fecit: vade in pace.* Et. v. 50. *Crede tantum, & salva eris.*

Resp. In his & similibus locis non agitur de salute animæ & justificatione, sed de miraculo aliquo impetrando. Sic in primo loco agitur de sanitate corporis, in secundo de suscitatione puellæ mortuæ. Ad impetranda autem miracula, quę ad veritatem fidei confirmandam fiunt, sufficere potest fides.

CAPUT VII.

De merito.

ARTICULUS I.

Utrum bona Justorum opera sint meritoria vitæ æternæ, & quidem de condigno?

Nota. Lutherus & Calvinus eorumque Sectatores cum velint sola fide ho-

homines justificari & salvari, atque electos æqualiter Deum videre; consequenter negant justos mereri proprie beatitudinem æternam & ejus augmentum.

Nota 2. Meritum in concreto est opus bonum in obsequium alterius factum, de se aptum ad aliquid obtinendum per modum retributionis seu mercedis: in abstracto est ipsius operis boni valor, vi cujus idoneum est ut moveat ad præmium retribuendum. Meritum differt ab impetratione, quod hæc moveat per modum submissæ petitionis, illud per modum obsequii; a satisfactione, quod hæc sit compensatio injuriæ.

Nota 3. Meritum apud Deum duplex distinguitur, nempe condignum, & congruum. Condignum est illud, quod habet æqualitatem aliquam cum præmio, quod ei debeatur saltem ex fidelitate in servandis promissis, ideoque ex justitia late dicta. Congruum est illud, quod nullam habet æqualitatem, sed tantum congruitatem ac convenientiam cum præmio.

§. I.

Dico 1. Justi per bona sua opera ex auxilio gratiæ facta merentur beatitudinem eternam, & ejus augmentum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Script. Matt. c. 5. *Merces vestra copiosa est in cœlis*, Et c. 16. *Reddet unicuique secundum opera ejus*. Et 1. Corinth. c. 3. *Unusquisq; propriam mercedem accipiet secundum suum laborem*. Merces autem non datur nisi ob merita proprie dicta.

Prob. 2. Scripturæ accedit unanimis Patrum consensus. Pro omnibus sit S. August. ep. 105. ubi ait: *Nulla-ne sunt merita justorum? Sunt plane, quia justi sunt. Sed ut justi fierent, merita non fuerunt.... sicut merito peccati tanquam stipendium redditur mors; ita merito justitiæ tanquam stipendium vita æterna.* Et Tr. 67. in Joann. *Et si alius est alio fortior, alius alio justior, alius alio sanctior: in domo patris mei mansiones multæ sunt. Nullus eorum alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque accepturus est merito... Multæ mansiones diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates, &c.*

Prob. 3. Ex Conciliis, scilicet Arausicano II. can. 18. *Debetur merces bonis operibus, si fiant; sed Gratia, quæ non debetur, præcedit ut fiant.* Lateran. IV. gener. c. 1. *Non solum virgines & continentes, verum etiam conjugati per fidem rectam & operationem bonam, placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.* Florentino, in litteris unionis definiente animas plene purgatas *in cœlum mox recipi, & intueri clare ipsum Deum trinum & unum sicuti est, pro meritorum tamen diversitate alium alio perfectius.* Tridentino sess. c. 16. *Bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna, & tanquam gratia filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissa: & tanquam merces ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus, & meritis fideliter reddenda. Hæc enim est illa corona justitiæ, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse ajebat Apostolus, a justo judice sibi reddendam, non solum autem sibi, sed & omnibus, qui diligunt adventum ejus.* Et can. 32. hanc veritatem iterum definit.

Dico 2. Justi per bona sua opera merentur de condigno beatitudinem æternam, & ejus augmentum. Ita communius Doctores Catholici.

Prob. Justum mereri apud Deum de condigno est justum mereri apud Deum ex æqualitate operis cum mercede illi a Deo promissa ob illud opus, ideoque debita ex justitia aliqua saltem late dicta, nempe ex fidelitate in promissis. Atqui justus sic meretur apud Deum beatitudinem æternam, & ejus augmentum. Ergo.

Tota difficultas est in probanda æqualitate boni operis cum beatitudine. Nam jam probavi, justum mereri beatitudinem per bona opera. Quod autem merces promissa debeatur ex aliqua justitia saltem late dicta, nempe fidelitate, patet ex Apostolo, 2. ad Tim. c. 4. dicente: *Reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solum autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus.* Et Heb. c. 6. *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.* Hinc S. Augustinus, l. de nat. & Grat. c. 2. ait; *Non est injustus Deus, qui justos fraudet mercede justitiæ.*

Prob. Itaque minor quoad æqualitatem illam boni operis justi cum beatitudine, 1. ex Script. Sap. c. 3. *Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se.* Luc. c. 20. *Qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis*, ad vitam æternam. 2. Ad Thessal. cap. 1. *Ut digni habeamini in regno Dei.* E Apoc. cap. 3. *Ambulabunt mecum in albis quia digni sunt.* Ergo justi per bona oper

fiunt

fiunt digni beatitudine æterna. At non potest esse justi dignitas ad beatitudinem assequendam ob bona opera, nisi illa opera habeant æqualitatem quamdam cum beatitudine. Item beatitudo rependenda justis ut merces vocatur ab Apostolo corona justitiæ, quæ vox sane æqualitatem quamdam operis cum mercede exprimit. Unde S. Cyprianus, epist. 26. ait: *Non minus mercede condignus est, qui hortatur, quam qui & passus est.*

Prob. 2. Ex Concil. Trid. sess. 6. can. 32. *Si quis dixerit hominis justificati bona opera ita esse dona Dei, ut non sint etiam bona ipsius justificati merita; aut ipsum justificatum bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est, fiunt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, sit.* Ergo justus per sua bona opera vere meretur augmentum gratiæ, vitam æternam, & gloriæ augmentum. Atqui non potest vere mereri beatitudinem & ejus augmentum per bona opera, nisi illa opera habeant æqualitatem aliquam cum beatitudine: nam ad meritum vere ac proprie dictum requiritur aliqua operis meritorii cum mercede æqualitas. Ergo. Item, c. 16. sic ait: *Nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legi pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, vere promeruisse censeantur.* Ergo bonis operibus justorum nihil deest quominus vitam æternam vere promeruisse censeantur. At quomodo bona opera justorum haberent omnia requisita ad vere merendam vitam æternam, si non haberent aliquam cum illa æqualitatem?

Præterea licet contritio perfecta sit ejusdem ordinis cum prima justificatione, seu infusione gratiæ sanctificantis, habeat cum illa congruitatem & proportionem quamdam, & ei sit infallibiliter a Deo promissa justificatio; tamen peccator per actum contritionis charitate perfectæ non meretur justificationem, ut constat ex Scriptura multis locis asserente primam justificationem gratis conferri, & ex Conc. Trid. sess. 6. c. 8. declarante: *Gratis justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, sive fides, sive opera, ipsam justificationis gratiam promeretur.* Ergo si justus per bona opera vere meretur beatitudinem & ejus augmentum, ideo meretur, non quia præcise bona illa opera sunt ejusdem ordinis cum beatitudine, & habent quamdam congruitatem ac proportionem cum illa, atque promissionem illius infallibiliter annexam, sed etiam quia habent insuper æqualitatem aliquam cum illa: nam nulla alia ratio disparitatis ac discriminis afferri potest.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Multos textus Scripturæ.

1. Illud, Psal. 102. *Qui coronat te in misericordia & miserationibus.* Matth. c. 7. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

Resp. Beatitudo recte attribuitur misericordiæ divinæ, non quod non sit vera merces, sed quia ex misericordia Dei procedit, & in merito nostro multiplex misericordia intervenit: nam 1. Deus nos misericorditer justificat, sine qua gratuita justificatione mereri non possumus vitam æternam. 2. Nobis misericorditer donat opera bona meritoria, dando misericorditer gratiam congruam ad illa exercenda. 3. Misericorditer præmium bonis nostris operibus promisit, cum potuisset non promittere, & nihil pro illis retribuere.

2. Isai. cap. 64. *Quasi pannus menstruatæ, universæ justitiæ nostræ.*

Resp. Ibi Propheta loquitur in persona impiorum Judæorum, & solum de observatione cæremoniarum legalium, & de sacrificiis quæ pollebant multis defectibus admixtis.

3. Luc. cap. 17. *Cum feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: servi inutiles sumus.*

Resp. Etiamsi omnia præcepta observemus adhuc servi inutiles sumus, non quia non meremur per bona opera, sed quia nullam mercedem pro mandatorum observatione exigere a Deo possemus, si Deus noluisset quidquam nobis promittere, ut absque injuria potuit nolle, cum sit supremus omnium creaturarum Dominus, quæ proinde omnia sua obsequia ipsi debent.

4. Ad Tit. c. 3. *Non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit.*

Resp. Ibi loquitur Apostolus de justificatione prima, seu de salute inchoata, quæ

x anathema sit

habetur in hac vita per gratiam justificationis: non de se salute perfecta seu consummata, quæ destinatur justis in cœlis, ut patet ex verbis objectis immediate sequentibus: *Sed secundum suam misericordiam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis, & renovationis Spiritus Sancti*. Item ibi loquitur de justitia & operibus, quæ fidem & Gratiam Christi præcedunt: opera autem sine fide in Christum nec ex ejus Gratia, nec ab ejus membris vivis facta non possunt esse meritoria vitæ æternæ.

5. Illud, Roman. c. 6. *Gratia autem Dei vita æterna*. Et c. 4. *Si filii, & hæredes*.

Resp. Vita æterna est etiam ex Scriptura merces & corona justitiæ. Igitur vita æterna est merces, hæreditas, & gratia: est merces, quatenus eam meremur per bona opera, quæ cum illa aliquam habent æqualitatem, & quibus promissa est: est hæreditas, quatenus a Deo promissa est filiis Dei adoptivis: est gratia, quia non est debita naturæ seu actibus naturalibus, sed gratuito promissa est operibus bonis supernaturalibus, quæ sunt dona Dei & effectus gratiæ, cum Deus pro summo suo jure potuisset opera bona a nobis exigere sine ulla remuneratione. Item vita æterna est gratia, quatenus merita nostra habemus ex gratia, seu ex multiplici beneficio divino gratuito: nam Deus gratuito nos justificat, gratuito nobis dat gratiam congruam sine qua nullum fieret opus meritorium, & gratuito bonis nostris operibus vitam æternam ut mercedem promisit.

6. Illud, Rom. 8. *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis*.

Resp. Ibi Apostolus loquitur de passionibus consideratis secundum suam gravitatem & durationem: non autem spectatis quatenus sunt passiones ex gratia propter Deum a filiis ejus adoptivis toleratæ, & Christi meritis innixæ, nam sic spectatæ condignæ sunt ad futuram gloriam. Quare sensus est, passiones hujus vitæ ratione suæ gravitatis & durationis non habent æqualitatem nec proportionem cum futura gloria: quod non impedit quominus eam habent ratione dignitatis personæ propter Deum ex gratia patientis, & præsertim dignitatis personæ remunerantis nempe Dei, & personæ propter quam præmium illud retribuitur nempe Christi. Et vero idem Apostol. 2. Cor. c. 4. asserit passiones hujus temporis momentaneas & leves, *supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operari in nobis*. Non operantur autem physice, sed moraliter nempe meritorie, ideoque dignæ sunt quibus gloria illa maxima & æterna retribuatur in præmium.

Nota. Bona opera justi per gratiam & propter Deum facta habent condignitatem ad mercedem vitæ æternæ, si considerentur tum secundum propriam excellentiam, & dignitatem personæ cujus sunt, tum etiam & potissimum secundum dignitatem personæ remunerantis nempe Dei, & dignitatem personæ propter quam præmium retribuitur nempe Christi. Quare quamvis opera justorum meritoria non habeant æqualitatem rei ad rem cum præmio beatitudinis æternæ, habent tamen æqualitatem proportionis: quia eam habent intrinsecam excellentiam, ut si exerceantur a Filio Dei adoptivo dignæ sint præmio magno relate ad dignitatem personæ a qua fiunt, dignitatem personæ remunerantis, & dignitatem personæ propter quam præmium retribuitur, simul & indivisibiliter consideratas. Tale autem præmium non est aliquid inferius beatitudine æterna in æstimatione prudenti. Nam nisi Deus justorum opera supernaturalia propter Christum remunerando, retribuat eis beatitudinem æternam, in æstimatione prudenti non censetur retribuere aliquid magnum relate ad dignitatem amici & Filii adoptivi Dei, dignitatem Dei, & dignitatem Christi, simul ac indivisibiliter consideratas.

Obj. 2. Christum nobis meritus est beatitudinem æternam. Ergo.

Resp. Disting. ant. Meritus est nobis beatitudinem æternam ut consequendam tum titulo hæreditatis, tum titulo mercedis per bona opera, *conc. ant.* Ut consequendam solo titulo hæreditatis, *nego ant.*

Dices. Merita Christi sufficiunt ad vitam æternam consequendam. Ergo inutilia sunt nostra merita.

Resp. Disting. anteced. Merita Christi sufficiunt, si nobis plene & complete applicentur ad beatitudinem consequendam, *conc. ant.* Secus, *nego ant.* Merita autem Christi nobis non applicantur plene & complete in ordine ad beatitudinem consequendam nisi per bona opera meritoria, ex ejus Gratia facta, ejusque meritis innixa: idque ex voluntate Dei & ipsius Christi nobis per Scripturam & Traditionem declarata, ad excitandos homi-

homines ad multa opera bona agenda, juxta illud, 1. Cor. cap. 15. *Abundantes in opere Domini semper, scientes quod labor vester non est inanis in Domino.*

Dices. Si ad beatitudinem requiruntur merita hominum, ergo non sufficiunt merita Christi.

Resp. Nego sequel. Quia merita hominum non requiruntur propter insufficientiam meritorum Christi, sed propter eorum applicationem, & maximam efficaciam. Nam Christus non solum beatitudinem æternam, sed etiam virtutem illam merendi nobis meruit: unde merita nostra cōmendāt merita Christi, a quibus vim suam accipiunt, nedum illis derogant.

Porro necessitas operum meritoriorum ad salutem provenit ex ordinatione Dei, qui noluit adultis beatitudinem tribuere nisi propter merita Christi iis tali modo applicata, nempe per bona opera ex ejus Gratia facta, & ab eo vim merendi accipientia.

Dices. Saltem per merita hominum dividitur gloria inter Deum & hominem.

Resp. Neg. Quia justorum merita sunt dona Christi, a meritis Christi oriuntur & vim suam accipiunt: nam proficiscuntur ex ejus Gratia, & propter ejus merita acceptantur a Deo in premium. Unde quidquid meriti habent opera nostra, id totum redundat in laudem meritorum Christi, & ab eorum efficacia oritur.

Itaque non minus salutem nostram totam ac integram Christo referre debemus, cum illam meritis nostris acquirimus, quam si absque ullis meritis nostris obtineremus: imo multo magis illi obstricti sumus & debemus, siquidem non solum per ejus Gratiam & merita salvamur, sed etiam nobilissimo honorificentissimoque modo salvamur.

Obj. 3. S. Augustinum variis locis.

1. In Psal. 70. ser. 2. ait: *Cum præmium venerit, sua dona coronabit* (Deus,) *non tua merita.*

Resp. Solum vult, Deum tribuendo justis beatitudinem æternam non coronare merita quæ sint illis ex solis naturæ viribus, qualia nulla esse possunt; sed coronare merita quæ sunt in nobis ex Gratia, quæque hoc ipso ita sunt merita nostra, ut vere sint etiam dona Dei, enim vero hic expresse agnoscit beatitudinem esse præmium: at omne præmium est alicujus meriti præmium: ergo agnoscit in justo aliquod meritum beatitudinis. Quare excludit tantum merita nostra in sensu Pelagianorum, hoc est, merita ex solis naturæ viribus profecta. Nam S. Doctor ibi & in similibus locis impugnat hæresim Pelagianorum asserentium vitā æternam haberi & retribui meritis ex solis naturæ viribus profectis, qualia sane nulla sunt. Quod constat ex lib. de Grat. & lib. arb. c. 6. ubi ait: *Cum dicunt Pelagiani hanc esse solam non secundū merita nostra gratiam, qua homini peccata dimittuntur: illam vero quæ datur in fine, idest, vitam æternam, meritis nostris præcedentibus reddit: respondendum est eis: Si enim merita nostra sic intelligerent, ut etiam ipsa dona Dei esse cognoscerent, non esset reprobanda ista sententia. Quoniam vero merita humana sic prædicāt, ut ea ex semetipso habere hominē dicant, prorsus rectissime respondet Apost. quis enim te discernit? Quid habes quod non accepisti?.... Prorsus talia cogitanti verissime dicitur: dona sua coronat Deus, non merita tua: si tibi a te ipso nō ab illo sunt merita tua, hæc enim si talia sunt, mala sunt; quæ mala sunt, non coronat Deus: si autem bona sunt, Dei dona sunt.*

2. Ser. 15. de verbis Apostoli ait: *Prorsus gratis das, gratis salvas, qui nihil invenis unde salves, & multum invenis unde damnes.*

Resp. In eo sensu Deus gratis salvat, quod vitam æternam dat nulla habentibus merita, quæ non fuerint ab eo donata: sive Deus gratis salvat, quia gratis dat gratiam, per quam salutem meremur & salvamur. Itaque juxta S. August. Deus antequam nobis gratis donet Gratiam, nulla invenit in nobis bona merita, propter quæ nos salvare possit, sed è contra multa invenit mala merita, propter quæ nos damnare possit; & tamen nos salvat, & gratis salvat, quia nos salvat propter merita, quæ sunt ejus dona. Unde solum vult vitam æternam non dari propter opera ex solis naturæ viribus facta & Gratiam præcedentia, quod patet ex his verbis objecta præcedentibus: *Non putes te promerendo accepisse, qui non promereres, nisi accepisses. Gratia præcessit meritum tuum, non gratia ex merito, sed meritum ex gratia. Nam si gratiā ex merito emisti, non gratis accepisti.*

3. Lib. de Gratia & libero arbitrio dicit: *Insuper accipiemus & Gratiam pro Gratia, quando nobis vita æterna reddetur.*

Resp. Ex S. Doctore vita æterna est Gratia, quia datur bonis meritis quæ sunt effectus Gratiæ, & dona Dei, ut se se explicat, epist. 105. *Unde, inquit, & ipsa vita æterna, quæ utique in fine sine fine habebitur & ideo meritis præcedentibus redditur; tamen quia eadem merita, quibus redditur, non a nobis parata sunt per nostram sufficientiā, sed* in

in nobis facta per Gratiam, etiam ipsa gratia nuncupatur, non ob aliud nisi quia gratis datur. Nec ideo quia meritis non datur, sed quia data sunt & ipsa merita, quibus datur.

4. Eodem libro, c. 9. ait: *Maluit dicere: gratia autem Dei vita æterna; ut hinc intelligeremus, non pro meritis nostris Deum nos ad æternam vitam, sed pro sua miseratione perducere.*

Resp. Sic loquitur, non quod sentiat vitam æternam minime retribui bonis nostris operibus, sed quia bona illa opera quibus retribuitur vita æterna ut merces, Deus in nobis pro sua misericordia operatur per gratiam efficacem pure gratuitam, ut ipse explicat eodem loco, *Cum posset*, inquit, *dicere: stipendium autem justitiæ vita æterna; maluit dicere: Gratia autem Dei vita æterna, &c.* ut sup. Deinde sic prosequitur: *Nunquid non corona bonis operibus redditur? Sed quia ipsa bona opera ille in bonis operatur .... Ideo dixit Psalmus: coronat te in miseratione & misericordia; quia ejus miseratione bona operamur, quibus corona redditur.*

Obj. 4. S. Gregorius M. l. 9. moral. c. 14. ait: *Si opus virtutis exercuero, ad vitam non ex meritis, sed ex venia convalesco.*

Resp. Hic loquitur de peccatore, qui revera gratuito non ex merito justificatur, quamvis se per bona opera supernaturalia ad justificationem disponat. Præterea etiamsi de justo loqueretur, sensus esset quod dum opera virtutis facimus, ad vitam convalescimus, non ex meritis sine gratia acquisitis, sed ex venia & misericordia, per quam justificati a Deo, bona opera ope ejus gratiæ agimus.

Obj. 5. S. Bernardus, serm. 61. in Cantic. ait: *Proinde meritum meum, miseratio Domini.*

Resp. Hoc dicit, quia merita nostra proficiscuntur ex misericordia Dei; nam nostra bona opera vitam æternam non merentur, nisi quia per gratiam misericorditer donatam facta sunt ab homine misericorditer justificato, & quia iis a Deo misericorditer promissa est vita æterna.

Obj. 6. Vulgo a Theologis dicitur Deus remunerare supra condignum, & punire infra condignum.

Resp. Deus bona opera justorum remuneratur supra condignum, quia in retribuendo illis præmio non attendit solum ad propriam illorum operum excellentiam & personæ illa exercentis dignitatem, sub qua consideratione aliquid minus beatitudine æterna esset illis præmium æquale; sed etiam insuper attendit ad suam & Christi excellentiam: sub qua sola consideratione vita æterna est præmium illis æquale. Quare Deus remuneratur supra condignum justorum bona opera considerata solum secundum propriam & illa exercentis excellentiam, non autem considerata etiam secundum excellentiam tum personæ remunerantis, tum personæ propter quam præmio afficiuntur. Hinc illud S. Basilii, in Psal. 114. *Requies æterna non secundũ operum debitũ ac meritum retribuitur, sed juxta magnificentiã Dei his, qui in ipsum speraverunt, exhibetur.*

Obj. 7. Hæc Baji propositio: *Opera bona justorum nõ accipiẽt die judicii extremi ampliorem mercedem, quam justo Dei judicio mereãtur accipere*, damnata est. Ergo bona opera justorum non merentur de condigno vitam æternam quæ eis tribuetur.

Resp. Revera non merentur de condigno si præcise secundum se seu secundum propriam excellentiam considerentur: at merentur si spectentur secundum excellentiam tum personæ remunerantis nempe Dei tum personæ propter quam præmio afficiuntur, nempe Christi. Baji autem propositio damnata est, quia in ea agitur de bonis operibus solum secundum se seu excellentiam propriam & illam exercentis excellentiam spectatis.

Obj. 8. Ad meritum de condigno requiritur, ut præmium debeatur ex justitia rigorosa & commutativa. Sed non potest esse talis justitia inter Deum & hominem. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam ad meritum de condigno sufficit, quod præmium debeatur ex justitia late dicta, seu ex fidelitate in promissis servandis; vi cujus Deum dedeceat non retribuere præmium promissum, & sic absolute repugnet præmium illud promissum non persolvi bonis operibus. At non necesse est, ut præmium debeatur ex justitia stricte sumpta & commutativa, quia hæc non potest esse inter Deum & hominem. Nam Deus habet essentialiter supremum dominium ac jus in omnes creaturas, & in omnia earum jura, & quidem actuale, quo Deus abdicare se non potest, cum sit essentialiter actu supremus rerum ac jurium omnium dominus, & supremum ejus dominium fundetur in essentiali eminentia divini esse, de cujus essentia est, ut Deus sit prorsus independens ab omni alio, & ut omnia actu ab ipso semper ac continuo in omnibus pendeant.

Vi autem hujus supremi dominii creaturæ sunt magis Dei quam suæ, ac proinde omnia earum jura sunt magis Dei quam ipsarum. Ergo omne jus hominis est magis Dei quam hominis. Ergo Deus habet plenam potestatem de omni jure hominis pro libito absque ulla hominis injuria disponendi, illud tollendo ac negligendo. Et consequenter Deus, non obstante quovis merito hominis, potest homini absque ulla injuria gloriam negare, imo hominem ipsum annihilare: sic repugnat Deum homini ex justitia striste dicta obligari. Hoc docet S. Augustinus, lib. 1. Confess. c. 4. ubi Deum sic alloquitur: *Reddis debita, nulli debens.* Et, lib. de lib. arbitrio, cap. 16. *Deus nulli debet aliquid*, scilicet ex justitia stricta & rigorosa: nam admittit debitum Dei ex justitia late dicta, nempe ex veracitate & fidelitate in promissis, sic enim ait in Psal. 83. *Debitorem Dominus ipse se fecit, non accipiendo, sed promittendo*. Et S. Bernardus, serm. 1. de Annunc. ait: *Neque talia sunt hominum merita, ut propterea vita æterna debeatur ex jure: aut Deus injuriam aliquam faceret, nisi eam donaret.* Non negat tamen meritis mercedem deberi ex justitia late dicta, nam lib. de Gratia & libero arbitrio sic ait: *Promissum quidem ex misericordia, sed tamen ex justitia persolvendum.* Et S. Anselmus, in prolog. cap. 10. *Justus es, non quia reddis nobis debitum, sed quia facis quod decet te summum bonum.*

Dices. Non potest dici quid sit illa justitia late dicta, ex qua Deus obligatur ad retribuendam meritis mercedem promissam.

Resp. Consistit in fidelitate, quæ inclinat & obligat ad facta dictis conformanda, ac proinde promissa perficienda.

Dices. Fidelitas qua persolvitur præmium promissum sub certo onere, est justitia stricte dicta & commutativa.

Resp. Disting. In hominibus, *conc.* in Deo *nego*. Disparitas est, quia homo per promissionem onerosam contrahit debitum rigorosum, quod si non reddat, incurrit non solum turpitudinem moralem, sed etiam obligationem satisfaciendi. At Deus non potest contrahere debitum rigorosum erga hominem, cum essentialiter habeat supremum dominium etiam actuale in homines & omnia eorum jura; sed tantum contrahit debitum simplicis honestatis. Duplex quippe est debitum, unum simplicis honestatis, & est illud, quod si non redditur, contrahitur solum turpitudo moralis: aliud rigorosum, & est illud, quod si non redditur, contrahitur non solum turpitudo moralis, sed etiam obligatio restituendi, vel satisfaciendi, vel subeundi pœnam quæ exigi possit ab eo cui illud debetur. Justitia autem stricte dicta & rigorosa versatur circa debitum rigorosum, ideoque non potest esse in Deo erga creaturas.

Dices. Si fidelitas Dei non obligat Deum homini ex jure, dici non debet justitia.

Resp. Neg. Quia est justitia late dicta: nam justitia late dicta est quælibet virtus ad alterum. Fidelitas autem Dei est virtus inclinans & obligans Deum ex honestate & decentia suæ naturæ ad reddendum homini præmium sub onere bonorum operum promissum.

Dices. 2. Tim. cap. 4. Beatitudo æterna dicitur corona justitiæ & Deus illam retribuens dicitur justus judex. Ergo in Deo est justitia stricte dicta.

Resp. Neg. conseq. Quia hoc intelligi debet de justitia late dicta, nempe fidelitate in promissis, qua Deus debet aliquid creaturæ ex vi suæ promissionis infallibilis, & ex decentia suæ naturæ: ita ut si Deus per impossibile promissa non persolveret, incurreret turpitudinem moralem, non tamen obligationem satisfaciendi creaturæ ob jus ejus violatum.

Dices Hebr. c. 6. dicitur: *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri.*

Resp. Hoc intelligi debet de injustitia late dicta, nempe infidelitate, qua dedecet Deum non retribuere rem promissam, absque tamen obligatione satisfaciendi.

Dices. Repugnat Deum obligari ex justitia etiam late dicta, seu ex fidelitate.

Resp. Neg. Nam hoc non est Deum obligari proprie alteri, seu ex jure activo alterius cui subjiciatur, quod repugnat actuali Dei supremo dominio: sed potius est Deum obligari sibi ipsi, quatenus dedecet naturam divinam infinite perfectam non stare promissis, & facta dictis non conformare. Quare homo non potest habere jus in Deum, & tamē Deus obligatur, non ex jure hominis in se, sed ex decētia suæ naturæ ad retribuendam mercedem ejus meritis promissam, & debitam ex fidelitate.

ARTICULUS II.

Quid ex parte Dei requiratur ad meritum de condigno?

DIco. Ad meritum de condigno ex parte Dei requiritur promissio mercedis.

Prob. 1. Ex Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 16. ubi ait: Juſtificatis *proponenda eſt vita æterna, & tanquam Gratia filiis Dei per Jeſum Chriſtum miſericorditer promiſſa, & tãquam merces ex ipſius Dei promiſſione bonis ipſorum operibus & meritis fideliter reddenda.*

Prob. 2. Ratione. Ad meritum de condigno requiritur aliqua obligatio ad reddendam mercedem: nam vere mereri apud aliquem eſt in ejus obſequium facere aliquod opus ei gratum, aliquo modo æquale mercedi, ad quam retribuendam obligetur. Sed Deus non poteſt obligari ad retribuendam mercedem, niſi hanc promiſerit. Ergo. Minor conſtat, quia Deus eſt eſſentialiter ſupremus rerum omnium dominus: ac proinde poteſt omnia creaturarum obſequia titulo ſui ſupremi dominii & creationis, & multis aliis titulis ſibi debita exigere, multo magis quam dominus poteſt exigere obſequia a mancipio. Et conſequenter Deus obligari non poteſt ad retribuendam ullam mercedem creaturis propter illarum obſequia, niſi ipſe libere & gratuito promiſerit. Hinc vita æterna eſt gratia non ſolum quia redditur operibus gratuito donatis, ſed etiam quia operibus gratuito donatis, gratuito promiſſa eſt. Unde Cæleſtinus I. epiſt. 1. cap. 2. dicit, tantam eſſe Dei erga nos miſericordiam, *ut noſtra voluerit eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona.*

Obj. 1. Si ad meritum de condigno ſequitur promiſſio Dei, Chriſti meritum non fuit de rigore juſtitiæ.

Reſp. Non fuit quidem de rigore juſtitiæ eo ſenſu, quod per ſe ad retribuendum præmium obligarit Deum independenter ab ipſius libera promiſſione. Imo nec fuit de rigore juſtitiæ ſtricte loquendo, nempe eo ſenſu, quod etiam ſuppoſita promiſſione præmium fuit merito Chriſti debitum ex juſtitia commutativa, itaut ſi per impoſſibile Deus non retribuiſſet præmium promiſſum contraxiſſet obligationem ſatisfaciendi ob Chriſti jus violatū. Igitur Chriſti meritum non fuit de rigore juſtitiæ niſi late loquendo, nempe eo ſenſu, quod fuerit æquale præmio promiſſo, imo infinite majus quolibet præmio poſſibili.

Obj. 2. Ergo Chriſtus nullam meruit gratiam hominibus, qui ante ejus adventum vixerunt; nam nondum promiſſio facta fuerat Chriſto de danda illis gratia, cum nondum eſſet Chriſtus.

Reſp. Neg. ſequel. Quia ut Chriſtus gratiam antiquis condigne meruerit, ſufficit, quod Deus abſolute præviderit promiſſionem Chriſto faciendam, & ab eo acceptandam, & opera Chriſti futura; atque propter hæc opera abſolute futura & prævisa, gratiam veluti mercedem anticipatam dederit. Nam non ſolum meritum actu præſens, ſed etiam abſolute futurum & infallibiliter præviſum movere poteſt remuneratoris voluntatem ad mercedem anticipandam.

Obj. 3. Ex noſtra aſſertione ſequitur multos juſtos nil mereri potuiſſe. Nam promiſſio non obligat niſi fuerit acceptata, & non fuit acceptata a multis juſtis, qui illam ignorarunt.

Reſp. Neg. ſequel. Quia juſti omnes adulti per fidem cognoſcunt ſaltem confuſe promiſſionem divinam, eamq; ſufficienter acceptant ſperando vitam æternam, & ad eam conſequendam bonum agendo. Nam (ut ait Apoſt. Heb. c. 11.) *accedentem ad Deum oportet credere quia eſt, & quod inquirentibus ſe remunerator ſit.* Hoc ipſo autem quod Fideles credunt Deum eſſe bonorum operum remuneratorem eo modo, quo ipſe revelavit Eccleſiæ, & tali modo remuneratorem ſuorum operum fore ſperant, ſufficienter norunt & acceptant promiſſionem divinam de retribuendo præmio bonis ipſorum operibus ſub conditione mortis in gratia: ſicque ſufficienter acceptant promiſſionem, qua merita per peccatum mortificata reviviſcunt.

ARTICULUS III.

Quid ex parte merentis requiratur ad meritum condignum?

Dico ad meritum condignum requiritur ſtatus viatoris.

Prob. 1. Ex Scriptura id ſufficienter docente, ut Joann. cap. 9. *Venit nox, quando nemo poteſt operari.* Ubi per noctem Chriſtus intelligit mortem, poſtquam aſſerit neminem poſſe operari meritorie. Et 2. Cor. 5. *Omnes enim nos manifeſtari oportet ante Tribunal Chriſti, ut referat unuſquiſque propria corporis, prout geſſit, ſive bonum, ſive malum.* Eccli 14. *Ante obitum operare juſtitiam.* Et c. 18. *Ne verearis uſque ad mortem juſtificari*, id eſt, in juſtitia creſcere, ut explicat Conc. Trident. ſeſſ. 6. c. 10. & Gal. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum.*

2 Ex Patribus. Pro omnibus ſit S. Hieronymus In c. 6. 1. ad Cor. ubi ait: *Tempus ſementis eſt præſens vita; cum tranſierit, operandi tempus aufertur.*

3. Ex

3. Ex unanimi Theologorum consensu.

Ratio a priori est voluntas Dei, hanc mortalem vitam constituit ad tendendum in beatitudinem.

Hinc beati nil de novo merentur. Quare cum beneficia nobis impetrant, Deus non moveretur eorum precibus tanquam meritis aliqua ratione exigentibus præmium suo valori proportionatum, sed tanquam petitionibus personarum sibi amicarum, & dignarum quæ impetrent ob antiqua merita & præsentem gloriam.

Dico 2. Ad meritum condignum requiritur status Gratiæ.

Prob. 1. Ex Script. Joan. c. 15. *Sicut palmes non potest ferre fructum a semetipso, nisi manserit in vita, sic nec vos, nisi in me manseritis.* per fidem scilicet & charitatem, ut explicant Patres. Et, 1. Cor. 13. *Si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

2. Ex Patribus. Hic sufficiat S. Augustinus, l. de fide & operibus, c. 14. ubi de operibus vitæ æternæ meritoriis ait: *Sequuntur justificatum, non præcedunt justificandum.*

3. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 16. ubi dicit, justificatis *proponendam esse vitam æternam, & & tanquam gratiam filiis Dei per Christum Jesum misericorditer promissam, & tanquam mercedem ex ipsius Dei promissione bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddēdam.* Ubi loquitur de solis justificatis, & dicit vitā æternam esse promissam filiis Dei, non aliis

4. Ratione. Quia opera bona sine dignitate operantis, ut amici & adoptivi filii Dei habere non possunt æqualitatem proportionis cum beatitudine æterna, quæ est hæreditas Dei propria. Et vero moralis valor operis præsertim si non est utile ei in cujus obsequiū fit, multum pendet a dignitate operantis.

Confirm. Ex his Baji propositionibus a Pio V. & Gregorio XIII. damnatis. 12. *Pelagii sententia est, opus bonum citra Gratiam adoptionis factum, non esse regni Cœlestis meritorium.* 13. *Opera bona a filiis adoptionis facta, non accipiunt rationem meriti ex eo, quod fiunt per Spiritum adoptionis inhabitantem corda filiorum Dei, sed tantum ex eo quod sunt conformia legi, quodque per ea præstatur obedientia legi.* 17. *Sentiunt cum Pelagio, qui dicunt esse necessarium ad rationem meriti, ut homo per gratiam adoptionis sublimetur ad statum deificum.*

ARTICULUS IV.

Quid ex parte operis requiratur ad meritum condignum?

Dico 1. Ad meritum de condigno requiritur, ut actus sit liber ab omni necessitate etiam voluntaria. Est de fide, ut constat ex opposita Jansenii propositione damnata ut hæretica ab Ecclesia, vide dicta de libertate ad meritum requisita in Tract. de actibus humanis.

Dico 2. Ad meritum de condigno requiritur, ut actus sit moraliter bonus & honestus.

Prob. 1. Quia in Scriptura non promittitur nec retribuitur merces nisi bonis actibus.

2. Conc. Trident. sess. 6. cap. 16. & can. 32. agens de merito, semper ad illud requirit bona opera.

3. Ut actus sit meritorius apud Deum, debet esse ei gratus, & habere rationem obsequii erga illum. Sed solus actus bonus talis esse potest. Ergo.

5. Solus actus bonus est dignus præmio: nam malus non est dignus præmio, sed pœna; & actus indifferens (si daretur) non esset magis dignus præmio quam pœna.

Dico 3. Ut actus sit bonus ea bonitate, quæ requiritur ad meritum, habere debet tum objectum bonum, vel saltem indifferens, sed conducibile ad bonum finem; tum circumstantias convenientes, tum finem bonum seu honestum sine ulla admixtione malitiæ.

Prob. Quia actus meritorius apud Deum debet esse supernaturalis & factus ex Gratia Spiritus Sancti ad illum moventis excitantis, & speciali modo concurrentis: qualis esse non potest actus malus intrinsece, quamvis sub aliquo respectu tantum; nam dedecet Spiritum Sanctum, ut excitet & concurrat specialiter ad actum aliqua ex parte malum intrinsece. Præterea bonum idem est ac perfectum: unde actus bonus est actus perfectus, hoc est, actus cui nihil deest, ut sit consentaneus naturæ rationali ut rationali & legi divinæ, atque laude ac premio dignus. Atqui talis esse nequit actus habens vel objectum malum, vel nullatenus in talibus circumstantiis conducibile ad bonum, vel finem malum, vel si fiat in loco aut tempore disconvenienti, vel male quoad modum, seu negligenter. Ergo. Hinc illud axioma Theologicum a Boetio & S. Anselmo traditum: *bonum ex integra causa, malum ex quolibet defectu.* Hinc etiam illud

Ha-

Habac. 1. *mundi sunt oculi tui, ne videas malum*. Et illud, Jerem. c. 48. *maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter*, id est negligenter, ut explicat Concilium Tridentinum.

Potest tamen fieri, ut actui meritorio admisceatur aliquis defectus, vel actus leviter malus, qui simul tempore moraliter loquendo exerceatur.

Imo ut actus sit meritorius, debet esse hic & nunc cum omnibus suis circunstantiis conformis voluntati divinæ, itaut Deus per modum præcepti vel consilii velit illum hic & nunc a te fieri. Tum quia alioqui non erit gratus Deo, nec ei placebit, cum non sit secundum ejus voluntatem, nec proinde beneplacitum: Deus autem non remuneratur nisi id quod sibi placet & gratum est, ut patet. Tum quia si actus aliunde bonus fiat quando & ubi Deus illum non vult fieri, sed alium, hoc ipso non habet circumstantiam sibi debitam, ut sit meritorius. Sic oratio attente & devote facta in templo, sed eo tempore, quo ex officio tui status deberes studere, vel laborare, vel alios erudire, non potest esse meritoria, nec grata Deo. Hinc illud Christi, Matth. c. 7. *non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum Cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in Cœlis est, ipse intrabit in regnum Cœlorum.*

Dico 4. Ut actus sit meritorius vitæ æternæ debet esse supernaturalis etiam quoad substantiam, ita ut fiat ex auxilio gratiæ actualis. & ex motivo supernaturali per fidem proposito. Constat ex dictis, cap. 5. art. 2.

Ratio est, quia actus meritorius debet esse ejusdem ordinis cum præmio, siquidem debet habere aliquam æqualitatem proportionis cum illo. Actus autem, qui non est in entitate supernaturalis, est ordinis naturalis, ac proinde non est ejusdem ordinis cum præmio cœlesti, quod in entitate est supernaturale, cum consistat in perfecta Dei possessione per visionem intuitivam & amorem fruitivum.

Porro conditio nobis non libera requiri potest ad meritum tanquam aliquid a præmiante requisitum, ut meritum sit entitative seu secundum entitatem proportionatum præmio.

Dico 5. Ut actus sit meritorius beatitudinis essentialis, vel ejus augmenti, necesse est, ut eliciatur vel imperetur a charitate: sive ut fiat ex motivo vel imperio charitatis. Ita S. Bonaventura, Scotus, Bellarminus, Layman, & alii multi cum S. Thoma.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam 1. Christus vitæ æternæ mercedem promittens, sæpe addit has voces, *propter me, in nomine meo*: quod indicat in aliis locis semper subintelligi, & supponi, sic; Matth. c. 10. *qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Matth. c. 18. *qui reliquerit domum, vel fratres &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Et Marc. c. 9. *quisquis potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, &c. non perdet mercedem suam*, 2. In aliis locis Scriptura non obscure indicat vitam æternam solis actibus a charitate elicitis vel imperatis promissam esse, itaut aliæ virtutes non sint meritoriæ beatitudinis æternæ, sine actu charitatis a quo imperentur, tanquam conditione sine qua non. Sic, 1. Cor. 2. *oculos non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum*. Et Jacob. c. 1. *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se*. 3. Gal. c. 5. *in Christo Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides, quæ per charitatem operatur*. Ubi satis indicat fidem non valere ad promerendam vitam æternam, nisi operetur per charitatem, illam scilicet excitando, & per illam alias virtutes ad actus proprios movendo & applicando.

Prob. 2. Ex S. Augustino, l. de Gratia & libero arbitrio, c. 18. ubi ait: *hæc omnia præcepta dilectionis, id est, charitatis, quæ tanta & talia sunt, ut quidquid se putaverit homo facere bene, si fiat sine charitate, nullo modo fiat bene*. Per to bene intelligit meritorie, sed sicut oportet ad promerendam beatitudinem: & per charitatem intelligit amorem Dei super omnia propter se, aut proximi propter Deum, ut patet ex contextu. Et, l. de moribus Ecclesiæ, c. 15. ait: *quod si virtus ad beatam vitam nos ducit, nihil omnino esse virtutem affirmaverim, nisi summum amorem*: hoc est, si ea sola virtus dicenda est, quæ beatitudinem essentialem promeretur, & sine qua aliæ virtutes eam non promerentur, nullam aliam virtutem affirmaverim nisi charitatem, quatenus aliæ virtutes non sunt meritoriæ vitæ æternæ sine actu charitatis, a quo imperentur. Unde ibidem virtutes morales definit per amorem. Deinde addit: *Sed hunc amorem non cujuslibet, sed Dei esse dicimus .... quare definire etiam sic licet: ut temperantiam dicamus esse amorem, Deo sese integram incorruptamque servatem;*

forti-

Ad articuli IV. Dub. 5.

Ut opera hominis justi sint meritoria de condigno vitæ æternæ, non sufficit quod per habitum charitatis habitualiter ordinentur in DEUM, sed relatio actualis vel saltem

virtualis, charitatis requiritur. Genet in Manuali Thomistarum tract. VII.

fortitudinem, amorem Deo tantum servientem & ob hoc bene imperantem cæteris, quæ homini subjecta sunt: prudentiam, autem bene discernentem ea, quibus adjuventur in Deum, ab iis quis impediri potest.

Sic autem de virtutibus moralibus censuit S. Doctor, non quod senserit objectum formale seu motivum omnium virtutum idem esse ac motivum charitatis; sed quia sensit actus aliarum virtutum non esse beatitudinis essentialis meritorios sine actu charitatis, a quo imperentur. Igitur ex S. Augustino virtus moralis christiana & vitæ æternæ meritoria est veluti complexum ex amore Dei, & ipsa virtute morali, puta justitiæ: ex amore quidem Dei ut imperante actum proprium justitiæ, & ex ipsa justitia ut actum proprium propter motivum sibi proprium, nempe specialem honestatem sibi propriam eliciente ex imperio charitatis. Sive ex S. Doctore virtus moralis ut meritoria vitæ æternæ, est virtus moralis eliciens actum proprium ex imperio charitatis propter motivum sibi proprium, nempe specialem honestatem sibi propriam: unde habet duplex motivum, unum intrinsecum, quod est honestas specialis elucens in propriis actibus, & aliud extrinsecum, quod est divina bonitas, propter quam actus sibi proprios exercet ex motivo specialis honestatis sibi intrinsecæ.

Prob. 3. Ex S. Thoma, 1. 2. quæst. 114. art. 4. ubi ait: *Motus humanæ mentis ad fruitionem divini boni est proprius actus charitatis, per quem omnes actus aliarum virtutum ordinantur in hunc finem, secundum quod aliæ virtutes imperantur a charitate. Et ideo meritum vitæ æternæ primo pertinet ad charitatem, ad alias autem virtutes secundario, secundum quod earum actus a charitate imperantur.* Et ad 3. *fidei actus non est meritorius, nisi fides per dilectionem operetur ... similiter etiam actus patientiæ & fortitudinis non est meritorius, nisi aliquis ex charitate hæc operetur.*

Prob. 4. Ratione. Tum quia actus aliarum virtutum, nisi a charitate imperentur, non habent sufficientem proportionem, cum beatitudine essentiali, quæ in Dei fruitiva unione consistit. Tum quia bona opera, ut sint meritoria vitæ æternæ, fieri debent in obsequium Dei ex intentione operantis: non sic fiunt autem, nisi fiant ex affectu placendi Deo, ideoque nisi fiant aut imperentur a charitate.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. in Scriptura beatitudo passim promittitur omnibus operibus virtutum a charitate distinctarum.

Resp. In illis locis subintelligitur conditio operandi ex charitate, quæ in aliis locis sufficienter exprimitur ut necessaria ad meritum beatitudinis essentialis, sicut semper subintelligitur conditio operandi ex fide, & subintelligitur status gratiæ.

Obj. 2. Patres dicunt generaliter bona opera justorum esse meritoria sine ulla limitatione.

Resp. Semper subintelligunt & supponunt illa habere omnes conditiones ad meritum vitæ æternæ requisitas.

Obj. 3. Concil. Trident. sess. 6. cap. 16. ad meritum requirit tantum, ut opera sint bona, & ut fiant a justo ex auxilio gratiæ & motivo fidei.

Resp. Nego Nam adhuc aliam conditionem addit, nempe ut fiant in Deo; quibus verbis satis indicat requiri insuper aliquem affectum charitatis, nam hæ voces non significant ibi statum gratiæ, cum loquatur de justificatorum operibus, ideoque jam statum gratiæ supponat.

Obj. 4. Omnis actus virtutis infusæ supernaturalis, est independenter a charitate eum imperante dignus laude & præmio ideoque meritorius.

Resp. Est dignus præmio aliquo etiam supernaturali, sed infra beatitudinem essentialem, puta auxiliis quibusdam gratiæ quibus homo excitetur ad actus charitatis, atque etiam beatitudine accidentali.

Dices. Actus virtutum moralium infusarum, sine imperio charitatis habent sufficientem proportionem cum beatitudine essentiali: ergo eam merentur.

Resp. 1. Nego anteced. Nam æqualitas proportionis cum beatitudine essentiali requirit in actu meritorio aliquem excellentiæ gradum quo carent per se actus virtutum moralium, & quem accipiunt a charitate, cum ab ea imperantur. Unde cum a charitate imperantur, & per eam ad Deum ex intentione imperantis ordinantur, dicuntur a charitate formari & perfici, relate scilicet ad promerendam beatitudinem essentialem, ut docet. S. Thomas, 2. 2. q. 4. art. 2. ideoque sine hac actuali ad Deum ordinatione per charitatem facta sunt imperfecti, & informes, id est insufficientes ad meritum beatitudinis essentialis.

Resp.

Resp. 2. Esto anteced. neg. conseq. Quia præter proportionem sufficientem ad præmium, requiritur etiam promissio divina præmii retribuendi. Hanc autem promissionem non habent quoad beatitudinem essentialem actus virtutum, nisi ex intentione operantis fiant in obsequium Dei; nec sic fiunt, nisi imperentur a charitate.

Obj. 5. Ergo nulla virtus præter charitatem meretur per se vitam æternam: falsum conseq. Ergo.

Resp. Equidem nulla virtus sine imperio charitatis meretur vitam æternam. At omnes vitutes justorum per actum charitatis ad operaudum applicatæ merentur vitam æternam secundum bonitatis suæ gradum, secundum quem Deo gratæ sunt. Unde Deus remuneratur etiam alias virtutes quæ imperantur a charitate.

Obj. 6. Omnis actus virtutis a justo elicitus placet Deo sine actu charitatis.

Resp. Est quidem gratus Deo, sed non illo speciali modo, qui requiritur ad promerendam ejus fruitionem: nam sine affectu Deo placendi actus virtutum non censentur facti in obsequium Dei ex intentione operantis, ideoque non sunt sufficienter grati Deo, & proportionati ad ejus fruitionem merendam.

Dices. Ergo actus virtutum a justo eliciti sine charitatis imperio sunt inutiles ad vitam æternam.

Resp. Nego Nam per se valent ad vitanda peccata, ad servanda mandata, ad augendos habitus virtutum acquisitarum, ad impetrandas gratias actuales, quibus excitemur ad exercendos actus virtutum ex imperio charitatis & affectu placendi Deo, &c.

Obj. 7. Ex nostra doctrina sequitur solam charitatem coronari in Cœlo.

Resp. Nego Quia actus cujuslibet virtutis factus ex imperio vel motivo charitatis, plus meretur quam solus actus charitatis. Nam præter meritum charitatis, habet etiam proprium meritum, quamvis egeat imperio charitatis tanquam conditione necessaria ad merendam beatitudinem essentialem. Sic justus plus meretur per actum misericordiæ & charitatis simul quam per solum actum charitatis. Ratio est, quia actus misericordiæ libere elicitus habet propriam bonitatem formalem seu imputabilem, & moralem laudabilitatem distinctam a bonitate formali & laudabilitate morali actus charitatis ipsum imperantis.

Obj. 8. S. Thomas, 2. dist. 40. q. 1. art. 5. ait: *Non potest esse aliquis actus, de deliberata voluntate procedens, in habente gratiam, qui non sit meritorius.*

Resp. S. Doctor hoc in Summa senior factus retractavit contrarium docendo.

ARTICULUS V.
Ex quibus capitibus crescat meritum bonorum operum justi?

DIco 1. Bona opera justorum habentia omnes conditiones ad merendum requisitas, eo magis sunt meritoria, quo sunt perfectiora. Nam sunt Deo gratiora, & magis æstimabilia atque proportionata ad præmium. Item quo plura fiunt ejusmodi opera, ut patet, nam cum singula suum gradum gloriæ unum vel multiplicem mereantur, plura plures gradus merentur.

Dico 2. Meritum augetur ratione majoris gratiæ sanctificantis in operante præexistentis.

Prob. Crescente æstimabilitate operis meritorii crescit meritum, Sed crescente Gratia sanctificante crescit æstimabilitas operis boni, ergo & ejus meritum. *Prob. min.* Crescente gratia sanctificante crescit dignitas personæ operantis, ergo crescit etiam æstimabilitas operis. *Prob. conseq.* Nam crescente circumstantia notabili in opere crescit æstimabilitas operis, ut patet, crescente dignitate operantis crescit circumstantia notabilis in operante, nempe dignitas personæ operantis, quæ sane est circumstantia notabilis in opere.

Porro Deus redditurus est unicuique secundum opera ejus, considerata non solum secundum intrinsecam excellentiam, sed etiam secundum omnes alias circumstantias, quæ iis æstimabilitatem dant & augent, qualis est dignitas operantis orta ex gratia sanctificante.

Dico 3. Meritum crescit ex circumstantiis, intensionis, & durationis; itaut opus bonum, cæteris paribus, eo magis sit meritorium, quo est intensius & diutius continuatur.

Prob. Quia circumstantia intensionis vel durationis secundum æstimationem prudentum est considerabilis in opere bono, sicut in opere malo. Et dat majorem æstimabilitatem actui bono sicut majorem malitiam actui malo. Profecto enim qui Deum intentius seu ardentius amat, vel qui diutius perseverat in actuali amore Dei, melius facit, quam qui minus ardenter amat, vel

minus

minus diu in tali amore perseverat. Sed qui melius facit, plus meretur, cæteris paribus; & quo melius facit, eo plus meretur, cæteris paribus. Ergo.

Dico 4. Difficultas in operando non auget per se meritum operis. Quia per se non dignificat personam operantem, nec ipsum opus.

Difficultas tamen per accidens seu occasionaliter potest augere meritum. Quia potest esse occasio, ut actus sit melior ac perfectior, vel iteretur. Quod fit, cum voluntas fortiter resistit difficultati, & ex occasione illius majorem conatum adhibet, & in actum se se impendit vehementius, & ita actus fit intensior; vel in opere diutius perseverat; vel affectu appretiative majore fertur in objectum parata pro illo plura & graviora facere aut pati; vel pluries actum internum repetit.

E contra difficultas in operando minuit meritum, quoties impedit, ne actus sit tam bonus ac perfectus moraliter, quam esset sublata difficultate; unde facultas agendi bonum ordinarie potius auget meritum quam minuit, quatenus facit, ut actus sit intensior, diuturnior, & constantior, quam obstante difficultate.

ARTICULUS VI.

Quænam cadant sub meritum?

DIco 1. Adultus qui justificatur, non meretur nequidem de congruo primam gratiam actualem. Est de fide.

Prob. 1. Ex Rom. c. 3. *Justificati gratis per Gratiam ipsius.*

2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 5. ubi *declarat ipsius justificationis exordium in adultis a Dei per Christum Jesum præveniente gratia sumendum esse, hoc est ab ejus vocatione, qua nullis eorum existentibus meritis vocantur*, &c. Nulla autem merita quodlibet meritum excludunt.

3. Quia homo ex solis naturæ viribus nihil potest, quod conducat ad salutem, ut constat ex sect. 5. art. 1. Ergo non potest ullo actu naturali mereri de congruo primam gratiam actualem. Præterea alioqui gratia jam n n esset gratia: nam esset ex operibus mere naturalibus; & valerent omnia Semipelagianorum principia.

Dico 2. Adultus qui justificatur, non meretur de condigno primam gratiam sanctificantem.

Prob. 1. Ex Rom. c. 3. *Justificati gratis per Gratiam ipsius*. Sed si homo mereretur de condigno primam gratiam sanctificantem, non justificaretur gratis: nam mereretur de condigno causam formalem suæ justificationis seu ipsam justificationem formalem.

2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 8. quod explicans Verba Apostoli laudata sic ait: *Gratis autem justificari ideo dicimur, quia nihil eorum, quæ justificationem precedunt, sive fides, sive opera ipsam justificationis Gratiam promeretur.*

Ratio est, quia opera supernaturalia, quæ sunt dispositiones ad justificationem, non habent æqualitatem moralem cum prima gratia sanctificante, necessariam ad illam de condigno merendam. Nam 1. illam æqualitatem non habent per se sola, quia æqualitas proportionis operum cum gratia sanctificante, quæ est semen & mensura gloriæ, petitur maxime ex eo, quod fiant ab homine Dei amico & filio adoptivo, & sic petitur maxime a gratia sanctificante, per quam homo fit formaliter amicus & filius adoptivus Dei. 2. Neque illam habent ab ipsa gratia sanctificante, quia prima gratia sanctificans operibus, quæ illam præcedunt, retribuitur tanquam præmium, quod de congruo merentur. Æstimatio autem & dignitas operis repeti non potest ex eo, quod retribuitur tanquam præmium: nam nemo fit dignus præmio per ipsum & præmium, sed dignitas ad præmium essentialiter ipsum præcedit.

Dico 3. Adultus, qui justificatur, primam gratiam sanctificantem meretur de congruo, & quidem infallibiliter per contritionem perfectam.

Prob. Ex S. Augustino, epist. 105. *Sed nec ipsa remissio peccatorum sine aliquo merito est, si fide hanc impetrant: neque enim nullum est meritum fidei*: quæ scilicet per actum contritionis perfectæ operatur.

2. Quia perfecta contritio habet congruitatem quandam cum gratia sanctificante, attenta misericordia & benignitate Dei: nam congruit, ut Deus infinite misericors & benignus remittat peccata, & justificationis gratiam det propter actum, quo peccator peccata summe detestatur propter Deum super omnia propter se amatum; & contritioni perfectæ a Deo promissa est gratia sanctificans.

Porro cum Conc. Trid. definit opera, quæ justificationem præcedunt, eam non mereri, excludit solum meritum condignum, quod est proprie & simpliciter meritum. Nam meritum de congruo, quod habet solum vim

vim ex decentia quadam inducendi Deum ad dandum aliquid, non est proprie meritum, sed cum addito destruente rationem meriti proprie dicti.

Dico 4. Homo etsi justus non potest merito condigno, aut etiam congruo habente infallibiliter effectum, sibi aut alteri mereri perseverantiam finalem, nec ullam gratiam actualem efficacem.

Prob. 1. Ex Script. 1. Cor. c. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. Et, Phil. c. 2. *Cum metu & tremore vestram salutem operamini: Deus est enim, qui operatur in nobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Quæ verba significant gratias efficaces, quibus soli justi perseverant in statu Gratiæ usque ad mortem, pendere a solo Dei beneplacito: unde jure merito salutem suam operari debent cum metu & tremore.

2. Ex S. Augustino, l. de dono persever. c. 9. *Ex duobus piis, cur huic donetur perseverantia usque in finem, illi non donetur, inscrutabilia sunt judicia Dei.* At in hoc non essent inscrutabilia Dei judicia, si justus perseverantiam mereri posset etiam de congruo infallibiliter habente effectum: sicut non sunt inscrutabilia in eo, quod unus adultus justificetur, alter non justificetur, quia justificatio cadit sub merito de congruo, quo infallibiliter obtinetur; nam responderi potest unum justificari, non alterum, quia unus, non alter elicuit contritionem, per quam justificatio infallibiliter obtinetur. Item S. Doctor, c. 13. omne meritum infallibile, sive proprie sive improprie dictum excludit his verbis: *Unde satis dilucide ostenditur, & inchoandi, & usque in finem perseverandi gratiam Dei non secundum merita nostra dari, sed donari secundum ipsius secretissimam eamdemque justissimam, beneficentissimam, sapientissimam voluntatem*.

3. Ex S. Thoma, 1. 2. quæst. 114. ar. 9. ubi ait: *Perseverantia viæ non cadit sub merito, quia dependet solum ex motione divina, quæ est principium omnis meriti: sed Deus gratis perseverantiæ bonum largitur cuicumque largitur*.

4. Ratione. Quia nulla extat divina promissio de danda gratia efficaci & perseverantia finali. Potest tamen justus perseverantiam finalem mereri de congruo non habente infallibiliter effectum, juxta illud S. Augustini, l. de dono persev. c. 6. *Hoc Dei donum* (perseverantiæ) *suppliciter emereri potest*, id est, supplici oratione obtineri ex Dei misericordia.

Dico 5. Justus reparationem post lapsum nequidem de congruo infallibiliter meretur per bona opera supernaturalia facta in statu justitiæ. Ita S. Thomas, 2. quæst. 214. art. 7.

Prob. Justus per bona opera meritoria nequidem de congruo infallibiliter meretur ullam gratiam efficacem ad non peccandum mortaliter. Ergo multo minus infallibiliter meretur reparationem gratiæ sanctificantis post lapsum: nam plus est injusto dari gratiam efficacem ad contritionem, quam justo ad non peccandum. Præterea nulla de hoc extat divina promissio.

Dico 6. Justus meretur de condigno augmentum gratiæ seu beatitudinis æternæ. Constat ex Conc. Trid. sess. 6. can. 32. *Si quis dixerit .... ipsum justificatum, bonis operibus, quæ ab eo per Dei Gratiam, & Jesu Christi meritum, cujus vivum membrum est fiunt, non vere mereri augmentum Gratiæ vitam æternam.... atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit*. Vere autem mereri est mereri de condigno, ut supra probatum est eodem Conc. Trid.

Porro justi merendo augmentum gratiæ sanctificantis merentur etiam omnia auxilia necessaria ad ejusdem gratiæ conservationem. Nam ejusmodi auxilia sunt ei connaturaliter debita, & faciunt cum illa unam moraliter mercedem.

Nota. Justus meretur de condigno augmentum gratiæ etiam per actus remissiores habitu jam ante infuso. Quia neque Scriptura, neque Concilia, aut Patres requirunt, ut actus meritorius augmenti gratiæ sit intensior habitu præexistente. Imo Concil. Trid. sess. 6. cap. 16. declarat ad verum meritum nihil deesse bonis operibus justis per gratiam Christi in Deo factis. Posito autem actu meritorio statim tribuitur augmentum gratiæ, ut constat tum ex illo, 2. Cor. c. 4. *Is qui intus est, renovatur de die in diem*. Et Apoc. c. ult. *Qui justus est, justificetur adhuc: & sanctus sanctificetur adhuc*. Tum ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 10. dicente de justificatis: *In ipsa justitia per Christi Gratiam accepta, cooperante fide bonis operibus, crescunt, atque magis justificantur*. Et vero nulla est ratio differendi augmentum Gratiæ, posito actu illius meritorio.

A R-

ARTICULUS VII.

De merito de congruo.

MEritum de congruo dicitur illud cui deest aliquid requisitum ad meritum proprie dictum & perfectum quod vocatur meritum de condigno. Ac proinde meritum de condigno est illud, cui deest vel moralis æqualitas cum mercede, vel promissio mercedis, vel utraque; sed solum habet vim movendi Deum ex quadam decentia ad aliquid retribuendum.

II. Duplex est meritum de congruo, unum carens morali æqualitate cum mercede, sed habens promissionem illius, ideoque habens infallibiliter effectum, talis est contritio perfecta in peccatore respectu justificationis, & aliud habens moralem cum mercede æqualitatem, sed carens promissione illius, ideoque non habens nisi fallibiliter effectum, tale est omne meritum de congruo in homine justo.

II. Ad meritum de congruo requiritur in actu merito vis idonea ad inducendum Deum ex decentia seu convenientia, ut actui aliquid retribuat. Hic in opere meritorio de congruo non habente moralem cum præmio æqualitatem requiritur certa quædam proportio & congruitas cum præmio, quam opus ex proprie excellentia habeat. Quare ad meritum de congruo requiruntur hæ duæ conditiones, 1. Ut sit actus honestus, Deo gratus ac liber: alioqui non esset imputabilis ad laudem & præmium. 2. Ut sit supernaturalis, ideoque ex auxilio gratiæ factus: nam omnis actus mere naturalis nullam habet congruitatem nec proportionem cum præmio supernaturali, de quo hic agitur, cum naturale sit inferioris ordinis ad supernaturale.

ARTICULUS VIII.

Utrum liceat bonum agere intuitu mercedis æternæ?

DIco. Bonum agere licet intuitu mercedis æternæ. Est de fide contra Calvinum, & alios Novatores.

Prob. 1. Ex Script. Luc. c. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula,* Gal. c. 6. *Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.* Coloss. c. 3. *Quodcumque facitis, ex animo operamini, sicut Domino, & non hominibus: scientes quod a Domino accipietis retributionem hæreditatis.* Quibus locis Scriptura mercedem proponit ad nos inducendum ad bona opera facienda. At licet operari ex motivo, quod nobis Scriptura proponit. Ergo.

2. Exemplo Sanctorum, tum Moysis, de quo Apostolus, Heb. c. 11. scribit, *Aspiciebat enim in remunerationem*: Tum Davidis Psal. 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem.*

3. Ex Patribus. Hic sufficiat S. Augustin. in Ps. 120. *Quando facis bonum opus, propter vitam æternam fac ...... Noli facere nisi propter vitam æternam. Ideo fac, & securus facies: hoc enim mandavit Deus.* Cum dicit (*fac*) intellige minus principaliter, præcipue vero propter Deum. Et cum dicit (*noli facere nisi propter vitam æternam*) excludit, tantum bona temporalia, ut constat ex contextu.

4. Ex Conc. Trid. sess. 6. can. 31. *Si quis dixerit Justificatum peccare, dum intuitu æternæ mercedis bene operatur, anathema sit.* Porro Concilium non dicit operandum esse tantum intuitu mercedis, ut calumniatur Calvinus; nam e contra docet non tantum, nec præcipue amore mercedis operandum esse, sed primum quidem & principaliter propter gloriam Dei, deinde etiam propter beatitudinem æternam tanquam finem secundarium, sic enim ait, c. 11. *Constat eos orthodoxæ Religionis doctrinæ adversari. Atque etiam eos, qui statuunt in omnibus operibus justos peccare, si in illis suam ipsorum socordiam excitando, & se se ad currendum in stadio cohortando, cum hoc, ut imprimis glorificetur Deus mercedem quoq; intuetur æternam.*

5. Ratione. Quia inter operandum licet finem intueri, atque ad eum media referre. At vita æterna est finis fidei & operum bonorum, secundarius scilicet juxta illud, Rom. c. 6. *Habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.* Et illud, 1. Petri, c. 1. *Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum.* Dixi (*secundarius*) nam finis primarius est gloria Dei, cui subordinatur & ad quem refertur beatitudo nostra, ex Prov. c. 16. *Universa propter semetipsum operatus est Dominus.* Et ex Deut. c. 27. *Cunctis gentibus, quas creavit in laudem, & nomen, & gloriam suam.* Et ex Isai. c. 43. *Et omnem qui invocat nomen meum in gloriam meam creavi eum.*

Hinc Alexander VIII. hanc propositionem merito damnavit: *intentio qua quis de*

destruatur malum: & prosequitur bonum mere ut cœlestem obtineat gloriam, non est recta, nec Deo placens.

Obj. 1. Christus, Joann. c 10. mercenarios reprehendit.

Nota Reprehendit mercenarios, qui mercedem unice & præcipue intendunt, itaut si nulla esset, Domino non servarent: quales sunt isti, qui viso lupo fugiunt, & dimittunt oves; quia ovium salutem non curant, sed propriam tantum utilitatem quærunt. Nam mercenarius proprie est is solus, qui unice præcipue propter mercedem operatur, itaut illa sublata nollet operari.

Obj. 2. S. Bern. l. de diligendo Deo ait: *Non sine premio diligitur Deus etsi absq; premii intuitu diligendus sit. Vacua namque vera charitas esse non potest, nec tamen mercenaria est.*

Resp. Solum vult Deum non esse diligendum præcipue intuitu præmii. Quod verum est: nam in bonis operibus spectare debemus præcipue Deum, ejusque gloriam tanquam finem ultimum, mercedem vero tanquam finem secundarium, qui propter Deum ejusque gloriam principaliter expectatur, cupimus enim Deo frui, atque beati inde effici, ut tanto ardentius & securius Deum amemus & glorificemus. Ita Bellarminus.

Obj. 3. S. Thomas, 2. 2. q. 19. art. 4. ad 3. dicit amorem mercenarium contrariari charitati.

Resp. S. Doctor & Patres per amorem mercenarium intelligunt inordinatum bonorum temporalium amorem, ut patet ex loco objecto, ubi hæc ait: *Amor mercenarius dicitur, qui Deum diligit propter bona temporalia, quod secundum se charitati contrariatur & ideo amor mercenarius semper est malus.*

Obj. 4. Servile ac sordidum est operari propter mercedem.

Res. Dist. Si merces sit ipso opere ac labore vilior, *conc.* Secus, *neg.* Merces autem æterna est longe præstantior ac nobilior quolibet opere ac labore secundum se spectato, cum in perfecta summi boni fruitione consistat.

Obj. 5. Deus non debet diligi amore concupiscentiæ.

Resp. Disting. Amore solo concupiscentiæ excludendo amorem amicitiæ, vel magis amore concupiscentiæ quam amore amicitiæ, *conc.* Amore concupiscentiæ, & insuper ac præcipue amore amicitiæ, *nego.*

Ob. 6. Inordinatum est Deum ad nos referre.

Resp. Disting. Referre ad nos tanquam finem ultimum, vel itaut Deum non amemus nisi propter nos, & quia nobis bonum est, *conc.* Tanquam in finem cui beatitudinem exoptamus, *nego*. Alioqui inordinatum esset motivum Incarnationis Filii Dei, *qui propter nos homines & propter nostram salutem descendit de Cœlis, et Homo factus est.*

ARTICULUS IX.

Utrum perfectio viæ seu hujus vitæ excludat desiderium et amorem beatitudinis, seu includat indifferentiam circa suam salutem ac felicitatem æternam?

Hic est error Quietistarum, ex cujus occasione alii præcipui eorum errores simul refellentur. Nempe docent illi, hos solos esse perfectos, qui per unum actum Deo semel elati & totaliter resignati, reliquos omnes actus tanquam superfluos suspendunt, nihil a Deo petendo; nullas ei Gratias agendo, nec ad proprios defectus reflectendo, sed mere passive in omnibus se habendo, cum indifferentia de omnibus, etiam de æterna beatitudine & damnatione ut solus Deus in ipsis sine ipsis operetur voluntatemque suam impleat.

Hinc multiplex error refellitur per partes.

1. Falsum est quemquam per unum actum oblationis sui & resignationis posse esse perfectum. Nam Christiana perfectio, quæ in perfectione divini amoris consistit, non sine magno ac diuturno labore, continua ac constanti amoris proprii inordinati ac pravarum cupiditatum mortificatione, & sui abnegatione, nec non frequenti ac constanti virtutum omnium exercitio comparatur. Enim vero Apostolus, qui probe sciebat omnem viam perfectionis adipiscendæ, & eam diligenter adhibebat: tamen post multos Apostolatus annos asserit se nondum esse perfectum: *non quod*, inquit, *jam acceperim aut jam perfectus sim: sequor autem si quomodo comprehendam, etc.* Phil. 3. Ergo non per unum actum oblationis sui ac resignationis quis fieri potest perfectus.

2. Non licet reliquos actus suspendere, multo minus perfectio eorum suspensionem exigit. Nam omnes tenentur sæpissime toto vitæ suæ curriculo actus virtutum præsertim fidei, spei, charitatis elicere; & omnia alia præcepta servare. Item Apostolus sæpe hortatur omnes fideles nullo excepto ad omnia & varia opera bona præstanda, & omnes virtutum actus exercendos: *Ut ambuletis*

dignè

digne Deo, per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes. Col. 1. hæc verba (*ambuletis digne Deo*) sane spectant etiam perfectos & perfectionis suæ studiosos; & ibi docet Apostolus vitæ rationem dignam Deo ideoque perfectam consistere in eo quod qui in omnibus & per omnia Deo placet, omne opus bonum suo statui conveniens semper exercendo, quod fieri non potest sine multis actibus virtutum internis.

3. Oratio frequens præcepta est omnibus sine ulla exceptione. Luc. 18. *Oportet semper orare, & non deficere*, Et c. 21. *Vigilate omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, & stare ante filium hominis*. Et Ephes. 6. *Per omnem orationem obsecrationem orantes tempore in spiritu, &c.*

Ratio est, quia continuo Dei auxilio indigemus ad superanda mandata, & ad vitandum peccatum, ad servanda mandata, & ad opera salutaria præstanda. Et oratio frequens est medium ordinarium a Deo institutum ad Gratias quibus indigemus obtinendas.

4. Tenemur nostros defectus cognoscere, ideoque ad eos reflectere: nam tenemur eos emendare, cum displiceant Deo, & obsint perfectioni. Emendari autem non possunt nisi cognoscantur, & sæpe ad eos attendamus & reflectamus.

5. Non licet se habere passive in omnibus. Nam 1. omnes tenentur inordinatos concupiscentiæ motus, præsertim ad luxuriam incitantes, positive reprimere, & pravas cupiditates coercere. *Qui Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis Si spiritu vivimus, spiritu & ambulemus*. Gal. 5. certe crucifigere carnem, vitia & concupiscentias malas, non est se habere mere passive ad illa. Qui tamen ista non crucifigunt per resistentiam positivam & actus virtutum iis oppositos, non sunt Christi, ideoque nec justi, a fortiori non sunt justi, perfecti, item justi debent spiritu ambulare, idest, agere bonum, cooperando Gratiæ non vero mere passive se habere. Et Conc. Tridentinum, sess. 5. can. 6. sic ait: *Manere autem in Baptizatis concupiscentiam vel fomitem, hæc Sancta Synodus fatetur & sentit: quæ cum ad agonem relicta sit, nocere non consentientibus, sed viriliter per Christi Jesu Gratiam repugnantibus non valet: quin immo qui legitime certaverit, coronabitur*. Ergo ut concupiscentia, quæ semper remanet, non noceat, non sufficit mere negatio consensus positivi, sed requiritur displicentia ac resistentia positiva; nam legitime certare significat actum positivum. 2. Omnes debent Dæmonis tentationibus fortiter resistere, ex 1. Petr. 5. *Sobrii estote, & vigilate: quia adversarius vester Diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem devoret, cui resistite fortes in fide*. Fortis autem resistentia significat actum positivum. Et, ex Ephes. 6. *de cætero fratres, confortamini in Domino, & in potentia virtutis ejus. Induite vos armaturam Dei, ut possitis stare adversus insidias Diaboli ... propterea accipite armaturam Dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. State ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam justitiæ ... in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere: & galeam salutis assumite, & gladium spiritus, quod est verbum Dei, &c.* Quæ omnia significant resistentiam positivam per actus virtutum fidei, spei, charitatis, & aliarum virtutum oppositos. Idem textus ostendunt etiam ac evertunt alium errorem Quietistarum, quo docent contemplativos sæpius a Dæmone tantos excessus & tantas violentias pati, ut eis omnis adimatur usus liberi arbitrii; quo fit, ut in gravissima peccata etiam externa & carnalia prolabantur, quorum tamen minime conscii ac rei sunt, ac proinde non esse obligationem ea confitendi. Nam cum Scriptura locis citatis & aliis multis omnes moneat & hortetur ut fortiter Dæmonis tentationibus resistant; manifeste supponit ac docet eas non adimere liberum arbitrium: non enim Deus nos hortatur ad id quod impossibile est, nec est in nostra potestate cum ejus auxilio. 3. Omnes toto vitæ curriculo tenentur omnia omnino præcepta servare, ideoque actus virtutum præceptos elicere. *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*. Matt. 19. ubi nulla fit exceptio status & personarum. Et charitas Dei, in cujus perfectione consistit perfectio christiana, exigit constantem omnium mandatorum observationem *Si diligitis me, mandata mea servare. Qui habet mandata, mea, & servat ea, ille est qui diligit me ... Si quis diligit me, sermonem meum servabit ... qui non diligit me, sermones meos non servat*. Joann. 14. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ ego præcipio vobis*. Joann. 15. *Hæc est charitas Dei, ut mandata ejus custodiamus*. 1. Joan. 5. Ratio est quia perfectio charitatis non tollit ejus essen-

essentiam, imo eam perficit, & ei addit: charitatis autem essentia consistit non in simplici affectu complacentiæ erga Deum, sed in affectu appretiative summo, & efficaci, quo Deo non solum volumus omne bonum quod possidet, nempe gloriam internam positam in ejus infinitis perfectionibus, sed etiam omnem gloriam externam, quam a nobis saltem graviter exigit, sive quo non solum gaudemus de perfectionibus divinis, sed etiam efficaciter volumus præstare omnia quæ Deo placent, & vult fieri a nobis.

6. Falsum est statum perfectionis includere indifferentiam erga æternam beatitudinem & damnationem, sive excludere omne motivum proprii interesse seu commodi supernaturalis: itaut neque desiderium beatitudinis, neque timor pœnarum seu damnationis æternæ in hoc statu locum habeant. Nam 1. Præceptum spei obligat omnes viatores etiam perfectos ad actus spei sæpe eliciendos. Et Christus suis Apostolis & omnibus fidelibus sine exceptione dicit, Matth. 10. *Timete eum, qui potest & animam & corpus perdere in gehennam.* 2. Hæc indifferentia adversatur Scripturæ, quæ significat viros sanctos perfectos bonum agere intuitu mercedis seu beatitudinis æternæ; ideoq; ex affectu proprii interesse supernaturalis, ut, Psal. 118. *Inclinavi cor meum ad faciendas justificationes tuas propter retributionem.* Heb. 11. Apost. de Moyse dicit: *Aspiciebat enim in remunerationem* Et, Tit. 2. ait *Apparuit Gratia Dei Salvatoris nostri, omnibus hominibus, erudiens nos, ut abnegantes impietatem & sæcularia desideria, sobrie, & juste, & pie vivamus in hoc sæculo, expectantes beatam spem,* idest, sperantes, & efficaciter expectantes beatitudinem æternam. Hæc indifferentia repugnat etiam Conc. Trid. quod sess. 6. c. 16. proponit omnibus justis etiam perfectis mercedem æternam bonis operibus rependendam, quo excitentur ad bona opera perficienda. Ibi enim sic ait: *Bene operantibus usque in finem, & in Deo sperantibus proponenda est vita æterna ..., tamquam merces bonis ipsorum operibus & meritis fideliter reddenda. Hæc est enim illa corona justitiæ, quam post suum certamen & cursum repositam sibi esse ajebat Apostolus* 3. Ratione. Tum quia actus spei timoris utiles & interdum necessarii sunt etiam perfectis ad vincendas graves tentationes, quibus justi etiam perfecti obnoxii sunt: ergo non repugnat statui perfectionis. Tum quia actus spei produci potest ex affectu placendi Deo, ideoque a charitate imperari non minus, quam actus virtutum moralium. Tum quia homo perfectus sicut potest velle proximo beatitudinem æternam quatenus summum ejus bonum est, & ei timere damnationem æternam quatenus summum ejus malum est, quia eum diligit propter Deum: ita etiam potest sibi velle beatitudinem æternam quatenus suum summum bonum est, & sibi timere damnationem æternam quatenus suum summum malum est, quia se ipsum diligit propter Deum.

Nec obstat quod charitas perfecta sit charitas pura. Nam charitas pura non consistit in exclusione proprii interesse supernaturalis ultimate ad Dei gloriam relati, sed in eo quod Deum non colamus nec amemus propter bona temporalia, nec præcipue ac principaliter propter mercedem æternam, imo in eo quod beatitudinem æternam principaliter velimus propter Deum, itaut eam magis velimus, quia per eam Deus glorificatur, quam quia per eam nos beamur, & eam referamus ad Dei gloriam tamquam finem ultimum ac principale motivum. Ita docet Conc. Trid. sess. 6. c. 11. his verbis: *Cum hoc ut in primis glorificetur Deus, mercedem quoque intuentur æternam.* Brevius charitas pura consistit in eo quod nihil extra Deum amemus nisi in Deo, secundum Deum propter Deum, & & ipsum Deum amemus adhuc magis propter se ipsum, seu quia est in se infinite bonus ac perfectus, quam quia est nostrum summum bonum, & ejus fruitionem ad ejus gloriam ultimate referamus. Porro proprium hominis interesse supernaturale & æternum est ipse Deus ut possidendus per visionem intuitivam & amorem fruitivum.

Neque etiam obstat hæc Moysis oratio, Exod. 32. *aut dimitte eis hanc noxam: aut si non facis, dele me de libro vitæ, quem scripsisti.* Et illud Apostoli, Rom. 9. *Optabam ego ipse anathema esse Christo pro fratribus meis,* Judæis; nam his verbis Moyses & Paulus solum optant sibi pro salute proximorum privationem specialium favorum Dei, sine quibus salutem consequi poterant. Vel hæ locutiones sunt hyperbolicæ & hypotheticæ, seu certum quemdam loquendi modum hyperbolicum ad vehementissimum affectum significandum continent; itaut sensus sit eos quodlibet secundum divinam voluntatem pati paratos esse, ut po-

pulus

pulus Israliticus non pereat, sed salutem consequatur.

Porro cum aliqui Sancti dicunt Deum unice propter se amandum esse, omnia agenda esse propter Deum unice, non propter mercedem etiam æternam, nos non debere nostrum commodum etiam supernaturale sectari. Hæc dicta & similes locutiones quæ in aliquibus libris spiritualibus reperiuntur, nihil aliud in mente auctorum sonant, quam Deum unice propter se principaliter amandum esse; nostram beatitudinem non propter se principaliter expetendam esse, sed propter Deum; nostra merita & præmia beatitudinis non debere intendi principaliter propter se, sed nostra omnia ad Dei gloriam principaliter & finaliter referenda esse.

7. Deus neminem adultum salvare vult sine propria cooperatione, & constanti exercitio bonorum operum & virtutum præceptarum. Ergo voluntas divina non impletur in iis, qui mere passive se habent in omnibus.

Confirmatur hæc tota nostra confutatio. Quia istæ propositiones Michaelis de Molinos Presbyteri Hispani inter alias multas ab Innoc. XI. damnatæ sunt. 1. *Oportet hominem suas potentias annichilare, & hæc est via interna.* 2. *Velle operari active est Deum offendere, qui vult esse ipse solus agens: & ideo opus est, se ipsum in Deo totum & totaliter derelinquere, & postea permanere velut corpus exanime.* 9. *Non debet anima reminisci nec sui, nec Dei, nec cujuscumq; rei; & in via æterna omnis reflexio est nociva, etiam reflexio ad suas humanas actiones & ad proprios defectus.* 13. *Resignato Deo libero arbitrio, eidem Deo relinquenda est cogitatio & cura de omni re nostra, & relinquere, ut faciat in nobis sine nobis suam divinam voluntatem* 14. *Qui divinæ voluntati resignatus est, non convenit ut a Deo rem aliquã petat; quia petere est imperfectio, cum sit actus propriæ voluntatis & electionis ... & illud Evangelii (petite & accipietis) ... est dictum a Christo pro animabus internis, quæ nolunt habere voluntatem* 15. *Sicut non debent a Deo rem aliquam petere, ita nec illi ob rem aliquam gratias agere debent; quia utrumque est actus propriæ voluntatis.* 17. *Tradito Deo libero arbitrio, & eidem relicta cura & cogitatione animæ nostræ, non est amplius habenda ratio tentationum; nec eis alia resistentia fieri debet, nisi negativa, nulla adhibita industria; & si natura commovetur, oportet sinere ut commoveatur, quia est natura,* 20. *Asserere quod in oratione opus est sibi per discursum auxilium ferre, & per cogitationes, quando Deus animam non alloquitur, ignorantia est: Deus numquam loquitur; ejus locutio est operatio, & semper in anima operatur quando hæc suis discursibus, cogitationibus & operationibus eum non impedit.* 21. *In oratione opus est manere in fide obscura & universali, cum quiete & oblivione cujuscumque cogitationis particularis ac distinctæ atributorum Dei ac Trinitatis, & sic in Dei præsentia manere ad illum adorandum & amandum, eique inserviendum, sed absque productione actuum; quia Deus in his sibi non complacet.* 24. *Qualescumq; cogitationes in oratione occurrent, etiam impuræ, etiam contra Deum, Sanctos, Fidem, & Sacramenta, si voluntarie non nutriantur, nec voluntarie expellantur, sed cum indifferentia & resignatione tolerentur, non impediunt orationem fidei; imo eam perfectiorem efficiunt; quia anima tunc magis divinæ voluntati resignata remanet.* 35. *Non convenit animabus hujus viæ internæ quod faciant operationes, etiam virtuosas, ex propria electione & activitate, alias non essent mortuæ.* 37. *In occasione tentationum, etiã furiosarũ, non debet anima elicere actus explicitos virtutum oppositarum; sed debet in supradicto amore & & resignatione permanere.* 41. *Deus permittit, & vult, ad nos humiliandos, & ad veram transformationem, perducendos, quod in aliquibus animabus perfectis etiam non arreptitiis, Dmone violentiam inferat eorum corporibus, easque actus carnales committere faciat, etiam in vigilia, & sine mentis offuscatione, movendo physice illorum manus & alia membra contra earum voluntatem. Et idem dicitur quoad alios actus per se peccaminosos, in quo casu non sunt peccata; quia in iis non adest consensus.* 47. *Cum hujusmodi violentiæ occurrunt, sinere oportet ut Satanas operetur, nullam adhibendo industriam, nullumque proprium conatum; sed permanere debet homo in suo nihilo; & etiamsi sequantur pollutiones, & actus obscæni propriis manibus, & etiam pejora, non opus est ipsum inquietare, sed foras emittendi sunt scrupuli, dubia, & timores; quia anima fit magis illuminata, magis roborata, magisque candida, & acquiritur sancta libertas. Et præ omnibus non opus est hæc confiteri.* 59. *Via interna sejuncta est a confessione, a Confessariis, & a casibus conscientiæ, a Theologia, & a Philosophia.* Omittebam 12. Non tamen, prætermittenda est, hæc sic habet: *Qui suum liberum arbitrium Deo donavit, de nulla re debet curam habere, nec de inferno, nec de paradiso*

radiso; nec debet desiderium habere propriæ perfectionis, nec virtutum, nec propriæ sanctitatis, nec propriæ salutis, cujus spem purgare debet.

His adde aliquas alias propositiones ab Innoc. XII. damnatas in libro, qui inscribitur; *Explication des Maximes des Saints sur la vie interieure. 1. Datur habitualis status amoris Dei, qui est charitas pura, & sine ulla admixtione motivi proprii interesse ... neque timor penarum, neque desiderium remunerationum habent amplius in eo partem. Non amatur amplius Deus propter meritum, neque propter perfectionem, neque propter felicitatem in eo amando inveniendam. 2. In statu vitæ contemplativæ, seu unitivæ amittitur omne motivũ interessatum timoris, & spei. 6. In hoc sanctæ indifferentiæ statu nolumus amplius salutem, ut salutem propriam, ut liberationem æternam, ut mercedem nostrorum meritorum, ut nostrum interesse omnium maximum; sed eam volumus voluntate plena, ut gloriam & beneplacitum Dei; ut rem, quam ipse vult, & quam nos vult velle propter ipsum. 16. Datur status contemplationis adeo sublimis, adeoq; perfectus, ut fiat habitualis, itaut quoties anima orat, seu oratio sit contemplativa, non discursiva. Tunc non amplius indiget redire ad meditationem, ejusque actus metodicos 17. Animæ contemplativæ privantur intuitu distincto, sensibili & reflexo Jesu Christi, duobus temporibus diversis ... primo, in fervore nascente earum contemplationis ... secundo anima amittit intuitum JesuChristi in extremis probationibus. 23. Purus amor ipse solus constituit totam vitam interiorem, & tunc evadit unicum principium, & unicum motivum omnium actuum, qui deliberati & meritorii sunt.*

TRACTATUS
DE SACRAMENTIS
IN GENERE.

CAPUT I.

De essentia, & existentia, & authore Sacramentorum.

ARTICULUS I.

Quid sit Sacramentum.

Not. ÆC vox *Sacramentum* dicitur a sacro, & tripliciter accipitur a sacris scriptoribus, videlicet. 1. Pro re occulta præsertim sacra, nempe pro sacro secreto seu mysterio, ut, sup. c. 2. *Nescierunt Sacramenta Dei.* 2. Pro signo rei sacræ occultæ. 3. Pro signo aliquo sensibili nostræ sanctificationis. Sic a Patribus accepta fuit, & in hoc sensu hic accipitur.

Nota 2. Signum est id omne, quod cognitum, deducit nos in cognitionem alterius. Duplex est: nempe naturale, quod aliquid ex natura sua significat; ut fumus, qui naturaliter indicat ignem; & arbitrarium, quod ex instituto so lum significat: sic hædera pensilis vinum venale significat: Porro signum res non solum præsentes, sed etiam futuras & præteritas significare potest.

§. I.

Dico 1. Sacramentum generice sumptum recte definitur; *Signum sensibile, sacrum, gratiæ sanctificantis, permanenter a Deo institutum.*

Prob. Quia hæc definitio naturam omnis sacramenti proprie dicti recte explicat. Nam Sacramentum est 1. signum, ex instituto scilicet: nam ex Dei institutione aliquid, nempe gratiam sanctificantem significat.

2. Sensibile, hoc est, aliquo sensu perceptibile, ut patet inductione. Deus quippe convenientissime voluit, ut sacramenta essent signa accommodata conditioni hominum, qui rebus sensibilibus ad rerum spiritualium notitiam deduci solent. *Si incorporeus esses, nuda & incorporea tibi dedisset ipsedona: sed quoniam anima corpori conserta est, in sensibilibus intelligibilia tibi præbet*, ait S. Chrysostom. hom. 83. in Matth. Præterea cum Sacramenta sint vincula quædam, qui-

quibus fideles in unam Ecclesiam visibilem colliguntur, debuerunt esse sensibilia, juxta illud S. Augustini, lib. 10. contra Faustum, c. 11. *In nullum nomen religionis sive verum sive falsum coagulari homines possunt, nisi aliquo signaculorum vel Sacramentorum visibilium consortio colligentur.*

3. Signum sacrum; quia Sacramentum est res vel cæremonia sacra non solum ex parte rei significatæ, quæ est gratia sanctificans, sed etiam ex parte sua. Nam ad Dei cultum ordinata est, & subjectum formaliter consecrat Deo, ac sanctitate quadam morali: subjectum enim eo ipso consecratur Deo & sanctificatur moraliter per ipsum Sacramentum, sicut templa, v. g. & vasa consecrantur Deo, & sanctificantur moraliter per cœremonias ad hunc finem ab Ecclesia institutas.

4. Signum gratiæ sanctificantis. Nam Sacramenta instituta sunt a Deo ad significandam principaliter & explicite gratiam sanctificantem sive futuram & per passionem Christi dandam, sive præsentem & actu per illa ex opere operato collatam.

Sacramenta tamen (ut docet S. Thomas 3. p. quæst. 60. a. 3.) significant etiam sed minus principaliter & implicite passionem Christi, & vitam æternam, quatenus eo ipso quod gratiam explicite significant, implicite ejus principium & finem significant,

5. A Deo institutum. Quia nullum signum sensibile gratiam infallibiliter significare potest, nisi ex institutione illius, qui solus in causa principalis gratiam conferre potest.

6. Signum institutum permanenter, id est, stabili ac perpetua lege. Quia (ut docet S. Augustinus, loco citato) Sacramenta sunt præcipuæ cæremoniæ, quibus populus Dei in unam religionem coalescit, & ab aliis distinguitur, ac proinde tamdiu durare debent, quamdiu perseverat forma religionis, propter quam instituta sunt. Unde Sacramenta antiquæ legis non nisi cum illa ceciderunt.

Porro Sacramentum generice sumptum, est quidem verum signum gratiæ, sed præscindit a practico vel non practico, sicut substantia a materiali vel spirituali.

§. II.

Dico 2. Definitio allata Sacramenti generice sumpti, convenit univoce novis & antiquis Sacramentis.

Prob. 1. Quia Sacramenta vetera a Conciliis Florentino & Tridentino vocantur simpliciter & sine addito Sacramenta: quod non facerent, si essent analogice & improprie Sacramenta. Ergo sunt proprie Sacramenta.

2. Ex S. Augustino, l. 19. contra Faustum, c. 11. Nulla potest esse vera religio sine Sacramentis. Ergo vera religio, qualis certe fuit in veteri testamento, sine veri Sacramentis esse non potuit.

3. Quia definitio allata utrisque Sacramentis convenit secundum eamdem plane significationem. Nam re vera utraque sunt signa sacra a Deo permanenter instituta, & gratiam significant: vetera enim, de quibus solum posset esse controversia, gratiam per passionem Christi dandam figurabant, ut docet Concilium Florentinum, in decreto de Sacramentis.

Obj. 1. Est de ratione Sacramenti ut sic, seu in genere ut causet gratiam, ergo vetera Sacramenta non sunt propria Sacramenta.

Resp. Nego anteced. Nam est de ratione Sacramenti generice sumpti ut gratiam significet, & conferat sanctitatem sive externam, sive moralem, sive internam.

Inst. S. Thomas, in 4. dist. 1. quæst. 1. art. 1. q. 1. ait: *Sacramentum secundum proprietatem vocabuli, videtur importare sanctitatem active, ut dicatur Sacramentum quo aliquid sacratur, sicut ornamentum quo aliquid ornatur.*

Resp. Hoc intelligi debet de sanctitate late sumpta, abstrahendo a perfecta & imperfecta, seu externa. Sacramenta autem antiqua conferebant sanctitatem quamdam inperfectam, legalem scilicet & externam. Duplex quippe distinguitur sanctitas; alia perfecta & interna, consistens in gratia sanctificante; altera imperfecta & exterior consistens in externa aliqua consecratione, & deputatione ac habilitate ad cultum Dei externum, atque aggregatione ad populum Dei.

Dici etiam potest S. Doctor se retractasse in Summa, nempe 3. p. q. 60. a. 1. ubi postquam dixit Sacramentum poni in genere signi, ad primum ait: *non oportet, quod Sacramentum semper importet causalitatem.*

Obj. 2. Antiqua Sacramenta erant figuræ novorum. Ergo non erant proprie Sacramenta.

Resp. Nego conseq. quia erant figuræ novorum & simul vera Sacramenta, licet valde imperfecta comparate ad nova. Sic populus Israeliticus, illius sacrificia, &

tota religio erant figuræ populi christiani, illius sacrificii, & religionis; & tamen simul erat verus populus Dei, ejus religio erat vera religio, ejus sacrificia erant vera sacrificia.

§. III.

Dico 3. Sacramenta antiqua sic recte definiuntur: *Signum sensibile, sacrum, permanenter a Deo institutum, & significant tantum gratiam dandam per passionem Christi*; nova vero sic: *Signum sensibile, sacrum, permanenter a Christo institutum, ad significandam & efficiendam infallibiliter & ex opere operato gratiam sanctificantem.*

Prob. Quia utraque Sacramenta sunt vera Sacramenta; & per hoc solum a se invicem differunt, quod antiqua gratiam significarent tantum nobis dandam: novam vero illam præsentem significent, atque eamdem conferant infallibiliter per se & ratione actionis in qua consistunt, ut constat ex Florent. Conc. Unde Sacramenta novæ legis sunt signa practica, efficientia quod significant, per modum causæ instrumentalis moralis, & in genere signi, cui promissio divina est immediate alligata, & quatenus sunt actiones Christi quæ per se & immediate movent Deum ad gratiam conferendam propter ejus merita.

Confirm. ex Trid. Conc. sess. 13. c. 3. Sacramentum novæ legis est *symbolum rei sacræ, & invisibilis gratiæ forma visibilis, (id est, sensibilis) sanctificandi vim habens.*

Observa. Sacramenta novæ legis præter gratiam sanctificantem, quæ est primarius illorum effectus, alia quædam efficiunt. Nam 1. omnia dant jus ad auxilia gratiæ actualis ad finem suum assequendum idonea, & opportuno tempore infallibiliter conferenda, nisi ponatur obex ab eo, qui Sacramentum suscepit. Sic baptismus gratiæ auxilia ad vitam christianam agendam; confirmatio ad fidem fortiter profitendam, & contra dæmonis tentationes conservandam; Eucharistia ad conservandam & augendam charitatem; Extrema-unctio ad hostes salutis in extremo vitæ articulo vincendos; Ordo ad clerici, & Matrimonium ad conjugati officia recte obeunda, obligationesque observandas subministrant. 2. Tria, scilicet Baptismus, Confirmatio, & Ordo spiritualem characterem animæ imprimunt. 3. Aliqua dant capacitatem, ut Baptismus, & potestatem aliquam spiritualem, ut Ordo.

ARTICULUS II.

Quot sint novæ legis Sacramenta?

Nota. Ex veteribus hæreticis quidam omnia Sacramenta rejecerunt, nempe Ascodruptæ, seu Ascodryti. Aliqui vero aliqua tantum: nempe Manichæi & Seleuciani Baptismum; Novatiani Confirmationis & Pœnitentiæ Sacramenta; Bogomili Eucharistiam; Albigenses Extremam unctionem; Tanchelinus Ordinem; Encratitæ seu Taciani Matrimonium repudiarunt. Recentiores autem hæretici communiter tria tantum Sacramentum admittunt: Lutherani Baptismum, Pœnitentiam, & Eucharistiam: Calvinistæ Baptismum, Eucharistiam, & Ordinationem: Zuingliani Baptismum, Eucharistiam, & Matrimonium. Dixi, *communiter*, nam inter illos alii aliter sentiunt.

Dico. In nova lege existunt septem Sacramenta, nec plura, nec pauciora, scilicet Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-unctio, Ordo, & Matrimonium. Est de fide.

Prob. 1. Quia ex Scriptura tot sunt, nec pluresceremoniæ, seu signa sensibilia permanenter instituta ad gratiam significandam & efficiendam, ut probabitur ubi de singulis agetur.

2. Ex perpetua Ecclesiæ traditione: nam assignari non potest tempus, quo hæc doctrina de septem Sacramentis post Apostolos in Ecclesia admitti cœperit. Quare pro septem Sacramentis valet illa regula S. Augustini, l. 4. de baptismo, c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate apostolica traditum, rectissime creditur.*

3. Ex Concilio Florentino, in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *novæ legis septem sunt sacramenta, videlicet Batismus, confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Extrema-unctio, Ordo, & Matrimonium.* Et ex Concilio Tridentino, sess. 7. can. 1. *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta; aut esse plura vel pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, Pœnitentiam, Extremam unctionem, Ordinem, & Matrimonium; aut etiam aliquod horum septem non esse vere & proprie Sacramentum; anathema sit.*

Hæc sola Concilii generalis auctoritas sufficere debet etiam ipsis hæreticis, nam sem

ſemper hæc fuit apud Chriſtianos conſuetudo, ut exortas controverſias definirent Epiſcopi, qui tunc vivebant. Et præſentis Eccleſiæ judicium ad controverſias præſentes dirimendas ſufficere & obligare omnes agnoſcere tandem compulſi ſunt ipſi Calviniſtæ, ut conſtat ex geſtis in eorum Synodo Dordrectenſi contra Arminium.

Ratio a priori cur ſint ſeptem Sacramenta, eſt voluntas & inſtitutio Chriſti. Cujus quidem voluntatis ratio congrua hæc a S. Thoma, 3. p. q. 75. art. 1. affertur. Quia nempe per illa ſeptem Sacramenta Chriſtus tum privatæ cujuſque hominis, tum publicæ totius Reipublicæ Chriſtianæ perfectioni ſpirituali ſufficientiſſime providit. Nam homo ſpiritualiter naſcitur per Baptiſmum: ſpiritualiter roboratur per Confirmationem: ſpiritualiter nutritur, conſervatur, creſcit & augetur per Euchariſtiam, ſpiritualiter ſanatur; imo iterum ſuſcitatur per Pœnitentiam, cum morbum, vel etiam mortem ſpiritualem per peccatum contraxit: denique in mortis articulo, in quo ſalus periclitatur, contra ſalutis hoſtes corroboratur, & contra peccatorum reliquias ac infirmitates remedium accipit per Extremam unctionem.

Per Ordinem vero Reſpublica Chriſtiana accipit patres ſpirituales & paſtores; & per Matrimonii Sacramentum Populus Chriſtianus propagatur ac multiplicatur ſancto Matrimonii uſu. Sicque Chriſtus per quinque priora Sacramenta privatæ cujuſque hominis, & per duo poſtrema communi totius Reipublicæ Chriſtianæ vitæ ſpirituali ſufficientiſſime providit.

Solvuntur objectiones

Obj. 1. Scriptura nuſquam dicit ſeptem eſſe Sacramenta. Ergo tot non ſunt.

Reſp. Nego conſeq. Quia 1. ſcriptura neque duo aut tria Sacramenta expreſſe numerat, & nullibi dicit eſſe quatuor Euangelia; & tamen hic numerus Sacramentorum & Euangeliorum ab adverſariis admittitur. 2. Quia præter Scripturam extat traditio, quæ æque verbum Dei continet, ex qua conſtat ſeptem eſſe Sacramenta, non duo, aut tria tantum. 3. Quia ſcriptura implicite ſaltem ſeptem Sacramenta tradit. Hoc ipſo, quod ſeptem ſigna ſenſibilia ſeu ritus externos tradit quibus convenit definitio Sacramenti.

Obj. 2. Omnia noſtra Sacramenta ex latere Chriſti in cruce pendentis fluxerunt. Sed inde non fluxerunt niſi duo Sacramenta, ex Joann. cap. 19. ubi ex latere Chriſti fluxiſſe dicuntur ſanguis & aqua, id eſt, Baptiſmus & Euchariſtia; ut exponunt multi Patres græci. Ergo.

Reſp. Ad maj. Omnia Sacramenta ex latere Chriſti fluxerunt hoc ſenſu, quod omniæ Sacramenta ſint fructus & applicatio pretii ſanguinis Chriſti in cruce effuſi; & quod hæc applicatio figurata ſit per effuſionem ſanguinis & aquæ; quatenus ſanguis Chriſti effuſus, eſt cauſa meritoria gratiæ, & aqua, figura fuit gratiæ ſanctificantis per Sacramenta conferendæ.

Reſp. Ad min. 1. Secundum multos Patres per ſanguinem & aquam Baptiſmus quidem & Euchariſtia ſignificantur, non tamen excluſive, excludendo ſcilicet alia Sacramenta; ſed hæc ſpeciatim commemorant, quia magis communia & principalia ſunt. 2. Per ſanguinem & aquam alia ab aliis Patribus intelliguntur. Nam Cyril. Hieroſ. & Hieronymus intelligunt martyrium & baptiſmum. Ambroſius vero, Auguſt. & Leo magnus per ſanguinem intelligunt noſtræ redemptionis pretium, & per aquam Baptiſmum.

Obj. 3. Septenarius Sacramentorum numerus non reperitur in Patribus. Ergo non extat.

Reſp. Nego conſeq. Quia quamvis Patres nuſquam expreſſe dicant eſſe ſeptem Sacramenta, nuſquam tamen hanc numerum negant, nec ullibi afferunt eſſe duo aut tria tantum. Patres autem ſeptenarium illum numerum expreſſe non tradunt, quia nullus Sacramenta numeranda ſuſcepit; ſed ad ſuum propoſitum mentionem aliquorum Sacramentorum fecerunt; & de aliis, de quibus non habebant cauſam neceſſariam loquendi, tacuerunt. Aliqui Patres duo vel tria poſuerunt per modum exempli, ſupponendo cætera. Alii vero de duobus aut tribus tantum Sacramentis tractarunt, quia hoc tantum exigebat opus ſibi propoſitum. Sic v. g. Ambroſius, in libris de Sacramentis tractat tantum tria Sacramenta, nempe Baptiſmum, Confirmationem, & Euchariſtiam, quæ eodem die Catechumenis conferebantur; quia Catechumenos docere volebat ſolum ea, quæ eodem die ſuſcipere debebant.

Obj. 4. S. Auguſtinus, l. 3. de doctrina chriſtiana, c. 9. duo tantum Sacramenta admittit, nempe Baptiſmum & Euchariſtiam.

Reſp. Nego. Nam ibi duo illa Sacramenta

solum ponit per modum exempli, nec negat alia. Sic enim ibi ait: *Pauca pro multis, eademque factu facillima, & intellectu augustissima, & observatione castissima ipse Dominus & apostolica reddit disciplina: sicuti est Baptismi Sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.* Ubi vox *sicuti* clare indicat hæc duo Sacramenta poni loco exempli, nempe magis communia & principalia. Præterea S. Doctorem præter Baptismum & Eucharistiam admisisse alia quinque Sacramenta constat; Confirmationem quidem, ex lib. 2. contra litteras Petiliani, c. 104. Pœnitentiam & Extremam unctionem, ex lib. 5. de Baptismo, cap. 20. Ordinem, ex lib. 2. contra epist. Parmeniani, c. 13. Matrimonii denique Sacramentum, ex lib. de bono conjugali, c. 18.

Obj. 5. Plura sunt Sacramenta quam septem. Nam lotio pedum est Sacramentum.

Resp. Nego. Nam vera Christi Ecclesia, contra quam portæ inferi non prævalebunt, numquam plura admisit. Lotionem autem pedum non esse Sacramentum ex eo etiam constat, quod ad Sacramentum proprie dictum requiruntur etiam juxta hæreticos, promissio gratiæ, & mandatum ritus externi: quæ duo in lotione pedum minime reperiuntur. Nam 1. promissio gratię facta lotioni pedum neque ex scriptura, neque ex traditione ostendi potest. Verba enim illa Joann. cap. 13. (*si non lavero te, non habebis partem mecum*) non significant promissionem gratiæ, sed dumtaxat comminationem pœnæ propter inobedientiam, ut interpretantur Basilius, Chrysostomus, & alii Patres. 2. Non extat præceptum exercendi lotionem pedum materialem. Nunquam enim tale præceptum agnovit Ecclesia: nam ritus lotionis pedum numquam usurpatus fuit ab universa Ecclesia, neque a particulari Ecclesia Romana, omnium aliarum Ecclesiarum matre & magistra, a qua institutionem Christi ab initio ignoratam aut neglectam fuisse, nemo etiam hæreticorum dixerit.

Illa quidem pedum lotio in aliquibus Ecclesiis particularibus, ut Mediolanensi post adultorum baptismum usurpata fuit, sed non ut ritus a Christo præceptus, aut Sacramentum; alioqui errassent.

Porro lotio pedum dici potest Sacramentum late & improprie dictum, nempe sumptum pro eo quod habet sensum mysticum, & est signum alterius rei sacræ. Nam lotio illa fuit signum charitatis & humilitatis Christi & fidelium qui eum imitari debent, item puritatis qua debemus ad Eucharistiam accedere.

Inst. 1. Christus, Joann. c. 13. lotionem pedum præcepit his verbis: *si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.*

Resp. Nego. Nam Christus verbis illis, solum humilitatis & charitatis erga proximum actus, non vero externam & materialem pedum lotionem præcepit, ut exponit Chrysostomus, & constat ex sensu & praxi Ecclesiæ. Quare ibi præcipitur pedum lotio in sensu mystico & figurato, sumpta scilicet pro actu humilitatis & charitatis erga proximum.

Inst. 2. Cyprianus, serm. de ablutione pedum; Ambrosius, l. 3. de Sacramentis; & Bernardus, serm. 1. de Cœna Domini, docent pedum lotionem esse Sacramentum, & quidem proprie dictum.

Resp. Nego. Nam 1. auctor sermonis de ablutione pedum, qui non est Cyprianus, sed quidam ignotus, ut probat Bellarminus l. de scriptoribus Ecclesiasticis: ille (inquam) auctor & Bernardus solum intendunt externam pedum lotionem, quæ a Christo facta est, fuisse signum spiritualis lotionis; nempe expiationis venialium culparum, quæ quotidie in nobis a Christo fieri debet per orationem, jejunium, actus humilitatis & charitatis erga proximum. Unde cum dicunt illam pedum lotionem faciendam esse quotidie, intellige faciendam, non materialiter, sed spiritualiter ac mystice, exercendo scilicet actus virtutum per illam significatos ad expianda peccata venialia.

3. Ambrosius, loco objecto, solum vult lotionem pedum baptizati, quæ fiebat ab Episcopo, esse Sacramentum improprie dictum, nempe cæremoniam sacram quæ aliquid sacrum significaret, & per quam impetrantur auxilia ad facilius resistendum diabolo. Unde juxta illum illa lotio est quoddam sacramentale seu cæremonia sacra, cujusmodi est aqua benedicta, signum crucis, &c. Nam ibidem asserit se non reprehendere Ecclesiam Romanam, in qua ejusmodi lotio non fiebat. Quod certe non dixisset, si hanc lotionem verum Sacramentum esse sensisset.

Obj. 6. Signum crucis, exorcismi, insuf-

flationes in Baptismo fieri solitæ, vocantur ab aliquibus Patribus Sacramenta.

Resp. Ea intelligunt esse Sacramenta late & improprie dicta, quatenus nempe sunt signa alicujus rei sacræ. Nam ex omnium consensu Baptismus est primum omnium Sacramentorum, & cæterorum quasi janua, & sic nullum Sacramentorum proprie dictum confertur ante Baptismum.

Quæres 1. *Utrum Sacramenta novæ legis sint æqualis inter se dignitatis?*

Resp. Nego. Est de fide contra Lutherum. Nam Conc. Trident. sess. 7. can. 3. sic ait: *Si quis dixerit septem Sacramenta ita esse inter se paria, ut nulla ratione aliud sit alio dignius, anathema sit.* Et vero quis non videt Eucharistiam cæteris dignitate præstare, cum ipsummet Christum sub speciebus panis & vini contineat?

Quæres 2. *Utrum fuerint aliqua Sacramenta in lege naturæ & Mosaica?*

Resp. 1. In lege naturæ fuerunt aliqua Sacramenta.

Prob. Nam 1. ab Adamo usque ad Abrahamum fuit aliquod Sacramentum a Deo institutum pro infantibus a peccato originali liberandis, ut docet S. Augustinus, l. 5. contra Julianum, c. 11. *Non ideo tamen credendum est, & ante datam Circumcisionem famulos Dei, quandoquidem eis inerat mediatoris fides in carne venturi, nullo sacramento ejus opitulatos fuisse parvulis suis: quamvis quid illud esset, aliqua necessaria causa scriptura latere voluerit.* 2. Tempore legis naturæ data est Abrahamo Circumcisio, quæ fuit Sacramentum, ut docet S. Augustinus, l. 3. contra Julianum, c. 18. his verbis: *ad hoc responde, si potes, cur ipse Isaac nisi baptismatis Christi signo circumcisus die octava fuisset, periisset anima ejus de populo suo. Explica, si potes tanta pœna quo merito plecteretur, nisi ab hac illo Sacramento liberaretur?* Ubi S. Doctor docet circumcisionem fuisse Sacramentum, & signum baptismatis Christi, id est, signum gratiæ per baptismum Christi conferendæ.

Resp. 2. In lege Mosaica fuerunt aliqua Sacramenta.

Prob. Nam in lege Mosaica præter Circumcisionem fuit pro masculis ante octavam diem morituris, & feminis omnibus idem Sacramentum, quod in lege naturæ a Deo institutum fuerat ad delendum peccatum originale. Deus enim tales non reliquit absque remedio, nec providit solis masculis, qui octavo die circumcidi possent.

Præter ista duo Sacramenta fuerunt in illa lege alia plura a Deo instituta, ut esus agni Paschalis, Pontificum & Sacerdotum consecrationes, expiationes & purificationes legales, &c. Nam hæc omnia & similia erant signa sacra, a Deo permanenter instituta ad præfigurandum Sacramenta novæ legis, & gratiam per ea conferendam.

Quæres 3. *Utrum Sacramenta fuerint homini necessaria?*

Resp. Non fuerunt absolute necessaria ad salutem independenter a voluntate & institutione divina. Nam sine illis Deus potuit absolute salvare homines in quovis statu. At sunt necessaria necessitate convenientiæ, & ad melius esse, quatenus sunt valde congrua & utilia homini post peccatum. Nam valde conveniebat, ut instituerentur signa sensibilia, quibus homines ad spiritualium cognitionem facilius adducerentur; in unam Ecclesiam adunarentur; ab infidelibus discernerentur; Deo consecrarentur, fidem eamdem profiterentur, obedientiam, humilitatem & fidem exercerent, & sanctificarentur.

ARTICULUS III.

A quo instituta fuerint Sacramenta novæ legis?

Dico. Christus per se immediate instituit omnia novæ legis Sacramenta. Hanc assertionem multi Theologi censent pertinere ad fidem, sed alii eam solum ut veram ac certam defendunt.

Prob. 1. Ex Scriptura, ubi Apostoli dicuntur tantum ministri & dispensatores mysteriorum Dei, ideoque Sacramentorum, juxta illud 1. Cor. c. 4. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei.* Ergo Apostoli non fuerunt institutores, sed solum ministri & dispensatores Sacramentorum jam a Christo institutorum.

2. Ex Patribus, ut Ambrosio, qui, lib. 4. de Sacramentis, cap. 4. ait: *Auctor Sacramentorum quis est, nisi Dominus Jesus?* Et Augustino, epist. 118. ubi de Christo ait: *Sacramentis numero paucissimis, observatione facillimis, significatione præstantissimis societatem novi populi colligavit.*

3. Ex Trid. Conc. sess. 7. can. 1. *Si quis dixerit Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu-Christo Domino nostro instituta ... anathema sit.* Sensus autem hujus Canonis est, omnia Sacramenta a Christo immediate insti-

institutafuisse. Nam 1. Conc. Trid. definit Sacramenta omnia instituta fuisse a Christo simpliciter & sine addito. Non possunt autem dici simpliciter a Christo instituta, nisi ea, quæ ab ipso immediate instituta sunt: sicut non possunt dici simpliciter a Christo præcepta, nisi ea, quæ ab ipso immediate præcepta sunt. Sic Christus non dicitur instituisse Sacramentalia: puta; aquam lustralem, panem benedictum, quamvis ea instituerit mediate per Ecclesiam, quatenus nempe fuerunt instituta per potestatem a Christo Ecclesiæ traditam, per ejus inspirationem & directionem, ne erraret Ecclesia in instituendo. Similiter nemo unquam dixit præcepta Ecclesiæ esse præcepta Chisti, quamvis Christus ea tulerit mediate per Ecclesiam, tribuendo scilicet Ecclesiæ potestatem ea imponendi, inspirando ut illa ferret, & adiuvando ne erraret in illis ferendis. 2. Quia alioqui hic Canon frustra omnino editus esset: nam nemo unquam, qui Sacramenta in nova lege admitteret, negavit, imo negere potuit, ea fuisse a Christo instituta saltem mediante Ecclesia. 3. Quia si Ecclesia quædam Sacramenta instituisset, posset illa mutare quoad substantiam: neque enim ad mutandum aliquid major potestas requiritur quam ad illud instituendum. Falsum tamen consequens ex Trid. Conc. sess. 21. c. 2. ubi declarat fuisse semper in Ecclesia potestatem varia statuendi & mutandi circa dispensationem Sacramentorum, *salva* tamen *illorum substantia*. 4. Quia Trid. Conc. definit omnia Sacramenta sine ulla distinctione, ideoque æqualiter instituta fuisse a Christo. Ex Scriptura autem patet, & nemo, unquam negavit, aliqua a Christo immediate instituta fuisse, ut Baptismum, Eucharistiam, &c. ergo omnia immediate a Christo instituta fuere.

Prob. 4. Ratione quia Christus per se immediate fundavit Ecclesiam: ergo per se quoque immediate instituit Sacramenta, quę sunt fundamenta Ecclesiæ. Præterea id exigebat Sacramentorum dignitas, & major veneratio illis concilianda, nec non stabilitas.

Porro Christus Sacramenta instituit, ut Deus & homo.

Obj. 1. Cyprianus, serm. de ablutione pedum, ait: *ipse summus sacerdos est sui Sacramenti institutor & auctor, in cæteris homines spiritum sanctum habuere doctorem.*

Resp. Auctor hujus sermonis, qui non est Cyprianus, per vocem *cæteris* non intelligit alia Sacramenta, sed cæremonias, quæ in confectione & administratione Eucharistiæ adhibentur: alioqui secum ipse pugnaret, cum ibidem doceat Baptismum a Christo institutum fuisse ut fide constat, nec negant hæretici.

Obj. 2. Sanctus Augustinus, l. 3. de Doctrina christiana, cap. 9. ait: *quædam pauca* (Sacramenta) *pro multis* (Sacramentis legis Mosaicæ) *ipse Dominus, & apostolica tradidit disciplina.*

Resp. Sensus est, pauca Sacramenta in nova lege comparate ad vetera ipse Christus instituit, & a Cristo instituta promulgarunt, & Ecclesiæ tradiderunt Apostoli. Nam vox *disciplina*, non institutionem, sed doctrinam & explicationem sonat.

Obj. 3. Extrema unctio instituta fuit a Jacobo Apostolo, his verbis, c. 5. ipsius epistolæ: *infirmatur quis in vobis? inducat præsbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes eum oleo in nomine Domini.*

Resp. Nego. Nam hæc verba hujus Sacramenti promulgationem continent tantum, non ejus institutionem, ut definit Conc. Trident. sess. 14. can. 1.

CAPUT II.

De materia & forma Sacramentorum.

ARTICULUS I.

Utrum Sacramenta novæ legis perficiantur rebus ut materia, & verbis ut forma?

Dico. Omnia Sacramenta novę legis perficiuntur rebus ut materia, & verbis ut forma.

Prob. 1. Ex decreto Eugenii IV. edito pro Armenis in Concilio Florentino, ipso Concilio approbante, ut expresse dicitur; ibi: *hæc omnia Sacramenta* (novæ legis) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquaro materia, verbis tanquam forma, & persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; quorum si aliquod desit, non perficitur Sacramentum.* 2. Inductione.

Ratio a priori est institutio Christi, quæ nobis certo innotescit per traditionem. Ratio autem congruentiæ est, ut Sacramenta novæ legis essent signa magis sensibilia & clariora gratiæ, quam conferunt.

Porro nomine rei hic intelligitur res quælibet

libet sensibilis, distincta a verbis, sive illa sit res externa, sive actus aliquis.

Obj. 1. Sine fundamento Sacramenta dicuntur perfici rebus ut materia, & verbis ut forma.

Resp. Nego. Nam sic dicuntur perfici propter analogiam quamdam, quam res & verba in Sacramentis habent cum materia & forma physicis. Quæ analogia in eo posita est, quod sicut in composito physico materia est pars per se indeterminata & indifferens ad quodlibet compositum, forma vero pars determinans materiam ad hoc potius quam ad illud: ita in Sacramentis res secundum se est aliquid indeterminatum in ratione signi & indifferens ad varias significationes, verba vero determinant rem ad hanc potius significationem quam ad illam. Sic aqua, quæ est materia baptismi, est indifferens ad significandam ablutionem vel refrigerationem, vel aliquid aliud; & determinatur per verba (*ego te baptizo, &c.*) ad significandum ablutionem animæ a peccatis. Item sicut in physicis materia per formam perficitur, ita res in Sacramentis per verba perficiuntur in ratione signi & Sacramenti.

Obj. 2. In Sacramento Pœnitentiæ oris confessio est materia. Ergo hoc Sacramentum non perficitur rebus tanquam materia. Ergo, &c.

Resp. Nego conf. Nam confessio est quidem materia Sacramenti Pœnitentiæ, sed partialis tantum: totalis enim illius materia sunt tres actus pœnitentis, nempe cordis contritio oris confessio, & satisfactio pro peccatis ut docet Conc. Florentinum, in decreto Eugenii. Ergo dolor de peccatis commissis, & propositum non peccandi de cætero, in quibus contritio consistit, & quæ sunt res aliquę a verbis distinctæ, sunt etiam partia lis materia & quidem essentialis pœnitentiæ. Ergo hoc Sacramentum perficitur aliquibus rebus a verbis distinctis tanquam materia partialis. Cum autem Sacramenta dicuntur perfici rebus tanquam materia, sensus est, quod aliquid ex parte materiæ sit res aliqua a verbis distincta; sive hæc res sit tota materia, ut contingit in omnibus Sacramentis, pręter Pœnitentiam, sive sit tantum partialis materia, ita ut præter eam verba aliqua sint etiam partialis materia, ut contingit regulariter in Sacramento Pœnitentiæ.

Inst. Cordis contritio non est sensibilis, ergo non est materia Sacramenti, ergo verba sunt totalis illius materia essentialis.

Resp. Contritio, quamvis sit per se insensibilis, sit sensibilis per confessionem, vel alia signa externa dolorem internum significantia: quod sufficit, nam necesse non est, ut materia Sacramenti sit se tota aliquid sensibile per se, quia necesse non est, ut Sacramentum sit ex omni parte sensibile, sed sufficit quod sit sensibile simpliciter, ut autem sit sensibile simpliciter, sufficit quod sit sensibile secundum aliquam sui partem: sic homo est simpliciter corporeus quamvis talis sit secundum unicam sui partem, nempe corpus.

Obj. 3. Sacramentum Matrimonii solis verbis perficitur, quando nempe per verba de præsenti contrahitur: vel solis nutibus quando contrahitur per nutus. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam cum hoc Sacramentum ex communi sententia consistat adæquate in contractu matrimoniali, quem Christus ad esse Sacramenti evexit, perficitur mutuo consensu interno contrahentium tanquam materia, & verbis vel signis consensum illum mutuum exprimentibus tanquam forma. Nec obstat, quod consensus ille internus sit per se insensibilis, nam fit sensibilis per verba nutus quibus exprimitur.

Inst. Matrimonium non perficitur semper verbis tanquam forma: nam interdum fit scripto vel nutibus.

Resp. Matrimonium perficitur communiter verbis proprie dictis, interdum autem scripto vel nutibus, quæ sunt verba moraliter & æquivalenter. Cum autem Florent. Concil. dicit omnia Sacramenta perfici verbis tanquam forma, subintelligendum est, *saltem communiter*, propter Matrimonium, quod non perficitur essentialiter verbis proprie ac stricte dictis; quia cum hoc Sacramentum consistat contractu matrimoniali quem Christus ad esse Sacramenti evexit, Christus nil exegit pro eo nisi quod ad contractum legitimum essentialiter requiritur. Unde in eodem decreto Eugenii dicitur Sacrmentum Matrimonii effici mutuo contrahentium consensu *regulariter* expresso per verba de pręsenti. Nil autem simile dicit de aliis Sacramentis. Unde hæc verba decreti & nostræ assertionis, nempe quod omnia Sacramenta perficiantur verbis tanquam forma, hunc habent sensum, quod omnia verbis tanquam forma perficiantur essentialiter quidem sex priora, communiter vero Matrimonium.

Nota.

Nota. Sacramentum sicut cetera arte facta spectari potest dupliciter. 1. Per modum compositi physici, & sic spectatum constat rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma.

2. Per modum compositi artificialis, & sic constat ex aggregato ex rebus & verbis tanquam materia, & significatione Sacramentali a Christo hoc aggregato indivisibiliter imposita tanquam forma. Hinc res & verba se habent tantum per modum materiæ respectu significationis Sacramentalis, non item si spectantur relate ad se invicem, ut re ipsa spectari debent, nam sub hoc respectu vicibus funguntur materiæ & formæ: unde sic appellari debent simpliciter.

Porro idem sub diverso respectu potest esse materia & forma. Sic lignum, quod ex materia prima & forma constat, se habet instar materiæ respectu formæ artificialis, v. g. statuæ.

Quæres 1. *Utrum Sacramenta novæ legis intrinsece constent, seu componantur rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma?*

Nota. Perfici, & intrinsece constare seu componi sunt diversa. Nam ex Conc. Florenti no supra citato Sacramenta perficiuntur persona ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia; & tamen non componuntur ex persona ministri.

Resp. Sacramenta omnia, quæ in actione transeunte consistunt, componuntur intrinsece rebus tanquam materia, & verbis tanquam forma. Nam per res & verba simul constituuntur in esse signi, ideoque Sacramenti res quippe & verba secundum institutionem Christi requiruntur ad significandam gratiam. Sola igitur Eucharistia excipitur, quia consistit adæquate in re permanente.

Porro Sacramēta dicuntur componi intrinsece rebus tanquam materia & verbis tanquam forma. Quia res quantum ad significationem se habent, ut pars perfectibilis & determinabilis, verba vero ut pars perficiens & determinans, quia perfectius & clarius significant. Componuntur autem non physice, sed moraliter, nempe per unionem moralem.

Quæres 1. *Utrum Sacramenta veteris legis perficerentur rebus & verbis tanquam materia & forma?*

Resp. Non perficiebantur verbis tanquam forma. Nam in Scriptura, ubi traduntur ritus Sacramentorum, nulla verborum forma præscribitur. Ratio est, quia Sacramenta novæ legis, utpote antiquis perfectiora, & gratiam præsentem significantia atque conferentia, debent esse signa clariora gratiæ, quam antiqua quæ solum gratiam per nova dandam significabant. Non esset autem clariora gratiæ signa, si antiqua Sacramenta, verbis perfecta fuisset: nam nova non sunt veteribus clariora nisi ratione verborum, quæ (ut ait Sanctus Augustinus) obtinent in significando principatum.

Nec obstat, quod Levit. c. 4. cum sacrificium pro peccato principis præscribitur, legantur hæc verba: *rogavitque pro eo sacerdos, & pro peccato ejus, & dimittetur ei.* Nam hæc oratio non præscribitur, ut ea tanquam forma perficiatur Sacramentum, sed ut ea sacrificio absoluta, peccati remissio facilius impetretur. Quare cum ibidem sacrificium pro peccato sacerdotis instituitur, nulla præscibitur oratio in eo adhibenda.

ARTICULUS II.

Utrum res & verba, quibus Sacramenta perficiuntur, fuerint a Christo determinata?

Dico. Christus res & verba, quibus tanquam materia & forma Sacramenta perficiuntur, determinavit pro omni loco & tempore.

Prob. 1. Ex perpetuo sensu & usu Ecclesiæ.

2. Ex Triden. Conc. sess. 21. cap. 2. ubi ait: *Præterea declaret (Synodus) hanc potestatem perpetuo in Ecclesia fuisse, ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum temporum & locorum varietate magis expedire judicaret.* Ergo Ecclesia nil potest immutare circa substantiam Sacramentorum, ideoque circa materiam & formam illorum, quæ constituunt illorum substantiam, unde sic argumentor. Illa fuerunt invariabiliter pro omni loco & tempore instituta, ac determinata a Christo, circa quæ Ecclesia nil potest immutare: nam Ecclesia habet potestatem immutandi quidquid sua auctoritate instituit. Atqui Ecclesia nil potest immutare circa res & verba, quibus tanquam materia & forma perficiuntur Sacramenta, cum in his constet substantia Sacramentorum. Ergo res & verba, quibus perficiuntur Sacramenta, fuerunt a Christo instituta & determinata,

Ratio

Ratio a priori est voluntas Christi, qui cum potuisset Sacramenta instituere, non determinando materiam & formam, sed Ecclesiæ dando potestatem eligendi quas vellet; tamen convenientissime materiam & formam sive in genere, sive in specie ipse per se determinavit. Nam hoc fecit tum ad dignitatem Sacramentorum, & devotionem suscipientium, quod Sacramenta celebrentur in ritu ab ipso Christo instituto: tum etiam ad unitatem Ecclesiæ, quod in omni loco & tempore adhibeantur res & verba a Christo invariabiliter determinata.

Obj. 1. Si Christus determinasset materiam & formam Sacramentorum, hæc determinatio esset æqualis in omnibus Sacramentis. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. sequel. maj. Quia sicut hæc determinatio, ita & ejus modus pendet a voluntate Christi. Itaque determinatio materiæ facta a Christo non est æqualis in omnibus Sacramentis. Nam in aliquibus materiam determinavit in specie etiam infima, ut aquam elementarem in Baptismo, oleo in Extrema-unctione, &c. in aliquibus vero determinavit tantum in genere, ut in matrimonio legitimum contractum determinavit tantum in genere. Quando autem materia determinata est tantum in genere, Ecclesia potest uti qualibet materia, quæ intra genus illud continetur.

Quod spectat ad verba, Christus ea determinavit tantum quoad sensum. Unde quælibet verba vere & distincte synonima ad Sacramentorum valorem sufficiunt.

Porro cum Christus determinationem materiæ & formæ in specie pro aliquibus Sacramentis, Ecclesiæ reliquerit, hoc ipso ipsa Ecclesiæ determinatio ex institutione Christi est his Sacramentis essentialis: ideoque alia materia aut forma est invalida.

Obj. 2. Nunc Ecclesia Græca utitur materia & forma ordinationis diversis ab iis, quas adhibet Ecclesia Latina, idque sciente & approbante summo Pontifice, totaque Ecclesia Latina, quæ Græcos suo ritu ordinatos habet pro veris Sacerdotibus. Nam Ecclesia Græca pro materia ordinationis utitur sola manuum impositione, & pro forma his verbis: *divina gratia, quæ semper infirma curat, & quæ desunt supplet, promovet N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo, ut veniat super ipsum gratia Sanctissimi Spiritus.* In Ecclesia vero Latina confertur Sacerdotium per traditionem calicis cum vino & patenæ cum hostia, per hæc verba: *accipe potestatem offerendi Sacrificium in Ecclesia pro vivis, & mortuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Deinde additur manuum impositio cum hac forma: *accipe Spiritum Sanctum, &c.* circa quam duplicem materiam & formam dissentiunt Theologi, an utraque, an alterutra duntaxat sit tota essentia Sacramenti. Ergo Christus non determinavit eamdem materiam & formam pro tota Ecclesia.

Resp. Neg. conseq. Quia Christus pro Sacraměto Ordinis non determinavit materiam & formam in specie infima, sed solum in genere, statuendo scilicet, ut hoc Sacramentum conferetur per aliquam actionem externam ac sensibilem ordinantis, significativam potestatis quæ traditur ordinato; & per aliqua verba, quæ eādem potestatem magis determinare & clarius significarent. Illius autem actionis verborum illorum in specie infima determinationem reliquit Ecclesiæ seu Apostolis. Ecclesia autem Græca determinavit solum manuum impositionem pro materia ordinis: Ecclesia vero Latina partim impositionem manuum, partim traditionem instrumentorum magis significativam potestatis quæ traditur. Unde in utraque Ecclesia servatur institutio Christi, nam in utraque Ordo confertur per actionem sensibilem & per verba sufficienter significantia potestatem Sacerdotalem.

Dices. Ergo in Ecclesia Latina sola manuum impositio est materia necessaria ad ordinationem.

Resp. Nego. Quia supposita determinatione & electione duplicis materiæ supra dictæ, pro Ecclesia Latina facta, traditio instrumentorum cum forma ei respondente necessaria est in Ecclesia Latina ad substantiam Sacraměti: non item in Græca, in qua sufficit manuum impositio cum sua verborum formula.

Dices. Ritus ordinationis in utraque Ecclesia sunt diversi specie. Ergo est diversitas quoad substantiam.

Resp. Ritus utriusque Ecclesiæ differunt quidem inter se specie physica; sed sunt idem specie morali in ratione signi & Sacramenti. Nam ambo sufficienter significant eamdem rem, nempe potestatem Presbyteri, & auctoritate legitima secundum institutionem Christi adhibentur. Igitur non differunt specie moraliter, hoc est, secundum æstimationem prudentum relate ad Christi institutionem & illorum finem.

Obj. 3. Concil. Tridentinum mutavit substan-

ſtantiam Sacramenti Matrimonii. Nam ad illud olim ſufficiebat contractus clandeſtinus, & nunc non ſufficit in iis locis ubi Conc. Trid. decretum promulgatum eſt. Ergo.

Reſp. Nego antec. Nam ſubſtantia Sacramenti Matrimonii conſiſtit ex contractu legitimo. Conc. autem Trid. ſuo decreto non effecit, ut contractus legitimus eſſet invalidus ad hoc Sacramentum: nunc enim ut antea contractus legitimus ſemper & ubique ſufficit ad Sacramentum Matrimonii. Sed Concilium ſuo decreto ſolum effecit, ut contractus clandeſtinus, qui antea erat legitimus ſeu validus, jam talis non ſit in locis ubi ejus decretum promulgatum eſt. Quia in illis locis propter defectum conditionis ſeu ſolemnitatis a Concilio oppoſitæ, deſiit eſſe contractus legitimus ſeu factus ſicut Lex ad ejus valorem exigit.

Inſt. 1. Eccleſia ſuo decreto effecit, ut quod valebat ad Sacramentum, jam ſit invalidum ad illud: ergo mutavit ſubſtantiam Sacramenti Matrimonii.

Reſp. Eccleſia non effecit, ut contractus qui antea valebat ad Sacramentum, jam non valeat ſine ulla mutatione ipſius contractus. Sed irritavit contractum clandeſtinum, qui antea validus erat; & irritando effecit, ne poſſet eſſe amplius ſubſtantia Sacramenti Matrimonii. Unde mutavit proprie ſubſtantiam Sacramenti, quæ ſemper conſiſtit in contractu matrimoniali legitimo ſeu valido. Sic qui vinum corrumperet, corrumpendo efficeret, ne poſſet eſſe amplius materia Euchariſtiæ: non idcirco tamen Euchariſtiæ ſubſtantiam mutaret.

Inſt. 2. In eadem Eccleſia Latina diverſa eſt ſubſtantia Sacramenti Matrimonii. Nam in locis ubi decretum Conc. Trid. promulgatum eſt, contractus clandeſtinus non valet ad Sacramentum, & tamen valet in aliis ubi non eſt promulgatum.

Reſp. Nego. Nam in omnibus locis requiritur & ſufficit ad hoc Sacramentum contractus legitimus. Chriſtus enim ad hoc Sacramentum non hunc vel illum contractum in ſpecie, ſed in genere contractum legitimum ſeu validum inſtituit.

Porro contractus clandeſtinus a contractu facto coram Parocho & duobus teſtibus non differt ſpecie moraliter in iis locis, in quibus Conc. Trid. decretum promulgatum non fuit. At in aliis locis, ubi promulgatum eſt, hi contractus ſpecie differunt moraliter, cum in illis unus cenſeatur legitimus, alter non.

Dices. Concilium non potuit efficere, ut contractus, qui antea erat legitimus ſeu validus, jam talis non ſit.

Reſp. Nego. Nam Eccleſia ſua auctoritate apponere poteſt conditionem ſeu ſolemnitatem aliquam, ſine qua contractus matrimonii non ſit legitimus, ſicque non poſſit eſſe ſubſtantia Sacramenti Matrimonii, quæ in contractu legitimo conſiſtit. Poſtquam enim Chriſtus matrimonium ad eſſe Sacramenti evexit, Eccleſia poteſtatem in Chriſtianos Matrimonium contrahentes habet, & ſic poteſt illos reddere inhabiles ad tali modo contrahendum.

ARTICULUS III.

Quænam mutatio materiæ vel formæ reddat Sacramentum invalidum.

Dico. Quævis mutatio ſubſtantialis ſeu eſſentialis in materia vel forma irritum facit Sacramentum. Nam tollit materiam vel formam a Chriſto inſtitutam; & Sacramentum eſſe nequit ſine materia & forma, quas Chriſtus inſtituit.

Mutatio vero accidentalis non irritat Sacramentum. Quia cum hac mutatione *manet materia & forma*, quales Chriſtus inſtituit.

Quædam obſervanda.

I. Mutatio materiæ eſt ſubſtantialis, quando materia nomine & re ſecundum communem æſtimationem & uſum differt ab ea, quam Chriſtus inſtituit, & Eccleſia uſurpat; ita ut in ordine ad uſus humanos, & prout ſub tali nomine uſurpatur, ſit notabilis diverſitas: ut ſi in Baptiſmo adhibeatur vinum loco aquæ: Materiæ mutatio eſt accidentalis, ſi materia ſit eadem re & nomine cum ea quam Chriſtus inſtituit, ſed non adhibeatur eodem modo quo Eccleſia adhibet: ut ſi in Baptiſmo ſine neceſſitate adhibeatur aqua non benedicta.

II. Formæ mutatio ſubſtantialis, eſt quando vel non adhibentur verba vocalia ſeu proprie dicta, ubi eſſentialiter requiruntur, ut reipſa requiruntur in omnibus, excepto Matrimonio: vel ſi verba vocalia ita mutentur, ut non maneat ſenſus a Chriſto inſtitutus tanquam neceſſarius. Quævis vero formæ mutatio, qua non tollitur ſenſus a Chriſto inſtitutus, accidentalis eſt.

Quænam autem materia, vel quæ verba ad eſſentiam Sacramenti requirantur, certo cognoſcimus ex uſu & doctrina Eccleſiæ, quæ

quæ cum sit *columna & firmamentum veritatis*, errare non potest in iis, quæ ad fidem, bonos mores, ad Sacramenta, & generalem disciplinam, ac Dei cultum pertinent.

III. Sensus verborum in æquivocatione ab intentione proferentis pendet. Hinc hæc forma (*ego te baptizo in nomine parentis*, *&c.*) bonum habet sensum, si proferens per to *parentis*, patrem intelligat; malum, si matrem. Sed extra æquivocationem sensus verborum non pendet ab intentione proferenris. Hinc valebat Baptismus Arianorum, quamvis circa formam male sentirent, quia illam recte pronunciabant. E contra non baptizaret valide, qui uteretur verbis, nihil, vel aliquid aliud a vero sensu formæ significantibus, etsi per illa intenderet verum sensum. Quia in actione publica qualis est Baptismus, verba significant secundum communem & usitatam acceptionem.

IV. Verborum mutatio sex modis, fieri potest, nimirum per additionem, vel detractionem alicujus vocis, positionem unius vocis loco alterius, corruptionem alicujus vocis detrahendo vel mutando aliquam syllabam, transpositionem, & interruptionem, pronuntiando scilicet unam partem formæ, ac deinde quiescendo per aliquod tempus, vel loquendo aliquid impertinens, & demum perficiendo formæ prolationem.

Quoties igitur aliquod ex modis illis ita mutantur verba, ut pereat sensus a Christo intentus, mutatur substantialiter vero forma: secus, si his sensus maneat. Hinc verba corrupte pronunciata ex imperitia, balbutie, linguæ præcipitantia, aliove simili vitio non tollunt sensum substantialem, si nihilominus sic proferantur, ut, omnibus spectatis eumdem sensum animis audientium ingenerent quem recte prolata: secus, si non ingenerent. Sic hæc corruptio verborum ex sola linguæ ignorantia prolatorum: *Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu Sancta:* non destruit verum sensum. Unde Zacherias Papa, *c. retulerunt*, dist. 4. declaravit Baptismum sic collatum sine animo errorem introducendi valuisse. Quisque tamen magnam diligentiam adhibere tenetur, ut formam Sacramentorum recte, integre & distincte pronuntiet tum ob reverentiam Sacramento debitam, tum ob periculum corruptionis.

V. Interruptio, verum sensum, ideoque substantiam formæ destruit, quoties tollit unitatem moralem formæ; ut si quis dicat, *ego te baptizo*, nec nisi recitato uno Psalmo prosequatur, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Secus si non tollat. Hinc verborum interruptio, quæ tam brevis est, ut morali judicio verba adhuc unam orationem faciant, non adimit sensum formæ ut si baptizans, postquam dixit, *ego te baptizo* tussiat, vel aliis dicat, *silete*, ac deinde addat, *in nomine Patris*, *&c.* qualis autem & quanta interruptio unitatem moralem orationis tollat, hoc secundum judicium prudens æstimari debet ex circumstantiis, modo, ac duratione interruptionis. Illicita tamen est quævis interruptio etiam brevis sine necessitate facta, cum sit contra usum Ecclesiæ, & reverentiam Sacramento debitam.

ARTICULUS IV.

Utrum verba, quibus Sacramenta perficiuntur, sint concionalia, an consecratoria tantum?

Nota. Lutherani & Calvinistæ in Baptismo præter verba consecratoria necessario requirunt verbum concionale, quo a Ministro promissio divina circa justificationem proponitur & explicatur ad fidem circa illam promissionem in suscipientibus excitandam: qua sola fide hominem justificari volunt.

Verbum autem consecratorium est illud, quod habet aliquem effectum spiritualem ab excitatione fidei distinctum, vel respectu materiæ in quam cadit, vel respectu personæ ad quam dirigitur.

Dico. Ad validam cujusvis Sacramenti confectionem verba consecratoria necessario requiruntur & sufficiunt.

Prob. 1. *Pars*, quod hæc necessario requiritur. 1. Ex Script. Matth. cap. ult. *baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Quæ verba continent formam a Christo præscriptam, ut Ecclesia semper intellexit. Item Luc. 22. *hoc est corpus meum .... hic est calix novum Testamentum in sanguine meo*. Quæ verba consecratoria Christus Eucharistiam instituens & conficiens adhibuit & simul Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus præcepit, ut eadem adhiberent, juxta illud: *hoc facite in meam commemorationem*. *Ergo* in Baptismo & Eucharistia necessario requiruntur verba consecratoria, ergo & in aliis Sacrammentis requiruntur, cum eadem sit ratio pro omnibus. 2. Ex Patribus apud Bellarm. pro omnibus sit S. Augustin. tract. 80.

in

in Joan. ubi ait: *detrahe verbum, & quid est aqua, nisi aqua? accedit verbum ad elementum, & fit Sacramentum*. Ubi per verbum intelligit formam Baptismi. 3. Ex traditione, & perpetua praxi Ecclesiæ, quæ semper in Sacramentis verba consecratoria adhibuit ut necessaria.

Prob. 2. pars. Quia non requiruntur verba concionalia. Ergo sufficiunt verba consecratoria. *Prob. antec.* 1. Quia neque ex Scriptura, neque ex Traditione probari potest necessitas verborum concionalium in Sacramentorum administratione, ut patebit objectionum solutione. 2. Quod si in Sacramentis concionale verbum necessarium esset ad excitandam fidem in suscipientibus, Baptismus conferri non deberent infantibus: nam hæc concio iis inutilis est qui intelligere nequeunt suntque omnino incapaces usus rationis, ideoque actus fidei. Consequens repugnat fidei & traditioni, imo & praxi adversariorum. Quod autem Lutherus finxit, parvulis dum baptizantur concedi ad tempus usum rationis, manifestum est delirium. 3. Apostolus officia baptizandi, & concionandi ut distincta exhibet. 1. Cor. c. 1. *Non misit me Christus baptizare, sed evangelizare*. 4. Ex sensu & praxi universæ Ecclesiæ, quæ nunquam in Baptismo parvulorum, & Eucharistiæ confectione concionem adhibuit nec aliquando in Baptismo adultorum adhibet, ut necessariam ad hoc Sacramentum, sed solum ad ædificationem populi præsentis, & adulti baptizandi. 5. Quia baptismus Catholicorum, in quo sola verba consecratoria adhibentur, validus est, & ut talis admittitur ab hæreticis, qui non rebaptizant apostatas ad ipsos confugientes, & expresse docet Calvinus, l. 4. institut. c. 15.

Obj. 1. Christus, Matth. c. ult. ait: *docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.* ergo Christus concionem exigit in Baptismo.

Resp. Neg. conseq. quia Christus ibi præcipit, ut adulti antequam baptizentur, diligenter instruantur de mysteriis fidei & præceptis servandis. At non præscribit, ut fiat concio in ipsa Baptismi collatione tanquam pars ejus constitutiva & essentialis. Imo ibi instructionem distinguit a Sacramento, tanquam aliquid ei præmittendum. Ita hunc textum exponit S. Hieronymus his verbis: *jussit Apostolis, ut primum docerent universas gentes: deinde fidei intingerent Sacramento, & post fidem ac baptisma, quæ essent observanda præciperent*.

Obj. 2. Illud Ephes. c. 5. *mundans* (Ecclesia) *lavacro aquæ in verbo vitæ*.

Resp. Hæ voces (*in verbo vitæ*) non significant concionem, seu invocationem Sanctissimæ Trinitatis, quæ fit in Baptismo per hæc verba: *ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, ut interpretantur Patres, qui litteralem hujus loci sensum exposuere. Pro omnibus sufficiat S. Chrysost. hom. 20. in c. 5. ad Ephes. ubi ait: *lavacro lavat ejus immunditiam in verbo, inquit; quonam? in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Subintelliguntur verba illa *ego te baptizo*, ut constat ex perpetua praxi Ecclesiæ; forma autem Baptismi dicitur verbum vitæ, quia in ea præcipue posita est virtus animam vivificandi & sanctificandi.

Inst. Sanctus Hieronymus, in cap. 5. ad Ephes. per verbum vitæ intelligit doctrinam seu concionem.

Resp. S. Doctorem ibi hunc locum non litteraliter, sed tropologice exponere. Nam per lavacrum non intelligit baptismum, sed purgationem quamlibet animæ, quæ etiam fieri potest suo modo per Christi doctrinam.

Obj. 3. Sanctus Augustinus, tract. 80. in Joan. ait: *unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat & cor abluat, nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur?*

Resp. Per verbum non intelligit concionem, sed verbum consecratorium consistens in hac forma Baptismi: *ego te baptizo in nomine Patris, &c.* nam 1. intelligit verbum de quo superius dixit: *accedit verbum ad elementum & fit Sacramentum*. Sed verbum concionale non accedit ad aquam, dum ea corpus abluitur, sed hanc ablutionem præcedit. Ergo intelligit formam verborum, quæ in ipsâ corporis ablutione proferunt. 2. Intelligit verbum, quo dicit infantem mundari in Baptismo, quamvis nondum valentem credere. *Hoc verbum fidei*, inquit, *tantum valet in Ecclesia Dei, ut per ipsum credentem, offerentem benedicentem, tingentem etiam tantillum, mundet infantem, quamvis nondum valentem corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem*. Solum autem verbum consecratorium mundare potest infantem non valentem credere. Nam verbum concionale mundare non potest, nisi excitando fidem, & alios actus salutares ad justificationem disponentes.

Horum autem verborum (*non quia dicitur, sed quia creditur*) sensus hic est, nempe aquam cor abluere verbo consecratorio: non propter sonum materialem syllabarum quæ

auditu

auditu corporeo percipiuntur, sed propter virtutem sub mortali sono latentem, quæ fide creditur. Quod patet ex verbis immediate sequentibus: *nam & in ipso verbo aliud est sonus transiens, aliud virtus manens.*

Nota. Hoc tract. 80. in Joannem, S. Augustinus ex occasione verborum istorum Christi: *jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis:* docet generatim omnem animæ emundationem fieri per verbum fidei sive in Sacramento, sive extra Sacramentum in Sacramento quidem causaliter per verbum consecratorium: extra Sacramentum vero excitative per verbum concionale, quatenus verbum fidei prædicatum audientes excitat cum auxilio gratiæ internæ ad fidem, spem, contritionem, quibus disponuntur ad gratiam sanctificantem consequendam.

CAPUT III.

De causalitate & effectu Sacramentorum.

ARTICULUS I.

Utrum Sacramenta novæ legis causent gratiam ex opere operato.

§. I.

Nota. I. Sacramentum causare gratiam ex opere operato est illud gratiam conferre præcise & immediate ex vi ritus externi, in quo consistit Sacramentum, non autem ex merito conficientis vel suscipientis Sacramentum. Sive est gratiam a Deo conferri præcise intuitu operis, in quo Sacramentum consistit, modo tamen non ponatur obex defectu dispositionis a Christo in adultis requisitæ.

Nota 2. Lutherus & Calvinus negant Sacramenta novę legis causare immediate gratiam justificationis; sed volunt ea solum valere ad excitandam & alendam finem, qua homines justificantur. Unde juxta illos Sacramenta non plus valent quam verbum Dei prædicatum, a quo non differunt quoad effectum, nisi quod Sacramenta per visum excitent fidem, verbum vero prædicatum per aures hanc excitet.

Dico. Sacramenta novæ legis gratiam ex opere operato causant. Est de fide.

Prob. I. Ex Scriptura. Sacramenta causare gratiam ex opere operato est illa gratiam conferre immediate & præcise ratione operis in quo consistunt, cui Deus hanc virtutem tribuerit. Atqui ex Scriptura Sacramenta novæ legis sic gratiam conferunt; ergo gratiam causant ex opere operato. *Prob. min.* Nam Scriptura hanc virtutem tribuit nostris Sacramentis, & I. quidem Baptismo, Ephes. c. 5. *Christus dilexit Ecclesiam & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Et ad Tit. c. 3. *Salvos nos fecit per lavacrum regenerationis.* 2. Eucharistiæ, Joann. c. 6. *qui manducat meam carnem, & babit meum sanguinem, habet vitam æternam,* idest, gratiam sanctificantem, quæ est principium ac semen vitæ ęternæ. 3 Pœnitentiæ, Joann. cap. 20. *accipite Spiritum sanctum: quorum, remiseritis peccata, remittuntur eis,* 4. Ordini, I. ad Tim. c. 4. *noli negligere gratiam, quæ est in te, quæ data est tibi per Prophetiam cum impositione manuum Presbyterii.* 5. Confirmationi, Actor. c. 8. *tunc imponebant* (Apostoli) *manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Quod de Confirmatione explicant Petrus, & Interpretes communiter. 6. Extremæ unctioni, Jacob. cap. 5. *orent super eum,* infirmum) *ungentes eum oleo in nomine Domini. Et oratio fidei salvabit infirmum.. & si in peccatis sit, remittentur ei.* Eadem est de Matrimonio, cum sit verum Sacramentum.

Prob. Ex 2. Traditione Patrum apud Belarminum. Pro omnibus sint S. Gregorius Nyssen. lib. de Bap. ubi ait; *Baptisma peccatorum expiatio est, remissio delictorum, renovationis & regenerationis causa.* Et S. Augustinus, tract. 8. in Joann. *unde ista tanta virtus aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?* Ergo ritus externus Baptismo remittit peccata, regenerat, cor abluit, quod non potest præstare nisi gratiam sanctificantem conferendo. Ergo eandem etiam gratiam confert ritus externus aliorum Sacramentorum, cum sint vere ac proprie Sacramenta: nam ratio cui Baptismus gratiam ex opere operato confert, est quia Sacramentum est. Et in Psal. 73. *Sacramenta novi Testamenti dant salutem: Sacramenta veteris Testamenti promiserant salvatorem,*

Prob. 3. Ex Conciliis. Florentino, in decreto Eugenii ait: *hæc vero nostra* (Sacramenta) *& continent gratiam, & ipsam digne suscipientibus conferunt.* Tridentinum sess.7.

ſeſſ. 7. can. 8. *ſi quis dixerit, per ipſa novæ legis Sacramenta ex opere operato non conferri gratiã, ſed ſolam fidem divinæ promiſſionis ad gratiam conſequendam ſufficere, anathema ſit.*

Prob. 4. Ratione. Quia ſi Baptiſmus non confert juſtificationem ex vi præciſe ritus externi, ſed ſolum excitando fidem, fruſtra & inutiliter adminiſtraretur infantibus, utpote incapacibus actus fidei. Conſequens repugnat fidei, & praxi Eccleſiæ, imo & ipſorum adverſariorum. Ergo.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud Marci, c. ult. *qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit, &c.*

Reſp. Inde ſolum ſequitur fidem eſſe in adulto diſpoſitionem neceſſariam ad gratiam juſtificationis in Baptiſmo recipiendam. Et ibi commendatur fides, quæ Baptiſmum præcedat, non quæ per Baptiſmum excitetur.

Obj. 2. Illud 1. Petri, c. 3. *vos nunc ſimilis formæ ſalvos facit Baptiſma, non carnis depoſitio ſordium, ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in Deum.*

Reſp. Senſus eſt, Baptiſmum juſtificare, non quatenus corporis ſordes abluit, ſed quatenus per vim a Chriſto acceptam emundat animam.

Obj. 3. Illud Job, c. 14. *quis poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine? Nonne tu qui ſolus es?*

Reſp. Senſus eſt, Deum ſolum eſſe cauſam phyſicam & principalem emundationis animæ, ſed ad hanc emundationem efficiendam per gratiam habitualem utitur hominis miniſterio & Sacramento tanquam cauſa inſtrumentali, ut ex aliis Scripturæ locis & Triditione conſtat.

Obj. 4. Tertullianus, l. de Pœnitentia, c. 6. ait de Baptiſmo: *lavacrum illud obſignatio eſt fidei....non ideo abluimur, ut delinquere deſinamus, ſed quia deſinimus, quoniam jam corde loti ſumus.*

Reſp. Baptiſmum appellat obſignationem ſeu ſigillum fidei; quia qui baptizatur, per Baptiſmum illum publice fidem ſuam profitetur, atque etiam Eccleſia illum per ſuos miniſtros baptizando. His autem verbis (*non ideo abluimur &c.*) docet vita prius emendata ſuſcipiendum eſſe Baptiſmum, & per cordis lotionem, qua dicit ſuſcipiendum eſſe Baptiſmum, intelligit contritionem, quæ tanquam diſpoſitio requiritur ad ſanctificationem per Baptiſmum conſequendam.

Obj. 5. S. Hieronymus, in cap. 4. Iſaiæ, ſic ait: *ex quo diſcimus, quod homo tantum aquam tribuat, Deus autem Spiritum ſanctum, quo ſordes abluuntur, & ſanguinis peccata purgantur.*

Reſp. Senſus eſt, quod homo ex ſua naturali virtute & de ſuo aquam tantum præbeat, & verba conſecratoria proferat: Deus autem ut cauſa phyſica & principalis gratiam ſanctificantem, qua ſordes animæ abluuntur & peccata remittuntur, tribuat. Sed Deus ad illam gratiam producendam utitur miniſterio hominis & Sacramentum tanquam cauſa inſtrumentali morali.

Obj. 6. S. Auguſtinus, l. 15. de Trinit. c. 26. ait: *quomodo ergo Deus non eſt qui dat Spiritum ſanctum? Neque enim aliquis diſcipulorum ejus dedit Spiritum ſanctum. Orabans quippe ut veniret in eos, quibus manus imponebant; non ipſi eum dabant.* Et ſerm. 30. de verbis Domini: *Baptiſma, quod ſemel adhibetur, per fidem mundat.*

Reſp. Ad 1. Senſus eſt Spiritum ſanctum non dari principaliter & phyſice niſi a Deo, quia ſic dari Spiritum ſanctum eſt illum mitti. At nihilominus homo Spiritum ſanctum dare poteſt inſtrumentaliter, nempe conferendo Sacramentum, quo Deus ut inſtrumento utitur ad producendam gratiam ſanctificantem & alia dona Spiritus ſancti in anima ſuſcipientis Sacramentum. Nam, act. c. 8. dicitur, quod *per impoſitionem manus Apoſtolorum daretur Spiritus ſanctus.*

Reſp. Ad 2. Senſus eſt, Baptiſmum mundare per fidem tanquam diſpoſitionem neceſſariam in adulto ad animæ emundationem recipiendam.

Inſt. S. Auguſtinus, lib. quæſtionum ſuper Leviticum, quæſt. 84. dicit, viſibilem ſanctificationem ab homine per Sacramentum, inviſibilem vero a Deo per Spiritum ſanctum conferri. Et ſupponit illam viſibilem ſanctificationem ſine inviſibili ſanctificatione eſſe poſſe.

Reſp. Ibi S. Doctor per viſibilem ſanctificationem intelligit conſecrationem ſeu ſpecialem ad cultum divinum deputationem ſuſcipientis Sacramentum: quæ conſecratio ſeu deputatio fit formaliter per ſuſceptionem Sacramenti. Et ſolum intendit ad hanc conſecrationem ſeu viſibilem ſan-

cti-

ctificationem sufficere solum Sacramentum, & ministerium hominis illud conferentis: ad invisibilem vero sanctificationem, quæ in gratiæ habitualis infusione consistit, præter actionem hominis requiri operationem Dei infundentis gratiam per Spiritum sanctum. Quare cum actio hominis, in qua consistit Sacramentum, possit esse sine operatione Dei infundentis gratiam, propter carentiam debitæ dispositionis in subjecto; & vicissim operatio Dei infundentis gratiam possit esse sine actione hominis in qua consistit Sacramentum, quia Deus extra Sacramenta infundere potest, & interdum infundit gratiam; potest esse visibilis sanctificatio cum Sacramento sine invisibili sanctificatione, & vicissim invisibilis sanctificatio sine visibili sanctificatione & Sacramento.

Porro liber quæstionum veteris & novi Testamenti non est S. Augustini.

Obj. 7. In omni Sacramento requiritur fides, qua credatur promissio gratiæ illi annexa. Ergo fides illa immediate operatur justificationem.

Resp. Fides, quæ in Sacramento requiritur, in eo non requiritur nisi ut dispositio necessaria ad gratiam per Sacramentum recipiendam: non autem ut causa gratiæ, quæ in Sacramento recipitur.

Obj. 8. Si Sacramenta causant gratiam ex opere operato, inutiles sunt ad justificationem fides, spes, & contritio. Falsum conseq. ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia hi actus in adultis a Christo exiguntur ut dispositiones necessariæ ad gratiam in Sacramento recipiendam: sed non idcirco sunt gratiæ Sacramentalis causæ. Sic ignis lignum per suam vim comburit, & tamen ut illud comburat, prærequiritur ex parte ligni siccitas & approximatio.

Obj. 9. Si Sacramenta gratiam causant ex opere operato, Deus alligatus est Sacramentis. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego quel. maj. Imo vero Sacramenta alligata sunt Deo: nam gratiam conferre non possunt sine Deo ut causa principali; qui tamen illam sine Sacramentis cuilibet conferre potest si velit. Quod autem Deus non possit non infundere gratiam sanctificantem homini, qui cum debitis dispositionibus Sacramentum suscipit, ratio sola est, quia Deus non potest non esse verax & fidelis in promissis suis perficiendis.

Obj. 10. Non convenit, ut Deus per res sensibiles conferat gratiam. Ergo non confert.

Resp. Nego anteced. Imo valde conveniens est 1. ut homo, qui ex anima & corpore constat, per res sensibiles spiritualia doceatur & recipiat. 2. Ut symbola sensibilia distinctiva religionis a Christo gratiæ auctore instituta, causarent gratiam sanctificantem. 3. Ut homines, qui peccant abutendo rebus sensibilibus, iisdem se secundum ordinationem divinam subjciendo, justificarentur.

Obj. 11. Hæ voces, *ex opere operato*, sunt novæ & barbaræ.

Resp. Sunt Luthero & Calvino longe antiquiores, cum ante 500. annos ab Innocentio III. de mysterio Missæ usurpatæ fuerint. Sed esto, sint novæ ac minus latinæ, sunt tamen retinendæ, quia aptæ sunt ad fidei veritatem clarius exprimendam, & distinguendam virtutem Sacramenti a dispositionibus suscipientis. Melius enim est, quod nos reprehendant Grammatici quam non intelligant populi, inquit Sanctus Augustinus, addo, aut minus intelligant.

Observa. Omnia Sacramenta novæ legis significant & conferunt gratiam quantum est ex se, non tamen ita absolute, quin implicite involvant hanc conditionem, nisi suscipiens ponat obicem.

ARTICULUS II.

Expediuntur aliquæ quæstiones circa causalitatem Sacramentorum.

QUæres 1. *Utrum Sacramenta novæ legis gratiam causent aut producant ut causæ instrumentales tantum?*

Resp. Affirm. Ita Catholici omnes. Et constat: 1. ex Scriptura, quia solus Deus est principalis causa gratiæ sanctificantis juxta illud, Rom. c. 3. *unus est Deus, qui justificat*. 2. Ex Conc. Trident. sess. 6. c. 7. *hujus justificationis causæ sunt ..... efficiens* (seu principalis) *misericors Deus, qui gratuito abluit & sanctificat ..... meritoria Jesus Christus .... Instrumentalis Sacramentum Baptismi.* Certe si Baptismus est tantum causa instrumentalis quatenus est Sacramentum, est de ratione Sacramenti quod sit causa instrumentalis tantum; ac proinde omnia Sacramenta sunt tantum causæ instrumentales gratiæ. Ratio est,

 quia

quia illud est causa instrumentalis, quod se habet ad modum instrumenti, & ab alio assumitur ad aliquid efficiendum. Atqui novæ legis Sacramenta se habent ad modum quorumdam instrumentorum moralium, & a Deo assumuntur ad producendam gratiam. Ergo sunt causæ instrumentales gratiæ.

Nota. Ad gratiæ collationem in Sacramentis concurrunt multa. 1. Deus ut causa efficiens physica & principalis. 2. Merita Christi ut causa meritoria, ideoque causa moralis principalis. 3. Minister per potestatem & intentionem ut causa activa instrumentalis mediata. 4. Pii actus supernaturales adulti sucipientis Sacramentum, ut dispositiones subjecti. 5. Denique ritus externus a Christo institutus, consistens in debita applicatione materiæ & formæ secundum institutionem Christi, ut causa moralis activa instrumentalis immediata. Dico, *immediata;* nam inter eam & gratiam non mediat alia causa instrumentalis, sicut ipsa inter gratiam & ministrum mediat: quare minister est tantum causa instrumentalis mediata.

Quæres 2. Utrum Sacramenta novæ legis semper causent gratiam, & quo instanti illam causent?

Resp. 1. Omnia novæ legis Sacramenta gratiam conferunt semper & omnibus illa sine obice gratiæ suscipientibus. Est de fide, & expresse definitur a Conc. Tridentino, sess. 7. can. 6. *si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non continere gratiam, quam significant; aut gratiam ipsam non ponentibus obicem non conferre .....anathema sit.* Et can. 7. *si quis dixerit, non dari gratiam per hujusmodi Sacramenta semper, & omnibus, quantum est ex parte Dei, etiam si rite ea suscipiant, sed aliquando & aliquibus; anathema sit.*

Ratio est, quia gratiæ promissio a Christo annexa Sacramentis, universalis & infallibilis est, quantum est ex parte Christi & Sacramentorum, modo adsint conditiones a Christo in suscipientibus requisitæ.

Porro obex gratiæ consistit vel in carentia dispositionis necessariæ ad illam recipiendam, vel in contraria dispositione, cum scilicet aliquis non solum caret dispositionibus requisitis, sed etiam actu peccat mortaliter in Sacramenti receptione.

Resp. 2. Omnia novæ legis Sacramenta gratiam sanctificantem conferunt eo instanti, quo primum essentialiter perfecta sunt & applicata. Quia omnis causa efficax & necessaria (cujusmodi sunt Sacramenta omnia novæ legis) producit suum effectum ubi primum sufficienter applicata est si nullum inpedimentum effectui apponatur.

Nota. Omnia Sacramenta præter Eucharistiam consistunt in usu: unde eo instanti quo primum perfecta sunt essentialiter seu quoad substantiam, sunt etiam sufficienter applicata, ideoque causant gratiam. Eucharistia vero consistit in re permanenti: unde non applicatur cum perficitur, sed solum cum species consecratę sufficienter sumptæ sunt quantum ad comestionem & potionem, hoc est, eo instanti quo species resident in stomacho.

Quæres 3. An quæ Sacramenta conferant primam vel secundam.

Nota. Prima gratia dicitur gratia sanctificans, quæ primum infunditur homini destituto omni gratiæ gradu, ideoque existenti in peccato mortali. Secunda gratia est augmentum gratiæ *sanctificantis* jam habitæ.

Resp. 1. Duo tantum Sacramenta, nempe Baptismus & Pœnitentia per se primo conferunt primam gratiam, cętera vero secundum gratiam.

Prob. Quia illa tantum duo a Christo instituta sunt ad dandam primam gratiam; ideoque dicuntur Sacramenta mortuorum, cætera vero ad secundam conferendam. ideoque vocantur Sacramenta vivorum. Nam Christus instituit Baptismum per modum regenerationis spiritualis, & ad tollendum peccatum originale, & personale ante Baptismum commissum. Pœnitentiam vero ad remitenda peccata mortalia post Baptismum commissa, & ad recuperandam gratiam per illa amissam. At instituit confirmationem ad corroborandum hominem in fide & vita spirituali: Eucharistiam ad alendam, conservandam, & augendam charitatem: Extremam unctionem ad tollendas peccatorum reliquias, & ad confirmandum in extremo vitæ certamine: Ordinem ad dandum potestatem valide exercendi Functiones sacras & gratias ad illas digne obeundas: Matrimonium denique ad legitimam & sanctam humani generis propagationem inter membra Ecclesiæ, & ad vitam in conjugio sancte agendam.

Resp. 2. Baptismus & Pœnitentia per acci-

accidens conferunt sæpe secundam gratiam. Nam interdum contingit baptizandum aut pœnitentiam elicere perfectam contritionem ante susceptionem Sacramenti, ideoque jam habere gratiam sanctificantem ante illius susceptionem. Item justi sæpe confitentur peccata venialia aut mortalia jam remissa. At tunc Sacramentum confert gratiam iis, qui jam aliquem ejus gradum habent. Nam fide constat sacramenta conferre gratiam non ponentibus obicem gratiæ: quem certe non ponunt, qui illa suscipiunt in statu gratiæ. Igitur illis omnibus sacramenta conferunt gratiam, quæ est augmentum prioris, ideoque secunda. Sed hoc est per accidens illis Sacramentis, cum per se non supponant primam gratiam, sed hanc primo per se conferant.

Resp. 3. Multi Doctores docent alia sacramenta, quæ dicuntur vivorum, conferre per accidens primam gratiam sanctificantem in tribus præsertim casibus, 1. Cum quis invincibiliter ignorans se esse in statu peccati, accedit ad illa sacramenta, credens bona fide se esse in statu gratiæ, & nullum habens affectum ad peccatum mortale. 2. Cum quis conscius peccati mortalis perfectam contritionem elicere conatur quantum fieri potest, & tamen habet tantum imperfectam, sed deest copia Confessarii, & putat se esse perfecte contritum, & adest necessitas suscipiendi Sacramentum. 3. Quando quis peccata confessus cum imperfecta contritione, non valide absolvitur, quia Confessarius vel jurisdictione vel absolvendi intentione caret. Ratio eorum est, quia de bonitate Christi sentiendum esse videtur eum voluisse, ut Sacramenta ista per accidens prodessent ei, qui quantum in se est, disponit se ad ea debite suscipienda, aut bona fide credit se debite dispositum esse.

Quod si objicias statum gratiæ esse dispositionem prærequisitam ad illa Sacramenta, quia præsupponunt supernaturalem animæ vitam, quæ est gratia sanctificans, unde dicuntur Sacramenta vivorum.

Respondent, ad gratiam in illis Sacramentis recipiendam prærequiri quidem statum gratiæ per se primo & ex prima in Christi institutione: unde quilibet statum illum sibi comparare tenetur priusquam hæc Sacramenta suscipiat. At per accidens & ex secundaria Christi institutione sufficere etiam statum gratiæ prudenter existimatum, aut a suscipiente prius, quantum in se est, procuratum: in quantum Christus pro sua bonitate & misericordia noluit horum Sacramentorum fructu carere eos, qui quantum in se est, ad illa sese debite disponerent, aut dispositos prudenter existimarent.

Pro Eucharistia tamen specialis & gravis est difficultas. Nam instituta fuit ut spirituale alimentum animæ: alimentum autem nunquam, ne per accidens quidem, prodest mortuo. Nihilominus S. Thomas docet Eucharistiam conferre per accidens primam gratiam. Nam 3. p. q. 78. art. 3. loquens de Eucharistia ait: *Hoc Sacramentum in eo qui ipsum percipit in conscientia peccatis mortalis non operatur remissionem peccati. Potest tamen hoc Sacramentum operari remissionem peccati dupliciter. Uno modo non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo justificatur a peccato. Alio modo etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cujus conscientiam & effectum non habet. Forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed devote & reverenter accedens, consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, quæ contritionem perficiet, & remissionem peccati.*

Porro prima gratia non confertur nisi per Sacramenta in re vel in voto suscepta secunda vero, seu augmentum gratiæ sanctificantis, tum per Sacramenta, tum per quodlibet justis opus meritorium vitæ æternæ.

Quæres 4. *Utrum omnia Sacramenta conferant æqualem gratiam, sive respective ad se invicem, sive ad quodlibet subjectum?*

Resp. 1. Sacramenta non conferunt æqualem inter se gratiam.

Prob. Quia alia aliis ut dignitate & excellentia, ita etiam efficacia præstant, ut Eucharistia, quæ omnibus nobilior est; & alia quæ ad fidem nobiliorem & excellentiorem ordinantur, ideoque nobiliora sunt. Efficacia autem illa major intelligenda est respectu gratiæ: nam Baptismus hoc speciale habet præ omnibus aliis, quod semper totam pœnam cum culpa remittat, nisi sit obex.

Resp. 2. Sacramentum quodlibet gratiam majorem confert subjecto melius disposito. Ita S. Thomas, & Theologi communiter.

Prob. 1. Ex Concil. Trident. sess. 6. cap. 7. ubi dicit baptizatos recipere justitiam *secundum mensuram quam Spiritus sanctus partitur singulis prout vult, & secundum propriam cujusq; dispositionem & cooperationem.*

Eadem autem est ratio pro ceteris omnibus Sacramentis.

2. Ratione. Quia Sacramenta secundum institutionem Christi operantur ut causæ naturales necessariæ, quæ plus vel minus operantur in subjecto, secundum majorem vel minorem ejus dispositionem, Adde quod hoc maxime conveniens fuerit, ut homines magis excitarentur ad adhibendam meliorem dispositionem.

Porro excessus ille gratiæ in subjecto melius disposito non datur ob meliorem dispositionem tanquam causam; sed datur vi Sacramenti, supposita illa meliore dispositione, tanquam conditione se tendente ex parte subjecti, sine qua Sacramentum non tantam gratiam produceret ex opere operato, sed minorem; quia Sacramentum se habet instar causæ necessariæ agentis in subjectum pro modo ejus dispositionis. Quare Sacramenta cum sint causæ necessariæ, semper quidem operantur quantum possunt, sed respective ad dispositionem subjecti, non autem sine respectu ad illam.

Quæres 5. utrum quodlibet Sacramentum confert etim gratias actuales.

Resp. Omnia novæ legis Sacramenta, præter gratiam habitualem, conferunt etiam gratias actuales, quæ intuitu Sacramenti suscepti adultis infallibiliter dantur suo tempore ad assequendum finem proprium Sacramenti, nisi se illis indignos reddant peccatis suis, vel aliter obicem ponant. Ita Theologi, cum S. Thoma, 3. p. q. 61. art. 2.

Prob. Quia quodlibet Sacramentum novæ legis ad proprium sibi & distinctum finem supernaturalem ordinatur; ac proinde est medium a Christo institutum ad specialem illum finem consequendum. Sacramentum autem non potest esse medium a Christo datum hominibus ad consequendum finem supernaturalem sibi proprium, nisi conferat auxilia gratiæ necessaria ad finem illum obtinendum; nam ad hoc non sufficit gratia habitualis, & finis supernaturalis solis naturæ viribus obtineri nequit: nullus enim actus salutaris sine gratia actuali fieri potest.

Hinc I. Gratia sacramentalis est complexum ex habituali gratia, & gratiis actualibus, sive est habitualis gratia, annexum sibi habens jus ad gratias actuales ad finem Sacramenti proprium consequendum idoneas.

II. Gratia sacramentalis habitualis differt a non sacramentali in eo quod sacramentalis annexum habeat jus ad gratias actuales ad finem Sacramenti proprium obtinendum idoneas, quod jus annexum non est gratiæ non sacramentali.

III. Gratia sacramentalis est diversa in diversis Sacramentis, ratione juris ad diversas gratias actuales necessarias, ad diversos fines supernaturales assequendos. Sic Baptismus ad spiritualem regenerationem institutus, dat jus ad auxilia gratiæ necessaria ad vitam Christianam degendam: Confirmatio ad nos in fide corroborandos instituta, dat jus ad gratias actuales necessarias ad fidem Christi fortiter profitendam, etiam cum mortis & cujuslibet supplicii periculo: Eucharistia dat gratias actuales ad charitatem nutriendam, id est, conservandam & augendam: Pœnitentia ad peccata in posterum vitanda. Extrema-unctio ad mortem sancte obeundam, doloribus morbi patienter tolerandis, & tentationibus dæmonis fortiter superandis: Odo & Matrimonium dant jus ad gratias necessarias ad utriusque status officia & obligationes pie & sancte exequendum.

Dixi 1. Gratias illas actuales suo tempore dari. Nam non statim a suscepto Sacramento & simul conferuntur, sed tantum successive & opportuno tempore, nempe prout occurrunt occasiones finem Sacramenti suscepti spectantes. Vi tamen Sacramenti suscepti, statim acquiritur jus ad illas gratias postea suo tempore accipiendas prout necesse erit ad finem proprium Sacramenti assequendum.

Dixi 2. Adultis dari. Nam quamvis parvuli statim jus ad illas gratias acquirant, non tamen illas gratias ante usum rationis accipiunt, cum ante sint ullius actus salutaris, ad quem illæ excitant, incapaces.

Dixi 3. Gratias illas adultis conferri, nisi se illis indignos reddant, vel illis obicem ponant. Nam cum per peccatum mortale amittatur gratia sanctificans, amittitur etiam jus ad istas gratias actuales; quia jus ad gratias actuales annexum est gratiæ sanctificanti in Sacramento acceptæ. quod jus probabiliter recuperatur cum gratia sanctificante, per Pœnitentiam recepta. Quod si adulti non peccent mortaliter, possunt tamen adhuc illis gratiis actualibus privari propter culpas veniales omnino voluntarias & frequentes, propter nimiam distractionem voluntariam, &c.

Obj. 1. Sine Sacramento dantur gratiæ actuales ad finem illius proprium, ut patet

in Martyribus, qui non suscepta Confirmatione, fidem fortiter professi sunt.

Resp. Sine Sacramenti susceptione dantur quidem istæ gratiæ, sed ordinarie minus copiosæ & minus speciales.

Obj. 2. Jus illud quod per Sacramentum acquiri dicitur; vel est ad gratias efficaces, vel ad sufficientes tantum. Neutrum dici potest; Ergo non datur tale jus.

Resp. Jus illud est ad gratias abundantiores & fortiores, quam ordinarie sine Sacramento dentur, certe & infallibiliter obtinendas, nisi apponatur obex, præscindendo ab efficacibus & mere sufficientibus.

Obj. 3. Multi non assequuntur finem Sacramentorum quæ suscipiunt. Ergo non dantur gratiæ sacramentales, &c.

Resp. Neg. conseq. Nam culpa sua finem Sacramentorum a se susceptorum non assequuntur, quia nempe gratiis actualibus Sacramentalibus non consentiunt, nec cooperantur, vel etiam illis obicem opponunt.

ARTICULUS III.

Utrum Sacramenta novæ legis gratiam causent physice, an moraliter tantum?

Nota. 1. Causa efficiens duplex est, nempe physica & moralis. Causa physica est ea, quæ producit actionem, per quam existit effectus. Morales est ea quæ movet causam physicam ad producendam actionem, per quam existit effectus; unde moraliter tantum, & mediante causa physica, producit effectum. Moralis autem causa movet ut existens, & quia existit, vel saltem ut prævisa existens pro aliquo tempore: in quo differt a causa finali, quæ movet, non quia est, sed ut fit. Conveniunt tamen in eo quod utraque causam physicam movente, per eam producat effectum. Sic homicidii a servo jussu domini perpetrati causa physica est servus, moralis dominus.

Nota 2. Utraque causa, physica & moralis est proprie causa efficiens; & utraque subdividitur in principalem & instrumentalem. Causa principalis est ea, quæ agit in virtute sibi propria: instrumentalis vero, quæ agit in virtute alterius. Porro causa physica physice, causa vero moralis moraliter agit.

Dico. Sacramenta novæ legis gratiam moraliter tantum causant; nempe Deum movendo ad illam physice producendam, quatenus sunt moraliter actiones ipsius Christi. Ita multi contra multos docentes Sacramenta producere physice gratiam.

Prob. 1. Ex Patribus soli Deo gratiæ productionem tribuentibus ad Sacramenti existentiam & exigentiam: nam hoc ipso significant Sacramenta gratiam non producere, nisi movendo Deum ad illam producendam. Pro omnibus sint S. Hieron. in c. 4. Is. *Homo tantum, aquam tribuit: Deus autem Spiritum sanctum* & S. Cyprianus l. de Baptismo Christi: *Remissio peccatorum sive per Baptismum, sive per alia Sacramenta donetur, proprie Spiritus sancti est, & ipsi soli hujus efficientiæ privilegium manet.*

Prob. 2. Quia Sacramenta novæ legis habent vim causandi moraliter gratiam, & hæc causalitas moralis sufficit. Ergo gratiam causat non physice, sed moraliter tantum. *Prob.* 1. *pars antecedentis*. Nam cum Sacramenta sint morali æstimatione actiones ipsius Christi tanquam ministri principalis utpote ab eo institutæ ut ipsius nomine fiant, vim sane habent movendi Deum ad producendam gratiam. Imo re vera causant moraliter tantum, nec aliter causare possunt gratiam habitualem in casu reviviscentiæ Sacramenti, & omnes gratias actuales cujusque Sacramenti proprias, quæ pro exigentia occasionum conferuntur intuitu Sacramenti suscepti. Nam Sacramenta non possunt ejusmodi effectus causare physice nempe per actionem ab ipsis egredientem, cum jam desierint esse physice, & repugnet actionem physicam egredi ab eo, quod non existit. *Prob.* 2. *pars*. Quia causalitas moralis sufficit, ut Sacramenta dicantur & sine vere ac proprie causæ gratiæ, quod tantum Scriptura & Patres de illorum efficacia docent. Nam causalitas moralis est vera ac propria causalitas, sicut causa moralis est vera & propria causa effectus; imo sæpe effectus magis tribuitur causæ morali quam physicæ. Et vero passio Christi, a qua vim suam omnem habent Sacramenta, non producit physice gratiam, sed moraliter tantum, & tamen non est vera ac propria causa gratiæ.

Prob. 3. Quia videtur omnino incredibile, aut saltem valde incertum aquam & syllabas elevari posse a Deo ad physice producendum ens spiritale, qualis est gratia sanctificans. Quare opinio causalitatis physicæ reddit nostra Sacramenta creditu longe difficiliora.

Confirm. Quia etiamsi quidlibet aliud assumi posset a Deo ad quidlibet producen-

dum quod probari non potest, & tamen ad gratiam physice producendam assumi non possunt Sacramenta saltem ea, quæ in actionem trafeunte consistunt. Quia gratiam producere non possunt, nisi eo instanti, quo non sunt amplius physice; nempe instanti immediate sequenti applicationem materiæ & prolationem ultimæ vocis formæ: nam ante hoc instans nondum est Sacramentum, quod est aliquid successivum, constans ex multis vocibus successive prolatis & applicatio materiæ. Atqui Sacramenta non possunt absolute gratiam physice producere eo instanti, quo non sunt amplius physice, quod enim non existit physice, non potest agere physice, nempe per actionem a se egredientem, ut per se patet. Ergo.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Ex Scriptura per Baptismum mundamur, & sanctificamur. Ergo Baptismus physice producit gratiam sanctificantem.

Resp. Nego conseq. Nam Scriptura eodem modo loquitur de passione Christi, ut 1. Joan. c. 1. *Sanguis Jesu Christi filii ejus emundat nos ab omni peccato.* Et Rom. c. 5. *Nunc justificati in sanguine ipsius..reconciliati sumus Deo per mortem filii ejus.* Et tamen passio Christi, & ejus sanguis effusus non mundat, nec sanctificat physice, sed moraliter tantum, quatenus Deus intuitu passionis & mortis Christi producit in nobis physice gratiam sanctificantem: nam passio & mors Christi non existit amplius. Igitur sicut passio Christi nos vere & proprie emundat, & sanctificat, quia est moralis causa emundationis & sanctificationis nostræ: ita Sacramenta nos vere & proprie mundant & sanctificant, quamvis sint tantum causæ morales sanctificationis nostræ. Quare Scriptura, Patres, & Concilia, cum de efficacis Sacramentorum loquuntur, recte intelliguntur de causalitate morali, & quidem in sensu proprio: nam causa moralis tam est proprie & simpliciter causa, quam causa physica.

Obj. 2. Patres tribuunt Sacramentis causalitatem physicam. Ergo causant physice gratiam.

Resp. Nego anteced. Nam locutiones Patrum sicut Scripturæ, intelligi debent de causalitate morali, quæ est vera ac propria causalitas. Nec aliter explicari possuunt, cum dicum Sacramenta quidem exterius adhiberi ab homine, sed a solo Deo infundi gratiam quod profecto non dicerent, si virtutem aliquam physicam quamvis instrumentalem in Sacramentis agnoscerent.

Inst. 1. Patres Sacramentorum influxum comparant virtuti ac operationi physicæ agentium naturalium: ergo tribuunt Sacramentis causalitatem physicam.

Resp. Disting. anteced. Comparant quoad veritatem effectus, *conc. ant.* Nam sicut causæ naturales vere producunt suos effectus: ita Sacramenta vere producunt gratiam, quamvis eam producant ut causæ instrumentales morales tantum. Comparant quoad modum producendi effectum, *nego antec.* Nam alioqui Sacramenta agerent ut causæ principales, sicut causæ naturales, quæ sunt suorum effectum causæ principales in suo ordine seu in ordine causæ secundæ, quatenus suos effectus producunt ex virtute sibi propria a Deo accepta.

Inst. 2. Si Patres non agnoscerent in Sacramentis nisi causalitatem moralem, frustra illam tantum mirarentur. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequelam maj. Nam est valde mirabile, quod Deus rebus per se vilibus & infirmis uti velit ad producendam gratiam sanctificantem, quæ est excellentissima divinæ naturæ participatio, & ad quælibet peccata destruenda: ita ut res illæ ad hos tam mirabiles effectus concurrant ut instrumentales causæ vere ac proprie dictæ, sive physicæ, sive morales.

Obj. 3. Conc. Trid. definit Sacramenta novæ legis continere gratiam, & digne suscipientibus eum conferre: ergo gratiam physice causant.

Resp. Nego conseq. Quia Conc. Trid. id definiendo, Sacramentis præcise tribuit veram ac propriam causalitatem respectu gratiæ. Causalitas autem moralis est vera ac propria causalitas, & tam vera ac propria causalitas quam physica, sicut causa moralis est vera ac propria causa, & tam vera ac propria causa quam causa physica.

Obj. 4. Si Sacramenta non habent nisi moralem efficaciam, sunt pura signa, vel mera conditio sine qua non. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam merum signum aut mera conditio non habet vim movendi, nec movet. At Sacramenta nostra habent vim movendi infallibiliter, & vere movent Deum ad dandam gratiam, eo quod sint moraliter actiones Christi, a cujus proinde dignitate valorem accipiunt ad impe-

impetrandum infallibiliter id quod Christus per ea postulat. Sacramenta autem nostra sunt moraliter actiones Christi, quatenus a Christo ut Ministro principali instituta sunt, ut ejus nomine fierent. Unde juxta institutionem Christi, homo Sacramentum conficiens, conficit ut Minister Christi & nomine Christi: ita ut actio illa externa, in qua consistit Sacramentum, sit physice ab homine ut causa efficiente instrumentali; moraliter vero a Christo, ut causa efficiente principali, & sic secundum æstimationem moralem magis sit actio Christi quam hominis.

Inst. 1. Sacramenta antiqua movebant Deum ad dandam gratiam, & tamen non dicuntur causare gratiam. Ergo ut nostra vere dicantur causare gratiam, non sufficit quod Deum moveant ad illam dandam.

Resp. Nego anteced. nam in veteribus Sacramentis conferebatur gratia, non ex virtute Sacramentorum, sed ex virtute fidei in Christum venturum, cujus erant publica protestatio.

Inst. 2. Non est potior ratio de Sacramentis antiquis ac de nostris. Ergo.

Resp. Neg. antec. Nam Sacramenta vetera gratiam solum significabant, non conferebant, quia non habebant vim movendi, nec movebant Deum ad dandam gratiam, eo quod non essent moraliter actiones Christi, nec ejus nomine fierent; at Sacramenta nova sunt moraliter actiones Christi, ut modo dixi.

Obj. 5. Si Sacerdos absolvens non confert gratiam nisi moraliter, quatenus nempe movet Deum ad illam dandam, ipse non vere absolvit. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. sequel. maj. Nam passio & mors Christi nos moraliter tantum emundant, & tamen vere ac simpliciter dicuntur nos mundare. Igitur Sacerdos vere absolvit ut causa instrumentalis per hæc verba; *ego te absolvo &c.* quia per illa vere movet Deum efficaciter ad infundendam gratiam de se remissivam peccati.

Inst. Si Minister Deum movens ad justificationem, vere justificaret, qui v. g. exhibitione chirographi moveret aliquem ad sibi solvendum debitum, vere sibi solveret. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. major. Ratio disparitatis est, quod solutio non possit denominare nisi debitorem, quia connotat & supponit obligationem in solvente, & jus in eo cui solvitur aliquid. Similiter pœnitens ponens partem Sacramenti Pœnitentiæ per actus suos, non dicitur se ipsum absolvere; quia absolvere a peccatis est illa remittere per modum judicis sententiam ferentis. At denominatio justificantis potest perinde denominare eum, qui physice justificat, & illum qui movet tantum ad justificandum, cum uterque hujus denominationis capax sit. Præterea chirographus est tantum conditio, sine qua non, & merum signum, non causa moralis.

Obj. 6. Si Sacramenta nostra Deum præcise movent ad dandam gratiam, non sunt instrumenta Dei: sed tantum hominis conficientis Sacramentum. Falsum conseq. Ergo. *Prob.* sequel. maj. Instrumentum morale non est ejus qui movetur, sed qui movet. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. ad prob. Nego anteced. Nam instrumentum morale est etiam illius qui per illud movetur, quando is qui illo movetur, ipsum instituit ut eo moveretur, sicut hic contingit. Sic v. g. si pictor alium hortetur, ut pretium sibi proponat quo moveatur ad pingendum, tunc pretium illud est instrumentum morale pictoris, & illius qui pretium offert. Igitur Sacramenta nostra sunt instrumenta tum hominis illa conficientis ut ministri minus principalis, tum Christi ut ministri principalis, tum etiam Dei ut primi eorum auctoris, qui illa per Christum instituit, ut illis ad gratiam dandam moveretur.

Inst. Sacramenta non mediarent inter Deum, & gratiæ collationem. Ergo non essent instrumenta Dei; nam instrumentum debet esse medium inter causam principalem & effectum.

Resp. Nego antec. Itaque Sacramenta mediant inter Deum, ut illa instituentem per Christum, & gratiam productam a Deo intuitu illorum, seu Deum producentem gratiam intuitu illorum.

Porro instrumentum morale in hoc differt ab instrumento physico, quod hoc non moveat seu agat, nisi motum a causa principali, ita ut causalitas causæ principalis debeat esse prior causalitate instrumenti physici. At causalitas instrumenti moralis potest esse prior causalitate causæ principalis; ita ut causa principalis prius ab instrumento morali ad producendum effectum moveatur, quam ipsum effectum producat; modo tamen causa principalis causam instrumentalem eo fine instituerit, ut ea moveretur ad producendum effectum, sicque fuerit causa ipsius causæ instrumentalis.

Nota

Nota. 1. Merita Chriſti ſunt moralis cauſa gratiæ, ſed principalis: Sacramenta vero ſunt gratiæ cauſa moralis inſtrumentalis tantum. 2. Cauſa moralis inſtrumentalis non eſt nobilior cauſa phyſica principali, a qua vim ſuam habet. Chirographus & alia debitorum ſigna ſunt tantum conditiones ad ſolutionem, & ſigna quædam debitum in mentem revocantia & teſtantia, neque ex ſe vim ullam habent movendi debitorem ad ſolvendum: hic enim ſolum movetur per ſuam promiſſionem & obligationem, vel ejus quæſtor per ipſius voluntatem & pactum.

ARTICULUS IV.

Utrum Sacramenta legis veteris gratiam conferrent ex opere operato?

DIco. Nullum legis antiquæ Sacramentum, ne Circumciſio quidem, cauſabat gratiam ex opere operato. Ita Theologi communiter cum S. Thoma contra S. Bonaventuram.

Prob. 1. Ex Script. Gal. cap. 4. *Quomodo convertimini iterum ad infirma & egena elementa, quibus denuo ſervire vultis?* Ubi Circumciſio & alia veteris legis Sacramenta dicuntur infirma & egena elementa, ideoque virtute juſtificandi animam deſtituta. Et c. 2. *Si enim per legem juſtitia, ergo gratis Chriſtus mortuus eſt*. Et c. 3. *In lege nemo juſtificatur apud Deum*. Et Hebr. c. 7. *Reprobatio quidem fit præcedentis mandati, propter infirmitatem ejus & inutilitatem*. Ergo tota lex fuit inutilis & infirma ſeu impotens ad juſtificandum. Ergo Sacramenta ſeu cæremoniæ legales: quæ erant tantum pars illius legis non cauſabant gratiam juſtificantem.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus ſit S. Auguſtinus, epiſt. 18. ubi ait: *Circumciſio & cætera... juſtificare neminem poterant*. Et in Pſal. 73. *Sacramenta non eadem, quia alia ſunt Sacramenta dantia ſalutem, alia promittentia Salvatorem, Sacramenta novi Teſtamenti dant ſalutem, Sacramenta veteris Teſtamenti promiſerunt Salvatorem*. Ergo ex S. Doctore Sacramenta veteris Teſtamenti promittebant tantum auctorem gratiæ, nec dabant juſtificationem: nam illa opponit Sacramentis novæ legis, in eo quod hæc, non illa, darent ſalutem, conferendo juſtificationem.

Prob. 3. Ex Concil. Flor. in Decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Novæ legis ſeptem ſunt Sacramenta... quæ multum a Sacramentis differant antiquæ legis. Illa enim non cauſabant gratiam, ſed eam ſolum per paſſionem Chriſti dandam eſſe figurabant: hæc vero noſtra & continent gratiam, & ipſam digne ſuſcipientibus conferunt*. Idem licet minus expreſſe definit Conc. Trid. Seſſ. 7. can. 2. *Si quis dixerit, ea ipſa novæ legis Sacramenta a Sacramentis antiquæ legis non differre, niſi quia cæremoniæ ſunt aliæ, & alii ritus externi, anathema ſit*. Et can. 8. definit noſtra Sacramenta conferre gratiam ex opere operato.

Prob. 4. Ratione. Quia Sacramenta vetera non erant inſtituta ad dandam gratiam, ſed duntaxat ad ſignificandam illius futuram donationem, nec conveniens erat, ut lex antiqua juſtificaret, tum quia lex illa erat imperfecta, tum quia merita Chriſti nondum erant exhibita: unde in Sacramentis antiquis non continebantur.

Dixi, *ex opere operato*. Quia Sacramenta antiqua cauſabant gratiam ex opere operantis, quando ſcilicet a juſtis, ex fide, & motivo aut imperio charitatis ſuſcipiebantur. Nam quodlibet opus bonum, cujuſmodi eſt ſuſceptio Sacramenti a Deo inſtituti, factum a juſto ex fide & charitate perfecta, ſemper de condigno augmentum gratiæ ſanctificantis meritum eſt, & quidem etiam in lege naturæ; ut conſtat ex illo Jacobi c. 2. *Abraham pater noſter, nonne ex operibus juſtificatus eſt*.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Sacrificiis antiquæ legis promittebatur remiſſio peccatorum, ut conſtat ex Levitici c. 4. 5. & 6. Ergo conferebant gratiam juſtificantem.

Reſp. Diſting. anteced. Promittebatur remiſſio peccatorum quoad pœnam aliquam temporalem, & legalem immunditiam, *conc. antec*. quoad culpam & pœnam æternam, *nego antec*. Quia 1. illa ſacrificia non omnia peccata ſed aliqua tantum expiabant; nam inſtituta erant pro aliquibus tantum, ut peccatis ignorantiæ contra obſervantias legales, & injuriis in proximum circa res externas illatis, & perjurio ex cupiditate res alienas retinendi, non autem pro gravioribus peccatis expiandis, ut idololatria, blaſphemia, adulterium, &c. Ergo per illa ſacrificia non remittebantur peccata quoad culpam: alioqui omnia per illa, imo per unum remiſſa fuiſſent, cum unum peccatum mortale ſine omnibus aliis non

non remittatur quoad culpam. 2. Hoc conſtat ex Apoſtolo, Hebr. c. 10. ubi ait: *Impoſſibile enim eſt ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit: hoſtiam & oblationem noluiſti*, nempe ad juſtificationem & ſalutem: nam Deus illa ad alios fines præceperat.

Inſt. Levit. c. 6. dicitur: *Dimittetur illi* (offerenti ſacrificium arietis) *pro ſingulis quæ faciendo peccavit.*

Reſp. Hoc intelligitur de ſingulis peccatis injuſtitiæ contra proximum, non autem omnibus peccatis ſimpliciter, ut patet ex contextu; alioqui in ſuperioribus capitibus fruſtra præſcriberentur varia ſacrificia pro variis peccatis, ſi unum pro omnibus peccatis ſufficeret.

Obj. 2. Saltem Circumciſio juſtificabat ex opere operato.

Reſp. Neg. Nam nullum Sacramentum veteris legis hanc vim habebat, ut conſtat ex probationibus allatis, & ex Patribus, ut in Juſtino Mart. in dialogo cum Tryphone; *Abraham circumciſionem accepit in ſignum non ad juſtitiam*. Irenæo, l. 4. c. 3. *Circumciſionem non quaſi conſummatricem juſtitiæ, ſed in ſigno eam dedit Deus, ut cognoſcibile perſeveret genus Abrahæ, ex ipſa Scriptura dicimus*, Tertulliano adverſus Judæos, cap. 3. *Prævidens Deus quod hanc circumciſionem in ſignum, non in ſalutem eſſet daturus, &c.* Idem docent Epiphanius, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus &c.

Inſt. I. Circumciſio inſtituta fuit ad delendum peccatum originale: ergo juſtificabat ex opere operato.

Reſp. Nego ant. Sed inſtituta fuit ad conſignandum populum a Deo peculiariter electum eumque a cæteris populis diſcernendum, ut conſtat ex his verbis Geneſeos, c. 17. quibus Circumciſionis inſtitutio continetur: *Hoc eſt pactum meum, quod obſervabitis inter me & vos, & ſementuum poſt te: circũcidetur ex vobis omne maſculinum: & circumcidetis carnem præputii veſtri, ut ſit in ſignum fœderis inter me & vos*. Deus igitur Circumciſionem inſtituit, ut eſſet ſignum fœderis, quod cum Abrahamo & ejus poſteris ſanciebat. Hoc autem pactum & fœdus in eo conſiſtebat, quod Deus ſpecialem curam haberet populi circumciſi, & viciſſim a populo circumciſo ipſe ſpecialiter coleretur.

Præterea Iſraelitæ per quadraginta annos in deſerto circumciſi non fuerunt. Tandiu autem omiſſa non fuiſſet Circumciſio, ſi ad delendum peccatum originale inſtituta fuiſſet, cum homines ea indiguiſſent, ſed cum ad diſcernendum populum Iſraeliticum a cæteris populis inſtituta fuiſſet a Deo, toto illo tempore non erat neceſſaria, quia in ſolitudine ſufficienter ab aliis populis ſegregatus erat. Denique hoc docent Patres, Juſtinus, Irenæus, Tertullianus, Chryſoſtomus, Hieronymus, & alii apud Bellarminum.

Inſt. 2. Deus parvulis incircumciſis minabatur pœnam damnationis æternæ propter peccatum originale, juxta hæc verba Geneſ. c. 17. ut in græco leguntur: *Et incircumciſus maſculus, cujus non circumcidetur caro præputii in die octavo, peribit anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecerunt*. Ergo Circumciſio inſtituta fuit ad delendum originale peccatum.

Reſp. Nego anteced. Ad textum Scripturæ dico lectionem græcam mendoſam eſſe, & in ea falſo additas fuiſſe has voces, *in die octavo*, quæ neque in Hebræo textu, neque in Vulgata noſtra leguntur. Sic autem habet Vulgata noſtra: *Maſculus, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, delebitur anima illa de populo ſuo, quia pactum meum irritum fecit*. Ubi agitur de pacto Circumciſionis, de quo ſuperius eodem capite Scriptura loquitur, & de maſculo adulto qui circumcidi noluerit, & ſic Circumciſionis pactum violaverit. Hæc autem verba (*peribit anima illa de populo*) ſignificant tantum legalem excommunicationem, ſeu ſegregationem a populo, vel ad ſummum mortem temporalem, non vero æternam. Quare textus illius ſenſus eſt: Quicumque maſculus adultus ex poſteris Abrahæ circumciſus non fuerit, non cenſebitur de populo Dei electo, ſed ab eo ſeparabitur, vel etiam punietur morte temporali, quia non ſervat pactum quod feci cum Abrahamo & ejus poſteris, ut omnes circumcidantur.

Porro S. Auguſt. græca lectione mendoſa deceptus, per tò *maſculus* parvulum, per tò *peribit* comminationem pęnæ æternæ; & per tò *pactum*, illud pactum, quod cum Adamo factum eſt de non comedendo fructu arboris ſcientiæ boni & mali, intellexit.

Inſt. 3. Gratiæ promiſſio annexa fuit Circumciſioni: nam Deus dixit Abrahamo, *Statuam pactum meum inter me & te, ut ſim Deus tuus, & ſeminis tui poſt te.*

Reſp. Nego. Nam hæc verba indicant

tan-

tantum temporalem benedictionem, singularem scilicet Dei providentiam, bonorum temporalium copiam, prolis multiplicationem, Chananæorum regionis possessionem. Equidem spirituales quoque promissiones factæ sunt Abrahæ, sed eæ non fuerunt annexæ pacto Circumcisionis.

Inst. 4. S. August. Gregorius Magnus, S. Bernardus, & Innocentius III. cap. *Majores* de Baptismo, docent remissum fuisse peccatum originale per Circumcisionem. Ergo.

Resp. Disting. antecced. Remissum fuisse per Circumcisionem tanquam meram conditionem, sine qua non, & ut erat externa protestatio fidei parentum in Christum venturum, *conc. ant.* ex opere operato: *nego ant.* Illi Patres solum intendunt peccatum originale remissum fuisse per Circumcisionem ut externam & publicam professionem fidei in Christum venturum, & quidem tanquam meram conditionem, sine qua non, non autem ex opere operato & propter aliquam virtutem in illa contentam, neque ex speciali Dei institutione. Quod ut melius intelligatur.

Observa. Ante Baptismi institutionem infantes omnes justificati fuerunt per fidem parentum exterius manifestatam cæremonia aliqua religiosa, cujus electionem & determinationem Deus reliquerat hominibus. Posteri Abraham pro cæremonia illa religiosa fidei suæ in Christum venturum protestativa ad infantium post diem octavam morientium justificationem determinarunt Circumcisionem, ad quam ex Dei præcepto aliunde obligabantur. Et sic masculi Israelitarum, qui post octavum diem moriebantur, a peccato originali liberati fuerunt per Circumcisionem ut conditionem sine qua non, & quatenus præcise erat externa protestatio fidei in Christi venturum illis applicata. Unde ad eorum justificationem instituta non fuit a Deo, sed determinata & electa ab hominibus tanquam externa professio fidei parentum in Christum venturum, qua ut conditione sine qua non delebatur peccatum originale. Femellæ vero & masculi ante diem octavum morientes justificabantur per aliam externam protestationem fidei parentum in Christum venturum, illis parvulis applicatam.

Inst. 5. Iidem Patres comparant Circumcisionem cum Baptismo. Ergo illa justificabat ex opere operato sicut Baptismus.

Resp. Disting. anteced. Comparant quoad veritatem effectus, *conc. ant.* nam peccatum originale vere remittebatur parvulis per Circumcisionem, sicut nunc vere remittitur per Baptismum. Comparant quoad modum producendi effectum, *neg. antec.* Illi Patres solum volunt per Circumcisionem remissum fuisse peccatum originale, quod nunc remittitur per Baptismum, quamvis non eodem modo per illam remitteretur: nam nunc per Baptismum remittitur ex opere operato, vi scilicet actionis externæ Baptismi moventis Deum efficaciter & infallibiliter ad infundendam gratiam sanctificantem remissivam peccatis originalis; per Circumcisionem vero non remittebatur ex opere operato, & quatenus erat talis ritus externus, sed quatenus illa erat externa & publica professio fidei parentum in Christum venturum, non qua Deus moveretur ad condonandum peccatum sed sine qua non condonaret. Professio enim externæ fidei parentum in Christum venturum erat tantum conditio a Deo requisita, ut propter Christi venturi merita gratiam sanctificantem infunderet, & peccatum originale remitteret.

Inst. 6. Circumcisio remittebat peccatum originale, etiamsi facta fuisset a Ministro infideli.

Resp. Nego. Nam ad justificationem requirebatur fides in circumcidente, vel saltem in parentibus Circumcisionem procurantibus: quæ parentum vel Ministri fides applicaretur parvulis per Circumcisionem, ut illius protestationem externam. Quare aliqui Patres dicunt gentes aliquas impias & infideles Circumcisionem usurpasse sine consecutione gratiæ.

Inst. 7. S. Augustinus Circumcisionem cum Baptismo comparat in eo quod Circumcisio facta a Ministro infideli non esset iteranda, sicut nec Baptismus ab Hæretico collatus.

Resp. Solum intendit Circumcisionem absque Ministri fide factam validam fuisse in ordine ad observandum præceptum Circumcisionis, non autem in ordine ad remissionem peccati originalis. Enim vero S. Doctor necessitatem fidei internæ ad justificationem parvulorum satis clare indicat, lib. 2. de Nuptiis & Concupic. cap. 11. his verbis: *Eadem fides mediatoris salvos justos faciebat antiquos, pusillos cum magnis.*

Inst. 8. Non datur medium inter conferre gratiam ex opere operantis, & illam

conferre ex operē operato. Atqui Circumciſio non conferebat parvulis gratiam ex opere operantis, nempe Miniſtri: nam nullus homo purus mereri poteſt alteri primam gratiam. Ergo Circumciſio gratiam conferebat ex opere operato.

Reſp. Nego major. Nam datur conferre gratiam per modum *meræ conditionis* ex mera Dei benignitate, & miſericordiæ providentia propter neçeſſitatem hominum.

Porro conditio non eſt cauſa neque principalis, neque inſtrumentalis; quia cauſa influit in effectum vel phyſice vel moraliter per virtutem aliquam phyſicam vel moralem. Conditio autem non influit per ullam virtutem cum nullam habeat; ſed eſt ſolum aliquid prærequiſitum, ut cauſa per virtutem ſuam agat. Sic approximatio ligni ad ignem non influit in ignem, nec in combuſtionem.

Nota. Iſraelitis adultis non remittebatur peccatum originale ſine aliqua ſuę in Chriſtum venturum fidei profeſſione externa & publica, quæ poterat eſſe Circumciſio: nam externa talis fidei proteſtatio abſolute a Deo ad hunc effectum requirebatur.

Ex dictis collige. Circumciſionem a Deo inſtitutam tantum fuiſſe, tum ad conſignandum peculiarem Dei populum, & ad eum ſpecialiter conſecrandum exterius Deo, ſicque ad conferandam conſecrationem, ſeu ſanctitatem quamdam legalem & externam, conſiſtentem in jure participandi omnibus cæremoniis, aliiſque privilegiis pecculiaribus populi Dei: ex quo Chriſtus, ſecundum carnem oriundus erat: tum etiam ad ſignificandam gratiam per Baptiſmum noſtrum dandam. Ab Iſraelitis vero electam & determinatam fuiſſe, ut eſſet publica & religioſa profeſſio externa fidei in Chriſtum venturum: qua fide per Circumciſionem, manifeſtata ut conditione ſine qua non, remittebatur peccatum originale, ſuppoſita lege & promiſſione Dei etiam in lege naturę facta de remittendo peccato originali parvulis per quodlibet ſignum externum proteſtativum fidei in Chriſtum venturum illis a parentibus applicatum.

ARTICULUS V.

De Charactere ſacramentali.

Nota. CHaracter generatim ſumptus, eſt ſignum aliquod, quo res aliqua notatur, vel ut diſtinguatur ab alia, ſic oves notantur charactere domini ſui, vel ut alteri rei configuretur, ſic S. Franciſcus ſacris Chri ſtigmatibus inſignitus eſt: vel ut certum habeat valorem, ſic metallum notatur ſigillo Principis: vel ut deputetur ad certum ſtatum aut officium, ſic olim milites ſigno aliquo militari notabantur.

Nota. 2. Characterem ſacramentalem, quem nempe Sacramentum imprimit animæ illud ſuſcipientis, negant Lutherani & Calviniſtæ poſt VVicleffum.

Dico 1. Baptiſmus, Confirmatio & Ordo imprimunt characterem. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex traditione Patrum apud Bellarminum & alios. Pro omnibus ſint S. Cyrillus Jeroſol. in Præfatione in Catecheſes, ubi Baptiſmum vocat ſignaculum ſanctum & indelebile, Et S. Aug. tract. 5. in Epiſt. Joann. ubi ait: *Accepit Sacramentum nativitatis homo baptizatus... videat, ſi habet charitatem.. ſi autem non habet, characterem quidem impoſitum habet, ſed deſcerto vagatur*. Idem alibi pluries docet. Huic Traditioni ſcriptæ adde Traditionem moralem: nam hæc doctrina ſemper in Eccleſia tradita eſt: nec oſtendi poteſt tempus quo cœpit, aut auctor a quo cœpit tradi

Ex decreto Eugenii, in Concilio Florentino, ubi approbante Concilio dicitur: *Inter hæc Sacramenta* (novæ legis) *tria ſunt, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo, quæ characterem, id eſt, ſpirituale quoddam ſignum a cæteris diſtinctivum imprimunt in anima indelebile. Unde in eadem perſona non reiterantur. Reliqua vero quatuor characterem non imprimunt, & reiterationem admittunt.*

3. Ex Concil. Trid. ſeſſ. 7. can. 9. *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis, Baptiſmo ſcilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima, hoc eſt, ſignum quoddam ſpirituale & indelebile, unde ea iterari non poſſunt, anathema ſit.*

Ratio a priori eſt Chriſti voluntas & inſtitutio: cujus conveniens ratio hæc a S. Thoma affertur, quia nempe conveniens fuit, ut Sacramenta illa per quæ homo conſtituitur in certo aliquo ſtatu de ſe conſtanti & perpetuo, imprimant characterem, quo homo conſignetur & deputetur ad illum ſtatum. Per illa autem ſola tria Sacramenta homo conſtituitur in aliquo novo ſtatu de ſe perpetuo, & ad illum deputatur. Nam homo per Baptiſmum conſtituitur in ſtatu Chriſtiani, & adſcribitur in familiam Chriſti, fit membrum Eccleſiæ, & capax aliorum Sacramentorum atque aliorum Eccleſiæ bonorum: per Confirma-

firmationem constituitur in statu militum Christi ad pugnandum ex officio contra hostes fidei: per Ordinem constituitur in statu Ministrorum Christi, & potestatem accipit applicandi ejus merita. Cætera vero Sacramenta hominem non constituunt in novo statu de se perpetuo. Nam Eucharistia solum nutrit spiritualiter: Pęnitentia solum sanat & ad vitam spiritualem revocat: Extrema unctio solum tollit peccatorum reliquias, & corroborat in extremo certamine; Matrimonium denique auxilia tribuit ad Matrimonii onera patienter ferenda, & ejus obligationes observandas, nec constituit in statu de se perpetuo, nam mortuo uno conjuge, manet alter ad alium statum liber.

Obj. 1. Character sacramentalis nullibi in Scriptura reperitur. Ergo non datur.

Resp. 1. Nego conseq. Quia præter Scripturam extat Traditio æqualis cum Scriptura auctoritatis, cum æque sit Dei verbum.

Resp. 2. Character ille continetur vel saltem insinuatur his Apostoli verbis, 2. Cor. 1. *Qui unxit nos Deus, qui & signavit nos, & dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris.* Ubi verbum *signavit* charactarem sacramentalem significat, nam aliis vocibus jam significatur gratia sanctificans.

Obj. 2. Patres per characterem intelligunt, vel exterius Sacramentum, vel gratiam.

Resp. Neg. Nam Patres characterem distinguunt tum ab ipso ritu Sacramenti, nam docent eum remanere post susceptum Sacramentum; & eum annumerant inter effectus Sacramenti: tum a gratia, nam asserunt eum manere in peccatore ac desertore, & imponi in statu peccati.

Dico 2. Sola illa tria Sacramenta characterem imprimunt.

Fide constat, & *prob.* 1. ex Traditione & perpetua praxi Ecclesiæ, quæ solorum illorum trium Sacramentorum iterationem semper prohibuit.

2. Ex Conc. Florentino, in Decreto Eugenii citato, ubi id expresse traditur. Ex Conc. Trident. modo citato, idem quamvis non tam expresse, tamen sufficienter definiente, dum exponens Sacramenta quæ characterem imprimunt, sola illa tria recenset, addens idcirco ea iterari non posse. Ergo cum alia quatuor iterari possint, ut fide constat, non imprimunt characterem. Ratio est, quia hæc sola tria Sacramenta hominem constituunt in statu de se perpetuo. Præterea alia causa, cur hæc sola tria iterari non possint, assignari nequit, nisi quia propter gratiam sanctificantem conferunt characterem indelebilem, & sic semel accepta semper manent in aliquo suo effectu, unde frustra iterarentur. Aliæ vero iterari possunt, quia causant tantum gratiam, quæ amitti potest, & sæpe amittitur: unde sæpe contigit, ut illa Sacramenta neque in se, neque in effectu maneant: quare Christus convenientissime voluit ut iterari possent.

Dico 3. Character sacramentalis est signum quoddam spirituale & indelebile, impressum animę, est de fide, nam expresse traditur a Conc. Trident. supra citato.

Hoc autem signum non est purum signum, nam est aptitudo ad aliquid spirituale. Sic character Baptismi est aptitudo ad suscipienda omnia alia Sacramenta. Character Confirmationis est aptitudo ad fidem propugnandam: Character Ordinis est aptitudo ad obeunda sacra ministeria. Quare character sacramentalis est quædam configuratio seu similitudo cum Christo: nam aptitudo illa spiritualis est participatio quædam excellentiæ Christi ut Summi Sacerdotis, vel ducis supremi militiæ christianę. Cum autem homo per characterem sacramentalem speciali quodam modo configuretur & assimiletur Christo, etiam per hunc characterem distinguitur ab omni alio, qui charactere sacramentali caret.

Tres sunt igitur effectus formales characteris sacramentalis, nimirum facere aptum, configurare Christo, & distinguere. Effectus autem formalis est id, quod res aliqua pręstat per meram sui communicationem subjecto, non per ullam actionem productivam a se manentem.

Cæterum character Sacramentalis spectat ad prædicamentum qualitatis, ut docent communiter Theologi cum S. Thoma.

Dico 4. Character Sacramentalis est indelebilis pro tota hac vita. Est de fide. Nam hoc ad minimum definit Conc. Tridentin. & ante illud docuit Florentinum. Et utraque Synodus ex characteris indelebilitate infert Sacramenta illum imprimentia iterari non posse: quod certe male inferretur, si character deleri posset in hac vita.

Imo probabilius est characterem esse etiam indelebilem respectu alterius vitæ & in perpetuum; tum, quia eadem Concilia simpliciter asserunt eum esse indelebilem

tum

rum quia ipse & anima, quæ est ejus subjectum, sunt ex natura sua incorruptibilia, neque enim character contrarium habet per quod destruatur aut exigat destrui. Igitur character post mortem manet, in beatis quidem ad gloriam, in reprobis vero ad ignominiam. Ita docet S. Thomas, 3.p. q. 63. a. 5.ep. 3. his verbis : *post hanc vitam remanet character, & in bonis ad eorum gloriam, & in malis ad eorum ignominiam. Sicut etiam militaris character remanet in militibus post adeptam victoriam, & in his qui vicerunt ad gloriam, & in his qui sunt victi ad pœnam.*

ARTICULUS IX.

De reviviscentia Sacramentorum.

An & quæ Sacramenta cum obice gratiæ suscepta, obice illo postea, remoto, reviviscant ?

Nota 1. Fictio & obex hic sonant idem, & opponuntur dispositioni. Fictio autem seu obex impedire potest vel valorem Sacramenti, si nempe suscipiatur sine dispositione ad ejus valorem requisita, vel solum effectum gratiæ. Agitur hic solum de obice gratiam Sacramenti, non ipsius valorem impediente: Nam certum est sublato obice impediente valorem Sacramenti, non reviviscere Sacramentum; quia Sacramentum nullum fuit: quod autem non fuit non potest reviviscere. Sic v. g. Baptismus collatus adulto carenti voluntate illum suscipiendi nullus est, & semper manet nullus, etiam si intentio, quæ defuit, postea ponatur. Nam quantumcumque postea habeatur, fieri non potest ut Baptimus fuerit valide susceptus, ideoque ut revera fuerit.

Nota 2. Obex solam gratiæ collationem impediens triplex est, nempe negativus, privativus, & contrarius. Obex negativus est inculpabilis carentia dispositionis necessariæ ad gratiam recipiendam. Privativus est culpabilis carentia hujusmodi dispositionis. Contrarius seu positivus est quodlibet aliud peccatum mortale commissum eo instanti quo suscipitur Sacramentum.

Dico 1. Baptismus valide susceptus, sed cum obice gratiæ sanctificantis; eo sublato reviviscit, quoad hunc effectum, id est, producit gratiam sanctificantem, quam in actuali sui susceptione produxisset, in suscipiente, si tunc bene dispositus fuisset. Ita Theologi communius cum Sancto Thoma.

Prob. 1. Ex S. Augustino, qui docet, Baptismum cum fictione seu obice schismatis vel heresis susceptum reviviscere, & redeunti ad unitatem Ecclesiæ valere ad remissionem peccatorum, ideoque ad infusionem gratiæ sanctificantis, sine qua peccata non remittuntur, & operari salutem. Nam, l. 1. de Baptismo, cap. 13. sic ait: *quamvis apud hæreticos vel schismaticos idem sit Baptismus Christi*, (qui apud catholicos) *non tamen ibi operatur remissionem peccatorum propter eamdem discordiæ fœditatem & dissensionis iniquitatem: tunc incipit valere idem Baptismus ad dimittenda peccata, cum ad Ecclesiæ pacem venerint, non ut jam dimissa non retineantur, neque ut ille Baptismus quasi alienus aut alius improbetur, alter tradatur: sed ut idem ipse qui propter discordiam foris operabatur mortem, propter pacem intus operetur salutem.* Idem docet lib. 1. c. 12.

Prob. 2. Ratione. Prima justificatio seu regeneratio spiritualis fieri non potest sine Baptismo in re vel in voto, ut docet Conc. Trid. sess. 6. c. 5. & constat ex illo Joann. c. 3. *nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* At in casu Baptismi valide sed cum obice gratiæ suscepti, regeneratio fieri non potest per novum Baptismum, cum Baptismus valide collatus reiterari nequeat: neque etiam per ejus votum, nam desiderari non potest novus Baptismus, utpote prohibitus. Ergo superest ut remoto obice, regeneratio fiat per Baptismi antea valide suscepti reviviscentiam.

Altera ratio, Quia (ut docet S. Thomas) character Sacramentalis exigit connaturaliter gratiam sanctificantem: nam hæc est necessaria ad digne & meritorie obeunda munera & officia status, ad quem character deputat.

Hinc remoto obice conferuntur etiam gratiæ actuales sacramentales, cum jus ad illas expeditum ex Dei ordinatione, infallibiliter annexum sit gratię habituali per Sacramentum collatæ.

Obj. 1. S. August. loco supra citato, dicit in casu Baptismi cum obice schismatis vel hæresis suscepti, postea per charitatem remitti peccata revertenti ad Ecclesiam.

Resp. Hoc dicit, non ex propria sententia, sed solum ex falsa hypothesi Donatistis permissa, non concessa, nempe quod

Baptis-

Baptiſmus cum obice ſuſceptus, ſtatim remittit peccata: ſic tamen ut dimiſſa redeant ſtatim ratione pravæ diſpoſitionis. In qua hypotheſi peccata primum dimiſſa & ſtatim reverſa, remoto obice non remittuntur per Baptiſmum. Quod autem S. Doctor ſenſerit Baptiſmum ſublato obice operari per ſe & immediate gratiam ſanctificantem, patet ex ejus verbis ſupra laudatis: *tunc incipit valere idem Baptiſmus ad dimittenda peccata .... ſed ut idem ipſe .... intus operetur ſalutem*.

Obj. 2. Baptiſmus ficte ſuſceptus, eſt opus mortuum. Ergo reviviſcere non poteſt.

Reſp. Nego anteced. Nam Baptiſmus ille eſt moraliter actio Chriſti ut principalis miniſtri. At nullum opus Chriſti eſt opus mortuum. Equidem ſuſcipiens ſcienter Baptiſmum cum obice peccavit mortaliter: ſed hoc peccatum eſt quid diſtinctum a Baptiſmo ſuſcepto.

Obj. 3. Baptiſmus non eſt amplius phyſice, cum tollitur obex. Ergo non poteſt cauſare gratiam.

Reſp. Diſting. conſeq. Non poteſt cauſare gratiam phyſice, *conc. conſeq.* moraliter, *nego conſeq.* Baptiſmus valide ſuſceptus cum obice gratiæ, ita phyſice præteriit, ut maneat moraliter & æquivalenter in ordine ad producendum gratiam, ſublato obice, quatenus tam valet ad movendum Deum ad infundendam gratiam quando tollitur obex, quam ſi actu & phyſice exiſteret. Et re ipſa Deus remoto obice infundit gratiam ſanctificantem & remittit peccata propter Baptiſmum valide ſuſceptum, licet phyſice præteritum, perinde ac ſi adhuc phyſice exiſteret: atque ita Baptiſmus phyſice præteritus cauſat gratiam moraliter, movendo ſcilicet Deum ad dandam gratiam qua remittuntur peccata.

Obj. 4. Dici non poteſt quomodo peccata Baptiſmum cum obice gratiæ ſuſceptum conſequentia remittantur cum aliis præcedentibus. Ergo Baptiſmus ille nulla remittit ſublato obice.

Reſp. 1. Nego conſ. Quia multa vera ſunt, quæ tamen clare explicari non poſſunt.

Reſp. 2. Nego anteced. Nam quando per Sacramentum Pœnitentiæ tollitur obex gratiæ, tunc Baptiſmus reviviſcens, & Sacramentum Pœnitentiæ ſimul & tempore & natura producunt gratiam & remiſſionem peccatorum. Nam tunc Baptiſmus & Sacramentum pœnitentiæ ſunt duæ cauſæ partiales, a ſe invicem in operando dependentes, ſimul conſtituentes unam cauſam totalem, productivam gratiæ & remiſſionis peccatorum: ita tamen ut una unam, & altera alteram tantum partem gratiæ totalis producat. Baptiſmus enim producit ſolam partem gratiæ, cui reſpondet remiſſio peccati originalis, & perſonalium ante Baptiſmum commiſſorum, Pœnitentiæ vero Sacramentum ſolam partem gratiæ, cui reſpondet remiſſio peccatorum poſt Baptiſmum commiſſorum. Hæ autem duæ partiales cauſæ unam totalem cauſam conflant: nam cum unum mortale ſine aliis omnibus non remittatur, Baptiſmus non remitteret originale & alia perſonalia peccata poſt ipſum commiſſa, niſi Sacramentum Pœnitentiæ remitteret alia poſt Baptiſmum commiſſa; & viciſſim Sacramentum Pœnitentiæ non remitteret mortalia poſt Baptiſmum commiſſa niſi Baptiſmus remitteret originale & alia perſonalia ante ipſum commiſſa.

At quando extra Sacramentum Pœnitentiæ tollitur obex per contritionem perfectam tunc per gratiam Baptiſmo reſpondentem remittuntur peccata omnia ante illum commiſſa, per gratiam vero contritioni ut includenti votum Sacramenti Pœnitentiæ reſpondentem remittantur alia mortalia poſt Baptiſmum commiſſa.

Inſt. Peccatum fictionis ligat virtutem Baptiſmi, ergo potius tolli debet quam poſſit operari Baptiſmus.

Reſp. Peccatum fictionis cum per Pœnitentiam retractatur, jam non ligat virtutem Baptiſmi. Nam tunc adeſt diſpoſitio quæ ſi in ſuſceptione Baptiſmi adfuiſſet, Baptiſmus gratiam produxiſſet, & quacum proinde jam illam producere poteſt, & producit, non quidem ſolus, ſed ſimul cum Sacramento Pœnitentiæ eam partem gratiæ quam ipſe producere non poteſt, producente.

Dico 2. Confirmatio & Ordo reviviſcunt, ſed gratiam ſuam producunt, ſublato obice, ita communius.

Prob. Quia hæc duo Sacramenta ſicut Baptiſmus imprimunt characterem, qui connaturaliter exigit gratiam ſanctificantem, & conſtituunt hominem in ſtatu de ſe perpetuo, cui multæ obligationes annexæ ſunt. Ac proinde finis & inſtitutio illorum poſtulat, ut conferant gratiam ad illorum ſtatus munera ſancte & digne obeunda, quan-

quando jam non est impedimentum huic gratiæ. Præterea cum iterari non possit, est par ratio de iis ac de Baptismo, ne videlicet qui Sacramenta illa cum obice recipiunt, eorum fructu in perpetuum & irreparabiliter priventur, etiamsi postea obicem removeant.

Dico 3. Probabile est etiam Extremam-unctionem & Matrimonium reviviscere. Quia verisimile est Christum noluisse conjuges toto conjugii tempore quo indigent multis gratiæ auxiliis tum ad hujus status munia christiane obeunda, tum ad onera patienter ferenda; item noluisse infirmos durante eodem morbo seu periculo mortis in quo iterari non potest Extrema-unctio, & tamen indiget multis gratiis in hoc extremo vitæ certamine, ubi periclitatur salus, privari effectu Sacramenti cum obice suscepti, sed voluisse ut effectum illum, quo maxime indigent, recipiant sublato obice.

Dico 4. Pœnitentia & Eucharistia non reviviscunt, etiam sublato obice. Nam 1. respectu Pœnitentiæ obex gratiæ est etiam obex Sacramenti: carentia enim dispositionis requisitæ ad gratiam recipiendam impedit ejus valorem: ac proinde ipsum Sacramentum nullum est. Quod autem nullum fuit, postea reviviscere & operari non potest. 2. Cum Eucharistia sæpissime sumi possit, minime necesse fuit Christum voluisse ut revivisceret. Imo nec id conveniens fuit: nam alioqui homo sceleratissimus, quæ sæpe Eucharistiam sacrilege suscepisset, posset unico instanti maximam gratiam sanctificantem, elicita contritione perfecta, acquirere. Quod multis esset sacrilegiorum occasio.

Quæres, quid requiratur ad obicem removendum, ut Sacramentum reviviscat.

Resp. 1. Si obex fuerit solum inculpabilis omissio dispositionis requisitæ ad gratiam, tollitur ponendo dispositionem illam, & sic Sacramentum reviviscit; modo tamen novus obex non additus sit, mortaliter peccando post susceptum Sacramentum. Nam cum illo casu nihil obsit efficaciæ Sacramenti, præter carentiam dispositionis, sublata hac carentia Sacramentum operabitur sicut ab initio egisset si non fuisset hæc carentia.

Dixi, *modo &c.* Nam si novus obex per peccatum mortale additus est, hic removeri debet per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per contritionem perfectam ejus votum includentem.

Resp. 2. Si obex fuerit culpabilis omissio dispositionis requisitæ, vel quodlibet aliud peccatum mortale in ipsa Sacramenti susceptione admissum, tollitur obex ponendo dispositionem illam omissam, & illud mortale cum aliis postea commissis tollendo per Sacramentum Pœnitentiæ, vel per contritionem perfectam ejus votum includentem.

Porro peccatum mortale impediens effectum Baptismi, censetur committi a baptizato; quia non impeditur effectus Baptismi nisi jam existentis; Baptismus enim operari non potest nisi jam existens, ideoque jam receptus. Quare hoc peccatum remitti debet per Sacramentum Pœnitentiæ in re vel in voto susceptum.

CAPUT IV.

De Ministro Sacramentorum.

ARTICULUS I.

Quinam sint Ministri Sacramentorum?

Nota 1. Duplex est Sacramentorum Minister, nempe primarius & secundarius. Minister primarius & principalis est ille, qui Sacramenta instituit ut ejus nomine fierent, & per cujus solius merita operantur: talis est solus Christus, ut homo. Minister secundarius, de quo solo hic agitur, est ille, qui sub Christo & ejus nomine potest valide conficere Sacramentum: sive est idoneus effector Sacramenti.

Nota 2. Lutherus, in libro de Missa privata, docet etiam Angelos tum bonos tum malos habere potestatem conficiendi Sacramenta. Calvinus vero contendit solos christianos ad ministerium legitime vocatos, hanc potestatem habere, ita ut ne in necessitate quidem feminæ baptizare possint.

Dico 1. Soli homines viatores ratione utentes possunt esse Ministri Sacramentorum secundum legem Dei ordinariam & sine dispensatione Dei.

Prob. Illi soli possunt esse Ministri Sacramentorum, secundum legem Dei ordinariam, quos Christus ad hoc munus designavit: nam nemo ex propria sua auctoritate potest valide agere nomine Christi, & fieri ejus instrumentum. At Christus ad hoc munus designavit solos homines via-

viatores ratione utentes: nam illis solis dicit, Matth. cap. 28. *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Luc. c. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* Joann. cap. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Jac. c. 5. *inducat præsbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, &c.*

Ratio congruentiæ est, quia ipse primarius Sacramentorum Minister homo erat; & illi, quibus administranda sunt, homines sunt.

Hinc 1. Angelus bonus nullum potest efficere Sacramentum nisi de lege extraordinaria, sive ex speciali deputatione & dispensatione Dei. Idem dic de anima separata, non tamen de anima redeunte ad corpus mortale & ad statum viatoris.

2. A fortiori malus Angelus hac potestate caret, cui etiam certum est eam nunquam a Deo concessum iri ex speciali dispensatione. Unde si Diabolus baptizaret, nullus esset Baptismus. Secus, si bonus Angelus baptizaret. Nam id facere ex dispensatione & extraordinaria deputatione Dei: & sic valeret Baptismus. Hoc docet S. Thomas, 3. p. q. 64. art. 7. his verbis; *sicut Deus virtutem suam non alligavit Sacramentis quin possit sine Sacramentis effectum Sacramentorum conferre: ita etiam virtutem suam non alligavit Ecclesiæ Ministris, quin etiam Angelis possit virtutem attribuere ministrandi in Sacramentis. Et quia boni Angeli sunt nuncii veritatis, si aliquod Sacramentale ministerium a bonis Angelis perficeretur, esset ratum habendum: quia haberet constare hoc fieri voluntate divina.*

3. Infantes & perpetuo amentes non possunt valide conficere ullum Sacramentum, cum careant usu rationis, & insuper habere non possint debitam intentionem.

Obj. 1. Membra Diaboli, nempe peccatores, possunt valide conficere Sacramenta: ergo & Diabolus ipse.

Resp. Disting. anteced. Possunt conficere Sacramenta, quatenus sunt Ministri Christi, *conc. ant.* quatenus sunt membro Diaboli, *nego ant. & conseq.* Mali autem homines sunt Ministri Christi, quatenus sunt homines viatores, qui a Christo acceperunt potestatem conficiendi & administrandi Sacramenta.

Obj. 2. Nicephorus, lib. 11. hist. c. 22. scibit S. Amphilochium fuisse ab Angelis rdinatum Episcopum, hancque ordinationem ratam a cæteris Episcopis habitam fuisse. Ergo boni Angeli possunt esse Ministri Sacramentorum.

Resp. Possunt esse, sed ex dispensatione & extraordinaria deputatione Dei, non vero secundum ordinariam Dei legem.

Dico 2. Non omnes & singuli homines viatores & ratione utentes, sunt Ministri omnium Sacramentorum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Concil. Trid. sess. 7. can. 10. *Si quis dixerit, Christianos omnes in verbo & omnibus Sacramentis administrandis habere potestate anathema sit.*

2. Quia re vera Laici non possunt esse Ministri quinque Sacramentorum, scilicet Confirmationis, Eucharistiæ, Pœnitentiæ, Extremæ-unctionis, & Ordinis, ut suis locis probabitur.

Obj. 1. Quilibet homo etiam Laicus potest administrare Baptismum, ergo & cætera Sacramenta.

Resp. Neg. conseq. Quia Christus unum non aliud voluit, eo quod Baptismus sit Sacramentum omnibus & magis necessarium quam cetera. Unde illius Ministrum limitare noluit.

Inst. Matrimonium non est magis necessarium quam cætera Sacramenta, & tamen quilibet homo baptizatus potest illud administrare, nisi aliunde impediatur.

Resp. Specialis est ratio de Matrimonio, quia nempe Christus Matrimonium contractum ad Sacramentum evexit: qui contractus cum a quolibet baptizato fieri possit, nisi aliunde impediatur, ideo hoc Sacramentum a quolibet baptizato ad generandum, habili & ab omnibus impedimentis libero, administrari potest.

Obj. 2. Omnes homines baptizati, sunt Sacerdotes, juxta illud 1. Petri, c. 2. *vos genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta, &c.* Ergo omnes sunt Ministri omnium Sacramentorum.

Resp. Disting. anteced. Omnis sunt Sacerdotes improprie dicti, *conc. ant.* proprie sic stricte dicti, *neg. ant. & conseq.* Ibi Scriptura per regale Sacerdotium intelligit sacerdotium spirituale & metaphoricum, consistens in potestate offerendi Deo sacrificia spiritualia, nempe bona opera, laudes, & preces. At præter hoc Sacerdotium, est aliud proprie dictum, dans potestatem offerendi sacrificium proprie dictum, & ministrandi populis Sacramenta, quod quidem sacerdotium non omnibus Christianis convenit.

ARTICULUS II.

Utrum ad valorem Sacramenti requiratur in Ministro intentio faciendi quod facit Ecclesia?

§. I.

Prænotanda.

I. INtentio hic est voluntas deliberata faciendi aliquid, puta Sacramentum. Triplex autem potest esse in Sacramẽtis conficiendis Ministri intentio ex parte objecti sui. Prima est intentio præcise ponendi ritum externum Sacramenti sive adhibendi materiam & formam quas adhibet Ecclesia. Secunda est intentio faciendi Sacramentum. Tertia est intentio conferendi effectum Sacramenti. Circa quod triplex est sententia.

Prima est Lutheri & Calvini, qui docuerunt ad valorem Sacramenti sufficere intentionem ponendi ipsum ritum seu ipsam actionem externam Sacramenti, etiamsi jocose & irrisorie etiam exterius ponatur; eo quod velint Sacramenta instituta esse duntaxat ad excitandam fidem in suscipientibus, quem effectum habere possunt, quacumque intentione ponatur a Ministro ritus externus.

Secunda est plurium Catholicorum, qui volunt sufficere intentionem ponendi serio ritum externum, prout ponitur exterius in Ecclesia, nec requiri voluntatem faciendi Sacramentum: ita ut conficiatur Sacramentum, etiamsi Minister interius nolit facere Sacramentum, modo non significet exterius se nolle facere Sacramentum, & jocose vel repræsentative agere. Hinc ad valorem Sacramenti exigunt verum externum Ecclesiæ ritum serio exterius poni: in quo differunt a Luthero & Calvino, quibus consentiunt in eo quod putent jocum internum non officere valori Sacramenti. Hæc opinio tribuitur Ambrosio, Catharino & Salmeroni. Sed alii contendunt eos solum negare necessaria esse intentionem ponendi ritum externum sub conceptu explicito Sacramenti, seu intentionem explicitam faciendi Sacramentum: non vero negare necessitatem intentionis faciendi ritum externum; qualis re ipsa ab Ecclesia ponitur, quem ritum Minister vult serio etiam interius celebrare, sine necessitatem intentionis faciendi quod facit Ecclesia, non tamen sub conceptu Sacramenti.

Tertia sententia, quæ est communis inter Catholicos, docet ad valorem Sacramenti requiri intentionem saltem generalem & confusa conficiendi Sacramentum, seu intentionem faciendi id quod Christus instituit, vel facit Ecclesia immediate per ritum illum externum, vel quod intendunt Christiani.

II. Certum est ad valorem Sacramenti non requiri intentionem conferendi effectum Sacramenti. Nam valet Baptismus collatus ab Ethnico ejus effectum ignorante, vel etiam ab Hæretico negante gratiam per illum conferri.

III. Est de fide requiri veram intentionem ponendi serio & non jocose saltem exterius ritum externum, prout ponitur in Ecclesia. Nam 1. Leo X. hunc Lutheri articulum duodecimum inter multos damnavit: *Si sacerdos non serio, sed joco absolveret, si tamen credat pœnitens se esse absolutum, verissime est absolutus.* Per jocum autem intelligitur intentio solum repræsentandi mysterium, non autem faciendi. 2. Ex Concil. Trident. quod sess. 14. cap. 6. declarat pœnitentem non esse vere & coram Deo absolutum, *si nulla illi adsit contritio, aut Sacerdoti animus serio agendi & vere absolvendi desit.* Item sess. 7. can. 11. hoc ad minimum definit.

Ratio a priori est institutio Christi, qui voluit, ut Sacramenta conficerentur ab hominibus ut ministris ejus. Nullus autem agit ut Minister alterius, nisi saltem velit serio facere quod alter voluit fieri nomine suo.

§. II.

Dico. Ad valorem sacramenti requiritur intentio vere faciendi Sacramentum, saltem implicita & generalis, qua minister intendat facere id quod Christus instituit, vel id quod Ecclesia moraliter facit per ritum externum; nec sufficit intentio ponendi exterius duntaxat ritum externum.

Prob. 1. Ex Concilio Florentino, in decreto Eugenii ubi dicitur: *Hæc omnia Sacramenta* (novæ legis) *tribus perficiuntur, videlicet rebus tanquam materia, verbis tanquam forma, & persona Ministri conferentis Sacramentum cum intentione faciendi quod facit Ecclesia: quorum si aliquid desit, non perficitur Sacramentum.* Ergo ex hoc Conc. ad efficiendum Sacramentum requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia, materiam scilicet & formam adhibendo per suos

Ministros. Sed id, quod immediate Ecclesia facit materiam & formam adhibendo per suos Ministros, est Sacramentum. Ergo ex Conc. ad efficiendum Sacramentum, requiritur intentio illud faciendi, quod etiam patet ex paragrapho sequenti, ubi dicit, quemlibet etiam Paganum & Hæreticum valide baptizare, *dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia*. Quibus verbis præter voluntatem ponendi ritum externum, exigit etiam intentionem faciendi quod facit Ecclesia, & hæc duo inter se distinguit. Ergo intendere facere quod facit Ecclesia, non est præcise velle ponere ritum externum, sed est velle illum ponere ut religiosum & sacramentalem, seu ut signum institutum ad significandam & efficiendam gratiam.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. sess. 7. can. 11, *Si quis dixerit in Ministris, dum Sacramenta conficiunt & conferunt, non requiri intentionem saltem faciendi quod facit Ecclesia, anathema sit*. At Ecclesia per suos Ministros facit Sacramentum, & non solum ponit ritum externum. Ergo requiritur intentio faciendi Sacramentum. Item Concilium per intentionem faciendi quod facit Ecclesia, intelligit quod facit Ecclesia immediate nomine & auctoritate Christi, ideoque intelligit quod facit Ecclesia per potestatem ministerialem acceptam a Christo. Atqui Ecclesia per potestatem ministerialem acceptam a Christo facit significationem & efficaciam sacramentalem, sicut per potentiam naturalem facit ritum externum. Ergo cum Concil. Trid. definit requiri intentionem faciendi quod facit Ecclesia, intelligit requiri intentionem faciendi significationem & efficaciam sacramentalem, seu ritum externum, ut Sacramentum, intentionem, inquam, saltem implicitam & confusam.

Præterea Conc. Trid. sess. 14. c. 6. declarat penitentem non esse vere & coram Deo absolutum, *si Sacerdoti animus serio agendi & vere absolvendi desit*. Ergo ad validam absolutionem præter intentionem ponendi serio ritum externum seu proferendi verba absolutionis, requirit intentionem vere absolvendi, nam hæc duo manifeste distinguit & exigit. Intentio autem vere absolvendi est intentio vere conferendi Sacramentum pœnitentiæ: nam vere absolvere & conferre Sacramentum Pœnitentiæ sunt unum & idem. At eadem est ratio de omnibus aliis Sacramentis. Ergo in omnibus Sacramentis requiritur intentio faciendi Sacramentum.

Quare Suarez, tom. 3. in 3. p. S. Thomæ, q. 64. disp. 13. sect. 2. sic ait: *Existimo contrariam sententiam non posse jam* (post definitionem Concilii Trid. (*tuto defendi, nec sine errore*.

Dices. Conc. Trid. hoc loco agit de joco externo & manifesto.

Resp. Loquitur generatim de omni joco cadente in substantiam Sacramenti, sive interno, sive externo, quia uterque debitam intentionem excludit: ac proinde utrique opponit *to serio*.

Prob. 3. Ex decreto Summi Pontificis Alexandri VIII. quo damnatur hæc propositio: *Valet Baptismus collatus a Ministro, qui omnem ritum externum, formamq; baptizandi observat, intus vero in corde suo apud se resolvit: non intendo facere quod facit Ecclesia*. Ergo sine nullitate Sacramenti non potest excludi intentio interna faciendi quod facit Ecclesia, quamvis ponatur omnis ritus externus. At si ad valorem Sacramenti præter positionem omnis ritus externi non requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia, hæc intentio potest positive excludi sine nullitate Sacramenti: nam exclusio ejus quod requiritur ad valorem Sacramenti, non potest illud irritare, cum valeat Sacramentum sine positione & cum exclusione eorum quæ ad ejus valorem non requiruntur. Ergo ad valorem Sacramenti Baptismi, ideoq; aliorum omnium, præter positionem omnis ritus externi requiritur intentio faciendi quod facit Ecclesia. Atqui per intentionem illam faciendi quod facit Ecclesia intelligitur intentio vere faciendi Sacramentum: nam non intelligitur intẽtio ponendi ritũ externũ, cum in propositione damnata jam supponatur hæc intentio, siquidem agitur de Ministro, *qui omnem ritum externum, formamque Baptismi observat*, proindeque voluntatem habet observandi omnem ritum externum, alioqui eum non observaret.

Prob. 4. Ratione. Quia Christus Sacramentorum Ministros instituit, non ut meros nuncios deferentes voluntatem domini, sed ut veros Ministros, dispensatores & œconomos, qui libere utantur potestate ministeriali sibi data: *Sic nos existimet homo ut Ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, ait Apostolus, 1. Cor. cap. 4. Atqui Minister non utitur libere potestate ministeriali, nisi velit ea uti; & non vult

ea uti, nisi cum vult per eam producere effectum sibi propriam, nempe Sacramentum, quod est effectus proprius potestatis ministerialis circa Sacramenta: sicut nemo vult uti potestate naturali, nisi cum vult per illam perducere effectum nisi proprium. Ergo, &c.

Præterea confectio Sacramenti est actio moralis sacramentalis. Nam Christus sic instituit Sacramenta, ut procedant ex potestate data Ministris tanquam actiones eorum morales, ita ut dicantur vere remittere peccata, abluere, consecrare, ordinare, &c. ut Joan. c. 10. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Et Luc. 22. *hoc facite in meam commemorationem, &c.* Actio autem moralis sacramentalis debet esse intenta ut talis.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 1. Antiqui Patres non judicarunt ad valorem Baptismi requiri intentionem illam quam requirimus: nam ratum habuerant Baptismum ab Atheis & Ethnicis collatum; nec inquisierunt num Minister intentionem veram habuisset. Ergo non requiritur talis intentio.

Resp. Neg. antec. Ad probationem dico, Patres judicasse Baptismum ab Atheis & Ethnicis, materiam ac formam debitam servantibus; collatum valere, quia putarunt illos habuisse intentionem saltem confusam & generalem faciendi quod facit Ecclesia, volendo facere quod faciunt Christiani; quam intentionem, non obstante infidelitate, facile habere poterant. Patres autem non inquisierunt an Minister veram intentionem habuisset, quia Ecclesia non judicat de internis, & nisi contrarium evidenter appareat, præsumi semper debet intentio debita in Ministro, qui nullum joci vel irrisionis signum præbet, cum facillime hæc intentio haberi possit, & sine ulla utilitate omittetur.

Obj. 2. Ex S. Chrysostomo, hom. 85. in Joan. Sacerdos in Sacramentorum administratione non præbet nisi manum & linguam.

Resp. Ubi sic loquitur: *Pater, & Filius, & Spiritus-sanctus omnia facit: Sacerdos linguam & manus præbet*. Præbet autem utrumque humano modo, & ut Minister Christi utens potestate ministeriali, ideoque cum intentione faciendi Sacramentum, seu id quod Christus instituit.

Porro ibi Sanctus Doctor solum significare vult totum effectum Baptismi, nempe gratiam & characterem a solo Deo physice produci: hominem vero nihil operari physice, nisi Sacramentum, proindeque modo illud faciat, non posse tua malitia impedire ejus effectum.

Inst. Sanctus Chrysostomus ibidem dicit justum non esse propter alterius malitiam, ad salutem nostram accedens offendi.

Resp. Per malitiam intelligit meram improbitatem, quæ in multis reperitur, & cujus carentia, si ad valorem Sacramentorum requireretur, ea sæpe irrita forent cum multorum damno. At non loquitur de malitia, qua præcise excluderetur intentio faciendi Sacramentum, quæ est diabolica & nullius utilitatis, ideoque aut nunquam aut fere nunquam reperitur.

Obj. 3. Alexander Alexandriæ Patriarcha ratum habuit Baptismum ab Athanasio puero, jocose aliis pueris collatum. Ergo a fortiori valet Baptismus serio exterius collatus sine intentione, &c.

Resp. Si vera est hæc historia, ideo ratus habitus fuit Baptismus ab Athanasio aliis pueris in ludo collatus, quia ipse existimabatur in ludo vere & serio intendere baptizare, & Sacramentum conferre: ita ut jocus non esset motivum intrinsecum, sed duntaxat impulsivum peragendi cæremoniam externam, & solum vera collatio Baptismi ordinaretur ad aliquam animi oblectationem. Quam quidem intentionem suam Athanasius ostenderat in eo quod solos Cathecumenos, exploratis prius per varia interrogationes eorum dispositionibus, baptizaret cum omnibus cæremonii in Baptismo adhiberi solitis, ut testatur Sozomenus, l. 2. c. 17. & vero pueri etiam in ludis suis interdum serio faciunt, quæ a majoribus fieri vident.

Inst. Athanasius oblectationem animi sibi in Baptismo conferendo pro fine proponebat.

Resp. Hoc non officit intentioni debitæ. Nam quis serio & vere potest velle Sacramentum conficere, ut animum recreet. Sacramentum autem serio & cum intentione collatum valet, quamvis propter ludum & recreationem fiat: quemadmodum valet Sacramentum serio & cum intentione illud faciendi collatum, licet fiat propter pecuniæ lucrum. Porro Athanasius ritum externum Baptismi non repræsentative nec jocose, sed vere ac serio celebravit: ita

ita ut jocus seu potius recreatio fuerit solum finis extrinsecus seu motivum impulsivum Sacramenti serio collati.

Obj. 4. Baptismus mimice collatus valet, ut patet in Genesio Martyre, qui cum in theatro coram Diocleciano mimum ageret, per Baptismum mimice collatum sanctificatus est.

Resp. 1. Si re revera mimice baptizatus fuit non valuit Baptismus sic collatus, sed Genesius postea sanctificatus fuit per Baptismum sanguinis seu martyrium, vel etiam per Baptismum flaminis, seu per contritionem perfectam cum voto Baptismi aquae.

Resp. 2. Genesius non mimice & jlocaliter sed serio baptizatus fuit, non a mimo, sed a Sacerdote, cum vera intentione faciendi Sacramentum, ut patet ex ejus martyrii actis apud Ruinardum, ubi dicitur: *Quadam die, cum vellet (Genesis) Diocletiano Imperatori ludum exhibere de mysterii christianae observantiae .... & in medio theatri quasi agrotus decumbens, se posceret baptizari, mimum in haec verba proposuit: Eja nostri, gravem me sentio... Evocato autem Presbytero & Exorcista repente, Deo inspirante, credidit. Nam illi juxta lectum ipsius cum resedissent, dicunt ei: Quid ad nos misisti, filiole? Genesius jam non simulate ac ficte sed ex puro corde respondit: Quod accipere cupio gratiam Christi..cumque Sacramentorum mysteria complessent, & indutus albis vestibus esset, &c.*

Obj. 5. S. August. l. 7. de Baptismo, c. 53. non audet affirmare invalidum esse Baptismum mimice & jocalariter collatum.

Resp. Ideo de hoc dubitavit, quia in nullo Concilio id definitum fuerat, ut ibidem expresse testatur. Nunc autem res in Concilio generali Trident. definita est. Unde Sanctus Doctor nunc de re non dubitaret, cum habeamus oraculum quod expectabat, nempe definitionem Concilii generalis. *Sed nobis tutum est* (inquit ibidem) *in ea non progredi aliqua temeritate sententiae, quae nullo in Catholico regionali Concilio coepta, nullo plenario terminata sunt: id autem fiducia securae mentis asserere, quod in gubernatione Domini Dei nostri & Salvatoris Jesu Christi, universalis Ecclesiae consensione roboratum est.*

Inst. Sanctus Augustinus ibidem asserit Baptismum fallaciter seu animo simulandi datum valere.

Resp. Sic haec asserit, ut definitionem Concilii, quam nunc habemus expectaret, eique jam tum se submitteret. Ideoque censeri debet nobis consentire.

Obj. 6. Nicolaus Papa I. ad consulta Bulgarorum, an baptizati a Judaeo essent rebaptizandi respondet non esse rebaptizandos, si in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti baptizati essent, nulla facta mentione intentionis.

Resp. Non fecit mentionem intentionis, quia eam supponit, & ordinarie adest.

Obj. 7. Innocent. IV. in lib. 3. Decret. c. 2. dicit Baptismum esse ratum, *licet Minister gerat in mente non facere quod facit Ecclesia.*

Resp. Per haec verba (*quod facit Ecclesia*) intelligit, non ipsum Sacramentum, sed effectum Sacramenti, ut patet ex his verbis quae subjicit: *dummodo intendant baptizare.* Igitur solum vult validum esse Baptismum, etiamsi Minister nolit effectum Sacramenti conferre, & sufficere quod Sacramentum facere intendat.

Obj. 8. S. Thomas, 3. p. q. 64. art. 8. ad 2. improbat opinionem, quae requirit intentionem mentalem, & addit: *In verbis quae profert (Minister) exprimitur intentio Ecclesiae, quae sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exterius exprimatur ex parte Ministri, vel recipientis Sacramentum.*

Resp. Doctor solum vult ad perfectionem Sacramenti non requiri in Ministro explicitam & directam intentionem faciendi Sacramentum, sed sufficere implicitam & indirectam, qualem supponit esse in Ministro de quo agitur. Nam agitur de Ministro, qui ritum externum ponit in persona Ecclesiae, ideoque de Ministro qui ritum externum Sacramenti ponit ut Minister seu ut instrumentum Ecclesiae. At in doctrina S. Thomae non potest Minister agere, ut instrumentum Ecclesiae, nisi habeat intentionem saltem implicitam & indirectam faciendi Sacramentum, ut patet ex resp. ad 1. ejusdem art. ubi ait: *Sed instrumentum animatum, sicut est Minister, non solum movetur, sed etiam quodam modo movet se ipsum ... & ideo requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere quod facit Christus & Ecclesia.* Quare prima opinio, quam S. Thomas rejicit, ab eo intelligitur de intentione mentali explicita & directa, & eam rejiciendo ut necessariam, requirit tantum aliam implicitam & indirectam. Et vero alioqui Sanctus Doctor secum ipse manifeste pugnaret, cum sententiam nostram aperte doceat, loco citato, &

art. 10. ubi ait: *Intentio Ministri potest perverti dupliciter. Uno modo respectu ipsius Sacramenti, puta cum aliquis non intendit Sacramentum conferre, sed derisorie aliquid agere, & talis perversitas tollit veritatem Sacramenti, præcipue quando suam intentionem exterius manifestat.* Idem docet, art. 9.

Nota. Veteres Patres nihil expresse scripserunt de necessitate intentionis, de qua agitur, quia nulla fuit tunc temporis ea de re controversia, & eam semper adesse supponebant, cum facillimum sit eam habere, & sine ulla utilitate omitteretur.

§. IV.

Solvuntur objectiones petitæ a ratione.

Obj. 1. Episcopi antequam Ordines conferant, declarant se nolle ordinare excommunicatos, aut carentes vero titulo, vel facultate suorum Superiorum; & tamen si qui sint occulte tales, ordinantur valide. Ergo ad valorem Sacramenti non requiritur intentio illud faciendi.

Resp. Nego antec. Nam Episcopus hoc non declarat, sed sub excommunicationis pœne præcipit & mandat, ne quis hujusmodi ad suscipiendos Ordines accedere audeat, ut patet ex Pontificali Romano. Præterea nemo hujusmodi ordinaretur valide, si Episcopus singulos ordinans haberet voluntatem illam generalem tales non ordinandi. At si habuisset, non perseverat in illa; sed relicta illa generali voluntate, aliam in singulorum ordinationem assumit, qua singulos intendit absolute ordinare, & re ipsa ordinat absolute. Unde omnes valide ordinantur, quamvis qui sic sunt impediti, ipso jure ab Ordinis suscepti exercitio suspensi sunt.

Obj. 2. Baptismus Lutheranorum est validus, & tamen Lutherani carent intentione a nobis requisita, cum illam ut inutilem rejiciant. Ergo non requiritur, &c.

Resp. Nego 2. p. anteced. Nam Lutherani cum baptizant, habent saltem implicitam & confusam intentionem faciendi Sacramentum. Volunt enim Baptismum conferre eo modo quo conferri debet ex Christi institutione: imo expresse intendunt facere simpliciter quod Christus instituit, & facit vera Ecclesia Christi, quam putant esse Lutheranam, & sic habent confusam & generalem intensionem faciendi verum Sacramentum, quamvis errent circa naturam & efficaciam Sacramentorum. Et vero Lutherani docent etiam Baptismum mimice collatum valere; num idcirco mimice baptizant?

Obj. 3. Sacerdos hostiam consecratam distribuens, confert Sacramentum, etiam si nolit positive conferre. Ergo idem est de consecrante.

Resp. Neg. conseq. Ratio disparitatis est, quia Sacerdos in distributione Eucharistiæ non conficit Sacramentum, nec quidquam de novo producit, sed præcise distribuit id quod jam factum est. Unde in tali actione se habet instar famuli, qui donum aliquod domini sui alteri deferret. At Sacerdos in Eucharistiæ confectione aliquid de novo producit, & facit Sacramentum nomine Christi, ad quod requiritur intentio faciendi quod Christus ut causa principalis instituit.

Obj. 4. Si intentio faciendi Sacramentum esset necessaria ad ejus valorem, intentio Ministri se ipsam haberet pro objecto. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Se ipsam haberet pro objecto confuse *conc. sequel. maj.* distincte, *nego sequel. maj.* Intentio faciendi Sacramentum habet pro objecto distincte ipsum Sacramentum, confuse vero ea quæ requiruntur ad valorem Sacramenti, inter quæ reperitur intentio faciendi Sacramentum. Sed in hoc nihil est absurdi, & idem in multis aliis accidit. Sed intentio faciendi contractum validum habet se ipsam pro objecto confuse.

Obj. 5. Si valor Sacramenti pendet ab intentione Ministri, nemo poterit esse certus de ejus valore.

Resp. Certitudo moralis sufficiens ad pacandum animum, adest hoc ipso, quod omnia exterius debita facta sunt. Nam tunc non est causa suspicandi defuisse debitam intentionem, cum hæc possit facillime haberi, & ejus carentia non possit prodesse Ministro: vix enim contingere potest, & certe rarissime contingit, ut eo malitiæ deveniat Minister, ut velit alterum perire ob defectum sibi nullatenus utilem. Quod autem numquam aut fere numquam accidit, moralem certitudinem impedire non potest.

Obj. 6. Atheus non potest habere intentionem gerendi se tanquam Ministrum Ecclesiæ: nam judicat Ecclesiam Christi esse cœtum chimericum & impossibilem. Ergo non posset valide baptizare, si requiritur intentio, &c.

Resp. Neg. anteced. & ejus probationem. Nam Atheus non potest judicare Ecclesiam esse cœtum chimericum, cum eam suis conspiciat oculis. Judicat quidem illam Ecclesiam quam videt, & quæ se a Christo homine-Deo institutam esse dicit, non habet Christum Deum authorem. Sed ut ille Atheus intentionem requisitam ad valorem Sacramenti habeat, sufficit quod ritum externum Sacramenti celebrando intendat saltem implicite facere quod per ritum illum facit societas, quæ christiana dicitur, *licet æstimet id nihil esse*, ut loquitur S. Thomas.

Inst. 1. Atheus ignorat quid sit Sacramentum. Ergo non potest habere intentionem illud faciendi.

Resp. Potest eam habere implicite & confuse, volendo facere quod facit cœtus Christianorum. Cum autem Atheus aut Hæreticus materiam & formam debitas observat, nulla est justa ratio dubitandi de debita intentione, cum eam facile habere possit.

Inst. 2. Atheus non potest velle agere nomine Dei, quem negat. Ergo non potest habere intentionem, &c.

Resp. Quamvis Atheus non possit velle explicite & directe agere nomine Dei: cum judicet nullum esse Deum, tamen potest hoc velle implicite & indirecte. Nam hoc ipso quod qui se gerit tanquam Ministrum Ecclesiæ, agit nomine & auctoritate Ecclesiæ; & hoc ipso quod agit nomine & auctoritate Ecclesiæ, agit nomine & auctoritate Dei. Unde non potest quis velle se gerere tanquam Ministrum Ecclesiæ, quin hoc ipse implicite velit agere nomine & auctoritate Dei. Atqui potest Atheus velle sincere gerere se tanquam Ministrum Ecclesiæ seu societatis quæ se Christianam dicit: ergo potest implicite velle agere nomine & auctoritate Dei.

Obj. 7. Si ad valorem Sacramentorum requiritur intentio mentalis, posset fieri, ut pauci, imo nulli essent Sacerdotes & Episcopi, ideoque ut pareat Ecclesiæ, quæ ex Clero & populo essentialiter constat. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam Christus secundum promissiones suas, semper ita Ecclesiæ suæ provisurus est, ut semper Episcopi & Sacerdotes, qui in ea tales existimabuntur, sint saltem maxima ex parte veri Episcopi & Sacerdotes. Quare repugnat quælibet suppositio in contrarium, cum repugnet promissionibus Christi, & ejus providentiæ erga suam Ecclesiam. Hoc autem verum est non solum pro universali Ecclesia, sed etiam pro notabili parte universalis Ecclesiæ, imo & pro particulari Ecclesia, Ecclesiæ Romanæ perfecte unita & subjecta, saltem ad diuturnum tempus.

Obj. 8. Perpetuæ Ecclesiæ visibilitas non potest a nobis sufficienter demonstrari, cum in nostra sententia nil certi de Ministrorum consecratione haberi possit.

Resp. Nego. Nam legitima Ministrorum consecratio saltem maxima ex parte, omnino certa est, utpote nixa promissionibus Christi Ecclesiæ factis.

Obj. 9. Ministri Sacramentorum se habent sicut Reip. Legati in negotiis, quæ ejus nomine gerunt. At acta a Reip. Ministris valent, quamvis careant intentione mentali agendi illius nomine. Ergo etiam Sacramenta valent, quamvis fiant sine intentione mentali.

Resp. Ecclesiæ Ministri in Sacramentorum confectione se habent ut Reip. Legati & Ministri, non qui ut *meri Nuntii* deferunt tantum ejus mandata, sed qui habent verem potestatem ejus nomine, suo tamen judicio & arbitrio negotium tractandi & perficiendi, & in quibus requiritur vera intentio rem transigendi.

Obj. 10. Ad valorem Sacramenti nulla requiritur intentio. Ergo multo minus requiritur intentio faciendi Sacramentum.

Resp Neg. anteced. Nam 1. Christus Ministros Sacramentorum instituit homines ratione utentes, ut nempe humano modo agerent, id est, ex intentione & electione, non casu. Igitur Christus voluit, ut actio per quam Sacramentum conficitur, esset actio humana, moralis, ac libera, ideoque fieret ex intentione. 2. Alioqui ebrius, vel amens, aut dormiens Sacramentum conficere posset: quod nemo sanæ mentis dixerit. Hinc S. Cornelius Papa declaravit irritam esse ordinationem Novatiani hæretici, eo quod ordinatus fuisset ab Episcopis ebriis, qui manuum impositione Episcopatum ei conferre tentaverant, ut constat ex Eusebio, lib. 5. hist. c. 43. qui Cornelii Epistolam refert.

Inst. 1. Sacramenta sunt signa gratiæ. At signa gratiæ significant independenter ab intentione ejus, a quo applicantur, ut patet in vocibus. Ergo.

Resp. Sacramenta sunt gratiæ signa practica, non speculativa signa; speculativa sunt

ea,

ea, quæ præcise aliquid significant, non efficiunt. Practica sunt ea, quæ efficiunt id quod significant. Hæc autem signa non habent vim significandi & efficiendi, nisi dependenter ab intentione ejus, qui illis utitur, & habet potestatem efficiendi quod per ea significatur. Sic si dicerem tibi sine intentione donandi, sed ore tenus, ostendendo meum librum: *hic est liber tuus*: liber non fieret tuus ob carentiam intentionis transferendi illius dominium.

Inst. 2. Medicamenta operantur independenter ab intentione ea applicantis.

Resp. Hoc verum est de medicamentis physicis, quia vim habent ex natura sua. At falsum est de medicamentis moralibus, quæ consistunt in actione humana, qualia sunt Sacramenta; quia non existunt, nec vim habent nisi dependenter a voluntate instituentis. Christus autem Sacramentorum Institutor noluit, ut ea essent & operantur nisi dependenter ab intentione Ministri.

Inst. 3 Minister Sacramentorum est Minister Christi. At non requiritur intentio instrumenti, sufficit enim intentio causæ principalis. Ergo non requiritur intentio Ministri, &c.

Resp. Presbyter Sacramentorum est instrumentum Christi, non physicum & inanime, sed morale, ac liberum, quod seipsum movere debet ut agat: *Et ideo* (inquit S. Thomas) *requiritur ejus intentio, qua se subjiciat principali agenti, ut scilicet intendat facere quod facit Christus & Ecclesia.*

Inst. 4. Verba Sacramentorum ex Christi institutione habent vim operandi gratiam. Ergo modo proferarentur quamvis sine intentione, gratiam causant.

Resp. Verba Sacramentorum non habent vim conferendi gratiam nisi dependenter ab intentione Ministri.

Inst. 5. Materia & forma sunt partes essentiales Sacramenti, modo inter se uniantur, faciunt Sacramentum.

Resp. Materia & forma non sunt partes essentiales Sacramenti, nisi cum ex debita intentione adhibentur & inter se uniuntur, quia alioqui non ponuntur secundum institutionem Christi.

Observa. Ad valorem Sacramenti non requiritur expressa & distincta intentio faciendi Sacramentum sub proprio conceptu Sacramenti, sed sufficit implicita & confusa, qua quis intendat facere quod facit Ecclesia Christiana, aut quod Christiani faciunt, aut quod vidit Parochum facere. Nam valet Baptismus a rudibus & infidelibus rationem & efficaciam Sacramenti Baptismi ignorantibus collatus, modo intendant facere quod faciunt Christiani, cum ritum externum Baptismi celebrant.

ARTICULUS III.

Utrum ad valorem Sacramenti requiratur intentio actualis?

Nota. Intentio seu volitio faciendi Sacramentum quadruplex distinguitur nimirum actualis, virtualis, habitualis, & interpretativa.

Intentio actualis est ea, qua quis dum conficit Sacramentum, actu cogitat de Sacramento, & simul vult illud conficere.

Intentio virtualis est volitio faciendi Sacramentum præterita, vi cujus fit Sacramentum mediante una vel multiplici actione ad illud ordinata, & manente ab illa volitione. Dicitur virtualis, quia ex virtute illius licet præteritæ fit Sacramentum, seu habet virtutem intentionis actualis quoad confectionem Sacramenti: talis est intentio in Sacerdote, qui ex voluntate actuali consecrandi induit se vestibus sacris Missam inchoat, sed paulo post distrahitur, prosequitur tamen Missam, & consecrat cum distractione.

Intentio habitualis est intentio mere præterita, non retractata, quæ jam neque in se, neque in sua virtute vel aliquo effectu a se relicto existit. Vel est habitus ex pluribus confectionibus Sacramentorum acquisitus, tribuens voluntati facilitatem & propensionem ad similes actus in posterum exercendos: sive est inclinatio & facilitas nata ex tali habitu.

Intentio interpretativa est ea, qua quis aliquid vult tantum in causa: sic qui inebriat se prævidens, aut prævidere debens se obscæna verba in ebrietate prolaturum, vult interpretative illorum prolationem. Vel est ea, quæ nec est, nec fuit, sed esset si ejus objectum proponeretur voluntati: unde est solum dispositio voluntatis ad intentionem eliciendam, si hæc proponeretur. Et sic explicata non differt ab intentione præsumpta, quæ non est intentio, sed solum intentionis præsumptio: sive non est intentio quæ existat, sed quæ existeret si res proponeretur.

Dico. 1. Ad valorem Sacramenti non sufficit intentio habitualis. Ita communiter...

Prob.

Prob. Quia 1. habitualis intentio non influit in actionem sacramentalem, nec hæc vi illius ponitur: ac proinde talis intentio se habet ad affectionem Sacramenti perinde ac si non esset. Ad valorem autem Sacramenti requiritur intentio libera, quæ sit principium confectionis Sacramenti, & qua potestas ministerialis ad usum applicatur. Nam secundum institutionem Christi ad effectionem Sacramenti necesse est, ut actio sacramentalis sit actio humana, & humano modo exerceatur potestas ministerialis.

2. Alioqui Sacramentum confici posset ab amente, ebrio, vel dormiente, cum intentio habitualis possit in illis esse.

Obj. 1. S. Thomas, 3. p. q. 64. a. 1. ad 3. docet intentionem habitualem sufficere.

Resp. Nomine intentionis habitualis intelligit id, quod nunc per intentionem virtualem intelligunt Theologi, ut patet ex his ejus verbis: *Licet* (de quo fit objectio,) *qui aliud cogitat, non habeat actualem intentione, habet tamen intentionem habitualem, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti puta cum Sacerdos accedens ad baptizandum, intendit facere circa baptizandum quod facit Ecclesia, unde postea in ipso exercitio actus cogitatio ejus ad alia rapiatur, ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum. Quamvis studiose curare debeat Sacramenti Minister, ut & etiam actualem intentionem adhibeat: Sed hoc non est totaliter positum in hominis potestate: quia præter intentionem, cum homo vult multum intendere, incipit alia cogitare.*

Obj. 2. Intentio habitualis sufficit ad Sacramentum valide recipiendum, ut patet in ebrio, & amente, qui valide baptizatur si antea habuit intentionem recipiendi Baptismum, nec eam revocavit. Ergo eadem sufficit ad illud conficiendum.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia ad valorem Sacramenti plus requiritur ex parte Ministri quam ex parte suscipientis. Nā Minister est causa efficiens instrumentalis Sacramenti; suscipiens vero est illius subjectū. Plus autem requiritur ad agendum & producendum quam ad patiendum seu recipiendū.

Obj. 3. Matrimonium per procuratores contractum valet, etiamsi, dum contrahitur, conjuges dormiant. Sed tunc conjuges non habent nisi intentionem habitualem. Ergo cum hac intentione valet Sacramentum.

Resp. Conjuges, qui per procuratores matrimonium contrahunt, non sunt causa proxima & immediata Sacramenti sicut nec contractus: unde in illis sufficit intentio habitualis. At præter habitualem conjugum intentionem, in procuratoribus qui eorum nomine contrahunt, requiritur intentio saltem virtualis contrahendi, quia sunt proxima & immediata causa contractus, proindeque Sacramenti. Igitur Matrimonium contrahitur per virtualem intentionem procuratoris, qui contrahentis vices gerit, & cum eo unam moraliter quod hoc personam constituit.

Obj. 4. Intentio habitualis sufficit ad applicandum alicui Sacrificium Missæ. Ergo sufficit etiam ad Sacrificium & Sacramentum efficiendum.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia intentio applicandi Sacrificium est collatio fructus Sacrificii, seu juris ad fructum illum percipiendum; & possum hodie donare, quod cras erit in mea potestate. Donatio autem rei habendæ valet quamdiu non retractatur: nam tamdiu perseverat moraliter, unde suo tempore habebit effectum. At intentio faciendi Sacrificium est causa efficiens Sacrificii & Sacramenti: causa autem ut producat effectum, debet existere saltem virtualiter.

Dico 2. Ad valorem Sacramenti non sufficit intentio interpretativa.

Prob. Quia intentio interpretativa non est proprie intentio, sed dumtaxat intentionis præsumptio: sive non est intentio quæ existat aut extiterit, sed quæ esset si res proponeretur. At intentio, quæ non est actu nec virtualiter, nihil efficit, nec agentem applicat ad actionem. Quare non potest esse principium actionis moralis & humanæ, quæ tum fiat, quale est Sacramentum. Præterea nullus effectus potest esse nisi a causa, quæ existat saltem virtualiter.

Dico 3. Quamvis Minister teneatur diligenter curare, ut habeat intentionem actualem, ob reverentiam Sarامenti quæ illam exigit, hæc tamen ad valorem Sacramenti non est necessaria; sed sufficit intentio virtualis. Ita communiter Theologi cum S. Thoma loco citato.

Prob. 1. Ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ Sacramenta ex intentione virtuali collata approbat.

2. Si intentio actualis necessaria esset ad valorem Sacramenti, Sacramenta sæpissime forent irrita propter instabilitatem imaginatio-

tionis, & frequentes animi evagationes, & quidem plerumque naturaliter inevitabiles. Non est autem credibile, Christum sic instituisse Sacramenta, ut sæpissime essent irrita defectu intentionis, quæ sæpissime non est in potestate hominis.

3. Quia intentio virtualis sufficit ad ponendum valide actum moralem & humanum, ut patet in contractibus, aliisque similibus.

Obj. Si Sacerdos inchoato sacro ex intentione actuali, incidat in amentiam, & postea virtute ejusdem intentionis proferat verba consecrationis, non conficit Sacramentum & tamen hæc intentio erit virtualis, non perseverabit virtualiter. Ergo non sufficit &c.

Resp. Hæc intentio in hoc casu non est virtualis, nec perseverabit virtualiter moraliter, sed solum physice. Nam talis Sacerdos non solum non est tunc liber, sed etiam incapax libertatis & actus moralis, qualis est actio Sacramentalis, unde non potest agere humano modo, nec actum humanum ac moralem exercere.

ARTICULUS IV.

Utrum ad valorem Sacramenti requirantur de Ministro fides & sanctitas?

Nota. Initio sæculi tertii Agrippinus Carthaginensis Episcopus docuit Baptismum ab hæreticis & schismaticis collatum, nullum esse, ideoque rebaptizandos esse, qui ab illis baptizati fuissent. Hunc errorem secuti sunt S. Cyprianus Agrippini successor, Firmilianus Cæsariensis Episcopus, & multi alii Orientales & Africani Episcopi. Eumdem errorem pertinaciter propugnarunt Donatistæ, etiam post definitionem Concilii Nicæni primi. Et aliqui ex illis hoc extenderunt ad quoslibet peccatores manifestos quamvis fideles. Imo aliqui alii Donatistæ docuerunt nulla esse Sacramenta a quovis peccatore etiam occulto collata, cui error adhæsere VValdenses, Albigenses, VVicleffus, Hussitæ, & Anabaptistæ. Præterito sæculo Joannes Du Verger Abbas San Cyranus hanc hæresim renovavit. Epist. 93. his verbis: *Les mauvais Pretres ne sont plus Pretrer.* Ita habet prima editio, & textus qualis ab auctore prodiit.

§. I.

Dico. 1. Ad valorem Sacramenti non requiritur fides in Ministro: Est de fide.

Prob. 1. Ex traditione & consuetudine perpetua Ecclsiæ non rebaptizandi eos, qui ab hæreticis baptizati fuissent. Quam quidem praxim ab Apostolis profectam esse constat, cum neque alicujus Romani Pontificis decreto, neque generalis alicujus Concilii canone instituta aliquando fuerit; sed ab initio viguerit usque ad hæc tempora in Ecclesia particulari Romana & in aliis Ecclesis particularibus numero pluribus, in omnibus vero omnino Ecclesiis particularibus viguerit duobus prioribus sæculis usque ad Agrippinum. Hanc consuetudinem S. Stephanus Papa postea martyr, Cypriano & ejus Synodo solam opposuit, & eadem sic loquitur S. Augustinus, l. 2. de Baptismo, c. 7. *Saluberrimam consuetudinem tenebat Ecclesia, in ipsis quoque schismaticis & hæreticis corrigere quod pravum est, non iterare quost datum est: sanare quod vulneratum est, non curare quod sanum est. Quam consuetudinem credo ex apostolica traditione venientem, sicut multa non inveniuntur in litteris eorum, neque in Conciliis posteriorum, & tamen quia per universam custodiuntur Ecclesiam, non nisi ab ipsi tradita & commendata creduntur.* Et c. 9. *Consuetudinis robore tenebatur orbis terrarum & hæc sola opponebatur inducere volentibus novitatem, quia non poterant apprehendere veritatem.*

Prob. 2. Ex Conciliis generalibus. Conc Nicenum I. can. 8. sic ait: *Si quis voluerit venire ad Ecclesiam Catholicam ex Novatianis placuit sancto Concilio, ut ordinentur, & sic maneant in Clero.* Ubi Novatianos hæreticos ad fidem conversos admittit ad ordines sine rebaptizatione, sicque eorum Baptismum ratum habet, quia nempe rite baptizabant Novatiani. Paulianistas vero ad fidem conversos rebaptizare jubet, can. 19. *Quia Paulianistæ in nomine Patris & Filii & piritus sancti minime baptizabant*, inquit Innoc. I. in sua ad Episcopos Macedoniæ Epistola. Concilium autem Nicænum Novatianos ad fidem conversos sine iteratione Baptismi recipiendos, & solos Paulianistas statuendo rebaptizandos esse, hoc ipso ut ratum approbet Baptismum a quocumque etiam hæretico in debita forma collatum. Quare S. August. in libris de Baptismo contra Donatistas, recte asserit

asserit consuetudinem Ecclesiæ non rebaptizandi Baptizatos in forma Ecclesiæ ab hæreticis, plenarii Concilii auctoritate, proindeque totius Ecclesiæ consensione firmatam esse.

Conc. Later. IV. c. 1. ait: *Sacramentum vero Baptismi, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris & Filii & Spiritus sancti consecratur in aqua, tam parvulis quam adultis in forma Ecclesiæ a quocumque rite collatum, proficit ad salutem.*

Concil. Trid. sess. 7. de Baptismo, can. *Si quis dixerit Baptismum, qui etiam datur ab hæreticis in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti cum intentione faciendi quod facit Ecclesia, non esse verum baptismum, anathema sit.* His adde Conc. Florent. in decreto pro Armenis, ubi dicitur paganus & hæreticus valide baptizare, *dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia.*

Prob. 3. Ratione. Quia propter hæresim non amittitur potestas ministerialis, quippe quæ sit gratia gratis data, nec in Ministri sed in aliorum utilitatem concessa. Et sicut semen non minus fructificat, sive a malo sive a bono spargatur: ita Sacramentum æqualiter valet, sive ab infideli & peccatore, sive a justo conficiatur.

Dico 2. Ad valorem Sacramenti non requiritur in Ministro sanctitas seu status gratiæ, Est de fide.

Prob. 1. Quia est de fide ad valorem Sacramenti non requiri in Ministro fidem. Ergo nec requiritur status gratiæ, qui sine fide esse non potest, quippe abest in omni Ministro hæretico & schismatico,

2. Ex Conc. Constantiensi, sess. 8. ubi damnatur hæc VVicleffi propositio numero quarta: *Si Episc. vel Sacerdos existat in peccato mortali, non ordinat, non consecrat non conficit, non baptizat.* Et ex Concil. Trid. sess. 7. can. 12. *Si quis dixerit, Ministrum in peccato mortali existentem, modo omnia essentialia, quæ ad Sacramentum conficiendum aut conferendum pertinent, servaverit, non conficere aut non conferre Sacramentum, anathema sit.*

3. Ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ, quæ numquam Sacramenta a peccatoribus collata iteravit,

4. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, l. 2. contra Epistolam Parmeniani, c. 10. ubi ait: *Omnia Sacramenta, cum obsint indignè tractantibus, prosunt tamen per eos digne sumentibus.*

Ratio est, quia potest conficiendi Sacramenta est gratia gratis data, quæ compossibilis est cum peccato. Alioqui Christus parum Ecclesiæ suæ & animarum saluti providisset: nam cum status gratiæ sæpe in multis desit, sæpissime Sacramenta forent irrita cum ingenti animarum damno.

Ex dictis sequitur, ad effectum Sacramenti non requiri in Ministro fidem, nec statum gratiæ; quod est etiam de fide: nam ex Concil. Trident. sess. 7. can. 6. & 7. Sacramenta valide collata conferunt gratiam non ponentibus obicem. Et vero virtus Sacramenti est operatur ex solis Christi meritis, qui per Ministrum tanquam instrumentum illud conficit. Quare a Patribus & Doctoribus recte comparantur Sacramenta solis radiis, qui transeundo per loca cænosa non inquinantur: mali vero Ministri manibus, quæ sive sordidæ sive mundæ sint, possunt perinde bonum semen seminare; sigillis, quæ sive aurea sive ferrea sint, perinde possunt Principis imaginem imprimere, faci, quæ consumitur dum aliis prælucet.

§. I.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 4. Illud Eccl. 34. A. 4. *Ab immundo quis mundabitur? Et v. 30. Qui baptizatur a mortuo, & iterum tangit eum, quid proficit lavatio illius?*

Resp. Ad 1. Sensus est non posse aliquem mundari ab immundo ut immundo, & virtute propria mundante. At Minister immundus conferendo Sacramentum, non mundat virtute propria, sed virtute Christi ut Ministri principalis, qui potest mundare per homines immundos sicut per quædam instrumenta.

Resp. Ad 2. Ibi non agitur de Baptismo Christi, sed de purificatione ab immunditia legali, quæ ex cadaveris contactu contrahebatur. Et sensus est; qui post contactum cadaveris purificatur, si iterum tangit illud, nil prodest ipsi sua purificatio, quia iterum immmunditiam legalem contrahit.

Obj. 2. Illud Christi, Matth. c. 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere, atque arbor mala bonos fructus facere.*

Resp. Arbor mala agens ex propria virtute non potest bonos fructus facere. At Minister improbus conficiens Sacramentum,

rum, non agit ex propria virtute, sed nomine & virtute Christi: unde non agit ut arbor mala. Nam arbor mala est homo malus de suo agens, non vero ex virtute Christi. Ita S. August. l. 2. contra Litteras Petiliani.

Obj. 3. Illud Ephes. c. 4. *Unus dominus, una fides, unum Baptisma.* At si valet Baptismus ab hæretico collatus, non unum, sed duplex erit Baptisma. Ergo.

Resp. Nego min, Nam Baptismus ab hæretico rite collatus, solo numero non specie differt a Baptismo, qui in Ecclesia Catholica confertur: nam utriusque est eadem materia, eadem forma, idem finis & effectus, idem Institutor ac principalis Minister, nempe Christus, & ad eamdem Ecclesiam nempe Christi uterque pertinet.

Obj. 4 S. Cyprianus cum octoginta circiter Episcopis Africanis, & Firmilianus cum quinquaginta Episcopis Orientalibus, in multis Synodis declararunt nullum esse hæreticorum Baptismum, ideoque rebaptizandos ad fidem convertuntur.

Resp. Illi omnes graviter errarunt, & illis oppono summum Pontificem Stephanum & cum eo multa Episcoporum millia, qui Traditionem Apostolicam tuebantur, ut testatur S. August. l. 2. contra Cresconium, c. 3. his verbis: *Si omnino jam credendum sit quinquaginta Episcopis Orientalium id esse visum, quod septuaginta Afris, vel aliquanto etiam pluribus contra tot millia Episcoporum, quibus hic error in toto orbe displicuit, cur non potius etiam, &c.*

Obj. 5. Dionysium Alexandrinum.

Resp. Equidem S. Hieronym. ei hunc errorem attribuit, sed dissentit S. Basilius, qui Dionysii Epistolas legere & doctrinam melius perspectam habere potuit. Et re vera ipse Dionys. in tertia ad Philemonem Epistola, cujus Fragmentum refert Eusebius, l. 8. c. 7. asserit se a prædecessore suo accepisse *eos qui ab hæreticis veniebant ... post multas preces purgatos, ad communionem admittendos, nequaquam existimans iterato Baptismo eis opus esse.* Nec ipse rebaptizantium patrocinium suscepit apud Xistum successorem Stephani, nisi quia putabat rem Ecclesiæ periculosam esse, si durius cum rebaptizantibus ageretur.

Obj. 6. S. Athanasius, serm. 3. contra Arianos, ait: *Quæso igitur non plane vanum ac inutile fuerit Baptisma, quod ab illis* (*Arianis*) *datur; cum id non nisi species sit, & inane simulacrum, ipsique ea re nihil solidæ opis offerant ad pietatem?* Et hanc rationem subjicit, quia dicendo in nomine Patris & Filii, per Patrem intelligunt Creatorem & Factorem, per Filium vero creaturam & facturam; nam sic prosequitur: *Non enim in Patre & Filio tribuunt Baptisma Ariani, sed in Creatore & creatura, in Factore & factura*, scilicet secundum sensum quem nominibus *Patris & Filii* tribuunt. *Sicuti igitur creatura diversum quiddam est a Filio: ita diversum quiddam a vero Baptismate est, quod ab illis existimatur dari; tametsi nomen Patris & Filii, quia in Scripturis vident, simulent se se nominare.*

Resp. S. Doctor secundum multos solum vult Arianorum Baptisma non conferre gratiam sanctificantem illud recipientibus, utpote iis in hæresi consentientibus, vel cum eis in sacris communicantibus. Unde sensus est, Arianorum Baptisma esse vanum & inutile, esse inane simulacrum quoad affectum primarium, nempe gratiam.

Aliqui tamen censent S. Athanas. invalidum existimasse Baptismum hæreticorum, non quidem omnium indiscriminatim, sed dumtaxat eorum, qui non recte sentiebant de Trinitate, & de divinitate Filii. Quod putant sufficienter probari ex verbis S. Athanasii verba objecta sequentibus: *Non enim qui simpliciter ait, Domine, is est qui donat legitimum Baptisma, sed qui nomen exprimit, & fidem rectam habet, ideoque Salvator non quovis modo baptizandum precepit: sed primum dixit: docet, ac deinde baptizate in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti; ut ex doctrina recta fides oriretur, & cum fide Baptismatis integra initiatio perficeretur. Certe aliæ etiam hæreses, eæque numero non exiguæ, nomine tenus ritum illum pronuntiant,* (dicendo ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.) *Sed non recte sentientes*) de tribus personis,) *dictum est, neque sanam fidem retinentes, inutilem possident aquam, quam impertiunt, nimirum nomine & religione destitutam, adeo ut qui ab illis aspergantur, sordescant potius prava religione, quam redimantur.* Verum ista omnia in bono sensu explicari possunt, nempe de Baptismo licito, & conferente gratiam: ita ut sensus sit, Baptismum sine necessitate ab hæreticis susceptum, esse illicitum, & inutilem recipienti, ideoque hoc Baptismo non sanctificari, sed magis contaminari baptizatum, ob sacrilegium quod committit,

Ba-

Baptismum ab hæreticis & in hæresi recipiendo.

Obj. 7. S. Basilius, Epist. 1. & 2. Canonica ad Amphilocium, Baptismum ab hæreticis in debita forma collatum ut nullum rejicit, vultque ab hæreticis baptizatos rebaptizari.

Resp. In hunc errorem inductus fuit auctoritate & praxi Firmiliani, qui fuerat ejusdem Ecclesiæ Episcopus; & quia male intelligebat canonem 8. Conc. Nicæni, & prohibitionem rebaptizationis olim a Stephano factam, existimando rebaptizationem illam prohibitam tantum fuisse alicujus œconomiæ gratia, ideoque solum ad tempus. Sed nullorum Patrum sententia prævalere potest Traditioni Apostolicæ, & consuetudini particulis Ecclesiæ Romanæ & majoris numeri aliarum Ecclesiarum.

Obj. 9. S. Cyrillum Jeros. Præfatione in Catecheses.

Resp. Loquitur de hæreticis, qui veram Baptismi formam non servabant.

Obj. 2. S. Ambrosius, l. de iis qui mysteriis initiantur, c. 4. ait: *Nunc omnes sanantur* (per Baptismum,) *aut certe unus solus populus Christianus. Est enim in aliquibus & aquam mendax, non sanat Baptismus perfidorum, non mundat, sed polluit.*

Resp. Solum vult adultos Baptismo, quem ab hæreticis suscipiunt, non mundari, sed inquinari, quia hæreticis illis in hæresi consentientes, vel cum eis in sacris communicantes, Baptismus sacrilege suscipiunt.

Obj. 10. S. Optatus Milevitanus, lib. 1. contra Parmenianum, ubi nullum rejicit Hæreticorum Baptismum.

Resp. Non omnium Hæreticorum, sed eorum dumtaxat, qui veri Baptismi ritum non servabant, Baptismum repudiat ut irritum, quod patet ex his verbis quæ ibidem subjicit: *Vides, ergo Hæreticos a domo veritatis extorres, solos habere varia & falsa Baptismata.* Deinde ibi admitti ut validum Donatistarum Baptismum, *quia nobiscum vera & communia Sacramenta traxistis*, inquit illos alloquens.

Obj. 11. Concil. Nicæn. can. 19. ait: *Si quis confugit ad Ecclesiam Catholicam de Paulianistis & Cataphrygis, statutum est rebaptizari eos omnino debere.* At Cataphryges seu Montanistæ baptizant in debita forma. Ergo.

Resp. Hæc Isidori Mercatoris lectio mendosa est, & hæc vox *Cataphrygis* male inserta est canoni. Nam nec in Græco canone, nec in versione Dionysii exigui invenitur; & Innoc. I. in sua ad Episcopos Macedoniæ Epistola, loquens de Hæreticis, quos rebaptizari statuit Conc. Nicæn. solos Paulianistas commemorat.

Præterea certum est Montanistas eamdem formam in Baptismo adhibuisse quam Novatianos, cum eamdem Trinitatis fidem tenerent. Ergo cum Conc. Nicæn. Novatianorum Baptismum ut validum approbaverit, non potuit Montanistarum Baptisma ut irritum repudiare.

Obj. 12. Canonem Apostolicum 46. qui sic habet: *Episcopum & Presbyterum, Hæreticorum suscipientem Baptisma damnari præcipimus.*

Resp. Intelligitur hæc Baptisma non in forma Ecclesiæ collatum. Porro Canones qui dicuntur Apostolorum, quia sic eos appellare placuit Collectori Græco, non fuerunt ab Apostolis conditi, sed a variis Synodis particularibus, vel etiam a privatis hominibus. Quorum quidem canonum aliqui doctrinam & disciplinam ab Apostolis acceptam continent, aliqui ab Hæreticis fabricati sunt. Sed ab Ecclesia Romana non sunt recepti.

Obj. 13. Conc. Laodicenum, can. 8. sic statuit: *De his qui convertuntur ab hæresi, quæ dicitur Cataphrygarum ... hos sub omni diligentia ab Episcopis Ecclesiæ vel Presbyteris instrui & baptizari conveniet.* Eadem rebaptizatio Montanistarum seu Cataphrygum statuitur can. 7. Conc. Constantinopolitani.

Resp. Ideo Montanistæ seu Cataphyrges a Conc. Laodiceno rebaptizari jubentur, quia tempore hujus Synodi anno 360. celebratæ, in Sabellii hæresim prolapsi, non jam cum expressa trium personarum invocatione baptizabant. Ideoque irritus erat Baptismus ab iis collatus. Eadem est responsio ad canonem septimum Conc. Constantinopolitani si tamen non sit illi suppositus: nam extat solum in editione Theodori Balsamonis, & in l. Synod. constitutionum.

Obj. 14. Stephanus Papa simoniace ordinatos a Formoso prædecessore suo, jussit denuo ordinari.

Resp. Hoc faciendo peccavit, non tamen definiit id esse faciendum.

§. III.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ a ratione.

Obj. 1. Hæretici & peccatores non habent Spiritum sanctum. Sed qui non habet Spiritum sanctum non potest remittere peccata, juxta illud Christi, Joann. c. 20. *Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ergo Hæretici & peccatores non possunt remittere peccata, ergo nec absolvere, &c.

Resp. Hæretici & peccatores non habent quidem Spiritum sanctum quantum ad gratiam sanctificantem, sed illum habent quantum ad characterem & potestatem ministerialem absolvendi, si nempe fuerint ordinati. Ibi autem per Spiritum sanctum intelliguntur dona Spiritus sancti, quæ in ordinatione conferuntur, videlicet gratia sanctificans, character, & potestas ministerialis absolvendi subditos. Sed gratia sanctificans potest amitti, remanentibus aliis donis gratis, dantis & hæc in ordinatione confertur, non ut valide, sed ut licite ac sancte Sacramentum administretur.

Obj. 2. Hæretici & peccatores non habent gratiam sanctificantem. Ergo non possunt eam dare, nec proinde Sacramenta illius productiva.

Resp. 1. Illi non habent quidem gratiam formaliter & in se, sed habent ministerialiter, seu in potestate ministeriali conferendi Sacramenta gratiæ collativa.

Resp. 2. Disting. conf. Non possunt dare gratiam ex virtute propria, *conc. conseq.* ex virtute & potestate Christi, cujus sunt Ministri & instrumenta moralia. *Nego conseq.* Hæretici & peccatores hoc ipso, quod possunt esse Ministri Christi & exercere potestatem ministerialem a Christo acceptam, possunt instrumentaliter conferre gratiam sanctificantem conferendo Sacramenta illius productiva.

Ebj. 3. Olim Hæretici cum ad Ecclesiam redibant, denuo confirmabantur & ordinabantur. Ergo.

Resp. Nego anteced. Illis equidem imponebantur manus. At hæc manuum impositio non fuit repetitio Confirmationis vel ordinationis: sed vel Sacramentum Confirmationis quod nondum susceperant, vel cæremonia, qua Ecclesiæ reconciliabantur, & ab excommunicatione absolvebantur.

Obj. 4. Actio sacramentalis Hæretici & peccatoris est peccaminosa. Ergo non potest movere Deum ad dandam gratiam. Ergo, &c.

Resp. Dist. 1. conf. Deum ad dandam gratiam movere non potest, ut est actio talis hominis, *conc. conseq.* Ut est actio Christi tamquam Ministri principalis, *nego conseq.*

Obj. 5. Sacramenta pertinent ad solam Ecclesiam Catholicam: nam ei soli data sunt a Christo. Ergo non possunt esse extra Ecclesiam.

Resp. Nego conseq. Quia possunt ab Hæreticis illicite & injuste usurpari sicut Evangelia, & alia bona. Ubicumque autem reperiantur, semper pertinent ad Ecclesiam. Unde cum baptizati ab Hæreticis ad Ecclesiam veniunt, Ecclesia quod suum est agnoscit & retinet: quod vero suum non est nempe errorem, repudiat & emendat.

Obj. 6. Non decet Deum uti impio & infideli Ministro ad gratiam conferendam.

Resp. Nego. Nam 1. Deus non utitur Ministro impio, ut impio, & infideli: sed præcise ut homine habent potestatem ministerialem ad aliorum utilitatem, non ad suam. 2. Deus sic agendo, clare ostendit Sacramentorum efficaciam a solis Christi meritis moraliter, & a se solo physice procedere. 3. Deus malo instrumento optimum effectum producens, sapientiam ac bonitatem suam commendat.

Obj. 7. Minister Sacramentorum est Minister Christi & Ecclesiæ: nam non agit suo, sed solum Christi & Ecclesiæ nomine. Atqui Hæreticus non est Ecclesiæ & Christi Minister. Ergo nec Sacramentorum. *Nego min. probatur.* Ille solus est Minister Christi & Ecclesiæ, qui est Christi & Ecclesiæ membrum: nam Christus & Ecclesia non utuntur nisi suis membris. At Hæreticus non est membrum Christi & Ecclesiæ. Ergo nec est minister utriusque.

Resp. Nego maj. & ejus probationem. Nam non est necesse, ut Sacramenti Minister sit membrum principalis agentis, cum possit esse membrum separatum, ut patet in procuratore. Christus enim suis inimicis ad Ecclesiæ utilitatem uti potest.

Inst. Minister Saramenti operatur ut membrum Ecclesiæ.

Resp. Re vera operatur ut membrum Ecclesiæ, quando est de Ecclesia: nam Ecclesia per fideles ut membra sua confert Sacramenta. At ut quis possit esse Ministre

Sacramenti, necesse non est, ut sit membrum Ecclesiæ: sed sufficit quod possit esse instrumentum Christi ut causæ principalis Sacramenti: ad quod non requiritur ut sit membrum Ecclesiæ.

CAPUT V.

De Subjecto Sacramentorum.

SUbjectum Sacramenti est ille, qui recipit Sacramentum, cujus est capax.

ARTICULUS I.

Quinam sint capaces recipiendi Sacramenta?

DIco 1. Soli homines viatores sunt capaces recipiendi Sacramenta.

Prob. Qnia Sacramenta pro solis hominibus viatoribus instituta sunt. Nam cum Sacramenta instituta sint ad dandam vel augendam gratiam, non sunt instituta nisi pro iis, qui sunt in eo statu, in quo gratiam & ejus augmentum recipere possunt. Sed soli homines viatores sunt in hoc statu. Ergo pro iis solis instituta sunt Sacramenta.

Dico 2. Omnis homo viator est capax trium Sacramentorum, nempe Baptismi, Confirmationis & Eucharistiæ, positis ponendis. At non omnis est capax omnium Sacramentorum: nam v. g. homo sanus non ex capax Extremæ unctionis; nec Religiosus Matrimonii, nec mulier Ordinis.

Obj. Infans in utero matris est viator, & tamen in eo statu non est capax Sacramenti.

Resp. Talis infans sol est viator coram Deo. At assertio nostra intelligi debet de viatoribus non solum coram Deo, sed etiam coram hominibus, proindeque de hominibus natis. Nam antequam homo in lucem prodeat, non est hominibus sensibilis: ac proinde non est capax signi sensibilis, quod per Ministros Ecclesiæ visibilis modo sensibili, & subjecto sensibili immediate applicari debet.

ARTICULUS II.

Quænam dispositio requiratur & sufficiat in subjecto ad valorem Sacramenti?

DIco 1. In infantibus & perpetuo amentibus nil requiritur ad valorem & effectum Sacramenti.

1. Constat ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ, secundum quam baptizantur infantes nullius dispositionis capaces.

2. Quia Deus vult illos salvari: ac proinde præparavit illis medium salutis, & remedium peccati originalis, quod possit illis applicari sine ulla sui dispositione, cum non sint capaces ullius dispositionis & actus propriæ voluntatis.

Dico 2. In adulto requiritur ad valorem Sacramenti aliqua voluntas positiva recipiendi Sacramentum. Ita communiter Doctores.

Prob. 1. Ex Conciliis Carthaginensi III. can. 34. & Arausicano I. can. 12. quæ ut Baptismus adultis ægrotis voluntatem recipiendi Baptismum significare non valentibus conferatur, exigunt testimonium aliorum, quo constet eos prius baptizari voluisse.

2. Ex c. *majores* de Baptismo.

3. Ex Rituali Romano jussu Pauli V. edito, & toti Ecclesiæ proposito ut continente ritus & praxim universæ Ecclesiæ, ubi dicitur: *Si quis adultus sit baptizandus, debet... ejus voluntas & propositum sæpius explorari, & non nisi sciens & volens probeque instructus baptizari: at vero si quis dum instruitur, in mortis periculum incidat baptizarique voluerit, habita ratione periculi vel necessitatis, baptizetur.* Et de amentibus ac furiosis dicitur inferius: *Si dilucida habeant intervalla, dum mentis compotes sunt, baptizentur, si velint.* In mortis vero periculo jubet eos etiam si mentis compotes non sint baptizari, *modo antequam insanirent, suscipiendi Baptismi desiderium ostenderint.* Ex quibus paret ad valorem Baptismi requiri in adulto volitionem positivam saltem habitualem illum recipiendi. Si autem hæc voluntas in Baptismo requiritur a fortiori requiritur in aliis Sacramentis, quæ non sunt tam necessaria.

4. Ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ, quæ ex Rituali Romano nobis sufficienter constat.

5. Ex S. Thoma, 3. p. q. 68. art. 7. ubi ait: *Ex parte baptizati requiritur voluntas sive intentio suscipiendi Sacramentum.* Et ad 2. *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus, Si tamen hoc non constaret, esset dicendum: si non es baptizatus, ego te baptizo.*

Ratio a priori est institutio Christi, qui convenienter voluit, ut nullus adultus, qui rationis usum habuit, sanctitatem vel ejus augmentum acciperet, nisi ipse consentiret in suam sanctificationem, ac proinde ut Sa-

ut Sacramenta ad nostram sanctificationem instituta, non valerent in adulto sine suo consensu.

Obj. 1. Can. *de Judæis*, dist. 45. Judæi qui coacti fuerant ad Baptismum suscipiendum dicuntur Baptismi gratiam suscepisse.

Resp. Hoc intelligi debet de solis Judæis, qui metu coacti vere consenserant in Baptismum.

Obj. 2. Innocentius III. c. *majores* de Baptismo, ait: *Tunc ergo characterem sacramentalis imprimit operatio cum obicem voluntatis contrariæ non invenit obsistentem.*

Resp. Per voluntatem contrariam hic intelligit nō solum positivum dissensum, sed etiam negationem consensus, & quidem, recte; nam qui consentire potest non consentit; moraliter & in æstimatione prudenti dissentit. Quod etiam patet ex his verbis objecta præcedentibus: *Dormientes autem & amentes, si priusquam amētiam incurrerent aut dormirent, in contradictione persisterent: quia in iis intelligitur contradictionis propositū perdurare: & si fuerint sic immersi, characterem non suscipiunt Sacramenti. Secus autem si prius Catechumeni extitissent, & habuissent propositum baptizandi. Unde tales in necessitatis articulo consuevit Ecclesia baptizare. Tunc ergo characterem, &c.* Nam si per contrariam voluntatem non intelligeret negationem consensus, ex eo quod in casu necessitatis Catechumenos in amentiam lapsos, qui Baptismi suscipiendi propositum habuerunt, Ecclesia baptizare consuevit, inepte inferret Baptismum valere quoties in suscipiente non invenit obicem voluntatis contrariæ.

Dices. Glossa in hoc cap. *majores*, docet validum esse Baptismum illius, qui corde dissentit, modo dicat ore se consentire.

Resp. Hæc glossa jussu Gregorii XIII. fuit expuncta, ideoque nullius est auctoritatis.

Obj. 3. Conc. Florent. ad valorem Sacramenti tria tantum requirit, videlicet materiam, formam, & intentionem Ministri.

Resp. Conc. ibi ea tantum exponit quæ ad valorem Sacramenti ex parte Ministri requiruntur. Unde dicit Sacramenta his tribus perfici. Perficere autem Sacramentum solius est Ministri.

Obj. 4. S. Augustinus, lib. 7. de Baptismo, cap. 53. asserit Baptismum valide suscipi ab eo qui illum recepit cum ficta tantum intentione. Et tract. 26. in Joann. docet valide suscipi a nolente, nam ibi sic ait: *Intrare quisquam Ecclesiam potest nolens accedere ad altare potest nolens, accipere potest Sacramentum nolens, credere non potest nisi volens.*

Resp. Si revera ita sensit, in hoc lapsus est, ut constat ex auctoritate Conciliorum, & præsertim Ritualis Romani, in quo universalis Ecclesiæ doctrinam & praxim tradi testatur Paulus V. in ejus Præfatione.

Obj. 5. S. Thomas, 3. p. q. 64. art. 8. ad 2. ait: *In verbis autem quæ profert (Minister) exprimitur intentio Ecclesiæ, quæ sufficit ad perfectionem Sacramenti, nisi contrarium exprimatur ex parte Ministri, vel recipientis Sacramentum.*

Resp. Solum vult explicitam & distinctam intentionem Sacramenti neque in Ministro, neque in recipiente ad ejus valorem requiri; sed in utroq; intentionem implicitam & generalem sufficere cum explicita intētione Ecclesiæ, quæ verbis formæ exprimitur. Et vero S. Doctor, 3. p. q. 68. art. 7. ad 2. ait: *Si in adulto deesset intentio suscipiendi Sacramentum, esset rebaptizandus.*

Inst. S. Thomas, in 4. dist. 61. q. 1. a. 2. q. 3. dicit adultos usu rationis destitutos valide baptizari, si eis non insit habitu contraria voluntas.

Resp. Ibi subintelligit, & supponit, modo prius habuerint voluntatem aliquam positivam Baptismi: ita ut solum velit non requiri voluntatem actualem vel virtualem: sed sufficere habitualem, nam loco objecto sic ait: *Et ideo in adultis & in habentibus usum rationis, in quibus potest esse contraria voluntas actu, vel habitu, requiritur & contritio, sive devotio ad percipiendam rem Sacramenti (id est, gratiam) & intentio vel voluntas ad recipiendum Sacramentum.*

Præterea S. Doctor per contrariam voluntatem habitualem, intelligit ibi negationem consensus præteriti non revocati. Nam juxta illum, qui potest velle recipere Sacramentum, & non habet positivam volitionem recipiendi, censetur nolle illud recipere. Quare juxta S. Thomam inest contraria voluntas, quando non fuit volitio recipiendi Sacramentum. Denique etiamsi loco objecto sententiam contrariam docuisset, hanc retractasset in Summa, ubi clare nostram sententiam tradit, 3. p. q. 68. artic. 7.

Obj. 6. Ad valorem Extremæ unctionis non requiritur voluntas etiam habitualis eam

recipiendi, ut patet ex praxi Ecclesiæ, secundum quam confertur moribundis sensu destitutis, etiamsi illam non petierint.

Resp. Non requiritur quidem voluntas habitualis distincta & explicita: at requiritur voluntas habitualis confusa, implicita & generalis, quæ est voluntas, *qua unusquisque fidelis pœnitẽs ac bene dispositus vult frui omnibus Sacramentis & remediis a Christo ad suam salutem institutis, & ea cupit sibi applicari, si eis indiguerit*, ut explicat Suarez. Quam quidem volũtatem habere omnes Christiani præsumuntur. Ecclesia autem prudenti hujus voluntatis præsumptione contenta est ad extremam unctionem conferendam moribundis sensu destitutis. Aliis vero rationis & sensuum usu præditis non administrat, quin prius ab illis quæsierit num hoc Sacramentum suscipere velint.

Obj. 7. Confectio Sacramenti unice pendet a Ministro. Ergo ad ejus valorem non requiritur actus suscipientis.

Resp. Confectio Sacramenti unice pendet a ministro, ut causa efficiente ministeriali. At pendet etiam a consensu Sacramentum recipientis, non ut a causa efficiente, sed ut conditione necessaria, sine qua non fieret Sacramentum.

Dices. Qui recipit Sacramentum, se habet ut patiens. Ergo ad illud non requiritur ejus actus.

Resp. Qui recipit Sacramentum, se habet ut patiens voluntarium, in quo requiritur voluntas recipiendi.

Obj. 8. Multi inviti ordinati sunt, quorum tamen ordinatio rata habita est, ut narrat S. Epiphanius de fratre S. Hieronymi, & Theodoretus de Macedonio.

Resp. Illi ordinati sunt inviti secundum quid, hoc est, cum aliqua repugnantia, nec ex proprio motu voluntatis, sed solum ad obsequendum voluntati aliorum adducti: non tamen inviti simpliciter & sine ullo consensu: alioqui non fuisset valida illorũ Ordinatio.

Dico 3. Ad valorem Sacramenti in adulto recipiente non requiritur intentio actualis aut virtualis, sed sufficit habitualis, id est, sufficit voluntas illud recipiendi præterita, non retractata. Exceptis Matrimonio, & Pœnitentia propter specialem rationem. Ita communiter.

Prob. 1. Ex Conc. Carthag. III. & Arausicano I. & Rit. Rom. præcipientibus, ut baptizetur moribundus sensibus & ratione destitutus, modo constet de præterita ejus volũtate.

2. Ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ, quæ semper hoc præstitit.

Dixi, *exceptis &c.* Quia cum actus pœnitentis & contrahentis sint materia horum Sacramentorum, non sufficit voluntas eã recipiendi præterita, nec revocata; sed necesse est, ut pœnitentes doleant, & peccata confiteantur eo modo quo possunt; & ut contrahentes consensum suum verbis aliisve signis externis exprimant.

Dico 4. ad valorem Sacramenti in adulto illud recipiente, sufficit intentio modo dicta, nec requiritur fides aut sanctitas, aut actus cujusvis virtutis, excepto Pœnitentiæ Sacramento, ad cujus valorem requiritur supernaturalis dolor cum spe veniæ, proindeque fides.

Prob. Ex Traditione & praxi Ecclesiæ, quæ Hæreticos ab Hereticis baptizatos vel ordinatos rebaptizari vel reordinari vetat, cum ad fidem catholicam convertuntur, si hæc Sacramenta in materia & forma legitima susceperint.

ARTICULUS III.

Quænam dispositio requiratur ad effectum Sacramenti recipiendum?

Nota. Effectus Sacramenti in Baptismo Confirmatione & Ordine duplex est: nimirum primarius, qui est gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales ad finem Sacramenti consequendum idoneas: & secundarius, qui est character.

Dico 1. Ad characterem recipiendum sufficit voluntas habitualis recipiendi Sacramentum; nam hæc sufficit ad valorem Sacramenti. Dispositio autem quæ sufficit ad valorem Sacramenti: sufficit quoque ad impressionem characteris.

Dico 2. Ad gratiam Sacramenti recipiendam in Sacramentis vivorum requiritur status gratiæ: in aliis vero, nempe Baptismo & Pœnitentia non requiritur.

Ratio est, quia priora instituta sunt ad conferendam secundam gratiam, idest, augmentum gratiæ; alia vero ad dandam primam gratiam, ac proinde ex sua institutione & ex suo fine priora statum gratiæ exigunt ad suum effectum primarium producendum; alia non exigunt, quæ tamen alias dispositiones suo loco recensendas requirunt.

Hinc qui sibi conscius est peccati mortalis, graviter tenetur sibi statum gratiæ procurare antequam recipiat Sacramentum vivorum, alioqui lethale sacrilegium admittit.

TRA-

TRACTATUS
DE SACRAMENTO BAPTISMI.

NEmo dubitat quin Baptiſmus ſit Sacramentum. Nam in Scriptura traduntur illius ritus externus, Inſtitutio ac mandatum, & gratiæ promiſſio ipſi annexa. 1. Quidem ritus externus, Epheſ. cap. 5. *mundans lavacro aquæ in verbo vitæ.*

2. Inſtitutio & mandatum, Joann. c. 3. *niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.*

3. Promiſſio gratiæ ipſi annexa, Marc. c. ult. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.*

Videtur autem Chriſtum baptiſmum ſuum ante mortem ſuam inſtituiſſe.

CAPUT I.

De eſſentia Baptiſmi.

ARTICULUS I.

Quid ſit Baptiſmus.

DIco. Baptiſmus eſt Sacramentum regenerationis per aquam in verbo vitæ. Ita Catechiſmus Romanus.

Prob. Quia hæc definitio recte explicat naturam Baptiſmi, ut ſola expoſitione patebit. Nam 1. Sacramentum eſt genus, per hoc enim convenit cum aliis Sacramentis. 2. Nomen *regenerationis* ſupple ſpiritualis continet differentiam: nam per hoc differt Baptiſmus a cæteris Sacramentis, quod hominem ſpiritualiter regeneret. 3. Cæteræ voces explicant quid ſit iſta generatio, & per illas ſignificantur materia & forma Baptiſmi. Per verbum vitæ intelligitur certa verborum formula a Chriſto præſcripta, vim habens animam vivificandi.

Baptiſmus autem dicitur regenerare, quia dat primam vitam ſpiritualem ac ſupernaturalem iis, qui naturalem acceperunt. Nam regenerare eſt quaſi ſecundo generare, vitæ naturali ſpiritualem ſeu ſupernaturalem superaddendo. Quare ſolus Baptiſmus regenerat, non aliud Sacramentum, nec Penitentia quidem. Nam hæc non dat primam vitam ſpiritualam, ſed eam poſt Baptiſmum per peccatum mortale amiſſam reſtituit: unde eſt Sacramentum ad ſuſcitationem ſpiritualem, non vero ad regenerationem inſtitutum.

ARTICULUS II.

Quænam ſit materia Baptiſmi.

Nota. DUplex eſt materia Baptiſmi, nempe remota, quæ eſt elementum, & proxima quæ eſt remota applicatio. Circa materiam remotam plures extitere errores. 1. Seleuciani propter hæc verba Matth. c. 3. *Ipſe vos baptizabit in Spir. Sanct. & igni,* male intellecta, adhibebant Baptiſmum in igne, non in aqua. 2. Jacobitæ ob eadem verba male intellecta, loco aquæ, crucem parvulorum frontibus ferro candenti imprimebant. 3. Pauliniani, loco aquæ, adhibebant hæc verba: *Ego ſum aqua viva.* Demum Lutherus docuit materiam validam Baptiſmi eſſe id omne, quod balneo inſervire poteſt, ideoque valere Baptiſmum in vino & lacte.

Dico 1. Materia remota Baptiſmi eſt aqua vera naturalis ſeu elementaris. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Joann. c. 3. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Et Act. c. 10. *Tunc reſpondit Petrus: Numquid aquam quis prohibere poteſt, ut non baptizentur hi qui Spiritum ſanctum acceperunt, ſicut & nos? & juſſit eos baptizari in nomine Domini Jeſu Chriſti.*

2. Ex Traditione Patrum & perpetua Eccleſiæ praxi.

3. Ex Conc. Lateran. IV. c. 1. Florent. in Decreto pro Armenis, & ex Trident. ſeſſ. 7. can. 2. de Baptiſmo: *Si quis dixerit aquam veram & naturalem non eſſe de neceſſitate Baptiſmi; atque ideo verba illa Domini noſtri Jeſu Chriſti: Niſi quis renatus fuerit ex aqua, &c. ad metaphoram aliquam detorſerit, anathema ſit.*

Ratio a priori eſt voluntas Chriſti. Ratio convenientiæ eſt, quia aqua vera & naturalis eſt aptiſſima tum ad effectus Baptiſmi re-

repræsentandos, tum ad Sacramentum omnibus necessarium conficiendum, cum sit communissima, illiusque usus facillimus.

Obj. 1. Joannes Baptista, Matth. cap. 3. de Christo ait: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto, & igni*. Ergo ignis est materia Baptismi Christi.

Resp. Nego conseq. Nam per ignem ibi intelligitur charitas ardens, quæ diffunditur in cordibus per Spiritum sanctum. Ibi autem Baptismus Joannis Baptismo Christi opponitur, non quod Baptismus Christi non fiat ex aqua, sed quia fit ex aqua fœcundata per virtutem Spiritus sancti, & mundante animam, cum Baptismus Joannis fieret ex aqua sterili, nullam vim spiritualem habente, & cujus applicatio nihil efficeret ex opere operato.

Obj. 2. Illud 1. Joann. c. 5. *Hic est qui venit per aquam & sanguinem, non in aqua solum, sed in aqua & sanguine*.

Resp. Ibi agitur, non de baptismo Christi, sed de ipso Christo cruci affixo, & salutem nostram consummante, è cujus latere fluxit aqua & sanguis.

Obj. 3. Stephanus Papa II. vel (ut alii volunt) Siricius docuit in necessitate valere Baptismum in vino, nam in suis responsis ad Monachos Monasterii Britannici sic ait: *Si vino quis propterea quod aquam nō inveniebat omnino periclitantem infantem baptizavit, nulla ei exinde adscribitur culpa. (Infantes sic permaneant in ipso Baptismo) Nam si præsens affuit aqua, ille Presbyter excommunicetur, & pœnitentiæ submittatur, quia contra Canonum sententiam agere præsumpsit*.

Resp. Hoc responsum totum supposititium est. Nam non extat apud Scriptores contemporaneos; nec in collectionibus Canonum Ecclesiæ Romanæ & Gallicanæ. Tres vero codices, qui illud referunt, alii illud tribuunt Siricio, alii Stephano II. vel III. alii Stephano Tornacensi; vel certe adulteratum est responsum illud: nam Pontifex solum respondit Presbyteri actionem, de qua solum interrogatus fuerat, excusari a culpa & pœna propter bonam ejus fidem: hæc vero verba contenta parenthesi (*infantes sic permaneant in ipso Baptismo*) fuerunt ab imperitis intrusa, vel saltem culpa Librariorum mendum irrepsit.

Obj. 4. Marco Aurelio imperante, Judæus quidam, cum de vita periclitaretur, fuit arena in eum conjecta baptizatus in defectu aquæ, & per miraculum repente convaluit. Ergo in necessitate potest adhiberi quidlibet aliud quam aqua.

Resp. Nego conseq. Quia miraculum illud (si verum est) a Deo patratum est in Judæo illo propter ejus fidem & conversionem, non vero ad probandam hujus Baptismi validitatem. Et vero teste Nicephoro hanc historiam referente, cum res ad Dionysium Alexandrinum delata esset, ipse de ea consuluit Ecclesiam suam, *cui visum est aqua insuper* (Judæum) *ad eum modum initiatum, juxta Ecclesiæ Traditionem abluendum esse*.

Dico 2. Materia proxima Baptismi est exterior corporis ablutio, seu applicatio aquæ successiva & immediata ad corpus baptizandi. Ita omnes.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. cap. ult. *baptizantes eos*, quibus verbis materia proxima significatur. Baptizare autem est abluere. Et ad Ephes. c. 5. *mundans lavacro aquæ in verbo vitæ*. In quæ verba sic habet S. Augustinus, tract. 15. in Joann. *Quid est Baptismus? Lavacrum aquæ in verbo*.

2. Ex verbis formæ (*ego te baptizo*) quæ ablutionem significant.

3. Ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ Baptismum semper contulit per ablutionem.

Hæc autem ablutio dicit contactum immediatum & successivum aquæ per Ministrum Baptismi applicatæ in corpus, quæ successio oriatur ex motu locali aquæ supra corpus, vel corporis supra aquam.

Hinc valet Baptismus, sive fiat per immersionem in aquam, sive per aspersionem seu effusionem aquæ: Nam tunc fit vera ablutio

ARTICULUS III.

Quænam sit forma Baptismi?

§. I.

DIco 1. Forma Baptismi apud Latinos hæc est: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*. Patet ex Sacramentario S. Gregorii, ex Conc. Florent. in Decreto Eugenii, & ex Rituali Romano. Hanc autem formam sufficere constat tum ex his Christi verbis; *baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti*: tum ex Traditione & perpetua praxi Ecclesiæ, tum ex Conc. Trident. Sess. 7. can. 3. de Baptismo: *Si quis dixerit in Ecclesia*

Roma-

Romana, quæ omnium Ecclesiarum mater est & magistra, non esse veram de Baptismi Sacramento doctrinam; anathema sit.

Baptismi vero forma apud Græcos hæc est: *Baptizatur servus Dei N. seu serva Dei N. in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti.* Ita Arcudius, qui l. 1. de Concord. cap. 8. hanc esse Græcorum formam ex Euchologio multisque testimoniis ostendit contra Latinos, falso putantes Græcos dicere, *baptizetur servus &c.* Igitur Græcorum forma eadem est quoad sensum, quæ apud Latinos. Quare Concil. Florent. declarat per formam Græcorum verum perfici Baptisma.

Nota. In Latinorum forma quatuor exprimuntur: 1. Actualis ablutio. 2. Persona Ministri, sive illa ablutio ut procedens a Ministro: 3. Persona baptizandi. 4. Distincta Personarum Trinitatis in una essentia invocatio. Quæritur utrum ista omnia sint essentialia formæ.

§. II.

Dico 2. Ad valorem Baptismi exprimi debent actio baptizantis seu ablutio, & persona baptizandi; ita ut hæ voces (*baptizo te*) aut aliæ æquivalentes, sint de essentia formæ Baptismi.

Prob. 1. Ex his Christi verbis, Matth. c. ult. *Baptizantes eos*, juncta interpretatione Ecclesiæ.

2. Ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ, quę patet in Ritualibus antiquissimis.

3. Ex Alexandro III. cap. 1. *Si quis* de Babtismo, ubi ait: *Si quis puerum ter in aqua immerserit in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, amen; & non dixerit: Ego te Baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, amen, non est puer baptizatus.*

4. Ex Concil. Florent. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Cum principalis causa, ex qua Baptismus virtutem habet, sit sancta Trinitas, instrumentalis autē sit Minister qui tradit exterius Sacramentum; si exprimitur actus qui per ipsum exercetur Ministrum, cum sanctæ Trinitatis invocatione, perficitur Sacramentum,* Actus autem, qui per Ministrum exercetur, exprimitur per hæc verba (*baptizo te*) vel alia his æquivalentia.

5. Ex Alexandro VIII. qui hanc propositionem damnavit: *Valuit aliquando baptismus sub hac forma collatus, in nomine Patris, &c. prætermissis illis, ego te baptizo.*

6. Ex S. Thoma 3. p. q. 66. art. 5. ad 2. ubi ait: *Si non exprimatur actus baptismi vel per modum nostrum, vel per modum Græcorum, non perficitur Sacramentum.*

Obj. Cum Christus. Matth. cap. ult. ait; *Docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, &c.* Non præcepit Apostolis ut dicerent, ego te doceo, cum docerent. Ergo nec eis præcepit, ut dicerent, *ego te baptizo*, cum baptizarent. Ergo hæc verba non sunt de essentia Baptismi.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia ad docendum necesse non est, ut docens dicat: *Ego te doceo.* At ut fiat Baptismi Sacramentum, quod est signum sensibile ablutionis animæ, actus externus Baptismi ad hanc ablutionem animæ significandam determinari debet a Ministro per hæc verba, *ego te baptizo*, aut æquivalentia. Unde Christus præcepit Apostolis, ut hæc posteriora, non priora verba proferrent. Ita S. Thomas, loco cit. Præterea hoc nobis ex Traditione & praxi Ecclesiæ innotescit.

Obj. 2. Stephanus Papa, in sui responsis approbat Baptismum collatum sine expressione personæ baptizandæ.

Resp. Hæc responsa sunt supposititia, ut supra dictum est. Præterea si essent illius, respondisset ut Doctor privatus, non ut Pastor universalis, toti Ecclesiæ aliquid credendum proponens.

Obj. 3. Aliquos Doctores Catholicos sæculi duodecimi.

Prob. Hi errarunt, & eorum opinio damnata est ab Alexandro III. c. *Si quis puerum*, supra cit.

§. III.

Dico 3. Ad valorem Baptismi requiritur expressa & distincta invocatio trium personarum SS. Trinitatis in una essentia: ita ut hæ voces (*in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*) aut saltem aliæ, (si quæ sint) his omnino æquivalentes, sint essentiales formæ Baptismi. Est communis & certa sententia contra Magistrum Sententiarum Adrianum, & Cajetanum, in cujus posterioribus editionibus contraria assertio jussu S. Pii V. expuncta est.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. c. ult. *Baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti.* Quibus verbis juxta Ecclesiæ interpretationem & communem Patrum consensum tradita est a Christo forma Baptismi.

2. Ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ, in qua Baptismus nunquam collatus est sine prolatione harum vocum.

3. Ex Patribus apud Bellarminum, & alios. Pro omnibus sit S. Augustinus lib. 6. de Baptismo, cap. 15. ubi ait: *Deus adest verbis Evangelicis suis, sine quibus Baptismus Christi consecrari non potest.* Per verba autem Evangelica intelligit ista, *in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti*, ut patet ex l. 3. de Baptismo, c. 15. ubi ait. *Si Evangelicis verbis, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti, Marcion Baptismum consecrabat, integrum erat Sacramentum.*

4. Ex can. *in Synodo*, dist. 4. de Consecrat. ubi Zacharias Papa sic ait: *In Synodo Anglorum decretum, judicium firmissime præceptum, & diligenter demonstratum esse dignoscetur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis mersus fuisset, Sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verũ est: quia si lotus in fonte baptismatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti fuerit baptizatus.*

5. Ex Conc. Nicæno I. can. 19. jubente Paulianistas rebaptizari, quia scilicet non baptizabantur in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, ut docet Innocentius I. Epist. 22. & ex Conc. Lateranensi IV. c. 1. ubi Sacramentum Baptismi sic explicat, nempe *quod ad Dei invocationem & individuæ Trinitatis, videlicet Patris & Filii & Spiritus-sancti consecratur in aqua.*

Ratio est institutio Christi, qui hoc convenienter voluit, eo quod Baptismus sit *fidei Sacramentum*, cap. 4. de Baptismo, ideoque docuit confici sub distincta expressione personarum SS. Trinitatis, quæ est primarium objectum fidei & fundamentum salutis.

Obj. 1. Apostoli Baptizabant in solo Christi nomine, juxta illud, Act. c. 2. *Baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi.* Et illud, cap. 19. *Baptizati sunt in nomine Domini Jesu.* Quare S. Thomas, 3. p. q. 66. a. 6. ad 1. docet revera Apostolos sic baptizasse ex speciali dispensatione, *ut nomen Christi quod erat odiosum Judæis & Gentilibus, honorabile redderetur per hoc quod ad ejus invocationem Spiritus sanctus dabatur in Baptismo.* Ergo expressio trium personarum non est essentialis formæ Baptismi.

Resp. Nego anteced. Quia 1. Christus præceperat Apostolis, ut baptizarent cum expressa invocatione Trinitatis, juxta illud: *Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti.* Matth. c. ult. Apostoli autem omnia Christi præcepta observarunt.

2. Quia, Act. cap. 10. Paulus qui Ephesiis dicentibus se nequidem audivisse an Spiritus sanctus esset, respondit: *in quo ergo baptizati estis?* Quæ verba innuunt eos non posse vero Christi Baptismo baptizari, non audito nec expresso in ejus forma nomine Spiritus-sancti, proindeque aliarum personarum. Deinde dicuntur Ephesii illi baptizati fuisse *in nomine Domini Jesu*, id est, Baptismo a Christo instituto, qui ibi opponitur Baptismo Joannis, quem susceperant.

3. Quia baptizari in nomine Jesu Christi nihil aliud est, quam baptizari vel per invocationem ac appellationem Jesu Christi filii Dei sine exclusione, sed cum adjunctione aliarum personarum divinarum, vel auctoritate Christi & Baptismo instituto a Christo, non Baptismo Joannis, qui primis Ecclesiæ annis usurpabatur. Vel primi Christiani dicuntur baptizati in nomine Jesu Christi, quia hoc nomen in forma Baptismi exprimebatur conjunctim cum Patre & Spiritu-sancto, in hunc modum: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii ejus Jesu Christi, & Spiritus-sancti.*

4. Quia ratio reddendi nomen Jesu Christi honorabile non probat talem dispensationem; nam nomen Jesu conjunctum in forma cum Patre & Spiritu sancto honorabilius & amabilius redditur, quam si solum nomen Jesu Christi expressum fuisset.

5. Quia hæc dispensatio non habet fundamentum: neq; in Scriptura, quæ sine illa dispensatione recta explicatur: neque in Patribus, qui docent Baptismum in nomine trium Personarum semper collatum fuisse. Pro omnibus sit S. Cyprianus, epist. ad Jubajanum, ut ait; *Jesu Christi mentionem facit Petrus, non quasi Pater omitteretur, sed ut Patri quoque Filius adjungeretur: Denique ubi post resurrectionem a Domino Apostoli ad gẽtes mittuntur, in nomine Patris & Filii & Spiritus sancti baptizari Gentiles jubentur. Quomodo ergo quidam dicunt....in nomine Jesu Christi.. Gentilem baptizatum, remissionem peccatorum consequi posse, quãdo ipse Christus gentes baptizari jubeat in plena & adunata Trinitate?* Adde S. Augustinum, qui l. 2. seu 3. contra Maximinum, cap. 17. tanquam certum supponit eos, qui in Scriptura dicun-

dicuntur baptizati fuisse in nomine Jesu-Christi, fuisse tamen baptizatos cum expressa & distincta invocatione Patris & Filii & Spiritus-sancti.

Inst. Act. c. 8. dicitur: *Baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu.*

Resp. Vox *tantum* ibi non excludit nomen aliarum personarum sed solum receptionem Spiritus sancti per manuum impositionem, id est, Confirmationem, ita ut sensus sit, solum Christi Baptismum, non Confirmationem susceperant. Quod patet ex contextu, ibi enim sic legitur: *Miserunt ad eos Petrum & Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis ut acciperent Spiritum-sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum.*

Obj. 2. S. Ambrosius, lib. 1. de Spiritu-sancto, cap. 3. docet sufficere expressionem unius tantum personæ Trinitatis, modo baptizans recte sentiat de Trinitate. *Nunc*, inquit, *consideremus utrum quemadmodum in Christi nomine plenum esse legimus Baptismatis Sacramentum, ita etiam sancto tantum Spiritu nuncupato, nihil desit ad mysterii plenitudinem. Rationem sequamur, quia qui unum dixerit, Trinitatem signavit.*

Resp. 1. Si ita sensit, ei oppono alios Patres & Concilium Nicænum.

Resp. 2. S. Doctor ibi non loquitur de forma Baptismi, nec de iis quæ ad ejus valorem pertinent, sed solum intendit ostendere quod Scriptura, quando memorat aliquam personam divinam, eique tribuit operationem aliquam aut potestatem, non propterea neget alias personas divinas de quibus tacet, neque eas ab hac operatione aut potestate excludat, sed in una persona alias insinuet, quia exprimendo unam personam intelliguntur aliæ, cum una non possit esse sine aliis, & omnes eadem naturam habeant. Alioqui secum ipse pugnaret; nam lib. de initiandis, cap. 4. sic ait: *Credit Catechumenus....sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, remissionem non potest accipere peccatorum.*

Obj. 3. Nicolaus I. can. *a quodam Judæo*. Dist. 4. de consecr. ait: *A quodam Judæo, nescitis iterum Christiano, an Pagano, multos in patria vestra baptizatos asseritis, & quod de iis agendum, consulitis. Hi profecto, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantum in Christi nomine, sicut in Actibus Apostolorum legimus, baptizati sunt; unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius; constat eos non esse denuo rebaptizandos.*

Resp. Nicolaus recte respondit ad id, quod fuerat a Bulgaris consultus, nempe non esse rebaptizandos eos, qui in forma legitima baptizati erant a Judæo dubiæ fidei. Sed erravit ut Doctor privatus in eo, quod insuper addidit, nempe Baptismum valere etiamsi detur solum in nomine Christi. Hoc autem addidit ex privata sua opinione, non ut definiens, non enim de hoc consultus fuerat, nec ullam habebat causam definiendi.

Obj. 4. S. Bernardus, Epist. 340. dicit se putare Baptismum valere a Laico rudi collatum in hac forma, *Baptizo te in nomine Dei sanctæ & veræ crucis.*

Resp. Sic putando erravit, ut constat ex dictis, sed hoc non putavit ut certum, ut patet ex his verbis, *Vobis de proposita quæstione respondemus, sine præjudicio tamen sapientius Sapientis.*

§. IV.

Dico 4. Ad valorem Baptismi satis est, ut tria prædicta exprimantur, scilicet actus baptizantis seu ablutio actualis, persona baptizandi, & distincta invocatio personarum Trinitatis in una essentia.

Prob. Nam necessaria non est explicita & distincta expressio personæ baptizantis, sed sufficit, si in actu exercito & indirecte exprimatur, ita ut ex modo, quo verba formæ pronuntiantur, & ex circumstantia intelligatur ablutio hæc procedere a persona baptizante, ut constat ex forma Græcorum, in qua non exprimitur directe persona Ministri, & tamen eorum Baptismus habetur validus in Ecclesia Latina, quæ Græcos sic baptizatos non rebaptizat. Imo Conc. Florent. in decreto pro Armenis expresse approbat formam illam Græcorum.

CAPUT I.

De proprietatibus Baptismi.

DUÆ sunt Baptismi proprietates, nempe unitas, & necessitas.

ARTICULUS I.

Utrum Baptismus iterari possit?

Nota. EX dictis patet Baptismum esse specie unicum, cum una eademque sit in omni Baptismo materia, forma, & significatio. Quæritur utrum sit etiam numero unicus in eadem scilicet persona, hoc est, utrum iterari possit in eadem persona jam valide baptizata.

Dico. Baptismus validus iterari non potest. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Ephes. c. 4. *Unus Dominus, una Fides, unum Baptisma.* Unum autem tum specie, tum etiam numero respectu ejusdem subjecti, ut exponunt Patres.

2. Ex perpetua Ecclesiæ Traditione, & praxi, atque consensu Patrum.

3. Ex Symbolo Constantinopolitano: *Confiteor unum Baptisma in remissionem peccatorum.*

4. Ex Conc. Vien. cap. 1. & Trid. sess. 7. can. 9. *Si quis dixerit, in tribus Sacramentis Baptismo scilicet, Confirmatione, & Ordine non imprimi characterem in anima.... unde ea iterari non possunt anathema sit.* Idem docet Conc. Flor. in decreto de Sacramentis.

Ratio est institutio Christi, qui regenerationem spiritualem unicam esse voluit, sicut unica est generatio carnalis.

ARTICULUS II.

Utrum Baptismus sit omnibus necessarius ad salutem.

Nota. 1. DUplex est necessitas, nempe præcepti & medii. Illud est necessarium necessitate præcepti ad salutem, quod graviter præceptum est, & quo proinde culpabiliter omisso salus obtineri nequit, nisi hæc omissio per pœnitentiam remittatur, sed ejus omissio inculpabilis salutem non impedit. Illud est necessarium necessitate medii, quod est medium ad salutem consequendam necessarium. Aliquid autem potest esse necessarium necessitate medii vel in re, vel saltem in voto. Illud est necessarium in re necessitate medii, quod secundum se necessario adhiberi debet ad salutem consequendam, ita ut nihil sit quod ejus vicem suppleat, talis est gratia sanctificans respectu omnium. Illud est necessarium necessitate medii saltem in voto, quod necessario debet adhiberi vel secundum se, vel in ejus defectum secundum aliquid ejus desiderium continens, & ejus vicem tenens propter suam quamdam eminentiam, quod tamen salutem non confert nisi intuitu illius cujus vicem tenet, & cujus votum seu desiderium vel explicitum vel saltem implicitum continet.

Nota 2. Baptismus in voto est desiderium illius saltem implicitum vel virtuale contentum in actu contritionis perfectæ, vel in actu amoris Dei super omnia propter se, & uterque dicitur Baptismus flaminis, Martyrium vero vocatur Baptismus sanguinis, & Baptismi fluminis seu aquæ vicem supplet in ordine ad remissionem peccatorum etiam quoad reatum omnem pœnæ.

Nota 3. Multi circa necessitatem Baptismi parvulorum errarunt. Nam 1. Pelagiani peccatum originale negantes, consequenter asseruere Baptismum non esse necessarium infantibus ad alicujus peccati remissionem, nec ad vitam æternam consequendam, sed solum ad assecutionem Regni Cœlorum, quod contra Scripturam distinguebant a vita æterna. 2. Vvicleffus, Zuinglius, Bucerus negarunt Baptismum esse necessarium ad remissionem peccati originalis & ad assecutionem Regni Cœlorum, imo inutilem esse infantibus. 3. Calvinus docuit Baptismum minime necessarium esse fidelium infantibus eo quod ab utero materno in filios Dei adoptentur, & non imputetur illis peccatum originale. 4. Cajetanus sensit parvulos adhuc in materno utero inclusos posse in necessitate justificari & salvari per Baptismum in voto parentum præsertim signo aliquo exterius manifestato. Quam opinionem S. Pius V. ut intolerandam expungi jussit in nova editione Romana.

Dico 1. Extra casum martyrii Baptismus est omnibus ad salutem necessarius in re vel in voto. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura Joann. c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Quæ verba generalia sunt, & neminem excipiunt, atque necessitatem medii clare exprimunt.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, lib. 1. de peccatorum meritis & remissione, c. 18. ubi ait: *Quis Christianorum ferat cum dicitur ad æternam salutem posse quemquam pervenire, si non renascatur in Christo per Baptismum fieri voluit.*

3. Ex Concil. Florentin. in decreto pro Armenis: *Primum omnium Sacramentorum*

locum

locum tenet sanctum Baptisma, quod vitæ spiritualis janua est. Per ipsum enim mem bra Christi, ac de corpore efficimus Ecclesiæ. Et cum per primum hominem mors introierit in universos, nisi ex aqua & Spiritu renascimur, non possumus, ut inquit Veritas, in regnum cœlorum introire.

4. Ex Conc. Trid. sess. 7. can. 5. *Si quis dixerit, Baptismum liberum esse, hoc est, non necessarium ad salutem; anathema sit.* Et sess. 6. c. 4 declarat primam justificationem, post Euangelium promulgatum, *sine lavacro regenerationis aut ejus voto fieri nō posse, sicut scriptum est: nisi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu-sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Ratio est, quia cum omnes in peccato originali nascantur, nemo salutem consequi potest sine medio, quo ab eo liberetur & justificetur. Medium autem illud est Baptismus, ut constat ex ejus notione.

Hic Baptismus est etiam omnibus adultis necessarius necessitate præcepti. Nam quilibet adultus Baptismum suscipere tenetur tum ex præcepto charitatis, quo quisque tenetur adhibere omnia media ad salutem necessaria: tum ex præcepto divino positivo, quo quilibet homo tenetur Ecclesiam ingredi per Baptismum, qui est ejus janua, & fidem suam profiteri.

Dico 2. Extra martyrium Baptismus in in parvulis necessarius est ad salutem necessitate medii.

Prob. 1. Quia extra martyrium Baptismus est omnibus sine exceptione & distinctione ad salutem necessarius in re vel in voto, ut fide constat ex 1. assertione. Ergo est necessarius in re infantibus, quippe qui capaces non sunt Baptismi in voto, nempe actus charitatis perfectæ.

2. Ex perpetua Traditione & praxi Ecclesiæ.

3. Ex consensu PP. Pro omnibus sit S. Aug. Ep. 27. ad Hier. ubi ait: *Quisquis dixerit, quod in Christo vivificabūtur etiā parvuli, qui sine Sacramenti ejus participatione de vita exeūt; hic profecto & contra Apostolicā prædicationē venit, & totā cōdemnat Ecclesiam, ubi propterea cū baptizandis parvulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, aliter eos in Christo vivificari omnino non posse.* Et l. 3. de anima & ejus origine, c. 9. *Noli credere, noli dicere, noli docere infantes antequam baptizētur morte prævētos, pervenire posse ad originalium indulgentiam peccatorū, si vis esse Catholicus.*

4. Ex Conciliis, scilicet Carthaginensi II. & Milevitano II. contra Pelagianos, in Epistola Synodica ad Innocent. I. sed præsertim ex Trid. sess. 5. can. 4. *Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat, etiam si fuerint a baptizatis parētibus orti; aut dici in remissionem quidem peccatorum eos baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod regenerationis lavacro necesse sit explicari ad vitam æternam consequēdam .... anathema sit.*

Ratio est, quia parvuli omnes etiam fidelium inquinati sunt peccato originali, a quo liberari non possunt, nec proinde justificari & salvari nisi per applicationem redemptionis Christi: quæ redemptio non potest infantibus applicari nisi per Baptismum extra casum martyrii.

Obj. 1. Hæc verba Christi, Joann. c. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, non habebitis vitam in vobis:* non spectant parvulos, nec sonant necessitatem medii. Ergo nec ista (*nisi quis renatus fuerit, &c.*) Hanc necessitatem non exprimunt.

Resp. Nego cōseq. 1. Quia Ecclesia & Traditio, per quam certo innotescit verus Scripturæ sensus priora verba de necessitate præcepti tantum, posteriora vero de necessitate medii semper intellexit & exposuit. 2. Quia verba Scripturæ pro materia subjecta explicari debent. Posterior autem textus agit de renascentia spirituali, quæ spectat omnes qui nascuntur peccatores, ideoque etiam infantes, & quæ est absolute necessaria ad salutem consequendam, & ad quam conferendam solus Baptismus institutus est. Prior vero textus agit de nutritione spirituali seu augmento & conservatione vitæ spiritalis jam per Baptismum acceptæ, quæ quidem per varia media haberi absolute potest: ideoque Eucharistia non potest esse medium absolute necessarium ad salutem, & consequenter non potest esse necessaria nisi necessitate præcepti, cujus incapaces sunt infantes.

Obj. 2. Illud Genes. c. 17. *Statuam pactum meum inter me & te, & inter semen tuum post te ... ut sim Deus tuus, & seminis tui post te.*

Resp. Verba hæc litteraliter sumpta continent tantum promissionem specialis protectionis ac gubernationis, & bonorum temporalium, & sic ad solos Judęos spectant. Mystice vero sumpta continent promissionem remissionis peccatorum, & vitæ æternæ, sed per media a Deo instituta

ideoque per Baptismum Christi nobis conferendæ.

Obj. 3. Illud 1. Cor. c. 7. *sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infideles per virum fidelem. Alioquin filii vestri immundi essent; nunc autem sancti sunt.*

Resp. Apostolus hic per sanctos intelligit legitimos, & immunes ab omni infamia civili: unde loquitur de sanctitate improprie dicta & civili. Nam probare vult Matrimonium fidelis cum infideli ante fidem contractum, esse legitimum, ex eo quod liberi in tali matrimonio nati sint sancti, id est, legitimi & immunes ab omni infamia civili, Per immundos vero intelliguntur illegitimi & infames.

Obj. 4. S. Augustinus docet infantem credere per alienum opus sicut peccavit per alienum opus.

Resp. Solum vult infantem justificari per Sacramentum fidei seu Baptismum sibi fide aliena applicatum.

Obj. 5. Ergo innumeri infantes sine sua culpa peribunt.

Resp. Nego. Nam quamvis infantes illi sine sua culpa personali Baptismum priventur, non tamen pereunt sine sua culpa, cum sint peccato originali inquinati, quod est uniuscujusque moraliter proprium.

Præterea Deus ex sua misericordia media sufficientia eorum parentibus vel aliis suppeditaverat ex intentione ut parvulis illis Baptismum procurarent. Non tenetur autem defectum causarum secundarum impedire, & novum ordinem rerum instituere, ut Baptismus re ipsa conferatur.

ARTICULUS III.

Utrum Baptismus adultorum suppleri possit per actum charitatis vel contritionis perfectæ?

Dico. Adulti sine Baptismo in re justificari & salvari possunt per Baptismum in voto, seu per actum charitatis vel contritionis perfectæ, quando Baptismum suscipere non possunt. Ideoque quoad justificationem Baptismum suppleri potest per actum charitatis vel contritionis perfectæ.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ passim remissionem peccatorum, justificationem, & amicitiam divinam promittit contritioni perfectæ & actui charitatis. Ut Ezech. c. 18. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis... vita vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus non recordabor.* Prov. c. 8. *Ego diligentes me diligo.* Joann. c. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum servabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*

2. Ex Patribus. Pro omnibus sint, S. Ambrosius, in oratione de obitu Valentiniani Junioris: *Quem eram regeneraturus amisit; sed ille non amisit gratiam, quam poposcit.* Et S. Augustino, l. 4. de Baptismo, c. 24. *Sicut ergo in Abraham præcessit fidei justitia, & accessit circumcisio signaculum justitiæ fidei; ita in Cornelio præcessit sanctificatio Spiritus-Sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi.*

3. Ex Conc. Tridentino, sess. 6. cap. 4. ubi de prima justificatione sic ait: *Quæ quidem translatio, post Euangelium promulgatum, sine lavacro regenerationis aut ejus voto fieri non potest, sicut scriptum est: nisi quis renatus fuerit ex aqua &c.* Ergo homo justificari potest per Baptismum in voto, hoc est secundum sensum Ecclesiæ, per actum charitatis vel contritionis perfectæ. Et sess. 14. cap. 4. dicit contritionem charitate perfectam peccatorem Deo reconciliare priusquam Sacramentum Pœnitentiæ actu suscipiatur. Eadem est autem ratio de Baptismo.

3. Ex communi sensu Ecclesiæ, & ex c. *Apostolicam* de Presbytero non baptizato, ubi Innocentius III. Presbyterum non baptizatum asserit ob vitam Christianam salutem consecutum esse.

Solvuntur objectiones.

Obj. 2. Illud Christi, Joan. c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu-Sancto, non potest introire in regnum Dei.*

Resp. Hoc intelligitur de Baptismo in re vel in voto, ut exponit Conc. Trident.

Obj. 2. Act. c. 22. Ananias Paulo jam perfecte contrito dixit: *Baptizare & ablue peccata tua.*

Resp. Hoc dixit, vel quia nesciebat Paulum antea elicuisse perfectam contritionem; vel quia Paulus non fuit justificatus nisi sub obligatione directa & speciali Baptismi postea suscipiendi, ratione cujus obligationis ejus peccata adhuc eum gravabant: vel loquitur Ananias de ablutione totali, sive de ablutione quoad omnem cum culpæ tum etiam pœnæ reatum.

Obj. 3. S. Ambrosius, l. de iis qui initian-

tiantur, c. 2. ait: *Credit etiam Cathecumenus in crucem Domini Jesu quia & ipse signatur. Sed nisi baptizatus fuerit in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, remissionem non potest accipere peccatorum, nec spiritualis gratiæ munus haurire.*

Resp. Solum intendit ad justificationem non sufficere fidem, sed insuper requiri actualem Baptismi cum debitis dispotionibus susceptionem, quando hic potest suscipi, & præceptum urget.

Obj. 4. Multos textus S. Augustini.

1. Tract. 13. in Joann. ait: *Quantumcumque Cathecumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum.*

Resp. Loquitur de Catechumeno dedignante Baptismum, tanquam sibi non necessarium, eo quod propter aliqua bona opera meliorem se putet multis aliis baptizatis; ideoque de Cathecumeno carente actu contritionis perfectæ & charitatis. Quod patet ex contextu; nam S. Doctor ibi sic ait: *Baptizatus est Dominus .... ne quis arrogans quod habeat abundantiam alicujus gratiæ, dedignaretur baptizare Baptismo Domini. Quantumcumque enim Cathechumenus* (Baptismum contemnens) *proficiat* (in aliqua virtute) *adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat, &c.* Quare sic distinguendum: Quantumcumque Cathecumenus proficiat in virtute morali, *conc.* in charitate, *nego*.

2. L. de anima & ejus origine, cap. 9. ait: *Nemo fit membrum Christi nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo.*

Resp. Hic loquitur de parvulis. Præterea hoc est etiam verum de adultis, qui justificari non possunt, nec proinde membra Christi fieri nisi Baptismate Christi in re vel in voto suscepto.

4. L. 1. de Symbolo ad Cathecum. cap. ult. dicit: *Deus non dimittit peccata nisi baptizatis ... quando? quando baptizantur ... Cathecumeni quandiu sunt, super illos sunt peccata eorum.*

Resp. S. Doctor ibi loquitur de remissione peccatorum prout ordinarie fit in Catechumenis, qui ordinarie non habent actum charitatis perfectæ, sed solum amorem Dei inchoatum, qui quidem ad justificationem non sufficit, nisi cum ipso Sacramento Baptismi.

4. L. 2. De peccatorum meritis & remissione, c. 26. ait: *Sanctificatio Cathecumeni, si non fuerit baptizatus, non ei valet ad intrandum regnum cœlorum, aut ad peccatorum remissionem.*

Resp. Ibi loquitur non de sanctificatione proprie dicta & interna, quæ fit per gratiæ habitualis infusionem, sed de sanctificatione improprie sumpta, quæ fit per signum crucis, per orationem & manus impositionem supra Catechumenum, ut patet ex contextu.

5. L. 4. de Baptismo, c. 21. ait: *Sicut bono Cathecumeno Baptismus deest ad capessendum regnum cœlorum, sic malo baptizato vera conversio.*

Resp. Solum vult Cathecumenum quantumvis justificatum non consecuturum vitam æternam nisi Baptismum susceperit, cum suscipere potest: quia nempe ad vitam æternam obtinendam requiritur perseverantia in statu gratiæ, ideoque constans usque ad mortem observatio præceptorum, inter quæ requiritur præceptum suscipiendi Baptismi.

Obj. 5. Siricius Papa, Epist. 1. valide commendat necessitatem Baptismi in adultis.

Resp. Recte commendat, quia cum contritio perfecta sit valde ardua, ideoque rara, sæpe fit ut Catechumeni careant charitate perfecta, sed solum imperfectam dilectionem habeant, quæ sola sine Baptismo in re non sufficit ad justificationem.

Obj. 6. Gennadius, lib. de Ecclesiasticis dogmatibus, cujus ipse, non S. Augustinus est auctor, cap. 25. ait: *Nullum Catechumenum, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere credimus, excepto martyrio, ubi tota Baptismi Sacramenta complentur.*

Resp. Ipsi oppono auctoritatem Scripturæ, Conc. Trident & SS. Ambrosii & Augustini, nisi forte solum loquatur de rebus prout per se & regulariter fiunt. Per se autem & regulariter seu ordinarie loquendo, nullus Catechumenus extra casum martyrii consequitur vitam æternam, quia extra hunc casum per se & ordinarie loquendo, quisque adultus habet facultatem Baptismi suscipiendi.

Observa. Baptismus non suppletur quoad justificationem per actus charitatis vel contritionis perfectæ, nisi ut continentem votum seu desiderium saltem implicitum Baptismi: ita ut prima justificatio conferatur intuitu charitatis seu contritionis perfectæ simul & desiderii Baptismi, atque sub onere suscipiendi Baptismi suo tempore sine mora vituperabili.

AR-

ARTICULUS IV.
Utrum martyrium suppleat in necessitate Baptismum aquæ?

Nota 1. Triplex a Theologis cum sancto Thoma distinguitur Baptismus, nimirum Baptismus fluminis, qui solus est Sacramensum, & intelligitur nomine Baptismi simpliciter; Baptismus sanguinis qui est martyrium: & Baptismus flaminis seu desiderii, qui est actus continens desiderium saltem implicitum Baptismi, & sufficiens ad justificationem ex opere operantis, qualis est solus actus charitatis vel contritionis perfectæ, qui dicitur etiam Baptismus in voto.

Nota 2. Martyrium vi vocis significat testimonium. Ex usu Ecclesiæ est testimonium fidei divinæ vel in se, vel in actu alicujus virtutis firmatum. Ad martyrium in omnibus tum adultis tum parvulis duo requiruntur, nempe mors seu tormentum ex se mortis illativum, & causa motiva seu motivum mortis, nempe odium fidei, religionis, aut virtutis alicujus christianæ.

Hinc qui pestiferis ex charitate intervenientes, mortem contrahunt, non sunt Martyres proprie loquendo, quia non subeunt mortem ob fidei vel alicujus alterius virtutis defensionem. Sunt tamen fere æquales aut suppares Martyribus, quatenus mortem subeunt propter charitatis exercitium. Quare Martyrologium Romanum 28. Febr. faciens mentionem de quibusdam in pestiferorum obsequio extinctis, ait: *Quos velut Martyres religiosa fides venerari consuevit.*

Nota 3. Martyrium in adulto sumitur dupliciter, 1. Pro morte ipsa ob Christi fidem vel christianam virtutem tolerata. 2. Pro interna acceptatione, quæ est formaliter actus fortitudinis, & a qua mors habet ut sit voluntaria, & quæ proinde ad martyrium adulti requiritur.

Dico 1. Adultorum martyrium supplet, defectum Baptismi, quoad consecutionem gratiæ sanctificantis & gloriæ. Est omnino certum.

Prob. 1. Ex Scriptura. Matth. cap. 10. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo.* Et inferius: *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Quibus verbis juxta interpretationem Patrum omnium, & sensum omnium fidelium vita æterna promittitur Christum confitenti, & pro illo vitam profundenti.

2. Ex consensu Patrum. Hic sufficiat S. Augustinus, lib. 13. de civitate Dei c. 7. ubi ait: *Quicumque etiam non præcepto regenerationis lavacro, pro Christi confessione moriuntur; tantum eis valet ad dimittenda peccata, quantum si abluantur sacro fonte Baptismatis.* Peccata autem mortalia non dimittuntur nisi per gratiam sanctificantem, quæ simul est semen & mensura gloriæ cœlestis.

Dico 2. Adultorum martyrium supplet defectum Baptismi etiam quoad remissionem omnis pœnæ peccatis debitæ, ita ut Martyres continuo post mortem beatitudine æterna perfruantur. Omnino constat.

Prob. 1. Ex perpetua Traditione & praxi Ecclesia, quæ nunquam oravit pro Martyribus, sed potius illos orat.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Augustinus, serm. 17. de verbis Apostoli, ubi ait: *Habet Ecclesiastica disciplina, quod fideles noverunt, cum Martyres eo loco recitantur ad altare, ubi non pro ipsius oretur, pro cæteris autem commemoratis defunctis oretur. Injuria est enim pro Martyre orare, cujus nos debemus orationibus commendari: certavit enim contra peccatum usque ad sanguinem.*

3. Ex. c. *Cum Martha* de celebratione Missarum, ubi Innocentius III. ait: *Injuriam facit Martyri, qui orat pro Martyre.*

Dico 3. Martyrium supplet in infantibus defectum Baptismi quoad justificationem. Ita Theologi cum S. Th. 2.2.q. 124. art. 1. ad 1. & ita constat, ut graves Theologi oppositum censeant temerarium, aut etiam erroneum.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. cap. 10. ubi Christus generaliter dicit: *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Quod Patres etiam intelligunt de infantibus qui occiduntur in odium fidei christianæ: enim vero ii vere perdunt animam seu vitam suam propter Christum.

2. Ex Patribus qui longa serie videri possunt apud Auctores. Pro omnibus sit S. Augustinus l. 3. de Symbolo, cap. 4. ubi loquens de parvulis ab Hærode occisis, ait: *Præstitit eis Christus ut pro Christo morerentur: præstitit ut suo sanguine ab originali peccato diluerentur; nati sunt ad morrtem, sed continuo eos mors reddidit vitæ.*

3. Ex sensu & praxi Ecclesiæ, quæ semper sensit infantes justificari, & eximie sanctificari per mortem eis illatam in odium

Christi, & infantes Christi causa ab Herode occisos semper coluit ut Martyres & eximie Sanctos.

4. Quia infantes sunt capaces martyrii, ut constat ex Patribus & sensu Ecclesiæ; enim vero occidi possunt Christi causa & in odium fidei. Martyrium autem habet vim justificandi juxta illud Christi, Matth. cap. 10. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*. Et quidem eximiam sanctitatem confert, ut constat ex Patribus & praxi Ecclesiæ, quæ sanctos Innocentes ut Martyres & eximie Sanctos colit, eo quod fidem non loquendo, sed moriendo confessi sint.

Obj. 1. Illud Joann. c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu-sancto, non potest introire in regnum Dei*.

Resp. Hoc intelligi debet cum exceptione martyrii, ut constat ex Traditione, & ex his aliis Christi verbis, Matth. c. 10. *Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam*. Quam quidem exceptionem tradit S. Augustinus, l. 13. de Civit. c. 7. & l. de anima & ejus origine, c. 12. ideoque cum de necessitate Baptismi loquitur, cum hac eadem exceptione intelligi debet.

Obj. 2. Conc. Trident. sess. 6. c. 4. docet neminem post promulgatum Euangelium justificari sine Baptimo in re vel in voto.

Resp. Hoc dicit cum tacita exceptione martyrii, quam continet Scriptura: nam loquitur de justificatione quæ fit mediis a Christo institutis ac præscriptis, & sine quibus justificatio ordinarie obtineri nequit.

Obj. 3. Exemplum Innocentum, quos Ecclesia colit, nil probat. Ergo male in probationem allatum est.

Resp. Nego anteced. Nam Ecclesia illos non coleret, nisi propter mortem Christi causa obitam, eximiam sanctitatem consecuti fuissent: *Tanta quippe est precum Ecclesiæ auctoritas*, inquit S. Prosper, *ut legem credendi statuat lex supplicandi*.

Dices. Infantes omnes ab Herode occisi, per Circumcisionem justificati sunt. Ergo eorum exemplum nil probat.

Resp. Nego anteced. Nam maximus fuit infantium ab Herode occisorum numerus ipse enim *mittens occidit omnes pueros qui erant in Bethelehem, & in omnibus finibus ejus, a bimatu & infra*, Matth. c. 2. Sed inter eos multi nondum octavum diem attigerant, nec proinde circumcisi erant, & tamen Ecclesia omnes indiscriminatim colit ut Martyres. Præterea Ecclesia non colit Innocentes titulo sanctitatis per Circumcisionem acceptæ: nam eos colit ut eximie & singulariter Sanctos; ac proinde eos colit titulo sanctitatis eximiæ & singularis, qualis non erat sanctitas per Circumcisionem accepta, sed per mortem Christi causa obitam.

Dices. Saltem Innocentes hanc eximiam sanctitatem accepere ex singulari privilegio, quod ad alios extendi non debet.

Resp. Nego; Tum quia hoc singulare privilegium nullum habet fundamentum in Scriptura & Traditione: tum quia Patres eorum eximiam sanctitatem solum donant morti pro Christo obitam.

Obj. 3. Si vera est nostra assertio, infantes in utero materno, occisi in odium fidei justificabuntur. Falsum conseq. Ergo. *nego min. probatur*. Illi infantes non possunt justificari per Baptismum, ergo nec per martyrium.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia infans in utero materno existens occidi potest in odium Christi, perinde ac si natus esset, ideoque martyrium subire, & per illud justificari. At non potest in hoc statu aqua ablui, nec proinde per Baptismum justificari.

Obj. 5. Martyrium est actus fortitudinis, qui rationis usum exigit. Ergo infantes sunt incapaces martyrii, nec proinde possunt per illud justificari. Ergo, &c.

Resp. Martyrium sumptum pro interna acceptatione mortis est actus fortitudinis; at non est, si sumatur pro morte propter Christum obita, cujus capaces sunt infantes, & cui annexa est justificatio sine ulla acceptatione & dispositione respectu infantium, utpote illius incapacium.

Equidem ad martyrium adulti requiritur in eo voluntaria mortis acceptatio, sicut ad valorem Baptismi voluntas illum suscipiendi. At in infante nihil ex ejus parte ad utrumque requiritur, quia nullius actus propriæ voluntatis capax est.

Porro dixi Baptismum in adultis & infantibus suppleri per martyrium quoad gratiam sanctificantem & remissionem peccatorum. Nam non potest per illud suppleri quoad alios effectus, videlicet quoad impressionem characteris, capacitatem proximam suscipiendi alia Sacramenta, jus participandi bona Ecclesiæ, & incorporationem cum Ecclesia, & subjectionem potestati ac jurisdictioni Ecclesiæ. Neque max-

martyrium liberat ab obligatione suscipiendi Baptismi, ita ut si Martyr ad vitam revocaretur, baptizari deberet.

ARTICULUS V.

Quænam dispositiones ad valorem martyrii & ejus effectum in adulto requirantur?

Dico 1. Ad martyrium adulti requiritur acceptatio mortis ob fidei aut alterius virtutis christianæ defensionem seu exercitium illatæ. Tum quia adultus non potest gratiam sanctificantem ejusve augmentum recipere sine libero aliquo ejus consensu, ut patet in Sacramentis necessario requirentibus consensum suscipientis, Tum quia martyrium in adulto est actus fortitudinis; qui debet esse voluntarius.

Sed circa hoc tria observanda sunt. 1. Mors acceptari debet ex motivo honesto supernaturali, cum martyrium sit actus salutaris. Unde si quis mortem in odium fidei illatam sustineret ex vanæ gloriæ motivo, non esset Martyr. Nam nemo potest per voluntatem malam aut etiam indifferentem censeri velle reddere testimonium Christo.

2. Ad martyrium sufficit voluntas habitualis, qua mors acceptata fuit, nec requiritur acceptatio actualis vel virtualis. Quia mors non debet esse Martyri voluntaria per modum affectus a se ponendi, sed solum per modum objecti voliti.

3. Acceptatio mortis excludere debet voluntatem se defendendi. Tum quia alioqui Martyr non perfecte conformaretur Christo, qui instar agni coram tondente se obmutuit. Tum quia milites, qui ex intentione religionem defendendi pugnantes occiduntur, licet in hoc multum mereri possint, tamen non sunt proprie Martyres, ut patet ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ tales nunquam habuit ut Martyres. Imo Phocæ Imperatori aliisque tale martyrii genus inducere volentibus, semper restitit, ut testatur Baronius, in notis ad Martyrolog.

Dico 2. Per se loquendo in adulto justo sufficit ad martyrium acceptatio mortis ex motivo aliquo honesto supernaturali, præsupposito actu charitatis præterito, quo velit potius mori quam Christum negare. Nam is habet omnia requisita ad martyrium, nec ponit obicem ejus effectui.

Dixi, *per se loquendo*. Quia instans martyrium non liberat ab obligationibus in articulo mortis omnibus, etiam justis communibus: quales sunt obligationes suscipiendi Baptismi, si nondum susceptus est, confitendi peccata mortalia per contritionem perfectam remissa, sed nondum confessa, eliciendi actus fidei, spei & charitatis, qui præcipiuntur omnibus in articulo mortis, &c. Nam hæ & aliæ ejusmodi obligationes implendæ sunt, non per modum dispositionis prærequisitæ ad valorem martyrii, sed per modum observationis præceptorum quæ tunc urgent. Quare si hæ obligationes voluntarie omitterentur, grave admitteretur peccatum, & sic impediretur effectus martyrii.

Dico 3. Ad valorem & effectum martyrii in adulto peccatore, præter acceptationem mortis ex aliquo motivo honesto & supernaturali, requiritur pænitentia seu contritio saltem imperfecta. Nam Conc. Trident. sess. 14. cap. 1. generatim docet Pœnitentiam universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore fuisse necessariam ad justificationem etiam per Baptismum obtinendam: quod probat ex illo Christi, Luc. c. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis.*

De hactenus dictis consentiunt Theologi. Sed controversia est inter illos, utrum per martyrium Baptismus adultorum supplere possit, peccatorumque remissio & justificatio obtineri, secluso actu charitatis perfectæ, quo acceptetur mors in odium fidei illata.

Non pauci negant cum S. Thoma, qui, in Summa mutavit sententiam contrariam, quam in l. 4. sent. docuerat: nam, 3. p. q. 66. art. 12. dicit virtutem Spiritus sancti operari in Baptismo sanguinis potissimum per dilectionis fervorem. Et ad 2. sic ait: *Effusio sanguinis non habet rationem Baptismi, si sit sine charitate. Ex quo patet quod Baptismus sanguinis includit Baptismum flaminis & non e converso.* Et 2. 2. q. 124. a. 2. ad 2. ait: *Ad actum martyrii inclinat quidem charitas sicut primum & principale motivum per modum virtutis imperantis: fortitudo autem sicut motivum proprium per modum virtutis elicientis. Et inde est, quod martyrium est actus charitatis ut imperantis, fortitudinis autem ut elicientis. Inde etiam est, quod utramque virtutem manifestat. Quod autem sit meritorium, hoc habet ex charitate, sicut & quilibet virtutis actus.*

Ratio illorum est, quia martyrium adulti est mors pro Christo tolerata & accepta-

ptata. At mors pro Christo tolerata & acceptata, est mors libere tolerata ex amore amicitiæ erga Christum. Nam mori libere pro aliquo in sensu proprio, est mori ex amore amicitiæ erga illum, juxta illud Christi, Joann. c. 15. *Majorem hac dilectionenemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Quæ verba significant animam suam ponere pro amicis, esse illam ponere ex amore erga illos. Ergo.

Nihilominus, inquiunt, martyrium recte dicitur supplere Baptismum quoad præcipuos effectus; quia martyrium peccata omnia tum quoad culpam, tum etiam quoad omnem pœnam remittit sicut Baptismus, licet id non præstet nisi dependenter ab actu charitatis quo acceptetur. Et quamvis solus charitatis actus justificet per modum scilicet dispositionis proximæ, tamen justificatio Martyris adulti tribui potest simpliciter martyrio: tum quia actus charitatis facit moraliter unum totalem actum cum morte acceptata & tolerata, qui totalis actus dicitur martyrium: tum quia gratia annexa morti illatæ pro Christo, est longe major, quam ea quæ datur propter actum charitatis, & utraque simul ac indivisibiliter datur per modum unius eximiæ sanctitatis habitualis, per quam Martyr justificatur & constituitur eximie sanctus. Denominatio autem tribuitur potiori parti. Item martyrio, ex privilegio a Christo ei concesso, annexa est longe altior & excellentior gratiæ sanctificantis proindeque gloriæ gradus, quam Baptismo.

CAPUT III.

De Ministro & Subjecto Baptismi.

ARTICULUS I.

Quinam possint valide baptizare?

DIco. Quilibet homo, ratione utens, potest valide baptizare.

Prob. 1. ex Conc. Later. IV. c. 1. definiente *Sacramentum Baptismi in forma Ecclesiæ a quocumque rite collatum, proficere ad salutem.*

2. Ex Conc. Florent. in Decreto pro Armenis, ibi: *In casu autem necessitatis non solum Sacerdos, vel Diaconus, sed etiam laicus vel mulier, imo etiam paganus & hæreticus baptizare potest, dummodo formam servet Ecclesiæ, & facere intendat quod facit Ecclesia.* Si autem in casu necessitatis quilibet, etiam paganus, baptizare potest, potest quoque valide extra hunc casum: nam Sacramentorum essentia & valor invariabilis est. Præterea, si in necessitatis casu quilibet potest valide baptizare, manifeste sequitur ad valide baptizandum non requiri ordinationem vel jurisdictionem, vel specialem deputationem aut commissionem, vel fidem aut sanctitatem. Si autem hæc omnia non requiruntur in Ministro ad valorem Baptismi, certe quilibet homo valide in quovis casu baptizare potest, modo debitam materiam & formam Baptismi cum debita intentione adhibeat.

3. Ex can. *Romanus* de consecrat. dist. 4. ubi *dicitur Spiritum Dei subministrare gratiam Baptismi, licet paganus sit, qui baptizat.* Et c. *a quodam Judæo*, ibid.

4. Ex praxi Ecclesiæ.

Ratio est voluntas Christi, qui cum omnium salutem velit, voluit ut medium ad eam omnibus necessarium ab omnibus conferri possit, ne quis eo privetur.

Obj. 1. Can. *Si quis per ignorantiam*, q. 1. in quo dicitur iterum baptizandos esse qui fuerunt baptizati a non baptizato.

Resp. Cum Glossa, hunc Canonem duas partes habere: in prima, quæ interrogative sumenda est, quæritur an sint rebaptizandi, qui fuerunt baptizati a non baptizato. In secunda autem quæ incipit, *sed Romanus Pontifex*, continetur responsio, nempe valere Baptismus etiam a paganis collatum.

Obj. 2. can. 52. de consecrat. dist. 4. in quo Gregorius II. sic ait: *Quos a paganis baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, ut denuo baptizes in nomine Trinitatis mandamus.*

Resp. Cum S. Thoma & Glossa, ibi agi de paganis, qui non baptizabant in legitima forma, nempe cum expressa invocatione personarum SS. Trinitatis. Unde Pontifex jubet ab illis baptizatos rebaptizari in nomine personarum Trinitatis.

Obj. 3. Conc. Eliberitanum, can. 38. sic ait: *Peregre navigantes, aut si Ecclesia in proximo non fuerit, posse fidelem, qui lavacrum suum integrum habet, nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum Cathecumenum.*

Resp. Hoc exigit non ad validam præcise, sed ad validam simul & licitam Baptismi administrationem, in casu quo possit eligi dignior Minister.

Obj.

Obj. 4. Sanctus Basilius, Epist. 1. ad Amphilochium docet non valere Baptismum a laico collatum, nam sic ait: *Qui autem abrupti sunt* (per hæresim ab unitate Ecclesiæ) *laici effecti, nec baptizandi nec ordinandi habent potestatem ... quare eos, qui ab ipsis baptizati erant, tanquam a laicis baptizatos jusserunt* (Cyprianus & Firmilianus) *ad Ecclesiam venientes, vero Ecclesiæ Baptismo expurgari.*

Resp. Revera in hoc utroque errore versatus fuit cum Cypriano & Firmiliano, nempe non valere Baptismum ab hæreticis & a laicis collatum; sed iis oppono Traditionem Apostolicam semper in Ecclesia particulari Romana, quæ cæterarum omnium Ecclesiarum mater & magistra est, servatam; & alios Patres; ut S. Augustinum, l. 2. contra Epist. Parmeniani, cap. 13. S. Hieronymum, dialogo adversus Luciferianos, &c.

Obj. 5. S. Augustinus, l. 2. contra Epistolam Parmeniani, cap. 3. ait: *Et hæc quidem alia quæstio est, utrum & ab iis qui nunquam fuerunt Christiani, possit Baptismus dari: nec aliquid temere inde affirmandum est sine auctoritate tanti Concilii, quantum tantæ rei sufficit.*

Resp. S. Doctor, si nunc viveret, jam de hoc non dubitaret, cum habeamus auctoritatem Concilii generalis, nempe Lateran. IV. quod c. 1. generaliter docet, Baptismum a quocunque rite collatum, proficere ad salutem, ideoque valere. Item habemus auctoritatem Concilii Florent. in decreto Eugenii ab Ecclesia recepto. Imo S. Augustinus ipse suum dubium postea deposuit, ut patet ex l. 7. de Baptismo, c. 53. ubi ait: *Si eo modo affectus essem, quo eram cum ista dictarem: nequaquam dubitarem habere eos Baptismum, qui ubicunque & a quibuscunque illud verbis euangelicis consecratum, sine sua simulatione & cum aliqua fide suscepissent.*

Obj. 6. Soli Apostoli & eorum successores Episcopi habent potestatem baptizandi, juxta illud Matth. c. ult. *Docete omnes gentes, baptizantes eos, &c.*

Resp. Christus his verbis ordinarium docendi & baptizandi munus confert Apostolis & eorum successoribus Episcopis, ita ut nemo licite possit baptizare nisi cum subordinatione & dependentia ab illis. Non tamen ad solos Apostolos eorumque successores potestatem baptizandi restringit, ut constat ex Traditione.

ARTICULUS II.

Quinam possint licite baptizare?

Dico 1. In casu necessitatis quilibet etiam laicus, sive vir, sive mulier, potest licite baptizare in defectum dignioris, modo sit in statu gratiæ.

Prob. Quia quilibet lege charitatis tenetur suppeditare proximo medium salutis necessarium, nisi alius dignior adsit qui possit & velit illud subministrare. Quod addo, quia reverentia Sacramento debita exigit, ut digniores præferantur: nisi tamen minus dignus sit peritior digniore.

Dico 2. Extra casum necessitatis non licet cuilibet baptizare. Ita omnes.

Prob. Quia solus Sacerdos sive sit Episcopus, sive Presbyter, est ordinarius Baptismi Minister, & quidem Presbyter cum subordinatione & dependentia ab Episcopo. Constat ex Conc. Florent. in Decreto Eugenii, ibi: *Minister* (ordinarius) *hujus Sacramenti* (Baptismi) *est Sacerdos, cui ex officio competit baptizare.* Et ex can. *Diaconus*, dist. 93. ubi Gelasius Papa de Diaconis dicit: *Absque Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant.* Unde S. Isidorus, c. *constat*, de consecrat. dist. 4. dicit: *constat Baptisma solis Sacerdotibus esse tractandum.*

Igitur Diaconus est tantum extraordinarius Minister Baptismi: & verba ordinationis Diaconi solum significant eum ex legitima causa assumi posse ab Episcopo ad baptizandum etiam solemniter. Nam cum Diaconus per ordinationem suam non accipiat potestatem in verum Christi corpus, illud scilicet conficiendo sub speciebus panis & vini per consecrationem, non fit idoneus per ordinationem suam ad hoc, ut ei committatur potestas ordinaria in corpus Christi mysticum, ideoque ut ei committatur potestas ordinaria ministrandi aliquod Sacramentum. Tamen in hoc differt Diaconus ab aliis Clericis inferioribus, quod extra casum necessitatis ob aliquam causam gravem possit ex Episcopi commissione habere licentiam extraordinariam baptizandi, quam habere non possunt alii Clerici inferiores; ac proinde numquam possunt habere licentiam baptizandi solemniter ut Diaconi. Nam Patres & Canones solis Diaconis licentiam extraordinariam baptizandi extra casum necessitatis ob aliquam gravem causam ex commissione habere posse docent.

Imo

Imo solus Sacerdos proprius, seu Episcopus, vel Parochus, aut alius ex alterutrius commissione extra necessitatem licite baptizare potest. Quia hoc munus pertinet ad Pastorem: nam potestas & jus admittendi ad Ecclesiam pertinet ad pastorem, qui præest illi Ecclesiæ particulari, cui baptizatus aggregatur. Homo autem per Baptismum recipitur in Ecclesiam, & fit ejus membrum. Hoc munus baptizandi primario competit Episcopis, utpote Ecclesiæ Principibus, secundario autem Presbyteris adjutoribus Episcoporum, ut docent Patres. Unde Presbyteri non habent potestatem baptizandi, nisi ut exercendam cum dependentia ab Episcopo.

ARTICULUS III.

Utrum infantes baptizari possint?

Nota Anabaptistæ docent Baptismum conferri non posse nisi adultis. Imo multi inter illos contenderunt adultos non esse baptizandos, nisi anno trigesimo, qua ætate Christus baptizatus est. Hanc hæresim secuti sunt Sociniani, & ante hos omnes sæculo scilicet duodecimo docuerat Henricus quidam, negans licere infantes baptizare.

Dico. Infantes baptizari possunt valide & licite. Est de fide.

Obj. 1. Ex Traditione Patrum. Pro omnibus sint sanctus Irenæus, lib. 2. cap. 39. *Omnes venit per semetipsum salvare: omnes, inquam, qui per eum renascuntur in Deum infantes & parvulos, &c.* S. Hieronymus. lib. 3. contra Pelag. *Si unum & in parvulis & in magnis habetis baptisma, etiam infantes in remissionem peccatorum baptizandos .... Credatis.* S. Augustinus. l. 4. de Baptismo c. 23. *Quod traditum tenet universitas Ecclesiæ, cum parvuli infantes baptizantur, qui certe nondum possunt corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem .... tamen nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari.*

2. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ semper parvulos baptizavit. Quam consuetudinem ex Traditione Apostolica ortam esse docet S. Augustinus, l. 10. de Genesi ad litteram, c. 23. ubi ait: *Consuetudo matris Ecclesiæ in baptizandis parvulis nequaquam spernenda est, neque ullo modo superflua deputanda, nec omnino credenda, nisi Apostolica esset Traditio.*

3. Ex Conciliis Carthagin. scilicet sub S. Cypriano, Milevitano II. Viennensi generali; Clement. unica, de Summa Trinit. ubi de Baptismo dicitur: *Credimus esse tam adultis quam parvulis communiter perfectum remedium ad salutem.* Et Trident. sess. 5. can. 4. *Si quis parvulos recentes ab uteris matrum baptizandos negat .... anathema sit.* Et sess. 7. can. 13. *Si quis dixerit parvulos, eo quod actum credendi non habent, suscepto Baptismo inter fideles computandos non esse; ac propterea, cum ad annos discretionis pervenerint, esse rebaptizandos; aut præstare omitti eorum baptisma, quam eos non actu proprio credentes baptizari in sola fide Ecclesiæ, anathema sit.*

Ratio est, quia infantes salvari possunt, etiamsi moriantur ante usum rationis, ut fide constat. Ergo etiam ante usum rationis justificari possunt; nemo enim salvatur, nisi decedat in statu justitiæ: Atqui extra casum martyrii justificari non possunt ante usum rationis, nisi per Baptismum. Ergo etiam ante usum rationis justificari possunt per Baptismum; ac proinde ante usum rationis capaces sunt Batismi.

Obj. 1. Nemo baptizari potest, nisi prius instruatur & credat, juxta illud, Matth. c. ultim. *Docete omnes gentes, baptizantes eos. &c.* Et Marc. c. ult. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Sed infantes non sunt capaces instructionis & fidei, ergo nec Baptismi.

Resp. Neg. maj. Nam in primo textu Christus jubet solum instructionem præmitti Baptismo adultorum; ita tamen ut baptizari possit ii, qui non sunt capaces instructionis, ut constat ex Traditione, quæ verum sensum Scripturæ continent. In secundo autem textu exprimitur tantum necessitas credendi in adultis ad recipiendam gratiam sanctificantem in Baptismo.

Obj. 2. Non extat in Scriptura præceptum de parvulorum Baptismo. Ergo illi non debent baptizari.

Resp. 1. Nego conseq. Nam non omnia a Deo revelata continentur in Scriptura; sed præter Scripturam habemus Traditionem divinam, quæ tam est verbum Dei, quam Scriptura. Hæc autem Traditio docet baptizandos esse parvulos.

Resp. 2. Præceptum illud recte colligitur textu Joann. c. 3. *Nisi quis renatus fuerit, &c.* cujus universalitas parvulos etiam comprehendit.

Obj. 3. Tertullianus, lib. de Baptismo, cap. 18.

cap. 18. censet expectandum esse usum rationis ad Baptismum suscipiendum.

Resp. Non ideo negat validum esse Baptismum parvulorum, cum doceat eos in necessitate baptizandos esse. Sed solum putat extra necessitatis casum magis expediri dilationem Baptismi usque ad adultam ætatem: in quo erravit, ut patet ex universa Ecclesiæ praxi, quæ semper infantes recens natos baptizari diligentissime curavit, propter mortis periculum, quod in parvulis semper est timendum, ut observat S. Thom. & ostendit experientia.

Obj. 4. S. Gregorius Nazianz. orat. in sanctum Baptisma censet expectandum esse saltem triennium ætatis, ut parvuli aliquo modo respondere possint.

Resp. Et anteponi debet auctoritas aliorum Patrum, & praxis Ecclesiæ. Ipse vero Gregorius nihilominus sensit validum esse Baptismum parvulorum recens natorum, eosque baptizandos esse, cum imminet mortis periculum: nam loco citato sic ait: *Quid autem de iis dices, qui adhuc tenera ætate sunt, nec aut damnum aut gratiam sentiunt; An eos quoque baptizabimus? Ita prorsus si quod periculum urgeat: præstat enim sine sanctitatis sensu sanctificari, quam citra Baptismum, atque initiationem vitæ discedere.*

Obj. 5. Christus anno ætatis trigesimo baptizatus est. Ergo suscipi non debet Baptismus ante adultam ætatem.

Resp. Nego conseq. Quia Baptismus, quem Christus suscipit, fuit, actus humilitatis ac pietatis, non remedium peccati, a quo erat immunis. At Baptismus, quem Christus instituit, est peccati remedium, cujus capaces sunt infantes, & quod non potest citius recipi.

CAPUT IV.

De effectibus Baptismi, & dispositionibus ad illos requisitis.

ARTICULUS I.

Quinam sint effectus Baptismi?

Dico. Multi & præstantissimi sunt effectus Baptismi. Nam,

I. Remittit peccatum originale, & omnia peccata personalia tum quoad culpam, tum quoad pœnam omnem etiam temporalem. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Ephes. c. 5. *Christus dilexit Ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ: ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam, aut regam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.*

Prob. 2. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres apud Bellarminum & alios.

Prob. 3. Ex Conc. Florent. in decreto Eugenii, ibi: *Hujus Sacramenti* (Baptismi) *effectus est remissio omnis culpæ originalis & actualis, omnis quoque pœna quæ pro ipsa culpa debetur. Propterea baptizatis nulla pro peccatis præteritis injungenda est satisfactio; sed morientes antequam culpam aliquam committant, statim ad regnum cœlorum & Dei visionem perveniunt.*

Prob. 4. Ex Conc. Trid. sess. 5. can. 5. ubi ait: *Nihil est damnationis iis, qui vere consepulti sunt cum Christo Baptisma in mortem: qui: innocentes, immaculati, puri, innoxii, ac Deo dilecti effecti sunt, hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi, ita ut nihil prorsus eos ab ingressu cœli remoretur.*

II. Baptismus confert gratiam habitualem, virtutes infusas, & alia dona supernaturalia, quibus homo sanctificatur & interius renovatur. Nam Baptismus institutus est ad conferendum primam justificationem, quæ hæc omnia complectitur. Præterea ex Conc. Trident. sess. 7. can. 6. Sacramenta gratiam non ponentibus obicem conferunt.

III. Dat jus quoddam ad gratias actuales ad finem sibi proprium assequendum. nempe ad sancte & christiane vivendum, ut decet filios Dei adoptivos, ejus hæredes, & cohæredes Christi. Pater ex dictis de Sacramentis in genere.

IV. Imprimit characterem indelebilem, unde repeti non potest in eadem persona, ut ibidem probatum est.

V. Efficit membrum Ecclesiæ, ejusque potestati subjicit. Nam *per Baptisma de corpore efficimur Ecclesiæ*; inquit Conc. Florentinum.

VI. Tribuit capacitatem suscipiendi alia Sacramenta, & jus ad illa, cæteraque Ecclesiæ bona communia. Nam ex cap. 2. de Cognat. Spirit. Baptismus est *Sacramentorum fundamentum & janua reliquorum*. Unde Concil. Nicæn. I. can. 19. statuit, ut Clerici invalide baptizati rebaptizentur, & iterum ordinentur.

ARTI-

ARTICULUS II.

Quænam dipositiones in Adultis requirantur ad effectus Baptismi percipiendos?

Dico 1. Ad obtinendum characterem sufficit voluntas recipiendi Baptismum, ex cap. *majores* de Baptismo. Quia hæc sufficit ad volorem Baptismi; & Baptismus validus semper confert characterem, cum numquam repeti possit. Eadem voluntas sufficit etiam ad consequendam capacitatem suscipiendi alia Sacramenta, & subjectionem potestati Ecclesiæ: nam hi effectus semper annexi sunt characteri baptismali.

Dico 2. Ut Adultus jam justificatus per contritionem perfectam vel actum charitatis perfectæ, recipiat in Baptismo augmentum gratiæ & jus ad gratias actuales sacramentales, requiritur voluntas suscipiendi Baptismum ex motivo aliquo supernaturali: nam ad hæc recipienda requiritur consensus illis proportionatus. Sed hæc voluntas sufficit: nam non est ratio plus exigendi; cum jam in hoc homine præcesserint actus fidei, spei, charitatis perfectæ, & & pœnitentiæ de peccatis personalibus, & propositum servandi omnia præcepta &c.

Dico 3. Ut Adultus habens solum originale peccatum (si quis sit) consequatur justificationem seu gratiam sanctificantem & remissionem peccati originalis, non requiritur pœnitentia: nam hæc solum potest esse de peccatis actualibus voluntate physice propria commissis; sed ex Conc. Trident. sess. 6. c. 6. requiruntur hi actus; 1. Fides, qua explicicite credat existentiam unius Dei remuneratoris, mysteria Trinitatis & Incarnationis & generatim vera esse, quæ divinitus revelata & promissa sunt; atque illud inprimis, a Deo justificari impium per gratiam ejus, per redemptionem quæ est in Christo Jesu. Nam fides explicita horum omnium necessaria est necessitate medii ad salutem. 2. Spes justificationis & vitæ æternæ consequendæ, juxta illud Marc. cap. 2. *Confide fili, remittuntur tibi peccata tua.* Et Rom. 8. *Spe enim salvi facti sumus.* 3. Dilectio, qua Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant. Nam nemo sine aliquo Dei amore est sufficienter comparatus ad divinam amicitiam. 4. Propositum efficax servandi omnia præcepta, & christiane vivendi. Nam sine illo non potest sincere consentire in amicitiam divinam, cum observatio omnium præceptorum necessaria sit ad Dei amicitiam conservandam, & suum erga Deum amorem significandum, juxta illud, Joann. c. 4. *Si diligitis me, mandata mea servate,... qui habet mandata mea, & servat ea ille est qui diligit me.* 5. Voluntas suscipiendi Baptismi. Nam sine hac voluntate invalidus est Baptismus in Adulto, ut ex dictis constat.

Dico 3. Ut Adultus habens præter peccatum originale alia personalia mortalia, justificationem consequatur in Baptismo, præter actus fidei, spei, dilectionis memoratos cum proposito servandi præcepta & voluntate recipiendi Baptismi requiritur pœnitentia seu dolor de peccatis. Constat ex Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Jesu Christi, in remissionem peccatorum vestrorum.* Et ex Conc. Trid. sess. 6. c. 6. *Ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam, quam ante Baptismum agi oportet.*

Hæc autem pœnitentia debet esse supernaturalis, absoluta, universalis, efficax, incompossibilis cum ullo effectu ad mortale peccatum, & appretiative summa. Non tamen requiritur perfecta contritio; nam cum Baptismus institutus sit ad remittendum peccatum originale, & alia peccata personalia ante ipsum commissa, non prærequirit dispositionem, quæ hunc effectum producat: alioqui semper supponeret & exigeret effectum, ad quem producendum ordinatur ex institutione sua, quod est absurdum.

TRACTATUS
DE SACRAMENTO
CONFIRMATIONIS.

QUÆSTIO I.

Utrum Confirmatio sit verum Sacramentum?

Nota. ONFIRMATIONIS Sacramentum sic dictum a primario suo effectu, qui est spiritualis corroboratio ad fidem intrepide profitendam. Definitur, Sacramentum a Christo institutum, quo baptizati corroborantur ad fidem firmiter tenendam, & fortiter profitendam.

Hoc Sacramentum negarunt VValdenses, Lutherus & Calvinus.

Dico. Confirmatio est verum novæ legis, Sacramentum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Act. cap. 8. *Cum audissent Apostoli, quod recepisset Samaria verbum Dei, miserunt ad eos Petrum & Joannem, qui cum venissent, oraverunt pro ipsis, ut acciperent Spiritum sanctum: nondum enim in quemquam illorum venerat, sed baptizati tantum erant in nomine Domini Jesu. Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Quæ verba significant Apostolos per cæremoniam sacram a Baptismo distinctam, consistentem in impositione manuum & oratione seu certis verbis sacris, contulisse baptizatis Spiritum sanctum, quo nomine significatur non solum gratia gratis data, sed etiam potissimum gratia sanctificans. Atqui omnis cæremonia sacra, qua confertur gratia sanctificans, est Sacramentum a Christo institutum. Ergo cæremonia illa ab Apostolis adhibita, est Sacramentum. Non est autem aliud quam Confirmationis Sacramentum. Ergo.

Prob. 2. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres apud Bellarminum & alios. Pro omnibus sint Tertullianus, lib. de resurrectione carnis, cap. 8. *Caro abluitur, ut anima emaculetur. Caro ungitur, ut anima consecretur. Caro signatur, ut & anima muniatur. Caro manus impositione adumbratur, ut & anima Spiritu illuminetur. Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.* Ubi significat praxim Ecclesiæ priorum sæculorum, qua post Baptismum statim conferebatur Confirmatio & Eucharistia; & ritui Confirmationis vim sanctificandi tribuit perinde ac Baptismo & Eucharistiæ.

S. Cyprianus, Epist. ad Jubajanum, ubi postquam dixit Petrum Samaritanis baptizatis Spiritum sanctum contulisse per manus impositionem & orationem, hæc subjicit: *Quod nunc quoque apud nos geritur, ut qui in Ecclesia baptizantur, præpositis Ecclesiæ offerantur, & per nostram* (Episcoporum) *orationem ac manus impositionem, Spiritum sanctum consequantur, & signaculo dominico confirmentur.*

S. Ambrosius, lib. 3. de Sacramentis, c. 2. *Sequitur spirituale signaculum ..... qua post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus sanctus infunditur.*

S. Hieronymus, in Dialogo contra Luciferianos: *Non quidem abnuo hanc esse Ecclesiarum consuetudinem, ut ad eos, qui longe in minoribus urbibus per Presbyteros & Diaconos baptizati sunt, Episcopus ad invocationem sancti Spiritus manum impositurus excurrat.*

S. Augustinus, l. 2. contra Litteras Petiliani, cap. 104. *In hoc unguento Sacramentum Chrismatis vult interpretari: quod quidem in genere visibilium signaculorum sacrosanctum est sicut ipse Baptismus; sed potest esse & in hominibus pessimis .... discerne ergo visibile sanctum acramentum* (Chrismatis seu Confirmationis,) *quod esse & in bonis & in malis potest, ab invisibili unctione charitatis, quæ propria bonorum est.*

Resp. 3. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, quam testantur Patres citati & alii, atque summi Pontifices sanctissimi; ut Cornelius, Epistol. ad Fabian. Innocentius I. Epist.

Epist. ad Decentium; Gregorius Magnus, l. 3. Epist. 9. ad Januar.

Prob. 4. Ex Conciliis, videlicet Eliberitano, anno 305. can. 38. Aretalensi I. ann. 314. Laodiceno, can. 7. Meldensi, can. 44. Florent. in decreto pro Armenis, & Trid. sess. 7. can. 1. ubi ait: *Si quis dixerit confirmationem baptizatorum otiosam cæremoniam esse, & non potius verum & proprium Sacramentum... anathema sit.*

Obj. 1. In omni vero Sacramrnto tria requiruntur, nempe promissio gratiæ, ritus externus, & mandatum illum usurpandi. Sed hæc tria in Confirmatione non reperiuntur. Ergo Confirmatio non est Sacramentum.

Resp. Nego min. Nam ritus externus habetur, Act. c. 8. nempe impositio manuum cum oratione seu certis verbis sacris, & quidem gratiam conferens: *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* Ritus autem ille externus conferre non poterat Spiritum sanctum seu gratiam, nisi annexam habuisset gratiæ promissionem. Mandatum vero habetur in praxi Apostolorum: nam Apostoli ritum illum externum non adhibuissent, nisi illius adhibendi mandatum a Christo accepissent. Præterea tria hæc nobis sufficienter innotescunt ex Traditione & praxi Ecclesiæ.

Obj. 2. S. Augustinus, l. 3. de Baptismo, cap. 16. ait: *Manus autem impositio non sicut Baptismus repeti non pot est. Quid est enim aliud, nisi oratio super hominem?*

Resp. Hic loquitur tantum de manuum impositione reconciliatoria, quæ olim hæreticis ad Ecclesiam revertentibus adhibebatur, & quæ erat mera cæremonia Ecclesiastica, non Sacramentum.

QUÆSTIO II.

Quænam sit materia remota Confirmationis?

DIco 1. Materia remota Confirmationis est Chrisma.

Prob. 1. Ex Patribus. Pro omnibus sint, S. Cyprianus, Epist. 72. ubi ait: *Ungi quoque necesse est eum, qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est, unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.* Quibus verbis significat Chrismationem seu unctionem habere vim conferendi gratiam in Confirmatione, ideoque Chrisma esse materiam ejus remotam. Et S. Augustinus, l. 2. contra Litteras Petiliani, c. 4. supra citato.

2. Ex perpetua praxi Ecclesiæ.

3. Ex Conciliis Laodiceno, c. 48. ubi dicit oportere eos, qui illuminantur post Baptisma inungi super cœlesti Chrismate, & esse regni Christi participes. Florent. in decreto; & Trident. sess. 7. can. 2. ubi ait: *Si quis dixerit, injuriosos esse Spiritui sancto eos, qui sacro Confirmationis Chrismati virtutem aliquam tribuunt; anathema sit.*

Dico 2. Chrisma, quod est materia Confirmationis, est unguentum ex oleo & balsamo confectum, ita ut utrumque sit essentialis materia Confirmationis.

Prob. 1. Ex S. Gregorio Magno, qui, in Cant. Canticorum, c. 1. sic ait: *In Engaddi balsamum gignitur, quod cum oleo pontificali benedictione Chrisma efficitur, quo dona sancti Spiritus exprimuntur.*

2. Ex Ordine Romano.

3. Ex cap. un. de sacra Unctione, ubi Innocentius III. ait: *Conficitur Chrisma, quod ex oleo fit & balsamo.*

4. Ex Conc. Florent. in decreto pro Armenis, in quo dicitur: *Secundum Sacramentum est Confirmatio; cujus materia est Chrisma confectum ex oleo, quod odorem significat conscientiæ; & balsamo, quod odorem significat bonæ famæ, per Episcopum benedicto.*

5. Ex praxi Ecclesiæ.

6. Quia Chrisma ex usu Ecclesiæ est unguentum ex oleo & balsamo confectum.

Porro oleum illud est oleum olivarum, ut constat ex praxi Ecclesiæ, quæ semper hoc oleum adhibuit.

Obj. 1. Nullus ex Patribus ante sextum sæculum mentionem fecit mixtionis balsami cum oleo. Ergo Chrisma prioribus sæculis confectum non erat ex balsamo.

Resp. Nego conf. Quia non omnia expresse commemorarunt Scriptores Ecclesiastici. Cum autem hæc admixtio usurpata fuerit tempore Greg. Magni, nec reperiamus eam ab aliquo Pontifice aut Concilio institutam fuisse, certum est argumentum eam admixtionem ante hoc tempus nempe ante sextum sæculum in Ecclesia usurpatam fuisse. Ergo quinto sæculo jam vigebat usus balsami oleo admixti. Cum autem non inveniamus hanc admixtionem sæculo quinto, quarto, tertio, secundo institutam fuisse ab aliquo Pontifice aut Concilio, certum est eam ab Apostolis Ecclesiæ traditam fuisse, juxta hanc regu-

regulam S. Augustini, l. 4. de Baptismo, c. 24. *Quod universa tenet Ecclesia, nec Conciliis institutum, sed semper retentum est, non nisi auctoritate Apostolica traditum, rectissime creditur.*

Præterea a Patribus & Conciliis priorum sæculorum implicite commemoratur balsamus hoc ipso quod assignat Chrisma pro materia Confirmationis. Nam Chrisma proprie non est merum oleum, sed unguentum ex oleo & alio liquore confectum; qui sane alius liquor est ipsum balsamum, ex quo constabat Chrisma tempore Gregorii Magni, proindeque etiam ante ejus tempora.

Obj. 2. Non est probabile Apostolos, & Episcopos trium priorum sæculorum, quibus persecutio sæviebat, balsamum semper oleo admiscuisse, cum illi essent pauperes, & ille liquor pretiosissimus sit.

Resp. Nego. Nam præterquam quod non tanta balsami copia requirebatur, inter Ethnicos qui ad fidem convertebantur, non pauci divitiis pollebant, & studio salutis animarum flagrabant. Unde facile suppeditabant quidquid ad cultum Dei & Sacramentorum administrationem necessarium erat.

Obj. 3. Innocentius III. cap. *Pastoralis* de Sacramentis non iterandis, consultus utrum *Confirmationis Sacramentum in eo debeat iterari, qui per eorum fuit non Chrismate, sed oleo delinitus*, respondet, *quod non est aliquid iterandum, sed caute supplendum, quod incaute fuerat prætermissum*. Ergo censuit validum fuisse Confirmationis Sacramentum sine balsamo.

Resp. Nego conseq. Quia solum intendit cærimonias accidentales non esse iterandas, sed supplendum esse ipsum Sacramentum, cum, qui oleo tantum unctus fuit, ungendo Chrismate cum debita forma, sed privatim ad vitandum scandalum: nam nihil iterabitur, cum Sacramentum nullum fuerit, & caute supplebitur quod missum fuerit, privatim ponendo substantiam Sacramenti. Hunc autem sensum esse patet. 1. Quia non est credibile Pontificem doctissimum docuisse, eum qui solo oleo unctus fuerat, postea inungendum esse solo balsamo ad supplendum quod prætermissum fuerat: alioqui debuisset ungi balsamo non benedicto, vel certe ungi balsamo benedicto absque oleo: quorum utrumque Ecclesiæ consuetudini adversatur. 2. Quia ipse Innocentius, c. 1. de sacra Unctione diserte docet materiam proximam Confirmationis esse Chrismationem. Ergo sensit Chrismationem esse essentialem confirmationi, ideoque Chrisma esse etiam de ejus essentia, cum Chrismatio sine Chrismate esse non possit. At secundum ipsum Innocentium, Chrisma non est solum oleum, nam, c. *Pastoralis* citato, Chrisma a simplici oleo distinguit.

Observa. Christus pro materia Confirmationis instituit oleum olivarum & verum balsamum, qualecumque illud sit, sive Syriacum, sive Arabicum, sive Americanum, aut quodvis aliud; quamvis illa inter se specie physica differant: sicut pro materia Eucharistiæ instituit verum vinum de vite, quodcumque sit, sive Syriacum, sive Italum, sive Gallicum, quamvis hæc inter se specie differant.

Dico 3. Ad valorem Confirmationis requiritur benedictio Chrismatis facta ab Episcopo. Ita Theologi communiter cum S. Thoma.

Prob. 1. Ex Patribus videlicet S. Dionysio Areopagita vel alio autore libri de Ecclesiastica Hierarchia, *cap.* 4. *S. Leone*, Epist. 88. ubi dicit, consecrationem Chrismatis solis deberi Episcopis; & ex S. Gregorio; in c. 2. Cant. Canticorum, ubi dicit *balsamum cum oleo, Pontificali benedictione Chrisma effici.*

2. Ex ordine Romano.

Ex Conciliis Carthaginensi II. can. 3. & Carthagin. III. can. 36. vetantibus a Presbyteris Chrisma fieri, & Florent. supra citato, docente Confirmationis materiam esse *Chrisma confectum ex oleo & balsamo, per Episcopum benedicto.*

3. Ex Praxi Ecclesiæ, in qua nunquam dispensatum fuit cum simplici Sacerdote, ut Chrisma benediceret, quamvis cum eo ex urgenti causa dispensatum fuerit, ut Sacramentum illud administret. Nam nulla ratio hujus discriminis esse potest, nisi quod benedictio Episcopalis ex institutione Christi sit absolute essentialis Chrismati.

Obj. 1. Non requiritur essentialiter benedictio in materia Baptismi & Eucharistiæ: ergo nec in materia Confirmationis.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est voluntas & institutio Christi, nobis per Traditionem & praxim Ecclesiæ nota: cujus quidem rationem congruam hanc affert S. Thomas, 3. part. quæst. 72. art. 3. nempe quia Christus usus est Baptismo & Eucharistia, sic ex ipso usu Christi mate

riæ horum Sacramentorum aptitudinem acceperunt ad confectionem Sacramenti: *Et propter hoc*, inquit, *non est de necessitate horum Sacramentorum, quod materia prius benedicatur, quia sufficit benedictio Christi.* At unctionibus visibilibus Christus non est usus, & ideo Chrisma & oleum infirmorum benedici debent, ut sint apta Sacramenti materia.

Obj. 2. Conc. Toletanum I. can. 20. ait, *Quamvis pene ubique custodiatur, ut absque Episcopo Chrisma nemo conficiat; tamen quia in aliquibus locis vel provinciis Presbyteri dicuntur Chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium nisi Episcopum Chrisma facere, & per Diœcesim destinare.* Ergo Chrismatis consecratio per Episcopum est solum inducta jure Ecclesiastico.

Resp. Nego conseq. Quia cum consuetudo illa universalis Ecclesiæ ad quam recurrit Concilium, a nullo Pontifice vel Concilio instituta fuerit, solum Christum auctorem habere debet. Quare Presbyteri, qui Chrismatis consecrationem attentabant, jus divinum violabant.

Inst. Synodus Toletana hanc consecrationem non declarat irritam fuisse, sicut nec illicitam. Ergo sensit illam valere.

Resp. Nego conseq. Quia illius invaliditas sufficienter innotescebat, vel ex ipsa universalis Ecclesiæ consuetudine, quam laudat.

Observa. Chrisma idem semper fuit etiam quoad speciem saltem moralem in Ecclesia Latina & Græca. Nam quamvis Græci Chrisma ex multis aromatum speciebus cum oleo componant, tamen principem locum obtinet balsamum, quod per aliorum aromatum admixtionem non corrumpitur: *Materia hujus Sacramenti* (inquit Arcudius, l. 2. de Concord. c. 5.) *etiam secundum Græcos est oleum & balsamum....sed istis immiscentur alia multa aromatum genera.*

QUÆSTIO III.

Quænam sit materia proxima Confirmationis.

Dico. Proxima materia adæquata Confirmationis est Chrismatis unctio in fronte in modum crucis. Ita Theologi communiter contra recentiores aliquos, eam constituentes in sola manus impositione, distincta ab unctione Chrismatis; & contra alios eam ponentes partim in manus impositione seu extensione, quæ unctionem præcedit, & partim in ipsa unctione.

Prob. 1. Ex Patribus, qui effectum Confirmationis adscribunt unctioni Chrismatis factæ scilicet sub verbis formæ, quod semper subintelligunt. Pro omnibus sint S. Cyprianus, Epist. ad Januarium. *Ungi quoque necesse est eum qui baptizatus sit, ut accepto Chrismate, id est, unctione, esse unctus Dei, & habere in se gratiam Christi possit.* Sanctus Cyrillus Hierosol. Catechesi mystag. 3. *Sanctum hoc unguentum... postquam jam consecratum est... est Chrisma Christi, quod adventus Spiritus sancti per ipsius divinitatem energiam habet; quo frons & alii sensus corporis tui symbolice inunguntur. Et corpus quidem isto visibili unguento perungitur: anima vero sancto vivificoque Spiritu sanctificatur.* S. Pacianus, Serm. de Baptismo. *Lavacro enim peccata purgantur, Chrismate sanctus Spiritus superfunditur.* Et S. August. l. 2. contra litteras Petiliani, cap. 104. Confirmationem appellat Sacramentum Chrismatis, & l. 5. de Baptismo, cap. 20. Materiam proximam Confirmationis in unctione Chrismatis, quod oleum a majore sui parte vocat, constituit perinde ac materiam proximam Baptismi in ablutione.

Prob. 2. Ex Conciliis, videlicet Laodiceno sub S. Sylvestro, can. 48. ubi Confirmationem per Chrismatis unctionem explicat; nam sic ait: *Oportet eos qui illuminantur, post Baptisma inungi super cœlesti chrismate, & esse regni Christi participes.* Constantinopolitano I. quod can. 7. exponens modum, quo hæretici ad fidem conversi confirmabantur, ait: *Signatos, sive unctos primum sancto Chrismate, & frontem, & oculos, & nares & os, & aures; & eos signantes dicimus: signaculum doni Spiritus sancti.* Et Florentino, in Decreto Eugenii, in quo sola chrismatio, in fronte & in modum crucis pro materia proxima assignatur.

Prob. 3. Ex c. *Cum venisset*, de sacra Unctione, ubi Innocentius III. sic ait: *Per frontis chrismationem, manus impositio designatur: quæ* (frontis chrismatio) *alio nomine dicitur Confirmatio, quia per eam Spiritus sanctus ad augmentum datur & robur: unde cum cæteras unctiones sinplex Sacerdos vel Presbyter valeat exhibere, hanc non nisi Summus Sacerdos, id est Episcopus debet conferre; quia de solis Apostolis legitur, quorum Vicarii sunt Episcopi, quod per manus impositionem Spiritum sanctum dabant.*

Prob. 4. Ex Pontificali Romano jussu Cle-

mentis VIII. edito, in quo ritus confirmandi in hunc modum præscribitur: *Pontifex .... stans versa facie ad confirmandos, junctis ante pectus manibus .... dicit*: Spiritus sanctus superveniat in vos, &c. *tunc extensis versus confirmandos manibus, dicit*: Oremus. Omnipotens sempiterne Deus ..' emitte in eos septiformem Spiritum tuum sanctum Paraclitum de cœlis ... & consigna eos signo crucis Christi, in vitam æternam, &c. *Pontifex stans cum mitra, illos confirmat per ordinem genuflexos ... & summitate pollicis dextera manu Chrismate intincta, dicit*: N. signo te signo crucis. *Quod dum dicit, producit pollice signum crucis in frontem illius: deinde prosequitur*: Et confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.

Ex his autem verbis (*Pontifex stans cum mitra illos confirmat; &c.*) patet Episcopum tunc solum confirmare, quando Chrismate frontem ungendo in modum crucis dicit, *signo te &c.* Ergo sola chrismatio est materia proxima Confirmationis. Cætera sunt cæremoniæ accidentales.

Prob. 5. Ex Euchologio Græcorum, quo illi a plurimis sæculis utuntur in Sacramentorum administratione, & in quo sic describitur ritus Confirmationis. Recitata oratione super confirmandum, *ungit* (Minister) *baptizatum sancto unguento, signum crucis faciens in fronte, oculis, naribus, ore, auribus, pectore, manibus & pedibus, dicens: Signaculum doni sancti Spiritus. Amen*. Ergo Græci per solam Chrismatis unctionem confirmant, & quidem valide: nam numquam Latini hunc illorum ritum reprehenderunt, nec sic confirmatos umquam iterum confirmarunt. Et vero Græci longe ante eorum schisma hunc ritum observarunt, ut patet ex Concilio Constantinopolitano I. can. 7. citato. Ergo hic ritus sufficit ad essentiam Sacramenti, eamque totam continet, supple cum verbis ei adjunctis.

Prob. 6. Materia Confirmationis est applicatio materiæ remotæ illius. Atqui materia remota Confirmationis est Chrisma, ut constat ex dictis. Ergo materia proxima est Chrismatis applicatio, seu unctio facta in fronte in modum crucis: nam sic applicatur Chrisma in Ecclesia.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Duodecim prioribus sæculis Confirmatio fiebat per manus impositionem, ut constat ex Scriptura. Act. c. 8. & ex Patribus. Ergo materia proxima Confirmationis non est Chrismatis unctio.

Resp. Nego conseq. Quia illa manus impositio, quam adhibebant Apostoli & eorum successores Episcopi, est ipsissima Chrismatis unctio facta in fronte: nam immediatus contactus manus signantis & ungentis frontem Chrismate est vera & physica manus impositio. Hanc autem adhibebant Apostoli, ut constat ex Traditione & praxi Ecclesiæ, tum Latinæ, tum Græcæ: cujus praxis nullus auctor assignari potest, proindeque ab Apostolis traditam esse, necesse est. Quare Patres Confirmationem modo manus impositionem, modo unctionem Chrismatis vocant; quam semper intelligunt per manus impositionem.

Porro in Scriptura sæpe pluralis numerus pro singulari adhibetur, & quidem in hac materia: nam Patres ut Tertullianus & alii dicunt manus impositionem in singulari. Unde impositio unius manus sufficit.

Inst. Conc. Florent. in Decreto ait: *Loco autem illius manus impositionis* (qua Apostoli Spiritum sanctum conferebant) *datur in Ecclesia Confirmatio*. Ergo chrismatio, qua nunc datur Confirmatio, distinguitur a manus impositione, quam ipsi adhibebant Apostoli.

Resp. Neg. conseq. Nam Eugenius IV. his verbis solum intendit, quod Sacramentum, quod olim manus impositio vocabatur, & quo olim Apostoli Spiritum sanctum visibiliter dabant, nunc appelletur Confirmatio, qua Spiritus sanctus invisibiliter datur.

Similiter cum Innoc. III. ait: *Per frontis chrismationem, manus impositio designatur*: solum vult frontis chrismationem, quæ nunc dicitur Confirmatio, esse illud ipsum Sacramentum, quod olim manus impositio appellabatur, & quo Apostoli Spiritum sanctum visibiliter dabant. Unde in his locis distinguitur non ritus a ritu, sed modus loquendi a modo loquendi. Ita Bellarminus.

Obj. 2. Tertullianus, l. de Baptismo, c. 7. ait: *Exinde egressi de lavacro, perungimur benedicta unctione*. Et c. 8. *Dehinc manus imponitur, per benedictionem advocans & invitans Spiritum sanctum*.

Resp. Cap. 7. loquitur de unctione, quæ statim post Baptismum fiebat a Sacerdote in vertice capitis baptizati, & quæ erat cæremonia mere ecclesiastica, non Sacramentum. Cap. vero 8. loquitur de manus impo-

impositione, quæ fiebat ab Episcopo frontem baptizati inungente in modum crucis, & proferendo verba formæ, quibus advocatur Spiritus-sanctus, & quæ erat Sacramentum Confirmationis cum verbis formę. Porro olim tres usurpantur unctiones diversæ; prima ante Baptismum oleo, quod vocantur Cathecumenorum, fiebat in pectore & scapulis. Secunda post Batismum Chrismate in capitis vertice fiebat a Sacerdote. Tertia eodem Chrismate adhibebatur ab Episcopo in fronte baptizati in modum crucis, qua sola administrabatur Confirmationis Sacramentum cum certa verborum formula.

Obj. 3. S. Gregorius, Epist. 61. ait: *Arianos per impositionem manus occidens, per unctionem vero sancti Chrismatis ad ingressum sanctæ Ecclesiæ Catholicæ oriens reformat.* Ego tunc temporis conferebatur Confirmatio per manus impositionem distinctam a Chrismatis unctione, cui opponitur.

Resp. Nego conseq. Nam S. Doct. ibi loquitur de manus impositione, non confirmatoria, sed reconciliatoria tantum, & sensus est; Arianos recipi & reconciliari in Occidentali Ecclesia per impositionem manus mere cæremonialem: in Orientali vero Ecclesia per Confirmationis collationem. Nam non interrogatus erat modo, quo danda esset Confirmatio, sed solum de modo quo hæretici ad Ecclesiam Catholicam revertentes recipiendi essent. Præterea constat sæculo sexto eamdem in utraque Ecclesia Latina & Græca fuisse Confirmationis materiam.

Porro cum Sanctus Gregorius hic dicit hæreticos in Occidente per solam manus impositionem mere cæremonialem reconciliari Ecclesiæ Catholicæ, non debet omnino universaliter intelligi sed solum intendit hoc fieri communiter & in plerisque Ecclesiis Occidentis: nam in aliquibus ut in Hispania, Ariani ad fidem conversi statim confirmabantur.

Inst. 1. Sanctus Gregorius, in eadem Epistola dicit Monophysitas in Ecclesia recipi per manus impositionem, qua dabatur spiritus-sanctus.

Nota. Ibi intelligi debet de manus impositione, qua Spiritus-sanctus conferebatur, non ex opere operato alicujus Sacramenti, sed ex opere operantis Ecclesiæ, cujus nomine Spiritus-sanctus a Ministro invocabatur super hominem conversum, cum eis manus imponebat.

Inst. 2. S. Gregorius, lib. Sacramen. in Officio Sabbati Sancti, sic exponit Confirmationis ritum: *Pontifex veniens ad infantes tenente Archidiacono Chrisma .... levata manu sua super capita omnium, dicit: Omnipotens sempiterne Deus, qui regenerare dignatus es hos famulos tuos ... emitte in eis septiformem Spiritum tuum .... & consigna eos signo crucis in vitam propitiatus æternam.*

Resp. Illa manus sublatio seu extensio versus confirmandos cum oratione est cæremonia mere ecclesiastica & Sacramento accidentalis, & quædam præparatio ad Confirmationem. Nam 1. Illa manus extensio & oratio eædem sunt, quæ nunc in Pontificali Romano leguntur, & post quas dicitur Pontifex confimare Chrismatis unctione in fronte cum hac forma, *signo te, &c.* 2. Materia physica Sacramenti debet singulis applicari. 3. Hęc manuum levatio seu extensio non est in sensu proprio & physico manus impositio super confirmandū: nam manus impositio super aliquem est contactus immediatus manus super illum. 4. Cum Apostoli confirmabant, imponebant manus super singulos confirmandos: non autem solum extendebant manus versus illos, ut patet ex his verbis. Act. cap. 8. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum.* Nam imponere manus super aliquem in sensu proprio, non est solum extendere aut levare manus versus illum.

QUÆSTIO VI.

Quænam sit forma Sacramenti Confirmationis?

DIco. Forma Confirmationis in Ecclesia Latina hæc est: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Ita Theologi communiter cum S. Thoma, 3. p. qu. 72. art. 4. hocque esse de fide asserit Suarez.

Prob. 1. Ex Concilio Florent. in Decreto pro Armenis, in quo dicitur: *Secundum Sacramentum est Confirmatio, cujus materia est Chrisma .... Forma autem est, signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.*

2. Ex Pontificali Romano, in quo hæc verba supradicta traduntur proferenda ab Episcopo, dum confirmat & chrismate inungit; & Episcopus dicitur solum confirmare, cum *summitate pollicis dextera manus Chrismate intincta, dicit: signo te signo crucis; quod dum dicit producit pollice signum*

crucis in frontem illius ; deinde prosequitur : Et confirmo te Chrismate salutis , in nomine Patris , & Filii , & Spiritus Sancti . Clemens autem VIII. in sua constitutione super illius Pontificalis editione asserit nihil in eo Pontificali contineri ab antiquis Pontificalium codicibus alienum aut discrepans. Quare perpetuam ac constantem Ecclesiæ Romanæ praxim continet .

3. Ex Ordine Romano , qui est antiquissimus liber , cum ab Alcuino , qui sæculo octavo floruit , citetur , & in quo hæc forma quoad sensum traditur .

4. Quia forma Sacramenti consistit in verbis quæ proferuntur a Ministro in applicatione materiæ. Atqui verba supradicta proferuntur a Ministro Confirmationis, dum frontem inungit Chrismate, quod est materia Confirmationis : ergo forma Confirmationis.

Solvuntur objectiones.

Obj. Forma Confirmationis consistit in oratione , quam Episcopus cum extensione manuum versus confirmandos fundit proxime ante chrismationem . Ita sentiunt recentissimi aliqui.

Resp. Hæc nova opinio prorsus repudianda est, cum repgunet Concilio Florentino, Ordini Romano, Pontificali Romano, & praxi Ecclesiæ Romanæ, quæ octavo sæculo utebatur hac forma, *confirmo te, &c.* ut constat ex Ordine Romano : quam proinde ab Apostolis accepit, cum probari non possit eam institutam fuisse ab aliquo Pontifice aut Concilio.

Obj. 2. Ante veterem illum ordinem Romanum supra citatum, seu ante octavum seculum , nullum proferri potest testimonium alicujus Patris aut Scriptoris Ecclesiastici pro forma a nobis allata . Ergo forma illa non est instituta ab Apostolis , ideoque non essentialis forma .

Rsp. Nego conseq. Quia prioribus Ecclesiæ sæculis ritus & formæ Sacramentorum scripto non mandabantur , ne gentilium & profanorum hominum ludibrio exponerentur ; sed hæc omnia ore solum tradebantur , & per Traditionem oralem & praxim Ecclesiæ conservabantur .

Quod constat ex Patribus , & ex S. Innocentio I. Epist. 1. ad Decentium , c. 3. ubi de Confirmatione loquens, expresse dicit, se nolle scribere verba quibus perficitur, ne prodere videatur secretum quod eatenus servatū fuerat in Ecclesia circa Sacramentorū administrationem : *Verba vero,* inquit , *dicere non possum, ne magis prodere videar, quam ad consultationem respondere* . Idem testatur Dionysius Areopagita; seu auctor, li. de Ecclesiastica Hierarchia prope finem, ubi ait : *Precationes autem quæ in mysteriis adhibentur , nefas est scripto interpretari, & mysticam eorum intelligentiam, aut vim, quæ in eis Deo auctore efficacitatem habet, ex adyto in publicum efferre. Sed quemadmodum a majoribus nostris traditum accepimus, cum eas doctrinæ, quæ foras exire non debet, hauseris, & ad diviniorem animi constitutionem, & mentis elevationem divino amore, sanctisque actionibus perfectus evaseris ; divino Sacramenti ordinis lumine ad summam eorum scientiam deducere .*

Hinc in Orientali Ecclesia ante finem quarti sæculi, & Occidentali ante finem sexti sæculi nihil de formis Sacramentorum scripto traditum est præter solam Eucharistiæ formulam ; quæ utpote integra ad verbum in Scriptura contenta , occultari non poterat . Igitur sicut priorem sæculorum silentium non probat hanc Baptismi formam (*Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*) non fuisse prioribus sæculis usurpatū: ita nec valet contra formam Confirmationis a nobis allatam; quia sufficit praxis Ecclesiæ, quæ non inveniatur instituta ab aliquo Pontifice aut Concilio, quam proinde ab Apostolis Ecclesiæ traditam fuisse necesse est.

Obj. 3. Illud , act. c. 8. *Oraverunt* (Petrus & Joannes) *pro ipsis , ut acciperent Spiritum-sanctum : . . . tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum-sanctum.* Ergo tempore Apostolorum forma Confirmationis erat oratio , quæ impositionem manus præcedebat . Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam per hoc verbum (*oraverunt*) significatur oratio prævia & præparatoria Confirmationi non forma. Cum autem dicitur : *tunc imponebant manus super illos* , illorum scilicet fonte chrismate ungendo , subintelligi debent verba formæ ab illis simul prolata , sicut subintelligi debent , cum , c. 19. dicitur : *Et cum imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos*. Nam ibi nulla fit mentio formæ, & orationis , sed subintelligitur .

Præterea etiam per orationem illam intelligeretur forma , sub qua confirmarunt Apostoli , non ideo censenda esset deprecativa . Nam verba formæ licet indica tivæ dici possunt oratio , quia sunt verba sacra pro-

prolata a Ministro ut instrumento Christi ac nomine Christi, & totam vim suam ex meritis Christi habentia, & Deum efficaciter moventia ad conferendam gratiam: unde se habent per modum orationis. Et in hoc sensu formæ Baptismi & Eucharistiæ, licet indicativæ, vocantur a Patribus deprecationes.

Inst. Ex his verbis, Jac. c. 5. *Et orent super eum ungentes eum oleo in nomine Domini*. Recte infertur formam Extremæ unctionis consistere in oratione stricte dicta. Ergo etiam ex istis verbis, Act. c. 8. *Oraverant super illos, &c.* Recte infertur formam Confirmationis esse deprecativam.

Resp. Non præcise ex illis verbis (*& orent super eum*) sed ex illis verbis explicatis per Traditionem Apostolicam, relucentem in perpetua praxi Ecclesiæ formam deprecativam in Extrema-unctione usurpantis, certo infertur formam Extremæ unctionis esse vere deprecativam. At idem colligi non potest ex illis verbis, *oraverunt super illos*, quia nunquam Ecclesia sive Latina, sive Græca formam deprecativam in Confirmatione adhibuit, una aut altera forte excepta Ecclesia particulari, quæ in hoc a cæteris discendendo erravit.

Obj. 4. Nullis monumentis probari potest Apostolos imponendo manus dixisse hæc verba: *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate salutis*. Ergo hæc verba non sunt vera forma Confirmationis.

Resp. Nego conseq. Nam nullo etiam monumento veterum Patrum probari potest Apostolos, eorumq; successores immediatos Baptizasse sub hac forma: *Ego te Baptizo in nomine Patris, & Filii, & spiritus-sancti*. Imo nullus ante Gregorium Magnum scripsit in his verbis consistere formā Baptismi, & tamen quis neget Apostolos hac forma usos fuisse in Baptismo? Itaque praxim & doctrinam Apostolorum circa ritum & formam Sacramentorum sufficienter probat perpetua praxis Ecclesiæ. Perpetuitas autem praxis Ecclesiæ in forma Confirmationis satis ostenditur ex eo, quod ostendi non possit ea ab aliquo Pontifice vel Concilio instituta fuisse.

Obj. 5. SS. Cyprianus, Ambrosius, Hieronymus & aliis Patres dicunt Oratione & invocatione Spiritum-sanctum dari in Confirmatione. Ergo forma Confirmationis consistit in precibus, non vero in verbis supradictis.

Resp. Nego conseq. Quia Patres illi per orationem & invocationem intelligunt hæc verba formæ, vel æquivalentia: *Signo te signo crucis, & confirmo te*. Nam hæc verba, licet indicativa sint recte vocantur oratio & deprecatio, quia sunt verba sacra, Christi nomine prolata a Ministro, ut ejus instrumento & agente per modum invocantis, non per modum imperantis, atque ex Christi meritis habentia vim impetrandi effectum sacramentalem, movendo efficaciter Deum ad illum producendum.

Et vero Sanctus Augustinus dicit hominem per deprecationem baptizare & Eucharistiam conficere perinde ac confirmare. An idcirco sensit formas Baptismi & Eucharistiæ non esse indicativas, sed consistere in deprecatione aliqua stricte dicta, seu in formula orationis? *Si ergo* (inquit, l. 5. de Baptismo, c 20.) *ad hoc valet quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur; quomodo exaudit homicidam deprecantem vel super aquam Baptismi, vel super oleum*, (id est Chrismatis unctione in Confirmatione) *vel super Eucharistiam, vel super capita eorum quibus manus imponitur* (in Ordinatione) *quę omnia tamen & fiunt & valent etiam per homicidas*. Item S. Cyrillus, Catechesi 3. formam Eucharistiæ invocationem appellat propter rationem allatam: *Quemadmodum*; inquit, *panis Eucharistiæ, post Sancti Spiritus invocationem, non amplius est panis communis, sed est Corpus Christi*.

Obj. 6. Octavo sæculo non adhibebantur hæc verba, *confirmo te*, sed solum ista, *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Nam Alcuinus, l. de divinis officiis, c. de Sabbato sancto, sic ritum Confirmationis describit: *Hac finita* (oratione) *facit crucem de Chrismate cum pollice in singulorum frontibus, ita dicendo: in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*.

Resp. Alcuinus, loco citato, citat Ordinem Romanum, in quo habentur hæc verba; *Confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Quare editio libri alcuini est mendosa, & in ea supplendæ sunt hæ voces *confirmo te*. Vel ipse usus est codice mendoso, aut memoria lapsus est.

Idem dic de Amalario, qui Ordinem Romanum male citat post Alcuinum, & qui probabiliter hoc mendum mutuatus est ex Alcuini libris.

Obj. 7. Septimo sæculo in Anglia omittebantur hæc verba, *confirmo te*, ut patet

ex

ex Anglicano codice vetusto, in Rothomagensi Ecclesia asservato, in quo solum habetur oratio, quæ incipit: *Benedicat vobis omnipotens Deus, &c.*

Resp. In illo Codice obscuro descripta non fuit forma Confirmationis, sed solum oratio, quæ Confirmationi præmittebatur. Nec mirum. Nam septimo seculo necdum a quoquam scripto tradita erat in Occidente forma Confirmationis, quæ cum facilis ac brevis esset, facile memoriæ mandabatur, & retinebatur. Prædicta autem oratio certo non potest esse forma Confirmationis, cum tam Episcopum & alios Clericos quam confirmandos spectet: nam per eam Episcopus tam sibi quam aliis præsentibus petit Spiritum sanctum.

Obj. 8. In Ordine Romano, qui jam octavo sæculo extabat, non habentur hæc verba, *signo te signo crucis*, sed solum ista: *Confirmo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*. Et a duodecimo sæculo in Ecclesia Romana usurpatur forma, quæ continetur in decreto Eugenii IV. Ergo neutra forma est essentialis Confirmationis.

Resp. Nego conf. Quia vel sola verba hæc, *confirmo te &c.* sunt ex institutione Christi essentialia formæ: vel in Ordine Romano non continebatur integra Confirmationis forma: vel non amplius extant correctiora exemplaria, in quibus descripta erat integra.

Obj. 9. In Decreto Eugenii traditur tantum forma integralis, non essentialis. Et Eugenius eam tradendo voluit solum Armenos docere rem ad meram disciplinam pertinentem.

Resp. Nego. Nam 1. alioqui æquidem dici posset, cum dicit formam Baptismi, esse hæc verba, *ego te baptizo &c.* & formam Eucharistiæ esse hæc Christi verba *hoc est corpus meum*. 2. In Decreto dicitur simpliciter esse formam Confirmationis, & nulla alia præter istam traditur. Absurdum est autem in Decreto ad docendos Armenos Sacramenta edito, tradere formam tantum integralem, omissa essentiali.

Inst. Si forma in decreto Eugenii tradita, sit essentialis, omissis aliquot ejus verbis, v. g. *Chrismate salutis*, Sacramentum nullum esset. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam ut forma Sacramenti dicatur essentialis sufficit quod adhibeat verba essentialia, id est, verba quæ sensum a Christo institutum exprimant. Nec necesse est, ut omnia verba, quibus constat, sint essentialia, ut patet in hac forma, *ego te baptizo, &c.* in qua vox *ego* non est essentialis.

Obj. 10. Doctores Scholastici inter se dissident de verbis essentialibus formæ. Ergo circa hoc nihil certi asseri potest.

Res. Neg. antec. Nam consentiunt omnes, hæc saltem verba (*confirmo te*) esse essentialia formæ, reliqua vero necessario adhiberi debere saltem ex præcepto ecclesiastico.

Hæc autem verba (*confirmo te*) effectum primarium Confirmationis sufficienter exprimunt, quamvis hic effectus aliis verbis clarius exprimi possit.

Obj. 11. Forma Græcorum consistit in oratione, quæ præcedit Chrismatis unctionem: ergo etiam & Latinorum forma.

Res. Nego anteced. Nam forma Confirmationis apud Græcos consistit in his verbis: *Signaculum donationis Spiritus-sancti*: quæ Minister profert, inungendo Chrismate baptizatum, ut docent Communiter Doctores, & testantur Arcudius & Bessarion Græci Doctissimi.

Prob 1. Ex Conc. Constantinopolitano I. can. ubi dicitur: *eos qui rectæ fidei adjiciuntur, & parti eorum, qui hæc hæreticis servantur recipimus secundum subjectum hic tenorem & consuetudinem; Arianos videlicet, & Macedonianos .... dantes quidem libellos, & omnem heresim anathematizantes, quæ non sentit ut sancta Dei catholica & apostolica Ecclesia ... recipimus obsignandos, sive ungendos primum sancto Chrismate, & frontem & oculos ... & eos signantes dicimus: Signaculum doni Spiritus-sancti*. Ubi Concilium Confirmationis ritum exponendo, nullam aliam formam tradit præter supradicta verba, prætermissa oratione. Ergo Ecclesia Græca hac forma jam utebatur sæculo quarto, ideoque jam usa erat prioribus sæculis, cum eam a nullo Concilio institutam inveniamus. Posterioribus vero sæculis eamdem usurpatam semper fuisse a Græcis, patet ex Euchologio.

Prob. 2. Quia hæc verba sufficienter exprimunt Confirmationis effectus, nempe characterem & gratiam, & utriusque causam principalem, nempe Spiritum sanctum. Item actus confirmantis, consistens in Chrismatis unctione, exprimitur hac voce, *signaculum*. Quare forma illa Græcorum non differt quoad sensum substantialem ab his verbis: *Signo te, & confirmo te Chrismate salutis*.

Præ-

Prædictam autem Græcorum formam validam esse, consentiunt Theologi. Quia 1. usurpabatur a Græcis ante eorum schisma, & traditur a secundo Concilio generali, nec unquam a Latinis repudiata fuit ut invalida. 2. Summi Pontifices, qui Græcorum ritus expenderunt, ut Gregorius X. in Concilio Lugdunensi, & Eugenius IV. in Florentino, prædictam formam nunquam reprehenderunt. Et Clemẽs VIII. in Bulla de unione inter Græcos & Latinos edita, hanc formam meminit, nec tamen repudiat, sed validam supponit. 3. Hæc forma effectum Confirmationis & actum confirmantis sufficienter exprimit.

Hinc patet Christum non determinasse Confirmationis formam quoad verba, sed tantum generatim instituisse, ut adhiberentur verba, quæ hujus Sacramenti effectum sufficienter exprimerent, eaque ab Ecclesia determinarentur.

QUÆSTIO V.

Quinam sint effectus Confirmationis?

Dico 1. Confirmatio characterem imprimit.

Fide constat ex Conc. Trident. sess. 7. can. 9. unde in eadem persona iterari non potest, cum in charactere indelebili virtualiter permaneat. Per hunc characterem baptizatus consignatur ut miles Christi, adscribitur in ejus militiam, & accipit potestatem spiritualem ad exequenda, mediantibus gratiæ auxiliis ea quæ sunt fortis militis. Nam Confirmatio baptizatos ad propugnandam fortiter fidem contra hostes visibiles, nempe persecutores fidei specialiter deputat, idoneosque efficit illos ad perfectam ætatem spiritualem promovendo.

Dico 2. Alter effectus Confirmationis, & quidem præcipuus, est augmentum gratiæ sanctificantis copiosissimę, qua homo corroboratur ad fidem fortiter profitendam, cum jure ad specialia in hunc finem auxilia.

Constat ex verbis formæ; ex Conc. Florent. dicente in hoc Sacramento dari Spiritum sanctum ad robur, ut Christianus audacter Christi nomen ac fidem confiteatur; & ex Scriptura, & Patribus docentibus per Confirmationem dari Spiritum-sanctũ, quo nomine significatur gratia copiosa & corroborans animam.

Confirmatio autem primam gratiam saltem primo per se non confert, quia instituta est ad spiritualem corroborationem, & augmentum ac perfectionem gratiæ sanctificantis, ut docent Patres. Ac proinde ex institutione sua præsupponit in subjecto suo vitam spiritualem: nam qui non vivit, non potest corroborari, nec augeri potest id quod non est.

Præterea ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 2. *est Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut non regeneratis ipse Baptismus.* At hoc esset falsum, si Confirmatio instituta esset ad conferendam primam gratiam: nam peccator baptizatus habens attritionem cum inchoato amore Dei posset justificari per Confirmationem; & sic Sacramentum Pœnitentiæ ei necessarium non esset ad salutem.

Hinc in peccatore ad gratiam in Confirmatione recipiendam prærequiritur contritio perfecta, vel Sacramentum Pœnitentiæ. In justo vero sufficit intentio recipiendi hoc Sacramentum.

QUÆSTIO IV.

Quodnam sit subjectum Confirmationis?

Dico. Omnes & soli baptizati sunt capaces Confirmationis.

Prob. Solos baptizatos esse illius capaces patet, quia Baptismus est janua cæterorum Sacramentorum. Omnes vero baptizatos illius capaces esse constat ex praxi veteris Ecclesiæ, in qua infantes confirmabantur, ut patet ex Innocentio I. Epist. 1. cap. 3. & libro Sacramentorum Sancti Gregorii, atque ex Ordine Romano in officio Sabbati sancti.

Ratio est, quia omnes per Baptismum spiritualiter regenerati, sunt capaces accretionis spiritualis, quæ fit per augmentum gratiæ: ac proinde capaces sunt Confirmationis ad hunc finem institutæ.

Quamvis autem infantes capaces sint Confirmationis, nunc tamen in Ecclesia Latina convenienter differtur usque ad usum rationis; tum quia ex hoc Sacramento cum actuali devotione, ad quam usus rationis requiritur, suscepto major percipitur fructus; & aliunde non est necessarium ad salutem necessitate medii; tum quia sic certius vitatur periculum iterationis: adulti enim, non infantes, Confirmationis a se susceptæ meminisse possunt.

Porro de ætate, qua conferendum est hoc Sacramentum, sic habet Catechismus Romanus, tit. de Confirm. *in quo illud obser-*

servandum est, omnibus quidem post Baptismum, Confirmationis Sacramentum posse administrari; sed minus tamen expedite hoc fieri, antequam pueri rationis usum habuerint. Quare si duodecimus annus non expectandus videatur, usque ad septimum certe hoc Sacramentum differre maxime convenit.

QUÆSTIO VII.

Quisnam sit Minister Confirmationis?

DIco. Solus Episcopus est ordinarius Minister Confirmationis. Est de fide contra Photium & Græcos schismaticos.

Prob. 1. Ex Scriptura, in qua soli Apostoli leguntur confirmasse etiam eos, quos jusserant ab aliis baptizari. Nam, Act. cap. 8. Petrus & Joannes Apostoli ab Ecclesia missi sunt ad confirmandos Samaritanos a Philippo Diacono baptizatos. Et cap. 16. Paulus dicitur confirmasse eos, quos jusserat ab aliis baptizari. Ergo confirmandi munus saltem ordinarium ad solos Apostolos, eorumque successores Episcopos pertinet: nam nulla ratio afferri potest, cur soli Apostoli confirmarint.

2. Ex Patribus, & Summis Pontificibus. Pro omnibus sit S. Innoc. I. epist. 1. ad Decent. c. 3. ubi ait: *De consignandis infantibus manifestum est, non ab alio quam Episcopo fieri licere. Nam Presbyteri, licet sint Sacerdotes Pontificatus tamen apicem non habent. Hæc autem Pontificibus solis deberi, ut vel consignent vel Paracletum Spiritum tradant, non solum consuetudo ecclesiastica demonstrat, verum & illa lectio Actuum Apostolorum, qui asserit Petrum & Joannem esse directos, qui jam baptizatis proderent Spiritum sanctum.* Idem docent Leo Magn. Epist. 88. & S. Greg. l. 3. Epist. 9.

3. Ex perpetuo usu Ecclesiæ Catholicæ, ed quo constat ex Cypriano, epist. 70. Cornelio Papa apud Eusebium, lib. 6. Hist. c. 43. & alii Patribus.

4. Ex conc. Florent. in Decreto ubi dicitur: *Ordinarius* (Confirmationis) *Minister est Episcopus.* Et Trident. sess. 7. can. 3. de Confirmatione. *Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium Ministrum non esse solum Episcopum, sed quemvis simplicem Sacerdotem, anathema sit.*

Ratio congrua est, quia Confirmatio est complementum & perfectio Baptismi, ut constat ex Patribus docentibus baptizatum perfici per Confirmationem: ac proinde convenit ut a primario Ministro conferatur.

Obj. 1. Act. c. 9. Ananias, qui non erat Episcopus, dicitur manus imposuisse Paulo.

Resp. Hæc manuum impositio non fuit confirmatoria, sed solum curatoria, ut patet tum ex eo quod Paulus nondum esset baptizatus tum ex his verbis: *Et vidit* (Saulus) *virum Ananiam nomine introeuntem & imponentem sibi manus, ut visum recipiat*, non vero Spiritum sanctum.

Nec obstant hæc Ananiæ verba: *Dominus misit me .... ut videas, & implearis Spiritu-sancto.* Nam sensus est, ut videas per impositionem manus, & implearis Spiritu sancto per Baptismum.

Porro vel Paulus confirmatus est ab aliquo Apostolo, vel Spiritus sancti plenitudinem a Deo sine manus impositione accepit, sicut acceperant alii Apostoli.

Obj. 2. Conc. Hispalense II. can. 7. dicit quędam *novellis & ecclesiasticis regulis* prohibita esse Presbyteris? inter quæ recenset Confirmationem & Chrismatis confectionem.

Resp. Per novellas & ecclesiasticas regulas intelligit decreta Innocentii I. & Leonis Magni. Sed illa decreta quæ Concilio sufficiunt ad tollendos abusus, declarant jus divinum quod Synodus excludere non intendit.

Obj. 3. Ex veteri consuetudine Presbyteri Græci & Armeni passim confirmant.

Resp. Hæc consuetudo inducta fuit ex concessione Summi Pontificis, saltem tacita.

Obj. 4. S. Hieronymus, in dialogo adversus Luciferianos, sic ait: *Quod si hoc loco quæris, quare in Ecclesia baptizatus nisi per manus Episcopi non accipiat Spiritum sanctum .... disce hanc observationem ex ea auctoritate descendere, quod post ascensum Domini Spiritus-sanctus ad Apostolos descendit, & multis in locis idem factitatum reperimus, ad honorem potius Sacerdotii* (summi) *quam ad legis necessitatem.*

Resp. Sanctus Doctor his verbis (*ad honorem potius Sacerdotii, quam ad legis necessitatem*) solum vult potestatem ordinariam confirmandi ad solos Episcopos pertinere, non ex natura rei & necessitate absoluta, quasi Spiritus-sanctus aliter dari non possit quam per manus Episcopi, sed ex voluntate Christi, qui honorem specialem summo Sacerdotio attribuit, certa jura & potestates speciales Episcopis concedendo, quæ simplicibus Sacerdotibus non concessit. Cujus quidem hanc rationem subjicit San-

Sanctus Doctor, quia nempe *Ecclesiæ salus in Summi Sacerdotis dignitate pendet: cui si non exors quædam, & ab hominibus eminens detur potestas, tot in Ecclesiis efficientur schismata, quot Sacerdotes.*

Obj. 5. Præsbyteri succedunt Apostolis perinde ac Episcopi: ergo tam sunt Ministri ordinarii Confirmationis.

Resp. Præsbyteri succedunt Apostolis in aliquibus tantum, quæ nempe sunt Sacerdotum propria, non vero in omnibus. Nam Apostoli non solum erant primi Christiani & Sacerdotes, sed etiam primi Summi Sacerdotes: soli autem Episcopi succedunt Apostolis ut primis Summis Sacerdotibus, ideoque succedunt Apostolis in omni eorum potestate ordinaria. Quare Episcopi soli simpliciter & absolute succedunt Apostolis, simplices vero Sacerdotes Apostolis succedunt tantum secundum quid: nam non potest quis dici simpliciter & absolute succedere alicui, nisi ei succedat in omnibus in quibus ei succedi potest, ideoque nisi ei succedat in tota ejus potestate ordinaria. Hinc soli Episcopi sunt successores Apostolorum simpliciter & absolute.

QUÆSTIO VIII.

Utrum simplex Sacerdos possit esse Confirmationis Minister extraordinarius?

Dico. Simplex Sacerdos potest ex dispensatione Summi Pontificis conferre Sacramentum Confirmationis valide & licite. Ita Doctores communiter cum Sancto Thoma, 3. q. qu. 72. art. 11. ad 1. & omnes Canonistæ.

Prob. 1. Ex facto Gregorii Magni, qui, l. 3. Epist. 26. concessit Sardiniæ Præsbyteris, ut confirmarent in iis locis, in quibus desunt Episcopi. Nam ibi sic ait: *Ubi Episcopi desunt, ut Presbyteri etiam in frontibus baptizatos Chrismate tangere debeant concedimus.* Jam vero quis tam sanctum ac doctum Pontificem erroris in re tam gravi arguere audeat? Idem concessisse alios Pontifices nempe Nicolaum IV. Urbanum IV. Joannem XXIII. Eugenium IV. Leonem X. testantur Wadingus in Annalibus minorum, & Cardinalis Pallavicinus, in Hist. Concil. Trident.

2. Ex Conc. Florent. in Decreto Eugenii IV. ubi postquam dixit ordinarium Ministrum Confirmationis esse Episcopum subjicit; *Legitur tamen aliquando per Apostolicæ Sedis dispensationem, ex rationabili & urgente admodum causa, simplicem Sacerdotem Chrismate per Episcopum confecto, hoc administrasse Confirmationis Sacramentum,* quod certe non adderetur, nisi fieri posset.

3. Ex Conc. Trid. quod sess. 7. can. 3. de Confirmatione: *ideo ait ordinarium Ministrum esse Episcopum, ut indicaret posse extraordinaria potestate idem fieri etiam a Præsbytero,* inquit Bellarminus.

4. Ex usu Ecclesiæ Græcæ, in qua jam ante schisma, Præsbyteri Confirmationem conferunt, ut extraordinarii scilicet Ministri. Hanc autem Confirmationem a Præsbyteris collatam, numquam ut invalidam rejecit Ecclesia Latina, quæ etiam Græcos in schismate a Presbyteris confirmatos, numquam interum confirmavit aut confirmari jussit. Imo in fide Concil. Florent. refertur Eugenium IV. Græcis convocatis proposuisse aliquot quæstiones, inter quas hæc erat, cur Presbyteri confirment. Et in actis additur Græcos Pontifici santisfecisse super his omnibus quæstionibus, exceptis duabus ultimis, quæ erant de separatione Matrimonii & creatione Patriarchæ extra Constantinopolim. Sic enim habent acta: *Quas quidem quæstiunculas Præsul Mitylenensis dissolvisse facile visus est, ultimis duabus exceptis.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Adrianus VI. docuit Confirmationem nunquam posse valide administraria simplici Sacerdote.

Resp. Id quidem docuit necdum Pontifex, sed postea Summus Pontifex factus, hunc suam opinionem mutavit. Nam anno 1522. concessit Religiosis Franciscanis pro Indiis, & regionibus, ubi desunt Episcopi, ut Sacerdos Franciscanus confirmare posset cum Chrismate ab Episcopo consecrato: habeturque authenticum Hispali in Monasterio Sancti Francisci.

Obj. 2. Innocentius III. c. *Quanto*, de consuetudine graviter arguit simplices Sacerdotes, qui Constantinopoli confirmabant, solam consuetudinem prætendentes, graviterque vetat id in posterum fieri: *cum inquit, umbra ostendatur in opere, veritas autem non subeat in effectu.*

Resp. Ibi Innocentius loquitur de Præsbyteris Latinis, non Græcis, ut patet ex ejus Epistola ad Lucium in urbe Constantinopolitana Vicarium seu Legatum suum scripta, ex qua Capitulum citatum desumptum est, & in qua hæc legi testatur Arcudius:

dius: *Mandamus quatenus omnibus Latinis Presbyteris ad Constantinopolim constitutis districte prohibeas, ne talia de cætero sua temeritate præsumant.* Et in vetustiore Decretalium collectione apud Antonium Augustinum vox *Latini* apponitur. Græcorum autem consuetudo nullam potestatem confirmandi dare poterat Presbyteris Latinis in urbe Constantinopolitana, tunc Latinis subjecta, de gentibus, quia ipsi immediate subjecti erant Summo Pontifici, sine cujus proinde concessione, nec valide, nec licite confirmare poterant.

Obj. 3. Innocentius IV. in Epist. ad Episcopum Tusculanum suum in regno Cypri Legatum, sic ait: *Soli autem Episcopi consignent in frontibus baptizatos, quia hujus unctio non debet nisi per Episcopos exhiberi.*

Resp. Cum Arcudio. Ideo hoc prohibet, quia putabat Presbyteros Græcos auctoritate propria munus confirmandi usurpasse. Neque hæc prohibitio videtur a Legato Pontificis promulgata fuisse, quod commode executioni mandari non possit.

Porro cum aliqui Pontifices dicunt Confirmationem a solis Episcopis administrari posse, loquuntur de potestate ordinaria, non delegata, & dependente a concessione Superioris.

Obj. 4. Nicolaus Papa I. jussit iterum confirmari Bulgaros, qui a Presbyteris Græcis a Photio missis confirmati fuerant.

Resp. Ideo eos jussit iterum confirmari; quia Bulgari recens ad fidem conversi non erant subjecti Patriarchæ Constantinopolitano, qui proinde nullam potestatem erga eos valide delegare potuit; & quia Photius non erat verus Patriarcha, sed intrusus, & a sacris suspensus erat cum omnibus Presbyteris sibi adhærentibus.

Obj. 5. Munus confirmandi est jure divino proprium Episcopis, ergo non potest unquam valide exerceri a Presbyteris.

Resp. Munus ordinarium confirmandi est quidem jure divino proprium Episcoporum: quare Presbyteri sine concessione illud exercere etiam valide non possunt. Sed tamen munus confirmandi convenire potest Presbyteris ex concessione Summi Pontificis. Imo juxta multos Doctores etiam confirmare possent Presbyteri ex concessione Episcopi cujuslibet pro sua Diœcesi, si hujusmodi concessio Summo Pontifici non esset reservata. Quia inquiunt, Episcopus est Pastor ordinarius in sua Diœcesi, sicut Pontifex in toto orbe, licet sit ipsi subjectus. Ergo habet potestatem ordinariam in iis, in quibus ejus jurisdictio a Summo Pontifice non coercetur, ideoque eam delegare potest.

Obj. 6. Potestas confirmandi est potestas ordinis, non jurisdictionis. At potestas ordinis non potest dari per delegationem. Ergo.

Resp. Confirmandi potestas ordinaria, perfecta & absoluta est potestas ordinis Episcopalis, quæ Episcopo convenit per characterem Episcopalem. Unde Episcopus solus potest valide confirmare independenter a qualibet concessione, imo non obstante quavis prohibitione. At confirmandi potestas extraordinaria, inchoata, incompleta & dependens a superiore est Ordinis Sacerdotalis, inestque Presbyteris per characterem sacerdotalem. Quare si hæc potestas per concessionem Superioris compleatur & perficiatur, jam sufficit ad confirmandum: & sic Presbyteri valide confirmari possunt vi characteris Presbyteralis & concessionis superioris: Diaconis vero & Subdiaconis nequidem inest confirmandi potestas extraordinaria & incompleta; unde delegari non possunt ad confirmandum.

Observa. Probabile est simplicibus Sacerdotibus confirmandi facultatem in Ægypto primum concessam fuisse ante quartum sæculum. Nam Auctor Commentariorum in Epistolas D. Pauli, inter Sancti Ambrosii opera editorum, qui quarto sæculo scripsit, de hoc usu ut jam antiquo loquitur in c. 4. Epistolæ ad Ephesios, cum ibi ait: *Apud Ægyptum Presbyteri consignant, si præsens non sit Episcopus.* Usus autem ille primum in Ægypto institutus, sensim post sæculum quartum in tota Ecclesia Orientali propagatus fuit, Episcopis expresse vel saltem tacite consentientibus, nec Summis Pontificibus contradicentibus. Apud Latinos vero in Sardinia sæculo sexto Presbyteri confirmabant, ut constat ex S. Gregorio, Epist. 26. in Gliis sæculo quinto idem fecisse probabiliter colligitur ex Concilio Arausicano I. can. 1. & in Hispania seculo sexto, ex Concilio Barcinonensi II. can. 2. sed in Ecclesia Latina ante nonum sæculum Presbyteri confirmare desierunt.

TRA-

TRACTATUS DE SACRAMENTO EUCHARISTIÆ.

UCHARISTIA, secundum vim nominis Græci, significat bonam seu eximiam gratiam, & gratiarum actionem: tum quia continet Christum, qui est & donorum omnium maximum & fons gratiarum omnium: tum quia in ea offertur Deo sacrificium gratiarum actionis perfectissimæ. Dicitur etiam communio, quia cum Christo conjungit fideles a quibus suscipitur, & fideles ipsos inter se conjungit, atque unit. Eucharistia autem est Sacramentum & simul Sacrificium, ut fide constat. Quare hic Tractatus in duas partes dividetur.

PARS I.

De Eucharistia Sacramento.

EUcharistia ut Sacramentum est, communiter definitur: Sacramentum Corporis & Sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ad spiritualem animæ refectionem a Christo institutum.

CAPUT I.

De natura Sacramenti Eucharistiæ.

SUppono Eucharistiam esse verum Sacramentum novæ legis, ut fide constat.

1. Ex perpetua Ecclesiæ Traditione, ut patebit ex dicendis.

2. Ex Conc. Trid. sess. 7. can. 1. ubi Eucharistia inter Sacramenta novæ legis numeratur, & anathematizatur, qui dixerit aliquod horum septem non esse vere ac proprie Sacramentum; sic enim ait: *Si quis dixerit, Sacramenta novæ legis non fuisse omnia a Jesu Christo Domino nostro instituta, aut esse plura, vel pauciora quam septem, videlicet Baptismum, Confirmationem, Eucharistiam, &c. aut etiam aliquod horum septem non esse vere & proprie Sacramentum, anathema sit.* Idem ante docuit Conc. Florent. in Decreto pro Armenis.

Ratio est, quia Eucharistiæ convenit definitio Sacramenti proprie dicti novæ legis: nam 1. est signum sacrum, sensibile, a Christo institutum, nempe species panis & vini consecrati, ex Matth. c. 26. *Accepit Jesus panem, & denedixit ac fregit, &c.* 2. Permanenter institutum, juxta illud Luc. 22. *Hoc facite in meam commemorationem.* 3. Institutum ad significandam & dandam gratiam sanctificantem, & charitatem augendam ac conservandam. Nam corpus Christi existens sub speciebus panis significat refectionem spiritualem, & illam efficit, juxta illud Joan. cap. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam, &c.*

ARTICULUS I.

Utrum Eucharistia consistat in re permanente?

Nota. LUtherani & Calvinistæ docent Eucharistiam consistere tantum in usu & actuali manducatione, ideoque in actione transeunte, non in re permanente; cum hoc tamen discrimine, quod Lutherani agnoscant realem Christi præsentiam in sumptione Eucharistiæ, Calvinistæ vero duntaxat spiritualem, & sacramentalem. Kemnitius tamen censet corpus Christi præsens esse in omnibus actionibus, quæ in cœna peraguntur, nimirum benedictione, fractione, distributione, manducatione, item cum immediate post cœnam ad ægros defertur, & ab illis manducatur.

Dico. Sacramentum Eucharistiæ consistit in re permanente. Est de fide.

Prob. 1. Ex verbis, quibus Christus instituit & confecit Eucharistiam: nam hæc verba, Matth. c. 26. *Hoc est Corpus meum, hic est sanguis meus.* Prolata sunt a Christo, antequam Apostoli Eucharistiam sumerent, & vera fuerunt statim atque prolata sunt. Ergo ante actionem manducandi & bibendi, fuit verum corpus & verus sanguis Christi, ideoque verum Sacramentum. Ergo Sacramentum Eucharistiæ consistit in re, quæ usum seu manducationem antecedit, & quæ cum actio non sit, est aliquid permanens.

Prob. 2. Ex perpetua Traditione, & praxi Ecclesiæ servantis Eucharistiam, & eam distribuentis diu post omnes actiones, quæ in cœna peraguntur. Cujus quidem Traditionis testes sunt Patres priorum sæculorum.

Pro secundo sæculo. S. Justinus Martyr, Apolog. 2. testatur, Eucharistiam, peractis mysteriis, ad absentes mitti solitam fuisse per Diaconos; & S. Irenæus, in Epist. ad Victorem Papam apud Eusebium, l. 5. Hist. c. 24. scribit decessores ejus Summos Pontifices Eucharistiam ad Episcopos Pascha Luna quartadecima celebrantes misisse in signum pacis & communionis.

Pro tertio sæculo, Tertullianus, l. 2. ad uxorem; & Cyprianus, serm. de lapsis, testantur, fideles suo tempore consuevisse Eucharistiam in domos suas deferre, ut eam opportuno tempore sumerent. Item Dionysius Alexandrinus, in Ep. ad Fabianum Summum Pontificem apud Eusebium, l. 6. Hist. c. 44. narrat a Sacerdote ægrotante per puerum missam esse particulam Eucharistiæ ad Serapionem quendam senem morti proximum.

Pro quarto sæculo. S. Basilius, Epist. ad Cæsariam Patritiam scribit Anachoretas, qui sæpius in Ecclesiam venire non poterant, consuevisse Eucharistiam secum in eremum deferre, ut ibi sumerent. Sanctus Gregorius Nazianz. orat. 11. narrat sororem suam Gorgoniam, magna fide de nocte procumbentem coram Eucharistia apud se recondita in altari, statim fuisse a morbo liberatam. Et S. Ambrosius, orat. de obitu fratris sui Satyri; refert eum per Eucharistiam, quam ad collum suum suspenderat, naufragii periculum evasisse; ibi enim de illo sic ait: *In naufragio constitutus... non mortem metuens, sed ne vacuus mysterii exiret e vita, quos initiatos esse cognoverat, ab his divinum illud fidelium Sacramentum poposcit... & Eucharistiæ particulam ab illis acceptam ligari fecit in orario, & orarium involvit collo, atque ita se dejecit in mare... nec deseruit spes, nec fefellit opinio. Denique primus servatus ex undis... Dei Ecclesiam requisivit, ut ageret gratias liberatus*, &c.

Ex hac praxi patet antiquam Ecclesiam credidisse corpus & sanguinem Christi sub speciebus consecratis manere extra usum seu manducationem & totam actionem cœnæ, ideoque Eucharistiam non in actione transeunte, sed in re permanente consistere.

Prob. 3. Ex Conciliis generalibus. Nam 1. Concil. Nicænum I. can. 13. jubet, ut cuilibet in extremis posito & Eucharistiam petenti, communio concedatur, probatis ejus dispositionibus: *In Summa autem*, inquit, *de quolibet excedente, & Eucharistiæ participationem petente, cum examinatione oblationem impertiat.* Quod semper in Ecclesia observatum fuit. Certum est autem non potuisse, quovis tempore ægrotis Eucharistiam ministrari, nisi ea asservaretur in Ecclesia, cum actio cœnæ non fieret in singulis ægrotantium cubiculis. 2. Ex Concilio Lateran. IV. c. 20. in quo dicitur *Statuimus, ut in singulis Ecclesiis Chrisma & Eucharistia sub fideli custodia, clavibus adhibitis, conserventur: ne possit ad illa temeraria manus extendi* 3. Ex Conc. Trident. sess. 13. c. 3. ubi ait: *quod reliqua Sacramenta tunc primum sanctificandi vim habent, cum quis illis utitur. At in Eucharistia ipse sanctitatis auctor ante usus est.... & semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus, verumque ejus sanguinem sub panis & vini specie una cum ipsius anima & divinitate existere.* Et can. 4. sic habet: *Si quis dixerit, peracta consecratione, in admirabili Eucharistiæ Sacramento non esse corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi, sed tantum in usu, dum sumitur, non autem ante vel post, & in hostiis seu particulis consecratis, quæ post communionem reservantur vel supersunt, non remanere verum corpus Domini, anathema sit.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 4. Hæc verba (*hoc est corpus meum*) continent promissionem, & quidem sub conditione præcepti comedendi (*accipite & comedite.*) At cum promittitur aliquid sub conditione, ante impletam conditionem non impletur promissio. Ergo, &c.

Resp. Neg. maj. Nam verba supradicta nullatenus sunt promissoria, & conditionata. Nam 1. pronomen (*hic, hoc*) est demonstrativum rei sensibiliter præsentis. 2. Verbum in propositione positum significat tempus præsens, non futurum: promissiones autem exprimuntur per futurum tempus, 3. Hæ voces (*hoc est corpus meum: hic est sanguis meus*) continent non promissionem sed rationem, seu motivum comedendi & bibendi, ut patet ex contextu & ex particula causali (*enim*) nam Matth. cap. 26. sic legitur: *Accipite, & comedite: hoc est*

corpus meum... *bibite ex hoc omnes: hic est enim sanguis meus*.

Obj. 2. Hæc verba (*hoc est corpus meum*) prolata non fuerunt ante manducationem, sed inter manducandum, ut videtur colligi ex serie & ordine verborum, nam Matth. c. 26. dicitur: *Accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: accipite & comedite, hoc est corpus meum &c.*

Resp. Cum Bellarmino hic spectari non debet ordo & series verborum, quia hic ordo sæpe mutatur ab Euangelistis, id quod prius factum est, narrando posterius, & e contra, ut patet ex Marc. 14. ubi dicitur: *Et accepto calice gratias agens, dedit eis, & biberunt ex illo omnes: & ait illis, hic est sanguis meus novi Testamenti*. Certe si spectetur solus ordo verborum, colligitur corpus & sanguinem Christi esse in hoc Sacramento post usum; cum hæ voces (*sanguis meus*) referantur post sumptionem: quod ne adversarii quidem admittunt.

Itaque hic solum attendi debet sensus ac significatio verborum, & inde colligi quid prius, quidve posterius factum sit in cœna. Ex sensu autem & significatione verborum aperte colligitur verba (*hoc est corpus meum: hic est sanguis meum*) fuisse prius a Christo prolata quam Apostolis porrigeret panem & vinum consecratum: nam verba illa continent motivum & invitationem comedendi & bibendi. Motivum autem sumendi debuit a Christo prius proponi Apostolis, & ab his concipi, quam illis cibus & potus porrigeretur ut videlicet intelligerent quid acciperent.

Obj. 3. Christus Eucharistiam instituens, non jussit illam asservari in pixide, gestari in supplicatione, adorari in Ecclesia. Ergo ista repugnant institutioni Christi.

Resp. Nego conf. Nam Christus non jussit Eucharistiam statim totam manducari, nec vetuit asservari in sacrario, gestari in supplicatione, & adorari in Ecclesia: ac proinde hæc omnia non repugnant institutioni Christi.

Obj. 4. Clemens Romanus, Epist. 2. jubet ut tot in altari ponantur hostiæ, quot populo sufficiant, ut si quid post communionem superfint, non servetur in crastinum, & a Clericis consumatur.

Resp. 1. Hæc Epistola non est Clementis.

Resp. 2. Subintelligi debet, exceptis his hostiis, quæ ex consuetudine reservandæ erant pro communione infirmorum. Nam illius Epistolæ auctor ibidem manifeste supponit Eucharistiam asservari; sic enim loquens de Presbytero, Diacono & Subdiacono ait: *Cum timore & tremore reliquias fragmentorum corporis Dominici custodire debent, ne quæ putredo in sacrario inveniatur, ne cum negligenter agitur, portioni corporis Domini gravis inferatur injuria.*

Obj. 5. Origenes, homil. 5. in cap. 7. Levitici ait: *Dominus panem, quem Discipulis dabat, non distulit, nec differri jussit in crastinum*.

Resp. Non inde sequitur Eucharistiam non potuisse, nec debuisse postea asservari: nam hoc Christus non vetuit; imo dedit Apostolis potestatem hoc præscribendi, cum ab Apostolis præscriptum fuisse constet ex praxi priorum sæculorum Ecclesiæ.

Obj. 6. Hesichius, l. 2. in Levit. c. 8. dicit, morem Ecclesiæ esse comburendi id quod ex Eucharistiæ Sacramento superest.

Resp. Ibidem excipit particulas Eucharistię in sacrario asservari solitas etiam per multos dies.

Obj. 7. Teste Nicéphoro, l. 17. Histor. Eccles. c. 25. mos fuit in Ecclesia Græca; ut reliquiæ Eucharistiæ darentur pueris innocentibus absumendæ.

Resp. Hoc intelligitur de reliquiis quæ superabundabant, & supponitur hostias de novo consecratas asservari pro infirmis: quare illa reliquiarum manducatio non fiebat quotidie, sed solum feria quarta vel sexta, quando scilicet renovabatur Sacramentum in pixide, quod etiam statuit Concilium Matisconense II. can. 6. anno 585. celebratum.

Obj. 8. Humbertus Cardinalis, in l. contra Nicetam, reprehendit Græcos, quod Eucharistiam asservarent.

Resp. Neg. Sed illos tantum reprehendit, quod per quadragesimam missam celebrarent ex pane consecrato die Sabbati vel Dominica, cum tamen Missæ Sacrificium fieri non possit nisi panis consecretur.

Obj. 9. Omnia Sacramenta novæ legis sunt ejusdem generis. Ergo omnia consistunt in actione transeunte.

Resp. Nego conseq. Nam quamvis omnia sint ejusdem generis, sunt tamen diversæ speciei.

Observa 1. Sacramentum Eucharistiæ, utpote consistens in re permanente, manet physice post ejus effectionem, & ejus usus seu sumptio est posterior ejus effectione, quam supponit. Nam Sacramentum Eucharistiæ consistit in corpore & sanguine

Christi, & speciebus consecratis; & tandiu manet, quandiu sub illis speciebus mansisset naturaliter ac sensibiliter substantia panis & vini, si consecrata non fuisset, Eucharistiæ vero effectio est consecratio, seu prolatio verborum formæ cum debita intentione facta super materia. At reliqua sex Sacramenta consistunt in aliqua actione transeunte, suntque tantum, cum fiunt, & eorum effectio distinguitur ab applicatione, usu, & susceptione: unde fieri non possunt sine subjecto, cui applicentur, & a quo suscipiantur.

Observa. 2. Prioribus Ecclesiæ sæculis, fideles in Ecclesia a Sacerdotibus Eucharistiam accipiebant manu dextra concava. Eucharistiæ autem sic acceptæ partem aliquam reservabant, & in domos suas deferebant, ut eam opportuno tempore privatim sumerent. Quod postea propter profanationis periculum ab Ecclesia prohibitum est.

ARTICULUS II.

In quo præcise consistat Sacramentum Eucharistiæ?

Nota. Circa hoc quadruplex est Catholicorum sententia. Nam 1. plerique Thomistæ sentiunt hoc Sacramentum consistere in solis speciebus ut connotantibus corpus & sanguinem Christi. 2. Vvaldensis illud in solo corpore & sanguine Christi constituit, speciebus solum extrinsece connotatis. 3. Multi cum Cajetano, Bellarmino, Vasquez, volunt consistere adæquate in speciebus, simul & corpore ac sanguine Christi. 4. Aliqui præter hæc duo addunt verba consecrationis.

Dico. Sacramentum Eucharistiæ consistit in speciebus simul & corpore ac sanguine Christi, & quidem adæquate.

Prob. Per partes 1. consistit in speciebus. Nam hoc Sacramentum est sensibile per se saltem secundum aliquam sui partem; cum omne Sacramentum sit essentialiter signum sensibile gratiæ. *Commune hoc quidem est sanctissimæ Eucharistiæ cum ceteris Sacramentis, symbolum esse rei sacræ, & invisibilis gratiæ formam visibilem*; ait Concil. Trid. sess. 14. cap. 3. At Eucharistia non est sensibilis per corpus & sanguinem Christi; sed solum per species, quæ proinde constituunt saltem inadæquate Sacramentum. Præterea ex eodem Concil. sess. 13. can. 1. corpus & sanguis Christi continentur vere in Eucharistiæ Sacramento: ergo non sunt totum Sacramentum, sed præter illa, species illud etiam inadæquate constituunt.

2. Sacramentum Eucharistiæ consistit etiam in corpore & sanguine Christi. Nam ex Scriptura, Patribus & Conciliis, Eucharistia est cibus animæ & panis de cœlo, habet vim sanctificandi, conficitur verbis consecratoriis, adoranda est cultu latriæ. At hæc omnia non conveniunt solis speciebus etiam ut connotantibus extrinsece corpus Christi. Nam quamvis species illæ cibum spiritualem significent, non tamen sunt ipsæ cibus spiritualis, nec proinde reficiunt animam. Christus enim non de speciebus, sed de carne & sanguine suo dixit, Joann. c. 6. *Caro mea vere est cibus: & sanguis meus vere est potus.* Prius dixerat: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam.*

3. Eucharistia consistit in his duobus adæquate, non autem insuper in verbis consecratoriis. Tum quia positis præcisè speciebus consecratis, & corpore ac sanguine Christi, habetur tota essentia Eucharistiæ, in eo posita, quod sit signum sensibile, sanctificans animam per modum cibi & potus spiritualis. Nam per corpus Christi nutrit ac sanctificat, & per species consecratas est sensibile. Tum quia si verba consecrationis essent constitutivum licet partiale Sacramenti Eucharistiæ, hoc Sacramentum non consisteret totaliter in re permanente; nam verba consecrationis statim desinunt ac transeunt; neque totum haberetur post consecrationem. Nam post illam jam non extant verba consecrationis. Quæ duo falsa sunt.

Ne dicas verba remanere moraliter & in æstimatione prudenti. Nam Eucharistia est res permanens physice ac proinde non potest intrinsece constitui nisi ex eo quod physice permanet.

Solvuntur objectiones contra primam partem.

Obj. 1. Patres dicunt hoc Sacramentum esse corpus Christi. Ergo illud non consistit in speciebus.

Resp. Tunc partem pro toto per synecdochen sumunt, illud denominando a parte sua præcipua: sic etiam Baptismus vocatur ablutio.

Obj. 2. Christi corpus & sanguis sanctificant & reficiunt sola animam. Ergo sola sunt Sacramentum.

Resp.

Resp. Nego conf. Quia hoc non impedit quominus species sint etiam pars intrinseca licet minus præcipua Eucharistiæ, quatenus significant corpus & sanguinem Christi per modum cibi & potus spiritualis; & significando faciunt cum illis unum totum per se sensibile, significans & efficiens spiritualem animę refectionem ac nutritionem. Nam illud totum est per se sensibile una sui parte, nempe speciebus, & altera principaliore ac excellentiore animam sanctificat & spiritualiter nutrit, nempe corpore ac sanguine Christi.

Solvuntur objectiones contra secundam partem.

Obj. 1. Innocet. III. c. *Cum Marthæ* de celebratione Missarum, tria distinguit in Eucharistia, videlicet Sacramentum tantum, rem tantum, & rem ac Sacramentum, & addit species esse Sacramentum tantum. Ergo Eucharistia consistit in solis speciebus.

Resp. Nego conf. Quia ibi non sumit Sacramentum stricte & adæquate, sed duntaxat pro eo quod significat rem sacram, & non significatur. Solæ autem species sunt tantum Sacramentum in hoc sensu sumptum: nam significant rem sacram, nempe corpus & sanguinem Christi, & non significantur. Gratia vero est res tantum, quia significatur, & non significat: & corpus ac sanguis Christi sunt simul res, & Sacramentum, quia significant & significantur. Nam significantur per species consecratas, & significant spiritualem animæ refectionem: verum quamvis species rem sacram significent, non sunt adæquate Sacramentum novæ legis, quia gratiam non producunt, sed hanc producit corpus Christi sub illis latens.

Dices. Si corpus Christi sit res Sacramenti, non esset illius pars.

Resp. Neg. Nam est utrumque: est enim res Sacramenti respectu specierum, quia per illas significatur: & simul est pars Sacramenti ratione gratię quam significat & producit.

Obj. 2. Eucharistia dicitur Saramentum Corporis Christi; ergo non consistit etiam partialiter in corpore Christi.

Resp. Nego conf. Quia cum Eucharistia sic dicitur, sensus est, Eucharistiam esse Sacramentum, quod est corpus Christi, & quidem principaliter, quamvis partialiter.

Porro Sacramentum Eucharistiæ frangitur, & est visibile, sed solum ratione specierum, non vero per totum suum constitutivum.

Obj. 3. Conc. Trident. sess. 13. can. 1. dicit corpus & sanguinem Christi contineri in Eucharistiæ Sacramento.

Resp. Continetur tanquam pars in toto, qualiter anima continetur in homine.

Obj. 4. Berengarius hæresim suam iu Concilio Romano retractans, agnoscit in Eucharistia non solum esse Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Christi. Ergo corpus Christi non est Sacramentum cum ab eo distinguatur.

Resp. Neg. conf. Quia in illa fidei confessione, per Sacramentum intelligit pręcise signum rei sacræ, & solum vult in Eucharistia non solum esse signum corporis Christi, sed etiam ipsum corpus Christi. Nam ibi retractat suum errorem, quod dixerat, in Eucharistia esse nudum signum corporis Christi, quod vocabat Sacramentum.

Obj. 5. Sacramentum Eucharistiæ est signum corporis Christi.

Resp. Sacramentum inadæquate sumptum, nempe species est signum corporis Christi, non vero adequate sumptum.

Observa. Canones decreti Gratiani non plus habent auctoritatis, quam eorum auctores habuerint: nam a Gratiano nullam accipere possunt, cum ipse nullam habuerit in Ecclesia. Et in illa collectione non pauca sunt soppostitia.

Solvuntur objectiones contra tertiam partem.

Obj. 1. Ex Concilio Florent. Omne Sacramentum legis novæ constat rebus & verbis. Ergo Eucharistia componitur etiam intrinsece ex verbis consecrationis.

Resp. Nego antec. Nam Conc. dicit Sacramenta novę legis perfici rebus & verbis, non vero constare. Eucharistia autem ex pane & vino tanquam materia, & verbis consecrationis tanquam forma vere perficitur: sed ex illis non constituitur.

Concilium quidem dicit verba consecrationis esse formam Eucharistiæ. At non dicit verba illam esse eodem prorsus modo formam Eucharistiæ, quo hæc verba v. g. *ego te baptizo, &c.* sunt forma Baptismi. Igitur verba consecrationis sunt Eucharistiæ forma, ex qua fit, non qua constituitur: sicut panis & vinum sunt materia ex qua fit, non materia componens.

Obj. 2. Omne Sacramentum novæ legis est cæremonia sacra & sensibilis a Christo insti-

inſtituta ad ſignificandam & efficiendam gratiam. At talis cæremonia conſtat rebus & verbis. Ergo.

Reſp. Diſting. major. Omne Sacramentum ſpectatum in fieri, & conſiſtens in actione tranſeunte, eſt ceremonia, ſacra, &c. *conc. maj*, Spectatum in facto eſſe, & conſiſtens in re permanenti, *nego maj.* Sacramentum ſpectatum in fieri eſt Sacramentum conſideratum quatenus fit actu. Sacramentum ſpectatum in facto eſſe eſt Sacramentum conſideratum quatenus jam factum eſt; & permanet conſtitutum in ſuo eſſe. Sola Euchariſtia ſpectari poteſt hoc utroque modo: alia vero Sacramenta ſolum ſpectantur in fieri, ſeu quatenus fiunt, quia poſtquam facta ſunt, jam deſinunt eſſe, cum conſiſtant in actione tranſeunte. Quare cum definiuntur generatim Sacramenta, definiuntur quatenus ſunt in fieri. Jam vero Euchariſtia ſpectata in fieri, eſt cæremonia ſacra, & fit ex rebus & verbis tanquam materia & forma. At ſpectata in facto eſſe non eſt jam cæremonia; quia cæremonia eſt actio quædam ſacra, quæ tranſit. Euchariſtia autem poſtquam facta eſt, permanet in ſuo eſſe conſtituta, & eſt res totaliter & phyſice permanens.

Obj. 3. Omne Sacramentum per id conſtituitur in eſſe Sacramenti, per quod conſtituitur in eſſe ſigni. Sed Sacramenta novæ legis conſtituuntur in eſſe ſigni non ſolum per res, ſed etiam per verba. Ergo.

Reſp. Diſting. min. ut ſupra, ſi ſpectentur in fieri, *conc. min.* Si ſpectentur in facto eſſe, *neg. min.* Porro Euchariſtia conſtituitur in eſſe ſigni ſenſibilis per ſpecies conſecratas: ac proinde connotat verba conſecratoria ut neceſſaria ad illam perficiendam, & ut cauſam efficientem, non autem ut conſtitutivum ſui.

Inſt. Si ita eſt, Euchariſtia in facto eſſe non habet materiam & formam.

Reſp. Neg. ſequel. Nam corpus & ſanguis Chriſti ſe habent per modum materiæ, & ſpecies per modum formæ; quia ſpecies ſignificando corpus & ſanguinem Chriſti, ut cibum ac potum ſpiritualem, determinant illa ad ſignificandam gratiam ſacramentalem Euchariſtiæ, nempe gratiam animæ nutritivam; & ſic ſpecies ſe habent per modum determinantis, ideoque formæ. corpus vero ac ſanguis Chriſti per modum determinabilis, ideoque materiæ. Vel corpus & ſanguis Chriſti cum ſpeciebus conſecratis ſe habent per modum materię: ſacramentalis vero ſignificatio, nempe refectio animæ ſe habet per modum formæ, ut ſentiunt multi.

Dices. Alia Sacramenta habent res per modum materiæ, & verba per modum formæ. Ergo & Euchariſtia.

Reſp. Nego conſ. Ratio diſparitatis eſt, quia cætera Sacramenta conſiſtunt tantum in actione tranſeunte, nempe in applicatione materiæ & pronunciatione formæ. At Euchariſtia in facto eſſe conſiſtit in re phyſice permanente, qualia non ſunt verba.

Obj. 4. Chriſtus verba inſtituit, & adhibuit ad ſignificandam ſpiritualem refectionem. Ergo verba ſunt de eſſentia Euchariſtię.

Reſp. Nego anteced. Nam Chriſtus verba conſecrationis inſtituit & adhibuit, non ad ſignificandam refectionem ſpiritualem, ſed ad pręſentiam corporis & ſanguinis ſui ſub ſpeciebus panis & vini ſignificandam & ſignificando efficiendam. Unde verba conſecrationis ſunt ſignum practicum ejuſmodi præſentiæ, non autem refectionis ſpiritualis.

Inſt. Euchariſtia non eſt ſignum ſenſibile refectionis ſpiritualis, niſi per habitudinem ad verba conſecrationis; ergo hæc verba inſtituta ſunt ad ſignificandam refectionem ſpiritualem.

Reſp. Nego conſeq. Quia habitudo illa ad verba conſecrationis ut jam prolata, & ipſa verba ſunt tantum aliquid eſſentialiter prærequiſitum ad eſſentiam Euchariſtiæ, & ut Euchariſtia ſit ſignum ſenſibile refectionis ſpiritualis. Nam Euchariſtia non eſt ejuſmodi ſignum, niſi per habitudinem & reſpectum ad verba conſecrationis tanquam ad aliquid eſſentialiter prærequiſitum. Sive Euchariſtia non eſt ſignum ſenſibile refeſtionis ſpiritualis, niſi ſuppoſita conſecratione ſeu prolatione verborum conſecrationis.

Quæres 1. *Utrum ſumptio Euchariſtiæ pertineat ad intrinſecum illus complementum?*

Reſp. Nego. Quia hoc Sacramentum a Chriſto inſtitutum eſt per modum cibi & potus ſpiritualis, juxta illud Chriſti, Joan. c. 6. *Caro mea vere eſt cibus; & ſanguis meus vere eſt potus.* At ſumptio non eſt complementum intrinſecum cibi aut potus: ergo ſumptio Euchariſtiæ non eſt illius complementum intrinſecum.

Equidem Euchariſtia ordinatur ad nutritionem ſpiritualem, quę non poteſt haberi ſine ſumptione tanquam conditione.

Sed

Sed inde sequitur tantum sumptionem esse conditionem, sine qua non haberetur effectus Sacramenti.

Quæres. 2 Quomodo definiatur Sacramentum Eucharistiæ?

Resp. 1. Eucharistia in fieri idem est, quod transubstantiatio, seu conversio substantię panis & vini in corpus & sanguinem Christi, remanentibus duntaxat speciebus, ad spiritualem animarum refectionem.

Resp. 2. Eucharistia in facto esse, ut communiter accipitur, dum simpliciter hæc vox usurpatur, recte definitur: *Novæ legis Sacramentis, continens corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini consecratis, ad spiritualem animarum refectionem.* Patet ex dictis.

Dicitur 1. *Sacramentum novæ legis*, nam revera tale est; & hæ voces tenent locum generis proximi; cęterę differentiam continent.

2. *Continens*, supple formaliter, seu ut constitutivum illum. Unde sic etiam dici potest, *novæ legis Sacramentum, quod est corpus & sanguis Christi sub speciebus, &c.*

3. *Corpus & sanguinem;* quia illa duo substantialiter & intrinsece continet, & sunt illius principale constitutivum.

4. *Sub speciebus panis & vini.* Quia corpus & sanguis Christi non sunt Sacramentum, nisi in quantum subsunt illis speciebus: nam non sunt Sacramentum, nisi in quantum sunt signum sensibile: nam sunt autem signum sensibile, nisi in quantum subsunt speciebus panis & vini, per quas redduntur sensibilia.

Porro species sunt hic quidem in obliquo, sed grammaticaliter tantum: nam quoad sensum & logice sunt in recto. Unde Eucharistia recte dici potest novæ legis Sacramentum, quod est corpus & sanguis Christi, & simul species consecratæ, per quas illa redduntur sensibilia, ad spiritualem animæ refectionem.

5. *Consecratis.* Tum quia species illæ non reddunt corpus & sanguinem Christi sensibilia, nisi quia fuerunt consecratæ: tum quia corpus & sanguis Christi non sunt sub illis speciebus, nisi post consecrationem.

5. *Ad spiritualem animarum refectionem:* quia Eucharistia instituta est per modum alimenti, & confert gratiam, quia in Dei amore crescamus, conservemur, & corroboremur.

CAPUT I.

De materia Eucharistiæ?

ARTICULUS I.

Quanam sit materia Eucharistiæ?

Nota 1. Agitur hic solum de materia transeunte & remota, ex qua quoad totam substantiam in corpus & sanguinem Christi conversa fit Eucharistiæ Sacramentum, remanentibus duntaxat speciebus seu accidentibus. Quæ quidem ex institutione Christi essentialiter necessaria est, ut ex illa fiat transubstantiatio, & suppeditentur species, quæ Sacramentum hoc partialiter componunt. Nam de materia proxima & permanente, ex qua intrinsece constituitur Eucharistia, jam dictum est illam consistere in corpore & sanguine Christi, quippe quæ determinabilia sint, & determinentur per species ad significandam gratiam sacramentalem, Eucharistiæ propriam, nempe spiritualem nutritionem.

Nota 2. Circa hanc materiam varie errarunt hæretici. Et 1. Quidem Gnostici, quorum abominandam opinionem referre pudet, 1. Cataphryges (teste S. Augustino, l. de hæres. n. 26.) Eucharistiam conficiebant in pane ex farina infantis sanguine subacta. 3. Ophytæ (teste eodem sancto Doctore, eod. lib. n. 7.) ad Eucharistiam adhibebant tantum panem, quem serpens lambebat, & sic hunc panem consecrari putabant. Hunc autem serpentem nutriebant & colebant. 4. Artotyritæ adhibebant panem & caseum, quos offerebant, eo quod primi homines fructus terræ & ovium Deo obtulissent, ut narrat S. Augustinus, eod. lib. 5. Ebionitæ, Tatiani, Encratitæ, loco vini, aquam adhibebant, ut testatur S. Epiphanius, lib. de hæres. Hunc errorem pauci aliqui Catholici Africæ Episcopi ex ignorantia, non ex animo hæretico, secuti sunt, quos refellit S. Cyprianus, Epist. 78.

Dico 1. Panis & vinum sunt materia necessaria Eucharistiæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Nam Christus Eucharistiam instituens, non aliam materiam adhibuit quam panem & vinum, ut patet ex Matth. cap. 26. *Accepit Jesus panem, & benedixit, &c. Et accipiens calicem,*

gratias agit... Non bibam amodo de hoc genimine vitis, &c. & hanc utramque materiam ut necessariam præcepit his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*, Luc. 22. & 1. Cor. cap. 11.

2. Ex perpetua Ecclesiæ Traditione & praxi.

3. Ex variis Conciliis præsertim ex Lateranensi IV. c. 1. Florentino, in decreto; & Trident. sess. 13. c. 3. & 4. & can. 2.

Ratio convenientiæ. Quia non convenie bat, ut corpus & sanguis Christi sub propria specie sumeretur; & nulla aliena species convenientior fuit quam species panis & vini, utpote aptissima ad exhibendum corpus & sanguinem Christi, ut animæ nostræ alimentum.

Obj. Olim ad altare offerebantur uvæ, oleum, & incensum.

Resp. Offerebantur ad Clericorum sustentationem, & altaris ornatum, non autem ad materiam Eucharistiæ. Quare, can. 3. ex iis, qui Apostolorum dicuntur, quamvis sint a variis Conciliis conditi, decernitur depositionis pœna Episcopo vel Sacerdoti, qui aliud quam panem & vinum obtulerit.

Dico 2. Solus panis triticeus est materia valida Eucharistiæ, Est omnino certum; ita ut sine errore negari nequeat.

Prob. 1. Ex Conc. Florent. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Tertium est Eucharistiæ Sacramentum, cujus materia est panis triticeus, & vinum de vite.* Ubi materiam Eucharistiæ æqualiter definit esse panem triticeum, & vinum de vite. Sed vinum de vite est materia absolute necessaria, ut nemo dubitat. Ergo & panis triticeus.

2. Ex Traditione, quæ elucet in perpetuo usu Ecclesiæ tum latinæ, tum græcæ, solum panem triticeum consecrantis.

3. Ex rubricis Missalis Romani, tit. de defectibus, ubi dicitur non confici Sacramentum, si panis non sit triticeus.

4. Quia solus panis triticeus est simpliciter panis, & alii panes solum in ejus defectum adhibentur. Christus autem consecravit panem simpliciter, ideoque ut materiam necessariam instituit.

Ratio convenientiæ est, quia hic panis magis confortat hominem, ideoque aptissimus est ad effectum Eucharistiæ significandum per suas species.

Dico 3. Ad valorem Sacramenti necesse est ut panis sit confectus ex farina triticea, sola aqua naturali diluta, & igne cocta. Nam sic conficitur panis usualis & simpliciter dictus: at ad Eucharistiam conficiendam necessario requiritur panis simpliciter dictus, & usualis, seu panis, quo communiter utuntur homines, ut sit veluti comes aliorum ciborum; nam panem simpliciter dictum, ideoque usualem Christus consecravit, & consecrando, ut materiam necessariam instituit. Atque hunc Patres & Concilia pro materia Eucharistiæ assignant. Ergo.

Dico 4. solum vinum de vite est materia valida calicis. Est de fide.

Prob. 1. Ex facto & institutione Christi. Nam Christus vinum de vite consecravit, ut patet ex his ejus verbis, Matth. cap. 26. post panis & vini consecrationem prolatis: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis*; & id quod consecravit, præcepit ut materiam necessariam, juxta illud, *hoc facite*: quibus verbis præcepit ut fieret quoad substantiam id quod fecit.

2. Ex Patribus, qui materiam Eucharistiæ tradunt.

3. Ex perpetua Ecclesiæ Traditione, quæ in ejus perpetuo usu cernitur: nam nunquam pro materia calicis adhibuit, nisi vinum de vite.

4. Ex Conc. Florent. supra cit. & Lateranensi IV. c. 1. & Trid. sess. 13. c. 4. docentibus Eucharistiam fieri ex pane & vino transubstantiatis in corpus & sanguinem Christi. Nomine autem vini simpliciter intelligitur solum vinum vitigineum.

Ratio congrua est, quia cum vinum vitigineum confortet & lætificet cor hominis, aptissimum est ad effectus Eucharistiæ significandos.

ARTICULUS II.

Utrum panis azymus, vel fermentatus sit materia Eucharistiæ.

Dico 1. Panis tam azymus quam fermentatus, est valida materia Eucharistiæ. Est de fide contra Græcos schismaticos, solum fermentatum admittentes ut materiam validam; auctore Michaele Cerulario Patriarcha Constantinopolitano, qui anno 1053. Latinos damnare cœpit, quod panes azymos consecrarent, ut scribit sanctus Leo IX. in sua ad ipsum Michaelem epistola.

Prob. 1. Ex Concil. Florent. in definitione fidei a Græcis subscripta, ubi dicitur: *Definimus .... in azymo sive in fermentato pane*

pane triticeo corpus Christi veraciter confici, Sacerdotesque in altero (id est azymo, vel fermentato) *ipsum Domini corpus conficere debere, unumquemque scilicet juxta suæ Ecclesiæ sive occidentalis sive orientalis consuetudinem.*

2. Ratione. Quia ad validam consecrationem sufficit panis verus & simpliciter dictus. Atqui talis est uterque panis. Nam uterque fit ex farina triticea, aqua naturali subacta, & puro igne coquitur: & uterque habet proprium usum panis.

Præterea uterque panis dicitur panis simpliciter, quod de fermentato nemo negat, de azymo vero constat ex Scriptura, Matth. cap. 26. Marc. 14. Luc. 22. quibus locis Christus dicitur simpliciter accepisse panem, qui non potuit esse alius quam azymus. Nam fermentatus tunc non inveniebatur in domibus Judæorum. Et Luc. 24. panis, quem Christus post resurrectionem fregit coram duobus Discipulis in castello Emmaus vocatur simpliciter panis, & tamen erat certo azymus, cum tunc essent dies azymorum.

Adde quod azymus panis habeat verum ac proprium usum panis: nam aliis cibis tanquam illorum comes adhibebatur a Judæis, quibus in usu erat festis Paschalibus, qui ideo dicebantur dies azymorum.

Item panes propositionis, qui erant certo azymi, dicuntur simpliciter panes. 1. Reg. c. 21. iisque vescebantur Sacerdotes singulis hebdomadis.

Obj. 1. Alexander III. primus instituit, ut in azymo consecraretur.

Resp. Hoc est evidenter falsum. Nam Leo IX. in sua Epist. ad Michaelem, asserit Ecclesiam Romanam a B. Petro Apostolorum Principe morem consecrandi in azymo accepisse, addens sanctos Martyres primitivæ Ecclesiæ nostris azymis consecraris saginatos fuisse.

Obj. 2. Panis simpliciter dictus est ille, qui est in usu quotidiano, seu quo vescuntur homines. At azymus non est in usu quotidiano sicut fermentatus; ergo non est panis simpliciter dictus.

Resp. Nego maj. Nam panis simpliciter dictus est ille, qui dicitur simpliciter panis in Scriptura, & qui fit ex farina triticea, aqua naturali subacta, & solo ignis calore coquitur, atque aptus est, ut aliis cibis tanquam illorum comes adhibeatur. Talis est autem panis azymus, quamvis fermentati usus sit frequentior, quia delectabilior est. Et vero carnes assatæ, non conspersæ sale, sunt cibus proprie dictus, quamvis sine sale comedi non soleant.

Obj. 3 Christus celebravit in fermentato tantum, vel in azymo tantum. Ergo uterque non est materia valida consecrationis.

Resp. Nego conseq. Quia quamvis Christus azymum consecravit, non tamen illum adhibuit ut azymum ex necessitate Sacramenti, sed simpliciter ut panem triticeum, sicut sive album, sive rubrum vinum adhibuerit, non adhibuit secundum tales differentias, sed simpliciter ut vinum de vite, ut constat ex usu Ecclesiæ ab Apostolis accepto. Itaque Christus instituit panem & vinum quoad substantiam tantum moraliter sumptam; nec præcepit omnes circumstantias ultimæ cœnæ. Quare recte Algerus, l. 2. de hoc Sacramento sic ait: *Eo pane usus est (Christus) non quia res quæ fiebat, id exigebat; sed quia cœna, in qua hoc factum est, alium panem non exhibebat.*

Porro panis azymus & fermentatus non differunt nisi accidentaliter.

Obj. 4. Ex Apostolo, 1. Cor. c. 5. *modicum fermentum totam massam corrumpit.* Ergo panis fermentatus est panis corruptus, proindeque non est verus panis, &c.

Resp. Nego conseq. Nam non ipse panis, sed massa cruda dicitur fermento corrupta seu alterata. Massa autem sic corrupta, seu potius alterata ac disposita nullatenus panem corruptum facit.

Dico 2. Quamvis uterque panis sit materia valida Eucharistiæ, Latini tamen tenentur sub mortali peccato consecrare azymum, Græci vero fermentati, singuli juxta Ecclesiæ suæ ritum. Nam ita præcepit Concil. Florent. generale, in definitione; & utriusque Ecclesiæ consuetudo antiquissima obtinet vim legis, graviter obligantis.

Hinc cap. *Litteras* de celebrat. Sacerdos latinus privari jubetur in perpetuum officio & beneficio, quod in fermentato pane, & scypho ligneo consecrasset.

Obj. Non est major differentia inter panem azymum & fermentatum, quam inter vinum album & rubrum. Ergo uterque pro cujusque arbitrio adhiberi licite potest perinde ac vinum album & rubrum.

Resp. Cum Bellarmino. Quamvis quoad valorem Sacramenti differentia inter ista omnia sit accidentaria, tamen multum interest inter differentiam azymi ac fermentati panis, & differentia albi & rubri vini

Nam

Nam imprimis constat Christum usum esse azymo: non autem constat quo vino utrum albo an rubro usus sit. Et idcirco azymum adhibemus ob Christi exemplum. De vino non solliciti sumus, quia non habemus simile exemplum.

Præterea azymi & fermentati differentia Deus sæpe usus est ad varia mysteria significanda, ut patet ex toto Levitico, ubi fere semper præscribebantur azymi panes ob significationem puritatis. Nusquam autem Deus usus est differentia vini albi aut rubri ad aliqui significandum. Ideo Ecclesia ob significationem retinet azymum: vinum autem indifferenter adhibet, sive album sit, sive rubrum. Denique præceptum Ecclesiæ magnum discrimen inter ista ponit.

Dico 3. Ecclesia latina convenientissime solum azymum consecrat.

Nam 1. Christus talem panem consecravit.

2. Hunc morem accepit a B. Petro Apostolorum Principe, ut testatur Leo IX.

3. Azymus panis aptior est ad significandam puritatem ac sanctitatem corporis Christi, necnon puritatem & sanctitatem, quam habere debent Fideles, qui Eucharistiam sumunt, juxta illud, 1. Cor. cap. 5. *Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ; sed in azymis sinceritatis & veritatis.*

Præterea panis ille facilius, purius, ac decentius conficitur.

Obj. Consecrare in azymo est judaizare.

Resp. Neg. Nam (ut recte ait Bellarminus) non est judaizare, uti rebus, quibus utebantur Judæi, sed uti eodem ritu & ad eumdem finem. Quare azymis cum agno Paschali uti ad significandam Christi puritatem, & passionem ac mortem ejus futuram est judaizare, ideoque illicitum. At uti azymis ad conficiendam Eucharistiam, & ad significandam Christi puritatem, quæ jam est in Eucharistia, passionem ejus ac mortem præteritam, non est judizare, sed implere Judaismi figuras. Alioqui adhibere non liceret aquam in Baptismo, quia illa utebantur Judæi in purificationibus suis.

Observa. Credibile non est omnes Ecclesias orientales a tempore Apostolorum consecrasse panem fermentatum. Nam credibile non est eas omnes ab exemplo Christi, qui azymum consecravit, statim ab initio discessisse. Sed usus fermentati videtur quinto vel sexto tantum sæculo cœpisse in Ecclesia orientali, ideoque longe ante Græcorum schisma.

ARTICULUS III.

Utrum Christus panem azymum consecravit?

§. I.

Prænotanda.

I. Latini azymum, Græci fermentatum consecrant, eo quod hi Christum in fermentato, illi in azymo consecrasse contendant. Quare utrorumque fundamentum præcipuum, est factum Christi: nam patet illum ritum meliorem esse, quem Christus usurpavit. Quia autem evidens est Christum in azymo consecrasse; si (ut docent Latini) Christus Eucharistiam instituerit primo die azymorum, quo die integro & sex sequentibus panis fermentatus lege vetitus erat, nec ullibi apud Judæos inveniri poterat; Græci, ut Euthymius, Nicephorus, & alii dicunt Christum uno die anticipasse esum agni Paschalis, eumque comedisse non decimaquarta, sed decimatertia die mensis primi, & quidem cum azymis & cæteris rebus lege præscriptis, tamen ea cœna legali finita, adhibuisse panem fermentatum, quo vesci licebat, quia nondum venerant dies Azymorum: ac proinde in fermentato consecrasse.

II. Apud Israelitas menses erant lunares, & omnes numerabantur a novilunio, idemque erat apud eos prima luna, secunda luna, tertia luna, &c. & primus dies, secundus dies, tertius, &c. Annum vero ab eo mense inchoabant, cujus dies decimaquarta æquinoctium vernum subsequebatur: qui mensis vocabatur Nisan, & nostro Martio circiter respondebat.

III. Deus præceperat Israelitis, ut in memoriam liberationis ab Ægyptiaca servitute, singulis annis, die decimaquarta mensis primi, qui vocabatur Nisan, & quo ex Ægypto egressi fuerant, in vespera comederent agnum Paschalem, atque ab hac vespera per dies septem continuos vescerentur solis panibus azymis, nec quidquam fermentatum apud eos remaneret. Nam sic Deut. 16. legitur: *Observa mensem novarum frugum, & verni primum temporis, ut facias phase* (Pascha) *Domino Deo tuo, quoniam in isto mense eduxit te Dominus Deus tuus de Ægypto nocte .... non comedes in eo panem fermentatum: septem diebus comedes absque fermento, afflictionis panem; quoniam in pavore egressus es de Ægypto: ut memineris diei egressionis tuæ de Ægypto omnibus die-*

diebus vitæ tuæ, non apparebit fermentum in omnibus terminis tuis septem diebus, &c. Idem patet ex Exod. c. 12. & Levit. cap. 23. Septem autem illi dies azymorum vocabantur paschales. Primus, id est, xv. qui incipiebat a vespera diei XIV. & XXI. soli erant solemnes & festivi, quibus vetita erant omnia opera servilia, exceptis iis quæ ad victum pertinebant, ut patet ex Exodi cap. 12. Dicunt ergo Græci feria v. qua Christus cœnam celebravit, fuisse diem XIII. mensis, ac proinde nondum incepisse tempus azymorum; feria autem VI. qua Christus mortuus est, dicunt fuisse diem prophanum, non festivum, sed illo ipso die post occasum solis cœpisse tempus azy morum, quia ille erat dies XIV. & postea die Sabbati fuisse xv. diem & solemnissimum.

IV. Apud Judæos dies naturalis, & dies festus seu legalis diverso modo sumebantur, nam dies naturalis ac ordinarius juxta Bellarminum incipiebat ab ortu solis, & desinebat in ortum solis: vel, ut Tirinus docet, incipiebat ab ortu solis, & desinebat in occasum: vel, ut aliqui alii volunt, numerabatur a media nocte ad alteram mediam noctem. Dies vero festus ac legalis juxta omnes incipiebat a vespera præcedentis diei, & desinebat in vesperam diei sequentis, juxta illud Levit. cap. 23. *A vespera usque ad vesperam celebrabitis Sabbata vestra.*

§. II.

Dico 1. Christus eo anno quo mortuus est, comedit agnum Paschalem prima die azymorum secundum legem & morem Judæorum, nempe luna seu die XIV. in posteriore vespera, qua incipiebat dies xv. festivus, non autem luna XIII.

Prob. 1. Ex tribus Euangelistis, Matthæo, Marco & Luca, id clare asserentibus. Matthæi c. 26. *Prima autem die azymorum, accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes: ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Marc. 14. *Prima die azymorum, quando Pascha immolabant, dicunt ei Discipuli; quo vis eamus, & paremus tibi ut manduces Pascha? & paraverunt Pascha. Vespere autem facto, venit* (Jesus) *cum duodecim.... & manducantibus illis, accepit Jesus panem.... & ait; Sumite, hoc est corpus meum.* Luc. 22. *Venit dies azymorum, in qua necesse erat occidi Pascha; & misit Petram & Joannem, dicens: euntes, parate nobis Pascha, ut manducemus.... & paraverunt Pascha. Et cum facta esset hora discubuit, &c.* Dies autem primus azymorum non est dies XIII. mensis, solus XIV. vel xv. ut patet ex Scriptura, Exod. c. 12. & Levit. c. 23. ibi, *mense primo, quartadecima die mensis ad vesperam, phase Domini est; & quintadecima die mensis hujus, solemnitas azymorum Domini est. Septem diebus azyma comedetis.*

Prob. 2. Ex Patribus ferme omnibus tum græcis, tum latinis, qui asserunt Christum XIV. die Pascha celebrasse, ut Origenes. tract. 35. in Matth. Chrysostomus, hom. 85. in Matth. Item Theophylactus, Theodoretus, Tertullianus, lib. contra Judæos. Cyprianus, serm. de cœna Domini, Ambrosius, Epist. 63. Hieronymus, in cap. 26. Math. Augustinus, epist. 86.

Prob. 3. Ratione. Christus crucifixus est die festo, proindeque die Paschatis, qui erat primus dies azymorum. Ergo comedit agnum Paschalem, & cœnam celebravit pridie, nempe a prima vespera diei festi. Conseq. patet, nam Christus Agnum Paschalem comedit pridie mortis suæ, ut fatentur Græci. *Prob. anteced.* Nam 1. dies mortis Christi vocatur, Matth. c. 27. dies solemnis, & Marc. 15. ac Luc. 23. dies ~~festus~~. 2. Ex Joann. c. 13. ubi dicitur: *ante diem festum Paschæ, sciens Jesus, quia venit hora ejus, &c.* Quod Christus dixit pridie passionis, & ipso die cœnæ, ut patet ex contextu.

Prob. 3. Ex Patribus, ut Origene, Tertulliano, Chrysostomo, Cyrillo, Augustino, Leone Magno, & aliis qui asserunt Christum ipso die solemni Judæorum crucifixum fuisse.

Confirm. Quia verisimile non est Christum, qui legalia semper hactenus tam accurate servaverat, violasse legem præscribentem, ut semper die XIV. mensis Nisam ad vesperam fieret Pasche, sed cum scandalo Judæorum illud celebrasse ad vesperam lunæ XIII. & contra illud, Matth. c. 5. *Non veni solvere* (legem) *sed adimplere. Amen quippe dico vobis.... jota unum aut unus apex non præteribit a lege, donec omnia fiant.*

Dico 2. Christus consecravit azymum panem, non fermentatum.

Prob. Christus instituit Eucharistiam eo tempore, quo panis fermentatus prohibitus erat, nec in omnibus locis Judæorum inveniri poterat, sed quo solus azymus licitus erat & inveniebatur. Ergo Christus consecravit azymum panem, & *Prob. ant.* Chri-

Christus instituit Eucharistiam post esum Agni Paschalis, ut patet ex Matthæo, Marco, & Luca. Sed, ut probatum est, comedit Agnum Paschalem luna xiv. in posteriore vespera, quo tempore omnes Judæi tenebantur illum comedere, & quo usque ad septimum diem non licebat fermentatnm panem adhibere, imo nec ullibi retinere: ut patet ex Levit. cap. 23. cit. & Exodi, cap. ubi dicitur: *Primo mense, quarta decima die mensis ad vesperam, comedetis azyma usque ad diem vigesimam primam ejusdem mensis ad vesperam. Septem diebus fermentum non invenietur in domibus vestris. Qui comederit fermentatum, peribit anima ejus de cœtu Israel. Omne fermentatum non comedetis, in cunctis habitaculis vestris comedetis azyma.*

§. III.

Refelluntur responsiones adversariorum.

Dico 1. Tres Euangelistæ errarunt dicendo Christum celebrasse Pascha primo die azymorum, & correcti sunt a Joanne Euangelista dicente, *ante diem festum Paschæ.*

Resp. Hæc Græcorum responsio insignem blasphemiam continet: nam tria priora Euangelia tam sunt verbum Dei quam Euangelium Joannis.

Præterea si per impossibile Euangelistæ inter se dissiderent, potius tribus quam uni credendum esset.

Dices 2. Tres priores Euangelistæ primum diem azymorum seu diem Paschæ vocant xiv. mensis Nisan: Joannes vero xv. sicut a Moyse vocatur in Exodo, Levitico & Numeris.

Resp. Inter illos non est dissensio nisi mere apparens. Nam uterque dies sumptus ut festivus, erat respectu diversarum partium primus azymorum dies, dies enim xiv. erat a posteriori parte: nempe a vespera primus dies azymorum, dies vero xv. sumptus a priori parte, nempe ab ortu solis, vel a media nocte erat etiam primus dies azymorum festus & solemnis, quippe festivi apud Judæos incipiebant a vespera diei præcedentis, & desinebant in vesperam diei sequentis: ac proinde dies primus azymorum quatenus festivus, incipiebat a vespera diei xiv. qua comedebatur Agnus Paschalis, & desinebat in vesperam diei xv. sicque dies primus azymorum constabat posteriori parte, nempe nocte diei xiv. & priori parte nempe luce diei xv. sumendo utrumque diem ut naturalem & ordinarium, prout a Judæis sumebatur.

Itaque dies xiv. tam poterat vocari primus dies azymorum, quam dies xv. sumendo primum diem azymorum ut diem festum: sicut sumpserunt tres Euangelistæ. Dies autem primus azymorum sumptus [ut dies naturalis & ordinarius, erat ipsa dies xv. incipiebatque ab ortu solis diei xv. & desinebat in occasum solis ejusdem diei, vel in ortum solis sequentem, vel incipiebat a media nocte, & desinebat in mediam noctem sequentem.

Dices 3. Tres Euangelistæ loquuntur de die azymorum, non qui jam aderat, sed qui proximus erat.

Resp. Hoc est aperte falsum: nam Matthæus & Marcus dicunt, *primo die azymorum*: & Lucas dicis, *venit dies*, sumendo verbum in præterito, ut patet ex voce Græca *ilte*, quæ est aoristus præteriti temporis.

Dices. 4. Dies, quo Christus cœnam fecit, dicitur primus dies azymorum, quia tunc Christus comedit Agnum Paschalem cum azymis.

Resp. Nego. Nam Euangelistæ illum diem non respective, sed absolute vocant primum azymorum, & dicunt Discipulos quæsivisse a Christo ubi vellet comedere Pascha, quia erat primus dies azymorum: non autem quia tunc Christus volebat comedere Pascha,

§. IV.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. Illud Matth. c. 76. *Dicebant autem: Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo.* Ergo Christus crucifixus non fuit die festo Paschæ, sed pridie, nempe die xiv. ante posteriorem vesperam.

Resp. Nego conseq. Nam quamvis Principes Sacerdotum & Magistratus primum hoc dixissent ob motum tumultus, postea tamen oblata occasione ex produtione Judæ promittentis se Christum sine tumultu traditurum, mutarunt sententiam, statueruntque eum statim occidendum etiam in festo Paschæ, tum ne opportunitas eum interficiendi elaberetur, tum ut major ei ignominia inferretur.

Obj. 2. Die mortis Christi Joseph mercatus est sindonem, ex Marc. 15. Mulieres paraverunt aromata, ex Luc. 23. Item

Judæi egerunt causam criminalem contra Christum, & eum comprehenderunt, examinarunt, &c. Quæ omnia die festo erant prohibita; nam illo die prohibebantur opera servilia.

Resp. Diebus festis apud Judæos licita erant opera quædam pietatis & charitatis, quale erat speciale mortuos, præsertim cum opus illud differri non poterat ob Sabbatum imminens, ut accidit in morte Christi: ac proinde licebat parare & facere ea quæ ad sepulturam necessaria erant, ut emere sindonem, aromata. Sic Tobias Israelitam occisum sepelivit die festo. Nam quædam opera permittebantur diebus festis, quæ prohibita erant die Sabbati, in quo major quies præcipiebatur, ut patet ex c.12. Exodi, ubi permittitur die primo & septimo azymorum licet festis coquere cibos, quod Sabbato non licebat, nam ibi dicitur: *Dies prima* (azymorum) *erit sancta atque solemnis, & die septima eadem festivitate venerabilis: nihil operis facietis in eis, exceptis his, quæ ad vescendum pertinent.*

Quod attinet ad Judæos, qui causam criminalem egerunt.

Resp. Illi invidia & hodio in Christum obcœcati, sibi facile persuaserunt hoc sibi die festo licere, imo & se obsequium præstare Deo, procurando etiam die festo mortem Christi, quem putabant velle destruere legem suam & cultum divinum; satisque honoris diei festo detulisse se existimabant, quod non manibus suis Christum lapidarent: quare cum consultarent de occidendo Christo, dicebant: *Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo*; non autem, ne violemus diem festum; supponentes scilicet festum alias non violatum iri per occisionem Christi.

Obj. 3. Et Joann. cap. 13. Christus cœnam celebravit *ante diem festum Paschæ.*

Resp. Explico, ante diem festum Paschæ naturalem, seu sumptum naturaliter, & civiliter, *conc.* ante diem festum Paschæ legalem, seu sumptum legaliter & ecclesiastice, *neg.* Joannes ibi sumit diem festum Paschæ, non legaliter & ecclesiastice, seu secundum usum legalem & Ecclesiasticum, seu naturaliter & civiliter seu secundum usum civilem & ordinarium, quo dies festus prout naturalis est, sumebatur. Quare Joannes optime consentit cum aliis Euangelistis; nam æque dici potest Christum celebrasse cœnam ipso die festo Paschæ, sumendo diem Paschæ legaliter seu secundum usum ecclesiasticum; & ante diem festum Paschæ, sumendo diem Paschæ civiliter & naturaliter, seu prout dies naturalis sumebatur secundum usum civilem & ordinarium. Dies quippe Paschæ sumi potest dupliciter; nempe legaliter seu secundum usum legalem ac ecclesiasticum, & civiliter seu secundum civilem ac ordinarium. Sumptus secundum usum legalem & ecclesiasticum, quomodo sumptus est a tribus prioribus Euangelistis, incipiebat a vespera diei XIV. & desinebat in vesperam diei sequentis. Sumptum vero secundum usum civilem & ordinarium, incipiebat ab ortu solis lunæ seu diei XV. & desinebat in occasum ejusdem diei, vel in ortum sequentis. Hoc modo sumptus est a Joanne, qui proinde tum dixit, ante diem festum Paschæ, perinde est ac si dixisset, ante diem XV. seu die XIV. ad vesperam.

Obj. 4. Illud Joan. c. 18. *Ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* Ergo Judæi die mortis Christi comederunt Agnum Paschalem, ac proinde dies mortis Christi erat luna XIV. non XV. ideoque Christus cœnam fecit luna XIII.

Resp. Nego conf. Quia nomen *Pascha* hoc loco significat, non Agnum Paschalem, sed victimam Paschalem, qua Sacerdotes diebus Paschalibus vescebantur. Sic 2. Paralip. c.35. sacrificia quæ diebus illis fiebant, vocantur phase, id est, Pascha. Singulis quippe diebus Paschæ (ut patet ex Numer. cap.28.) immolabantur duo vituli, aries unus, hircus unus, & septem agni. Josepho autem teste lib. 3. Antiq. c. 13. vituli, aries & agni erant holocausta; hircus vero erat sacrificium pro peccato, & ex eo quotidie parari solebat epulum Sacerdotibus. Illa igitur victima Paschalis, quæ a Sacerdotibus comedenda erat, est illud Pascha de quo Joannes loquitur, cum ait: *Ipsi non introierunt, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha*: nam non licebat Sacerdotibus nisi mundis comedere sacrificia, ut patet Levit. cap. 22.

Obj. 5. Dies mortis Shristi vocatur parasceve Paschæ, Joann. c. 9. *Erat autem parasceve Paschæ, hora quasi sexta.* Ergo Christus mortuus est pridie Paschæ. Ergo, &c.

Resp, Nego conseq. Quia per parasceven Paschæ intelligitur præparatio ad Sabbatum incidens intra hebdomadam Paschalem, non autem parasceve ad Pascha. Nam parasceve non erat apud Israelitas nisi propter

Sabbatum, si quidem ante Sabbatum, non ante alios dies, necessaria erat parasceve, id est, præparatio ciborum; quia Judæis licebat parare cibos diebus festis, & solo Sabbato non licebat. Patet etiam ex Euangelistis, quod illud parasceve Paschæ sit parasceve in Paschate occurrens, non vero parasceve ad Pascha: nam Joann. c. 19. dicitur: *Quoniam parasceve erat, ut non remanerent in cruce corpora Sabbato; erat enim magnus dies ille Sabbati.* Et Marc. 15. *Erat parasceve, quod est ante Sabbatum.* Et Luc. 23. *Et dies erat parasceves, & Sabbatum illucescebat.*

Dices. Sabbatum illud dicitur a Joanne magnus dies. Ergo in illud incidebat eo anno primus dies azymorum.

Resp. Nego conseq. Nam Sabbatum illud dicitur magnum, quia celebrius erat, eo quod incideret intra hebdomadam Paschalem, quæ tota solemnis erat, quamvis primus & ultimus dies solemnis essent.

Obj. 6. S. Chrysostomus, hom. 22. in Joann. dicit Christum comedisse Agnum Paschalem pridie, quam Judæi illum comederent.

Resp. Per Judæos non intelligit populum Judæorum, sed solum Sacerdotes illos, qui in morte Christi procuranda occupati tota nocte fuerant; nam, ho. 85. in c. 26. Matth. sic ait de illis Sacerdotibus: *Pernoctarunt vigilantes, adeo ut Pascha ea nocte comedere neglexerint .... unde liquido patet, cupiditate interficiendi Christum prævaricatos fuisse, ac alia die Pascha comedisse. Non enim Christus tempus Paschæ transgressus est, sed illi audacissimi homines, & mille transgredientes legis præcepta.*

Obj. 7. S. Epiphanius, hæresi 50. ait: *Christum decimaquarta die mactari ex præscripto legis oportuit.*

Resp. Loquitur de immolatione Christi, non in se, sed in figura. Et sensus est: oportuit Agnum, qui erat figura Christi, immolari luna XIV. ad vesperam secundum legem.

Ob. 8. S. Aug. lib. de consensu Euangelistarum, c. 13. refert quosdam dixisse Pascha Judæorum eo anno, quo Christus mortuus est, incœpisse in sequenti Sabbato, & ideo sextam illam feriam dictam esse parascevem.

Resp. Hoc refert; sed non approbat.

Dices S. Augustinus, tract. 120. in Jo: dicit acceleratam fuisse Christi sepulturam propter parascevem Judæorum, qui cœnam puram illa nocte sumpturi erant.

Res. Per cœnam puram non intelligit esum Agni Paschalis, sed cœnam quandam solemnem, quam Judæi sumebant vespera feriæ sextæ ad initium Sabbati.

Obj. 9. S. Anselmus, in c. 27. Matth. dicit se certa ratione comperisse Christum luna XIV. mortuum esse, & luna XIII. suum Pascha celebrasse.

Resp. Hic locus ab aliquo interpolatore Græcorum fautore insertus fuit, ut recte notat Bellarminus. Nam S. Doctor, c. 26. Matth. diserte asserit Christum luna XIV. celebrasse Pascha, & XV. crucifixum fuisse.

Obj. 10. Josephus, lib. 2. Antiq. numerat dies octo azymorum. At non potuerunt tot esse, nisi Pascha celebratum sit posteriori vespera lunæ XIII. non lunæ XIV.

Resp. Idem, lib. 3. Antiq. cap. 10. numerat tantum septem dies azymorum: *Hoc festum*, inquit, *priori continenter succedit, duratque dies septem, per quos panibus non fermentatis vescuntur.* Dies autem azymorum octo vel septem numerari potuerunt, quia numerari potuerunt a luna XIV. vel XV. Luna enim XIV. secundum posteriorem sui partem erat etiam primus dies azymorum, & luna XV. secundum priorem sui partem erat etiam primus dies azymorum.

Obj. 11. Apud Israelitas dies Pentecostes erat quinquagesimus a secundo die azymorum, ex Levit. c. 23. At non mortis Christi dies Pentecostes Judæorum incidit in diem Dominicam, ut constat ex Traditione Ecclesiæ. Ergo eo anno secundus dies azymorum incidit etiam in diem Dominicam: ac proinde primus dies azymorum seu luna XV. incidit in Sabbatum, & luna XIV. in feriam sextam, & luna XIII. in feriam quintam, in qua Christus instituit Eucharistiam.

*R*spondet Vasquez diem Pentecostes esse quinquagesimum diem a secundo die azymorum exclusive, non inclusive: ac proinde eo anno, quo Christus mortuus est, quinquaginta dies numerari debuerunt a die Dominica inclusive, & sic eo anno dies festus Pentecostes fuit dies Dominicæ.

Vel dici potest cum Bellarmino, dies Pentecostes numerandos esse a primo die profano post festum primæ diei azymorum. Quare si secundus dies azymorum incidat in Sabbatum, sicut contigit eo anno, quo Christus mortuus est, tunc a tertio die azymorum numerandi sunt dies Pentecostes; & sic eo anno dies Pentecostes incidit in diem Dominicam. Si autem secundus dies azymorum non incidat in Sabbatum, ut

plerumque accidit, ab eo numerari debent dies Pentecostes. Ratio Bellarmini est, quia causa cur illi dies quinquaginta non inciperent a primo die azymorum, sed a secundo, est, quia illo die a quo incipiebant, aliqua opera servilia facienda erant, quæ die festo prohibebantur, nempe metere manipulum frumenti, & deferre ad Sacerdotem. At hæc magis vetita erant die Sabbati, quam primo die azymorum. Ergo a fortiori, non licebat dies illos quinquaginta numerare a secunda die azymorum, quæ Sabbatum esset: proinde quando secunda dies Sabbatum erat, dies illi quinquaginta incipiebant in tertia die azymorum.

Nec obstant hæc verba Scripturæ. *Numerabitis ab altero die Sabbati, in quo obtulistis manipulum primitiarum*. Quia (inquit Bellarminus) Scriptura dicit *altera die Sabbati*, non altero die Paschæ, vel altero die azymorum. Quæ verba Scripturæ significant, prima die profana post primum diem azymorum festivum.

Porro ad Josephum, l. 3. Antiq. c. 10. respondet eum loqui de eo, quod ut plurimum accidebat. Secunda autem die azymorum ut plurimū demetebatur manipulos frumenti, & ab alia incipiebat 50. dies Pentecostes: nam dies secunda azymorum raro incidebat in Sabbatum, sed ut plurimum in aliam diem profanam.

Obj. ult. Judæi non comederunt Agnum Paschalem luna XIV. sicut Christus, sed postea. Ergo postquam Christus comedit Agnum Paschalem adhibuit panem fermentatum, nam adhuc inveniri poterat apud Judæos illos.

Resp. 1. Nego conseq. Nam cum constet Christum comedisse Agnum Paschalem tempore ad legem præscripto, evidens est illum post illud tempus non adhibuisse panem fermentatum: ejus enim usus & retentio expresse lege prohibebantur totis septem diebus a vespera lunæ XIV. qua comedebatur Agnus Paschalis. Christus autem totam legem usque ad mortem accuratissime observavit, & professus est se illam usque ad unum iota observaturum.

Resp. 2. Nego anteced. Quia 1. Marcus, c. 14. ait: *Primo die azymorum quando Pascha immolabant*, quo eodem die dicit Christum Pascha celebrasse. 2. Absolute & generatim absque alia exceptione præcipiebatur Judæis, ut celebrarent Pascha luna XIV. primi mensis, & festum Paschæ luna XV. & patet ex Exodi, c. 12. Levit. cap. 23. & Numer. cap. 28. Ergo verisimile non est, Judæos qui etiam tempore Christi erant legalium observatissimi, contra legem mutasse tempus talis ritus servandi. 3. Josephus oculatus, lib. 2. Antiq. c. 10. scribit legem de immolando Agno paschali luna XIV. & celebranda festivitate azymorum luna XV. diligenter observatam semper fuisse.

ARTICULUS IV.

Utrum admixtio aquæ cum vino in calice, sit necessaria?

DICO. Admixtio aquæ non est de necessitate Sacramenti, ita ut vinum purum validum consecrari possit. Ita omnes Theologi cum S. Th. contra Armacænum.

Prob. 1. Ex Conc. Florent. quod in decreto pro Armenis declarat materiam Eucharistiæ esse panem triticeum, & vinum de vite. Quibus verbis assignat totam materiam essentialem Sacramenti: alioqui debuisset dicere, vinum de vite aquæ admixtum, sicut supra dixerat materiam Confirmationis esse oleum mixtum balsamo.

2. Ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 7. monente tantum mixtionē aquæ præceptam esse ab Ecclesia. At si præcepta fuisset a Christo, & necessaria necessitate Sacramenti, Synodus hoc debuisset declarare. Præterea præcepti Ecclesiastici rationem reddens, non affert necessitatem Sacramenti, nec institutionem Christi, sed aliam multiplicem.

3. Missali Romano, tit. de defectibus, ubi dicitur: *Si Celebrans ante consecrationem calicis advertat non fuisse appositam aquam, statim ponat eam ..... si id advertat post consecrationem calicis, nullo modo apponat, quia non est de necessitate Sacramenti*. Idem docet Catechismus Romanus.

Obj. 7. Christus consecravit vinum aqua temperatum, ut docent Patres. Irenæus, lib. 4. c. 57. Cyprianus, Epist. 68. Basilius, in sua Liturgia, Damascenus, lib. 5. c. 14. Concil. Carthagin. III. can. 24. Florent. & Trident. Ergo admixtio aquæ instituta est a Christo, & præcepta, juxta illud: *Hoc facite in meam commemorationem*.

Resp. Nego conseq. Quia Christus hoc verbis instituit & præcepit tantum, ut fieret quoad substantiam moraliter sumptam id quod fecit instituendo Eucharistiam; non autem ut id fieret etiam quoad omnes omni-

omnino circumstătias. Quare instituit & præcepit panem triticeum, & vinum de vite usuale. Vinum autem usuale est tum vinum purum, tum vinum aqua temperatum. Quæ institutio Christi nobis certe innotescit per Ecclesiæ sensum, & doctrinam Conciliorum.

Obj. 2. S. Justinus, Apolog. 2. postquam exposuit ritum celebrandi Eucharistiam, mixtionem aquæ cum vino, &c. sic ait: *Nam Apostoli in Commentariis a se scriptis, quæ Euangelia vocantur, ita tradiderunt præcepisse sibi Jesum.*

Resp. Solum intendit Christum præcepisse ritum celebrandæ Eucharistiæ, quem exposuit sumptum quoad substantiam, non vero quoad singulas illius circumstantias.

Obj. 3. S. Cyprianus, Epist. ad Cæcilium ait: *Sic vero calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur. Quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit .... Si Sacrificio, quod Christus obtulit, nonnisi Christus sequendus est, utique id nos obaudire & facere oportet, quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandavit.*

Resp. Aliqui putant S. Cyprianum ita sensisse; sed ei opponunt sensum universalis Ecclesiæ, qui clare patet in doctrina Conciliorum Florent. Trident. & Missalis Romani. Alii dicunt Cyprianum velle solum mixtionem aquæ cum vino requiri ad perfectam significationem Sacramenti ad imitationem Cristi, & ad licitam consecrationem, atque ex convenientia, non autem ex necessitate Sacramenti. Quod probant ex his Cypriani verbis objecta antecedentibus: *Sic autem in sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest quomodo nec vinum solum potest. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis: si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Quando autem utrumque miscetur, & adunatione confusa sibi invicem copulatur tunc Sacramentum spirituale & celeste perficitur.*

Sed priores respondent, horum verborum (*si vinum tantum qui offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis*) hunc sensum esse: si vinū tantum offeratur, repræsentatur tantum sanguis Christi, sive sanguis Christi incipit esse repræsentative ac figurative sine nobis. Si vero offeratur aqua tantum populus fidelis tantum repræsentatur. Unde nisi utrumque offeratur, nihil efficitur. At si utrumque misceatur, tunc Sacramentum perficitur.

Obj. 4. Concil. Aurelianense IV. can. 4. ait: *Ut nullus in oblatione sacri calicis, nisi quod ex fructu vineæ speratur, & hoc aquæ mixtum offerre præsumat, quia sacrilegium judicatur aliud offerri, quam quod in mandatis sacratissimis Salvator instituit.* Ex Conc. VVormatiense, can. 4. dicit; *Propter panem & vinum aqua mixtum, aliud offerri non debet. Calix enim Dominicus vino & aqua permixtus debet offerri .... non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur.*

Resp. Horum Canonum sensus est, contra institutionem & præceptum Christi esse, si præter panem & vinum aqua mixtum in sacrificio Missæ offeratur aliquid, puta lac. Et vino aquam miscendam esse propter factum Christi, & perpetuam Ecclesiæ consuetudinem, ac ejus legem ab Apostolis acceptam, & propter factum Christi latam. Concil. vero VVormatiense posterioribus verbis solum vult calicem Domini nec licite, nec valide esse aquam solam, nec solum vinum licite; sed utrumque requiri, ut consecratio tum valide tum licite fiat.

Obj. 5. Ex Conc. Carthagin. III. can. 24. mixtio aqua fuit a Christo tradita.

Resp. Fuit a Christo tradita velut exemplum quod convenit sequi, non ut præceptum nisi radicaliter, quatenus exemplum Christi induxit Ecclesiam ad illam præcipiendam.

Dico 2. Admixtio aquæ modicissimæ cum vino necessaria est ex præcepto Ecclesiastico.

Prob. 1. Ex Traditione, & perpetua Ecclesiæ praxi ac consuetudine vim legis habente cujus testes sunt Justinianus Marty, Apol. 2. Irenæus l. 2. c. 2. Cyprianus, Epist. ad Cæcilium; Basilius & Chrisostomus in suis Liturgiis; Isidorus, lib. 1. de divinis officiis, c. 18. Damascenus, lib. 4. de fide, c. 14.

2. Ex variis Conciliis, & præsertim ex Florent. in decreto, ubi assignans materiam calicis dicit vinum de vite, *qui ante consecrationē aqua modicissima admisceri debet.* Et Trid. sess. 22. 22. cap. 7. ubi ait; *Monet sancta Synodus præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice offerendo miscerent, tum quod Christum Dominum ita fecisse credatur, tum etiam quia a latere ejus aqua simul cum sanguine exierit: quod Sacramentum hac mixtione recolitur, & cum aquæ in Apocalypsi Beati Joannis populi dicantur, ipsius populi fidelis cum capite Christo unio repræsentatur.*

Hoc autem præceptum obligat sub mortali

tali culpa; quia materia licet in se levis est tamen gravis ratione significationis & finis. Unde Missale Romanum dicit omittentem graviter peccare.

Obj. Hæc mixtio aquæ fuit primum ab Alexandro II. præcepta. Ergo non fuit in perpetuo usu.

Resp. Nego anteced. Nam ab Apostolis ipsius præcepta fuit. ut docet Concil. Florent. in decreto, ubi ait hunc ritum tum *a sancta Romana Ecclesia ab Apostolis Petro & Paulo edocta*, tum cæteris omnibus Ecclesiis latinis & græcis ab initio nascentis Ecclesiæ servatum esse servari.

Dixi, *ex præcepto Ecclesiastico*. Quia hæc admixtio non est præcepti divini. Nam Conc. Trident. sess. 22. c. 7. dicit, *præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut aquam vino in calice miscerent*. At si hoc præceptum fuisset a Christo, Conc. debuisset declarare, tam incongrue locutum fuisset, quam si dixisset, præceptum esse ab Ecclesia Sacerdotibus, ut ad consecrationem calicis adhiberent vinum de vite. Præterea quæ in Sacramentis conficiendis præcepta sunt a Christo illa ad Sacramenti substantiam pertinent: cujusmodi non est aquæ mixtio.

Dico 3. Hæc mixtio convenienter præcepta fuit ab Ecclesia: tum quia Christus illam adhibuit, ex Patribus constat, tum quia aptissima est ad significandum 1. sanguinem & aquam, quæ ex latere Christi effluxerunt. 2. Unionem Christi cum Ecclesia: nam Christus per vinum, fideles autem per aquam significantur. 3. Unionem humanitatis cum verbo. 4. Gratiam, quæ a Christo dicitur aqua saliens in vitam æternam.

Dico 4. Hæc mixtio tempore Missæ & in ipso sacro calice necessario facienda est. Quia alioqui non esset cæremonia sacra, ner sacram significationem haberet.

Item necessario fieri debet ante calicis oblationem, propter Ecclesiæ universalis usum, vim legis obtinentem. Unde graviter peccaret, qui eam tunc omitteret. Quod si illa mixtio ante calicis oblationem, facta non fuisset, misceri deberet ante calicis consecrationem. Nam usque ad illud tempus subsistit ratio præcepti ac significationis; non tamen post calicis consecrationem, quia tunc prohibetur.

Dico 5. Aqua vino miscenda debet esse modicissima.

Prob. 1. Quia ita expresse docet Conc. Florent.

2. Quia, ut ait Conc. Triburiense, can. 19. sic melius significatur majestas Christi per vinum designata, & populi fragilitas per aquam repræsentata.

3. Quia (ut ait S. Thomas) hoc tutius est: nam vinum aliquando ita debile est, ut per magnam aquæ vim facile corrumpatur. Sufficit autem aquæ gutta sensibilis, quia ad signum sensibile & convenientem significationem sufficit.

Ad validam vero consecrationem necesse est, ut major sit quantitas vini quam aquæ. Quia materia calicis est vinum moraliter & usualiter, seu vinum usuale. Tale autem non esset, si vinum non prædominaretur aquæ; sed tunc diceretur esse aqua vino permixta, non vero vinum aquæ permixtum.

ARTICULUS IV.

Utrum aqua vino mixta convertatur in sanguinem Christi?

Dico 1. Aqua, quæ in calice vino miscetur, convertitur in sanguinem Christi, sive immediate, sive mediate.

Hoc videri debet certum; nondum tamen est de fide, quamvis sæculo XII. & XIII. hæc quæstio vehementer agitata fuerit; & Innocent. III. c. *cum Marthæ* de celebr. Missar. dicit solum, quod sit opinio probabilior.

Prob. 1 Ex SS. Patribus id expresse asserentibus, pro omnibus sint Justinus Martyr, Apolog. 2. ubi ait; *Qui apud nos vocantur Diaconi atque Ministri distribuunt unicuique præsentium, eum in quo gratiæ actæ sunt* (id est, qui a Sacerdote consecratus est) *panem, vinum & aquam, & ad absentes perferunt. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia*. Cyprianus, Epist. ad Cæcilium supra citata. Ambrosius, l. 4. de Sacramentis, c. 5. *Ante verba Christi calix est vini & aquæ plenus. Ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit*. Damascenus l. 4. de fide, c. 14. *Quemadmodum naturaliter panis per cibum, & vinum & aqua per potum, in medentis & bibentis corpus & sanguinem immutantur, corpusque alterum fiunt, atque a priori ipsius corpore diversum: sic propositionis panis, ac vinum & aqua, per sancti Spiritus invocationem & adventum mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur, nec sunt duo, sed unum & idem.*

2. Quia veritas formæ id exigit: nam hæc

hæc verba (*hic est calix sanguinis mei, &c.*) designant totum illum potum, qui est in calice, esse sanguinem Christi, efficiuntque quod significant.

Dico 2. Aqua vino mixta, per consecrationem immediate convertitur in sanguinem Christi, hoc est, quamvis ante consecrationem in vini substantiam conversa non fuerit. Ita multi contra multos.

Prob. Quia SS. Patres, nempe Justinus, Cyprianus, Ambrosius, Damascenus modo laudati, & alii eodem modo loquuntur de aquæ ac de vini consecratione & transubstantiatione: ac proinde sentiunt aquam sicut vinũ immediate converti in sanguinem Christi.

2. Quia Christus calicem suum consecravit immediate post aquæ mixtionem, ideoque antequam aqua in vinum conversa fuisset. Quod idem faceret Ecclesia, nisi ad dignam hujus Sacramenti confectionem aliquæ cæremoniæ præmittendæ essent.

3. Si aqua non converteretur in sanguinem Christi, nisi prius conversa fuisset in vinum, vetus Ecclesia debuisset maxime curare, ut modicissima aqua misceretur vino. At vetus Ecclesia nunquam fuit sollicita de aqua in exigua admodum quantitate admiscenda, ut certius ante consecrationem in vinum converteretur, ut constat ex Ambros. modo citato, & Conc. Triburiensi, can. 19. permittente, ut in calice tertia pars sit aquæ. Quod si Conc. Florent. postea jussit, ut aqua modicissima vino misceretur? non id præcipit, quod crederet aquam prius in vinum convertendam, sed ne aqua copiose infusa vinum fat debile in variis regionibus, corrumperet.

4. Quia Missale Romanum præscribit, ut si Sacerdos immediate ante consecrationem recordetur se non apposuisse aquam in calice, tunc illam infundat; item si in ipsa sumptione calicis advertat non fuisse vinum sed aquam, tunc infundat vinum & aquam, moxque facta oblatione consecret. At in his casibus aqua non potest prius in vinum quam in sanguinem Christi converti.

5. Illud immediate convertitur in sanguinem Christi, quod significatur nomine vini simpliciter, seu quod est vinum usuale. At tale est vinum aqua modica temperatum, cum sit & dicatur vinum usuale, atque etiam vinum simpliciter.

Denique valde dubium, imo improbabile est, vinum posse sua virtute aquam in suam substantiam convertere, tum quia ad hoc necessaria esset fermentatio specifica, qualis fit in vite: tum quia experientia constat aquam vino permixtam posse separari & separatam fuisse a vino etiam post longum tempus.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Concilia & Patres non assignant aquam pro materia Sacramenti ergo non est illius materia nisi prius convertatur in vinum.

Resp. Non assignant aquam solam, sed panem, & vinum aquæ permixtum, ut patet ex Patribus laudatis, & Conc. Carthaginensi III. canone 24. Aurelianensi IV. can. 4. VVormatiensi, can. 4. & Bracarensi II. & Florentinum dicit vinum aquæ miscendum. Alia vero Concilia, quæ solum vinum assignant, per vinum intelligunt vinum aquæ mixtum, quod est vinum simpliciter dictum & usuale.

Dices. Scriptura solum meminit panem & vinum.

Resp. Per vinum intelligit omne vinum usuale. Vinum autem aquæ modicæ permixtum tam est vinum usuale quam vinum purum. Quare ex institutione Christi materia calicis est vinum usuale, sive sit purum, sive modice lymphatum, quamvis ob præceptum Ecclesiæ purum licite consecrari non possit.

Obj. 2. Si aqua vino mixta converteretur in sanguinem Christi, sanguis Christi contineretur sub speciebus aquæ. Falsum conseq. Nam species aquæ significare non possunt sanguinem, cum ex Conciliis per aquam populus, & per vinum sanguis Christi significetur. Ergo.

Resp. Dist. sequel. maj. Sanguis Christi contineretur sub speciebus aquæ mixtis speciebus vini, *conf. seq. maj.* Contineretur sub speciebus aquæ, solis & separatis a speciebus vini, *nego seq. maj.* Itaque sanguis Christi contineretur sub speciebus aquæ, quamdiu illæ mixtæ sunt speciebus vini: nam tamdiu sunt partialiter species vini mixti. Species autem vini mixti æque significant sanguinem Christi præsentem ac species vini puri; quamvis etiam species aquæ populum, & species vini sanguinem Christi significent alio modo, nempe per quandam analogiam, eorum qualitates repræsentando. At si species aquæ a speciebus vini separarentur, tunc Christus desineret esse sub speciebus aquæ sic separatis; quia sanguis Christi non est nisi sub speciebus ma-

teriæ consecrabilis, qualis non est aqua sola, sed vinum purum, & mixtum aqua.

Porro cum conc. Trid. sess. 13. can. 3. definit sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, loquitur de speciebus tum panis, tum vini, quale consecratum est, sive puri, sive mixti, & de separatione ordinaria, qua dividuntur partes sensibiles, & ita ut singulæ remaneant species materiæ etiam sub tali separatione consecrabilis.

Obj. 3. Aqua non est materia consecrabilis. Ergo non convertitur immediate &c.

Resp. Disting. antec. Aqua sola & seorsum sumpta non est materia consecrabilis, *conced. ant.* Aqua mixta vino prædominanti non est, &c. *neg. ant.* Quia aqua sic mixta, est proprie vinum usuale. Igitur quemadmodum massa furfurea seorsim non est materia consecrabilis, & tamen potest esse particulariter materia valida, si nimirum misceatur cum farina pura, & sic cum ea constituat panem vulgarem: sic aqua quamvis non sit seorsim materia consecrabilis, potest tamen esse partialiter materia consecrationis, si vino promisceatur, & cum eo constituat vinum vulgare seu usuale. Ratio est, quia ex institutione Christi materia valida consecrationis est panis usualis & vinum usuale.

Inst. Ergo erit duplex materia in calice.

Resp. Nego. Quia aqua vino mixta in calice facit cum vino unam materiam, unum mixtum, unum vinum usuale.

Obj. 4 Christus non miscuit aquam vino, ut eam consecraret: alioqui aqua esset materia necessaria necessitate Sacramenti. Ergo aqua mixta vino non est materia consecrationis, nisi prius convertatur in vinum.

Resp. Nego antec, & ejus probationem. Nam materia necessaria consecrationis ex institutione Christi est vinum usuale prout præscindit a vino puro, vel modica aqua temperato. Quare consecratio valet sine aqua, non sine vino.

Obj. 5. Si aqua vino mixta, esset materia consecrationis, Ecclesia faceret materiam consecrationis. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam aqua vino mixta, est materia consecrationis, non vi præcepti ecclesiastici, sed vi institutionis Christi. Christus enim pro tali materia instituit vinum usuale, quod est tam vinum mixtum quam purum. Quare Ecclesia mixtionem aquæ præcipiens, facit tantum, ut vinum aqua mixtum sit sola materia licita quamvis vinum purum sit materia valida.

Obj. 6. Innoc. III. c. *cum Marthæ* de celebr. Miss. approbat opinionem docentem, aquam converti in vinum priusquam convertatur in sanguinem; nam sic ait: *Quæsivit utrum aqua cum vino in sanguinem convertatur? super hoc opiniones apud Scholasticos variantur. Aliquibus enim videtur, quod cum de latere Christi duo præcipua fluxerunt Sacramenta, redemptionis in sanguine, ac regenerationis in aqua; in illa duo, vinum & aqua, quæ commiscentur in calice, divina virtute mutantur... alii vero tenent, quod aqua cum vino transubstantiatur in sanguinem, cum in vinum transeat mixta vino: licet Physici contrarium assererent, quia aquam a vino per artificium posse asserunt separari. Præterea... potest dici, quod aqua non transit in sanguinem, sed remanet prioris vini partibus circumfusa, ita quod vini saporem assumit.... verum inter opiniones prædictas illa probabilior judicatur, quæ asserit, aquam cum vino in sanguine transmutari, ut expressius eluceat proprietas Sacramenti.* Ergo.

Resp. Nego antec. & ejus probationem. Nam Innoc. ubi præcise approbat conclusionem secundæ sententiæ, non ejus rationem; cum nec de illa, nec de contraria Physicorum sententia ullam mentionem faciat, dum secundam opinionem præeligit. Unde solum respondet ad id, quod quæsitum fuerat, nempe aquam cum vino converti in sanguinem Christi, abstrahendo a mediata vel immediata conversione. Quare nobis non adversatur, sed potius favet.

Inst. Idem Innocentius III. l. 4. de mysteriis Missæ, c. 30. ait *Quibusdam absurdum non videtur, quod aqua transit in sanguinem, ea scilicet ratione, quod aqua per admixtionem transit in vinum, & vinum per consecrationem in sanguinem. Quis enim ambigat aquam in vinum transire, cum multo vino modicum aquæ infunditur?*

Resp. Ibi quidem mediatam conversionem approbat, sed non rejicit immediatam. Imo huic clare favet eodem l. c. 11. ubi asserit in Eucharistia haberi Trinitatem specierum videlicet panis, vini, & aquæ. Quod falsum esset, si aqua prius converteretur in vinum, quam in sanguinem.

CAPUT III.

De forma Eucharistiæ.

ARTICULUS I.

Utrum verba, quibus Christus Eucharistiam confecit, ad consecrationem nunc sufficiant?

Nota 1. Recentiores Græci videlicet Nicolaus Cabasilas, Marcus Episcopus Ephesinus, Simeon Thessalonicensis Samonas Gazæus & alii Schismatici docent non solis istis Christi verbis (*hoc est corpus meum: hic est sanguis meus*) sed etiam aliis verbis, quibus Sacerdos orat, ut panis fiat corpus Christi, & vinum sanguis, confici Eucharistiam. Quam opinionem hæreticam esse censent multi Doctores, asserentes de fide esse Eucharistiam non fieri per orationem verbis Christi adjectam. Lutherani vero & Calvinistæ docent recitandam esse historiam institutionis Eucharistiæ sive ex Evangelio, sive ex S. Paulo. 1. Cor. c. 11. & volunt omnia verba recitanda esse ad instruendum populum, & fidem excitandam, eaque esse solum concionalia, non consecratoria; quamvis Lutherani verba consecratoria voce tenus admittant, & a Calvinistis in modo loquendi dissentiant.

Nota 2. Christum Eucharistiam confecisse verbis istis: (*Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.*

Constat 1. ex Patribus apud Suarem & Bellarminum. Pro omnibus sint Sanctus Justinus Martyr, Apolog. 2. prope finem, ubi ait, panem fieri corpus Domini per preces verbi Dei, quas paulo post dicit esse hæc Christi verba: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. Et S. Chrysostomus, ser. de proditione Judæ, ubi ait: *Hoc est corpus meum. Hoc verbo proposita consecrantur*.

2. Ex Conc. Florentino, in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Forma hujus Sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc confecit Sacramentum: Sacerdos enim in persona Christi hoc conficit Sacramentum*.

3. Ex Concil. Trident. sess. 13. c. 1. dicente: *Hoc tam admirabile Sacramentum in ultima cœna Redemptorem nostrum instituisse; cum post panis vinique benedictionem, se suum ipsius corpus illis præbere ac suum sanguinem, disertis ac perspicuis verbis testatus est, &c.*

Dico. Ad conficiendam valide Eucharistiam requiruntur & sufficiunt verba, quibus eam Christus confecit, nempe hæc vel æquivalentia: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. Ac proinde ad validam consecrationem non requiritur recitatio historiæ Eucharistiæ, non oratio; item verba, quibus Eucharistia conficitur, sunt consecratoria.

Prob. 1. Quia Christus Eucharistiam confecit verbis illis solis, ut constat ex not. 2. Atqui Sacerdotes Eucharistiam conficiunt iisdem verbis, quibus Christus ipse eam confecit. Ergo Sacerdotes nunc conficiunt Eucharistiam verbis istis solis vel æquivalentibus: *Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*. Ac proinde hæc verba æquivalentia ad conficiendam valide Eucharistiam requiruntur ac sufficiunt. Minor constat ex Patribus apud Suarem & Bellarminum. Pro omnibus tres hic sufficiant. S. Ambros. l. 4. de Sacramentis, c. 4 *Panis iste panis est ante verba Sacramentorum; Ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi... consecratio igitur quibus verbis est, & cujus sermonibus? Domini Jesu. Nam reliqua omnia, quæ dicuntur, laudem Deo deferunt. Oratio præmittitur pro populo, pro regibus, pro cæteris. Ubi venitur, ut conficiatur venerabile Sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo sermo Christi Hoc conficit Sacramentum*. S. Gregorius Nazianzenus, orat. 2. de Paschate: *Inter sermones de carne, præcipui sunt illi Christi: hoc est corpus meum, illisque prolatis a Sacerdote, qui non credit esse verum corpus Christi, sine dubio fidem derogat*. S. Chrysost. homil. 2. in 2. ad Tim. *Quemadmodum verba, quæ locutus est Christus eadem sunt, quæ Sacerdotes nunc quoque pronuntiant: ita & oblatio eadem est*.

Prob. 2. Quia Christus nihil aliud exegit ad consecrationem a nobis peragendam, quam id quod fecerat: nam nobis circa Eucharistiam conficiendam jussit solum, ut id faceremus quod ipse fecerat, juxta illud, Luc. 22. *Hoc facite, in meam commemorationem*. Atqui Christus Eucharistiam confecit per hæc verba: *Hoc est corpus meum; hic est sanguis meus*: alioqui hæc ejus verba non essent vera. Ergo Christus nihil aliud a nobis exigit ad conficiendam valide Eucharistiam, quam ut proferamus eadem hæc verba vel æquivalentia: *Hoc est corpus meum, &c.*

Prob.

Prob. 3. Statim atque illa Christi verba (*Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei*) prolata sunt, adest corpus & sanguis Christi: alioqui verba illa, quæ ex institutione Christi & ejus nomine Sacerdos profert, essent falsa.

Prob. 4. Forma Eucharistiæ instituta fuit a Christo. Atqui oratio Græcorum, sicut recitatio Eucharistiæ non fuit instituta a Christo: Ergo neutra pertinet ad formam essentialem Eucharistiæ.

Prob. 5. Quia Sacerdos ex persona Christi loquens consecrat, ut docent Patres, sive (quod idem est) Christus per os Sacerdotis consecrat. Atqui Christus per os Sacerdotis non profert nisi verba, quæ olim protulit, nempe hæc sola, *hoc est corpus meum*; *&c.* Ergo.

Prob. Denique ex praxi utriusque Ecclesiæ latinæ & græcæ. Nam in Ecclesia latina statim post hæc verba (*hoc est corpus meum*) Sacerdos proponit hostiam populo adorandam, eamque ipse adorat: ac proinde Christus jam est sub speciebus hostiæ, alioqui Ecclesia latina idololatriam committeret. In Ecclesia vero græca, his Christi verbis (*hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*) prolatis, Diaconus continuo demonstrat populo hostiam & calicem, & sic utrumque adorandum populo proponit. Ergo jam Christus est sub speciebus panis, & vini: alioqui Ecclesia græca idololatriam committeret.

Hinc patet verba ista (*fac Domine panem istum corpus Christi tui*) quæ in Liturgiis Græcorum, post hæc Christi verba (*hic est corpus meum, hic est sanguis meus*) a Sacerdote recitantur, nullatenus requiri ad consecrationem, cum Eucharistia per verba Christi supradicta jam confecta sit.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Patres passim dicunt Eucharistiam precibus & invocatione consecrari. Ergo præter verba Christi supradicta requiritur oratio aliqua.

Resp. Nego conseq. Quia Patres per orationem & preces, quibus dicunt Eucharistiam consecrari, intelligunt verba Christi (*hoc est corpus meum, hic est sanguis meus,*) ut patet ex Justino, in Apolog. 2. ubi dicit preces, quibus fit Eucharistia, esse verbum a Deo profectum, esse hæc Christi verba: *Hoc est corpus meum*, *&c.* ex Irenæo, l. 5. c. 2. ubi asserit invocationem Dei, qua, l. 4. c. 24. dixerat Eucharistiam fieri, esse verbum Dei; & ex S. August. serm. 28. de verbis Domini, ubi clare significat precem mysticam, qua, l. 3. de Trinitate, c. 4. dixerat Eucharistiam confici, consistere in verbis Christi. Hæc autem verba Christi (*hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei*) (sicut & aliorum Sacramentorum formæ vocantur preces & invocatio Dei, quia sunt verba sacra habentia vim impetrandi a Deo effectum sacramentalem, movendo efficaciter Deum ad illum producendum; & nomine Christi proferuntur ad effectum sacramentalem a Deo obtinendum, sicque sunt implicita invocatio divinæ virtutis, quæ est causa principalis physica omnis effectus sacramentalis, & sine qua nihil efficere possunt.

Addit Bellarminus, cum Patres Eucharistiæ consecrationem vocant vel invocationem Dei seu orationem, vel benedictionem, vel gratiarum actionem: per consecrationem intelligunt vel totam liturgiam, vel totum canonem in quo sunt preces, invocationes, benedictiones, gratiarum actiones: & sic modo ab una parte, modo ab alia totam actionem seu canonem denominant.

Obj. 2. Sanctus Dionysius, lib. de Ecclesiastica Hierarchia, cap. 3. dicit consecrationem fieri post illa verba (*hoc facite in meam commemorationem*) quæ tamen in canone Missæ ponuntur post verba Christi, *hoc est corpus meum*.

Resp. In Liturgia, qua utebatur Dionysius, verba Christi (*hoc est corpus meum*) fuerunt post verba illa, *hoc facite in meam commemorationem*. Ratio est, quia in Liturgia Dionysii verba illa proferebat Sacerdos, ut se excusaret, quod Eucharistiam conficere auderet ac proinde verba illa (*hoc facite, &c.*) proferenda erant ante verba consecratoria. At in omnibus aliis Liturgiis nunc extantibus, historice tantum recitantur a Sacerdote, qui proinde ea recitat post hæc verba (*hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*) cum hoc ordine a Christo dicta fuerint, ut patet ex 1. Cor. c. 11. enim vero Dionysius seu auctor illius libri ibidem asserit Sacerdotem consecrare secundum divinam Traditionem, quæ certo est de verbis istis, *hoc est corpus meum, &c.*

Inst. 3. In Ecclesia græca Sacerdos post verba Christi (*hoc est corpus meum, hic est sanguis meus* (sic orat: *Emitte Spiritum tuum, & fac hunc panem pretiosum corpus Christi tui* quid

quod vero in hoc calice est, pretiosum sanguinem Christi tui. Eadem fere oratio habetur in Liturgiis S. Jacobi, S. Marci, S. Clementis, S. Basilii, S. Chrysostomi. Ergo sine precibus adjectis verbis Christi, panis & vinum non convertuntur in corpus & sanguinem Christi.

Resp. Nego conf. Quia per preces illas non petitur absolute, ut panis & vinum fierent corpus & sanguis Christi, sed ut nobis fiant corpus & sanguis Christi, hoc est, ut panis jam factus corpus Christi, & vinum jam factum sanguis Christi, fiant etiam nobis per effectum nutritionis spiritualis vere corpus & sanguis Christi: sive ut fiant nobis in salutem animarum, easque spiritualiter nutriant.

Hunc esse verum orationis Liturgiarum illarum sensum, patet 1. ex confessione Græcorum, qui Conc. Florent. interfuerunt. Nam (ut Bellarminus, l. 4. de Euchar. c. 19. testatur, interrogati ab Eugenio IV. cur post Christi verba preces recitarent, quibus confectio Eucharistiæ peti videtur; responderunt se credere consecrationem fieri per Christi verba, preces vero illas solum addi ad petendum a Deo, ut Sacrificium & Eucharistia nobis prosit ad salutem. Et quamvis hæc responsio in Actis Concilii non extet in terminis, & explicite, tamen æquivalenter habetur: nam referunt, Mitylenensem Episcopum pro se & aliis Græcis super hac re summo Pontifici satisfecisse.

2. Ex Liturgiis objectis, in quibus preces sic desinunt: *Ut sit omnibus ex his sumentibus in remissionem peccatorum, & in vitam æternam*; ut habet Liturgia Jacobi. Vel: *Ut fiant omnibus nobis, qui ex iis participamus, in fidem, & sanctificationem, in renovationem animæ, &c.* ut in Liturgia Marci. Vel; *Te precamur, ut hæc munera benevole aspicias... & mittas super hoc sacrificium, sanctum tuum Spiritum... ut ostendas panem hunc corpus Christi ut, & calicem hunc sanguinem Christi tui: ut qui eum participant, ad pietatem firmentur, &c.* ut habet Liturgia S. Clementis. Vel: *Ut sit iis, qui participant, ad emundationem animæ, ad remissionem peccatorum, &c.* ut in Liturgia Sancti Chrysostomi.

Dices. In oratione, quæ post verba consecrationis habetur in Liturgia Jacobi, interponitur bis vox *amen* post verba, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* At hæc vox petitionem sonat. Ergo.

Resp. Nego min. Nam *amen* non ibi adhibetur ad petendam præsentiam corporis & sanguinis Christi, sed ad profitendam talem præsentiam: populus enim audiens panem nominari corpus Christi, & calicem ejus sanguinem, respondet, *amen*, id est, ita est, ita credimus. Unde in Missa Æthiopum immediate post verba Christi supra dicta populus respondet: *Amen, amen, amen credimus, & confidimus, & laudamus te, o Domine Deus noster, hoc est vere corpus tuum* Et S. Ambrosius, l. 4 de Sacramentis, c. 5. ait: *Dicit tibi Sacerdos: Corpus Christi. Et tu dicis, amen, hoc est verum.*

Dices. In Liturgia Sancti Chrysostomi Sacerdos sic orat: *Fac panem hunc pretiosum corpus Christi tui ... quod autem est in hoc calice, pretiosum sanguinem Christi tui ... mutans Spiritu tuo sancto.*

Resp. Verbum græcum Μεταβαλὼν male redditum est latine per vocem *mutans*, sed debuit sic verti, qui mutasti Spiritu tuo sancto: nam hic est præteriti temporis, nempe in aoristo secundo, qui magis propria præteritum tempus significat. Quare sensus est: Domine, qui Spiritus tui virtute panem & vinum in corpus & sanguinem Christi tui mutasti, fac ut hoc corpus & hic sanguis sit iis, qui illa participant, ad emundationem animæ &c. quæ verba in fine reperiuntur. Quod etiam patet ex eo quod S. Chrysostomus pluribus locis asserat consecrationem fieri per verba Christi supradicta.

Porro Liturgiæ Basilii, Chrysostomi, & aliæ non sunt puræ, & quales ab illis editæ fuerunt. Sed multa illis identidem addita & immutata fuerunt.

Obj. 4 S. Cyrillus Hierosolymitanus, in Catechesi mystagogica 5. expones ritum conficiendæ Eucharistiæ, ne quidem meminit verborum Christi, sed eam dicit tantum fieri per orationem ab illis distinctam: *Deum, inquit, oramus, ut super illa proposita sanctum Spiritum emittat, ut nem quidem faciat corpus Christi, vinum vero sanguinem Christi.*

Resp. Arcudius censet illum in hunc errorem ex inconsideratione lapsum fuisse, & ei opponit alios Patres, nempe Ambrosium, Augustinum, Chrysostomum, Nyssenum, &c. Alii vero respondent Cyrillum usum fuisse aliqua Liturgia, in qua preces erant verba Christi, *hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*: ideoque dixisse rogari Deum Patrem, ut mittat Spiritum sanctum, qui

qui panem & vinum in corpus sanguinem, verbis ipsius Christi convertat.

ARTICULUS II.

In quibus verbis consistat essentia formæ Eucharistiæ.

Nota. CErtum est omnia verba, quæ ad consecrationem in canone Missæ continentur, saltem ex præcepto Ecclesiæ proferẽdaesse, ita ut sine gravi peccato omitti non possint. Sed cõtroversia est, utrum omnia sint necessaria ad validam consecrationem; & si non omnia, quænam præcise sint essentialia?

Dico 1. Certum est verba ista omnia (*hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei*) vel æquivalentia, esse essentialia formæ consecratoriæ.

Prob. 1. Quia ita omnes Doctores catholici, & sensus Ecclesiæ catholicæ.

2. Quia Patres docent Eucharistiam confici verbis Christi, quibus nempe significavit, & significando effecit præsentiam realem corporis & sanguinis sui.

3. Quia sine illis omnibus non significatur clare & distincte, ideoque sufficienter transubstantiatio panis in corpus Christi, & vini in sanguinem, nec proinde sine illis fieret: nã verba non efficiunt nisi id quod significant.

Dico 2. Hæc verba (*hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei*, vel *hic est sanguis meus*) aut æquivalentia, sufficiunt ad validam consecrationem: ac proinde totam essentiam formæ Eucharistiæ constituunt.

Prob. Ad validam consecrationem sufficiunt illa verba, quæ operantur præsentiam corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini. Atqui talia sunt verba supra dicta, ergo sufficiunt ad validam consecrationem. *Prob. min.* Verba illa præsentiam corporis & sanguinis Christi operatur, quæ illam perfecte significant: nam omnes formæ Sacramentorum habent vim efficiendi di id quod significant. Atqui verba supradicta prolata in persona Christi, significant perfecte præsentiam corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini, ut per se patet. Ergo illam operantur.

Obj. 1. Hæc verba (*hoc est corpus meum* non significant corpus Christi, sed Sacerdotis, nisi prius proferantur verba ista: *Qui pridie quam pateretnr, accepit panem in manus. &c.* Ergo hæc verba adhuc requiruntur ad validam consecrationem.

Resp. Nego antec. Nam hæc verba (*hoc est corpus meum*) ad significandum corpus Christi non Sacerdotis illa proferentis, determinantur sufficiẽter per hoc, quod Sacerdos illa profert ut agens personam Christi. Sic autem profert, hoc ipso quod intendit ea proferre persona Christi, seu ut gerens personam Christi.

Convenienter tamen verba objecta præmittuntur, ut clarius appareat, verba illa (*hoc est corpus meum*) proferri a Sacerdote ex persona Christi.

Obj. 2. Christus verbis illis (*hoc est corpus meum*) addit hæc alia, *quod pro vobis tradetur.* Ergo hæc insuper requiruntur, &c.

Resp. Nego conseq. Quia Christus hæc verba addidit, non ut consecratoria, seu habentia vim convertendi panem in corpus Christi, cum hanc conversionem non significent, sed ut prænuntiativa mortis mox subeundæ pro eis, quos alloquebatur.

Obj. 3. In forma calicis hæc verba (*novi & æterni Testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum*) sunt necessaria ad validam consecrationem vini; nam

1. A Concil. Florent. referuntur in forma consecratoria vini.

2. In Missali Romano impressa sunt eodem charactere quo priora, & a Sacerdote eodem ritu ac tenore proferuntur antequam adoret sanguinem.

3 Determinant priora verba (*hic est calis sanguinis mei*) ad significandum sanguinem Christi. Ergo verba ista (*hic est calix sanguinis mei*) non sufficiunt ad consecrationem validam calicis.

Resp. Nego anteced. ad 1. prob. *Resp.* A Conc. Florent. referuntur ista omnia; quia omnia ex præcepto Ecclesiæ pronuntianda sunt, non vero ex necessitate Sacramenti. Sic pro forma ordinis sacerdotalis a Conc. referuntur ista verba: *Accipe potestatem &c. in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, cum tamen juxta adversarios hæc posteriora verba non sint essentialia formæ.

Ad 2. *Resp.* Ideo hoc fit, quia omnia illa verba ad unam & eamdem orationem totalem pertinent ex institutione Ecclesiæ.

Ad 3. *Resp.* Nego. Nam hæc verba (*hic est calix sanguinis mei*) ad Christi sanguinem significandum determinantur per hoc, quod a Sacerdote in persona Christi seu ut agente personam Christi proferuntur: hoc ipso enim expresse ac determinate significant præsentiam sanguinis Christi sub spe-

ciebus vini. Sed verba objesta adduntur solum ad significandum aliquos effectus vel proprietates sanguinis Christi.

Obj. 4. Verba ista (*accipite & manducate, bibite*) requiruntur ad verum & essentialem sensum formæ propter particulam causalem *enim*, quæ sequitur. Ergo supradicta verba non sufficiunt.

Resp. Nego antec. Nam sine illis haberi potest sensus assertivus horum verborum: *hoc est enim corpus meum, hic est enim calix sanguinis mei*, qui solus sensus ad validam consecrationem requiritur. Sed verba objecta requiritur solum ad sensum historicum & illius veritatem. Itaque hæc verba (*hoc est enim corpus meum, hic est enim calix sanguinis mei*) quamvis sola proferrentur, habent sensum verum & integrum, si proferrentur assertive & in persona Christi, ut re ipsa a Sacerdote proferuntur. Nam sic prolata integre ac perfecte significant & affirmant præsentiam corporis & sanguinis Christi, quamvis tunc vox *enim* redundaret.

ARTICULUS III.

Resolvuntur variæ quæstiones circa formam Eucharistiæ.

§. I.

QUæres 1. *Utrum verba consecrationis pronuncientur historice tantum, an etiam assertive;*

Nota. Verba consecrationis proferuntur historice, seu narrative, quando proferuntur ex intentione narrandi quod Christus in ultima cœna dixerit. Proferuntur vero assertive seu significative, quando proferuntur ex intentione asserendi id quod significant, seu ex intentione loquendi in persona Christi, & in ejus persona loquendo significandi corporis & sanguinis ejus præsentiam sub speciebus panis & vini.

Resp. Verba cōsecratoria a Sacerdote consecrante pronuntiantur tū historice ac narrati ve, tum etiam assertive: hoc est, pronūciantur ex intentione referendi verba, ut a Christo dicta, & asserendi id quod significant, sive ex intentione loquendi in persona Christi, & sic loquendo significandi corporis ac sanguinis ejus præsentiam sub speciebus panis & vini.

Et 1. Quidem quod proferantur historice patet ex his verbis formam essentialem immediate præcedentibus; *Fregit, deditque Discipulis suis, dicens: Accipite & manducate ex hoc omnes, hoc est enim corpus meum.* Ubi to *dicens*, significat verba essentialia (*hoc est corpus meum*) dicta esse a Christo, & recitari tanquam ab eo dicta,

2. Quod proferantur etiam assertive.

Prob. 1. Quia Sacerdos verba consecrationis pronunciat in persona Christi, seu ut gerens personam Christi, ut constat ex tribus & Conc. Florent. Sed Christus illa pronunciavit assertive. *Ergo* & Sacerdos illa pronunciat assertive.

2. Sacerdos intendit per illa consecrare & efficere id quod Christus per illa efficit: nam si hoc non intenderet, saltem virtualiter & implicite, non consecraret.

3. Si forma historice, seu recitative tantum proferretur, ad sui veritatem, non exigeret conversionem præsentis materiæ in corpus & sanguinem Christi, sed solum conversionem præteritam materiæ illius, quam Christus in corpus & sanguinem suum convertit in ultima cœna. Nam ad verborum illorum verificationem sufficeret, quod Christus in ultima cœna panem & vinum in corpus & sanguinem suum convertisset. Igitur verba consecrationis in duplici sensu proferuntur, nempe historico & assertivo. In primo sunt pars propositionis, qua dicitur Christus exhibuisse & demonstrasse Apostolis corpus sanguinem suum sub speciebus sibi præsentibus: in secundo sensu sunt propositio integra, qua Sacerdos ex persona Christi loquens, idem corpus exhibet & demonstrat sub speciebus hic & nunc sibi præsentibus.

§. III.

Quæres 2. *Pro quo instanti verificentur verba consecrationis?*

Resp. Verificantur pro eo instanti, quo complete proferuntur verba formæ essentialia.

Prob. Nam verba consecrationis verificantur tantum pro eo instanti, quo corpus & sanguis Christi ponuntur sub speciebus panis & vini. Atqui corpus & sanguis Christi sub illis speciebus ponuntur pro eo tantum instanti, quo verba formæ essentialia complete proferuntur. Ergo *Prob. min.* Corpus & sanguis Christi ponuntur sub speciebus panis & vini pro eo tantum instanti, quo significatio verborum formæ essentialium est perfecta: nam hæc non operatur, nisi sit perfecta essentialiter. Atqui significatio verborum essentialium est perfecta pro eo tantum instan-

instanti, quo verba formæ essentialia complete proferuntur, ut patet. Ergo pro hoc tantum instanti corpus & sanguis Christi ponuntur sub speciebus panis & vini.

§. III.

Quæres 3. Utrum pro nomina hoc & hic *in formis Eucharistiæ sumuntur adjective, an substantive?*

Resp. Sumuntur substantive. Ita communiter cum S. Thoma. Quia solitarie, sine substantivo etiam subintellecto ponuntur ante copulam seu verbum *est*, & re vera habent rationem subjecti propositionis: quod non convenit adjectivis.

Obj. 1. In forma calicis pronomen non exprimitur neutraliter, sed convenit in genere cum prædicato. Ergo sumitur adjective.

Resp. Nego conseq. Quia ut sumatur substantive, necesse non est, ut exprimatur neutraliter.

Obj. 2. Pronomen *hic* tam sumitur adjective in hac propositione (*hic est calix sanguinis mei*) quam in ista, hic est frater meus. Ergo.

Resp. Neg. anteced. Disparitas est; quia in hac propositione (*hic est frater meus*) sub intelligitur in subjecto nomen *homo*; ita ut sensus sit: hic homo est frater meus. At in altera propositione non subintelligitur in subjecto nomen substantivum, sed pronomen *hic* accipitur pro substantia aliqua indeterminate, seu pro contento sub specie vini confuse sumpto.

§. IV.

Quæres 4. Quid pronomina hoc & hic *significent in forma Eucharistiæ?*

Resp. Pronomina *hoc & hic* in formis Eucharistiæ significant & demonstrant corpus & sanguinem Christi sub implicita & confusa ratione rei contentæ sub speciebus panis & vini in fine prolationis formæ consecratoriæ; ita ut sensus sit; hæc res quæ continetur sub specie panis, est corpus meum: hæc res quæ continetur sub specie vini, est sanguis meus. Ratio est, quia pronomina demonstrativa in subjecto propositionis solitarie & sine substantivo eis adjecto posita, significant tantum confuse ac generatim rem aliquam, ita ut debeant exponi per to *hæc res*. Sic cum dicitur hoc est aurum, perinde est ac si diceretur, hæc res est aurum.

Dixi, *in fine prolationis*. Nam pronomina illa significant, & demonstrant tantum id quod continetur in speciebus in fine prolationis formæ consecratoriæ. Ratio est, quia forma consecratoria est practica & operativa ejus quod sub speciebus existit, dum absolvitur, nempe corporis & sanguinis Christi. Ergo pronomen in ea contentum non significat, nec demonstrat id, quod adhuc existit initio prolationis formæ, & ea prolata desinit existere, sed id quod vi ejus incipit existere, nempe corpus & sanguinem Christi: nam nemo intendit demonstrare & demonstrat id, quod desiit existere, sed quod existit. Sic si Christus aquam in vinum convertisset per hæc verba, hoc est vinum: non demonstrasset aquam, quæ desiisset existere, sed vinum, quod fuisset factum, & sensus verborum illorum fuisset hæc res est vinum.

Obj. 1. Pronomen *hoc* demonstrat id, quod præsens est dum profertur, sed id quod præsens est dum profertur, est panis non corpus Christi. Ergo pronomen *hoc* demonstrat panem, non corpus Christi.

Resp. Major illa semper falsa est in demonstrationibus practicis, vi quarum fit id quod demonstratur. Nam in illis non demonstratur nisi id quod vi illarum fit, & nihil fit vi illarum, nisi integre prolatarum.

Obj. 2. Quando Christus, Matth. c. 26. pronunciavit verba ista: *Manducate ex hoc omnes*, demonstrabat panem. Ergo.

Resp. Christus per hæc verba demonstravit panem non permansurum panem, sed convertendum in corpus suum vi consecrationis; & Discipulos invitavit ad manducandum, non id quod tunc erat panis, sed id in quod panis mox convertendus erat.

Obj. 3. Forma consecratoria corporis significat conversionem panis in corpus Christi. Ergo verbum *est* in forma illa significat convertitur: ac proinde pronomen *hoc* demonstrat panem convertendum in corpus Christi.

Resp. Nego anteced. Nam non significat illam proprie & formaliter, sed ad summum consecutive seu consequenter. Forma enim consecratoria panis significat formaliter & proprie solam realem præsentiam corporis Christi sub specie panis; unde illam proxime & immediate efficit, quatenus determinat Deum ad corpus Christi reproducendum sub specie panis, & consequenter ad destruendam substantiam panis, cum duæ substantiæ non possint esse

sub

sub iisdem accidentibus. Unde corporis Christi reproductio est natura, vel saltem ratione prior substantiæ panis destructione, quam exigit.

Obj. 4. In formis Eucharistiæ pronomen *hoc* demonstrat speciem panis, & pronomen *hic* speciem vini. Ergo.

Resp. Nego antec. Alioqui enim illæ formæ essent falsæ: nam species panis non est corpus Christi, nec species vini est sanguis Christi.

Porro verba consecratoria sumi debent in sensu proprio: in sensu autem proprio sumpta significant præsentiam corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini

---

CAPUT IV.

De præsentia reali Christi in Eucharistia, & ejus præsentiæ modo.

ARTICULUS I.

Utrum in Sacramento Eucharistiæ vere & realiter contineatur corpus & sanguis Christi?

Nota. Realem præsentiam corporis & sanguinis Christi in Eucharistia negarunt 1. Joannes Erigena natione Scotus, vulgo dictus Joannes Scotus sæculo nono, qui primus verba Christi ad sensum metaphoricum detorsit. Berengarius, Andegavensis Ecclesiæ Archidiaconus circa annum 1050. qui hanc hæresim ex lectione libri a Joanne Scoto scripti haustam retractavit in Conc. Roman. 3. Petrus Bruis & Henricus quidam duodecimo sæculo. 4. Sæculo 13. Colonienses dicti Apostolici, & Albigenses, omnes Manichæismi erroribus irretiti. 5. Sæculo 14. auctor sectæ flagellantium, & VVicleffus. 6. Denique sæculo 16. Carlostadius Archidiaconus VVirtembergensis, Zuinglius Tigurinus Pastor, Oecolampadius ex Monacho Birgittano Apostata, & Joannes Calvinus.

§. I.

Dico. In Sacramento Eucharistiæ vere, realiter, & substantialiter continetur corpus & sanguis Chisti. Est de fide.

Prob. 1. Ex c. 6. Joannis, ubi Christus promittit se daturum suam carnem in cibum & suum sanguinem in potum vere ac realiter, sumendum. Nam ibi sic ait: *Panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita ... Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam... Caro enim mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo.* Quibus verbis Christus promittit carnem suam ut manducandam, & sanguinem suum ut bibendum non sub propriis speciebus: nam caro & sanguis Christi sub propriis speciebus non possunt habere rationem cibi & potus. Igitur Christus promittit carnem ut manducandam sub specie alimenti corporalis, nempe panis, & sanguinem potandum sub specie liquoris confortantis, nempe vini.

Quod autem hæc Christi verba accipi debeant in sensu proprio, constat 1. Quia nulla est necessitas illa accipiendi in sensu metaphorico. 2. Quia cum Judæi litigarent inter se, existimantes Christum locutum esse de reali manducatione suæ carnis, juxta illud: *Litigabant ergo Judæi ad invicem dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Christus hanc cogitationem non evellit, sed confirmat realem ac propriam manducationem carnis suæ: *Amen, amen dico vobis*, inquit, *nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, &c.* Item ipsis discipulis scandalum patientibus, ac murmurantibus eo quod putarent Christum loqui non solum de carne sua proprie & realiter manducanda, sed etiam comedenda more communi & carnali, in frusta scilicet divisa, juxta illud: *Multi ergo audientes ex discipulis ejus dixerunt: durus est hic sermo, & quis potest eum audire?* Christus confirmat se daturum suam carnem proprie & realiter manducandam, licet non communi modo, confirmat, inquam, miraculo suæ Ascensionis: *Hoc vos scandalizat*, inquit, *si ergo videritis Filium hominis ascendentem ubi erat prius?* & corrigit so-opinionem illorum de modo illo carnali ac communi edendi carnem suam, passusque est multos ex discipulis suis a se discedere ex occasione verborum suorum de carnis suæ manducatione. Quod tamen facile impedire potuisset, explicando verba sua de manducatione impropria & metaphorica per solam fidem, si de hac intellexisset. 3. Quia Patres apud Bellarminum, & Concilia

cilia Ephesinum, Nicænum II. & Trident. hæc Christi verba intellexerunt in sensu proprio.

Prob. 1. Ex verbis quibus Christus Eucharistiam instituit. Matth. cap. 26. *Accepit Jesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait; accipite & comedite, hoc est corpus meum: & accipiens calicem, gratias egit; & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Similia leguntur Marc. 14. Luc. 22. & 1. Cor. c. 11.

Quæ Christi verba in sensu proprio clare significant realem præsentiam corporis & sanguinis Christis sub speciebus panis & vini. In sensu autem proprio sumenda esse constat.

1. Ex hac regula interpretandi Scripturam receptissima, & a S. Augustino, l. 3. de Doctrina Christiana, c. 10. tradita, nempe verba Scriptura accipienda sunt in sensu proprio nisi obstet Scriptura contraria, (sub qua intellige etiam Traditionem) aut evidens aliquod absurdum ex eo sequatur. Enim vero si Scriptura posset pro cujusque arbitrio ad metaphoricos sensus detorqueri, nihil ex ea certi haberi posset, & ipsa Scriptura esset errorum omnium seminarium, at neutrum dici potest: nam neque afferri potest ulla Scriptura contraria præsentiæ reali Christi; imo in eam conspirant Evangelistæ & Paulus, qui Eucharistiæ institutionem referunt absque ullo sensus figurati indicio, & semper utuntur verbo *est*, & nominibus corporis ac sanguinis. Neque etiam ex hac reali præsentia Christi absurdum aliquod, sed potius ex ea sequitur maxima divinæ bonitatis, sapientiæ & omnipotentiæ commendatio.

2. Quia Christus per hæc verba privatim de re gravissima instruebat Apostolos suos, homines rudes ac simplices, quibus vel mysteria clare proponebat, vel obscurius dicta continuo explicabat; eosque alloquebatur eo tempore ac loco, quo minime oportebat eum obscure ac tropice loqui, videlicet cum primum tanti Sacramenti participes efficiebat Apostolos, quos proinde necesse erat plane intelligere quis eis daretur, ut illud cum debito affectu susciperent.

3. Quia Apostolus postquam Eucharistiæ institutionem eodem quo Evangelistæ modo retulit, inde concludit ea, quæ necessario realem præsentiam corporis & sanguinis supponunt, sic enim ait, 1. Cor. cap. 11. *Itaque quicumque manducaverit panem hunc, vel biberit calitem Domini indigne, reus erit corporis & sanguinis Domini. Probet autem se ipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini.* Igitur ex Apostolo, qui Eucharistiam indigne sumit, reus est, non figuræ corporis & sanguinis Christi, sed ipsius corporis & sanguinis; quia nempe indigne recipit corpus & sanguinem Domini, non vero solum utriusque figuram. Et vero si qui indigne tractant figuram corporis & sanguinis Domini, essent rei ipsius corporis & sanguinis Christi, Judæi, qua olim Agnum paschalem & manna indigne sumebant, æque dici debuissent rei corporis & sanguinis Domini, cum illa duo essent figuræ Christi: quando est absurdum.

Item ex Apostolo qui Eucharistiam indigne recipit, judicium sibi manducat quia non discernit corpus Domini, sed eam sumit tamquam panem materialem. Quæ omnia clare ostendunt in Eucharistia sumi vere ac realiter corpus & sanguinem Christi, non meram figuram corporis & sanguinis ejus.

4. Ex perpetua & constanti Traditione quæ semper hæc Christi verba intellexit in sensu proprio, ut jam ostendi.

Prob. 3. Ex perpetua traditione, cujus testes sunt Patres & concilia. Horum testimonia a tempore Apostolorum per singulas ætates apud Bellarminum digna reperies. Ex innumeris textibus, qui proferri possunt, hi sufficiant.

Primo sæculo. S. Ignatius Martyr, Epist. ad Smirnenses apud Theodoretum, Dialogo 3. Sic ait de hæreticis sui temporis: *Eucharistias & oblationes non admittunt, quod non confiteantur Eucharistiam esse carnem servatoris nostris Jesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitavit.*

Secundo sæculo. S. Justinus, Martyr, Apolog. 2. prope finem, sic de Eucharistia loquitur: *Non enim ut communem panem, neque ut communem potum ista sumimus, sed quemadmodum per verbum Dei caro factus Jesus Christus servator noster, & carnem & sanguinem salutis nostræ causa habuit: ad eundem modum etiam eam in qua per preces verbis ejus ab ipso profecti gratiæ sunt actæ, alimoniam, unde sanguis & caro nostra per mutationem aluntur, incarnati*

illi us

illius Jesu carnem & sanguinem esse docti sumus. Et S. Iræneus, l. 4. c. 34. *Eum panem, in quo gratiæ actæ sunt, corpus esse Domini, & calicem sanguinis ejus,* & infra, *Quemadmodum qui est a terra panis, percipiens invocationem Dei, jam non communis panis est, sed Eucharistia, ex duabus rebus constans, terrena & cœlesti,* id est, specie panis, & corpore Christi.

Tertio sæculo Tertullianus, lib. de resurrectione carnis, cap. 8. *Caro corpore & sanguine Christi vescitur, ut & anima de Deo saginetur.*

S. Cyprianus eamdem veritatem tradit, serm. de lapsis.

Origenes, homil. 5. in diversa. *Quando sanctum cibum, illudque incorruptum accipit epulum, quando pane & poculo frueris, manducas & bibis corpus & sanguinem Domini: tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur. Et tu ergo humilians temetipsum, imitare hunc centurionem & dicito; Domine, non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Ubi enim indigne ingreditur, ibi ad judicium ingreditur accipienti.*

Quarto sæculo. S. Cyrillus Hierof. Catechesi Mystagogica. 4. Postquam institutionem Eucharistiæ & verba Christi retulit, sic prosequitur: *Cum igitur Christus ipse sic affirmet, atque dicat de pane: hoc est corpus meum quis deinceps audeat dubitare? at eodem quoque confirmante, & dicente: hic est sanguis meus; quis, inquam, dubitet, & dicat non esse illius sanguinem? Aquam aliquando mutavit in vinum ... sola voluntate. Et non erit dignus cui credamus quod vinum in sanguinem transmutasset? quare cum omni certitudine corpus & sanguinem Christi sumamus: nam sub specie panis datur tibi corpus, & sub specie vini datur sanguis, ut sumpto corpore & sanguine Christi, efficiaris ei comparticeps corporis & sanguinis. Sic Christipheri erimus cum ejus corpus & sanguinem in membra nostra receperimus;* &c.

S. Ambrosius, lib. 4. de Sacramentis, c. 4. *Panis iste panis est ante verba Sacramentorum. Ubi accesserit consecratio, de pane fit caro Christi .... si tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse quæ non erant; quanto magis operatorius est, ut quæ erant, in aliud commutentur? .... non erat corpus Christi ante consecrationem, sed post consecrationem dico tibi, quod jam corpus est Christi: ipse dixit, & factum est: ipse mandavit, & creatum est ... ergo didicisti quod ex pane corpus fiat Christi, & quod vinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi cœlestis.*

S. Chrysostomus, homil. 60. ad populum Antiochenum. *Quot nunc dicunt vellem ipsius formam aspicere, figuram, vestimenta, calceamenta? Ecce eum vides, ipsum tangis, ipsum manducat.* Et Hom. 51. in Matth. *Si volumus, ipsum totum habemus: non enim vestis solum, sed corpus ipsius nobis propositum est; non tangamus solum modo, sed comedamus, &c.* lege totum.

Idem docent S. Athanasius, apud Theodoretum, Dialog. 2. S. Hilarius, lib. 8. de Trinit. S. Basilius, l. de Bapt. c. 2. S. Gregorius Naz. orat. 2. de Paschate, his adde Patres Concilii Nicæni I. ann. 18.

Quinto sæculo. S. Hieronymus, in c. 1. Epist. ad Titum.

S. Augustinus, l. 2. contra adversarium legis, cap. 9. *Sicut mediatorem Dei & hominum, hominem Christum Jesum, carnem suam nobis manducandam, bibendumque sanguinem dantem, fideli corde atque ore suscipimus, &c.* & in Psal. 13. Conc. I. *Ferebatur Christus in manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum, ait: hoc est corpus meum: ferebat enim illud corpus in manibus suis.*

Idem docet S. Leo, M. serm. 6. de jejunio v. mensis. Adde Concilium Ephesinum quod approbavit explicationẽ 12. Anathematis morum contra Nestorium in Alexandrina synodo editorum, factam a S. Cyrillo Alexandrino, in qua ad 11. clare continetur fidei veritas de reali præsentia Christi in Eucharistia.

Sexto sæculo. S. Remigius Remensis Episcopus, in Commentario, c. 10. Epistolæ primæ ad Corinth. de pane consecrato a Sacerdote sic ait: *Licet panis videatur, in veritate corpus Christi est.*

Septimo sæculo. S. Gregorius magnus, homil. 22. in Evangelia: *Quid sit sanguis agni, non jam audiendo, sed bibendo didicistis: qui sanguis super utrumque postem ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur.*

Octavo sæculo. S. Joannes Damascenus, l. 4. orthodoxæ. c. 14. *Dixit Deus: hoc est corpus meum, & hic sanguis meus, & hoc facite in meam commemorationem; atque omnipotenti ipsius præcepto donec ipse veniat, hoc efficitur ... panis ac vinum & aqua per sancti Spiritus invocationem & adventum mirabili modo in Christi corpus & sanguinem vertuntur.* Idem testatur Conc. Nicænum.

Nono

Nono sæculo. Paschasius Corbejensis Abbas, in libro de corpore Domini, c. 1.

Decimo sæculo. Carnotensis Fulbertus Episcopus, vir doctrina & sanctitate illustris, in Epist ad Adeodatum.

Undecimo sæculo. Sanct. Anselmus, in Commentario capitis 11. Epistolæ primæ ad Corinthios. Et Concilia multa contra hæresim Berengarii huic veritati oppositam, scilicet Romanum II. sub S. Leone IX. in quo excommunicatus est Berengarius: Vercellense multorum Episcoporum ex diversis mundi partibus coactorum, in quo Joannis Scoti liber contra realem Christi præsentiam in Eucharistia lectus & damnatus est, Berengarii hæresis damnata, & veritas opposita confirmata est, ut testatur Lancfrancus, in Commentario adversus Berengarium: Turonense anno 1055. aliud Concilium Romanum 113. Episcoporum, anno 1059. sub Nicolao II. & aliud Romanum sub Gregorio VII. in quibus duobus Conciliis Berengarius, abjurata hæresi, fidei professionem de præsentia reali Christi in Eucharistia cum jurejurando emisit.

XII. Sæculo. Sanctus Bernardus in vita S. Malachiæ.

XIII. Sæculo. Præter S. Tomam, S. Bonav. & Scholasticos Doctores, Concilium generale Lateranense IV. cap. 1. ubi ait. *Una est fidelium universalis Ecclesia, extra quam nullus omnino salvatur: in quam idem ipse Sacerdos, & sacrificium Jesus Christus cujus corpus & sanguis in Sacramento altaris, sub speciebus panis & vini veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem potestate divina.*

XIV. Sæculo. Præter Scotum, Durandum & alios Scholasticos, Concilium Generale Viennense, in decreto de festo corporis Domini, Clementina unica de reliquiis & venerat. sanctorum.

XV. Sæculo. Duo Concilia generalia Constantiense, & Florentinum. Constantiense, sess. 15. damnavit has Joannis VVicleffi & Joannis Hus propositionis. *Sicut Christus est simul Deus & homo; sic hostia consecrata est simul corpus Christi ad minimum in figura, & verus panis in natura: vel quod idem sonat, verus panis naturaliter, & corpus Christi figuraliter. Secure denuncio modernis hæreticis quod non possunt declarare, nec intelligere accidens sine subjecto. Sicut Joannes figuraliter fuit Elias, & non personaliter: sic panis in altari figuraliter est corpus Christi; & absque ambiguitate, hæc est figurativa locutio, hoc est corpus meum, sicut ista Joannes est Elias:* Florentinum vero, in decreto unionis Græcorum definit, *in azymo, sive in fermentato pane triticeo corpus Christi veraciter confici.* Et in decreto pro Armenis ait: *Sacerdos in persona Christi loquens, hoc conficit Sacramentum. Nam ipsorum verborum virtute substantia panis in corpus Christi, & substantia vini in sanguinem convertuntur: ita tamen quod totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini; sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ & vini consecrati, separatione facta, totus est Christus.*

XVI. Denique sæculo. Concilium Tridentinum generale, sess. 13. c. 1. & can. 1. ubi ait: *Si quis negaverit, in sanctissimæ Eucharistiæ Sacramento contineri vere, realiter & substantialiter corpus & sanguinem una cum anima & divinitate Domini nostri Jesu Christi, ac proinde totum Christum, sed dixerit tantummodo esse in eo, ut in signo, vel figura, aut virtute; anathema sit.*

Ex his omnibus fieri potest hoc præscriptionis argumentum. Illud dogma est verum & a Deo revelatum, quod semper creditum fuit in Ecclesia. At dogma de reali præsentia Christi semper creditum fuit in Ecclesia, ut patet ex dictis. Ergo hoc dogma est verum & a Deo revelatum. Major constat, nam dogma quod semper creditum fuit in Ecclesia, certissime ab Apostolis traditum fuit, ideoque verum & a Deo revelatum est.

§. II.

Solvuntur objectiones petitæ ex Scriptura.

Obj. 1. Si corpus & sanguis Christi sunt realiter in Eucharistia, maxime quia Christus utrumque daturum esse se promisit, Joan. cap. 6. At hoc ibi non promisit. Ergo.

Resp. 1. Etiamsi realis præsentia Christi in Eucharistia ex illo capite probari non posset, tamen adhuc sufficienter & efficaciter ostenditur ex verbis, quibus Christus Eucharistiam instituit, Matth. c. 26.

Resp. 2. Neg. min. Nam in tertia parte capitis illius sexti, quæ incipit a verbis istis (*panis, quem ego dabo &c.*) agitur de manducatione reali & orali corporis Christi, ut constat tum ex Patribus apud Bellarminum, & ex Conc. Trident. sess. 13. c. 2. tum ex ipso contextu, ut probatum est.

Inst. 1.

Inst. 1. Christus hæc subjecit: *Spiritus est, qui vivificat: caro non prodest quidquam. Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*. Ergo priora Christi verba, nempe *panis quem ego dabo, &c.* figurata sunt. Ergo &c.

Resp. Nego conseq. Nam (ut recte docet Maldonatus) Christus his verbis (*caro non prodest quidquam*) non loquitur de carne sua sed de hominibus carnalibus & carnaliter sentientibus. Quare hujus loci sensus est: spiritus Dei est, qui excitat & dat fidem ac intelligentiam: homo carnalis non potest percipere divina mysteria. Et quia vos non spiritu Dei, sed sensu carnali vestro utimini, non potestis credere & intelligere; sicut Paulus, 1.Cor. c. 7. ait: *Animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei*. Quem sensum indicant verba Christi subjecta: *Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt*, hoc est, sunt de rebus divinis, spiritualibus, & ad animæ vitam conferentibus, non de carnalibus & caducis, ut exponit S. Chrysostomus. hom. 26. in Joan.

Hanc expositionem probat Maldonatus 1. Ex Patribus antiquis, Tertulliano, Origene, Cyrillo Hierosol. & Chrysostomo, hom. 46. in Joan. ubi ait: *Quomodo igitur ait* (Christus) *caro non prodest quidquam? non de sua carne dicit, absit; sed de his, qui carnaliter accipiunt quæ dicuntur*. 2. Ex eo quod quotiescumque in Scriptura, nomen *carnis* opponitur nomini *spiritus*, aut alteri idem significanti, accipitur non pro natura carnis, sed pro infirmitate & culpa, quæ nascitur ex humana carne, seu pro homine carnali & agente ex naturæ corruptæ vitio.

Quod si Christus de sua carne loquatur, sensus loci objecti est: caro præcise sumpta a spiritu vivificante, nempe divinitate sibi unita, non habet vim spiritualiter vivificandi, sed hanc vim habet a spiritu seu divinitate sibi unita. Verba, id est, res & mysteria, quæ vobis proposui, nempe caro & sanguis meus sumenda, spiritus & vita sunt, idest, habent ratione divinitatis sibi unitæ virtutem vivificandi animam, ut exponunt Athanasius, Cyrillus, & Augustinus.

Inst. 2. Hæc Christi verba (*panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita*) intelligi debent tantum de Christo ut spiritualiter edendo per fidem. Ergo non significant realem manducationem, &c.

Resp. Nego anteced. Nam 1. Christus ibi promittit aliquid novi; item aliquid manducandum quod non manducaverunt Israelitæ in deserto, ut patet ex his ejusdem verbis: *Non sicut manducaverunt Patres vestri manna, & mortui sunt. Qui manducat hunc panem* (quem ego dabo) *vivet in æternum*. At Christus per fidem manducandus non erat quid novum, & sic eum in deserto multi Israelitæ manducaverunt. Ergo. 2. Christus loquitur in futuro. At Christi manducatio per fidem, non erat tunc primum futura: nam sic Christum manducaverunt quicumque justificati fuerunt ab exordio mundi; nemo enim justificari potuit sine aliqua fide in Christum. Item tunc multi Christum sic manducabant, nam tunc multi in eum credebant.

Inst. 3. Aliqui Catholici negarunt Christum hoc cap. 6. Joannis locutum fuisse de Eucharistia.

Resp. In hoc lapsi sunt, ex inconsideratione, & ut aliquas difficultates, quæ tamen facile diluuntur, eluderent. Sed illis paucis Theologis oppono Patres, & Conc. Trident. sess. 13. *cap.* 2.

Inst. 4. Hæc Christi verba (*nisi manducaveritis carnem filii hominis, &c.*) exponuntur a Clemente Alexandrino de verbo Dei, a Basilio de mystico adventu Christi, ab Hieronymo de Scripturis, a Bernardo de communicatione passionis Christi, &c. Ergo intelligi non debent de manducatione Sacramentali, &c.

Resp. Neg. conseq. Quia Patres illi tunc verba Christi non in sensu litterali, sed mystico exponunt, tamen sensum litteralem non negant, qui Sacramentalem & realem corporis ac sanguinis Christi manducationem exhibet. Neque enim sensus mysticus litteralem excludit, imo eum supponit. Et idem Scripturæ locus sæpe utrumque sensum habet. Sic cum Apostolus dicit Jerusalem esse seu significare patriam cœlestem, non negat, imo supponit esse veram urbem terrestrem. Sensus quippe litteralis est id, quod per verba immediate exprimitur: mysticus vero est id quod significatur per rem quam verba immediate exprimunt.

Hoc autem familiare est Patribus eumdem locum Scripturæ in litterali & mystico sensu exponere variis in locis. Sic supradicta Christi verba de reali manducatione corporis Christi exponunt Basilius, l. 1. de Bapt. c. 3. & Hieron. Ep. ad Hebidiam.

Inst. 5. Verba Christi, quæ Joannes, c. 6. refert, dicta sunt integro anno ante passio-

passionem ejus, proindeque ultimam cœnam. Ergo illa verba intelligi non possunt de Eucharistia.

Resp. Neg. conseq. Quia Christus Eucharistiam promittere potuit, & re ipsa promisit uno anno ante ejus institutionem.

Inst. 6. Christus, cap. citato non loquitur nisi de manducatione, quæ dat vitam. At solam manducatio spiritualis per fidem dat vitam. Ergo Christus de sola illa manducatione spirituali loquitur.

Resp. Neg. min. Nam Sacramentalis manducatio quantum est ex se, vitam seu gratiam sanctificantem dat per modum causæ instrumentalis, quamvis, fidem tanquam dispositionem exigat ad eam dandam. Itaque manducatio realis & Sacramentalis dat vitam efficienter & instrumentaliter: manducatio vero spiritualis per fidem eam dat dispositive, positis ponendis, sive est dispositio necessaria ad vitam recipiendam.

Porro cum Christus vitam æternam manducati Eucharistiam promittit, subintelligitur conditio hæc, si digne manducet.

Inst. 7. Sanctus Augustinus verba Christi, cap. 6. Joan. exponit de sola manducatione Christi per fidem, credendo ejus divinitatem & incarnationem, ut tract. 26. in Joan. *Ut quid paras dentes & ventrem? crede & manducasti.* Et tract. 26. *Credere in eum, hoc est manducare panem vivum. Qui credit in eum manducat.* Ex eodem tractatu exponit verba Christi de manducatione Christi per charitatem, item per aggregationem ad corpus ejus mysticum, quod est Ecclesia.

Resp. S. Doctor his locis verba Christi non literaliter, sed mystice explicat. At non intendit excludere realem & Sacramentalem corporis Christi manducationem, quam alibi clare tradit, & semper supponit, imo in citato tract. 26. docet his verbis: *In hoc vero cibo & potu, id est, corpore & sanguine Domini, non ita est. Nam qui eam* (carnem Christi) *non sumit, non habet vitam, hanc utique æternam.* Et infra. *Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus* (per charitatem) *procul dubio nec manducat spiritualiter carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum corporis & sanguinis Christi, sed magis tantæ rei Sacramentum ad judicium sibi manducat & bibit.* Et tract. 27. sic ait: *Hoc ergo totum ad hoc nobis valeat, ut carnem Christi, & sanguinem Christi non edamus tantum in Sacramento, quod & multi mali; sed usque ad spiritus participationem manducemus & bibamus.* Quid clarius.

Præterea cum Sanctus Augustinus dicit, *Ut quid paras dentes & ventrem? crede & manducasti*, non exponit verba illius capiti, quæ ad Eucharistiam spectant, sed ista: *hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille.* Nam S. Doctor postquam hæc verba retulit, statim ista subjicit: *Hoc est ergo manducare cibum, qui non perit, sed qui permanet in vitam æternam. Ut quid paras dentes & ventrem? &c.* Pro quo

Observa. Caput sextum Joannis tres partes complectitur. In prima agitur de pane materiali miraculose multiplicato. In secunda Christus ex eo, quod Judæi hunc materialem panem quærebant, & idcirco Christum sequebantur, loquitur de se ipso ut pane spirituali per fidem manducando, id est, per fidem comparando, nempe credendo ejus divinitatem & incarnationem. Ex hac autem manducatione spirituali per fidem transit Christus ad Sacramentalem comestionem suæ carnis sub panis speciebus, sermone, ut fit, ex alio in aliud devoluto: & tunc incipit tertia pars sermonis ad Eucharistiam spectans, a verbis istis: *Panis, quem ego dabo, caro mea est.* Ubi cum Christus loquatur de futuro, significat se daturum carnem suam alio modo quam per fidem manducandam: nam manducatio Christi per fidem aliquam est omnium temporum, & multa tunc in Christum credentibus jam concessa fuerant.

Dices. Sanctus Augustinus, lib. 3. de doctrina christiana, c. 16. ait: *Si præceptiva locutio est, aut flagitium, aut facinus vetans, aut utilitatem, aut beneficentiam jubens non est figurata. Si autem flagitium aut facinus videtur, jubere, aut utilitatem, aut beneficentiam vetare, figurata est: nisi manducaveritis, inquit, carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis: facinus vel flagitium videtur jubere, figura est ergo, præcipiens passioni Domini esse communicandum, & suaviter atque utiliter recondendum in memoria, quod per nobis caro ejus crucifixa & vulnerata sit.*

Resp. S. Doctor solum vult, hæc Christi verba non esse intelligenda crasse, & prout prima fonte sonare rudioribus videntur de comestione sui corporis facienda modo carnis proprio & vulgari nempe sub propria specie, & per partium divisionem ac ma-

ac masticationem: in quo sensu (ut ipse testatur, tract. 27. in Joan.) Capharnaitæ & quidam ex Christi discipulis intellexerant, quemque solum vult excludere. Neque enim unquam negat ea in sensu litterali accepta de manducatione Sacramentali carnis Christi sub speciebus panis sine illius divisione ac cæsione, & modo quodam spiritali facienda. Enim vero ex S. Augustino verba Scripturæ in sensu proprio intelligi debent, quando illa flagitium non suadent nec jubent. At flagitium solum esse potest in comedenda Christi carne modo carnis proprio & ordinario, nempe per Christi occisionem, lacerationem ejus carnis, &c. Nullum vero esse potest in comedendo ejus carne sacramentaliter sub aliena specie, & modo quodam spirituali & sine illius divisione. Nam hanc manducationem Sacramentalem clare admittit pluribus locis.

Cum autem S. Doctor dicit hæc Christis verba intelligenda esse de communicatione passionis ejus: juxta Bellarminum solum vult sumendam esse Christi carnem sacramentaliter in memoriam passionis & mortis Domini, ut præscribit Paulus, 1. Cor. c. 11.

Præterea S. Augustinus non intendit omnem alium sensum excludere, sed solum carnalem: ad quem excludendum sufficiebat sensus mysticus.

Nota. Cum Christus dixit: *Panis, quem ego dabo, caro mea est:* per panem intelligitur cibus, juxta illud quod inferius dixit: *caro mea vere est cibus:* non vero intelligitur panis materialis.

Obj. 2. Hæ propositiones (*hoc est corpus meum, hic sanguis meus*) sunt figuratæ sicut istæ: *ego sum vitis vera, ego sum ostium, Joannes est Elias, petra erat Christus*. Ergo non significant realem præsentiam corporis & sanguinis Christi in Eucharistia.

Resp. Neg. antec. Ratio disparitatis est, quia in his propositionibus allatis, est repugnantia seu incompossibilitas subjecti cum prædicato, quæ proinde per verbum *sum* in sensu proprio sumptum absolute conjungi non possunt: & sic propositiones allatæ in sensu proprio sunt evidenter falsæ. At in illis propositionibus Christi (*hoc est corpus meum, hic est sanguis meus*) nulla est repugnantia prædicati cum subjecto, nam non dicitur, panis est corpus meum, vinum est sanguis meus: sed hoc, id est, res sub his speciebus contenta est corpus meum, est sanguis meus: in quo nulla est repugnantia.

Obj. 3. Christus in institutione Eucharistiæ locutus est Hebraice vel Syriace. Et in lingua Hebraica non invenitur verbum *significo*: unde in veteri testamento loco illius, semper usurpatur verbum *sum*. Ergo in propositionibus Christi verbum *est* sumitur pro *significat*.

Resp. 1. Nego 2. part. anteced. Nam in Genesi verbum *significat*, vel *est signum* pluries reperitur.

Resp. 2. Neg. conseq. Nam etiamsi hebraica lingua careret verbo *significo*, non idcirco verbum *est* semper pro verbo *significat*, sumeretur, sed tantum aliquando pro subjecta materia. Jam vero Christus per verbum quod usurpavit to *est*, non to *significat*, alioqui Paulus & Evangelistæ illud Græce non reddidissent per verbum *est*, sed ad removendum a fidelibus idololatriæ periculum & ad Ecclesiam in re tanti momenti recte instruendam uti debuisset verbo *significat*, quo non caret græca lingua.

Obj. 4. Christus quando dixit: *Hoc est corpus meum*; loquebatur de eo quod in manibus habebat. Sed panem in manibus habebat. Ergo.

Resp. Disting. maj. Loquebatur de eo quod in manibus habebat, completa propositione *conc. maj.* Ante completam propositionem, *nego maj.* Christus autem completa propositione & prolata ultima syllaba corpus suum non panem habebat in manibus, nam completa propositione practica efficit quod significat.

Inst. Si pronomen *hoc* significasset corpus Christi, propositio fuisset identica. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam ad tollendam identitatem propositionis sufficit diversus significandi modus: alioqui omnes propositiones affirmativæ essent identicæ.

Obj. 5. Illud, 1. Cor. c. 10. *Panis quem frangimus, nonne participatio corporis Domini est?*

Resp. Panis ille est panis consecratus, ideoque conversus in corpus Christi, remanentibus tantum speciebus panis, sub quibus totum continetur. Corpus autem Christi frangitur in Sacramento, non ratione sui, quasi pars a parte divellatur, sed ratione specierum quæ franguntur, quarum singulis fragmentis subest totum corpus Christi, & a quibus fractis corpus Christi extrinsece denominatur fractum.

Obj. 6.

Obj. 6. Ibidem dicitur: *Patres nostri .... omnes eamdem escam spiritualem manducaverunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt*. Ergo non manducamus Christum nisi per fidem sicut Israelitæ manducaverunt.

Resp. Nego conf. Nam sensus est, Israelitas eandem inter se escam spiritualem manducasse, non eamdem nobiscum, ut patet ex contextu. Nec obstat, quod S. Augustinus, tract. 26. in Joan. dicat Judæos eamdem nobiscum escam comedisse; quia hunc Apostoli locum non litteraliter, sed mystice exponit.

Porro ibi Paulus loquitur de manna, quod erat figura Eucharistiæ. Dici autem possunt Israelitæ eamdem nobiscum escam manducasse, sed analogice tantum, quatenus illi figuram manducaverunt, nos rem figuratam manducamus,

Obj. 7. Luc. 22. Christus dicit: *Hic est calix novum testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Et 1. Cor. c. 11. *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine.* At utraque propositio sumi debet figurate: Ergo & ista, Matth. c. 26. *Hic est sanguis meus.*

Resp. Neg. min. Nam in utraque propositione verbum *est* non sumitur pro *significat*, sed in sensu proprio. Nam calix, hoc est, id quod in calice continetur, est vere ac proprie testamentum novum, quod Christus in sanguine suo sanciebat.

Equidem vox *calix* sumitur figurate seu metonymice, nempe ut continens pro contento; sed non ideo ipsa propositio figurate sumitur: alioqui hæc propositio, *Verbum caro factum est*, ubi caro figurate nempe synecdochice sumitur pro homine, sumi deberet figurate, non in sensu proprio: ac proinde significaret verbum non esse proprie hominem.

Inst. 1. Calix, seu id quod continetur in calice, non est sanguis Christi, alioqui hæc verba (*hic calix novum testamentum est in meo sanguine*) haberent hunc sensum absurdum: sanguis est in meo sanguine.

Resp. Nec. Nam sensus illorum verborum est: hic calix, seu hæc res in calice contenta, est instrumentum, quo jus ad hæreditatem a Deo promissam hominibus recte dispositis applicatur, consistens in meo sanguine Horum verborum Matth. c. 26. (*Hic est sanguis novi testamenti*) sensus est, hic est sanguis meus, quo sancitur voluntas & promissio Dei testatoris seu testantis.

Porro hæc vox *testamentum* sumitur dupliciter secundum usum communem & proprium: nempe, 1. pro voluntate seu promissione testatoris. 2. Pro authentico instrumento, quo continetur voluntas seu promissio testatoris, vel quo applicatur nobis jus ad hæreditatem a testatore promissam. Item testamentum sumitur pro fœdere, seu pro voluntate fœdus sancientis, & pro authentico instrumento sanciti fœderis. Itaque Eucharistia est præcipue & specialiter testamentum, tum quia jus ad hæreditatem nobis applicat, tum quia realiter continet Christi sanguinem, quo in passione effuso, sancitum est novum testamentum.

Inst. 2. Ex Luc. 22. Id quod datur in calice, funditur. Nam in textu græco sic legitur: *Hic calix novum testamentum est in meo sanguine, qui pro vobis funditur*. At sanguis Christi non funditur realiter in Eucharistia, cum venis inclusus maneat. Ergo

Resp. Verbum *funditur* significat hic effusionem faciendam in cruce: quæ quidem per præsens tempus exprimitur. quia proxime futura erat, & moraliter jam præsens erat. Quare vulgatæ interpres usus est tempore futuro *fundetur*,

Obj. 8. Ex Scriptura, Christus accepit panem, benedixit, fregit, & dedit discipuli suis, dicens: *hoc est corpus meum.* Ergo id quod dabat Christus, erat panis realiter, & corpus Christi tantum figurate.

Resp. Nego conseq. Quia ad veritatem horum omnium sufficit & requiritur, ut id quod Christus discipulis suis dedit, fuerit panis ante consecrationem, & realiter corpus Christi post consecrationem ac vi illius,

Obj. 9. Postquam Christus Matth. c. 26. dixit: *Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum*; statim subjicit: *Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Idem habetur, Marc. 14. Ergo post consecrationem nihil est realiter nisi vinum.

Resp. Nego conseq. 1. Quia hæc verba (*dico autem vobis, non bibam, &c.*) pertinent ad calicem vini, quem Christus immediate post esum Agni Paschalis & ante Eucharistiæ confectionem Apostolis suis distribuit, non autem ad calicem consecratum, ut patet ex Luc. 22. Ubi duo cali-

calices in cœna Domini diſtinguuntur, unus poſt eſum Agni & ante conſecrationem, alter vero poſt conſecrationem, & verba objecta narrantur dicta fuiſſe a Chriſto ante conſecrationem calicis. Quare Matthæus & Marcus verba illa ſuo loco non narrarunt, ſed ſolus Lucas, quocum aliter conciliari noh poſſunt. 2. Quia etiamſi Chriſtus hæc verba protuliſſet poſt conſecrationem, illa referri deberent, non ad vinum conſecratum, ſed ad vinum antea potatum, vel quod erat adhuc ſuper menſam; & ſenſus eſſet, ſe non bibiturum amplius vinum modo humano ad vires reficiendas. 3. Etiamſi hæc verba ad calicem conſecratum referentur, adhuc non obſtarent veritati Catholicæ. Nam Euchariſtia dici poteſt panis, & vinum ſeu genimen vitis, quamvis neutrius ſubſtantiam contineat; tum quia fit ex pane & vino tanquam materia tranſeunte, tum quia utriuſque ſpecies retinet.

Obj. 10. Illud, Matth. c. 26. *Semper pauperes habetis vobiſcum, me autem non ſemper habetis.* Et ilud Joann. cap. 14. *Relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Et illud Marc. c. ult. *Aſſumptus eſt in cœlum, & ſedet a dextris Dei.*

Reſp. Chriſtus ut homo eſt ſolum in cœlo viſibiliter, ſeu ſub ſpecie propria ac viſibili, & in ſuo ſtatu naturali. Sed hoc non impedit, quominus ſit inviſibiliter per reproductionem in ſtatu extraordinario & ſupernaturali ſub ſpeciebus panis & vini conſecratis. Primus autem textus ſignificat, nos nunc Chriſtum non habere in terris viſibiliter; & ſecundum eum ſtatum in quo aliquid utilitatis corporalis accipere poſſit ab hominibus. Alii vero textus ſolum ſignificant Chriſtum ſecundum naturam humanam reliquiſſe mundum, & in celum aſcendiſſe ibiq; nunc eſſe, & inde viſibiliter deſcenſurum non eſſe ante diem judicii.

Obj. 11. Illud Matth. c. 24. *Si quis vobis dixerit: ecce hic eſt Chriſtus, aut illic, nolite credere.*

Reſp. Ibi Chriſtus nos præciſe monet; ut impoſtores caveamus, qui ſe Chriſtum vel prophetas mentientur.

Obj. 12. Illud Matth. c. 15. *Omne quod in os intrat, in ventrem vadit, et in ſeceſſum emittitur*, Sed corpus Chriſti in ſeceſſum non emittitur, ergo nec realiter in os intrat.

Reſp. Verba illa Chriſti intelligi debent de cibis communibus, qui ad corpus nutriendum ſumuntur, ex quibus id quod facta digeſtione ſupereſt, in ſeceſſum emittitur. Corpus autem Chriſti non eſt cibus communis, nec ſumitur ad alendum corpus, ſed ad ſuſtentandam animam, eamque in amore Dei conſervandam & augendam. Quod quidem licet in os intret & in ſtomachum communicantis tranſmittatur, non tamen in ſeceſſum emittitur, quia corruptis in ſtomacho ſpeciebus abſque ulla ſui læſione, ibi deſinit eſſe.

Obſerva. Vi horum verborum (*hoc eſt corpus meum*) ſolum corpus Chriſti ponitur ſub ſpecie panis, & vi iſtorum (*hic eſt calix ſanguinis mei*) ſolus ſanguis ponitur ſub ſpecie vini; non tamen idcirco Chriſtus diſtrahitur. Nam propter naturalem concomitantiam, ſub ſpecie panis ſunt cum corpore ſanguis, anima & divinitas Chriſti, & ſub ſpecie vini ſunt cum ſanguine corpus; anima, & divinitas Chriſti: ſicque Chriſtus totus eſt ſub utraque ſpecie.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ex Patribus.

Obj. 1. S. Ignatius Martyr., Epiſt. ad Philadelphienſes ait: *Una eſt caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus ejus ſanguis, qui pro nobis effuſus eſt: & unus calix, qui pro omnibus nobis diſtributus eſt unus panis, qui omnibus fractus eſt*; Ubi Euchariſtiam a corpore & ſanguine Chriſti diſtinguit.

Reſp. Hic carnem Chriſti ut in cruce paſſum, & ſanguinem ejus ut in cruce effuſum diſtinguit ab Euchariſtia, ſeu ab eadem carne & eodem ſanguine ut poſitis ſub ſpeciebus panis & vini. Et recte diſtinguit ob ſtatuum & beneficiorum diverſitatem, quæ ad diſtinctionem ſufficit.

Obj. 2. Tertullianus, l. 1. contra Marcionem dicit, Chriſtum corpus ſuum repræſentaſſe in pane. Et l. 4. c. 40. ſic ait: *Acceptum panem & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, hoc eſt corpus meum, dicendo, id eſt, figura corporis mei.*

Reſp. Ad 1. verbum *repræſentaſſe* ibi ſignificat exhibuiſſe; & ſenſus eſt, Chriſtum corpus ſuum exhibuiſſe in pane, hoc eſt, panem in corpus ſuum convertiſſe. Sic idem Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, eodem verbo utitur pro exhibere aliquid præſens, nam ſic ait: *Itaque jam repræſentans eum, hic eſt filius meus dilectus.* Et vero verbum *repræſento* ſignificat præſentem rem aliquam facere ſive re ipſa, ſive in ſigno ali-

aliquo seu imagine, ut constat ex Patribus & Cicerone. Quare hoc verbum ambiguum est, & ejus significatio ex subjecta materia vel ex circumstantiis determinari debet.

Resp. Ad 2. sensus est: Christus acceptum panem illum fecit corpus suum, dicendo hic panis, qui olim fuit figura corporis mei, nunc consecratus, est corpus meum. Nam Tertullianus ibi utitur metathesi, & verba illa (*figura corporis mei*) non conjungit cum his vocibus (*corpus meum*,) sed cum pronomine *hoc*, per quod pronomen demonstrat quidem panem communem, non qui remanet, sed qui mutatur.

Obj. 3. Origenem variis locis, nam;

I. Homil. 7. in Leviticum dicit: *Si enim secundum litteram sequaris hoc, quod dictum est, nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, occidit hæc littera.*

Resp. Vult solum verba illa non esse accipienda omnino ad litteram, id est, sine ulla adjunctione mysterii, sicut acceperunt Capharnaitæ, putantes edendam esse carnem Christi modo carnali & ordinario, per lacerationem & divisionem. Itaque verba illa Christi intelligi debent litteraliter, quoad substantiam manducationsi, non autem quoad modum ordinarium manducationis carnis.

II. In cap. 26. Matthæi ait: *Panis iste, quem Deus verbum corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum.*

Resp. Ibi prætermisso litterali sensu omnibus noto, exponit mystice totum hunc locum; & per panem non intelligit panem materialem, sed doctrinam Christi.

III. L. 8. contra Celsum dicit: *Cum precibus & gratiarum actione pro beneficiis acceptis oblatos panes edimus.*

Resp. Non dicit nos panes simpliciter edere, sed panes mutatos in corpus Christi, nam sic ait: *Oblatos panes edimus, corpus sanctum quoddam per preces effectos, & sanctificans eos, qui cum sancto proposito ipso utuntur.* Dicit autem *quoddam*, quia noluit Ethnico aperte dicere corpus Christi, ne illi mysterium quod ignorabat irridendi occasionem daret, & aliunde probe sciebat Fideles intelligere corpus Christi.

IV. In cap. 15. Matthæi dicit 1. esum Eucharistiæ non prodesse, nec ejus omissionem obesse. 2. Cibum illum juxta id quod habet materiale in ventrem abire, & in secessum emitti. 3. Eucharistiam esse corpus typicum & symbolicum.

Resp. Ad 1. Origenes loquitur præcise de esu corporali Eucharistiæ, abstrahendo a bonitate vel malitia sumentis: corporalis enim manducatio Eucharistiæ nihil prodest adultis sine spirituali manducatione per fidem & dilectionem tanquam dispositionem. Neque ejus omissio obest, si aliqua justa de causa omittatur Eucharistiæ sumptio, quia hæc omissio non est peccatum.

Ad 2. Per illud materiale quod in secessum emittitur, intelligit accidentia panis.

Ad 3. Eucharistia dicitur corpus typicum & symbolicum, quia nempe corpus Christi sub specie est symbolum sui ipsius ut fuit in cruce: unde per Eucharistiam commemoratur passio ac mors Christi. Neque enim Origenes corpus illud typicum distinguit a vero Christi corpore, sed ipsum Christum, seu Verbum incarnatum, prout extra Sacramentum spiritualiter manducatur per fidem, distinguit a corpore Christi typico simul & vero, sed in alio statu & sub aliena specie posito.

Cum autem Origenes eodem loco dicit corpus Christi a peccatoribus manducari non posse, loquitur de manducatione spirituali per fidem & charitatem, quæ fit extra Sacramentum. Et vero Origenes, hom. 7. in lib. Numer. sic ait: *tunc in ænigmate erat manna cibus, nunc autem in specie caro verbi Dei est verus cibus, sicut ipse dicit, quia caro mea vere est cibus.*

Obj. 4. S. Chrysost., in Commentario in Psalm. 22. & in Epistola ad Cæsarium.

Resp. Utrumque hoc opus non est Chrysostomi, ut recte probat Bellarminus.

Obj. 5. S. Augustinum multis locis; nam,

I L. 20. contra Faustum, c. 21. dicit: *Hujus sacrificii caro & sanguis ante adventum Christi per victimas similitudinem promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur; post ascensum Christi per Sacramentum memoriæ celebratur.*

Resp. Ibi Eucharistiam vocat Sacramentum memoriæ cruenti sacrificii in cruce oblati; & recte sic vocat. Nam corpus & sanguis Christi sub speciebus panis & vini diversis & seorsim existentibus posita, repræsentat & sic in memoriam revocant cruentum sacrificium a Christo in ara crucis oblatum.

II. Epist. 23. ait: *Sicut secundum quemdam modum Sacramentum corporis Christi corpus Christi est: Sacramentum sanguinis Christi sanguis Christi est: ita Sacramentum fidei fides est.*

Resp. S. Doctor ibi loquitur de speciebus panis & vini, quæ sunt Sacramenta, id est, signa sensibilia corporis & sanguinis Christi sub illis existentium. Quæ quidem species sunt quodam modo corpus & sanguis Christi, nempe significatione seu repræsentatione: nam sunt signa sensibilia repræsentantia corpus & sanguinem Christi præsentia.

Nec obstat, quod homines non soleant dicere species Eucharistiæ esse corpus Domini, nam neque dicere solent Baptismum esse fidem, & tamen Augustinus hoc dicit eodem loco, sed improprie locutus est.

III. Lib. 3. de Trinitate, cap. 10. de Eucharistia loquens dicit: *Panis ad hoc factus in accipiendo Sacramento consumitur.*

Resp. Ibi per panem intelligit speciem panis, quam dicit consumi a sumente Eucharistiam.

IV. In Psalm. 98. ait: *Non hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem quem fusuri sunt, qui me crucifigent: Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos; & si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi.*

Resp. Sensus est, quod non comedendum sit corpus Christi quale ante passionem erat, in propria specie, & visibile ac mortale, sed manducandum est illud in aliena specie, invisibile, & impassibile. Similiter, quod bibendus non sit sanguis Christi in propria specie; qualis fundetur a Judæis, sed in specie aliena. Sequentium vero verborum sensus est: mysterium quod commendavi vobis, nempe de carne mea manducanda; non est carnaliter intelligendum de carne manducanda modo vulgari, nempe in propria specie, & per divisionem ac lacerationem, sed de carne invisibiliter absque ulla læsione, vere tamen ac realiter commedenda.

Veritas hujus explicationis patet. 1. Quia Augustinus inducit ibi Christum respondentem iis, quibus (ut S. Doctor ait) *durum visum quod ait, nisi quis manducaverit carnem meam, non habebit vitam æternam: acceperunt illud stulte, & carnaliter illud cogitaverunt, & putaverunt quod præcisurus esset Dominus particulas, quasdam de corpore suo, & daturus illis.* 2. Quia ibidem paulo ante asserit Christum nobis dedisse in Eucharistia carnem suam vere manducandam, & quæ adorari debeat; *& quia*, inquit, *in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit: nemo autem illam carnem manducat nisi prius adoraverit, inventum est quemadmodum adoretur scabellum pedum Domini, & non solum non peccemus adorando, sed peccemus non adorando.*

V. Lib. contra Adimantum, c. 12. ait: *Non dubitavit Dominus dicere, hoc est corpus meum; cum signum daret corporis sui.* Et in Psal. 3. dicit, quod Christus Judam *adhibuit ad convivium, in quo corporis & sanguinis sui figuram discipulis commendavit & tradidit.*

Resp. Eucharistia est vere ac raliter corpus & sanguis Christi, & simul signum ac figura, imago, typus, symbolum corporis & sanguinis Christi ut immolati in cruce, seu corporis Christi ut visibiliter crucifixi, & sanguinis ejus ut in cruce effusi ac separati a corpore. Nam corpus & sanguis Christi in Eucharistia, utpote posita sub alienis speciebus panis & vini, iisdemque diversis ac seorsim existentibus se ipsa ut in cruce immolata & separata fuerint, vere exhibent.

Dices. Idem non potest esse sui ipsius signum & figura.

Resp. Disting. Sub eadem ratione ac consideratione, *conc.* sub diversa ratione & consideratione, *neg.* Nam eadem res uno modo considerata, potest esse signum ac figura sui ipsius alio modo consideratæ, ut patet hoc exemplo a Bellarmino adducto. Si Rex aliquis gravissimo bello confecto, idem ipsum bellum ad oblectandum populo in scena repræsentari vellet, & ipse idem qui vere pugnaverat, in scena seipsum repræsentaret, esset ipse vere antitypon & repræsentatio sui ipsius. Imo, ut idem Bellarminus observat, Christus ipse non semel sub una ratione, dum viveret, fuit figura sui ipsius sub alia ratione. Sic cum in monte coram Mose & Elia, & Apostolis transfiguratus est, fuit figura sui ipsius ut in cœlo ab omnibus veteris & novi testamenti sanctis videndi.

Porro S. Augustinus & alii Patres cum Eucharistiam vocant signum, semper intelligunt signum non nudum & vacuum, sed plenum re significata.

Observa. Eucharistia igitur est signum & figura corporis ac sanguinis Christi ut fuerunt in cruce; & Christus in Eucharistia est figura sui ipsius ut fuit in cruce. Nam in cruce corpus ejus fuit immolatum & occisum, atque a sanguine ejus separatum, In

Eucha-

Euchariſtia autem corpus ejus eſt modo mortuo; & quantum ad ſpecies panis ac vini ſeparatim exiſtentes, atque quantum eſt ex vi verborum conſecrationis, ſeparatum a toto ejus ſanguine.

Obj. 6. Theodoretus, Dialog. 2. Orthodoxum inducit ſic reſpondentem: *Neque enim ſigna myſtica poſt ſanctificationem recedunt a ſua natura; manet enim in priore ſubſtantia, & figura, & forma, & videri, & tangi poſſunt ſicut prius; intelliguntur tamen ea eſſe, quæ facta ſunt, & creduntur & adorantur, ut quæ illa ſint, quæ creduntur.*

Reſp. Juxta Bellarminum Theodoretus per naturam ibi intelligit naturam externam, quæ nil aliud eſt quam complexio accidentium, quibus res per ſe ſubſiſtens ſubeſt. Nam juxta Bellarminum Theodoretus duplicem naturam diſtinguit, unam internam, quas res per ſe ſubſiſtens in ſe conſtituitur; alteram vero externam, cui res per ſe ſubbſtens ſubeſt, & a qua habet eſſe talis figuræ, formæ, coloris, &c. & quæ nihil aliud eſt quam accidentia rei. Hanc, non illam, dicit manere in Euchariſtia.

Quidquid ſit de modo, quo Theodoretus hic naturam panis & vini ſumpſit, certum eſt illum ſenſiſſe panem & vinum vi conſecrationis fieri realiter corpus & ſanguinem Chriſti, ideoque ſubſtantiam panis & vini non remanere in Euchariſtia.

Obj. 7. Aliqui Patres dicunt impios non manducare corpus Chriſti in Euchariſtia.

Reſp. Solam volunt impios non refici corpore Chriſti per gratiæ infuſionem, nam manducare aliquando ſumitur pro refici. At non negant ab impiis manducari realiter. Sæpe autem toti ſunt in interna ac ſpiritnali manducatione ſeu refectione commendanda; eo quod ſine illa nil proſit manducatio realis & externa. Pro quo.

Obſerva. Ex Conc. Trident. ſeſſ. 13. cap. 8. Euchariſtia ſumi poteſt tripliciter. 1. Sacramentaliter tantum, ut a peccatoribus, 2. Spiritualiter tantum ut a juſtis, qui fide viva per charitatem operante, Euchariſtiam ſumere, & Chriſto perfecte uniri cupientes, fructum Euchariſtiæ percipiunt ſine ſumptione reali. 3. Sacramentaliter ſimul & ſpiritualiter, ut a recte diſpoſitis, qui Euchariſtiam realiter ſumunt.

Poteſt etiam ſumi materialiter ſeu realiter tantum, non ſacramentaliter, ut a non baptizato.

Obj. 8. S. Ambroſius, lib. 4. de Sacramentis, c. 4. dicit nos bibere ſimilitudinem pretioſi ſanguinis Chriſti.

Reſp. Solum vult nos ſumere ſanguinem, non in propria ſpecie ſanguinis, ne (ut ibidem ipſe ait) horror eſſet cruoris, ſed in ſpecie vini, quæ eſt ſimilitudo ſanguinis & quidem ut præſentis. Sic cum dicitur Chriſtus offerri in imagine, ſenſus eſt offerri ſub figura & ſpecie alimenti, non ſub propria ſpecie ut eſt in cœlo. Cum autem Ambroſius, lib. 5. c. 4. dicit: *Non iſte panis eſt, qui vadit in corpus; ſed ille panis vitæ æternæ, qui animæ noſtræ ſubſtantiam fulcit;* ſenſus eſt, corpus Chriſti non converti in ſubſtantiam coporis noſtri, more ciborum corporalium per nutritionem, ſed animam reficere.

Porro aliqui alii Patres interdum obſcure, figurate, myſtice, & minus proprie de Euchariſtia locuti ſunt; tum quia volebant hoc myſterium infidelibus occultare; tum quia a fidelibus, ante exortas Sacramentariorum hæreſes, in bono ſenſu intelligi ſe ſciebant.

§. IV.

Solvuntur objectiones petitæ ex ratione.

Obj. 1. Quando Chriſtus dixit, *hoc eſt corpus meum*, demonſtrabat id, quod antea acceperat, benedixerat, fregerat. Atqui panem acceperat, &c. Ergo panem demonſtrabat. Ergo &c.

Reſp. Nego maj. Nam Chriſtus panem nondum conſecratum acceperat: panem autem conſecratum & ſua conſecratione mutatum in ſuum corpus demonſtrabat. Itaque id, quod Chriſtus Apoſtolis dedit, erat ante conſecrationem panis, & poſt conſecrationem, ac vi illius corpus Chriſti.

Obj. 2. Quando Chriſtus pronunciabat verba illa, *hoc eſt corpus meum*, intelligebat per pronomen *hoc* id, quod tunc in manibus tenebat. Sed tunc panem tenebat. Ergo.

Reſp. Nego maj. Nam Chriſtus proferens verba iſta (*hoc eſt corpus meum*, intelligebat per pronomen *hoc* id, quod in manibus habebat in fine propoſitionis ſuæ, nempe corpus ſuum ſub ſpeciebus panis. Nam pronomen *hoc* in propoſitionibus practicis non demonſtrat niſi id, quod fit per propoſitionem completam; & verba non habent ſuam ſignificationem completam, niſi eo inſtanti, quo tota propoſitio completa eſt. In fine autem propoſitionis Chriſti, id quod ſub ſpeciebus exiſtebat, erat

erat non jam panis, sed corpus Christi. Quare cum Christus proferebat vocem *meum*, loquebatur de eo, quod post verborum ejus prolationem mansurum erat, ideoque de eo quod incipiebat esse, non vero de eo quod esse desinebat.

Inst. Quando Christus pronunciabat pronomen *hoc*, antequam propositionem absolveret, το *hoc* non significabat corpus suum. Ergo significabat panem: nam non datur medium.

Resp. Nego conseq. Nam antequam Christus propositionem absolveret, pronomen *hoc* nullam determinatam sed vagam tantum & indeterminatam significationem habebat: pronomen enim *hoc*, quando est subjectum propositionis, non significat aliquid determinare, nisi quatenus ad significandum determinatur per propositionis prædicatum.

Obj. 3. Si Christus per hæc verba (*hoc est corpus meum*) voluisset convertere panem in corpus suum, dixisset, hoc fiat corpus meum: sicut dum creavit lucem, dixit, *fiat lux*, non autem, hæc est lux. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam Christus per utramque locutionem potuit æque operari, cum nullli legi sit adstrictus; sicut per istam locutionem, Joann. c. 4. *vade, filius tuus vivit*, tam operatus est quam per hanc: *adolescens, tibi dico, surge*. Luc. 7. Itaque hæc locutio (*hoc est corpus meum*) isti (*fiat lux*) similis est in eo, quod tam sit practica, & tam vim habeat efficiendi id quod significat: unde etiam similis est huic propositioni, hoc fit corpus meum. Hæ tamen duæ propositiones, non eundem, sed diversum sensum habent. Nam prior, nempe (*hoc est corpus meum*) formaliter & directe significat realem corporis Christi præsentiam sub specie panis, & consecutive tantum conversionem panis in corpus Christi: posterior vero, nempe (*hoc fit corpus meum*) formaliter ac directe significat conversionem panis in corpus Christi, & consecutive tantum realem corporis Christi præsentiam sub specie panis. Quare verbum (*est*) in forma Eucharistiæ non significat *convertitur*, quamvis conversionem efficiat; & Sacerdos qui diceret, hoc fiat corpus meum, aut hoc convertatur in corpus meum, nihil efficeret, quia Christus instituit & jussit, ut verba formæ Eucharistiæ significarent formaliter ac directe realem præsentiam sui corporis sub specie panis, nec aliter consecraretur Eucharistia. Igitur cum supradictæ propositiones habeant formalem ac directam significationem diversam, non sunt synonimæ.

Obj. 4. Corpus Christi non potest manducari manducatione reali & proprie dicta, sed solum per fidem. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam quamvis manducari non possit modo carnali & vulgari per carnis divisionem ac masticationem, proprie tamen & vere ac realiter manducatur. Nam ut aliquid proprie ac vere manducetur, sufficit quod per instrumenta ordinaria, nempe linguam & palatum ab ore ad stomachum transmittatur. Quod fit respectu Eucharistiæ. Porro Eucharistia ratione solarum specierum dicitur frangi, dividi, dentibus atteri.

Obj. 5. Idem non potest esse sui ipsius commemoratio. At Eucharistia est commemoratio Christi, juxta illud, *hoc facite in meam commemorationem*. Ergo.

Resp. Distin. maj. Sub eodem respectu & statu, *conc. maj.* Sub diverso respectu, & in diverso statu, *nego maj.* Eucharistia est equidem commemoratio passionis & mortis Christi, & fit ac sumitur in memoriam passionis Christi. Nam hæc verba (*in meam commemorationem*) significant commemorationem passionis ac mortis Christi, juxta illud 1. Cor. c. 11. *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc & calicem bibetis mortem Domini annunciabitis donec veniat*. Sed hoc non impedit realem præsentiam Christi in Eucharistia; quia Christus invisibiliter præsens sub speciebus diversis & seorsim existentibus potest esse, & est commemoratio sui ipsius ut patientis, morientis in cruce, & sumi potest in memoriam passionis & mortis suæ: nam eadem res potest sub uno statu excitare sui ipsius memoriam sub alio.

Obj. 9. Si Apostoli intellexissent verum Christi corpus sibi dari edendum, re tam prodigiosa perturbati fuissent, eamque perturbationem statim declarassent. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego seq. maj. Nam jam ab anno fuerant a Christo ea de re instructi, cum Christus, Joann. c. 6. eis corpus suum se daturum manducandum promisit; & aliunde lumine supernaturali illustrabantur, ut tantum mysterium simpliciter crederent, & debito affectu colerent.

Obj. 7. Idem corpus non potest esse simul in pluribus locis. Ergo corpus Christi, quod

quod eſt in cœlo, non poteſt eſſe in Euchariſtia.

Reſp. Nego anteced. cujus falſitas probatur in Philoſophia, ad quam pertinet hæc quæſtio.

Obj. 8. Si Chriſtus reproducitur in Euchariſtia, quotidie a Sacerdote fit Deus-homo, item quotidie corpus Chriſti generatur per conſecrationem. Abſurdum utrumque conſequens, ergo & antecedens.

Reſp. Nego ſequel. maj. Nam Chriſtus Deus homo a Sacerdote ſecundum corpus non fit ſimpliciter & abſolute, ſed tantum ſecundum quid: quod enim jam exiſtit, non poteſt fieri abſolute & ſimpliciter. Igitur Chriſtus ſecundum corpus a Sacerdote fit tantum ſecundum quid, quatenus corpus Chriſti in ſtatu ſuo naturali exiſtens in cœlo, a Sacerdote per verba conſecrationis ponitur in novo loco: in quo non erat antea, nempe ſub ſpeciebus panis & vini. Ponitur autem a Sacerdote moraliter tantum, quatenus Sacerdos per verba conſecrationis determinat Deum ad producendum corpus Chriſti ſub ſpeciebus panis & vini.

Item corpus Chriſti non generatur per conſecrationem: nam non fit ex pane tanquam materia præexiſtente & componente, ſed ut termino a quo.

ARTICULUS II.

Utrum ſubſtantia panis & vini remaneat in Euchariſtia poſt conſecrationem?

N. 1. LUtherus, qui prius liberam reliquerat tranſubſtantiationis fidem, poſtea ſententiam mutavit; ſic enim contra Henricum VIII. Angliæ regem ſcribit anno 1522. *Nunc tranſubſtantiare volo ſententiam meam, & dico, antea poſui nihil referre ſive ſic, ſive ſic ſentias de tranſubſtantiatione: nunc autem decerno impium & blaſphemum eſſe, ſi quis dicat panem tranſubſtantiari.* Quare ſenſit ſubſtantiam panis & vini ſimul cum corpore & ſanguine Chriſti eſſe in Euchariſtia. Ita etiam ſentiunt Lutherani.

Dico. In Sacramento Euchariſtiæ non remanet ſubſtantia panis & vini una cum corpore & ſanguine Chriſti, ſed tota convertitur in corpus & ſanguinem Chriſti. Eſt de fide.

Prob. 1. Ex his verbis Chriſti, Matth. c. 26. *Hoc eſt corpus meum, hic eſt ſanguis meus.* Quæ verba (ut modo probatum eſt & fatentur Lutherani) vere ac proprie demonſtrant corpus & ſanguinem Chriſti, non vero ſolam illorum figuram vel virtutem. Unde ſic argumentor. Si ſubſtantia panis & vini non convertatur in corpus & ſanguinem Chriſti, hæc Chriſti verba erunt falſa. Falſum conſeq. Ergo. *Prob. ſeq. maj.* Nam ſenſus illorum verborum hic erit: hic panis eſt corpus meum, hoc vinum eſt ſanguis meus. At falſum eſt panem eſſe corpus Chriſti & vinum ejus ſanguinem. Ergo. Major conſtat, tum quia prononima *hic & hoc*, demonſtrant ſubſtantiam ſenſibiliter præſentem, ideoque demonſtrabunt ſubſtantiam remanentem panis & vini, utpote ſolam juxta adverſarios ſenſibiliter præſentem: tum quia pronomen *hic*, vel *hoc* non demonſtrat niſi ſubſtantiam ex natura ſua ſubſtratam iis accidentibus quæ indicantur, quandiu illa ſubſtantia iis accidentibus ſubeſt.

Igitur verus ſenſus hujus propoſitionis (*hoc eſt corpus meum*) eſt iſte; hæc res, quæ continetur ſub ſpeciebus panis, non eſt amplius panis, ſed eſt corpus meum.

Prob. 2. Ex Patribus apud Bellarminum pro omnibus ſint S. Cyrillus Hieroſolymitanus, Catecheſi 4. *Aquam aliquando mutavit in vinum, quod eſt ſanguini propinquum, in cana Galileæ, ſola voluntate: & non erit dignus, cui credamus, quod vinum in ſanguinem transmutaſſet?* S. Ambroſius, l. de initiandis cap. 9. *Quantis utimur exemplis, ut probemus non hoc eſſe quod natura formavit, ſed quod beneditio conſecravit; majoremque vim eſſe benedictionis quam naturæ, quia benedictione etiam natura ipſa mutatur?* Nomine benedictionis intelligit conſecrationem. Et S. Damaſcenus, lib. 4. orthodoxæ fidei, cap. 14. *Patris, ac vinum & aqua per ſancti Spiritus invocationem & adventum, mirabili modo in Chriſti corpus & ſanguinem vertuntur.*

Prob. 3. Ex Conciliis. Et 1. ex Concil. Romano ſub Cicolao II. in quo Berengarius hæreſim oppoſitam damnare coactus eſt ut teſtatur Lanfrancus qui Concilio adfuit; & altero Romano ſub Gregorio VII. in quo idem Berengarius profeſſus eſt ſe credere, *Panem & vinum, quæ ponuntur in altari, in veram & propriam ac vivificatricem carnem & ſanguinem Jeſu Chriſti ſubſtantialiter converti per verba conſecratoria, & ita poſt conſecrationem eſſe verum corpus & ſanguinem Chriſti.*

2. Ex Concil. generali Lateranenſi IV. cap. 1. ubi dicitur: *Idem ipſe Sacerdos &*

 ſacri-

sacrificium Jesus Christus, cujus corpus & sanguis in Sacramento altaris sub speciebus panis & vinis veraciter continetur, transubstantiatis pane in corpus & vino in sanguinem potestate divina.

3. Ex Conc. Florent. supra laudato.

4. Ex Conc. Trident. sess. 13. can. 2. *Si quis dixerit, in sacrosancto Eucharistiæ Sacramento remanere substantiam panis & vini una cum corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi; negaveritque mirabilem illam & singularem conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem manentibus dumtaxat speciebus panis & vini: quam quidem conversionem Catholica Ecclesia aptissime transubstantiationem appellat, anathema sit.*

Ex quibus patet Christum non esse præsentem in Eucharistia per unionem panis cum corpore Christi vel cum verbo; nam unio non est conversio.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Verba Christi (*hoc est corpus meum*) vera sunt, licet panis non mutetur in corpus Christi. Ergo. *Nego antecedens, probatur.* Hæc propositio de Christo facta (hic homo est Deus) vera est sine conversione humanitatis in divinitatem & hominis in Deū. Ergo similiter propositio ista (*hoc est corpus meum*) vera est sine conversione panis in corpus Christi.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia in hac propositione (*hic homo est Deus*) propter solam unionem hypostaticam verbi cum natura humana subjectum & prædicatum supponunt pro eodem in recto, nempe pro supposito verbi, ita ut sensus sit: hoc suppositum habens humanitatem, est suppositum habens divinitatem. At in ista propositione (hic panis est corpus meum) subjectum & prædicatum non supponunt pro eodem, sed pro diversis & disparatis rebus: unde propositio est falsa; nam propositio affirmativa non potest esse vera, nisi subjectum & prædicatum supponant, seu accipiantur pro eodem saltem in recto, ut patet. Quemadmodum igitur falsa est hæc propositio, humanitas est divinitas: sic & ista panis est corpus meum: quia nempe rectum prædicati & subjecti non est idem in utraque propositione.

Obj. 2. Hæc propositio de lagena vini (hoc est vinum) vera est sine conversione lagenæ in vinum. Ergo similiter ista Christi (*hoc est corpus meum*) vera est sine conversione panis in corpus.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia secundum communem hominum usum, ostenso continente demonstratur contentum, pro quo sæpe sumitur continens. Sic cum dicitur de legena, hoc est vinum; sensus est: id quod continetur in lagena, est vinum. At panis & vinum non sunt aliquid institutum ad aliud continendum: unde sumi non possunt pro alia re contenta: nam ridicula esset hæc propositio de pane, in quo duplio occultaretur, hoc est duplio.

Inst. Christus instituit panem ad corpus suum continendum.

Resp. Nego antec. Quia 1. Nullum est fundamentum id asserendi. 2. Christus proferens hæc verba (*hoc est corpus meum*) debuit loqui secundum communem usum hominum, & acceptionem usitatam; cum tunc Sacramentum institueret, testamentum conderet, fœdus iniret & præcipuum fidei dogma statueret: alioqui non intelligeretur, & daretur occasio errandi in re gravissimi momenti. At panis aut vinum non est vas institutum ad continendum corpus & sanguinem Christi. 3. Christus hanc institutionem tam insolitam & minus convenientem debuisset clare exponere, quod nusquam fecit. 3. Hoc repugnat constanti Traditioni Ecclesiæ, cujus est verum Scripturæ sensum exponere.

Observa. Ex Bellarmino in propositionibus de re continente & re contenta, pronomen *hoc* potest demonstrare alterutram, modo tamen unica sit res contenta. Sic de crumena auro plena, vere ac recte dicitur, hoc est crumena, vel hoc est aurum. Secus, si plures res continentur: nam tunc pronomen *hoc* neutram rem contentam, sed solam rem continentem demonstrare potest. Sic de crumena, in qua sit aurum cum argento, dici vere non potest simpliciter, hoc est aurum; quia secundum communem loquendi usum, qui rem contentam per pronomen *hoc* demonstrat, unam tantum rem cum exclusione cujuscumq; alterius demonstrat. Quare si cum Christus dixit *hoc est corpus meum*, corpus & panis simul fuissent, falsa esset hæc Christi propositio: sed Christus debuisset dicere: hoc non est solum panis, sed etiam corpus meum; vel, hic, id est, in hoc pane est corpus meum.

Obj. 3. Si ad veritatem horum Christi verborum (*hoc est corpus meum*) necessaria sit transubstantiatio, seu mutatio substan-

tiæ

tiæ panis in corpus Christi, necessaria quoque est transaccidentatio, seu mutatio accidentium panis in corpus Christi. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia in allata propositione Christi pronomen *hoc* non demonstrat accidentia, sed substantiam quæ subest accidentibus; nec propositionis sensus est, hoc accidens (puta albedo) vel hoc album est corpus meum; sed sensus est: substantia substans huic accidenti v. gr. quantitati est corpus meum. Unde ad veritatem hujus propositionis requiritur tantum, ut pro ultimo instanti quo completur, substantia substans huic accidenti sit re ipsa corpus Christi, ac proinde ut pro eodem instanti panis mutetur in corpus Christi.

Obj. 4. Eucharistia sæpe in Scriptura vocatur panis, ut, 1. Cor. cap. 10. *De uno pane participamus* Et c. 11. *Quotiescumque maducabitis panem hunc ... itaque quicumque manducaverit panem hunc ... indigne, reus erit, &c.* Ergo in Eucharistia remanet panis.

Resp. Nego conseq. Itaque Eucharistia recte vocatur panis, quamvis substantiam panis non contineat. 1. Quia ex pane facta est; nam in Scriptura res, quæ fit per conversionem alterius in ipsam, sæpe vocatur nomine rei conversæ & destructæ. Sic Joann. cap. 2. aqua in vinum conversa nominatur aqua post conversionem, juxta illud: *Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam.* Et Exodi c. 7. virga conversa in colubrum, post conversionem vocatur sinmpliciter virga: *Devoravit virga Aaron virgas eorum.* 2. Quia habet species & apparentias panis. Nam Scriptura sæpe vocat res nomine rerum, quarum apparentiam ac similitudinem habent. Sic Genes. c. 18. & Act. cap. 1. Angeli appellantur viri, quia sub specie humana apparuerunt. 2. Quia Eucharistia est cibus animæ nostræ. In Scriptura autem cibus omnis præsertim solidus vocatur panis. Sic Ps. 77. manna dicitur panis ab Angelis factus, *panem Angelorum manducavit homo.* Denique quia Eucharistia specialem quandam habet cum pane analogiam. Nam sicut panis corpus reficit; & hæc ad animæ refectionem ex se ordinatur.

Obj. 5. Quando Christus dixit, Joann. c. 6. *Ego sum panis*, verum dixit, & tamen non mutavit se ipsum in panem. Ergo a pari, &c.

Resp. Christus non dixit simpliciter, *ego sum panis*, sed, *ego sum panis vitæ*, *ego sum panis vivus*. Hæ autem voces additæ (*vitæ*, *vivus*) significant nomen panis non sumi in sensu proprio pro pane corporali, sed in sensu metaphorico, pro ipso Christo ut manducando per fidem & charitatem. Quare veritas illarum propositionum nullam mutationem exigit. At ad veritatem hujus propositionis (hoc est corpus meum) requiritur mutatio panis in corpus Christi. Nam sublata mutatione panis in corpus Christi, pronomen *hoc* demonstrat panem: & sic propositionis sensus est, hic panis est corpus meum, quod aperte falsum est.

Obj. 6. In fidei promissione jussu Concilii Romani sub Nicolao II. emissa a Berengario, dicitur: *Panem & vinum, quæ in altari ponuntur, post consecrationem non solum Sacramentum, sed etiam verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse; & sensualiter, non solum Sacramento, sed in rei veritate manibus Sacerdotum tractari, & frangi, & fidelium dentibus atteri.*

Resp. Ibi per panem & vinum intelliguntur panis & vinum vi consecrationis mutata, corpus autem Christi sensualiter manibus Sacerdotum tractari, frangi, dentibus atteri dicitur ratione specierum, & illis mediantibus: sicut Christus dum hic mortalem vitam degeret, dicebatur tangi mediantibus vestimentis: *Quis me tetigit; tetigit me aliquis*, inquiebat ipse Christus, Luc. 8. quamvis ejus corpus non tangeretur immediate.

Porro corpus Christi in Eucharistia tangitur mediantibus speciebus, ut signis illud realiter præsens sub se tegentibus.

Obj. 7. Si non fit panis in Eucharistia, sensus falluntur. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Sensus falluntur quidem circa objectum mediatum, quod est substantia substans accidentibus. At non falluntur circa objectum suum immediatum & proprium, quod consistit in accidentibus. Sæpe autem homines falluntur circa objectum mediatum, ut cum aurichalcum quod vident, putant esse aurum; canem, putant esse lupum, &c.

Obj. 8. Si substantia panis non remanet in Eucharistia, est falsitas in hoc Sacramento, nempe in accidentibus. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam accidentia externa non sunt signa naturalia substantiæ sub se latentis, nisi servato ordine natu-

naturæ, & sublato omni miraculo. Quare ex accidentibus externis non possumus prudenter judicare sub illis adesse substantiam internam nisi hypothetice, nempe ex hypothesi quod nil factum sit supra naturæ ordinem. Et si quis fallitur, per accidens fallitur.

Obj. 9. Si datur transubstantiatio, corpus Christi fit ex pane, & sic corpus Christi in Eucharistia non est idē corpus quod fuit in cruce.

Resp. Nego sequel. Quia corpus Christi in Eucharistia fit ex pane ut termino a quo, non vero ut materia componente.

Obj. 10. Hæc vox (*transubstantiatio*) est nova, & inaudita fuit ante Innocentium III.

Resp. Non est nova quoad rem significatam: nam veritas per illam vocem significata tam antiqua est quam Ecclesia. Porro ab Ecclesia sapienter & utiliter usupantur novæ voces ad veritatem fidei contra novas hæreses melius explicandam.

Ex dictis Collige 1. Nihil omnino substantiæ panis & vini in Eucharistia remanere, sed per consecrationem totam panis substantiam vere ac proprie converti in corpus Christi, & totam vini substantiam in ejus sanguinem, remanentibus duntaxat spespeciebus panis & vini. Hinc.

Collige 2. Actionem, per quam Christus in Eucharistia ponitur, esse perfectam conversionem, & proprie transubstantiationem, ut docet Concil. Trident. sess. 13. cap. 4. & can. 2. Ratio est, quia in actione, qua Christus in Eucharistia ponitur, reperiuntur omnes conditiones ad veram ac perfectam transubstantiationem seu conversionem unius substantiæ in aliam requisitæ. Nam conditiones illæ sunt quatuor. Prima, ut tota aliqua substantia desinat esse: nam una substantia converti non potest in aliā, nisi desinat esse quod erat antea. Secunda, ut alia substantia succedat substantiæ pereunti: alioqui si una defineret esse, & altera non inciperet esse, esset corruptio vel annichilatio, non conversio. Unde conversio duos habet terminos positivos, quorum unus desinit, & alter incipit. Tertia, ut sit aliqua connexio & dependentia inter desitionem substantię pereuntis, & alterius supervenientis successionem: ita ut prior substantia desinat ut altera succedat, & vi incœptionis unius fiat desitio alterius. Alioqui, non erit una actio, quæ dici possit conversio; sed erunt duæ actiones totales, quæ per accidens se concomitarentur, & quarum una annichilatio, & altera creatio diceretur. Quarta denique, ut remaneat aliquid commune utrique termino, nempe substantiæ pereunti, & substantiæ succedenti: nam si nihil tale remaneret, desitio termini a quo non exigeret successionem termini ad quem. Atqui hæ quatuor conditiones in Eucharistia reperiuntur. Nam 1. substantia panis & vini desinit esse. 2. Corpus Christi de novo incipit esse sub speciebus panis, & ejus sanguis sub speciebus vini. 3. Est vera connexio & dependentia inter positionem corporis Christi, & desitionem substantiæ panis: ideo enim substantia panis desinit esse, quia corpus Christi reproducitur sub speciebus panis, & reproductio corporis Christi sub speciebus panis exigit desitionem substantiæ panis, eo quod duæ substantiæ non possint naturaliter subesse iisdem accidentibus. 4. Denique, corpus Christi ponitur sud iisdem numero accidentibus, quibus suberat substantia panis. Ergo in Eucharistia fit vera transubstantiatio, quæ est conversio unius substantiæ in aliam.

Collige 3. *transubstantiationem*, quæ fit in Eucharistia, esse conversionem totius substantiæ panis in corpus, & totius substantiæ vini in sanguinem Christi, manentibus duntexat speciebus pani & vini, ut docet Conc. Trident. sess. 13. can. 2.

Collige 4. Actionem, qua corpus Christi ponitur in Eucharistia, esse veram & realem reproductionem, cum ibi vere incipiat esse. Sed hæc reproductio non est creatio: nam proprie illud solum creatur, quod absolute incipit esse. At corpus Christi, utpote jam existens in cœlo, non incipit esse absolute & simpliciter, cum reproducitur in Eucharistia; sed tantum incipit esse secundum quid, hoc est, incipit esse tantum sub speciebus, sub quibus antea non erat, licet jam non existeret in cœlo: sicut corruptis speciebus non desinit esse absolute & simpliciter, sed tantum secundum quid, & cum addito (sub speciebus,) cum semper remaneat in cœlo.

Neque etiam hæc reproductio est generatio; quia corpus Christi non fit ex pane ut materia ipsum componente, sed tantum transeunte, & tanquam ex termino a quo. Prętere a generari non convenit nisi enti, quod absolute incipit esse.

Igitur hæc reproductio dici solum debet conversio, & transubstantiatio; quæ (ut ait Conc. Trident.) est mirabilis & singularis, cujus quippe exemplum non extat,

rat, nec extitit in rerum natura. Nam neque conversio virgæ Aaronis in colubrum, aut vini in aquam, est perfecte similis conversioni panis in corpus Christi: in illa enim nihil remansit commune virgæ & colubro, aquæ & vino, cum species, & accidentia virgæ & aquę simul cum utriusque substantia desierint; neque erat connexio & dependentia inter positionem colubri & desitionem virgæ; nam productio colubri non exigebat desitionem virgæ cum coluber positus non fuerit sub accidentibus virgæ. Idem dic de vino. Præterea actio, qua productus est coluber, fuit vera creatio: nam idem antea non erat absolute. Quare conversiones illæ non sunt perfectæ sicuti est transsubstantiatio, quæ fit in Eucharistia.

Conversio tamen virgæ in colubrum, & aquæ in vinum valet ad explicandum quomodo virtute divina panis sic convertatur in corpus Christi, ut panis esse desinat, & nihil ejus substantiæ remaneat. Quare comparatio utriusque conversionis in aliquo convenit, & in aliquo deficit, ut contingit omni comparationi: alioqui jam non esset comparatio, sed identitas.

Observa. Panis & vinum convertuntur in corpus & sanguinem Christi, non solum quia corpus & sanguis Christi ponuntur sub speciebus panis & vini vi verborum, sed etiam quia ibi incipiunt esse per veram reproductionem. Quare si Christus dixisset, hoc est Christus, verbum etiam vi verborum in Sacramento, & tamen substantia panis non converteretur in verbum, quia verbum non inciperet id esse per productionem.

Porro panis substantia per productionem corporis Christi exigitive destruitur: & panis destructionem exigit corporis Christi reproductio, hoc ipso quod per eam incipit esse corpus Christi sub accidentibus panis, cum sub iisdem accidentibus esse non possint naturaliter duæ substantiæ.

ARTICULUS III.

Utrum totus Christus sit sub utraq; specie Sacramenti Eucharistiæ?

DIco 1. Totus Christus continétur sub specie panis, & totus sub specie vini. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Joann. c. 6. *Qui manducat me, & ipse vivet propter me*. Ergo Christus vere comeditur sub specie panis: non enim comeditur nisi sub illa. Ergo Christus est sub specie panis, alioqui non posset comedi sub illa. Atqui Christus est verbum homo, perfectus Deus & perfectus homo. Ergo sub specie panis est verbum homo, est perfectus Deus & perfectus homo, ideoque & personalitas verbi, & divinitas, & humanitas integra ac perfecta, proindeque totus Christus, idem dic de specie vini ob identitatem rationis.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sint S. Ambrosius, l. de initiandis, cap. 9. *In illo Sacramento Christus est, quia corpus est Christi*. S. Chrysostomus, hom. 83. in Matth. de Christo loquens ait: *Ipsum tangis, ipsum comedis. Vestimenta ejus desideras videre, ipse vero* (in Eucharistia) *se ipsum tibi tradit, non ut videas solum* (videndo scilicet species consecratas) *verum etiam ut tangas, & in te habeas*. S. Hieronymus, Epist. ad Hebidiam, q. 2. *Dominus Jesus, ipse conviva & convivium, ipse comedens & qui comeditur*.

Prob. 3. Ex Conc. Constantiensi, sess. 13. infra citando, Florent. in Decreto pro Armenis, & Trident. sess. 13. cap. 3. ubi ait: *Semper hæc fides in Ecclesia Dei fuit, statim post consecrationem verum Domini nostri corpus: verumque ejus sanguinē sub panis & vini specie una cum ipsius anima & divinitate existere, sed corpus quidem sub specie panis, & sanguinem sub specie vini, ex vi verborum: ipsum autem corpus sub specie vini, & sanguinem sub specie panis, animamque sub utraque, vi naturalis illius connexionis & concomitantiæ, qua partes Christi Domini, qui jam ex mortuis resurrexit, non amplius moriturus, inter se copulantur: Divinitatem porro propter admirabilem illam ejus cum corpore & anima hypostaticam unionem. Quapropter verissimum est tātundem sub alterutra specie atque sub utraque contineri. Totus enim & integer Christus sub panis specie & sub quavis ipsius speciei parte, totus item sub vini specie & sub ejus partibus existit*. Idem etiam, can. 3. definit. Hinc

Dico 2. Sic totus Christus est sub qualibet specie, ut tamen ex vi verborum præcise contineatur sub speie panis solum corpus, & sub specie vini solus sanguis. Ratio est, quia vi verborum id præcise continetur sub specie panis, & sub specie vini, quod per verba consecratoria panis & vini significatur. Nam verba, quæ sunt formæ Sacramentorum, directe ex vi sua præcise efficiunt id quod significant. Atqui per verba consecratoria panis corpus, & per

verba

verba consecratoria vini sanguis solum significatur, nihil amplius; ut patent ex his verbis: *Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei*. Ergo.

Dico 3. Sub specie panis sanguis anima, & divinitas ac personalitas Christi, sub vini vero specie corpus, anima, & divinitas ac personalitas Christi per concomitantiam vere continentur. Nam partes omnes humanitatis continentur sub speciebus illis propter naturalem connexionem, quam habent inter se partes humanitatis Christi suscitati, & non amplius morituri: divinitas vero & personalitas verbi seu verbum ipsum propter unionem hypostaticam. Ita Conc. Trident. modo cit.

Dico 4. Non solum Verbum, sed etiam Pater & Spiritus sanctus continentur in Eucharistia per concomitantiam. Nam 1. Verbum continetur in Eucharistia: Conc. enim Trident. sub nomine divinitatis comprehendit personalitatem Verbi. Enim vero si divinitas in Eucharistia continetur propter unionem hypostaticam, a fortiori verbum in ea continetur; cum humanitas verbo immediate, divinitati vero mediate tantum, nempe mediante personalitate verbi uniatur. 2. Pater & Spiritus sanctus etiam sunt in Eucharistia specialiter: nam sunt inseparabiles a Verbo propter summam identitatem omnium personarum in natura. Quare tota Trinitas adoratur & recipitur in Eucharistia, in qua est præsens novo quodam modo: ita ut si per impossibile Trinitas non esset ubique, tamen esset in hoc Sacramento, sicut necessario esset ubicumque esset humanitas Christi.

ARTICULUS IV.

Utrum totus Christus sit sub qualibet parte specierum panis & vini?

Dico 1. Totus Christus continetur sub qualibet parte specierum panis & vini post illarum divisionem. Est de fide.

Prob. 1. Ex Conc. Florent. in Decreto. *Totus Christus continetur sub specie panis, & totus sub specie vini: sub qualibet quoque parte hostiæ consecratæ & vini consecrati separatione facta, totus est Christus.*

2. Ex Conc. Trident. sess. 13. can. 3. *Si quis negaverit, in venerabili Sacramento Eucharistiæ sub unaquaque specie, & sub singulis cujusque speciei partibus, separatione facta, totum Christum contineri, anathema sit.*

Ex praxi Ecclesiæ, quæ particulas ab hostia consecrata separatas, eadem veneratione asservat, & fidelibus porrigit perinde ac hostiam integram.

Ratio est, quia corpus Christi; ideoque totus Christus propter concomitantiam manet sub speciebus panis sensibilibus quandiu non corrumpuntur. At non corrumpuntur per sui divisionem. Ergo. Præterea alioqui sequeretur Christum vel desinere esse sub partibus specierum post illarum divisionem quod dici non potest: alioqui Apostolis Christum non recepissent saltem sub specie vini, nam singuli partem tantum specierum vini semel consecrati in eodem calice receperunt. Vel saltem sequeretur Christum non esse sub partibus specierum nisi secundum singulas sui partes, quod absurdum est: nunc enim partes corporis Christi a se invicem separari non possunt; alioqui gloriosum Christi corpus esset mutilum, & membratim dissectum.

Dico 2. Totus Christus sub qualibet parte specierum panis & vini continetur etiam ante illarum divisionem. Ita plerique Theologi cum S. Th. contra paucos, quorum sententia quamvis hæretica non sit, quia Conc. Florent. & Trident. in sua definitione addiderunt hæc verba, *separatione facta*; tamen ab aliquibus habetur ut errori proxima.

Prob. Fide constat, facta separatione specierum, Christum totum esse sua singulis illarum partibus divisis. At hoc falsum esset si Christus sub illis partibus ante separationem non esset: nam separatio non est nova consecratio, nec quidquam de novo operari potest, nec proinde constituere Christi corpus ubi antea non erat.

Præterea Christi corpus non potest incipere esse ubi non erat, nisi per reproductionem. Ergo separatione facta Christus non existit sub qualibet parte, si ante separationem non existebat sub illa: nam Christi corpus reproduci non potest per separationem specierum, nec vi verborum formæ prius prolatæ, cum jam verba illa desierint esse, & totum, quem habere poterant, effectum habuerint statim atque prolata sunt.

Obj. Non potest explicari quomodo Christus sit totus sub singulis partibus specierum sensibilibus vel minimis ante illarum divisionem. Ergo sub illis non est.

Resp. 1. Nego conseq. Nam aliquid potest esse verum & certum, quamvis illud explicare non possimus. Quamvis v. g. recte expli-

explicare potest æstum maris reciprocum, vim magneticam, &c. quæ tamen sub sensus cadunt. An ideo tamen ista non sunt? igitur ut aliquid tanquam certum habeatur, licet sit de se inexplicabile & de se incredibile, sufficit quod motivo certo nitatur. Quare hic valet illud S. Augustini, Epist. ad Volusian. *Demus Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.*

Resp. 2. Circa hoc variæ sunt Theologorum sententiæ. Sed hęc præ cæteris arridet, nempe corpus Christi cum figura & ordine situali omnium suarum partium reproduci vi verborum consecrationis sub omnibus & singulis moleculis speciei panis sensibilibus.

Prob. Nam hæc reproductio est possibilis; & illa admissa, recte intelligitur Christum esse totum in tota hostia consecrata, & totum in qualibet ejus parte sensibili. Ergo debet admitti. *Prob. anteced.* Nam 1. Hæc reproductio est possibilis: non enim repugnat partes corporis organizati a Deo produci sub extensione minori & minori in infinitu cum figura & ordine situali; nec proinde etiam sic reproduci. Nulla certe in hoc ostendi potest implicantia. 2. Hac admissa reproductione, totus Christus est in tota hostia consecrata, & totus in qualibet ejus parte sensibili: quemadmodum homo replicatus in singulis aulę partibus, non solum esset totus in singulis partibus aulę, sed etiam totus in tota aula.

Porro respectu beatorum nihil est deorsum vel seorsum; quia beati nullam habent dependentiam a certo loco vel situ, nec tendunt versus centrum terrę sicut homines viatores.

ARTICULUS V.

Expediuntur reliquæ quæstiones circa corpus Christi in Eucharistia?

QUæres 1. *Utrum corpus Christi in Eucharistia agat, videat, audiat, se moveat vel moveri possit.*

Resp. 1. Christus in Eucharistia existens nullas sensationes, aut actiones, a sensibus dependentes elicere potest. Quia ejusmodi actiones certam magnam extensionem in organo requirunt. Humanitas autem Christi in Eucharistia non habet sufficientem extensionem in organo, ut aliquid corporale in se producere vel recipere possit. Unde Christus nullas exercet in Eucharistia actiones vitæ sensitivæ, respectu cujus se habet modo quodam mortuo; ita ut Christo in hoc statu recte competat illud, Apoc. 5. *Vidi .... agnum stantem tanquam occisum.*

Resp. 2. Christus in Eucharistia elicit actus independentes ab organis, ut intellectiones & volitiones. Sic ejus anima omnia cognoscit per scientiam infusam. Deum intuitive videt, & fruitive amat, &c. Nam hę actiones non indigent certa extensione in organo; & aliunde maxime conveniunt Christo in hoc statu, estque ipse ad illas proxime expeditus.

Resp. 3. Quamvis corpus Christi non possit se movere in Eucharistia defectu extensionis ad motum requisitæ, vere tamen & proprie movetur localiter ab eo, qui movet species. Nam (ut constat ex Concil. Trident. sess. 1. cap. 5. & 9.) corpus Christi in Eucharistia circumfertur in processionibus, ad infirmos defertur. Ergo movetur: nam moveri est transire de loco in locum per fluxum continuum. Præterea cum illud comedimus, vere illud movemus: nam comedere est cibum ab ore ad stomachum trajicere. Non tamen movetur corpus Christi sine speciebus: quia vi decreti divini est ab illis inseparabile in Eucharistia donec corrumpantur.

Quæres 2. *Utrum corpus Christi in Eucharistia pati possit ab agentibus corporeis?*

Resp. Neg. Quia corpus Christi in Eucharistia non est actualiter impenetrabile. Agentia autem corporea non possunt extra se agere nisi trangendo & impellendo, nec tangere & impellere possunt nisi corpora actualiter impenetrabilia.

Quæres 3. *Quandonam corpus Christi designet esse sub speciebus?*

Resp. Quando puncta quantitatis panis desinunt habere inter se eam dispositionem & conjugationem, quam haberent in pane. Nam tunc desinit esse quantitas panis: ac proinde etiam pereunt accidentia panis, ut odor, sapor, color radicalis, quantitati identificata; & sic Deus desinit ibi conservare corpus Christi, quod in quolibet puncto quantitatis panis reproductum fuerat ad constituendum cum speciebus sensibilibus panis signum sensibile refectionis spiritualis. Tunc autem Deus loco quantitatis panis quæ desiit, creat materiam novam, quę convertitur in substantiam sumentis Eucharistiam, ex qua etiam generantur vermes, quando, v. g. species corruptæ sunt in pixide.

CA-

CAPUT V.

De unitate & necessitate Eucharistiæ.

ARTICULUS II.

Utrum Eucharistia sub unica specie sit unum numero integrum ac perfectum Sacramentum?

DIco. Eucharistia sub unica specie est verum, integrum ac perfectum Sacramentum.

Prob. 1. Ex Concil. Trid. sess. 22. cap. 3. ubi ait: *Declarat, quamvis Redemptor noster in suprema illa cœna hoc Sacramentum in duabus speciebus instituerit, & Apostolis tradiderit, tamen fatendum esse etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque Sacramentum sumi.* Ergo ex Conc. sub altera tantum specie est verum Sacramentum. Verum autem Sacramentum est Sacramentum integrum ac perfectum essentialiter: nihil enim potest esse vere tale essentialiter, si careat aliqua perfectione essentiali. Sic homo verus est homo perfectus essentialiter: nec potest esse homo verus sine omni perfectione essentiali hominis.

2. Quia Eucharistia sub unica specie habet totam essentiam Sacramenti Eucharistię, in eo positam quod significat, & efficiat refectionem spiritualem animę: nam Eucharistia sub altera tantum specie significat & efficit refectionem spiritualem, & quidem perfecta ac integram. Neque enim refectio spiritualis distinguitur sicut refectio corporalis in duas partes, quarum una fit cibus, altera potus: sed cibus spiritualis & potus spiritualis sunt unum & idem, nempe Christus qui famem & sitim spiritualem explet per eandem speciem gratiam Sacramentalem, juxta illud, Matth. c. 5. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*, nempe eadem justitia.

3. Ex communi sensu fidelium, qui communicantes sub sola specie panis, credunt se sumere integrum ac perfectum Eucharistiæ Sacramentum.

Obj 1. Eucharistia instituta est a Christo velut convivium spirituale, juxta illud, Joann. c. 6. *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus, &c.* At Eucharistia sub unica specie non est convivium integrum: nam ad integrum convivium duo requiruntur, cibus scilicet, quo fames, & potus quo sitis expleatur. Ergo Eucharistia sub unica specie non est integrum Eucharistiæ Sacramentum.

Resp. Nego min. Itaque Eucharistia sub unica specie est convivium integrum animæ, quo fames & sitis spiritualis explentur. Nam fames & sitis spiritualis sunt idem, & explentur eadem gratia Sacramentali, quam species unica significat & confert. Et vero unica species seorsim sumpta continet cibus & potum animæ, nempe totum Christum, qui est auctor gratiæ, & qui, Joann. cap. 6. de se dicit: *Ego sum panis vitæ. Qui venit ad me non esuriet; & qui credit in me, non sitiet unquam.*

Inst. Solus cibus, vel solus potus non est convivium integrum, sed tantum pars convivii.

Resp. Hoc verum est de cibo & potu corporali, & de convivio corporali. At cibus spiritualis & potus spiritualis sunt seorsim integrum convivium spirituale. Nam convivium spirituale non distinguitur sicut corporale in duas partes realiter distinctas & specie diversas, quarum una sit tantum cibus, & altera potus. Ratio est, quia cibus & potus spirituales sunt una & eadem res, nempe Christus ipse, qui eadem gratia explet famem & sitim spiritualem, quæ sunt etiam unum & idem; Et vero si aliquid corporale esset simul cibus ac potus, & famem ac sitim perfecte expleret, num constitueret integrum convivium corporale? Ergo a pari, &c.

Obj. 2. Una species significat & efficit solum refectionem spiritualem, quæ respondet corporali refectioni per cibum corporalem: altera vero significat & operatur tantum refectionem spiritualem, quæ respondet corporali per potum corporalem. Ergo una species non efficit integram refectionem spiritualem. Ergo, &c.

Resp. Nego antecedens; quod supponit falsum: nam supponit duas refectiones spirituales partiales, quarum una non contineat id quod altera complectitur, ut contingit in cibo & potu corporali. Quod est falsum; nam quælibet refectio spiritualis consistit in gratia, qua integre anima reficitur; & gratia, quæ datur sub specie panis ad explendam famen, non est diversa ab ea quę datur sub specie vini ad explendam sitim; sed est eadem, cum fames & sitis spirituales eadem gratia Sacramentali expleantur.

Obj. 3. Plus significatur per utramque spe-

speciem quam per unicam. Ergo unica species non significat nec efficit integrum convivium, nec proinde integrum Sacramentum Eucharistiæ constituit.

Resp. Nego anteced. Nam Eucharistia sub unica specie significat integram refectionem spiritualem. Eucharistia enim sub specie panis spiritualem animæ refectionem significat ad modum cibi spiritualis, & sub specie vini eandem refectionem significat ad modum potus spiritualis. Ergo Eucharistia sub alterutra specie significat integram refectionem spiritualem ad modum integri convivii; nam cibus spiritualis est integrum convivium spirituale, & efficit integram refectionem spiritualem: similiter & potus spiritualis. Ergo Eucharistia sub alterutra specie integram refectionem spiritualem significat: nam integra refectio spiritualis necessario significatur per integrum convivium spirituale.

Inst. Hinc sequitur nullum esse discrimen inter Eucharistiam sub utraque specie, & Eucharistiam sub unica specie.

Resp. Nullum equidem est discrimen quantum ad significationem essentialem, & efficaciam. Nam Eucharistia sub unica specie significet & afficit integram animæ refectionem, & eandem gratiam Sacramentalem. Sed discrimen est quoad modum significandi: nam Eucharistia sub utraque specie perfectius integram animæ refectionem significat, quam sub unica specie. Eucharistia enim sub utraque specie distincte & explicite integram animæ refectionem significat & sub una tantum specie hanc integram refectionem confuse tantum & implicite significat. Sed hæc diversitas est solum accidentalis.

Obj. 4. Si una species cum corpore Christi sit integrum essentialiter Sacramentum, quæ species sunt inutiles. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam ambæ species necessariæ sunt ad perfecte repræsentandum cruentum crucis sacrificium, in quo sanguis separatus est a corpore. Præterea per utramque speciam clarius & expressius significatur effectus Sacramenti; quamvis Eucharistia sub unica specie non minorem effectum producat eo quod idem Christus sub unica specie famem & sitim expleat per eandem gratiam.

Obj. 5. Utraque species pertinet ad integritatem Sacramenti. Ergo unica species non constituit integrum Sacramentum.

Resp. Disting. anteced. Utraque species pertinet ad integritatem Sacramenti, quatenus confici non potest hoc Sacramentum nisi in utraque specie, eo quod sit simul sacrificium mortis Christi repræsentativum, cum sit, *conc. ant.* quatenus sine utraque specie non recipitur integrum Sacramentum, *neg. ant. & conseq.* Vel sic disting. utraque species pertinet ad integritatem Sacramenti in fieri & quoad confectionem, quæ est sacrificium mortis Christi repræsentativum, *conc. ant.* in facto esse, & quoad sumptionem, *neg. ant.*

Obj. 6. Si una species sit integrum Sacramentum, Sacerdos utramque speciem sumens, recipit duo Sacramenta numero distincta. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia licet quæ illæ specie seorsim sumptæ, & ad plures refectiones ordinatæ constituant duo Sacramenta numero distincta; tamen moraliter censentur unum numero Sacramentum, quando ad unum ideoque convivium ordinantur, & ipso usu per modum unius *refectionis sumuntur, ut fit a Sacerdote.*

ARTICULUS II.

Utrum Eucharistia sit unicum specie Sacramentum?

DIco. Corpus Christi sub specie panis, & sanguis Christi sub specie vini sunt Sacramenta ejusdem speciei infimæ, ita ut solo numero distinguantur, quando seorsim, nec per modum unius convivii sumuntur.

Prob. Illa sunt Sacramenta ejusdem speciei infimæ, quæ habent significationem & efficaciam unius ejusdemque gratiæ Sacramentalis. Nam Sacramenta non distinguuntur specie, nisi per significationem & efficaciam diversæ gratiæ Sacramentalis. Atqui corpus Christi sub specie panis, & sanguis Christi sub specie vini, habent eandem significationem & efficaciam: nam significant & conferunt eandem refectionem animæ integram, nempe gratiam sanctificantem & Sacramentalem, quæ in anima eosdem effectus spirituales operatur, quos producit cibus & potus materialis in corpore. Ergo sunt Sacramenta ejusdem speciei infimæ, &c.

Obj. 1. Diversa signa gratiæ constituunt diversa specie Sacramenta. At species panis & vini sunt diversa signa gratiæ: ergo constituunt diversa specie Sacramenta.

Resp. Disting. mai. Diversa signa gratiæ

Sacra-

Sacramentalis diverſæ, diverſam ſpecie ſignificationem habentia, & ad finem diverſum ordinata, conſtituunt diverſa ſpecie Sacramenta, *conc. maj.* Diverſa ſigna ejuſdem gratiæ Sacramentalis, & eandem ſubſtantialiter ſignificationem habentia, atque ad eundem finem ordinata, conſtituunt, &c. *nego maj. & diſtincta ſimiliter minore*, *nego conſeq.* Quamvis ſpecies panis differant a ſpeciebus vini, tamen ambæ ſpecies eandem ſignificationem & efficaciam habent, & ad eundem finem proximum ordinantur. Nam eandem gratiam ſignificant & producunt, atque ad refectionem ſpiritualem quæ unica eſt, ordinantur. Ubi autem eſt unius gratiæ ſignificatio & efficacia, quamvis res ſubjectæ illi ſignificationi & efficaciæ ſint phyſice diverſæ, non eſt tamen diverſum ſpecie Sacramentum.

Obj. 2. Species panis & ſpecies vini habent ſignificationem Sacramentalem diverſam. Ergo conſtituunt Sacramenta ſpecie diverſa.

Reſp. Diſting. anteced. Habent ſignificationem Sacramentalem diverſam quoad modum ſignificandi, *conc. ant.* diverſam quoad rem ſignificatam, *neg. ant.* Illa non ſunt Sacramenta ſpecie diverſa, quæ eundem effectum Sacramentalem quamvis modo ſpecifice diverſo ſignificant, ſed quæ diverſum ſpecie effectum ſignificant & producunt. Nam ſicut res aliqua non eſt Sacramentum, quia tali modo ſignificat, ſed quia effectum aliquem Sacramentalem & ſignificando producit: ita res aliqua Sacramentum ſpecie diverſum non eſt, quia modo ſpecifice diverſo ſignificat, ſed quia effectum Sacramentalem ſpecie diverſum ſignificat & producit. Quamvis autem ſpecies panis cum corpore Chriſti, & ſpecies vini cum ſanguine Chriſti diverſo modo ſignificent, prior quippe ſignificat per modum cibi ſpiritualis; & poſterior per modum potus ſpiritualis; ſunt tamen unicum ſpecie Sacramentnm: nam eundem ſpecie effectum Sacramentalem, nempe eandem ſpecifice refectionem animæ ſupernaturalem ſignificant.

Inſt. 1. Species panis ſignificat refectionem quæ fit per cibum ſpiritualem, & ſpecies vini ſignificat tantum refectionem quæ fit per potum ſpiritualem. At refectio facta per cibum ſpiritualem ſpecie diverſa eſt a refectione quæ fit per potum ſpiritualem. Ergo. *Neg. min. Prob.* Cibus corporalis aliter reficit corpus quam potus corporalis. Ergo ſimiliter cibus ſpirituali aliter reficit animam quam potus ſpiritualis. Ergo, &c.

Reſp. Nego conſ. Diſparitas eſt, quia ſubſtantia cibi corporalis ſpecifice diverſa eſt a ſubſtantia potus corporalis: ac proinde effectus cibi corporalis debet eſſe ſpecifice diverſus ab effectu potus corporalis. At in Euchariſtia ſpiritualis cibus & ſpiritualis potus ſunt una eademque res, quamvis diverſo modo ſignificata, nempe Chriſtus, qui ſub utraque ſpecie animam eodem modo, nempe per eandem ſpecie gratiam Sacramentalem reficit.

Inſt. 2. Euchariſtia ſub ſpecie panis ſignificat tantum præſentiam corporis Chriſti, & Euchariſtia ſub ſpecie vini, ſignificat tantum præſentiam ſanguinis Chriſti. Ergo ambæ ſpecies diverſam habent ſignificationem, etiam ex parte rei ſignificatæ.

Reſp. Diſting. conſeq. Habent diverſam etiam ex parte rei ſignificatæ ſignificationem ſpeculativam, *conc. conſeq.* practicam, *nego conſeq.* Euchariſtiæ ſub ſpecie panis duplex eſt ſignificatio, una ſpeculativa, qua ſignificatur præſentia corporis Chriſti, & altera practica, qua ſignificatur & efficitur in ſubjecto recte diſpoſitio ſpiritualis refectio animæ. Similiter Euchariſtiæ ſub ſpecie vini duplex eſt ſignificatio: una ſpeculativa, qua ſignificatur præſentia ſanguinis Chriſti: & altera practica, qua ſignificatur & producitur animæ refectio. Quare ambæ ſpecies habent etiam ex parte rei ſignificatæ ſignificationem diverſam, ſed ſpeculativam tantum, quæ non variat ſpeciem: nam ſola ſignificatio practica conſtituit ſpeciem, quæ proinde eadem eſt ubi eadem eſt ſignificatio practica. Igitur Euchariſtia ſub ſpecie panis non eſt Sacramentum ſpecie diverſum ab Euchariſtia ſub ſpecie vini, ſed materialiter tantum.

Dico 2. Sacramentum Euchariſtiæ eſt unum ſpecie infima. Nam Sacramentum illud eſt unum ſpecie infima, quod dividi non poteſt in alia Sacramenta ſpecie diverſa. At Sacramentum Euchariſtiæ ſic dividi non poteſt; ſiquidem (ut probatum eſt) Euchariſtia ſub ſpecie panis & Euchariſtia ſub ſpecie vini, etiam ut ſeorſim ſumibiles, ſunt Sacramenta ejuſdem ſpeciei infimæ. Ergo.

Quæres, quandonam Sacramentum Euchariſtiæ ſit unum vel multiplex numerice?

Reſp. 1. Plures ſpecies panis conſecratæ, ſeu plures hoſtiæ conſecratæ, ut ſeorſim ſumibiles, ſive ut ſumibiles diverſis mora-

moraliter sumptionibus, sunt plura numero Sacramenta. Nam ut seorsim sumibiles sint plura numero convivia, & singulæ significant ac efficiunt integram animæ refectionem.

Resp. 2. Plures species consecratæ panis & vini, quamvis sint multæ physice, constituunt tamen moraliter unum numero Sacramentum, quando ad unam refectionem ordinantur & sumuntur unica moraliter sumptione. Nam tunc sunt unum numero convivium, & significant ac efficiunt unam numero refectionem spiritualem.

ARTICULUS III.

Utrum Eucharistia sit necessaria necessitate medii ad salutem?

Nota 1. Eucharistiam necessariam esse necessitate præcepti tum divini, tum Ecclesiastici, constat ex dictis in Theologia morali. Quare agitur hic solum de necessitate medii.

Nota. 2. Illud est necessarium necessitate medii ad salutem, sine quo etiam inculpabiliter omisso salus obtineri non potest. Talis est gratia sanctificans. Illud vero necessarium est necessitate præcepti tantum, cujus quidem omissio culpabilis, nisi per pænitentiam remittatur, impedit salutem, sine quo tamen inculpabiliter omisso salus obtineri potest. Græci schismatici censent Eucharistiam esse necessariam necessitate medii.

Nota 3. Eucharistia spectari potest, vel in re, vel in voto. Eucharistia in re est realis sumptio Eucharistiæ. Eucharistia in voto est votum seu desiderium vel propositum sumendi Eucharistiam. Duplex est autem Eucharistiæ votum, nempe explicitum & implicitum. Explicitum est actus voluntatis, quo expresse ac distincte Eucharistiæ sumptionem volumus. Implicitum est actus voluntatis, quo aliquid volumus, in quo Eucharistiæ sumptio confuse continetur. Tale est propositum servandi omnia Dei præcepta, in quibus Eucharistiæ susceptio continetur.

Nota 4. Votum implicitum aliud est proprie dictum, & est actus voluntatis, quo volumus aliquid, in quo confuse continetur id, cujus votum implicitum dicimur habere. Aliud est improprie dictum, & est appetitus quidem quasi innatus vel habitualis alicujus rei: talis est appetitus, quo habitus suum actum, medium suum finem, res inchoata suam perfectionem, infans recens natus cibum suum appetere dicitur. Sive votum implicitum improprie dictum est ordinatio vel dispositio, vel capacitas habitualis. De hoc hic non agitur: nam certum est neminem baptizatum posse esse sine tali voto. Sed hic quæritur, utrum Eucharistia sit necessaria necessitate medii vel in re, vel saltem in voto proprie dicto, id est, utrum sumptio Eucharistiæ sit medium ita necessarium ad salutem, ut prima gratia vel salus obtineri non possit sine illa realiter habita vel saltem sine vicario ipsius cum speciali ac directa obligatione ad ipsam velut medium necessarium ad justificationem.

Dico 1. Eucharistiæ sumptio non est necessaria parvulis necessitate medii. Est de fide ex Conc. Trid. sess. 21. can. 4. sic definiente: *Si quis dixerit, parvulis, antequam ad annos discretionis pervenerint, necessariam esse Eucharistiæ communionem: Anathema sit.* Et c. 4. rationem reddit, nempe quia parvuli per baptismum justificantur, nec possunt ante usum rationis gratiam sanctificantem amittere, cum peccare non possint. Ac proinde parvuli, qui ante usum rationis moriuntur, per solum baptismum salvantur. Ibi sic enim ait: *Eadem sancta Synodus docet, parvulos rationis carentes nulla obligari necessitate ad Sacramentalem Eucharistiæ communionem: siquidem per Baptismi lavacrum regenerati, & Christo incorporati, adeptam jam filiorum Dei gratiam in illa ætate amittere non possunt. Neque ideo tamen damnanda est antiquitas, si eum morem in quibusdam locis aliquando servavit. Ut enim sanctissimi illi Patres sui facti probabilem causam pro illius temporis ratione habuerunt: ita certe eos nulla salutis necessitate id fecisse, sine controversia credendum est.*

Dico 2. Realis susceptio Eucharistiæ non est adultis necessaria necessitate medii.

Prob. 1. Ex Conc. Trid. sess. 5. can. 5. generaliter definiente, in baptizatis nihil esse, quod eos ab ingressu cœli remoretur, quod falsum esset, si realis communio Eucharistiæ ad salutem necessaria esset necessitate medii.

1. Ratione. Quia ad salutem obtinendam sufficit status gratiæ. At ad statum gratiæ consequendum necessaria non est realis communio Eucharistiæ: nam Eucharistia non est instituta ad dandam primam gratiam, sed illam supponit, cum sit Sacramentum vivorum.

Præterea adulti peccatores justificari possunt sive per baptismum, sive per pæni-

tentiæ Sacramentum in re vel in voto suf ceptum; & si antequam mortaliter pec cent, moriantur, salvabuntur sine Eucha ristia, quia in statu gratiæ decedent.

Dico 3. Eucharistia in voto non est etiam ad salutem necessaria necessitate medii. Ita communiter.

Prob. Nam illud solum est in voto necessa rium ad salutem necessitate medii, quod insti tutum est a Deo tanquam medium ad justifi-cationem ac peccatorum remissionem obti-nendam. At hoc non convenit Eucharistiæ: nam ipsa primam justificationem & peccato-rum remissionem supponit, ut licite & utili ter sumatur. Medium autem non supponit id, ad quod consequendum institutum est.

Solvuntur objectiones

Obj. 1. Hæc Christi verba, Joann. c. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis:* tam important necessitatem medii, quam ista de Baptismo, Joann. c. 3. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei.* Ergo Eucharistia est necessaria necessitate medii sicut Baptismus.

Resp. Nego anteced. Nam istæ & similes locutiones sunt de se indifferentes ad significandam necessitatem medii vel præcepti, idque determinari debet ex subjecta materia. Igitur si istis locutionibus agatur de re non necessaria ad justificationem, sed eam supponente, significatur solum necessitas præcepti, ut contingit Eucharistiæ, quæ non est instituta ad conferendam justificationem, seu primam gratiam, sed augmentum illius. Adde quod verus sensus Scripturę nobis innotescit per sensum Ecclesiæ, cujus est Scripturam infallibiliter interpretari.

Inst. 1. Hęc verba (*nisi manducaveritis, &c.*) tam infantes comprehendunt, quam ista, *nisi quia renatus fuerit, &c.* Ergo tam important necessitatem medii: nam quidquid est necessarium respectu infantium, non est illis necessarium necessitate præcepti, cum sint illius servandi incapaces, sed necessitate medii.

Resp. Nego anteced. 1. Quia hæc utraque verba intelligi debent pro subiecta materia. At Eucharistiæ manducatio, quæ priorum verborum materia est, non tam late patet, nec tam necessaria est quam spiritualis regeneratio, quæ est posteriorum materia. 2. Quia verba illa (*nisi quis renatus fuerit, &c.*) exprimentia necessitatem Baptismi, non diriguntur ad certas aliquas personas, nec per illa actus aliquis præcipitur, sed absolute pertinent ad omnes homines sine ulla exceptione. At ista (*nisi manducaveritis &c.*) quibus exprimitur necessitas manducationis Eucharistiæ, certum actum præcipiunt, & ad audientes ac intelligentes diriguntur. Unde ad eos solos spectant, qui possunt audire ac intelligere, & actum præceptum humano modo præstare: quales non sunt parvuli, utpote usu rationis destituti, ad quos proinde necessitas Eucharistiæ propriæ sumptæ non spectat.

Inst. 2. Patres verba illa (*nisi manducaveritis, &c.*) extendunt ad parvulos, & ideo docent manducationem corporis Christi necessariam esse parvulis ad salutem. Nam Innocentius I. Epist. ad Patres Concil. Melevitani ait: *illud vero quod eos (Pelagianos) vestra fraternitas asserit prædicare parvulos æterna vitæ premiis sine baptismatis gratia posse donari, perfatuum est: nisi enim manducaverint carnem filii hominis, & biberint sanguinem ejus, non habebunt vitam in semetipsis.* Quem locum referens S. Augustinus, lib. 1. contra Julianum, c. 4. sic loquitur: *Sancto Innocentio vide quid respondeas .... qui parvulos definivit, nisi manducaverint carnem filii hominis, vitam prorsus habere non posse.* Et idem S. Augustinus, lib. 1. de peccatorum meritis & remiss. c. 20. Illud Christi (*nisi manducaveritis, &c.*) asserit & probat pertinere ad parvulos: & lib. 1. contra duas Epistolas Pelagianorum, cap. 22. de parvulis loquens, ait: *Nec illud cogitatis, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi, dicente ipso: nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum, non habebitis vitam in vobis.* Ergo.

Resp. Disting. anteced. Patres docent parvulis necessariam esse corporis Christi manducationem mysticam & improprie dictam, *conc. ant.* oralem & proprie dictam, *nego ant. & conseq.* cum Patres illi extendunt ad parvulos hæc Christi verba (*nisi manducaveritis, &c.*) tunc illa verba non in sensu litterali sed mystico exponunt; & per manducationem Eucharistiæ intelligunt mysticam quandam manducationem Christi, in eo positam, quod quis per gratiam Baptismi incorporetur Christo, vivum ejus membrum effectus, ejus spiritu & gratia vivificetur, ejusque corpori mystico nempe Ec-

pe Ecclesiæ societur. Quod constat 1. quia S. August. expresse docet Baptismum parvulis ante usum rationis morientibus sufficere ad salutem, ac proinde non ipsis necessariam esse realem Eucharistię manducationem, sed solum illam, qua per Baptismum fiunt membra Christi & Ecclesiæ, sic enim, l. 1. de peccatorum meritis & remiss. c. 19. ait: *Si percepto Baptismate de hac vita emigraverit* (parvulus,) *soluto reatu, cui originaliter erat obnoxius, perficietur in illo lumine veritatis, quod incommutabiliter manens, in æternum justificatos præsentia creatoris illuminat*. Idem docet pluribus aliis locis. 2. Quia præter oralem & proprie dictam Eucharistiæ manducationem, & aliam mysticam & metaphoricam modo explicato admittit; ut, tract. 26. in Joan. ubi hæc verba *qui manducat meam carnem, & habit meum sanguinem*) exponens, sic loquitur: *Hunc itaque cibum & potum societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum, quod est Sancta Ecclesia in prædicatis & vocatis, & justificatis, &c.* Et infra: *Hoc est ergo manducare illam escam, & illum bibere potum, in Christo manere, & illum manentem in se habere. Ac per hoc qui non manet in Christo, & in quo non manet Christus, procul dubio nec manducat spiritualiter carnem ejus, nec bibit ejus sanguinem, licet carnaliter & visibiliter premat dentibus Sacramentum corporis & sanguinis Christi.*

Eadem autem fuit Innocentii sententia, quæ Augustini, qui suam Innocentii auctoritate confirmat.

Itaque Innocentius & Augustinus cum dicunt parvulos salvari non posse sine sumptione corporis & sanguinis Christi, volunt solum parvulos salvari non posse, nisi per Baptismum incorporati fuerint Christo, ejus membra effecti, ejus spiritu & gratia vivificati, & corpori ejus mystico nempe Ecclesiæ incorporati, & sic mystice corpus Christi manducaverint, ejusque sanguinem biberint.

Ratio autem quæ illos impulit ad explicanda in sensu mystico non literali respectu infantium hæc Christi verba (*nisi manducaveritis, &c.*) hæc fuit, ut probarent Pelagianis parvulos sine Baptismo salvari non posse. Nam cum Pelagianos urgerent verbis istis Christi, *nisi quis renatus fuerit, &c.* respondebant Pelegrini non baptizatos excludi a regno Dei, non vero a vita æterna. Ut hanc responsionem refellerent S. Augustinus & alii Catholici, adhibuerunt, hæc alia verba Christi *Nisi manducaveritis carnem filii hominis &c. non habebitis vitam in vobis*: sic argumentando. Qui non est particeps corporis & sanguinis Christi mystice, & quantum ad unionem cum Christo spiritualem, unitatem Ecclesiæ, aliosque effectus, quos significat Sacramentum corporis & sanguinis Christi, non potest habere vitam æternam. At nemo sine Baptismo est hoc modo particeps corporis & sanguinis Christi. Ergo nemo sine Baptismo habere potest vitam æternam.

Inst. 3. S. Augustinus, l. 1. de peccatorum merit. & remiss. c. 20. dicit hæc verba (*nisi manducaveritis, &c.*) tam pertinere ad parvulos, quam ista, *nisi quis renatus fuerit, &c*

Resp. Vult quidem utramque sententiam Christi ad parvulos pertinere, sed in diverso sensu; nempe vult priora verba ad eos pertinere in sensu tantum mystico a nobis explicato, posteriora vero in sensu literali. Quare non nobis adversatur, qui negamus tantum priora verba ad parvulos pertinere in sensu litterali.

Obj. 3. Aliqui Patres dicunt neminem salvari posse sine communione Eucharistiæ.

Resp. Loquuntur vel de necessitate præcepti respectu adultorum, qui si Eucharistiam culpabiliter omittant, hoc ipso salute excidunt; vel de manducatione mystica, de qua S. Augustinus loquitur.

Obj. 4. Nemo per Baptismum aut Pœnitentiam justificari potest sine voto suscipiendi Eucharistiam suo tempore: *Hoc Sacramentum ex se ipso virtutem habet gratiam conferendi; nec aliquis habet gratiam ante susceptionem hujus Sacramenti, vel nisi ex aliquo voto ipsius, vel per se ipsum, ut adulti, vel voto Ecclesiæ, sicut parvuli*, ait S. Thomas, q. 79. a. 1. ad 1. Ergo Eucharistia est medium necessarium ad salutem.

Resp. Disting. antec. Nemo scilicet adultus justificari potest sine voto recipiendi Eucharistiam late dicto, quod includitur in proposito servandi omnia mandata, *conc. ant.* sine voto stricte dicto, quale requiritur ad justificationem ante susceptionem Baptismi vel Sacramenti Pœnitentiæ, *nego ant. & conf.* Ibi autem Sanctus Thomas loquitur de Eucharistiæ voto late sumpto, quod commune est rebus omnibus necessariis tantum necessitate præcepti, & consistit solum in proposito servandi omnia præcepta.

Dixi, *adultus*, nam parvuli voti omnis incapaces sunt, & tamen per Baptismum justificantur.

Inst. 1. S. Thomas, 3. p. q. 73. a. 3. docet parvulos sine voto Eucharistiæ salvari non posse.

Resp. Loquitur solum de voto improprie sumpto, consistente in intentione Ecclesiæ parvulos per baptismum efficientis idoneos ad Eucharistiam suo tempore recipiendam. Unde solum vult parvulos salvari non posse sine Baptismo, quem illis Ecclesia confert ex intentione, ut Eucharistiam suo tempore suscipere possint. Quæ tamen intentio necessaria non est ad Baptismi valorem.

Inst. 2. S. Thomas, 3. p. q. 80. a. 11. ad 2. dicit Eucharistiam & Baptismum esse æqualis necessitatis respectu adultorum.

Resp. Nego. Sed solum dicit utrunque Sacramentum adultis necessarium esse ad salutem, non vero æqualiter aut eodem modo necessarium esse quantum ad Eucharistiæ sumptionem oralem & proprie dictam, sic enim ait: *Quantum vero ad adultos, utrumque est necessitatis.* Itaque S. Doctor. solum vult Eucharistiam & Baptismum adultis necessaria esse ad salutem, sed cum hoc discrimine, quod Eucharistiæ communio proprie dicta sit necessaria necessitate præcepti, Baptismus vero necessarius sit necessitate tum præcepti, tum medii.

Inst. 3. S. Thomas eodem articulo in corpore docet Eucharistiæ manducationem esse necessariam necessitate medii.

Resp. Tunc intelligit Eucharistiæ manducationem mysticam, consistentem in eo, quod quis incorporetur Christo per gratiam sanctificantem, & ejus vivum membrum fiat.

Obj. 5. Adultus justificari non potest sine proposito servandi omnia præcepta, ideoque recipiendi Eucharistiam. Ergo Eucharistia saltem in voto necessaria est necessitate medii ad justificationem, proindeque ad salutem.

Resp. Nego conseq. Nam illud solum dicitur necessarium ad salutem necessitate medii saltem in voto proprie dicto, quod est medium ita necessarium ad salutem, ut dum haberi non potest in re seu secundum se, justificatio obtineri nequeat sine alio tamquam ejus vicario cum speciali ac directa obligatione ad ipsum velut ad medium necessarium adhibendum contra eadem peccata per vicarium ejus remissa: cujusmodi sunt solum Sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ.

Obj. 6. Eucharistiæ communio est absolute necessaria adultis ad perseverandum in gratia. Ergo est necessaria necessitate medii.

Resp. Neg. antec. Quia 1. ita communiter Doctores. 2. Quia Eucharistia non est unicum medium vitandi peccata mortalia: nam præter Eucharistiam sunt alia media, ut oratio, actus virtutum, jejunium, eleemosynæ, &c. quibus obtineri possunt auxilia absolute sufficientia ad vitanda omnia mortalia. 3. Quia alioqui salus esset impossibilis adulto, qui sine sua culpa Eucharistiam recipere non posset, ut facile contingere potest Fidelibus a Turcis captis, vel justa de causa inter barbaras nationes degentibus.

Inst. 1. Eucharistia est cibus animæ. Sed anima non potest absolute sine suo cibo conservare vitam suam spiritualem, sicut corpus suum sine suo cibo corporali. Ergo:

Resp. Disting. maj. Eucharistia est cibus animæ nostræ non unicus, *conc. maj.* unicus, *nego maj.* Nam oratio & actus virtutum sunt etiam cibus spiritualis, quo vita animæ conservatur.

Inst. 2. Conc. Florentinum comparat Eucharistiam respectu animæ cum cibo & potu materiali, respectu vitæ corporalis. Ergo Eucharistia tam est necessaria ad conservandam vitam animæ, quam cibus materialis, &c.

Resp. Disting. anteced. Comparat quoad effectus, *conc. antec.* Nam dicit Eucharistiam operari in anima eos effectus, quos in corpore producit cibus & potus materialis. Comparat quoad necessitatem, *nego antec. & conseq.*

Porro Concil. Trident. dicit quidem Eucharistiam esse antidotum, quo a peccatis mortalibus præservamur; sed non dicit esse unicum antidotum.

Observa. Tamen etiam secluso omni precepto positivo, Eucharistiæ communio non solum utilis, sed etiam necessaria est ad facilius & certius perseverandum in gratia: ita ut sine illa non nisi difficillime omnia mortalia vitari possint.

Prob. Quia Eucharistia non solum est efficacissima, sed etiam a Deo singulariter instituta ut medium præcipuum & ordinarium ad vitam animæ conservandam, & ad vitanda peccata mortalia & venialia, ut constat ex Conc. Trident. sess. 13. cap. 2. ubi

ubi ait: *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur & confortentur viventes; &c.... & tamquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur*. Quare qui hoc medium negligunt, merito privantur specialibus gratiæ auxiliis, sine quibus non possunt nisi difficillime omnia mortalia vitari; Adultis tamen, qui inculpabiliter illam omittunt, moraliter sufficiunt alia media, ut oratio, jejunium, & actus virtutum cum Eucharistiæ voto, nempe desiderio ac proposito sumendi Eucharistiam.

ARTICULUS IV.

Utrum communio Eucharistiæ sub utraque specie sit necessaria jure divino?

Nota. Certum est communionem sub utraque specie a Christo præceptam esse Sacerdoti sacrificanti. Certum est etiam communionem sub specie vini non esse a Christo prohibitam laicis: nam communio sub utraque specie sæpe, imo communiter in publicis cætibus data fuit laicis in Ecclesia Latina usque ad duodecimum sæculum, a quo tempore usus solius speciei panis sensim invaluit. Sed anno circiter 1412. Petrus Dresdensis & Jacobus Misnensis docuerunt Pragæ in Bohemia Eucharistiæ sumptionem sub utraque specie esse jure divino etiam laicis necessariam. Unde eorum discipuli dicti sunt Calixtini. Hunc errorem secuti sunt Joannes Hus, Hussitæ, & postea Lutherani & Calvinistæ.

§. I.

Dico 1. Communio sub utraque specie necessaria non est ex præcepto divino Fidelibus non sacrificantibus. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Joann. c. 6. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum... qui manducat hunc panem, vivet in æternum*. Ubi Christus vitam æternam promittit sumentibus Eucharistiam sub sola specie panis. Ergo Christus non præcepit omnibus sumptionem Eucharistiæ sub utraque specie: nam si præcepisset, communicantes sub unica specie peccarent, graviter violando præceptum divinum in re gravi, ideoque damnationem æternam mererentur: & consequenter Christus eis falso vitam æternam promisisset. Act. c. 2. *Erant autem perseverantes in doctrina Apostolorū & communicatione fractionis panis, & orationibus*. Ubi communio exprimitur solum sub specie panis, eo quod, si non ordinarie saltem sæpe Fideles laici sub hac unica specie communicabant.

Prob. 2. Ex Traditione, quæ nobis innotescit per usum veteris Ecclesiæ; quæ cum vera Christi Ecclesia fuerit etiam juxta adversarios, nihil egit contra præceptum Christi. In veteri autem Ecclesia sæpe Fideles sub sola specie panis communicabant. Nam.

I. Primis Ecclesiæ sæculis sæviente persecutione, solebat post sacrificium fidelibus tradi Eucharistia domum deferenda, ut illam opportuno tempore sumerent, & maxime ut se ad mortem pro fide constanter subeundam corroborarent; ut constat ex Tertulliano, Cypriano, Clemente Alexandrino, & aliis apud Bellarminum. Eucharistia autem domum deferenda tradebatur tantum sub specie panis. Sola enim species panis Fidelibus in manus tradebatur: species vero vini solum dabatur ex calice bibenda, ut constat ex S. Cyrillo Hierosolymitano, Catechesi 5. Nec in domibus laicorum erant calices seu vasa, quibus contineri posset sanguis Christi, ut patet ex Apologia 2. S. Athanasii. Neque id conveniebat.

II. Eucharistia sub sola specie panis asservabatur, ut constat ex Cypriano, Ambrosio, & aliis Patribus, qui de hac asservatione loquentes solius panis speciem meminerunt.

III. Ægroti plerumque sub sola specie panis communicabant, ut patet ex Epist. Dionysii Alexandrini apud Eusebium, l. 6. Hist. c. 44. ex vita S. Ambrosii, in qua Paulinus Diaconus narrat sanctum illum animam agentem, ab Honorato Vercellensi Episcopo accepisse corpus Domini, *quo accepto, ubi glutivit, emisit spiritum*. Et ex vita S. Basilii, in qua Amphilochius scribit S. Basilium ad missæ ministerium stetisse in templo, panem consecratum sumpsisse cum clericis, & postea in lecto recumbentem reddidisse Domino spiritum.

IV. Manichæi ut laterent, panem Eucharisticum cum Catholicis sumebant, nunquam calicem, ut constat ex S. Leone, serm. 4. de Quadragesima. At si Ecclesia sensit utriusque speciei sumptionem Fidelibus omnibus a Christo præceptam esse, Manichæi solam panis speciem sumendo, latere non potuissent, sed sese prodidissent, abstinendo a specie vini.

V. In Ecclesia Latina prioribus sæculis, sicut nunc etiam fit, feria sexta majoris Hebdomadæ Sacerdos communicabat sub sola specie panis, sumendo scilicet hostiam pridie consecratam, ut constat ex Innocentio I. Ep. I. c. 4. & ex antiquis ritualibus. Item olim in Ecclesia Græca communio sub sola specie panis fiebat per totam quadragesimam, exceptis die Dominico & Sabbato, ut constat ex Græcorum Euchologiis simpliciter præscribentibus asservandam esse speciem panis pro aliis diebus, in quibus erat tantum Missa Præsanctificatorum.

Vide plura apud Bellarminum.

Prob. 3. Ex Conciliis: Constantiense. sess. 13. sic ait: *Sicut hæc consuetudo ad vitandum aliqua pericula & scandala, est rationabiliter introducta, quod licet in primitiva Ecclesia hujusmodi Sacramentum reciperetur a Fidelibus sub utraque specie, postea a conficientibus sub utraque, & a laicis tantummodo sub specie panis suscipiatur; cum firmissime credendum sit, & nullatenus dubitandum, integrum Christi corpus & sanguinem tam sub specie panis quam sub specie vini veraciter contineri. Unde cum hujusmodi consuetudo ab Ecclesia & sanctis Patribus rationabiliter introducta & diutissime observata sit, habenda est pro lege, quam non licet reprobare, aut sine Ecclesiæ auctoritate pro libitu mutare.* Trid. sess. 21. can. 1. *Si quis dixerit ex Dei præcepto, vel necessitate salutis, omnes & singulos Christi Fideles utramque speciem sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti sumere debere; anathema sit.* Et can. 2. *Si quis dixerit, sanctam Ecclesiam Catholicam non justis causis & rationibus adductam fuisse, ut laicos atque etiam clericos non conficientes, sub panis tantummodo specie communicaret; aut in eo errasse; anathema sit.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud Christi, Joann. cap. 6. *Nisi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Resp. Christus his verbis præcipit tantum sumptionem corporis & sanguinis sui. Corpus autem & sanguis Christi vere sumuntur sub unica specie, perinde ac sub utraque, cum Christus totus sit sub qualibet specie. Quare totum præceptum impletur sumendo Eucharistiam sub unica specie.

Obj. 2. Illud Christi, Cor. c. 11. *Hoc facite in meam commemorationem.*

Resp. Verba illa absolute ponuntur tantum post consecrationem panis. Post calicis vero consecrationem ponuntur cum conditione, nam dicitur: *Hoc facite, quotiescumque bibetis, in meam commemorationem.* Quod discrimen satis ostendit calicis sumptionem non omnibus præceptam esse. Quamvis igitur ista verba (*hoc facite*) ad laicos, & ad Sacerdotes conficientes Eucharistiam pertinerent, non tamen ad eos omnes eodem modo spectant. Nam Sacerdotibus præcipitur, ut aliquando Eucharistiam conficiant, & quoties conficiunt, sub utraque specie communicent: Laicis vero præcipitur tantum ut aliquando commuicent sive sub una specie, sive sub utraque, quemmodum Christus reliquit Ecclesiæ determinandum.

Obj. 3. Eod. cap. dicitur: *Probet autem se ipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.*

Resp. His verbis præcipitur, non sumptio calicis, sed dispositio requisita ad Eucharistiam utiliter ac digne sumenda.

Obj. 4. Illud, Matth. cap. 26. *Bibite ex hoc omnes.*

Resp. Hoc dictum est solis Apostolis præsentibus, ut patet 1. ex contextu; sic enim ibi legitur: *Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: bibite ex hoc omnes.* Ergo Christus illis solis dixit, *bibite ex hoc omnes*, quibus dedit calicem, nempe solis Apostolis, 2. Ex his Marci, c. 14. his verbis: *& biberunt ex eo omnes*: ubi to *omnes* manifeste significat tantum eos, qui cum Christo in ultima cœna discumbebant.

Inst. Christus præcepit, ut Apostoli acciperent Eucharistiam sub utraque specie. Ergo idem etiam præcepit Fidelibus omnibus.

Resp. Nego conseq. Nam hoc Christi præceptum erat speciale, & Apostolos solos spectabat. Quamvis enim tunc non consecrassent, Christus tamen convenienter voluit, ut omnes Eucharistiam sub utraque specie sumerent, quia 1. tunc fiebat bujus Sacramenti institutio. 2. tunc primum Apostoli Sacerdotes ordinabantur: unde conveniebat, ut tunc acciperent, quod postmodum celebrando accepturi erant. 3. Discumbebant in eadem cœna cum Christo, qui utramque speciem acceperat.

Obj. 5. Patres docent sanguinem Christi bibendum esse.

Resp.

Resp. Tam sumitur sanguis sub specie panis quam sub specie vini, cum sub qualibet specie corpus & sanguis Christi, & ipse Christus totus contineatur. Porro Patres cum utuntur verbo bibendi, non faciunt vim in modo sumendi, sed in ipsa sumptione.

Ob. 6. In veteri Ecclesia laici sub utraque specie communicabant, ut constat ex multis Patribus.

Resp. In veteri Ecclesia Laicis ministrabatur quidem Eucharistia sub utraque specie, sed non semper, ita ut sub unica etiam specie sæpe daretur, ut infirmis, & quando privatis in domos suas deferenda tradebatur. Crescente autem magis ac magis Christianorum numero, sensim desiit usus sub utraque specie ob difficultates & pericula. Quemadmodum igitur recte & prudenter, etiam juxta adversarios, nunc retinetur modus administrandi Baptismum per infusionem, postquam hæc ubique inducta est, quamvis per duodecim sæcula administratus sit per immersionem, sed quæ propter difficultates & incommoda paulatim in desuetudinem abiit: sic usus ministrandi Eucharistiam sub sola specie panis recte ab universa Ecclesia retinetur ob difficultates, & incommoda majora, quæ in usu calicis reperiuntur, quamvis calix per duodecim sæcula in usu fuerit.

Obj. 7. Gelasius Papa, can. *comperimus*, de consecrat. dist. 2. ait: *Comperimus, quod quidam sumpta tantummodo corporis sacri portione, a calice sacri cruoris abstineant; qui procul dubio, quoniam nescio qua superstitione docentur obstringi, aut integra Sacramenta percipiant, aut ab integris arceantr: quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.*

Resp. Vel Gelasius (ut docet glossa) loquitur de solis Sacerdotibus sacrificantibus, qui jure divino tenentur utramque speciem sumere; Vel si comprehendat Laicos, loquitur de his, qui ex errore Manichæorum a calice semper abstinebant: quales erant ipsi Manichæi, & Priscillianistæ, qui ideo a specie vini abstinebant, quia putabant vinum esse creaturam de se malam & a Diabolo factam, & Christum non habuisse verum sanguinem. Hinc recte jubentur aut integra Sacramenta & sub utraque specie sumere in signum abjectæ superstitionis & hæresis, aut ab iis omnino abstinere. Hinc etiam recte dicuntur tantum Sacramentum grandi sacrilegio dividere, in quantum sua hæretica opinione Christum dividebant, & Eucharistiam ipsam, in qua sanguinem contineri non credebant.

Ob. 8. Calix est de substantia & necessitate Sacramenti: ergo jure divino sumi debet.

Resp. Dist. ant. Est de necessitate Sacramenti quoad confectionem, & quatenus Sacramentum hoc ex institutione Christi est sacrificium perfecte repræsentativum passionis & mortis ejus, *conc. ant.* Est de necessitate Sacramenti jam confecti & distribuendi, *nego ant.* Nam Sacramentum confectum, ejusque distributio supponit sacrificium jam perfectum; & quælibet species, ut pote totum Christum continens, est integrum Sacramentum, ut supra probatum est.

Ob. 9. Eucharistia instituta est ad modum convivii spiritualis sumendi a Fidelibus omnibus. Sed convivium spirituale requirit cibum & potum spiritualem. Ergo.

Resp. Unaquæque species seorsim ab alia est integrum convivium spirituale, & continet cibum, & potum spiritualem, nempe totum Christum. Nam cibus & potus spiritualis sunt una eademque res, nempe Christus reficiens animam, qui sub unica specie totus continetur.

Ob. 10. Omnes communicantes debent annuntiare & commemorare mortem Christi, juxta illud, 1. Cor. c. 11. *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabitis, donec veniat.*

Resp. Laici communicantes debent annunciare mortem Domini, non eodem modo, sed diverso quo Sacerdos sacrificans annuntiat. Nam Sacerdos Eucharistiam conficiens sub utraque specie, annuntiat Christi mortem per repræsentationem perfectam, quatenus vi verborum corpus sub specie panis seorsim a sanguine, & vicissim sanguinem sub specie vini seorsim a corpore ponit: & sic vi verborum in signis sensibilibus separat corpus a sanguine, quamvis utrumque per concomitantiam sub qualibet specie seorsim ab alia contineatur. Communicantes autem sub unica specie annuntiant mortem Christi non solum per recordationem quatenus hujus sacrificii participes facti gratias agere debent de Christi morte in eo repræsentata, sed etiam per repræsentationem minus perfectam, quatenus Christi corpus sine ejus sanguine repræsentatum & vi verborum in sacrificio separatum sumunt.

Dices. Saltem communicantes sub utraque specie expressius repræsentant mortem Christi. Ergo.

Resp. Nego conseq. Nam laici non tenentur mortem Christi tam perfecte & expresse repræsentare seu annuntiare, quam Sacerdos conficiens & sacrificans.

Obj. 11. Christus instituit Sacramentum Eucharistiæ sub utraque specie, & illud sub utraque specie Fidelibus omnibus reliquit. Ergo Ecclesia non potest illos privare una specie.

Resp. Christus hoc quidem Sacramentum Fidelibus sub utraque specie reliquit, sed sumendum vel sub utraque vel sub unica specie secundum ordinationem Ecclesiæ. Nam ex Conc. Trid. sess. 21. cap. 2. hanc potestatem Christus Ecclesiæ didit; *ut in Sacramentorum dispensatione, salva illorum substantia, ea statueret vel mutaret, quæ suscipientium utilitati, seu ipsorum Sacramentorum venerationi, pro rerum, temporum, & locorum varietate magis expedire judicaret.* Ecclesia autem nullam Fidelibus injuriam fecit, subtrahendo laicis speciem vini, cum sub specie panis totus Christus contineatur, & tantum gratiæ conferatur quantum sub utra que specie.

§. III.

Dico 2. Ecclesia justas ob causas Fidelibus non sacrificantibus usum calicis negat, & consuetudinem sub sola specie panis communicandi approbavit, eamque pro lege habendam decrevit.

Prob. Illas causas exponendo, nimirum.

I. Ob periculum moralem effundendi guttas sanguinis. Neque enim moraliter loquendo fieri potest, ut Christi sanguis tantis populorum turbis ministretur, quando ad communionem Paschatis tempore accedunt, quin sæpius effundatur, præsertim cum inter communicantes multi sint senes, debiles, rustici, qui ad bibendum de alterius manu vix accommodare se norunt. Igitur ad vitandum irreverentiam & profanationes tanti Sacramenti, quæ nunc in tanta Fidelium multitudinem vix vitari possent, si Eucharistia sub specie vini daretur, merito Ecclesia communionem sub sola specie panis laicis permittit.

II. Ob periculum corruptionis specierum, si vini species asservaretur pro communione laicorum.

III. Ut haberetur uniformitas communionis respectu omnium, quæ nunc haberi vix potest cum usu calicis ob penuriam ac rationem vini in plurimis regionibus; ubi etiam aliunde asportatum, brevi tempore acescit & corrumpitur.

Præterea non pauci sunt abstemii, & plurimi ex eodem vase aut eodem calamo cum aliis bibere non possent ob horrorem, & metum ne contagiosum morbum, aut fœtidum halitum, aut sordes ab aliis contraherent.

IV. Denique ut aboleretur hæresis asserentium utriusque speciei sumptionem jure divino necessariam esse.

Obj. Si istæ causæ valerent, prisca Ecclesia debuisset a primis sæculis usum calicis laicis prohibere.

Resp. Nego, Nam variæ rationes ex allatis locum non habuere: tum quia non erat tanta Fidelium multitudo, nec adhuc exorta fuerat prædicta hæresis: tum quia successu temporis varia acciderunt, quæ ostenderunt jam non expedire laicorum communionem sub specie vini.

Observa. Præceptum Ecclesiasticum communicandi sub sola specie *panis Græcos* non spectat nec obligat: *unde etiam Romæ* utramque speciem in Ecclesiis sui ritus sumunt. In Ecclesia vero latina ne viaticum quidem dare licet sub specie vini, etiamsi æger illud sub specie panis sumere non possit, ob contrariam praxim Ecclesiæ vim legis habentem. Potest tamen contingere casus, in quo sumptio speciei vini licita sit apud latinos, ut si post calicis consecrationem, irruentibus infidelibus Sacerdos aufugiat, aut deficiat: tunc enim Sacerdos non sacrificans, vel clericus in ejus defectum, vel utroque deficiente quivis laicus in statu gratiæ existens potest & debet calicem sumere ad impediendam profanationem.

CAPUT VI.

De effectibus Eucharistiæ.

ARTICULUS I.

Utrum Eucharistia conferat primam gratiam?

Nota. Lutherus & Calvinus, qui putarunt Sacramenta instituta esse solum ad excitandam fidem, qua homo justificatur, quique augmentum gratiæ & gloriæ non agnoscunt, consequenter docuerunt Sacramentum Eucharistiæ per se & primario

rio

tio conferre remissionem peccatorum, excitando fidem. Unde negant statum gratię requiri ad communionem Eucharistiæ. Quinimo Lutherus in concione de digna præparatione ad Eucharistia sic ait: *Optima dispositio est, non nisi ea, qua pessime es dispositus: & e contrario tunc pessime es dispositus quando optime es dispositus.* Digna sane hoc monstro sententia. Calvinus vero, lib. 4. instit. c. 16. §. 42. dicit Eucharistia non prodesse justis.

Dico I. Eucharistia non confert per se & primario primam gratiam ac remissionem peccatorum. Est de fide.

Prob. I. Ex Scriptura. Nam, Joann. c. 6. Eucharistia dicitur instituta ut cibus & potus spiritualis: *Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus.* Cibus autem vitam supponit, non dat; sed eam sustentat, conservat, & auget. Et ibidem cum effectus Eucharistiæ recensentur, non dicitur dare vitam & remissionem peccatorum, sed conservare, & augere vitam animæ, illamque a morte præservare, ut patet ex his Christi verbis, *Vivet in æternum, habet vitam æternam, in me manet, & ego in illo, vivet propter me.* Item ex Apostolo, I. Cor. cap. II. requiritur status gratiæ ad Eucharistiæ sumptionem: *Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat*: Et qui manducat indigne, hoc est in statu peccati mortalis, damnationis æternæ reus est, juxta illud: *Qui manducat & bibit indigne, judicium sibi manducat & bibit.* A fortiori non recipit remissionem peccatorum.

2. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres, qui unanimi consensu apud Bellarminum & alios docent ad communionem Eucharistiæ requiri statum gratiæ & liberationem a peccato mortali: ac proinde remissionem peccatorum mortalium non esse primarium effectum Eucharistiæ, nam repugnat Eucharistiam per se & primario conferre id quod necessario præsupponit. Pro omnibus sufficiant Sanctus Ambrosius. lib. 6. in Evang. Lucæ, in cap. 9. ubi sic ait: *Nemo cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus. E illi qui vocantur ad cœnam, prius vocando sanantur..... ubique igitur mysterii ordo servatur, ut prius per remissionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, post alimonia mensæ cœlestis exuberet.* Et Sanctus Augustinus, tractat. 26. in Joann. *Quam multi de altera accipiunt, & accipiendo moriuntur.... videte ergo fratres, panem cœlestem spiritualiter manducate, innocentiam ad altare apportate.*

3. Ex Conciliis, Florentino, in decreto pro Armenis: & præsertim Tridentino, quod sess. 13. can. 5. ait: *Si quis dixerit, vel præcipuum fructum sanctissimæ Eucharistiæ esse remissionem peccatorum, vel ex ea non alios effectus provenire; anathema sit.*

4. Ratione. Quia Eucharistia, cum sit Sacramentum specie diversum a Sacramentis Baptismi & Pœnitentiæ, habere debet effectum primarium diversum ab effectu primario illorum Sacramentorum, qui est remissio peccatorum mortalium. Nam Baptismus per se & primario operatur remissionem peccati originalis, & personalium, ei adjunctorum: Pœnitentia vero remissionem omnium mortalium post Baptismum admissorum.

Obj. I. Illud, Matth. c. 26. *Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.*

Resp. Ibi agitur de effusione sanguinis Christi, quæ facienda erat in cruce: non vero de effusione sanguinis, quæ fiat in Eucharistia, ut patet ex futuro *effundetur*.

Obj. 2. Ecclesia sic orat in missa: *Hæc nos communio purget a crimine, sit ablutio scelerum.* Item aliqui Patres dicunt nos Eucharistia mundari & lavari.

Resp. Hæc intelligi debent de Eucharistia ut est sacrificium; nam ut talis vim habet impetrandi remissionem peccatorum mortalium: non vero ut est Sacramentum. Verba autem mundari, ablui, & similia, intelligi possunt de Eucharistia, ut est Sacramentum, sed vel respectu venialium, aut pravorum affectuum, & reliquiarum peccatorum, jam remissorum, vel respectu mortalium futurorum quoad præservationem. Nam Eucharistiæ sumptio valet ad remittenda venialia, ad tollendos pravos habitus, ad expellendas ac sanandas infirmitates a peccatis mortalibus relictas, atque etiam ad præservandum a peccatis mortalibus.

Obj. 3. Conc. Florent. dicit hominem per Eucharistiam incorporari Christo.

Resp. Loquitur de hominis cum Christo incorporatione, quæ fit per augmentum gratiæ, non vero per primam gratiam seu justificationem, ut patet ex his quæ subjicit decreti verbis: *Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & membris ejus unitur, consequens est, quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur.*

Obj. 4.

Obj. 4. Eucharistia ex sua institutione continet Christum, qui peccata mortalia remittere potest. Ergo Eucharistia ex sua institutione habet vim remittendi mortalia.

Resp. Nego conseq. Quia Eucharistia Christum continet non sub quacunque ratione, sed solum sub ratione cibi & potus spiritualis, qui vitam supponit in eo cui datur.

Obj. 5. Idem potest esse simul cibus & pharmacum. Ergo licet Eucharistia sit cibus, potest tamen esse pharmacum, quod sanet a peccatis mortalibus.

Resp. Nego conseq. Nam Eucharistia est quidem etiam pharmacum, non quod a peccatis mortalibus sanet, sed quia præservat a mortalibus, venialia peccata, & infirmitates a mortalibus jam remissis relictas curat.

Dico 2. Controversia est Doctorum Catholicorum inter se, utrum Eucharistia per accidens & secundario conferat primam gratiam, & remittat mortalia in aliquo casu, nempe cum quis bona fide sed falso putans se esse in statu gratiæ, devote ac reverenter Eucharistiam sumit sine affectu ad peccatum mortale.

Affirmat S. Thomas 3. p. q. 79. art. 3. ubi ait: *Potest tamen hoc Sacramentum* (Eucharistiæ) *operari remissionem peccati* (mortalis) *dupliciter: uno modo, non perceptum actu, sed voto, sicut cum quis primo justificatur a peccato. Alio modo, etiam perceptum ab eo, qui est in peccato mortali, cujus conscientiam & affectum non habet. Forte enim primo non fuit sufficienter contritus: sed devote & reverenter accedens, consequetur per hoc Sacramentum gratiam charitatis, qua contritionem perficiet, & remissionem peccati.*

Negant multi cum S. Bonaventura, tum quia Eucharistia instituta fuit per modum cibi & potus. Potus autem & cibus nihil unquam prosunt applicati mortuo; nec habent vim etiam per accidens & secundario dandi vitam, sed solum conservandi & augendi. Tum quia Sacramenta non efficiunt nisi id quod significant: Eucharistia autem nullo modo significat gratiam primam & remissivam mortalium, sed solum gratiam nutritivam & augmentativam significat.

ARTICULUS II.

Quinam sint veri effectus Sacramenti Eucharistiæ.

Dico. Sacramenti Eucharistiæ primus & primarius effectus est spiritualis nutritio animæ, seu gratia per modum nutritionis.

Prob. 1. Ex illo, Joann. c. 6. *Caro mea vere est cibus: & sanguis meus vere est potus.* Ergo Eucharistia est cibus & potus spiritualis animæ. Cibi autem ac potus effectus primarius est nutritio.

2. Ex Conc. Flor. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Hujus Sacramenti effectus, quem in anima operatur digne sumentis, est adunatio hominis ad Christum. Et quia per gratiam homo Christo incorporatur, & mẽbris ejus unitur, consequens est, quod per hoc Sacramentum in sumentibus digne gratia augeatur: omnemque effectum, quem materialis cibus & potus quoad vitam agunt corporalem, sustentando, augendo, reparando, & delectando, Sacramentum hoc quoad vitam operatur spiritualem: in quo, ut inquit Urbanus Papa, gratam Salvatoris nostri recensemus memoriam, a malo retrahimur, confortamur in bono, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementum.*

3. Ex Concil. Trident. sess. 13. cap. 2. *Sumi autem voluit* (Christus) *Sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viventes vita illius, qui dixit: qui manducat me, & ipse vivet propter me: & tamquam, antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservemur.*

Ratio est, quia Eucharistia efficit quod significat, at significat nutritionem: ergo illam efficit in anima.

Hæc autem nutritio spiritualis consistit tum in augmento gratiæ sanctificantis & virtutum infusarum: tum in gratiis actualibus, quæ suo tempore intuitu Eucharistiæ perceptæ dantur ad charitatem conservandam, & augendam per actus charitatis, & aliarum virtutum ex illius imperio vel motivo; nisi tamen iis gratiæ auxiliis per peccata venialia omnino deliberate vel sæpe commissa obex apponatur.

Secundus effectus Eucharistiæ est liberatio a peccatis venialibus.

Tertius est præservatio a peccatis mortalibus, ideoque perseverantia in bono, ut patet ex Conc. Trid. cap. citato, ubi Eucharistiam esse *antidotum, quo liberamur a culpis quotidianis, & a peccatis mortalibus præservamur.*

Ratio est, quia Eucharistia indigne sumentibus efficit quoad vitam spiritualem id omne, quod materialis cibus & potus efficiunt quoad vitam corporalem, cum sit insti-

instituta ad modum cibi & potus. Atqui materialis cibus & potus reparant vires amissas, & præservant a morte corporali, Ergo etiam Eucharistia resarcit detrimenta spiritualia, quæ sunt peccata venialia, actum charitatis ejusdem fervorem impedientia, & præservat a morte spirituali, conservando vitam animæ.

Hanc autem remissionem venialium operatur Eucharistia, per charitatis fervorem, quem producit gratiis actualibus, quæ dantur ex opere operato illius. Præservationem vero a mortalibus efficit etiam mediantibus gratiis actualibus, quæ intuitu Eucharistiæ prius perceptæ dantur ad eliciendum sæpe actum charitatis, qui incompossibilis est cum omni affectu ad mortalia: unde sæpe actum charitatis eliciens tentationes vincit, & præcepta observat.

Jam vero mediante ista præservatione efficit perseverantiam in gratia, & per eam gloriæ consecutionem. Unde a Conc. Trid. sess. 13. cap. 2. Eucharistia dicitur etiam *pignus futuræ nostræ gloriæ & perpetuæ felicitatis*. Et Joann. can. 6. Christus ait: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum*.

Quartus effectus est delectatio spiritualis. Constat ex Conc. Florent. modo laudato, & ex Concil. Gener. Viennensi, ubi Clemen. V. sic ait: *In hoc Sacramento habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas ipsaque dulcedo Domini degustatur*. Et vero de manna, quod erat figura Eucharistiæ dicitur, Sap. 16. *Angelorum esca nutrivisti populum tuum, & paratum panem de cœlo præstitisti illis sine labore, omne delectamentum in se habentem, & omnis saporis suavitatem*. Sed hæc spiritualis delectatio, sicut & excitatio charitatis impeditur per negligentiam, torporem, distractionem voluntariam communicantis, vel affectum ad terrenas delectationes. Quare S. Bern. serm. 5. de Ascensione ait: *Unde spiritualis gratiæ inopia tanta quibusdam, cum aliis copia tanta exuberet? præoccupatam nempe sæcularibus desideriis animam delectatio sancta declinat. Nec misceri poterunt vera vanis, æterna caducis, spiritualia corporalibus, summa imis, ut pariter sapias quæ sursum sunt, & quæ super terram*.

Quintus effectus. Eucharistia minuit fomitem peccati seu concupiscentiam, augendo scilicet charitatem actualem, ut docet Sanct. Thomas, 3. p. qu. 79. art. 6. ad 3. ubi de Eucharistia ait: *Diminuit tamen fomitem ex quadam consequentia, in quantum auget charitatem, quia, sicut Augustinus dicit in lib. 83. quæstionum, augmentum charitatis est diminutio cupiditatis*. Nam re vera fervor charitatis, ad quem excitat Eucharistia per gratias actuales, intensionem actus concupiscentiæ impedit, vel ejus vim elidit.

Sextus denique Eucharistiæ effectus, est gloriosa resurrectio & immortalitas corporis speciali aliquo modo, quatenus nempe Deus movetur ad vivificanda corpora propter conjunctionem quam habuerunt cum vivificatrice Christi carne, juxta illud, Joan. cap. 6. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam & ego resuscitabo eum in novissimo die*.

Observa Non semper hi omnes effectus obtinentur. Quia qui Eucharistiam recipiunt sæpe impedimentum apponunt donationi gratiarum actualium, vel resistunt ipsis gratiis actualibus donatis, quarum mediante cooperatione obtinentur hi effectus. Gratiæ vero sanctificantis augmentum statim datur justo post Eucharistiæ manducationem.

ARTICULUS III.

Utrum Eucharistia plus gratiæ conferat sub utraque specie, quam sub unica?

Dico. Sacramentum Eucharistiæ non plus gratiæ confert sub utraque specie quam sub unica. Ita communiter.

Prob. 1. Ex Conc. Moguntino celebrato anno 1549. c. 32. ubi ait: *Illum sub una specie communicandi morem ad salutem Fidelium æque utilem & efficacem esse, quam alterum sub utraque specie*.

2. Ratione. Quia sub unica specie totum & integrum Sacramentum sumitur, ut probatum est. Ergo non minus gratiæ sub unica specie confertur quam sub gemina: sicut non plus gratiæ recipit, qui binas hostias sumit. Item Christus in Eucharistia tantum efficit sub unaquaque specie; quantum sub unaquaque significat. Nam Sacramenta novæ legis tantum operantur quantum significant, cum sint signa practica gratiæ. Atqui Christus sub unaquaque specie seorsim ab alia tantum significat quantum sub utraque: nam (ut probatum est) Christus sub unaquaque specie seorsim ab alia integram refectionem spiritualem significat. Ergo Christus tantum gratiæ efficit sub unaquaque specie seorsim ab alia: quantum sub utraque.

Obj. 1.

Obj. 1. S. Ambrosius l. 5. de Sacramentis, c. 3. ait: *Quotiescumque bibis, remissionem accipis peccatorum, & inebriaris in spiritu.* Ergo sanguis Christi sub specie vini specialem effectum producit, quem non producit corpus Christi sub specie panis.

Resp. Nego cons. Nam eundem effectum corpori Christi sub pecie panis attribuunt Patres: Sic idem Ambros. l. 4. de Sacramentis, c. 5. ait: *Qui mandicaverit hoc corpus, fit ei remissio peccatorum, & non morietur in æternum.* Porro per inebrietatem illam spiritualem intelligitur magna copia gratiarum, quæ sub alterutra specie digne sumentibus cōfertur.

Obj. 2. Clemens VI. in Bulla ad Regem Galliæ, qua ei concedit facultatem communicandi sub utraque specie: dicit hanc ei concedi ad majus augmentum gratiæ.

Resp. Loquitur de augmento gratiæ obtinendo ex opere operantis, ratione scilicet majoris devotionis, quacum supponit Regem communicaturum sub utraque specie. Adde quod Clemens ibi loquatur ut doctor privatus: non enim quidquam definit, aut toti Ecclesiæ id credendum proponit.

Obj. 3. Sacramenta novæ legis tantum operantur, quantum significant. At Eucharistia sub duplici specie significat duplicem refectionem spiritualem; unam scilicet quæ respondet refectioni per cibum corporalem ad explendam famem: & alteram, quæ respondet refectioni per potum ad sedandam sitim. Ergo.

Resp. Nego min. Nam utraque species non significat nisi unicam refectionem spiritualem, quæ est indivisibilis & simplex. Neque enim sicut refectio corporalis dividitur in cibum & potum, qui sint inter se realiter distincti: nam cibus & potus spiritualis sunt una & eadem res, nempe Christus reficiens animam eadem gratia Sacramentali, qua simul fames & sitis spirituales explentur. Quare cibus spiritualis seorsim a potu spirituali est integrum convivium spirituale. Idem dic de potu spirituali.

Inst. 1. Species panis significat refectionem diversam ab ea, quam significat species vini. Nam species panis significat refectionem per modum cibi, & species vini per modum potus. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam eadem est refectio, quæ per utramque speciem significatur, quamvis significetur per unam speciem modo diverso ab eo quo significatur per aliam. Sed hæc diversitas se tenet tantum ex parte modi, non ex partē rei contentæ, per quam habetur ista refectio, cum sub alterutra specie habeatur eadem res videlicet Christus reficiens animam. Quare æque integra refectio habetur sub unica specie ac sub duplici; cum sub unica id totum accipiatur quod accipitur sub duplici.

Inst. 2. Species panis aliud significat, & aliud species vini. Ergo ambæ species non significant eamdem refectionem.

Resp. Nego antec. Nam ambæ illæ species diversæ significant cibum & potum spirituales, qui sunt una & eadem res: quæ licet expressius significetur per utramque speciem quam per unam, tamen per unam tota significatur & habetur.

Inst. 3. Si utraque species expressius, distinctius, & perfectius significat quam unica, utraque majorem effectum producit quam unica. Ergo.

Resp. Nego seq. antec. Quia quamvis utraque species expressius & clarius spiritualem refectionem significet; non tamen aliquid significat, quod alterutra *species*, *licet* paulo obscurius non significet. Id autem quod idem solum distinctius & expressius quoad modum significat, non ideo majorem effectum producit. Sic Baptismus trina immersione collatus non plus significat nec operatur; & moneta melius impressa non plus valet quam altera.

Obj. 4. Alius est effectus cibi, alius effectus potus: nam cibus famem sedat, potus sitim extinguit. At Eucharistia sub specie panis est cibus, & sub specie vini est potus. Ergo utriusque species diversus est effectus.

Resp. Disting. maj. Si potus & cibus non sint una & eadem res; *conc. maj.* Si potus & cibus sint una & eadem res, quæ eandem virtutem habeat, *nego maj.* Eucharistia sub qualibet specie continet totum Christum, qui est simul cibus & potus noster spiritualis, & per eandem gratiam Sacramentalem explet simul famem & sitim spiritualem, quæ sunt una & eadem animæ affectio: unde in spiritualibus famem explere & sitim extinguere sunt prorsus unum & idem. Et vero si solo lacte infantes perfecte nutriuntur, & eorum fames ac sitis explentur, eo quod lac sit simul cibus & potus, seu sit potus cibalis. Idem dic de pane, aqua vel vino macerato, qui est quidem cibus, sed potus continens. A fortiori, Eucharistia sub unica specie continens totum Christum, qui est simul cibus &

potus

potus animæ explet simul famem & sitim animæ, quæ sunt unum & idem.

Obj. 5. Si Sacerdos sumens speciem vini non acciperet novam gratiam & diversam ab ea, quam accipit in sumptione speciei panis, sumptio Sanguinis non esset Sacramentum: nam Sacramentum est de se collativum gratiæ. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Sacerdos in sumptione speciei panis totam gratiam quæ datur ex opere operato vi hujus Sacramenti, accipit non solum propter sumptionem corporis sub specie panis, sed etiam propter sumptionem sanguinis sub specie vini mox futuram, & jam moraliter operantem. Nam hæ duæ sumptiones sibi statim succedentes censentur una moraliter refectio, & utraque species per modum unius convivii sumitur. Quod autem duplex gratia non conferatur per duplicem speciem, causa non est, quia utraque sumptio ambarum specierum non fit de se gratiæ collativa, cum re vera sit Sacramentum, sed quia utraque sumptio est moraliter unicum numero Sacramentum.

Dici etiam potest cum Bellarmino, in casu communionis sub utraque specie, Eucharistiam sub specie panis non conferre gratiam, nisi cum sumpta est etiam species vini, qua cum post ejus sumptionem confert eandem gratiam quam contulisset sola. Quia Eucharistia sub specie panis non confert gratiam, nisi tota sumptio Eucharistiæ absoluta sit, nec tunc censetur absoluta, nisi cum utraque species sumpta est.

In casu autem, quo Sacerdos celebrans moreretur ante sumptionem speciei vini, is a Deo mortem ejus proxime futuram præsciente, statim post sumptionem hostiæ acciperet eandem gratiam, quam accepisset, si utramque speciem sumpsisset.

Inst. Ergo inutiliter sumitur utraque species.

Resp. Nego sequel. Nam (ut ait Bellarminus) Sacerdos utramque speciem non inutiliter sumit, non solum quia utraque species operatur, sed etiam quia utriusque speciei sumptio, licet non sit necessaria ex parte sumentis, est tamen necessaria ex parte Sacramenti. Nam cum Sacramentum sub duplici specie ad cruentum crucis sacrificium perfecte repræsentandum, & ad expressius ac clarius spiritualem animæ refectionem significandam institutum sit, utraque species necessario ab aliquibus sumenda est, quamvis non necessario ab omnibus. Sed maxime necessaria est utriusque speciei sumptio ob sacrificii perfectionem & complementum.

Observa hic ex Bellarmino. Non est inutile id, quod facit aliquid, quamvis etiam sine eo id fieri potuisset. Nam Christus aliquando sola voluntate miracula patrabat, ut cum aquam in vinum convertit: aliquando voluntate, verbo, & contactu, ut cum puellam mortuam excitavit; aliquando voluntate, verbo, contactu, & alio instrumento, ut sputo, sic cæcum illuminavit: In his omnibus nihil erat inutile & superfluum, quia omnia operabantur, & tamen non erant omnia necessaria, neque majorem effectum producebant omnia simul, quam unum, aut duo tantum. Non enim melius revixit puella qua Lazarus, etiamsi illam & voce appellavit, & manu apprehendit, Lazarum autem solum vocavit.

Obj 6. Una species non dependet ab altera in operando. Ergo unaquæque debet suum effectum operari.

Resp. Quamvis una species sine altera integram refectionem significare & efficere possit, & in hoc sensu una in operando non dependeat ab alia; tamen cum ambæ species simul sumuntur, mutuam habent inter se in operando dependentiam, quia tunc, cum per modum unius convivii sumantur, simul ac indivisibiliter significant, ideoque operantur unum & eundem effectum convivii, nempe unam & eandem refectionem integram.

Obj. 7. Ambæ species simul sumptæ significant perfectam refectionem, quam non significat alterutra species. Ergo ambæ producunt perfectiorem effectum quam unica.

Resp. Nego anteced. Itaque unica species vere significat perfectam refectionem spiritualem, quam ambæ simul sumptæ significant. Nam quælibet species seorsim sumpta significat Christum ut reficientem animam.

Obj. 8. Eucharistia sub specie panis significat & producit gratiam tantum confortantem animam; & sub specie vini significat & producit gratiam tantum exhilarantem animam. Ergo ambæ species diversam gratiam significant & producunt. Ergo, &c.

Resp. Nego antec. Nam Eucharistia sub qualibet specie etiam ut seorsim sumibili est integrum convivium spirituale, quod non sicut convivium materiale dividitur in duas res, sed consistit in unica re, nempe Christo, ut reficiente animam eadem

gra-

gratia; ac proinde Eucharistia sub qualibet specie etiam ut seorsim sumibili gratiam tum confortativam, tum spiritualiter exhilaritivam significat & efficit.

Obj. 9. Sacramentum bis sumitur, quando sumitur utraque species; & semel duntaxat sumitur, cum sumitur unica species. Ergo plus gratiæ, &c.

Resp. Nego conseq. Nam non augetur gratia vel fructus Eucharistiæ, quando bis sumitur eodem moraliter tempore; quia sumitur per modum unius convivii, & tunc sumitur unicum moraliter numero Sacramentum. Alioqui qui duas tresve particulas sumeret unam post alteram in eadem participatione mysterii, majorem gratiam acciperet, quam qui unam tantum: similiter cum Sacerdos duobus aut tribus haustibus sanguinem sumit, plus gratiæ acciperet quam qui uno haustu totum ebibit. Quod absurdum est, & a nemine admittitur.

Observa. Conc. Trident. præsentem controversiam dirimere noluit, utpote inter Doctores Catholicos agitatam. Unde sess. 21. c. 3. solum declaravit: *etiam sub altera tantum specie totum atque integrum Christum, verumque sacramentum sumi: ac propterea quoad fructum attinet, nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui unam speciem solam accipiunt.*

CAPUT VII.

De Ministro Eucharistiæ.

ARTICULUS VI.

Quis sit Minister Eucharistiæ conficiendæ?

Nota. Lutherus potestatem conficiendi Eucharistiam tribuit baptizatis omnibus, quamvis addat non expedire ut quis ea utatur, nisi ad hoc officium deputatus sit. Imo, in lib. de missa privata, asserit verum fore Sacramentum, etiamsi conficeretur a Diabolo.

Dico. Solus Sacerdos potest Eucharistiam conficere, seu valide consecrare, ideoque solus est minister Eucharistiæ conficiendæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Luc. 22. *hoc facite in meam commemorationem*. Quibus verbis Christus potestatem conficiendi Eucharistiam concessit solis Apostolis, quos solos alloquebatur, & eorum in Sacerdotio successoribus, ut constat ex Traditione & perpetuo Ecclesiæ sensu ac usu.

2. Ex Patribus apud Bellarminum & alios.

3. Ex Conc. General. Conc. Nicæn. I. can. 18. ait: *pervenit ad sanctam Synodum, quod in nonnullis locis & civitatibus Diaconi dent Presbyteris Eucharistiam, quod nec canon, neque consuetudo tradidit; ut qui offerendi potestatem non habent, iis qui offerunt, dent corpus Christi.* Conc. Lateran. IV. c. 1. *hoc utique Sacramentum* (Eucharistiæ) *nemo potest conficere, nisi Sacerdos, qui fuerit rite ordinatus.* Conc. Florent. in decreto pro Armenis, idem docet. Denique Conc. Trid. sess. 22. c. 1. & can. 3. *Si quis dixerit, illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, aliique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum, anathema sit.*

Obj. 1. Hæc verba (*hoc facite in meam commemorationem*) tam extenduntur ad Fideles omnes, quam ista, Matth. cap. ult. saltem in necessitate, *baptizantes eos, &c.* Ergo Fideles omnes possunt Eucharistiam conficere.

Resp. Nego anteced. Cujus falsitas constat ex Traditione, & sensu, ac praxi Ecclesiæ, cujus est verum sensum Scripturæ exponere.

Ratio a priori hujus disparitatis, est voluntas Christi, qui convenientissime voluit, ut omnes possent valide baptizare, non consecrare, ob maximam necessitatem Baptismi, & majorem reverentiam erga Eucharistiam.

Obj. 2. Illud, 1. Petr. c. 2. *vos autem genus electum, regale Sacerdotium, &c.*

Resp. Hoc intelligitur de Sacerdotio late & improprie sumpto, nempe pro spirituali potestate & obligatione offerendi Deo laudes & bona opera, quæ sunt hostiæ spirituales, de quibus supra dixit, cum ait: *Ipsi tanquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.*

Obj. 3. Conc. Ancyranum, ann. 354. jubet, ut Diaconi, qui immolaverant idolis, cessent ab omni sacro ministerio, sive a pane, sive a calice offerendo.

Resp. Sensus est, quod Diaconi non debeant porrigere Sacerdoti panem & vinum, ut illa consecret: quod erat illorum officium, a quo ob crimen suspenduntur.

Unde

Unde per to *offerre* non intelligitur consecrare: hoc enim numquam potuerunt Diaconi, ut testatur S. Hieronymus. dialog. contra Lucifer. ubi ait: *Hilarius Sardus, cum Diaconus de Ecclesia recesserit .... neque Eucharistiam conficere potest, Episcopos & Presbyteros non habens; Ecclesia enim non est, quæ non habet Sacerdotes.*

Obj. 4. Conc. Arelatense I. can 15. ait: *de Diaconis, quos cognovimus multis locis offerre: placuit minime fieri debere.*

Resp. Loquitur vel de distributione Eucharistiæ, quam Diaconi illi absque licentia Episcopi vel Presbyteri sibi arrogabant: vel de oblationibus Fidelium distinctis a consecratione hostiæ, quæ præsente Sacerdote non poterant ab alio benedici, temereque id a Diaconis prędictis præsumebatur. Unde per to *offerre* intelligitur vel Eucharistiam Fidelibus distribuere, vel benedicere a Fidelibus oblatas, & distinctas ab iis, quæ consecrabantur. Pro quo

Nota. Olim in Ecclesia offerebantur a laicis panis & vinum, quorum pars consecrabatur, & alia a Sacerdote benedicebatur, posteaque Fidelibus distribuebatur. Quæ benedictio fiebat a Sacerdote, dum illius erat copia, alioqui vero in casu necessitatis ab alio fieri poterat.

Quæres, utrum plures Sacerdotes eandem hostiam consecrare possint?

Resp Affirm. Modo cum debita intentione formam eodem instanti absolvant.

Constat ex consuetudine, qua recens ordinati simul cum Episcopo consecrent; alioqui frustra proferrent verba consecratoria. Tunc autem singulorum actio se habet per modum unius actionis moralis, Deum moventis ad convertendum panem in corpus, & vinum in sanguinem Christi.

ARTICULUS II.

Quis sit minister Eucharistiæ dispensandæ seu ministrandæ?

Dico 1. Solus Sacerdos est minister ordinarius Eucharistiæ distribuendæ.

Prob. 1. Ex Conc. Trident. sess. 13. cap. 8. *Semper in Ecclesia Dei mos fuit, ut Laici a Sacerdotibus communionem acciperent, Sacerdotes autem celebrantes se ipsos communicarent: qui mos tanquam ex traditione Apostolica descendens, jure ac merito retineri debet.*

2. Quia solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus jure ordinario dispensatio Eucharistiæ commissa ac præscripta est a Christo his verbis: *Hoc facite in meam commemorationem.*

3. Quia ii soli sunt ministri ordinarii dispensandæ Eucharistiæ, ad quos solos pertinet eam conficere: nam confectio ordinatur ad dispensationem.

Dices 2. Diaconus est extra ordinarius Eucharistiæ dispensandæ minister, videlicet cum licentia Episcopi vel presbyteri.

Constat ex praxi veteris Ecclesiæ, quæ olim hoc officium commiserat Diaconis, ut patet ex S. Cypriano, serm. de lapsis; ex Actis S. Laurentii, ex Ordine Romano, & ex Conciliis Aquisgranensi, c. 7. & Carthaginensi IV. can. 38.

Nunc autem ex usu præsenti Diaconi Eucharistiam ministarare non debent sine licentia Episcopi; nisi urgeat necessitas dandi viaticum, absente Presbytero.

Dico 3. Subdiaconi & alii Clerici minores non possunt solemniter & in cætu publico Eucharistiam ministrare.

Patet ex perpetuo usu Ecclesiæ. Nam munus illud numquam nisi Sacerdotibus vel Diaconis commissum fuit, ut constat ex S. Cypriano, ex Conciliis Arelatensi I. Nicæno I. & Carthaginensi IV.

Olim tamen ex speciali commissione Eucharistiam detulerunt ad absentes, ob penuriam superiorum ministrorum, ut patet ex Epistola Innocentii I. & ex Actis Sancti Tharsici Acolythi, qui cum Eucharistiam deferret; a paganis occisus fuit, quod eam prodere noluisset.

Imo laici prioribus Ecclesiæ sæculis, cum sæviret persecutio Eucharistiam de Sacerdotis vel Diaconi manu acceptam privatas in domos deferebant, & ipsi sumebant antequam fidem coram tyrannis profiterentur

---

PARS SECUNDA.

De Sacrificio Missæ.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum in Missa offeratur verum ac proprie dictum Sacrificium?

§. I.

Prænotanda.

I. Sacrificium late, vel stricte sumitur. Sumptum late & improprie est quælibet actio bona interna vel axterna ad Dei cul-

cultum & honorem relata, vel Deo grata; ut contritio cordis, laus Dei, eleemosyna, &c.

Sacrificium vero stricte & proprie sumptum est oblatio externa rei sensibilis, per aliquam ejus destructionem, facta Deo, ad testificandum Deum esse supremum rerumomnium & nostri esse Auctorem, ac supremum vitæ & necis Dominum, cui proinde totum nostrum esse debemus, ejusq; destructionem si illam postularet.

Dicitur I. *Oblatio externa rei sensibilis* animatæ scilicet vel inanimatę. Quia Sacrificium humano ac publico usui accomodatum esse debet, estque actus religionis externus, Deo debitus. Nam cum homo ex corpore & spiritu constet, Deum colere debet, non solum actibus internis sed etiam externis.

II. *Per aliquam destructionem*, sive physicam quæ fit rei desitio immediate facta ipso actu sacrificandi, ut cum animalia occidebantur: sive moralem, per quam scilicet res oblata ponitur ipso actu sacrificandi in statu deteriori & inepto ad suos usus naturales, & tendente ac ordinato ad interitum seu desitionem, ut patet in liquoribus, qui in libationibus fundebantur.

Ratio est, quia per Sacrificium homines intendunt testificari Deum esse supremum Auctorem ac Dominum omnium creaturarum, seque ei debere totum suum esse, ideoque paratos esse illud consumere, imo destruere ad ejus gloriam si vellet, vel ejusdem esse destructionem pati.

III. *Facta Deo*. Nam Sacrificium est cultus latriæ soli Deo debitus, cum solus Deus sit supremus auctor rerum omnium & Dominus vitæ ac necis. Unde illud Exodi, c. 22. *qui immolat diis, occidetur, præterquam Domino soli*.

IV. Denique. *Ad testificandum Deum esse, &c.* Nam Sacrificium est testificatio, qua homo profitetur se habere totum suum esse a Deo, seque ei totum debere, & ideo dignum esse Deum, in cujus honorem & cultum idem esse consumatur & destruatur: quam destructionem quia Deus vetat, pro nostro esse, quod destruere nobis non licet, esse alterius rei offerimus & destruimus, ut hac oblatione & destructione testificemur nos paratos esse nostrum esse consumere, imo destruere ad Dei gloriam & honorem si ipse exigerit, ut recte exponit Delugo.

Porro Christus se in cruce sacrificavit non solum tormentis & morti se subjiciendo, sed etiam capite sensibiliter inclinato in signum subjectionis & humiliationis, spiritum vi propria emittendo, juxta illud; Joann. cap. 10. *Ego pono animam meam, ut iterum sumam eam, nemo tollit eam a me sed ego pono eam a me ipso.*

Cæterum allata definitio est Sacrificii sumpti active, seu pro actu sacrificandi. Nam si Sacrificium sumatur passive seu pro re sacrificata, sic definitur: substantia sensibilis per aliquam sui destructionem oblata Deo ad testificandum Deum esse supremum rerum omnium & nostri esse Auctorem, atque vitæ ac necis Dominum.

Missa autem hic sumitur pro tota celebratione divini officii, in quo Eucharistia consecratur. Sic dicta est vel a missione seu dimissione populi, quia Liturgia Sacrificii peracta dimittebatur populus, vel a voce Hebraica *Miza*; quæ oblationem significat.

§. II.

Dico. In Missa offertur verum & proprie dictum Sacrificium. Est de fide contra Lutherum & Calvinum.

Prob. 1. Ex Scriptura 1. ex Malachiæ c. 1. *Non est mihi voluntas in vobis, dicit Dominus exercituum, & munus non suscipiam de manu vestra. Ab ortu enim solis usque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus: & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda: quia magnum est nomen meum in gentibus, dicit Dominus exercituum*. At per oblationem illam mundam intelligitur Eucharistiæ Sacrificium, ut constat ex Traditione Patrum, ut Justini, in dialogo cum Triphone, Irenæi, l. 4. c. 32. Chrysostomi, in psal. 95. Augustini, l. 18. de civitate Dei, c. 35. Damasceni, lib. 4. de fide, c. 14. & ex Conc. Trident. sess. 22. cap. 1.

2. Ex Hebr. c. 13. *Habemus altare, de quo edere non habent potestatem, qui tabernaculo deserviunt*. Ubi autem est altare, ibi debet esse Sacrificium proprie dictum, quod non potest esse nisi Eucharistia, cum in nova lege omnia alia Sacrificia desierint.

3. Ex Matthæo, cap. 26. Marco, c. 14. Luca, c. 22. & Paulo, 1. Cor. c. 11. Referentibus Eucharistiæ institutionem & celebrationem, quæ est verum & proprie dictum Sacrificium, ut sic ostendo. Christus celebrando Eucharistiam, se ipsum sub specie panis & vini Deo Patri obtulit, & id ipsum fieri jussit ab Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus usque ad mundi con-

consummationem. Atqui Christus hoc faciendo, verum Sacrificium obtulit, et instituit offerendum usque in finem mundi, ut per se patet. Ergo celebratio Eucharistiæ est verum et proprie dictum Sacrificium.

Major constat ex Patribus apud Bellarminum, et alios. Pro omnibus sint, Irenæus, l. 4. c. 32. Ubi dicit Christum instituendo Eucharistiam, *Novi Testamenti novam docuisse oblationem, quam Ecclesia ab Apostolis accipiens, in universo mundo offert Deo*. Cyprian. Epist. 68. *Quis magis Sacerdos Dei summi quam Dominus noster J. C. qui Sacrificium Deo Patri obtulit? Et obtulit hoc idem, quod Melchisedech obtulerat, idest, panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem.* Aug. concione 2. in Psal. 33. *Ipse* (Christus) *de corpore & sanguine suo instituit Sacrificium secundum ordinem Melchisedech*, idest, sub specie panis et vini. Idem docet, serm. 1. et Chrysostomus, homil. 24. in 1. Cor. *Christus.. pro cæde brutorum se ipsum jussit offerri.*

Prob. 2. Ex Traditione, quæ clare elucet in antiquissimis Liturgiis, Jacobi, Marci, et aliorum; et evidenter patet ex unanimi consensu, Patrum, qui cum de Eucharistiæ celebratione loquuntur, utuntur passim vocibus Sacrificii, hostiæ, victimæ, et verbis immolare, offerre, sacrificare. Pro omnibus hic sufficiant.

S. Cyrillus, Hierosol. Catechesi 5. *Postquam confectum est illud spirituale Sacrificium, & ille cultus incruentus, super ipsa propitiationis hostia, obsecramus Deum.... maximum esse credentes pro quibus offertur obsecratio sancti illius & tremendi, quod in altari positum est, Sacrificii.* S. Chrysostomus, homil. in Psal. 95. *Vidi quam luculenter, quamque dilucide* (Malachias) *mysticam interpretatus est mensam, quæ est incruenta hostia.* S. Ambrosius, l. 1. in Luc. cap. 1. *Atque utinam nobis quoque adolentibus altaria, Sacrificium deferentibus assistat Angelus ... Non enim dubites assistere Angelum, quando Christus astitit, quando Christus immolatur.* Et in Psal. 38. *Et si nunc Christus non videtur offerre, tamen ipse offertur in terris, quando Christi corpus offertur.* S. Augustinus, l. 10. de civit. cap. 20. loquens de Christo, ait: *& Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio. Cujus rei Sacramentum quotidianum esse voluit Ecclesiæ Sacrificium...... Hujus veri Sacrificii multiplicia variaque signa erant Sacrificia prisca Sanctorum, cum hoc unum per multa figuraretur... Huic summo veroque Sacrificio cuncta Sacrificia falsa cesserunt.* Et serm. 139. de tempore. *Novum est altare Sacrificii Christi, quoniam immolatio nova & admirabilis: ipse enim hostia erat & Sacerdos: hostia quidem secundum carnem, Sacerdos vero secundum spiritum; idem ipse qui offerebat & quod offertur: simul ergo hostia, & Sacerdos in altari perfectus est.*

His accedit definitio Concil. Trident. sess. 22. can. 1. *Si quis dixerit, in Missa non offerri Deo verum & proprium Sacrificium aut quod offerri non sit aliud, quam nobis Christũ ad manducandum dari; anathema sit.*

Prob. 3. Ratione 1. Sic. In vera religione necessario debet esse verum ac proprie dictum Sacrificium. Atqui religio Christiana est vera religio, ut evidenter constat ex motivis credibilitatis. Ergo in religione Christiana necessario debet esse verum et proprie dictum Sacrificium: quod non potest esse aliud quam Eucharistia, cum alia Sacrificia sint abrogata, et sola Eucharistia sit Sacrificium Deo dignum. Major etiam constat: nam vera religio necessario exhibere debet Deo cultum externum supremum, et ipsi soli debitum; finis enim veræ religionis est Deo supremum et ei soli debitum cultum tum internum, tum externum exhibere: et alioqui non coleret Deum modo debito. At solum Sacrificium est cultus externus supremus et soli Deo proprius ac debitus: nam alia genera honoris externi possunt esse ei aliquo modo communia cum creaturis. Ergo vera religio necessario debet exhibere Deo verum ac proprie dictum Sacrificium, et re ipsa exhibet. 2. Quia definitio veri Sacrificii convenit Eucharistiæ confectioni, ut infra probabitur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Verum ac proprie dictum Sacrificium religionis Christianæ est solum Sacrificium crucis. Ergo in Missa nullum verum offertur.

Resp. Nego anteced. Quia Sacrificium crucis semel oblatum est, statim desiit esse, neque postea mansit nisi per efficaciam et effectus suos, non vero in se. Imo nunquam fuit tempore religionis Christianæ: nam religio Christiana proprie cepit post mortem Christi. At Sacrificium proprium veræ religionis debet semper esse in illa, ut

ut ipsa possit semper Deo supremum cultum externum exhibere. Præterea vera religio habere debet Sacrificium externum & visibile, ad quod homines illius religionis peragendum conveniant, & quod sæpe ab ipsis frequentari possit. Cujusmodi non est Sacrificium crucis, sed sola Eucharistia.

Obj. 2. Ad verum Sacrificium requiritur occisio victimæ. Ergo non datur Sacrificium incruentum, &c.

Resp. Nego antecedens universaliter sumptum. Nam ad Sacrificium rei inanimatæ, aut rei viventis, quæ in Aliena specie & in forma rei inanimatæ sacrificatur, non requiritur occisio; sed sufficit moralis destructio rei quæ sacrificatur, ut patet in Sacrificiis panis, vini, & aliarum ejusmodi rerum, quæ olim sacrificabantur, quatenus in honorem Dei ponebantur in statu deteriori & inepto ad suos usus naturales, & tendente ad interitum seu desitionem. Christus autem quamvis sit res vivens, tamen in Missa offertur in forma rei inanimatæ & in specie aliena, nempe panis & vini. Unde vere Christus in Missa sacrificatur, sed modo incruento.

Obj. 3. Ex Apostolo, Hebr. c. 7. Christus est unicus Sacerdos legis novæ.

Obj. Revera Christus est unicus legis novæ Sacerdos principalis, nullumque habens successorem cum eadem auctoritate & dignitate. Unde excluditur tantum multiplicatio Sacerdotum in eadem auctoritate & dignitate cum Christo. Quamvis autem nemo succedat Christo in eadem auctoritate & dignitate, tamen ipso vivente ordinantur multi alii inferiores Sacerdotes, qui sint ejus Vicarii & Ministri in Sacerdotio: sicut in veteri lege vivente Aarone multi erant inferiores Sacerdotes.

Inst. Christus est Sacerdos in æternum. Ergo non sunt alii Sacerdotes.

Resp. Nego conseq. Equidem cum Christus sit Sacerdos in æternum, non possunt illi substitui alii in Sacerdotio successores. At possunt esse alii multi in terris Sacerdotes Ministri & Vicarii Christi in Sacerdotio, per quos nunc visibiliter & humano more in terris sacrificet, cum hoc ipse per se non præstet amplius. Imo vero Christus est Sacerdos in æternum, quia visibiliter & humano more per Ministros sacrificat, & sacrificabit usque ad consummationem sæculi. Nam (ut docet Apostolus, Heb. c. 5.) omnis Pontifex constituitur, ut offerat dona & sacrificia. Unde Christus debet per se vel per Ministros suos offerre Deo Sacrificium proprie dictum, alioqui non esset alius Pontifex.

Obj. 4. Ex Apostolo, Heb. c. 9. Est unicum Sacrificium, unica oblatio. Et cap. 10. dicit de Christo: *Hic autem unam pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera Dei.... una enim oblatione consummavit in sempiternum sanctificatos.*

Resp. Apostolus solum vult unicum esse Sacrificium cruentum semel tantum in cruce oblatum, & infiniti valoris ad remittenda omnia peccata & ad sanctificandos omnes homines, ideoque non iterandum esse; Item unicam esse hostiam & oblationem ex parte rei oblatæ. Quod non officit Sacrificio Missæ, quia in Missa offertur Sacrificium incruentum, cujus victima Sacerdos principalis est Christus, quodque Sacrificium valet ad applicandum hominibus infinitum pretium cruenti Sacrificii crucis. *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa. Cujus quidem oblationis cruentæ fructus per hanc uberrime percipiuntur: tantum abest, ut illi per hanc quovis modo derogetur*, ait Conc. Trident. sess. 22. cap. 2. Itaque plura Sacrificia Missæ non derogant virtuti Sacrificii crucis, cum non offerantur ut suppletiva ejus insufficientiæ, sed ut illius rememorativa, & ex Dei ordinatione applicativa valoris ejus infiniti.

Obj. 5. Sacrificium crucis habet vim infinitam & sempiternam ad sanctificandum homines. Ergo inutile est aliud.

Resp. Nego conseq. Nam Sacrificium Missæ valet ad exhibendum Deo supremum cultum, ad constituendam religionem, quæ sine vero sacrificio externo esse nequit, ad Sacrificium crucis commemorandum, & ad applicandum fructum Sacrificii crucis. Quamvis enim omnes infinito pretio crucis redempti sint, quantum ad sufficientiam pretii pro omnibus oblati; tamen ut salutem actu consequantur, opus est ejus applicatione. Inter varia autem media quibus ex Dei ordinatione meritum ac pretium cruenti Sacrificii crucis nobis applicatur, unum e præcipuis est Missæ sacrificium.

Obj. 6. Eucharistia est repræsentatio cruenti Sacrificii Christi. Ergo non est Sacrificium.

Resp. Nego conseq. Nam utrumque ei convenit. Sic antiqua Sacrificia simul erant repræ-

repræsentationes ac figuræ futuri Sacrificii crucis, & vera Sacrificia.

Itaque Eucharistiæ consecratio est repræsentatio Sacrificii crucis, quia vi verborum solum corpus Christi directe sub specie panis, & sanguis ejus solus directe sub specie vini ponitur, & quidem ad repræsentandam realem separationem corporis & sanguinis factam in cruce, & mortem inde secutam. Hæc autem repræsentatio est mystica separatio corporis & sanguinis Christi. Eadem consecratio est etiam verum Sacrificium, ut constat ex dictis, & patebit ex dicendis articulo sequenti.

Obj. 7. Eucharistia est testamentum, & Sacramentum: Ergo non est Sacrificium.

Resp. Nego conseq. Nam hæc omnia ei conveniunt sub diversa consideratione. Eucharistia enim est testamentum Christi, quatenus est instrumentum quo nobis applicantur promissiones nobis a Deo factæ: est Sacramentum, quatenus est signum sensibile & efficax gratiæ animarum nutritivæ: est denique Sacrificium, quatenus in ea Christus secundum corpus & sanguinem Deo offertur in agnitionem supremi ejus Dominii, per utriusque destructionem moralem.

Obj. 8. Si in Missa esset verum Sacrificium, Missa esset novum testamentum distinctum ab eo, quod Christus in ultima cœna instituit, & promitteret novam remissionem peccatorum. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Itaque Missa non est novum testamentum, sed est testamenti a Christo instituti repetitio; nec promittit novam remissionem peccatorum, sed remissionem Sacrificio crucis acquisitam applicat.

QUÆSTIO II.

In quo consistat Sacrificium Missæ, seu forma Sacrificii Missæ.

Nota SAcrificium sumitur dupliciter. 1. Pro actione Sacrificandi, quæ dicitur etiam forma sacrificii, & oblatio. 2. Pro re sacrificata, quæ dicitur materia proxima Sacrificii.

Dico. Sacrificium Eucharistiæ sumptum pro actu Sacrificii consistit adæquatè in consecratione spectata præcise, ut est positio corporis & sanguinis Christi sub speciebus panis & vini vi verborum.

Prob. 1. Actio sacrificandi in Missa consistit solum in ea actione, quam Sacerdos exercet in persona Christi. Nam Christus in Sacrificio Missæ est semper offerens ministerio Sacerdotum, in ejus persona offerentium, ut docet Conc. Trident. *sess.* 22. c. 2. ubi ait: *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui se ipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa*. Atqui sola consecratio est actio, quam Sacerdos exercet in persona Christi: Nam cum Sacerdos assertive dicit: *Hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei*; loquitur in persona Christi. Cæteræ vero actiones, quæ præcedunt vel sequuntur, non exercet in persona Christi, sed in persona propria, vel nomine Ecclesiæ, ut patet inductione. Ergo actio sacrificandi consistit in sola consecratione.

Prob. 2. Quia consecrationi convenit definitio integri Sacrificii. Nam est oblatio externa substantiæ sensibilis per aliquam ejus destructionem facta Deo in testificationem supremi dominii Dei in omnes creaturas.

I. Quidem est oblatio externa: nam consecratio est oblatio realis & exercita, seu in actu exercito facta: nam ex institutione Christi fit ad Dei cultum supremum exhibendum. Sicut enim in lege veteri ovis jugulatio aut combustio facta ex intentione colendi Deum cultu latriæ erat oblatio realis & exercita; sic consecratio seu positio corporis & sanguinis Christi speciebus panis & vini facta ex institutione Christi, cum intentione saltem confusa sacrificandi, contenta in voluntate faciendi quod Christus instituit, est oblatio realis & exercita ad testificandum supremum Dei dominium; & summam ejus excellentiam.

II. Est oblatio substantiæ sensibilis, nempe corporis & sanguinis Christi; quæ sunt sensibilia ratione specierum sub quibus latent.

III. Per aliquam ejus destructionem, nempe moralem, per se tendentem ad desitionem. Nam Christus consecratione non solum immolatur mystice per separationem sanguinis a corpore vi verborum; sed etiam physice ac realiter ponitur secundum corpus & sanguinem, modo quodam mortuo, in statu deteriori, inepto ad usus naturales & humanos corporis & sanguinis, & ordinato ad consumptionem, ac tendente ad destructionem seu desitionem; cum ponatur sine extensione necessaria ad usus naturales & humanos, & sub speciebus corruptibilibus, quibus corruptis ibi esse desinit. Quæ quidem destructio moralis fit per mutationem realem, & æquivalet physicæ relate

ad Sacrificium; & ad illud sufficit, ut patet ex Sacrificio libaminis, quod fiebat effusione alicujus liquoris, ut vini, quod destruebatur tantum moraliter per effusionem in terram, qua vinum censebatur moraliter destructum, quia per illam factum erat inutile ad suos usus naturales ac humanos, & tenebat ad physicam sui destructionem.

IV. In protestationem, &c. Nam ex Christi institutione per consecrationem illius corpus & sanguis ponuntur sub speciebus panis & vini ad protestandum Deum esse supremum rerum omnium & nostri esse Auctorem, ac supremum vitæ & necis Dominum.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Sunt etiam aliæ actiones in Missa, in quarum aliqua consistere potest partialis essentia Sacrificii. Ergo tota ejus essentia non consistit in consecratione.

Resp. Nego antecd. Cujus falsitatem probo inductione, ut inde adhuc confirmetur nostra sententia. Nam aliæ actiones liturgiæ sunt oblatio & immutatio panis & vini, mixtio, fractio, elevatio hostiæ consecratæ, ejus positio super altare, distributio, & communio Sacerdotis. At in nulla harum actionum consistit etiam partialiter essentia seu forma Sacrificii. Ergo tota essentia ac forma Sacrificii non consistit nisi in consecratione.

Prob. min. Nam 1. non consistit in oblatione panis & vini, neque in eorum immutatione, seu destructione præcise sumpta. Quia essentia Sacrificii consistit in oblatione & immutatione solius victimæ Sacrificii. Panis autem & vinum non sunt victima Sacrificii Missæ, sed solus Christus, ut constat ex Conc. Trident. sess. 22. c. 2. declarante in divino hoc Sacrificio esse unam eandemque hostiam, quæ in cruce immolata fuit, sola ratione offerendi diversam.

2. Neque in mixtione aut fractione: Nam Christus mixtionem non adhibuit: fractionem vero non fecit nisi ad usum distributionis; & per illam ejus corpus non offertur, nec mutatur realiter per aliquam destructionem.

3. Neque in elevatione & positione super altare, vel oratione quæ fit post consecrationem. Nam nulla harum actionum facta fuit a Christo, nec ab eo instituta.

4. Neque in distributione. Nam Concil. Trident. sess. 22. can. 8. definit, Missas, in quibus solus Sacerdos sacramentaliter communicat, esse licitas: quod falsum esset si distributio esset de essentia Sacrificii.

5. Denique neque in communione Sacerdotis celebrantis. Nam essentia seu actio Sacrificii consistere debet in actione, quam Sacerdos facit in persona Christi per potestatem directe acceptam vi ordinationis, & per quam Sacerdos Deo aliquid offert: qualis non est communio, quæ etiam laicis competit.

Obj. 2. Sacerdos in offertorio sic orat: *Suscipe, sancte Pater, hanc immaculatam hostiã, quam ego indignus servus tuus offero tibi Deo meo vivo & vero pro innumerabilibus peccatis &c.* Ergo Sacrificium Missæ consistit etiam in oblatione vel immutatione panis & vini.

Resp. Nego conseq. Panis enim non est immaculata illa hostia, pro expiatione peccatorum oblata, sed solus Christus. Nam ex Conc. Trident. una eademque est hostia Sacrificii Eucharistiæ & crucis, panis autem & vinum non fuerunt pars Sacrificii seu hostiæ crucis. Itaque sensus horum verborum hic est: suscipe sancte Pater immaculatam hostiam, quam ego indignus servus tuus ex hoc pane per mirabilem conversionem mox confecturus sum, & tibi oblaturus pro innumerabilibus peccatis, &c. Unde Sacerdos in offertorio orat Deum, ut acceptet hostiam a se ex hoc pane conficiendam & offerendam, & ut victima ex pane conficienda prosit sibi & aliis: Atque simul per cæremoniam illam ab Ecclesia institutam sacrat Deo materiam remotam Sacrificii, ad Sacrificium Eucharistiæ decentius peragendum.

Obj. 3. Actio sacrificandi supponit victimam, quæ in omni Sacrificio præexistere debet. At consecratio non supponit victimam, nempe Christum sub speciebus: Ergo non est actio sacrificandi.

Resp. Nego maj. universaliter sumptam: Nam hostia, seu res oblata, non præsupponitur Sacrificio, quando ipsa fit per productionem, quæ simul est illius destructio sacrificativa. Nam talis res fit per actionem, qua offertur & sacrificatur, seu (quod idem est) fit & offertur una eademque actione. In Sacrificio autem Eucharistiæ corpus & sanguis Christi ponuntur sub speciebus per actionem, qua simul destruuntur moraliter per mutationem realem, & sic vere sacrificantur. Nam una eademque actione reproducuntur sub speciebus Eucharisticis modo inepto ad usus naturales corporis & sanguinis, & ordinato ad con-

con-

consumptionem & desitionem. Unde in hoc Sacrificio res oblata fit & offertur eadem actione; & eadem actione producitur & destruitur in sanctificationem supremi Dei dominii, & infinitæ ejus excellentiæ.

Obj. 4. Feria sexta majoris hebdomadæ non fit consecratio, & tamen fit Sacrificium: nam Sacerdoti dicenti, *orate fratres*, minister respondet, *suscipiat Dominus hoc Sacrificium de manibus tuis*, *&c.*

Resp. Ibi Sacrificium sumitur pro re sacrificata, non vero pro actione sacrificandi.

Cum autem S. Thomas, q. 83. art. 2. ad 2. dicit, in die Parasceves corpus Christi pridie consecratum sumi a Sacerdote, ne Ecclesia eo die careat fructu passionis; hoc dicit, quia Sacerdos tanquam persona publica & nomine Ecclesiæ communicat, atque pro ipsa orat per victimam pridie sacrificatam, præsentem in altari.

Obj. 5. Conc. Trident. sess. 23. cap. 1. Oblationem a consecratione distinguit: nam dicit a Christo fuisse *Apostolis eorumque successoribus in Sacerdotio potestatem traditam consecrandi, offerendi, & ministrandi corpus & sanguinem ejus.*

Resp. Conc. Trident. Oblationem quidem a consecratione distinguit, sed ut ratione seu conceptu tantum diversam. Et recte: nam offerre & consecrare, quamvis ex institutione Christi sint idem physice & realiter, tamen habent conceptus diversos. Consecrare enim est præcise ponere corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini: offerre vero est ponere corpus & sanguinem Christi sub speciebus panis & vini modo moraliter utriusque destructivo ad testificandum supremam Dei excellentiam, summumque ejus in omnes creaturas dominium. Una tamen & eadem actione utrumque fit; & sic una & eadem realiter actio est simul consecratio & oblatio seu actus sacrificandi.

Obj. 6. Essentia Sacrificii Eucharistiæ consistit saltem partialiter in communione Sacerdotis, seu consumptione hostiæ. Ergo non sistit adæquate in consecratione.

Resp. Nego anteced. 1. Quia per communionem Sacerdotis nihil offertur Deo; & illa non fit in persona Christi, nec per potestatem directe acceptam vi ordinationis, cum laicis etiam conveniat. Actio autem sacrificandi consistit in actione, quæ fiat in persona Christi per potestatem vi ordinationis, cum Christus sit principalis Sacerdos, & *id nunc offerens*, (id est, sacrificans) *ministerio Sacerdotum.*

2. Quia consecrationi convenit integra Sacrificii definitio; & in ea habetur perfecta repræsentatio Sacrificii crucis, & simul oblatio victimæ per aliquam illius destructionem.

Inst. 1. Sacrificium Eucharistiæ dicitur consummari, quando consumitur a Sacerdote. Ergo communio est partialis essentia illius.

Resp. Nego conseq. Nam dicitur consummari per communionem Sacerdotis, quia per consumptionem consequitur integrum finem suum, & usum ad quem destinatur: Eucharistia enim est simul Sacrificium, & Sacramentum institutum ut sumatur ad refectionem animæ. Cum autem sumitur a Sacerdote, sumitur nomine Fidelium.

Inst. 2. In nullo casu licet Sacerdoti omittere comunionem: non nisi quia sine ea non ponitur tota essentia Sacrificii. Ergo.

Resp. Nego min. Nam ideo solum omissio illa in nullo casu licita est, quia communio Sacerdotis a Christo præcepta est, vel ad integritatem Sacrificii, vel ut complementum illius extrinsecum, vel quia Eucharistia ut Sacramentum sumi debet a Sacerdote nomine Ecclesiæ, sine qua sumptione non consequitur integrum finem suum & usum ad quem destinatur.

Inst. 3. In can. *relatum*, de consecrat. dist. 2. dicitur, *Quale erit illud Sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur?*

Resp. Sensus est, Sacrificium in quo Sacerdos non communicat, non esse quale debet esse, id est, non licitum & legitimum, utpote contra institutionem ac legem Christi, qui statuit ut Sacrificium Eucharistiæ semper nomine populi sumeretur a Sacerdote consecrante, eo quod simul sit Sacrificium, & Sacramentum institutum ut cedat in usum Fidelium.

Inst. 4. Sacrificium Eucharistiæ est perfectum holocaustum; at de ratione holocausti est, ut totum in Dei honorem consumatur. Ergo est de ratione Sacrificii Eucharistiæ ut sumatur a Sacerdote. Ergo, &c.

Resp. Non est de ratione holocausti, ut consumatur a Sacerdote, vel alio. Nam in holocausto veteris legis nulla panis victimæ comedebatur a Sacerdote vel alio, sed tota igne consumebatur. Igitur est solum

solum de ratione holocausti, ut tota victima Deo penitus offeratur, & in illius honorem destruatur sive physice, sive moraliter. In Missa autem tota victima Deo offertur; ita ut nihil illius in usu profano cedere possit, & tota destruitur moraliter secundum corpus & sanguinem.

Inst. 5. Omne Sacrificium consistit in destructione aut consumptione rei oblatæ.

Resp. In consecratione Eucharistiæ est destructio moralis, æquivalens physicæ destructioni, & sufficiens ad verum Sacrificium, ut probatum est, & saltem tanta, quanta olim erat in libationibus vini, olei, aliorumque liquorum, qui sacrificabantur per solam sui effusionem in terram.

Obj. 7. Post consecrationem fit commemoratio pro defunctis. Ergo statim post consecrationem Sacrificium non est essentialiter perfectum, alioqui statim haberet effectum suum ex opere operato.

Resp. Nego conseq. Nam commemoratio seu oratio illa pro defunctis habet tantum vim ex opere operantis, & per modum impetrationis. Sacrificium vero statim post consecrationem habet suum effectum ex opere operato.

Porro interdum per Missam, sacrum intelligitur Sacrificium Missæ quoad actiones & cæremonias ab Ecclesia institutas.

Observa. Consecratio sub utraque specie est de perfectione essentiali Sacrificii Eucharistiæ, quia 1. ita Doctores communiter. 2. Christus hoc Sacrificium instituit sub utraque specie. 3. Hoc Sacrificium ex institutione Christi est memoriale, & repræsentatio Sacrificii in cruce oblati. Sicut ergo in cruce sanguis a corpore separatus est, & inde secuta mors Christi: ita ad id repræsentandum sanguis in hoc Sacrificio debet quantum est ex vi verborum poni separatim a corpore, & vicissim.

QUÆSTIO III.

In quo consistat materia Sacrificii Eucharistiæ, seu res sacrificata?

Dico. Sacrificium Eucharistiæ sumptum pro re sacrificata & oblata est Christus ipse prout existit sub speciebus pani & vini.

Prob. 1. Ex Scriptura, 1. Cor. cap. 5. *Pascha nostrum immolatus est Christus.* Quod Patres intelligunt non solum de cruenta, sed etiam de incruenta oblatione Christi.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiant Patres, articulo 1. laudati.

3. Ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 2. ubi ait: *In divino hoc Sacrificio, quod in Missa peragitur, idem ille Christus continetur, & incruente immolatur, qui in ara crucis semel seipsum cruente obtulit:* & infra, *Una enim eademque est hostia, idem nunc offerens Sacerdotum ministerio, qui seipsum tunc in cruce obtulit, sola offerendi ratione diversa.* Dixit, *sub speciebus panis & vini*; nam Christus prout existit in propria specie, prout est in cælo, non sacrificatur; quia ut talis non destruitur moraliter, nec immutatur per actionem sacrificandi, sed solum prout existit sub speciebus Eucharisticis.

Obj. 1. Panis & vinum oblata, sunt etiam Sacrificium ordinatum ad Sacrificium corporis & sanguinis Christi: unde in Missa duo sunt Sacrificia unum moraliter constituentia.

Resp. Nega. Nam ex Patribus & Conc. Trident. unicum est in Ecclesia & singulare Sacrificium, in quo offertur & immolatur una eademque hostia, quæ in ara crucis immolata fuit, nempe solus Christus.

Inst. 1. Patres dicunt panem & vinum offerri in Missa.

Resp. Per hanc locutionem vel intelligunt panem & vinum ad Sacrificium Eucharistiæ adhiberi seu consecrari: vel per panem & vinum intelligunt corpus & sanguinem Christi posita aut ponenda sub speciebus panis & vini per consecrationem, ut constat ex S. Cypriano, Epist. 68. ubi ait: *Quis magis Sacerdos Dei summi, quam Dominus noster Jesus Christus, qui Sacrificium Deo Patri obtulit? obtulit hoc idem* (quoad speciem externam) *quod Melchisedech obtulerat, idest panem & vinum, suum scilicet corpus & sanguinem.*

Inst. 2. Christus instituit hoc sacrificium tanquam Sacerdos secundum ordinem Melchisedec, qui obtulit panem & vinum in Sacrificio. Ergo panis & vinum Sacrificium saltem partiale a Christo institutum.

Resp. Nego conseq. Nam Christus est Sacerdos secundum ordinem seu ritum Melchisedech, quia sub speciebus panis & vini obtulit, quod præfigurabat Sacrificium Melchisedech in pane & vino, nempe corpus & sanguinem suum. Melchisedech enim suo sacrificio præfiguravit Christum sub speciebus panis & vini offerendum.

Inst. 3. Per consecrationem panis & vinum

num destruuntur. Ergo sunt partiale sacrificium Eucharistiæ.

Resp. Nego conseq. Quia destructio illa ex institutione Christi non fit, nec offertur ad testificandum summum Dei dominium, ejusque infinitam excellentiam; sed solum fit, ut ponantur corpus & sanguis Christi sub utriusque speciebus modo moraliter illorum destructivo ad protestandam infinitam Dei excellentiam.

Obj. 2. Species sacramentales sunt pars intrinseca rei oblatæ & Sacrificii Eucharistiæ. Ergo non solus Christus est materia hujus Sacrificii.

Resp. Nego anteced. Nam alioqui non esset una eademque hostia in cruce & in Eucharistia, sola offerendi ratione diversa, ut docet Conc. Trident. Christus enim seipsum solum in cruce obtulit, nullatenus vero species sacramentales.

Inst. 1. Ex Conc. Trident. sess. 22. cap. 1. Christus Sacrificium visibile instituit. Ergo species sacramentales, per quas solas est visibile, sunt pars Sacrificii Eucharistiæ.

Resp. Nego conseq. Sed ex antecedente sequitur solum species sacramentales ad Sacrificium Eucharistiæ pertinere tanquam id sub quo offertur hostia Sacrificii, & per quod Sacrificium visibile ac sensibile constituitur: ideoque se habent per modum conditionis necessariæ ut victima sit visibilis.

Inst. 2. Eucharistia ut Sacramentum includit species tanquam partem essentialem. Ergo etiam sic eas includit ut est Sacrificium.

Resp. Nego conseq. Quia ratio Sacramenti diversa est a ratione Sacrificii; & Eucharistia plura essentialia includitur Sacramentum quam ut sacrificium. Nam Eucharistia ut Sacramentum est signum sensibile perfectionis spiritualis animæ, quod signum includit intrinsece multa, nempe corpus & sanguinem Christi, & species sensibiles: at ut est Sacrificium sumptum materialiter, id est, sumptum pro materia Sacrificii, nempe victima, est solus Christus secundum corpus & sanguinem, seu corpus & sanguis Christi oblata sub speciebus.

Inst. 3. Can. *hoc est*, de consecrat. dist. 2. dicitur: *Hoc modis omnibus approbare contendimus, Sacrificiũ scilicet Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne.*

Resp. Canones decreti non plus habent auctoritatis in decreto Gratiani, quam illorum auctores. Hic autem canon est Lanfranci ex propria opinione loquentis: cujus sane auctoritas hac in re nulla est, cum hæc ejus opinio repugnet Patribus, & Conc. Trident. declaranti unam eamdemque esse hostiam Sacrificii crucis & Eucharistiæ; & utramque sola offerendi ratione differri.

Hinc colligi infinitam esse excellentiam Sacrificii religionis Christianæ, infinite Deo placere, infinitum Deo honorem exhibere, infinite aptum esse ad omnem Sacrificii finem assequendum, omnia alia Sacrificia etiam possibilia infinite superare; cum Christus ipse sit victima hujus Sacrifici, & principalis offerens. Unde in lege nova hoc unicum est & esse debet Sacrificium.

QUÆSTIO IV.

Quale sit Sacrificium Eucharistiæ.

Nota. IN veteri lege erant quatuor Sacrificiorum genera, nempe latreuticum seu honorarium, propitiatorium, Eucharisticum, & impetratorium. Primum dicebatur holocaustum, secundum hostia pro peccato, tertium & quartum hostia pacifica.

Dico. Sacrificium Missæ est simul latreuticum, Eucharisticum, propitiatorium, & impetratorium.

I. Est latreuticum, in quantum tota victima offertur Deo ad testificandum supremum ejus in omnes creaturas dominium, supremamque excellentiam divinam.

II. Est Eucharisticum, in quantum offertur in gratiarum actionem pro beneficiis acceptis.

III. Est propitiatorium prout offertur in remissionem peccatorum, & satisfactionem pœnæ eis debitæ, & ad hoc utrumque valet, ut constat ex Patribus, & ex Conc. Trident. sess. 22. can. 3. ubi ait: *Si quis dixerit, Missæ Sacrificium tantum esse laudis, & gratiarum actionis, aut nudam commemorationem Sacrificii in cruce peracti, non autem propitiatorium; vel soli prodesse sumenti; neque pro vivis, & defunctis, pro peccatis, pœnis, satisfactionibus, & aliis necessitatibus offerri debere, anathema sit.* Et c. 2. *Docet sancta synodus, Sacrificium istud vere propitiatorium esse, per ipsumque fieri, ut si cum vero corde & recta fide, cum metu & reverentia, contriti ac pœnitentes ad Deum accedamus, misericordiam consequamur, & gratiam inveniamus in auxilio opportuno. Hujus quippe oblatione placatus Dominus, gra-*

tiam & donum pœnitentiæ concedens, crimina & peccata etiam ingentia dimittit.

Porro peccata dimittit ex opere operato, sed mediate quoad culpam, & immediate quoad pœnam.

IV. Denique est impetratorium. Nam offerri potest & valet ad obtinenda omnia beneficiorum genera, seu quidquid a Deo recte peti potest, ut patet ex perpetua praxi Ecclesiæ.

Quare hoc unum legis novæ Sacrificium una sua perfectione comprehendit omnia Sacrificiorum genera. Et Conc. Trid. sess. 22. cap. 1. dicit, quod hoc unum Sacrificium bona omnia per varia sacrificia legis naturæ & legis Mosaicæ significata, velut omnium illorum consummatio & perfectio complectitur. Et vero nihil nobilius, nihil præstantius, nihil honorificentius & gratius Deo offerri potest in Sacrificium quam ipse Christus, nihil aptius & efficacius esse potest ad omnem finem & effectum Sacrificii assequendum. Valor autem hujus Sacrificii est infinitus quoad sufficientiam & in actu primo, sed finitus in actu secundo & quoad applicationem.

QUÆSTIO V.

Utrum offerre liceat Sacrificium Missæ in honorem Sanctorum?

DIco. Offerri licere constat.

1. Ex Traditione, cujus testes sunt Patres, & praxis Ecclesiæ elucet in omnibus Liturgiis antiquis, tum græcis tum latinis.

2. Ex Conc. Trident. sess. 22. can. 5. *Si quis dixerit, imposturam esse, Missas celebrare in honorem Sanctorum, & pro illorum intercessione apud Deum obtinenda, sicut Ecclesia intendit, anathema sit.*

Observa. Ecclesia non offert Sacrificium ipsis Sanctis, sed soli Deo ut Auctori virtutum & meritorum Sanctorum, & gloriæ quo fruuntur. Dicitur tamen offerri in honorem Sanctorum, quia offertur Deo in gratiarum actionem pro beneficiis ab ipso in Sanctos collatis, quod cedit in aliquam gloriam Sanctorum. Ita explicat Conc. Trident. sess. 22. cap. 3. his verbis: *Quamvis in honorem & memoriam Sanctorum nonnullas interdum Missas Ecclesia celebrare consueverit; non tamen illis Sacrificium offerri docet, sed Deo soli, qui illos coronavit. Unde nec Sacerdos dicere solet, offero tibi Sacrificium, Petre, vel Paule; sed Deo de illorum victoriis gratias, eorum patrocinia implorat, ut ipsi pro nobis intercedere dignentur in cœlis, quorum memoriam facimus in terris.*

QUÆSTIO VI.

Quinam hoc Sacrificium offerre possint?

DIco 1. Christus est vere & proprie principalis offerens.

Constat 1. Ex Scriptura, Hebr. c. 7. ubi Christus dicuntur Sacerdos in æternum secundum ordinem Melchisedech. Christus autem secundum interpretationem Patrum & Doctorum est talis Sacerdos in æternum, quatenus continuo Sacrificium corporis & sanguinis sui sub speciebus panis & vini offert ministerio Sacerdotum usque ad consummationem sæculi.

2. Ex Conc. Trident. sess. 22. cap. 2. supra citato.

3. Ex Patribus, pro omnibus sit S. Augustinus, l. 10. de civitate Dei, c. 20. ubi de Christo sic ait: *Per hoc & Sacerdos est, ipse offerens, ipse & oblatio.*

4. Ratione. Nam Sacerdos hoc Sacrificium offert ut minister Christi, personam ipsius immediate gerens ac repræsentans, ita ut consecrans eo modo loquatur ac si revera Christus esset, dicens *hoc est corpus meum, hic est calix sanguinis mei.* Unde Christus vere per Sacerdotes sacrificat, idque longe alia speciali ratione quam per ministros suos baptizet: Non baptizans quamvis agat ut minister Christi; tamen loquitur in propria persona & propriis verbis: consecrans vero loquitur in persona Christi & verbis ipsius Christi.

Ratio a priori est, quia voluit Deus, ut in nova lege sibi offerretur Sacrificium, quod semper sibi gratum, ideoq; purum ad sanctum esset. Ut autem Sacrificium purum sit, requiritur, ut non solum res oblata seu victima pura sit, sed etiam sit saltem principalis offerens sit purus ac sanctus; quia nempe Sacrificium proprie ac formaliter sumptum consistit in oblatione, seu actione quia offertur hostia.

Porro Christus est principalis offerens, quatenus Sacerdos in persona ipsius, & tanquam legatus ejus ipsum repræsentans sacrificat, seu per verba consecratoria ipsius Christi propria ponit sub speciebus panis & vini corpus & sanguinem Christi modo illorum moraliter destructivo per realem mutationem, ipso Christo volente, & actu interno proprio hanc moralem corporis & sangui-

sanguinis sui destructionem ad honorem Dei alios fines Sacrificii ordinante.

Dico 2. Solus Sacerdos per se ac immediate & tanquam proprius minister hoc Sacrificium offerre potest, ita ut actio sacrificandi a solo Sacerdote physice & immediate exerceri etiam valide possit. Est de fide.

Prob. 1. Ex Patribus apud Bellarminum,

2. Ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ divinam Traditionem certo demonstrat.

3. Ex Conc. Nicæno I. can. 14. ubi dicitur Diaconus non habere potestatem offerendi hoc Sacrificium.

4. Ex Conc. Florentino, in decreto pro Armenis.

5. Ex Concil. Trident. sess. 22. cap. 1. declarante Christum Apostolis eorumque in Sacerdotio successoribus, ut offerrent præcepisse per hæc verba: *Hoc facite in meam commemorationem*. Et can. 2. *Si qui dixerit, illis verbis, hoc facite in meam commemorationem, Christum non instituisse Apostolos Sacerdotes, aut non ordinasse, ut ipsi, alique Sacerdotes offerrent corpus & sanguinem suum; anathema sit*. Ubi Sacerdotibus, non alii, docet inesse potestatem offerendi Sacrificium Eucharistiæ.

6. Quia solis Apostolis, & eorum in Sacerdotio successoribus Christus dixit, *hoc facite in meam commemorationem*, prout hæc verba significant consecrare & sacrificare. Unde nulli alteri dedit potestatem consecrandi & facrificandi. Ideoque nullus præter Sacerdotes hanc potestatem, quæ omnino supernaturalis est, habet.

Dico 3. Ecclesia etiam offert Sacrificium per Sacerdotem ut ministrum & legatum suum, ut constat ex Patribus.

Hinc Fideles omnes ut Ecclesiæ membra generali quadam ratione dicuntur offerre per quemlibet Sacerdotem non excommunicatum. Sed specialiter una cum Sacerdote & per Sacerdotem Sacrificium offerunt Fideles omnes, qui illi intersunt & interno effectu consentiunt, ut constat ex canone Missæ, in quo Sacerdos sic orat: *Memento, Domine, famulorum, famularumque tuarum... & omnium circumstantium... pro quibus tibi offerimus, vel qui tibi offerunt hoc sacrificium, &c... hanc igitur oblationem servitutis nostræ, sed & cunctæ familiæ tuæ, quæsumus Domine, ut placatus accipias, &c.... unde & memores, Domine, nos servi tui, sed & plebs tua sancta.... offerimus præclaræ Majestati tuæ de tuis donis ac datis hostiam puram, &c.* Igitur omnes per Sacerdotem offerre possunt & debent hoc Sacrificium.

Ratio est, quia Sacrificium est cultus publicus ac solemnis; & omnes debent Deo supremum cultum etiam externum exhibere, & per illum agnoscere & testificari supremam Dei excellentiam, summumque ejus in res omnes creatas dominium.

Item specialiter sunt offerentes ii, qui cooperantur Sacerdoti offerenti, petendo aut procurando Sacrificium, dando stipendium substentationis, ministrando Sacerdoti. Nemo tamen præter Sacerdotem potest esse offerens ut principium physicum & immediatum actionis sacrificandi, seu consecrationis.

TRA-

TRACTATUS DE SACRAMENTO POENITENTIÆ.

OENITENTIA distingui solet in eam quæ sit virtus, & in eamque sit Sacramentum. De Pœnitentia ut est virtus, pauca hæc sufficiant.

I. Pœnitentia ut est virtus, subdividitur in habitualem, & actualem. Pœnitentia habitualis, seu habitus virtutis Pœnitentiæ est habitus inclinans ad dolorem, ac detestationem peccati commissi, ad emendationis propositum, & voluntatem Deo satisfaciendi, seu jus divinum peccato læsum, quantum fieri potest, resarciendi. Pœnitentia actualis, seu actus virtutis Pœnitentiæ est actus odii & doloris de peccato commisso cum proposito non peccandi & satisfaciendi.

II. Pœnitentiam esse virtutem constat ex Scriptura Ezech. c. 28. *Si impius egerit pœnitentiam, vita vivet*, & Luc. 13. *Nisi pæniten tiam habueritis, omnes simul peribitis*. Ergo actus pęnitentiæ est honestus, alioqui non illi promitteretur vita æterna: nec sub pœna mortis æternæ a Deo præciperetur. Ergo habitus ejusdem elicitivus est virtus: nam virtus est habitus elicitivus actus honesti: ratio est; quia ex Aristotele, virtus est habitus eliciti vus secundum rectam rationem. Talis est autem pœnitentia: nam inclinat ad eliciendum odium ac dolorem de divina offensa, & ad illam per debitam satisfactionem reparandam, quod est sane secundum rectam rationem.

III. Pœnitentia late sumpta, nimirum pro habitu inclinante ad dolendum de peccatis, abstrahendo a motivo doloris, dici potest virtus generalis hoc sensu, quod spectare possit ad quamlibet virtutem. Nam dolor de peccatis concipi potest ex motivo proprio cujuslibet virtutis, puta, charitatis, spei, religionis. &c. & sic pertinere ad quamlibet virtutem; cum actus speciem sumat a suo motivo.

IV. Pœnitentia stricte sumpta est virtus, qua peccatum commissum detestamur quatenus est offensa Dei, cum animo placandi Dei, injuriæ que divinæ compensandæ, & ex motivo non estatis in hac placatione ac compensatione elucentis. Pœnitentia autem sic sumpta, est specialis virtus; quia sic sumpta habet speciale motivum, nempe honestatem specialem elucentem in placatione Dei & compensatione divinæ offensæ: quod motivum nulli alteri virtuti convenit.

Hinc pœnitentiæ objectum materiale, circa quod scilicet illa versatur, est peccatum: objectum formale quo, est peccatum ut est offensa Dei reparanda: objectum formale quod seu motivum proprium, est specialis honestas elucens in placatione Dei & reparatione divinæ offensæ, finis, est placatio Dei, ejusque offensæ, quantum fieri potest, reparatio, seu compensatio.

Pœnitentia porro stricte sumpta est quædam justitia specialis, quæ tamen ad justitiam commutativam reduci potest. Nam quamvis inter offensam Dei & satisfactionem nostram nunquam constituat æqualitatem, quæ a plerisque exigitur ad justitiam commutativam, tamen (ut ait S. Thomas) compensatio pro offensa, est quædam pro offensa commutatio, præsertim cum fiat secundum voluntatem personæ offensæ.

Dico esse justitiam specialem, nempe illam, quæ est hominis ad Deum, & quæ longe differt ab ea quæ est hominis ad hominem: nam jus divinum est altioris ordinis, ideoque longe differt a jure humano. Omnia autem peccata sunt injuriæ Dei, cum sint contra jus Dei ea prohibentis: quod jus quovis peccato violatur.

V. Actus proprii virtutis pænitentiæ sunt odium, detestatio, ac dolor de proprio peccato; odium. & abominatio peccati alieni, horror peccati nondum commissi; justitiæ amor; voluntas satisfaciendi & jus divinum læsum compensandi.

Hinc virtus Pœnitentiæ secundum suos actus sumpta est partialis materia Sacramenti Pœnitentiæ.

Porro Pœnitentia dicitur a pœna, quasi pœnæ tenentia. Hinc pœnitere idem est ac pœnam tenere seu dolere. Igitur Pœnitentiæ nomen dolorem prioris facti præsertim significat.

Obs 12 Veritas conditionalium co-
sistit in bona illatione consequentis
ex antecedente R consistit in
bona illatione N in bona illatione
et in eo quod id quod enuntiatur
nobile sub conditione, vere esset p
conditione C Quod veritas con
nalium consistat etiam in bona i
ne patet ex dictis ab ipso A

rt. 5. §1. n. 5. ubi dicit propositiones
ypotheticas significare conditionem.

CAPUT PRIMUM.

De Existentia, Natura, & Proprietatibus Sacramenti Pœnitentiæ.

ARTICULUS I.

Utrum Pœnitentia sit Sacramentum proprie dictum?

Nota. QUæritur hic utrum Pœnitentia interna, seu contritio, signo externo, videlicet confessione peccati declarata, cum verbo absolutionis a Sacerdote, legitimo judice, prolato, sit vere ac proprie Sacramentum novæ legis. Negant Calvinus, Zuinglius, Socinus, eorumque Sectatores, & ex Lutheranis non pauci. Lutherus vero, qui primum Pœnitentiam e Sacramentorum albo expunxerat, postea tamen eam inter illorum numerum restituit. Olim etiam negarunt Montanistæ & Novatiani Ecclesiæ potestatem remittendi graviora crimina, ideoque Sacramentum Pœnitentiæ, saltem quale a Christo institutum est.

Dico. Extat in Ecclesia pœnitentiæ Sacramentum proprie dictum, a Christo institutum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Joan. c. 20. de Christo dicitur: *Hæc cum dixisset insufflavit, & dixit eis: accipite Spiritum-sanctum. quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Christus his verbis permanenter instituit in Ecclesia ritum aliquẽ externum Pœnitentię, annexam habentem gratiam sanctificantem. Atqui ritus externus permanenter a Christo institutus, & annexam habens gratiam sanctificantem, est Sacramentum proprie dictum, ut constat ex definitione Sacramenti ab omnibus admissa, neque enim aliter probatur Scriptura Baptismum esse Sacramentum. Ergo Christus instituit in Ecclesia Pœnitentiam, quę est Sacramentum proprie dictum.

Prob. maj. Nam 1. Per verba illa Christus Apostolis eorumque successoribus concessit potestatem remittendi peccata judicialem, ut patet ex his verbis, *remittuntur, retenta sunt*, & perpetuo exercendam per verbum absolutionis, sine quo remitti non possunt peccata modo hominibus accommodato, & exigentem in reo pœnitentiam internam, ac confessionem; cum sine dolore & retractatione peccata remitti non possint, & sine confessione Sacerdos non possit habere notitiam causæ, de qua judicarẽ debet. 2. Ille ritus externus annexam habet a Christo gratiam sanctificantem, ut patet ex his verbis, *remittuntur eis:* nam peccata non remittuntur, nisi per justificationis gratiam.

Prob. 2. Ex unanimi Patrum consensu apud Bellarminum & alios. Pro omnibus sit S. Cyprianus, Serm. de lapsis, ubi sic ait: *Confiteantur singuli, quæso vos fratres, delictum suum, dum adhuc, qui deliquit, in sæculo est, dum admitti confessio ejus potest, dum satisfactio, & remissio facta per Sacerdotes apud Dominum grata est.* Et S. Augustinus, lib. 1. de adulterinis conjugiis, c. 28. ubi ait: *Quæ baptismatis, eadem est reconciliationis causa.*

Prob. 3. Ex perpetua praxi Ecclesiæ.

Prob. 4. Ex Conciliis tum Florentino, in Decreto pro Armenis, ubi inter Sacramenta novæ legis quarto loco recensetur Pœnitentia: tum Tridentino, quod sess. 14. can. 1. sic ait: *Si quis dixerit, in Catholica Ecclesia Pœnitentiam non esse vere & proprie Sacramentum pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis a Christo Domino nostro institutum; anathema sit.*

Ratio a priori est voluntas Christi. Bonitati autem divinæ, & infinitis Christi meritis maxime conveniebat, ut peccatis post baptismum commissis, quæ ob maximam hominum etiam baptizatorum in peccatum proclivitatẽ valde multiplicantur, remedium certum, sensibile, & hominibus accommodatum semper suppeditaretur: & sic non solum Baptismus, sed etiam Pœnitentiæ Sacramentum institueretur.

Præterea Pœnitentiæ Sacramentum plurimum confert tum ad fidelium singulorum utilitatem, fideles enim in illo cum peccatorum remissione consilium, solatium, peccatorum remedia, & satisfactionem percipiunt; tum ad Ecclesiæ Christianæ dignitatem, cum in ea sit constitutum tribunal, in quo animarum causæ judicentur, & offensæ divinæ vindicentur simul & remittantur.

Solvuntur Objectiones.

Obj. 1. Christus, Joan. cap. 20. ait: *Sicut misit me pater, & ego mitto vos.* Ergo Apostolis dedit potestatem remittendi peccata absque ritu externo, sicut ipse habebat.

Resp. Nego conseq. Quia vox *sicut* significat solum dari Apostolis potestatem remittendi peccata vere & interius sicut Christus habuit, sed non omnino similem, nec eodem modo exercendam. Nam Apostolis competebat, & eorum in Sacerdotio succes-

successoribus competit modus ministerialis remittendi peccata per ritum externum a Christo institutum: Christo autem competebat modus peccata remittendi longe excellentior, & independens ab ullo ritu externo: conveniebat enim, ut beneficia divina aliter a Domino, aliter a Ministris conferrentur.

Obj. 2. Hæc verba (*quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.*) significant tantum potestatem prædicandi verbum Dei, quo excitatur fides, per quam solam peccata remittuntur, sed non imputantur. Ergo non significant, &c.

Resp. Nego anteced. Nam ex Patribus potestas his verbis expressa, est potestas judicialis, ut satis indicant verba remittendi & retinendi. Præterea Christus insufflando in Apostolos, & simul iis Spiritum sanctum conferendo, novam aliquam potestatem, eamque valde excellentem iis concessit: tum quia factum illud insigne fuit & novum: tum quia Christus Apostolis non contulit Spiritum sanctum nisi ad digne exercendum novum aliquod Ministrum. Illa autem nova & excellens potestas, est potestas vere remittendi peccata per modum judicii: nam aliis in locis Christus propriis verbis potestatem prædicandi & baptizandi Apostolis concessit. Christus quippe ea, quæ ad Ecclesiæ fundamenta pertinebant, propriis verbis tradidit, & quæ essent diversa, diversis verbis exposuit.

Inst. Cyrillus verba prædicta intellexit de potestate remittendi peccata infidelibus: ergo de potestate prædicandi, &c.

Resp. 1. Contra communem Patrum consensum prævalere non potest quorumdam interpretatio facta in sensu improprio.

Resp. 2. Cyrillus intellexit hæc verba de potestate remittendi peccata infidelibus simul & fidelibus, & in sensu nimis lato & improprio, qui tamen nullatenus hæreticis favet. Nam (ut ipse docet) Christus dedit quidem Apostolis potestatem remittendi, ac retinendi peccata tum infidelibus, tum fidelibus, sed diverso modo. Potestatem enim remittendi peccata infidelibus per Baptismum, si fidem & alias dispositiones necessarias haberent, & iis retinendi per exclusionem a Baptismo, si eo indigni censeantur, concessit: fidelibus autem non per Baptismum, sed per alium ritum videlicet Pœnitentiæ Sacramentum peccata remitti voluit, sic equidem aliqui alii Patres verba Christi supradicta intelligunt etiam de potestate remittendi peccata per prædicationem, sed non excludendo alium sensum unice proprium, quem etiam in aliis locis tribuunt his verbis ea explicando de potestate Sacerdotibus data ad remittenda peccata per absolutionem.

Obj. 3. Sacramentum Pœnitentiæ derogat meritis Christi.

Resp. Nego; nam nobis illa applicat, & applicando commendat.

Obj. 4. Solus Deus potest remmittere peccata. Ergo.

Resp. Disting. antec. Solus Deus peccata remittere potest auctoritate propria, suprema, independente, *conc. ant.* solus id potest excludendo potestatem ministerialem, quam concedere non possit, nec concesserit hominibus tanquam instrumentis & ministris, ejus nomine & auctoritate agentibus, *neg. ant.* enim vero si princeps subditis suis conferre potest de suis causis & offensis suo nomine judicandi potestatem, quidni Deus id posset?

Nota. Triplex distinguitur potestas remittendi peccata. Prima, est potestas suprema & independens, quæ soli Deo convenit. Secunda, est potestas ministerialis, principalis, & soli Deo subordinata, qualis est in solo Christo ut homine. Tertia, est potestas ministerialis minus principalis Deo & Christo etiam ut homini subordinata: qualis a Christo concessa fuit Apostolis, & Sacerdotibus, eorum in hoc officio successoribus. Hæc autem potestas alligata est ritui externo, a Christo instituto.

Obj. 5. Ad Sacramentum requiritur Elementum, juxta illud S. Augustini, tract. 80. in Joann. *Accedit verbum ad Elementum, & fit Sacramentum*. At in Pœnitentiæ ritu nullum est Elementum. Ergo.

Resp. Neg. majorem universaliter sumptam. Nam ad Sacramentum novæ legis sufficit si verba cadant in aliquod signum sensibile, cujus Sacramentalis significatio magis determinetur per verba, sive sit Elementum, seu res externa a Ministro adhibita, sive non. Verba autem objecta intelliguntur a S. Aug. solum de Baptismo quamvis a multis in latiori sensu aliis Sacramentis accommodentur, per Elementum intelligendo quodlibet signum magis determinabile per verba: qui sensus nobis non officit.

Obj. 6. Apostoli eam solam Pœnitentiam prædicarunt, quam prænuntiarunt Prophetæ. At Prophetæ non prænuntiarunt Pœnitentiam quæ esset Sacramentum. Ergo.

Resp. Apostoli prædicarunt ea omnia quæ Pro-

Prophetæ tum explicite, tum etiam implicite prænuntiarunt. Prophetæ autem Sacramenta omnia novæ legis saltem implicite prædicerunt, prænuntiando Christum Redemptorem, legis gratiæ auctorem, & Ecclesiæ institutorem.

Obj. 7. Aliqui Patres, ut Augustinus, & Gregorius Magnus Hom. 26. in Euang. exemplo Lazari prius a Christo suscitati quam a Discipulis solveretur, probant peccatores prius ad vitam gratiæ revocari quam a Sacerdote absolvantur.

Resp. Loquuntur de resurrectione & vita spirituali inchoata, quæ consistit in actibus fidei, spei, pœnitentiæ & charitatis imperfectæ, quæque est effectus gratiæ actualis: non vero de resurrectione & vita spirituali perfecta, seu justificatione, quæ est effectus formalis gratiæ habitualis. Nempe volunt illi Patres contritionem imperfectam esse dispositionem necessariam ad vitam perfectam animæ, seu gratiam sanctificantem per absolutionem Sacerdotis consequendam: *ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos pastoris sententia absolvat*, inquit S. Greg.

Quæres 1. Quandonam institutum fuerit Penitentiæ Sacramentum?

Resp. Christus illud instituit præcipue post resurrectionem suam. Ita Conc. Trid. sess. 14. c. 1. ubi ait: *Dominus autem Sacramentum Penitentiæ tunc precipue instituit, cum a mortuis excitatus, insuflavit in Discipulos suos, dicens: accipe Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Dicitur, *præcipue*, quia Christus ante mortem jam quasi inchoate hoc Sacramentum instituerat, promittendo Apostolis judiciariam potestatem, Matth. c. 18. his verbis: *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in Celo, & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in Celo.*

Quæres 2. Quomodo definiatur Sacramentum Penitentiæ?

Resp. Recte describitur, Sacramentum a Christo institutum ad remittenda peccata post baptismum commissa, per solutionem legitimam Sacerdotis, peccatoribus vere contritis, satisfacere paratis, & confessis. Vel sic definitur: Sacramentum a Christo institutum ad peccata post baptismum commissa remittenda per actus pœnitentis, & absolutionem Sacerdotis.

ARTICULUS II.

Utrum Sacramentum Pœnitentiæ a Sacramento Baptismi diversum sit?

Nota. CAlvinus, Calvinistæ, & Lutherani quidam, qui Pœnitentiæ Sacramentum rejiciunt, cum tamen concedendum putarent peccatores post Baptismum Deo reconciliari posse, commenti sunt Baptisum Deo ipsum, non quidem reipsa, sed memoria solum repetitum, dici posse & esse Pœnitentiæ seu reconciliationis Sacramentum, quatenus Baptismi memoria excitat fidem, qua sola peccata secundum illos remittuntur.

Dico. Pœnitentiæ Sacramentum a Baptismo Baptismique memoria omnino diversum est. Est de fide.

Prob. 1. Ex dictis.

2. Quia nusquam in Scriptura & Patribus Pœnitentia dicitur esse sola Baptismi memoria, fidem excitans. Et Petrus. Act. cap. 8. Simonem Magum increpans, non memoriam Baptismi suscepti tanquam reconciliationis causam, sed pœnitentiam præcipit: *Penitentiam*, inquit, *age ad hac nequitia tua*.

3. Ex Patribus, qui pœnitentiæ, Sacramentum a Baptismo clare distinguunt. Hic sufficiat S. Aug. Lib. 2. Adulterinis conjugiis, c. 16. *Si a Cathecumeno factum est (homicidium) Baptismate abluitur; si a baptizato, Penitentia & reconciliatione sanatur.*

4. Ex Conciliis, tum Florentino, in Decreto ubi ait: *Primum omnium Sacramentorum locum tenet sanctum Baptisma, quod vite spiritualis janua est .... quartum Sacramentum est Penitentia, cujus quasi materia sunt actus penitentis, &c.* Tum Tridentino, sess. 14. c. 2. can. 2. ubi ait: *Si quis Sacramenta confundens, ipsum Baptismum Penitentie Sacramentum esse dixerit: quasi hec duo Sacramenta distincta non sint, neque ideo Penitentiam non recte secundam post naufragium tabulam appellari; anathema sit.*

5. Ratione. Illa Sacramenta sunt inter se omnino diversa, & distincta re & memoria, quorum materia & forma, minister & subjectum, finis & effectus sunt diversa. At sic se habent inter se Baptismus & Pœnitentia; ergo sunt duo Sacramenta inter se omnino diversa. *Prob min. per partes*. Nam 1. Baptismi materia proxima est ablutio aquæ; Pœnitentiæ vero, sunt actus pœnitentis: forma Baptismi sunt verba ista, *ego te baptizo. &c.* for-

Forma autem Pœnitentiæ sunt hæc: *ego te absolvo, &c.* 2. Minister Baptismi est quilibet homo in necessitate: minister autem Pœnitentiæ solus potest esse Sacerdos, judicis munus gerens in homines sibi subditos. 3. Subjectum Baptismi est homo non subditus Ecclesiæ: subjectum Pœnitentię est solus homo Baptizatus. 4. Habent diversos fines & effectus. Nam Baptismus institutus est primario ad delendum peccatum originale, & secundario peccata personalia cum illo conjuncta. Pœnitentia vero ad sola peccata personalia, seu actualia post Baptismum commissa remittenda. 5. Denique Baptismus plenam & integram peccatorum omnium remissionem etiam quoad pœnam omnem semper confert omni subjecto disposito, imprimitque Characterem, unde initerabilis est. At Pœnitentia neque peccata remittit quoad omnem pœnam saltem ordinarie neq; Characterem imprimit: unde iterari potest & debet si mortalia iterum committantur.

Obj. 1. Luc. 3. Baptismus vocatur Baptismus pœnitentiæ.

Resp. Ibi agitur de Baptismo Joannis, non Christi. Baptismus autem Joannis dicitur 1. Baptismus pœnitentiæ, quia ad pœnitentiam invitabat, & totam vim suam a pœnitentiæ virtute habebat. 2. In remissionem peccatorum, quia mediante pœnitentia perfecta cujus erat signum, & ad quam excitabat cum auxilio gratiæ internæ, obtinebatur remissio peccatorum. Unde non remittebat peccata ex opere operato, sed tantum ex opere operantis. Baptismus vero Christi dicitur lavacrum regenerationis & renovationis, non ad pœnitentiam præcise excitans, sed per pœnitentiam dispositos sanctificans, renovans, ac regenerans.

Obj. 2. Aliqui Patres Baptismum vocant Sacramentum Pœnitentiæ.

Resp. Si quando sic vocant, ideo vocant, quia in adultis peccato personali inquinatis requiritur pœnitentia aliqua interna, seu contritio, tanquam dispositio necessaria ad justificationem in Baptismo percipiendam.

Itaque duplex pœnitentia in Scriptura præcipitur, altera quæ est præcise virtus, seu contritio ante Baptismum peragenda, juxta illud Act. c. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur unusquisque vestrum.* Altera, quæ est Sacramentum, & post Baptismum necessaria, consistens essentialiter in contritione, confessione peccatorum, & absolutione Sacerdotis, quam Simoni Mago præcipiebat Petrus, Act. c. 8. *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua.*

Obj. 3. Marc. cap. ult. dicitur: *qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Ergo Sacramentum Pœnitentiæ diversum a Baptismo inutile est ad salutem, ergo non extat.

Resp. Nego conseq. Quia hęc Christi verba intelligi debent cum hac conditione, si gratiā per Baptismum acceptam non amiserit peccato mortali, vel hanc per Pœnitentiæ Sacramentum in re vel saltem in voto susceptum recuperari; ut constat ex illis Scripturæ locis, ubi ad salutem præter fidem & Baptismum, requiritur observatio mandatorum Dei, perseverantia in charitate & gratia, vel pœnitentia post lapsum.

Obj. 4. Baptismus nunquam deletur, ergo tota vita utilis esse potest ad delenda peccata, si ad memoriam revocetur.

Resp. Baptismus quidem quantum ad characterem quem imprimit, nunquam deletur. Baptismus vero quantum ad ritum externum per quem est Sacramentum, non manet, sed statim transit; & quantum ad gratiam sanctificantem quam confert; sed potius gratia regenerans per Baptismum accepta, amittitur per quodlibet peccatum mortale, nec recuperatur nisi per Pœnitentiæ Sacramentum in re vel in voto susceptum.

Obj. 5. S. Augustinus, L. 1. De nuptiis & concupiscentia, c. 33. docet peccata omnia etiam post Baptismum remitti ipso Baptismo.

Res. Hoc solo sensu id docet, quod Baptismus sit dispositio, seu fundamentum præsuppositum ad obtinendam peccatorum remisionem vi clavium Ecclesiæ.

ARTICULUS III.

Quænam sit materia Sacramenti Pœnitentiæ?
§. III.

Dico 1. Materia remota, seu materia circa quam Sacramenti Pœnitentiæ, sunt omnia peccata post Baptismum commissa, sive moralia, sive venialia; ita tamen ut peccata mortalia sint necessaria & principalis illius materia, venialia vero sufficiens tantum.

Prob. 1. Quia Sacramentum Pœnitentiæ versatur circa omnia peccata tum mortalia, tum venialia remittenda, ut constat ex illo Joann. cap. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quæ verba cum sint generalia & sine limitatione, complectuntur omnia omnino peccata.

Prob. 3. Ex perpetua traditione & praxi Ecclesiæ.

Prob. 3. Ex Conc. Trid. seff. 14. can. 1. ubi definit, Sacramentum Pœnitentiæ a Christo institutum esse *pro fidelibus quoties post Baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis*. Et cap. 5. ubi docet venialia recte & utiliter in confessione declarari, ad eorum scilicet remissionem obtinendam, ut constat ex priorum hominum usu & mente. Ratio est, quia omnes actus pœnitentis, quæ sunt materia proxima, & absolutio, versantur circa peccata detestanda, destruenda, remittenda, & expianda.

Dixi 1. *Peccata post baptismum commissa*; quia nec peccatum originale, nec peccata actualia, seu personalia ante Baptismum commissa remitti possunt nisi per Baptismum in re vel in voto susceptum, aut per Martyrium, ut constat ex perpetua traditione. Et Conc. Trident. seff. 14. cap. 2. sic ait: *cum Ecclesia in neminem judicium exerceat, qui non prius in ipsam per Baptismi januam fuerit ingressus. Quid enim mihi, inquit, Apostolus, de iis qui foris sunt, judicare?*

Dixi 2. Peccata mortalia esse materiam necessariam Sacramenti Pœnitentiæ, non quod hoc Sacramentum sine illis confici nequeat; sed quia remitti non possunt nisi per hoc Sacramentum in re vel voto susceptum; & quia pœnitens tenetur illa confiteri, ut constat ex Concil. Trid. seff. 14. cap. 5.

Addi *principalis*; quia hoc Sacramentum primarie & præcipue institutum est ad mortalia peccata remittenda, cum sit Sacramentum reconciliationis.

Dixi 3. Peccata venialia esse materiam tantum sufficientem hujus Sacramenti, non vero necessariam: sufficientem quidē quia possunt esse materia confessionis & remitti per absolutionem: non autem necessariam, quia non tenemur ea confiteri; & remitti possunt sine Sacramento Pœnitentiæ; ut docet Concil. Trident. seff. 14. cap. 5. his verbis: *Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam recte & utiliter, citraque omnem præsumptionem in confessione dicantur, quod priorum hominum usus demonstrat, taceri tamen citra culpam, multisque aliis remediis expiari possunt.*

§. II.

Dico 2. Materia proxima Sacramenti Pœnitentiæ sunt actu pœnitentis, nempe contritio, confessio, & satisfactio.

Prob. 1. Ex Concilio Florentino, in decreto. *Quartum Sacramentum est Pœnitentia, cujus quasi materia sunt actus pœnitentis, qui in tres distinguuntur partes. Quarum prima est cordis contritio, ad quam pertinet, ut doleat de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero. Secunda est oris confessio, ad quam pertinet, ut peccator omnia peccata, quorum memoriam habet, suo Sacerdoti confiteatur integraliter. Tertia est satisfactio per peccatis secundum arbitrium Sacerdotis: quæ quidem præcipue fit per orationem, jejunium & eleemosynam.*

Prob. 2. Ex Con. Trid. seff. 14. c. 3. *Sunt autem quasi materia hujus Sacramēti ipsius penitentis actus, nempe contritio, confessio, & satisfactio, qui quatenus in penitente ad integritatē Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem, ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Penitentię partes dicuntur.*

Prob. 3. Ex Rituali Romano, ibi: *Illius materia remota, sunt peccata; proxima vero, sunt actus pœnitentis: nempe contritio confessio, & satisfactio.*

Ratio est Christi voluntas. Rationem convenientiæ hanc assignat S. Chrysostomus, Serm. de pœnit. ubi dicitur: in corde pœnitentis contritio, in ore confessio, in opere vero humilitas; ut quibus modis Deum offendimus, corde, ore & opere, iisdem reconciliemur Deo.

Obj. 1. Concilia dicunt tantum actus pœnitentis esse quasi materiam Sacramenti Pœnitentiæ: ergo non sunt vere ac proprie sunt materia.

Resp. Nego conf. Nam ideo solum dicunt actus pœnitentis esse quasi materiam, qui non sunt substantia aliqua solida, tractabilis extrinsecus assumpta; ut aqua in Baptismo, chrisma in Confirmatione, & similia, quæ minus distant a materia compositi physici. Actus enim pœnitentis esse vere ac proprie materiam hujus Sacramenti, satis constat, tum ex Rituali Romano, ubi dicuntur simpliciter materia proxima, omissa voce *quasi*: tum etiam ex Conc. Trid. quod, cap. 3. eos vocat partes pœnitentiæ, & in fine sic ait: *Hæc de partibus & effectu hujus Sacramenti Sancta Synodus tradens, simul eorum sententias damnat, qui Pœnitentiæ partes, incussos conscientiæ terrores & fidem esse contendunt.* Partes autem Sacramenti sunt vere ac proprie vel materia, vel forma. Ergo cum actus pœnitentis non sunt forma Sacramenti pœnitentiæ, necesse est, sint vere ac proprie

ejus

ejus materia. Hinc Catechismus Romanus, p. 2. de pœnit. n. 12. sic ait: *neque vero hi actus quasi materia a sancta Synodo appellantur, quia vere materia rationem non habeant; sed quia ejus generis materia non sint quæ extrinsecus adhibeatur, ut aqua in Baptismo, & Chrisma in Confirmatione.*

Porro in Sacramentis non est paritas omnimoda, cum illa inter se specie differant.

Obj. 2. Materia cujuslibet Sacramenti debet esse sensibilis, sed contritio non est sensibilis: ergo non est materia Sacramenti.

Resp. Materia Sacramenti debet esse sensibilis vel per se, vel per aliud, sed non semper per se. Contritio autem est sensibilis per confessionem vel petitionem absolutionis aut aliquod aliud signum externum. Sic corpus Christi in Eucharistia non est sensibile nisi per species, & tamen est pars Sacramenti Eucharistiæ. Similiter satisfactio, licet consisteret in actu mere interno virtutis, fit sufficienter sensibilis; vel per confessionem, qua pœnitens significat se paratum esse ad satisfactionem perficiendam; vel per sententiam Sacerdotis imponentis satisfactionem, quam pœnitens acceptat saltem tacite, eam non recusando.

Obj. 3. Si actus pœnitentis sint materia Pœnitentiæ, multiplex est materia hujus Sacramenti & quidem specie diversa. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego seq. maj. Quamvis enim actus pœnitentis specie inter se differant, tamen unicam totalem hujus Sacram. materiam constituunt: quemadmodum caro, ossa, nervi unica corporis humani materiam componunt.

Obj. 4. Manuum impositio est etiam materia proxima hujus Sacramenti. Ergo non soli actus pœnitentis sunt hujusmodi materia.

Resp. Nego anteced. Cujus falsitas satis patet ex sensu & praxi Ecclesiæ, & ex Conciliis, præsertim Florent. & Trident. quæ nullam faciunt impositionis manuum mentionem, dum ea omnia enumerant, quæ ad Pœnitentiæ Sacramentum requiruntur.

Obj. 1. Scriptura sæpe commemoratur manuum impositio.

Resp. Tunc non agitur de Sacramento Pœnitentiæ, sed vel de Confirmationis aut Ordinis Sacramento, vel de sanitate miraculo restituenda, vel de benedictione parvulis a Christo data.

Inst. 2. Conc. Carthaginense IV. can. 78. ait: *Pœnitentes, qui in infirmitate Viaticum Eucharistiæ acceperint, non se credant absolutos sine manus impositione, si supervixerint.* Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam sensus Canonis is est: pœnitentes publici, qui nondum impleta pœnitentia, a Sacerdote ob periculum mortis absolvebantur, si convaluerint, postea absolvendæ pœnitentiæ causa redeant ad statum pœnitentium, & cum illis manuum impositionem accipiant. Et ni id fecerint, non se existiment absolutos a debito pœnæ temporalis, quæ illis ob crimina præscripta fuerat. Nam quod a culpa absoluti fuerint, constat ex eo quod Eucharistiam susceperant quam Ecclesia non tribuit nisi iis, quos a lethali culpa liberos existimat. Quare hoc Canone præcipitur tantum pœnitentibus publicis, etsi privatim ob mortis periculum absolutis ut pœnitentiam publicam sibi injunctam, postea sanitate integra perficiant.

Inst. 3. S. Augustinus Sacramentum Pœnitentiæ vocat manuum impositionem.

Resp. Ideo sic vocat, quia ætate sua hoc Sacramentum sine manuum impositione non ministrabatur.

Observa. Duplicis generis olim observata fuit manuum impositio: altera, quæ adhibebatur in administratione Sacramenti Pœnitentiæ: altera, quæ sine absolutione Sacramentali fiebat, eratque mera cæremonia imponendi manus publice pœnitentibus in tertio gradu pœnitentiæ constitutis, de qua Concilium Carthaginense IV. can. 80. sic loquitur, *omni tempore jejunii, manus pœnitentibus a Sacerdotibus imponatur.*

Quæres, cur in Sacramento Pœnitentiæ actus Pœnitentis se habeant ut materia, & verba absolutionis ut forma.

Resp. Quia in quolibet Sacramento illud dicitur materia quod minus expresse significat, & est ab alio determinabile ad significandum effectũ Sacramenti. Illud vero dicitur forma, quod perfectius & magis expresse significat, & alias partes determinat ad perfectius significandum effectum Sacram. per analogiam ductam a materia & forma compositi Physici, nam illius pars indifferens & determinabilis, dicitur materia; & altera determinans vocatur forma. Atqui actus pœnitentis minus expresse ac perfecte significant effectum Sacramenti Pœnitẽtiæ, & ad eum perfectius significandum sunt determinabiles per verba absolutionis, quæ perfectius & magis expresse illum significant, & ad eum perfectius significãdum determinant actus pœnitentis. Ergo.

ARTI-

ARTICULUS IV.

Utrum Sacramentum Pœnitentiæ ex actibus pœnitentis, & forma absolutionis intrinsece componatur?

Nota I. Scotus & Scotistæ contendunt pœnitentis actus, nempe contritionem, confessionem, & satisfactionem non esse partes intrinsecas hujus Sacramenti, sed esse duntaxat dispositiones prærequisitas ad illius effectum; voluntque sola verba absolutionis esse totam essentiam Sacramenti, ideoque materiam simul & formam illius: materiam quidem prout sunt sonus quidam sensibilis, formam vero prout peccatorum remissionem significant. Durandus vero & Aureolus contritionem excludunt ab essentia Sacramenti, eo quod non sit sensibilis. Cęteri vero nunc Theologi sentiunt actus pœnitentis & verba absolutionis esse partes intrinsecas Sacramenti Pęnitentię: ita tamen ut contritio & confessio sint partes illius essentiales materiales, satisfactio autem sit tantum pars integralis, verba vero absolutionis sint forma essentialis.

Nota. 2. Pars intrinseca duplex est, nempe essentialis & integralis. Pars essentialis est ea, sine qua compositum non potest esse simpliciter, ut caput respectu hominis. Pars integralis est ea, sine qua totum potest quidem esse, sed non potest esse integrum: talis est manus respectu hominis; nam sine manu potest esse verus homo, at sine illa non est perfecte integer homo.

Dico. Sacramentum Pœnitentiæ componitur intrinsece ex actibus pœnitentis, & verbis absolutionis.

Prob. nam 1. Verba absolutionis intrinsece componunt hoc Sacramentum: nam ex Conc. Trid. sess. 14. c. 3. sunt forma illius, *in qua præcipua ipsius vis sita est*. Forma autem rei, in qua præcipue vis illius sita est, ipsam intrinsece componit & constituit. 2, Actus pœnitentis sunt etiam intrinseci huic Sacramento. Nam partes simpliciter dictæ Sacramenti, & in quibus ex parte residet virtus Sacramenti, sunt quid intrinsecum Sacramento. Atqui actus pœnitentis a Conc. Trid. dicuntur simpliciter partes Sacramenti Pœnitentiæ, & in ipsis vis Sacramenti ex parte consistere satis indicat, dicendo vim illam præcipue sitam esse in forma absolutionis. Ergo actus pœnitentis sunt quid intrinsecum huic Sacramento. Præterea quamvis actus fidei, spei, & charitatis saltem inchoatæ ad effectum baptismi requirantur, imo volitio suscipiendi baptismi ad illius valorem in adultis prærequiratur, nullo modo tamen dicuntur baptismi partes. Ergo cum actus pęnitentis dicantur partes pęnitentiæ, signum est, quod sint plusquam dispositiones ad illud pręrequisitę, nempe sint partes intrinsecè componentes. Porro quamvis actus pœnitentis sint partes materiales intrinsecę hujus Sacramenti, duo, nempe contritio & confessio sunt partes essentiales, cum sine illis non possit esse Sacramentum: satisfactio vero est duntaxat pars integralis; nam sinę illa ponitur Sacramentum, & ejus effectus primarius, nempe justificatio: sine illa enim valet absolutio data peccatori contrito & confesso. Propositum tamen, seu volitio satisfaciendi, cum necessario includatur saltem implicite in contritione, est pars essentialis Sacramenti.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Quælibet pars intrinseca Sacramenti debet esse signum rei, quæ per Sacramentum efficitur. Sed pœnitentis actus non sunt tale signum, ergo nec sunt partes intrinsecæ.

Resp. Nego min. Nam pœnitentis actus expulsionem peccatorum significant licet minus expresse quam verba absoletionis. Sunt etiam signum practicum: nam quatenus sunt elevati & applicati a ministro Sacramenti, producunt remissionem peccatorum licet minus præcipue quam forma.

Obj. 2. Si pœnitentis actus essent partes intrinsecæ Sacramenti Pœnitentiæ, pœnitens esse minister partialis hujus Sacramenti. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam ille solus est minister Sacramenti, qui materiam evehit ad esse Sacramentale, & illi materiæ applicat formam, quod solus Sacerdos præstat. Sic non dicitur causa statuæ is, qui lignum, ex quo fit statua, subministrat, sed is solus qui formam debitam in materiam inducit.

Nota. Actus pœnitentis præcise quatenus procedunt a pœnitente se ipsum ad effect i Sacramenti præparante, non sunt partes Sacramenti nisi aptitudinaliter; sed sunt dispositiones ad effectum Sacramenti, nempe remissionem peccatorum. At iidem actus pœnitentis prout a Sacerdote per potestatem clavium mediante absolutione moraliter assumuntur, & evehuntur ad Sacrament i constituendum, ejusque effectum producendũ, sunt partes intrinsece componentes Sacramentum Pęnitentiæ.

Obj. 3. Sine ſatisfactione poteſt eſſe effectus Sacramenti Pœnitentiæ. Ergo ſatisfactio non eſt pars illius.

Reſp. Diſtin. anteced. Sine ſatisfactione poteſt eſſe effectus Sacramenti præcipuus, nempe culpæ remiſſio, *conc. ant.* Poteſt eſſe omnes effectus Sacramenti, *nego ant.* Nam remiſſio pœnæ temporalis peccato debitæ eſt etiam effectus Sacramenti Pœnitentiæ, quem ex opere operato producit poſita ſatisfactione. Unde ſequitur ſatisfactionem eſſe partem materialem, non eſſentialem, ſed integralem. Quare abſolutio Sacerdotis cum ſatisfactionis impoſitione conjungi debet.

Obj. 4. Si ſatisfactio ſit pars Sacramenti Pœnitentiæ, eſt pars eſſentialis, ſicut contritio, & confeſſio. Nam hoc Sacramentum ex inſtitutione Chriſti eſt judicium vindicativū.

Reſp. Sacramentum Pœnitentiæ ex inſtitutione Chriſti eſt primario & eſſentialiter judicium reconciliativum, ſecundario vero & integraliter judicium vindicativum. Unde ſequitur illud poſſe eſſe eſſentialiter, non autem integraliter ſine ſatisfactione; & ſatisfactionem eſſe duntaxat partem integralem hujus Sacramenti.

Inſt. 1. Aliqui Patres dicunt pœnitentiam purgare peccata, &c.

Reſp. Loquuntur de pœnitentia conjuncta cum contritione perfecta, quæ per modum ultimæ diſpoſitionis juſtificat.

Inſt. 2. In veteri Eccleſia ſemper ſatisfactio a Sacerdote injuncta præmittebatur abſolutioni: ergo cenſebatur eſſe pars eſſentialis, &c.

Reſp. Neg. antec. Nam duobus prioribus ſæculis, ideoque ab Apoſtolis & eorum Diſcipulis Sacramentum Pœnitentiæ adminiſtrabatur eodem modo, quo nūc in Eccleſia adminiſtratur. Quamvis autem aliquot poſterioribus ſæculis in Eccleſia abſolutio a gravioribus criminibus publicis non concederetur niſi poſt expleta ſatisfactionē, tamen ante illam impletā pœnitentibus in articulo mortis conſtitutis conferebatur. Ex quo patet in Eccleſia ſatisfactionem ſemper habitam fuiſſe tantum ut partem integralē. In Eccleſia tamen ſemper dilata eſt abſolutio ob peccata mortalia etiam ſecreta, in iis caſibus in quibus nunc differri debet.

Inſt. 3. Ex Conc. Trident. ſeſſ. 14. c. 8. Sacerdotes tenentur ſatisfactionem imponere. Ergo ſatisfactio eſt pars eſſentialis, &c.

Reſp. Nego conſeq. Nam ideo tenentur ſatisfactionem imponere, quia ſine illa Sacramentum non poteſt eſſe integrum.

Ex dictis collige, Sacramentum Pœnitentiæ eſſentialiter ſumptum, eſſe ſignum efficax remiſſionis culpæ, & complexum ex contritione, confeſſione, & forma abſolutionis: ſumptum vero tum eſſentialiter, tum etiam integraliter, eſſe ſignum efficax remiſſionis culpæ ac pænæ temporalis, & complexum ex contritione, confeſſione, ſatisfactione, & forma abſolutionis cum impoſitione ſatisfactionis conjuncta.

ARTICULUS V.

Utrum Sacramentum Pœnitentiæ poſſit eſſe validum ſimul & informe?

DIco Sacramentum Pœnitentiæ non poteſt eſſe validum ſimul & informe.

Prob. Sacramentum eſſe validum eſt illud habere omnia eſſentialiter requiſita ad ejus valorem; & eſſe informe eſt illud non producere gratiam ſanctificantem, quæ eſt primarius illius effectus & velut forma extrinſeca. Atqui Sacramentum Pœnitentiæ non poteſt habere omnia ad ſuum valorem requiſita, quin producat gratiam ſanctificantem: ergo non poteſt eſſe ſimul validum & informe. *Prob. min.* Omnia quæ requiruntur & ſufficiunt ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, ſufficiunt etiam ad gratiam ſanctificantem producenda. Ergo Sacramentum Pœnitentiæ non poteſt habere omnia ad ſuum valorem requiſita quin producat gratiam. *Prob. ant.* Ea quæ requiruntur & ſufficiunt ad valorem hujus Sacramenti, ſunt ex parte miniſtri legitima poteſtas, & abſolutio cum debita intentione prolata: ex parte vero ſubjecti ſeu pœnitentis ſunt confeſſio formaliter integra, & contritio debita. Atqui hæc omnia ſufficiunt ad producendam gratiam, Ergo omnia quæ requiruntur & ſufficiunt ad valorem hujus Sacramenti, ſufficiunt etiam ad producendam gratiam. Minor quoad poteſtatem, abſolutionem ac intentionem miniſtri, & confeſſionem conſtat apud omnes. De contritione, nempe quod contritio ſufficiens ad valorem hujus Sacramenti, ſufficiat quoque ad gratiam ſanctificantem, probatur ex Conc. Trident. quod nihil diſtinguit inter contritionem neceſſariam ad valorem hujus Sacramenti, & contritionem neceſſariam ad illius effectum, imo eamdem contritionem ad utrumque requirit; nam ſeſſ. 14. cap. 3. ſic ait: *Sunt autem quaſi materia hujus Sacramenti ipſius pœnitentis actus, nempe contritio, confeſſio, & ſatisfatio, qui quatenus*

in pœnitente ad integritatem Sacramenti, ad plenamque & perfectam peccatorum remissionem ex Dei institutione requiruntur, hac ratione Pœnitentiæ partes dicuntur.

Idem Concilium, can. 1. definit Sacramentum Pœnitentiæ institutum esse ad reconciliandos fideles cum Deo. Ergo contritio, quæ est ejus pars essentialis, est sufficiens dispositio ex parte sua ad reconciliationem: alioqui non esset proportionata suo fini, nec sufficeret ad essentiam Sacramenti.

Hinc collige Sacramentum Pœnitentiæ nunquam posse reviviscere, cum non fuerit validum si non contulit gratiam.

Obj. 1. Cætera Sacramenta possunt simul esse valida & informia: ergo & istud.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia in aliis Sacramentis dispositio subjecti non est pars essentialis Sacramenti; ac proinde potest esse tota essentia Sacramenti sine sufficienti dispositione subjecti, & consequenter sine suo effectu primario, nempe gratia sanctificante, quæ non confertur sine sufficienti dispositione subjecti. At in hoc Sacramento contritio sufficiens ad illius effectum, est simul subjecti dispositio & essentialis pars Sacramenti: ac proinde hujus Sacramenti essentia ac valor non potest esse sine contritione sufficienti ad ejus effectum.

Obj. 5. S. Th. in 4. dist. 17. q. 3. art. 3. q. 1. ait: *Quamvis tunc non percipiat absolutionis fructum, tamen recedente fictione percipere incipiet sicut etiam in aliis Sacramentis. Unde non tenetur iterare confessionem, qui fictus accedit, sed tenetur postmodum fictionem suam confiteri.*

Resp. S. Doctor, in 4. dist. 23. q. 1. art. 4. q. 2. hanc opinionem sufficienter retractavit, asserendo contritionem esse de essentia Sacramenti: nam non potest esse vera contritio in eo qui fictus accedit.

ARTICULUS VI.
De unitate Sacramenti Pœnitentiæ.

UTrum possit iterari in eadem persona? *Nota*. Duplex distinguitur unitas, nempe specifica, & numerica. Sacramentum dicitur unum specie, quando eamdem habet specie materiam, formam, & significationem. Dicitur autem unum unitate numerica, quando in eadem persona iterari non potest.

Nota 2. Sacramentum Pœnitentiæ esse unum specie, patet ex eo quod semper habeat eamdem specie materiam, nempe actus pœnitentis, eamdem formam, nempe ista verba, *Ego te absolvo, &c.* & eamdem significationem, nempe peccatorum remissionem. Idque constat ex sensu & praxi Ecclesiam, quæ semper unum duntaxat & idem Sacramentum agnovit & adhibuit ad remittenda peccata post baptismum commissa.

§. I.

Dico 1. Sacramentum Pœnitentiæ iterari potest in eadem persona baptizata circa nova peccata in quæ labitur: & sic est numero multiplex. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, Joann. c. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quæ verba generalia spectant omnia omnino peccata post baptismum commissa.

2. Ex traditione, & perpetua praxi Ecclesiæ.

3. Ex Conc. Trident. sess. 14. can. 1. definiente, *Pœnitentiam esse vere & proprie Sacramentum, pro fidelibus, quoties post baptismum in peccata labuntur, ipsi Deo reconciliandis a Christo instituto.*

Obj. 1. In antiquis canonibus sæpe dicitur Pœnitentiam non esse iterandam, sed semel tantum concedendam.

Resp. In illis per Pœnitentiam intelligitur non Sacramentum Pœnitentiæ, sed solum Pœnitentia publica, quæ erat satisfactio quædam solemnis. Nam saltem in articulo mortis etiam graves & recidivi peccatores semper ad hoc Sacramentum admissi sunt.

Obj. 2. S. Ambrosius, lib. 2. de Pœnitentia, c. 10. arguit eos, qui sæpe Pœnitentiam agendam putant.

Resp. Cum S. Thoma, loquitur de Pœnitentia publica & solemni, quæ *simul* tantum ab Ecclesia permittebatur.

§. II.

Dico 2. Sacramentum Pœnitentiæ iterari etiam potest circa peccata jam rite declarata, & per absolutionem remissa: ita ut sint semper materia sufficiens Sacramenti, etiam sola.

Prob. 1. Ex universalitate verborum Christi, Joann. c. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Quæ verba complectuntur omnia peccata, quæ remitti possunt. Peccata autem jam remissa remitti semper denuo possunt nova remissione priorem confirmante per novæ gratiæ infusionem.

2. Ex usu piorum & eruditorum fidelium.

3. Ex communi Doctorum consensu.

4. Ex extravag. *inter cunctas* de privileg. ubi Benedictum XI. ait: *ut eorumdem pecca-*

torum (jam remissorum) *iteretur confessio*, *reputamus salubre*.

5. Quia hoc fuit conveniens, tum ut pœnitens de iisdem peccatis magis ac magis doleret, & sic ab iisdem patrandis magis averreretur: tum ut de iisdem amplius & amplius ablueretur, juxta illud Psal. 50. *amplius lava me ab iniquitate mea*.

Hinc fideles, cum novam materiam certam confessionis non inveniunt, debent peccatum aliquod certum prius jam declaratum & remissum, iterum confiteri, ne Sacramentum periculo nullitatis exponatur.

Obj. 1. Peccata per Baptismum remissa non possunt iterum remitti per Baptismum iterari. Ergo a pari, &c.

Resp. Neg. conf. Disparitas est, quia Christus noluit Baptismum semel valide collatum iterari posse, idque convenienter, cum illum instituerit per modum generationis spiritualis, respondentis generationi corporali, quæ non iteratur. At voluit Sacramentum Pœnitentiæ, abeo ad modum judicii, quod sæpius in eadem causa exerceri potest, institutum, posse iterari etiam circa eadem numero peccata; & vero eadem peccata possunt sæpius accusari, in judicio examinari, & condonari.

Obj. 2. Peccatum totaliter remittitur per Sacramentum Pœnitentiæ semel susceptum. Ergo non potest amplius & magis remitti.

Resp. Non potest quidem amplius & magis remitti ex parte culpæ, cum totaliter remittatur quoad reatum culpæ, qui jam omnino abolitus est. At potest amplius & magis remitti ex parte causæ remittentis, nempe per plures condonationes primæ condonationi æquivalentes: ita ut ad moralem peccati perseverantiam restituendam unica simplex revocatio veniæ non sufficeret, sed eo majori opus est revocatione, quo plures essent condonationes.

Obj. 3. Pœnitens non potest amplius absolvi a peccatis remissis, cum non sit amplius illis ligatus. Ergo.

Resp. Disting. ant. A peccatis jam per Sacramentum remissis absolvi non potest absolutione simplici & prima, qua nempe peccatum moraliter existens tollitur ac deletur, *conc. ant.* absolutione non prima, quæ sit præcise nova peccati jam remissi & deleti condonatio, *nego ant*. Nam eadem culpa sæpius condonari potest nova condonatione priorem confirmante: & in hoc sensu verificatur forma absolutionis, quæ utramvis absolutionem significat pro subjecti capacitate, nam sensus hujus formæ est: confero tibi gratiam ex se Peccati remissivam.

Inst. 1. Nova condonatio peccati jam remissi inutilis est; ergo non datur.

Resp. Nego antec. Nam per eam magis remittuntur peccatum jam remissum, infunditur nova gratia sanctificans, acquiritur novum jus ad gratias actuales contra relapsum in quodvis peccatum, & nova fit remissio pœnæ temporalis peccati debitæ.

Inst. 2. Sacerdos non habet jus circa peccata per Sacramentum remissa, utpote abolita. Ergo non potest ab illis absolvere.

Resp. Nego conseq. Quia ad ferendam sententiam juridicam prioris jam latæ confirmativam, sufficit quod judex habuerit jus circa rem de qua ferenda est sententia, & habeat jurisdictionem circa personam petentem, ut prior sententia magis ac magis confirmetur.

Obj. 4. Non potest quis cedere juri indignandi & puniendi, nisi existat. Ergo Deus non potest denuo remittere peccatum jam remissum.

Resp. Disting. antec. Non potest quis primo cedere juri, &c. Nisi existat, *conc. ant*. Non potest secundo *cedere juri illi*, *nempe per secundam cessionem*, quæ sit prioris confirmatio, *neg. ant*. & *conseq*. Offensus potest pluries eamdem offensam condonare, cedendo magis ac magis juri quod habuit ad indignandum propter illam, novoque titulo obligando se ad non indignandum amplius propter illam.

ARTICULUS VII.

De necessitate Sacramenti Pœnitentiæ.

UTrum *sit necessarium necessitate medii ad salutem?*

Dico. Sacramentum Pœnitentiæ in re vel in voto necessarium est necessitate medii omnibus, qui post Baptismum mortaliter peccarunt.

Prob. 1. Illud est homini baptizato mortaliter lapso ad salutem necessarium necessitate medii, sine quo obtineri non potest remissio peccatorum post Baptismum commissorum: nam sine remissione peccati mortalis, utpote a regno Cœlorum excludentis, obtineri non potest salus, juxta illud Apoc. 21. *Non intrabit in eam* (civitatem cælestem) *aliquod coinquinatum*. Atqui sine Sacramento Pœnitentiæ in re vel in voto obtineri non potest remissio peccatorum mortalium post Baptismum commissorum. Ergo hoc Sacramentum est necessarium necessitate medii, &c.

Prob. min. Ex verbis quibus Christus hoc

Sacra-

Sacramentum instituit, Joan. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Ergo peccata mortalia baptizatorum remitti non possunt sine absolutione Sacerdotali in re vel in voto obtenta, alioqui non possent retineri per Sacerdotes: nam retineri peccata est non remittendo facere, ut non sint remissa in Cœlo.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiat S. Augustinus, lib. 50. Homiliarum, Hom. 49. ubi sic ait: *Agite Pœnitentiam qualis agitur in Ecclesia. Nemo sibi dicat: occulte ago, apud Deum ago, novit Deus, qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei? Frustramus verba Christi. Promittimus verbis quod ille negat.*

3. Ex Conc. Trident. sess. 14. c. 2. ubi ait: *Est autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapsis post Baptismum ad salutem necessarium, ut nondum regeneratis ipse Baptismus.*

Dixi, *in re, vel in voto:* Nam peccata mortalia baptizatorum remitti possunt extra Sacramentum per contritionem charitate perfectam, sed non sine voto Sacramenti, ut constat ex Concil. Trident. sess. 15. cap. 4. ubi ait: *Docet* (S. Synodus) *etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur; ipsam nihilominus reconciliationem ipsi contritioni, sine Sacramenti voto, quod illa includitur, non esse adscribendum.*

Porro votum Sacramenti Pœnitentiæ est propositum suscipiendi suo tempore hoc Sacramentum, virtualiter saltem & implicite inclusum in actu contritionis perfectæ; ita ut peccata extra Sacramentum hoc non remittantur per actum contritionis perfectæ nisi ut Vicarium Sacramenti suo tempore suscipiendi pro iisdem peccatis, quæ tunc remittuntur: ac proinde cum obligatione eadem peccata subjiciendi sententiæ & absolutioni Sacerdotis.

Propositum autem suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ includitur saltem implicite in actu contritionis; nam actus contritionis includit formaliter propositum non peccandi, ideoque servandi omnia præcepta, inter quæ est præceptum suscipiendi hoc Sacramentum, impositum omnibus mortaliter lapsis. Idem propositum includitur virtualiter in actu perfectæ charitatis: nam hic actus reddit hominem efficaciter paratum ad servanda omnia præcepta.

CAPUT II.

De Contritione.

ARTICULUS I.

Quid sit Contritio, & in quo consistat?

DIco 1. Contritio generatim, *animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Ita Conc. Trid. contra hæreticos docentes pœnitentiam esse tantum novam vitam, & contritionem nihil aliud esse, quam terrorem quemdam conceptum ex consideratione peccatorum, & suppliciorum per legem divinam intentatorum. Constat etiam ex Scriptura, quæ tres illos actus, nempe dolorem, detestationem, & propositum requirit ad justificationem, ut Deut. c. 4. *Invenies eum, si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ,* Ps. 50. *Cor contritum & humiliatum non despicies.* Ezech. c. 18. *Si autem impius egerit pœnitentiam, &c.* ut infra.

Dico 2. Contritio consistit essentialiter in his tribus actibus, scilicet dolore, detestatione, & proposito formali, seu expresso non peccandi in posterum; ita ut si unus ex illis desit, non sit contritio formalis.

Prob. 1. Quia contritio per hos tres actus definitur a Conc. Trid. sess. 14. cap. 4. his verbis: *Contritio, quæ primum locum inter pœnitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero.* Res enim definitur per partes suas essentiales.

Prob. 2. De singulis. Nam 1. dolor ac detestatio sunt partes essentiales contritionis: nam a Conc. Trid. dicuntur in recto de contritione. Nihil autem dici potest in recto de re aliqua, quod non sit ipsa res. Præterea cum eodem modo dicantur de contritione, si uterque actus non esset ei essentialis, neuter esset ipsi essentialis, quod absurdum est. 2. propositum formale non peccandi est etiam pars essentialis contritionis. Ita Bellarminus, pro hac sententia citans S. Thomam, Scotum, Albertum, & alios plurimos, contra multos alios docentes sufficere propositum virtuale & implicitum, inclusum in dolore ac detestatione, quatenus illi actus voluntatem per se movent ad vitanda posthac peccata, & efficaciter disponunt ad eliciendum propositum, si illius obligationis memoria animo occurat, nam fatentur eliciendum esse ex præcepto.

Prob. 3. Ex Scriptura, Ezech. cap. 18. *Si autem impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam, vita vivet*. Certe hæc verba (*custodierit omnia præcepta mea*) significant propositum formale efficax servandi omnia præcepta, & sic non peccandi, sive observationem præceptorum in voluntate ac proposito: nam non possunt omnia præcepta actu observari brevissimo illo tempore, quo fit actus contritionis, quem statim sequitur justificatio.

2. Ex Conc. Trident. c. 4. citato, ubi contritio definitur dolor ac detestatio cum proposito non peccandi de cætero, idest, numquam peccandi, & paulo post addit: *Declarat igitur Sancta Synodus, hanc contritionem, non solum cessationem a peccato, & vitæ novæ propositum & inchoationem, sed veteris etiam odium continere*. Ubi eodem modo ac tenore verborum dicit contritionem continere vitæ novæ propositum & veteris odium; unde propositum hic tam exprimitur in recto, quam dolor. Hinc non nisi grammaticaliter in obliquo ponitur superius, nam præpositio, *cum*, significat idem quod conjunctio, &c.

Ratio est, quia vera contritio est vera conversio. Atqui vera conversio tam est essentialiter amor justitiæ, quam odium peccati commissi. Ergo contritio tam est essentialiter amor justitiæ, quam odium peccati. Amor autem justitiæ est efficax voluntas servandi præcepta omnia, ideoque non peccandi.

Obj. 1. Concil. Trident. loco citato, loquitur de proposito virtuali.

Resp. Nego. Nam 1. eodem modo loquitur de proposito ac dolore: sed loquitur de dolore formali, ergo etiam loquitur de proposito formali. 2. Ibi exprimit propositum simpliciter. Propositum autem virtuale non est propositum simpliciter. Alioqui hæc verba (*cum proposito non peccandi*) essent supervacanea: nam dolor ac detestatio efficax: quales requiruntur ad contritionem, sunt propositum virtuale non peccandi.

Obj. 2. Dolor ac detestatio sine proposito formali sufficiunt ad justificationē. Ergo propositi formale non est essentialis pars contritionis, sed duntaxat aliquid per se requisitum.

Resp. Neg. antec. Nam postquam Conc. Trident. contritionem definiit dolorem ac detestationem de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero, hæc immediate subjicit: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius*. Et paulo post declarat hanc contritionem esse propositum novæ simul & veteris Odium.

Inst. Dolor ac detestatio de peccato includunt virtuale propositum non peccandi, ergo sufficiunt ad justificationem.

Resp. Nego conseq. Nam pariter propositum non peccandi de cætero includit virtualem dolorem ac detestationem de peccato commisso, & tamen non sufficit ad justificationem in Sacramento sine dolore ac detestatione formali, imo nec extra Sacramentum sine actu charitatis perfectæ & obligatione eliciendæ contritionis formalis.

Obj. 3. Fieri potest, ut quis eliciat verum dolorem, & cætera omnia habeat præter propositum formale, de quo inculpate non cogitat. At is tamen justificabitur. Ergo.

Resp. Neg. maj. Nam nemo potest verum dolorem ac detestationem de peccatis elicere, quin cogitet de proposito emendationis; tum quia illi actus sunt inter se connexi: tum quia *gratia ad contritionem* salutarem *necessaria*, non solum ad dolorem, sed etiam ad propositum formale excitat, cum utrumque ad justificationem necessarium sit. Nec unquam continget, ut quis sine proposito formali emendationis doleat de peccatis propter Deum summe dilectum; quamvis hoc propositum possit esse aliquando imperceptibile, nec advertat expresse defectu reflectionis super illud.

Obj. 4. Interdum absolvi debet pœnitens moribundus, qui signum doloris duntaxat præbuit, quamvis nullum indicium propositi formalis ostenderit. Ergo.

Resp. Nego anteced. Quia signum doloris est etiam sufficiens signum propositi formalis, quod tunc tam prudenter præsumitur, quam ipse dolor.

Obj. 5. In Scriptura dolor dicitur justificare, nulla mentione facta propositi formalis: ergo sine illo justificat.

Resp. Neg. cons. Nam Scriptura in quibusdam locis vim justificandi per modum scilicet dispositionis tribuit fidei, spei, eleemosynæ, &c. nulla doloris mentione in illis locis facta, & tamen ista non justificant sine dolore. Ratio est quia Scriptura variis actibus vim justificandi tribuit, non quod soli illi actus justificare possint, sed quia ad justificationem suo modo conducunt; & semper subintelligitur hæc conditio, si cætera omnia ad justificationem requisita adsint. Et vero, Ezech.

cap. 18. justificatio dolori & proposito formali simul conjunctis promittitur.

ARTICULUS II.

Utrum contritio sit necessaria necessitate medii ad remissionem peccatorum mortalium personalium?

Nota. Duplex distinguitur contritio, formalis scilicet, & virtualis seu in voto. Contritio formalis, seu in re est complexum ex dolore ac detestatione de peccatis commissis, & emendationis proposito. Contritio virtualis, seu in voto est actus perfectæ charitatis, ita afficiens hominem, ut vi illius actus homo non possit non elicere contritionem formalem si tunc peccata memoriæ occurrerent. Nam peccator per actum charitatis perfectæ Deum propter se super omnia diligit, ac proinde non potest durante illo actu non dolere de offensis divinis cum proposito non peccandi, si peccata animo obversentur. Agitur autem hic de contritione generatim sumpta, præscindendo a perfecta, vel imperfecta, & de quolibet tempore sive ante, sive post Baptismum: ita tamen ut necessitas contritionis extra Sacramentum intelligi debeat de contritione perfecta.

Dico. Contritio necessaria est necessitate medii ad remissionem peccati mortalis personalis.

Prob. 1. Ex Scriptura. Luc. 13. *Si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.* Ubi pœnitentia, quæ est contritio ipsa, indicatur ut conditio, sine qua justificationis gratia non obtinetur. Et Act. c. 3. *Pœnitemini & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Ubi ad remissionem peccatorum contritio ut conditio necessaria apponitur.

2. Ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 1. *Fuit quidem pœnitentia universis hominibus qui se mortali aliquo peccato inquinassent, quovis tempore ad gratiam & justitiam assequendam necessaria, illis etiam qui Baptismi Sacramento ablui petivissent, &c.* Et cap. 4. sic ait: *Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.*

3. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Ambrosius, Epist. ad Theodos. ubi ait: *Peccatum non tollitur nisi Lacrymis & Pœnitentia.*

Ratio a priori est voluntas Dei nobis per Scripturam & Traditionem declarata. Ratio convenientiæ est, quod dolor ac detestatio de offensa admissa, & emendationis propositum sit medium per se valde aptum tum ad placandam personam offensam, tum ad veniam impetrandam, tum ad vitæ emendationem. Hinc per se loquendo necessaria est contritio formalis, nec virtualis sufficere potest nisi per accidens, nempe cum quis non habet conscientiam peccati mortalis a se admissi.

Obj. 1. Scriptura & Patres plura alia media ad remissionem peccatorum obtinendam proponunt, nempe eleemosynam, orationem, injuriarum condonationem, &c. Ergo contritio non est ad eam absolute necessaria.

Resp. Disting. antec. Hæc media proponunt tanquam aliquid ad remissionem peccatorum conferentia pro modum impetrationis vel dispositionis remotæ, nec se solis proxime sufficientia, *conc. ant.* hæc media proponunt ut sufficientia sine contritione, *neg. ant. & conseq.* Assignantur oratio, eleemosynæ, injuriarum condonatio, & alia ejusmodi tanquam media idonea impetrandis auxiliis ad contritionem aliciendam necessariis.

Obj. 2. Actus charitatis perfectæ ad justificationem sufficit sine contritione formali. Ergo hæc non est necessaria. &c.

Resp. 1. Actus charitatis sine contritione formali existere non potest in homine de suis peccatis cogitante: nam non potest peccator peccatorum suorum memor, Deum super omnia & propter se amare, quin vi illius amoris doleat de peccatis cum proposito non peccandi.

Resp. 2. Disting. anteced. Actus charitatis perfectæ ad justificationem sufficit cum voto contritionis formalis & Sacramenti quod includit, *conc. ant.* sine tali voto, *neg. ant.* per actum charitatis perfectæ remittuntur quidem omnia peccata mortalia, sed non sine voto contritionis & Sacramenti vel Baptismi, vel Pœnitentiæ, nec sine obligatione directa eliciendi postea contritionem de iisdem mortalibus jam remissis tanquam medium per se necessarium ex institutione divina ad remissionem illorum mortalium, quæ proinde remittuntur per actum charitatis tanquam vicarium contritionis. Quare in casu oblivionis peccatorum, contritio est necessaria in voto ad illorum remissionem.

Obj. 3. Aliqui Patres docent contritionem necessariam non esse ad justificationem.

Resp. Hoc dicunt tantum de contritione sensibili.

ARTICULUS III.

Utrum extet præceptum speciale contritionis & quandonam obliget?

§. I.

Dico 1. extat præceptum divinum speciale contritionis, naturale & positivum. Ita communiter.

Prob. 1. Ex Scriptura. Ezech.c.28. *Convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris*. Matth. c. 3. & Act. c. 2. *Pœnitentiam agite*. Luc. 13. *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes simul peribitis*. Et vero omnia media ad salutem necessaria, quæ sunt in potestate nostra cum auxilio gratiæ, directe & ratione sui a Deo præcipiuntur: & quidem lege naturali ex hypothesi quod sint a Deo instituta ut media ad salutem necessaria. Contritio autem est adulto peccatori medium ad remissionem peccatorum, ideoque ad salutem necessarium, ut modo probatum est.

Prob. 2. Quia hoc ipso quod contritio a Deo instituta est ut medium ad remissionem peccati & reconciliationem cum Deo necessarium, præcipiunt. 1. Lege naturali justitiæ ad Deum, quæ obligat ad compensandam quantum in nobis est injuriam Deo illatam. 2. Lege charitatis in Deum, ex qua tenetur homo facere quod in se est ad divinam amicitiam recuperandam, sicut ex ea tenetur Deum super omnia diligere. Enimvero actus ad divinam charitatem habendam necessarius, lege charitatis præcipitur ratione sui. Lege naturali charitatis propriæ supernaturalis, qua quisque tenetur saluti suæ providere per media ad salutem necessaria.

Hinc omissio contritionis debitæ est speciale peccatum. 1. Contra virtutem pœnitentiæ, quæ est specialis quædam ad Deum justitia altioris ordinis, & longe diversa ab ea quæ est hominis ad hominem; cum jus divinum sit altioris ordinis & longe diversum a jure humano. 2. Contra charitatem divinam & propriam.

Porro contritio illa, quæ necessaria est necessitate tum medii, tum præcepti, est contritio quæ peccatorem cum Deo reconciliet: ac proinde est contritio perfecta extra Sacramentum, & saltem attritio conjuncta cum charitate inchoata & Sacramento. Quia contritio non præcipitur nisi ad placandum Deum, ad divinam injuriam quantum fieri potest compensandam, & ad reconciliandum hominem cum Deo.

§. II.

Dico 2. Præceptum contritionis per se obligat ad non multum differendam contritionem post peccatum mortale admissum, ita ut notabilis dilatio contritionis sit novum peccatum mortale; ita Guillelmus Parisiensis, Alensis, S. Antonin. S. Bonavent. in 4. dist. 16. art. 3. ubi ait: *Ideo dico quod semper tenetur conteri, sed ad non semper; sed pro loco & tempore, videlicet cum recogitat mala sua, in quibus offendit Deum*. Ita etiam recentiores plurimi.

Prob. 1. Ex Scriptura. Eccli. c. 5. *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subito enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te*. Quæ verba, non consilium, sed præceptum sonant, ut patet ex illa comminatione vindictæ divinæ. Et Rom. c. 2. *Ignoras quoniam benignitate Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autem duritiam tuam, & impœnitens cor thesaurizas tibi iram in die iræ*. Ergo dilatione pœnitentiæ augetur numerus peccatorum, ideoque dilatio illa est per se peccatum.

Prob. 2. Ex Patribus, qui passim longam pœnitentiæ dilationem graviter increpant.

Prob. 3. Ratione. 1. sic. Notabilis dilatio contritionis, quæ ut medium necessarium a Deo statuta est ad compensandam offensam divinam, & ad Dei amicitiam recipiendam, graviter injuriosa est Deo; tum quia est violatio juris divini graviter exigentis compensationem injuriæ Deo illatæ, cum primum fieri commode potest: idem quippe jus divinum obligans ad compensationem injuriæ, simul obligat ad illam non differendam saltem notabiliter, ut patet in injuriis humanis, tum quia permanentia notabilis in inimicitia Dei, cum ab eo sollicitaris ad redeundum in gratiam, est secundum prudentem æstimationem virtualis quidam & interpretativus divinæ amicitiæ contemptus. 2. Quia gravis est inordinatio notabili tempore voluntarie sejungi & habitualiter averti a nostro fine ultimo, ut rem magis morali quodam judicio quam ex subtili disquisitione expendenti facile patebit. 3. Quia per notabilem contritionis dilationem peccator exponit se morali periculo labendi in alium peccatum mortale. Nam secundum communem Patrum & Theologorum doctrinam peccator non potest diu in peccato mortali versari, quin iterum in novum mortale incidat: *Peccatum quod pœnitentia non diluit, ipso suo pondere mox ad aliud trahit*, ait S. Gregorius, l. 25. moral.

moral. c. 9. *peccator adjiciet ad peccandum.* Eccli. c. 3. & vero, ut ait Delugo, hæc est voluntatis natura, ut quisque operetur juxta id quod amat & intendit, nec diu eligere possit media difficilia ad finem alium quem minus amat.

Hinc notabilis dilatio contritionis est peccatum mortale tum contra virtutem pœnitentiæ; tum contra charitatem divinam vetantem contemptum quemlibet divinæ amicitiæ, & periculum labendi in mortale; & sæpe etiam contra charitatem propriam. Hoc autem peccatum multiplicatur quavis dilatione notabili moraliter interrupta.

Quænam autem dilatio hic notabilis censeatur, ut sufficiat ad mortalem culpam, ex morali judicio æstimandum est.

Cæterum secundum omnes contritionis præceptum obligat per se in quovis probabili periculo mortis. Quia cum post mortem observari nequeat, homo se exponeret periculo illud non observandi. Per accidens vero obligat quoties quis Sacramentum aliquod vult ministrare vel suscipere; quia ex virtute religionis tenetur Sancta sancte tractare, & proinde sibi procurare statum gratiæ. Item sic obligat, quando necessaria putatur ad superandam tentationem, vel avertendam calamitatem publicam.

Obj. 1. Contritionis præceptum per se obligat tantum, ut aliquando agatur pœnitentia. Ergo non obligat ante mortem, aut morale periculum mortis.

Resp. Disting. anteced. Obligat tantum, ut aliquando pœnitentia agatur tempore debito, & sine vituperabili ideoque notabili mora, *conc, ant,* secus, *nego ant. & conseq.* tempus autem debitum æstimari debet ex titulis, quibus nititur illud præceptum, qui tituli exigunt, ut pœnitentia non diu post peccatum admissum differatur, nempe ut fiat statim atque moraliter loquendo, peccator recogitat se peccasse, & post recte fieri.

Obj. 2. Præceptum contritionis non obligat nisi pro tempore, quo obligat præceptum confessionis, sed præceptum confessionis citra periculum mortis obligat tantum semel intra annum.

Resp. Nego maj. Disparitas est, quia præceptum confessionis ex vi titulorum quibus nititur, pati potest dilationem majorem, præsertim cum contritio perfecta ejus vices suppleat. At præceptum contritionis ex vi titulorum quibus nititur, exigit contritionem non diu differri. Nam hi tituli sunt justitia ad Deum obligans ad divinam injuriam compensandam sine notabili, ac vituperabili mora; periculum labendi in aliud mortale, & gravis inordinatio, quæ cernitur, cum quis notabili tempore voluntarie sejungitur & habitualiter avertitur a fine ultimo. Præterea minor est controversa.

Obj. 3. Obligatio contritionis eliciendæ statim moraliter loquendo post peccatum, sumendo illud *statim* cum aliquo spatio temporis juxta prudens judicium, non innotescit fidelibus. Nam neque fideles dilationem contritionis notabilem vulgo confitentur, neque confessarii eos de illa interrogant. Ergo hæc obligatio non extat.

Resp. 1. Nego conseq: Nam præcepta actuum fidei, spei, & charitatis multoties per se certo obligant toto vitæ tempore; & tamen non solent vulgo fideles se accusare de omissionibus illorum actuum, nec a multis confessariis ea de re interrogantur. Itaque cum difficile sit determinare tempus, quo præcise certa præcepta obligent per se, non mirum est determinationem ejusmodi obligationis, licet certæ, non omnibus innotescere, præsertim iis, qui res ex nimia subtilitate & argutia magis quam ex morali judicio expendunt.

Resp. 2. Nego antec. Nam 1. hæc obligatio innotuit S. Bonaventuræ, Guillelmo Parisiensi, S. Antonino, & multis aliis Theologis. 2. Concionatores sæpe Pęnitentiæ dilationem acriter reprehendunt: ac proinde ipsi judicant, & simul auditores docent gravem huic dilationi inesse inordinationem.

Ad probationem, dico fideles salutis suæ studiosos non differe diu contritionem: confessarios vero, qui nobis assentiuntur, vel interrogare pœnitentes cum opus est, vel ex circumstantiis eorum quæ narrātur, vel ipsorum pœnitentium habituali dispositione & consuetudine satis intelligere quid circa illam dilationem judicare debeant. Ex aliorum autem confessariorum nobis dissentientum praxi non potest firmum erui contra nostram sententiam argumentum.

Item ex praxi fidelium etsi satis vulgari, præsertim si consistat in omissione, non potest certum peti argumentum. Quia non pauci fideles sæpe ignorant quæ agenda sunt, & præsertim ea quæ sunt in controversia; & multi suam agendi rationem non instituunt secundum leges quæ ipsis proponuntur. Quibus adde oblivionem,

ARTI-

ARTICULUS IV.

Qualis debeat esse contritio ad remissionem mortalium requisita?

DIco. Contritio ad remissionem peccatorum mortalium necessaria sive in Sacramento, sive extra illud, debet esse vera ac interior, formalis, supernaturalis, universalis, efficax, & appretiative summa.

Probatur per partes 1. Contritio debet esse vera ac intentior, juxta illud Joelis c. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Nam ex Conc. Trid. est animi dolor ac detestatio cum proposito. Et alioqui non esset contritio, sed merum simulacrum contritionis, quo Deus, qui intuetur cor, decipi non potest. At necesse non est, ut sit sensibilis; nam ex Conc. Trid. est animi dolor: animus autem mentem & voluntatem, non appetitum sensitivum significat. Sæpe tamen est sensibilis, quia sæpe ex ea oritur motus appetitus sensitivi.

2. Requiritur contritio formalis. Nam hæc per se probatum est necessitate medii ut probatum est. Hinc tres illos actus formaliter continere debet, nempe dolorem ac detestationem de peccatis commissis, & propositum formale numquam peccandi saltem mortaliter. Quamvis autem per accidens in casu, quo quis nullius mortalis culpæ sibi sit conscius, ad justificationem sufficiat contritio virtualis in actu charitatis perfectæ consistens, & includens votum contritionis formalis ac Sacramenti, tamen ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ semper necessario requiritur contritio formalis, cum sit illius pars materialis essentialis.

3. Requiritur contritio supernaturalis, hoc est, elicita ex auxilio gratiæ actualis, & ex motivo per fidem proposito. Nam sic definit Conc. Trid. sess. 6. can. *Si quis dixerit, sine præveniente Spiritus sancti inspiratione, atque ejus adjutorio, hominem credere, sperare, diligere, aut penitere posse sicut oportet, ut ei justificationis gratia conferatur, anathema sit*. Præterea fide constat sine gratia Christi nullum fieri posse actum salutarem, juxta illud Christi, Joann. c. 15. *sine me nihil apotestis facere*. Ratio est, quia medium debet esse fini proportionatum, proindeq; ejusdem ordinis. Ergo cum contritio sit a Deo instituta ut medium justificationis nostræ, & gratiæ sanctificantis obtinendæ, debet esse supernaturalis ordinis sicut est ipsa justificatio, & gratia sanctificans.

Quare peccator humilibus ac crebris precibus contritionis gratiam a Deo petat per merita Christi his verbis Jeremiæ, c. 31. *Converte me, & convertar: quia tu Dominus Deus meus*.

Ut autem contritio sit supernaturalis, præter auxilium supernaturale debet habere etiam motivum supernaturale: nam actio moralis speciem suam præsertim ex motivo sumit.

4. Requiritur contritio universalis saltem virtualiter hoc sensu, quod dolor ac detestatio extendere se debeat saltem confuse ad omnia peccata mortalia commissa sub ratione omnibus communi, qualis est ratio offensæ divinæ, ratio dilectionis Dei, ratio suppliciorum æternorum: propositum vero se extendat ad omnia omnino peccata mortalia vitanda.

Prob. Tum ex Scriptura. Ezech. c. 18. *Si autem impius egerit Penitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea* (efficaci proposito servandi omnia) ... *vita vivet*. Et Jac. 2. *Quicumque autem totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus*, quoad privationem gratiæ sanctificantis & beatitudinis.

Tum ex Conc. Generali Lateranensi I. c. 22. ubi ait: *Falsam penitentiam esse constat cum spretis pluribus, de uno solo penitentia agitur: aut cum sic agitur de uno, ut non discedatur ab alio. Unde scriptum est: qui totam legem observaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus, scilicet quantum ad vitam æternam: sicut enim si peccatis esset omnibus involutus, ita si in uno tantum maneat, æternæ vitæ januam non intrabit, &c.*

Ratio est, quia ut contritio ad remissionem peccatorum mortalium valeat, debet valere ad remissionem omnium mortalium: nam unum mortale non potest remitti sine omni alio. Contritio autem non potest valere ad remissionem omnium mortalium, nisi saltem virtualiter & implicite se ad omnia extendat. Præterea ex Conc. Trid. sess. 14. c. 4. Contritio includit propositum non peccandi de cætero, id est, propositum numquam peccandi. Propositum autem numquam peccandi mortaliter, est propositum vitandi omnia peccata mortalia, quæ committi possunt, sicque est universale saltem virtualiter. Ergo etiam dolor ac detestatio debet esse universalis.

Ex communi tamen sententia necesse non est, ut contritio distincte cadat supra singula peccata mortalia, sive diversis actibus quorum unus unum mortale, alius vero aliud attingat,

gat, sive uno & eodē actu, qui diversa peccata secundum propriam cujusque rationem seu differentiam attingat; quia ejusmodi necessitas neque ex Scriptura, neque ex Traditione, aut Conciliis probari potest. Nam Scriptura Concilia solum exigunt contritionem de omnibus mortalibus admissis cum proposito nullum posthac admittendi: ad quod non requiritur, ut voluntas singula mortalia distincte attingat; sed sufficit, quod habeat dolorem ac detestationem de omnibus admissis ex motivo omnibus communi, sub quo nepe quodvis peccatum mortale est supra omnia mala & detestabilia detestabile: nam tunc nullū erit de quo non vere doleat, & quod non sūme detestetur.

Similiter necesse non est, ut propositum distincte cadat in omnia & singula peccata mortalia possibilia. Nam ex Conc. Trid. sufficit propositum numquam peccandi, & excludens affectum omnem ad quodlibet mortale peccatum: ad quod satis est, si voluntas habeat propositum unum generale vitandi omnia mortalia possibilia propter motivū omnibus commune.

5. Requiritur contritio appretiative summa; ita ut pœnitens de peccato commisso longe magis æstimative doleat quam de quovis alio malo ac damno, peccata detestetur super omnia mala detestabilia, sitque paratus omni bono carere, & pati omne malum in quocumque casu possibili secundum rei veritatem, quam peccare mortaliter juxta illud Joel. c. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*, totalitate scilicet appretiationis.

Prob. Tum quia peccatum, cum sit offensa Dei, & privativum summi boni, est summum malum, proindeque super omne aliud malum odio habendum & fugiendum. Tum quia pœnitens ita peccata commissa detestari debet, ut simul habeat propositum numquam peccandi mortaliter pro quocumque casu possibili secundum rei veritatem & ordinem a Deo statutum, quod sit incompossibile cum omni affectu erga illa in quocumque casū possibili. Deus enim ad reconciliationem sui cum peccatore, exigit ut is voluntatem a peccatis perfecte avertat.

6. Denique requiritur contritio efficax: ita ut excludat omnē affectum ad quodlibet mortale peccatum, & voluntas sit parata ad adhibenda omnia media ad cujuslibet peccati mortalis fugam, & observationem omnium præceptorum necessaria, cujusmodi sunt occasiones omnes peccandi proximas vitare, cupiditates coercere, malas consuetudines radicitus evellere, crebro orare, &c. tum quia contritio debet esse appretiative summa, & ex toto corde quæ totalitas appretiationis summam efficaciam includit. Tum quia contritio est vera conversio ad Deum, quæ non potest esse sine efficaci odio offensæ divinæ, & efficaci amore justitiæ.

ARTICULUS IV.

An & quæ contritio ad remissionem peccatorum mortalium sufficiat extra Sacramentum?

§. I.

Prænotanda.

I. EX Conc. Trid. sess. 14. c. 4. contritio dividitur in perfectam, & imperfectam, quæ attritio dicitur. Contritio perfecta est animi dolor ac detestatio de peccatis commissis cum proposito non peccandi de cætero, ex actu, seu motivo perfectæ charitatis nempe quia peccatum est offensa Dei super omnia dilecti propter se, hoc est, propter suam infinitam amabilitatem, & bonitatem absolutam, quæ est complexio omnium Dei perfectionum, vel (ut aliqui volunt) propter aliquam Dei perfectionem absolute spectatam, seu spectatam quatenus est bonum Dei. Hinc perfecta contritio continet formaliter actum perfectæ charitatis, estque complexum ex quatuor actibus, videlicet dolore ac detestatione de peccatis commissis, proposito nunquam peccandi, & actu perfectæ charitatis divinæ. Nam uno & eodem actu contritionis, qui est essentialiter compositus, simul detestor peccatum super omnia detestabilia propter Deum, & Deum ipsum diligo super omnia propter se; quandoquidem per unum & eundem actum contritionis detestor peccatum, quia Deum amo super omnia propter se. Igitur actus charitatis est esse essentialis pars contritionis perfectæ; qui actus superadditur contritioni generice sumptæ: unde a Concil. Trid. contritio perfecta dicitur charitate perfecta.

Contritio imperfecta, seu attritio est animi dolor ac detestatio de peccatis commissis cum proposito non peccandi in posterum, ex alio motivo honesto supernaturali quam charitatis, puta ex metu pœnarum & gehennæ, vel ex peccati turpitudine Theologica, nempe prout opponitur legi divinæ, sanctitati Dei, vel imagini Dei, &c.

III. Contritio perfecta, & attritio essentialiter specie differunt. Nam actus habentes motiva notabiliter diversa, sunt essentialiter

& spe-

& specifice diversi, cum actus speciem suam sumant ab objecto formali seu motivo. Hinc attritio numquam fieri potest contritio: nam cum essentialiter ab ea differat, mutaretur ejus essentia, quod repugnat.

III. Contritio perfecta & attritio in eo conveniunt, quod utraque sit animi dolor ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi, ex motivo honesto supernaturali & per fidem proposito, quæ omnia continent genus contritionis, ac proinde speciebus convenire debent: nam quod convenit generi, convenit quoque speciebus, cum genus sit quid commune omnibus speciebus. Differunt vero præcipue in eo, quod contritio perfecta contineat actum charitatis perfectæ, & consequenter justificat ante actualem Sacramenti susceptionem: non autem attritio, ut docet Conc. Trid. sess. 14. c. 4.

Porro contritio perfecta dicta est simpliciter contritio, quia omnino & perfecte convertit ac immutat peccatorem, illum a statu peccati & inimicitiæ Dei ad statum justitiæ & amicitiæ perducens; analogia ducta a corporibus duris, quæ cum perfecte conteruntur, in minutissimas partes dividuntur, sicque omnino immutantur. Quæ vero atteruntur tantū, in majores partes dividuntur, & sic imperfecte tantum immutantur Hinc contritio imperfecta dicta est attritio, quia peccatorem non perfecte convertit & immutat, nec perducit per se sine Sacramento in statu amicitiæ divinę sed tantum ad illum in Sacramento consequendum disponit.

IV. Contritio dupliciter dicitur summa, nempe appretiative, & intensive. Contritio appretiative summa est ea, qua detestamur peccatum super omnia alia detestabilia. Contritio intensive summa est ea, quæ est summe vehemens, seu quæ fit summo cum animi conatu, sive quæ est summe intensa.

V. Bajus, Jansenius Iprensis, & Estius negant contritionem perfectam justificare extra usum Sacramenti, nisi in certis casibus: puta Martyrii, mortis cum deest copia confessarii, vel nisi sit summe intensa.

Recentiores vero aliqui duplicem distinguunt charitatem, qua Deus super omnia propter se diligitur, unam scilicet intensam quam solam vocant perfectam, & alteram remissam, quam imperfectam & inchoatam appellant. Hinc contritionem, quæ concipitur ex amore Dei super omnia propter se dilecti, duplicem distinguunt; unam perfectam quæ concipitur ex amore Dei super omnia propter se intense dilecti: & alteram imperfectam, quæ concipitur propter Deum super omnia propter se remisse dilectum. Perfectam dicunt semper justificare etiam extra Sacramentum: imperfecta vero justificare solum in Sacramento nisi in casu necessitatis. Quæ opinio non videtur quoad rem differre a sententia Baji, Jansenii, & Estii.

E contra communis veterum & recentiorum sententia docet omnem actum charitatis qua Deum super omnia propter se diligitur licet remisse, & omnem contritionem conceptam ex amore Dei super omnia propter se dilecti, justificare etiam extra Sacramentum, non tamen sine voto Sacramenti illa incluso.

§. II.

Dico. Omnis contritio concepta ex amore Dei super omnia propter se dilecti, semper justificat etiam extra Sacramentū, in quocumque gradu intensionis sit, non tamen sine voto sacramenti quod continet.

Prob. 1. Quia Scriptura, Patres, & Concilium Trid. contritioni omni ex amore Dei super omnia propter se dilecti, & actui charitatis quo Deus sic diligitur, remissionem peccatorum, vitam animæ, amicitiam divinam, & gratiam sanctificantem tribuunt simpliciter absque ulla distinctione, limitatione & restrictione ad contritionem & charitatem in summo, aut certo gradu intensam. Ergo omnis contritio ex amore Dei super omnia dilecti, justificat semper, &c.

Prob. ant. 1. Ex Scriptura. Ezech. c 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, & custodierit omnia præcepta mea... vita vivet... convertimini & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas.* Et c. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumq; die conversus fuerit ab impietate sua.* Ubi justificatio promittitur omnibus peccatoribus, qui sincere pœnitentiam agunt ex amore scilicet Dei super omnia dilecti nulla facta mentione magnæ intensionis. 1. Petri, c. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* Prov. c. 8. *Ego diligentes me diligo,* Jo. c. 14 *Qui diligit me, diligetur a Patre meo: & ego diligam eum.... si quis diligit me, Sermonem meum servabit, & pater meus diliget eum & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus*, scilicet per gratiam sanctificantem. 1. Jo. c. 4. *Omnis qui diligit, ex Deo natus est.* Quibus locis & aliis similibus justificatio & amicitia divina actui charitatis veræ ac simpliciter dictæ tribuitur sine ulla distinct. & restri-

restrictione : omnis autem contritio concepta propter Deum super omnia propter se dilectum continet actum charitatis veræ ac simpliciter dictæ ; nam omnis actus, quo Deus super omnia propter se diligitur, est vera ac proprie dicta charitas ; habet enim totam essentiam charitatis consistentem in eo quod Deus super omnia propter se diligatur.

2. Ex Patribus S. Ambrosius, Apolog. 1. David c. ult. *Remissionem meruit iniquitatis, & texit chatitate*. S. Augustinus, tract. 2. in Epist. Jo. c. 1. *Sola erga charitas extinguit delict*. Et tract. 9. in eamd. Epist. *Diligendo amici facti sumus...anima nostra fœda est per iniquitatem : amando Deum, pulchra efficitur*. S. Chrysostomus, hom. 7. in 2. Epist. ad Timoth. *Ubi charitas est omnia sublata sunt mala*. S. Leo, Epist. 91. *Nullas patitur veniæ moras vera conversio, dicente Spiritu Dei per prophetam: cũ conversus ingemueris, tunc salvu eris*. S. Petrus Chrysol. serm. 94. *Absolvi vis, ama, charitas cooperiet multitudinem peccatorum*.

3. Ex Concil. Trid. sess. 14. c. 4. ubi ait : *Etsi contritionem hanc aliquando charitate perfectam esse contingat, hominemq; Deo reconciliare priusquam hoc Sacramentum actu suscipiatur, &c.* Ergo ex Concilio omnis contritio charitate perfecta reconciliat hominem Deo ante realem Sacramenti suceptionem : nam hæc propositio Conc. Trid. est indefinita, ideoque universalis de contritione charitate perfecta, atqui omnis contritio concepta ex amore Dei super omnia propter se dilecti, est contritio charitate perfecta : nam habet totam essentiam charitatis veræ & simpliciter ac proprie dictæ, consistentem in summa appretiatione, & motivo amoris omnium perfectissimo Ergo omnis contritio concepta ex amore Dei super omnia propter se dilecti reconciliat hominem Deo ante Sacramenti susceptionem.

Præterea Concilium non dicit contritionem charitate intensa perfectam, sed simpliciter charitate perfectam. Neque eam ab imperfecta distinguit nisi penes motivum, non autem penes majorem intensionem, ut patet ex toto capite.

Prob. 2. Ex damnatione harum Baii propositionum, facta a S. Pio V. & Gregorio XIII. & Urbano VIII. & ab Ecclesia Catholica recepta. 21. *Charitas perfecta & sincera, quæ est ex corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta, tam in catechumenis, quam in pœnitentibus, potest esse sine remissione peccatorum*. 32. *Charitas illa, quæ est plenitudo legis, non est semper conjuncta cum remissione peccatorum*. 70. *Homo existens in peccato mortali potest habere veram charitatem*. 71. *Per contritionem etiam eum charitate perfecta & cum voto suscipiendi Sacramentum conjunctam, non remittitur crimen extra casum necessitatis aut Martyrii, sine actuali susceptione Sacramenti*.

In his propositionibus agitur. 1. De Charitate actuali, ut patet ex his verbis. 31. *Quæ est ex corde puro*; & istis. 32. *Quæ est plenitude legis*, scilicet in præparatione animæ. Nam charitas habitualis non est, nec producitur ex corde, sed in corde producitur & infunditur per solum Spiritum-sanctum ; & sola charitas actualis continet propositum efficax saltem virtuale servandi omnia præcepta. Præterea 71. propositio clare exprimit solam charitatem actualem. 2. Per charitatem intelligitur amor quilibet Dei super omnia propter se. Nam amor Dei super omnia propter se quamvis remissus, est vera charitas ; cum habeat totam ejus essentiam nempe summã appretiationem & motivum perfectæ charitatis, & idem amor, etsi remissus, est plenitudo legis, cum per illum satisfiat præcepto charitatis ; & voluntas reddatur efficaciter disposita ad servandam totam legem. Præterea Bajus docebat charitatem actualem valde intensam justificare & semper conjunctam esse cum remissione peccatorum. Unde in istis propositionibus loquitur de charitate actuali remissa ; & tamen damnatus est. Ergo.

Prob. 3. Ex S. Thoma, in 4. dist. 17. q. 2. art. 5. *Quantumcumque parvulus sit dolor dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet*.

Prob. 4. Ratione multiplici 1. Sic. Intensio major vel minor est accidentalis cuilibet actui, proindeque charitati & contritioni ; & in aliis virtutibus ut fidei & spei non requiritur certus gradus intensionis, ut sint essentialiter perfectæ virtutes. Præcipua autem vis actus non pendet ab eo quod ei accidentale est. 2. Si contritio ex amore Dei super omnia propter se, sed remissio justificat aliquando, nempe in casu necessitatis, ut volunt adversarii, certe debet in quovis alio casu justificare. Nam contritio remissa per se non habet majorem vim movendi Deum in casu necessitatis quam in quodlibet alio ; nec circumstantia necessitatis auget contritionis æstimabilitatem : neque Deus plus contritioni remissæ promisit in casu necessitatis quam in quovis alio. 3. Contritio ex

ex amore Dei super omnia propter se dilecti quamvis remissio concepta, est dispositio ad peccatorum remissionem valde proportionata; tum quia efficaciter avertit a peccatis, & totaliter ac integre ad Deum convertit ex motivo perfectissimo, tum quia est proportionata habitui charitatis incompossibili cum ullo peccato mortali.

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 1. Illud Deut. c. 3. *Cum quæsieris Dominum tuum, inveniens eum, si tamen toto corde quæsieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* Et illud Joelis c. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro, &c.* Ergo ad justificationem requiritur contritio summe vel saltem valde intensa.

Resp. Nego conseq. Quia sicut per hæc verba (*diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo*) præcipitur dilectio Dei, non intensive, sed extensive seu appretiative summatita verba objecta significant necessitatem contritionis appretiative summæ qua scilicet peccata omnia super omnia alia mala detestemur, parati potius quolibet bono carere, & quodlibet aliud malum pati quam Deum mortaliter offendere. Nam voces (*ex toto corde*) significant totalitatem appretiationis, seu appretiationem summam. Dicimur enim velle ex toto corde, quod super alia volibilia volumus, sive illud etiam cum vehementia, sive sine vehementia velimus. Igitur requiritur conversio ex toto corde totalitate appretiationis, non totaliter intensionis.

Obj. 2. Christus, Luc. 7. de Magdalena dixit: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilixit multum.* Ergo ad remissionem peccatorum requiritur magna aliqua intensio amoris.

Resp. Nego conseq. Quia ibi agitur de remissione peccatorum non solum quoad culpam, sed etiam quoad omnem pœnam. Nam Christus his verbis declarat se Magdalenæ propter ardentissimum ejus amorem remisisse peccata omnia tum quo reatum culpæ, tum etiam quo ad reatum omnis pœnæ. Quare (ut ait Bellarminus) Christus his verbis solum significat magnam dilectionem causam fuisse magnæ indulgentiæ.

Dices. Quando Christus verba illa protulit, Magdalena jam erat perfecte contrita, nec tamen justificata. Ergo non omnis contritio perfecta justificat.

Resp. Nego 2. p. ant. itaque Christus illis verbis, & his sequentibus (*remittuntur tibi peccata tua*) Magdalenam non primo justificavit; sed solum primam justificationem a se collatam declaravit & confirmavit.

Porro cum S. Augustinus, hom. 3. inter 50. Magdalena ait: *Accessit ad Dominum immunda, ut rediret munda: accessit ægra, ut rediret sana*: supponit eam ad Christum accessisse cum imperfecta contritione & charitate; & solum ad pedes Christi advolutam amasse Deum super omnia propter se.

Obj. 3. Act. c. 22. Paulo quamvis perfecte contrito Ananias dixit: *Exurge, & baptizare, & ablue peccata tua.*

Resp. Ananias hæc dixit Paulo, quia non certo sciebat eum elicuisse actum charitatis perfectæ, nec proinde jam justificatum esse. Et sciebat eum, etiamsi per charitatem perfectam justificatum fuisse, tamen non fuisse justificatum nisi cum speciali onere & obligatione suscipiendi Baptismi pro iisdem peccatis jam remissis. Præterea certo etiam non noverat contritionem Pauli fuisse sufficientem ad remissionem omnis pœnæ peccatis debitæ. Quare adhuc a reatu omnis pœnæ abluendus erat per Baptismum.

Obj. 4. Sanctum Cyprianum, epistola ad Caldonium.

Resp. Ibi agit de pœnitentibus, quos jam Deo reconciliatos esse putabat, sed quibus dicit impertiendam esse pacem, cujus nomine intelligit reconciliationem cum Ecclesia, & absolutionem ab excommunicatione; quosque dicit solum est quasi prostratos sub diabolo, quia adhuc quamvis per perfectam contritionem justificati detinebantur excommunicatione.

Obj. 5. S. Chrysostomus, Hom. 7. in 2. epist. ad Tim. ait: *Sicut ignis, ubi Sylvam occupaverit, omnia purgare consuevit: ita & charitatis fervor, quocumque inciderit, omnia perimit atque perrumpit. Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala.* Ergo ex S. Doctore ad remissionem peccatorum requiritur magnus fervor charitatis.

Resp. Nego conseq. Nam ibi solum de morum emendatione, non de peccatorum remissione agit; nec adhibet nomen fervoris charitatis ad charitatem intensam præ remissa significandam, sed solum ad significandum charitatem per modum ignis cujusdam spiritualis omnia vitia perimere. Quod omni actui veræ charitatis convenit, nam quælibet charitas vera, per quam Deus super omnia propter se diligitur, hominem ab omni peccato & vitio lethali avertit, & ad totam legem

legem servandam efficaciter disponit. Quare S. Doctor postea simpliciter dicit: *Ubi charitas est, omnia sublata sunt mala*. Charitas autem remissa, sed appretiative summa, est charitas simpliciter & proprie dicta, cum totam ejus essentiam habeat.

Obj. 6. Multos textus S. Augustini.

I. S. Doctor, l. 4. de Baptis. c. 21. ait: *Nec ego dubito Cathecumenum Catholicum divina charitate flagrantem hæretico baptizato anteponere, sed etiam in ipsa intus Catholica bonum Cathecumenum malo baptizato anteponimus...sicut autē bono Cathecumeno Baptismus deest ad capessendum Regnum Cœlorum, sic malo baptizato vera conversio..... namque ne secura esset justitia cathecumenis, dictum est: nisi quis renatus fuerit, &c.*

Resp. 1. Ibi agitur de charitate etiam intensa, ut patet ex voce *flagrantem*.

Resp. 2. Ibi S. Doctor dicit tantum, Cathecumeno charitate flagranti deesse baptismum a capessendum Regnum Cœlorum, non autem ad remissionem peccatorum. Quia cathecumenus ille justificatus non fuit per Charitatem nisi cum obligatione suscipiendi suo tempore Baptismi: quem si postea recipere negligit, mortaliter peccat, & in hoc peccato moriens damnabitur.

II. S. August. eodem l. c. 22. dicit cordis ad Deum conversionem non nisi in articulo necessitatis supplere baptismum.

Resp. Ibi loquitur de conversione, qualis fuit in latrone, cui in cruce pendenti Christus Paradisum promisit, ideoque etiam de cōversione facta ex charitate intensa. Dicit autem hāc sufficere ad salutem, quando non contemptus religionis, sed necessitas excludit Baptismi susceptionem; quia nempe desiderium efficax Baptismi in perfecta cordis conversione inclusū sufficit, ut non baptizatus per contritionem perfectam justificatus, perseveret & moriatur in statu gratiæ, quando Baptismum suscipere non potest, & sic sine Baptismi susceptione salutem consequatur, quam non consequeretur si ante mortem baptizari posset & nollet.

III. Tract. 23. in Joan. sic ait: *Quantumcumque enim Catechumenus proficiat, adhuc sarcinam iniquitatis suæ portat: non illi dimittitur, nisi cum venerit ad Baptismum.*

Resp. S. August. loquitur ibi de Cathecumeno proficiente in aliqua virtute inferiori seu morali, non autem in charitate: alioqui per intensissimam charitatem nemo justificari posset sine reali susceptione Baptismi. Item loquitur de cathecumeno, qui Baptismi susceptionem negligit, qui proinde caret perfecta contritione & charitate includente votum efficax Sacramenti; ut patet ex verbis præcedentibus, quibus dicit Christum baptizari voluisse baptismo Joannis, *Ne quis arrogans, eo quod habeat abundantiam alicujus gratiæ, dedignaretur baptizari baptismo Domini. Quantumcumque enim Catechumenus proficiat, &c.*

Cum autem S. Doct. addit: *Pressuris peccatorum nemo caret, nisi ad fontem Baptismi pervenerit*: solum vult neminem adultum non baptizatum justificari, quandiu culpabiliter differt Baptismi susceptionem; quia tandiu Christi Sacramentum dedignatur, & interpretative contemnit, sicque caret perfecta cordis ad Deum conversione, quæ semper votum Sacramenti includit.

IV. L. 9. Confess. c. 4. dicit: *Gaudens in fide laudavi nomen tuum, & ea fides me securum esse non sinebat de præteritis peccatis meis, quæ mihi per Baptismū tuū remissa nondum erant.*

Resp. Ideo solum S. Aug. ante Baptismum de peccatorum suorum remissionem securus non fuit; quia certo non sciebat se alicuisse contritionem charitatem perfectam, nec fecerat id totum quod Deus ad remissionem peccatorum exigit. Dicit autem peccata sibi nondum remissa fuisse, quia ex humilitate non putabat se perfectam contritionem habere, quamvis tamen revera habuerit, sicque ante Baptismi susceptionem justificatus fuerit.

V. L. 1. de Symbolo ad Catechum. ait: *Deus non dimittit peccata nisi baptizatis. Ipsa peccata, quæ primum dimittit, nisi baptizatis dimittit. Quando? Quando baptizantur ... Cathecumeni quandiu sunt super illos sunt peccata eorum.*

Resp. Eo loquitur de eo quod ordinarie fit. Nam cum ordinarie Catechumeni ante Baptismum Deum super omnia propter se non ament, iis ordinarie peccata ante Baptismum non dimittuntur. Docet quippe fieri aliquando, ut Catechumenus ante baptismum justificatus sit per contritionem scilicet charitate perfectam; sic enim, l. 4. de Bāptismo, c. 24. ait *in Cornelio præcessit sanctificatio spiritualis in dono Spiritus-sancti, & accessit Sacramentum regenerationis in lavacro Baptismi.*

VI. Epistol. 180. ad Honorat. ait: *Magnum exitium sequi eos, qui de hoc sæculo exeunt vel non regenerati, vel legati.*

Resp. Hoc dicit solum, quia ordinarie peccatores non habent Perfectam contiritionem.

Nam

Nam Concil. Trident. dicit tantum, contritionem aliquando charitatem perfectam esse contingere. Quod autem aliquando tantum contingit, non contingit ordinarie.

Nota. Textus objecti tam spectant charitatem intensam, quam remissam.

Obj. 5. Patres requirunt pœnitentiam valde intensam.

Resp. Eorum textus intelligi recte possũt de pœnitentia appretiative sũma: vel ad summum de necessitate convenientiæ & utilitatis, vel de necessitate ad remissionem reatus omnis penæ. Nec ullus textus proferri potest, qui adversariorum sententiam probet. Contra vero Patres magno consensu actui charitatis veræ ac proprie dictæ, sine distinctione majoris aut minoris intensionis, justificationẽ attribuunt.

Obj. 8. Aliqui patres docent Petrum negando Christum, retinuisse perfectam Dei charitatem, sed ejus fervorem dumtaxat amisisse. Nam S. Leo, serm. de passione, Petrum alloquẽs ait; *vidit in te Dominus non fidem fictam, nõ dilectionem aversam, sed constantiam fuisse turbatam*. Et S. Bernard. L. de diligendo Deo. De Petro, postquam Christum negavit, sic ait: *non fuit charitas extincta, sed sopita*.

Resp. Ad primum. S. Leo solum vult Petrum non abnegasse Christum ex odio Christi, sed ex metu mortis.

Resp. Ad secundum sensus est: in Petro remansisse aliquem amorem & affectum erga Christum, sed imperfectum & inefficacem.

Obj. 9. S. Leo, Epist. 91. ad Theod. ait: *Divinæ bonitatis præsidio ordinatum est, ut indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri*.

Resp. Sensus est, fideles remissionem peccatorum obtinere non posse sine absolutione Sacerdotis in re, vel in voto. Absolutio autem dicitur supplicatio, seu oratio, quia constat verbis sacris Deum efficaciter moventibus ad dandam gratiam sanctificantem, qua remittuntur peccata.

Porro illius effati (sententia Petri præcedit sententiam Pauli) sensus est, quod dum pœnitens in Sacramento absolvitur, non absolvitur a Deo, nisi quia absolvitur a Sacerdote Deum per suam absolutionem efficaciter movente ad condonanda peccata. Vel etiam quod nemo baptizatus umquam remissionem peccatorum obtineat sine absolutione Sacerdotis in re vel in voto.

Obj. 10. S. Thomas, in 4. dist. 17. q. 2. a. 5. ait; *contritio, ut sæpe dictum est, habet duplicem dolorem: unum rationis, qui est displicentia peccati commissi, & hic potest esse adeo parvus, quod non sufficiet ad rationem contritionis, i. si minus displiceret ei peccatum, quam debeat displicere separatio a fine; sicut etiam amor potest esse ita remissus quod non sufficit ad rationem charitatis*.

Resp. In hoc textu dolor parvus, & amor remissus intelliguntur quantum ad appretiationẽ non quoad intensionem, ut patet ex his verbis; *ut si minus ei displiceret peccatum, quam debeat displicere separatio a fine*. Quare ibi S. Doctor ad rationem contritionis & charitatis exigit solum appretiationem summam, non vero magnam, aut certam intensionem, quod etiam patet ex eo quod sic concludit: *sic ergo dicendum, quod quantumcumq; parvus sit dolor* (intensive scilicet) *dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam delet*.

Porro aliqui veteres Theologi, qui contritionem ab attritione distinguebant secundum gradus intensionis, per contritionem intelligebant dolorem valide intensum, præscindendo a motivo. Unde per contritionem perfectam non intelligebant eam, quæ ex charitate valde intensa concipitur.

Obj. 11. Conc. Trid. multa docet quæ adversantur nostræ sententiæ, nam I. sess. 13. Can. 11. ait: *ne tantum Sacramentum indigne; atque ideo mortem & condemnationem sumatur, statuit atque declarat ipsa Sancta Synodus, illis quos conscientia peccati mortalis gravat, quantumcumq; etiam se contritus existiment, habita copia confessoris necessario præmittendã esse confessionẽ Sacramentalem*. Ergo concilium censet hominem non justificari per quamlibet contritionem perfectam.

Resp. Nego conf. Nam Concilium id statuit quia valde difficilis & ardua, ac proinde satis infrequens est contritio perfecta. Ex quo fit, ut multi qui eam sibi habere videntur, revera tamen non habeant. Quare si ad Eucharistiam non præmissa confessione Sacramentali accederent, tantum Sacramentũ indigne ideoque in suam condemnationem sumerent. Igitur concilium jure merito declarat, ab iis, qui mortalis peccati conscientiam gerunt, præmittendam esse confessionem, quia nempe periculum est, quantucumque se contritos existiment, ne non sint contriti ex charitate perfecta, ideoque justificati extra Sacramentum. Dignitas autem Eucharistiæ exigit, ut peccator prius Pœnitentiæ Sacramentum suscipiat, quo facilius uberiusque gratiam sanctifican-

tem

tem obtineat, & fiat securior de statu gratiæ requisito ad Eucharistiam suscipiendam.

II. Conc. Trid. sess. 6. c. 7. dicit Baptismum esse causam instrumentalem justificationis impii; & sess. 14. c. 1. idem declarat de Sacramento Pœnitentiæ pro baptizatis mortaliter lapsis.

Resp. Inde solum sequitur peccatorem non justificari sine alterutro Sacramento, aut ejus voto, ut docet idem Concilium, sess. 6. c. 4. & sess. 14. c. 4. Proindeque peccatoris justificationem contritioni adscribendam non esse sine Sacramenti voto.

III. Sess. 6. c. 8. asserit nihil eorum, quæ justificationem præcedunt, justificationis gratiam promereri.

Resp. Quamvis contritio concepta ex charitate etiam intensissima justificationis gratiam non mereatur, stricte scilicet & de condigno, tamen illam semper & infallibiliter ex pura Dei misericordia propter merita Christi statim obtinet. Nam Deus gratis & misericorditer intuitu meritorum Christi justificationem promisit & confert omni peccatori ex charitate perfecta contrito.

Nota. Hæc omnia æque opponi possunt contra contritionem ex charitate vel intensissima conceptam.

Obj. 12. Catechismus Romanus, tit. de Sacram. Pœnitentiæ sic ait: *Ut enim hoc concedamus, contritione peccata deleri, quis ignorat illam adeo vehementem, acrem, ac intensam esse oportere, ut doloris acerbitas cum scelerum magnitudine æquari conferrique possit? At quoniam pauci admodum ad hunc gradum pervenerunt, fiebat etiam ut a paucissimis hac via peccatorum venia speranda esset. Quare necesse fuit, ut clementissimus Dominus faciliori ratione communi hominum saluti consuleret. Quod quidem admirabili consilio efficit, cum claves regni cœlestis Ecclesiæ tradidit, &c.*

Resp. Hæc verba manifestam exaggerationem continent, ideoque eorum sensus juxta mentem & scopum auctoris explicandus est, qui clementiam Christi in instituendo Pœnitentiæ Sacramento, quo facilius obtinetur peccatorum remissio, commendare intendit. Itaque auctor solum vult contritionem, qua peccata deleantur extra Sacramentum, debere esse appretiative summam, & ex amore Dei super omnia propter se conceptam, unde possit cum scelerum magnitudine aliquo modo conferri: & contritionem illam sine magno peccatoris conatu esse non posse appretiative summam motivo charitatis, ideoque contritionem charitate perfectam magnis peccatoribus non inesse quin sit etiam valde vehemens & intensa. Cum autem contritio illa charitate perfecta valde ardua sit, pauci eam habent. E contra attritio cum charitate inchoata facilior est, sicque peccatores per Sacramentum Pœnitentiæ, ad quam illa sufficit, facilius justificantur.

Quamvis autem contritio perfecta elici sæpe non possit sine magno conatu propter impedimenta quæ superari debent, ideoque quin valde vehemens & intensa sit; nihilominus verum est, contritionem ex charitate etiam remissa, sed appretiative summa conceptam semper justificare etiam extra Sacramentum. Idque clare docet idem Catechismus: nam postquam, n. 36. dixit: *Sit* (contritio) *non solum maxima* (appretiative) *sed vehementissima atque perfecta* (accidentaliter,) n. seq. subjicit: *quamquam si id minus consequi possimus, ut perfecta sit* (perfectione illa accidentali vehementiæ & intensionis,) *vera tamen & efficax contritio esse potest*. De qua contritione jam sic loquitur, n. 42. *Ipsa contritio nunquam Deo grata & accepta non esse potest.... quin etiam statim, ut eam mentibus nostris concipimus, peccatorum remissionem nobis a Deo tribui. Propheta verba illa declarant: dixi, confitebor adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem peccati mei... ex quo licet cognoscere veræ contritionis, de qua supra dictum est, eam esse vim, ut illius beneficio omnium delictorum veniam statim a Deo impetremus.*

Nota. Hæc objectio pariter solvenda est iis, qui docent per contritionem remissam aliquando, nempe in casu necessitatis, peccata remitti extra Sacramentum. Nam Catechismus absolute & sine limitatione dicit ut contritione peccata deleantur, illam adeo vehementem, acrem, ac intensam esse oportere, ut cum scelerum magnitudine æquato conferrique possit.

§. IV.

Solvuntur objectiones petitæ ex ratione.

Obj. 1. Sacramentum Pœnitentiæ necessarium est necessitate medii ad remissionem peccatorum baptizatorum, sicut Baptismus ad remissionem peccatorum ante Baptismum commissorum. Ergo peccata non remittuntur per solam contritionem perfectam.

Resp. Utrumque Sacramentum necessarium

est in re vel in voto unde peccata non remittuntur per solam contritionem sine voto Sacramenti. Contritio autem perfecta continet votum ac propositum suscipiendi Sacramentum Pœnitentiæ: nam includit essentialiter propositum formale nunquam peccandi saltem graviter; ideoque servandi omnia præcepta saltem graviter obligantia, inter quæ est præceptum suscipiendi hoc Sacramentum. Item actus charitatis perfectæ idem votum ac propositum saltem virtualiter continet: Nam per se reddit hominem efficaciter paratum ad omnia præcepta servanda; ita ut si de peccatis cogitaret, eliceret de illis contritionem, & propositum suscipiendi tempore debito Sacramentum vel Baptismi, vel Pœnitentiæ.

Porro actus charitatis perfectæ, & contritio illum continens dicuntur non justificare nisi cum voto Sacramenti. Quia per talem actum non confertur justificatio nisi intuitu Sacramenti, cujus desiderium ac propositum saltem implicitum ac virtuale continet, & nisi cum obligatione speciali ac directa illud suscipiendi pro iisdem peccatis jam remissis.

Obj. 2. Si contritio perfecta semper justificaret extra Sacramentum, realis susceptio Sacramenti non esset necessaria. Falsum consequens. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia homo perfecte contritus non justificatur extra Sacramentum sine voto Sacramenti, & speciali obligatione illius postea suscipiendi pro iisdem peccatis jam per contritionem remissis: cui quidem obligationi satisfit per solam realem Sacramenti susceptionem.

Obj. 3. Contritio concepta ex charitate remissa non est sufficiens dispositio ad justificationem, ergo non justificat.

Resp. Nego antec. Intellectum de charitate remissa quoad solam intensionem, & summa quoad appretiationem. Nam contritio, per quam homo detestatur omnia peccata mortalia super omnia alia mala, paratusque est efficaciter omni bono carere, & quodlibet malum pati potius quam Deum graviter offendere, idque propter Deum super omnia dilectum propter se, est sane sufficiens & proxima dispositio ad remissionem peccatorum obtinendam, ut per se patet.

Obj. 4. Si contritio sola justificat extra Sacramentum licet cum ejus voto, forma absolutionis erit falsa super homine perfecte contrito. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia forma absolutionis indifferenter significat primam, vel secundam, vel tertiam remissionem pro subjecti capacitate. Quare cum homo jam per contritionem perfectam justificatus, a Sacerdote absolvitur; tunc forma absolutionis non primam, sed secundam peccatorum remissionem significat.

Porro offensus potest pluries eamdem offensam condonare, cedendo magis ac magis juri quod habet ad indignandum offensori, propter illam, novumque condonationis titulum conferre.

Obj. 5. Actus fidei ita requiritur ad justificationem, ut nunquam votum ejus sufficiat, nec suppleri possit. Ergo votum contritionis & Sacramenti contentum in actu charitatis non potest justificare.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia ex Scriptura & Traditione Patrum constat hominem per actum charitatis perfectæ justificari. At neque ex Scriptura, neque ex Traditione colligi potest votum fidei aliquando supplere vices ipsius fidei: & quia fides est prima radix justificationis, nec datur alius actus supernaturalis prior, qui ejus votum contineat, & propter ejus excellentiam possit ejus vices supplere. At actus charitatis continet saltem virtualiter votum contritionis & Sacramenti; & propter ejus præstantiam potest utriusque vices supplere quoad justificationem, cum obligatione tamen ad utrumque in re habendum.

Obj. 6. Charitas remissa non est charitas perfecta. Ergo contritio ex ea concepta non justificat.

Resp. Neg. ant. Itaque charitas remissa tantum quoad intensionem, sed summa quoad appretiationem & adhæsionem, qua nempe Deus super omnia propter se diligitur, est charitas perfecta essentialiter & completa in esse charitatis. Nam habet totam essentiam charitatis quæ consistit in eo, quod Deus super omnia propter se diligatur. Essentialis enim perfectio virtutis pendet a perfectione motivi & modi tendendi in suum objectum. Actus autem amoris quo Deus super omnia propter se diligitur, habet motivum summe perfectum, & modum tendendi in Deum summe excellentem; nam habet pro motivo Deum ipsum absolute ac in se consideratum, & tendit in eum super omnia. Quare actus perfectæ charitatis remissus quoad intensionem caret tantum aliqua perfectione accidentali; estque ejusdem speciei cum charitate valde intensa, a qua proinde differt tantum accidentaliter: sic

sic exiguus ignis non est minus ignis essentialiter quam ingens rogus.

Inst. Actus intensus est essentialiter perfectior actu remisso. Ergo charitas remissa non est perfecta essentialiter.

Resp. Nego ant. Nam actus intensior non est de ejus essentia, siquidem duo actus habentes idem objectum, motivum, & eamdem appretiationem, sed quorum unus sit intensus, & alter remissus seu longe minus intensus, sunt ejusdem speciei, ut patet in actibus fidei, spei, &c.

Porro actus charitatis appretiative summus est actus charitatis summus quoad æstimationem & adhæsionem.

Obj. 7. Charitas inchoata & imperfecta nihil aliud est quam charitas remissa. Ergo charitas remissa non justificat extra Sacramentum.

Resp. Nego ant. Nam charitas inchoata & imperfecta, vel est actus quo Deus propter se amatur, sed nondum super omnia: vel actus quo Deus amatur quidem super omnia, sed præcise ut nostrum summum bonum, non autem propter suam bonitatem absolutam. Et vero quis dicat illum inchoate tantum & imperfecte essentialiter Deum amare, qui eum sic diligit propter suam infinitam amabilitatem, ut eum rebus omnibus absolute anteponat in æstimatione & adhæsione, paratusque sit efficaciter bono quolibet carere, & malum quodlibet secundum ordinem a Deo statutum pati, quam Deum offendere graviter.

Obj. 8. Dolor remissus quoad intensionem non potest esse summus quoad appretiationem seu æstimationem. Ergo.

Resp. Nego ant. Nam summa appretiatio, seu æstimatio potest esse sine maxima intensione, sicut maxima intensio potest esse sine maxima appretiatione. Sic dolor naturalis de peccato propter aliquod incommodum temporale potest esse valde vehemens & intensus, nec tamen appretiative summus, seu supra omnia, nec excludit voluntatem peccandi pro quocumque casu possibili: quia concipitur ex motivo sub quo peccatum non est detestabile supra omnia alia mala. Contra vero dolor, quo quis sine magna intensione absolute tamen & efficaciter dolet de peccato propter motivum sub quo detestabilius est quolibet alio malo, est appretiative summus & parvus intensive.

Idem est de amore. Sic communiter matris amor erga filium parvulum sæpe est intensive major quam appretiative, & e contra ejusdem erga filium grandiorem amor est appretiative major quam intensive: nam hunc præfert alteri, quem tamen intensius amat. Ratio hujus diversitatis est, quod appretiatio oriatur ex objecti æstimabilitate, intensio vero ex applicatione & conatu potentiæ erga objectum; quæ applicatio & conatus possunt esse vehementiora erga objectum minus amatum & æstimatum.

Obj. 9. Si contritio summe aut valde intensa non requireretur ad justificationem extra Sacramentum, non deberemus niti, ut pœnitentia nostra esset valde intensa. Consequens repugnat exemplis Sanctorum, ut Davidis, Magdalenæ, Petri, &c. & adhortationibus Patrum. Ergo.

Resp. Nego seq. maj. Itaque totis viribus niti debet Pœnitens, ut ejus contritio non solum sit appretiative summa, sed etiam valde intensa. Quia contritio valde intensa utilis est tum ad ampliorem remissionem pœnarum peccatis debitarum obtinendam, tum ad nostrum in Deum amorem significandum, tum ad habendam contritionem appretiative summam. Imo nisi peccator magnum conatum adhibeat, periculum est, ne dum parum curat contritionem vehementem elicere, contritione appretiative summa careat.

§. V.

Expediuntur aliquæ quæstiones circa contritionem extra Sacramentum.

Quæres 1. Utrum contritio perfecta, ut justificet extra Sacramentum, requirat certam temporis durationem?

Resp. Nego. Et dico justificare (per modum scilicet dispositionis ultimæ) statim atque existit.

Constat 1. Ex Scriptura. Ezech. cap. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* Ubi per quamcumque diem intelligitur quodvis temporis punctum.

2. Ex Patribus; pro omnibus sint S. Chrysostomus, Epist. 1. ad Theodorum, ubi ait: *Non ad temporis rationem, sed juxta affectum animæ solet dijudicari Pœnitentia.* Et S. Leo, Epist. 91. *Nullas patitur veniæ moras vera conversio dicente Spiritu Dei per Prophetam: Cum conversus ingemueris, tunc salvus eris.*

Ratio est, quia uno temporis momento potest esse perfecta contritio, cui Deus infallibiliter peccatorum remissionem addixit.

Quæres 2. Quomodo contritio remittat peccata?

Resp. Contritio perfecta extra Sacramen-

rum justificat permodum dispositionis proximæ a Deo ad hunc effectum requisitæ, & qua posita Deus ex mera misericordia propter Christi merita infundit gratiam sanctificantem peccati remissivam. At in ipso Sacramento, seu prout est conjuncta cum absolutione Sacerdotali, & est pars materialis Sacramenti, justificat per modum causæ efficientis partialis & instrumentalis; quia tunc contritio est partialis materia Sacramenti. Materia autem Sacramenti est causa efficiens instrumentalis, licet minus præcipua effectus Sacramenti. Hinc illud, S. August. Tract. 80. in Joann. *Unde tanta vis aquæ, ut corpus tangat, & cor abluat?*

Quæres 3. Utrum contritio perfecta, seu actus charitatis ad justificationem absolute requiratur extra Sacramentum, saltem secluso martyrio?

Resp. Affirm. Quia nulla attritio, seu contritio imperfecta etiam cum proposito formali Sacramenti, justificat extra Sacramentum in ullo casu, ut patet ex Concil. Trident. sess. 14. c. 4. ubi declarat contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, sine Sacramento Pœnitentiæ per se ad justificationem perducere peccatorem non posse.

Ratio a priori est voluntas Dei, qui soli conversioni perfectæ, seu ex perfecta charitate conceptæ justificationem extra Sacramentum promisit: idque valde convenienter; conveniens est enim, ut qui ex amore alicujus creaturæ avertit se a Deo, divinamque amicitiam contempsit, eamdem illam amicitiam non recipiat, secluso Sacramenti privilegio, nisi se ad Deum perfecte convertat per amorem, quo eum super omnia propter se diligat, & propter Deum summe propter se dilectum peccata supra omnia alia mala detestetur, atque vitare statuat.

ARTICULUS VI.

Utrum attritio ex metu gehennæ concepta bona & utilis sit?

§. I.

Prænotanda.

I. ATtritio, seu contritio imperfecta dicitur ea, quæ non ex charitate perfecta; sed ex alio motivo inferiore supernaturali concipitur, & communiter (ut docet Conc. Tr.) ex metu gehennæ & pęnarum, vel ex turpitudine peccati. Hanc asseruit Lutherus esse malam, & reddere hominem hypocritam & magis peccatorem. Non pauci hujus ætatis novatores dolorem ex solo metu gehennæ conceptum vituperant tanquam malum, licet se Catholicos in speciem profiteantur.

II. Multiplex distinguitur timor, videlicet mundanus, filialis, & servilis. Timor mundanus est timor pœnarum a creaturis infligendarum, inducens in peccatum ut vitentur. Timor filialis est timor peccati eo quod sit offensa Dei super omnia propter se dilecti. Timor servilis est timor pœnarum a Deo infligendarum. Dicitur servilis, quia proprium est servorum pœnam timere, & ex illo solo metu agere. Hic timor duplex est, nempe servilis simpliciter, & serviliter servilis. Timor servilis simpliciter est timor, quo timetur pœna propter se, sed non super alia mala quæ sunt peccatum. Timor serviliter servilis est timor, quo quis pœnam ita timet ut actu paratus sit peccare si abesset pœna. Addi potest timor mixtus ex filiali & servili; & est ille, quo quis pœnam ita timet, ut tamen magis adhuc timeat offensionem Dei.

III. *Agitur hic de timore simpliciter servili*, quo quis efficaciter timet pœnas propter peccata a Deo infligendas, & per fidem propositas: ita ut illarum vitandarum causa affectum omnem ad peccatum exuat. Et quæritur utrum attritio, qua pœnitens dolet de peccatis admissis, & statuit non peccare de cętero ad vitanda æterna supplicia quæ timet sit bona seu honesta, & utilis dispositio (quamvis remota) ad justificationem.

§. II.

Dico, attritio ex solo metu gehennæ concepta, bona est, & utilis.

Prob. 1. Illa attritio bona & utilis est, quæ concipitur ex metu bono & utili ad salutem. Atqui talis est attritio ex solo metu gehennæ concepta: ergo hæc attritio est bona & utilis. *Prob. min.* Ille metus est bonus & utilis ad salutem, ad quem Scriptura & Patres nos adhortantur. Sed Scriptura & Patres nos adhortantur ad metum gehennæ: ergo hic metus est bonus & utilis. *Prob. min.* Christus, Luc. 12. ait: *Timete eum, qui postquam occiderit, habet potestatem mittere in gehennam: ita dico vobis, hunc timete*. Idem docent Patres apud Bellarminum. Pro omnibus sit S. Chrysostomus. Homil. 15. ad populum Antiochenum, ubi ait: *Quid gehenna gravius? sed hujus metu nihil utilius: gehennæ namque timor nobis regni coronam affert; nihil enim tantum peccata quidem consumit, virtutem vero crescere*

facit & germinare, quantum continui timoris natura. Nisi bonus esset timor, non multos Christus impendisset sermones, & longos, de illa pœna & supplicio loquens. S. Augustinus in Psal. 127. *Ille timor nondum castus præsentiam Domini & pœnas timet: timore facit quidquid boni facit, non timore amittendi bonum illud, sed timore patiendi illud malum. Non timet ne perdat amplexus pulcherrimi sponsi, sed timet ne mittatur ingehennam. Bonus est iste timor, utilis est.* Et Tract. 9. in Epist. Joann. *Opus est ergo ut intret timor primo, per quem veniat charitas. Timor medicamentum, charitas, sanitas.*

Prob. 2. Ex Conc. Trident. sess. 14. c. 4. ubi ait: *Illam vero contritionem imperfectam, quæ attritio dicitur, quoniam vel ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex gehennæ & pœnarum metu communiter concipitur, si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ, declarat, non solum non facere hominem hypocritam & magis peccatorem, verum etiam donum Dei esse & Spiritus sancti impulsum, non adhuc quidem inhabitantis, sed moventis, quo pœnitens adjutus viam sibi ad justitiam parat, &c.*

Idem definit, Can. 5. unde sic argumentor. Illa attritio est bona, utilis ac supernaturalis, quæ est donum Dei & impulsus Spiritus sancti. Atqui ex Concil. Trident. talis est attritio concepta ex metu gehennæ. Ergo ex Conc. attritio concepta ex metu pœnarum & gehennæ est bona & utilis.

Prob. 3. Ex his propositionibus ab Alexandro VIII. damnatis. 14. *Timor gehennæ non est supernaturalis.* 15. *Attritio quæ gehennæ & pœnarum metu concipitur sine dilectione benevolentiæ Dei propter se, non est bonus motus, ac supernaturalis.*

His adde multas alias Quesnelli circa hanc materiam propositiones inter 101. damnatas a Clemente XI. Constitutione *Unigenitus* ab Ecclesia Catholica recepta.

Obj. 4. Ratione, quia rectæ rationi consentaneum est supplicia dirissima & æterna metuere, illaque vitare velle; hicque metus per se a peccato avertit.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Qui ex solo metu gehennæ dolet de Peccatis, plus detestatur pœnam quam culpam. At hoc inordinatum est. Ergo.

Resp. Disting. maj. idest, Ex vi sui actus pœnam primo & propter se, culpam vero propter pœnam detestatur, *conc. maj.* id est, pluris facit & plus vult positive vitationem pœnæ quam vitationem culpæ, *nego maj.* nam non plus detestatur ex affectu appretiativo pœnam quam culpam: non enim unam cum alia comparat, nec alteri præfert; sed præcise detestatur gehennam propter se, & culpam propter gehennam, neutram alteri anteponendo se præscindendo ab appretiatione: in quo nihil inordinatum est. Enim vero quemadmodum majus bonum appeti potest propter minus, puta, Incarnatio Verbi propter salutem hominum, ita majus malum odio haberi potest propter minus.

Inst. 1. Valet illud axioma: *propter quod unum quodque tale & illud magis.* Ergo qui detestatur culpam propter pœnam, plus detestatur pœnam quam culpam.

Resp. Nego conseq. Nam eo effato sequitur tantum, quod pænitens detestans culpam propter gehennam, prius natura & ratione detestetur gehennam quam culpam & independenter a culpa, non vicissim. At non sequitur eum magis appretiative detestari gehennam quam culpam: non enim comparat unum cum alio, sed solum unum detestatur propter aliud. Quare effectum illud falsum est saltem universaliter in sensu adversariorum. Nam quando majus malum odio habetur propter minus, non idcirco minus malum, pluris fit quam majus: sicut quando majus bonum propter minus bonum appetitur, non idcirco minus bonum pluris fit quam majus, eique anteponitur, ut patet in Incarnatione decreta propter salutem hominum.

Inst. 2. Qui peccata ex solo gehennæ metu detestatur, magis movetur a malo gehennæ quam a malo culpæ. Ergo pluris facit malum gehennæ quam peccatum.

Resp. Disting. antecd. id est, Ad detestandum peccatum prius movetur a malo gehennæ, & vi talis actus non detestaretur culpam nisi gehennæ malo moveretur, *conc. ant.* id est, cum actu detestatur culpam, movetur majore dolore erga gehennam quam erga culpam *neg. ant.* peccator ordinarie quidem prius movetur malo gehennæ quam malo culpæ, & non moveretur malo culpæ nisi prius malo pænæ moveretur, quia nempe summa & æterna miseria magis apta & proportionata est ad commovendum animum hominis vitiis ac pravis cupiditatibus obstricti, atque proprii commodi studiosissimi, quam peccati fœditas aut Dei amor.

Hinc plerunque Deus gehennæ metum incutere incipit ad impium convertendum,

ut docet Conc. Trident. sess. 6. cap. 6. & timor ille gehennæ est dispositio ad conversionem & amorem Dei, juxta illud S. Augustini, tract. 9. in Epist. Joann. *Si nullus (est) timor, non est qua intret charitas.... timor primo occupat mentem: non autem ibi remanet timor, quia ideo intravit, ut induceret charitatem.*

Observa. Qui detestatur peccatum propter gehennam timore illo efficaci & supernaturali, de quo hic agitur, vi præcise hujus actus nec magis peccatum detestatur ac refugit quam gehennam, nec gehennam magis quam peccatum; sed ab effectu utrimque magis appretiativo præscindit; & præcise unum detestatur ac refugit propter aliud, culpam propter gehennam. In quo nihil inordinatum est: nam gehenna, utpote summa miseria, est motivum legitimum a Christo propositum fugiendi peccatum. Quod si quis plus detestetur pœnam quam culpam, illa detestatio non est supernaturalis nec ordinata, sed de illa non agitur.

Inst. 3. Inordinatum est ordinare fugam majoris mali ut culpæ ad fugam minoris mali ut pœnæ, tanquam medium ad finem. Sed detestari culpam propter pœnam est ordinare, &c. Ergo hoc est inordinatum.

Resp. Disting. maj. Inordinatum est, &c. Præferendo positive vitationem minoris mali vitationi majoris mali, *conc. maj.* non præferendo, *nego maj.* neque enim id magis inordinatum est, quam ordinare majus bonum ad minus tanquam medium ad finem, puta; Incarnationem Verbi ad salutē hominum, ad quam reipsa ordinata est a Deo. Igitur non est inordinatum ordinare fugam majoris mali ad vitationem minoris mali tanquam ad finem proximum, non tanquam ultimum.

Inst. 4. Inordinatum est habere vitationem pœnæ pro fine ultimo. At id fit in attritione ex solo metu gehennæ concepta. Ergo.

Resp. Nego min. Nam non refertur vitatio culpæ ad vitationem pænæ tanquam ad finem ultimum; sed dumtaxat tanquam ad finem proximum, nec cum exclusione motivi perfectioris, ex qua culpa vitari possit, sed solum a motivo perfectiore præscinditur & illa attritio ex se ordinatur in Deum tanquam in finem ultimum. Nam omnes actus boni supernaturales ex se semper ordinantur in Deum tanquam in finem ultimum, propter specialem connexionem quam habet cum Deo motivum quodlibet supernaturale, quamvis expresse ab agente non ordinentur ad Deum. Quare omnis actus ex motivo supernaturali elicitus, per se tendit ad Deum, & implicite seu ex natura ipsius actus refertur ad Deum.

Obj. 1. Timor servilis malus est. Ergo attritio ex illo concepta, mala est.

Resp. Disting. antec. Timor serviliter servilis malus est, *conc. ant.* nam hic timor est ille, quo quis pœnam ita timet, ut actu paratus sit peccare, si non esset pœna. Timor servilis simpliciter est malus, *neg. ant.* nam est is, quo quis pœnam præcise timet propter se, sed non est actu paratus peccare si abesset pœna. Rationi autem consentaneum ideoque honestum est summam ac æternam miseriam timere propter se, cum sit propter se maxime formidabilis.

Inst. Timor mundanus est malus, ergo, & timor servilis simpliciter.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia timor mundanus est is, quo quis plus timet offensionem hominum, aut pœnas ab iis inpingendas quam offensionem Dei: unde vi illius timoris homo paratus est Deum potius offendere quam offendere homines, aut pœnas ab illis infligendas subire. At per timorem gehennæ simpliciter servilem non plus timetur gehenna quam offensa Dei, sed solum per illum timetur gehenna super omnia mala quæ non sunt offensa Dei, & propter gehennam odio habetur ac vitatur peccatum. Unde a peccato avertit, nedum in illud inducit.

Obj. 3. Timor servilis opponitur charitati: nam ab ea expellitur, juxta illud 1. Jo: c. 4. *Timor non est in charitate: sed perfecta charitas foras mittit timorem: quoniam timor pœnam habet. Qui autem timet, non est perfectus in charitate.* Ergo timor servilis malus est.

Resp. Timor servilis anxius & fiduciæ exclusivus opponitur charitati, & ab ea expellitur: de quo timore agitur in textu allato, ut patet ex his verbis, *quoniam timor pœnam habet.* At timor simpliciter servilis sumptus præscise ut est timor gehennę propter se & offensæ divinæ propter gehennam, nullo modo opponitur charitati, nec ab ea expellitur. Nam honestum est timere gehennam propter se, & offensam divinam propter gehennam; & viri perfecti vehementer timent gehennam propter se, & offensam divinam propter gehennam, sed simul offensam divinam magis appretiative timent ac detestantur propter se.

Præterea & etiamsi charitas perfecta expelleret omnem timorem simpliciter servilem, non sequeretur eum esse malum: quia

cum

eum excluderet non tanquam contrarium & malum; sed duntaxat tanquam aliquid minus perfectum, sicut magis perfectum expellit minus perfectum.

*Ob.*4. Aliqui Patres reprehendunt timorem,

Resp. Non reprehendunt nisi timorem mundanum, & serviliter servilem.

*Obj.*5. Attritio ex solo metu gehennæ excludit alia motiva perfectiora, ergo inordinatus est. *Nego antec.* sed solum ab iis præscindit. *Prob. antec.* per attritionem ex solo gehennæ metu conceptam, homo detestatur peccatum propter gehennam tantum. Ergo talis attritio excludit alia motiva perfectiora.

Resp. Disting. antec. Detestatur peccatum tantum propter gehennam præcisive, seu præscindendo ab aliis motivis perfectioribus, *conc. ant.* exclusive, seu excludendo, aut postponendo alia motiva perfectiora, motivo gehennæ; *neg. ant. & conseq.* Porro cum agitur de attritione ex solo metu gehennæ concepta, tò *solo* sumitur præcisive, non exclusive.

Ob. 6. Qui odit peccatum præcise propter gehennam, non amat justitiam, seu virtutem peccato oppositam. Ergo is non vere odit, sed semper amat peccatum. Ergo, &c.

Resp. Dist. ant. Non amat justitiam propter se, seu propter suam pulchritudinem, *conc. ant.* non amat justitiam propter aliud, & tanquam medium vitandæ gehennæ, *neg. ant. & conseq.* non tenemur autem quolibet actu amare virtutem propter se, seu propter propriam honestatem; sed possumus aliquo actu illam amare & velle propter aliud motivum ipsi extrinsecum rationi tamen consentaneum ac honestum. Neque enim semper & quolibet actu tenetur agere modo perfectissimo: alioqui non liceret agere propter mercedem æternã a Deo obtinendã.

*Inst.*1. Attritio ex solo metu gehennæ nullo modo continet amorem justitiæ. Ergo.

Resp. Nego ant. Nam talis attritio est dolor de peccatis admissis cum proposito non peccandi de cætero, ideoque servandi omnia præcepta & exercendi suo tempore omnem virtutem præceptam, ad vitandam gehennam. Unde præter dolorem de peccatis complectitur adhuc voluntatem servandi omnia præcepta & exercendi omnem virtutem præceptam; quæ voluntas est vere amor justitiæ & omnis virtutis, non tamen propter ipsius pulchritudinem præcisive, sed ad vitandam gehennam.

Porro non est inordinatio, cum non amatur propter se, sed propter aliud, id quod est magis amabile propter se, quando illud quod est amabile propter se, est adhuc sub aliquo respectu amabile propter aliud, modo non excludatur amor propter motivum perfectius, sed solum ab eo præscindatur.

*Inst.*2. Homo non potest odisse peccatum, quin amet ejus contrarium nempe virtutem propter ipsius pulchritudinem: nam omne odium fundatur in aliquo amore. Ergo.

Resp. Dist. ant. Homo non potest odisse peccatum propter se, seu propter propriam fœditatem, quin amet &c. *Esto antecedens, quod non pauci negant.* Non potest odisse peccatum propter aliud ipsi extrinsecum, nempe pœnam ei debitam, quin amet &c. *nego ant. & conseq.* Esto odium omne fundetur in aliquo amore boni contrarii propter se, quando malum odio habetur propter se. At si malum odio habeatur præcise propter aliud, sufficit ut diligatur bonum oppositum malo, propter quod odio habetur malum. Sic qui potionem suavem odit non propter se, sed propter aliud, puta sanitatem, cui illa nocet, satis est si prius diligat sanitatem, nec requiritur, ut prius amaram potionem diligat: & sic odium potionis suavis non fundatur in amore potionis amaræ, sed sanitatis. Similiter qui peccatum odit non propter se, seu propter propriam turpitudinem, sed propter gehennam, sufficit quod amet beatitudinem, & immunitatem a summa miseria, ita ut odium peccati propter gehennam fundetur in amore propriæ beatitudinis.

Hinc metus gehennæ ad habitum spei pertinet.

*Obj.*7. Dolor ex metu gehennæ non est voluntarius, sed coactus. Ergo.

Resp. Nego antec. Quod a Concil. Trid. damnatur. sess. 14. c. 4. & can. 5. Nam dolor ille ex propria electione elicitur, ideoque liber est & voluntarius simpliciter.

Inst. Quod fit ex metu, partim involuntarium est. Ergo dolor ex metu gehennæ elicitus, est saltem partim involuntarius.

Resp. Disting. anteced. Si metus ille actionem externam præcise coerceat; *conc. antec.* sic fur cum ex solo mortis metu a furto externo se abstinet, ab illo se abstinet partim voluntarie & partim involuntarie. Si metus ille affectum etiam internum coerceat, ut gehennæ timor efficax, *nego ant. & conseq.* qui efficaciter gehennam timet, is nullum servat affectum ad peccatum; quia depositio omnis affectus ad peccatum necessaria est ad gehennam vitandam. Aliud est de metu

 suppli-

supplici humani, ad quod vitandum sufficit omissio actus externi prohibiti.

Obj. 8. Attritio ex solo metu gehennæ fundatur in amore proprio. Amor proprius est malus. Ergo attritio ex solo metu gehennæ est mala.

Resp. Dist. maj. Fundatur in amore proprio ordinato, *conc. maj.* inordinato. *nego maj.* amor proprius, seu amor sui alius est ordinatus & bonus, is nempe quo quis seipsum ordinate amat; qualis est ille, quo quis sibi vult bene esse per vitationem gehennæ. Alius vero inordinatus & malus quo quis se ipsum inordinate amat, qualis est ille, quo quis sibi vult bonum aliquod a Deo prohibitum, ideoq; mere apparens bonum, & verum malum.

Obj. 9. Timor gehennæ potest esse conjunctus cum affectu ad peccatum. Ergo contritio ex eo concepta, mala est.

Resp. Nego conseq. Itaque timor gehennæ quandoque conjunctus est cum aliquo affectu ad peccatum, nempe quando non timetur gehenna quantum formidabilis est, non tamen ideo malus est, quia non est causa pravi illius affectus: nam illum non inducit, sed potius ab eo avertit. Sic actus fidei potest esse cum affectu ad peccatum, & tamen non ideo malus est, nec actus per se bonus ex illo factus erit malus. Quare tunc pravus affectus soli subjecto non satis efficaciter gehennam timenti imputandus est. Itaque attritio, quæ ex metu non satis efficaci nec appretiative maximo concipitur, quamvis non excludat affectum omnem ad peccatum, non ideo mala est, imo est bona licet insufficiens, nam peccandi voluntatem excludit pro aliquibus casibus. De hac tamen attritione hic non agimus, sed de attritione concepta ex metu gehennæ appretiative maximo: quæ quidem voluntatem peccandi excludit pro omni casu possibili secundum rei veritatem, quia ejus motivum assumitur secundum totam suam amplitudinem.

Obj. 10. S. Augustinus, l. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum, c. 9. ait. *Quando autem timore pœnæ non amore justitiæ fit bonum, nondum bene fit bonum, nec fit in corde quod fieri videtur in opere.* Ergo ex S. Doctore attritio concepta ex solo metu penarum reddit hominem hypocritam, ac proinde mala est.

Resp. Nego conseq. Quia loquitur de timore serviliter servili, ut patet ex his verbis immediate subjectus: *Quando mallet homo non facere, si posset impune.*

Dices. Ex S. Augustino, Lib. contra Adimantum timor ad veterem legem, amor ad novam pertinet.

Resp. In utraq; lege timor & amor locum habet: nam in veteri lege fuerunt viri sancti, ideoque perfecto Dei amore præditi: Sed inter utramque legem hoc discriminis intercedit, quod in veteri lege prævaluit timor, in nova prævalet amor; & hoc solum intendit S. Augustinus, idque expresse docet, l. 1. de moribus Ecclesiæ, c. 28. his verbis: *quamquam utrumque in utroque sit, prævalet tamen in veteri timor, amor in novo.*

Præterea timor ad veterem legem, amor ad novam pertinet etiam in hoc sensu, quod non dabatur in veteri lege charitas ex vi ipsius legis, sed solum ex meritis Christi venturi, charitas vero habitualis & gratiæ actuales ad actus charitatis eliciendos conferuntur copiose in lege nova ex opere operato vi ipsius legis novæ per Sacramenta ipsi propria propter merita Christi ejus auctoris jam exhibita & per ejus sacrificium ac Sacramenta nobis applicata

ARTICULUS VII.

Utrum attritio ex metu gehennæ concepta sufficiat sine ullo Dei amore ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam.

§. I.

Nota. AMor Dei supra omnia duplex est, charitatis scilicet, & spei seu concupiscentiæ. Amor charitatis est is, quo Deus super omnia diligitur propter se, seu quia est in se summe bonus & perfectus. Amor spei seu concupiscentie est is quo Deus super omnia diligitur quatenus est nostrum summum bonum. Unde illi amores different penes motiva, ideoque essentialiter: nam actus sumit suam essentiam a motivo.

Amor charitatis dicitur perfectus, quia præter summam appretiationem habet motivum omnium perfectissimum; nempe Deum ut est in se, seu infinitam Dei amabilitatem absolute sumptam. Amor vero spei dicitur imperfectus ratione scilicet motivi, quia non elicitur ex motivo omnium perfectissimo, quod est amabilitas, seu bonitas Dei absolute sumpta, sed ex motivo spei seu concupiscentiæ, quod est bonitas Dei relativa, seu Deus ut nobis bonus, & summum nostrum bonum. *Quod aliquis velit frui Deo, pertinet ad amorem, quo Deus amatur amore concupiscentiæ. Magis autem amamus Deum amore amicitiæ, quam amore concupiscentiæ: quia*

majus

majus est in se bonum Dei, quam bonum quod participare possumus fruendo ipso, ait S. Thomas 2. 2. quæst. 26. art. 3. ad 3.

Cæterum quod hic dicetur de attritione concepta ex metu gehennæ, intelligi debet de attritione ex turpitudinis peccati consideratione, vel ex quolibet alio motivo ab amore Dei distincto concepta.

Dico. Ad remissionem peccatorum mortalium in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam non sufficit quælibet attritio, sed requiritur attritio appretiative summa, quæ præter metum gehennæ includat aliquem Dei amorem.

Prob. 1. Ex Scriptura & Patribus. Ad justificationem omnem requiritur vera conversio ad Deum. Atqui vera conversio ad Deum non est solum aversio a creatura in quo constituebatur summum bonum, sed etiam aliquis affectus in Deum seu amor. Ergo aliquis Dei amor requiritur ad omnem justificationem ideoque etiam in Sacramento. Major constat ex Joelis, c. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Quæ verba intelligi debent pro subjecta materia, ita ut sonant conversionem ad Deum per aliquem Dei amorem, vel perfectum secluso Sacramenti privilegio, vel saltem imperfectum posito aliquo alio supplente defectum amoris perfecti.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. sess. 6. cap. 8. ubi agens de dispositionibus adultorum ad justificationem in Baptismo consequendam requisitis, ait: *Illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt: ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam quam ante baptismum agi oportet*. Certe si ad justificationem per baptismum obtinendum requiritur aliquis amor, quanto magis ad justificationem per Sacramentum Penitentiæ, in quo difficilius quam in Baptismo remittitur peccatum, & quod a Côc. vocatur laboriosus Baptismus.

Idem Conc. sess. 14. c. 1. loquens de pœnitentia quovis tempore ad justificationem necessaria hæc ait: *Ut perversitate objecta & emẽdata, tantam Dei offensionẽ cum peccatis odio, & pio animi dolore detestarentur*. Sane pius ille animi dolor de tanta Dei offensione aliquem erga Deum affectum & amorẽ significat.

Prob. 3. Auctoritate Cleri Gallicani in comitiis anni 1700. ita docentis: *& quidam de dilectione Dei, sicut ad Sacramentum Baptismi in adultis, ita ad Sacramentum Pœnitentiæ, quæ est laboriosus Baptismus, requisita, ne necessariam doctrinam omittamus, hæc duo in primis ex S. Synodo Trident. monenda & docenda esse duximus: primum, ne quis putet in utroque Sacramẽto requiri ut præviam contritionem eam, quæ sit charitate perfecta, & quæ cum voto Sacramenti, antequam actu suscipiatur, hominem Deo reconciliet. Alterum, ne quis putet, in utroque Sacramento securum se esse, si præter fidei & spei actus non incipiat diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem. Neque vero satis adimpleri potest utrique Sacramento necessarium vitæ novæ inchoandæ, ac servandi mandata divina propositum, si pœnitens primi & maximi mandati, quo Deus toto corde diligitur, nullam curam gerat, nec sit saltem animo ita præparato, ut ad illum exequendum, divina opitulante gratia, se se excitet ac provocet*. Inde Clerus Gallicanus.

Prob. 4. Ratione multiplici.

Prima. Attritio, quæ sit dispositio ad reconciliationem sufficiens, debet esse medium proportionatum huic obtinendæ in Sacramento, a quo non tollat vim reconciliandi. Atqui sola attritio ex aliquo Dei amore imperfecto est tale medium; nam amor ille imperfectus reddit attritionem proportionatam recipiendę Dei amicitiæ in Sacramento, a quo non tollit vim reconciliandi, cum non justificet extra Sacramentum. Ergo sola attritio ex aliquo Dei amore concepta, est dispositio ad justificationem in Sacramento sufficiens.

Secunda. Homo per peccatum mortale avertitur a Deo & convertitur ad creaturam, ponendo in ea suam beatitudinem & suum finem ultimum. Ergo ut remissionem peccati obtineat, & se ad Deum vere convertat, debet non solum averti a creatura, sed etiam converti ad Deum, ipsum saltem amando ut suũ summum bonum, & in eo suam beatitudinem statuendo.

Tertia ratio, quæ ad praxim spectat. Ubi agitur de Sacramentorum valore non licet sequi opinionem probabilem, relicta tutiore probabili. Nam Innocentius XI. damnavit hanc propositionem: *non est illicitum in Sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex, conventio, aut periculum gravis damni incurrendi*. Atqui sententia asserens necessitatem alicujus amoris non justificativi ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ obtinendam, est tutior, & saltem vere probabilis: altera vero negans non est certa; nam Alexander VII. vetuit utramque opinionem censura notari, & a multis impugnatur, argumentis gravibus. Ergo non

licet

licet sequi opinionem negantem necessitatem alicujus amoris, &c.

Confirm. adhuc, auctoritate Cleri Gallicani, qui in iisdem comitiis anni 1700. hanc propositionem: *Attritio ex gehennæ metu sufficit sine ulla Dei dilectione, sine ullo ad Deum offensum respectu: quia talis honesta & supernaturalis est*, damnavit his verbis: *hæc propositio, qua a dispositionibus necessariis ad absolutionem excluditur quilibet ad Deum offensum respectus, temeraria est, scandalosa, perniciosa, & in hæresim inducit.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Hæc verba Conc. Trid. sess. 6. c. 6. (*illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*) non significant amorem Dei tanquam omnis justitiæ fontis, esse dispositione necessariam ad Baptismum, sed solum esse ordinariam dispositionem ad illum. Ergo ex illis verbis non probatur necessitas alicujus amoris. *Nego ant. Prob.* Non omnes dispositiones hoc capite relatæ, necessariæ sunt, puta metus gehennæ: ergo nec amor ibi refertur ut necessarius.

Resp. Neg. cons. Nam quamvis Concilium non intendat omnes dispositiones in illo capite expositas, esse necessarias; tamen intendit aliquas esse necessarias, ut fidem, spem, pœnitentiam formalem. Jam vero ex ipso contextu satis liquet saltem amorem Dei tanquam omnis justitiæ fontis, esse dispositionem necessariam; nam postquam Concilium dixit: *Illumque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt*. Statim subjicit: *ac propterea moventur adversus peccata per odium aliquod & detestationem, hoc est, per eam pœnitentiam quam ante Baptismum agi oportet.*

Quod confirmatur ex Histor. Concil. Trid. a Palavicino scripta, l. 8. c. 13. ubi sic legitur: *Quod attinet ad id, quod dicitur dilectione Dei* (illũque tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt) *advertendum est per tenorem decreti pius delineati nullam fieri dilectionis mentionem, sed Claudium Jajum Societatis Jesu & alios admonuisse, ut aliquis charitatis actus insereretur, eumq; id ad omnium Patrum judicium relatum fuerit, viginti tres diserte illud comprobasse, ideoque insertum decreto, & per hæc verba retentum: cum nulla fiat mentio amoris, visum est cum fide & spe jungere aliquem dilectionis actum, quia si pœnitentia tota esset ex timore sine amore justitiæ, & dolor esset propter pœnam tantum, & non propter Dei offensam, infructuosa esset.*

Obj. 2. Conc. Trid. sess. 14. c. 4. definit attritionem ex metu gehennæ voluntatem peccandi excludentem, sed sine ullo amore sufficere ad justificationem in Sacramento. Ergo nullus requiritur amor Dei &c.

Resp. Nego antec. Nam (ut testatur Palavicinus, l. 12. Hist. Conc. Trid. c. 10.) in decreto, ut primum ante Patrum judicium delineatum erat, hæc verba, quæ de attritione, c. 4. descripta legebantur: *verum etiam sufficere ad Sacramenti hujus constitutionem*: Patrum judicio expuncta fuerunt, & eorum loco ista substituta: *Ad Dei gratiam in Sacramento Pœnitentiæ impetrandam disponit.*

Concilium autem circa attritionem ex metu gehennæ conceptam id solum definivit contra Lutheri errores. 1. Attritionem illam, si voluntatem peccandi excludat, & conjuncta sit cum spe veniæ, non esse malam, nec facere hominem hypocritam, & magis peccatorem. 2. Donum Dei esse, & impulsum Spiritus sancti, non adhuc quidem inhabitantis, sed tantum moventis, 3. Ad gratiam sanctificantem in Sacramento impetrandam disponere.

Inst. Conc. Trid. docet attritionem illam ad justificationem in Sacramento consequendam disponere, & quidem proxime. Ergo docet eam sufficere.

Resp. Fateor quidem attritionem illam ad justificationem in Sacramento obtinendam disponere etiam proxime, ideoque sufficere, si (ut ait Conc. Trid.) voluntatem peccandi excludat, & sit conjuncta cum spe veniæ. Sed tunc in illa attritione continetur aliquis Dei amor. Nam. 1. illa attritio excludit affectum peccandi, ideoque amorem omnis boni creati, in quo penitens ultimo conquiescat, & suam beatitudinem ac finem ultimum ponat; Homo autem non potest esse sine amore alicujus boni in quo conquiescat, & beatitudinem suam ponat: nam homo non potest esse sine amore beatitudinis suæ. Ergo si jã non habet amorem alicujus boni creati, in quo ultimo conquiescat, & suam beatitudinem ac finem ultimum ponat; necesse est, ut amet bonum increatum, in eo ultimo conquiescat, & beatitudinem ac finem suum ultimum ponat: quod est amare Deum super omnia amore concupiscentiæ seu spei. 2. In illa attritione includitur spes veniæ & remissionis peccatorum, ideoque spes salutis. Spes autem salutis vera & a Deo præcepta continet necessario desiderium salutis efficax,

quando non poteſt eſſe ſine amore ſpei ſeu concupiſcentiæ; nam deſiderium ſalutis continet amorem beatitudinis cœleſtis conſiſtentis in poſſeſſione ſummi boni, ideoque continet amorem Dei ut ſummi noſtri boni.

Dices. In decreto prius delineato, de hac attritione expuncta fuere hæc verba: *verum etiam efficere ad Sacramenti hujus conſtitutionem*. Ergo debet concedi quod illa attritio ſufficiat in Sacramento.

Reſp. Neg. conſ. Nam ideo hæc verba expuncta fuere, quia Tudetanus Antiſtes monuit circa ſufficientiam attritionis ex metu gehennæ præciſe conceptæ, variare Theologorum Catholicorum ſententias; quia nempe non omnes putant amorem Dei in illo metu contineri aut ſupponi. Multi tamen putant in metu, & quo Conc. Trid. loquitur, contineri amorem ſpei quia loquitur de metu gehennæ & pœnarum ideoque de metu non ſolum ſupplicii ignis, ſed etiam amiſſionis Dei. Metus autem amittendi Deum ut objectum beatitudinis, neceſſario includit amorem Dei ut noſtri ſummi boni: nam amamus bonũ, cujus privationem metuimus.

Obj. 3. Ad juſtificationem in Sacramento ſufficit attritio excludens voluntatem peccandi. Sed attritio ex ſolo gehennæ metu concepta excludit voluntatem peccandi. Ergo.

Reſp. Nego maj. præciſe ſumptam. Nam non ſufficit excluſio voluntatis peccandi, niſi quatenus illa excluſio non poteſt eſſe ſine amore Dei ut ſummi noſtri boni, & niſi conjuncta ſit cum ſpe veniæ ac ſalutis, quæ ſimul eſt deſiderium efficax ſalutis includẽs amorem beatitudinis cœleſtis, ideoque amorem Dei ut ſummi noſtri boni, ut modo dictum eſt.

Obj. 4. Attritio illa continet propoſitum ſervandi omnia præcepta, ideoque diligendi Deum cum præceptum urgebit. At hoc ſufficit. Ergo illa attritio ſufficit, &c.

Reſp. Nego min. Nam requiritur verus amor actualis, & vera converſio ad Deum. Propoſitum autem amandi Deum præciſe ſumptum, non eſt amor nec converſio actualis ad Deum, ſed propoſitum amoris & converſionis ad Deum.

Obj. 5. Si ad juſtificationem in Sacramento requiritur aliquis Dei amor, jam nullum erit privilegium Sacramenti, nec illud erit de ſe reconciliativum. Falſum conſeq. ergo.

Reſp. Nego maj. Quia amor Dei, qui in hoc Sacramento requiritur, non juſtificat per ſe & extra Sacramentum. Solus enim actus charitatis perfectæ, quo Deus ſuper omnia propter ſe diligitur, juſtificat extra Sacramentum.

Obj. Dici non poteſt quia ſit ille amor imperfectus, non per ſe juſtificativus, qui requiritur & ſufficiat ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ. ergo.

Reſp. Nego anteced. Et meam de hac re ſententiam, quam ſicut omnem aliam ſedis Apoſtolicę & Eccleſię judicio omnino ſubjicio, expono. Dico itaque amorem illum eſſe amorem ſpei ſeu concupiſcentiæ, quo Deus ſuper omnia, ſed præciſe ut noſtrum ſummum bonum & noſtra beatitudo amatur. Qui amor concupiſcentiæ pertinet ad habitum ſpei, ut docet S. Thomas, 2. 2. quæſt. 17. art. 8.

Porro cum amamus Deum ut noſtrum ſummum bonum, non amamus Deum propter nos, ſed nobis, & eum amamus præciſe quia eſt ſummum noſtrum bonum, præſcindendo a motivo perfectiore, nempe bonitate Dei abſoluta, non illum excludendo.

Inſt. 2. Nulla ratione probari poteſt neceſſitas talis amoris. Ergo.

Reſp. Nego anteced. Nam 1. ad juſtificationem in Sacramento requiritur aliquis amor Dei ſuper omnia, qui nunquam juſtificet extra Sacramentum: nam requiritur converſio ad Deum ex toto corde totalitate ſcilicet appretiationis, quæ Dei amorem ſuper omnia neceſſario includit. Talis eſt autem amor concupiſcentiæ. 2. Quia cum homo per peccatum mortale conſtituerit finem ſuum ultimum, ſeu ſuam beatitudinem in creatura cum magna Dei injuria, videtur ex natura rei ad tantæ injuriæ compenſationem & veniam, requiri, ut talem voluntatem, ſeu affectum retractet per affectum, quod ſaltem finem ſuum ultimum ſeu ſuam beatitudinem in Deo conſtituat, & ei reſtituat in corde ſuo rationem finis ultimi, & ſic Deum ut ſuum ſummum bonum ſuper omnia amet. 3: Homo non poteſt eſſe ita diſpoſitus, ut nullum bonum appetet & amet; in quo ultimo conquieſcat, & ſuam beatitudinem ponat; nam neceſſario experimus beatitudinem noſtram in quocumque bono conſiſtat. Ergo ſi jam non amat nec expetit ullum bonum creatum in quo ultimo conquieſcat, & ſuam beatitudinem ponat, ut exigit vera converſio, certe neceſſe eſt, ut expetat & amet bonum increatum ut ſuam beatitudinem & finem ultimum.

Inſt. 2. Amor ille ſpei non differt ab amore charitatis. Ergo per ſe juſtificat extra Sacramentum, ergo non requiritur, &c.

Reſp.

Resp. Nego antec. Nam illi duo amores habent diversa motiva: ac proinde differunt specifice & essentialiter. Nam distinctio specifica actuum vel habituum repetitur ex motivis specie diversis, cum actus & habitus suam speciem sumant a motivo. Quare hos amores recte distinguit S. Tho. 2.2. q. 17. a. 8. ubi ait: *Amor quidam est perfectus, quidam imperfectus, quidam amor est, quo aliquis secundum se amatur, utpote cui aliquis vult bonum, sicut homo amat amicum. Imperfectus amor est, quo quis amat aliquid non secundum ipsum, sed ut illud bonũ sibi ipsi proveniat, sicut homo amat rem quam concupiscit. Primus autem amor pertinet ad charitatem, quæ inhæret Deo secundum se ipsum. Sed spes pertinet ad secundum amorem, quia ille sperans aliquid, sibi obtinere intendit.*

Inst. 3. Amor concupiscentiæ justificat sicut amor charitatis; ergo non requiritur, &c.

Resp. Nego antec. Nam Scriptura & Patres vim justificandi per modum ultimæ dispositionis tribuunt solum charitati & amori Dei simpliciter: qui amor est amor amicitiæ, non spei. Cum amor spei sit essentialiter minus perfectus utpote habens motivum minus perfectum, non debet habere eamdem vim, quam habet amor charitatis ex sui motivi excellentia, quod est Deus secundum se & absolute sumptus.

Inst. 4. Conc. Trident. requirit amorem, quo Deus diligitur tanquam omnis justitiæ fons.

Resp. Hic amor est amor spei & concupiscentiæ, nam est amor Dei ut largioris gratiæ sanctificantis ad beatitudinem perducentis, & consequenter, ut largitatis gratiæ & gloriæ, & ut est fons ac terminus, seu objectum beatitudinis.

Inst. 5. Amor concupiscentiæ est amor mercenarius. Sed amor mercenarius est malus & a Patribus vituperatur. Ergo amor ille est malus, nec proinde requiritur &c.

Resp. Amor spei licet a Theologis appelletur mercenarius, tamen non est mercenarius in sensu Patrum; & a S. Augustino vocatur gratuitus & castus, quia per illum Deus caste concupiscitur & diligitur nempe tanquam finis noster ultimus, seu nostrum summum bonum, non autem propter bona temporalia. Amor autem mercenarius in sensu Patrum, in quo ab illis vituperatur, est amor Dei propter bona temporalia.

Observa. Amor spei necessitate quadam naturali conjunctus est cum aliquo charitatis, seu benevolentiæ effectu erga Deum propter se, licet non appretiative summo ex motivo charitatis. Nam Deus super omnia amari non potest ut summum nostrum bonum, quin etiam aliquatenus ametur propter se, quamvis non super omnia ex hoc motivo, sed solum ex motivo concupiscentiæ.

ARTICULUS VIII.

Utrum ad justificationem in Sacramento Pœnitentiæ sufficiat attritio concepta ex metu gehennæ & amore imperfecto?

Nota. Aliqui veteres Theologi ante Concil. Trident. existimarunt, contritionem charitate perfectam, quæ semper justificaret, requiri in Sacramento Pœnitentiæ, eo quod sentirent absolutionem Sacerdotis esse mere declarationem remissionis peccatorum. Qui error a Conc. damnatus est, & post illud ab Abbate San Cyrano Duverger appellato renovatus.

Aliqui recentiores duplicem distinguunt contritionem ex amore Dei super omnia propter se conceptam, unam intensam, quæ est ex amore Dei super omnia propter se intense dilecti & alteram remissam, quæ ex amore Dei super omnia propter se, sed remisse dilecti concipitur. Intensam contritionem dicunt semper extra Sacramentum justificare, remissam vero volunt non justificare extra Sacramentum nisi in certis casibus. Unde hanc, non illam, in Sacramento Pœnitentiæ ut necessariam exigunt.

§. I.

Dico. In Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum mortalium non requiritur contritio elicita amore Dei super omnia propter se, sive intenso, sive remisso; sed sufficit attritio ex metu gehennæ efficaci & ex amore concupiscentiæ erga Deum concepta.

Prob. 1. Ex his Christi verbis, quibus, hoc Sacramentum instituit, Joann. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Juxta quæ sensu proprio intellecta, ut Conc. Trident. declarat esse intelligenda, Sacerdotes veram habent potestatem remittendi peccata. At si Sacramentum hoc requirit contritionem ex charitate vera ac proprie dicta conceptam, ideoque semper justificantem, Sacerdotes nunquam potuerint peccata remittere: nam semper necessario ante illorum absolutionem jam remissa esse debebunt; ac proinde Sacerdotis absolutio nunquam peccata remittere poterit. Item alioqui

qui Sacramentum Pœnitentiæ jam non erit Sacramentum mortuorum, ſed vivorum: quod repugnat ſenſui Eccleſiæ.

Prob.2. Si ad juſtificationem in Sacramento Pœnitentiæ non ſufficit attritio ſupra explicata, ſed requiritur contritio concepta ex amore Dei ſuper omnia propter ſe licet in gradu intenſionis remiſſo, Sacramentum Pœnitentiæ in re ſuſceptum nunquam fideles lapſos reconciliat, imo nec recōciliare poteſt, ſed reconciliatio ſemper exigit. Abſurdum conſequens. Ergo. Major conſtat, ſi quidem omnis amor Dei ſuper omnia propter ſe licet in gradu remiſſo, & contritio ex illo concepta, ſtatim ſemper juſtificat etiam extra Sacramentū ut ſupra ar.5. oſtenſum eſt, & adhuc ſic probatur. Ex Con. Trid. ſeſſ.14.c.4. contritio charitate perfecta ſemper reconciliat priuſquam hoc Sacramentum actu ſuſcipiatur. Atqui omnis contritio concepta ex amore Dei ſuper omnia propter ſe dilecti etiā in gradu remiſſo eſt contritio charitate perfecta. Ergo omnis contritio ex amore Dei ſuper omnia propter ſe concepta, ſtatim ſemper juſtificat etiam extra Sacramentum. *Prob.min.* Nam eſt contritio concepta ex charitate vera & perfecta eſſentialiter. Omnis enim amor Dei ſuper omnia propter ſe habet totam eſſentiam charitatis, poſitam in appretiatione ſumma & motivo amoris omnium perfectiſſimo: & intenſio eſt quid accidentale omni actui; nam duo actus habentes idem objectum materiale & idem motivum, quorum tamen unus ſit remiſſus & alter intenſus, ſunt ejuſdem ſpeciei, ideoque ejuſdem eſſentiæ. Sic duo actus fidei, vel duo actus ſpei diverſæ intenſionis, ſunt tamen ejuſdem eſſentiæ & ſpeciei.

Minor primi ſillogiſmi patet; nam ex Concil. Trident. ſeſſ.11 can.1. Sacramentum Pœnitentiæ eſt *Sacramentum pro fidelibus quoties poſt Baptiſmum in peccata labuntur, ipſi Deo reconciliandis a Chriſto inſtitutum.* At evidenter abſurdum eſt, Sacramentum in re a Chriſto ad fideles Deo reconciliandos inſtitutum, numquam reconciliare, imo nec reconciliare poſſe; ſed ſemper ſupponere & exigere jam reconciliatos, exigendo aliquid quod ante ejus formam priuſquam perficiatur, ſemper juſtificet.

Prob.3. Si in Sacramento Pœnitentiæ requiritur contritio concepta ex amore Dei ſuper omnia propter ſe ſaltem in gradu remiſſa, nunquam moribundi damnari poterunt ob defectum abſolutionis. Falſum conſeq. ergo. Sequela majoris patet; nam ſi moribundus talem contritionem habet, ſalvabitur ſine abſolutione, ut fatentur adverſarii, qui docent illam in caſu neceſſitatis juſtificare extra Sacramentum; ſi illam non habet, damnabitur etiam cum abſolutione Sacerdotis.

Minor conſtat 1. ex ſenſu & praxi Eccleſiæ quæ in articulo mortis omnium peccatorum reſervationem tollit, *ne*, ut ait Conc. Trid. ſeſſ.14. c.7. *hac occaſione aliquis pereat.* 2. ex praxi fidelium, qui ſibi & ſuis maxima ſollicitudine, Sacerdotis abſolutionem in mortis periculo exquirunt. 3. ex can. *Si Presbyter* 26. q.6. *ſi Presbyter penitentiam moribundis abnegaverit, reus erit animarum.* 4. Ex Cæleſtino, 1. Epiſt. ad Epiſcopos Provinciæ Vienenſis, 1. c.2. ubi ait: *Agnovimus Penitentiam morientibus denegari, nec illorum deſideriis annui, qui obitus ſui tempore hoc animæ ſuæ cupiunt remedio ſubvenire ....quod hoc, rogo, aliud eſt quam morienti mortem addere, ejuſque animam ſuam crudelitate, ne abſoluta eſſe poſſit, occidere?.... Salutem ergo homini adimit quiſquis mortis tempore ſperatam Penitentiam denegarit.* 5. S. Auguſt. Epiſt. 180. ad Honorat. *Si Miniſtri deſint, quantum exitium ſequatur eos, qui de iſto ſæculo vel non regenerati exeunt, vel ligati?*

Certe Cæleſtinus, Auguſtinus, & Conc. Trid. evidenter ſupponit contingere poſſe, ut pœnitens habeat contritionem, quæ ad juſtificationem nunquam ſufficiat niſi in Sacramento. Nam manifeſte ſupponūt fieri poſſe, ut morientes pereant ob ſuam carentiam abſolutionis, qua cum potuiſſent ſalvari elicita aliqua contritione: nā ſecluſa omni contritione abſolutio Sacerdotis nihil efficit. Talis autem contritio non eſt contritio concepta ex amore Dei ſuper omnia propter ſe etiā in gradu remiſſo, qui ſemper juſtificat, & juxta adverſarios ſemper juſtificat in caſu neceſſitatis, ut cum deeſt copia confeſſarii; ſed contritio quæ cum abſolutione juſtificat, & ſine illa non juſtificat, eſt ea quæ a nobis requiritur.

Porro falſum eſt, quod aſſerit recentior quidam, nempe pleroſque auctores dubitare utrum contritio concepta propter Deum ſuper omnia propter ſe dilectum, ſed in gradu remiſſo juſtificet in articulo mortis extra Sacramentum. Nam nullus alicujus nominis Auctor catholicus proferri poteſt, qui ſe de hoc dubitare aſſerat.

Prob. 4. Ex Conc. Trident. nam 1. ſeſſ. 14. cap. 3. docet contritionem generatim

ſum-

sumptam, esse partem materialem Sacramenti; & c.4. illam dividit in contritionem charitate perfectam, & imperfectam quæ attritio dicitur, ergo utraque illa contritio potest esse materialis pars Sacramenti: quod enim convenit generi, convenit etiam speciebus. Ergo attritio cum exclusione voluntatis peccandi & cum spe veniæ, ideoque amore spei, in ratione contritionis, sufficit ad Sacramentum. 2. Conc. Trid. c. 4. dicit contritionem aliquando esse charitate perfectam, & tunc reconciliare ante Sacramentum. Ergo contritio quæ in Sacramento reconciliat, non est charitate perfecta. Ergo contritio amore imperfecto reconciliat in Sacramento. Contritio autem ex amore Dei super omnia propter se dilecti quamvis non valde intense, est contritio charitate perfecta: nam hic amor est vera charitas, cum habeat totam essentiam charitatis perfectæ nempe summam appretiationem, seu adhæsionem & motivum omnium possibilium perfectissimum, quod est Deus secundum se absolute sumptus. 3. Ex Conc. Triden. sess. 7. in procemio per Sacramenta Ecclesiæ: *Omnis vera justitia vel incipit, vel capta auget, vel amissa reparatur.* Et can. 6. & 8. Sacramenta continent gratiam quam significant, illamque ex opere operato conferunt. At hæc omnia falsa essent, si ad Sacramenta Baptismi & Pœnitentiæ requiritur contritio ex amore Dei super omnia propter se, qui semper justificat extra Sacramentum, ut ostensum est.

Dices. Conc. Trident. non definivit sufficientiam attritionis ex amore imperfecto conceptæ.

Res. Id quidem non definivit expresse seu explicite; sed implicite & virtualiter docet: nam expresse definit ea, ex quibus certo infertur sufficientia talis attritionis, ut patet ex locis Concilii adductis contra necessitatem contritionis perfectæ in Sacramento: quæ quidem ita clara sunt, ut Cardinalis de Laurea, Tract. de Pœnit. disp. 8. asserere non dubitarit esse de fide ad justificationem in Sacramento consequendam sufficere attritionem, quæ scilicet opponitur contritioni perfectæ semper ante Sacramentum justificativæ, seu non requiri contritionem perfectam.

Dices. Ex Palavicino, in sua Conc. Trid. Historia, Patribus Tridentinis id fuit in proposito, ut ea tantum definirent, quæ erroribus hæreticorum adversarentur: illa vero quæ inter Catholicos Doctores controversa esse sciebant, intacta relinquerent. Aliqui autem Catholici necessitatem contritionis perfectæ etiam in Sacramento propugnarunt qualis fuit Tudetanus Episcopus, eodem Palavicino teste. Præterea verbum *sufficere*, quod de attritione in decreto prius appositum fuerat, Patrum judicio deletum fuit, & ipsius loco substitutum est verbum *disponere*. Ergo sufficientia contritionis, quæ non sit charitate perfecta non fuit definita a Concilio.

Res. Disting. conseq. Non fuit definita expresse, *conc. conseq.* implicite *nego conseq.* Conc. Trid. ita primario fuit propositum hæreticorum errores damnare, ut simul intenderit doctrinam Catholicam circa materias, in quibus versabantur illi errores, exponere atque illustrare; ut patet ex multis capitibus, quæ præmisit Canonibus, in quibus directe & expresse hæreticorum errores damnantur; & in expositione doctrinæ catholicæ multa docet præter illa, quæ hæreticorum erroribus directe adversantur, ut penitus errores, & errorum occasiones in posterum tollerentur, veritasque Catholica clarius innotesceret. Præterea sensus Concilii ipsius textibus expendendus est.

Quod spectat ad delationem verbi *sufficere*.

Resp. Ideo hoc verbum deletum fuit, ne daretur occasio existimandi nullum amorem Dei imperfectum requiri.

Cæterum quamvis sententia nostra de sufficientia attritionis ex amore spei videatur certa; tamen in praxi pœnitens ex attritione adducendus est ad eliciendam contritionem charitate perfectam; tum quia per hunc actum supplebit defectus qui possent esse ex parte ministri, & etiam defectum Baptismi ex parte sui, si forte non esset valide baptizatus: tum quia per illum actum justificatus ad novam & majorem gratiam in Sacramento obtinendam disponitur: tum quia sæpissime in decursu vitæ tenemur actus charitatis perfectæ elicere.

§. II.

Solvuntur objectiones petitæ ex auctoritate.

Obj. 1. Aliquos textus Scripturæ 1. Cor. c. ult. *Si quis non amat Dominum nostrum Jesum Christum, sit anathema* 1. Joan. c. 3. *Qui non diligit, manet in morte.* Et 1. Cor. c. 13. *Si habuero omnem fidem .... charitatem autem non habuero, nihil sum .... nihil mihi prodest.*

Resp. Ad 1. & 2. Duo illi textus intellecti de actu charitatis, significat eum, qui non diligit actu charitatis Deum vel proximum, quam-

quando urget præceptum charitatis, esse anathema, manere in morte, quia peccat mortaliter. Sed non tenemur in quavis circumstantia elicere actum charitatis.

Resp. Ad 3. Ibi agitur de charitate habituali, sine qua homo non est amicus Dei, nec filius adoptivus, nec hæres Dei, & nihil est meritorium vitæ æternæ, nec salus comparari potest.

Obj. 2. Scriptura ad justificationem requirit conversionem ad Deum ex toto corde juxta illud Joel. c. 2. *Convertimini ad me in toto corde vestro*. Sed conversio ad Deum ex toto corde includit amorem perfectum. Ergo.

Resp. Disting. maj. Scriptura requirit conversionem ex toto corde elicitam ex amore sive perfecto, sive minus perfecto, *conc. maj.* elicitam ex amore semper perfecto nempe charitatis, subdisting. si nihil adhibeatur, quod suppleat defectum amoris perfecti, *conc. iterum maj.* si adhibeatur aliquid supplens defectum amoris perfecti, quale est Sacramentum mortuorum, *nego maj.* ad justificationem per Sacramentum mortuorum obtinendam non requiritur conversio ex amore perfecto; qualis requiritur extra Sacramentum: nam Sacramentum mortuorum institutum est ut medium facilius obtinendæ remissionis peccatorum ex meritis Christi.

Obj. 3. Conc. Trid. sess. 14. c. 3. requirit in Sacramento Pœnitentiæ contritionem, quam c. 4. dicit quovis tempore necessariam fuisse ad impetrandam veniam peccatorum. Atqui contritio, quæ quovis tempore necessaria fuit ad impetrandam veniam peccatorum, includit amorem Dei super omnia propter se: nam sine hoc amore nemo unquam in lege naturæ & in lege Mosaica justificatus fuit. Ergo Conc. requirit in Sacramento contritionem includentem amorem Dei super omnia propter se.

Resp. Disting. maj. Conc. requirit in Sacramento contritionem, quam dicit quovis tempore fuisse necessariam, sumptam generice, seu secundum prædicata communia tantum, *conc. maj.* sumptam specifice & adæquate, seu sumptam secundum prædicata tum generica, tum specifica, *nego maj.* contritio quam Conc. dicit esse partem materialem Sacramenti Pœnitentiæ, & quovis tempore ad impetrandam veniam necessariam fuisse, est contritio generice sumpta, quæ est præcise animi dolor ac detestatio super omnia mala de peccatis commissis cum proposito non peccandi de cætero præscindendo a motivo. Nam postquam Con. c. 3. dixit actus pœnitentis, nempe contritionem, confessionem & satisfactionem esse materiam Sacramenti, sic initio capitis 4. ait: *Contritio, quæ primum locum inter dictos penitentis actus habet, animi dolor ac detestatio est de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cætero. Fuit autem quovis tempore ad impetrandam veniam peccatorum hic contritionis motus necessarius.* Ubi patet contritionem in his locis sumi generice, abstrahendo a motivo. Hanc autem sic definitam dividit in cōtritionem charitate perfectam, & imperfectam, quæ attritio dicitur.

Inst. 1. Pœnitentia seu contritio, quam Conc. Triden. dicit fuisse quovis tempore necessariā ad justificationem, est pœnitentia, quam prophetæ prædicabant. Sed pænitentia, quam Propetæ prædicabant, includebat amorem Dei super omnia propter se. Ergo contritio quam Conc. Trid. &c. includit hunc amorem.

Resp. Dist. maj. Est pœnitentia generice sumpta, quam prædicabant Prophetæ, *conc. maj.* est pœnitentia specifice sumpta quam prædicabant Prophetæ, *nego maj.* pœnitentia & cōversio, seu contritio generice sumpta, est dolor ac detestatio de peccatis commisis cum proposito nunquam peccandi mortaliter. Duplex est specie diversa; alia perfecta, quæ ex amore Dei perfecto concipitur: alia imperfecta, quæ ex amore imperfecto elicitur. Conc. autem contritionem & pœnitentiam a Prophetis prędicatam sumit generice, ut patet ex c. 4. cit.

Inst. 2. Genus simpliciter prolatum sumitur pro præcipua specie. Sic panis simpliciter dictus sumitur pro pane triticeo. Ergo Concil. Trid. loquitur de contritione perfecta.

Resp. Nego anteced. universaliter sumptum. Nam cum dicitur, v. g. animal est sensitivum, nomen *animal* profertur simpliciter, & tamen non accipitur pro præcipua specie, exclusis aliis imperfectioribus, sed sumitur generice. Ad exemplum dico non valere a particulari ad universale cōnsecutionem.

Inst. 3. Conc. Trid. postquam cap. 4. explicuit attritionem, quam dicit disponere ad gratiam in Sacramento obtinendam, adducit in exemplum pœnitentiam Ninivitarum, per quam a Deo misericordiam impetrarunt. Atqui hæc pœnitentia includebat amorem Dei super omnia propter se. Ergo.

Resp. Disting. maj. Adducit pœnitentiam Ninivitarum ad probandam præcise bonitatem timoris pœnarum, per quem Ninivitæ paulatim dispositi sunt ad contritionem perfectio-

fectiorem,*conc. maj.* ad probandam necessitatem contritionis conceptæ propter Deum super omnia propter se dilectum, quæ disponat tantum ad justificationem in Sacramento consequendam, *nego maj. conseq.*

Obj. 4. Conc. Trid.sess.6.c.6.ad justificationem in Baptismo requirit amorem Dei tanquam omnis justitiæ fontis: nam sic ait: *Illumq; tanquam omnis justitiæ fontem diligere incipiunt.* At hæc dilectio est amor Dei super omnia propter se in gradu remisso. Ergo Concil. Trid. hunc amorem requirit in Bapt. Ergo a fortiori requiritur in Sacram. Pœnitentiæ.

Resp. Nego min. Sed hæc dilectio est amor imperfectus, quo Deus super omnia ut nobis bonus præcise & ut summum nostrum bonum diligitur. Nam diligere Deum tanquam omnis justitiæ fontem, est diligere Deum tanquam auctorem & largitorem omnis sanctitatis, quæ est maximum bonum hominis, ac proinde etiam beatitudinis, quæ est terminus & merces sanctitatis.

Quæres; cur amor ille imperfectus di citur charitas initialis seu inchoata.

Resp. Quia non est charitas simpliciter sed est initium seu inchoatio charitatis cum sit dispositio proxima ad actum charitatis perfectæ: nam ex S. Thoma dispositio proxima ad aliquid est initium seu inchoatio illius. Qui autem Deum ut suum summum bonum super omnia amat, proxime dispositus est ad eum etiam propter se super omnia amandum.

Obj. 5. S. August. variis locis ad conversionem veram requirit amorem justitiæ. At amor justitiæ est charitas perfecta. Ergo ad conversionem veram requirit charitatem perfectam.

Resp. Nego min. Nam amor justitiæ secundum S. Doctorem nihil aliud est, quam amor virtutis, rectitudinis, & ordinis, cui peccatum opponatur, aut ad summum amor Dei ut summi nostri boni. Ad conversionem autem revera requiritur amor justitiæ ex aliquo motivo honesto supernaturali, imo ex motivo amoris Dei ut nostri summi boni, non tamen ex motivo omnium perfectissimo. Jam vero attritio concepta ex metu gehennæ & ex amore spei, necessario includit voluntatem servandi omnia mandata, ac proinde exercendi omnem virtutem præceptam, seu faciendi omnem justitiam præceptam: & consequenter continet amorem justitiæ præcipue ex motivo amoris spei.

Inst. 1. S. Augustinus opponit timori pœnæ amorem justitiæ.

Resp. Quando sic opponit, per timorem gehennæ intelligit timorem mere naturalem, serviliter servilem, & includentem affectum ad peccatum: quale supponit fuisse in multis sub veteri lege. At non intelligit timorem gehænnæ ortum ex gratia, efficacem, & conjunctum cum aliquo Dei amore, aut ad hunc disponentem.

Inst. 2. S. August. Epist. 144. ait: *Inimicus justitiæ est, quod pœnæ timore non peccat ..... nam qui gehænnam metuit, non peccare metuit, sed ardere.*

Resp. Ibi loquitur de timore naturali; & serviliter servili: non autem de timore gehennæ supernaturali, & efficaci. Nam qui efficaciter gehennam metuit, vere peccatum gehennæ inductivum timet propter gehennam; & diligit justitiam, seu virtutem propter odium gehennæ. Unde S. Doctor, serm. 13. de verbis Apostoli ait: *Fac vel timore pœnæ, sed nondum potes amore justitiæ* propter ipsam.

Inst. 3. S. August. l. 2. contra adversarium legis, c. 7. ait: *Desiderium peccandi non extinguitur nisi contrario desiderio recte faciendi, ubi fides per dilectionem operatur:* & l. de spiritu & littera, c. 14. *Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit.* Ergo non est vera conversio sine dilectione.

Res. 1. Nulla est vera conversio sine dilectione aliqua Dei, sive perfecta, sive imperfecta.

Resp. 2. S. Doctor in his similibus locis per charitatem, dilectionem, intelligit gratiam actualem, quæ consistit tum in supernaturali cognitione boni, tum etiam & maxime in supernaturali motione & affectione indeliberata ad bonum. Hinc dicit Deum infundere charitatem, dum confert gratiam actualem.

Quandoque etiam charitas & dilectio apud S. August. significat amorem boni, seu virtutis supernaturalem & liberum ex quocumque motivo honesto & supernaturali, ut nemo ejus doctrinæ peritus dubitare potest. Unus hic locus ex multis sufficiat, l. 2. contra duas Epistolas Pelagianorum, c. 9. ubi ait: *Quid est enim boni cupiditas, nisi charitas?* & initium fidei, seu voluntatem credendi a Deo esse probat ex hoc Scripturæ Textu, *Charitas ex Deo est.* Ubi per charitatem manifeste intelligit quamlibet piam affectionem & violationem supernaturalem actus virtutis distinctæ a charitate proprie dicta.

Quare posterioris loci sensus est non est bonum salutare seu utile ad salutem, quidquid non fit ex gratia Spiritus-sancti. Potest eti-

etiam sic intelligi, non est fructus bonus, idest, meritorius vitæ æternæ, nisi fiat in charitate habituali & gratia sanctificante.

Inst. 4. S. Augustinus nullum Dei amorem bonum ac salutarem agnovit præter charitatem proprie dictam.

Resp. Neg. Nam quam bonum ac salutarem esse senserit amorem concupiscentiæ, patet ex serm. 178. de verbis Apostoli, ubi ait: *Aliud est timere pœnam, aliud est amare justitiam. Amor castus in te esse debet, quo amore desideres videre, non cœlum & terram ....sed desidera videre Deum tuum, amare Deum tuum: quia dictum est, filii Dei sumus, & nõdum apparuit quod erimus. Scimus autem quia cũ apparuerit, similes ei erimus, quoniã videbimus eum sicuti est. Ecce propter quam visionem fac bonũ, ecce propter quam noli facere malum. Si enim amas videre Deum tuum, si in hac peregrinatione illo amore suspiras; ecce probat te Dominus Deus tuus...si...in non vidẽdo Deum tuum magnam pœnam putasti, gratis amasti.*

Obj. 6. Aliqui alii Patres docent necessitatem amoris Dei ad justificationem.

Resp. Textus, qui ex aliis Patribus objiciuntur, vel continent meram exhortationem ad contritionem perfectam tamquam optimam & utiliorem: vel significant id, quod requiritur veluti per se & secluso privilegio Sacramenti: vel probant necessitatem alicujus amoris sive perfecti extra Sacramentum, sive imperfecti in Sacramento: vel agunt de charitate habituali necessaria ad meritum, & salutem.

Obj. 7. S. Thomas 3. p. q. 86. ar. 3. ait: *Non potest esse vere pœnitens, qui de uno peccato pœnitet, & non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est contra Deum super omnia dilectum, (quod requiritur ad rationem veræ pœnitentiæ,) sequeretur quod de omnibus peccatis pœniteret.*

Resp. 1. Revera secundum nos requiritur pœnitentia propter Deum super omnia dilectum, sed ut summum nostrum bonum.

Resp. 2. (Et melius ad mentem S. Thomæ) S. Doctor per veram pœnitentiam intelligit Pęnitentiam perfectam & de se justificativam. Nam 1. juxta modum loquendi ei proprium eas solas virtutes veras appellat, quę in formãtur charitate: per quod significat tantum illas solas esse in statu perfecto virtutis & meritorias finis ultimi. 2. Eadem p. 3. q. 85. a. 2. agnoscit pœnitentiam, quæ sit virtus specialis, & a charitate distincta. 3. Multis locis asserit attritionem sufficere, ut in 4. dist. 22. p. 2. a. 1. ad q. 3. ubi ait: *Remissio peccatorum aliquando tempore præcedit Sacramentum,* (quando scilicet præmittitur perfecta contritio:) *aliquando autem in ipso Sacramento efficitur; quia quando aliquis accedit ad confessionem attritus, & non plene contritus, si obicem non ponat in ipsa confessione & absolutione, sibi gratia & remissio peccatorum datur.*

Porro quando S. Doctor, in 4. dist. 17. q. 3. a. 4. dicit confessionem non valere sine charitate, loquitur de confessione seorsim sumpta a Sacramento: prout est actus virtutis. Sic autem sumpta non valet sine charitate ad remissionem peccatorum mortalium.

Obj. 8. Catechismus Romanus, p. 2. de Sacram. Pœnit. n. 4. dicit pœnitentiam, qua unius Dei causa in mærore sumus, pertinere ad virtutem & constitutionem Sacramenti.

Resp. Hæc voces (unius Dei causa) hic significant ex solo aliquo motivo supernaturali, & aliquam ad Deum relationem habente, non autem ex sola charitate perfecta. Quod patet ex tota doctrina ibi tradita, ex qua confirmatur nostra assertio; nam p. 2. n. 47. sic habet: *Ex fidei Catholicæ Doctrina omnibus credendum & constanter affirmandum est: si quis ita animo affectus sit, ut peccata admissa doleat, simulq; in posterum non peccare cõstituat; etsi ejusmodi dolore non afficitur, quĩ ad impetrandã veniam satis esse possit; ei tamẽ cum peccata Sacerdoti rite confessus fuerit, vi clavium scelera omnia remitti & condonari.*

Obj. 9. Ex aliquibus Patribus absolutio supponit pœnitentem viventem.

Resp. Absolutio supponit pęnitentem viventem vita gratiæ inchoata & imperfecta per fidem, spem, & contritionem imperfectam: non vero viventem vita perfecta per gratiam sanctificantem; ut patet ex S. Augustino, concione 2. in Ps. 101. ubi exemplo Lazari usus, sic ait: *Fit hoc in corde pœnitentis: cum audis hominem pœnitere peccatorum suorum, jam revixit* (inchoate:) *cum audis hominem confitendo proferre conscientiam, jam sepulcro eductus est, sed nondũ solutus est. Quando solvitur? a quibus solvitur? quæ solveritis, inquit, in terra, erunt soluta & in cælo. Merito per Ecclesiam dari solutio peccatorum potest, &c.*

§. III.

Solvuntur objectiones petitæ ex ratione.

Obj. 1. Ut doctrina Ecclesiæ de Sacramenti efficacia sit vera, sufficit quod peccata non remittantur per actum contritionis

perfectæ, nisi in voto Sacramenti, quod in ea includitur. Ergo necessitas contritionis perfectæ non adversatur efficaciæ Sacramenti.

Resp. Neg. ant. Quia 1. Ex Conc. Trid. Sacramentum Pœnitentiæ in re institutum est ad reconciliandos fideles lapsos; ergo ipsum Sacramentum in re habet vim conferendi gratiā reconciliationis: ergo non exigit gratiam reconciliationis, nec proinde aliquid hanc conferens antequam ipsum perficiatur. Votum autem Sacramenti non est ipsum Sacramentum. 2. Ex Conc. Trid. Sacramenta omnia Ecclesiæ ex opere operato, seu in re gratiam suam continent ac conferunt. Ergo Sacramentum Pœnitentiæ ex opere operato, seu in re confert gratiam reconciliationis. Illam autem nunquam conferret, nec conferre posset, si exigeret contritionem perfectam, quæ statim ante Sacramentum collatum justificet 3. Ex Conc. Trid. vis Sacramenti præcipue posita est in absolutione Sacerdotis. Et sess. 14. c. 4. & 6. expresse distinguit justificationem, quam confert Sacramentum in voto, ab ea quam confert in re.

Obj. 2. Sententia asserens necessitatem contritionis ex amore Dei super omnia propter se conceptæ est tam probabilis, quam negans: nam Alexander VII. in decreto edito 5. Maji anno 1667. vetat eam censura notari. Ergo necessario tenenda est, cum sit tutior.

Rsp. Neg. ant. Nam Alexander VII. in hoc decreto loquitur tantum de sententia asserente *necessitatē aliqualis dilectionis*, ideoq; amoris imperfecti ratione vel motivi vel appretiationis Nam amor Dei super omnia propter se nec est, nec dici potest aliqualis dilectio Dei, cum sit actus charitatis simpliciter & proprie dictę. Hæc sunt autem verba decreti: *Sāctissimus D. N. Alex. Papa VII..... auditis votis Eminentiss. ac Reverend. DD. Cardin. Generalium inquisitorum, nec non Dom. consultorum & qualificatorum Sacræ Congregat. hoc præsenti decreto in virtute Sanctæ Obedientiæ, & sub pœna excommunicationis latæ sententiæ, huic sanctæ Sedi reservatæ.... præcipit cunctis & singulis fidelibus quocumq; gradu ac dignitate, etiam Episcopali, & majori imo & Cardinalitia fulgentibus, ut si deinceps de materia attritionis præfatæ scribent, vel libros aut scripturas edent, vel docebunt, vel prædicabunt, vel alio quovis modo pœnitentes, aut Scholares, cæterosve erudient, non audeant alicujus Theologicæ censuræ, alteriusve injuriæ, aut contumeliæ nota taxare alterutram sententiam, sive negantem necessitatem aliqualis dilectionis Dei in præfatā āttritione ēx metu gehennæ concepta, quæ hodie inter Scholasticos communior videtur: sive asserentem dictæ dilectionis necessitatem, donec ab hac sancta Sede fuerit aliquid hac in re definitum.*

Obj. 3. Ad justificationem in Sacramento requiritur propositum non peccandi de cætero. At hoc propositum est propositum servandi omnia præcepta, ideoque præceptum charitatis. Velle autem diligere Deum actu charitatis est eum hoc actu diligere.

Resp. Propositum non pecandi de cætero est dumtaxat propositum virtuale & implicitum amandi Deum super omnia propter se, quando urgebit præceptum charitatis. At ex metu pœnarum vel ex amore beatitudinis æternæ proponere amare Deum super omnia propter se, quando urgebit præceptum charitatis, non est actu diligere Deum super omnia propter se.

Obj. 4. Contritio requisita in Sacramento debet includere odium peccati. At odium peccati non est sine amore Dei super omnia propter se, ergo nec contritio, &c.

Resp. Nego min. Nam odium peccati concipi potest propter metum gehennæ vel amorem beatitudinis æternæ.

Obj. 5. Ad justificationem per Martyrium requiritur in adulto charitas perfecta, ergo & in Sacramento.

Resp. Omisso antecedente, quod negatur a multis requirentibus tantum amorem imperfectum, nego conseq. disparitas est, quia Martyrium non est aliquid institutum ad cōferendam primam gratiam, & in illa sententia eam non confert adulto, sed supponit in eo. At Sacramentum Pœnitentiæ est Sacramentum mortuorum, a Christo institutum ad gratiam reconciliationis fidelibus lapsis conferendam, ideoq; illam ex sua institutione aliquando saltem confert, nec unquam illam jam collatam per actum charitatis necessario exigit.

Obj. 6. Ex natura rei videtur requiri, ut qui Deum contempsit, & odio habuit saltem interpretative, non recipiatur in amicitiam divinam nisi elicuerit actum charitatis perfectę. Item habitus charitatis infundi non debet sine prævio actu charitatis.

Resp. Hoc verum est, secluso privilegio Sacramenti, & spectata præcise connaturali quadam rerum exigentia ac convenientia. At actus charitatis non requiritur supposito Sacramenti privilegio habentis vim reconciliandi, ideoque supplendi defectum perfectæ charitatis alioquin requisitæ.

Præ-

Præterea per attritionem sufficientem pœnitens amat Deum super omnia ut suum summum bonum, & animo præparatus est ad eum super omnia propter se amandum, cum urgebit præceptum charitatis.

Inst. Ad recuperandum habitum fidei requiritur actus fidei. Ergo a pari ad recuperandum habitum charitatis, requiritur actus charitatis etiam in Sacramento.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est ipsa voluntas Dei hanc vel illam dispositionem ad sua dona requirentis: quæ voluntas per Scripturam, Traditionem & Ecclesiæ sensum nobis certo innotescit.

Obj. 7. In veteri lege nunquam peccator adultus justificari poterat sine actu charitatis perfectę. Ergo idem dicendũ est in lege gratiæ.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia in nova lege ex meritis Christi ejus auctoris jam exhibitis, institutum est Sacramentum reconciliationis, per quod facilior est via recuperandæ justificationis, quam erat in lege veteri ante merita Christi exhibita, & institutionem Sacramentorum illa merita applicantium.

Inst. Præceptum charitatis divinæ non minus sæpe obligat in lege gratiæ & amoris, quam in lege timoris. Ergo si in veteri lege nemo, &c. a fortiori in nova lege, &c.

Resp. Disting. ant. Non minus sæpe obligat per se, *conc. ant.* per accidens, subdisting. & non in iisdem omnibus omnino circumstantiis, *conc. iterum ant.* & iisdem omnibus circumstantiis, *nego ant. & conseq.* præceptum charitatis perfectæ, quamvis nunc non obliget in eadem omnino circũstantia justificationis obtinendæ, in qua obligabat judæos ut justificarentur; tamen christianos non minus sæpe, imo sæpius & in pluribus aliis circumstantiis obligat. Præterea ex antecedente non sequitur actum charitatis perfectæ esse de necessitate Sacramenti, sed tantum præcepti.

Obj. 8. Ex nostra doctrina sequitur adultum, qui post Baptismum diu vixit in peccatis, posse salvari, quamvis nullum unquam actum charitatis elicuerit. *neg. seq. maj. Prob.* In nostra doctrina fieri potest, ut homo, qui numquam elicuit actum charitatis, & per 40. annos in peccatis vixit, eliciat attritionem ex metu gehennæ & amore spei conceptam, absolvatur, & statim moriatur. At is salvabitur, cum moriatur justificatus quamvis numquam amaverit Deum super omnia propter se. Ergo.

Resp. Nego maj. Nam cum attritio includat propositum efficax servandi omnia præcepta pro tempore quo urgent, & preceptum charitatis perfectæ nondum per tam longum tempus observatum, certo urgeat, non potest esse tunc attritio vera ac sufficiens, quin statim eliciatur actus charitatis perefectæ tunc præceptus, quemadmodum si quis attritionem elicuerit domi, & cum templum peteret, Sacramentum suscepturus, aliquis ab eo exigeret debiti solutionem, quia tunc sine dilatione egeret; certe ipse debitor, si vere attritus esset, hoc debitum solveret statim ante Sacramenti susceptionem. Præterea Deus (ut ex Scriptura & Patribus constat) neminem adultum decrevit efficaciter salvare nisi mediante sua cooperatione per actus fidei, spei, & charitatis: ac proinde numquam permittet, nec permittere potest consequenter ad hoc decretum, ut adultus in gratia moriatur quin prius hos actus saltem aliquando elicuerit.

Obj. 9. Attritio concepta ex metu gehennæ non excludit voluntatem peccandi. Ergo ad justificationem requiritur contritio perfecta, quæ sola illam excludit.

Resp. 1. Attritio, quam dicimus sufficere in Sacramento, præter metum gehennæ includit amorem Dei super omnia ut nostri summi boni.

Resp. 2. Nego ant. Et dico attitionem ex metu gehennæ efficaci, absoluto & supernaturali conceptam, de qua hic agitur, excludere voluntatem peccandi pro quocumque casu possibili secundum rei veritatem & ordinem a Deo statutum, ex v. 16. *in timore Domini declinatur a malo.* Nam efficax & absolutus metus gehennæ excludit omnem voluntatem peccandi mortaliter, cum illa exclusio sit medium necessarium ad vitandam gehennam. Non enim potest quis efficaciter & absolute timere gehennam, quin velit illam efficaciter vitare, nec potest velle efficaciter gehennam vitare, quin velit adhibere omnia media ad illam vitandam necessaria, inter quæ est exclusio affectus ad peccatum. Nam qui vult efficaciter finem, vult etiam media ad illum assequendum necessaria, idque manifeste supponit Conc. Trid. sess. 14. c 4. definiendo contritionem ex metu gehennæ & pœnarum conceptam, *si voluntatem peccandi excludat, cum spe veniæ.... donum Dei esse &c.* quod certe non definit sub conditione impossibili.

Idem docet S. Augustin. in Psal. 127. ubi vermis eorum non moritur. *Audiunt hæc homines, & quia vere futura sunt impiis, timent, continent se a peccato. Timent quidem,*

 sed

sed non amant justitiam. Cum autem per timorem continent se a peccato, fit consuetudo justitiæ. Ergo ex S. Doctore timor gehennæ excludit voluntatem peccandi. Et S. Basil. in Ps. 33. ibi: *Hæc* (supplicia æterna) *time, & hoc timore correptus animam a peccatorum concupiscentia tamquam fræno quodam reprime.*

Inst. 1. Qui atteritur ex metu gehennæ, non detestaretur peccatum, si metus gehennæ abesset; imo ita est habitualiter affectus, ut peccare vellet, si metus gehennæ abesset. Ergo sic attritus habet saltem virtualiter hunc actum: peccare vellem, si non esset gehenna; ac proinde retinet affectum ad peccatum. Ergo, &c.

Resp. 1. Retorquendo. Qui dolet de peccatis ex amore Dei perfecto, non detestaretur peccata, si amor ille abesset, imo ita est habitualiter affectus, ut peccare vellet, si amor abesset. Ergo, &c.

Resp. 2. Omisso antecedente, nego conseq. Nam quemadmodum is, qui peccata detestatur propter Deum super omnia propter se dilectum, quamvis esset ita habitualiter affectus; ut peccare vellet si non diligeret, non propterea habet ne virtualiter quidem hunc actum: peccare vellem, si non amarem Deum; ita quamvis aliquis si esset habitualiter affectus, ut peccare vellet si metus gehennæ abesset, non idcirco habet vel formaliter, vel virtualiter hunc actum; vellem peccare si gehennæ metus abesset. Ratio est, quia quod esset reipsa, sed non est, non idcirco est in affectu ejus, qui apud se non statuit quid ageret vel non ageret in illa hypothesi. Hinc Deus non imputat peccatum quod esset, sed non est; at rationem tantum habet eorum quæ revera sunt, quamvis non essent in aliqua hypothesi.

Inst. 2. Vi attritionis ex metu gehennæ & privationis Dei, homo non est paratus potius pati gehennam & privationem Dei, quam peccare. Ergo hæc attritio non excludit omnem voluntatem peccandi.

Resp. Disting. ant. Et electio gehennæ ac privationis Dei non est medium ad non peccandum necessarium secundum rei veritatem & ordinem a Deo statutum, *conc. ant.* & electio gehennæ est hujusmodi medium necessarium, *nego antec.* disting. conseq. ergo hæc attritio non excludit omnem voluntatem peccandi pro aliquo casu impossibili ac chimerico, circa quem voluntas se habet mere præcisive, *conc. conseq.* pro quocumque casu vere possibili secundum ordinem a Deo statutum, *nego conseq.* ut attritio ad justificationem disponat, satis est, si excludat omnem voluntatem peccandi pro quocumque casu possibili secundum rei veritatem ac ordinem a Deo statutum, & circa alios casus se habeat præcisive, nihil circa eos statuendo. Quemadmodum ut contritio perfecta ad justificationem valeat, non requiritur ut vi illius homo sit paratus potius Deum non amare, quam peccare.

Inst. 3. Vi talis attritionis homo est paratus ad peccandum in casu, quo ex conscientia erronea judicaret peccatum esse necessarium ad vitandam gehennam. Ergo talis attritio non excludit voluntatem peccandi pro quovis casu.

Resp. Nego ant. Nam cum metus ille gehennæ efficax sit ex instinctu Spiritus sancti, & supernaturalis ac prudens, non potest extendi ad casus falsos, ineptos, & chimericos. Præterea ex vi hujus metus homo tam appretiative detestatur peccatum, quam gehennam: unde in hoc casu neutrum vi suæ attritionis eligeret.

Inst. 4. *Si quis elicuisset hunc actum* mortaliter malum: mallem moraliter peccare quam gehennam subire; certe non doleret de isto peccato per attritionem ex metu gehennæ conceptam. Ergo talis attritio non se extendit ad omnia mortalia possibilia. Ergo, &c.

Resp. Nego ant. Nam cum hæc attritio ex metu gehennæ secundum totam amplitudinem hujus motivi concipiatur, attritus per illam detestaretur omne peccatum a se admissum, gehennæ inductivum, proindeque malam illam voluntatem, qua maluisset peccare mortaliter, quam gehennam subire; cum hæc voluntas non sit medium vitandi gehennam, sed sit potius illius inductiva. Ad hanc autem detestationem non requiritur, ut eliciat hunc actum: mallem subire gehennam, quam mortaliter peccare; sed sufficit, ut eliciat dolorem de illo malo actu ex motivo gehennæ vitandæ, propter quod absolute & efficaciter detestatur omnia peccata a se admissa, cum proposito non peccandi pro omni casu possibili secundum rei veritatem.

Inst. 5. Mercator, qui merces ex solo naufragii metu projicit in mare, retinet affectum aliquem in merces. Ergo a pari qui atteritur de peccato ex metu gehennæ, semper aliquem affectum ad peccatum servat.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia depositio omnis affectus in merces non est medium necessarium ad vitandum naufragium;

fragium: & sic efficax naufragii metus non excludit omnem affectum in merces. At exclusio omnis voluntatis peccandi & affectus in peccatum est medium necessarium ad vitandam gehennam: ac proinde efficax metus gehennæ excludit omnem affectum in peccatum, utpote gehennæ inductivum.

Similiter qui ex solo metu mortis abstinet a furto, retinet affectum in furtum, quia mors temporalis vitari potest retento affectu ad furtum. At gehenna vitari nequit sine depositione omnis affectus ad mortale peccatum: unde efficax gehennæ metus tollit omnem affectum in peccatum mortale.

Observa. Sufficit attritio ex solo amore spei quo Deus super omnia præcise ut nostrum summum bonum amatur, secluso aut saltem præciso gehennæ metu, & a fortiori cum hoc amore sufficit attritio concepta vel ex turpitudine peccati, ut scilicet repugnantis legi & sanctitati Dei, vel quia est contra jus Dei ut legislatoris, vel contra reverentiam Deo ut supremo Domino debitam, vel ex motivo placandi Deum.

ARTICULUS IX.

Expediuntur aliquæ quæstiones circa contritionem in Sacramento.

Queres I. **E**X *qua intentione, & quo tempore elici debeat contritio?*

Resp. I. Contritio necessario elici debet ex intentione cōfitendi & absolutionis recipiendæ. Nam alioqui non esset actio Sacramentalis, sicuti ablutio facta sine intentione baptizandi. Et quia pars referri debet ad comparem ut totum cum ea constituat. Hinc si quis nihil cogitans de confessione, contritionem elicuerit, debet aliam elicere.

Resp. 2. Contritio necessario elici debet ante absolutionem. Nam alioqui absolutio quæ est forma Sacramenti, non applicaretur materiæ proximæ essentiali, quæ sunt contritio & confessio: & sic Sacramentum nullum esset, defectu partis essentialis.

Quare monendi sunt pænitentes, ut contritionem confessionis semper præmittant. Quia alioqui periculum esset ne ante absolutionem non eliceretur, nam confessarius potest supponere jam illam elicitam esse & sic post pœnitentiam injunctam & aliqua monita, statim dare absolutionem, non relinquendo tempus sufficiens ad eliciendam contritionē ante absolutionem. Et revera hoc non raro accidit.

Quæres 2. *Utrum quoties datur nova absolutio, requiratur nova contritio?*

Resp. In praxi requiritur; tum quia oppositum non est certum. Tum quia fit novum Sacramentum numero distinctum a priori. Ergo præter novam formam requiritur nova materia proxima, nempe contritio & confessio. Unde si quis statim post absolutionem acceptam, recordans mortalem culpam, illam (ut tenetur) confiteatur, tenetur ante novam absolutionenem renovare contritionem.

Quæres 3. *Utrum contritio debeat moraliter perdurare in se vel in effectu suo, dum absolutio datur?*

Resp. Affirm. Alioqui contritio non faceret unum moraliter cum absolutione. Hinc si quis post elicitam contritionem, aliud negotium aggrediatur; vel si hæc diu præteriit, in praxi renovanda est contritio, saltem in fine confessionis.

CAPUT III.

De Confessione.

ARTICULUS I.

Utrum confessio omnium peccatorum mortalium a Christo instituta sit & præcepta?

Nota. **C**Onfessio, seu accusatio peccati duplex est; altera interna, quæ fit soli Deo, a quo venia petitur, de qua, Psalm. 31. *Confitebor adversum me injustitiam meam Domino*: altera externa, quæ fit homini ut Dei Vicario ac Ministro, a quo absolutio Sacramentalis petitur, & dicitur confessio Sacramentalis. De hac sola hic agitur, quæ quidem sic recte describitur: legitima & Sacramentalis accusatio peccatorum propriorum, facta Sacerdoti legitimo judici, ad eorum remissionem virtute clavium obtinendam.

§. I

Ex Scriptura & Traditione probatur divinum præceptum ac institutio confessionis Sacramentalis.

Dico Sacramentalis confessio omnium & singulorum peccatorum mortalium post Baptismum commissorum instituta & præcepta est a Christo ad eorum remissionem obtinendam. Est de fide contra Lutheranos & Calvinistas.

Prob. I. Christus Sacerdotibus judiciariam pote-

potestatem remittendi & retinendi peccata, solvendi & ligandi concessit, qua eos tanquam judices in causis peccatorum constituit. Ergo Sacramentalis confessio omnium & singulorum peccatorum mortalium a Christo instituta & præcepta est ad eorum remissionem consequendam.

Consequentia ab ipsis hæreticis expresse admittitur, & constat. Nam si Christus Sacerdotibus judiciariam potestatem remittendi & retinendi peccata, solvendi & ligandi reum dedit, voluit talem potestatem ab illis prudenter, juste & cum discretione exerceri. Ergo etiam voluit ut omnia & singula peccata & peccantium causæ ipsis innotescerent per confessionem reorum, sine qua non possunt innotescere: nam per se patet judiciariam potestatem remittendi & retinendi peccata, & ligandi seu pœnas pro criminum merito imponendi exerceri prudenter, recte, & cum discretione non posse, causa non cognita, & sine cognitione omnium & singulorum peccatorum mortalium, de quibus omnibus ferendum est judicium.

Antecedens patet ex Jo. c. 20. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt*. Hoc est, quorum non remiseritis peccata, non eis remittentur: vel si remittantur per actum aliquem votum absolutionis vestræ includentem, hoc non fiet per actum illum nisi ut Vicarium absolutionis suo tempore recipiendæ pro iisdem peccatis quæ tunc remittentur: ac proinde cum obligatione se sistendi ad tribunal vestrum, & a vobis obtinendi absolutionem. Item ex Matt. c. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cęlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cęlo*. Quæ verba significant Apostolos & eorum in Sacerdotio successores a Christo constitutos fuisse judices, quorum sententia remitterentur, & sine quorum sententia non remitterentur peccata mortalia fidelium: ac proinde ad quorum tribunal omnia mortalia peccata baptizatorum deferrentur.

Hos textus in hoc sensu proprio intellexere Patres, ut videre est apud Bellarminũ & alios. Pro omnibus hic sufficiant S. Chrysost. l. 3. de Sacerdotio, ubi de Sacerdotibus ait: *Iis datum est, ut potestatem habeant, quam Deus optimus neque Angelis, neque Archangelis datam esse voluit. Neque enim ad illos dictũ est: quęcumque alligaveritis in terra, &c. habent quidem & terrestres principes vinculi potestatẽ, veri corporum solum. Id autem quod dico Sacerdotum vinculum, ipsam etiam animam contingit atque ad cœlos usque pervadit usque adeo, ut quorumcumque inferne Sacerdotes confecerint illa eadem Deus superno rata habeat, ac servorum sententia Dominus confirmet: quæcumque enim, ait, peccata remiseritis, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. Quænam quæso potestas hac una major esse queat? pater omne judicium filio dedit. Cæterum video ipsum omne judicium a Deo filio illis traditum*. S. August. Hom. 49. & 50. *Nemo sibi dicat: occulte ego* (pœnitentiam,) *apud Deum ago: novit Deus qui mihi ignoscit, quia in corde ago. Ergo sine causa dictum est: quæ solveritis in terra, soluta erunt in cœlo; ergo sine causa sunt claves datæ Ecclesiæ Dei*. Et S. Greg. M. Hom. 26. in Evang. verba ista Christi (*quorum remiseritis peccata, &c.*) exponens, sic ait: *principatum superni judicii* (Sacerdotes) *sortiuntur, ut vice Dei quibusdam peccata retineant, quibusdam relaxent ... ecce animarum judices fiunt; & alios damnant vel liberant, &c.*

Prob. 2. Ex perpetuo usu Ecclesiæ. Christus sacramentalem omnium & singulorum peccatorum mortalium confessionem instituit & præcepit, si hæc confessio semper in usu ab initio fuit, & a Patribus ut necessaria commendata: nam tam grave onus omnes cujusque ætatis fideles nullo reclamante, minime subiissent, nisi ipsius persuasum fuisset a Christo ipso institutum & præceptum esse. Atqui sacramentalis confessio omnium & singulorum peccatorum mortalium semper fuit in usu ab initio Ecclesiæ, & a Patribus ut necessaria commendata. Ergo hæc confessio a Christo instituta & præcepta est.

Prob. min. Et 1. quidem pro primo sæculo. Act. c. 19. dicitur; *Multi credentium veniebant* (ad Paulum) *confitentes, & annuntiantes actus suos*; Paulo. Ubi agitur de baptizatis: nam ii proprie dici solent credentes, ut patet ex Act. c. 3. 4. & 5. & dicuntur simpliciter confiteri actus suos, id est, peccata, ut patet ex contextu. Ac proinde omnia & singula peccata gravia confessi sunt: nam qui generaliter tantum confitetur se esse peccatorem, aut se multa peccata admisisse, aut aliqua solum peccata declarat, dici non potest simpliciter confiteri peccata sua, præsertim in sensu Scripturæ, quæ cum de peccatis simpliciter & absolute loquitur, de omnibus loquitur, ut Mat. c. 9. ubi Christus dixit paralitico: *Confide fili, remittuntur peccata tua*.

2. Pro

Pro secundo sæculo. S. Irenæus, qui in ipso primo sæculo post mortem Apostolorum floruit, & secundo sæculo scripsit, sic de quibusdam fœminis a Marco hæretico seductis, l. 1. c. 9. ait: *Ipsæmet sæpe, cum ad Dei Ecclesiam rediissent, confessæ sunt seque corpore ab eo contaminatas fuisse, miroque ipsius amore exarsisse.* Ibi agitur de peccatis occultis luxuriæ, tum externis, tum mere internis. Tertullianus de pœnitentia. *Plerique publicationem sui aut suffugere, aut de die in diem differre præsumunt, pudoris magis memores quam salutis: velut illi, qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt ... grande plane emolumentum verecundiæ occultatio delicti pollicetur, videlicet si quid humanæ notitiæ subduxerimus, proinde & Deum celabimus? &c.*

2. Pro tertio atque etiam secundo sæculo Origenes: nam utroque sæculo dixit. Is, hom. 2. in Psal. 37. sic ait: *Vide ergo quid edocet nos Scriptura divina, quia oportet peccatum non celare intrinsecus: fortassis enim sicut ii, qui habent intus inclusam escam indigestam, aut humoris vel phlegmatis stomacho graviter & moleste imminentia; si vomuerint relevantur etiam hi qui peccaverint, si quidem occultant & retinent intra se peccatum, intrinsecus urgentur, & propemodum suffocantur a phlegmate vel humore peccati. Si autem ipse sui accusator fiat, dum accusat semetipsum, & confitetur, simul evomit & delictum, atque omnem morbi digerit causam. Tantummodo circumspexi diligentius cui debeas confiteri peccatum tuum. Proba prius medicum, cui debeas causam languoris exponere: qui sciat infirmari cum infirmante, flere cum flente, qui condolendi & compatiendi noverit disciplinam: ita ut demum si quid ille dixerit ... si quid consilii dederit, facias & sequaris, si intellexerit & præviderit talem esse languorem tuum, qui in conventu totius Ecclesiæ exponi debeat & curari, & quo fortassis & cæteri ædificari poterunt, & tu ipse facile sanari: multa hac deliberatione, & satis perito Medici illius consilio procurandum est.* Ex quo loco patet confessionem peccatorum occultorum esse necessariam & tempore Origenis usitatam fuisse, & ex peccatis privatim Sacerdoti declaratis ea tantum publice manifestata fuisse, quæ Sacerdos ad majorem pœnitentium utilitatem, & cæterorum fidelium ædificationem publice declaranda censebat.

Idem Origenes, homil. 17. in Lucam ait: *Si revelaverimus peccata nostra non solum Deo, sed & iis, qui possunt mederi vulneribus nostris atque peccatis, delebuntur peccata nostra.* Certe hoc Origenis testimonium sufficit etiam pro duobus primis sæculis. Nam sic argumentor. Teste Origene confessio omnium & singulorum peccatorum erat in usu initio tertii sæculi. Ergo eadem fuit etiam usitata duobus prioribus sæculis; nam a tempore Apostolorum usque ad initium tertii sæculi proferri non potest ullum Concilium generale, aut ullus Pontifex, a quo instituta & præcepta fuerit ejusmodi confessio. Item ex Origene hæc confessio necessaria est ad remissionem peccatorum: ergo a solo Christo institui potest.

S. Cyprianus, serm. de lapsis. *Quanto & fide majore & timore meliores sunt, qui quamvis nullo sacrificii, aut libelli facinore constricti, quoniam tamen de hoc vel cogitaverunt hoc ipsum apud Sacerdotes Dei dolenter & simpliciter confitentes, exomologesim conscientiæ faciunt, animi sui pondus exponunt, salutarem medelam parvis licet & modicis vulneribus exquirunt, scientes scriptum esse, Deus non irridetur.* Ibi agitur de confessione privata & secreta, ut necessaria ad Deum, qui omnia occulta novit nec decipi potest, placandum. Nam nunquam peccatorum occultorum præsertim mere internorum confessio publica necessaria fuit in Ecclesia.

4. Pro quarto sæculo. S. Athanasius, serm. in illa verba: *Profecti in pagum, qui ex adverso est, invenietis pullum alligatum, &c.* Sic loquitur, *nos ipsos examinemus, num soluta sunt nostra vincula, ut in melius proficiamus? Quod si nondum soluta sunt vincula, tradas te ipsum discipulis Jesu; adsunt enim qui te solvant pro potestate ea, quam a salvatore acceperunt. Quæcumque enim ligaveritis, inquit in terra, erunt ligata & in cœlis: & quæcumpue solveritis in terra, erunt soluta & in cœlis: & si quibus remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ubi loquitur de confessione privata: nam adhortatur ad confitendum, non coram plebe, sed sacerdotibus, qui potestatem remittendi peccata a Christo acceperunt.

S. Basilius in regulis brevioribus, reg. 288. *necessario iis peccata aperiri debent, quibus credita est dispensatio mysteriorum Dei.* Loquitur autem de peccatis in specie: nam regula sequenti dicit peccata declaranda esse quemadmodum morbi corporis aperiuntur medico ut curentur. At morbi curari a medico

dico non possunt, nisi omnes in specie ei detegantur. Paulinus, in vita S. Ambrosii, de illo sic scribit: *Quotiescumque illi aliquis ob percipiendam penitentiam lapsus suos confessus esset, ita flebat, ut illum flere compelleret; videbatur enim sibi cum jacente jacere. Causas autem criminum, quas illi confitebantur nulli nisi Domino soli, apud quem intercedebat, loquebatur.* Ergo fiebat apud Amprosium confessio privata peccatorum omnium gravium, quæ nulli prodebantur. Ipse S. Ambrosius, l. 2. de pœnit. c. 6. *Si vis justificari, fatere delictum tuum: solvit enim criminum nexus verecunda confessio peccatorum.*

S. Chrysostomus, homil. 33. in Joann. *In peccatis, quæ commisimus, confitendis, neminem vereamur: Deum dumtaxat, ut decet, formidemus, qui & nunc opera nostra videt ... vos hortor, dilectissimi, ut etsi nemo opera nostra videat, singuli suam conscientiam ingrediantur, & judicem sibi rationem constituant, errata sua in medium adducant, nisi velint in die illa horrenda universo orbi ea manifeste patere.* Ubi S. Doctor hortatur ad confessionem omnium & singulorum mortalium etiam occultorum: nam dicit simpliciter confitenda esse peccata quæ commisimus, & diligens conscientiæ examen exigitu in medium adducantur, Sacerdoti scilicet privatim declarando. Hortatur autem ad hanc confessionem tamquam præceptam & necessariam, ut patet ex postremis textus verbis; eamque confessionem secretam intelligit; nam publicam non probavit, ut apud omnes constat, & illa jam fuerat a Nectario prædecessore suo abrogata. Præterea ad hanc confessionem exigit diligens examen, vultque ut confiteamur omnia quæ commisimus, & quæ soli Deo innotescunt.

Idem S. Doctor, homil. de muliere Samaritana ait: *Qui homini detegere peccata erubescit ... neque confiteri vult, & pœnitentiam agere: in die illa, non coram uno vel duobus, sed universo terrarum orbe spectante, traducetur.*

S. Hieronymus, in c. 16. Matt. *Alligat vel solvit Episcopus & Presbyter, non eos qui insontes sunt, vel noxii; sed pro officio suo cum peccatorum audierit varietates, scit qui legandus sit, quive solvendus,*

5. Pro quinto sæculo. S. Augustinus, in Psal. 66. *Si non confessus lates, non confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus (Deo?) damnaberis tacitus, qui posses liberari confessu ... ergo tristis esto antequam confitearis: confessus exulta, jam sanaberis. Non confitentis conscientia saniem collegerat, apostema tumuerat, cruciabat te, requiscere non timebat: adhibet medicus fomenta verborum; & aliquando secat ... tu agnosce medici manum: confitere exeat in confessione, & defluat omnis sanies &c.* Ibi S. Doctor loquitur de confessione omnium & singulorum mortalium, ut patet ex his verbis, *exeat in confessione & defluat omnis sanies,* ideoque etiam occultorum, ut patet etiam ex his verbis, *si non confessus lates.* Item loquitur de confessione Sacerdoti facienda ut patet ex istis verbis, *adhibet medicus fomenta verborum.*

S. Leo M. epist. 80. ad Episcopos Campaniæ, ubi vetat ne Sacerdotes cogant pœnitentes ad peccata occulta, quæ iis privatim confessi fuerant, publice declaranda. *Cum,* inquit, *reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari confessione secreta:* & paulo infra: *sufficit illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, a quo pro delictis pœnitentiam peccator accipit.*

Sozomenus, l. 7. hist. c. 16. *Cum .... pœnitentibus, etiamsi sæpius deliquerint, veniam dare Deus præcepit, cumque in petenda venia peccatum necessario confiteri oporteat, &c.* & quidem omnia & singula mortalia Sacerdoti, ut constat ex toto contextu.

6. Pro sexto sæculo, S. Gregorius M. hom. 26. in Evangelia. *Omnis peccator dum culpam suam intra conscientiam abscondit, introrsum latet, in suis penetralibus occultatur. Sed mortuus venit foras, cum peccator nequitias suas sponte confitetur. Lazaro ergo dicitur, veni foras; ac aperte cuilibet mortuo in culpa diceretur: cur reatum tuum intra conscientiam abscondis? foras jam per confessionem egredere qui apud te interitus per negationem lates: veniat itaque foras mortuus, idest, culpam confiteatur peccator. Venientem vero foras solvant discipuli, ut Pastores Ecclesiæ ei pœnam debeant amovere quam meruit, qui non erubuit cn fiteri quod fecit.*

Omitto S. Cæsarium Arelatensem, hom. 17. & alios, & S. Joann. Climacum.

7. Pro septimo sæculo: Isidorus, l. de contemptu mundi. *Dum datur tibi licentia, pœnite ... priusquam mors præveniat, priusquam infernus te recipiat ... ubi nulla datur licentia correctionis, ubi nullus est recur-*

sus

sus ad confessionem .... habeas confessionem, habeto fiduciam; confessio sanat. Et infra. *Vitia cordis tui revela, pravas cogitationes, illico manifesta .... peccatum enim proditum cito curatur.*

8. Pro octavo sæculo. Beda in cap. 5. epist. Jacobi. *Si ergo infirmi in peccatis sint, & hæc Presbyteris Ecclesiæ confessi fuerint, ac perfecto corde ea relinquere atque emendare satagerint, dimittentur eis. Neque enim sine confessione emendationis peccata queunt dimitti.* Et infra. *Porro gravioris lepræ immunditiam juxta legem sacerdoti pandamus; atque ad ejus arbitrium qualiter & quanto tempore jusserit, purificari curemus.*

9. Pro nono sæculo. Præter Nicephorum Cartophil. & Rabanum Moguntinum, tria Concilia, nimirum Turonen III. anno 813. can. 22. ait: *Episcopis & Presbyteris diligenti cautela pertractandum est, qualiter hominibus sua sibi delicta confitentibus tempus abstinendi adscribant, ut juxta modum peccati abstinentia indicatur, &c.* Cabilonense II. eodem anno celebratum can. 32. *Quidam dum confitentur peccata sua sacerdotibus, non plane id faciunt ... Solerti indagatione debent inquiri ipsa peccata, ut ex utriusque plena sit confessio; scilicet ut ea confitentur, quæ per corpus gesta sunt, & ea quibus in sola cogitatione delinquitur, &c.* Et VVormatiense anno 868. can. 25. *Pœnitentibus secundum differentiam peccatorum Sacerdotis arbitrio pœnitentiæ decernuntur. Debet itaque Sacerdos in pœnitentia danda singulorum causas singulatim considerare, originem quoque, modumque culparum, & affectus gemitusque diligentium diligenter examinare, &c.*

10. Pro decimo sæculo. Rodulphus Flaviacensis, lib. 3. in Levitic. cap. 7. *Quod in potestate habet* (peccator) *faciat: Similam offerat, & mala quæ apud se celabat, per confessionem Sacerdoti prodat.*

11. Pro undecimo sæculo. Petrus Damian. in serm. de S. Andrea. *Quartus gradus est confessio oris; hæc pure facienda est, quia non est pars peccatorum dicenda, & altera retinenda: neque levia confitenda, & gravia diffitenda.* S. Anselmus, enarrat in cap. 17. Luc. *Per humilem oris confessionem, Sacerdotibus veraciter manifestare omnes interioris lepræ vestræ maculas, ut mundari possitis....peccatores licet gravi criminum lepra sint fœdati, euntes tamen ad confitendum purgantur in ipsa confessione propter pœnitentiam quam acturi sunt.*

Denique pro duodecimo sæculo. S. Bernardus, in serm. ad milites Templi, c. 12. *Verbum in corde peccatoris operatur salutiferam contritionem, Verbum vero in ore noxiam tollit confusionem, ne impediat necessariam confessionem.* Et infra. *Quamobrem Ministros verbi Sacerdotes caute necesse ad utrumque vigilare sollicitos, quo videlicet delinquentium cordibus tanto moderamine verbum timoris & contritionis infligant, quatenus eos nequaquam a verbo confessionis exterreant; sic corda aperiant, ut ora non obstruant. Sed nec absolvant etiam compunctum, nisi viderint & confessum.* Prius dixerat: *Quid de Betphage dicam, ubi & confessionis Sacramentum, & Sacerdotalis ministerii mysterium continetur?* Et serm. 16. in cantica ait: *Omne quod remordet conscientiam, confitere humiliter, pure, fideliter.* Ubi manifeste loquitur de omnibus & singulis peccatis etiam occultis Sacerdoti facienda, ut patet ex his verbis, *omne, pure, fideliter.*

Prob. 3. Ex Conc. Trident. sess. 14. can. 6. *Si quis negaverit, confessionem Sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse jure divino, aut dixerit: modum secreto confitendi soli Sacerdoti, quam Ecclesia Catholica ab initio semper observavit & observat, alienum esse ab institutione & mandato Christi, & inventum esse humanum; anathema sit.* Et can. 7. *Si quis dixerit, in Sacramento pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessarium non esse jure divino confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, &c. anathema sit.*

His adde magna præter peccatorum remissionem commoda, quæ ex confessione percipiuntur. Nam in foro conscientiæ a Sacerdotibus multa emendantur, quæ in externo foro nunquam emendari potuissent; damna resarciuntur; injuriæ acceptæ condonantur; illatæ reparantur; pax reconciliatur, dissolvuntur contractus iniqui, scandala removentur; consilium & solatium recipitur, remedia contra malas consuetudines & relapsus præscribuntur; aliaque id genus multa privatim perficiuntur, ex quibus pax & tranquilitas publica restituitur ac servatur. Certe tam utilis institutio Deo authori adscribenda est, & ab eo præcipi veniebat: alioqui nec præsules Ecclesiæ tantum onus fidelibus imponere ausi fuissent, nec fideles omnes illi se subjecissent cum ea saltem universalitate ac perpetuitate, quam Ecclesiæ bonum postulabat.

§. II.

§. II.

Refelluntur responsiones hæreticorum.

Dices 1. Hæc Christi verba (*quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.*) & ista (*quæcumque alligaveritis, &c.*) significant solum potestatem prædicandi verbum Dei, & annuntiandi remissionem peccatorum. Ergo non significant judiciariam potestatem, &c.

Resp. Neg. antecedens, cujus falsitas tum ex Patrum interpretatione, & perpetuo Ecclesiæ usu ac sensu, tum etiam ex sola verborum singulorum significatione patet.

Nam 1. aliud est remittere peccata, & aliud declarare peccata esse remissa, vel prædicare Evangelium. Et in omnibus aliis Evangeliorum locis verbum remittere, vel nam peccatorum remissionem significat; ut cum Christus paralytico & mulieri dixit: *remittuntur tibi peccata tua*; retineri autem peccata a Sacerdotibus, vere significat, sine illorum absolutione peccata in cœlis non posse remitti, alioqui non retinerentur. Præterea Christus per hæc verba Apostolis eorumque successoribus conferebat potestatem, quam ipse a Patre acceperat, ut ostendunt hæc verba præcedentia: *Sicut misit me pater, & ego mitto vos....accipite Spiritum sanctum: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Christus autem a parte acceperat potestatem vere remittendi peccata.

2. Ligare & solvere significant reipsa vincula injicere & demere: non autem præcise vinculorum injectionem & solutionem annunciare.

3. Supra dicta verba veram & judiciariam potestatem remittendi peccata Sacerdotibus concessam præmissa confessione, significare, constat ex Traditione Patrum, qui ea sic intellexerunt. Quare Conc. Trid. sess. 14. c. 1. sic ait: *Verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post baptismum lapsos, Apostoli & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit. Novatianos, remittendi potestatem olim pertinaciter negantes, Ecclesia Catholica tanquam hæreticos explosit atque condemnavit.*

Dices 1. Quamvis Christus per verba supra dicta Sacerdotes judices instituisset, tamen non sequitur confessionem peccatorum ab eo præceptam esse. Ergo. *Nego ant. prob.* Quando Rex publicos judices instituit, nemini præcipit, ut ad illorum judicium suas causas deferant; sed possunt lites suas vel per arbitros vel per se ipsos componere. Ergo quamvis Christus, &c.

Resp. Disting. anteced. Nemini præcipit, &c. Si ipsi subditi causas non habeant cum ipso Rege, *conc. ant.* si causas habeant cum ipso Rege *conc. ant. & conseq.* Sicut igitur quando rex publicos judices instituit in causis, quas cum illo habent subditi, vult ut subditi ejusmodi causas ad illorum tribunal deferant, aliter non finiendas: ita Christus Sacerdotes constituendo sui ipsius vicarios ac Judices in causis quas fideles cum ipso habent, scilicet in causis peccatorum, præcipit fidelibus, ut peccata ad Sacerdotum tribunal deferant, illorum remissionis obtinendæ causa. Hoc etiam patet ex potestate retinendi peccata & ligandi peccatores Sacerdotibus a Christo concessa: quomodo enim Sacerdotes peccata retinerent, & peccatores ligarent, si extra illorum judicium, aut citra illius subeundi obligationem remitterentur peccata.

Dices 3. Fideles non tenentur peccata venialia Sacerdotibus deferre, & tamen hæc verba (*quorum retinueritis, retenta sunt*) tam intelligi debent de venialibus, quam de mortalibus. Ergo ex illis verbis inferri non potest obligatio confitendi peccata mortalia.

Resp. Neg. 2. pars antec. Quia verba Scripturæ pro capacitate materiæ accommodate intelligi debent. Peccata autem venialia, utpote leves offensæ Dei, cujus amicitiam non dissolvunt, non sunt capacia retentionis absolutæ & in perpetuum; sicut sunt mortalia, quæ sunt graves injuriæ Dei, ejusque amicitiam dissolvunt, ac proinde ex se in perpetuum a salute excludunt. His adde Traditionis & Ecclesiæ sensum, verba ista sic exponentis.

Inst. 1. Hæc verba (*quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*) intelliguntur de peccatis venialibus perinde ac de mortalibus. Ergo ista quæ sequuntur (*quorum retinueritis, retenta sunt*) intelligi debent de utrisque, vel de nullis.

Resp. Neg. conseq. Disparitas est, quia utraque peccata æque capacia sunt remissionis, imo venialia magis quam mortalia. At utraque non sunt capacia retentionis absolutæ, cum venialia Dei amicitiam non discindant ac proinde priora verba remissionem significantia de utrisque peccatis intelligi debent, non posteriora, quæ retentionem sonant.

Inst. 3.

Inst. 2. Peccata venialia possunt non remitti a Sacerdote. Ergo eodem modo utraque peccata retineri possunt.

Resp. Disting. antec. Venialia possunt non remitti a Sacerdote, ita ut tamen possunt remitti citra ejus absolutionem, tum in re, tum in voto spectatam, *conc. ant.* secus *nego ant. & conseq.* igitur non eodem modo peccata mortalia & venialia a Sacerdote retinentur. Nam mortalia a Sacerdote retinentur stricte & absolute, ita ut remitti non possint nisi per absolutionem Sacerdotis in re vel in voto habitam; & per contritionem perfectam sine absolutione nunquam remittantur, nisi quatenus illa votum absolutionis continet, & cum obligatione speciali, ac directa absolutionis recipiendæ pro iisdem peccatis sic remissis. Quod de peccatis venialibus dici non potest.

Observa. Hæc verba (*quorum remiseritis peccata remittuntur eis, &c.*) quibus Christus Sacramentum Pœnitentiæ instituit, primario & per se prolata sunt propter peccata mortalia; quia hoc Sacramentum primario & per se institutum ad reconciliandos Fideles lapsos, ideoque ad remittenda peccata mortalia. Tamen cum non conveniret Sacramentum institui, quod gravia peccata remittere posset, non autem levia; hinc secundario per quamdam extensionem verba illa spectant etiam venialia in quantum continent favorem & gratiam remissionis.

Dices 4. Christus per hæc verba (*quorum remiseritis peccata remittuntur eis*) Sacerdotes in causis venialium judices instituit, tamen eorum confessionem non præcepit. Ergo idem est de mortalibus.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia Christus non eodem modo Sacerdotes circa peccata mortalia & venialia judices constituit. Nam circa mortalia sic illos judices constitit, ut noluerit illa remitti posse citra illorum sententiam in re, vel saltem in voto habitam cum obligatione illius recipiendæ in re. At circa venialia sic illos judices instituit, ut voluerit illa peccata extra illorum judicium remitti posse; & quidem valde convenienter, cum peccata venialia, utpote leves culpæ, debeant posse facilius remitti, quam mortalia, quæ sunt graves Dei offensæ.

Dices 5. Patres cum loquuntur de confessione peccatorum, non intelligunt confessionem peccatorum in specie Sacerdoti faciendam, confessionem Deo soli faciendam, vel generatim tantum hominibus.

Resp. Neg. Nam ex textibus Patrum allatis & ex aliis manifestum est, eos loqui de confessione omnium & singulorum peccatorum etiam occultorum Sacerdoti facienda. Et sæpe Patres dicunt peccata declaranda esse Sacerdoti ad eum modum, quo morbi ab ægrotis aperiuntur medico ut sanentur. At morbis omnes & singuli necessario detegi medico debent, ut sanentur. Ergo ex Patribus omnia & singula mortalia peccata declarari debent Sacerdotibus, ut remittantur.

§. III.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Apostoli non administrarunt Sacramentum Pœnitentiæ per confessionem Fidelium: ergo. *Nego ant. prob.* id nullibi in Scriptura legitur. Ergo.

Resp. 1. Esto antec. neg. conseq. Nam non omnia Apostolorum facta & dicta in Libris Sacris scripta sunt; sed multa per solam Traditionem nobis innotescunt, & vero ubi in Scriptura legitur Apostolos baptizasses infantes, & in Baptismo pronunciasse hanc formam: *Ego te baptizo in nomine Patris, &c.* & tamen juxta adversarios utrumque jure divino præscripto præstiterunt Apostoli. Cum autem Christus omnium & singulorum peccatorum mortalium confessionem præceperit, quis Apostolos hujus præcepti observationem exegisse negare queat?

Resp. 2. Nego ant. Nam, Act. c. 19. sic legitur: *Multi credentium veniebant confitentes, & annuntiantes actus suos.* Paulo scilicet.

Obj. 2. Innocentius III. primus instituit confessionem peccatorum in specie. Ergo hæc non est præcepta jure divino.

Resp. Hoc Calvini mendacium manifeste confutatum manet ex scriptura, & Patrum, qui ante innocentium vixerunt, testimoniis supra adductis. Igitur Innocentius III. seu potius Concilium Lateranense IV. solum jussit, ut divinum de confessione præceptum saltem semel in anno observaretur.

Obj. 3. S. Ambrosius, lib. 10. in Lucam ait: *Petrus doluit & flevit, quia erravit ut homo.... lavant lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri.*

Resp. Ibi loquitur de remissione peccati Petri facta, cum nondum institutum erat Pœnitentiæ Sacramentum; & dicit tunc contritione perfecta deletum fuisse Petri peccatum. Sed alibi necessitatem confessionis disserte astruit.

Obj. 4. S. Chrysostomus passim carpit & dehortatur confessionem, quæ fit hominibus.

Resp.

Resp. Solam confessionem publicam a Nectario prædecessore suo abrogatam dehortatur. Nam eam solam confessionem dehortatur, quæ fiebat coram testibus, in theatro, in publico, coram conservis qui exprobrarent, irriderent: quæ omnia soli publicæ confessioni, non privatæ conveniunt. Imo, Homil. 4. de Lazaro ad privatam confessionem Sacerdoti faciendam hortatur: *Non cogo te*, inquit, *in medium prodire theatrum ac multos adhibere testes: mihi soli dic peccatum privatum, &c.*

Inst. 4. Sanctus Chrysostomus confessioni, quæ fit hominibus, opponit eam, quæ fit soli Deo in anima, cogitatione, non lingua, ut patet ex hom. 2. in Psal. 50. ubi ait: *Peccata tua dicito, deleas illa. Si confuderis alicui dicere quæ peccasti, dicito quotidie in anima tua. Non dico, ut confitearis conservo tuo, qui exprobret: dicito Deo, qui curat ea.* Et Homil. 31. in Epist. ad Hebr. *Non dico tibi, ut te prodas in publicum, neque ut te apud alios accuses; sed obedire te volo Prophetæ dicenti: revela Domino viam tuam. Ante Deum ergo confitere peccata tua, non lingua, sed conscientiæ tuæ memoria.* Ergo excludit confessionem omnem homini factam.

Resp. Dist. an. Confessioni publicæ, quæ fit hominibus, opponit confessionem soli Deo factam, *conc. ant.* confessioni privatæ, quæ fit Sacerdoti ut Ministro Deo, opponit, &c. *nego ant. & conseq.* S. Doctor confessionem soli Deo factam in anima opponit, non confessioni privatæ quæ fit Sacerdoti tanquam Dei Vicario ad absolutionem sacramentalem obtinendam, & quæ est pars essentialis Sacramenti, quæque moraliter fieri Deo censetur, sed confessioni publicæ quæ fiebat in cœtu Fidelium ad confessionem publicam, & erat tantum pars quædam satisfactionis, nec necessaria nisi cum ab Ecclesia præciperetur. Quod patet ex textibus objectis; nam in primo confessionem, quæ soli Deo fit in anima opponit confessioni, ex qua exprobratio sequeretur: hæc autem erat sola confessio publica, non privata, quæ fit sine testibus soli Sacerdoti Dei locum tenenti sub arctissima silentii obligatione. In secundo vero textu confessionem Deo factam opponit confessioni, qua quis se prodit in publicum, & se accusat apud alios, ideoque plures.

Inst. 2. Sanctus Chrysostomus, Hom. 21. ad populum Antiochenum ait: *nec cogit* (Deus) *in medium procedentes, quæ peccavimus, enumerare, sed sibi soli rationem reddere jubet, & sibi confiteri.*

Resp. Ibi Catechumenos alloquitur, ut patet tum ex contextu Homiliæ: *prius dixi*, inquit, *& nunc dico, & dicere non desinam, si quis morum vitia non correxit .... ne baptizetur.* Tum ex ipso titulo Homiliæ, qui hic est, *Catechesis ad illuminandos.*

Porro in quibusdam locis, ubi Sanctus Chrysostomus loquitur de confessione, ut in Psal. 50. agit de peccatis quotidianis seu venialibus, & hortatur ad quotidianum examen & contritionem ad illorum remissionem sufficientem. Quod si quandoque agit de mortalibus, intendit tantum ad delendam pœnam temporalem, quæ remanet solvenda pro peccatis mortalibus jam per Sacerdotis absolutionem remissis, non necesse esse illa peccata aliis detegere, sed sufficere, ut ea sæpius cum dolore ac gemitu confiteamur Deo, adjunctis jejuniis, orationibus, eleemosynis, aliisque piis operibus. Vel ad summum vult solum peccata a Deo quoad reatum culpæ ante actualem confessionem remitti per contritionem perfectam, sed non sine voto saltem implicito confessionis & absolutionis. Præterea per confessionem, quæ soli Deo fit, intelligunt sæpe Patres etiam confessionem privatam, quæ fit Sacerdoti tanquam Dei locum tenenti & ejus Ministro.

Confirmatur harum responsionum veritas ex eo, quod S. Chrisost. pluribus locis necessitatem confessionis omnium & singulorum mortalium Sacerdoti faciendæ doceat. Præter jam laudatos, duos alios profero. Hom. 30. in Genes. sic ait: *Quia magnam hanc hebdomadam pervenimus Dei gratia, tunc maxime & jejunii cursus intendendus, & magis continuandæ sunt preces, faciendaque diligens & pura peccatorum confessio.* Per diligentem & puram peccatorum confessionem manifeste intelligit confessionem omnium & singulorum mortalium Sacerdoti faciendam; & quidem secretam, nam publicam multis locis dehortatur. Et Hom. 20. in Genes. *Attamen qui hæc fecit, si voluerit, ut decet, uti conscientiæ adjumento, & ad confessionem facinorum festinare, & medico ostendere ulcus, qui curet, & non exprobret, atque ab illo remedia accipere, & soli ei loqui, nullo alio conscio, & omnia dicere cum diligentia: facile peccata sua emundabit: confessio enim peccatorum, abolitio etiam est delictorum.* Certe omnia peccata dicere soli Sacerdoti cum dilligentia, est

omnia

omnia & singula, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt, confiteri secreto.

Obj. 5. Ex Scriptura ad remissionem peccatorum sufficit vera ac sincera cordis conversio: ergo non requiritur peccatorum confessio.

Resp. Dist. ant. Sufficit vera conversio secundum leges a Deo constitutas, *conc. ant.* secus, *nego ant. & conseq.* ad peccatorum remissionem præter pœnitentiam internam & cordis conversionem varia pro varietate temporum Deus præscripsit, quorum præstandorum propositum efficax semper includit vera conversio ac contritio. Sic in lege veteri præter cordis conversionem Deus pro certis peccatis præceperat sacrificia, quæ in nova lege desierunt. Sic etiam in nova lege ad justificationem infidelium præter cordis conversionem necessarius est baptismus. Quid ergo mirum, si ad Fidelium lapsorum reconciliationem, ex Christi institutione præter contritionem requiratur confessio, cujus quidem necessitas ex Scriptura & Traditione certo innotescit?

Obj. 6. In actis SS. Patrum nunquam fit mentio confessionis Sacramentalis ab illis factæ. Ergo hæc non est necessaria, &c.

Resp. 1. Nego conseq. Quia 1. in Sanctorum actis plerumque non referuntur nisi quæ sunt magis singularia: Qualis non est confessio, quæ omnibus communis est, & peccatorum magis propria. Imo quot sunt vitæ Sanctorum scriptæ a tempore, quo hæretici fatentur privatam confessionem viguisse, in quibus non fit illius mentio? 2. Quia sola confessio peccatorum mortalium, quibus immunes erant viri sancti, necessaria est jure divino. Confessio autem venialium primis Ecclesiæ temporibus ob Sacerdotum penuriam minus frequens erat, quam nunc est.

Resp. 2. Interdum fit mentio confessionis secretæ in vitis SS. Patrum. Sic Paulinus in vita S. Ambrosii narrat illum solitum esse privatas confessiones audire, & crimina sibi declarata soli Deo detegere. Nec fas est dubitare, quin alii Episcopi & Sacerdotes idem præstarent. Præterea ex libris Patrum patet confessionem omnium & singulorum mortalium peccatorum usitatam fuisse in Ecclesia priscis illis temporibus, quibus sane Christiani divina præcepta diligenter observabant: Nam ex libris Patrum patet confessionem omnium & singulorum mortalium a Deo præceptam esse.

Obj. 7. Nectarius, Episcopus Constantinopolitanus, confessionem abrogavit, nemine reclamante. Ergo confessio non est juris divini, quod a nemine abrogari potest.

Resp. Dist. ant. Nectarius abrogavit confessionem publicam, *conc. ant.* secretam seu privatam, *nego ant. & conseq.* Nectarius, ut tumultum populi ex occasione pœnitentiæ & confessionis publicæ excitatum sedaret, abrogavit confessionem publicam, & simul Pœnitentiarium Constantinopolitanum, qui pœnitentiæ publicæ præsidebat. At non abrogavit confessionem privatam, quippe quæ post Nectarii tempora semper viguit etiam in Ecclesia Græca, ut constat ex Chrysostomo & aliis Patribus, & etiam nunc apud Græcos schismaticos viget; & tamen nullibi legitur confessionis privatæ usum ab aliquo Episcopo vel Concilio restitutum esse. Præterea id solum sustulit Nectarius, quod satis erat ad sedandum populi tumultum ex occasione confessionis publicæ excitatum. Ad hoc autem satis superq; erat, si confessio publica abrogaretur.

Dices. Socrates asserit Nectarium permisisse, ut unusquisque secundum conscientiæ suæ judicium ad sacram Eucharistiam accederet. Ergo abrogavit omnem confessionem Sacramentalem.

Resp. Nego conf. Nam sensus est, quod Nectarius permiserit fidelibus, ut pro sua quisque conscientia ad Eucharistiam accederet sine authentico Pœnitentiarii, vel publico Fidelium judicio, quo comprobaretur eum pœnitentiæ legibus satisfecisse, & debite comparatum esse ad sacra Mysteria percipienda, modo peccati mortalis conscientiam non haberet, aut illud per confessionem privatam uni e Præsbyteris factam expurgasset. Sic nunc pro sua quisque conscientia ad Eucharistiam accedit, non tamen sine prævia peccatorum mortalium confessione. Sed ut ista melius intelligantur, observanda sunt sequentia.

I. Ex occasione hæresis Novatianorum, qui cum lapsis in persecutione Decii communicare recusabant, & Ecclesiam nimia erga graves peccatores indulgentia arguebant; Episcopi catholici statuerunt, ut Fideles, qui in graviora crimina publice lapsi essent, ad Eucharistiam non admitterentur, nisi prius peccata illa in cœtu Ecclesiæ confessi essent & publicam pœnitentiam egissent. Propterea ab Episcopis constitutus fuit Presbyter Pœnitentiarius, qui pęnitentię publicæ præesset, ad quem accedere tenerentur omnes & soli Fideles, qui graviora peccata publice admisissent, pro quibus proinde publica pœnitentia agenda esset.

Quam-

Quamvis autem alii Fideles solorum occultorum peccatorum rei non tenerentur ad hunc Pœnitentiarium accedere, tamen ipsi ultro ex ejus consilio ad sui humiliationem poterant palam in cœtu Ecclesiæ detegere ea, quorum manifestatio nullum scandalum, aut damnum, sive sibi, sive aliis procreare poterat.

II. Presbyter Pœnitentiarius publice lapsorum peccata omnia privatim audiebat, & quæ occulta erant, secreta manebant: publica vero pro arbitrio jubebat palam in cœtu Ecclesiæ a pœnitente declarari, & pro his publicam pœnitentiam imponebat. Quare a publicis peccatoribus & pœnitentibus duplex fiebat confessio, una privata, & altera publica. Confessio privata ordinabatur ad absolutionem Sacramentalem, & erat essentialis pars Sacramenti pœnitentiæ: publica vero ordinabatur ad confusionem ac pœnam, eratque pars quædam satisfactionis, ac proinde erat integralis tantum pars Sacramenti. Nam publica illa confessio instituta non erat, ut per eam Sacerdos peccata pœnitentis cognosceret, sed solum ut pœnitens publica illa confusione accepta partem pœnæ temporalis peccatis debitæ lueret, & aliis esset ad terrorem, & scandalum datum tolleret.

III. Factum Nectarii & ejus causam sic refert Socrates, l. 5. hist. c. 19. Quamvis ad longinquum temporis spatium hoc tenerent institutum, tamen temporibus Nectarii Episcopi immutarunt propter ejusmodi facinus, quod tum forte fortuna in Ecclesia admissum fuit. Mulier quædam nobilis ad Presbyterum Pœnitentiarium accedit; peccata, quæ post baptismum commiserat, particulatim confitetur. Presbyter mulieri mandatum dat, ut jejuniis & continuis precibus se dederet, quo una cum peccatorum confessione opus dignum pœnitentiæ ostenderet. Mulier longius in confitendo progressa, alterius culpæ se ipsa insimulat: docet Diaconum Ecclesiæ cum ipsa dormivisse.... ex quo cum magna populi offensio, & Clericalis ordinis infamia secuta fuisset.... Eudæmon quidam Ecclesiæ Presbyter genere Alexandrinus, Episc. Nectario dedit consilium, ut Presbyt. Pœnitentiarium tolleret, & liberam daret potestatem, ut pro sua quisque conscientia ad mysteria participanda accederet. Idem Socrates testatur se id ab ipso Eudæmone rescivisse: ex hac narratione patet 1. duplicem fuisse confessionem, de qua supra, unam privatam, in qua peccata particulatim, seu singulatim aperiebantur: & alteram publicam, quæ conjungitur satisfactioni tanquam illius pars. 2. Causam offensionis populi fuisse publicam confessionem flagitii cum Diaconi perpetrati, quod mulier longius progressa, idest, absque Presbyteri Pœnitentiarii mandato, sed ex indiscreta humilitate palam declarat.

ARTICULUS II.

Utrum ad valorem confessionis Sacramentalis, jure Divino præceptæ requiratur confessio omnium peccatorum mortalium, quoad numerum, species, & circumstantias?

§. I.

Prænotanda.

I. Species peccatorum possunt esse diversæ vel Physice, vel moraliter. Species diversæ Physice sunt eæ, quæ diversæ sunt secundum entitatem. Sic furtum centum nummorum, & furtum equi centum nummos valentis sunt duæ species peccati diversæ tantum Physice, nam sunt duo peccata ejusdem speciei moralis. Species diversæ moraliter sunt eæ, quæ habent malitiam, seu difformitatem notabiliter inter se diversam. Sic percussio injusta Clerici, & injusta percussio Laici sunt diversa specie morali peccata.

II. Circumstantia moralis est affectio seu conditio actus humani, ad ejus bonitatem vel malitiam conducens. Circumstantiæ aliæ mutant speciem, hoc est, dant actui novam speciem malitiæ: ut cum homicidium factum est in templo, circumstantia loci addit injustitiæ peccato malitiam sacrilegii ob oppositionem cum religione. Unde hoc facinus duas habet malitias specie diversas, unam contra justitiã, & alteram contra religionem. Huc etiam pertinent circumstantiæ, quæ efficiunt peccatum mortale, quod alioqui esset veniale, ut circumstantia patris in contumelia, quæ alteri illata censeretur levis injuria: nã mortale peccatum specie morali diversum est a veniali.

Aliæ vero circumstantiæ non mutant speciem, sed peccatum intra eamdem speciem notabiliter aggravant vel minuunt, ut major vel minor quantitas moralis, duratio, intentio, &c. Aliæ demum multiplicant peccatum intra eamdem speciem, ut numerus personarum quas læseris, quibus detraxeris, &c. Porro circumstantia speciem mutat cum actus propter illam habet disconvenientiam cum natura rationali & lege divina notabiliter diversam, vel oppositionem

cum

cum diversis specie præceptis aut virtutibus, vel modum oppositionis cum eadem virtute notabiliter diversum.

III. Hic agitur solum 1. de circumstantiis, quę mutant speciem moralem peccatorum, non physicam tantum: nam peccata in confessione non nisi in ordine ad mores ac malitiam considerantur. Quare mutationes mere physicæ non sunt in confessione exprimendæ, v. g. utrum sclopo an gladio occideris. 2. De circumstantiis aggravantibus graviter seu mortaliter, hoc est, addentibus malitiam mortalem intra eamdem speciem. Nam de illis, quæ leviter tantum & venialiter agravant, idem est judicium quod de peccatis venialibus. 3. De circumstantiis libere admissis. Nam circumstantię, quæ speciem mutant, vel peccatum graviter aggravant, sed sine ulla libertate & cum ignorantia invincibili, non sunt culpabiles.

§. II.

Dico 1. ad remissionem peccatorum mortalium, & valoré confessionis Sacramentalis jure Divino præceptæ, necesse est, ut pœnitens confiteatur omnia peccata mortalia, eorum numerum, species, & circumstantias, peccati speciem mutantes, quæ post diligens examen occurrunt animo, nisi tamen causa legitima confessioni extrinseca excuset: Est de fide, & jam constat ex dictis, adhuc tamen.

Prob. 1. Ex his Christi verbis, quibus Sacramentum pœnitentiæ instituit, Joan. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et Matth. c. 18. *Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Ex quibus sic argumentor. Christus per hæc verba Apostolis eorumque successoribus dedit judiciariam potestatem remittendi & retinendi peccata, ligandi & solvendi peccatores; & dando veluti hanc potestatem prudenter, juste, ideoque cum cognitione causæ, & discretione peccatorum remittendorum vel retinendorum & pœnarum injungendarum exerceri, ut per se patet. Ergo Christus voluit, ut pœnitens ad remissionem peccatorum obtinendam, Sacerdoti confiteretur omnia & singula peccata mortalia quoad numerum, species, & circumstantias peccati speciem mutantes; siquidem sine tali confessione Sacerdos suam potestatem judiciariam exercere non potest prudenter, juste, cum discretione, & æquitate in pœnis injungendis, ut etiam per se notum est.

Prob. 2. Ex Conc. Trident. sess. 14. can. 7. *Si quis dixerit, in Sacramento Pœnitentiæ ad remissionem peccatorum necessariũ non esse jure Divino, confiteri omnia & singula peccata mortalia, quorum memoria cum debita & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ sunt contra duo ultima Decalogi præcepta & circumstantias, quæ peccati speciem mutant .... anathema sit.* Et cap. 5. sic ait: *Constat enim Sacerdotes judicium hoc incognita causa exercere non potuisse, neque æquitatem quidem illos in pœnis injungendis servare potuisse, si in genere duntaxat, & non potius in specie, ac sigillatim sua ipsi peccata declarassent. Ex his colligitur oportere a pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habent, in confessione recenseri, etiamsi occultissima illa sint ... qui vero secus faciunt, & scienter aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt. Si enim erubescat ægrotus vulnus medico detegere; quod ignorat, medicina non curat. Colligitur præterea, etiam eas circumstantias in confessione explicandas esse, quæ speciem peccati mutant quod sine illis peccata ipsa neque pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant, & fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere.*

Ratio a priori est voluntas Christi instituentis remedium peccatorum per modum judicii primario reconciliativi, & secundario punitivi, cujus rectum exercitium ejusmodi confessionem exigit.

Obj. Cum hæreticis. Ejusmodi confessio est impossibilis, & carnificina conscientiarum: ergo non est a Christo præcepta, &c.

Resp. Nego antec. *Constat enim* (inquit Conc. Trident. sess. 14. cap. 5.) *nihil aliud in Ecclesia a pœnitentibus exigi, quam ut, postquam quisque diligentius se excusserit, & conscientiæ suæ sinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit ... ipsa vero hujusmodi confessionis difficultas, ac peccata detegendi verecundia gravis quidem videri posset, nisi tot tantisque commodis & consolationibus levaretur quæ omnibus digne ad hoc Sacramentum accedentibus, per absolutionem certissime conferuntur.* Nam ii ex integra confessione cum debita contritione facta remissionem peccatorum, gratiam sanctificantem, & auxilia gratiæ

tiæ quibus facilius præcaverunt peccata, consilium, instructionem, solatium, animi quietem circa peccata præterita, remedium contra futura percipiunt. Illa vero ipsa confusio privata, quam pœnitens in accusatione sui experitur, pars est quædam satisfactionis pœnæ temporalis peccatis debitæ, ideoque ipsi valde utilis.

§. III.

Dico 2. ad valorem confessionis Sacramentalis jure Divino præceptæ, necesse est, ut declarentur etiam circumstantiæ notabiliter, seu mortaliter aggravantes intra eamdem speciem. Ita Suarez, Azor, Sanchez, Sylvius, & alii multi Doctores.

Prob. 1. Ex can. *consideret* de Pęnit. dist. 1. ex Catechismo Romano, & ex Sancto Carolo, in Instruct. Confessariorum.

2. Ex praxi Ecclesiæ, quæ aliquando reservat peccata propter circumstantiam aggravantem, ut constat ex multis Pęnitentialibus & Ritualibus tum antiquis, tum recentioribus. Non reservantur autem nisi ea quæ sunt de necessitate confessionis.

3. Ex Conc. Later. IV. Can. *Omnis utriusque sexus*, quo dicitur: *Sacerdotes autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati, quibus prudenter intelligat quale debeat illi præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum.* Ergo ex hoc Conc. Sacerdos in Sacram. Pęnitentiæ constitutus est non solum Judex, sed etiam Medicus, cui ex officio incumbit non solum pęnas imponere pro criminum gravitate, sed etiam remedia morborum gravitati proportionata præscribere. Ad hoc autem munus obeundum requiritur cognitio gravitatis peccatorum, quæ haberi nequit sine declaratione circumstantiarum mortaliter aggravantium.

4. Ex Conc. Trid. sess. 14. can. 7. omnia & singula peccata mortalia etiam intra eamdem speciem declaranda sunt. Atqui circumstantiæ mortaliter aggravantes sunt multa peccata mortalia virtualiter & æquivalenter: sive actus cum sua circumstantia moraliter aggravante est multiplex virtualiter peccatum intra eamdem speciem; nam circumstantia mortaliter aggravans addit actui gradum malitiæ mortalis. In moribus autem multiplicitas virtualis & Physica perinde se habent.

5. Denique, quia rationes, quas Conc. Trid. sess. 14. c. 5. affert pro obligatione confitendi circumstantias speciem mutantes, nimirum: *quod sine illis peccata ipsa neque a pœnitentibus integre exponantur, nec judicibus innotescant; & fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint, & pœnam, quam oportet, pro illis, pœnitentibus imponere*: hæ inquam rationes valent etiam pro circumstantiis mortaliter aggravantibus, & sic Concil. implicite & virtualiter docet illas aperiri debere. Nam sine illis neque peccatum integre exponitur, nec innotescit Sacerdoti, cum supprimatur malitia mortalis, quam illæ circumstantiæ addunt, & per quam peccatum fit virtualiter ac æquivalenter duplex numero: neque etiam Sacerdos sine illarum declaratione potest recte censere peccatorum gravitatem, & pęnam proportionatam imponere; cum ignoret gravitatem malitiæ mortalem, quam habet peccatum ex circumstantia, ob quam multo graviore pęna dignum est, & quæ notabiliter variat confessoris judicium.

Conf. Nam alioquin qui alterum modo valde crudeli occidisset, puta vivum lento igne comburendo, satisfaceret dicendo se homicidium perpetrasse. Item qui diu sine ulla interruptione in voluntate occidendi vel mæchandi perseverasset, satisfaceret dicendo se voluisse occidere, mæchari, quod sane absurdum est & falsum.

Obj. 1. Conc. Trid. definiens quænam circumstantiæ declarandæ sint, solum mentionē facit circumstantiarum speciem mutantium. Ergo aliæ non sunt necessario aperiendæ, alioqui Concilii doctrina non esset accurata.

Resp. Disting. antec. Et simul implicite ac virtualiter exigit confessionem circumstantiarum peccatum mortale mortaliter aggravantium, conc. ant. secus, *nego ant.* & *conf.* Conc. noluit definire expresse quæstiones inter Catholicos controversas; tamen implicite virtualiter & sufficienter requirit confessionem circūstantiarum mortaliter aggravantium. Nam ratio, quam affert, cur circunstantiæ speciem mutantes declarandæ sint, (nempe ut Sacerdos de criminum gravitate recte judicare possit, & pęnas illis proportionatas imponere,) probat etiam circumstantias mortaliter aggravantes intra eamdem speciem aperiendas esse.

Porro quamvis Conc. primario & principaliter intenderit damnare hæreticorum errores; tamen in illorum damnatione multa docet, ex quibus colligitur quid sentiendum sit circa varias quæstiones inter Catholicos controversas.

Inst.

Inst. Conc. Trident. sess. 14. c. 5. postquam docuit declarandas esse circumstantias speciem mutantes, paucis interjectis, addit nihil aliud exigi a pœnitentibus, quam ut peccata omnia mortalia, quæ per diligens examen meminerint, confiteantur. Ergo.

Resp. Disting. anteced. Quam ut peccata mortalia confiteantur modo requisito, ut Sacerdos recte censere possit de gravitate criminum & de pœnis proportionatis imponendis, quod ibidem exigit, *conc. ant.* secus, *neg. ant. & cons.* ad judicium Sacramentale recte exercendum necesse est, ut Sacerdos recte censere possit de gravitate criminum & pœnarum imponendarum: ad quod requiritur declaratio circumstantiarum mortaliter aggravantium, quę peccatum virtualiter duplex, aut multiplex malitia morali efficiunt.

Obj. 2. Ex institutione Christi peccata mortalia declaranda sunt tantum quoad numerum & speciem: nam hoc sufficit ad remittendum & retinendum peccata, ad solvendum & ligandum. Ergo declarari non debent circumstantiæ aggravantes.

Resp. Neg. antec. & ejus probationem. Nam Pœnitentiæ Sacramentum a Christo institutum est per modum judicii non solum reconciliativi, sed etiam punitivi: cujus quidem rectitudo & æquitas exigit in judice cognitionē gravitatis criminum, ac proinde in pęnitente declarationem circumstantiarum mortaliter aggravantium, quæ graviores pænas exigunt, & confessarii judicium notabiliter immutant.

Obj. 3. S. Thomam.

Resp. Natalis Alexander Dominicanus S. Doctorem nostram Doctrinam secuturum fuisse, si post Trident. Synod. & ejus Catechismum ab Ecclesia approbatum & Pastoribus traditum scripsisset. Nec religionis esse ab ejus sententia discedere, quam junior propugnavit, in 3. dist. 16. q. 3. a. 2. Alii volunt S. Thomam loqui solum de circumstantiis speciem non mutantibus, quæ novum mortale peccatum nec formaliter, nec æquivalenter constituunt. Eodem sensu loqui censent S. Bonaventuram, aliosque veteres, maxime cum a plerisq; eorum aliter accipiantur voces illæ, *speciem mutantes*, quam a recentioribus sumantur; dicebant enim circumstantias illas mutare speciem, quæ malitiam mortalem addunt.

Obj. 4. Circumstantiæ aggravantes constituunt unicum mortale peccatum, ergo non necessario declarari debent.

Resp. Dist. ant. Constituunt unicum peccatum physice, sed æquivalenter numero multiplex, *conc. ant.* non ęquivalenter numero multiplex, *neg. ant. & cons.* circumstantiam mortaliter aggravans tribuit actui malitiam mortalem, quam sine illa actus non haberet: ac proinde actus malus per illam habet saltem malitiam tantam, quantam habent duo peccata mortalia numero distincta. Ergo circumstantia mortaliter aggravans constituit æquivalenter plura peccata mortalia numero distincta. Plura autem mortalia æquivalenter numero distincta non minus declarari debent, quam plura mortalia realiter numero distincta: nam in moribus multiplicitas virtualis & physica perinde se habent. Et consequenter circumstantiæ peccata æquivalenter plura constituentes, debent quoque declarari, cum sine illis circumstantiis ejusmodi peccata non possint cognosci: quemadmodum sine circumstantiis speciem mutantibus explicari neque. nt peccata æquivalenter plura specie diversa.

Obj. 5. Lex confessionis est odiosa. At les odiosa non obligat nisi ad ea, quæ clare continet. Ergo.

Resp. Neg. maj. Nam lex confessionis est favorabilis, ordinatur enim ad remissionem peccatorum & ad bonum ipsius confitentis. Et quamvis difficilis sit, fructuum tamen & commodorum multitudine ac præstantia difficultatem abunde compensat: ac proinde od osum non est, quidquid ad fructus illos certius percipiendos requiritur. Præterea, obligatio confitendi circumstantias aggravantes satis clare continetur in lege confessionis a Concil. Trident. explicata.

Obj. 6. Declaratio circumstantiarum aggravantium est moraliter impossibilis saltem rudibus, qui illas discernere nequeunt.

Resp. Neg. Nam circumstantiæ mortaliter aggravantes saltem præcipuę sunt hæ quatuor, scilicet actus intensio, duratio, modus quo peccatum admissum est, & extensio seu quantitas damni illati. Facile autem discernere quisque potest, an actus fuerit valde intensus, v.g. odiū valde vehemens, an diu perseveraverit in mala voluntate, an modo valde perverso illam perfecerit aut perficere intenderit, an quantitatem notabilem surripuerit, aut damnum aliud in bonis, fama, honore, &c. valde notabilē intulerit. Imo quantitas damni magis pertinet ad objectum peccati quam ad ejus circumstantiam, unde certius adhuc declarari debet. Certe difficile est etiam rudioribus discernere quandonam circumstantiæ speciem mu-

mutant, & tamen necessario declarandæ sunt.

Obj. 7. Si circumstantiæ notabiliter aggravantes aperiendæ sunt, declarari etiam debent circumstantiæ notabiliter imminuentes gravitatem peccati. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego minor. Itaque circumstantiæ notabiliter imminuentes malitiam peccati, sive efficiant ne peccatum sit morale, sive ne mortale sit moraliter gravius quam alioqui esset, exprimi debent in confessione. Quia alioquin confessarius non posset recte judicare de gravitate peccati, & pœnæ imponendæ, & deciperetur in re gravi.

ARTICULUS III.

Utrum pœnitens teneatur aliquando detegere confessario complicem, seu socium peccati, & personam quæ fuit objectum peccati?

DIco 1. certum est id non licere, si pœnitens possit aliter peccatum suum sufficienter exprimere: vel si sine gravi incommodo possit adire confessarium, cui complex sit ignotus: vel si peccatum jam alias sit rite confessus & ab eo absolutus, & tunc faciat confessionem generalem. Quia in his casibus sine justa causa proximum infamaret quod nunquam licet.

Dico 2. quando pœnitens confitetur Sacerdoti, cui complex ignotus est, tenetur manifestare complicem, si non possit aliter peccatum suum integre explicare. Quia tunc nulla est infamatio proximi, & urget præceptum integritatis confessionis.

Dico 3. pœnitens tenetur declarare peccatum complicis, cum aliter non potest peccati proprii speciem, vel gravitatem moralem aperire, nec potest sine gravi damno vel incommodo differe confessionem, nec adire confessarium, cui complex ignotus sit. Ita S. Bernardus, de forma honestæ vitæ; S. Thomas; S. Bonaventura; S. Antoninus; Suarez; Vasquez; & alii communius.

Prob. Quia ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. Christus integram peccatorum confessionem secundum suas species, & totam suam gravitatem mortalem universaliter præcepit. Ergo. Ad eam tenetur pœnitens, non obstante infamia sive propria, sive alterius, quæ per se apud eundem confessarium oritur ex confessione necessaria. Nam qui vult aliquid efficaciter, illud vult etiam non obstante incommodo, quod per se ex eo sequitur, & ei conjunctum est. Et vero pœnitens ad integritatem illam tenetur cum propria infamia: ergo etiam cum infamia alterius, cujus peccati declaratio necessaria est ad proprium peccatum integre confitendum. Nam ex natura rei plus requiritur ad obligandum aliquem ut se ipsum infamet, quam ad eum obligandum ut alterius crimen declaret. Aliquando enim possum crimen alterius detegere ad vitandum aliquod malum meum etiam temporale grave & injustum, quamvis non ideo obliget ad crimen meum manifestandum.

Præterea, ratio propter quam ex Conc. Trid. l. cit. Christus integram peccatorum confessionem præcepit, videlicet ut Sacerdos possit prudenter judicare, punire, curare: Non minus probat integritatem confessionis fieri debere cum notitia complicis ad hos fines necessaria, quam cum propria infamia pœnitentis.

Hinc pœnitens, qui cum unica sorore sua confessario nota commisit incestum, tenetur confiteri incestum in tali gradu, positis supradictis limitationibus ac circumstantiis.

Obj. Non licet infamare proximum. Ergo non licet *declarare peccatum complicis.*

Resp. Non licet infamare proximum sine justa causa, vel cum intentione cum infamandi. At licet infamare proximum sine intentione cum infamandi, declarando ejus crimen, cum adest justa causa. In hoc autem casu adest justa causa, nempe ut satisfiat præcepto divino integritatis confessionis.

Præterea complex non habet jus, ut in judicio suum peccatum, quod est alterius circumstantia vel objectum occultetur, quando aliter judicium recte exerceri non potest: quare complicis diffamatio apud solum confessarium ex tam juxta causa non est detractio, nec diffamatio injusta.

Observa. Ipsa infamatio apud solum confessarium per se sequitur ex integra cōfessione: alia vero damna ex ea sequitur tantum per accidens. Incommoda autem, quæ per se ex integritate confessionis sequuntur, illam impedire non debet, quia illis non obstantibus præcepta est, alioqui præceptum non esset efficax: nam qui aliquid efficaciter præcipit, illud præcipit cum omnibus incōmodis ac damnis quæ per se sequuntur ex re præcepta. Incōmoda vero, quæ sequentur per accidens præcepti efficaciam non impediunt, cum ordinarie non occurrant.

Dico 4. Pœnitens in hypothesi supradicta detegere tenetur personam, quæ fuit objectum peccati quamvis inculpabiliter, ex quo tamen in illam redundat aliqua infamia

apud

apud confessarium; ut si quis sorori quamvis omnino invitę & reluctanti stuprum intulisset. Nam hic eadem ratio valet. Prę ceptum enim integritatis confessionis pęnitentem obligat ad detegendum defectum aliquem occultum proprium infamem quamvis inculpabilem, si hoc necessarium sit ad exprimendum sufficienter suum peccatum, ut si occulte illegitimus sit, & ordines sine dispensatione susceperit.

ARTICULUS IV.

Utrum peccata dubia declarari debeant in confessione?

Nota. QUi post diligens examen judicat probabilius se peccasse mortaliter, tenetur confiteri. Quia non potest nisi imprudenter judicare se non peccasse, cum habeat graviora motiva judicandi se peccasse, quam sint motiva judicandi se non peccasse mortaliter. E contra qui judicat cum probabilitate longe & notabiliter majore se non peccasse mortaliter, non tenetur confiteri, quia prudenter judicat se non peccasse mortaliter.

Dico. Pœnitens tenetur omnia peccata dubia confiteri.

Prob. 1. Quia tunc pœnitens non potest prudenter judicare se non teneri ea confiteri; & non confitendo exponit se periculo non faciendi confessionem integram, qualis a Christo præcepta est.

2. Quia hic est sensus communis, & praxis fidelium, qui peccata dubia confitentur, existimantes se ad id teneri.

Hinc 1. qui certo judicat se peccasse mortaliter, sed dubitat an peccatum illud confessus fuerit nec ne, tenetur illud confiteri. Ita communiter. Quia non potest prudenter judicare se certæ obligationi confitendi omnia peccata mortalia satisfecisse.

Hinc 2. qui scit se commisisse peccatum aliquod, sed dubitat sitne mortale an veniale, tenetur hoc peccatum confiteri. Ita communiter. Quia non potest prudenter judicare se non peccasse mortaliter: ac proinde omittens confessionem illius peccati, exponit se periculo non faciendi confessionem integram.

Hinc 3. qui post diligens examen dubitat in aliquod peccatum, quod scit esse mortale, admiserit, tenetur illud confiteri. Ita communius contra paucos aliquos. Quia is non potest prudenter judicare se non admisisse tale peccatum: ac proinde si illud non confiteatur, exponit se imprudenter periculo non faciendi confessionem integram. Item is non vult sufficienter & quantum est in se, satisfacere obligationi confitendi omnia peccata mortalia.

Obj. 1. Conc. Trident. tradens materiam confessionis, nullam facit mentionem peccatorum dubiorum. Ergo non est obligatio illa confitendi.

Resp. Disting. antec. Nullam mentionem facit expresse, *conc. ant.* nullam mentionem facit implicite & virtualiter, *nego antec. & conf.* Conc. Trid. implicite & sufficienter docet obligationem confitendi peccata dubia, cum declarat necessariam esse confessionem omnium & singulorum peccatorum mortalium, quorum pęnitens conscientiam habet post diligens examen. At pænitens habet conscientiam peccati mortalis dubii: ergo tenetur illud confiteri secundum conscientiam quam de illo habet ac proinde tenetur confiteri illud peccatum ut dubium.

Præterea non confitens peccatum dubium, exponit se periculo non confitendi omnia peccata mortalia, quæ Conc. docet esse declaranda.

Obj. 2. Delictum non debent præsumi in dubio.

Resp. In foro interno potest & debet præsumi ut dubium in dubio rationabili. Est autem discrimen inter forum internum & externum. Nam forum externum ordinatur tantum ad puniendum reum: internum vero forum ordinatur primario ad illum liberandum & absolvendum, secundario autem ad pęnam ei imponendam, quę semper illi salutaris est, & longe minor ea, quam alioqui subire deberet.

Obj. 3. In dubio melior est conditio possidentis.

Resp. 1. Hoc effatum valet tantum in materia justitiæ, quæ hominis dominio subjacet.

Resp. 2. Cum quis dubitat an peccaverit mortaliter, nec ne, est tantum in dubia possessione suæ innocentiæ: tunc enim nec est nec potest esse certus de sua innocentia. Qui autem est in dubia possessione suæ innocentiæ, tenetur non solum conteri, sed etiam confiteri, ne se exponat periculo violandi præceptum confitendi integre omnia peccata pro ut sunt in conscientia.

Obj. 4. Qui dubitat an mortaliter peccarit, non habet motivum sufficiens judicandi se peccasse.

Resp. Neque etiam habet sufficiens motivum judicandi prudenter se non peccasse mortaliter: ac proinde non est nisi dubia

possessione suæ innocentiæ; & si non confiteatur, exponit se periculo non confitendi peccatum mortale.

Præterea juxta omnes is in tali dubio tenetur ad confessionem, cujus votum includit contritio. Deniq; in tali dubio penitens non tenetur judicare se peccasse; sed solum confiteri peccatum illud ut dubium.

Obj. 5. Sine causa nemo potest obligari ad se condemnandum in dubio peccati, tanquam si certo illud admisisset. Ergo nemo tenetur confiteri peccatum dubium.

Resp. Nego conseq. Nam penitens non obligatur ad se ipsum certo judicandum reum peccati, de quo prudenter dubitat; sed solum obligatur ad confitendum peccatum ut dubium, quod novit ut dubium, ut Sacerdos de illo peccato tanquam dubio sententiam ferat.

Inst. Non est sufficiens causa obligandi penitentem ad confitendum mortale peccatum dubium. Ergo ad hoc non obligatur.

Resp. Neg. ant. Nam sufficiens causa hæc est, quia nisi illud confiteatur, se exponit imprudenter periculo non confitendi omnia peccata sua mortalia. Si enim illud peccatum dubium sit vere commissum, ut fieri potest, spectata conscientia pœnitentis, cum illi sit æque probabile commissum esse quam oppositum; certe illud, tacendo non confitebitur verum peccatum mortale.

Obj. 6. Qui dubitat an votũ emiserit, non tenetur illud implere. Ergo a pari qui dubitat an peccatum cõmiserit, nõ tenetur illud confiteri.

Resp. Nego ant. Nam is in tali dubio non potest prudenter judicare se non vovisse: ac proinde non implendo votum, se exponeret imprudenter periculo violandi promissionem Deo factam, etiam spectato suo conceptu. Poterit tamen ei facilius dispensatio concedi, quam si votum certum esset.

Obser. Penitens tenetur peccata dubia confiteri ut dubia, sicut certa tenetur confiteri ut certa: alioqui confessarium in re gravi deciperet, & judicii rectitudinem ac æquitatem impediret; longe enim aliter statuendum est de peccato dubio atque de certo. Qui tamen confessus est aliquod peccatum ut dubium, si postea cognoscit esse certum tenetur illud iterum confiteri ut certum. Nam ex institut. Christi pœnitens tenetur omnia mortalia confiteri eo modo, quo Sacerdos recte recensere possit de eorum gravitate, & pœna convenienti imponenda: ad quod requiritur confessio peccati certi ut certi.

ARTICULUS V.

Qualis integritas confessionis ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiratur?

Nota 1. INtegritas confessionis duplex distinguitur, nempe materialis & formalis. Confessio integra materialiter, est confessio omnium omnino peccatorum mortalium quoad numerum & speciem cum circumstantiis omnibus tum mutantibus speciẽ, tum mortaliter aggravantibus, atque etiam dubiorum. Confessio integra formaliter est confessio omnium & singulorum mortalium peccatorum cum circumstantiis supradict. quorum pœnitens memoriam habet post diligentẽ sui discussionem; vel saltem omnium, quæ hic & nunc pœnitens confiteri tenetur, ita ut nullum sine legitima excusatione retineat.

Nota. 2. Integritas confessionis potest dupliciter spectari, nempe loquendo per se, & loquendo per accidens. Spectatur loquendo per se, quando circa omnem casum legitimæ excusationis, puta oblivionis, vel impotentiæ consideratur: *spectatur vero per accidens*, quando in casu aliquo legitimæ excusationis consideratur.

Dico 1. Integritas materialis confessionis, seu confessio materialiter integra, per se loquendo, seu seclusa legitima excusatione, requiritur ad valorem Sacramenti.

Prob. Quia ad valorem Sacramenti requiritur ea confessio quæ a Christo instituta & præcepta est: nam talis confessio est essentialis pars Sacramẽti. Atq; confessio materialiter integra quę scilicet cõplectatur omnia & singula peccata mortalia quoad numerum & speciem, cũ circumstantiis peccati speciem mutantibus & mortaliter aggravantibus, a Christo instituta & præcepta est, quando fieri potest moraliter seu seclusa legitima excusatione, ut ex dictis constat. Et vero peccatum mortale in una confessione inculpate omissum, cessante impedimento, in alia confessione necessario declarari debet. Ergo ad valorem Sacramenti requiritur confessio materialiter integra, quãdo moraliter haberi potest, ideoq; per se requiritur.

Dico 2. integritas formalis confessionis, seu confessio integra formaliter sufficit ad valorem Sacramenti, ex parte confessionis. Ac proinde integritas materialis per accidens, nempe propter casum legitimæ excusationis non requiritur.

Prob. Cõfessio integra formaliter tantum est ea, in qua inculpabiliter omittitur aliquid, quod

quod seclusa legitima excusatione declarari debet. Atqui talis confessio sufficit ad valorem Sacramenti. Ergo ad hunc valorem sufficit confessio integra formaliter. *Prob. min.* Nam confessio, in qua ex oblivione inculpabili & impotentia omittuntur peccata aliqua mortalia, est valida & sufficiens, ut constat ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. ubi ait: *Constat enim nihil aliud in Ecclesia a pœnitentibus exigi, quam ut postquam quisque diligentius se excusserit, & conscietiæ suæ sinus omnes & latebras exploraverit, ea peccata confiteatur, quibus se Dominum & Deum suum mortaliter offendisse meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti non occurrunt, in universum eadem confessione inclusa esse intelliguntur.*

Ex quo patet confessionem diminutam ex oblivione inculpabili validam esse. Quæ autem ratio est de oblivione, eadem est de quavis alia impotentia physica. Imo juxta communem Doctorum consensum etiam impotentia moralis, consistens in gravissimo damno confessionis extrinseco excusat ab integritate materiali; quia Christus noluit, ut præceptum confessionis omnes obligaret non obstante morali impossibilitate.

Dico 3. ad valorem Sacramenti requiritur confessionis integritas respectu ejusdem Sacerdotis & ejusdem absolutionis: ita ut omnia peccata mortalia cum suis circumstantiis necessario declaranda sint eidem Sacerdoti, & in ordine ad eamdem absolutionem. Est de fide.

Prob. 1. Ex perpetua Ecclesiæ praxi, quæ nunc cernitur, & cujus initium cum ignoretur nec ostendi possit, ab ipsius Christi præcepto repetendum est.

2. Ex Conc. Lateran. IV. c. *Omnis*, ubi docet omnia peccata eidem Sacerdoti declaranda esse. Idem docet Conc. Florent. in decreto pro Armenis. In hoc autem jus divinum duntaxat explicant.

3. Ex Conc. Trident. sess. 14. c. 5. declarante, confessionem, in qua pœnitens aliquod peccatum Sacerdoti reticuit, esse nullam: *Qui scienter*, inquit, *aliqua retinent, nihil divinæ bonitati per Sacerdotem remittendum proponunt*. Non dicit *Sacerdotes*.

Ratio est voluntas Christi qui omnia peccata subjecit judiciali sententiæ Sacerdotis. Sententiæ autem æquitas ac rectitudo exigit cognitionem adæquatam causæ, in quam fertur. Unde cum sententia absolutionis feratur in omnia peccata mortalia (nam unum sine alio remitti non potest) prærequirit quantum fieri potest cognitionem omnium peccatorum.

ARTICULUS VI.

Utrum confessio necessario facienda sit voce, seu verbis ore prolatis?

Nota. Certum est 1. confessionem aliquo signo sensibili factam requiri ad valorem Sacramenti; quia confessio est materia hujus Sacramenti, & fieri debet Sacerdoti, ab eoque intelligi. 2. Vocem seu oris locutionem esse signum sensibile faciendæ confessioni accomodatissimum; tum quia est signum magis usitatum ac notum: tum quia certius & distinctius significat quam cætera.

Dico 1. non est de essentia Sacramenti Pœnitentię, ut confessio fiat voce; sed valide fieri potest scripto, gestu aut nutu, si desit facultas loquendi.

Prob. 1. Ex usu Ecclesiæ, quæ mutos & moribundos vocis usu destitutos, per nutus vel alia signa confitentes absolvit.

2. Ex Rituali Romano, ubi dicitur moribundum, qui per solos nutus absque voce confitetur, absolvendum esse.

3. Quia ex institutione hujus Sacramenti sufficit accusatio, ex qua Sacerdos de peccatis & statu pœnitentis recte judicare possit: talis autem accusatio fieri potest alio signo quam voce, puta scripto. Hinc qui non potest loqui tenetur scripto vel nutibus confiteri cum urget præceptum confessionis.

Obj. Ex Conc. Florent. materia hujus Sacramenti est oris confessio.

Resp. Sic loquitur, quia confessio regulariter & citra necessitatem oris locutione facienda est: non autem quod confessio per oris locutionem essentialis sit Sacramento, ut constat ex Ecclesiæ praxi ita interpretante. Concilia autem sicut scriptura intelligi debent secundum perpetuum Ecclesiæ sensum & usum.

Dico 2. confessio sub mortali culpa fieri debet voce, quando sic moraliter fieri potest: ita ut aliis signis tunc facta confessio sit illicita, & consequenter invalida.

Prob. 1. Quia ita cōmuniter sentiunt Theologi post S. Thomam quamvis ex illis aliqui nullum in hoc agnoscant præceptum expressum neque divinum, neq; ecclesiasticum, sed solum obligationem ex consuetudine ortam.

2. Ex consuetudine Ecclesiæ vim legis obtinente: quæ cum spectet ad modum convenientiorem perficiendi Sacramentum, obligat graviter.

ARTICULUS VII.

Utrum confessio secreta ad valorem Sacramenti sufficiat, aut requiratur?

Nota. Confessio secreta, quæ etiam auricularis dicitur, est ea, quæ sine ullo teste fit a pœnitente soli Sacerdoti. Publica vero est ea, quæ fit coram multis.

§. I.

Dico 1. confessio publica ad essentiam hujus Sacramenti non requiritur, sed sufficit secreta. Est de fide.

Prob. 1. Ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 5. ubi ait: *Cæterum, quoad modum confitendi secreto apud solum Sacerdotem, etsi Christus non vetuerit, quin aliquis in vindictam suorum scelerum, & humiliationem, cum ob aliorum exemplum, tum ob Ecclesiæ offensæ ædificationē delicta sua publice confiteri possit: non est tamen hoc divino præcepto mandatum, nec satis cōsulte humana aliqua lege præciperetur, ut delicta, præsertim secreta, publica essent confessione aperienda. Unde cum a sanctissimis & antiquissimis Patribus, magno unanimique consensu, secreta confessio Sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, & modo etiam utitur, fuerit semper commendata; manifeste refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam, & inventum humanum esse, atque a Patribus in Concilio Lateran. Congregatis initium habuisse, docere non verentur.*

2. Ex perpetua Ecclesiæ traditione & consuetudine, quam Conc. Trident. loco citato, expressit.

Hinc Leo Magnus, Epist. 80. ad Episcopos Campaniæ quosdam reprehendit, qui peccatores compellebant ad publice confitendum.

3. Ex Conc. Lateran. IV. c. *Omnis*, ubi præcipit, ut omnis utriusque sexus fidelis soli Sacerdoti sua peccata confiteatur.

4. Quia ex institutione hujus Sacramenti sufficit ea confessio, ex qua Sacerdos recte judicare possit de pœnitentis peccatis, statu, & dispositione. Atqui ex confessione secreta recte potest de his omnibus recte judicare. Ergo confessio secreta sufficit, &c.

5. Quia confessio publica institutioni hujus Sacramenti non semper convenit. Nam hoc Sacramentum ex sua institutione exigit integram peccatorum confessionem, quam non semper convenit fieri publice: sæpe enim integra omnium peccatorum confessio publice facta scandalum fidelibus, & gravia damna, tum pœnitenti, tum aliis pareret. Unde sæpe esset moraliter impossibilis.

Obj. 1. Sacramentum hoc per modum judicii institutum est. At judicium ex natura sua testes requirit. Ergo.

Resp. Disting. maj. Institutum est per modū judicii voluntarii, in quo idem homo est reus & accusator, *conc. ma.* per modum Judicii coacti, & spectantis ad forum externum, in quo reus & accusator sunt homines distincti, *nego maj.* hoc Sacramentum institutum est per modum judicii primario reconciliativi; & ad salutem peccatoris ordinati, ideoque voluntarii. Unde multum differt a judicio spectante ad solum externum, quod primario ordinatur ad punitionem rei, nec ipsi voluntarium est.

Obj. 2. Olim confessio publica præcepta erat: ergo requiritur ad essentiam Sacramenti.

Resp. Disting. anteced. Olim præcepta erat confessio publica aliquorum peccatorum publicorum, & solum ut pars quædam satisfactionis pro peccatis, *conc. ant.* præcepta erat confessio publica omnium peccatorum etiam occultorum, aut aliquorum duntaxat sed ut pars essentialis Sacramenti, *nego ant.* nam confessioni publicæ semper præmittebatur confessio secreta & Sacramentalis, qua Sacerdos judicaret quænam peccata publice declaranda essent, aut occultanda. Equidem aliqui etiam publice confitebantur, interdum peccata occulta, sed solum ex devotione, vel consilio, atque ad sui humiliationem, & in voluntariam vindictam scelerum, non autem ex præcepto Sacerdotis.

§. II.

Dico 2. confessio secreta non est de essentia Sacramenti Pœnitentiæ. Est contra quosdam Catholicos.

Prob. 1. Ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 5. supra citato, ubi agens de confessione Sacramentali, dicit Christum non prohibuisse confessionem publicam; si pœnitens propria sponte velit eam facere. At si Christus confessionem secretam instituisset ut essentialem Sacramento, prohibuisset confessionem publicam; utpote secretæ oppositam. Ergo.

2. Ex usu Ecclesiæ, quo fideles, qui per interpretes, vel qui in periculo naufragii simul peccata aliqua publice confitentur Sacerdoti ab eo absolvuntur.

3. Quia ex institutione Christi sufficit confessio, quæ sufficientem notitiam peccatorum & pœ-

& pœnitentis Sacerdoti præbet, ut possit de illis recte judicare, satisfactiones convenientes, & remedia apta præscribere. Confessio autem publica hanc notitiam præbere potest.

Obj. 1. Ex Conc. Trid. c. cit. confessio secreta non est aliena a mandato divino, nec est inventum humanum: ergo sola est de jure Divino.

Resp. Nego conseq. Quia sensus Concilii est, confessionem secretam non esse præcepto divino contrariam, imo esse ipsi præcepto divino valde consentaneam, & aptiorem ad tollendas difficultates, & impedienda scandala: atque ita aliquo modo ab institutione divina procedere.

Obj. 2. Conc. Lateran. IV. c. *Omnis* statuit, ut quilibet fidelis adultus semel in anno solus confiteatur Sacerdoti. Ergo sola confessio secreta potest esse Sacramentalis.

Resp. Nego conf. Quia Conc. hanc vocem (*solus*) addidit, ut significaret Sacerdotem non posse compellere pœnitentem ad confitendum publice peccata, & sufficere confessionem secretam.

Observa. Quamvis, juxta Suarem, nullum detur expressum præceptum faciendi secreto confessionem, tamen propter universalem consuetudinem, quæ ubique invaluit, non potest licite fieri confessio Sacramentalis publica absque gravi causa & legitima facultate.

ARTICULUS VIII.

Utrum confessio Sacerdoti præsenti necessario facienda sit?

DIco 1. per se loquendo & citra casum articuli mortis & impotentiæ confessio facta Sacerdoti absenti est illicita, ideoque invalida.

Prob. 1. Ex variis Canonibus, in Decreto de Penit. & in primis ex can. *quem pœnitet* excerpto ex libro de vera & falsa penitentia, qui est Authoris antiqui, & inter opera S. Aug. insertus, ubi dicitur: *Præcipit Dominus mundandis, ut ostenderet ora Sacerdotibus, docens corporali præsentia confitenda peccata, non per nuntium, non per scripturam manifestanda.*

2. Ex Clemente VIII. qui hanc propositionem: (*licet per litteras, seu internuncium confessario absenti peccata Sacramentaliter confiteri, & ab eo absente absolutionem obtinere:*) damnavit ut falsam, scandalosam, & temerariam, & quidem quod utramque partem, & non solum conjunctim, sed etiam divisim, ut ipse Clemens, & postea Paulus V. declaravit.

3. Quia debita hujus Sacramenti administratio per se loquendo id exigit. Nam ut Sacerdos pœnitentem absolvat, per se loquendo debet habere certitudinem moralem de integritate confessionis, & debita dispositione, seu contritione pœnitentis: quam certitudinem habere moraliter non potest nisi pœnitentem confitentem audiat.

Dico 2. per accidens seu in articulo mortis, confessio facta Sacerdoti absenti est licita, & valida, quando aliter fieri nequit. Nam Sacerdos potest & debet absolvere moribundum sensibus destitutum, qui ipso absente absolutionem petiit, ut mox probabitur.

ARTICULUS IX.

Utrum confessio generica & confusa aliquando ad valorem Sacramenti sufficiat?

§. I.

DIco 1. confessio illam generica ac confusa, consistens in petitione absolutionis, vel in signis doloris, valida est in articulo seu periculo mortis, quamvis facta sit Sacerdoti absenti, quando alia haberi non potest, saltem si per testimonium alicujus innotescat ipsi Sacerdoti.

Prob. Moribundus, qui absente Sacerdote absolutionem petiit, vel signa doloris aut voluntatis confitendi dedit, & postea adveniente Sacerdote, omni sensuum usu destituitur, potest & debet absolvi, saltem si hoc per aliquem innotescat Sacerdoti. Atqui talis moribundus absolvi non posset, nisi confessio illa generica & confusa facta Sacerdoti absenti valeret: siquidem confessio valida, est essentialis materia Sacramenti sine qua proinde forma esset irrita, & moribundus ille nullam aliam confessionem facere potest. Ergo in articulo mortis valida est confessio generica, &c.

Prob. maj. 1. Ex S. Leone, qui epist. 92. de peccatoribus conversionem usque ad mortem differentibus, & voce destitutis, sic statuit: *Quod si aliqua vi ægritudinis ita fuerint aggravati, ut quod paulo ante poscebant, sub præsentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt, ut simul & pœnitentiæ & reconciliationis beneficium consequantur.*

2. Ex Conc. Carthag. IV. can. 76. ubi de graviorum criminum reis ait: *Is qui pœnitentiam in infirmitate petit, si casu, dum ad eum*

cum Sacerdos invitatus venit, oppressus infirmitate obmutuerit, vel in phrenesim versus fuerit, dent testimonium qui eum audierunt, & accipiat pœnitentiam; & si continuo creditur moriturus, reconcilietur per manus impositionem, & infundatur ori ejus Eucharistia. Et Arausicano I. can. 12. ibi: *subito obmutescens, prout status ejus est, baptizari, aut pœnitentiam accipere potest, si voluntatis aut præteritæ testimonium aliorum verbis habet, aut præsentis in suo nutu.*

3. Ex Rit. Rom. jussu Pauli V. edito, & ab eo toti Ecclesię proposito tanquam continente *receptos & approbatos Ecclesiæ ritus, & Romanæ Ecclesiæ omnium matris & magistræ auctoritate constitutos*, ubi, in tit. de Sacram. Pęnit. dicitur. *Quod si inter confitendum, vel etiam antequam incipiat confiteri, vox & loquela ægrum deficiat, nutibus & signis conetur* (Sacerdos) *quoad ejus fieri poterit, peccata pœnitentis cognoscere, quibus utcumque vel in genere, vel in specie cognitis, vel etiam si confitendi desiderium sive per se, sive per alios ostenderit, absolvendus est.*

4. Ex praxi universalis Ecclesiæ, quæ nunquam errare potest in administratione Sacramentorum, sicut nec in aliis rebus ad fidem, mores, & cultum Dei pertinentibus.

Ratio est voluntas Christi qui noluit hoc Sacramentum ad salutem necessarium, sæpe impossibile esse tum, cum est maxime necessarium, scilicet in periculo mortis.

Obj. 1. Petitio ac desiderium confessionis vel absolutionis non est confessio, ergo nunquam valet, &c.

Resp. Nego antec. Nam qui in his circumstantiis petit vel optat absolutionem aut confessionem, hoc ipso declarat se habere peccata, de illis dolere, velleque absolvi; idque Sacerdoti vel per se, vel quantum in se est, per astantes in ordine ad absolutionem manifestat. Unde petitio, seu desiderium confessionis vel absolutionis est in actu exercito vera cõfessio generica & confusa, quę sufficit in necessitate, quando perfectior ac distinctior fieri nequit.

Obj. 2. Per confessionem illam confusam Sacerdos nil cognoscit, quod antea non noverat, nempe moribundum esse peccatorem. Ergo hæc non sufficit.

Resp. Nego antec. Nam per hanc confessionem confusam Sacerdos accipit cognitionem novam specialem, & sacramentalem, quæ ex accusatione pœnitentis ad absolutionem ordinata cognoscit ipsum peccasse, de peccatis dolere, velle absolvi, & peccata clavibus Ecclesiæ subjicere. Quod sufficit ad ferendum judicium prudens in hac necessitate, ubi distinctior cognitio haberi nequit, quæ prudentius judicium fundet.

Obj. 3. Ex Conc. Trident. requiritur distincta peccatorum confessio quoad numerum & species. Ergo non sufficit illa generica.

Resp. Disting. anteced. Requiritur per se loquendo, quando haberi potest, & extra casum necessitatis & impotentiæ, *conc. ant.* requiritur etiam in casu necessitatis, ubi haberi nequit, *nego ant.* & vero ex Conc. oblivio inculpabilis excusat a confessione distincta omnium peccatorum sive quoad numerum, sive quoad speciem. Ergo & alia impotentia physica in extrema necessitate ab eadem excusat.

Obj. 4. Absolutio utpote actio quædam non potest cadere nisi super aliquid singulare: nam actio non est nisi singulorum. At illa generica confessio non est aliquid singulare. Ergo absolutio non potest super illam cadere. Ergo hæc confessio non valet.

Resp. Neg. min. nam *confessio illa confusa* est actio singularis ratione sui & personæ a qua proficiscitur, quamvis ratione objecti nempe peccati in genere sit aliquid generale.

Obj. 5. Per illam confessionem confusam peccata non remittuntur neque directe, neque indirecte; ergo non valet.

Resp. Nego antec. Nam omnia peccata ejusmodi pœnitentis vere contriti æque primo remittuntur, & quidem directe, sed in sensu minus stricto, & cum obligatione illa omnia distincte postea confitendi.

Obj. 6. Clemens VIII. prohibuit sub excommunicatione, ne confessio Sacerdoti absenti fieret & admitteretur. Ergo.

Resp. Disting. antec. extra articulum, seu periculum mortis, *conc. ant.* in articulo, seu probabili periculo mortis, *nego antec. & conseq.* Nam ipsemet Clemens, testibus Bellarmino & Petro Lombardo Archiepiscopo Armacano, declaravit viva voce se in suo decreto casum mortis non comprehendisse.

Præterea hoc decretum juxta Rituale Romanum & universalis Ecclesiæ praxim intelligendum est, ideoque cum exceptione extremæ necessitatis & impotentiæ.

Inst. Eodem verbor. tenore Clemens VIII. damnat confessionem absenti factam, & absolutionem absenti datam. Ergo utranque æqualiter prohibet etiam in articulo mortis.

Resp. Nego conseq. Quia ejus verba de-

bent

bent pro subjecta materia & juxta Ecclesiæ sensum ac praxim intelligi.

Obj. 7. Absolutio Sacramentalis necessario dari debet pœnitenti præsenti. Ergo confessio fieri debet Sacerdoti pręsenti etiam in mortis articulo.

Resp. Nego cons. Ratio disparitatis maxime petitur a voluntate Christi, nobis per Ecclesiæ sensum & praxim nota. Ecclesia autem semper judicavit absolutionem datam absenti invalidam esse: numquam enim in Ecclesia absolutio pœnitenti absenti etiam in articulo mortis constituto collata est. Confessionem vero Sacerdoti absenti in casu proposito factam admisit ut validam; absolutionem præbendo pœnitenti, qui in absentia Sacerdotis confessionem vel absolutionem petiit, & postea omni sensuum usu caruit.

Præterea absolutionis forma, quę subjectum per pronomen *te* designat, non verificatur, ideoque nihil efficit, si subjectum non sit moraliter præsens: at verificari potest; et iamsi confessio fit in absentia Sacerdotis.

Porro absolutio, quę legitur concessa absentibus, est solum absolutio a censuris vel pęnis canonicis, aut indulgentiarum concessio: non autem Sacramentalis absolutio, qua peccata etiam quoad culpam remittuntur.

§. II.

Dico 2. non est *absolute* necessarium, ut testimonium doloris, aut petitionis absolutionis detur Sacerdoti coram ipso moribundo.

Prob. 1. Quia Rituale Romanum id non exigit; sed dicit simpliciter moribundum absolvendum esse, *si confitendi desiderium sive per se, sive per alium ostenderit*,

2. Quia Concilia Carthagin. & Arausicanum supra relata hanc conditionem non requirunt; sed solum exigunt testimonium aliorum, nec addunt illud dari debere præsente ipso ægro.

3. Ex communi & quotidiano Ecclesiæ usu: nam quis absolutionem infirmo, qui eam absente Sacerdote petiit, deneget, si is qui ejus petitionem retulit, abierit?

4. Quia nulla ratio talis conditionis necessitatem evincit, ut objectionum solutione patebit.

Obj. 1. S. Leo, epist. 16. dicit: *Si quod paulo ante poscebant* (moribundi) *sub præsentia Sacerdotis significare non valeant, testimonia eis fidelium circumstantium prodesse debebunt*.

Resp. Per hanc vocem (*circumstantium*) significat tantum id quod fieri solet, non vero conditionem absolute necessariam, siquidem Canones & Rituale Romanum hanc non meminere.

Præterea S. Leo sic locutus est, quia (ut ex ipso contextu patet) supponit Sacerdoti, antequam ad moribundum pervenisset, non innotuisset signa ipsius pœnitentiæ: unde merito exigit, ut petatur testimonium circumstantium. Denique S. Leo dicit non testimonia circumstantium danda esse coram ægro, sed tantum quod ipsi prodesse debeant.

Obj. 2. Ex Concil. Trident. Christus voluit peccatores ante tribunal Sacerdotis sisti. At nisi testimonium detur coram moribundo, ipse non sistitur ante tribunal Sacerdotis. Ergo.

Resp. Nego min. Nam moraliter loquendo, & spectato statu moribundi, ipse se æquivalenter ac sufficienter sistit per relationem suæ prioris voluntatis ab alio factam Sacerdoti, absente ipso ægro.

Obj. 3. Testimonium datum coram ægro necessarium est, ut confessio ægri dicatur facta in præsentia Sacerdotis. Ergo.

Resp. Nego anteced. Quia æger, utpote omni sensuum usu destitutus, confessionem illam nullo prorsus nutu potest Sacerdoti præsenti confirmare: unde testimonium voluntatis præteritæ moribundi, sive Sacerdoti detur præsente ipso ægro, sive absente, idem se habet moraliter. Neque restificatio ab alio facta, præsente infirmo nihil audiente, nec valente præteritam confessionem confirmare, dici potest confessio infirmi, neque facit, ut confessio illa generica & confusa prius facta absente Sacerdote, facta sit aut jam fiat Sacerdote præsenti.

Observa. In praxi tamen propter probabilitatem sententiæ oppositæ, & ad majorem securitatem, Sacerdos curare debet, ut coram moribundo habeat testimonium aliquod a circumstantibus de ejus dolore vel petitione absolutionis. Quod si id fieri non potest, tenetur absolvere moribundum, etiam juxta adversarios. Quia ex charitate tenemur proximo in necessitate constituto opitulari optimo modo quo fieri potest. Remedium autem probabile vel etiam dubium melius est nullo. Et cum Sacramenta propter homines instituta sint, satius est Sacramentum exponere periculo nullitatis, quam hominem periculo æternæ damnationis.

ARTI-

ARTICULUS X.

Utrum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ in articulo mortis sufficiat confessio quædam interpretativa, quæ reperitur ex vita christiane exterius transacta?

SEnsus quæstionis est, utrum valide absolvi possit moribundus, omni sensuum usu destitutus, qui nulla signa externa pœnitentię, desiderio absolutionis dedit neque coram Sacerdote, neque coram aliis, quamvis christiane exterius vixerit, & Sacraméta frequentarit.

Circa hanc quæstionem magna est inter Doctores controversia.

Plurimi docent moribundum illum absolvi non posse valide, ideoque nec licite, etsi constet ipsum christiane vixisse.

Probant 1. quia S. Leo, Conc. Carthagin. IV. & Arausicanum I. supra laudata, Rituale Romanum, dum statuunt moribundum omni sensum usu destitutum, absolvendum esse, expresse addunt hanc conditionem, si aliqua pœnitentiæ signa dederit. Ergo eo ipso significant eum non esse absolvendum, deficiente omni signo pœnitentiæ.

2. Quia sine confessione Sacramentali nullum est Pœnitentię Sacramentum: nam hæc confessio est essentialis pars Sacramenti. Atqui in casu proposito nulla est confessio sacramentalis: nam sacramentalis confessio est sensibilis accusatio proprii peccati admissi ordinata ad absolutionem Sacerdotis. Nec dici potest quod vita christiane acta sit moribundo hic & nunc ejusmodi accusatio, ad absolutionem ordinata post peccatum commissum. Ergo, &c.

Alii vero non pauci, & tota Universitas Lovaniensis, teste Havermanno, contendunt talem moribundum absolvi posse sub conditione, ideoque debere.

Probant 1. ex Sacerdotali Romano, Venetiis anno 1560. typis impresso, ubi dicitur talis moribundus absolvendus esse, *Si bene vivebat, & frequentabat confessionem & communionem.* Item ex statutis Synodalibus Ecclesiæ Lemovicensis, & ex memoriali confessorum edito Bononiæ jussu Archiepiscopi Bononiensis, qui postea factus summus Pontifex Gregorius XV. opinionem non mutavit, sed eam in suo quondam Archiepiscopatu in praxim redigi permisit.

3. Quia quoties est materia dubia, vel probabiliter præsumpta in moribundo sensuum usu destituto, hic absolvi potest: nam tunc nulla infertur irreverentia Sacramento ob necessitatem proximi. In tali autem moribundo non deest ejusmodi materia nempe contritio, & confessio generica ac confusa probabiliter ex aliquo signo externo præsumpta, vel dubia. Nam vita Christiane acta est signum externum probabile vel saltem dubium contritionis & voluntatis confitédi, nunc vel paulo ante privationem usus sēsuū elicitę, & ad absolutionem sufficienter directum in tali necessitate. Vita enim christiane acta, non est quidem confessio, sed est ratio præsumendi moribundum illum revera dedisse in hoc morbo aliquod signum externum doloris in ordine ad absolutionem, v.g. pectus tutundisse, oculos in cœlum sustulisse, Deum orasse, &c. Imo est etiam ratio præsumendi moribundum istum etiam num contritionem & voluntatem confitendi elicere, & conari manifestare omnibus quibus potest signis externis, omnibus videlicet motibus corporis sui: aut certe oppositum non constat. Unde inferunt tunc haberi signum externum contritionis & expetitæ confessionis saltem probabiliter præsumptum aut dubium, ideoque sufficiens ad absolutionem conditionatam in tali necessitate.

Ad id quod objicitur, nempe duo Concilia supracitata, & Rituale Romanum exigere signum aliquod externum pœnitentiæ; respondent loqui de eo quod certum erat, & haberi debet quantum fieri potest. Præter ea in hoc casu presumitur signum externum pęnitentiæ.

Jam vero si talis moribundus absolvi potest, ad hoc tenetur Sacerdos: nam quisque ex lege charitatis tenetur proximo in extremo periculo subvenire meliori modo quo potest afferendo saltem opem dubiam, quæ melior est nulla, si certam afferre nequit.

Rituale Tullense de hoc casu sic ait: *Donec Ecclesia de hac difficultate deciderit, poterunt confessarii in praxi sequi id, quod favorabilius est saluti ejusmodi moribundorum, & eos absolvere, si semper christiane vixerint.*

CAPUT IV.

De satisfactione.

Nota 1. SAtisfactio tripliciter sumitur. Late, nempe pro quacumque solutione rei debitæ. 2. Stricte, nempe pro actione, qua, is, qui alterum læsit, tantum facit quantum satis est ad injuriam compensandam, vel saltem quantum persona læsa juste exigit.

3. Stri-

3. Strictius pro actione, per quam Deo pro peccatis satisfacimus; estque voluntaria sui ipsius punitio ad compensandam, quantum fieri potest, injuriam Deo per peccatum illatam.

Nota 2. In peccato duo distinguenda sunt nempe reatus culpæ, & reatus pœnæ. Reatus culpæ in peccato mortali est dignitas ad odium Dei, quæ dat Deo jus odio habendi peccatorem.

Reatus pœnæ est dignitas ad pœnam, quæ dat Deo jus puniendi peccatorem supplicio æterno & pœnis temporalibus propter peccatum præteritum. Ac proinde duplex est satisfactio, altera pro culpa, altera pro pœna. Satisfactio pro culpa, quam Deus exigit, est contritio & confessio, de quibus jam actum est. De sola igitur satisfactione pro pœna hic agitur.

Nota 3. Pœna peccati duplex est, nempe æterna, & temporalis: unde duplex quoque est satisfactio, altera pro pœna æterna, altera pro pœna temporali. De hac posteriore hic tantum agitur; nam satisfactio pro pœna æterna eadem est quæ pro culpa, siquidem per eandem pœnitentiam simul remittitur culpa & pœna æterna.

Nota. 4. Satisfactio pro pœna temporali peccatis debita, duplex est: altera sacramentalis, quæ est actio laboriosa, seu pœnalis in Sacramento Pœnitentiæ a Sacerdote tanquam judice injuncta, & a pœnitente acceptata ad injuriam Deo illatam compensandam: & altera non sacramentalis, quæ est actio pœnalis ultro suscepta vel acceptata ad injuriam Dei compensandam, sed non imposita a ministro Sacramenti.

ARTICULUS I.

Utrum remissa culpa maneat debitum luendæ pœnæ temporalis?

Nota. Certum est Deum posse totam pœnam tum æternam, tum temporalem una cum culpa condonare, & reipsa condonat Baptismum digne suscipientibus vel martyrium subeuntibus. Quare hic solum queritur an reipsa Deus semper totam pœnam etiam temporalé cum culpa remittat: an vero fidelibus post justificationem peccantibus remissa culpa, remaneat reatus seu debitum pœnæ temporalis luendæ. Negant Lutherus & Calvinus, docentes pœnas, quibus Deus justificatos afficit, esse tantum ad eorum emendationem & profectum, nullatenus vero ad vindictam & punitionem.

Dico. Remissa culpa, non semper remittitur tota pœna temporalis, sed plerumque remanet reatus, seu debitum pœnæ temporalis luendæ. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura, ubi varia referuntur exempla, quæ id certo evincunt.

Primum est primi parentis, qui licet per sapientiam eductus fuerit ex delicto suo, ut dicitur, Sap. c. 10. pœnam tamen temporalem substinuit, obnoxius miseriis ac ærumnis hujus vitæ, & morti; idque in vindictam peccati remissi, ut passim Scriptura testatur.

Secundum exemplum est Israelitarum, qui in vindictam peccati obmurmurationis jam remissi, in deserto perierunt, & a Terra Promissa exclusi sunt, Numer. cap. 14. ubi Deus sic loquitur: *Dimisi juxta verbum tuum* (scilicet peccatum illud murmurationis.) *Attamen omnes homines, qui viderunt Majestatem meam, & signa quæ feci in Egypto & in solitudine, & tentaverunt me, &c. non videbunt Terram, pro qua juravi Patribus eorum.* Ejusdem Terræ tantopere expetitæ ingressu Moyses & Aaron ob prius diffidentiæ peccatum prohibiti sunt.

Tertium est Davidis, qui post veniam adulterii & homicidii impetratam punitus est morte filii, & variis ac gravibus calamitatibus domesticis in vindictam peccati illius jam remissi. Nam 2. Regum, cap. 11. cum dixisset Nathan Propheta: *Dominus quoque transtulit peccatum tuum:* statim subjecit: *Verumtamen, quoniam blasphemare fecisti inimicos Domini, propter verbum hoc, filius qui natus est tibi, morietur.* Prius dixerat: *Non recedet gladius de domo tua usque in sempiternum, eo quod despexeris me, & tuleris uxorem Uriæ Hethæi: ut esset uxor tua.* Quod contigit Davidi licet justificato.

Quartum est omnium infantium Baptizatorum, & adultorum Sanctorum, qui in pœnam peccati originalis ipsis remisi morte puniuntur, certe in vindictam, non in profectum: quis enim morte punitur, ut melius vivat in terra.

Quintú est eorú Christianorum, quos Apostolus asserit esse ob peccatum indignæ communionis remissum, morbis & ipsa morte punitos ante legitimum tempus; nam 1. Co. c. 11: sic ait: *Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.* Quos tamen ante mortem Deo reconciliatos fuisse testatur, cum addit: *A Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur*, scilicet in æternum.

Prob. 2. Ex Patribus, sæpe hortantur justi-

justificatos ad opera satisfactoria, unus hic sufficiat S. August. qui, in Psal. 50. sic ait: *veritatem dilexisti, idest, impunita peccata etiam eorum, quibus ignoscis, non reliquisti.*

Prob. 3. Ex perpetuo usu Ecclesiæ, quæ semper satisfactiones aliquas pœnitentibus in Sacramento Pœnitentiæ imposuit, ut constat ex Patribus, Conciliis, libris Pœnitentialibus, & Ritualibus.

Prob. 4. Ex Conc. Trident. sess. 14. can. 12. *Si quis dixerit, totam pœnam simul cum culpa remitti semper a Deo .... anathema sit.* Et sess. 6. can. 30. *Si quis post acceptam justificationis gratiam cuilibet peccatori pœnitenti ita culpam remitti, & reatum æternæ pœnæ deleri dixerit, ut nullus remaneat reatus pœnæ temporalis exolvendæ vel in hoc sæculo, vel in futuro in purgatorio, antequam ad regna cælorum aditus patere possit, anathema sit.*

Ratio a priori est voluntas Dei, qui id statuit justissime & convenientissime. Nam id convenit tum justitiæ, quæ postulat, ut peccata cum majore ingratitudine & cognitione commissa, difficilius remittantur, quam peccata cum ignorantia aliqua & ante accepta tot beneficia, admissa, tum etiam bonitati, quæ exigendo pœnas pro peccatis remissis, coercet licentiam peccandi, quæ sane major esset, si tam facile omnis pœna remitteretur, ut significat Conc. Trid. sess. 14. cap. 8.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Ezech. cap. 18. & 33. dicitur: *Omnium iniquitatum ejus non recordabor. Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit. Omnia peccata ejus non imputabuntur ei.*

Resp. Explico hos textus. Peccata per Pœnitentiam remissa Deus non recordatur; illa non nocebunt, non imputabuntur, quantum ad odium Dei, & damnationem ac pœnam æternam: non vero quantum ad aliquam pœnam temporalem, si pœnitens per debitos Pœnitentiæ labores divinæ justitiæ non plene satisfecerit. Nam ipsa Scriptura iisdem his locis explicat sensum, in quo peccata remissa dicuntur non nocitura, nec imputanda, dum addit de impio illo justificato: *Vita vivet, & non morietur:* nempe vivet vita supernaturali & æterna, & non morietur morte æterna. Igitur Deus iniquitatum remissarum non recordatur in eo sensu, quod propter illas hominem justificatum non oderit, nec puniat pœna æterna.

Obj. 2. Illud Rom. cap. 8. *nihil ergo nunc damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.*

Resp. Sensus est, justificati per Christi merita jam non sunt obnoxii damnationi æternæ. Et vero pœna temporalis propter peccatum quoad culpam remissum luenda, dici non potest proprie ac simpliciter damnatio, cum relicta sit non solum ad vindictam, sed etiam ad frænandam peccati licentiam, & ad merendum per actus patientiæ, humilitatis aliarumve virtutum, quarum materiam suppeditat.

Obj. 3. Christus dum remittebat peccata Magdalenæ & Paralitico, nullam iis pœnam injunxit. Ergo nulla pœna remanet luenda justificatis.

Resp. Neg. cons. Quia 1. inde non sequitur, quod nulla pœna temporalis ab iis luenda remanserit. 2. Quamvis Christus seipsum immediate peccata remittens, omnem quoque pœnam ad majorem excellentiæ suæ ac clementiæ commendationem remiserit; noluit tamen ex justa & sapienti ordinatione hoc privilegium ad omnem peccatorum remissionem extendi.

Obj. 4. S. Augustinus, lib. 2. de peccatorum meritis & remiss. c. 34. dicit miserias hujus vitæ *ante remissionem esse supplicia peccatorum, post remissionem autem certamina exercitationesque justorum.*

Resp. Solum vult hujus vitæ miserias ante remissionem peccatorum esse tantum supplicia; post remissionem vero esse etiam exercitationes justorum ad meritum.

Cum autem alibi dicit Deum operire peccata, ut non vindicet, intellige vindicta damnationis æternæ. Sic dilues alias objectiones ex Patribus petitas.

Obj. 5. S. Ambrosius, lib. 10. in Lucam, n. 88. dicit: *Lacrymas Petri lego, satisfactionem non lego.*

Resp. Per satisfactionem intelligit excusationem.

Obj. 6. S. Chrysostomus, homil. de Pœnitentia ait: *Propter hoc imponit nobis pœnam, non de peccatis sumens supplicium, sed ad futura nos corrigens.*

Resp. Sensus est, quod Deus nobis non imponat pœnas tantum ad vindictam & punitionem, sed etiam & præcipue ad nostram emendationem: ita ut in hujus vitæ pœnis plus Deus nostram utilitatem quam peccati vindictam intendat, ut patet ex verbis quæ antecedunt, nam ibi sic ait: *Ne peccantes & inulti manentes nos efficeremur deteriores, non remisit nobis supplicium, sed*

vidit

vidit in hoc manifeste, quod peccatoribus ipsis non minus damnosum sit non puniri: propter hoc imponit pœnam, non de peccatis sumens supplicium, sed ad futura nos corrigens. Ponderanda sunt hæc verba: *Ne inulti manentes, & non puniti.*

Obj. 7. Christus abunde satisfecit pro nobis, & ejus merita sunt infinita. Ergo non debemus satisfacere pro peccatis nostris remissis propter ejus merita.

Resp. Disting. anteced. Et meritum ejus satisfactionis non semper nobis applicatur quā tum satis est ad omnis pęnæ remissionem, *conc. ant.* & meritū ejus satisfactionis semper nobis applicatur quantum satis est ad remissionem omnis pœnæ etiam temporalis, *neg. ant.* nam hanc applicationem noluit Christus semper fieri in justificatione, quia non semper expedit.

Inst. Si satisfactiones nostræ necessariæ sunt, satisfactiones Christi non sufficiunt. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Neg. sequel. maj. Quia satisfactiones nostræ necessariæ sunt, non ad supplendam insufficientiam satisfactionis Christi, sed ut pretium satisfactionis Christi nobis applicetur ad remittendam omnem pœnam temporalem peccatis quoad culpam remissis debitam.

Obj. 8. Opera Dei semper perfecta sunt: Ergo Deus semper perfecte remittit peccata, ideoque etiam quoad omnium pęnam.

Resp. Neg. conseq. Quia Deum operari perfecte est Deum opus suum statim ad omnem perfectionem quam habere potest, perducere; sed est Deum secundum perfectam suæ providentiæ rationem & accommodate ad finem intentum operari. Perfecta autem & sapiens divinæ providentiæ ratio non exigit semper, ut statim tota pęna peccatis debita remittatur. Igitur cum dicitur: perfecta sunt Dei opera; sensus est, quod opera Dei nullam habeant vituperabilem imperfectionem quatenus sunt a Deo, & habeant omnem perfectionem sibi debitam, spectato fine a Deo intento.

Inst. Illa remissio peccati remanente reatu pęnæ temporalis est imperfecta.

Resp. Non est imperfecta positive, sed est duntaxat minus plena & minus perfecta in ratione remissionis, non autem ex parte remittentis: nam perfectius est non semper remittere omnem pęnam cum culpa, quia hoc divinam justitiam & providentiam magis decet.

Obj. 9. Sublata causa tollitur effectus. At culpa est causa pœnæ. Ergo sublata culpa tollitur omnis pœna.

Resp. Nego maj. Universaliter sumptam & intellectam de effectu jam posito. Sic sublata causa vulneris, non ideo tollitur vulnus. Igitur peccato quoad culpam & pœnam æternam remisso, remanet obligatio ad pœnam temporalem subeundam; quia Deus pro jure suo noluit cum pœna æterna remittere omnem pœnam temporalem, quæ etiam nobis ad profectum & meritum prodest.

Porro peccatum mortale meretur pœnam æternam & temporalem. Et vero hoc ipso quod commissum est, Deus potest peccatorem mulctare pœnis inferni & igne tartareo: a fortiori potest conservando peccatorem, loco suppliciorum alterius vitæ interea illum mulctare pœnis temporalibus.

Præterea Deus juste potest pęnam æternam non remittere, nisi cum commutatione in pœnam temporalem.

Obj. 10. Sacramentum pœnitentiæ remittit semper pœnam æternam, ergo etiam remittit omnem pœnam temporalem.

Resp. Neg. conseq. Quia virtus Sacramenti pendet ex institutione & ordinatione Christi: Christus autem voluit, ut regulariter, seu ordinarie non remittatur pœna æterna, sine commutatione in pœnam temporalem.

Quæres, utrum aliquando contingat, ut per Sacramentum pœnitentiæ tota pœna temporalis cum culpa remittatur?

Resp. Id interdum contingere potest, quando nempe contritio perfecta adeo est vehemens ac intensa, ut valeat ad omnem pœnam remittendam: qui contritionis fervor ordinarie in pœnitentibus non reperitur. Plus tamen aut minus de pœna illa temporali minuitur pro majore aut minore contritionis fervore. Item plus de illa pœna detrahitur per satisfactionem a Ministro Sacramenti impositam, & virtute clavium operantem, quam imminueretur cæteris paribus per idem satisfactionis opus sponte assumptum.

ARTICULUS II.

Utrum homo possit satisfacere Deo pro pœna temporali, peccatis quoad culpam remissis debita, & quidem de condigno?

Nota 1. Sicut duplex est meritum, ita etiam duplex satisfactio distinguitur, nempe de congruo, & de condigno. Satisfactio de congruo caret æqualitate, & fundatur duntaxat in titulo cujusdam convenientiæ. Satisfactio de condigno consistit in æqualitate qua-

quadam ſatisfactionis cum pœna cui ſatisfit, & fundatur in titulo juſtitiæ alicujus nempe fidelitate Dei in promiſſis, quibus Deus promiſit remiſſionem pœnæ temporalis ſi exhiberetur talis ſatisfactio.

Nota 2. Agitur hic de ſatisfactione ſive Sacramentali, ſive non Sacramentali, & quidem ſolius juſti. Nam conſtat hominem in peccato mortali exiſtentem non poſſe ſatisfacere de condigno pro pœna temporali; cum careat gratia ſanctificante, quæ eſt principium tribuens operibus noſtris dignitatem & æqualitatem cum eorum fructibus.

Dico 1. Homo poteſt ſatisfacere Deo pro pœna temporali, quæ reatu culpæ remiſſo perſolvenda remanet. Eſt de fide contra Lutheranos & Calviniſtas.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ docet peccata bonis operibus redimi. Daniel cap. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Prov. c. 16. *Miſericordia & veritate redimitur iniquitas,* & Luc. c. 3. *Facite fructus dignos Pœnitentiæ.*

2. Ex Patribus, qui ad laborioſa pœnitentiæ opera tanquam ſatisfactoria ſæpe adhortantur apud Bellarminum & alios. Pro omnibus ſit S. Auguſtinus, in Pſal. 50. ubi ait: *Non, Domine, non erit impunitum peccatum meum: novi juſtitiam ejus, cujus quæro miſericordiam: non impunitum erit; ſed ideo nolo, ut tu me punias, quia ego peccatum meum punio... ignoſcis, ſed ſe ipſum punienti: ita ſervatur miſericordia & veritas.*

3. Ex perpetuo Eccleſiæ uſu imponendi opera ſatisfactoria pœnitentibus.

4. Ex Concil. Trident. ſeſſ. 14. can. 13. *Si quis dixerit, pro peccatis quoad pœnam temporalem, minime Deo per Chriſti merita ſatisfieri pœnis, ab eo inflictis & patienter toleratis, vel a Sacerdote injunctis, ſed neque ſponte ſuſceptis, ut jejuniis, orationibus, eleemoſynis, vel aliis etiam pietatis operibus, atque ideo optimam Pœnitentiam eſſe tantum novam vitam; anathema ſit.*

Dico 2. Homo juſtus poteſt ſatisfacere de condigno pro pœna temporali, quæ condonato reatu culpæ, luenda ſupereſt. Eſt contra Bajum.

Prob. 1. Ex Scriptura, Luc. 3. *Facite fructus dignos Pœnitentiæ.*

2. Ex Concil. Trident. homo ſatisfacit ſimpliciter pro pęna temporali per pia & laborioſa opera. Ergo ſatisfacit de condigno. *Prob. conſeq.* Quia ſatisfacere de congruo non eſt ſatisfacere ſimpliciter, ſed tantum ſecundum quid, ſicut mereri de congruo non eſt mereri ſimpliciter & proprie. Unde Conc. ſeſſ. 6. c. 8. Negat ſimpliciter pœnitentem mereri gratiam juſtificationis per actus fidei, ſpei, & contritionis etiam perfectæ, quamvis non neget illam mereri de congruo per contritionem perfectam, ut reipſa mereri ſentiunt communiter Theologi poſt S. Auguſtinum. Ergo ex Conc. mereri ſimpliciter & ſine addito eſt mereri de condigno. Ergo etiam ſatisfacere ſimpliciter eſt ſatisfacere de condigno.

3. Ex ſummis Pontificibus, Pio V. & Gregorio XIII. qui hanc Baji propoſitionem damnarunt: *Satisfactiones laborioſæ juſtificatorum non valent expiare de condigno pœnam temporalem, reſtantem poſt culpam condonatam.*

4. Ratione. Homo juſtus per bona ſua opera meretur de condigno augmentum gratiæ & gloriæ. Ergo a fortiori per eadem opera ſatisfacit de condigno pro pœna temporali: nam hæc pœna temporalis longe minorem habet æſtimabilitatem quam gratia ſanctificans & beatitudo æterna.

Præterea ſatisfactio juſtorum eſt de condigno reſpectu pœnæ temporalis; quia eſt inter ſatisfactionem juſtorum & pœnam temporalem moralis quædam æqualitas, in eo poſita, quod ſit dignum apud juſtum & clementem judicem Deum, ut propter actionem pœnalem ab homine juſto Dei Filio adoptivo & amico ſuſceptam, ipſi Deo gratam, & ab eo acceptam, non infligatur alia pœna.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Opera juſtorum, quæ ſint ſatisfactoria, derogant ſatisfactioni Chriſti. Ergo non extant ejuſmodi opera.

Reſp. Neg. ant. Quia bona opera juſtorum totam vim merendi & ſatisfaciendi habent ex meritis Chriſti: nam non merentur, nec ſatisfaciunt, niſi quatenus fiunt a vivo membro Chriſti, ex gratia Chriſti, & a Deo propter merita Chriſti acceptantur. Quare Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 8. ait: *Ita non habent homo unde glorietur; ſed omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo vivimus, in quo meremur: in quo ſatisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habet, ab illo offeruntur patri, & per illum acceptantur a patre.*

Nota. Juſtus per idem opus bonum propter Deum ex gratia factum, ſimul meretur augmentum gratiæ ac gloriæ, & ſatisfacit pro pœna temporali. Quia opus bonum juſti habet vim merendi de condigno

glo-

gloriam, & satisfaciendi pro pœna temporali: neutra enim vis alterius activitatem impedit aut minuit.

Obj. 2. Illud 1. Petri c. 2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo per lignum*. Ergo homo non potest satisfacere pro peccatis suis, cum Christus plene satisfecerit pro peccatis omnium.

Resp. Neg. conseq. Quamvis enim Christus plene & infinite satisfecerit ex parte sua pro peccatis omnium hominum; tamen Christi satisfactio ac meritum non prodest ad remissionem culpæ & pœnæ nisi iis, quibus applicatur: pro qua aplicatione multa a Deo requiruntur, inter quæ est opus satisfactorium ad remissionem pęnę temporalis peccatis quoad culpam remissis debitæ obtinendam.

Obj. 3. Homo justus per bona opera non potest satisfacere pro morte propria temporali vel aliena redimenda. Ergo non potest satisfacere pro pęnis hujus vitæ & a fortiori pro pęnis purgatorii.

Resp. Disting. conseq. Non potest satisfacere pro aliquibus pęnis hujus vitæ, *conc. conf.* Pro nullis pęnis hujus vitæ, *neg. conseq.* Homo justus non potest quidem reipsa satisfacere pro certis pœnis hujus vitæ, non defectu proportionis ac æqualitatis in bonis operibus ad condignam satisfactionem pro ejusmodi pœnis, sed defectu acceptationis ex parte Dei. Nam Deus in compensatione pœnarum, quas in hac vita absolute infligere statuit, non acceptat bona opera justorum, quamvis habeant sufficientem proportionem ad condignam pro illis pœnis satisfactionem. Justus tamen per bona opera sua semper satisfacit pro pœnis Purgatorii, quia Deus semper illa opera acceptat in compensationem pœnarum temporalium alterius vitæ; item satisfacit etiam quandoque pro pœnis hujus vitæ, quas Deus non absolute statuit infligere.

Obj. 4. Remissio peccatorum est gratuita. Ergo nemo potest satisfacere de condigno.

Resp. Neg. conf. Nam remissio peccatorum quoad reatum pœnæ temporalis, quæ post remissionem culpæ luenda superest, simul gratuita, & debita: est gratuita, quia sine gratia Dei non possumus satisfacere, & quia supponit gratiam sanctificantem omnino gratuitam: est debita bonis operibus justi, quia illis promissa est a Deo propter merita Christi. Et sic illa remissio pęna tēporalis ad misericordiam, & justitiam pertinet, quia debetur satisfactioni si fiat; sed gratię, quę non debetur, pręcedit ut fiat.

Obj. 5. Pœnæ Purgatorii sunt longe graviores pęnis hujus vitæ. Ergo justus non potest per actiones laboriosas hujus vitæ satisfacere de condigno pro illis.

Resp. Nego conseq. Quia pęnæ hujus vitæ licet longe leviores pęnis Purgatorii, habent in justis dignitatem & æstimabilitatem moralem, quæ cum illis pęnis gravioribus constituit æqualitatem moralem, & sufficientem proportionem ad condignam satisfactionem; quatenus dignum est, ut propter pęnam ab homine Dei amico & Filio adoptivo voluntarie propter Deum susceptam ex gratia Christi, Deus justus & clemens judex non infligat alteram pænam temporalem.

Obj. 6. Opus bonum justi non habet sufficientem proportionem cum gravissimis pœnis Purgatorii. Ergo justus non potest satisfacere de condigno.

Resp. Nego anteced. Itaque opus bonum ac pęnale Justi sufficientem habet proportionem, & æqualitatem moralem cum remissione pęnæ temporalis etiam Purgatorii, tum ex qualitate ipsius operis, quod est supernaturale, tum maxime ex dignitate personæ operantis, qui est Filius Dei adoptivus, & dignitate Christi propter quem acceptatur hoc opus satisfactorium. Nam æqualitas illa proportionis non est ex æqualitate pęnarum, sed ex proportione operis supernaturalis, & ex dignitate operantis, atque etiam ex dignitate Christi, propter quem Deus acceptat bona & laboriosa opera Justi in compensationem pro pęna temporali ejus peccatis debita.

ARTICULUS III.

Quænam conditiones requirantur ad satisfaciendum de condigno?

DICO. Ad satisfactionem de condigno necesse est, ut opus sit liberum, honestum, supernaturale, pęnale, & fiat in statu gratiæ.

Prob. Per partes.

I. Opus satisfactorium debet esse liberum, seu libere assumptum vel acceptatum. Quia opus satisfactorium remittit pęnam temporalem per modum meriti, ad quod requiritur actus.

II. Debet esse honestum. Quia solum opus honestum potest esse dignum, ut propter illud ex quadam justitia non infligatur pęna debita. Nam opus malum aut indifferens nihil tale mereri potest.

III. Illud opus debet esse supernaturale, id est, fieri ex auxilio gratiæ, & ex motivo supernaturali seu per fidem proposito. Quia

opus

opus ſatisfactorium habere proportionem cum remiſſione pœnæ temporalis, in cujus compenſationem datur: ac proinde debet eſſe ejuſdem ordinis atque ipſa remiſſio pœnæ quæ eſt ſupernaturalis & indebita naturæ.

IV. Debet eſſe pęnale. Nam opus ſatisfactorium eſt actus juſtitiæ vindicativæ, qua pęnitens in ſe vindicat & punit injuriam Deo illatam. Porro omne opus honeſtum ſupernaturale eſt etiam per ſe pœnale ac laborioſum homini mortali per peccatum originale vitiato, & ad vitia propenſo. Nam quodlibet opus honeſtum adverſatur alicui bono naturali delectabili vel utili, aut aliquod malum ſenſibile parit, aut aliquam difficultatem & moleſtiam adjunctam habet. Quod ſi qui viri ſancti in operibus bonis exercendis nullam aut exiguam difficultatem experiantur; id fit per accidens, nec oritur ex ipſis operibus, ex charitate & virtutibus acquiſitis. Quare illorum bona opera non ideo minorem vim ſatisfactoriam, imo regulariter majorem habent eo quod illa opera de ſe pœnalia & laborioſa ab illis facilius, promptius, alacrius, intenſius exerceantur: ac proinde ſint perfectiora, & majoris valoris & æſtimabilitatis.

V. Denique opus ſatisfactorium de condigno fieri debet in ſtatu gratiæ.

Prob. 1 Ex Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 8. ubi ait: *Omnis gloriatio noſtra in Chriſto eſt, in quo vivimus, in quo meremur, in quo ſatisfacimus, faicentes fructus dignos Pœnitentiæ.* Ergo ex Conc. prius eſt nos vivere in Chriſto quam mereri & ſatisfacere. Ergo, &c.

2. Quia opus quantumvis pium & pœnale, ſine gratia ſanctificante non habet dignitatem illam ac æſtimabilitatem moralem neceſſariam ad conſtituendam æqualitatem cum remiſſione pœnæ temporalis luendæ.

Quæres, utrum ad ſatisfaciendum de condigno requiratur ex parte Dei acceptatio, ſeu promiſſio remittendi pœnam temporalem intuitu operis boni?

Reſp. Affirmative.

Prob. 1. Ex Concil. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. ubi ait: *in quo* (Chriſto) *ſatisfacimus, facientes fructus dignos pœnitentiæ, qui ex illo vim habent, & ab illo offeruntur patri, & per illum acceptantur a patre.*

2. Quia quantamcumque bona juſti opera proportionem habeant ad merendum & ſatisfaciendum, tamen multis aliis titulis debentur Deo, & exigi ab eo poſſunt pro ſummo ſuo dominio, illaque pro jure ſuo poteſt ſibi vindicare tanquam ſua, & ſibi debita abſque ulla remuneratione: ac proinde reipſa non merentur gloriam æternam, nec ſatisfaciunt condigne pœna temporali, niſi accedat acceptatio & promiſſio divina. Hinc animæ juſtorum in Purgatorio pœnis graviſſimis patienter toleratis non ſatisfaciunt, ſed ſolum ſatis patiuntur, maxime quia eorum opera ad ſatisfaciendum non acceptantur, ſicut nec ad merendum, quamvis actus de ſe tum ad merendum tum ad ſatisfaciendum aptos exerceant.

ARTICULUS IV.

Utrum detur præceptum ſatisfaciendi Deo in hac vita pro pœna temporali remanente poſt remiſſionem culpæ?

Nota. NOn agitur hic de obligatione implendi ſatisfactionem a Sacerdote injunctam. Sed quæritur, utrum, quando opera pęnalia in Sacramento Pęnitentiæ impoſita longe diſtant ab operibus ſatisfactoriis quæ neceſſaria ſunt ad extinguendam totam pœnam temporalem peccatis debitam, teneamur in hac vita, quantum in nobis eſt, moraliter loquendo, per opera laborioſa ſponte aſſumpta, aut per pęnas patienter toleratas niti ad extinguendam pœnam illa temporalem; ita ut non liceat nobis talem pœnam remittere in Purgatorio perſolvendam.

Dico. Homo tenetur lege divina naturali niti ad ſatisfaciendum Deo in hac vita pro pœna temporali peccatis, quoad culpam remiſſis debita. Ita Valentia, Martinonius, & alii multi. Ita etiam ſentire videtur S. Thomas, cum doceat Pœnitentiam internam & externam eſſe de jure naturali.

Prob. 1. Ex Scriptura. Joel. c. 2. *Convertimini ad me in toto corde veſtro, in jejunio, & in fletu, & in planctu.* Ubi præcipitur non ſolum Pęnitentia interna ſeu contritio, ſed etiam externa, ſeu opera pęnalia, quæ nomine jejunii ſignificantur, nam in Scriptura ſpecies pro genere ſæpe ponitur. Item Luc. 3. *Facite fructus dignos Pœnitentiæ:* quem locum Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. exponit non ſolum de contritione, ſed etiam de ſatisfactione per jejunia, eleemoſynas, orationes, & alia pia ſpiritualis vitæ exercitia pro pœna temporali.

2. Ex patribus, qui paſſim exigunt, ut peccata piis ac bonis operibus expiantur. Pro omnibus ſint S. Ambroſius, l. ad Virginem lapſam: *Grande ſcelus grandem habet neceſſariam ſatisfactionem.* Et S. Hieronymus

in cap. 2. Jerem. *Peccata graviora gravioribus tormentis indigent.*

3. Ex præcepto virtutis Pœnitentiæ sive justitiæ ad Deum; tenemur plene Deo satisfacere in hac vita, quantum possumus, pro injuriis ipsi illatis. Nam ipsa ratio dictat Deo non minus quam hominibus plene satisfaciendum esse sine mora vituperabili, seu non nimis longa pro injuriis ei illatis.

Confirm. Ex communi Doctorum sententia, præceptum Ecclesiasticum pluries per annum jejunandi continet tantum determinationem præcepti illius divini naturalis obligantis ad Pęnitentiam pro peccatis subeundam, quamvis hæc determinatio non sit adæquata respectu omnium.

Obj. 1. Ratio justitiæ ad Deum non obligat reum, ut ipsemet in se ipso puniat delictum, sed solum ut patienter ferat pœnam a judice inflictam. Ergo homo non tenetur ipsemet satisfacere in hac vita, &c.

Resp. Nego antec. Nam justitia ad Deum exigit, ut nos ipsi ultro pro offensis plene satisfaciamus sine mora vituperabili per opera pęnalia humanæ infirmitati accommodata. Et vero justitiæ lex nos obligat ad satisfaciendum plene hominibus etiam ante sententiam judicis per satisfactiones æquales offensæ.

Obj. 2. Hinc sequitur unumquemque teneri satisfacere in hac vita pro peccatis venialibus. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego min. Nam sicut extat obligatio pœnitentiam agendi pro peccatis omnibus: illa etiam est obligatio satisfaciendi pro peccatis omnibus non solum quoad culpam, sed etiam quoad pęnam. Sed hæc obligatio est proportionata peccatis: unde est sub mortali pro peccatis mortalibus, & sub veniali pro venialibus.

Obj. 3. Hinc sequitur homines obligari ad vitam in continuis gravibusque pęnitentiæ laboribus transigendam. Falsum conseq. Ergo.

Resp. 1. Juxta Conc. Trident. vita Christiana deaet esse continua pęnitentia.

Resp. 2. Nego sequel. maj. Nam hæc obligatio moraliter intelligenda est; & pęna illa temporalis peccatis quoad reatum culpæ condonatis debita, remitti potest multis mediis, videlicet malis ac miseriis hujus vitæ patienter toleralis, jejuniis ab Ecclesia præceptis, frequenti usu Sacramenti Penitentiæ, ipso Missæ sacrificio, Eleemosynis, jejuniis, orationibus pro sua cujusque facultate assumptis, & quibus libet bonis operibus; denique indulgentiis, propter quas tamen homo non debet se negligentem prębere in operibus satisfactoriis prestandis.

ARTICULUS V.

Utrum teneatur Sacerdos imponere satisfactionem pœnitenti, & pœnitens hanc acceptare, acceptatamque implere?

Dico 1. Confessarius tenetur satisfactionem convenientem imponere pœnitenti valenti illam exequi.

Prob. 1. Ex perpetuo usu Ecclesiæ. Nam semper in Sacramento Pœnitentiæ imposita fuit aliqua satisfactio tanquam necessaria: & quidem gravior pro gravioribus peccatis.

2. Ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 8. ibi: *Debent Sacerdotes Domini, quantum spiritus & prudentia suggesserit, pro qualitate criminum & pœnitentiū facultate salutares & convenientes satisfactiones injungere: ne, si forte peccatis conniveant, & indulgentius cum pœnitentibus agant, levissima quædam operā pro gravissimis delictis injungendo, alienorum peccatorum participes efficiantur.* Idem docent veterea Conc.

3. Ratione. Quia Sacerdos a Christo institutus est minister Sacramenti, & judex ac medicus pœnitentis. Ergo tenetur ut minister hujus Sacramenti ipsum convenienter integrum efficere; ut judex, divinam injuriam vindicare & servare æquitatem in pœnis injungendis; & ut medicus, pœnitentis vulnera curare, morborum causas tollere, & præscribere remedia morbis proportionata. Hinc patet hanc obligationem esse ex genere suo gravem, cui ut satisfiat, vide dicta in Theologia morali, Tract. de Pęnit.

Dico 2. Pœnitens tenetur acceptare & implere satisfactionem convenientem injunctā.

Prob. 1. Ex Conc. Lateran. IV. c. *Omnia* ibi: *Omnia sua peccata confiteatur fideliter, & injunctam sibi pænitentiam studeat pro viribus adimplere.*

2. Quia Sacerdotes a Christo acceperunt judicialem potestatem non solum solvendi, sed etiam ligandi, hoc est, imponendi satisfactionem pro peccatis, sive obligandi pœnitentem per injunctionem pœnitentiæ, ut explicat Conc. Trident. sess. 24. cap. 8. ubi postquam declaravit Sacerdotes debere salutares & convenientes satisfactiones injungere, & habere præ occulis: *Ut satisfactio, quam imponunt, non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiā ad præteritorum peccatorum vindictam &* casti-

castigationem; hac subjicit rationem: *Nam claves Sacerdotum non ad solvendum dūtaxat sed & ad ligandum concessas, etiam antiqui Patres & credunt & docent.* Imo Sacerdotes ad hoc obligantur. Non potest autem esse in Sacerdote potestas & obligatio injungendi satisfactionem convenientem sine obligationem in reo eam acceptandi & implendi: nam hæc duo sunt correlativa, quorum unum non potest esse sine alio.

3. Quilibet subditus, tenetur obedire judici & superiori justam sententiam ferenti. Sacerdos autem, cui pęnitens per confessionem se subjecit, imponit pęnitentiam ut superior & judex, & tunc fungitur vice Christi, ejusque nomine ac auctoritate ligat sicut absolvit Ergo pęnitens tenetur ei parere, acceptando & implendo satisfactionem convenientem ei a Sacerdote injunctam. *Vide plura circa hoc in Thelogia morali.*

ARTICULUS VI.

Utrum necesse sit, ut satisfactio ante absolutionem impleatur.

DIco. Neque ex necessitate Sacramenti, neque ex præcepto Christi necesse est, per se loquendo, ut satisfactio à pęnitente ante absolutionem impleatur.

Prob. 1. Ex usu nunc in Ecclesia a pluribus sæculis recepto absolvendi pęnitentes ante peractam satisfactionem. Ecclesia autem præsens non minus quam antiqua a Spiritu sancto, regitur, nec unquam errare potest in rebus ad fidem, mores, disciplinam generalem, & administrationem Sacramentorum pertinentibus, juxta illud Christi, Matth. c. 18. *Docete*.... *& ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.*

2. Ex usu duorum fere priorum sæculorum Ecclesiæ ab Apostolis ipsis usurpato; secundum quem pęnitentes ante impletam satisfactionem absolvebantur sicut nunc. Quod etiam patet ex facto Joannis Apostoli, qui adolescentem gravissimis criminibus infamem ad pęnitentiam adduxit & post paucos menses fidelium communioni restituit, ut testatur Eusebius, lib. 3. Hist. c. 23. ideoque ad Sacramenta admisit. Imo seculis sequētibus, quibus viguit pęnitentia publica, sæpe pęnitentes ante pęnitentiam impletam absolvebantur, ut quando imminebat persecutio, aut aliud mortis periculum. Item cum periculum erat, ne propter dilatam absolutionem pęnitentes ad hæreticos vel schismaticos deficerent; ex S. Cypriano, epist. 52. aut cum affulgebat spes, hac indulgentia hæreticos vel schismaticos plures ad Ecclesiam reversuros, ut fecit S. Cornelius Papa erga multos Novatianos Vide ejus Epistolam inter Cyprianicas.

3. Ex Sixto IV. qui ut falsam & erroneam damnavit hanc Petri de Osma propositionem: *Quod non sunt absolvēdi pœnitentes, nisi perecta prius pœnitentia eis injuncta.* Et ex Alexandro VIII. qui tres hac propositiones inter alias plures damnavit 16. *Ordinem præmittendi satisfactionē absolutioni induxit non politia aut institutio Ecclesiæ, sed ipsa Christi lex & præscriptio, natura rei id ipsum quodam modo dictante.* 17. *Per illam praxim mox absolvendi ordo penitentiæ est inversus.* 18. *Consuetudo moderna quoad administrationem Sacramenti Pœnitentiæ, etiamsi eam plurimorum hominum sustentet auctoritas, & multi tēporis diuturnitas confirmet, nihilominus ab Ecclesia non habetur pro usu, sed abusu.*

4. Ratione. Quia satisfactio est duntaxat integralis pars Sacramenti pęnitentiæ. Pars autem integralis non debet necessario præmitti parti essentiali ejusdem rei, & sine illa stat tota essentia compositi.

Confir. Quia erroneum est fundamētum doctrinæ adversariorum, nempe quod Sacerdotalis absolutio non sit vere remissiva peccatorum, sed duntaxat authentica declaratio remissionis peccatorum. Nam hoc damnavit Conc. Trid. sess. 13. c. 6. & can. 9. ubi anathematizat qui dicit: *Absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum judicialem, sed nudū ministerium pronunciandi & declarādi remissa esse peccata confitenti.* Et c. 3. declarat in forma Sacramenti Pęnitentiæ in verbis ministri posita, præcipue ipsius vim sitam esse.

Confirm. Iterum Facultas Parisiensis, anno 1644. hanc propos. *Mos Ecclesiæ absolutionem concedendi ante satisfactionem expletam, abusivus est atque intolerabilis*: damnavit, & pronunciavit non solum *temerarium esse atque erroneum, sed & hæreticum damnare disciplinam & consuetudinem Ecclesiasticam ab omnibus catholicæ communionis receptam.* Et merito, nam est de fide Ecclesiam errare non posse circa disciplinam suam generalem & usus ubique receptos; cum semper regatur a Spiritu Sancto.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Innocentius I. epist. 1. ad Decent. cap. 7. *Cæterum de pondere æstimando delictorum, Sacerdotis est judicare, ut attendat ad con-*

confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymas corrigentis ac tunc jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.

Resp. Sic loquitur, non propter institutionem seu legem Christi, sed propter ritum tunc temporis ab Ecclesia præscriptū non absolvendi publice pœnitentes nisi post peractam pęnitentiam publicam. Nam non dicit id faciendū esse ex institutione Christi; imo docet absolutionem ante perfectam satisfactionem aliquādo concedendam esse, sic enim post verba objecta prosequitur: *Sane si quis in ægritudinē inciderit, atque usque ad desperationem devenerit, ei est ante tempus Paschæ relaxandum, ne de seculo absque communione discedat.*

Obj. 2. Sanctus Leo, epist. 19. ait: *Mediator Dei & hominum homo Christus Jesus hanc præpositis Ecclesiæ tradidit potestatem, ut & confitentibus actionem pœnitentiæ daret, & eosdem salubri satisfactione purgatos ad communionem Sacramentorum per januam reconciliationis admitterent.*

Resp. S. Leo ibi solum asserit Sacerdotes a Christo accepisse potestatem imponendi satisfactionem pęnitentibus, & eosdem post impletam pœnitentiam absolvendi. Sed non dicit ex lege Christi satisfactionē absolutioni præmittendam esse; imo oppositum ibidem docet his verbis: *His autem, qui in tempore necessitatis, in periculi urgentis instātia præsidium pœnitētiæ, & mox reconciliationis implorant, nec satisfactio interdicenda est, nec reconciliatio deneganda; quia misericordiæ Dei nec mensuras possumus ponere, nec tempora definire.*

Obj. 3. S. Augustinus, serm. 57. de tempore ait: *Parum est peccatorem pœnitere, nisi pœnitentiā peregerit: ad emendanda enim crimina vox pænitentis sola non sufficit; nam in satisfactione ingentium peccatorum non verba tantum, sed opera quæruntur. Datur quidem in extremis pœnitentia, quia non potest denegari; sed auctores tamen esse non possumus; quod qui sic petierit, mereatur absolvi .... penitentia, quæ ab infirmo petitur, infirma est: pœnitentia, quæ a moriente tantum petitur, timeo ne ipsa moriatur.* Ergo S. Doctor dubitabat de validitate absolutionis moribundis datæ ante impletam satisfactionem.

Resp. Dist. conseq. Dubitabat de validitate absolutionis moribundis datæ, ex eo quod valde dubia sit vera conversio in ejusmodi moribundis, *conc. conseq.* nam raro veram ac sufficientem contritionem habent illi peccatores, qui conversionem ad mortem usque differunt. Dubitabat de validitate absolutionis moribundis datæ ante impletam satisfactionem, præcise ex eo quod absolutioni præmissa non sit sactisfactio, *nego conseq.* nam, serm. 66. in tempore sic ait: *penitentia vera non annorum numero censetur, sed amaritudine animi .... pœnitentia, quamvis sit exigui temporis, si intima cordis amaritudine agitur, non despicitur apud judicem justum Deum, qui cordis secreta considerat: non enim longitudinem temporis tantum requirit Deus, quantum affectum sinceritatis pœnitentis pensat.*

Obj. 4. Ecclesia per trecentos annos & amplius ad Sacramentum pœnitentiæ non admittebat peccatores, qui illud peterent tantum in articulo mortis, post vitam in peccatis transactam, ut testatur S. Cyprianus, epist. 52. ad Antonian. non nisi quia sentiebat nullam esse absolutionem datam ante peractam satisfactionem. Ergo.

Resp. Nego major. Nam Innocentius I. epist. 3. ad Exuperium, cap. 2. testatur ejusmodi peccatoribus concessam fuisse absolutionem, non tamen Eucharistiam. *De his*, inquit, *observatio prior durior, posterior interveniente misericordia inclinatior fuit. Nā consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis penitentia, sed communio negatur.*

Ad epist. Cypriani dico sequi tantum, in aliqua Ecclesia particulari fallibili, ut Carthaginensi, apostatis conversionem usque ad mortem differentibus, non concessam fuisse absolutionem. Idque sic statuit Cyprianus cum suis Collegis, non quod putaret invalidam esse absolutionem ante peractam satisfactionem, sed quia sentiebat recte præsumi talium cōversionem sinceram non esse: *Quia*, inquit, *rogare illos non delicti pœnitentia, sed mortis urgentis admonitio compellit.* Ex quo patet falsitas minoris. Et vero ipsemet Cyprianus, epist. 54. testatur peccatoribus absolutionem ante impletam satisfactionem concessam fuisse, tum urgente mortis periculo, tum instante persecutione; & lib. contra Demetrianum sic ait: *In isto adhuc mundo manenti pœnitentia nulla sera est, patet ad indulgentiam Dei aditus ... ut sub ipso licet exitu & vitæ temporalis occasu pro delictis roges, & Deum, qui unus & verus est, confessione & fide agnitionis ejus implores; venia confitenti datur, & ad immortalitatem sub ipsa morte transitur.*

Inst. Concil. Arelatense I. can. 22. dicit apostatis in mortis periculo denegandam esse absolutionem.

Reſp. Nego. Sed dicit tantum apoſtatis, communionem ſolum in mortis periculo petentibus, denegandum eſſe Euchariſtiam. *De his*, inquit, *qui apoſtatant, & nunquam ſe ad Eccleſiam repræſentant, ne quidem pœnitentiam agere quærunt, & poſtea infirmitate correpti petunt communionem; placuit eis non dandam communionem, niſi revaluerint, & gerint dignos fructus pœnitentiæ.*

Imo in Eccleſia Orintali ne Euchariſtia quidem privabantur in articulo mortis graves illi peccatores, ut conſtat ex can. 13. Conc. Nicæni I. ubi dicitur: *De his, qui ad exitum veniunt, etiā nunc lex antiqua regulariſque ſervabitur: ita ut ſi quis egreditur e corpore, ultimo & maxime neceſſario viatico minime privetur.* Ergo initio quarti ſæculi jam erat antiqua conſuetudo concedendi Euchariſtiam cuilibet peccatori pęnitenti in articulo mortis ante peractam convenientem ſatisfactioné. Ergo erat etiam antiqua conſuetudo impertiendi abſolutionem ante peractam ſatisfactionem: nunquam enim in Eccleſia data eſt peccatoribus Euchariſtia ſine prævia abſolutione, ut obſervaretur præceptum illud Apoſtoli: *Probet autem ſe ipſum homo.* 1. Cor. c. 11.

Quod ſi quis velit per Viaticum neceſſariū intelligi Sacramentalem abſolutioné, hoc nobis jam ſufficit. Sed ex aliis verbis ejuſdem canonis patet Epiſcopum dare debuiſſe Euchariſtiam cuilibet peccatori Pœnitenti in mortis articulo eam petenti, ſi prudenter judicaret eum eſſe ſufficienter diſpoſitum, nam ibidem dicitur: *Generaliter autem omni cuilibet in exitu poſito, & poſcenti ſibi communionis Euchariſtiæ gratiam tribui, Epiſcopus poſtquam probaverit, ex oblatione dare debebit*: per ſe ſcilicet vel per alium.

Obj. 5. In Eccleſia per plura ſæcula peccatores, qui a gravi morbo, in quo fuerant abſoluti, convaleſcebant, cogebantur ad pęnitentiam publicam implendam; & Euchariſtia privabantur donec peracta ſatisfactione congrua, in facie Eccleſiæ cum aliis pęnitentibus abſolverentur ab Epiſcopo. Ergo Eccleſia ſentiebat abſolutionem infirmis datam abſque prævia ſatisfactione nullam fuiſſe.

Reſp. Nego conſeq. Nam Eccleſia a peccatoribus illis licet abſolutis ſatisfactionem exigebat duntaxat tum ob diſciplinæ vigorem, ut ſcilicet tolleretur occaſio pęnitentiam negligendi dum commode fieri poteſt: tum quia illis ſupererat ſatiſfaciendum pro pęna temporali peccatis quoad culpam remiſſis debita. Et vero ſi Eccleſia ſenſiſſet abſolutionem peccatori in articulo mortis datam ante ſatisfactionem, non valere, graviſſimum ſacrilegium admiſiſſet, ejuſmodi peccatoribus abſolutionem, imo & communionem impertinendo.

Obj. 6. In quibuſdam Eccleſiis particularibus, ut in Carthaginenſi, tempore S. Cypriani denegata fuit abſolutio gravibus peccatoribus eam petentibus, qui ſatisfactioné non peregiſſent. Ergo illæ Eccleſiæ ſentiebant nullam eſſe abſolutionem ante impletam ſatisfactionem.

Reſp. 1. Id ab uſus fuit, nec ullatenus ſervatū aut unquam approbatum in Eccleſia Romana, & in pluribus aliis Eccleſiis. Nam Sacerdotes, qui abſolutionem moribundis eam petentibus denegant, recte dicuntur a S. Cæleſtino I. & Leone Magno alienæ dammationis rei.

Reſp. 2. Nego conſeq. Nam ideo ſolum in aliqua Eccleſia particulari, ut Carthaginenſi denegata fuit abſolutio apoſtatis, quia præſumebantur carere vera & ſufficienti contritione. Quæ tamen ratio non valet in moribundis abſolutionem petentibus, & volentibus præſtare quidquid ad reconciliationem cum Deo requiritur.

Obj. 7. Per plura ſæcula peccatores, qui in periculo mortis ante implectam ſatisfactionem abſoluti fuerant, ſi convaleſcerent, iterum ab Epiſcopo cum aliis pœnitentibus poſt peractam ſatisfactionem abſolvebantur. Ergo prior abſolutio cenſebatur nulla.

Reſp. Nego conſeq. Nam hæc Epiſcopi abſolutio non erat Sacramétalis, ſed mere ceremonialis. Duplex quippe erat abſolutio in veteri Eccleſia, cum vigeret ritus & obligatio pœnitentiæ publicæ: alia Sacramentalis, quæ erat pars eſſentialis Sacramenti, & qua peccata vere remittebantur: & altera mere Cæremonlali qua pœnitentes peracta publica pęnitentia, participationi Euchariſtiæ, & integræ fidelium communioni in publicis precibus, ſacrificio Miſſæ, & aliis communibus pietatis officiis ſolemniter reſtituebantur, eratque ſimilis abſolutioni ab excōmunicatione, quæ nūc viget.

Obj. 8. Ipſa rei natura exigit, ut reus ſatisfaciat antequam abſolvatur. Ergo ex inſtitutione Chriſti ſatisfactio præmitti debet abſolutioni.

Reſp. Diſting. antec. Ut reus ſatisfaciat pro culpa & pęna æterna, *conc. ant.* pro pęna temporali reſtante poſt remiſſionem culpæ, *nego ant.* an ſufficit propoſitum ſatiſfaciendi in contritione contentum. Quæ con-

contritio cum confessione est satisfactio pro culpa & necessario absolutioni præmittenda.

Obj. 9. Pars materialis præmitti debet formæ, ergo satisfactio absolutioni.

Resp. Pars materialis essentialis præmitti debet formæ, non autem pars integralis tantum. Sic dentes sunt pars materalis integratum. Sic dentes sunt pars materalis integralis animalis, & tamen introductionem animæ & totam essentiam illius sequuntur.

ARTICULUS VII.

De pœnitentia publica, seu satisfatione olim publice peracta.

§. I.

Prænotanda.

POenitentia, seu satisfactio dividitur in privatam, & publicam. Privata est ea, quæ occulte ac privatim: publica vero, quæ publice coram cœtu Ecclesiæ, vel coram multis peragitur. Pœnitentia publica subdividitur in solemnem, & non solemnem. Pœnitentia publica solemnis, de qua hic potissimum agitur dicitur ea, quæ certo ritu solemni, & certo quodam graduum ac stationum sibi succedentium ordine perficiebatur. Pœnitentia publica non solemnis est ea, quæ publice in conspectu populi fit, sed absque prædicta solemnitate, seu sine determinato singularum stationum ordine & apparatu.

Pœnitentia publica solemnis, quæ a Sancto Augustino humillima vocatur, & ab aliis Patribus publica simpliciter, a scholasticis vero solemnis appellari solet, præter ritum illum solemnem, in multis aliis differt a publica non solemni, præsertim quod iterari non posset, a solo Episcopo indiceretur, ab eodem pax & reconciliatio cum Ecclesia concederetur pœnitentibus, & quod non posset Clericis saltem majoribus imponi.

Porro per pœnitentiam simpliciter dictam intelligi solebat pœnitenria publica solemnis. Item pœnitentium nomine simpliciter & absolute prolato, intelligi solebant in antiqua Ecclesia ii soli, qui publicam & solemnem pœnitentiam agebant.

§. II.

Quisnam fuerit ritus pœnitentiæ publicæ solemnis?

Dico 1. Ritus publicæ ac solemnis pœnitentiæ tertio & quarto sæculo, quibus præcipue viguit, quatuor gradus, seu stationes complectebatur, quæ fletus, auditio, substractio, & consistentia vocabantur: unde qui in illis versabantur, flentes, audientes, substrati, consistentes dicebantur.

Fletus seu gradus flentium is erat, in quo pœnitentes ab ingressu Ecclesiæ prohibiti, præ foribus manebant prostrati, & sacco induti ac cinere conspersi, cum lacrymis & gemitibus se reos palam confitebantur, advoluti pedibus templum ingredientium, eos orabant, ut apud Deum & Ecclesiam pro ipsis intercederent.

Auditio, seu audientium statio collocata erat in porticu seu vestibulo templi foribus interius adjacente, sed a reliqua interiore parte templi tabulatis vel cancellis distincta. Pœnitentes in eo gradu positi debebant Scripturæ lectionem & conciones audire cum Ethnicis, Judæis, Hæreticis & Catechumenis, ut præscribit Concil. Carthagin. IV. can. 84. nec jam advoluti ante fores Ecclesiæ, alios fideles ingredientes rogabant.

Substratio, seu substratorum gradus erat gradus pœnitentium, qui intra templi ambitum ad usque ambonem positi, post ejectionem audientium in templo manebant, & cum fletibus, suspiriis ac aliis doloris interni indiciis se prosternebant coram Episcopo & Clero, qui manus illis imponebat, pro illis orabat, eisque benedicebat. Post concionem vero & manuum impositionem ante Missæ offertorium expellebantur. In eo præsertim gradu Pœnitentibus jejunia, & alia pœnitentiæ opera injungebantur, quibus peccata expiarent. Tertius autem ille gradus pœnitentiæ solemnis specialiter pœnitentia appellabatur; & qui in illo versabantur, ii potissimum pœnitentes dicebantur; quia nempe quamvis pœnitentibus omnibus toto tempore pœnitentiæ & in singulis ejus gradibus edenda essent magna doloris interni indicia, multæque humiliationes, & corporis afflictationes subeundæ, his tamen pœnitentiæ operibus & jejuniis præcipue exercebantur in hoc tertio gradu.

Consistentia erat gradus pœnitentium, qui ad Missæ sacrificium & orationes communes admittebantur, sed ab Eucharistiæ participatione, & oblatione panis & vini more fidelium illius temporis excludebantur. Unde consistentes omnia cum fidelibus præter Eucharistiæ communionem & oblationem panis & vini habebant communia. Ii autem ab ambone templi versus sanctuarium ad fideles usque, eos scilicet qui Eucharistiæ percipiendæ jus habebant, collocabantur.

Omnes graves peccatores publici publicam pœnitentiam agentes, hos quatuor pœnitentiæ gradus perficere debebant, ut tandem Ecclesiæ reconciliarentur, & ad Eucharistiæ communionem admitterentur, ut constat ex S. Basilio, in epist. 2. ad Amphilochium, can. 22. ubi pœnitentiam publicam fornicatoribus impositam exponens sic ait: *Ei autem, qui mulierem vel vi vel clam a se vitiatam habet, necesse est fornicationis pœnas imponere. Est autem in quatuor annis præfinitum fornicatoribus supplicium. Oportet autem eos anno primo a precibus expelli, & ipsos deflere ad fores Ecclesiæ; secundo autem ad auditionem admitti; tertio admitti ad pœnitentiam; quarto ad congregationem cum populo, abstinentes ab oblatione, deinde eis permitti boni* (idest Eucharistiæ) *communionem*.

Dico 2. Toto tempore pœnitentiæ solemnis præter publicam suorum criminum confessionem, humiliationes, jejunia, & alias corporis afflictationes atque orationes, variis aliis pœnis afficiebantur pœnitenties. Prima & præcipua, erat privatio Eucharistiæ ex SS. Basilio, Cypriano, & Sozomeno. Secunda, ferre certum vestitum, quod ab aliis distinguerentur, nempe pullá vestem ac cilicium, & habere detonsum caput, exceptis feminis; ut constat ex Patribus & variis Conciliis. Tertia, abstinere a conviviis & balneis, ex S. Paciano. Quarta, innupti a matrimonio contrahendo prohibebantur, conjugati vero ab usu matrimonii. Quinta, non poterant esse susceptores in Baptismo & Confirmatione toto Pœnitentiæ tempore, ex Conc. Parisiensi. Sexta, erat irregularitas; ita ut a Clero & ab Ordinibus in perpetuũ excluderentur publice pœnitentes, ex epist. Siricii ad Himer. in casu tamen necessitatis fieri poterant ostiarii vel lectores. Septima, ut militiæ sæculari operam non amplius darent, sed solo Deo deinceps servire satagerent, sed S. Leone, Epist. 92. Octava, tenebantur mortuos sepelire, ex Concil. Carthag. 4. can. 81. Nona, substrati tenebantur omnibus jejunii diebus in Ecclesiam venire, & capita submittere Sacerdotibus, qui eis manus imponebant, & pro eis orabant. item tenebantur Dominicis diebus, & tempore Paschali genua flectere, quando alii stantes orabant, ex Conc. Carthag. 4. can. 81.

Dico 3. In pœnitentia publica solemni triplex fuit manuum impositio. Prima, per quam publicorum criminum rei ad pœnitentiam publicam admittebantur. De hac loquitur Conc. Agathense, can. 15. his verbis: *Pœnitentes tempore, quo pœnitentiam petunt, impositionem manuum & cilicium super caput a Sacerdote, sicut ubique constitutum est, consequantur*. Secunda sæpissime fiebat super pœnitentes tertii gradus, seu substratos, ut dictum est. Tertia denique ea fuit, in qua pœnitentes, tota pœnitentia rite & integre peracta, reconciliabantur Ecclesiæ, & ad Eucharistiæ communionem admittebantur: unde reconciliatoria manuum impositio dicebatur, ut patet ex can. 3. Concil. Arausicani I.

Dico 4. Tempus pœnitentiæ publicæ solemnis non erat idem pro omnibus; sed aliis brevius, aliis longius præscribebatur pro gravitate criminum, ut quatuor, septem, decem ann. ex Conc. Carthag. III. can. 31. ubi statuit: *Ut pœnitentibus secundum peccatorum differentiam, Episcopi arbitrio, pœnitentiæ, tempora decernantur*. Tempus tamen præscriptum imminui poterat ab Episcopo ob fervorem pœnitentium, aut vehementiam doloris, vel ob alias justas causas, ob quas id consentaneum judicabat.

§. III.

A quo & quandonam imponebatur pœnitentia publica, & reconciliabantur pœnitentes?

Dico. Pœnitentia publica solemnis a solo Episcopo imponebatur in capite jejunii, hoc est, Feria quarta Cinerum. Unde profluxisse videtur cæremonia huc usque servata Cineres eo die accipiendi, ex Conc. Carthag. 3. can. 31.

Item a solo Episcopo pœnitentes reconciliabantur Ecclesiæ, pacem & communionem accipiebant, post impletam pœnitentiam. Neque Sacerdotibus id licebat nisi urgente necessitate, seu in articulo mortis, absente Episcopo. Ex eodem Con. can. 32.

Præcipui reconciliationis solemnis ritus fuere multiplices manuum impositiones ac preces. Feria autem quinta majoris hebdomadæ pœnitentes publici reconciliabantur Romæ, ut patet ex Epist. Innocentii I. ad Decentium. Tunc tamen non omnes absolvebantur, sed ii soli, qui satisfecisse videbantur, cæteris dilatis; ut satis constat ex eadem Epistola Innocentii, Nam postquam Pontifex, c. 7. dixit *De pœnitentibus vero, qui sive ex gravioribus commissis, sive ex levioribus pœnitentiam gerunt, si nulla interveniat ægritudo, quinta Feria ante Pascha eis remittendum, Romanæ Ecclesiæ consuetudo* demon-

demonstrat: sic prosequitur: *Cæterum de pondere æstimando delictorum Sacerdotis est judicare, ut attendat ad confessionem pœnitentis, & ad fletus atque lacrymus corrigentis, ac tunc jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem*.

Hæc consuetido reconciliandi publice pœnitentes die cœnæ Domini, etiam in Gallia servabatur, ut constat ex Conc. Cabilonensi, can.47. non tamen ubique recepta erat. Nam Mediolani, (ut docet S. Ambrosius, Epist. 33.&in Hispania ut tradit Conc. Toletanum IV. can. 70.) ejusmodi reconciliatio fiebat in parasceve Sabbati sancti.

§. IV.

Utrum pœnitentia publica solemnis iteraretur?

Dico iterari non poterat, sed semel in vita eidem concedebatur, ut testatur Origenes, Homil.15. in Levit. Ambrosius; lib, 2. de Pœnit. cap. 10. & Augustinus, Epist. 54. Hanc rationem affert S. Thomas, quia nempe pœnitentia solemnis erat professio quædam solemnis nunquam amplius committendi gravia illa & scandalosa crimina, sicut Baptismus est solemnis professio fidem perpetuo retinendi, & abstinendi ab infidelitate: ideoque unica erat solemnis pœnitentia, sicut unicum est baptisma; nam iteratio solemnitati repugnasset.

Unde qui post peractam semel pœnitentiam solemnem, iterum in aliquod grave crimen publicum laberentur, iis quamvis indignis permittebatur interesse orationi & sacrificio cum aliis fidelibus; sed non amplius ad communionem Eucharistiæ, nisi in articulo mortis admittebantur, ut hac saltem distinctione correpti, & ipsi in se sua peccata castigarent; & alios suo exemplo terrerent, ut constat ex Siricio Papa, Ep.1.c. 5. ubi de iis, *Qui acta pœnitentia tanquam canes ac sues ad vomitus pristinos & advolut abra redeunt*, sic statuit: *Quia jam suffragium non habent pœnitendi*; (hoc est, quia non possunt amplius ad solemnem pœnitentiam admitti, *id duximus decernendum, ut sola intra Ecclesiam Fidelibus oratione jungantur, sacræ Mysteriorum celebritati, quamvis non mereantur, intersint: a Dominicæ autem mensæ convivio segregentur...quos tamen, quoniam carnali fragilitate ceciderunt, viatico munere, cum ad Dominum cœperint proficisci, per communionis gratiam volumus sublevari*.

§. V.

Utrum pœnitentia publica imponeretur Clericis?

Dico. Pœnitentia publica solemnis imponi non poterat Clericis majoribus: Episcopis scilicet, Presbyteris & Diaconis, saltem post tertium sæculum. Constat ex Siricio Ep. 1. ad Himer. cit. c. 14. ubi ait: *Pœnitentiam agere cuiquam non conceditur Clericorum*. Et ex S. Leone, Ep.62.c.2. ubi ait: *Alienum est a consuetudine Ecclesiastica, ut qui in Presbyterali honore, aut Diaconi gradu fuerint consecrati, ii pro crimine aliquo suo per manus impositionē remedium accipiant pœnitendi..unde hujusmodi lapsis ad promerendam misericordiam Dei privata est expetenda secessio, ubi illis satisfactio, si fuerit digna, sit etiam fructuosa*.

Pœnitentiam tamen publicam non solemnem agebant Sacerdotes in gravia & publica crimina lapsi, quæ licet coram populo & cum solemnitate prædicta non ageretur, tamen suo quodammodo publica erat. Nam & excommunicari poterant, & in Monasteria ad agendam pœnitentiam amandari: quam secessionem privatam S. Leo appellat, quia in privato loco agebatur, quamvis alioqui publice notum esse posset, talem Sacerdotem ob sua crimina in Monasterio inclusum esse. Enim vero extant multi Canones, quibus Sacerdotes, aliique Clerici jubentur detrudi in Monasterium, ut ibi vitam in severa pœnitentia perpetuo degant.

Dixi, *saltem post tertium sæculum*. Nam sunt, qui probabiliter existimant, Clericos etiam majores ob idololatriæ crimen depositos, & in ordinem Laicalem in perpetuum redactos, pœnitentiam solemnem subiisse, qua perfuncti, Laicalem tantum communionem consequebantur. Quod probant pro Episcopis ex S. Cypriani Epist. 35. & pro Presbyteris ex ejusdem Epist. 36.

§. VI.

Utrum idem fuerit semper in Ecclesia rigor?

Dico. Non semper idem fuit in Ecclesia rigor erga peccatores, nec ritus solemnis pœnitentiæ. Nam primis duobus fere sæculis usque ad Montani hæresim, minus graves ac diuturnæ, & nulli certo tempori definitæ, & certui ritui aligatæ, satisfactiones pro peccatis etiam gravioribus impositæ fuerunt, & quibuslibet peccatoribus pœnitentibus etiam ex-

tra mortis articulum concessa fuit Eucharistia; ut patet tum ex facto Pauli Apostoli erga incestuosum illum Corinthium; quem excommunicaverat, & pœnitentiæ addixerat: 1. Cor. c. 5. & postea emendatum reconciliavit, & Ecclesiæ ac communioni restituit anno vix elapso, ut constat ex 2. ad Cor. Epist. post annum a priore elapsum scripta: tum ex facto Joannis Evangelistæ erga adolescentem latrociniis & homicidiis famosum, quem inter rupes & sylvas conquisitum, & lacrymis ac precibus suis cum auxilio gratiæ conversum, post paucos menses in continuis jejuniis cum illo transactos, fidelium communioni restituit, ut refert Eusebius, l. 3. Hist. c. 23. id etiam patet in Cerdone hæresiarcha, qui pluries a sua apostasia absolutionem obtinuit, ut testatur S. Irenæus, l. 3. c. 4. item ex Marcione & Valentino, quibus bis veniam concessit Ecclesia, ut narrat Tertullianus, lib. de præscript. c. 3. ubi etiam testatur Marcionem tertio ad pœnitentiam admissum esse; eique, modo quos seduxerat, secum reduceret, Ecclesiæ communionem promissam esse; sed antequam id perficeret, morte præventum esse.

Post exortam hæresim Montani, negantis Ecclesiam habere potestatem absolvendi baptizatos a peccatis saltem gravioribus, hoc est, paulo post medium secundi sæculi, Ecclesia severius agere cœpit cum gravibus & publicis peccatoribus, & ob tria criminum genera publica, tempe idololatriam, homicidium & adulterium, privabat communione in perpetuum, nec veniam nisi in articulo mortis concedebat. Hunc rigorem Romæ relaxavit non multo post, nempe circa initium tertii sæculi Zephirinus Papa erga adulteros, hos ad communionem peracta pœnitentia admittens, ut constat ex Tertulliano, qui in Montani hæresim lapsus Zephirino exprobrat, lib. de Pudicitia, quod idololatris & homicidis in perpetuum rejectis, mœchis veniam concederet.

Postea, nempe circa medium tertii sæculi, reconciliatio & communio idololatris post peractam prolixam pœnitentiam concedi cœpit. De homicidis vero incertum est, quandonam ad communionem ante mortis articulum admissi sint. Certe saltem ab anno 314. Eucharistiam ante mortis articulum accepisse constat ex Conc. Ancyrano, can. 21.

Porro horum trium criminum reos nunquam in articulo mortis, Sacramentali absolutione privatos fuisse saltem in Ecclesia Romana & plerisque aliis, constat ex Innocentio I. Epist. 3. ad Exuper. c. 2. ubi de gravissimis peccatoribus publicis loquens, ait: *De his observatio prior durior, posterior interveniente misericordia inclinatior fuit. Nam consuetudo prior tenuit, ut concederetur eis pœnitentia, sed communio negaretur. Nam cum illis temporibus crebræ persecutiones essent, ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret a lapsu, negata merito communio est; concessa pœnitentia, ne totum penitus negaretur; & duriorem remissionem fecit temporis ratio. Sed postea quam Dominus noster pacem Ecclesiis suis reddidit, jam terrore depulso, communionem dari obeuntibus placuit, & propter Domini misericordiam quasi Viaticum profecturis.... tribuitur ergo cum pœnitentia extrema communio, &c.*

Præter idololatriam, homicidium, & adulterium, erant etiam alia crimina, ob quæ postea extra mortis articulum denegata fuit absolutio & communio.

Tertio tantum sæculo post conflatum Novatianorum schisma ritus pœnitentiæ publicæ solemnis supra explicatus, institutus est, leges præscriptæ, tempora definita, gradus ac ordines distincti sunt, ut constat ex Epistola canonica Sancti Gregorii Neocæsariensis, ex Epist. Sancti Basilii ad Amphilochium, & ex multis Conciliis. Et hæc quidem omnia varia fuerunt pro variis locis, temporibus, rerum circumstantiis, Ecclesiarum necessitatibus, & pro varia Episcoporum severitate vel indulgentia. Ex hac diversitate fit, ut varie loquantur antiqui de solemni pœnitentia; & quæ ab illis dicuntur, non possint omnia de omni loco & tempore intelligi.

§. VII.

Quandonam pœnitentia publica solemnis sublata fuerit?

Dico. Pœnitentia publica solemnis Constantinopoli sublata est a Nectario sub finem quarti sæculi; & paulo post in plerisque Orientalibus Ecclesiis desiit. In Occidente vero circa septimum duntaxat sæculum abrogata est. Adhuc tamen in utraque Ecclesia, Latina scilicet & Græca, remansit aliqua pœnitentia publica, quæ nempe publicis criminibus imponeretur absque prædicta solemnitate. Quin etiam diu adhuc post sublatam solemnem illam & artificialem pœnitentiam viguerunt pœnæ canonicæ; & circa pœniten-

tentiam delictis imponendam retenta adhuc ex parte est severitas priorum canonum pœnitentialium, ad quos respiciebatur in injungendis satisfactionibus. In Ecclesia Occidentali sæculo tantum undecimo antiqua severitas relaxari cœpit: in Ecclesia Orientali diutius adhuc viguit.

§. VIII.

Quænam peccata fuerint olim pœnitentiæ publicæ solemni subjecta?

Dico 1. Pœnitentia publica solemnis nunquam ex præcepto imposita fuit pro quolibet peccato mortali, sed solum pro gravioribus criminibus. Ita communiter.

Prob. 1. Quia nulli proferri possunt canones, quibus indiscriminatim pro peccatis omnibus mortalibus pœnitentia publica statuatur. Imo omnes canones agentes, de pœnitentia solemni peragenda, eam imponunt certis duntaxat criminibus gravissimis.

Prob. 2. Ex patribus. Pro omnibus sint: S. August. L. de fide & operibus c. 46. ubi tria genera peccatorum distinguit, unum mortalium graviorum excommunicatione plectendorum, ac proinde obnoxiorum Pœnitentiæ publicæ; alterum mortalium non ita gravium, ut pœnitentia publica punienda sint, tertium denique levium seu venialium: sic enim ait: *Nisi essent quædam ita gravia; ut etiam excommunicatione plectenda sint, non diceret Apostolus congregatis vobis, & meo Spiritu, tradere ejusmodi hominem satanæ in interitum carnis, ut Spiritus salvus sit in die Domini Jesu... Item nisi essent quædam non ea humilitate pœnitentiæ sananda, qualis in Ecclesia datur eis, qui proprie pœnitentes vocantur, sed quibusdam correptionum medicamentis, non diceret ipse Dominus: corripe eum inter te & ipsum solum... postremo nisi essent quædam, sine quibus hæc vita non agitur, non quotidianam medelam poneret in oratione, quam docuit, ut dicamus: dimitte nobis debita nostra.*

S. Leo, Epist. 92. c. 17. ubi asserit peccata aliqua mortalia non expiari per pœnitentiam publicam, sed per privatam: gravissima vero publica subjicit pœnitentiæ publicæ; nam sic habet: *Qui convivio solo gentilium & escis immolatitiis usi sunt, possunt jejuniis & manus impositione purgari, ut deinceps ab idolothitis abstinentes, Sacramentorum Christi possint esse participes. Si autem aut idola adoravere aut homicidiis vel fornicationibus contaminati sunt, ad communionem eos, nisi per pœnitentiam publicam, non oportet admitti.*

Prob. 3. Ex Conc. Toletano I. can. 2. ubi Patres sic ajunt: *Pœnitentem vero dicimus eum, qui post baptismum, aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus, gravissimisq; peccatis publicam pœnitentiam gerens sub cilicio, divino fuerit reconciliatus altari.*

Prob. 4. Ratione. Quia pœnitentiæ solemni hæ pœnæ annexæ erant; nempe, qui eam agebant irregulares erant, non poterant matrimonium contrahere aut contracto uti; nec ad militiam sæcularem accedere. Certe tam graves pœnæ non erant annexæ omnibus omnino peccatis mortalibus.

Præterea solemnis Pœnitentia semel tantum in vita eidem permittebatur, ut testatur S. August. Epist. 54. ubi ait: *Quamvis caute salubriterque provisum sit, ut locus illius humillimæ pœnitentiæ semel in Ecclesia concedatur.* Ac proinde qui eam egerant, si iterum semel graviter peccassent, ad Eucharistiam, nisi in articulo mortis, non admittebantur. At quis dicat Ecclesiam pro quolibet mortali peccato etiam mere interno fideles Eucharistia privasse toto vitæ tempore, uno excepto mortis articulo.

Dico 2. Pœnitentia publica solemnis non imponebatur nisi pro peccatis gravioribus publicis & scandalosis: ac proinde ei ex præcepto non subjiciebantur peccata occulta etiam graviora.

Prob. 1. Ex Innocentio I. Epist. ad Exuper. ubi ait: *Christiana religio adulterium in utroque sexu pari ratione condemnat, sed viros suos mulieres non facile de adulterio accusant, & non habent latentia peccata vindictam* (publicam.)

2. Ex S. August. serm. 16. de verbis Domini, ubi ait: *Novit nescio quem homicidam Episcopus, & alius, illum nemo novit .... prorsus nec prodo, nec negligo, corripio in secreto, pono ante oculos Dei judicium; terreo cruentam conscientiam, persuadeo pœnitentiam*, secretam scilicet. Et paulo inferius: *Sunt homines adulteri in domibus suis, in secreto peccant: aliquando nobis produntur ab uxoribus suis, plerumque zelantibus, aliquando meritorum salutem quærentibus. Nos non prodimus palam, sed in secreto arguimus, ut ubi contigit malum, ibi moriatur malum*, id est secreto Et Homil. ult. inter 50. describens eum, qui pœnitentiæ publicæ solemni addiceretur, dicit illum esse, qui non solum est in gravi malo, sed etiam in scandalo aliorum; ibi enim fidelem mortaliter lapsum

monet.

monet, ut diligenter conscientiam excutiat, & cum in se protulerit severissimæ medicinæ sententiam, veniat ad antistites per quos illi in Ecclesia claves ministrantur ... a propositis sacrorum accipiat satisfactionis modum ... ut si peccatum ejus non solum in gravi ejus malo, sed etiam in scandalo est aliorum, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset. Ergo ad ...gationem pœnitentiæ publicæ solemnis requiritur peccatum publicum & scandalosum:

3. Et ex S. Leone, Epist. 80. ad Episcop. Campaniæ, ubi quosdam Episcopos reprehendit, quod obligarent ad publicam peccatorum occultorum confessionem eorumque factum appellat præsumptionem contra Apostolicam regulam illicita usurpatione commissam, sic enim ait: *Illam etiam contra Apostolicam regulam præsumptionem, quam nuper agnovi a quibusdam illicita usurpatione committi, modis omnibus constituo submoveri; ne de singulorum peccatorum genere libellis scripta professio publice recitetur, cum reatus conscientiarum sufficiat solis Sacerdotibus indicari confessione secreta*. Ergo ex S. Leone nemo potest obligari ad publicam confessionem peccatorum occultorum: Ergo nec ad peragendam pro illis pœnitentiam publicam solemnem, quæ necessario publicam peccatorum, pro quibus agebatur, confessionem præter alias pœnas complectebatur, ut constat ex Tertul. L. de Pœnit.

Obj. 1. S. Ambrosius, L. 1. de Pœnit. c. 16. ait: *Si quis igitur occulta crimina habens propter Christum tamen studio se pœnitentiam egerit ... volo veniam reus speret; petat eam lacrymis, petat gemitibus, petat populi totius fletibus ... teneat pedes brachiis, osculetur osculis, &c.*

Resp. S. Doctor ibi solum hortatur ad agendam pœnitentiam publicam pro occultis criminibus; sed non dicit eam pro illis præceptam esse. Itaque in prisca Ecclesia ex voluntaria devotione & humilitatis studio fiebat interdum pœnitentia publica pro peccatis occultis etsi non gravioribus, Et hæc aliquando ex confessarii consilio in cœtu totius Eccclesiæ a pœnitente declarabantur, quando nempe ejus bono & cæterorum fidelium ædificationi id expedire censebat confessarius auditis privatim omnibus ejus peccatis.

Obj. 2. S. Cyprianus, Epist. 47. dicit, pro minoribus delictis pœnitentiam publicam agendam fuisse.

Resp. Per minora delicta intelligit ea, quæ non in Deum directe committuntur, & quæ licet in se gravia, minora tamen sunt aliis gravissimis. Unde non sunt minora inter mortalia simpliciter, sed inter mortalia gravissima.

Obj. 3. Multi Patres dicunt pro peccatis agendam esse pœnitentiam publicam.

Resp. Loquuntur de peccatis gravioribus publicis. Porro præter pœnitentiam publicam, alia erat privata & secreta pro peccatis occultis.

Obj. 4. S. Augustinus, L. 1. De Symbolo ad Catechumenos ait: *Tribus modis dimittuntur peccata in Ecclesia: in baptismate, in oratione, in humilitate majoris pœnitentiæ*. Et Hom. 27. inter 50. non aliam meminit pœnitentiam pro peccatis quam publicam & solemnem.

Resp. S. Doctor his & similibus locis non intendit strictam & adæquatam pœnitentiæ divisionem afferre: & cum pro tertio pœnitentiæ genere assignat solam pœnitentiam solemnem, hoc ipso significat se loqui de pœnitentia, quæ pro gravioribus peccatis agebatur. Nam alibi admittit pœnitentiam secretam pro criminibus occultis.

Absolutionem aliarum objectionum observa 1. aliqui Patres interdum loquuntur solum consulendo & hortando. 2. Interdum a Patribus adhibetur ea figura, qua species & quidem præcipua sumitur pro genere. Dilatio Eucharistiæ privatim a Sacerdote præcepta simul cum pœnitentia peragenda, dici non debet genus quoddam pœnitentiæ publicæ.

§. IX.

Utrum nunc sit aliqua obligatio ad pœnitentiam solemnem aut publicam:

Dico 1. obligatio, quæ fuit in antiqua Ecclesia ad solemnem pœnitentiam, jam diu cessavit per contrariam consuetudinem seu desuetudinem, & indulgentiam Ecclesiæ, quæ Sacerdotibus legitimis pœnitentiæ Ministris potestatem reliquit, ut quas magis expedire judicarent, habita ratione gravitatis ac multitudinis peccatorum & facultatis pœnitentium, salutares & convenientes injungerent satisfactiones, quantum spiritus & prudentia suggesserit, *habendo præ oculis, ut satisfactio, quam imponunt non sit tantum ad novæ vitæ custodiam, & infirmitatis medicamentum, sed etiam ad præteritorum peccatorum vindictam & castigationem*. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 8. Sicut autem Ecclesia potuit sua autoritate

tate rigorem illum pænitentiæ solemnis introducere, ita & minuere, & tollere, vel in alium ritum mutare potest.

Dico 2. possunt & debent interdum publici & scandalosi peccatores obligari ad aliquam pœnitentiam publicam prudenti arbitrio Episcopi imponendam. Ita Conc. Trident. sess. 24. c. 8. ubi ait: *Apostolus monet publice peccatores, palam esse corripiendos. Quando igitur ab aliquo publice, & in multorum conspectu crimen commissum fuerit, unde alios scandalo offensos, commotosque fuisse, non sit dubitandum, huic condignam pro modo culpę pęnitentiam publice injungi oportet, &c.* Enim vero æquitas exigit, ut publice satisfaciant, qui communi tali scandalo nocuerunt.

Dico 3. Pro peccatis occultis imponi non potest pęnitentia publica. Hoc enim vetat Rituale Romanum his verbis: *Pro peccatis occultis quantumvis gravibus manifestam pęnitentiam non imponant.* Nam per pœnitentiam illam publicam proderetur occultum pœnitentis peccatum cum ejus infamia.

Appendix de Purgatorio.

Purgatorium est locus quidam, in quo tanquam in carcere post hanc vitam purgantur animæ justorum in statu gratiæ decedentium, patiendo pœnas peccatis quoad reatum culpæ remissis debitas, quæ supersunt persolvendæ; ut nimirum sic purgatæ in Cœlum admittantur, in quod non intrabit aliquod coinquinatum. Apoc. c. 21.

Circa Purnatorium duo tantum nunc fide catolica definita sunt. Primum, animas justorum nondum solutas a toto reatu pœnæ, justitiæ divinæ ob peccata venialia vel mortalia quoad culpam remissa debitæ post hanc vitam pœnis purgari, donec omnino expiatæ in Cœlum admittantur. Alterum, easdem animas juvari posse vivorum suffragiis quoad pœnæ diminutionem aut liberationem. In his duobus consistit tota fidei Catholicæ doctrina de purgatorio, ab Ecclesia expresse definita. Quamquidem doctrinam impugnarunt multi hæretici, nimirum Apostolici, tempore S. Bernardi, VValdenses, Lutherus, & Calvinus.

§. I.

Probatur veritas fidei circa purgatorium nempe purgatorium esse, id est, justorum animas a corpore separatas, quæ nondum integre justitiæ divinæ satisfecerunt, pœnis purgatoriis purgari, & fidelium vivorum suffragiis juvari.

Prob. 1. Ex Scriptura. 2. Machab. c. 12. postquam Scriptura narravit Judam Machabæum, *facta collactione*, misisse Hierosolymam duodecim millia drachmarum argenti in sacrificia *pro peccatis mortuorum* expendenda, subjicit; *Sancta ergo & salubris est cogitatio pro defunctis exorare ut a peccatis solvantur.* Ex quo patet, & posse mortuos post hanc vitam a peccatis solvi, proindeque esse purgatorio in sensu explicato, & sacrificia ac orationes vivorum prodesse defunctis.

Hunc autem Librum esse canonicum seu continere verum Dei verbum, contra Hæreticos eadem auctoritate constat, qua nobis constat infallibiliter aliquos Libros esse canonicos seu divinos, nempe infallibili judicio Ecclesiæ, illum a Deo inspiratum esse agnoscentis. *Machabæorum Libros non Judæi, sed Ecclesia pro canonicis habet*, inquit S. Aug. l. 18. de Civ. Dei, c. 36. vide d. scrip. in tr. de fide.

Matth. c. 12. *qui autem dixerit* (verbum) *contra Spiritum Sanctum; non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Ergo aliqua peccata remittuntur in futuro sæculo: nam si nulla peccata in altera vita remittuntur, superflue & inepte Christus addidisset *neque in futuro*; dicendo quippe solum, *non remittetur in hoc sæculo*, perinde esset ac si dixisset, numquam remittetur. Sic inepte loqueretur, qui diceret; Rex Galliæ non te morte damnabit neque in aula sua, neque in aula imperatoris. Si autem remittuntur peccata in futuro sæculo, certe in purgatorio nempe venialia, & mortalia quoad reatum pœnæ temporalis, condonato jam reatu culpæ. Nam in inferno nulla fit remissio, cum pœnæ sint æternæ, & in altera vita nullum mortale peccatum quoad reatum culpæ condonetur, sed omnis reatus culpæ mortalis statim damnationem æternam inducat. Igitur ex hoc modo loquendi Christi recte colligitur peccata aliqua remitti & expiari post hanc vitam, ideoque in Purgatorio. Ita exponunt S. August. l. 2. de Civit. c. 24. & l. 6. in Julian. c. 5. S. Gregorius, l. 4. dialog. c. 39. & alii P t es.

1. Cor. c. 3. *Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* His vocibus (*per ignem*) ex Patribus significatur pœna aliqua Purgatoria & temporalis, quam post mortem patientur, qui in judicio particulari invenientur rei culparum venialium.

1. Cor. c. 15. *Quid facient qui baptizan-*

tur

tur pro mortuis, si animo mortui non resurgunt; ut quid & baptizantur pro illis? Ubi nomine baptismi intelliguntur afflictiones & opera penalia, quæ hac voce in Scriptura non raro significantur; ut, Marc. 10. *potestis bibeeee Calicem quem ego bibo, aut baptismo, quo ego baptizor, baptizari?* Et Luc. 12. Ps. 68. & 123. & 143. hunc autem baptismum pro mortuis susceptum non improbat Paulus tamquam superstitiosum & & inutilem, sed potius tamquam bonum & receptum supponit, si quidem ex illo deducit argumentum resurrectionis. Hic porro Paulus pro eodem sumit resurrectionem mortuorum, & immortalitatem animarum: alioqui ejus argumentum non esset efficax, & quia hæc duo inter se connexa sunt; nec negabatur resurrectio mortuorum ab hæreticis contra quos agit, nisi quia immortalitatem animæ rejiciebant.

Prob. 2. Ex Patribus tum Græcis, tum Latinis apud Bellarminum & alios. Pro omnibus sint, Tertullianus, l. de Coron. militis. *Oblationes pro defunctis annua die faciamus*, Et l. de Monogamia hortatur viduam ut *pro anima ejus* (viri) *oret, & refrigerium adpostulet ei.* Chrysostomus, homil. 41. in 1. ad Cor. *Oportet ei* (mortuo) *succurrere non lacrymis, sed precibus & supplicationibus, & eleemosynis & oblationibus. Non sunt enim hæc emere excogitata, neque frustra eorum, qui excesserunt, in divinis mysteriis meminimus, & pro ipsis accedimus, rogantes agnum propositum qui mundi peccata tollit, &c. ei ergo opem feramus, &c.* Ex homil. 3. in c. 1. ad Philipp. *Non frustra ab Apostolis hæc sancita fuerunt, ut in tremendis mysteriis, defunctorum agatur commemoratio; noverunt enim inde illis multum emolumenti fieri, multum utilitatis.*

S. Ambrosius, epist. ad Faustinum. *Itaque non tam deplorandam* (sororem mortuam) *quam prosequendam orationibus reor, nec mestificandam lacrymis tuis, sed magis oblationibus animam ejus Deo commendandam.*

S. Cyrillus Hierosol. catechesi 5. *Pro omnibus oramus, qui inter vita functi sunt, maximum credentes esse animarum juvamen pro quibus offertur obsecratio Sancti illius & tremendi Sacrificii.* S. Aug. l. de cura pro mortuis. c. 1. *In Machabæorum libris legimus oblatum pro mortuis sacrificium. ed etsi nusquam in Scripturis veteribus omnium legeretur, non parva est universę Ecclesię, quę in hac cosuetudine claret, auctoritas, ubi in precibus Sacerdotis, quæ Domino Deo ad ejus altare funduntur, locum suum habet etiam commendatio mortuorum.* Et l. de hæresibus, hær. 53. inter hæreses Ærii recenset, quod pro mortuis offerendum esse sacrificium negaret. Idem facit S. Epiphanius, hæres. 75. item S. August. Enchirid. c. 110. ait: *Neque negandum est defunctorum animas pietate suorum relevari, cum pro illis sacrificium mediatoris offertur, vel eleemosynæ in Ecclesia fiunt, &c.* Ex quibus textibus Patrum patet, animas defunctorum in statu gratiæ juvari precibus, sacrificiis & piis operibus vivorum, ideoque pati pœnas a quibus per ista juvantur.

Præterea Patres pœnas Purgatorias diserte commemorant apud Bellarminum. Hic sufficiant.

S. Gregorius Nissen. in orat. pro mortuis: *Non poterit a corpore egressus divinitatis particeps fieri, nisi maculas animo immixtas purgatorius ignis abstulerit.*

S. Basilius, in c. 9. Isaiæ. *Si igitur per confessionem detexerimus peccatum, jam succrescens gramen arefecimus, dignum plane quod depascatur ac devoret purgatorius ignis.* Et infra. *Non omnimodam internecionem & exterminium comminatur, sed innuit expurgationem juxta Apostoli sententiam, ipse autem salvus erit quasi per ignem.*

S. August. l. 21. de Civitate, c. 24. *Facta resurrectione mortuorum non deerunt quibus post pœnas, quas patiuntur spiritus mortuorum, impertiatur misericordia, ut in ignem non mittantur æternum, &c.* & homil. 16. ex 50. *Qui temporalibus pœnis digna gesserunt, per ignem quemdam Purgatorium transibunt, de quo Apostolus inquit, salvus erit, sic tamen quasi per ignem.*

Prob. 3. Ex Conciliis generalibus, scilicet Lateranensi IV. c. 66. Florentino in decreto unionis, ubi consentientibus Græcis definit. *Item si vere pœnitentes in Dei charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas pœnis Purgatoriis post mortem purgari, & ut a pœnis hujusmodi releventur, prodesse eis fidelium vivorum suffragia. Missarum scilicet sacrificia, orationes, & eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri censueverunt secundum Eccl. instituta.* Et Trid. sess. 24. ubi declarat *Purgatorium esse, animasq; ibi detentas, fidelium suffragiis, potissimum vere acceptabili altaris sacrificio juvari.*

His adde plurima Concilia particularia in Italia, Gallia, Germania, Hyspania, &

Oriente celebrata; item omnes Liturgias, in quibus omnibus fit oratio pro defunctis.

Prob. 4. Ratione duplici. 1. Quando peccata a Deo remittuntur, non semper cum reatu culpæ dimittitur tota pęna temporalis. At sæpe fit, ut peccatores reconciliati non satisfecerint plene toto vitæ suæ tempore pro pęna temporali peccatis suis debita: ergo debent pro illa satisfacere post hanc vitam, nempe pęnas purgatorias patiendo. 2. Peccata venialia, sola pęna temporali digna sunt; & fieri potest, ac sæpe fit, ut aliqui justi cum talibus peccatis decedant ex hac vita. Ergo necesse est, ut in alia vita his purgentur.

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud Eccles. c. 11. *Sic ceciderit lignum ad austrum, aut ad aquil[...]em: in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

Resp. Litteralis sensus hujus loci est, quod sicut arbor, postquam ceciderit, ibi manet, ubi cecidit, nec potest vi propria resurgere: sic homo mortuus per se ac vi propria numquam resurrecturus est. Allegoricus vero sensus est, hominem perpetuo manere in statu damnationis, vel salutis ęternę, in quo moritur, ita ut post mortem ab uno statu ad alium transire non possit; quamvis ad tempus fruitio beatitudinis quibusdam justis differatur, ut de electis veteris Testamenti fatentur hæretici.

Obj. 2. Matth. c. 25. duo tantum commemorantur status futuri animarum, nempe beatitudinis, & damnationis æternæ: *Ibunt hi in supplicium æternum, justi autem in vitam æternam.*

Resp. Hoc loco & aliis agitur de locis futuris in perpetuum post extremum judicium; tunc enim Purgatorium finem accipiet, & deinceps duo tantum loca remanebunt, Paradisus, & Infernus.

Inst. Marc. c. ult. dicitur: *Qui crediderit & baptizatus fuerit, salvus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur.* Ergo duo solum sunt loca post hanc vitam.

Resp. Nego conseq. Quia hæc verba (*salvus erit*) intelligi debent cum hac tacita conditione alibi expressa, nempe modo etiam faciat cætera, quæ requiruntur, & nullum impedimentum aliunde apponat.

Præterea non dicitur: salvus erit sine mora post mortem, & sine Purgatorio; multi enim salvantur *sic tamen quasi per ignem:* ut ait Apostolus:

Resp. 3. Illud Apoc. c. 14. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Amodo jam dicit spiritus, ut requiescant a laboribus suis.*

Resp. Ibi agitur de justis perfectis, seu iis qui perfecte & absolute digni sunt illa requie: vel de justis consideratis quantum est ex parte Sanctitatis, modo aliunde nullum habeant impedimentum retardans. Eodem sensu explicabit S. August. tract. 39. in Joan.

Obj. 4. S. Cypr. lib. contra Demetr. ait: *Quando istinc excessum fuerit, nullus jam pœnitentiæ locus est, nullus satisfactionis effectus.* Et S. Chrys. hom. 2. de Lazaro: *Cum hinc discesserimus, non est in nobis situm poenitere, neque commissum diluere.... neque enim qui in præsenti vita peccata non abluerunt, postea consolationem aliquam inventuri sunt.*

Resp. Loquuntur de pœnitentia pro peccatis mortalibus nondum quoad reatum culpæ condonatis. Similiter S. Ambrosius, l. de bono mortis loquitur de remissione mortalium quoad culpam, quæ locum non habet post hanc vitam.

Obj. 5. S. August. lib. 21. de Civit. c. 26. & Enchirid. cap. 69. & alibi dicit posse dubitari de Purgatorio.

Resp. Nego. Nam multis locis dicit constare animas post hanc vitam purgari, & orationes & sacrificia vivorum eis prodesse; sed dubitat tantum de modo & qualitate pœnarum purgatorii: nēpe dubitat an ignis purgatorius sit idem substantia cum igne gehennæ; item an post hanc vitā comburendę sint animæ igne illo doloris de jactura temporalium; quo hic uri solent, cum rebus valde dilectis privantur.

Itaque S. Doctor solum dicit quæri posse, & numquam forte inveniri, utrum sicut in hac vita immoderatus erga creaturas amor purgatur a Deo variis afflictionibus, ut morte uxoris, liberorum, amicorum, jactura bonorum temporalium, &c. Ita etiam post hanc vitam adhuc remaneat in anima separata aliqua ejusmodi affectio, quæ purgari debeat tribulationibus, & molestiis ex rerum dilectarum privatione vel aliunde partis.

Igitur S. August. numquam dubitavit de veritate Purgatorii, quæ ab Ecclesia definita est, sed solum de modo, qualitate, & circumstantiis pœnarum Purgatorii, quæ necdum sunt ab Ecclesia definita. *Orationibus Sanctæ Ecclesiæ, & sacrificio salutari, & eleemosynis, non est dubium mortuos adjuvari,* inquit S. August. serm. 32. de verbis Apostoli.

Obj. 6. Ecclesia Græca ante Concilium Flo-

Florent. non credebat Purgatorium. Ergo non est veritas Catholica.

Resp. Nego ant. Cujus falsitas patet ex PP. Græcis a Bellarmino cit. scilicet Dionys. Areopagita, Origene, Athanasio, Basilio, Greg. Nazianz. Greg. Nisseno, Chrysostomo, Epiphanio, Cyrillo, Theodoreto, Damasceno, & aliis. Imo Græci, in prima & ultima sessione Conc. Flor. asserunt se perpetuo Purgatorium credidisse, & orationem pro defunctis prodesse, sed solum dubitare de qualitate pœnæ, an sit videlicet ignis, an aliquid aliud.

Obj. 7. Omnes animæ a corpore separatæ, hoc ipso sunt in termino: ergo sunt vel in Cœlo, vel in Inferno, ergo nullæ sunt in Purgatorio.

Resp. Nego ant. Nam animæ, quæ in Purgatorio degunt, non sunt omnino in via, neque omnino in termino; sed mediæ sunt quoad statum inter viatores, & beatos ac damnatos; nam sunt confirmatæ in bono, & tamen adhuc retardantur a consecutione beatitudinis. Quare possunt satisfacere, sed non mereri, sicut nec peccare, cum jam non sint in via.

Porro ex S. Th. in 4. dist. 21. q. 1. art. 2. peccata venialia quoad culpam remittuntur in Purgatorio per actum charitatis, & patientiæ, quæ acceptantur pœna Purgatorii. Hæc autem acceptatio pœnæ ex charitate manans est virtualis quædam pœnitentia, quæ est remissoria peccati, quamvis non sit meritoria gratiæ & gloriæ.

§. III.

Expediuntur aliæ quæstiones de Purgatorio.

Quæres 1. *Qualis & quanta sit pœna Purgatorii?*

Resp. 1. De pœna Purgatorii hæc certa sunt.

I. Certum est animas in Purgatorio detentas non torqueri metu Inferni, aut anxietate & incertitudine de sua salute; nam hic Lutheri articulus inter multos a Leone X. damnatus est: *Animæ in Purgatorio non sunt securæ de sua salute, saltem omnes.* Enim vero certo sciunt se esse in statu longe diverso a statu damnatorum, seque Deum amare, & per sententiam a Christo latam pœnis tantum temporalibus addictas esse, quas quidem æquo animo propter Deum ferunt.

II. Certum est etiam, unam Purgatorii pœnam esse Carentiam visionis intuitivæ Dei, ejusque fruitionis. Nam animæ illæ Sanctæ non possunt non dolere: (inquit Bellarmin. quod videant se propter suas culpas impediri a fruitione summi boni: quæ carentia vocatur pœna damni, estque acerbissima.

III. Certum est, inquit Bellarmin. præter hanc pœnam damni esse etiam aliquam aliam penam, quam Theologi vocant penam sensus, quæ consistit in aliquo dolore aliunde proveniente quam ex carentia visionis Dei. Ut enim qui peccat, avertit se a summo bono, & convertit se inordinate ad creaturas, ita postea puniri debet non solum carentia summi boni, sed etiã afflictione inflicta ab aliqua creatura.

IV. Certum est, in Purgatorio esse pœnam ignis, sive iste ignis accipiatur proprie, sive metaphorice. Nam aliquem ignem in Purgatorio esse, constat tum ex 1. Cor. c. 3. *Ipse salvus erit, sic tamen quasi per ignem:* tum ex Patribus Latinis & Græcis apud Bellarminum, l. 1. c. 6. post medium.

Resp. 2. Animæ in Purgatorio detentæ præter dolorem ex privatione fruitionis Dei perceptum, vere cruciantur igne corporeo & proprie dicto.

Hæc assertio non *est de fide.* Nam nondum ab Ecclesia definita est; & in Conc. Florent. Græci in hoc ab omnibus Latinis dissidentes, damnati non fuerunt, quia fatebantur Purgatorium esse, & in eo animas pati pœnas aliquas. Imo quamvis Græci profiterentur se non ponere ignem verum ac proprie dictum in Purgatorio, nihilominus reconciliati sunt Ecclesiæ Romanæ.

Est tamen hæc nostra assertio certa propter consensum Ecclesiæ Latinæ, quæ sola est pars longe maxima universalis Ecclesiæ.

Prob. 1. Quia Apostolus dicit simpliciter, *salvus erit, quasi per ignem*; & Patres tum Latini, tum Græci apud Bellarminum Purgatorii pœnam appellant ignem simpliciter. Verba autem Scripturæ & Patrum accipi debent proprie seu in sensu proprio, quando ex eo nil absurdi sequitur.

2. Quia ex Sapient. cap. 11. *Per quæ peccat quis, per hæc torquetur.* Atqui homines peccant per affectum inordinatum erga objecta sensibilia: ergo puniri debent sensibilibus objectis; proindeque ignis quo puniuntr, sensibilis est.

3. Ex unanimi Scholasticorum consensu, qui non potest nisi temere contemni, inquit Bellarminus. Imo ex consensu totius Ecclesiæ Latinæ, quæ est maxima pars Ecclesiæ Universalis, & habet totius Ecclesiæ caput: quæ tamen hoc non tenet ut fide cer-

tum, alioqui esset revera de fide, cum maxima pars universalis Ecclesiæ suo capiti consentiens sit absolute infallibilis in rebus fidei & morum.

Resp. 3. Pœnæ Purgatorii sunt gravissimæ, & graviores omnibus pœnis, quæ in hac vita tolerari possunt. Ita omnes.

Prob. 1. Ex Patribus S. Aug. Ps. 37. ait: *Dicitur enim, ipse autem salvus erit sic tamen quasi per ignem. Et quia dicitur, salvus erit, contemnitur ille ignis. Ita plane quamvis salvi per ignem, gravior tamen erit ille ignis quam quidquid potest homo pati in hac vita.* S. Greg. in Ps. 3. Pœnit. *Illum transitorium ignem omni tribulatione præsenti existimo intolerabiliorem.* Beda, in eumdem Ps. S. Anselm. in 1. Cor. c. 3. & S. Bern. serm. de obitu Humberti asserunt nulla esse supplicia martyrum cum pœnis Purgatorii conferenda.

2. Ex S. Thom. in 4. dist. 20. q. 1. a. 2. ubi docet minimam pœnam Purgatorii esse majorem maxima pœna hujus vitæ. Ex S. Bonav. in 4. dist. 20. a. 1. q. 2. ubi asserit Purgatorii pœnas esse majores pœnis hujus vitæ. Et ex omnibus Scholasticis, qui teste Bellarmino idem docent, ita ut controversia sit tantum de modo quo id intelligi debeat, utrum scilicet minima Purgatorii pęna sit amor maxima pęna hujus vitæ, ut sentit S. Thomas, an vero tantum hoc intelligatur de pęna Purgatorii maxima, vel de omnibus simul sumptis.

3. Ratione: nam pęna damni per se gravissima est in altera vita: & ignis purgatorius est omnino acerrimus, cum ad hoc solum sit factus, ut sit instrumentum justitiæ divinæ, & sit ignis vindictæ. Qui si non sit ignis verus, est aliquid multo horribilius, quale Deus parare potuit, qui potentiam suam in hoc ostendere voluit, inquit Bellarminus.

Quæres 2. *Quam diuturno tempore torqueantur animæ in Purgatorio?*

Resp. Tempus illud incertum nobis est, & varium pro varietate pęnarum, quæ luendæ supersunt. Tamen ex Ecclesiæ sensu constat aliquas diu torqueri posse: nam Ecclesia anniversaria sacra celebrat pro animabus hominũ ante centum, vel ducentos, & plures annos mortuorum. Quod certe non fieret, si Ecclesia crederet non puniri omnes animas nisi brevissimo tempore. Certum est autem nullam ultra diem extremi judicii cruciatum iri. Nam tunc ex omnibus adultis duo tantum constituentur ordines: unus eorum, quibus Christus dicet: *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnũ &c.* Alter eorũ, quibus dicet: *discedite a me maledicti in ignem æternum.* Qui autem ultimi hominum electorum moriuntur die ipso extremi judicii, vel paulo ante, gravissimis pęnis & morte violenta acceptata, vel aliis operibus pro peccatis suis saltem magna ex parte ante mortem satisfacient. Et qui plene non satisfecerint, eorum animæ tanto intensius torquebuntur brevi illo tempore, quod usque ad resurrectionem superetit, quantum necessarium erit, ut pęnæ intensio durationis defectum suppleat.

Quæres 3. *In quo loco animæ pœnis purgatorii purgantur?*

Resp. Certum est animas, quæ pęnis purgantur, alicubi purgari; nam sunt alicubi, & purgantur ubi sunt. Non tamen apud omnes constat animas in uno eodemque loco omnibus communi purgari. Nam aliqui Catholici putant variis in locis animas torqueri ex divina voluntate juxta occurrentes circumstantias. Communior tamen sententia est certum aliquem locum subterraneum inferno damnatorum vicinum, animabus purgandis, communiter saltem, destinatum esse.

Prob. Quia Ecclesia in missa pro defunctis dicit: *Libera animas omnium defunctorum de pœnis inferni, & de profundo lacu.* Favent etiam historiæ relatę a S. Gregorio, lib. 4. Dialog. pluribus locis; & a Beda lib. 5. hist. c. 13. idem etiam sentit S. Augustinus in hunc sensum, Epist. 99. exponens hæc verba Act. c. *solutis inferni doloribus.*

Quæres 4. *Utrum animæ in Purgatorio torqueantur a dæmonibus.*

Resp. Negant Doctores Scolastici cum S. Thoma. Quia non convenit animas illas Sanctas subjici diabolo, quem finaliter superarunt: in contrarium tamen sunt quædam apparitiones apud Bedam, Surium & alios. Verum non probant id communiter fieri, sed tantum extraordinarie.

CAPUT V.

De forma Sacramenti Pœnitentiæ.

ARTICULUS I.

Utrum forma Sacramenti Pœnitentiæ verbis essentialiter constet?

Dico. Forma Sacramenti Pęnitentiæ essentialiter exprimi debet verbis proprie

prie dictis, & humana voce prolatis, ita ut nulla sit absolutio nutibus vel scripto data. Est communis & certa sententia.

Prob. 1. Ex Conc. Flor. in decreto pro Armenis: Ibi: *Forma hujus Sacramẽti sunt verba absolutionis, quæ Sacerdos profert, cum dicit: Ego te absolvo, &c.* Certe istæ voces (*verba profert, dicit*) aperte significant formam Sacramenti essentialiter verbis proprie dictis.

2. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 3. *docet sancta Synodus Sacramenti Poenitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illius ministri verbis positam esse*: Ego te absolvo &c.

3. Ex praxi Ecclesiæ, in qua numquam absolutio Sacramentalis scripto, aut nutu data est.

Ratio a priori est voluntas & institutio Christi nobis per Ecclesiam certo declarata, & significata his verbis Christi, Jo: c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

Ratio convenientiæ est, quod verba habeant significationem perfectiorem, magis expressam ac determinatam, quam quodlibet aliud signum.

Obj. 1. Conc. Florent. in eodem decreto dicit oris confessionem esse partem Sacramenti Pœnitentiæ, & tamen non fit essentialiter verbis, sed tantum regulariter. Ergo idem est de forma absolutionis.

Resp. Nego conf. Disparitas est, quia ex Traditione & praxi Ecclesiæ constat confessionem, non formam absolutionis nutibus fieri posse. Est autem saltem temerarium asserere explicationes essentiæ Sacramentorum, quas Ecclesia nondum agnovit & approbavit.

Porro Christus convenienter voluit absolutionem semper verbis, non confessionem fieri. Tum quia forma debet esse magis expressa ac determinata quam materia. Tum quia raro absolutio verbis exprimi nequit: confessio vero sæpe verbis fieri non potest, & quidem in extrema necessitate hujus Sacramenti. Christus autem incommodo valde raro providere non debuit.

Obj. 1. Sacramentum Penitentiæ institutum est per modum judicii. At judicium non exigit essentialiter, ut sententia verbis proferatur. Ergo.

Resp. Disting. maj. Institutum per modum judicii cujusdam spiritualis; *conc. maj.* per modum judicii cõmunis & omnimode humano similis, *neg. maj.* Sacramentum Penitentiæ institutum est per modum judicii cujusdem specialis, & ab humano ac civili in multis discrepantis. Nam judicium, quod in Sacramento exercetur, est in salutem & favorem rei institutum, est voluntarium, in eo idem est reus & accusator, reo ipsi se accusanti vel excusanti creditur. Quæ omnia judicio civili & humano non conveniunt.

Obj. 3. Matrimonium regulariter tantum non essentialiter verbis contrahi debet, & valet scripto vel nutu contractum. Ergo similiter, &c.

Rsp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia Christus instituendo Matrimonii Sacramentum, noluit peculiarem ritum Matrimonio addere, sed duntaxat contractum civilem legitimum evexit ad dignitatem Sacramenti, ne muti privarentur jure naturali contrahendi Matrimonium. Cum autem contractus civilis verba proprie dicta non exigat, noluit etiam Christus, ut idem contractus ad rationem Sacramenti evectus, talia verba essentialiter requireret. At vero Christus Sacramentum Penitentiæ instituendo, peculiarem & novum ritum instituit, sicut cum alia Sacramenta instituit, in quibus verba proprie dicta ad perfectiorem Sacramenti significationem essentialiter exegit.

ARTICULUS II.

Utrum forma absolutionis essentialiter ex institutione Christi exprimi debeat modo indicativo?

Nota. MOrinus, in Coment. Hist. de Disciplina in administratione Penitentiæ, l. 8. docet formam Sacramenti Penitentiæ olim fuisse, & etiam nunc esse deprecativam. Nonnulli alii recentiores fatentur eam quidem nunc esse indicativam, sed ex determinatione Ecclesiæ posse exprimi modo vel indicativo, vel deprecativo, & sic contra torrentem Doctorum contendunt posse esse deprecativam: imo volunt reipsa duodecim prioribus sæculis deprecativam fuisse. Quæ quidem nova opinio multis videtur periculosa; & reipsa hæretici inde inferunt formam absolutionis non esse actum judicialem, nec Sacerdotem vere remittere peccata.

§. I.

Dico. Forma Sacramenti Penitentiæ essentialiter & ex institutione Christi exprimi debet modo indicativo: ita ut nec umquam fuerit, nec possit esse deprecativa.

Prob. 1. Ex verbis Christi, quibus ex

Conc.

Conc. Trident. sess. 14. c. 1. hoc Sacramentum instituit, nempe his Joann. c. 20. *quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.* Nam Christus non dixit, quibus deprecati fueritis remissionem peccatorum, eam impetrabitis; sed quorum remiseritis peccata, remittuntur eis. Aliud autem est petere alicui veniam peccati: aliud vero illi remittere peccatum; ut daret. Ergo non orando, sed remittendo proferri debet absolutio: alioqui non petitur id cui promissa est peccati remissio.

Prob. 2. Ex conc. Floren. & Trid. docentibus formam Sacramenti Pœnitentiæ positam esse in his verbis: *Ego te absolvo, &c.* quę verba modo plane indicativo exprimuntur.

Prob. 3. Ex Conc. Trident. pluribus locis.

I. Sess. 14. cap. 1. ait: *Docet præterea sancta Synodus, Sacramenti Pœnitentiæ formam, in qua præcipue ipsius vis sita est, in illius Ministri verbis positã esse.* Ego te absolvo, &c. *Quibus quidem de Ecclesiæ Sanctæ more preces quædam laudabiliter adjunguntur: ad ipsius tamẽ formæ essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius Sacramenti administrationem sunt necessariæ.* Ex quo sic argumentor. Cum Concilium dicit simpliciter formam Sacramenti Pœnitentiæ positam esse in his verbis: *Ego te absolvo, &c.* & dicit preces, quæ illi adjungũtur, de more Ecclesiæ illis adjungi, nec esse essentiales Sacramento, clare significat verba illa absolutionis formam constituentia, non esse institutionis ecclesiasticæ, sed divinæ, si quidem illa verba distinguit ab eo, quod dicit esse ab Ecclesia institutum. Ergo ex Christi institutione forma hujus Sacramenti est indicativa, non deprecativa. Ergo etiam duodecim prioribus sæculis & semper forma hujus Sacramenti posita fuit sicut nunc consistit in his verbis: *Ego te absolvo &c.* non in precibus: nam Ecclesia institutionem Christi in administratione Sacramẽtorum semper retinuit.

Item ex Conc. preces, quæ adjunguntur his verbis: *Ego te absolvo, &c.* sunt tantum de institutione ecclesiastica, nec sunt Sacramento essentiales aut necessarię. Ergo etiã preces, quæ in antiquis Liturgiis, Sacramẽtalis Ritualibus extant, & quas adversarii volũt duodecim prioribus sæculis constituisse formam Sacramenti Pœnitentiæ, sunt de institutione ecclesiastica tantum, nec ad formæ essentiam pertinuerunt. Nam eodem omnino sunt saltem quoad sensum, atque preces quæ in Rituali Romano continentur, de quibus loquitur Conc.

Præterea cum Conc. dicit, *de more Ecclesiæ,* loquitur de perpetua & constanti Ecclesiæ consuetudine.

II. Eadem sess. 14. c. 1. ait: *Dominus autem Sacramentum Pœnitentiæ tunc præcipue instituit, cum a mortuis excitatus, insufflavit in Discipulos suos, dicens: accipite Spiritum-Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt. Quo tam insigni facto, & verbis tam perspicuis, potestatem remittendi & retinendi peccata, ad reconciliandos fideles post Baptismum lapsos, Apostolis & eorum legitimis successoribus fuisse communicatam, universorum Patrum consensus semper intellexit.*

Secundum Conc. ex institutione Christi Sacerdos per Sacramentum Pœnitentiæ vere remittit peccata. Atqui per illud non remittit vere peccata, nisi per illud significet se illa remittere: nam Minister per Sacramentum non efficit nisi quod per illud significat. Ergo Minister ut remittat peccata debet ex institutione Christi, ideoque ex Sacramenti natura, quæ tota ab institutione Christi pendet, debet inquam significare se vere peccata remittere, non autem præcise illa a Deo remitti. Verba autem quæ significant Sacerdotem vere remittere peccata, non sunt sane deprecativa, sed indicativa, ut patet.

III. Ex Conc. absolutio Sacerdotis est essentialiter sententia judicialis; nam sess. 14. c. 6. sic ait: *Absolutio Sacerdotis... non est solum nudum Ministerium vel annunciandi Euangelium, vel declarandi remissa esse peccata, sed adinstar actus judicialis,* quo ab ipso velut a judice sententia pronuntiatur. Atqui sententia judicialis verbis indicativis, non deprecativis proferri debet. Ergo & absolutio.

Item ex Conc. ea est institutio Sacramenti Pœnitentiæ, ut administretur a Sacerdote tanquam judicium exercente & sententiam pronunciante: ideoque ut administretur per verba quibus Sacerdos significet se judicium exercere & sententiam proferre: nam Sacramenta eo modo & tantum efficiunt, quomodo & quantum significant. Atqui verba quibus Sacerdos significat se judicium exercere & sententiam pronunciare, sunt indicativa, non deprecativa. Ergo ea est institutio Sacramenti, ut administretur per verba indicativa, non deprecativa. Ecclesia autem nihil potest mutare in Sacramentis, quoad institutionem, ideoque essentiam illorum pertinet: sicque semper debuit in hoc Sacramento uti forma indicativa, non deprecativa.

Confirmatur auctoritate S. Th. qui Opusc. 22. cap. 1. contra Neotericum quemdam, opinionem adversariorum tuentem, disputans sic ait: *Perlecto libello a vobis exhibito inveni assertionem cujusdam valde temerariam dicentis quod Sacerdos absolvendo uti non debeat hac forma* ego te absolvo: *quod quidem præsumptuosum judico. Quia repugnat Euang. dictis.*

§. II.

Solvuntur objectiones.

Obj. Illud Jacobi 5. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem ut salvemini.*

Resp. Quamvis Apostolus prioribus verbis loquatur de confessione Sacramentali; tamen verbis istis, *& orate pro invicem*, non loquitur de oratione, quæ sit forma Sacramentalis: nam loquitur de oratione impetrante, non ex opere operato, sed tantum ex opere operantis, ut patet ex subsequentibus: *Multum enim valet deprecatio justi assidua. Elias ... oratione oravit, ut non plueret super terram, & non pluit, &c.* De eadem etiam oratione impetrante tantum ex opere operantis loquitur S. Ambrosius, l. 1. de Pœnit. c. 8.

Obj. 2. S. Ambrosius, l. 3. de Spiritu-sancto, c. 19. ait: *Homines in remissione peccatorum Ministerium suum exhibent, non jus alicujus potestatis exercent. Neque enim in suo, sed in Patris, & Filii, & Spiritus nomine peccata dimittuntur. Isti rogant, divinitas donat: humanum enim obsequium, sed munificentia supernæ est potestatis.*

Resp. S. Doctor solum vult, Deum esse causam principalem, Sacerdotem vero causam instrumentalem tantum remissionis peccatorum in Sacramento Pœnitentiæ; & Sacerdotem peccata remittere non virtute propria & auctoritate humana, sed auctoritate a Deo accepta & virtute Dei ut causæ principalis. Et verbis istis (*neque enim in suo, sed in Patris, & Filii, & S. sancti nomine, &c.*) Indicat indicativam hanc formam: *absolvo te a peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: Sicut indicativam formam Baptismi indicat his verbis subsequentibus: *In Baptismo quoque peccata donari non potest ambiguum. In Baptismo autem operatio Patris & Filii & Spiritus sancti est.*

Cum autem dicit: *Isti rogant, divinitas donat*; non excludit formam indicativam. Nam etiam nunc recte dici potest: isti rogant, divinitas donat; nempe eo instanti, quo isti postquam rogarunt, absolutionis verba proferunt, dicendo: *ego te absolvo a peccatis tuis, in nomine Patris, &c.* Præterea Patres orationem vocant quælibet verba sacra etiam indicativa, quæ Deum movent ad dandam gratiam. Quo sensu forma Baptismi & Eucharistiæ est oratio quædam.

Obj. 3. S. Aug. lib. 15. de Trinit. c. 26. de Discipulis Christi dicit: *Orabant quippe ut veniret* (Spiritus sanctus) *in eos, quibus manum imponebant, non ipsi eum dabant. Quem morem in suis præpositis etiam nunc servat ecclesia.* Et infra. *Effundere* (Spiritum sanctum) *super alios non utique possumus; sed ut hoc fiat, Deum a quo hoc efficitur, super eos invocaverimus.* Similia habet Hieronymus. Et S. Leo, Epist. 80. sic ait: *Sufficit illa confessio, quæ primum Deo offertur, tum etiam Sacerdoti, qui pro delictis pœnitentium precator accedit.*

Resp. Sic locuti sunt Patres antiquiores, & deinceps Concilia & Scriptores Eccles. non ut formam deprecativam significarent, sed 1. quia confessioni omnium Sacramentorum, & absolutioni præmittutur preces, quibus a Deo petitur gratia sanctificans & remissio peccatorum suscipientibus Sacramenta. 2. ut significarent Sacramentorum Ministros esse tantū causam instrumentalem, Deum vero solam causam principalem gratię & remissionis peccatorum, & aliorum donorum supernaturaliū. 3. Quia per orationes & supplicationes intelligunt quælibet verba sacra, habentia vim impetrandi gratiam, & quæ proferuntur, ad effectum Sacramentalem a Deo obtinendum; sicque sunt implicita invocatio divinæ virtutis.

Dices. S. Leo, Epist. 91. dicit, Deum voluisse, *ut indulgentia Dei nisi supplicationibus Sacerdotum nequeat obtineri.* Ergo absolutionis forma est deprecativa.

Resp. Nego conseq. Quia (ut jam dixi) Patres per orationem, & supplicationem intelligunt quælibet verba etiam indicativa, habentia vim infallibilem movendi Deum ad dandam gratiam, cujusmodi sunt omnes formæ Sacramentorum; ut patet ex S. Augustino, qui lib. 5 de Baptismo, cap. 20. dicit hominem baptizare & conficere Eucharistiam deprecando; nam ibi sic ait: *Si ergo ad hoc valet, quod dictum est in Euangelio, Deus peccatorem non audit, ut per peccatorem Sacramenta non celebrentur; quomodo exaudit homicidam deprecantem, vel super aquam Baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Que omnia tamen fiunt*

fiunt, & valent etiam per homicidas. Igitur ex S. Augustino homo Baptizat, consecrat Eucharistiam per orationem, quia verba formæ baptismi & Eucharistiæ sunt virtualiter & æquivalenter, deprecativa, quatenus habent vim impetrandi a Deo id quod significant. Et vero verba a Christo instituta, a Ministro Christi nomine prolata, & infallibiliter moventia Deum ad efficiendum id quod significant, & ad dandam gratiam, num recte dicuntur orationes quædam, quamvis modo indicativo exprimantur nec sint formaliter preces?

Obj. 4. Olim Sacramentum Pœnitentiæ administrabatur per manuum impositionem, quę nunquam fiebat sine precibus. Ergo ejus forma erat deprecativa.

Resp. Nego conseq. Quia preces illæ, quibus olim administratū fuit hoc Sacramentum, non erant forma qua pœnitens absolvebatur. Enim vero nunc etiam non administratur sine precibus; & tamen preces illæ ad ipsius formę essentiam nequaquam spectant, nempe ad validam ipsius Sacramēti administrationem sunt necessariæ, ut docet Conc. Trident.

Obj. 5. In Ordine Romano, in quo describitur ritus reconciliandi pœnitentes Feria quinta Majoris Hebdomadæ, leguntur tantum orationes, quibus pœnitentes reconciliabantur.

Resp. Reconciliatio illa pœnitentium publicorum, cujus ritus describitur in Ordine Romano, fuit tantum publica & solemnis absolutio ab excommunicatione pro foro externo, qua pœnitentes post peractam pęnitentiam publicam, & privatim acceptam ab aliquo Sacerdote absolutionem Sacramentalem, restituebantur communioni fidelium, & ad Eucharistiam admittebantur: quare præsupponebat absolutionem Sacramentalem jam privatim acceptam. Quod patet ex ipso Ordine Romano, ubi dicitur: *Tunc egreditur pœnitens e loco, ubi pœnitentiam gessit ut gremio præsentetur Ecclesiæ*, (non ut a peccatis absolvantur.) Et infra. *Ab Archidiacono reddantur Episcopo* (pęnitentes;) *& ab Episcopo restituantur Ecclesiæ gremio*. Quare Episcopus, in oratione 9. dicebat: *Ecclesiæ tuæ purificatos restitue, ac tuo altari repræsenta, ut ad Sacramentum reconciliationis admissi, una nobiscum Sancto nomini tuo gratias agere mereantur*.

Præterea omnes orationes, quæ in Ordine Romano ad publicam illam pęnitentium reconciliationem continentur, fiunt in plurali numero: ideoque omnes simul & communiter ritu illo fuere ab Episcopo reconciliati. Non est autem credibile, omnes pęnitentes, qui sæpe magno numero erant, fuisse simul & communiter absoluti Sacramentaliter a peccatis, & integram eorum omnium confessionem ab Episcopo solo prius auditam fuisse.

Inst. In penultima oratione sic orat Pontifex: *Dominus Jesus Christus, qui dignatus est Discipulis suis dicere: quæcumq; ligaveritis .. ipse vos largifluo pietatis suæ dono, ac mea simul parvitatis Ministerio absolvere dignetur ab omnibus fragilitatis vestræ excessibus interius exteriusque humanitus contractis, amen*.

Resp. Sic orat pro peccatis venialibus, quæ, mortalibus jam per Sacramentum Pęnitentiæ remissis, supererant, remittendis extra Sacramentum & ex opere operantis Ecclesiæ; ut explicat S. Th., 3. p. q. 84. a. 3. ubi cum sibi objecisset: *In quibusdam absolutionibus, quæ in Ecclesia publice fiunt, sicut in prima & Completorio, & in Cœna Domini, absolvens non utitur oratione indicativa, ut dicat, ego vos absolvo; sed oratione deprecativa, cum dicit: misereatur vestri, &c.* sic respondet: *Hujusmodi autem absolutiones in publico factæ non sunt Sacramentales, sed sunt orationes quædam ordinatæ ad remissionem venialium peccatorum*. Dici etiam possunt orationes illæ valere pro peccatis mortalibus, nempe ad obtinendam remissionem reatus pęnæ temporalis mortalibus quoad culpam remissis debitæ.

Obj. 6. Ecclesia duodecim prioribus sæculis adhibuit formam absolutionis deprecativam: quam postea Ecclesia Latina mutavit in indicativam. Nec in hoc quidquam circa substantiam Sacramentorum mutavit, quia Christus hanc formam in speciem infimam non designavit, sed reliquit determinationi Ecclesiæ. Christus enim nihil aliud circa illam instituit, nisi ut exprimeretur iis verbis, quæ Ecclesia determinaret ut idonea ad exprimendam remissionem peccatorum, Ecclesia autem pro variis temporibus nunc deprecativam, nunc indicativam formam ut aptiorem determinavit.

Resp. Christus, ut ex ejus verbis & ex Concil. Trident. constat, pro forma Sacramenti Pęnitentiæ instituit verba significantia remissionem peccatorum ut a Sacerdote tanquam judice factam: ideoque instituit, ut Sacerdos verbis exprimeret se remittere

peccata, non vero præcise peccata a Deo remitti. Ecclesia autem semper institutionem Christi observavit: ideoque nunquam adhibuit formam Sacramentalem deprecativam, sed indicativam.

Inst. Antiqua Sacramentaria, Penitentialia, & Ritualia manuscripta nil continent nisi orationes, cum agitur de reconciliatione penitentis post confessionem privatam, & de reconciliatione penitentis ad mortem; exceptis tantum aliquibus post annum millesimum exaratis, in quibus reperitur aliquid indicativum adjunctum orationibus illis. Ergo Ecclesia prioribus sæculis usa est forma Sacramentali deprecativa.

Resp. Nego conseq. Quia omnes illæ orationes ante vel post absolutionem Sacramentalem recitandæ erant, nec per illas Sacramentaliter absolvebatur pœnitens. Forma autem Sacramentalis indicativa in illis antiquis Sacramentariis & Ritualibus manuscriptis præmissa est; tum quia utpote brevissima, facillime ex auditu disci & retineri poterat, tum quia justas ob causas prætermissa fuerat: nam prioribus Ecclesiæ sæculis formæ Sacramentorum, & alia mysteria non scripto, sed viva voce tradebantur, ne Ethnicis aut impiis hæreticis facile innotescerent, & ab iis contemnerentur aut irriderentur. Imo prioribus Ecclesiæ sæculis Symbolum fidei non scripto, sed viva voce tradebatur, ut testantur SS. Hieronymus & Augustinus.

Porro illud indicativum aut imperativum indicativo æquivalens, quod in aliquibus Penitentialibus manuscriptis invenitur, est ipsamet forma Sacramentalis absolutionis. Hæ autem formulæ: *Sis absolutus a me: absolvo te*; Non differunt quoad sensum, sed grammaticaliter tantum: nam imperativum æquivalet indicativo quoad sensum.

Obj. 7. In Ecclesia græca forma absolutionis prioribus sæculis fuit deprecativa. Nam in Euchologio Græcorum edito, & alii vetustissimis Manuscriptis, cum agitur de absolutione penitentis nihil traditur præter orationes, quibus Sacerdos Deum rogat, ut peccata penitenti remittat. Ergo.

Resp. Neg. ant. Nam in Oriētali Ecclesia perinde ac in Occidentali forma Sacramentalis semper fuit indicativa. In Græcorum quidem Euchologiis traduntur orationes, sed ut adjungerentur formæ Sacramentali indicativæ, non ut per eas pœnitens absolveretur. Forma autem absolutionis in antiquis Græcorum Penitentialibus & Ritualibus prætermissa est easdem ob causas, propter quas in antiquis Latinorum Ritualibus & libris prætermissa est.

Inst. 1. Euchologia Grecorum continent formas aliorum Sacramentorum, de quibus agunt: Ergo continent etiam formam Sacramenti Penitentiæ, quæ proinde consistit in aliqua oratione, cum nihil preter orationes ibi habeant.

Resp. Nego conseq. Itaque Euchologia quæ erant, non continent formam Sacramenti Pœnitentiæ, quia eam non continebant prima quæ fuerunt edita, sicut nec eam continebant antiqua Ritualia Latina, quæ tamen formas Sacramentorum Baptismi, Confirmationis & Extremæ Unctionis continebant, sicut Euchologia Græcorum. Ratio est, quia prima Euchologia Græcorum & antiqua Ritualia Latinorum condita sunt eo tempore, quo Sacramentorum formæ non mandabantur scripto sine urgente necessitate, sed solum viva voce solis ministris tradebantur. Nulla autem fuit necessitas scripto mandandi formam Sacramenti Pœnitentiæ, cum utpote brevissima, facillime ex auditu disci, memoriaque retineri posset, & in utraque Ecclesia Latina & Græca eadem omnino esset, nempe hæc, *absolvo te, &c.* quare necesse tantum fuit, ut in Euchologiis Græcorum & Ritualibus Latinorum exscriberentur orationes formæ illi indicativæ præmittendæ: quæ cum prolixæ & multæ essent, non poterant nisi ex scripto memoriter disci, nec nisi difficillime memoria retineri.

Formæ vero aliorum quatuor Sacramentorum, cum non sint eædem in Ecclesia Latina & Græca, sed diversæ accidentaliter, ut utriusque Ecclesiæ Ministri ritus suæ Ecclesiæ in administrandis illis Sacramentis constanter servarent, formæ propriæ utriusque Ecclesiæ exscribi debuerunt.

Inst. 2. Græci moderni non utuntur nisi forma deprecativa in Sacramento Pœnitentiæ. Ergo hæc forma fuit semper usitata in Ecclesia Græca.

Resp. 1. Nego conseq. Quia Græci moderni plerique sunt Shismatici & Imperiti.

Resp. 2. Nego anteced. Quoad omnes. Nam multi moderni Græci formam indicativam adhibent, nempe Presbyteri hanc: *Habeo te venia donatum:* Episcopi vero istam: *mea mediocritas habet te venia donatum;* quoad in eorum praxi idem est ac, *absolvo te a peccatis*. Aliæ autem formæ, quæ ab aliis Græcis usurpatæ referuntur, non diffe-

differunt ab istis quoad sensum. Major tamen pars Græcorum formam tantum deprecativam ex ignorantia adhibent. Ita Arcudius Græcus peritissimus.

Inst. 3. Clemens VIII. in institutione super ritus Græcorum sic ait: *In casu necessitatis. Presbyteri Græci Catholici possunt Latinos absolvere. Utantur forma absolutionis in generali Conc. Florent. præscripta, & postea si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma hujus absolutionis dicere tantum consueverunt.* Ergo Græci valide absolvunt Græcos per solam formam suam deprecativam. Ergo, &c.

Resp. Nego conseq. Nam Clemens jubet simpliciter & absolute, ideoque pro omni casu, quo audiunt confessiones sive Latinorum, sive Græcorum, ut Græci adhibeant formam indicativam; dicit enim simpliciter & absolute: *Utantur forma absolutionis in generali Concil. Florent. præscripta.* Non autem dicit: cum absolvunt Latinos, utantur forma Conc. Florent.

Quare ex hoc textu valide confirmatur nostra sententia. Nam si forma deprecativa valeret, Clemens Presbyteris Græcis non jussisset simpliciter & absolute, ut adhiberent formam indicativam; ideoque sic jubendo non prohibuisset simpliciter & absolute, ne sine illa Sacramentum Penitentiæ administrarent. Equidem ibi dicit Græcos consuevisse uti tantum forma deprecativa; quia, ut dictum est, major Græcorum pars ex ignorantia illam solam adhibebant; sed hoc illis in posterum prohibet.

Nota. Preces, quæ olim in Missa a Sacerdote pro pœnitentibus a se prius Sacramentaliter absolutis fundebantur, ad hoc dirigebantur, ut pro eis obtineretur remissio reatus pœnæ temporalis peccati quoad culpam remissis debitæ, & eis congrua gratiæ auxilia ad perseverandum in statu gratiæ impetrarentur.

Obj. 8. Auctoritatem aliquorum Theologorum.

Resp. Plerique, quos citat Morinus, nobis consentiunt, & perperam nobis opponuntur. Quod si quis nobis adversarentur, his opponeremus Concil. Trid. S. Thomam, & veteres Scholasticos.

Obj. 9. Bellarminus, l. 1. de Sacramentis, c. 19. ait: *Verba a Domino præscripta in Baptismo, non habent formam instructionis, sed invocationis & benedictionis.... non enim ait: docete omnes gentes nomen Patris, & Filii, & Spiritus sancti, sed baptizantes eos in nomine Patris, &c. ubi verba illa, in nomine Patris, &c. respiciunt actum baptizandi, non autem docendi: proinde sonant invocationem Trinitatis super aqua inspersionem, non declarationem Mysterii ad auditores.*

Resp. Bellarminus hic solum intendit, verba quibus perficiuntur Sacramenta non esse concionalia, sed consecratoria. Et cum dicit: *Sonant invocationem Trinitatis*, solum vult baptizantem invocare Trinitatem virtualiter tantum & implicite: non autem expresse & formaliter, quatenus dicendo *in nomine Patris, &c.* significat se baptizare auctoritate SS. Trinitatis, non autem propria; seque esse instrumentum Dei tanquam causæ principalis omnis gratiæ. Hæc verba a Bellarmino, sic intelligi, patet ex l. 4. de Sacramento Eucharistiæ, cap. 14. ubi ait: *Ipsa etiam verba Domini (Hoc est Corpus meum) ut omnium aliorum Sacramentorum formæ, ut proferuntur a Sacerdote cum intentione Sacramentum faciendi, continent implicite invocationem divinæ virtutis, quæ est causa primaria effectus Sacramentalis: intendit enim Sacerdos per illa verba ut instrumenta Dei, consecrationem efficere.* Hoc autem textu respondet Bellarminus iis, qui objiciebant, Patres dicere precibus & invocatione Dei consecrari Eucharistiam. Quæ responsio valet etiam pro aliis Sacramentis habentibus formam indicativam.

Præterea Bellarm. l. 1. de Pænit. c. 16. sic ait: *Si de sententia verborum sermo sit: nemo catholicorum negat, verba esse determinata, atq; ex divinis Litteris deprompta. Quod idem cernimus in baptismo.... quare quemadmodum ex eo quod Dominus ait, Matth. ult. docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti, colligit Ecclesia formam illam, ego te baptizo in nomine Patris, &c. ....sic etiam ex eo, quod idem Dominus ait, Matth. 16. quodcumque solveris, erit solutum, & Joann. 20. quorum remiseritis peccata, remittuntur, colligit Ecclesia formam illam, ego te absolvo a peccatis tuis.*

Obj. 10. Forma Extremæ Unctionis est deprecativa, ergo & Pœnitentiæ.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia ex institutione Christi minister Sacramenti Pœnitentiæ agit ut judex, non ut deprecator sicut in Extrema unctione: nam Christus Pœnitentiæ Sacramentum instituit per modum judicii, & voluit ut ejus forma nempe absolutio esset actus judicialis, ut docet Conc. Trid.

Obj. 11. Valeret absolutio ab excommunicatione, quæ daretur verbis deprecativis. Ergo etiam valeret absolutio a peccatis sic data.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia absolutio ab excommunicatione, & a quavis censura valide potest dari quibuslibet verbis, imo signis & nutibus consensum internum sufficienter exprimentibus; cum Christus circa hoc nihil determinaverit; & si daretur verbis indicativis, jam non fieret ad modum actus judicialis, sed per modum concessionis. At absolutio a peccatis debet essentialiter dari verbis proprie dictis, & per modum actus judicialis.

ARTICULUS III.

Quænam verba sint essentialia formæ Sacramenti Pœnitentiæ.

Nota. EX Rituali Romano verba formæ hujus Sacramenti sunt hæc: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.* Certum est autem omnia verba, quæ ista antecedunt & subsequuntur, non esse de essentia absolutionis, ex Conc. Trid. sess. 14. c. 3. supra relato. Agitur itaque hic solum de verbis in absolutionis forma contentis. Apud omnes autem constat, has voces (*ego, tuis*) non esse essentiales formæ; quia vox *ego* sufficienter continetur in verbo *absolvo*, & vox *tuis* in pronomine *te*. Quare sola quæstio est de cæteris.

Dico 1. Hæc verba *absolvo te*, aut alia æquivalentia eumdem plane sensum æque distinctum exprimentia, sunt essentialia formæ Sacramenti Pœnitentiæ. Ita omnes.

Prob. 1. Ex Conc. Trident. sess. 14. cap. 3. ubi ait: *Docet Sancta Synodus Sacramenti Pœnitentiæ formam in illius ministri verbis positam esse: Ego te absolvo, &c.* ibi Conc. loquitur de iis, quæ essentiam formæ constituunt: nam addit, preces, quæ his verbis laudabiliter adjungi solent, non spectare ad essentiam formæ.

2. Quia verba essentialia formæ debent exprimere actionem, & effectum Sacramenti, personam absolventem, & personam absolvendam.

Dico 2. Tota forma essentialis hujus Sacramenti consistit in his verbis: *absolvo te.*

Prob. 1. Quia hæc verba exprimunt ministrum, & effectum primarium Sacramenti, nempe condonationem & reconciliationem, & subjectum. Ergo sufficiunt.

2. Valida habetur hæc Græcorum forma: *Habeo te venia donatum*: quæ nihil amplius exprimit.

3. Catechismus Romanus, p. 2. c. 2. §. 19. docet *planum esse hæc verba (ego te absolvo) esse pœnitentiæ perfectam formam.*

Sensus autem hujus formæ realiter hic est: confero tibi gratiam peccati remissivam. Nam gratiæ infusio est prior natura quam peccatorum remissio, cum hæc sit formalis effectus gratiæ sanctificantis.

Obj. Hæ voces (*a peccatis*) sunt etiam essentiales formæ; nam 1. Christus eas adhibuit in institutione hujus Sacramenti, cum dixit; *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.*

2. Forma debet exprimere primarium effectum Sacramenti, qui est remissio peccatorum. Sed hæc verba (*absolvo te*) non significant determinate & expresse remissionem peccatorum: hæc enim verba sunt indifferentia ad significandam remissionem reatus pœnæ tantum, vel culpæ, & absolutionem a censura.

3. Conc. Trid. exponens formam pœnitentiæ, dicit in his verbis positam esse: *Ego te absolvo, &c.* hæc autem particula, *&c.* significat aliquid præter verba (*absolvo te*) nempe saltem ista *a peccatis*. Ergo.

Resp. Nego antec. Quia ex confessione pœnitentis, quæ præcessit, verbum *absolvo* sufficienter determinatur ad significandam absolutionem a peccatis. Unde patet solutio ad 1. & 2. Conc. vero addidit particulam, *&c.* ut significaret alia verba pertinere ad formam, sive essentialiter, sive accidentaliter & ex præcepto Ecclesiæ: quod definire noluit, cum esset quæstio inter Catholicos controversa.

Dico 3. Sacerdos tenetur sub peccato mortali proferre etiam hæc verba, *a peccatis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, quamvis non sint de essentia formæ. Quia ex præcepto, & usu Ecclesiæ vim legis habente, omnia verba, quæ in formis Sacramentorum præscribuntur, adhiberi debent, & prædicta verba sunt gravis momenti; ideoque materia præcepti gravis est: ac proinde preceptum graviter obligat.

CAPUT VI.

De Ministro Sacramenti Pœnitentiæ.

ARTICULUS I.

Utrum solus Sacerdos sit minister Sacramenti Pœnitentiæ?

Nota. MInister hujus Sacramenti sustinet respectu Christi personam Delegati ac Vicarii, respectu vero Pœnitentis personam Judicis ac Medici. Quare necesse est ut sit a Christo institutus, ac deputatus per primos Ecclesiæ Pastores.

Dico. Solus Sacerdos est Minister Sacramenti Pœnitentiæ: ita ut solus possit illud valide administrare. Est de fide contra VValdenses, VVicleffistas, & Lutheranos.

Prob. 1. Ex Script. Joann. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* At hęc verba, quibus continetur institutio hujus Sacramenti, & confertur potestas remittendi peccata, dicta sunt solis Apostolis, eorumque in Sacerdotio successoribus secundum Ecclesiæ Traditionem & Patrum interpretationem: Ergo.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiant S. Ambrosius, l. 1. de Pœnit. c. 2. ubi ait: *jus hoc solis permissum Sacerdotibus est.* Et S. Grysostom. l. 3. de Sacerdotio, c. 5. ubi asserit Sacerdotes Evangelicos habere potestatem animas judicandi, quam neq; habent Angeli, neque Archangeli, neque terreni Principes; quia ad hos dictum non est, *quæcumque alligaveritis, &c.* unde concludit Christianos omnes curationi Sacerdotum debere se submittere.

3. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, in qua semper a solis Sacerdotibus administratum fuit hoc Sacramentum, ut patet ex Sacramentariis & Ritualibus etiam antiquioribus.

4. Ex Conc. Florent. in decreto pro Armenis, & Trident. sess. 14. c. 5. & can. 10. ubi ait: *Si quis dixerit .... non solos Sacerdotes esse Ministros absolutionis, sed omnibus & singulis Christifidelibus esse dictum; quæcumque ligaveritis, &c. & quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: quorum verborum virtute quilibet absolvere possit peccata ... anathema sit.*

Confirm. Ex Bulla Martini V. in Concil. Constantiensi edita de erroribus Joan. VVicleff, in qua quemlibet de VVicleffismo suspectum interrogari jubet, ut um credat, *quod christianus ultra contritionem cordis, habita copia Sacerdotis idonei, soli Sacerdoti de necessitate salutis cōfiteri teneatūr, & non Laico, seu Laicis quantumcumque bonis & devotis.*

Ratio a priori est voluntas Christi.

Ratio convenientiæ est, quia convenit, ut judicium sacrum & gravissimum, qualė est hoc Sacramentum, non omnibus indiscriminatim committatur, sed iis solis, qui ad hoc munus specialiter consecrati sunt. Item conveniens fuit, ut illi soli potestatem haberent in Corpus Christi mysticum, qui soli habent in Corpus Christi verum seu physicū, ut sunt Sacerdotes:

Obj. 1. Hęc verba Christi (*quorum remiseritis peccata, &c.*) vel dicta sunt solis Apostolis, vel in eorum persona solis Episcopis, vel omnibus Fidelibus.

Resp. Neg. Nam 1. non sunt dicta solis Apostolis: nam per illa verba institutum est Sacramentum semper duraturum, quamdiu nempe erant peccata remittenda, & maxime necessarium, ac frequenter & omnibus peccatoribus administrandum. Ergo hæc verba non dirigebantur ad solos Apostolos, quia non semper in terra remansuri erant: neque ad solos Episcopos, quia soli non possunt omnibus hoc Sacramentum conferre. 2. Non omnibus Fidelibus dicta sunt, quia per illa verba sacrum & gravissimum judicium instituebatur, quod non omnibus Fidelibus promiscue committendum erat sed solis ad hoc specialiter consecratis & deputatis.

Obj. 2. Illud Jacobi c. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Ergo fideles omnes, &c.

Resp. Nego conseq. Nam vel hic textus intelligitur de confessione Sacramentali: & tunc sensus est, confessionem faciendam esse non soli Deo, sed hominibus ad hoc deputatis, & absolvendi potestate instructis. Vel si intelligitur de confessione non Sacramentali, sensus est confessionem prudenter faciendam esse aliis ad sui humiliationem, aut ad poscendum consilium vel orationem.

Obj. 5. S. Cyprianus, epist. 48. Diacono in absentia Episcopi & Sacerdotis committit reconciliationem penitentium in articulo mortis. *Vel si Presbyter*, inquit, *repertus non fuerit, & urgere exitus cæperit, apud Diaconum quoq; exhomologesim facere delicti sui possint, ut manu eis in pœnitentiam imposita, veniant ad Dominum cum pace, quam dari Martyres litteris ad nos factis desideraverūt.*

Resp. Ibi loquitur, non de confessione & reconciliatione Sacramentali, sed de altera confessione ordinata ad reconciliationem ecclesiasticam & cæremonialem, qua publici peni-

pœnitentes altari & Ecclesiæ reconciliabantur, & ad communionem Eucharistiæ admittebantur: quod urgente mortis periculo, & absente Episcopo & Sacerdote a Diacono fieri poterat.

Obj. 4. Cap. *fures* de furtis. Dicitur de furibus: *Si comprehensi aut vulnerati, Presbytero vel Diacono confessi fuerint, communionem eis non negamus.*

Resp. Ibi in necessitate datur Diacono potestas, non absolvendi Sacramentaliter, sed solum dandi Eucharistiam furibus inter furandum vulneratis vel statim morte mulctandis, modo sufficientia contritionis signa dederint, cujusmodi est confessio peccatorum, etsi non facta Sacerdoti, nec in specie.

Præterea ille canon videtur mendosus: nam in Concilio Triburiensi, ex quo desumptus est, non legitur, *Diacono*, sed *Deo & Sacerdoti*.

Obj. 5. S. Thomas, in 4. dist. 17. q. 3. a. 2. ad 2. q. ait: *Minister pœnitentiæ, cui confessio est facienda ex officio, est Sacerdos: sed in necessitate etiam Laicus vicem Sacerdotis supplet, ut ei confessio fieri possit.*

Resp. Solum vult in defectum Sacerdotis confessionem faciendam esse Laico, quia valet ad humiliationem confitentis & ad significandum desiderium Sacramenti, quamvis non valeat ad Sacramentalem absolutionem, nam nunquam sensit confessionem Laico etiam in necessitate factam, esse Sacramentalem, & confessum posse tunc a Laico absolvi, ut patet ex responsione ad 1. & ex dist. 20. q. un. a. 1. q. 2. ad 3. ubi S. Doctor sic ait: *Ille qui Laico confitetur, quamvis impleat, quod ex parte sua est de Sacramentali confessione, tamen Sacramentalem absolutionem non consequitur.*

Obj. 6. Quilibet in necessitate potest baptizare, ergo & absolvere.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia Christus voluit ut quilibet valide possit baptizare, non absolvere: & quidem valde convenienter, quia baptismus in re est necessitatis universalioris quam Sacramentum Pœnitentiæ; nam extra Martyrium est absolute necessarius ad salutem infantibus: in quibus nullatenus suppleri potest. At Sacramentum Pœnitentiæ in re non est absolute necessarium nisi adultis in peccato mortali existentibus & contritione perfecta carentibus, & semper contritionem perfectam suppleri potest ab omnibus qui sunt illius capaces.

ARTICULUS II.

Utrum ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ requiratur jurisdictio?

Nota. Jurisdictio est potestas regendi, seu ferendi sententiam in subditos. Duplex est, nempe in foro interno, & externo. Jurisdictio in foro interno seu pœnitentiæ, de qua hic agitur, est potestas absolvendi, ligandi & obligandi subditos in tribunali pœnitentiæ Sacramentalis. Jurisdictio in foro externo est potestas ferendi leges, censuras, imponendi pœnas ecclesiasticas etiam publicas, vel ab iis dispensandi ac liberandi & regendi subditos quoad politiam externam.

Nota 2. Jurisdictio dividitur in ordinariam, & delegatam. Ordinaria est illa, quæ alicui competit ratione officii annexam habetis animarum curam. Delegata est ea, quam quis habet ex concessione habentis ordinariam.

Dico. Ad Sacramentum Pœnitentiæ valide administrandum, præter potestatem ordinis Sacerdotalis requiritur Jurisdictio.

Prob. 1. Ex Conc. Trident. sess. 14. c. 7. ubi ait: *Quoniam igitur natura, & ratio judicii illud exposcit, ut sententia in subditos duntaxat feratur, persuasum semper in Ecclesia Dei fuit, verissimum esse Synodus hæc confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere, quam Sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut subdelegatam non habet jurisdictionem.* Idem constat ex Concil. Lateran. IV. c. *Omnis*, & Florent. in decreto.

2. Ratione, quam ibidem Conc. Trident. affert. Quia nempe Sacramentum Penitentiæ essentialiter est judicium. Atqui ad judicii valorem requiritur essentialiter jurisdictio in eo qui judicat, & subjectio in eo qui judicatur. Ergo ad Sacramenti Pœnitentiæ valorem essentialiter requiritur jurisdictio in Sacerdote qui judicat & fert sententiam.

Hæc autem jurisdictio sive ordinaria sive delegata non est necessario connexa cum potestate ordinis Sacerdotalis, sed ab illa distincta est. Nam ordinaria alicui competit solum ratione officii curam animarum annexam habentis, quo officio carere potest Sacerdos. Delegata vero accipitur tantum ab habentibus ordinariam, nempe animarum Pastoribus, qui possunt eam delegare.

Obj. 1. Sacerdotes in ordinatione sua accipiunt potestatem remittendi peccata significatam per illa verba Episcopi ordinantis: *Accipe Spiritum Sanctum; Quorum remiseris* pecca-

peccata remittuntur eis. Ergo ad remittenda peccata non requiritur nisi potestas ordinis.

Resp. Disting. anteced. Accipiunt potestatem remittendi peccata subditorũ quos habuerint, seu posita jurisdictione, *conc. ant.* remittendi peccata non subditorum, & sine ulla jurisdictione, *nego ant.* vel si vis. Accipiunt potestatem remittẽdi peccata incompletam, *conc. ant.* completam, *nego ant. & conseq.* potestas totalis & completa remittendi peccata in Sacramento Pœnitentiæ constat ex duplici potestate partiali: una, quæ est potestas ordinis, & altera quæ est potestas jurisdictionis. Utraque simul sumpta, est potestas completa remittendi peccata. Utraque vero seorsim sumpta est partialis tantum potestas remittendi peccata, ita ut alterutra sola ad hunc effectum non sufficiat.

Ratio est, quia potestas completa remittendi peccata, est potestas ferendi sententiam absolutionis & retentionis ac punitionis in in eos, qui sunt subditi, in quos proinde habetur jurisdictio. & sic hæc potestas completur simul cum potestate ordinis Sacerdotalis, qua homo a Deo deputetur ut judex: tum potestatem jurisdictionis, qua conferuntur subditi qui judicentur.

Inst. 1. Sacerdos in sua ordinatione accipit jurisdictionem. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam in sua ordinatione nullos accipit subditos, sine quibus tamen non potest esse jurisdictio.

Inst. 2. Sacerdos per formam suæ ordinationis constituitur judex, ergo per illam accipit jurisdictionem.

Resp. Disting. ant. Sacerdos per suam ordinationem constituitur judex aptitudine & incomplete, *conc. ant.* nam per suam ordinationem accipit potestatem ordinis, qua deputatur & fit aptus ad judicandum, ubi ab Ecclesiæ prælatis subditos & jurisdictionem acceperit. Constituitur judex actu & complete, *nego ant.* nam non potest actu judicare, cum vi ordinationis suæ subditos non accipiat, nec possit sententiam ferre nisi in subditos. Sic si quis a Rege institutus esset judex, non assignatis ei subditis, sed Provinciæ gubernatori hanc potestatem ei subditos assignandi committeret, is accepisset potestatem judicandi incompletam, quæ completa non esset nisi cum subditi ei assignati essent.

Inst. 3. Potestas absolvendi, quæ datur per ordinationem, est potestas jus dicendi circa peccata, absolvendo ab illis judicialiter. Ergo est potestas jurisdictionis. Ergo, &c.

Resp. Potestas absolvndi, quæ per ordinationem datur, est potestas jus dicendi circa peccata subditorum, & absolvendi ab illis subditos, posita jurisdictione. Unde non est jurisdictio stricte & proprie sumpta, cum per illam potestatem non accipiantur subditi: nulla enim est jurisdictio stricte & proprie sumpta sine subditis.

Inst. 4. Apostoli immediate a Christo acceperunt completam potestatem remittendi pccata per hæc verba: *Accipite Spiritum sanctum, quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Ergo eandem accipiunt Sacerdotes vi eorumdem verborum.

Resp. Nego antecep. Nam Apostoli jurisdictionis potestatem a Christo acceperunt etiam in foro pœnitentiæ per hæc verba præcedentia, Joann. c. 20. *Sicut me misit Pater, & ego mitto vos.* Quibus verbis juxta specialem Christi intentionem Apostoli acceperunt jurisdictionem universalem in omnes Christianos, Petro tamen subordinatam. Potestatem vero ordinis ad absolvendum acceperunt, cum Christus subjunxit: *Accipiet Spiritũ sanctum. Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, &c.*

Præterea verba nihil efficiunt nisi juxta intentionem Christi, qui ea proferendo potuit specialem intentionem habere erga Apostolos, quam non habet erga omnes Sacerdotes. De qua intentione nobis constat ex sensu & praxi Ecclesiæ.

Inst. 5. Apostoli jurisdictionem a Christo immediate acceperunt: ergo etiam omnes Sacerdotes vi ordinationis eam accipiunt.

Resp. Nego conf. Ratio disparitatis est volũtas Christi, qui jurisdictionem & quidem universalem dare voluit Apostolis, id postulante necessitate, dignitate Apostolica, & bono Ecclesiæ. At voluit, ut Sacerdotes ab Ecclesiæ Prelatis jurisdictionem acciperent, id postulante recta Ecclesiæ gubernatione, animarum bono & Ecclesiasticæ Hierarchiæ subordinatione.

Obj. 2. Si Sacerdotes non habent jurisdictionem vi ordinationis suæ, ab Ecclesia acciperent potestatem remittendi peccata. Falsum conf. solus Christus hanc dare potest. Ergo.

Resp. 1. Nego maj. Nam Sacerdotes vi ordinationis suæ habent potestatem remittendi peccata, sed sine subditis. Ab Ecclesia autem accipiunt subditos in quos suam potestatem remittendi peccata exercere possint

Resp. 2. Nego min. Nam Ecclesia ex commissione Christi dare potest partialem potestatem

ſtatem remittendi peccata, poſitam in juriſdictione, quam totam ei Chriſtus commiſit.

Inſt. 1. Sacerdotes falſo dicuntur accipere ab Eccleſia juriſdictionem. Ergo.

Reſp. Nego ant. Nam aliqui Eccleſia non poſſet impedire ne Sacerdos valide abſolveret, quod eſt contra Conc. Trident. & Eccleſiæ ſenſum ac praxim. Item nulla foret in Eccleſia juriſdictio niſi ordinaria; nam omnes illam haberent vi muneris Sacerdotalis quod repugnat Conc. Florent. & Trident.

Inſt. 2. Si ita eſt, ſummus Pontifex abſolvi non poteſt: nam non poteſt dare alteri juriſdictionem in ſe ipſum, cum ſit jure divino caput & ſupremus Paſtor Eccleſiæ. Falſum conſeq. Ergo.

Reſp. Nego ſequel. maj. Nam ſummus Pontifex aliquem Sacerdotem eligendo in confeſſarium, hoc ipſo ei dat juriſdictionem in ſe ipſum in foro interno, & ut peccator tali juriſdictioni ſubjicitur. Nam poteſtati abſolvendi in foro interno, quæ divina eſt, omnes omnino baptizati mortaliter lapſi ſubjicuntur.

Obj. 3. Poteſtas ordinis & poteſtas juriſdictionis inter ſe non differunt. Ergo ſunt eadem poteſtas, quæ per ordinationem omnibus confertur.

Reſp. Nego antec. Itaque poteſtates inter ſe differunt in multis. Nam poteſtas ordinis quoad abſolutionem a pecatis eadem eſt in omnibus Sacerdotibus; non poteſt minui, augeri, adimi, delegari; confertur per ſolam ſacram ordinationem, & poteſt eſſe ſine ſubjecta materia, nempe ſubditis. At juriſdictio non eſt æqualis in omnibus; minui, augeri, adimi, delegari poteſt; confertur per conceſſionem alienam externam, ut per beneficii collationem; conferri poteſt Clerico nondum ordinato; denique non poteſt eſſe ſine materia certa & determinata, nempe ſubditis: repugnat enim poteſtas regendi ſubditos & ferendi ſententiam in illos ſine ſubditis.

Quæres 1. *Quinam poſſint dare juriſdictionem delegatam?*

Reſp. Ii omnes, qui ordinariam habent. Conſtat 1. ex cap. 7. de Officio ordinarii, in 6. ubi Bonifacius VIII. ſic ait: *Cum Epiſcopus in tota ſua diœceſi juriſdictionem ordinariam noſcatur haberi; dubium non exiſtit, quin in quolibet loco ipſius Diœceſis non exempto, per ſe vel per alium poſſit pro tribunali ſedere .... nec non & cætera, quæ ad ipſius ſpectant officium libere exercere.*

2. Qui habens ordinariam juriſdictionem habet illam ratione officii & ut Propriam: ac proinde eam exercere poteſt omni modo, quo Officium convenienter exerceri poteſt. Convenienter autem exercetur officium etiam per alios; & ſæpe ita exerceri neceſſe eſt, cum unus omnia erga omnes præſtare per ſe non poſſit ſaltem ſæpiſſime.

Hinc ſummus Pontifex in omnes fideles, Epiſcopus in omnes Diœceſanos, Parochus in omnes parochianos juriſdictionem delegare poteſt: niſi tamen Epiſcopi id Parochis prohibeant: nam inferiores juriſdictionem ſuam delegare non poſſunt invito ſuo ſuperiore, cum inferioris juriſdictio pendeat a ſuo ſuperiore.

Porro juriſdictio variis modis delegari poteſt. 1. Jure communi. 2. per privilegia, ſive generatim alicui ordini, ſive particulari alicui perſonæ conceſſa. 3. Per conceſſionem particularem. Non poteſt autem delegari ab excommunicato aut ſuſpenſo non tolerato: nam delegatio eſt actus juriſdictioni, quam ille jam non poteſt etiam valide exercere.

Quæres 2. *Utrum delegatus poſſit delegare?*

Reſp. Qui delegatam tantum juriſdictionem habet, non poteſt eam ſubdelegare, niſi ſit Legatus Papæ, vel Epiſcopus eum deleget, ei committendo Vicarium aliquod Officium, cui juriſdictio annexa ſit. Qui delegatur, cum non habeat juriſdictionem ratione officii, eam tantum habet, quæ ei ab habente officium conceditur. At ei tantum conceditur juriſdictio pro ſe & ut ab illo per ſe exercenda: non autem committitur ipſum officium, aut poteſtas concedendi juriſdictionem alteri.

Excepti 1. Legatum Papæ, qui propter excellentiam dignitatis delegantis ſubdelegare poteſt, ex cap. 62. de appellat.

2. Eum, qui ab ordinario delegatus eſt ad exercendum Vicarium aliquod Officium, cui juriſdictio annexa eſt, v. gr. Officium Parochi abſentis aut ægroti. Quia tunc is habet juriſdictionem annexam Officio quaſi ordinariam, & huic Officio commenſuratam, quandiu Officium ſibi commiſſum retinet. Sed tunc eſt potius commiſſio quam delegatio. Idem dic ſi delegans expreſſe concedat delegato poteſtatem conferendi juriſdictionem alteri, quam ad eam exercendam idoneum judicarit. Nam tunc accipit aliam poteſtatem diſtinctam a juriſdictione delegata, & ei ſuperadditam.

ARTICULUS III.

Utrum præter potestatem ordinis & jurisdictionis requiratur in Confessario approbatio Episcopi?

DIco. Ad valorem Sacramenti Pœnitentiæ, præter potestatem ordinis & jurisdictionis, requiritur in confessario tum sæculari, tum regulari, non habente beneficium Parochiale, approbatio Episcopi.

Prob. Quia ita statuit Conc. Trident. sess. 23. cap. 15. his verbis: *Quamvis Presbyteri in sua ordinatione a peccatis absolvendi potestatem accipiant: decernit tamen S. Synodus, nullum etiam regularem, posse confessiones sæcularium, etiam Sacerdotum, audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, alias idoneus judicetur, & approbationem, quæ gratis detur, obtineat: privilegiis & consuetudine quacumque, etiam immemorabili non obstantibus.*

Obj. 1. Ecclesia non potuit inducere necessitatem hujus approbationis, cujus defectus invalidum redderet Sacramentum. Ergo non requiritur approbatio, &c.

Resp. Nego anteced. Nam cum jurisdictio ad valorem absolutionis necessaria conferatur ab Ecclesia, & ab illa pendeat; potuit ipsa varias conditiones apponere ut necessarias ad jurisdictionem accipiendam & valide exercendam. Ergo inter has conditiones potuit apponere approbationem, maxime utilem, ne in administratione hujus Sacramenti irruerent ministri minus idonei.

Obj. 2. Regulares habent a summis Pontificibus potestatem absolvendi omnes fideles a peccatis sine necessitate approbationis. Ergo non egent approbatione Episcopi.

Resp. Nego ant. Nam privilegia omnia Regularibus ante Concil. Trid. quoad hoc concessa, revocata sunt a Conc. ideoque etiam a summo Pontifice, a quo confirmatum est, & cui per legatos suos præsedit. A tempore autem Conc. nulla ejusmodi concessa sunt.

Inst. Saltem in Gallia, ubi Conc. Trident. non fuit promulgatum, Regulares possunt valide absolvere sine approbatione Episcopi, sicut ante Conc. poterant.

Resp. Nego. Quia 1. ab Alexandro VII. in Brevi ad Episcopum Andegavensem, dato an. 1659. ut falsa, temeraria, scandalosa, in hæresim & schisma inducens, S. Conc. Trident. & sedi Apostolicæ injuriosa damnata est hæc propositio: *Conc. Trid. non obligat Regulares in Gallia ad obtinēdas approbationes ab Episcopis, ut sæcularium confessiones audire possint: neque ex illius Conc. auctoritate privilegia Regularium restringi possunt cum id in Gallia receptum non sit, præterquam in decisionibus fidei.* 2. Hanc necessitatem approbationis pro omni loco declaravit Clemens X. Constit. *Superna*. 3. Privilegia omnia Regularium, eis concessa sunt a summis Pontificibus, qui proinde possunt ea revocare, cum justas ob causas voluerint.

Obj. 3. Approbatio Episcopi non requiritur, ut absolutio sit valida, sed tantum ut sit licita: nam Conc. Trid. non dicit eam nullam fore sine approbatione. Ergo.

Resp. Nego antec. Nam hic est sensus Concilii, ut nullus etiam Regularis carens beneficio Parochiali possit etiam valide absolvere sine approbatione Episcopi, ut expresse declaravit sacra Congregatio Cardinalium a summo Pontifice instituta ad explicandum Conc. Trident. & ut constat ex sensu ad praxim Ecclesiæ, ex Constitutione Clementis X. *Superna*, atque ex Scopo Concilii, & ex his ejus verbis: *Nullum posse confessiones audire, nec ad id idoneum reputari*; nam verbum *posse* simpliciter & absolute ibi dictū intelligitur tum valide, tum licite; & qui non reputatur idoneus simpliciter ad administrandum Sacramentum is sane non potest illud valide administrare.

Obj. 4. Sacerdotalis potestas & jurisdictio sunt potestas completa remittendi peccata, Ergo ad hoc non requiritur præterea approbatio.

Resp. Dist. antec. Et jurisdictio absoluta ac expedita, seu independens ab ulla conditione *conc. ant.* & jurisdictio conditionata, seu dependens a conditione necessaria quæ non sit posita, *nego antec. & conf.* appprobatio autem est conditio necessaria ad accipiendam vel saltem ad valide exercendam jurisdictionem in quovis Sacerdote carente beneficio Parochiali.

Observa 1. Approbatio vulgo definitur: authenticum Episcopi testimonium de idoneitate & capacitate Sacerdotis ad audiendas confessiones. Videtur tamen in illa definitione subintelligi vel addi debere, & ejusdem Episcopi consensus, seu facultas exercendi munus confessarii. Nam Concil. Trident. præter hoc judicium requirit approbationem his verbis: *Nisi idoneus judicetur, & approbationem obtineat*. Hæc autem appro-

approbatio nihil aliud esse potest, quam consensus & facultas Episcopi, ut confessarii munus exerceatis, quem ad id idoneum judicat. Igitur approbatio est Episcopi judicium authenticum de idoneitate Sacerdotis ad audiendas confessiones, & concessio facultatis illis audiendi. Sic enim melius explicatur quomodo approbatio pendeat a voluntate Episcopi, ut illam pro arbitrio valide limitet, revocet, vel deneget. Non est autem necesse, ut illa approbatio scripto detur, id enim Conc. non exigit; sed sufficit & requiritur, ut aliquo signo externo concedatur.

Observa 2. Valet approbatio, etiam si Episcopus interius judicaret aliquem non esse idoneum, quem tamen approbaret, sive favore sive alio motivo adductus, quamvis tamen graviter peccaret. Nam per hæc verba Concilii (*Nisi idoneus judicetur*) intelligitur judicium externum & sensibile, seu sententia authentica data ab Episcopo. Ad valorem autem sententiæ non requiruntur, ut judex interius judicet id quod exterius pronunciat, modo velit sic pronunciare. Sic valida est sententia qua judex secundum allegata & probata absolvit eum, quem privatim scit esse reum, vel contra. Porro nomine Episcopi intelligit etiam is qui habet jurisdictionem quasi Episcopalem.

Observa 3. Necessitas ejusmodi approbationis ad validam absolutionem inducta est jure novo Conc. Trident. Nam ante hoc Concilium ad valorem absolutionis sufficiebat jurisdictio delegata, concessa a quolibet ordinariam habente, puta a Parocho, non contradicente superiore, nempe Episcopo.

Ratio autem hujus novi decreti est, quia judicium de idoneitate confessarii melius committitur ordinario; eo quod sæpius contingeret eligi minus idoneos, cum absque judicio & consensu Episcopi committeretur munus audiendi confessiones.

Observa 4. A Conc. Trid. excipiuntur Sacerdotes, qui obtinent Parochiale beneficium id est, beneficium vel officium cui animarum cura annexa sit: quales sunt Episcopi, Abbates habentes ex privilegio jurisdictionem quasi Episcopalem, Parochi, &c. unde isti non indigent approbatione Episcopi ad audiendas confessiones suorum subditorum; sed hoc ipso, quod tale beneficium vel officium illis confertur, eoque digni censentur, censentur quoque idonei, ut illis munus audiendi confessiones committatur. Quod si tale beneficium habere desinant, non possunt deinceps audire confessiones sine approbatione Episcopi; quia Conc. decernit, ut Sacerdotes approbatione egeant, nisi Parochiale beneficium obtineant.

ARTICULUS VI.

Utrum sit in Ecclesia potestas reservandi peccata?

Nota. Peccatorum, seu casuum reservatio est subtractio potestatis absolvendi a certis peccatis, salva potestate absolvendi ab aliis.

Dico. Extat in Ecclesia potestas reservandi peccata. Est de fide contra Lutheranos & Calvinistas volentes reservationem non valere nisi in foro exteriori.

Prob. Nam hoc expresse definiit Conc. Trident. sess. 14. cap. 7. his verbis: *Magnopore ad Christiani populi disciplinam pertinere, sanctissimis Patribus nostris visum est ut atrociora quædam & graviora crimina non a quibusvis, sed a summis duntaxat Sacerdotibus absolventur. Unde merito Pontifices maximi pro suprema potestate, sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminũ graviores suo potuerunt peculiari judicio reservare. Neque dubitandum est ... quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique Diœcesi, in ædificationem tamen, non in destructionem liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores Sacerdotes auctoritate, præsertim quod illa, quibus excommunicationis cẽsura annexa est. Hanc autem delictorum reservationem consonum est divinæ auctoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere.* Et can. 11. sic ait: *si quis dixerit Episcopos non habere jus reservandi sibi casus, nisi quoad externam politiam, atque ideo casuum reservationem non prohibere, quominus Sacerdos a reservatis vere absolvat, anathema sit.*

Id etiam constat ex antiquissimo Ecclesiæ usu, & ex variis canonibus hac in re editis.

Et ratio ipsa hoc demonstrat. Nam omnis spiritualis jurisdictio pendet a summo Pontifice tanquam Ecclesiæ capite, & supremo ac universali Christi in terris Vicario, eique subordinatur; jurisdictio autem simplicium Sacerdotum est dependens a suis Episcopis eisque subordinatur. At jurisdictio dependens ab aliquo, eique subordinato, potest ab illo limitari ad certa peccata, ac ligari; & nullum peccatum remitti potest etiam in foro interno sine jurisdictione expedita in illud.

His adde, quod potestas reservandi valde expe-

expediat bono communi Ecclesiæ, reservatio prudenter facta plurimum valet ad punienda graviora peccata, & homines ab iis deterrendos; atque si ea commiserint, ut a superioribus, vel eorum specialiter ad id delegatis efficacius corrigi possint, & scandala, damna aliorumque pericula ex talibus peccatis manantia certius amoveri.

Quare reservatio est tum ad pœnam præteritorum peccatorum, tum etiam ad cautelam futurorum.

Ex dictis patet summum Pontificem posse sibi reservare peccata in tota Ecclesia; Episcopos vero in tota sua Diœcesi.

Nota. Obligationes confessariorum, & cætera omnia, quæ in hoc tractatu sicut & in aliis prætermittuntur, continentur in nostra Theologia morali.

CAPUT VIII.

De effectibus Sacramenti Pœnitentiæ.

Effectus hujus Sacramenti præter gratiam sanctificantem omnibus communem, & gratias actuales Sacramentales ad recidivum in peccatum lapsum vitandum suo tempore concedendas, sunt remissio peccatorum mortalium, remissio venialium, & reviviscentia meritorum.

ARTICULUS I.

Utrum per Sacramentum Pęnitentiæ remitti possint omnia peccata mortalia?

Dico. Sacramentum Pęnitentiæ habet vim remittendi omnia peccata quantumvis gravia, & quantumvis sępe commissa, illi rite subjecta, nempe per confessionem conjunctam cum contritione debita. Est de fide contra Montanistas, & Novatianos, aliosque Hæreticos, qui negarunt esse in Ecclesia potestatem remittendi peccata mortalia, vel omnia post baptismum commissa, vel eadem sæpius iterata, vel aliqua saltem gravissima, puta apostasiam, vel negationem fidei in suppliciis.

Prob. Ex Scriptura, Jo. c. 20. Christus absolute & sine ulla limitatione dixit: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*. Et eamdem potestatem promittens, Matth. c. 18. dixerat generaliter: *Quæcumque solveritis super Terram, erunt soluta & in Cęlo*. Promissio autem favorabilis, & beneficium hoc divinum tam generaliter concessum restringi non debet.

2. Ex Patribus, iis præsertim, qui Novatianorum hæresim confutarunt.

3. Ex universali & perpetua Ecclesiæ consuetudine quoscumque pœnitentes quibuscumque peccatis, & quantumvis sæpe iteratis inquinatos admittendi ad pœnitentiæ Sacramentum, & absolvendi, cum recte dispositi videntur.

4. Ex Conc. Lateran. IV. c. 1. ibi: *Si post susceptionem baptismi quisquam prolapsus fuerit in peccatum; per veram potest semper pœnitentiam reparari*. Et Trident. sess. 14. can. 1. definiente Pęnitentiæ Sacramentum institutum fuisse pro fidelibus Deo reconciliandis quoties post Baptismum in peccata labuntur.

Ratio a priori est voluntas Dei.

Ratio congrua est, quia id convenit infinitæ Dei misericordiæ, & infinitæ virtuti mortis Christi, quæ nobis in hoc Sacramento applicatur.

Præterea sicut Christus dedit Ecclesiæ potestatem remittendi per Baptismum omnia peccata ante ipsum commissa: ita conveniens fuit, ut ei daret potestatem remittendi per Pęnitentiæ Sacramentum omnia peccata, quæ post Baptismum committuntur, nam fideles post suam fragilitatem tali potestate non minus indiget, quam infideles propter suam. Hęc autem potestas respectu fidelium non exercetur nisi per hoc Sacramentum, cum Baptismus iterari non possit, nec valet ad remittenda peccata post ipsum commissa.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Ex Matth. cap. 12. peccatum in Spiritum-sanctum non remittetur neque in hoc sæculo, neque in futuro, ergo sunt quædam peccata, quæ non remittuntur, &c.

Resp. Disting. conseq. Quæ non remittuntur ordinarie & ob carentiam veræ conversionis, *conc. conseq.* quæ absolute & nunquam remittuntur, quamvis rite subjecta Sacramento Pœnitentiæ, *nego conseq.* Peccatum in Spiritum sanctum, de quo ibi Christus loquitur, est peccatum, quo cognita fidei veritas oppugnatur, & miracula in ejus confirmationem patrata, dæmonibus adscribuntur, & contemnuntur ea quæ ad salutem nostram a Deo fiunt. Hoc peccatum dicitur non remittendum, idest, difficillime & rarissime remittetur, quia ab eo peccator difficillime & rarissime convertitur, cum viam divinæ gratiæ & suæ conversioni malitiose obstruat, impugnando & contemnendo

ea quæ Deus ad ejus salutem efficit. Quod autem difficillime & rarissime fit, vulgo dicitur nunquam fieri. Unde Christus vulgarem modum loquendi secutus, ait, *non remittetur*, id est, non ordinarie remittetur, sed difficillime & rarissime remittetur. Eodem sensu explicabis aliquos Patres.

Porro impugnatio veritatis fidei agnitæ, & miraculorum quibus confirmatur, item contemptus mediorum salutis dicuntur peccatum in Spiritum sanctum; quia illuminatio, miracula, & salutis media, cum sint opera divinæ bonitatis specialia, adscribuntur specialiter Spiritui sancto, cui appropriatur bonitas Dei.

Obj. 2. Deuter. c.32. peccatum Israelitarum dicitur *venenum aspidum insanabile*. Et Jerem. c.30. dicitur: *Insanabilis fractura tua*. Ergo sunt quædam peccata quæ non possunt curari nec remitti.

Resp. Disting. conseq. ordinarie & facile vel sine gratia, vel hypothetice & consequenter; nempe ex hypothesi quod peccator pœnitentiam repudiet, *conc. conseq.* absolute, *nego conseq.* nullum enim est peccatum absolute irremissibile in hac vita: quia nullum est, quod per perfectam contritionem & Sacramentum Baptismi vel Pœnitentiæ remitti non possit. Unde si quod peccatum dicitur non posse remitti, hoc intelligi debet de impotentia morali seu maxima difficultate ex parte conversionis peccatoris necessariæ ad remissionem peccatorum: vel impotentia consequente, ex eo quod nempe peccator nolit agere pœnitentiam necessariam ad peccati remissionem; sicut morbus dicitur simpliciter incurabilis, quando ægrotus abnuit medicinam, qua sola curari posset, vel quando difficillime & rarissime curatur.

Obj. 3. Exemplum Antiochi Regis, de quo, 2. Machab. c. 9. dicitur: *Orabat hic scelestus Dominum, a quo non esset misericordiam consecuturus*. Item Esau, de quo Paulus, Heb. c. 12. ait: *Non invenit pœnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisisset eam*.

Resp. Ad 1. Antiochus peccatorum remissionem non obtinuit defectu pœnitentiæ seu contritionis veræ, supernaturalis & perfectæ; quia scilicet non dolebat de peccatis ex perfecto Dei amore, sed ex solo desiderio sanitatis recuperandæ.

Ad 2. Idem respondet S. Thomas. Videtur tamen illius loci sensus esse hic, nempe non potuisse Esau lacrymis suis obtinere, ut patrem suum Isaac pœniteret benedictionis datæ Jacob, illamque in ejus gratiam retractaret. Unde ibi agitur de pœnitentia seu retractatione Isaac, non Esau.

Obj. 4. Illud, 1. Reg. c.2. *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus, Si autem in Dominum peccaverit vir, quis orabit pro eo?* Ergo peccata quædam gravia remitti non possunt.

Resp. Disting. conseq. Remitti non possunt æque facile ac cætera peccata minus gravia, idque ex parte peccatoris, nempe ob majorem difficultatem veræ contritionis, *conc. conf.* remitti non possunt absolute, *nego conf.* ibi Heli loquitur more humano: nam inter homines rari inveniuntur, qui apud Principem intercedere audeant, quando reus personam Principis immediate læsit.

Præterea non dixit, nemo orare poterit, sed, *quis orabit pro eo?* hoc est, non quicumque poterit facile pro eo gratiam conversionis & veniam a Deo obtinere, sed ad hoc adhibendus est insignis Dei amicus? Ita S. Ambrosius.

Porro hæc verba solum a Scriptura referuntur tanquam dicta ab Heli, nec sunt Auctoris Sacri.

Obj. 5. Act. c. 8. sic Petrus Simonem Magum baptizatum alloquitur: *Pœnitentiam age ab hac nequitia tua: & roga Deum, si forte remittatur tibi hæc cogitatio cordis tui*.

Resp. Vox *forte* in Scriptura non semper incertitudinem significat, ut patet ex illo, Prov. c.24. *in ruina ejus* (inquit) *ne exultet cor tuum: ne forte videat Dominus, & displiceat ei*. Sed interdum significat hominis libertatem & rei difficultatem, ut, Jerem. c.26. *Noli subtrahere verbum, si forte audiat & convertatur unusquisque a via sua mala: & pœniteat me mali, quod cogito facere eis propter malitiam studiorum eorum*. Vel particula *forte* ibi significat dubiam remissionem propter dubiam pœnitentiam: incertum enim erat an Simon acturus esset veram pœnitentiam.

Obj. 6. Illud, Heb. c. 6. *Impossibile est, eos qui semel sunt illuminati .... & participes facti sunt Spiritus sancti ... & prolapsi sunt, rursus renovari ad pœnitentiam, rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei, & ostentui habentes*. Ergo peccata baptizatorum non possunt amplius remitti.

Resp. Nego conseq. Quia Apostolus ibi loquitur de impossibilitate renovationis propriæ Baptismi, quæ consistit in plena ac perfecta remissione peccatorum tam quoad

omnem

omnem pœnam, quam quoad culpam: quam quidem renovationem semel amissam recuperari impossibile est, quod Baptismus iterari nō possit. Quare sensus loci objecti est: impossibile est eos, qui semel per Baptismum justificati sunt, & post mortaliter peccantes, rursus perfectam ac plenam obtinere renovationem consistentem in remissione peccatorum non solum quoad culpam, sed etiam quoad omnem pœnam, obtinere inquam, per pœnitentiam illam facilem, quæ ad Baptismum sufficit, & per ipsius Baptismi iterationem.

Dices. Hæc interpretatio nullo fundamento solido utitur.

Resp. Nego. Nam est omnium fere veterum, ex hoc loco probantium Baptismum iterari non posse, & patet ex toto contextu, tum ex verbo *renovari*, quod baptismo simpliciter & specialius convenit: Baptismus enim vocabatur ab eodem Apostolo, Tit. c. 3. *Lavacrum regenerationis & renovationis*: tum ex his vocibus sequentibus: *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei*; nam cum Baptismus sit figura & repræsentatio mortis Christi; per Baptismum enim teste Apostolo configuramur morti Christi; qui iterum baptizantur, hoc ipso significant Crucem a Christo susceptam & priore unicoque baptismo adumbratam non sufficere, sed opus esse, ut Christus iterum crucifigatur, ut secundum Baptismum instituat. Unde iterationem Baptismi Christum in se ipsis figurate crucifigunt: ejusque mortis efficaciam vilipendunt. Patet etiam ex scopo Apostoli: nam hoc loco dedocet Hebræos, qui in Judaismo baptismis, seu lotionibus uti soliti, postea Christiani facti putabant iterato Baptismo peccata expiari.

Igitur ibi non agitur de renovatione minus perfecta, quæ fit per pœnitentiam laboriosam seu Sacramentum Pœnitentiæ remanente reatu aliquo pœnæ temporalis; & obligatione satisfaciendi per opera pœnalia.

Nota. Sunt tamen qui hunc locum explicant de impossibilitate morali, seu maxima difficultate conversionis & pœnitentiæ in iis qui maximis Dei donis acceptis, in peccata iterum labuntur.

Obj. 7. Illud Hebr. c. 10. *Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis Hostia*.

Resp. Sensus est: peccantibus peccato apostasiæ, seu a fide Christi deficientibus nulla super est Historia, qua peccata expient in tali statu & ab iis justificentur; cum Christum, qui sola est peccati expiativa Hostia, abnegent. Unde talibus nulla superest venia non quidem absolute, sed hypothetice, ex hypothesi scilicet quod a Christo deficiant, nec jam illum colere velint fid., spe, & charitate.

Obj. 8. Illud, 1. Joann. c. 5. *Est peccatum ad mortem, non pro illo dico ut roget quis*.

Resp. Per illud peccatum ad mortem intelligitur peccatum impœnitentiæ finalis, quod remiti non potest: quia est peccatum, quod instanti mortis actu existit. Hoc autem peccatum subjici non potest Sacramento Pœnitentiæ: nam neque potest ei subjici ipso mortis instanti, cum sola peccata præterita per pœnitentiam retractata possint illi rite subjici: neque etiam post mortem, cum post mortem jam non sit locus Sacramento Pœnitentiæ.

Inst. 1. Omne peccatum mortale est peccatum ad mortem. Ergo ibi intelligitur omne peccatum mortale.

Resp. Nego anteced. In sensu loci objecti. Nam hoc loco per peccatum ad mortem intelligimus peccatum, irrevocabiliter adjunctam habens mortem æternam. Impœnitentiæ autem finalis peccatum, sive sit voluntaria privatio pœnitentiæ, sive quodvis aliud peccatum, vocatur specialiter peccatum ad mortem, quia irrevocabiliter adjunctam habet mortem æternam, quam infallibiliter infert sine ullo remedio. Alia vero peccata mortalia non dicuntur simpliciter & specialiter peccatum ad mortem, quia non habet adjunctam irrevocabiliter mortem æternam: nam vita animæ per pœnitentia restitui potest. Quare ibidem dicitur: *Qui scit fratrem suum peccare peccatum non ad mortem, petat, & dabitur ei vita peccanti non ad mortem*. Ubi per peccatum non ad mortem intelligitur peccatum mortale, quod nempe adimit vitam peccanti; alioqui non diceretur, *& dabitur ei vita*, si jam illam haberet.

Observa. Per peccatum ad mortem potest etiam intelligi peccatum apostasiæ, vel obdurationis, vel contra Spiritum sanctum quo peccator se in malo obfirmat, & viam suæ conversionis ex malitia obstruit: vel etiam peccatum habitus, aut quodlibet gravissimum peccatum, a quo rarissime & difficilme homines convertuntur: quod quidem dicitur peccatum ad mortem, quia habere solet mortem æternam adjunctam, sicut morbi quidam vocantur lethales, quia eos

eos plerumque mors sequitur, raroque ac difficile curantur & pro talium peccatorum venia obtinenda non præcipit Joannes, ut cum eadem fiducia oremus sicut pro aliis; nec audet certam impetrandi spem facere, quamvis non prohibeat etiam pro illis orare.

Obj. 9. Si Sacramentum Pœnitentiæ habet vim remittendi quælibet peccata, tali facile gravissima per illud remittuntur. quam alia: falsum conseq. ergo.

Resp. Disting. sequel. maj. Quantum est ex parte Sacramenti, *conc. maj.* quantum est ex parte peccatoris, & ejus dispositionis, *nego maj.* peccata quædam malitiæ, & graviora difficilius rarius remittuntur, non defectu Sacramenti pœnitentiæ: sed quia difficilius & rarius est habere dispositionem requisitam, nempe veram & efficacem contritionem. Nam sunt quædam peccata, quæ difficilius retractantur & emendantur, & quæ specialiter merentur privationem gratiarum potentiorum, quam Deus sæpe aliis peccatoribus misericorditer concedit, juxta illud, 1. Tim. c. 1. *Misericorditer consecutus sum, quia ignorans feci.*

Obj. 10. Ex Patribus Deus, non homo remittere potest peccata. Ergo Sacerdotes non habent hanc potestatem, &c.

Resp. Patres illi loquuntur de potestate propria, absoluta, independente, & principali. At agnoscunt etiam in Sacerdotibus potestatem remittendi peccata, sed dependentem, ministerialem, instrumentalem, & certis legibus a Christo præscriptis adstrictam. Unde peccata remittere non possunt nisi vere pœnitentibus & confessis.

Obj. 11. Aliqui patres videntur sentire esse aliquod peccatum irremissibile.

Res. Intelligunt difficilius ac rarius remissibile ob difficiliorem & rariorem contritionem: sicut morbus dicitur insanabilis, quando difficile & rarissime curatur. Vel intelligunt illud peccatum esse conjunctum cum impœnitentia finali, ideoque esse omnino irremissibile, sed consequenter ad defectum pœnitentiæ.

Obj. 12. Si quotiescumque peccata gravia admittuntur, toties remitti possint per Sacramentum Pœnitentiæ, daretur hominibus peccandi licentia. Falsum conseq. ergo.

Res. Nego sequel. maj. Quia peccata in hoc Sacramento non remittuntur sine vera contritione, & efficaci odio peccati cum firmo proposito non peccandi in posterum & simul obligatione ac voluntate Deo satisfaciendi per opera pœnalia. Quæ omnia a peccato avertunt.

Quinimo si nullum daretur remissionis peccatorum obedientiæ medium, desperatio homines in quælibet scelera & vitia præcipites in perpetuum ageret; nec unquam peccatores ex infirmitate lapsi resipiscerent. Quare hoc Sacramentum per se peccata curat, & ab illis advertit. Hinc S. Aug. serm. inter hom. 50. ait: *Si clauderetur aditus pœnitentiæ nonne illi peccator tanto magis adderet peccatis, quanto magis sibi desperaret ignosci? .... Ecce ad utrumq; vigilavit pro nobis prudentia Dei, Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus. Rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.*

Obj. 13. Si Sacramentum Pœnitentiæ posset remittere omnia peccata post Baptismum commissa, posset etiam remittere peccata ante Baptismum admissa. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel maj. Quia hoc Sacramentum institutum est ad modum judicii exercendi a Sacerdotibus tanquam judicibus a Christo delegatis circa personas jurisdictioni Ecclesiæ subjectas, & causas seu peccata a subditis Ecclesiæ admissa, ut patet ex Conc. Trident. sess. 14. c. 2. & can. 1. at homines nondum baptizati non subjacent Ecclesiæ jurisdictioni juxta illud, 1. Cor. c. 5. *Quid enim mihi de iis, qui foris sunt judicare?* ac proinde peccata ante Baptismum commissa non pertinent ad Ecclesiæ jurisdictionem, cum commissa sint a non subditis Ecclesiæ.

Obj. 14. Baptismus iterari non potest in eadem persona, ergo nec Sacramentum Pœnitentiæ.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, 1. quia Baptismus primario institutus est ad delendum peccatum originale, quod iterari non potest. 2. Quia Baptismus institutus est per modum generationis spiritualis respondentis generationi corporali, quæ fit tantum semel. At Sacramentum Pœnitentiæ institutum est per modum judicii, quod sæpe iteratur, & quotiescumque adest causa; atque etiam medicinæ, quæ sæpe necessaria est eidem homini. 3. Quia Baptismus characterem imprimit indebilem, qui proinde reddit subjectum Incapax similis Sacramenti. At Sacramentum pœnitentiæ nullum characterem imprimit.

Quæres 1. *Utrum hoc Sacramentum peccata remittat tum quoad culpam, tum quoad pœnam æternam?*

Resp.

Resp. 1. Per Sacramentum Pœnitentiæ remittuntur peccata quoad culpam. Est de fide. Constat ex dictis, & adhuc.

Prob. 1. Ex scriptura. Joann. c. 40. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* At peccatum simpliciter est ipsamet culpa, & non tantum reatus alicujus pœnæ temporalis. Item in hoc Sacramento Sacerdotes quæcumque peccata solvere possunt, juxta illud Matth. c. 18. *Quæcumque solveritis super Terram, erunt soluta & in Cœlo.*

2. Ex Conc. Trid. sess. 14. can. 1. hoc Sacramentum institutum est pro fidelibus lapsis *Ipsi Deo reconciliandis.* Et c. 3. ait: *Effectus hujus Sacramenti, quantum ad ejus vim & efficaciam pertinet, reconciliatio est cum Deo.* At reconciliatio peccatoris cum Deo fieri non potest sine remissione omnium peccatorum mortalium quoad culpam. Ergo.

Resp. 2. Per hoc Sacramentum omnia peccata remittuntur etiam quoad pœnam æternam. Sequitur ex 1. Responsione, & iisdem argumentis constat. Adhuc tamen.

Prob. Quotiescunque peccatum mortale remittitur quoad culpam, remittitur etiam quoad reatum pœnæ æternæ. Ergo, &c. *Prob. ant.* 1. Ex scriptura. Rom. c. 8. *Nihil ergo damnationis est iis, qui sunt in Christo Jesu.* Hoc est, neque causa damnationis, neque damnatio est iis, qui sunt justificati per Christi gratiam. At ii, quibus remittuntur peccata quoad reatum culpæ, sunt justificati: ergo non est iis damnatio æterna. Item, Rom. c. 6. *Nunc vero liberati a peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem vero vitam æternam.* 2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 7. non fit remissio peccatorum mortalium quoad reatum culpæ nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, qua homo fit amicus Dei, & hæres vitæ æternæ, proindeque jam non est obnoxius pœnæ æternæ.

Quæres 2. *Utrum unum peccatum mortale remitti possit sine alio?*

Resp. Unum peccatum mortale numquam remitti potest sine omnibus aliis in eodem homine, saltem de potentia ordinaria, id est, secundum præsens decretum divinum.

Prob. Nam unum mortale peccatum secundum præsens decretum divinum non remittitur, nisi per infusionem gratiæ sanctificantis, quæ non potest esse cum ullo peccato mortali. Nam gratia sanctificans reddit hominem Dei filium adoptivum & hæredem vitæ æternæ, ut definit Conc. Trid. ac proinde non potest esse cum ullo peccato mortali, quod efficit hominem servum diaboli, Dei inimicum, & æternæ damnationis reum.

ARTICULUS II.

De remissione peccatorum venialium per Sacramentum Pœnitentiæ, & extra illud.

§. I.

Utrum & quomodo remittuntur peccata venialia per Sacramentum Pœnitentiæ?

Dico 1. Per Sacramentum Pœnitentiæ remittuntur ex opere operato peccata venialia ei rite subjecta.

Prob. 1. Ex illo, Jo. c. 20. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis.* Nulla est autem ratio excipiendi peccata venialia ex his Christi verbis favorabilibus, generalibus, nullamque limitationem continentibus, sicut est ratio illa non subjiciendi onerosæ retentioni. Neque conveniebat, ut hoc Sacramentum remittere peccata mortalia posset, non posset venialia, quæ sunt leves offensæ, quæque facilius remitti possunt.

2. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. declarante *peccata venialia recte & utiliter in confessione dici.*

3. Ex approbato ab eodem Concilio piorum hominum usu, qui venialia confitentur, ut eorum remissionem per Sacerdotalem absolutionem consequantur.

Dico 2. Ut peccata venialia per Sacramentum Pœnitentiæ remittantur, requiritur contritio formalis consistens in dolore & detestatione de illis cum proposito formali ea vitandi Nam contritio formalis ex institutione Christi est essentialiter requisita ex parte pœnitentis ad remissionem peccati in hoc Sacramento. Imo justus, qui ad hoc Sacramentum sine dolore ullius peccati venialis scienter accederet, per se loquendo peccaret mortaliter; quia irritum ultro redderet Sacramentum, cum contritio sit illius pars essentialis, nec tamen ullam habeat, ideoque grave sacrilegium admitteret.

Obj. Si propositum vitandi venialia requiritur ad illorum remissionem, nunquam remitti poterunt omnia. Nam non possumus habere propositum vitandi omnia omnino peccata venialia: illa enim omnia toto vitæ tempore vitare impossibile est sine speciali privilegio, quod soli B. Virgini concessum est.

Resp. Nego sequelam & ejus probationem. Nam cum auxilio gratiæ possumus & debe-

debemus habere propositum generale, absolutum, & efficax vitandi omnia peccata venialia tum collective, tum distributive sumpta, quamvis sine speciali privilegio non possimus potentia reducenda ad actum omnia reipsa vitare longo tempore. Nam cum gratia Dei sine tamen speciali privilegio possumus habere detestationem omnium venialium incompossibilem cum omni effectu peccandi venialiter quandiu ipsa durat; ita ut si semper duraret, numquam committeretur veniale peccatum: ac proinde possumus habere propositum generale de se absolutum & efficax numquam peccandi venialiter, quamvis hoc propositum postea mutaturi simus pro nostra fragilitate, & venialiter peccare, quæ fragilitas nobis vere displicet.

Observa. Ut omnia peccata venialia remittantur, requiritur dolor ac detestatio generalis & efficax de illis omnibus, cum proposito efficaci illa omnia in posterum vitandi. Ad remissionem vero aliquorum venialium requiritur & sufficit dolor ac detestatio de illis solis cum proposito illa vitandi: nam unum veniale remitti potest sine alio, nec ullum est incompossibile cum gratia sanctificante.

§. II.

Utrum peccata venialia remittantur ex opere operato per alia Sacramenta?

Dico 1. Id certum est de Baptismo, Eucharistia & Extrema Unctione, ut suo loco probatum est. Probabilius est etiam per cætera Sacramenta remitti peccata venialia, ea potissimum, quæ speciali cujusque fini opponuntur, ut per matrimonium ea quæ repugnant castitati & statui conjugali; per ordinem quæ religioni & statui Clericali. Quia hæc quoque Sacramenta instituta sunt ad sanctificandas animas, easque perducendas in finem ultimum, ac proinde ad removenda impedimenta tum sanctitatis, tum fruitionis Dei, qualia sunt peccata venialia. Nam peccata venialia abundantiam gratiarum ad sanctitatem augendam necessariarum impediunt, ad peccatum mortale, proindeque ad sanctitatis jacturam disponunt, & ab assecutione beatitudinis retardant. Vide S. Thomam. q. 87. art. 3.

Dico 2. Ad remissionem peccatorum venialium per Sacramenta obtinendam, excepto Pœnitentiæ Sacramento, sufficit pœnitentia virtualis, inclusa in pio aliquo erga Deum affectu supernaturali habente oppositionem cum illis, seu incomparabili tunc affectu de illa. Quia pœnitentia formalis nec est pars essentialis aliorum Sacramentorum, sicuti est Sacramenti Pœnitentiæ; nec dispositio essentialiter requisita ad illorum remissionem.

§. III.

Utrum Sacramentalia vim habeant remittendi peccata venialia ex opere operato?

Nota. Per Sacramentalia hic non intelliguntur Sacramenta ipsa neque, eorum partes, neque cæremoniæ ad illorum ornatum ac ritum solemnem institutæ; sed intelliguntur res aliquæ vel actiones sacræ, cujusmodi sunt aqua benedicta, palmæ, cineres, cerei benedicti, panis benedictus, oratio in loco sacro, oratio Dominica, tunsio peccatoris, confessio generalis expressa his verbis. *Confiteor Deo omnipotenti, &c.* Episcopi vel Abbatis consecrati benedictio, item variæ Unctiones non Sacramentales.

Dico. Sacramentalia non habent vim remittendi peccata venialia immediate & ex opere operato. Ita communiter.

Prob. Sacramentalia habere vim remittendi peccata venialia ex opere operato est illa habere vim conferendi infallibiliter remissionem venialium omnibus obicem non ponentibus, eo ipso quod adhibentur. Atqui Sacramentalia hanc vim non habent. Ergo. *Prob. min.* Sacramentalia non possunt habere talem vim nisi ex institutione Dei, cujus solius est de jure suo disponere, & offensas remittere vel per se immediate, vel per media a se in hunc finem instituta. Atqui Sacramentalia non habent ex institutione divina vim conferendi infallibiliter remissionem venialium omnibus obicem non ponentibus, eo ipso quod adhibentur. Nam talis institutio neque ex Scriptura, neque ex Traditione sufficienter probari potest. Ergo, &c.

Sacramentalia tamen ex institutione, Benedictione & Oratione Ecclesiæ, virtutem, quam Ecclesia ipsis a Christo impetravit, habet conferendi gratias actuales, quibus ad aliquos actus virtutum, v. g. pœnitentiam excitantur ii, qui his Sacramentalibus pie utuntur.

Obj. 1. Can. *aquam* de consecr. dist. 3. aqua benedicta dicitur sanctificare, mundare.

Resp. Ad summum hic canon significat aquam benedictam propter Ecclesiæ orationem ipsi applicatam valere ad sanctificationem

nem

nem & mundationem a venialibus, non quidem immediate, sed mediantibus gratiæ auxiliis excitantibus ad actus pœnitentiæ saltem virtualis, quæ usu Sacramentalium per modum impetrationis & intuitu meritorum Ecclesiæ obtinentur. Non tamen semper & infallibiliter impetrantur auxilia illa gratiæ per Sacramentalia propter orationem Ecclesiæ ipsi applicatam, quia non semper Ecclesiæ preces exaudiuntur, eo quod ii pro quibus orat, obicem ponant.

Obj. 2. L. 3. Regum, c. 8. dicitur, quod Deus propter orationem factam in Templo propitiaturus sit peccatis orantium.

Resp. Hæc verba dicta sunt universaliter de peccatis tum mortalibus, tum venialibus; & solum significant orationē factam in loco sacro habere vim quamdam impetrandi media necessaria ad peccatorum remissionem obtinēdam, & majorem quidem propter circumstantiam externam loci sacri: quæ media facilius pro venialibus quam pro mortalibus, & in loco sacro quam in non sacro impetrantur.

§. IV.

Utrum & quomodo venialia remittuntur ex opere operantis, & extra Sacramenta?

Nota 1. Agitur hic de remissione venialium in justo. Nam ex communi sententia peccatum veniale non remittitur in homine existente in statu peccati, nisi simul remittatur peccatum mortale, quia sola attritio hominis Dei inimici non habet ex se vim remittendi venialia, & nulla habetur promissio divina remittendi ejusmodi peccata propter ipsam solam attritionem peccatoris. Imo non convenit, ut Deus ullam offensam condonet inimico permanenti inimico. Igitur peccata venialia ut conjuncta cum mortali non remittūtur nisi per Sacramentum in re vel in voto susceptum.

Econtra remitti potest peccatum mortale absque remissione venialium, quando nempe homo non dolet de venialibus, nec sufficienter disponitur ad eorum remissionem: peccatum enim veniale non repugnat cum gratia sanctificante.

Nota 2. Quamvis unum mortale remitti non possit sine omnibus aliis ejusdem hominis; potest tamen unum veniale sine omnibus aliis remitti; quia potest homo reponere affectum ad aliquod veniale, & retinere ad aliud; & aliunde gratia sanctificans non est incompatibilis cum venialibus.

Dico 1. Peccata venialia in homine justo remitti possunt ex opere operantis, & independenter a Sacramento Pœnitentiæ. Ita omnes. Et constat ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. ubi ait: *Nam venialia, quibus a gratia Dei non excludimur .... taceri citra culpam, multisque altis remediis expiari possunt.* Et vero venialia, utpote leviora debuerunt remitti facilius, & per plura media quam mortalia.

Dico 2. Peccata venialia etiam sola non possunt secundum præsens decretum remitti sine formali vel virtuali pœnitentia seu retractatione. Ita communiter Theologi cum S. Thoma.

Prob. Quia Sapientiæ & Justitiæ divinæ plane convenit, ut nulla offensa contra ipsum voluntate physice propria admissa remittatur sine retractatione ac displicentia saltem virtuali. Ergo recte creditur Deus, qui naturalem rerum exigentiam ac convenientiam semper servat citra privilegium Ecclesiæ certo notum, statuisse, ut quælibet peccata etiam venialia numquam condonarentur sine formali aut saltem virtuali eorumdem detestatione.

Dixi, *vel virtuali*. Nam quamvis actus ad remissionem venialium necessarius, sit per se primo ex institutione divina dolor ac detestatio formalis & efficax peccati; sufficere tamen potest aliqua pœnitentia virtualis, consistens in aliquo actu supernaturali virtutis incompossibilis cum affectu ad veniale, & vi cujus homo illud detestaretur, si memoriæ occurreret.

Dico 3. Ad remissionem venialium in homine justo sufficit actus charitatis, vel contritionis perfectæ venialibus illis oppositæ. Nam talis actus remittit mortalia. Ergo a fortiori ad venialium remissionem sufficit, modo ille actus se extendat ad venialia, sive excludat affectum ad illa venialia, nam sine ista exclusione non habetur virtualis eorum retractatio, ideoque nec pœnitentia: Actus autem charitatis affectum ad venialia censetur excludere universaliter seu respectu omnium, quando quis vi talis actus ita affectus est, ut nullum veniale vellet admittere, & de quolibet admisso doleret si memoriæ occurreret. Excludit vero dumtaxat particulariter seu respectu aliquorum, si vi illius actus ita quis affectus sit, ut nollet aliquod veniale in particulari hoc vel illud committere.

Dico 4. Ad remissionem venialium in justo extra Sacramentum non requiritur cha-

ritas aut contritio perfecta; sed sufficit attritio concepta ex motivo supernaturali, quod Deum aliquo modo respiciat, cujusmodi est, v.g. quod peccatum veniale sit contra obedientiam & reverentiam Deo debitam etiam in levissimis rebus, quod retardet possessionem Dei super omnia dilecti ut nostri summi boni; &c. item sufficit pœnitentia virtualis contenta in aliquo actu supernaturali ex simili motivo. Ita communius Doctores contra alios docentes extra Sacramentum requiri charitatis vel contritionis perfectæ actum.

Prob. 1. Ex S. Thoma, 3. p. q. 87. art. 1. ubi ait: *sequitur quod* (ad remissionem venialium) *quædam virtualis displicentia, puta cum aliquis hoc modo fertur secundum affectum in Deum & res divinas, ut quidquid sibi occurreret, quod eum ab hoc motu retardaret, displicere ei, & doleret se hac commisisse.*

2. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 5. supra citato *venialia multis aliis remediis* præter Sacramentum Pœnitentiæ *expiari possunt*. Ergo non solo actu charitatis vel contritionis perfectæ remitti possunt.

3. Venialia, quæ sunt leves Dei offensæ, debent facilius remitti, quam mortalia quæ sunt graves Dei injuriæ, ejus odium & inimicitiam parentes: Ergo ad remissionem venialis extra Sacramenta requiri non debet perfecta contritio vel charitas sicut ad remissionem mortalis.

4. Gratia sanctificans magnum valorem attritioni hominis justi tribuit, & attritio illa efficaciter mutat voluntatem, & excludit affectum omnem ad venialia, quorum est detestatio, & quidem ex motivo aliquo Deum respiciente.

Dico 5. Ad remissionem venialium etiam in justo extra Sacramentum obtinendam, non sufficit attritio concepta ex motivis imperfectioribus, & quæ Deum aliquo modo non respiciant, qualis est attritio concepta ex metu solarum pœnarum sensus Purgatorii.

Prob. Quia si quælibet attritio etiam concepta ex illis motivis imperfectioribus sufficeret, Sacramentum Pœnitentiæ nunquam peccata venialia remitteret, sed semper jam prius remissa præsupponeret: nam semper remissa essent per attritionem, quæ absolutionem præcedere debet: Falsum consequens: nam hoc repugnat tum communi fidelium sensui & usui, qui venialia confitentur ad eorum remissionem per absolutionem Sacerdotalem obtinendam tum Concil. Trident. c. 5. citato asserenti venialia recte & utiliter in confessione declarari, utique ordine ad eorum absolutionem obtinendam, ut etiam patet ex his verbis quæ subjicit: *Quod piorum hominum usus demonstrat.*

§. V.

Quomodo remittantur venialia peccata justi, qui cum illis, seu ante illorum remissionem moritur, ut accidit in casu repentinæ mortis?

Dico. Remittuntur quoad reatum culpæ per actum contritionis perfectæ omnibus venialibus oppositum; quem quidem actum ejus anima gratia adjuta elicit primo instanti separationis suæ a corpore, vel saltem paulo post in Purgatorio. Ita communiter cum S. Thoma, q. 7. de malo, art. 11. ubi ait: *Venialia remittuntur post hanc vitam quantum ad culpam, eo modo quo remittuntur in hac vita, scilicet per actum charitatis in Deum, repugnantem venialibus in hac vita commissis.*

Prob. Quia Scriptura & Patres generatim ad peccatorum personalium remissionem pœnitentiam aliquam requirunt: ergo non debent restringi ad statum hujus vitæ, cum nullum sit legitimum hujusmodi limitationis fundamentum. Quare reatus culpæ venialis, cui respondet in Deo jus leviter indignandi, remittitur per actum supradictũ. Reatus vero pœnæ extinguitur condigna solutione & rigida satis passione, Deo ita statuente.

Porro per actum illum contritionis perfectæ post hanc vitam a justo elicitum remittuntur venialia quoad reatum culpæ per modum satisfactionis, vel saltem impetrationis.

ARTICULUS III.

Utrum merita per peccatum subsequens mortificata, peccato hoc per Sacramentum Pœnitentiæ in re vel in voto susceptum remisso, reviviscant.

Nota 1. Triplicis generis opera a Theologis distinguuntur, scilicet opera viva, mortificata, & mortua. Opera viva, quæ dicuntur simpliciter merita, sunt opera bona, & quæ fiunt ab homine justo, & promerentur felicitatem æternam, ejusque augmentum. Opera mortificata sunt opera illa viva seu meritoriam, quæ per superveniens peccatum mortale impediuntur, ne effectum suum seu præmium consequantur, nempe ne perducant ad beatitudinem æternam.

Opera

Opera mortua duplicia sunt, nempe effective, & privative. Opera mortua effective seu mortifera, sunt opera graviter mala, quæ spiritualem mortem animæ inferunt, illam privando gratia sanctificante & charitate habituali, quæ est supernatulis vita animæ. Opera mortua privative sunt opera bona & supernaturalia facta in statu peccati, quæ proinde non sunt meritoria vitæ æternæ.

Nota 2. Nunc duplex est super ea re Theologorum sententia in scholis recepta. Prima est Thomistarum, qui ut plurimum docent merita reviviscere, non semper ad totum præmium essentiale, quod ante peccatum illis debebatur, sed solum juxta proportionem contritionis, per quam resurgitur a peccato. Hunc autem proportionis modum alii aliter explicant. Altera sententia est cæterorum Theologorum, qui cum Scoto docent merita remisso peccato, semper reviviscere ad totum præmium essentiale, ipsis ante mortalem culpam subsequentem debitum.

§. I.

Dico. Materia, peccato subsequente remisso, reviviscunt quoad totum præmium essentiale, ipsis ante mortalem culpam debitum.

Prob. 1. Ex Scriptura Ezech. cap. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ... omnium iniquitatum ejus non recordabor, in justitia sua, quam operatus est, vivet.* Et c. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit ab impietate sua.* At si homo resurgens non recuperaret jus ad totum præmium (essentiale prioribus meritis) respondens, Deus semper ejus iniquitatum recordaretur, illas in æternum puniendo privatione præmii essentialis meritis prioribus debiti, vel partis hujus præmii, sicque impietas impii quamvis remissa, plurimum ei noceret in æternum. Gal. c. 3. *tanta passi estis sine causa; si tamen sine causa.* Hoc est, secundum Ambrosium, Hieronymum, Chrysostomum, & alios Patres, si tamen dicendi estis sine fructu ista passi, cum si volueritis per Pœnitentiam Deo reconciliari, passionum istarum mercedem sitis accepturi.

Hebr. c. 6. *Non enim injustus Deus, ut obliviscatur operis vestri, & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius.* Quem locum de meritis mortificatis intelligunt Ambrosius, Chrysostomus, Anselmus, & alii Patres.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. sess. 6. c. 16. & can. 32. Opera meritori totam mercedem ac gloriam sibi debitam consequuntur suo tempore, modo operans decedat in gratia: quæ sola conditio a Conc. requiritur ad totum præmium essentiale bonis operibus debitum consequendum, & impletur ab eo qui a peccato merita subsequente resurgens, postea morietur. Sic autem habet Concil. sess. 6. c. 16. *Nihil ipsis justificatis amplius deesse credendum est, quominus plene illis quidem operibus, quæ in Deo sunt facta, divinæ legis pro hujus vitæ statu satisfecisse, & vitam æternam suo etiam tempore, si tamen in gratia decesserint, consequendam, vere promeruisse censeantur.* Et can. 32. *Si quis dixerit ... ipsum justificatum bonis operibus ... non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternam, & ipsius vitæ æternæ, si tamen in gratia decesserit, consecutionem, atque etiam gloriæ augmentum, anathema sit.* Ex quo adhuc sic argumentor. Ut merita totum præmium essentiale suo tempore assequentur, requiritur tantum decessus in gratia. Ergo non requiritur præterea, ut Pœnitentia, per quam resurgitur, sit in certa proportione fervoris, ac in certo intensionis gradu, alioqui sæpe contingeret, ut posita conditione mortis in statu gratiæ, quam solam requirit Conc. opera meritoria non obtinerent totam gloriam sibi debitam, suo tempore consequendam. Sic etiam multum in justis retardaretur alacritas ac fervor ad bona opera exercenda, de quibus timendum esset, ne illa frustra præstitissent.

Prob. 3. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Hieronymus, in c. 3. ad Galatas, ubi ait: *Quicumque ob Christi fidem laboraverit, & postea lapsus fuerit in peccatum sicut priora sine causa dicitur passus fuisse dum peccat, sic rursum non perdet ea, si ad pristinam fidem & ad antiquum studium revertatur.* Et S. Ambrosius ait: *Vide quam bonus Deus, & facilis indulgere peccatis: non solum sublata restituit, sed etiam insperata concedit.*

Prob. 4. Ratione 1. sic. Opera meritoria habent singula vim ad certum gloriæ ac felicitatis gradum perducendi operantem, & ad illum gradum suo tempore tribuendum acceptantur a Deo sub sola conditione decessus in gratia, ut constat ex Conc. Trid. modo laudato. Ergo quandiu is, qui ea fecit, potest decedere in statu gratiæ, hanc vim totam retinet: neque illa vis aboletur aut minuitur, sed solum impeditur

tur & suspenditur per subsequens peccatum. Ergo tali impedimento per peccati remissionem sublato, tota illa vis meritorum ad certum ac proprium singulorum præmium essentiale, nempe gloriæ ac felicitatis gradum recuperatur sicut prius erat.

2. Condonatio peccati facta pœnitenti, est absoluta, integre & absque ulla limitatione. Ergo per illam condonationem pœnitens recuperat omnia jura ad totum præmium essentiale prius acquisita: sicut si Rex offensam integre ac simpliciter remittat subdito, is per illam remissionem restituitur in omnia jura quæ ante habebat & recuperat jus accipiendi mercedem integram suis prioribus obsequiis debitam.

3. Quia rationes omnes, quæ ab adversariis afferuntur ab probandam meritorum reviviscentiam, probant illam fieri ad totum præmium essentiale, non autem solum ad proportionem fervori pœnitentiæ vel charitatis per quam resurgitur.

Ex dictis sequitur, meritis per remissionem peccati reviviscentibus, etiam recuperari totam gratiam sanctificantem meritis illis respondentem. Nam gratia sanctificans est semen gloriæ, & proximum fundamentum juris ad illam: ac proinde totum jus ad gloriam prius acquisitum recuperari non potest sine tota gratia sanctificante prius acquisita. Item sequitur recuperari etiam simul omnes virtutes infusas meritis illis reviviscentibus respondentes: nam sunt individuæ comites gratiæ sanctificantis. Et utrumque significatur parabola Filii Prodigi, cui pater restituit stolam primam, & annulum, & calceamenta, Luc. 15.

§. II.
Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Homo per peccatum mortale amisit jus ad gloriam. Ergo merita per peccatum penitus extinguuntur. Ergo non reviviscunt, &c.

Resp. Distng. ant. Amisit jus recuperabile per remissionem peccati, *conc. ant.* amisit jus irrecuperabile per remissionem peccati, *nego ant. & cons.* cum opera meritoria a Deo acceptentur ad gloriam suo tempore retribuendam sub sola conditione mortis in statu gratiæ, quãdiu homo potest decedere in gratia, & a peccato resurgere, potest recuperare jus pristinum ad gloriam suis prioribus meritis debitam.

Inst. 1. Merita per peccatum subsequens abolentur & extinguuntur, ergo recuperari non potest jus, &c.

Resp. Neg. ant. Itaque merita per subsequens peccatum non extinguuntur absolute, nisi cum homo in peccato moritur. Quandiu autem homo vivit, & a peccato resurgere potest atque in gratia decedere, priora merita semper manent in acceptatione Dei in ordine ad præmium etiam essentiale singulorum proprium suo tempore rependendum, & vim, quamvis peccato subsequente impeditam ac suspensam, ad hanc felicitatem ac gloriam suo tempore perducendi retinent.

Inst. 2. Ezech. c. 18. de justo mortaliter peccante dicitur: *Omnes justitiæ ejus, quas fecerat, non recordabuntur.* Ergo merita post subsequens peccatum non manent amplius in acceptatione divina.

Resp. Explico Textum. Justitiæ ejus non recordabuntur, id est, illi non proderunt in illo statu peccati, & nisi resurgat, *conc.* id est, illi non amplius profuturæ sunt, etiamsi postea resurgat, *nego*: nam ibidem dicitur: *Si impius egerit pœnitentiam...omnium iniquitatum ejus non recordabor: in justitia sua, quam operatus est, vivet.* Et c. 33. *Impietas impii non nocebit ei in quacumque die conversus fuerit.* Certe si merita ad totum præmium essentiale non reviviscerent, peccatum etsi per pœnitentiam remissum, plurimum noceret justo, & Deus illud semper recordaretur, si quidem illud in æternum puniret premii essẽtialis prioribus meritis debiti privatione ex toto vel ex parte.

Obj. 2. Si merita per peccatum subsequens mortificata reviviscunt, condonato peccato, hæc reviviscentia oritur vel ex misericordia divina, vel ex justitia. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. & dico merita reviviscere ex misericordia, sed illis reviviscentibus deberi præmium ex justitia. Nam Deus 1. Ex mera misericordia decrevit dare & promisit hominibus præmium omnium meritorum etiam mortificatorum si modo in gratia decedant, & justificatos in priora jura restituere. Nam poterat velle, ut merita omnia peccato subsequente, absolute extinguerentur, ita ut jam postea nullum jus ad gloriam tribuerent. 2. Ex mera misericordia peccatorem ad pœnitentiam excitat, sine qua nunquam merita reviviscerent. 3. Ex mera misericordia pœnitentem justificat: Gratis enim pœnitentem justificat, sine qua justificatione gratuita merita non

revivifcunt. At fuppofito, quod Deus mifericorditer voluerit juftificatum reftitui in priora jura omnia ad gloriam, operibus meritoriis ante peccatum acquifita, opera illa meritoria homini juftificato idem jus ad gloriam tribuunt, quod ante peccatum tribuerant: ac proinde tam homini juftificato propter illa debetur gloria, quam fi poft illa homo ille nunquam peccaffet. Et fi meritis revivifcentibus debetur merces ex juftitia perinde ac aliis meritis, ex juftitia, inquam, qualis poteft effe inter Deum & creaturam. Unde illud Apoftoli, Hebr. c.6. *Non enim injuftus Deus, ut oblivifcatur operibus veftris*. Nam fuppofita divina promiffione & acceptatione, & juftificatione mifericorditer facta, operibus meritoriis debetur gloria, modo decedatur in gratia.

Obj. 3. Tota gratia, quæ in juftificatione confertur, gratis datur, non ex juftitia. Ergo nulla datur propter merita præcedentia. Ergo, &c.

Refp. Dift. ant. Tota gratia, quæ in juftificatione confertur vi juftificationis præcife, gratis datur, *conc. ant.* Nam gratuita eft tota juftificatio. Tota gratia, quæ in juftificatione confertur, fed ex alio titulo, nempe ratione meritorum præcedentium, gratis omnino datur *nego ant. & conf.* in juftificatione hominis, qui poft merita acquifita peccavit mortaliter, duplex gratia infunditur: una intuitu Sacramenti in re vel in voto fufcepti, & in juftificationis præcife, per quam fcilicet homo a ftatu peccati ad ftatum gratiæ transfertur: hæc datur gratis homini juftificando. Altera vero intuitu meritorum præcedentium, per quam homo primo non juftificatur, fed juftificatus fupponitur, & magis juftus efficitur: ifta datur homini jufto, & ex juftitia multiplicem mifericordiam fupponente: nam operibus meritoriis ex gratuita promiffione & acceptatione divina debetur gratia & gloria, modo operans fit in ftatu gratiæ.

Inft. Utraque gratia eodem inftanti reali datur: ergo utraque eft æque gratuita.

Refp. Nego confeq. Quamvis enim utraque gratia eodem inftanti reali detur, tamen fecunda fupponit primam ut natura priorem, & per quam prius natura homo juftus efficitur quam accipiat fecundam per quam juftior ac fanctior redditur: & utraque ex diverfis titulis infunditur. Hinc per gratiam propter merita præcedentia in juftificatione collatam homo non transfertur a ftatu peccati ad ftatum gratiæ, fed translatus fupponitur.

Obj. 4. Qui poft opera meritoria mortaliter peccat, indignus eft, qui gratiam prioribus meritis refpondentem recuperet cum jure ad gloriam tanquam fi non peccaffet. Ergo talem gratiam cum tali jure non recuperat.

Refp. Dift. ant. Indignus eft, qui talem gratiam recuperet, quandiu verfatur in ftatu peccati, *conc. ant.* poftquam ei condonatum eft peccatum, fubdifting. independenter a mifericordia & gratuita acceptatione divina, *conc.* iterum *ant.* fuppofita mifericordia Dei ad præmium fuo tempore retribuendum acceptantis merita hominis jufti etfi per peccatum mortificata; modo is refurgat a peccato, & decedat in gratia. *nego ant. & conf.* meritorum revivifcentia fundatur in mifericordia Dei, fed hac fuppofita pœnitens a peccato juftificatus, dignus eft, qui gratiam totam prioribus meritis refpondentem recuperet cum jure ad gloriam tali gratię commenfam: nā tunc facit id, quod Deus requirit ad meritorum illorum revivifcentiam, redeundo cum Deo in gratuita.

Obj. 5. Ex Conc. Trid. requiritur perfeverantia in gratia ufque ad mortem tanquam conditio neceffaria ad confequendam mercedem per bona opera. Nam feff. 6. can: 26. fic ait: *Si quis dixerit juftos non debere pro bonis operibus, quæ in Deo fuerunt facta, expectare & fperare æternam retributionem a Deo per ejus mifericordiam, & Jefu-Chrifti meritum, fi bene agendo, & divina mandata cuftodiendo ufque in finem perfeververint, anathema fit.* Ergo qui poftea peccat, nihil præmii confequitur propter bona opera ante peccatum facta.

Refp. 1. Nego ant. Ad canonem, dico verba objecta non funt exclufiva. Non enim Concilium dicit juftos non debere expectare retributionem, nifi femper ufque in finem perfeveraverint abfque ftatu intermedio peccati. Imo, eadem feffione, can. 32. ad confequendam gloriam per bona opera fufficere docet fimplicem in gratia deceffum.

Refp. 2. Difting. ant. Requiritur perfeverantia ufque in finem, hoc eft, deceffus in ftatu gratiæ, *conc. ant.* hoc eft, continua permanentia in ftatu gratiæ nunquam amiffæ, *nego ant. & confeq.* perfeverantia ufque in finem fignificat deceffum in ftatu gratiæ, five gratia illa nunquam peccato amiffa fit, five amiffa poftea recuperata fit.

Obj. 6. Ex Conc. Trid. feff. 6. c. 8. gratia in juftificatione infunditur fecundum propriam cujufque difpofitionem & cooperatio-

nem. Ergo gratia meritis prioribus collata non restituitur nisi secundum proportionem fervoris pęnitentiæ: ac proinde jus ad gloriam sic tantum reviviscit.

Resp. Nego conseq. Quia Conc. ibi loquitur tantum de gratia, quę infundatur pręcise ratione dispositionis ad justificationem, nempe contritionis & aliorum actuum: non autem loquitur de gratia, quæ infunditur ratione meritorum pręcedentium, ad quam contritio se habet duntaxat ut removens impedimentum nempe peccatum, non ut dispositio ad illã: nam præcedentia merita in acceptatione divina remanentia sunt mensura illius gratiæ.

Obj. 7. S. Thomas, 3. p. q. 89. a. 5. ad 3. ait: *Ille qui per pœnitentiam resurgit in minori charitate, consequetur quidem præmium essentiale secundum quantitatem charitatis, in qua invenitur. Habebit tamen gaudium majus de operibus in prima charitate factis, quam de operibus quæ in secunda charitate fecit, quod pertinet ad præmium accidentale.* Ergo ex S. Thoma merita non reviviscunt nisi secundum proportionem charitatis per quam resurgitur.

Resp. Oppono huic textui rationem & doctrinam ipsius S. Thomæ iu corpore articuli traditam, quæ probat reviviscentiam semper esse totum præmium essentiale: cuique potius adhærendum est, quam textui objecto, ejus principiis repugnanti. Sic enim S. Doctor ait: *Opera meritoria per peccatum sequens mortificata ... non habent vim perducendi in vitam æternam, solum secundum quod actu existunt, sed etiam postquam actu esse desinunt, secundum quod remanent in acceptatione divina. Sic autem remanent quantum est de se, etiam postquam per peccatum mortificantur: quia sẽper Deus illa opera, prout facta fuerunt, acceptabit ... sed quod isti, qui ea fecit, non sint efficacia ad ducendum in vitam æternam: quod est reviviscere. Et ita patet quod opera mortificata per pœnitentiam reviviscunt.*

Præterea ex opposita sententia sequitur illum, qui post multa opera meritoria facta, unum mortale peccatum admitteret, non consecuturum plus gloriæ, quam qui pauca admodum merita habet, & innumera demerita, si uterque cum æquali contritione ac charitate resurgat, & statim moriatur.

Obj. 8. Peccata remissa non reviviscunt per peccatum subsequens. Ergo nec merita mortificata reviviscunt per pœnitentiam subsequentem.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia peccata remissa, sunt penitus abolita ac deleta: nam Deus peccata remittit, cedendo absolute & simpliciter juri quod habet ad indignandum, & puniendum pœna æterna propter illa. Unde peccata semel remissa perinde sunt in ordine ad Dei indignationem & odium ac si numquam extitissent, proindeque reviviscere non possunt. At merita mortificata non sunt abolita & extincta absolute: nam semper manent in acceptatione Dei quoad præmium ipsis debitum suo tempore rependendum, quamdiu is, cujus sunt, potest resurgere a peccato & decedere in gratia: & sic quandiu is cujus sunt, potest decedere in gratia, retinent vim illam ad gloriam perducendi suo tempore, quamvis impeditam & suspensam per peccatum subsequens, ac proinde possunt reviviscere, & reviviscunt sublato impedimento, nempe peccato: tunc enim jus expeditum & proximum ad gloriam suo tempore retribuendam restituunt.

Inst. 1. Deus merita hominis peccantis eodem modo obliviscitur ac peccata pęnitentis: nam locutiones, quibus Deus dicitur merita & peccata oblivisci, sunt prorsus similes, ut patet ex his, Ezech. c. 18. verbis: *Omnium iniquitatum ejus non recordabor ... omnes justitiæ ejus non recordabuntur.* Ergo merita tam per peccatum subsequens abolita sunt absolute, quam peccata remissa.

Resp. Nego ant. Ad prob. neg. conseq. Nam locutiones Scripturæ intelligi debent accommodate ad materiam subjectam, quæ cum sit diversa in utroque illo textu, illæ etiam locutiones diverso modo intelligi debent. Enim vero cum dona Dei sint sine pęnitentia, ut ait Apostolus, Rom. c. 11. merita justorum, quæ sunt ejus dona, non debent aboleri, nec remissio peccatorum retractari. Unde peccata, non merita, absolute aboleri debent. Idque valde consentaneum est infinitæ bonitati Dei ad miserandum & remunerandum quam ad puniendum pronioris.

Inst. 2. Non minor, imo major est vis peccati ad destruenda absolute merita, quamvis pœnitentiæ perfectæ ad abolenda peccata: nam peccatum habet malitiam infinitam, actus autem charitatis & contritionis bonitatem tantum finitam. Ergo peccatum merita priora penitus destruit, perinde ac pœnitentia perfecta destruit peccata priora.

Resp. Nego conseq. Quia absoluta illa peccatorum destructio non tam ex bonitate & valore pœnitentiæ aut charitatis, oritur,

quam

quam ex Dei bonitate & misericordia, qui pęnitentiam ad id acceptavit, & noluit merita per peccatum aboleri, quandiu is, cujus sunt, potest resurgere & decedere in gratia, ut constat ex Scriptura, Patribus, & Conc. Trident.

Obj. 9. Dici non potest quandonam peccata reviviscant, ergo non reviviscunt.

Resp. Nego antec. Nam reviviscunt eo instanti, quo remittitur peccatum; tunc enim tollitur obex, quo merita impediebantur, ne haberent vim perducendi ad vitam æternam: unde sublato hoc impedimento statim vim illam totam recuperant per gratiam sanctificantem iis respondentem, quæ statim remisso peccato infunditur.

APPENDIX
TRACTATUS
DE INDULGENTIIS.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum sit in Ecclesia potestas conferendi Indulgentias.

Nota. Ndulgentia, de qua hic agitur, est remissio pœnæ temporalis peccatis quoad culpam remissis debitæ, facta extra Sacramenta & Sacrificium Missæ, per applicationem satisfactionum Christi & Sanctorum.

Indulgentias impugnarunt varii hæretici, scilicet Monatistæ, Vualdenses, Vvicleffus, Joannes Hus, Lutherus, Calvinus, Zuinglius, & eorum sectatores: contra quos hæc duo definivit Concil. Trident. sess. 25. nempe Indulgentias conferendi potestatem a Christo Ecclesiæ concessam esse, & earum usum Fidelibus maxime salutarem esse.

Dico. Ecclesiæ a Christo concessa est potestas conferendi Indulgentias. Est de fide & expresse traditur a Conc. Trid.

Prob. 1. Ex Scriptura, Matth. c. 16. *Tibi dabo claves regni cœlorum ..... & quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cœlis.* Quæ verba generalia significant potestatem universalem introducendi in Cœlum fideles, & tollendi omnia impedimenta consequendæ beatitudinis æternæ, ac proinde remittendi per Indulgentias pœnam temporalem peccatis quoad culpam remissis debitam, quæ retardaret a consecutione beatitudinis. Item, Matth. c. 18. *Amen dico vobis, quæcumque alligaveritis super Terram, erunt ligata & in Cœlo: quæcumque solveritis super Terram, erunt soluta & in Cœlo.* At sicut per hæc verba (*quæcumque alligaveritis*) Christus Ecclesiæ dedit potestatem imponendi pœnas temporales pro peccatis: ita per ista (*quæcumque solveritis, erunt soluta & in Cœlo*) eidem concessit potestatem remittendi ex justa causa apud Deum pœnas temporales peccatis debitas. Præterea hæc verba per se generalia & favorabilia extendi debent ad omnem modum solvendi convenientem Dei gloriæ, ac Ecclesiæ utilitati, quæ est finis omnis ministerii ecclesiastici. Talis est autem legitimus usus Indulgentiarum. Ergo.

Prob. 2. Ex perpetuo usu hujus potestatis largiendi Indulgentias, qui semper a tempore Apostolorum viguit in Ecclesia. Qui usus certissimum signum est potestatis a Christo acceptæ: neque enim Ecclesia potestatem remittendi pęnas Deo pro peccatis debitas sibi sumpsisset, nisi hanc a Christo accepisset.

Prob. Itaque ille usus perpetuus.

I. Ex facto Pauli Apostoli, qui Corinthio incestuoso partem pœnarum justitiæ divinæ debitarum remisit auctoritate Christi, qui proinde illam remissionem ratā habuit, ut 2. Cor. c. 2. testatur his verbis: *Cui autem aliquid donastis*, (id est, donari petistis) *& ego* (supple donavi,) *Nam & ego quod donavi, si quid donavi propter vos in persona Christi* supple, donavi. Hoc est, pœnam ejus crimini debitam condonavi vestro rogatu, auctoritate a Christo acce-

accepta; quæ proinde condonatio apud Deum valet & rata est.

II. Ex libellis Indulgentiarum a Martyribus secundo & tertio seculo concedi solitis, ut constat ex Tertulliano, & Cypriano. Nam his libellis, Martyres ab Episcopis postulabant, intuitu Martyrii ab ipsis subeundi ut relaxarentur fidelibus lapsis pœnæ canonicæ. Quæ relaxatio habebatur ut favor ac beneficium, ac proinde ut remissio pœnarum justitiæ Divinæ debitarum, quæ per illas satisfactiones canonicas persolverentur: alioqui plurimum peccatoribus nocuisset, cum iis in altera vita longe graviores pœnæ pro illis canonicis pœnis subeundæ essent: sicque male egissent Martyres ejusmodi libellos concedendo, & Episcopi illorum rogatu relaxando pœnas canonicas.

III. Pro quarto sæculo ex variorum Conciliorum statutis, ut Ancyrani, Nicæni I. Carthaginensis IV. quibus datur Episcopo facultas remittendi aliquid de satisfactionibus, & contrahendi penitentiæ tempus ob fervorem & contritionem penitentium. Ista autem relaxatio erat favor, quo pœnitentes a pœna temporali divinæ justitiæ debita persolvenda liberarentur: alioqui fuisset exitiosa: nam per istam relaxationem immunes fuissent a levioribus pœnis hujus vitæ, & debuissent gravissimas in altera vita luere. Eamdem potestatem relaxandi penitentiam docent S. Basil. ep. ad Amphiloc. Innoc. I. ep. 1. & S. Leo, ep. 9.

IV. Idem usus pro sequentibus seculis adhuc clarius ostenditur ex Indulgentiis concessis a summis Pontificibus. Nam Gregorius Magnus, qui sexto sæculo floruit, Romæ stationes ad Sanctorum Basilicas pro Indulgentiarum consecutione instituit. Urbanus II. Concil. Claromontano Indulgentias plenarias concessit iis, qui expeditionem bellicam in Terram-sanctam contra Saracenos pugnaturi susciperent. Easdem concessit Calixtus II. in Conc. Gener. Lateranensi I. ad expeditionem bellicam contra Mauros. Eugenius III. & Clemens III. easdem concesserunt ad similes expeditiones. Alexander III. in Conc. Gener. Lateranensi III. Indulgentias concedi solitas ad subsidium Terræ-sanctæ approbat, & earum usum moderatur.

Bonifacius VIII. sæculo 14. ineunte, Jubilæum, seu Indulgentias plenarias pro centesimo quoque anno instituit extravaganti *antiquorum* de Penit. & remiss. in 6. quod Clemens VI. anno quolibet quinquagesimo concedi voluit universis Fidelibus extravaganti *Unigenitus*.

Omitto posteriores Pontifices, qui Indulgentias in variis occasionibus, ut omnibus notum est, concesserunt. Quare quicumque hanc Ecclesiæ Traditionem & praxim circa Indulgentias impugnarunt, statim hæretici in Ecclesia habiti sunt, ut Vvicleffus & Joannes Hus damnati a Conc. Constantiensi, ac deinde Lutherus, cujus error primum a Leone X. deinde a Conc. Trident. damnatus est.

Prob. 3. Ex Conciliis, tum Constantiensi, a quo sess. 15. damnata fuit hæc Joannis Hus propositio: *Quod Indulgentiæ Papæ sive Episcoporum concessæ nihil prosunt*. Tum Trid. sess. 25. in decreto de Indulgentiis, ubi ait *Cum potestas conferendi Indulgentias a Christo Ecclesiæ concessa sit, atque hujusmodi potestate divinitus sibi tradita, antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit; Sacro sancta Synodus Indulgentiarum usum, Christiano populo maxime salutarem, & sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet & præcipit; eosque anathemate damnat, qui aut inutiles esse asserunt, vel eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant*.

Observa. Potestas Indulgentias concedendi eadem semper in Ecclesia fuit; sed illius potestatis usus non semper idem omnino extitit. Nam cum usus ille ad disciplinam Ecclesiæ pertineat, potuit varietatem admittere, potuitque Ecclesia justis de causis & ex Spiritus sancti instinctu prioribus sæculis majorem restrictionem severitatemque adhibere, quam his posterioribus, quibus major est Christiani populi infirmitas. Semper tamen Ecclesia usa est illa potestate sibi a Christo concessa relaxandi peccatoribus penas temporales peccatis debitas, eamque relaxationem semper judicavit utilem ac salutarem esse, & apud Deum valere.

Obj. 1. Sanctus Cyprianus reprehendit Indulgentias Martyrum rogatu concessas.

Resp. Reprehendit duntaxat abusum Indulgentiarum positum tum in eo quod quidam Presbyteri, inconsulto Episcopo, ad libellos Martyrum, peccatores temere reconciliarent, & iis pœnas canonicas relaxarent: tum in eo quod pacem & relaxationem aliqui Martyres ab Episcopis exposcerent sine delectu pro iis lapsis, qui nullam pœnitentiam, dum sanitate fruerentur, egissent. At Cyprianus moderatum ac prudentem Indulgentiarum usum approbat, &

rogat

rogat ipsos Martyres, ut cum delectu & nominatim designent eos, quibus pacem dari velint, atq; ut imitentur priores Martyres: *Considerate*, inquit, *quæ & quanta antecessores vestri martyres concesserint*. Lege ep. 10. & 13.

Porro hic Martyres vocantur ii, qui ob fidei confessionem in carceribus inclusi, jam aliquid passi fuerant, & Martyrii consummationem expectabant.

Obj. 2. Martyres pacem pro lapsis, non Indulgentias postulabant. Ergo ex facto Martyrum probari non potest usus Indulgentiarum prioribus Ecclesiæ sæculis.

Resp. Pax, quam Martyres pro lapsis petebant, erat reconciliatio, qua Ecclesiæ communioni & Eucharistiæ participationi restituebantur pœnitentes, relaxata satisfactione eis injuncta vel injungenda, nec integre persoluta. Nam reconciliatio tunc non concedebatur extra mortis articulum, nisi post expletam totam pœnitentiam canonicam: ac proinde Ecclesia pacem lapsis Martyrum rogatu concedere non poterat nisi simul illis relaxaret residuam pœnitentiam, ut statim ad Ecclesiæ & Eucharistiæ communionem admitterentur. Quare Martyres suis libellis pacem pro lapsis petendo ab Episcopis, simul saltem implicite petebant relaxationem satisfactionum canonicarum. Cum autem Episcopi ejusmodi libellorum rationem habentes, lapsis pęnas canonicas residuas remittebant, & sic Indulgentiam concedebant; tunc lapsis pęnitentibus tanta pœna justitiæ divinæ debita remittebatur, quanta satisfactionibus canonicis persoluta fuisset. Alioqui hæc Episcoporum Indulgentia beneficium minime fuisset, imo peccatoribus plurimum nocuisset: ac proinde Episcopi Indulgentiam concedendo, & Martyres eam petendo, peccassent contra charitatem.

QUÆSTIO II.

Ex quo fonte hauriantur Indulgentiæ?

DIco. Extat in Ecclesia Thesaurus meritorum & satisfactionum Christi infinitus & inexhauribilis, cui etiam adjunguntur satisfactiones Deiparæ & Sanctorum. Et hic Thesaurus est fons Indulgentiarum.

Prob. 1. Pars, quoad merita & satisfactiones Christi.

1. Quia Christus omnia sua merita & satisfactiones (quæ sunt valoris infiniti simpliciter & in supremo ordine infinitudinis utpote personæ infinitæ,) pro Ecclesia obtulit, seque omnia nobis tradidit. Ergo infinitum satisfactionum thesaurum Ecclesiæ acquisivit, & communicavit, ejusdem dispensationi commisit: antecedens patet ex Gal. c. 1. *Gratia vobis & pax a Deo Patre, & Domino N.J.C. qui dedit semetipsum pro peccatis nostris*. Et Rom. c. 8. *Qui etiam proprio filio suo non pepercit sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo nō etiā cum illo omnia nobis donavit?*

2. Quia id expresse docet Clemens VI. in extrav. *Unigenitus* de penit. & remiss. his verbis: *Unigenitus Dei Filius.. thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius pater, ut sic sit infinitus thesaurus hominibus, quo qui usi sunt, Dei amicitiæ participes sunt effecti. Quem quidem thesaurū ...per B. Petrum cœli clavigerum, ejusque successores, suos in terris Vicarios commisit Fidelibus salubriter dispensandum, ex propriis & rationalibus causis, nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ tam generaliter, quam specialiter, (prout cum Deo expedire cognosceret) vere pœnitētibus & cōfessis misericorditer applicādū*.

Prob. 2. Pars, nempe quod merita Sanctorum huic infinito thesauro ex meritis & satisfactionibus Christi constanti adjungantur.

1. Ex eadem extravaganti, ubi post verba laudata Clemens VI. sic prosequitur: *Ad cujus quidem thesauri cumulum, Beatæ Dei genitricis, omnium electorum a primo justo usque ad ultimum merita adminiculum præstare noscuntur, de cujus consumptione seu minutione non est aliquatenus formidandum, tam propter infinita Christi (ut prædictum est) merita, quā pro eo quod quantum plures ex ejus applicatione trahantur ad justitiam, tanto magis accrescit ipsorum cumulus meritorum*.

2. Ex communione Sanctorum, quam in Symbolo Apostolico profitemur, quæ significat quamdam communicationem bonorum, & meritorum ac orationum, quæ fiunt in Ecclesia: ita ut per hanc Ecclesiæ communionem, aliorum merita & passiones aliis ejusdem corporis membris prodesse possint, & (ut ait Apostolus, 2. Cor. c. 8.) aliorum abundantia aliorum inopiam suppleat.

3. Ex libellis Indulgentiarum olim a Martyribus concessis: nam intuitu meritorum Martyrum ab Episcopis concedebatur relaxatio pœnarum canonicarum, quam Deus ratam habebat.

4. Quia Deus multa beneficia intuitu meri-

meritorum Abrahæ, Isaac & Jacob contulit, ut ex Scriptura constat. Quidni ergo pariter intuitu meritorum tot Sanctorum & Martyrum non concederet remissionem pęnæ temporalis juxta rationem Indulgentiæ ab Ecclesia concessæ?

5. Quia id pertinet ac conducit ad honorem Sanctorum, quos Deus vult maxime honorari, juxta illud, Psal. 138. *Mihi autem nimis honorificati sunt amici tui, Deus.* Et aliunde non derogat meritis Christi.

6. Ex constit. Leonis X. in qua damnatur ut error, hæc Lutheri propositio: *Thesauri Ecclesiæ, unde Papa dat Indulgentias, non sunt merita Christi & Sanctorum.*

Ex dictis collige 1. fontem, ex quo hauriuntur indulgentiæ, esse thesaurum infinitum & inexhauribilem, constantem ex meritis ac satisfactionibus Christi & Sanctorum.

2. Hunc thesaurum commissum esse dispensationi Ecclesiæ, nobis applicari per concessionem Indulgentiarum.

3. Per hanc Indulgentiarum concessionem nihil juris divinæ justitiæ proprie detrahi, sed eidem justitiæ persolvi ab Ecclesia ex satisfactionibus Christi & Sanctorum.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Hæc doctrina de thesauro Ecclesiæ ex meritis Christi & Sanctorum conflato vergit in injuriam Christi. Ergo rejici debet.

Resp. Nego ant. Itaque thesaurus ex meritis Christi primario constans, cui secundario adjunguntur merita Sanctorum, non derogat honori Christi, sicut Deus non derogabat honori suo, cum nomini suo nomen Davidis adjungebat, utroque motus ad protegendum Jerusalem ut constat ex l. 4. Reg. cap. 19. Ubi dicit: *Protegam Urbem hanc, & salvabo eam propter me, & propter David servum meum.* Quemadmodum igitur Deus injuriam sibi non inferebat, servando Jerusalem propter se & propter Davidem: ita non derogat honori Christi, cum pœnas temporales remittit propter Christi merita & propter merita Sanctorum ex ipso Christo vim suam trahentia.

Observa. Non ideo Sanctorum merita & satisfactiones adjunguntur meritis Christi in thesauro indulgentiarum, quod Christi merita & satisfactiones se solis ad remittenda omnia peccata tum quoad culpam, tum quoad pęnam non sufficiant, aut quod merita Christi meritis Sanctorum adjuventur vel augeantur absit. Profitemur enim solum Christum esse redemptorem nostrum, solum auctorem gratiæ, pretium infinitum & superabundans pro nobis obtulisse Patri, ejus mortem esse valoris infiniti & longe superabundantis, & ex passione Christi omnem vim merendi & satisfaciendi derivari. Denique (ut ait Conc. Trident.) Omnem gloriationem nostram in Christo esse, in quo vivimus, in quo meremur, & satisfacimus.

Porro nomine thesauri Ecclesiæ hic intelligitur collectio bonorum spiritualiũ, seu meritorum & satisfactionum Christi & Sãctorum.

Inst. 1. Injuriosum est Christo, quod merita Sanctorum cum ejus meritis misceantur. Ergo prædictus thesaurus derogat honori Christi.

Resp. Disting. antec. Si in eodem ordine collocentur, *conc. anteced.* Si collocentur in ordine longe inferiori ac subordinato, & secundario tantum, *nego antec. & conseq.* Ingens statuimus discrimen inter merita Christi & merita Sanctorum, quamvis ex utriusque meritis thesaurus Ecclesiæ constet. Nam 1. Christus per se meruit & satisfecit, Sancti vero non nisi per Christum. 2. Christi satisfactiones per se solas satis superque sunt ad remissionem quorumlibet peccatorum etiam possibilium quoad culpam & pęnam, cum sint valoris simpliciter infiniti in supremo ordine infinitudinis propter infinitam dignitatem personæ operantis. Unde thesaurus meritorum Christi non fit intensive major accessione meritorum Sanctorum. At merita B. Virginis & Sanctorum sunt finiti tantum valoris, & totum suum valorem a Christo hauriunt, & non concurrunt cum meritis Christi ad satisfaciendum pro pœna temporali nisi secundario, & modo longe inferiori, & sic concurrunt præcipue propter gloriam ipsius Christi; ne scilicet satisfactiones ex illo vim habentes, sint inutiles. Christi vero merita concurrunt ad remissionem pęnæ temporalis ut causa primaria ac principalis, dans efficaciam satisfactionibus Sanctorum.

Inst. 2. Merita & satisfactiones Christi abunde sufficiunt ad remissionem omnium peccatorum quoad culpam & pœnam omnem. Ergo ipsis male adjunguntur merita Sanctorum ad remissionem pęnæ temporalis.

Resp. Nego conseq. Quamvis enim merita & satisfactiones Christi se solis abunde sufficiant, tamen recte ipsis adjunguntur satisfactiones Sanctorum, non ut aliquid necessarium ex parte sui, sed ex superabundanti; & quia æquum est, ut satisfactiones San-

Sanctorum coram Deo non sint inanes & otiosæ; sed applicari possint indigentibus prout exigit natura charitatis & ratio membrorum unius ejusdemque corporis, præsertim cum id sit gloriosum Christo a quo manat omne bonum Sanctorum, & in cujus gloriam redundat.

Obj. 2. Si peccata quamvis solum quoad pœnam temporalem remittantur per Sanctorum satisfactionem, Sancti dici poterunt redemptorem nostri. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Nam proprie loquendo, is solus est Redemptor, qui eximit a captivitate & morte. Solus autem Christus morte & passione sua nos a captivitate demonis & morte æterna liberavit & liberare potest. Præterea Christus est auctor omnis gratiæ, ab eo manat omnis vis merendi & satisfaciendi: unde solus est causa principalis & primaria salutis nostræ, ac proinde simpliciter solus est redemptor & salvator noster.

Obj. 3. Si Christi & Sanctorum satisfationes simul ad commune ærarium Ecclesiæ referuntur, eodem loco habentur. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Propter rationes allatas. Sic cum Apostolis, Act. c. 15. dicebant: *Visum est Spiritui sancto, & nobis*: non se adæquabant Spiritui-sancto. Et cum Paulus, Phil. 1. dicit: *Hoc mihi proveniet ad salutem per vestram orationem, & subministrationem spiritum Jesu Christi*: non confundit Fideles cum ipso Christo.

Obj. 4. Sancti superabundans præmium omnium operum suorum acceperunt. Ergo nihil superest ex illorum laboriosis operibus, quod insumi possit ad remissionem peccatorum alienorum.

Resp. Dist. antec. Acceperunt superabundans præmium operum suorum ut meritoriorum, *conc. ant.* ut satisfactoriorum, *nego ant.* & *conseq.* In opere bono laborioso duplex est vis, altera merendi beatitudinem æternam & ejus argumentum, altera satisfaciendi. Sancti equidem omnem gloriam & facilitatem suis meritis debitam consecuti sunt. At non acceperunt omnem remissionem pœnarum temporalium satisfationibus suis debitam, cum tanta pro se non eguerint. Quare nisi illorum satisfactiones aliis prodesse possint, remanerent magna ex parte inutiles.

Obj. 5. Dici non potest quomodo satisfactionem Sanctorum ad prædictum Ecclesiæ thesaurum, & ad indulgentiam concurrant. Ergo reipsa non concurrunt.

Resp. Nego antec. Et dico concurrere non solum per viam impetrationis, sed etiam per modum solutionis. Ita communiter Doctores contra quosdam recentiores, qui docet merita Sanctorum ad remissionem pœnarum temporalium peccatis nostris debitarum concurrere duntaxat per modum impetrationis, quatenus a Deo nobis impetrant, ut indulgentiæ nobis ex Christi meritis applicentur.

Prob. 1. Quia summi Pontifices dicunt merita Christi cum meritis Sanctorum unum componere thesaurum. At hæ voces *unius thesauri* satis indicant illa merita Sanctorum concurrere ad remissionem pœnarum per modum pretii ac solutionis. Et Leo X. in decreto ad Cajetanum misso dicit indulgentias concedi ex superabundantia meritorum Sanctorum. Hæc autem superabundantia intelligi non potest nisi de meritis quoad vim satisfaciendi, seu quatenus sunt satisfactoria.

2. Quia a Pio V. & Gregorio XIII. damnata est hæc Baji propositio: *Per passiones Sanctorum in indulgentiis communicatas non proprie redimuntur nostra delicta; sed per communionem charitatis nobis eorum passionis impartiuntur, ut digni simus, qui pretio Sanguinis Christi a pœnis pro peccatis debitis, liberemur.*

3. Quia nulla est ratio merita Sanctorum excludenti ab illo thesauro quoad vim satisfaciendi, cum unus fidelis possit pro alio satisfacere quoad pœnam temporalem.

4. Alioqui multa Sanctorum merita super abundantia quoad vim satisfaciendi remanerent otiosa, si pro alienis peccatis insumi non possent.

Porro (ut Suarez docet) probabile est ex toto thesauro illo meritorum Christi & Sanctorum fieri solutionem per modum unius pretii, distincte concurrentibus meritis Christi & Sanctorum, Christi quidem meritis ut causa primaria & principali dante vim & efficaciam satisfactionibus Sanctorum.

Observa. Ex Bellarmino indulgentiarum vis & efficacia necessario pendet ex thesauro ut constante meritis & satisfactionibus Christi: nam nulla remissio culpæ & pœnæ conceditur hominibus nisi propter merita Christi, ut fide constat. Fide enim certum est Christum esse universalem redemptorem quoad omnes effectus & personas: ac proinde remissio pœnæ, quæ est effectus redemptionis, concedi non potest nisi per Christum. Jam vero hæc remissio pendet etiam ex satisfactionibus Christi ut distinctis

a me-

ameritis. Nam Christus salutem nostram operatus est non solum per modum meriti, sed etiam per modum satisfactionis. Ejus enim passio sufficiens & superabundans fuit ad satisfaciendum pro omnibus peccatis hominum quoad culpam & pœnam. Hæc autem sufficientia satisfactionis supervacanea esset, si independenter ab illa remitterentur peccata.

QUÆSTIO III.

In quo consistat Indulgentia?

DIco 1. Indulgentia est remissio pœnæ temporalis, justitiæ divinæ pro peccatis quoad culpam remissis debitæ, facta extra sacramenta & Sacrificium Missæ, per applicationem meritorum ac satisfactionum Christi & Sanctorum, ab habente potestatem dispensandi spiritualem Ecclesiæ thesaurum.

Probat. & explicatur. 1. Indulgentia est remissio pœnæ, non autem culpæ. Nam culpa saltem mortalis remitti non potest ab Ecclesia, nisi per Sacramenta neque a Deo remittitur nisi per infusionem gratiæ sanctificantis. Indulgentia autem non est Sacramentum, ac proinde per illam non confertur gratia sanctificans, quæ non potest nisi per Sacramenta ab Ecclesia conferri, ut constat ex sensu & praxi Ecclesiæ.

2. Est remissio pœnæ temporalis pro peccatis quoad culpam remissis debitæ, & facta extra Sacramenta & Sacrificium. Patet ex sensu Ecclesiæ, & Extravag. Clementis VI. supra citata ubi dicit Christum acquisivisse Ecclesiæ thesaurum meritorum satisfactionum suarum *nunc pro totali, nunc pro partiali remissione pœnæ temporalis pro peccatis debitæ, vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum*.

3. Hæc remissio fit per applicationem meritorum ac satisfactionum Christi & SS. ut constat ex dictis & ex eadem Extravaganti.

4. Additur, *ab habente &c.* Nam dispensatio thesauri Indulgentiarum est commissa Ecclesiæ Principibus & ejus capiti.

Dico 2. Indulgentia est vera remissio pœnæ temporalis peccatis debitæ, quæ valet apud Deum: ita ut per Indulgentiam remittantur pœnæ justitiæ divinæ debitæ quæ alioqui persolvendæ essent in hoc sæculo, vel in Purgatorio.

Fide constat, & patet 1. Ex Scripturæ Textibus, quibus ostenditur potestas conferendi Indulgentias, nempe, Matth. c. 16. *Quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cælis*. Et cap. 18. *Quæcumque solveritis super Terram, erunt soluta & in Cœlo*. Ergo pœnæ, quæ a Pastoribus Ecclesiæ juxta suam potestatem remittuntur, eædem etiam remittuntur a Deo, & ratæ sunt in Cœlo,

2. Ex Extrav. *Unigenitus* supra laudata.

3. Quia Sixtus IV. ut erroneam damnavit hanc Petri de Osma propositionem: *Romanum Pontificem Purgatorii pœnam remittere non posse*.

4. Quia inter multos Lutheri articulos a Leone X. Damnatos hic legitur: *Indulgentiæ his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem pœnæ pro peccatis actualibus debitæ apud justitiam divinam*.

5. Ex Concil. Trid. sess. 25. Docente *Indulgentiarum usum, christiano populo maxime salutarem esse*. Nam si Indulgentia esset duntaxat relaxatio pœnæ canonicæ in solo foro externo Ecclesiæ, quæ non esset simul remissio pœnæ justitiæ divinæ debitæ, usus Indulgentiarum non esset Fidelibus salutaris, sed potius perniciosus foret: nam relaxarentur Fidelibus pœnæ, ut alias longe graviores & diuturniores sine ullo merito luerent in altera vita.

Hinc patet Indulgentias esse valde salutares cum remittant pœnas peccatis debitas, quæ a consecutione beatitudinis retardarent, donec in Purgatorio persolutæ essent. Hinc etiam patet hanc propositionem (*Indulgentiæ nihil aliud sunt etiam nunc nisi relaxationes pœnarum canonicarum:*) simpliciter prolatam, falsam esse & omnino repudiandam, cum sit exclusiva, & sensui hæretico obnoxia.

Observa. Alioqui Catholici cum Estio sentiunt relaxationem, quæ fit ab Ecclesia per Indulgentias, indirecte tantum cadere in pænam justitiæ Divinæ debitam, directe vero in pœnam olim per canones pœnitentiales præscriptam: ita ut Ecclesia pœnas illas canonicas relaxet, & Deus illius relaxationis intuitu relaxet pœnam suæ justitiæ debitam, quanta persoluta esset subeundo pœnas canonicas olim ab Ecclesia imponi solitas.

Cæteri vero Theologi contendunt relaxationem per indulgentias factam cadere directe in ipsam pœnam Deo persolvendam in hac vel in altera vita, & probant ex usu hodierno Ecclesiæ: nam nunc absolute & directe conceditur remissio pœnarum justitiæ Divinæ debitarum, ut patet ex Extrav. *Unigenitus* cit. Et ex Bullis Indulgentiarum. Quod si Ecclesia prioribus seculis usa sit formulis concessionis Indulgentiæ, quæ re-

laxationem pœnarum canonicarum directe significarent, v. g. relaxetur ei tantum de pęnitentia injuncta aut injungenda; ille usus non probat Ecclesiam carere potestate remittendi directe pœnas justitiæ Divinæ debitas; quia Ecclesia potuit modum indirectum illas remittendi adhibere, quam eas directe remittere possit.

Dico 3. Indulgentia ex parte concedentis est absolutio judiciaria, annexam habens solutionem ex thesauro Ecclesiæ.

Prob. 1. Pars. Nempe quod sit absolutio. 1. Ex Scripturæ textibus, quibus nituntur Indulgentiæ: nam hæc verba, Matth. c. 15. *Quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cœlis.* Et cap. 18. *Quæcumque solveritis super Terram erunt soluta & in Cœlo:* significant judiciariam potestatem absolvendi, cujus actus est absolutio. 2. Ex summis Pontificibus; nam Alexander III. cap. 4. de Pœnit. & remiss. docet neminem posse concedere Indulgentias nisi propriis subditis, & hanc rationem reddit *quod a non suo judice ligari nullus valeat, vel absolvi.* Ergo concessio Indulgentiæ est absolutio judiciaria. Martinus V. in fine Concilii Constantiensis plenariam Iudulgentiam largiens, dicit se planariam absolutionem concedere. Gregorius VII. in concessione Indulgentiarum passim adhibet vocem absolutionis.

Hinc non conceduntur Indulgentiæ pro defunctis nisi per modum suffragii; quia nempe non possunt proprie absolvi judicialiter sicut viventes, cum jam non sint Ecclesiæ subditi.

Prob. 2. Pars, nempe quod Indulgentiæ præter absolutionem contineant solutionem ex thesauro meritorum ac satisfactionum Christi & Sanctorum. 1. Ex Clemente VI. In Extrav. *Unigenitus*, ubi hoc clare docet. 2. Quia (ut ait Bellarminus) Ecclesiæ Prælati & summi Pontifices non sunt absoluti Domini, ut possint pro arbitrio sine ulla compensatione condonare hominibus culpas vel pœnas, quarum rei sunt in foro Dei; sed sunt judices a Dei constituti, qui possunt quidem pro potestate a Deo accepta remittere culpas & pœnas nomine Dei, sic tamen ut justitiæ divinæ satisfiat per applicationem meritorum & satisfactionum Christi. Et vero cum Sacerdotes in Sacramento pœnitentiæ absolvunt pœnitentes a culpis & ab aliqua parte pœnæ temporalis, non id faciunt sine compensatione; sed applicant pretium sanguinis Christi, ut Divinæ justitiæ satisfiat. Ergo idem est de remissione pęnæ temporalis per Indulgentias facta.

QUÆSTIO IV.

Quotuplex sit Indulgentia?

Dico. Duplex est generatim Indulgentia, nempe totalis, & partialis. Indulgentia totalis, seu plenaria secundum communem sententiam est remissio totius pęnæ temporalis peccatis debita: juxta aliquos vero est remissio pęnarum Purgatorii tanta, quanta obtineri posset per pęnitentias, quæ pro omnibus peccatis commissis secundum antiquos canones fieri debuissent.

Indulgentia partialis, seu non plenaria, est remissio partis pœnæ peccatis debitæ. Hæc conceditur cum limitatione vel ad partem aliquo tam indeterminata, v. g. ad dimidiam, vel tertiam partem; &c. Vel ad certam & determinatam, v. g. centum annorum, 40. dierum, &c. Quando autem conceditur Indulgentia certi numeri annorum vel dierum, v. g. centum annorum, 40. dierum, juxta multos non significatur tot annos vel dies Purgatorii remitti, sed per talem Indulgentiam remitti tantum pœnas Purgatorii, quantum remissum fuisset per pœnitentiam centum annis, vel 40. diebus actam secundum rigorem antiquorum canonum.

Porro olim in antiqua Ecclesia pro uno peccato mortali graviori, plurium annorum pęnitentia austera juxta canones imposita fuit. Unde homo multiplicatis mortalibus fiebat reus pęnæ, pro qua remittenda seu subeunda, juxta illos canones requirebantur centum, vel mille, aut etiam plures anni pœnitentiæ.

Indulgentia præterea dividitur in personalem, localem, & realem. Personalis est ea, quæ directe datur in gratiam certæ personæ, vel certarum personarum, v. g. Religionem profitentium. Localis, quæ in favorem loci conceditur, v. gr. orantibus in certo templo. Realis denique est ea, quæ in favorem rei conceditur, sive quæ annexa est certe rei v. g. imagini, numismati.

QÆSTIO V.

Quid sit Jubilæus, & an differat ab Indulgentia?

JUbilæus in Scriptura significat annum remissionis, qui apud Israelitas quinquagesimus erat. Nam quinquagesimo quolibet anno

anno remittebantur debita: agri ac domus vendita reddebantur prioribus dominis, ſervi cum ſuis liberis in libertatem priſtinam reſtituebantur; denique remittebantur labores agriculturæ: non enim arabatur, nec ſerebatur, nec metebatur toto hoc anno quinquageſimo. Conſtat ex Levit. c. 25. *Clanges Buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore in univerſa terra veſtra. Sanctificabuſque annũ quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ: ipſe eſt enim Jubilæus. Revertetur homo ad poſſeſſionem ſuam, & unuſquiſque redict ad familiam priſtinam: quia Jubilæus eſt & quinquageſimus annus. Non ſeretis neque metetis, &c.*

Judaicus ille Jubilæus ſignificabat legis Evangelicæ Jubilæum, nempe tempus perfectæ remiſſionis, ſeu redemptionis noſtræ per Chriſtum.

Annus autem, quo a ſummo Pontifice Fidelibus omnibus plenaria Indulgẽtia cum ampliſſima forma & facultate abſolvendi a reſervatis cõceditur, dictus eſt Jubilæus, per quamdam analogiam cum Judaico Jubilæo. Tunc enim aperto Eccleſiæ theſauro fideles conſequi poſſunt remiſſionem peccatorum tum quoad culpam per Sacramentum pœnitentiæ, tum quoad pœnam per Indulgentiam.

Clemens VI. Extrav. *Unigenitus*, Jubilæi nomine primus appellavit annum illum celebrem, quo Indulgentia plenaria adeuntibus Apoſtolorum Baſilicam conceditur, præſertim cum ad ſimilitudinem veteris Jubilæi annum quinquageſimum deſignaſſet pro centeſimo, qui antea a Bonifacio VIII. conſtitus fuerat. Poſtea in trigeſimum tertium annum univerſalis hæc Indulgentia tranſlata fuit a Gregorio XI. ac tandem ad vigeſimum quintum quemque annum reducta eſt a Paulo II. & Sixto IV. Extrav. *Quemadmodum* de Penit. & remiſſ. inter communes. Denique idem Jubilæi nomen derivatum eſt ad omnes Indulgentias plenarias Fidelibus omnibus cum forma & facultates ampliſſimas a ſummis Pontificibus conceſſas etiam extra annum 25.

Itaque Jubilæus, ut nunc accipitur, eſt Indulgentia plenaria, univerſalem conjuncta cum ampliſſima poteſtate conceſſa quibuslibet Confeſſariis ab Ordinario approbatis abſolvendi a caſibus Papæ reſervatis, & vota ſimplicia commutandi, exceptis votis caſtitatis perpetuæ; & religioſæ vitæ amplectendæ. Unde Indulgentia plenaria non differt a Jubilæo niſi accidentalitèr, ratione ſcilicet hujus facultatis conceſſæ Confeſſariis, atque etiam ratione univerſalitatis Indulgentiæ, quippe quæ omnibus orbis Fidelibus conceditur.

Circa Jubilæum hæc obſervanda ſunt.

I. Ut pœnitens poſſit valide a cenſuris & peccatis reſervatis in Jubilæo abſolvi, habere debet animum præſtandi omnia opera ad lucrandum Jubilæum præſcripta: alioquin eſt indiſpoſtus & incapax abſolutionis a peccatis reſervatis & cenſuris annexis. Nam facultas abſolvendi a peccatis & cenſuris ſervatis non datur niſi in ordine ad Jubilæum pro petentibus abſolutionem ex animo illum lucrandi, ac proinde præſtandi omnia ad hoc neceſſaria. Pœnitens tamen qui cum hac intentione & bona fide abſolutus fuiſſet a cenſuris & peccatis ſervatis, ſed poſtea omiſiſſet etiam culpabiliter opus ad Jubilæum lucrandum requiſitum, puta jejunium, vel communionem, quamvis Indulgentiam non lucretur, valet tamen abſolutio a cenſuris & peccatis reſervatis, data neque propter omiſſionem illam reincidit in ſimilem cenſuram. Quia abſolutio data fuit abſolute, & non ad reincidentiam, neque ſub conditione effectus Indulgentiæ percipiendi: nam verba Bullæ non id exprimunt, ſed ſimpliciter & abſolute dant facultatem abſolvendi a reſervatis pœnitentes Jubilæum lucrari & opera injuncta præſtare volentes.

Porro juxta Suarem & alios peccat mortaliter, qui abſolutus a reſervatis, poſtea ex negligentia omittit aliquod opus præſcriptum ad lucrandam Indulgentiam; quia non ſatisfacit tacitæ promiſſioni in re gravi.

II. Tranſacto Jubilæo poteſt confeſſarius abſolvere ab omnibus peccatis & cenſuris reſervatis pœnitentes, quibus tempore Jubilæi, audita confeſſione abſolutionem diſtulit, ſicut ab iis abſolvere poterat tempore ipſo Jubilæi.

III. Jubilæus, aut quælibet alia Indulgentia aliis ſive vivis, ſive defunctis applicari, aut ejus fructus ad illos transferri non poteſt a Fidelibus, qui opera ad Indulgentiam obtinendam injuncta exequuntur. Ita S. Thomas, in 4. diſt. 20. qu. 1. art. 5. q. 3. ad 2. Ratio eſt, quia diſpenſatio theſauri Eccleſiæ commiſſa eſt ſolis Eccleſiæ Principibus: ac proinde ejuſdem theſauri applicatio pendet tantum ab illis, nec valet ultra eorum intentionem & conceſſionem ſigno externo ſignificatam.

QUÆSTIO VI.

Utrum usus Indulgentiarum sit omnibus salutaris?

DIco. Indulgentia utilis est omnibus Fidelibus, etiam perfectis. Ita Catholici omnes contra Lutherum, qui præter alios errores hunc docuit, Indulgentias non esse utiles nisi publicis & scelestissimis peccatoribus.

Prob. 1. Ex Conc. Trid. sess. 25. in decreto de Indulgentiis, ubi simpliciters definit, *Indulgentiarum usum, Christiano populo* (id est, omnibus Christianis) *maxime salutarem esse; eosque anathemate damnat, qui eas inutiles esse asserunt.*

2. Ratione. Nam valde utile & salutare est omnibus etiam perfectis, liberari ab eo, quod summi boni fruitionem retardat: cujusmodi est reatus pœnæ temporalis, cum quo nemo decedens Deo frui potest, nisi prius illum in Purgatorio expiaverit, Atqui Indulgentia hoc impedimentum tollit, cum sit remissio pœnæ temporalis justitiæ Divinæ debitæ, ut supra probatum est. Ergo Indulgentia est omnibus etiam perfectis valde utilis & salutaris.

Obj. 1. Perfectorum hominum est non fugere pœnas, sed eas potius quærere. Ergo Indulgentia non est utilis perfectis,

Resp. Disting. ant. Perfectorum est non fugere pœnas quæ juvant ad merendum, & salutem citius consequendam, cujusmodi est Martyrium, & aliæ pœnæ sponte propter Deum susceptæ, *conc. ant.* est perfectorum non fugere pœnas, quæ retardant a summi boni fruitione, *neg. ant.* quin imo perfectorum est ad fruitionem Dei toto corde anhelare, ac proinde omnia suscipere, quæ tollunt reatum pęnæ retardantem Dei fruitionem, ut hoc impedimento expediti, citius Deum videant, perfectissime ament, & laudent.

Obj. 2. Pefecti viri modica indigent satisfactione. Ergo, &c.

Resp. Nego cons. Quamvis enim perfecti viri modica satisfactione egeant, tamen pauci sunt, qui non aliqua egeant, ac proinde cui non sit utilis Indulgentia. Præterea nullus est, qui non putet se indigere, aut certo sciat se non indigere satisfactione.

Obj. 3. Utilius est propriis operibus pro se satisfacere, quam Indulgentias quærere.

Resp. 1. Indulgentiæ non liberant a satisfactionibus a confessario injunctis, & aliis facultati ac infirmitati accomodatis & necessariis

Resp. 2. Utilius & tutius est utrumque præstare, nempe & satisfactiones debitas peragere, & Indulgentias quærere, quam præcise satisfacere: nam nemo scire potest an operibus suis bonis ac laboriosis plene satisfecerit justitiæ Divinæ.

QUÆSTIO VII.

Quinam possint Indulgentias concedere?

DIco 1. Summus Pontifex potest quaslibet Indulgentias, sive plenarias, sive partiales in tota Ecclesia concedere, & quidem jure Divino. Ita omnes, & constat.

2. Ex Matth. c. 16. ubi Christus Petro & ejus successoribus singulariter & specialiter dixit: *Tibi dabo Claves regni Cœlorum.... & quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cœlis.*

2. Ex Concilio generali Lateranensi IV. c. 62. ubi dicitur Romanus Pontifex obtinere plenitudinem potestatis ad Indulgentias concedendas.

3. Ex usu. Nam ille solus plenarias Indulgentias tribuit.

Ratio est, quia potestas dispensandi thesaurum communem præcipue convenit summo Principi, qui in Ecclesia visibili est summus Pontifex, supremus ac universalis Christi in terris Vicarius, & supremum caput visibile Ecclesiæ.

Dico 2. Episcopi possunt suis Diœcesanis Indulgentias concedere secundum mensuram Canonibus præscriptam, hoc est, Indulgentias partiales tantum. Nempe Episcopi in tota sua Diœcesi, & Metropolitani in tota sua Provincia possunt jure communi concedere Indulgentias unius anni in dedicatione Ecclesiæ, in anniversario autem dedicationis, vel ex alia causa, dierum duntaxat quadraginta, ut patet ex Conc. gener. Lateran. IV. c. 62. & c. *Indulgentiæ* de pœnit. & remiss. in 6.

Confirmatur utraque assertio ex constitutione Martini V. in Concilio Constantiensi edita, ubi suspectos de hæresi VVicleffiana inter cætera interrogari jubet: *Utrum credant, quod Papa omnibus Christianis vere contritis & confessis, ex causa pia & justa possit concedere Indulgentias in remissionem peccatorum; & quod singuli Episcopi suis subditis secundum limitationem sacrorum Canonum possint etiam illas concedere.*

Dico 3. Cardinales etiam non Episcopi In-

Indulgentias centum dierum concedunt ex tacita concessione summi Pontificis. Legati vero & Nuntii Apostolici possunt quoque Indulgentias largiri intra terminos suæ Legationis vel Nuntiaturæ ex commissione generali, vel speciali summi Pontificis.

Dico 4. Summus Pontifex electus tantum & Episcopus electus & confirmatus, sed nondum consecratus, & Legati Apostolici, etsi non Sacerdotes, largiri possunt Indulgentias. Quia potestas concedendi Indulgentias non est potestas ordinis, sed tantum jurisdictionis, quæ competere potest Clerico non Sacerdoti: ac proinde Indulgentiarum concessio est actus Jurisdictionis non Ordinis.

Dico 5. Summus Pontifex & Episcopi potestatem largiendi Indulgentias delegare possunt alteri, qui sit Clericus; quia hanc potestatem habent ratione officii, ideoque Ordinariam.

Dico 6. Episcopi Indulgentias concedere non possunt nisi suis Diœcesanis ac subditis, ex c. *Quod autem* de pœn. & remiss. quia Indulgentiarum concessio est actus jurisdictionis, qui non valet nisi in subditos. Possunt tamen illa largiri Religiosis exemptis in sua Diœcesi commorantibus: nam hi quoad hunc favorem possunt se subjicere Episcopo; suntque membra communitatis, in quos proinde sicut & in alios derivari potest dispensatio bonorum communium spiritualium.

Dico 7. Abbates Religiosorum, Prælati, & Parochi, non possunt concedere Indulgentias suis subditis. Ita communiter cum S. Thoma, in 4. dist. 20. q. 1. ar. 4. q. 1. sed possunt tantum est commissione Papæ vel Episcopi. Nam ex c. *accedentibus* de excessibus Prælat. patet non licere Abbatibus, neque aliis quibuscumque inferioris Ordinis quam Episcopalis Indulgentias largiri nisi ex speciali privilegio ad hoc obtento.

Ratio est, quia dispensatio thesauri Ecclesiæ competit solis Principibus Ecclesiæ, quales sunt soli Episcopi & summus Pontifex, qui est supremus totius Ecclesiæ Princeps. Nam (ut recte notat Bellarminus post S. Thomam) Episcopi sunt proprie & absolute Prælati Ecclesiæ: ipsi enim soli sunt Rectores integri populi & quasi Reges in parvo regno, atque ita præsunt hominibus omnium ordinum, ætatum, sexuum, conditionum. Abbates vero sunt quasi Patres unius familiæ & domus, & præsunt solis religiosis. Parochi quoque non præsunt nisi uni parœciæ quasi unifamiliæ. At potestas dispensandi thesaurum Ecclesiæ non convenit nisi Principibus populi Dei. Ergo.

Obj. Martyres olim concedebant Indulgentias lapsis.

Resp. Non concedebant auctoritate propria & immediate, sed duntaxat precibus & intercessione apud Episcopos.

QUÆSTIO VIII.

Utrum ad valorem Indulgentiarum requiratur causa justa?

Dico 1. Ad valorem Indulgentiæ præter potestatem in concedente requiritur justa & rationabilis causa.

Prob. 1. Quia in Extravaganti Clementis VI. *Unigenitus* cum dicitur summus Pontifex habere potestatem dispensandi thesaurum Indulgentiarum, additur (*ex propriis & rationabilibus causis.* Et Martinus V. in sua constitutione Edita in Concilio Constantiensi suspectos de heresi interrogari jubet, utrum credant summum Pontificem habere potestatem concedendi Indulgentias *ex causa pia & justa.* Ergo summi Pontifices non agnoscunt potestatem concedendi Indulgentias nisi ex justa & rationabili causa, sine qua concedi non possunt: alioqui hanc conditionem non addidissent.

2. Quia summus Pontifex non est Dominus, sed tantum dispensator thesauri Indulgentiarum; solus enim Christus est suorum meritorum Dominus. Ergo Papa non habet potestatem thesaurum illum dissipandi & prodigendi, nec proinde distribuendi sine justa causa. Enim vero omnis concessio sine justa causa facta a non Domino ipsius rei est invalida; quia non est actio dispensatoris, sed dissipatoris: nemo autem prudens dat alteri potestatem dissipandi & prodigendi bona sua.

Dico 2. Ad valorem Indulgentiæ requiritur causa proportionata Indulgentiæ, quæ conceditur, nempe major causa pro majore Indulgentia. Ita communiter contra paucos.

Prob. 1. Ex dictis. Nam ad valorem Indulgentiæ requiritur justa & rationabilis causa, At Indulgentia improportionata causæ, datur sine justa & rationabili causa: nam justa causa dici non potest, quæ nullam habet proportionem cum effectu. Præterea contra rectam rationem est ingentes divitias pro causa levissima impendere: nam in hoc est indiscreta prodigalitas & vera dissipatio.

2, Quia

2. Quia dispensator bona Domini sui dare valide non potest non solum sine ulla causa, sed etiam sine causa proportionata donationi: non enim est dispensator, sed dissipator, si pro re minima pretiosos Domini sui thesauros profundit. Et vero tam, imo magis dissipat ille, qui pro exigua causa maximam Indulgentiam largitur, quam qui levem sine ulla causa.

3. Si quæcumque causa pia ad valorem Indulgentiæ sufficeret, nullæ Indulgentiæ dici possent indiscretæ: nam semper allegari potest aliqua causa pia. Hoc autem repugnat Concilio Lateranensi quarto, can. 62. ubi Indulgentiæ a quibusdam Episcopis concessæ reprehenduntur tanquam indiscretæ & superfluæ, id est sine justa & proportionata causa concessæ, ac proinde inanes.

Obj. 1. Indulgentiæ non nituntur justa causa operis injuncti, sed infinitis Christi satisfactionibus, quæ semper est causa sufficiens, imo transcendens omnis Indulgentiæ concessionem. Ergo ad valorem Indulgentiæ non requiritur alia causa proportionata.

Resp. Disting. anteced. Indulgentiæ nituntur infinitis Christi satisfactionifus, quæ tamen non possint sine justa causa applicari per ejus Ministros, *conc. antec.* quæ possint sine justa & proportionata causa applicari per ejus Ministros, *nego ant.* propter rationes allatas. Indulgentiæ nituntur quidem veluti fundamento, thesauro meritorum ac satisfactionum Christi & Sanctorum; sed ille thesaurus non potest valide sine rationabili causa dispensari per Ministros, qui non sunt illius Domini, sed tantum dispensatores.

Obj. 2. In antiqua Ecclesia ad petitionem Martyrum concedebantur ad Episcopis Indulgentiæ sine opere injuncto.

Resp. Concedebantur quidem sine novo opere injuncto, sed solum iis, qui jam ali quo tempore etiam longo, cum fervore pœnitentiam publicam egerant, quamvis eam nondum implevissent. Quia Ecclesia judicabat satis magnam causam esse petitionem Martyrum, ut videlicet fideles ad Martyrium accenderentur, cum viderent tanti fieri Martyrum preces. Sic etiam in articulo mortis Indulgentia hominibus bene de Ecclesia meritis, Religiosis, & Sodalibus B. Virginis tribuitur, pronunciato nomine Jesu & Mariæ absque alio opere injuncto. Quia videtur causa esse satis justa ipsa necessitas extrema conjuncta cum præcedentibus meritis, ut alii ad bene de Ecclesia merendum; vel ad religiosam vitam, vel ad Sodalitates in quibus plurima opera bona exercentur hoc beneficio adducantur. Unde Indulgentia nunquam conceditur sine opere aliquo vel preterito, vel futuro ex parte suscipientis.

Obj. 5. Ex communi axiomate Indulgentię tantum valent quantum sonant: alioqui fideles diciperentur. Ergo non valent secundum proportionem causæ, sed tantum juxta intentionem concedentis exterius significatam.

Resp. disting. anteced. Tantum valent quantum sonant, si habeant omnes conditiones requisitas cum ex parte concedentis, tum suscipientis, *conc. ant.* secus, *neg. ant. & conf.* ex parte autem concedentis præter actoritatem requiritur in causa pietas & æquitas: quia potestas largiendi Indulgentias pendet a causa legitima: Christus enim non vult merita sua sine justa & rationabili causa applicari per suos Ministros, & pœnas justitiæ Divinę debitas remitti.

Porro si Indulgentia maxima, puta plenaria eonderetur sine proportionata causa, non tamen sine aliqua, sed improportionata; quamvis non valeret quoad tantum effectum seu excessum, nihilominus valeret pro minori effectu proportionato causæ. Nam tunc Indulgentia quoad minorem effectum habet causam proportionatam: & ea est concedentis intentio, ut valeat quantum valere potest, & minor, quæ in majore continetur, simul cum majore conceditur.

Obj. 4. Juxta usum Ecclesiæ Indulgentiæ magnæ levi ex causa conceduntur, qualis est illa, quæ datur omnibus adstantibus ante fores Basilicæ Romanę S. Petri, dum summus Pontifex die Paschatis solemniter populo benedicit.

Resp. Causa per se levis, potest ex adjunctis, & relate ad magnum finem cui obtinendo apta sit, fieri magna, ut illa assistentia pro foribus Basilicæ S. Petri, quæ ut cujusque seorsim & singillatim spectata, leve quiddam est: magna tamen illa populi frequentia his Indulgentiis invitata magnum quid est, & aptum ac utile ad testificationem fidei de capite Ecclesiæ, & ad honorem sedis Apostolicæ, quod est finis illius Indulgentiæ.

Obj. 5. Pro eadem causa interdum conceduntur inequales Indulgentiæ, modo minores, modo majores. At hoc non fieret, si causa proportionata requireretur: Ergo.

Resp. Nego min. Quia si propter eamdem causam dentur indulgentiæ inæquales, id fit, vel quia minores vim causæ non adæquabant, nam causa potest esse proportionata majori Indulgentiæ: vel quia illa causa moraliter non est eadem, sed diversa ex variis adjunctis ac circumstantiis; nam idem opus potest esse modo magis, modo minus proportionatum fini Indulgentiæ, & utile ac necessarium: sic v. g. urgente magna necessitate eadem eleemoyna magis est necessaria ac utilis ad subsidium pauperum, & instante gravi periculo eadem eleemoyna cum jejunio conjungi deberet ad Deum placandum. Igitur idem physice opus potest esse diversum moraliter pro diversitate personarum, locorum, temporum, causarum, rerum, &c.

Dico 3. Ad causæ proportionem non requiritur, ut opus injunctum sit ita de se satisfactorium, ut per se plane compenset & tollat debitum pœnæ. Nam tunc nulla fieret remissio per Indulgentias, & sic Indulgentiæ forent prorsus inutiles, sed requiritur & sufficit, ut sit proportio inter causam & Indulgentiam, ita ut causa sit ratio sufficiens concedendæ talis Indulgentiæ, & quælibet non sufficiat pro qualibet Indulgentia, sed proportione quadam pro majore Indulgentia requiratur major causa.

Ad causam autem justam & proportionatam duo ex Bellarmino requiruntur. 1. Finis aliquis pius & Deo gratus, cujus assecutio magis placeat Deo, quam satisfactio pœnalis, quæ per Indulgentiam relaxatur. Nam is fidelis & prudens dispensator Cælestis thesauri, est qui fideliter agit causam domini & secundum ejus voluntatem operatur. Hujusmodi autem fines esse solent promotio cultus Dei, fidei propagatio, peccatorum aut hæreticorum conversio, hostium Ecclesię subactio vel conversio, aut alterius Ecclesiæ necessitantis sublevatio, major sedis Apostolicæ reverentia, unio Principum catholicorum, pax Ecclesiæ, Templorum ac piorum locorum extructio, subventio pauperum, & his similia. Nam quęcumque causa, quæ in honorem Dei, & charitatem proximi vergit, pia censetur & grata Deo.

2. Requiritur opus aliquod, per quod revera finis ille probabiliter obtineri possit. Nam si finis quidem valde placeat Deo, sed per opus injunctum nullo modo obtineri possit, non est justa ac proportionata causa dandæ Indulgentiæ, ut v. g. si daretur Indulgentia plenaria iis, qui semel tantum recitant orationem Dominicam pro conversione hæreticorum; & causa illa non videtur proportionata. Nam quamvis hęreticorum conversio sit res maxima, & Deo gratior quam pœnalis satisfactio multorum Fidelium; tamen non est probabile convertendos hereticos per hanc solam brevissimam orationem. Necesse est igitur, ut opus injunctum sit medium aptum & utile ad consequendum finem, propter quem Indulgentia conceditur.

QUÆSTIO IX.

Quænam ad lucrandas Indulgentias requirantur ex parte suscipientis?

Dico 1. ad Indulgentiam lucrandam requiritur ex parte suscipientis status gratiæ. Ita communiter.

Prob. 1. Ex hoc generali principio, quia nempe homini inimico Dei, quandiu in peccati statu existit, nulla fit remissio: nam indignus est tali remissione, & nulla est Dei de illa remissio.

2. Quia Indulgentia est favor solis Dei filiis adoptivis & amicis destinatus: oritur enim ex paterna facilitate & benignitate in filios, ut patet ex Extrav. *Unigenitus*, ubi Clemens VI. de Christo sic ait: *Thesaurum militanti Ecclesiæ acquisivit, volens suis thesaurizare filiis pius pater...... Quem quidem thesaurum ... Commisit ... Vere pœnitentibus & confessis misericorditer applicandum.*

3. Quia statum gratiæ, ut conditionem necessariam ex intrinseca ratione ipsius Indulgentiæ ad illius effectum percipiendum, satis declarat ipsa Pontificium perpetua consuetudo.

Dico 2. Ad Indulgentiam lucrandam, præter statum gratiæ, requiritur integra executio omnis operis a Pontifice perscripti. Ita communiter cum S. Thoma.

Prob. Qui Indulgentia non conceditur nisi sub tali conditione, qua non impleta simpliciter, nihil obtinetur, nam concessio conditionata non valet, nisi conditio impleatur. Ex communi autem sententia concessio Indulgentiæ est unica & quasi indivisibilis sub tali determinata conditione: ideoque qui totum opus pręscriptum non implet, nihil consequitur, quia simpliciter non implet conditionem impositam; & per concessionis formam nihil promissum est ei, qui partem tantum implet. Et vero Indulgentia, cum sit favor maxime voluntarius, non

non valet nisi juxta voluntatem concedentis, quæ exigit simpliciter executionem omnis operis injuncti, non autem duntaxat partem.

Hinc qui etiam inculpate, nempe vel ex absoluta impotentia, vel oblivione aut ignorantia invincibili omittit opus aliquod injunctum, vel partem ejus saltem notabilem nihil Indulgentiæ consequitur. Quare summi Pontifices, quando volunt Indulgentiam percipi ab iis, qui opera per Bullam præscripta perficere non possent, dant Episcopis vel confessariis facultatem hæc opera commutandi in alia.

Dico 3. Ad consequendam Indulgentiam plenariam omnium peccatorum etiam venialium, præter ista omnia, requiritur detestatio omnium istorum peccatorum venialium, & depositio affectus ad quodlibet veniale.

Prob. Quia pœna peccato veniali debita non remittitur sine remissione ejusdem peccati quoad culpam. Nullum autem peccatum veniale remittitur quoad culpam sine detestatione saltem virtuali, aut certe sine depositione affectus ad illud in Sacramentis.

Hinc intelliges quam pauci Indulgentias plenarias lucrentur: cum pauci sint, qui peccatum quodlibet veniale efficaciter detestentur, & nullum affectum ad ullum veniale servent, habeantque voluntatem efficacem & universalem nullum peccatum veniale deliberate committendi, & omne ejus causas & occasiones proximas tollendi per continuam sui abnegationem, & integram sensuum ac cupiditatum mortificationem.

QUÆSTIO X.

Quandonam requiritur status gratiæ?

Dico 1. Requiritur status gratiæ eo instanti, quo ultimum ex operibus injunctis perficitur. Nam requiritur status gratiæ eo instanti, quo Indulgentia applicatur. Atqui Indulgentia applicatur eo instanti, quo ultima conditio ponitur, seu instanti consummationis operum injunctorum: ergo eo instanti requiritur status gratiæ.

Dico 1. Opera injuncta perfici debent in statu gratiæ, si Papa exigat opera facta in statu gratiæ: Non potest Indulgentiam non concedere nisi sub tali conditione. Hinc juxta Bellarminum, cum in Bulla expresse habetur Indulgentiam concedi iis, qui vere pœnitentes & confessi visitabunt talem Ecclesiam, vel orabunt, &c. tunc oratio, & visitatio Ecclesiæ fieri debet in statu gratiæ.

Imo aliqui post Cajetanum, & Navarrum docent requiri semper, ut omnia opera in statu gratiæ perficiantur, etiamsi id non exprimatur in Bulla. Unde monent confessionem ante omnia alia opera semper faciendam esse.

Verum communis Doctorum sententia id negat, & docet sufficere statum gratiæ eo instanti, quo Indulgentia applicatur, id est, instanti consummationis ultimi operis, nisi Bulla Indulgentiæ expresse exigat, ut opera fiant in statu gratiæ. Ratio est, quia (inquiunt) ad finem Indulgentiæ obtinendum non requiritur opus meritorium, aut satisfactorium de condigno. Nam opus bonum, v. g. eleemosyna, jejunium, oratio in statu peccati, sed ex gratia actuali, & sine ullo ad mortale peccatum affectu factum, potest esse impetratorium apud Deum, & disponere hominem saltem remote ad relinquenda vitia & gratiam impetrandam.

QUÆSTIO XI.

Utrum ad Indulgentiam lucrandam requiratur confessio?

Dico 1. Requiritur confessio, quando Indulgentia conceditur sub hac forma, *Vere pœnitentibus, & confessis*, vel aliis verbis exigitur. Nam tunc confessio exigitur ut conditio quædam, sive ut pars operis injuncti, & non solum ad hoc ut procuretur status gratiæ, qui semper necessarius est ad Indulgentiæ cujuslibet effectum percipiendum. Nec sufficit contritio perfecta: nam verba talis formæ prout sonant, confessionem præter pœnitentiam requirunt. Indulgentiæ autem non plus valent quam sonant.

Imo qui solorum venialium sibi conscius est, debet confiteri ad lucrandam Indulgentiam: nam hoc saltem tutius est, & multi hoc necessarium esse censent. Et vero Bulla neminem excipit.

Dico 2. Ad consequendam Indulgentiam semper requiritur confessio in homine peccati mortalis conscio; quoties exigitur communio. Quia communioni necessario præmitti debet confessio mortalium, nondum per Sacramentum Pœnitentiæ remissorum. Unde tunc, etiamsi in Bulla non exigeretur expresse confessio, tamen necessaria esset ratione communionis.

QUÆSTIO XII.

Quænam observanda sunt circa orationem jejunia, eleemosynas, quæ a Pontifice præscribuntur?

DIco 1. Secundum communiorem sententiam requiritur oratio vocalis, contra alios, qui putant sufficere mentalem, eo quod hæc sit proprie oratio, & tam oratio quam vocalis. Sed tutius est miscere vocalem. Certum est autem non sufficere orationem cum voluntariis distractionibus factam; quia hæc non est devota, pia, nec apta ad impetrandum id quod Pontifex intendit.

Præterea oratio fieri debet aliquandiu in loco, tempore, & ex intentione designatis. Locus est ordinarie ubi est Indulgentia, vel qui ab Episcopo designatur. Tempus est inter utrasque vesperas in communibus Indulgentiis. Intentio est pax inter Principes Christianos, extirpatio hæresum, hæreticorum & omnium aliorum infidelium conversio, exaltatio S. matris Ecclesiæ; spirituale bonum Papæ; nisi addantur alia.

Dico 2. Jejunium est plerumque trium dierum, nempe Mercurii, Veneris & Sabbati a Pontifice designatorum; nec fieri potest extra dies præscriptos, aut Hebdomadam designatam: quia opus fieri debet, ut præscribitur. Modus servandi jejunii is est, quem singulæ Provinciæ legitime servant tali tempore in jejuniis ab Ecclesia præceptis. Omnes autem etiamsi alias ex præcepto Ecclesiæ ad jejunium non obligentur, ut pueri, infirmi, &c. jejunare debent si Indulgentias lucrari velint, nisi jejunium ex Pontificis licentia in aliud opus a confessario vel Episcopo commutetur.

Dico 3. Ex communi sententia eleemosyna debet esse corporalis. Si in Bulla non determinetur, dari debet secundum regulas prudentiæ cum aliqua proportione ad dantis facultatem; unde levissima eleemosyna a divite data non sufficeret: nam parum pro nihilo reputatur: quando quis potest multum. Si in Bulla dicatur, prout unicuique devotio & charitas suggesserit, tunc habenda est ratio dictaminis interni suadentis plus vel minus.

Sufficit dare rem suam per alium. Si tamen eleemosyna non perveniret ad pauperem quacumque ex causa, sive casu, sive ex culpa alterius; juxta multos non perciperetur Indulgentia, quia non est sublevatus pauper. Si autem qui accepit eleemosynam non sit revera pauper, valet tamen eleemosyna ad lucrandam Indulgentiam; quia sufficit, si detur ad levandam miseriam hominis, qui prudenter existimatur pauper. Porro per pauperes intelliguntur etiam ii, qui carent omnino necessariis ad statum.

Observa. Si quis opera præscripta perficere nequeat, non potest ipse ea ne in melius quidem commutare, sed is solus, qui hanc a Pontifice potestatem accepit, nempe Episcopus, vel confessarius.

QUÆSTIO XIII.

Utrum eodem opere possit quis lucrari plures & diversas Indulgentias.

DIco. Non potest, quia plures Indulgentiæ simul sumptæ faciunt unam Indulgentiam majorem, quam sit unaquæque seorsim sumpta exigens tale opus. Ergo plures requirunt causam majorem, ideoque majus opus quæque seorsim sumpta, nam ad quamlibet Indulgentiam requiritur causa proportionata. Ergo idem opus requisitum ad unam Indulgentiam, non sufficit ad plures, utpote pluribus improportionatum. Brevius: quia Indulgentia aucta, seu major requirit causam auctam seu majorem, quæ sit illi proportionata.

QUÆSTIO XIV.

Utrum ad lucrandam Indulgentiam plenariam præter supradicta requiratur adhuc aliqua alia dispositio ex parte suscipientis?

CAjetanus, Navarrus, Reginaldus, & alii docent ad Indulgentiam plenariam integre consequendam, præter statum gratiæ & executionem omnium operum in Bulla injunctorum, requiri propositum & sollicitudinem satisfaciendi Deo per satisfactiones congruas, peccatis & facultati ac infirmitati proportionatas: ita ut proportione hujus sollicitudinis tanquam dispositionis ad Indulgentiæ effectum necessariæ, percipiatur major vel minor Indulgentiæ fructus.

Probat. 1. Quia Indulgentiæ non sunt ad enervandam pœnitentialem satisfactionem, ut docet Concilium generale Lateranense IV. cap. 62. in quo Indulgentiæ a quibusdam Episcopis concessæ reprehenduntur ut indiscretæ & superfluæ, eo quod per illas pœnitentialis satisfactio enervetur, sic enim legitur: *Quia per indiscretas & superfluas Indulgentias, quas quidam Ecclesiarum Prælati facere non verentur, & claves Ecclesiæ con-*

contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur.

2. Quia extat divinum præceptum faciendi dignos fructus pœnitentiæ, hoc est, opera pia & pœnalia, quæ satisfacere valeant pro peccatis, ut explicat Conc. Trid. a quo præcepto Ecclesia dispensare non potest. Imo ipsa Ecclesia contra hæreticos tuetur necessitatem satisfactionis pro pœna temporali. Et idem Conc. sess. c. 14. docet generaliter pœnitentiam Christiani lapsi præter contritionem & confessionem necessario continere satisfactionem per jejunia, eleemosynas, orationes, & alia pia spiritualis vitæ exercitia. Atqui, inquiunt, valde enervaretur & fere tolleretur satisfactio illa congrua, si Indulgen. plenaria plurimorum peccatorun obtineretur duntaxat per opera aliqua pauca, non valde ardua, ut per visitationem Ecclesiæ, triduum jejunii, aliquam eleemosynam, confessionem & communionem.

3. Thesaurus Indulgentiarum a Christo concessus est, non ad tollenda opera satisfactoria, cum ea præceperit, aut ad fovendum torporem fidelium, sed ad supplendam eorum impotentiam & infirmitatem, alioqui (inquiunt) Indulgentia redundaret non in ædificationem, sed in destructionem, fovendo negligentiam & torporem in satisfaciendo pro peccatis.

4. Ex Gregorio VII. qui Lincolniensi Episcopo Indulgentiam petenti concessit ea lege, ut pro viribus satisfaceret: *Absolutionem praterea peccatorum tuorum*, inquit, *sicut rogasti, auctoritate Apostolorum Petri & Pauli fulti, tibi mittere dignum duximus; si tamen bonis operibus inhærendo, commissos excessus plangendo, quantum valueris, corporis tui habitaculum Deo mundum Templum exhibueris.* Ut apparet (inquit Baronius hæc „ referens ad an. 1073.) Sedis Apostolicæ „ Indulgentias illis communicari, qui, quan„ tum suppetunt vires, bene operari non „ prætermittunt: non autem ignavis, otio„ sis, ac negligentia torpescentibus.

S. Antoninus de his, qui ita sentiunt, sic loquitur, 1. p. tit. 10. c. 3. §. 3. *Nec credunt, quod propter has Indulgentias generales minus teneantur agere pœnitentiam in hac vita. Et horum dictum satis videtur concordare æquitati, ut notat Innocentius.*

Si objicias 1. inde sequi inutiles esse indulgentias: negant; quia satisfactiones infirmitati ac fragilitati nostræ proportionatæ non adæquant, nec remittunt totam pœnam peccatis omnibus debitam. Unde magna superest adhuc pœna in Purgatorio persolvenda, quæ per Indulgentias remittitur. Quare plurimum prosunt Indulgentiæ quæ remittunt omnia debita, quæ præ impotentia & infirmitate humana non solvuntur: & sic Indulgentiæ sunt supplementum impotentiæ & infirmitatis humanæ, non negligentiæ.

Si dicas, saltem hanc doctrinam multum derogare Indulgentiis plenariis, quæ nunc conceduntur; negant. Quia per Indulgentiam plenariam bene dispositi integram pœnæ temporalis remissionem consequuntur, quam sine hac Indulgentia non obtinerent, quamvis per eam non excludatur satisfactio congrua, & facultati ac infirmitati peccatoris proportionata, quæ lege divina præcipitur.

Si objicias 2. Indulgentia plenaria semel obtenta tollit necessitatem omnis satisfactionis postea peragendæ. Negant. Nam in hac sententia, qui post multa peccata justificatur, & opera omnia ad Indulgentiam plenariam consequendam requisita exercet cum proposito satisfaciendi Deo; is statim post operis injunctis in executionem lucratur plenariam Indulgentiam hoc sensu, quod acquirat jus ad integram remissionem omnis pœnæ temporalis peccatis sui debitæ, sub contritione satisfactionis convenientis faciendæ habita ratione suæ infirmitatis. Quare volunt illam Indulgentiam plenariam seu jus illud effectum producere successive & secundum proportionem satisfactionis.

Quod si is ante peractam satisfactionem convenientem moriatur, retinens propositum satisfaciendi si diutius viveret, tunc integram remissionem pœnæ temporalis omnibus peccatis sui debitæ consequitur ex vi Indulgentiæ plenariæ, quam lucratus est. Nam tunc Indulgentia supplet ejus impotentiam, & sic non persolvet in Purgatorio pœnas peccatis suis debitas, nec propriis sactisfactionibus remissas, quæ tamen ipsi persolvendæ fuissent, nisi Indulgentiam consecutus fuisset.

Fatentur adhuc Indulgentias non solum impotentiam, sed etiam infirmitatem humanam ac fragilitatem supplere.

Si objicias 3. Olim per Indulgentiam remittebatur satisfactio injuncta. Respondent, in veteri Ecclesia nunquam satisfactionem canonicam ab Episcopis remissam fuisse nisi iis, qui jam pœnitentiam aliquam magnam magno fervore peregissent: vel qui opus aliquod aliud

aliud magni apud Deum meriti præstitissent: vel iis qui vehementis contritionis & charitatis editis signis, præ infirmitate aut brevitate temporis propositum satisfaciendi perficere non poterant. Nunquam autem integra satisfactio remissa est valentibus satisfacere aut negligentibus. Unde Conc. Nicenum I. can. 12. sic ait: *Quotquot metu & lacrymis, atque patientia, vel bonis operibus, rebus ipsis conversionem suam, non simulatione demonstrant; hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: postmodum vero licebit Episcopo de his aliqud humanius cogitare.*

Quod si quandoque in antiqua Ecclesia lapsis ante aliquam satisfactionem canonicam peractam concessa sit Indulgentia, ea tantum lege concessa est, ut aliquali penitentia prius perfungeretur: vel si infirmitate impediti essent, postea convalescentes, satisfacerent, ut constat ex S.Cypriano.

Si objicias 4. Summi Pontifices in concessione Imdulgentiarum nihil aliud requirunt, quam executionem operis alicujus omnibus communis; nec exigunt ullas alias satisfactiones. Respondent. Clemens VI. Extrav. *Unigenitus* declarat Christum Ecclesiæ thesaurum concessisse vere pœnitentibus applicandum; & sæpe alii Pontifices veram pœnitentiam expresse exigunt. Nemo autem est vere penitens, nisi qui habet propositum faciendi dignos fructus pœnitentiæ, hoc est, opera satisfactoria, ut explicat Conc. Trid. Præterea, inquiunt, summi Pontifices possunt tantum exigere opera, quæ ad finem Indulgentiæ a se intentum requiruntur semper tamen supponendo in suscipientibus dispositiones ad fructum Indulgentiæ integre percipiendum necessarias, & aliarum obligationum executionem.

Corollarium.

Ex dictis sequitur ad lucrandas Indulgentias requiri has conditiones ex parte recipientis. 1. Ut sit baptizatus, & ut sit subditus concedentis: nam concessio Indulgentiæ est actus jurisdictionis, qui valere non potest nisi erga subditos. 2. Ut immunis sit ab excommunicatione majore, quippe quæ privat communione seu participatione bonorum spiritualium, Ecclesiæ dispensationi subjectum. 3. Ut sit in statu gratiæ; nam pœna non remittitur nisi remissa culpa, nec nisi amicis Dei. 4. Ut opus omne injunctum saltem moraliter totum & integre impleatur: nam Indulgentia sub hac conditione conceditur, quibus omnibus merito additur a multis propositum satisfaciendi Deo per opera bona satisfactoria peccatis suis & facultati ac infirmitati propriæ proportionata.

QUÆSTIO XV.

Utrum Indulgentiæ valeant pro defunctis?

Nota. Hic agitur tantum de animabus defunctorum in Purgatorio versantibus. Nam certum est 1. Animas jam beatas non indigere Indulgentiis, cum nullum reatum pœnæ habeant: alioqui non essent beatæ; nam nemo fruitur Deo, nisi prius divinæ justitiæ vel per se, vel per satisfactiones alienas satisfecerit. 2. Animas damnatorum esse incapaces Indulgentiæ, quia sunt incapaces omnis liberalis remissionis, cum in inferno nulla sit redemptio. Præterea nulla pœna peccatis remittitur sine ejus culpa. At in inferno nullum peccatum remittitur quoad culpam, ergo nec quoad pœnam.

Dico. Indulgentiæ prosunt animabus defunctorum in Purgatorio versantibus.

Hæc assertio, inquit *Suarez*, licet olim non adeo declarata fuerit in Ecclesia, ut de illa dubitare non potuerint Catholici, nunc tamen ita certa est, ut sine errore negari non possit.

Prob. 1. Ex usu Ecclesiæ. Nam summi Pontifices concedunt Indulgentias mortuis applicandas, quæ in toto orbe Christiano recipiuntur, consentientibus & approbantibus Episcopis. Ergo universa Ecclesia sentit Indulgentias mortuis prodesse. Atqui Ecclesia universa in re tanti momenti errare non potest, nec Fideles decipere. Ergo. Porro ille usus jam est antiquus: nam Paschalis I. teste Bellarmino ante 700. annos Indulgentias pro defunctis concessit. Quod idem præstitere Sixtus IV. Innocentius VIII. Pius II. Calixtus, & posteriores Ponifices.

2. Ex declaratione Sixti IV. & ex Bulla Leonis X. contra Lutheri errores, ubi tanquam error damnatur hæc propositio: *Sex generibus hominum Indulgentiæ non sunt necessariæ, nec utiles, videlicet mortuis &c.*

3. Suffragia vivorum, hoc est, orationes, eleemosynæ, Sacrificium Missæ, & alia opera bona & satisfactoria pro defunctis oblata, ipsis prosunt ad remissionem pœnarum, ut constat ex Scriptura & Traditione. Ergo illis quoque prosunt Indulgentiæ ab Ecclesia concessæ cum sunt quoddam suffragium, quod æque pro defunctis offerri

& ve-

& valere potest ac cætera. Nam eadem est ratio, nempe quod sit communicatio bonorum spiritualium inter membra Ecclesiæ. Defuncti enim in statu gratiæ, cum vivis ejusdem fidei & charitatis vinculo conjuncti, unam Ecclesiam & unum corpus efficiunt. *Neque enim piorum animæ mortuorum separantur ab Ecclesia, quæ est etiam nunc regnum Christi*, inquit S. Augustinus; lib. 20. de Civit. c. 9.

Et vero si privati homines juvare possunt defunctos tanquam membra ejusdem corporis suis propriis satisfactionibus per modum suffragii; cur eosdem juvare non posset summus Pontifex auctoritate publica de satisfactionibus Christi & Sanctorum, quæ sunt in spirituali Ecclesiæ thesauro, cujus ipse supremus dispensator est.

4. Denique quia thesaurus meritorum ac satisfactionum Christi & Sanctorum commissus Ecclesiæ, non minus defunctis quam vivis prodesse prodest. Et aliunde charitas Ecclesiæ ad illos non minus quam ad hos debet se extendere. His adde unanimem Theologorum consensum.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Potestas concedi Indulgentias est potestas clavium. At potestas clavium non se extendit ad defunctos, ergo nec potestas concedendi Indulgentias.

Resp. Potestas clavium non se extendit quidem ad defunctos, quatenus est præcise potestas ligandi & solvendi; sed ad eos se extendit; quatenus est potestas dispensativa thesauri spiritualis Ecclesiæ, ad quam pertinent animæ defunctorum. Potestas quippe clavium non est solum potestas ligandi & solvendi, sed etiam potestas dispēsativa thesauri Ecclesię constantis ex meritis ac satisfactionibus Christi & Sanctorum, quæ tam possunt applicari mortuis quam vivis, licet diverso modo. Nam potestas clavium est potestas aperiendi Cœlum, ac proinde tollendi omne impedimentum consequendæ beatitudinis, qualis est reatus pœnæ temporalis retardans hanc consecutionem. Hoc autem impedimentum extra Sacramenta & Sacrificium Missæ tollitur per dispensationem thesauri Indulgentiarum, quæ non minus defunctis quam vivis communicari possunt, cum defuncti sint membra Ecclesiæ, & illarum effectus capaces.

Nota. Per potestatem clavium intelligitur quæcunque potestas Ecclesiastica perducendi homines ad regnum Cœlorum, & tollendi omne impedimentum beatitudinis assequendæ, sive homines vocando & admittendo ad Ecclesiam, sive in eam jam admissos regendo, reconciliando Deo, & perficiendo, sive etiam defunctos juvando per thesaurum Ecclesiæ illis applicatum, ut liberentur a pœnis Divinæ justitiæ debitis. Quæ potestas adæquate sumpta, partim est ordinis, illa scilicet quæ per sacram Ordinationem confertur; partim est jurisdictionis, & auctoritatis dispensativæ. Auctoritas autem admittendi Catechumenos & juvandi defunctos per Indulgentias revocatur ad potestatem jurisdictionis, & sub illa moraliter comprehenditur; quia præsupponit eum, a quo manat, habere potestatem jurisdictionis in Ecclesia; & potestatem dispensandi thesaurum communem.

Inst. Potestas clavium nihil aliud est quam potestas absolvendi a peccatis: ergo nullatenus extenditur defunctos.

Resp. Nego anteced. Nam potestas clavium adæquate sūpta multiplex est ratione effectus; continet enim 1. Potestatem docendi cum auctoritate quæ ad fidem & mores pertinent. 2. Potestatem regendi Ecclesiam per leges & ordinationes. 3. Potestatem remittendi aut retinendi peccata, eaque puniendi in Sacramento Pœnitentiæ. 4. Potestatem ligandi & solvendi per censuras ecclesiasticas. 5. Potestatem remittendi pœnas justitiæ Divinæ debitas, vel pro iis pretium offerendi per concessiones Indulgentiarum. 6. Denique potestatem dispensandi in votis & juramentis nomine Dei. Nam per protestatem clavium adæquate sumptam intelligitur potestas perfecta perducendi homines ad regnum Cœlorum, & tollendi omne impedimentum beatitudinis assequendæ. Aliquando tamen potestas clavium sumitur in sensu restricto, nempe pro sola potestate absolvendi a peccatis, & satisfactionem pro illi imponendi.

Obj. 2. Potestas concedendi Indulgentias nititur hoc textu: *Quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cœlis.* At hic textus significat tantum potestatem absolvendi, quæ non extenditur ad defunctos. Ergo.

Resp. Nego min. Nam verbo *solvere* ibi significatur non solum judiciaria absolutio, sed etiam debiti solutio, quæ fit per oblationem pretii ex thesauro Ecclesiæ; item omnis dispensatio, & remotio impedimenti consequendæ beatitudinis.

Obj. 3. Non potest probari ex Scriptura potestas largiendi Indulgentias pro mortuis. Ergo.

Resp.

Resp. Nego antec. Nam hæc potestas continetur in his Christi verbis, Matt. c. 16. *Tibi dabo claves regni Cœlorum. Et quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cœlis.* Nam hæc verba significant potestatem jurisdictionis, & potestatem dispensandi spiritualem thesaurum Ecclesiæ ex meritis ac satisfactionibus Christi & Sanctorum conflatum: qui thesaurus mortuis prodesse & applicari potest, ex eo offerendo Deo pretium solutionis pro defunctis, quod ipse pro sua benignitate acceptat pro iis, pro quibus vult.

Obj. 4. Conc. Trident. nullam facit mentionem Indulgentiarum pro mortuis: ergo iis non prosunt.

Resp. Nego conseq. Quamvis enim expressam intentionem Indulgentiæ pro mortuis non fecerit, sufficienter tamen & saltem implicite docuit Indulgentias pro mortuis concessas, ipsis prodesse, cum generatim definivit Inpulgentias ab Ecclesia concessas, esse utiles. At Ecclesia non solum pro vivis, sed etiam pro mortuis Indulgentias concedit. Ergo Indulgentiæ sunt utiles non solum vivis, sed etiam mortuis.

Obj. 5. Sententia definitiva lata est de pœnis Purgatorii subeundis. Ergo illæ pœnæ non possunt amplius remitti etiam mediate.

Resp. Disting. antec. Lata est sententia definitiva conditionata, *conc. ant.* absoluta, *nego ant. & conseq.* sententia de pœnis Porgatorii nunquam est omnino absoluta; sed includit hanc conditionem. Ut anima tandiu pœnas patiatur, nisi ipsi applicentur satisfactiones alienæ, quibus fiat solutio divinæ justitiæ. Quare cum anima pœnis illis liberatur, non propterea revocatur prior sententia; sed potius impletur, quia impleta est conditio sub qua non diuturniores pœnas decernebat.

Observ. Ut Indulgentiæ prosint defunctis, debent specialiter in forma concessionis pro illis concedi. Ita S. Thom. & Theologi communiter. Ratio est, quia Indulgentiæ iis tantum utiles sunt, pro quibus conceduntur: nam Indulgentiæ non pluribus nec aliis prosunt quam exprimant, sicut non plus valent quam sonant. Quod etiam patet ex usu Ecclesiæ: nam quoties Indulgent. ad mortuos extendetur, expressa fit illorum mentio in forma cōcessionis.

Hinc si Indulgentia generatim concedatur pro omnibus Fidelibus, in ea non comprehenduntur mortui. Nam ex usu Ecclesiæ nomine Fidelium simpliciter intelliguntur solum viventes, vel quia illi soli simpliciter sunt in statu viatorum, vel quia illi soli subjiciuntur potestati clavium adequate sumptæ, & ab Ecclesia reguntur.

Imo Indulgentiæ etiam pro mortuis concessæ, ut illis prosint, debent ipsi a Fidelibus vivis applicari. Quia animæ defunctorum illas pro se lucrari non possunt, cum opera injuncta per se præstare non possint. Unde Indulgentiæ fructus debet illis a Fidelibus vivis applicari, qui per executionem operis præscripti Indulgentiam lucrantur.

QUÆSTIO XVI.

Quomodo Indulgentiæ valeant pro defunctis?

DIco: Indulgentiæ valent pro defunctis per modum suffragii tantum, non per per modum absolutionis judiciariæ.

Prob. 1. Quia summi Pontifices sæpius declararunt, se Indulgentias pro defunctis concedere tantum per modum suffragii. 2. Quia Ecclesia non habet juridictionem in defunctos, qui non sunt amplius ejus subditi. Ergo non potest mortuis Indulgentiam largiri per modum absolutionis, quod est exercere actum jurisdictionis. Antecedens constat ex variis Pontificum declarationibus in jure contentis. Et ratio est, quia animæ defunctorum non possunt ab Ecclesia judicari. Nam Ecclesia non potest eas citare, earum causam cognoscere, eas ligare, cogere ad obedientiam, nec proinde eas absolvere.

Præterea summus Pontifex non est Judex & Pastor nisi Ecclesiæ visibilis.

Igitur Indulgentiæ prosunt tantum defunctis per modum suffragii & solutionis; non per modum absolutionis judiciariæ, sed ut hoc totum melius intelligatur, observanda sunt sequentia.

I. Indulgentia datur per modum absolutionis proxime & immediate pœnam tanquam minister Dei, & judex locum ejus tenens, interim solvens Divinæ justitiæ ex thesauro sibi commisso. Indulgentia vero datur tantum per modum suffragii satisfactorii, cum Indulgentiam concedens non remittit pœnam; sed offert Deo pretium ex thesauro meritorum ac satisfactionum Christi & Sanctorum, ut ipse remittat pœnam suæ justitiæ debitam. Itaque Indulgentiæ pro mortuis conceduntur per modum suffragii, quatenus offeruntur Deo satisfactiones Christi & Sanctorum quasi pretium, quo defunctorum animæ redimantur a pœna, quam

Deus

Deus solus immediate remittit. Hinc summus Pontifex solvit tantum pro defunctis, non eos absolvit, nec iis pœnam immediate remittit; sed præcise offert Deo pretium de thesauro Ecclesiæ, Deus vero acceptat, & pœnam remittit.

II. Suffragium generatim juxta S. Th. est auxilium quoddam, quod unus Fidelis præbet alteri ad obtinendam a Deo remissionem pœnæ temporalis vel aliquid ejusmodi. Unde hic suffragium est communicatio & applicatio alienæ satisfactionis pro defuncto ad ei obtinendam remissionem pœnæ temporalis debitæ Deo ob peccata jam quoad culpam remissa.

III. Suffragia tribus modis defunctos juvant, scilicet per modum meriti de congruo, per modum impetrationis, & per modum satisfactionis. Indulgentiæ autem juxta Bellarminum non prosunt mortuis nisi per modum suffragii satisfactorii, quia sunt tantum, inquit, satisfactoriæ. Quemadmodum igitur qui dat eleemosynam, vel jejunat pro defunctis, non absolvit defunctos a reatu pœnæ, sed offert Deo satisfactionem illam pro defunctis, ut Deus eam acceptans liberet defunctos a debito pęnæ quam persoluturi erant: sic Papa non absolvit animas defunctorum a reatu pœnæ, sed offert Deo ex thesauro satisfactionum, quantum necesse est ad solutionem pœnarum; & Deus acceptans satisfactionem illam communicatam animabus defunctorum, eas liberat a debito illo pœnæ.

Hoc tamen discriminis intercedit inter suffragia privatorum, & Indulgentias. 1. Quod ad Indulgentiam dandam requiratur jurisdictio seu actoritas, quia thesaurum communem dispensare non potest nisi Princeps Ecclesiæ. At ad suffragia privata offerenda nulla requiritur jurisdictio. 2. Quod qui suffragia offert, non potest semper tantum offerre, quantum sufficit ad remittendam totam pęnam animæ defuncti persolvendam. At summus Pontifex offerre potest ex thesauro illo infinito quantum requiritur ad satisfaciendum integre pro debito cujuscumque pęnæ, & ideo dicitur dare Indulgentiam plenariam, atque liberare per modum suffragii, quia offert quantum ad plenam satisfactionem sufficit.

Ex dictis collige potestatem concedendi Indulgentias esse simul potestatem jurisdictionis, & auctoritatis cujusdam dispensativæ thesauri Ecclesiastici, quæ circa vivos quidem adjunctam habet rationem absolutionis judiciariæ; circa defunctos vero solam rationem dispensationis & solutionis factæ per modum suffragii. Quare Indulgentiæ pro mortuis, & Indulgentiæ pro vivis in eo conveniunt, quod in earum concessione fiat dispensatio thesauri Ecclesiæ, & solutio ex Christi & Sanctorum meritis ac satisfactionibus applicatis. At in eo differunt, quod respectu defunctorum fiat solutio tantum, & applicatio satisfactionum a Deo acceptanda: respectu autem vivorum præter solutionem pretii fiat vera & judiciaria absolutio.

QUÆSTIO XVII.

Utrum Indulgentiæ infallibiliter prosint defunctis?

Ex dictis constat, Indulgentias prodesse defunctis, saltem aliquibus, nempe iis, quibus prodesse Deo placuerit. Sed aliqui Theologi negant eas infallibiliter prodesse semper illis, quibus speciatim applicamus, sed solum quibus, quando, & quantum Deus voluerit: quemadmodum dicunt de eleemosynis, jejuniis, & ipso Sacrificio Missæ, quæ pro defunctis Deo offeruntur.

S. Thom. vero, S. Bonav. Suarez, & alii plures docent Indulgentias infallibiliter valere pro iis, pro quibus a Fidelibus applicantur, idque propter pactum quoddam Dei cum Christo initum, & promissionem Christi absolute factam Petro & ejus successoribus, Matt. c. 16. *Tibi dabo claves regni Cœlorum.... & quodcumque solveris super Terram, erit solutum & in Cœlis*. Quibus verbis nititur potestas Indulgentiarum tam pro defunctis quam pro vivis: ac proinde æque infallibiliter pro utrisque valet illius potestatis legitimum exercitium. Item concessio Indulgentiarum pro defunctis est exercitium potestatis clavium. Hujus autem potestatis exercitium semper est validum & ratum apud Deum, si fiat legitime & ex rationabili causa, seu clave non errante, ut ajunt. Nam clavis semper aperit, si non errat, hoc est, si rationabiliter id intendat: alioqui inepta esset clavis, & solum ex illius defectu & inefficacia non sequeretur effectus, quod plane repugnat Christi verbis.

QUÆSTIO XVIII.

Quid requiratur ad hoc, ut Indulgentiæ prosint defunctis?

Dico 1. Ex parte concedentis requiritur pręter auctoritatem, justa & rationabilis

lis causa, quæ sit aliqua causa particularis ad honorem Dei & Ecclesiæ utilitatem pertinens, sicut de Indulgentiis pro vivis dictum est: ita ut Papa judicet gratiorem esse Deo rem illam, propter quam Indulgentias largitur, quam executionem justitiæ, quæ exercetur in expiandis animabus Purgatorii. Quare pro causa non sufficit utilitas illarum animarum, vel gloria Dei præcise redundans ex animarum illarum liberatione; nam si ista sufficerent, Christus ipse jam omnes animas liberasset.

Dico 2. Ex parte suscipientis Indulgentias pro defunctis requiritur 1. Integra executio operum injunctorum: quia Indulgentia non datur nisi sub hac conditione, quæ impleri non potest, nisi a vivente. 2. Ut tale opus fiat ex intentione lucrandi Indulgentiam defuncto, alioqui nullo modo factum esset pro illo, cui Indulgentia procuratur, quod tamen necessarium est ad effectum moralem, & in ipsa concessione Indulgentiæ postulatur. 3. Requiritur status gratiæ saltem in fine ultimi operis injuncti. Quia vivens applicat defuncto remissionem pœnæ temporalis quam consecutus est. Non potest autem illam consequi nisi sit in statu gratiæ saltem in fine ultimi operis injuncti.

TRACTATUS DE SACRAMENTO EXTREMÆ UNCTIONIS.

Xtrema Unctio est Sacramentum a Christo institutum ad conferendam ægroto, de vita periclitanti, gatiam, ad resistendum tentationibus, ferendum patienter dolores, & peccati reliquias abstergendas, per Unctionem Olei benedicti, & orationem Sacerdotis.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Extrema Unctio sit Sacramentum novæ legis.

Nota. Extremam Unctionem Sacramentum esse negarunt VValdenses; VVicleffus, Luther., & Calvinus contra quos;

Dico. Extrema Unctio est verum ac proprie dictum novæ legis Sacramentum a Christo institutum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Scriptura. Jac. c. 5. *Infirmatur quis in vobis? inducat Præsbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, ungentes cum Oleo in nomine Domini: & oratio fidei salvabit infirmum, & alleviabit eum Dominus & si in peccatis sit, remittentur ei.* Ibi agitur de Extrema-Unctione, & traduntur omnia, quæ ad verum & proprie dictum Sacramentum requiruntur, videlicet Symbolum externum, consistens tum in materia, nempe Unctione Olei, tum in forma, nempe oratione; promissio gratiæ contenta his verbis: *Alleviabit eum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei*; institutio Christi; nam solus Christus potuit certis rebus & verbis gratiæ promissionem, proindeque vim infallibilem gratiam producendi annectere; institutio denique permanens: nam verba Apostoli spectant omnes omnium temporum Christianos infirmos.

Prob. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sufficiant, Origenes, qui hom. 2. in Levit. ait: *Audi nunc quanta sint remissiones peccatorum in Evangeliis. Est ista prima qua baptizamur in remissionem peccatorum ... est adhuc & septima, licet dura & laboriosa, per pœnitentiam remissio peccatorum, cum lavat peccator in lacrymis stratum suum ....& cum non erubescit Sacerdoti Domini indicare peccatum suum, & quærere medicinam, secundum eum qui ait: dixi, pronuntiabo adversum me injustitiam meam Domino, & tu remisisti impietatem cordis mei; in quo impletur & illud, quod Apostolus dicit: si quis autem infirmatur, vocet Presbyteros Ecclesiæ, & imponant ei manus, ungentes eum, &c.*

S. Innocentius I. epist. ad Decentium, c. ult. postquam retulit Jacobi verba: *Si infirmus aliquis in vobis est, vocet Presbyteros, &c.* hæc subjicit: *Quod non est dubium de Fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere,*

qui

qui Sancto Oleo Chrismatis perungi possunt: quo ab Episcopo confecto, non solum Sacerdotibus, sed omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate ad ungendum. Et infra: *pœnitentibus* (publicis) *istud* (Oleum Chrismatis) *fundi non potest, quia genus est Sacramenti: nā quibus reliqua Sacramenta negantur, quomodo „ unum genus putatur concedi?* Hoc Innocentii „ I. Testimonium (inquit Bellarminus, l. de „ Sacram. Extremæ Unct. c. 4.) etiamsi solum „ extaret, sufficere deberet. Nam auctor est „ antiquus, siquidem anno 402. sedere cępit, „ estque vir Doctus & Sanctus, & ab Augu „ stino, Hieronymo & Chrysostomo mirifi „ ce commendatus: & epistola ejus certa est: „ dicit expresse & clare hanc Unctionem esse „ Sacramentum a Jacobo explicatum, & ideo „ non dari iis, qui non sunt capaces aliorum „ Sacramentorum; nec ullus unquam vete „ rum eum reprehendit, quod Unctionem in- „ firmorum Sacramentum esse docuerit." Et paulo inferius hæc subjicit Bellarminus; *Ex hoc etiam testimonio colligimus, cur non extent multa hujus generis testimonia, idest, tam antiqua, & tam expressa: quia videlicet non habuerunt occasionem de hac re scribendi. Nam nec Innocentius de hac re scripsisset, nisi Episcopo Eugubino dubitatio illa in mentem venisset, utrum Episcopus possit dare Sacramentum Unctionis Extremæ, an solus Presbyter .... alioqui enim de Sacramentis, quæ in usu quotidiano erant, non scribebant Patres, nisi coacti aliqua occasione, vel nisi hæreticis respondendum esset.* S. Augustinus, vel (ut alii volunt) S. Cæsarius, serm. 215. de tempore. *Quoties aliqua infirmitas supervenerit, corpus & sanguinem Christi ille qui ægrotat, accipiat; & inde corpusculum suum ungat* (per Presbyterum) *ut illud quod scriptum est, impleatur in eo: infirmatur aliquis? inducat Presbyteros, & orent super eum ungentes eum Oleo, &c. videte, fratres, quia qui in infirmitate ad Ecclesiam concurrerit, & corporis sanitatem recipere, & peccatorum Indulgentiam merebitur obtinere.*

Prob. 3. Ex Conciliis, scilicet Regiaticino, anno 850. celebrato, can. 8. ubi clare hæc veritas asseritur, & ex quo sensus & usus Ecclesiæ octo priorum sæculorum satis innotescit. Florent. in decreto pro Armenis: denique Trid. sess. 14. de Extrema Unctione, c. 1. & can. 1. ubi ait: *Si quis dixerit Extremam Unctionem non esse vere & proprie Sacramentum, a Christo Domino Nostro institutum, & a Beato Jacobo Apostolo promulgatum, sed ritum tantum acceptum a Patribus, aut figmentum humanum, anathema sit.*

Prob. 4. Ex perpetua praxi Ecclesiæ in administranda infirmis Extrema Unctione, quæ constat ex Origene, Innocentio I. Augustino; seu Cæsario, locis citatis; Gregorio Magno, l. de Sacramentis; Beda, in epist. Jacobi; & aliis.

Accedit ratio ex divina providentia desumpta, quam tradit Conc. Trid. sess. 13. in proęmio doctrinæ de Extrema Unctione his verbis: *Clementissimus Redemptor noster, qui servis suis quovis tempore voluit de salutaribus remediis adversus omnia omnium hostium tela esse prospectum, quemadmodum auxilia maxima in Sacramentis aliis præparavit, quibus Christiani conservare se integros, dum viverent, ab omni graviore spiritus incommodo possint: ita Extremæ Unctionis Sacramento finem vitæ, tanquam firmissimo quodam præsidio munivit. Nam etsi adversarius noster occasiones per omnem vitam quærat & captet, ut devorare animas nostras quoquo modo possit; nullum tamen tempus est, quo vehementius ille omnes suæ versutiæ nervos intendat ad perdendos nos penitus, & a fiducia etiam si possit divinæ misericordiæ deturbandos, quam cum impendere nobis exitum vitæ perspicit.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. S. Dionysius, in l. de Ecclesiastica hierarchia, ubi de Sacramentis agit, nullam mentionem facit Extremæ Unctionis.

Resp. Scriptori illius operis, quisquis sit, propositum non fuit de omnibus legis novæ Sacramentis in illo libro tractare, unde nec ibi de Pœnitentia, nec de Matrimonio agit. Similiter aliis Patribus propositum non fuit in suis libris de omnibus Sacramentis agere, sed de illis solis, de quibus agendi necessitatem aliquam habebant.

Obj. 2. Nam extant exempla antiqua, quod Sancti viri in extremis agentes, Extremam Unctionem petierint. Ergo illa non fuit in usu &c.

Resp. 1. Aliqua ejusmodi exempla habemus. 1. Pro sexto sæculo apud Bollandum, Tresani Presbyteri exemplum. *Qui Oleum sanctæ reconciliationis accepit, & cum cordis intima contritione & humilitate suscepit .... Quæ postquam explevit, Viaticum petiit.* 2. Pro septimo sæculo, exemplum S. Hunegundis apud Surium; in ejus vita, ubi ait: *Illa con-*

conversa ad eos, qui illic assistebant, Presbyteros Sacra Unctionis Oleum, & Eucharistiam sibi petiit ministrari. 3. Pro decimo sæculo, exemplum S. Osvaldi Episcopi Eboracensis, in ejus vita. 4. Pro undecimo sæculo, exemplum Leonis IX. in ejus vita. 5. Pro sæculo duodecimo, exemplum S. Malachiæ, de quo S. Bernardus in ejus vita hæc refert: *Jubet se sacro Oleo ungi... ungitur; & sumpto Viatico, fratrum se orationibus; & fratres commendans Deo, ad lectum revertitur*.

Resp. 2. Nego conseq. Nam (ut ait Bellarminus) res notissimæ & quotidianæ scribi non solent, certe quis neget S. Bernardum hoc Sacramentum postulasse & suscepisse, cum ex vita S. Malachiæ ab eo scripta constet eum maximi illud fecisse, & simul constet eum habuisse summam commoditatem hujus Sacramenti, percipiendi, quippe qui mortem suam & præviderit & prædixerit; Et tamen scriptum non est, ab eo susceptum fuisse hoc Sacramentum.

Obj. 3. Scriptura nullibi refert a Christo institutam fuisse Extremam-Unctionem. Ergo non est Sacramentum &c.

Resp. Nego conseq. Quia non omnia dicta & facta Christi referuntur in Scriptura, & multa ex sola Traditione habemus. Christus autem hoc Sacramentum post resurrectionem suam instituit, cum instituisset Sacramentum pœnitentiæ, *cujus consummativum existimatum est a Patribus*, inquit Conc. Trident.

Obj. 3. Extrema-Unctio, ut in Ecclesia datur, differt a ritu, de quo loquitur Jacobus: nam Jacobus requirit plures Sacerdotes, & fidem in illis, præscribit eandem Unctionem, quam adhibuerunt discipuli, Marc. 6. quæ certe non fuit Sacramentum; & ejus effectum soli orationi tribuit, constituitque in sola curatione corporum, ad quam solam illa Unctio instituta fuit. Ergo &c.

Resp. Nego anteced. Et totam ejus probationem. Nam 1. Numerus pluralis pro singulari ab Apostolo usurpatur, quod sæpe contingit Scriptoribus Sacris. 2. Ibi dicitur oratio fidei, non quod sine fide administrari valide nequeat, sed quia fidei mysterium continet, & sola fide intelligitur, & pro solis Fidelibus instituta est. 3. Unctio, quam adhibuerunt Apostoli, Marc. 6. fuit tantum figura Unctionis a Jacobo promulgatæ, ut docet Conc. Trident. sess. 14. c. 1. de Extrema-Unctione. 4. Jacobus effectum tribuit orationi ut formæ Sacramenti applicatæ materiæ, ideoque toti Sacramento. Præterea sæpe in Scriptura, quod toti convenit, id parti tribuitur per Synecdochen, qua pars pro toto sumitur. 5. Illam Unctionem præcipue institutam esse ad animæ sanctificationem & salutem, constat ex Traditione & ex his Jacobi verbis: *Alleviabit eum Dominus* (per gratiam scilicet,) *& si in peccatis sit, remittentur ei.*

Obj. 5. Extrema Unctio non habet effectum infallibilem. Nam non semper, sed raro curat morbos, ut experientia constat. Ergo non est Sacramentum.

Resp. Extrema Unctio, quantum est ex parte sua, & nisi ponatur obex, semper & infallibiliter producit effectum suum primarium ac principalem, qui est gratia sanctificans, & sanans animam cum auxiliis gratiæ ad superandas dæmonis tentationes idoneis, quod sufficit ad rationem Sacramenti. Corporalis autem sanitas est effectus hujus Sacramenti secundarius tantum ac minus principalis, & conditionatus, nempe si saluti *animæ expediat*: qui effectus non est infallibilis, quia non semper animæ saluti expedit.

Inst. Jacobi verbis uterque effectus eodem modo promittitur: ergo est æqualiter infallibilis.

Resp. Nego anteced. Nam gratia sanctificans cum suis auxiliis absolute promittitur infirmo, quia semper ei expedit: sanitas autem corporalis promittitur tantum sub hac conditione, si expediat saluti animæ infirmi. Quæ conditio satis intelligitur ex natura Sacramenti, quod principaliter ad animæ sanctificationem & salutem institutum est.

Obj. 6. Unctionis cæremonia partim ab hæreticis nempe Valentinianis, partim ab Ethnicis originem ducit: ergo non est &c.

Resp. Nego anteced. Nam hæreticorum illorum ritus a nostro diversissimus fuit. Valentiniani enim (ut docet Bellarminus) mortuos ungebant aqua & oleo simul mixtis, ut esset illa Unctio loco Baptismi; & ungendo inauditis quibusdam & horribilibus verbis hebraicis utebantur. Nos vero solos morituros ungimus Oleo puro, adhibendo simul orationem simplicem a Christo quoad sensum institutam. Quod attinet ad Ethnicos, illi morem suum mortuos ungendi ab Israelitis sumpserunt, qui mortuorum suorum corpora ungere solebant, ut ex utraque Scriptura constat.

QUÆ-

QUÆSTIO II.

Quonam sit materia Extremæ Unctionis?

DIco 1. Materia remota hujus Sacramenti est Oleum Olivarum; est de fide.

Prob. 1. Ex Jac. 5. *Ungentes eum Oleo*. Nam Oleum simpliciter dictum est Oleum Olivarum. 2. Ex perpetua Ecclesiæ tum Græcæ, tum Latinæ praxi, quæ certo Traditionem ostendit. 3. Ex Conc. Florent. in decreto, in quo dicitur: *quintum Sacramentum est Extrema Unctio, cujus materia est Oleum Olivæ per Episcopum benedictum*. Et ex Conc. Trid. sess. 14. c. 1. Ubi ait: *Intellexit Ecclesia materiam esse Oleum ab Episcopo benedictum*. Ratio a priori est voluntas Christi. Ratio congrua est, quia Oleum Olivarum ex se aptissimum est ad effectus hujus Sacramenti significandos: nam sanat, dolorem lenit, robur affert.

Obj. Innocentius I. Epist. 1. asserit Extremam Unctionem administrari solitam fuisse cum Chrismate. Et Conc. Trident. Omisit vocem Olivarum.

Resp. Ad 1. Innocentius per Chrisma intelligit Oleum Olivarum ab Episcopo benedictum, cui fortasse tunc temporis aliquid Balsami admiscebatur.

Resp. Ad 2. Conc. Trident. Explicari debet per praxim Ecclesiæ, quæ semper in hoc Sacramento Oleum Olivarum adhibuit. Præterea Oleum simpliciter dictum significat solum Oleum Olivarum.

Dico 2. Illud Oleum debet essentialiter esse benedictum ab Episcopo; vel per ipsum vel saltem per Presbyterum ex ejus commissione.

Prob. 1. Quia Concilia Florent. & Trident. laudata id expresse docent. Nec dici possunt hanc benedictionem exprimere, quia necessaria est ex præcepto Ecclesiæ. Nam aqua Baptismi ex præcepto Ecclesiæ benedici debet, & tamen Concilia non assignant pro materia Baptismi aquam benedictam; sed aquam simpliciter, vel aquam naturalem.

2. Quia Veteres omnes, qui materiam Extremæ Unctionis assignarunt, docuerunt esse Oleum ab Episcopo benedictum seu consecratum, scilicet Innocentius I. Epist. cit. S. Gregorius, lib. de Sacram. Beda, comment. in Epist. Jacobi; Concilium Cabilonense II. can. 4. Magister sententiarum, l. 4. dist. 23. S. Thomas, in 4. dist. 2. a. 3. & alii Veteres Theologi, uno excepto Franc. Victoria.

Obj. In Ecclesia Græca simplices Presbyteri ex antiqua consuetudine benedicunt istud Oleum, idque faciebant ante Schisma. Nec unquam de hac re reprehensi fuerunt ab Ecclesia Latina, imo hanc consuetudinem approbavit Clemens VIII. in instructione de ritibus Græcorum, anno 1595. edita.

Resp. Inde sequitur tantum sufficere, quod Oleum sit benedictum ab Episcopo, vel per se ipsum, vel per Presbyterum ex ejus commissione & auctoritate delegata: ita ut simplex Sacerdos non possit auctoritate propria illud valide benedicere. Presbyteri autem Græci Oleum infirmorum benedicunt, non auctoritate propria, sed ab Episcopis per antiquam consuetudinem tacite ipsis delegatam.

Porro teste Arcudio Episcopi Græci istud Oleum per se semel in anno, more Latinorum, Feria quinta majoris hebdomadæ solemni ritu consecrant, quamvis illius benedictionem reliquo anni tempore Presbyteris committant.

Inst. Presbyteri non possunt etiam ex commissione Episcoporum consecrare Chrisma pro materia Confirmationis: quia nempe Episcopi consecratio est de essentia materiæ Confirmationis. Ergo a pari nec possunt benedicere Oleum &c.

Resp. Neg. conf. Quia ex institutione Christi materia Confirmationis, qua Spiritus sancti plenitudo confertur, debet esse consecrata ab Episcopo per se ipsum immediate. At Christus voluit ut materia Extremę Unctionis consecraretur ab Episcopo vel per se ipsum, vel per Presbyterum ex ejus commissione & auctoritate delegata; quæ Christi institutio nobis innotescit ex praxi Ecclesiæ. Nam in utraque Ecclesia, Latina & Græca nunquam nisi ab Episcop. Chrisma consecratum fuit, quamvis Oleum infirmorum a simplicibus Presbyteris, potestate sibi ab Episcopis expresse vel tacite delegata benedictum sit, & etiam nunc benedicatur in Ecclesia Græca.

Dico 3. proxima materia Extremæ Unctionis est Unctio facta a Sacerdote.

Prob. 1. Ex Jac. 5. *Ungentes eum Oleo*. 2. ex verbis formæ, *per istam sanctam Unctionem &c.* 3. quia materia proxima Sacramentorum, quæ consistunt in usu, est applicatio materiæ remotæ. Applicatio autem Olei est Unctio seu actio inungendi.

QUÆSTIO III.

Quænam sit forma Extremæ-Unctionis?

DIco 1. Forma Extremæ-Unctionis hæc est: *Per istam sanctam Unctionem, & suam*

suam piissimam misericordiam indulgeat tibi Dominus quidquid per visum deliquisti. Amen. Et ita de aliis sensibus. Constat ex Conc. Flor. in decreto ex Trid. sess. 14. cap. 1. & Rituali Romano.

Quænam autem præcise verba constituant totam essentiam formæ, dissentiunt Theologi. Alii volunt eam consistere in his verbis: *Indulgeat tibi Dominus quidquid deliquisti per visum, auditum, odoratum gestum, & tactum.* Alii vero in istis: *per istam Unctionem indulgeat tibi Deus*; eo quod hæc sola effectum Sacramenti sufficienter exprimant. Consentiunt omnes omnia verba, quæ in Rituali Romano continentur, ex præcepto proferri debere.

Dico 2. Forma Græcorum, ut patet ex eorum Euchologio, hæc est. *Pater sancte, medice animarum & corporum, qui misisti unigenitum filium tuum Dominum nostrum Jesum Christum, omnem morbum sanantem, & a morte liberantem; sana quoque hunc servum tuum a corporali spiritualique infirmitate, qua continetur, & vivifica eum per gratiam Christi tui, potentia pretiosæ & vivificæ Crucis, precibus Domini nostri Deiparæ semper Virginis, &c.* Quæ sequuntur continent invocationem Apostolorum, & aliorum Sanctorum, & addita sunt a Græcis posterioribus.

Verba autem hujus formæ essentialia hæc sunt: *Pater sancte, sana hunc servum tuum a spirituali infirmitate.* Ex quo patet formam Græcorum non nisi accidentaliter differre a forma Ecclesiæ Latinæ.

Dico 3. De essentia formæ Extremæ-Unctionis est, ut sit deprecativa.

Prob. 1. Ex verbis Jacobi: *Orent super eum ungentes eum Oleo in nomine Domini: & oratio Fidei salvabit infirmum.* Quibus verbis Apostolus docet materiam & formam, ut declarat Conc. Trid. sess. 14. cap. 1. at hæc verba *Orent super eum, & oratio Fidei salvabit infirmum*) manifeste formam deprecativam significant. 2. Ex praxi universalis Ecclesiæ. Nam tota Ecclesia Occidentalis utitur forma in Rituali Romano contenta; & tota Ecclesia Orientalis utitur forma in Græcorum Euchologio contenta; quæ utraque est manifeste deprecativa, cum consistat in orationibus supradictis. 3. Ex S. Thoma, in 4. dist. 23. q. 1. art. 4. q. 2. & S. Bonaventura, eadem dist. 3. 1. q. 4. & aliis Theologi communiter.

Obj. 1. S. Gregorius, in l. de Sacrament. hanc Extremæ Unctionis formam tradit: *Inungo te Oleo Sancto, sicut unxit Samuel David in Regem & Prophetam. Operare, creatura Olei, in nomine Dei Patris, &c.* Et similem formam excripsit Serrarius ex Vetusto Halitgarii ad Ebonem Remensem codice manuscripto, quæ sic habet: *Ungo te de Oleo sanctificato, ut more militum & præparatus ad luctamen, aereas possis superare catervas. Operare, creatura Olei, in nomine Patris & Filii & Spiritus-sancti, ut non lateat hic spiritus immundus, nec in membris, nec in medullis, nec in ulla compagine membrorum hujus hominis, sed operetur in eum virtus Christi Filii Dei altissimi, qui cum Patre & Spiritu sancto vivit & regnat in sæcula sæculorum. Amen.*

Resp. In his formulis verba, quæ totam formæ essentiam constituunt, sunt hæc: *Operare, creatura Olei, in nomine &c.* proindeque forma essentialis deprecativa est. Priora autem verba sunt tantum dispositio ad formam essentialem. Ita S. Thomas, in 4. dist. 23. q. 1. art. 4. q. 2. ubi ad hanc objectionem: *In quibusdam Ecclesiis dicuntur hujusmodi verba in collatione hujus Sacramenti: Ungo hos oculos Oleo sanctificato in nomine Patris &c.* Sic respondet: *dicendum quod verba illa indicativi modi, quæ secundum morem quorumdam præmittuntur orationi, non sunt forma Sacramenti, sed sunt quædam dispositio ad formam*, quæ scilicet sequitur, & consistit in oratione.

Dices. Olim Ecclesia Mediolanensis utebatur hac formula, quam S. Bonaventura refert, & Ambrosianam vocat: *Ungo te Oleo sanctificato in nomine Patris, & Filii & Spiritus sancti, ut more militis Uncti præparatus ad certamen, aereas possis superare catervas.* Item ex Palacio, in libro Sacramentali Ecclesiæ Venetæ legitur hæc forma Extremæ Unctionis: *Ungo te Oleo Sancto, ut hac Unctione protectus, fortiter stare valeas adversus varias catervas, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.*

Resp. Hæc verba, quæ, ut forma Sacramenti objiciuntur, sunt duntaxat præambulum veræ formæ Extremæ-Unctionis consistentis in oratione, quæ verba illa subsequitur.

Obj. 2. Alia Sacramenta non habent formam deprecativam, ergo nec istud.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est institutio Christi, qui voluit formam hujus Sacramenti, non aliorum, esse deprecativam, ut constat ex verbis Jacobi, & praxi Ecclesiæ. Christus autem æque potuit infalli-

fallibiliter gratiam formæ deprecativæ alligare ac indicativæ.

QUÆSTIO IV.

Quinam sint effectus Extremæ Unctionis.

Dico. Varii sunt hujus Sacramenti effectus.

Constat 1. Ex Jacobi verbis supra citatis. 2. Ex Conc. Florentino, in decreto: *Effectus est mentis sanatio, & in quantum expedit ipsius etiam corporis.* 3. Ex Conc. Trident. sess. 14. c. 2. ubi ait: *Res porro & effectus hujus Sacramenti illis verbis explicatur; & oratio Fidei salvabit infirmum* (primario & absolute quoad animam; secundario & conditionate quoad corpus;) *& alleviabit eum Dominus; & si in peccatis sit, dimittentur ei. Res etenim hæc gratia est Spiritus-sancti; cujus Unctio delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit; & ægroti animam alleviat, & confirmat, magnam in eo divine misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublevatur, & morbi incommoda ac labores levius fert, & tentationibus dæmonis, calcaneo insidiantis, facilius resistit & sanitatem corporis interdum, ubi saluti anime expedierit, consequitur.*

Igitur multiplex est Extremæ Unctionis effectus.

Primus & primarius est gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales, quæ dantur ad allevandum & corroborandum hominis ægrotantis animum contra morbi molestias ac dolores, & tentationes diaboli.

Secundus est abstersio reliquiarum peccati, quæ sunt non solum pœnæ temporales peccatis debitæ, sed etiam anxietates, infirmitates, torpor seu languor ad bonum, angor, timor, quæ ex peccatis commissis contrahuntur. Plus autem aut minus abstergit pro dispositione recipientis.

Tertius est remissio peccatorum tum venialium, tum etiam mortalium. Nam si quæ supersint remittenda, remittit etiam quoad reatum culpæ, venialia quidem primario, mortalia vero secundario & in certis casibus.

Prob. 1. Ex Jac. 5. *Et si in peccatis sit, remittentur ei.* Ex Trid. c. 2. citato. *Res etenim hæc gratia est Spiritus-sancti; cujus Unctio delicta si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit.* 3. Ex forma ipsa: *Indulgeat tibi Dominus quiquid deliquisti.*

Non tamen idcirco Extrema-Unctio est Sacramentum mortuorum nisi secundario, secundum quid, & cum addito restringente ad certos casus, in quibus solis remittit mortalia, nempe quando vel peccata remissa non fuerunt per Sacramentum Pœnitentiæ propter occultum aliquem defectum ministri: vel post absolutionem commissa sunt, sed memoria exciderunt, deposito tamen affectu ad illa, & elicita contritione imperfecta: vel homo propter privationem usus rationis & sensuū factus est incapax confessionis, nec antea habuit contritionem perfectam, sed tantum attritionem cum amore Dei imperfecto. Enim vero ex institutione Christi ad remissionem mortalium pœnitentiæ Sacramentum præmitti debet Etremæ-Unctioni, si possit: quod si non possit, elicienda est contritio perfecta. Sed quia hæc difficilis est, & non raro abest, utriusque defectum supplet Extrema-Unctio, modo adsit attritio cum aliquo Dei amore, qualis requiritur in Sacramento Penitentiæ.

Ex quo patet quanti sint momenti Extremam-Unctionem recipere, cum illius ope salvari possit qui alioqui damnandus fuisset, ut docet S. Carolus, in instructione de hoc Sacramento.

Quartus effectus. Sanitatem corporis interdum, ubi animæ saluti expedierit, confert, ut docet Conc. Trid. supra cit. Unde non semper sed aliquando tantum hunc habet effectum, nempe si animæ saluti expedierit. Quod etiam intellige secundum Divinam providentiam, secundum quam non semper expedit turbari rerum ordinem, & causarum naturalium exigentiam frustrari. Quare hunc effectum impediunt qui hoc Sacramentum non suscipiunt nisi cum morbus ita invaluit, ut jam sine miraculo sanari nequeat.

QUÆSTIO V.

Quodnam sit subjectum Extremæ Unctionis?

Dico. Iis solis, qui sunt in gravi mortis periculo, orto ex aliquo morbo, seu aliqua corporis infirmitate, valide administrari potest Extrema. Unctio. Ita omnes Theologi contra Græcos recentiores, qui eam pœnitentibus sanis administrant. Hancque assertionem nostram certam esse asserit Suarez.

Prob. 1. Ex Jacobi verbis: *Infirmatur quis in vobis?* Quæ verba sanos excludunt, ut constat ex unanimi Doctorum sensu, & perpetua praxi Ecclesiæ, & verbum græcum significat graviter ægrotum. Ex Conc. Florentino in decreto, ubi ait: *Hoc Sacramen-*

mentum nisi infirmo, de cujus morte timetur, dari debet 3. Ex Conc. Trid. sess. 14. c. 1. Ubi Extremam Unctionem vocat *Unctionem infirmorum*. Et c. 3. ait: *Declaratur etiam esse hanc Unctionem infirmis adhibendam*. Et nullibi nisi infirmorum mentionem facit, cum de subjecto hujus Sacramenti loquitur. 4. Ex Rituali Romano, qui de hoc Sacramento agens: ait: *At primum excipiuntur, qui sano & firmo corpore sunt; iis enim Extremam Unctionem tribuendam non esse, & Apostolus docet, cum inquit, infirmatur quis in vobis? Et ratio ostendit; si quidem ob eam rem instituta est non modo ut animæ, sed etiam ut corpori medicinam afferat, &c.*

Obj. In Euchologio Græcorum leguntur aliqua de ungendis sanis Oleo infirmorum.

Resp. 1. Ista a posterioribus Græcis inserta fuisse, testatur Arcudius.

Resp. 2. Quæ in Euchologio leguntur de sanis ungendis, significant tantum pœnitentes sacramentaliter confessos absolutos ungendos Oleo infirmorum, sed sine Samentali, ideoque sine Sacramento. Unde ungebantur Oleo benedicto, sicut nunc Fideles tingunt frontem aqua benedicta.

QUÆSTIO VI.

Quisnam sit Minister Extremæ Unctionis.

DIco 1. Solus Sacerdos est Minister Extremæ Unctionis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Jac. 5. *Infirmatur quis in vobis? Inducat Presbyteros Ecclesiæ*. 2. Ex Traditione, *cujus testis est perpetua praxis Ecclesiæ* 3. Ex Conc. Florent. in decreto. 4. Ex Trid. sess. 14. can. 4. ubi ait: *Si quis dixerit, Presbyteros Ecclesiæ quos Beatus Jacobus adducendos esse ad infirmum inungendum hortatur, non esse Sacerdotes ab Episcopo ordinatos, sed ætate Seniores in quavis communitate: ob idque proprium Extremæ Unctionis Ministrum non esse solum Sacerdotem; anathema sit.*

Obj. 1. Innoc. I. epist. 1. c. 8. post verba Jacobi recitata, sic ait: *quod non est dubium de Fidelibus ægrotantibus accipi vel intelligi debere, qui sancto Oleo Chrismatis perungi possunt, quod ab Episcopo confecto, non solum Sacerdotibus sed omnibus uti Christianis licet in sua aut suorum necessitate ad ungendum*. Ergo ex Innocentio Fideles Laici sunt etiam Ministri, &c.

Resp. Nego cons. Nam vel loquitur de usu passivo Olei Benedicti, ita ut sensus sit Fidelibus omnibus & non solis Sacerdotibus licere recipere Extremam-Unctionem, & accersere Presbyteros, qui eam sibi vel suis administrent. Vel si intelligatur de usu activo, sensus est; non solum Sacerdotibus, sed etiam Laicis Fidelibus licere uti Oleo per Episcopum benedicto in sua vel suorum necessitate; sed cum hoc discrimine, quod Fideles non Sacerdotes illo Oleo uti tantum possint ad membrum morbo affectum vel frontem ungendum absque forma Sacramentali, ad modum scilicet quo tingebant frontem vel alias corporis partes aqua benedicta: Sacerdotes vero possint insuper illo Oleo uti ad efficiendum Sacramentum addendo formam Sacramentalem super alios cum debita intentione. Fideles quippe olim utebantur Oleo benedicto fere eo modo, quo nunc aqua benedicta utuntur.

Obj. 2. Saltem plures requiruntur Sacerdotes ad ministrandum valide hoc Sacramentum: nam Jacobus dicit, *inducat Presbyteros*. Ergo unus Sacerdos non sufficit.

Resp. Nego anteced. Nam Jacobus pluralem numerum pro singulari usurpavit, usus communi modo loquendi, quemadmodum cum dicitur: si quis morbo laborat, medicos accersat. Sic etiam Christus locutus est, cum, Luc. 17. dixit: *Ostendite vos Sacerdotibus*: nam satis erat, si Leprosus uni Sacerdoti se ostenderet, ut constat ex Levit. c. 14. unum autem Sacerdotem hic sufficere constat ex Conc. Florent. & Trid. & praxi Ecclesiæ, quæ errare non potest in administratione Sacramentorum.

Dico 2. Omnis Sacerdos valide administrare potest Extremam Unctionem. Quia in tali ministerio jurisdictio non est de substantia Sacramenti, nec illius Principium, sed est solum conditio necessaria ut licite fiat.

Dico 3. Extrema-Unctio non potest licite administrari nisi a Pastore proprio, vel alio de ejus licentia. Nam administratio Sacramenti est officium Pastoris, quod usurpare propria auctoritate in materia gravi gravis est culpa; cum id ei injuriosum sit, & repugnet recto regimini, ac debito ordini.

In casu tamen necessitatis, quo alioqui infirmus sine hoc Sacramento moriturus esset, quilibet Sacerdos potest & debet ex charitate illud ministrare: nam tunc Ecclesia hanc facultatem concedere censetur. Neque in Clem. I. de privileg. ubi excommunicantur Regulares, qui sine licentia Parochi illud Sæcularibus conferunt, hic casus necessitatis comprehenditur, alioqui esset in destructionem.

TRA-

TRACTATUS
DE SACRAMENTO ORDINIS.

RDO dupliciter sumitur, I. pro gradu, seu statu Clericorum ad certa officia Ecclesiastica consecratorum; & sic sumptus, est quid permanens. 2. Pro ipsa Ordinatione, seu actione, qua homines in illo gradu, seu statu Clericorum constituuntur, & ad officia illa Ecclesiastica stabiliter consecrantur. Ordo sic desumptus, est aliqua actio transiens.

Ordinatio recte describitur cæremonia sacra, qua stabiliter confertur potestas ad exercenda certa ministeria Ecclesiastica. Ordinatio autem spectata ut Sacramentum recte definitur: Sacramentum novæ legis, quo stabiliter confertur potestas ad conficiendum Eucharistiam & alia Sacramenta, atque ad alia Ecclesiastica ministeria exercenda. Ordo vero est hujusmodi potestas stabiliter collata.

QUÆSTIO PRIMA.

Quot sunt Ordines?

DIco. In Ecclesia sunt septem Ordines, & ab initio fuerunt, videlicet Sacerdotis, Diaconi, Subdiaconi, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii.

Constat ex Conc. Trid. sess. 23. c. 2. ubi ait *Non solum de Sacerdotibus, sed & de Diaconis sacræ literæ apertam mentionem faciunt ... & ab ipso Ecclesiæ initio sequentium Ordinum nomina, atque uniuscujusque eorum propria ministeria, Subdiaconi scilicet, Acolythi, Exorcistæ, Lectoris, & Ostiarii in usu fuisse cognoscuntur*. Enim vero Ignatius martyr horum Ordinum ut jam in Ecclesia primo sæculo usurpatorum exceptis Acolythis, qui apud Orientales distincti non erant a Lectoribus, quorum proinde nomine comprehenduntur, meminit in sua ad Antiochenses epist. anno circiter 109. scripta, ubi ait: *Saluto Subdiaconos, Lectores, Cantores, Ostiarios, Laborantes, Exorcistas, Confessores.* Hos autem omnes septem Ordines, ut jam in Ecclesia Romana antiquitus usitatos enumerat Cornelius Papa circa annum 250. epist. ad Fabium Antiochenum, in qua hæc contra Novatianum anti-Papam ait: *Ergo ille Evangelii vindex ignorabat unum Episcopum esse oportere in Ecclesia Catholica; in qua tamen sciebat ... Presbyteros quidem esse quatuor & quadraginta; septem autem Diaconos totidemque Subdiaconos, Acolythos duos & quadraginta, Exorcistas & Lectores Ostiarios quinquaginta duos* Eosdem quoque omnes recenset sæculo quarto Conc. Carth. IV. multis canonibus: sæculo sexto S. Greg. in l. de Sacram. sæculo octavo. Ordo Romanus. De posterioribus sæculis ne hæretici quidem dubitant.

Porro ex illis Ordinibus tres priores dicuntur tum majores, quia majorem potestatem conferunt, & hominem in altiori gradu constituunt: tum sacri, qua annexum habent castitatis votum. Quatuor posteriores vocantur minores & non sacri; quia hominem in minori gradu potestatis constituunt nec annexum habent castitatis votum, quo homo Deo specialiter consecratur.

Obj. 1. Dionys. Areop. l. de Eccles. Hierar. c. 5. & Hieronymus, in c. 11. Isaiæ, tres tantum recenset Ordines Ecclesiasticos nempe Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum.

Resp. Ideo tres tantum illos Ordines ibi referunt, quia sufficiebant ad suum propositum, nec intendebant omnes Ecclesiasticos Ordines enumerare. Nam Dionysius, si tamen Dionysius est, intendebat tantum referre numerum Hierarchiarum Ecclesiæ militantis: quæ tres sunt, nimirum Episcoporum, Presbyterorum, & Diaconorum. Diaconi enim præsunt etiam plebi sub Episcopis & Presbyteris, ut docet Hieronymus, in c. 2. epist. ad Titium, & ante ipsum Ignatius, in epist. ad Trallianos.

Porro Hieron. alibi alios Ordines Ecclesiasticos commemorat, Subdiaconos quidem, ep. 91. Acolythos & Lectores, ep. 2. Exorcistas denique & Ostiarios, quos edituos appellat, in Comment. in c. 2. epist. ad Titum.

Obj. 2. Ignatius martyr, epist. ad Antiochenos, Concil. Laodicenum, & Epiphanius non ponunt Acolythos inter Ordines Ecclesiasticos. Præterea officia Acolythi, Lectoris, & Ostiarii sæpissime a Laicis exercentur: ergo non sunt Ordines Ecclesiastici.

Resp. Ad 1. Inde sequitur tantum Acolythorum Ordinem non fuisse in Orientali Ecclesia, vel potius Acolythos in Orientali

Ecclesia, vel potius Acolythos in Orientali Ecclesia non fuisse distinctos a Lectoribus, qui Acolythorum munere fungebantur. At semper fuit in Ecclesia Occidentali Acolythi Ordo, & quidem ab aliis omnibus distinctus.

Resp. ad 2. Officia trium illorum Ordinum convenientius ab Ordinatis Clericis quam a Laicis exercentur: quod sufficit, ut detur specialis Ordinatio ad illa rite obeunda.

Obj. 3. Episcopatus est Ordo distinctus a Presbyteratu. Item prima tonsura, c. *Cum contigat*, de ætate præficiendorum, vocatur Ordo Clericalis: Ergo plures sunt Ordines quam septem.

Resp. ad 1. Sacerdotium in assertione nostra generice sumitur, nempe ut complectens Presbyteratum, & Episcopatum: & sunt duæ species Sacerdotii, quarum ultima nempe Episcopatus adæquate sumpta includit primam, non vicissim. Et idcirco Episcopatus non numerantur ut Ordo distinctus & specialis a Sacerdotali Ordine.

Resp. ad 2. Ordo ibi non sumitur proprie pro gradu scilicet Ecclesiastico, sed pro statu Clericali, in quo homo per tonsuram constituitur, & sic per eam distinguitur a Laico, & beneficiorum Ecclesiasticorum capax fit.

Obj. 4. Ignatius, epist. citata, inter Ordines Ecclesiasticos recenset cantores, & laborantes seu fossarios, quorum officium erat mortuos sepelire. Idem de laborantibus asserit Epiphanius.

Resp. Duplex est responsio: alii volunt a Patribus illis cum Ordinibus Ecclesiasticis commemorari cantores & fossores, ut mera officia, non ut Ordines. Sic Ignatius post Ordinatos nominat Confessores & Virgines qui non intendebat solos Ordines commemorare. Alii censent cantores, & laborantes, seu fossores fuisse Ordines Ecclesiasticos in Orientali Ecclesia, non tamen in Occidentali: ideoque plures olim fuisse quam septem Ordines apud Orientales, non autem apud Occidentales.

Porro consecratio Diaconissarum, de qua loquitur Concilium Epaonense, can. 20. fuit mera benedictio, nec fuit unquam Ordo Ecclesiasticus in Ecclesia Occidentali; quamvis hunc fuisse in Orientali doceant aliqui. Jam vero in Orientali Ecclesia a multis sæculis esse desierunt non solum Diaconissæ, sed etiam cantorum & laborantium, imo & Exorcistarum atque Ostiariorum Ordines ut patet ex Græcorum Euchologiis, in quibus nihil de horum omnium Ordinatione seu consecratione traditur.

QUÆSTIO II.

Quænam sint singulorum Ordinum officia?

Dico 1. Ex Pontificali Romano quinque sunt officia Presbyteri, nimirum *offerre* Sacrificium; *benedicere* populum & alia quæ non exigunt benedictionem Episcopalem; sub Episcopo *præ esse*, id est, Ecclesiam regere: *prædicare*, & *baptizare*; & Fideles absolvere. Quæ quidem Officia exercere non possunt Presbyteri nisi cum dependentia ab Episcopo.

Dico 2. Ex Pontificiali Romano *Diaconum oportet Ministrare ad altare, Baptizare, & Prædicare*. Diaconi igitur officia, ad quæ immediate ordinatur, sunt, ut Sacerdoti in Sacrificio Missæ ministret, eumque in aliis divinis officio adjuvet, & ex ejus commissione (accedente Episcopi licentia) prædicet, & in necessitate, vel ob gravem causam cum Episcopi licentia baptizet etiam solemniter. Quod autem Evangelium solemniter canat in Missa, hoc provenit a determinatione Ecclesiæ, quæ ejusmodi cæremonias instituit.

Præterea Diaconi in veteri Ecclesia Eucharistiam deferebant & præbebant Laicis in absentia Sacerdotum; & pœnitentes publicos in absentia Episcopi & Presbyteri reconciliabant Ecclesiæ. Item bona Ecclesiastica administrabant, & eleemosynas dispensabant.

Dico 3. Ex Pontificali Romano, *subdiaconum oportet aquam ad ministerium altaris præparare; Diacono ministrare; Pallas altaris & Corporalia abluere; Calicem & Patenam in usum Sacrificii eidem offerre*. Item Panem consecrandum in ea quantitate, quæ ad populum communicandum sufficiat, in altari collocare, & epistolam solemniter canere cum Manipulo. Quare subdiaconus Ordinatur, ut Diacono, in iis quæ ad Sacrificium pertinent, ministret.

Dico 4. Acolythi officia sunt, *Ceroferarium ferre, luminaria Ecclesiæ accendere, vinum & aquam ad Eucharistiam ministrare*. Ita Pontif. Romanum. Ex eodem Pontificali Exorcistæ officia sunt, *abjicere dæmones, & dicere populo, ut, qui non communicat, det locum* (aliis scilicet communicare volentibus) *& aquam in ministerio baptismi fundere*. Sed nunc exorcismi Ecclesiæ super Energumenos non leguntur nisi a Sacerdotibus,

Lectoris officia sunt, *Legere, quæ prædicat; & Lectiones cantare; & benedicere Panes, & omnes fructus novos*. Ita Pontificale Romanum. Sed hæc officia, quæ sine solemni-

tate

tate & extra tempus Sacrificii olim a Lectoribus exercebantur, jam pridem ab illis non amplius exercentur.

Ostiarii denique officio ex eodem Pontificali sunt, *percutere Cymbalum & Companam; aperire Ecclesiam, & sacrarium; & Librum aperire ei qui prædicat.*

QUÆSTIO III.

Utrum Ordo, seu Ordinatio sit Sacramentum?

Dico 1. Ordo, seu Ordinatio saltem aliqua est Sacramentum. Est de fide contra Lutherum & alios hæreticos.

Prob. Ex Scriptura, 2. Tim. c. 1. *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Quæ verba significant Timotheum Ordinatum fuisse certo quodam ritu sensibili, (nempe impositione manuum, conjuncta scilicet, cum certis verbis sacris) & gratiæ collativo, ideoque a Christo instituto, & quidem in Ecclesia semper duraturo, ut constat ex eod. Apostolo, 1. Timoth. c. 5. *Manus cito nemini imposueris.* Ex quibus colligitur Timotheum habere potestatem ordinandi deinceps alios, ideoque aliis Episcopis eandem potestatem competere. Atqui ritus externus, gratiæ collativus, & a Christo permanenter institutus, est verum Sacramentum. Ergo Ordinatio aliqua est Sacramentum.

2. Ex Traditione Patrum apud Bellarminum. Pro omnibus sit S. Augustinus, l. 2. contra Epistolam Parmeniani, c. 13. ubi contra Donatistas probat Sacramentum Ordinis semel acceptum amitti non posse, quia Baptismus amitti nequit, propter characterem scilicet utriusq; indelebilem, & potestatem per illum acceptam; sic enim ait: *Ipsi explicent, quomodo Sacramentum Baptizati non possit amitti, & Sacramentum Ordinati possit amitti... Si enim utrumque Sacramentum est quod nemo dubitat, cur illud non amittitur, & illud amittitur? Neutri Sacramento injuria facienda est.*

3. Ex Conciliis Chalced. act. 15. can. 2. ubi Episcopus, qui propter pecuniam ordinat, *dicitur non venalem gratiam in venditionem deducere.* Florent. in decreto pro Armenis; & Trid. sess. 23. can. 3. *si quis dixerit, Ordinem sive sacram ordinationem non esse vere & proprie Sacramentum, a Christo Domino institutum... anathema sit.*

Dico 2. Ordinatio Sacerdotis est vere & proprie Sacramentum. Est de fide.

Prob. 1. Ex Conc. Trid. sess. 23. can. 4. *Si quis dixerit, per sacram Ordinationem non dari Spiritum-sanctum; ac proinde frustra Episcopos dicere, accipe Spiritum-sanctum; aut per eam non imprimi Characterem; vel eum, qui Sacerdos semel fuit, Laicum rursus fieri posse; anathema sit.* 2. Quia est de fide aliquam Ordinationem esse Sacramentum. At nulla est in particulari, cui id magis competat; cum per Sacerdotis Ordinationem conferatur potestas maxima & supernaturalis, nempe potestas consecrandi Eucharistiam, & Pœnitentes subditos absolvendi a peccatis: idque maxime conveniens fuit, ut nempe tanta potestas daretur per Sacramentum collativum gratiæ sanctificanti cum jure ad specialia auxilia conjunctæ, & sic homo tanto ministerio digne fungi possit:

De utraque hac assertione consentiunt Doctores omnes Catholici: sed inter se dissident de aliis Ordinationibus.

QUÆSTIO IV.

Utrum Ordinatio Episcopi sit Sacramentum?

Dico. Ordinatio Episcopi est vere ac proprie Sacramentum.

Prob. 1. Ex Scriptura, 1. Tim. c. 4. *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per Prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.* Quibus verbis significatur Ordinatio Episcopalis, ut consentiunt Interpretes. Atqui Ordinatio his verbis expressa est verum Sacramentum; nam est cæremonia externa, gratiæ collativa, ideoque a Christo instituta. 1. Est cæremonia externa, nempe impositio manuum cum certa verborum forma, quæ significatur nomine Prophetię, nam Prophetiæ nomen in Scriptura significat non solum prædictionem rei futuræ, sed etiam quemlibet sermonem a Deo traditum, imo & Mysteriorum Divinorum explicationẽ, atque miraculorum patrationem 1. Hæc cæremonia confert gratiam, ut patet ex verbis allatis. Ergo, &c.

2. Ex Patribus. Pro omnibus sint S. Ambrosius, l. de dignitate Sacerdotali, c. 5. ubi ait: *Quis dat, frater, Episcopalem gratiam?..... Deus; sed tamen per hominem dat Deus. Homo imponit manus, Deus largitur gratiam.... Episcopus initiat Ordinem, & Deus tribuit dignitatem* Et S. Leo epist. 87. *Dicente Apostolo, ut inter alias electionis regulas is Episcopus ordinetur, quem unius uxoris virum fuisse aut esse constiterit, tã sacra semper habita est ista præceptio, ut etiam, &c. Quis ergo dissimulare audeat, quod in tanti Sacramenti perpetratur injuriam, Bigamum ordinando Episcopum?*

3. Ex Concil. Trident. seff. 23. can. 4. ubi generaliter definit Episcopos ordinando non frustra dicere, *accipe Spiritum sanctum*. Ergo in omni Ordinatione, in qua Episcopus ordinans dicit, *accipe Spiritum-sanctum*, reve ra Spiritum sanctum dat: ac proinde omnis ordinatio, in qua Episcopus hæc verba profert est Sacramentum; nam nulla ceremonia ex terna, nisi sit Sacramentum, conferre potest Spiritum-sanctum, nempe gratiam sanctifi cantem. Atqui Episcopus in Ordinatione Episcopi dicit: *accipe Spiritum sanctum*. Ergo Ordinatio Episcopi est Sacramentum.

Ratio est, quia Ordinatio Episcopalis dat potestatem conficiendi Sacramenta, nempe Ordinationem Sacerdotis, & Confirmationem, quæ sine statu gratiæ licite & digne conferri non possunt. Ergo exigit, ut per eam conferatur Ordinato gratia sanctificans cum jure ad gratias actuales ad potestatem acceptam digne & licite exercendam: ac proinde debet esse Sacramenrum.

Obj. 1. Si ordnario Episcopalis esset Sacramentum, Ordines essent plures quam se ptem: nam Episcopatus est Ordo novus, distinctus a Presbyteratu. Falsum cons. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Non inde sequitur plures esse Ordines eo scilicet sensu, in quo dicuntur septem esse Ordines. Nam Ordines sumuntur ab habitudine quam habent ad Eucharistiam, & dicuntur esse tantum septem relate ad illam conficiendam, ut constat ex Conc. Trident. relate enim ad Eucharistiam, unum est generice Sacerdotium, consistens præcise in postetate conficiendi Eucharistiam. Sacerdotium autem sic sumptum dividitur in duas species, quarum una inclu dit aliam, sed non vicissim, nempe in Sacerdotium majus quod est Episcopatus, & Sacerdotium minus quod est Prebyteratus. Nam potestas conficiendi Eucharistiam alia est conjuncta cum potestate communicandi aliis eandem potestatem: alia vero non est cum tali potestate conjuncta, sed est simplex potestas conficiendi Eucharistiam, & quidem cum dependentia a majore quoad usum.

Quare Ordo Sacerdotii generice sumpti, ut sumitur, cum septem tantum Ordines numerantur, dividi potest in duos Ordines seu gradus quorum superior est Episcopatus, & inferior est Presbyteratus: & sic sunt octo Ordines, quorum duo primi continentur sub eodem genere, nempe sub Sacerdotio, quod relate ad Eucharistiam est su premus Ordo, cum relate ad Eucharistiam non possit esse potestas major & excellentior potestate illa conficiendi & dandi potestatem eandem conficiendi.

Obj. 2. Ergo erunt plusquam septem Sacramenta.

Resp. Disting. Sacramenta erunt plusquam septem in specie infima, *conc.* in specie superiori, *neg.* sunt septem Sacramenta in specie, id est, sunt septem species Sacramentorum. Unde Ordo est species Sacramenti. diversæ autem Ordinationes sunt diversæ Ordinis species infimæ.

Obj. 3. Episcopalis Ordinatio non confert potestatem consecrandi Eucharistiam: ergo non est Sacrementum.

Resp. Nego cons. Nam confert potestatem dandi, potestatem conficiendi Eucharistiam, & confert etiam potestatem Chrisma conficiendi & confirmandi. Supponit etiam essentialiter potestatem conficiendi Eucharistiam. Nam Episcopatus quoad Ordinem spectatus, essentialiter includit Sacerdotium, seu potestatem consecrandi Eucharistiam; cum Episcopatus nihil aliud sit quam summum *Sacerdotium; Episcopus enim est summus Sacerdos*, ut docent Patres. Quare Episcopatus includit essentialiter tum potestatem conficiendi Eucharistiam tum potestatem communicãdi per Ordinationem aliis potestatẽ illam conficiendi, tum potestatem Chrisma conficiendi & confirmandi.

Obj. 4. Si Episcopatus est Sacramentum, certe characterem imprimit. Jam vero vel hic character est perfectior charactere Presbyterali, vel non. Neutrum dici potest. Ergo.

Resp. Nego min. Et dico characterem Episcopalem adæquate sumptum esse perfectiorem & majorem extensive Presbyterali: nam character Episcopalis adæquate sumptus est complexum ex duplici charactere, quorum unus imprimitur per Ordinationem Presbyteri, alter per Ordinationem Episcopi: unde ad plura extenditur. Character autem Episcopalis inadæquate sumptus, nempe pro charactere particulari per Ordinationem Episcopi impresso, est adhuc extensive major ac perfectior charactere Presbyterali; qui ad plures effectus extenditur, & plures potestates constituit aut saltem significat: sed est minor & minus perfectus intensive, ut docet Bellarminus; quia character Presbyteralis est potestas con ficiendi Eucharistiam, vel saltem signum hujus potestatis, quæ inter omnes Ordinis potestates est excellentissima.

Obj. 5. Si Episcopatus esset Sacramentum

tum, posset Ordinari Episcopus, qui non esset Presbyter. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Ordinatio Episcopi essentialiter præsupponit Ordinationem Presbyteri. Nam Ordinatio Episcopi est ea, qua quis ex Sacerdote simplici fit summus Sacerdos; & potestas communicandi aliis potestatem conficiendi Eucharistiam, per se & essentialiter præsupponit ipsam potestatem conficiendi Eucharistiam: Unde unum Sacramentum Ordinis pendet ab alio.

Inst. Qui non est Diaconus, potest valide Ordinari Presbyter. Ergo a pari qui non est Presbyter potest valide Ordinari Episcopus.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quod Diaconatus non sit pars essentialis Presbyteratus, sicut Presbyteratus est essentialis pars Episcopatus. Nam Presbyteratus Diaconatum non continet formaliter, seu secundum se & tanquam sui partem priorem, sed tantum eminenter & virtualiter: Episcopatus vero Presbyteratum continet formaliter & tanquam sui partem. Unde potest quis Ordinari valide Presbyter qui non sit Diaconus, quāvis carens Presbyteratu non possit Ordinari Episcopus.

Porro potest quis eodem tempore, sed successive & per duas Ordinationes distinctas Ordinari Presbyter & Episcopus. At nemo potest per unam eandemque Ordinationem Episcopalem fieri Sacerdos & Episcopus; quia Ordinatio Episcopalis & Ordinatio Presbyteralis sunt duo Sacramenta distincta, quæ proinde effectus producunt.

Obj. 6. Ordo Episcopalis non numeratur tanquam distinctus ab Ordine Presbyterali: ergo non est novum Sacramentum distinctum.

Resp. Nego conseq. Nam ideo non numeratur tanquam Ordo distinctus, quia Sacerdotalem Ordinem essentialiter includit; & Ordo Episcopalis adæquate sumptus distinguitur tantum inadæquate ab Ordine Sacerdotali.

QUÆSTIO V.

Utrum Ordinatio Diaconi sit Sacramentum?

Dico. Ordinatio Diaconi est vere ac proprie Sacramentum. Ita Theologi communiter contra Durandum & Cajetanum, quorum opinio a multis censetur temeraria.

Prob. 1. Quia, Act. c. 6. Diaconi Ordinantur ab Apostolis per manus impositionem ideoque eadem ceremonia qua Episcopi & Presbyteri, & quidem adhibita certa oratione, seu verborum forma quæ dicitur oratio, quia est virtualiter deprecativa, quamvis sit formaliter indicativa. Constat ex his verbis *Et orantes* (Apostoli) *imposuerunt eis manus.* 2. Ex Conc. Trid. sess. 23. can. 4. generaliter definiente Episcopum in Ordinatione non dicere frustra, *accipe Spiritum sanctum.* Ergo in omni Ordinatione, in qua Episcopi hęc verba proferunt, dant Spiritum sanctum, alioqui ea frustra proferrent. Atqui Episcopi in Ordinatione Diaconi dicunt, *accipe Spiritum sanctum:* ergo revera in Ordinatione Diaconi conferunt Spiritum-sanctum. Ergo Ordinatio Diaconi est Sacramentum: nam quęlibet ceremonia Sacra, qua confertur Spiritus-sanctus, nempe gratia sanctificans, est Sacramentum. Item in Ecclesia Græca eodem plane modo Diaconus Ordinatur, quo Presbyter & Episcopus, mutata tantum voce Presbyteri & Episcopi in vocem Diaconi. Nam Episcopus Diaconum Ordinat, imponendo manum capiti Ordinandi, & dicendo: *Divina gratia, quæ semper infirma curat, & imperfecta perficit, promovet N. Reverendum Subdiaconū in Diaconum.* Quę verba non proferūtur in Ordinatione Subdiaconi, neque in collatione omniū Ordinum minorum. 3. Quia idem conc. sess. 23. can. 6. dicit anathema iis, qui dicunt, *In Ecclesia Catholica non esse hierarachiam, divina Ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & ministris.* Quia postrema voce intelliguntur saltem Diaconi. Ergo Diaconatus a Deo institutus est: ergo etiam ceremonia, qua confertur Diaconatus, instituta est a Christo, sicut ceremonia, qua Presbyteratus & Episcopatus conferuntur, instituta fuit a Christo, quia Christus Presbyteratum & Episcopatum instituit. Ergo, &c. 4. Quia Anastasius Papa II. in epist. ad Anastasium Imperatorem asserit in Presbyterorum & Diaconorum Ordinatione gratiam conferri, & utramque Ordinationem Sacramentum vocat. Ratio est, quia Diaconus Ordinatur, ut proxime ministret Sacerdoti in Sacrificio Missæ, & ex ejus commissione ac licentia Episcopi baptizet, prędicet, & Eucharistiam præbeat in necessitate aut ex gravi & justa causa aliqua urgente. Ergo maxime conveniens fuit, ut Diaconus in Ordinatione sua acciperet gratiam sanctificantem cum jure ad specialia auxilia, ut hæc omnia munia digne obiret. Porro Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus, licet singuli sint Sacramenta; tamen unum moraliter Sacramentum Ordinis constituunt, propter communem habitudinem, quam habent ad Eucharistiam.

Obj. 1. Diaconatus institutus fuit ab Apostolis, act. c. 6. & quidem solum ad ministerium corporale pauperum & viduarum, ergo non est Sacramentum.

Resp. Nego ant. Sed Apostoli supposita jam institutione Christi primos Diaconos ordinarunt ex occasione quidem ministerii corporalis, & curæ pauperum ac viduarum, non tamen ad hoc munus tantum, sed præcipue ad ministerium spirituale. Nam 1. Diaconi ab Apostolis instituti leguntur prædicasse & baptizasse; sic, Act. c. 8. refertur Philippum unum ex primis Diaconis in Judæa prædicasse & baptizasse. 2. Tempore Apostolorum erant Diaconi Philippis, Ephesi, & in Creta, ut patet ex epistolis Pauli ad Tim. & Titum, & tamen in illis locis non vivebant Christiani in communi, ut opus esset ministerio mensarum. 3. Prioribus Ecclesię seculis Diaconi erant ministri altaris & Sacramentorum, ut constat ex Justino, Tertull. & aliis antiquis auctoribus.

Obj. 2. S. Damasus Papa, ep. 5. dicit duos tantum Ordines a Christo institutos fuisse, unum scilicet Episcoporum, & alterum Presbyterorum.

Resp. Solum vult duos esse tantum Sacerdotum Ordines, nempe majorum seu Episcoporum, qui succedunt Apostolis, & minorum seu simplicium Sacerdotum, qui septuaginta Discipulis succedunt. Idque dicit contra Chorepiscopos, qui supra simplices Sacerdotes sese extollebant & multa Episcopalia munia sibi vindicabant, quasi essent medii cujusdam Ordinis inter Episcopos & simplices Presbyteros. Chorepiscopi enim olim dicebantur simplices Sacerdotes, qui præficiebantur Ecclesiis quorumdam notabilium oppidorum; & ideo major illis quam cæteris Presbyteris concedebatur ab Episcopis jurisdictio. Unde volebant se medium quemdam Ordinem inter Episcopos & simplices Sacerdotes constituere: & ideo hic redarguuntur a S. Damaso

Erat tamen, ut docet Bellarminus, etiam aliquid genus Chorepiscoporum, qui erant veri Episcopi, sed in aliena Diœcesi morabantur, ut nunc in Germania suffraganei. De his solis loquitur Conc. Antiochenum, dum, can. 10. dicit a Chorepiscopis Ordinari posse Subdiaconos. Sed contra alios agebat Damasus.

Obj. 3. S Cyprianum, epist. 38.

Resp. Ibi solum vult Christum nullos Diacanos ordinasse, sicut ordinavit Episcopos & Presbyteros, sed inde non sequitur Diaconatum a Christo institutum non fuisse: sicut ex eo quod Christus nulli Confirmationem & Extremam-Unctionem contulerit, minime sequitur eas a Christo institutas non fuisse.

QUÆSTIO VI.

Utrum Ordinatio Subdiaconi, & Minorum ordinum sit Sacramentum?

Dico 1. Probabile est, Ordinationem Subdiaconi esse Sacramentum.

Prob. 1. Quia ita sentiunt Theologi communiter, paucis exceptis. 2. Quia Conc. Florent. dicit Ordinem esse Sacramentum, & hujus Sacramenti materiam assignando, Subdiaconatus materiam assignat perinde ac Presbyteratus, & Diaconatus, sic enim ait, in decreto pro Armenis; *Sextum Sacramentum est Ordinis; cujus materia est illud, per cujus Traditionem confertur Ordo; sicut Presbyteratus traditur per .. Diaconatus vero per ... Subdiaconatus vero per Calicis vacui cum Patena vacua superposita traditionem*. 3. Quia Subdiaconatus imprimit characterem, cum iterari non possit, & ab initio Ecclesię extitit, nam Ignatius mart. Subdiaconorum meminit in sua ad Antiochenses ep. 4. Quia annexum habet castitatis votum.

Sed qui negant Subdiaconatum esse Sacramentum, respondet ad 1. Inde sequi tantum hoc habere majorem probabilitatem extrinsecam. Ad 2. Conc. Florent. materiæ Sacramenti Ordinis exemplum in Presbyteratu & Diaconatu ponere, & ex occasione data subjicere materiam Subdiaconatus, & indicare materiam Ordinum minorum, præscindendo an sint nec ne Sacramenta. Nam ad mentem Concilii sufficit, quod vel una ex ordinationibus quarum materiam assignat, sit Sacramentum. Ad 3. respondet Subdiaconatum iterari non posse, sed solo jure Ecclesiastico, & quia est consecratio quædam, non vero quia characterem imprimit. Sic initerabilis est consecratio Vasorum, quamdiu res consecrata manet integra, quamvis non sit Sacramentum. Subdiaconatus autem institui potuit ab Apostolis, vel ab eorum successoribus immediatis; & sic extitit ab initio Ecclesiæ, quamvis non sit Sacramentum. Ad 4. denique respondent Subdiaconatum non semper annexum habuisse votum castitatis. Unde, c. *a multis* de ætate præficiendorum dicitur in primitiva Ecclesia non fuisse Ordo sacer.

Jam vero illi suam sententiam probant 1. Quia neque ex Scriptura, in qua nulla fit mentio Subdiaconatus, neque ex Traditio-

ditione probari potest Ordinationem Subdiaconi esse Sacramentum. 2. Quia in Ecclesia Græca Ordinatio Subdiaconi fit sine forma Sacramentali Ordinationum, quæ apud Græcos continetur his verbis: *Divina gratia, quæ infirma curat, &c.* Sed solum Episcopus imponendo manus, recitat Orationem, quæ non potest valere nisi ad Consecrationem quamdam. Hic autem ritus viget in Ecclesia Græca longe ante Schisma, cum contineatur in Euchologiis Schismate antiquioribus. Unde in Ecclesia Orientali etiam ante Schisma Subdiaconi Ordinatio eodem ritu fiebat quo Diaconissarum Consecratio, quæ sane numquam fuit Sacramentum. 3. Quia in Ecclesia Latina Ordinatio Subdiaconi nunquam facta est per manus impositionem, quæ tamen saltem prioribus Ecclesiæ sæculis fuit materia omnis Ordinationis Sacramentalis. 4. Quia Subdiaconus non ordinatur ad ea quæ proxime spectant Eucharistiam. Imo primis Ecclesiæ sæculis non ei licebat Sacra Vasa etiam vacua tangere, ut patet ex can. 21. Concilii Laodiceni: ubi dicitur: *Quod non oporteat Subdiaconos Dominica Vasa tangere.*

Dico 2. De Minoribus Ordinibus minus probabile est quod sint Sacramenta, quam de Subdiaconatu. Quare plures negant eos esse Sacramenta, & probant. 1. Quia neque ex Scriptura, neque ex Traditione probari potest eos a Christo institutos fuisse, & gratiam conferre. 2. In Orientali Ecclesia plures fuerunt quam quatuor Ordines. Nam præter Lectores, Ostiarios, & Exorcistas, inter Ordines Ecclesiasticos recensentur Cantores ab auctore constitut. Apostol. l.3. c.11. & laborantes a S. Epiphan. in expos. fidei Cathol. 3. In Ecclesia Orientali longe ante schisma desierunt omnes Ordines Minores, excepto Lectore, qui ordinatur sine forma Sacramentali a Græcis adhibita in ordinibus quæ sacramenta esse existimant, nempe Episcopatu, Presbyteratu, & Diaconatu. 4. In Ecclesia Latina Minores Ordines conferuntur sine manus impositione, quæ tamen est essentialis materia saltem partialis ordinationum, quæ sunt Sacramenta. 5. Minorum Ordinum munera nunc passim a Laicis exercentur.

Nihilominus probabile est, Ordinationem, qua conferuntur Minores Ordines, esse Sacramentum. Nam 1. Ita communius sentiunt Theologi. 2. Quia Conc. Florent. postquam dixit Sacramentum Ordinis esse sextum Sacramentum, & materiam hujus Sacramenti esse id, quod porrigitur in Ordinatione, & posuit exempla de Ordinatione Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, subjicit: *Et similiter de aliis (Ordinibus,) per rerum ad Ministeria sua pertinentium assignationem.* 3. Conc. Trid. sess. 23. postquam, c. 2. septem Ordines enumeravit, sic, c.3. ait: *Dubitare nemo debet, Ordinem esse vere & proprie unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis*, sed sententiæ negativæ Patroni respondent ad 1. & 2. Illud supra dictum est, ad 3. Respondent Conc. Trid. c. 3. citato loqui de Ordinatione, quæ fit per manus impositionem saltem ut materiam partialem; nam Conc. probat Ordinationem esse Sacramentum ex his Apostoli verbis: *Admoneo te, ut resuscites gratiam Dei, quæ est in te, per impositionem manuum mearum*: sic enim, ait. c. 3. *dubitare nemo debet, Ordinem esse vere & proprie unum ex septem sanctæ Ecclesiæ Sacramentis, inquit enim Apostolus: admoneo te ut resuscites, &c.* Unde Conc. ibi sumit Ordinationem, non generaliter pro ea omni quæ fit in Ecclesia, sed particulariter pro ea, quæ fit per impositionem manuum.

Donec Ecclesia hanc quæstionem definierit, quique opinionem, quæ ei probabilior videtur, eligat.

QUÆSTIO VII.

Quænam sit materia & forma Ordinationis Presbyteri?

§. I.

Prænotanda.

I. Circa materiam Presbyteratus gravis est controversia inter scholasticos Doctores ob diversitatem rituum Ecclesiæ Latinæ & Greçę. Nam in Ecclesia Latina prȩter manuū impositionem adhibetur porrectio alicujus instrumenti, quæ a Grȩcis omittitur. Hic quippe ritus ab Eccl. Lat. usurpatur in Presbyteri Ordinatione. 1. Episcopus imponit simul utramque manum super caput cujuslibet Ordinandi successive, nihil dicens: idem etiā faciunt post eum omnes Sacerdotes qui adsunt. Quo facto Episcopus & Sacerdotes tenēt manus dexteras extensas super Ordinandos. Postea Episcopus conversus ad Altare dicit: *oremus.* Et mox conversus ad Ordinandos dicit: *Exaudi nos quæsumus, Deus noster, & super hos famulos tuos benedictionem sancti Spiritus, & gratiæ Sacerdotalis infunde virtutem.* Stolam Ordinandi ante pectus decussat in formam Crucis, singulis dicens: *Accipe jugum Domini,*

jugum enim ejus ſuave eſt, & onus ejus leve. 3. Imponit cuilibet ſucceſſive Capſulam, ſingulis dicens: *Accipe veſtem Sacerdotalem, per quam charitas intelligitur: potens eſt enim Deus, ut augeat tibi charitatem, & opus perfectum.* 4. Ambas manus cujuſque ordinandi inungit Oleo Cathecumenorum dicens: *Conſecrare & ſanctificare digneris, Domine, manus iſtas per iſtam Unctionem & noſtram benedictionem, &c.* 5. Calicem cum Vino & Patenam ſuppoſitam cum Hoſtia porrigit ſucceſſive cuilibet Ordinando, ſingulis dicens: *Accipe poteſtatem offerendi Sacrificium Deo tam pro vivis quam pro defunctis in nomine, &c.* R. *Amen.* 6. Celebratur Miſſa ab Epiſcopo, & quilibet ſic Ordinatus una cum illo formam Conſecrationis pronuntiat. 7. Poſt Communionem Epiſcopus iterum ambas manus ſuper capita ſingulorum imponit, ſed ſolus, dicens ſingulis: *Accipe Spiritum ſanctum, quorum remiſeris peccata, remittuntur eis: & quorum retinueris, retenta ſunt.*

In Eccleſia autem Græca hic ritus ſervatur, ut patet ex Euchologiis. 1. Epiſcopus Ordinandi caput ter ſignat. 2. Impoſita manu una cum Pallio, dicit: *Divina gratia, quæ ſemper infirma curat, & quæ deſunt ſupplet, promovet N. Venerabilem Diaconum in Presbyterum. Oremus igitur pro eo, ut veniat ſuper ipſum gratia ſanctiſſimi Spiritus.* 3. Rurſus ſignans eum ter Pontifex, varias orationes ſuper eum recitat. Ex quo ritu patet Ordinandum apud Græcos complete conſtitui Sacerdotem per impoſitionem manus dexteræ cum prædicta forma, *Divina gratia, &c.* Reliqua enim per ſe ſatis apparent accidentia.

II. Certum eſt in Eccleſia Latina decuſſationem Stolæ, impoſitionem Capſulæ, & Unctionem manuum non eſſe de eſſentia Ordinationis Presbyteri, ſed eſſe cæremonias mere accidentales. Nam nulla eſt ratio ſolida aſſerendi iſta eſſe eſſentialia.

III. Tota difficultas eſt in aſſignanda materia eſſentiali Ordinationis apud Latinos. Nam conſtat formam conſiſtere in verbis, quæ materiam eſſentialem comitantur ſaltem morali ter eamque determinant ad ſignificationem Sacramentalem. Unde aſſignata materia eſſentiali, hoc ipſo patet quænam ſit forma.

Circa hoc tres ſunt ſententiæ. Prima materiam eſſentialem conſtituit in ſola inſtrumentorum porrectione; ſecunda in ſola manus vel manuum impoſitione; tertia vero in utraque ſimul, ita ut duæ ſint materiæ eſſentiales partiales, unam totalem conſtituentes, cum duabus formis partialibus his materiis reſpondentibus.

§. II.

Dico I. Traditio inſtrumentorum videlicet Calicis cum Vino & Patenæ cum Hoſtia, & forma iſti traditioni reſpondens, ſunt in Eccleſia Latina de eſſentia Ordinationis Preſbyteri. Ita longe communius Doctores.

Prob. I. Ex Conc. Flor. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Sextum Sacramentum eſt Ordo, cujus materia eſt illud, per cujus traditionem confertur Ordo: ſicut Presbyteratus traditur per Calicis cum Vino & Patena cum Pane porrectionem*, & infra, *forma Sacerdotii talis eſt: accipe poteſtatem offerendi Sacrificium in Eccleſia pro vivis & mortuis, In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti:* hoc autem decretum approbante Conc. Flor. editum fuiſſe ab Eugenio IV. patet tum ex his verbis initio decreti, *Per hoc decretum ſacro hoc approbante Flor. Conc. traderemus:* tum ex iſtis verbis in fine decreti: *Datum Florentiæ in publica ſeſſione ſynodali ſolemniter in Eccleſia majori celebrata anno &c.* Quare Clem. VIII. in inſtructione de ritibus Græcorum hoc decretum tribuit Conc. generali Florent. *Utantur*, inquit, (Presbyteri Græci) *forma abſolutionis in generali Concil. Flor. praſcripta*, ſcilicet in hoc decreto, nam alibi non extat forma abſolutionis. Certe dici non poteſt Conc. pro materia & forma aſſignaſſe aliquid accidentale: nam materia & forma ſunt partes eſſentiales Sacramentorum. 2. Quia facta hac traditione, & prolata forma ei reſpondente, ſic Ordinati in Pontificali Romano dicuntur Ordinati Sacerdotes, & jubentur ſimul cum Epiſcopo pronuntiare verba Conſecrationis; quia nempe cum eo conſecrant. 3. Hæc inſtrumentorum traditio aperte adhibetur, ut cum verbis ei reſpondentibus, Sacramentaliter ſignificet collationem poteſtatis offerendi Sacrificium. Et revera per hanc materiam & formam aptiſſime ſignificatur poteſtas conficiendi Euchariſtiam, quæ eſt præcipua Presbyteratus poteſtas.

Obſervatio. Omnia inſtrumenta neceſſario tangi debent ab Ordinando. Nam (ut ait S. Thomas, ſupplem. q. 34. art. 5. ad 3.) *Ipſa verba formæ videntur oſtendere, quod tactus materiæ ſit de eſſentia Sacramenti, quia dicitur accipe hoc vel illud.* Et quidem phyſice tangi debent. Nam quamvis multi putent ſufficere moralem contactum Patenæ

quo

quo nempe quis Calicem tangens, censetur etiam Patenam superpositam tangere; tamen quia hoc non est certum, in praxi cu randum est, ut semper immediate tangan tur Calix & Patena, & hæc cum Hostia.

Obj. 1. Apostoli Ordinarunt per solam manuum impositionem cum unica forma ei respondente; & hunc solum ritum semper servavit Ecclesia orientalis. Ergo instrumentorum porrectio non est materia Ordinationis.

Resp. 1. Quamvis S. Paulus in orientali Ecclesia per solam manuum impositionem cum forma ei respondente Ordinaverit; attamen S. Petrus Romæ & in Ecclesia occidentali non solum manuum impositionem, sed etiam instrumentorum traditionem adhibuit in Ordinatione cum duplici forma, ut nunc fit. Nam cum in Ordine Romano utraque materia assignetur in ritu Ordinationis, ut jam antiquitus recepta, nec hanc inveniamus ab aliquo Pontifice aut Concilio institutam, hunc ritum ab Apostolo Petro Ecclesiæ Romanæ traditum esse, necesse est.

Resp. 2. Esto antecedens, nego conseq. quia Christus non determinavit saltem pro tota materia Ordinationis solam manuum impositionem; sed reliquit Ecclesiæ potestatem vel hanc solam adhibendi, vel aliam addendi qua potestas tradita expressius ac perfectius significaretur: imo eligendi aliam quamlibet materiam aptam.

Obj. 2. Materia Sacramentorum invariabilis est perinde ac institutio Christi. Ergo sola manuum impositio est essentialis materia Ordinationis in Eccl. Lat. perinde ac in Græca,

Resp. Nego conf. Quia Christus non determinavit in specie ultima materiam & formam Sacramenti Ordinis, sed tantum secundum rationem genericam signi sensibilis apti ad significandam potestatem Sacerdotalem, nempe potestatem Consecrandi & absolvendi. Nam instituit tantum generatim, ut Ordo conferretur per aliquam actionem externam & sensibilem Ordinantis, significativam potestatis quæ Ordinato traditur, & per aliqua verba quæ eamdem potestatem magis determinate & clarius significarent: illius vero actiones seu materiam & verborum illorum in specie determinationem reliquit Ecclesiæ. Ecclesia autem orientalis solam manuum impositionem adhibuit pro materia cum verbis ei respondentibus, quem ritum retinuit Ecclesia Græca. Latina vero Ecclesia adhibet partim manuum impositionem, partim instrumentorum traditionem magis significativam potestatis quæ traditur.

Inst. Ergo alterutra Ecclesia non servat institutionem Christi.

Resp. Nego. Itaque in utraque Ecclesia servatur institutio Christi. Nam in utraque Ecclesia Ordo confertur per actionem sensibilem Ordinantis, & verba sufficienter significantia potestatem quæ traditur. Et determinatio in specie ultima facta est ab Ecclesia seu ab Apostolis, quia Christus instituit, ut sic fieret.

Obj. 3. In Ecclesia Latina sicut in Græca sola manuum impositio sufficit ad Ordinationem. Ergo, &c.

Resp. Nego ant. Quia supposita determinatione & electione duplicis dictæ materiæ ac formæ in Ecclesia Latina facta; in Ecclesia Latina traditio instrumentorum facta, est necessaria ad essentiam Sacramenti ob determinationem Ecclesiæ seu Petri Apostoli, non item in Græca, in qua sufficit manus impositio cum sua verborum formula.

Inst. Ergo materia & forma Ordinationis Presbyteri est diversa apud Latinos ab ea, quæ a Græcis adhibetur.

Resp. Est tantum diversa materialiter, seu in ratione alicujus rei verborum aliquorum quæ adhibentur, non vero formaliter seu in ratione legitimi signi potestatis traditæ, Nam eadem potestas per utriusque Ecclesiæ materiam & formam legitime significatur & confertur, & servatur institutio Christi. Diversitas autem materialis non officit unitati Ecclesiæ.

Obj. 4. Si in Ecclesia Latina requiritur traditio instrumentorum, Ecclesia Latina aliquid mutavit circa substantiam Sacramenti Ordinis. Falsum conf. nam ex Conc. Trident. sess. 21. c. 2. Ecclesia nihil potest mutare circa substantiam Sacramentorum. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia 1. Ecclesia Latina suum ritum a S. Petro Apostolorum Principe accepit, ergo nil immutavit. 2. etiam si Ecclesia Latina postea aliquid addidisset materiæ essentiali, non tamen mutasset substantiam Sacramenti, nam Sacramenti substantia consistit in materia & forma, quales instituit Christus. Ecclesia autem Latina adhibet materiam & formam, quales Christus. instituit Nam Christus instituit tantum generatim pro materia Ordinationis actionem aliquam externam & sensibilē Ordinantis significativam potestatis quæ Ordinato traditur, & pro forma aliqua verba eamdem potestatem determinatius ac clarius significantia,

cantia, relicta Ecclesiæ potestate determinandi in specie actionem illam & verba. Quæ omnia servantur in Ecclesia Latina & Græca.

Nota. Etiamsi porrectio instrumentorum ab Ecclesia Latina non semper usurpata fuisset, inde non sequitur eam nunc esse accidentalem; quia sicut Ecclesia pro potestate a Christo sibi tradita talem materiam determinavit, potuit determinate aliquid redere, vel etiam determinatum mutare.

Inst. 1. Ecclesia Latina prioribus sæculis solam manuum impositionem cum sua forma adhibebat. Ergo postea mutavit ritum Sacramenti, si traditio instrumentorum nunc reqiritur, &c.

Resp. 1. Nego ant. Nam Ecclesia Latina a S. Petro ritum suum Ordinandi per traditionem istrumentorum & manuum impositionem accepit. In Ordine enim Romano qui octavo sæculo jam extabat, traditur ille ritus ut jam pridem usitatus, nec ostendi potest ab aliquo Pontifice aut Concilio institutus.

Resp. 2. Ex antecedente sequitur aliquid mutatum fuisse materialiter tantum, non vero formaliter, nec contra institutionem Christi, qui Ecclesiæ reliquit determinationem actionis sensibilis & verborum ad significandam potestatem traditam.

Porro cum Christus nullam materiam & formam Ordinationis in specie definierit, quidni Ecclesia posset novum aliquid pro materia & forma apponere, cujus defectus Sacramentum reddat irritum: sicut novas conditiones apposuit in Matrimonio, quorum defectu sit nullum?

Inst. 3. Solum sæculo undecimo cœpit in Ecclesia Latina adhiberi instrumentorum traditio: ergo hanc accepit a S. Petro.

Resp. Nego ant. Nam in Ordine Romano continetur hæc instrumentorum porrectio, ut patet ex his ejus verbis, quæ in Ordinatione Presbyteri leguntur: *Hoc facto* (nempe ambabus Ordinandorum manibus Unctione consecratis) *accipiat* (Pontifex) *Patenam cum Oblatis, & Calicem cum Vino, & det eis, dicens: accipite potestatem offerre Sacrificium Deo, Missamque celebrare tam pro vivis, quam pro defunctis in nomine Domini.* Igitur octavo sæculo Ecclesia Romana instrumentorum traditionem cum verbis ei respondentibus adhibebat, imo jam longe antea adhibuerat; Nam Ordo Romanus non novos ritus tradit, sed ritus jam diuturno usu in Ecclesia Latina usurpans præscribit.

Dices. In I. Sacram. S. Gregorii verba citata leguntur tantum in Ordinatione Episcopi.

Resp. Manifestum est mendum exscriptoris seu interpolatoris, & revera verba illa pertinent ad Ordinationem Presbyterorum. Nam præter quam quod Ordo Romanus fere exscribit lib. Sacramentorum, hæc verba ponuntur post Episcopi Consecrationem, & evidenter significant solam potestatem Presbytero in Ordinatione collatam, & nullatenus Episcopalem potestatem: & frustra omnino Episcopus Consecrator diceret ei qui jam est Presbyter: *Accipe potestatem offerre Sacrificium, &c.* Quare ista pertinere non possunt ad Ordinationem Episcopi.

Inst. 3. Conc. Carthagin. IV. can. 5. dicit Subdiaconum, quia manuum impositionem non accipit, Ordinari per instrumentotum Traditionem. Ergo hoc ipso indicat Presbyterum & Diaconum, quia manus impositionem accipiunt, tunc Ordinatos non fuisse per instrumentorum Traditionem.

Resp. Nego cons. Quia Concilium ibi hoc dicit tantum relative ad Diaconum, de quo agitur, can. 4. unde sequitur tantum in Africa prioribus sæculis Diaconum per solam manus impositionem integre Ordinatum fuisse.

Obj. 5. Si traditio instrumentorum sit de essentia Ordinationis Presbyteri, non est idem Sacramentum Ordinis in Ecclesia Latina & Græca. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego seq. maj. Nam non obstante diversitate partialis materię, manet eadē significatio & efficientia Sacramentalis. Instrumentorum enim traditio cum manū impositione conjūcta idē prorsus in Ecclesia Latina significat & efficit, quod in Orientali Ecclesia significat & efficit sola manus impositio, nempe eumdem characterem & eamdem gratiam.

Obj. 6. Christus dum Apostolos instituit Sacerdotes, usus est determinata materia & forma. Ergo hæc sola una essentialis est, nec potest esse alia essentialis. Ergo, &c.

Resp. 1. Nego anteced. Quoad materiam. Nam Christus Sacerdotium Apostolis contulit his solis verbis: *Hoc facite in meam commemorationem*; ut docet Conc. Trident.

Resp. 2. Nego conseq. Quia non omnia quæ Christus determinate adhibuit, sunt de essentia Sacramenti. Sic in confectione Eucharistiæ determinate adhibuit azymum panem, & tamen azymus non est sola materia essentialis Eucharistiæ, cum fermentatus ad validam consecrationem sufficiat.

§. III.

§. III.

Dico 2. Secunda manuum impositio super caput Ordinandi, cum hac forma ei respondente (*Accipe Spiritum sanctum. Quorum remiseris peccata, remittuntur eis: quorum retinueris, retenta sunt*) est etiam de essentia Presbyteratus. Ita communiter.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ hanc Ordinationem exprimit per impositionem manuum, ut, 1. Tim. c. 5. *Manus cito nemini imposueris*. Imo, omnis ordinatio, quam refert Scriptura, dicitur ab ea fieri per impositionem manuum, conjunctam scilicet cum certa forma verborum, quæ non exprimit Scriptura, sed quæ certo nobis innotæscunt ex Traditione, & perpetua praxi Ecclesiæ tum Latinæ tum Grecæ: nam utraque Ecclesia semper adhibuit verba effectum Sacramenti clarius significantia. Absurdum est autem dicere Scripturam de Ordinatione loquentem, numquam eam exprimere nisi per cæremoniam accidentalem. 2. Ex Patribus, pro omnibus sint S. Hieron. in. c. 58. Isaiæ, ubi ait: *Ordinationem non solum ad imprecationem vocis, sed ad impositionem impleri manus*. Et S. Aug. l. 5. de Baptismo, c. 20. *Quomodo exaudit* (Deus) *homicidam deprecantem .... super capita eorum, quibus manus imponitur* in Ordinatione? 3. Ex antiquis Conciliis. Nam Ordinationem Presbyteri Nicenum I. can. 9. Ordinationem Episcopi, Presbyteri, & Diaconi Antiochenum, can. 10. manuum impositionem vocant. Et Carthaginense IV. can. 2. 3. & 4. dicit Episcopum, Presbyterum, & Diaconum Ordinari debere per manus impositionem. 4. Ex Conc. Trid. sess. 23. can. 4. *Si quis dixerit per sacram Ordinationem non dari Spiritum Sanctum; ac proinde frustra Episcopos dicere, accipe Spiritum-sanctum .... anathema sit*. Ergo hæc verba ab Episcopis in Ordinatione prolata (*accipe Spiritum-sanctum, &c.*) sunt gratiæ & characteris collativa: nam per Spiritum-sanctum hic intelliguntur dona Spiritum-sancti in Sacramento collata. Ergo hæc verba (*accipe Spiritum-sanctum, &c.*) sunt forma essentialis saltem partialis Ordinationis. Ergo impositio manuum, quam comitantur hæc verba, est materia essentialis saltem partialis, Ordinationis: nam forma essentialis non cadit nisi in materiam essentialem. Item sess. 14. c. 3. dicit Extremæ-Unctionis *ministros esse Ecclesiæ Presbyteros. Quo nomine eo loco .... intelligendi veniunt, aut Episcopi, aut Sacerdotes ab ipsis rite Ordinati per impositionem manuum Presbyteri*.

Hinc materia essentialis adæquata Ordinationis Presbyteri consistit in triplici partiali materia, videlicet in prima manuum impositione facta ab Episcopo sine prolatione verborum, traditione instrumentorum nempe Calicis cum vino & Patenæ cum pane, & secunda manuum impositione.

Forma vero adæquata Ordinationis Presbyteri consistit in duabus partialibus supradictis, nempe in his verbis, *accipe potestatem offerendi sacrificium Deo, &c.* quæ traditionem instrumentorum comitantur, & in istis, *accipe Spiritum-sanctum, &c.* Quæ in secunda manuum impositione proferuntur.

Observa. Ex dictis & ex Pontificali Romano patet Presbyteratum integre conferri duabus Ordinationibus partialibus, quarum una independenter ab alia datur potestas consecrandi & offerendi sacrificium cum uno charactere, altera vero datur potestas absolvendi a peccatis cum alio charactere. Quare in Ecclesia Latina Ordinatio integra Presbyteri duobus Sacramentis perficitur, quorum primum significat & confert gratiam sanctificantem & characterem Presbyteri ut Sacerdotis: secundum vero significat & confert gratiam ac characterem Presbyteri ut judicis in foro interno. Hinc etiam integer Presbyteratus character compositus est ex duobus partialibus hæterogeneis. Hæc tamen duo Sacramenta unum totale moraliter constituunt, quatenus simul conferunt unum Ordinem totalem Presbyteratus.

In Orientali autem Ecclesia ordinatio Episcopi, Presbyteri, & Diaconi unam & simplicem materiam & formam habet, nempe impositionem manus cum forma ei respondente. Quare Presbyteratus integre confertur per unicam & simplicem Ordinationem: quæ tamen duos characteres partiales, unum integrum ac totalem Presbyteratus constituentes, confert sicut in Ecclesia Latina, & tantam gratiam producit quantam duæ Ordinationes partiales Ecclesiæ Latinæ.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Concil. Florent. in decreto pro materia Presbyteratus assignat tantum instrumentorum porrectionem. Ergo impositio manuum non est materia essentialis etiam partialis Presbyteratus.

Resp. Neg. conseq. Quia Synodus Armenos docere voluit instrumentorum porrectionem esse in Ecclesia Latina de essentia Ordi-

Ordinationis Presbyteri: quod illi ignorare facile poterant, cum apud eos sola impositio manus adhiberetur. Omisit autem manuum impositionem, quia Armeni circa eam nulla instructione indigebant, cum jam eam usurparent.

Obj. 2. Cap. *Presbyter* de Sacrament. non iterand. Gregorius IX. dicit Ordinationem Presbyteri & Diaconi factam sine manuum impositione, non esse iterandam, sed supplendum quod omissum fuit. Ergo impositio manuum non est de essentia Ordinationis.

Resp. Neg. conseq. Imo per hoc confirmatur nostra sententia. Nam si impositio manuum esset tantum cæremonia accidentalis, non necessario postea supplenda esset. Itaque Pontifex illi vult solum partialem Ordinationem factam per instrumentorum porrectionem & formam ei respondentem, non esse tunc iterandam; quia nempe fuit valida, & vere contulit potestatem conficiendi Eucharistiam; sed solum supplendam esse partialem alteram Ordinationem, qua per manuum impositionem confertur potestas absolvendi a peccatis. Ex quo tantum sequitur, valide conferri posse potestatem consecrandi seorsim a potestate absolvendi, quia consecrandi potestas non pendet essentialiter a potestate absolvendi, quamvis absolvendi potestas essentialiter supponat potestatem consecrandi, ita ut sine illa esse nequeat.

Obj. 3. Per traditionem instrumentorum & formam ei respondentem homo jam factus est Sacerdos, nam consecrat cum Episcopo; & in Pontificali Romano post illam traditionem Sacerdotes dicuntur Ordinati.

Resp. Est Sacerdos, sed non omnino completè. Dicitur tamen simpliciter Sacerdos, quia hæc denominatio petitur principaliter a potestate offerendi Sacrificium, quæ præcipua est, & quam tunc habet, licet necdum habeat potestatem absolvendi, per quam potius judex quam Sacerdos constituitur. Igitur cum duplex illa potestas diversa sit, convenienter datur per diversam partialem materiam & formam, & utrique respondet suus partialis character: per unam Ordinatus constituitur Sacerdos, per alteram vero judex.

Obj. 4. Si secunda manuum impositio est essentialis materia partialis Ordinationis Presbyteri, prima manuum impositio, qua Episcopus caput Ordinandi tangit, nihil dicendo, est quoque materia essentialis partialis primæ ordinationis, qua confertur potestas consecrandi Eucharistiam.

Resp. Ita videtur, nam impositio manuum Episcopi super caput Ordinandi est essentialis materia saltem partialis cujuslibet Ordinationis Sacramentalis. Materia tamen integra primæ Ordinationis Presbyteri non est simpliciter illa manuum impositio, sed est impositio manuum Episcopi super caput Ordinandi, conjuncta cum instrumentorū traditione. Quare materia integra primæ ordinationis est cōposita ex duabus partialib. moraliter inter se unitis.

Inst. Prima illa manuum impositio est cæremonia accidentalis, instituta tantum in signum consensus Ecclesiæ, ut is ordinetur super quem manus imponuntur. Nam 1. fit non solum ab Episcopo, sed etiam a Presbyteris ei assistentibus, 2. Nulla ei respondet verborum forma; Episcopus enim nil dicit tangendo caput Ordinandi.

Resp. Neg. antec. Ad 1. Prob. *Resp.* Illa manuum impositio facta a Presbyteris, est quidem accidentaria, sed non impedit quominus manuum impositio prius facta ab Episcopo legitimo Ministro sit essentialis Ordinationi. Ad 2. *Resp.* Prima manuum impositio fit quidem sine *prolatione verborum*, unde sola non est materia sufficiens primæ Ordinationis; sed tamen conjuncta est moraliter formæ illius primæ Ordinationis. Nam illæ duæ partiales materiæ cum forma moraliter inter se uniuntur & continuantur per intermedias actiones, quibuscum unam moraliter actionem totalem constituunt.

Obj. 5. Præter primam manuum impositionem & ultimam, quam secundam vocamus, est alia media, qua Episcopus manum dexteram extendit super omnes ordinandos simul. Atqui hæc sola est essentialis Ordinandi. Ergo duæ aliæ non sunt essentialis materia.

Resp. Neg. min. Et dico hanc novam aliquorum recentissimorum opinionem esse prorsus falsam, & omnino rejiciendam. Nam 1. Hæc manus extensio non est vere manus impositio; per eam enim non ponitur manus super caput Ordinandi. Unde, c. *Presbyter* de Sacrament. non iter. vocatur manus suspensio, & distinguitur a manus impositione proprie dicta. 2. Non est ea manus impositio, per quam Patres & Concilia dicunt ordinationē Sacramentalem fieri. Nam Patres per illam manus impositionem intelligunt impositionem, qua uniuscujusq; Ordinandi caput tangitur; ut patet tum ex Conc. Carthagin. IV. can. 2. 3. & 5. tum ex cap. *Presbyter* de Sacrament. non iter. ubi Greg. IX. sic ait: *Presbyter & Diaconus, cum Ordinantur, manus impositionem tactu corpora-*

porali, ritu ab Apostolis introducto, recipiunt. 3. Post illam manus extensionem, quam adversarii manus impositionem vocant, & orationes quas Episcop. recitat in Ponticali Romano, Sacerdotes non dicuntur Ordinati, sed pluries dicuntur Ordinandi, & tamen post instrumentorum traditionem sub hac forma, (*accipe potestatem offerendi sacrificium, &c.*) Sacerdotes dicuntur Ordinati, quamvis tunc nondum completus sit totius Ordinationis ritus. 4. Quia proxima materia Presbyteratus debet omnibus Ordinandis singillatim applicari.

Porro illæ orationes adhibentur, non ad significandam gratiam & potestatem Sacerdotalem, sed solum ad obtinenda Ordinandis specialia & efficacia auxilia. Nam Sacramentum non dat jus ad auxilia efficacia, sed ad idonea tantum, determinanda pro Dei beneplacito.

QUÆSTIO VIII.

Quænam sit materia & forma Ordinationis Diaconi?

Nota. In Ecclesia Latina sic Ordinatur Diaconus. 1. Solus Episcopus manum dexteram ponit super caput Ordinandi dicens: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo & tentationibus ejus in nomine Domi.* 2. Imponit ei stolam super humerum sinistrum cum ordinatione. Deinde eum induit Dalmatica cum alia oratione propria 3. Tradit omnibus lib. Evangelior. quem manu dextera singuli tangunt, dicens, *Accipite potestatem legendi Evang. in Ecclesia Dei tam pro vivis quam pro defunctis in nomine, &c.* 4. Conversus ad Ordinatos varias preces fundit.

In Ecclesia autem Græca hic ritus servatur. 1. Episcopis Ordinandi caput ter signat. 2. Habeos manum impositam capiti Ordinandi dicit: *Divina gratia, quæ semper infirma curat, & imperfecta perficit, promovet N. Subdiaconum in Diaconum. Oremus igitur pro ipso ut veniat super eum gratia sanctissimi spiritus.* Rursus signat ter ejus caput, & habens manum impositam super caput Ordinati, sic precatur: *Deus salvator noster.... hunc servum tuum, quem dignum fecisti, ut munus subiret Diaconi, imple omni fide, & charitate, &c.*

Dico. Duæ sunt apud Latinos partiales materiæ & formæ in Ordinatione Diaconi. Prima partialis materia est impositio manus dextræ super caput Ordinandi, cum hac forma partiali: *Accipe Spiritum sanctum ad robur, & ad resistendum diabolo & tentationibus ejus, in nomine Domini Pater ex dictis.* Secunda partialis materia est traditio libri Evangeliorum, cum hac forma: *Accipe potestatem legendi Evangelium in Ecclesia Dei pro vivis & defunctis, &c.* ut docet Conc. Florent. in decreto pro Armenis.

Hinc Ordinatio Diaconi est composita ex duabus Ordinationibus partialibus, moraliter inter se unitis per intermedias actiones quibus cum propter continuitatem quam cum illis habent, unam moraliter actionem totalem nempe validam, integram, & congruam Ordinationem constituunt; & simul ac indivisibiliter significantibus, proindeque efficientibus gratiam & characterem Diaconatus, Deum ad utrumq; effectum producendum movendo instanti, quo secunda partialis Ordinatio existit secundum ultimam sui partem: nam eo instanti tota Diaconi Ordinatio moraliter existit.

QUÆSTIO IX.

Quænam sit materia & forma Subdiaconatus, & minorum Ordinum?

Dico. 1. Duæ sunt in Ecclesia Latina partiales materiæ & formæ Ordinationis Subdiaconi. Prima partialis materia est traditio Calicis vacui & Patenæ vacuæ, cum hac forma: *Videte cujusmodi ministerium vobis traditur, &c.* Altera partialis materia est traditio libri Epistolarum, cum hac forma: *Accipe librum Epistolarum, & habe potestatem legendi eas in Ecclesia Dei.*

Dico 2. In Ordinatione Acolythorum materia est partim traditio urceorum vacuorum, partim traditio candelabri cum cereo extincto: in Ordinatione Exorcistarum, traditio libri Exorcismorum: in Ordinatione Lectorum, traditio libri Lectionum: in Ordinatione Ostiariorum, traditio clavium. Formæ autem horum minorum Ordinum sunt verba, quæ quamlibet traditionem comitantur, & collatam cuique potestatem significant.

QUÆSTIO X.

In quo consistat tota essentia Ordinationis Episcopi?

Nota. Ex Pontificali Romano sic in Ecclesia Latina ordinatur Episcopus. 1. consecrator Episcopus, & alii duo assistentes Episcopi ambabus manibus caput consecrandi tangunt, dicentes: *Accipe Spiritum sanctum.* Quo facto Consecrator orat pro

pro consecrando. 2. Consecrator caput Consecrati inungit sancto Chrismate, dicens: *Ungatur & consecratur caput tuum Cœlesti benedictione in ordine Pontificali, in nomine Patris, &c.* Denique inungit ambas manus, dicens: *Ungantur manus ista de Oleo sanctificato & Chrismate sanctificationis: sicut unxit Samuel David Regem & Prophetam, ita ungantur & consecrentur, in nomine Patris, &c.* 3. Consecrator Baculum Pastoralem consecrando tradit, dicens: *Accipe Baculum Pastoralis Officii, ut sis in corrigiendis vitiis pie serviens, judicium sine ira tenens, in fovendis virtutibus auditorum animos demulcens, in tranquilitate severitatis censuram non deserens. R. Amen.* 4. Annulum in digitum annularem dexteræ manus Consecrati immittit, dicens: *Accipe annulum, fidei scilicet signaculum quatenus Sponsam Dei, sanctam videlicet Ecclesiam, intemerata fide ornatus, illibate custodias. R. Amen.* 5. Tradit librum Evangeliorum Consecrato tangenti illum, dicens: *accipe Evangelium, & vade: prædica populo tibi commisso: potens est enim Deus, ut augeat tibi gratiam suam, qui vivit & regnat cum Deo Patre, in unitate Spiritus sancti Deus per omnia sæcula sæculo. R. Amen.* 6. Missa finita, Consecrator imponit Mitram capiti consecrati, dicens: *Imponimus, Domine, hujus Antistitis, & Agonistæ tui, galeam munitionis.* 7. Denique imponit Chirothecas manibus consecrati, dicens: *Circumda, Domine, manus hujus Ministri tui munditia novi hominis.*

In Ecclesia autem Græca servatur hic ritus. Absoluto trisagio hymno consecrandus a tribus Episcopis adducitur ad consecratorem Episcopum, cui una cum Pallio imposita manu super caput Ordinandi, dicit: *Divina gratia, quæ semper infima curat, & imperfecta perficit, promovet N. Deo amabilissimum Presbyterum in Episcopum a Deo custoditæ civitatis N. Oremus igitur pro ipso, ut veniat super eum gratia sanctissimi Spiritus.* Deinde facta trina Cruce in capite illius, impositaque manu, sic precatur. *Domine Deus noster....Hunc, qui suffragiis electus est, & dignus factus, qui subiret jugum Evangelicum, & Pontificiam dignitatem per manum mei peccatoris, & præsentium Ministrorum & Coepiscoporum adventu & virtute, ac gratia sancti tui Spiritus corrobora...Ac irreprehensibilem ipsius Pontificatum demonstra.* Quæ oratio manifeste supponit Ordinationem perfectam, ideoque est forma Ordinationis, sed sola priora verba, *Divina gratia, &c.*

§. I.

Dico 1. Certum est impositionem manuum factam ab Episcopo consecratore super caput Ordinandi, esse materiam essentialem Ordinationis Episcopi, saltem partialem: formam vero essentialem saltem partialem esse hæc verba: *Accipe Spiritum-sanctum*: Ita Doctores communiter.

Prob. 1. Pars. Nam a Patribus & Conciliis Ordinatio Sacramentalis, & speciatim Episcopalis, dicitur fieri per manuum impositionem. Item ex Scriptura, 1. Tim. c. 4. Timotheum ab Apostolo ordinatus est per manuum impositionem; ut patet ex his verbis: *Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum Presbyterii.* At credibile non est, Ecclesiam Latinam adhibere ut accidentariam cæremoniam quam Apostoli ut essentialem adhibebant.

Prob. 2. Pars. Nam ex Concil. Trid. sess. 23. can. 4. Episcopi Ordinando non frustra dicunt, *accipe Spiritum-sanctum*. Ergo hæc verba ab Episcopo in Ordinatione Episcopi prolata conferunt Spiritum-sanctum; alioqui frustra ab eo proferrentur: ergo sunt form æessentialis saltem partialis, nam sola forma essentialis potest producere gratiam. Præterea hæc verba manifeste significant collationem gratiæ. At quamvis sint generalia, tamen ex circumstantiis sufficienter determinantum ad significandam gratiam Ordinis Episcopalis.

Dixi, *saltem partialem*. Quia non pauci Doctores censent traditionem instrumentorum, Baculi scilicet, Annuli & libri Evangeliorum, aut saltem libri Evangeliorum, cum verbis tali actioni respondentibus, esse etiam de essentia Ordinationis Episcopalis. Quod probant 1. Quia prima manuum impositio est signum valde confusum & generale, nec per verba quibus subest, determinatur ad sufficienter significandum gratiam & characterem Episcopalem, cum verba illa per se indeterminatam habeant significationem Sacramentalem. 2. Quia traditio instrumentorum manifeste adhibetur ad significandum characterem Episcopatus proprium: ac proinde in ea consistit partialiter significatio & efficacia Sacramentalis Ordinationis Episcopi; atq; prima manuum impositio per eam completur in esse signi effectum Sacramentalem Episcopatus proprium significantis. 3 Ex Conc. Flor. in decreto, ubi postquam pro forma Sacerdoti assignavit verba, quæ profert

Epi-

Episcopus, dum tradit instrumenta, nempe Calicem & Patenam, hæc subjicit: *Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur.* Ergo ex Conc. omnium aliarum Ordinationum forma consistit saltem partialiter in verbis quæ profert Episcopus, dum instrumenta singularum Ordinationum propria tradit. Ergo ex Concil. traditio instrumentorum in omni alia Ordinatione est materia saltem partialis: nam materia est signum, in quod forma cadit.

Sed Doctores, qui totam essentiam Ordinationis Episcopi in manuum impositione & verbis illam comitantibus constituunt, hæc omnia sic diluunt. Respondent ad 1. Impositionem manuum per verba supra dicta in talibus circumstantiis prolata, determinari sufficienter ad gratiam & characterem Episcopalem significandum: nam verba illa habent ex circumstantiis significationem sufficienter determinatam ad utrumque effectum. Ad 2. traditionem instrumentorum esse cæremoniam accidentariam; & quamvis adhiberetur ad distinctius & clarius Ordinationis effectus significandos, non ideo esse essentialem Ordinationi, cum effectus illi jam sufficienter significentur per ceremoniam præcedentem, ex circumstantiis ad hanc significationem sufficiēter determinatam. Ad 3. Conc. Flor. ibi loqui tantum de Ordinibus Sacerdotio inferioribus, de quibus ibi solum agit.

§. II.

Dico 2. Non est de essentia Ordinationis Episcopi, ut fiat a tribus Episcopis: sed ad validam ejus Ordinationem sufficit unicus Episcopus, saltem ex dispensatione summi Pontificis.

Prob. 1. Quia credibile non videtur Apostolos, qui tot Episcopos in tam variis & inter se dissitis regionibus Ordinarunt, nullum unquam absque aliorum duorum Episcoporum concursu ordinasse. 2. Quia auctor Constitutionum Apostolicarum, praxim circa Episcopales Ordinationes in Ecclesia orientali ante Schisma usitatam referens, testatur, lib. 8. c. 27. in casu necessitatis, Episcopum ab uno Episcopo ordinari potuisse, accepta Episcoporum Provinciæ commissione. 3. Synesius, epist. 67. refert Siderium ab uno Episcopo consecratum fuisse Episcopum, qui tamen postea a S. Athanas. sine nova Consecratione ad Ecclesiam Metropolitanam evectus est, 4. ex S. Greg. Magno, qui, l. 12. epist. 31. ad octavam August. Cantuariensis Episcopi interrogationem sic respondet: *Et quidem in Anglorum Ecclesia in qua adhuc solus tu Episcopus inveniris, ordinare Episcopum non aliter nisi sine Episcopis potes.* Deinde jubet, ut ordinet Episcopos in vicinis locis, ut tollatur necessitas ordinandi Episcopum sine consortio trium Episcoporum. 5. Teste præposito, Gregorio. XIII. permisit recens a se constituto Æthiopiæ Patriarchæ e societate Jesu, ut ab Episcopo ordinaretur; & teste Henriquez eidem concessit; ut solus sine assistentibus posset novos Episcopos consecrare. 6. Ex praxi hodierna; nam teste Fagnano, ad cap. 7. de temporib. Ordinationum, num. 20. in litteris pro Consecratione Episcoporum in Indiis apponitur hæc clausula: *Tibi Presbytero, ut a quocumque malueris Catholico Antistite gratiam & communionem Sedis Apostolicæ habente, accitis in hoc illi assistentibus duabus vel tribus dignitatibus munus Consecrationis recipere valeas.* 7. Quia ex tribus Episcopis, qui adsunt in Ordinatione Episcopi, unus totum Sacramentum Episcopatus conficit. Nam in veteri Ordine Romano unus dicitur Ordinator, is nempe qui fundit benedictionem super caput Ordinandi; & in Pontificali Romano unus Consecrator, & alii duo semper assistentes appellantur. Item a S. Gregorio, epist. cit. Episcopi assistentes dicuntur adesse ut testes. *Nam quando*, inquit, *de Galliis Episcopi veniunt, illi in Ordinationem Episcopi testes tibi assistent.*

Obj. 1. Jacobus a tribus Apostolis, Petro, Jacobo & Joanne Ordinatus fuit Hierosolymæ Episcopus, ut testatur Clemens Alexandrinus apud Eusebium. Item ex multis Conciliis & summis Pontificibus Ordinatio Episcopi fieri debet a tribus saltem Episcopis. Ergo essentialiter requiruntur tres Episcopi ad Ordinationem Episcopi.

Resp. Neg. cons. Nam ex antecedente sequitur tantum concursum trium Episcoporum requiri jure Ecclesiastico, ab Apostolis constituto. Apostoli enim ut Ecclesiæ Præsules varias cæremonias in Sacramentorum administratione instituerunt, ut ea majori cum solemnitate & dignitate administrarentur.

Obj. 2. Damasus Papa, epist. 5. sic ait: *Quod Episcopi non sint; qui minus quam a tribus sunt Ordinati Episcopis, omnibus patet.*

Resp. Solum vult eos non esse Episcopos quoad potestatem jurisdictionis; & quoad usum licitum ac legitimum potestatis Ordinis; quia jurisdictione Episcopali privantur, & ab omni Ordinis Episcopalis exercitio prohi-

bentur per Canones, ut satis patet ex verbis quæ subjicit: *Quoniam prohibitũ est a Sanctis Patribus, ut qui ab uno vel a duobus sũt Ordinati Episcopis, nec nominentur Episcopi. Si nomen non habẽt, qualiter officium habebunt?*

Porro Epistolæ Aniceti ad Galliæ Episcopos, & Joannis III. ad Episcopos Germaniæ & Galliæ a Viris eruditis censentur spuriæ.

Obj. 3. Concilium Regense, can. 2. ait: *Itaque Ordinationem, quam Canones irritam definiunt, nos quoque evacuandam esse censuimus, in qua prætermissa trium præsentia, nec expetitis Comprovincialium litteris, Metropolitani quoque voluntate neglecta, prorsus nihil, quod Episcopum faceret, ostensum est.*

Resp. Concilium solum vult Ordinationem illam, nullam esse quantum ad jurisdictionem, & jus regendi Ecclesiam, pro qua quis sic Ordinatus est Episcopus contra Canones. At non intendit invalidam esse Ordinationem quoad potestatem Ordinis & characterem Episcopalem: nam certum est ad valorem Ordinationis quoad utramque non requiri Comprovincialium Episcoporum & Metropolitani consensum.

QUÆSTIO II.

Utrum Episcopus jure Divino sit Presbytero Superior?

Nota. Sacerdotes jure Divino Superiores esse Diaconis & aliis Clericis, nemo negavit. Ratio est, quia Sacerdotes vi Ordinationis suæ, ideoq; jure Divino, habent potestatem tum conficiendi Eucharistiam, tum pœnitentes sibi subjectos absolvendi a peccatis, qua carent reliqui inferiores Ordines; & hæc potestas est maxima quædam dignitas ac præeminentia. Sed Episcopum jure Divino esse Presbytero superiorem, negarunt Aetius, VVicleffus, & Calvinus, contra quos

Dico 1. Episcopus jure Divino superior est Presbytero quoad dignitatem, & potestatem Ordinis. Est de fide.

Prob. 1. Ex Patribus apud Bellarminũ docentibus Episcopos successisse Apostolis, Presbyteros vero septuaginta Discipulis, & speciatim ex Epiphan. & August. qui Aetium id negantem recensent inter hæreticos. 2. Ex Conc. Trid. sess. 23. can. 7. *Si quis dixerit Episcopos non esse Presbyteris superiores, vel non habere potestatem confirmandi & ordinandi; vel eam quam habent illis esse cum Presbyteris communem... Anathema sit.* 3. Quia Episcopus, cum jam sit Presbyter, habet omnem potestatem quam habet Presbyter; & insuper ex Ordinatione sua, ideoque ex institutione Christi & jure Divino, habet potestatem qua caret simplex Presbyter, & potest aliqua alia quæ simplex Presbyter non potest nisi ex commissione & tanquam extraordinarius Minister. Nam Episcopus ex Ordinatione sua potest Ordinare Sacerdotes, & conficere Chrisma in materiam Confirmationis, quod omnino non potest Presbyter; item potest Episcopus confirmare, quod non potest Presbyter nisi ex commissione & tanquam Minister extraordinarius.

Dico 2. Episcopus est etiam jure Divino superior Presbytero quoad jurisdictionem.

Prob. 1. Ex Scriptura, Act. c. 20. *Attendite vobis & universo gregi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos regere Ecclesiã Dei.* Hic intelligi veros Episcopos constat ex antiquis Patribus, & ex Conc. Trid. sess. 23. c. 4. ergo Episcopi jure Divino sunt Rectores Ecclesiæ, ideoq; etiam Presbyterorum, qui sane tam sunt membra Ecclesię quam Laici: ac proinde Episcopi jure Divino *sunt Presbyteris* jurisdictione superiores. Item, 1. Tim. c. 5. *Adversus Presbyterum accusationem noli recipere, nisi sub duobus aut tribus testibus.* Ergo Episcopus est judex Presbyterorum, ideoque jurisdictione superior. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Ignatius martyr, Apostolorum discipulus, in Epist. ad Philadelphios, ubi ait: *Boni sunt Sacerdotes, sed præstantior Pontifex, cui credita sunt Sancta Sanctorum,* & Epistol. ad Trallianos *quod enim aliud est Episcopus, quam is, qui omni principatu & potestate superior est?* & Epist. ad Smirnæos: *sine Episcopo nemo quicquam faciat eorum quæ ad Ecclesiam spectant.. Ubi utique apparet Episcopus, illic multitudo sit, quemadmodum utique ubi est Christus Jesus, ibi Catholica Ecclesia. Non licet sine Episcopo baptizare, neque offerre, neque Agapen facere: sed quod utique ille probaverit, hoc est Deo beneplacitum; ut stabile sit & firmum omne quod agitur.* 3. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, in qua omnia Concilia a solis Episcopis ut judicibus jure Divino, & Ecclesiæ Principibus celebrata sunt. Et si quandoque Presbyteri sententiam dixerunt, non suo, sed Episcoporum absentium, quos repræsentabant, nomine dixerunt. In Conciliis autem maxime exercetur jurisdictio Ecclesiastica: nam in iis leges conduntur, & pœnæ contra violatores decernuntur. 4. Quia Episcopi jure

divino

divino sunt Apostolorum successores, & summi Sacerdotes, & Ecclesiæ Patres ac Principes. Ergo jure divino sunt Presbyteris jurisdictione Superiores: nam Apostolorum successoribus, summis Sacerdotibus, & Ecclesiæ Patribus ac principibus debetur jurisdictio superior jurisdictione simplicium Presbyterorum, qui succedunt tantum septuaginta Discipulis, qui erant in omnibus inferiores Apostolis. *Prob. antec.* nam nemo constitui potest successor Apostolorum, nisi ab eo, qui Apostolos constituit, nempe Christo. 5. Illi jure divino sunt Presbyteris dignitate & jurisdictione superiores, qui in hierarchia a Christo instituta primum locum obtinent. Tales autem sunt Episcopi ut constat ex Conc. Trid. sess. 23. can. 6. *Si quis dixerit, in Ecclesia Catholica non esse hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constat ex Episcopis, Presbyteris, & Ministris, anathema sit.*

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Scriptura confundit nomina Episcopi & Presbyteri; ita ut simplices Presbyteri appellentur Episcopi, & vicissim Episcopi vocentur Presbyteri. Ergo nulla est inter illos distinctio.

Resp. Neg. conseq. Quia tunc hæc nomina non stricte, sed late accipiuntur. At constat ex Scriptura & Traditione majores Sacerdotes qui nunc Episcopi tantum appellantur, esse & fuisse semper simplicibus Sacerdotibus superiores tum potestate Ordinis, tum potestate Jurisdictionis; & inter eos, qui Presbyteri vocantur, semper fuisse alios aliis majores.

Obj. 2. Paulus, Phil. cap. 1. ait: *Paulus omnibus sanctis in Christo Jesu qui sunt Philippis, cum Episcopis & Diaconibus.* At per Episcopos ibi intelligit Presbyteros, nam unus erat Episcopus Philippensis.

Resp. Quamvis Apostolus per Episcopos ibi intellexisset Sacerdotes omnes Philippensis Ecclesiæ; tamen inter illos Sacerdotes unus erat summus, & cæterorum princeps, quem vocamus Episcopum, cæteri vero erant simplices Presbyteri, quos ideo Paulus Episcopos appellat, quia una cum Episcopo regebant Philippensem Ecclesiam & Jurisdictionem in Fideles exercebant, ut Episcopi adjutores, & cum debita subordinatione ac dependentia ab illo. Nam Episcopus vi nominis idem est, ac Inspector, vel Superintendens; sed hæc vox nunc solum primum gradum hierarchiæ Ecclesiasticæ, & Ecclesiæ principem significat.

Obj. 3. S. Chrysost. homil. 11. in cap. 3. 1. ad Timoth. ait: *Postquam de Episcopis dixit, eosque formavit, quidnam illos habere conveniat.... omisso interim Presbyterorum ordine, ad Diaconos transit. Cur id, quæso? Quia scilicet inter Episcopum atque Presbyterum interest ferme nihil. Quippe & Presbyteris Ecclesiæ cura permissa est; & quæ de Episcopis dixit, ea etiam Præsbyteris congruunt: sola quippe ordinatione superiores illi sunt, atque hoc tantum, plus quam Presbyteri habere videntur.* Ergo Episcopus non est jure divino jurisdictione major Presbytero.

Resp. Neg. conseq. Nam solum vult Episcopos excepta potestate Ordinandi Sacerdotes & Diaconos & chrisma conficiendi, nihil habere ita sibi proprium, ut Presbyteris communicari queat. Cum autem dicit Presbyteris Ecclesiæ curam permissam esse, subintelligit, cum subordinatione & dependentia ab Episcopis: nam vox *permissa* significat concessionem facultatis dependentis & subordinatæ.

Obj. 4. S. Hieronymus, in cap. 1. Epist. ad Titum ait: *Idem est ergo Presbyter, qui Episcopus, & antequam diaboli instinctu, studia in religione fierent, & diceretur in populis: ego sum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ, communi Presbyterorum consilio, Ecclesiæ gubernabantur. Postquam vero unusquisque eos, quos baptizaverat, suos putabat esse, non Christi, in toto orbe decretum est, & unus de Presbyteris electus superponeretur cæteris, ad quem omnis Ecclesiæ cura pertineret, & Schismatum semina tollerentur. Putas aliquis non Scripturarum, sed nostram esse sententiam, Episcopum & Presbyterũ unum esse, & aliud ætatis, aliud esse nomen officii, relegat,* &c. & inferius. *Hæc propterea ut ostenderemus apud veteres eosdem Presbyteros, quos & Episcopos: paulatim vero ut dissensionum plantaria evellerentur, ad unum omnem sollicitudinem esse delatam. Sicut ergo Presbyteri sciunt, se ex Ecclesiæ consuetudine, ei qui sibi præpositus fuerit, esse subjectos; ita Episcopi noverint, se magis consuetudine quam dispositionis dominicæ veritate Presbyteris esse majores, & in commune debere Ecclesiam regere.*

Resp. Ex illo loco inferri tantum potest Hieronymum sensisse Episcopos solo jure Ecclesiastico esse Presbyteris jurisdictione majores, quod tamen falsum est. At S. Doctor censuit Episcopos esse Presbyteris potestate Ordinis superiores, ut patet ex ejus epistola

ad Evagrium, ubi ait: *Quid enim facit, excepta ordinatione*, (hoc est, potestate Ordinis) *Episcopus, quod Presbyter non faciat?*

Obj. 5. S. Ambrosium, in Commentario in cap. 4. epist. ad Ephesios.

Resp. Hic commentarius non est S. Ambrosii fœtus, sed auctoris ignoti, qui in eo opere multos sparsit errores.

QUÆSTIO XII.

Quisnam sit Minister Ordinationis?

Dico 1. Solus Episcopus est Ordinarius minister omnium Ordinum. Est contra Aetium & VVicleffum.

Prob. Tum ex Concilio Florentino, in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Minister Ordinarius hujus Sacramenti* (Ordinis) *est Episcopus*. Tum ex Conc. Trid. sess. 23. can. 6. supra cit. & c. 4. ubi ait: *S. Synodus declarat, præter cæteros Ecclesiasticos gradus, Episcopos, qui in Apostolorum locum successerunt, ad hunc hierarchicum Ordinem præcipue pertinere: & positos, sicut idem Apostolus ait, a Spiritu sancto regere Ecclesiam Dei, eosque Presbyteris superiores esse; ac sacramentum Confirmationis conferre: Ministros Ecclesiæ ordinare; atque alia pleraque peragere ipsos posse: quarum functionum potestatem reliqui inferioris Ordinis nullam habent.*

Dico 2. Solus Episcopus sic est minister Episcopatus & Sacerdotii, ut nemo alius possit illos Ordines valide conferre.

Prob. 1. Ex Scriptura, quæ significat vel supponit Ordinationem Episcoporum & Sacerdotum ad solos Episcopos pertinere. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Epiphanius, hæresi 75. ubi contra Aetium hæc ait: *Episcoporum Ordo ad gigendos patres præcipue pertinet: hujus enim est patrum in Ecclesia propagatio.* 3. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, in qua nullus unquam Episcopus, aut Presbyter ordinatus fuit a simplici Sacerdote. Et vero maxime conveniens est, ut primarios Ecclesiæ Ministros, qui populo præsunt, a solis Ecclesiæ principibus Ordinari & constitui possint.

Obj. 1. Conc. Florentinum dicit Episcopum esse ordinarium Ministrum Ordinis. Ergo simplex Sacerdos potest esse extraordinarius minister Sacerdotii, &c.

Resp. Nego cons. Nam ideo solum Conc. addidit Ordinarium, quia loquebatur de omnibus ordinibus, & simplex Sacerdos potest ex concessione summi Pontificis conferre minores Ordines & Subdiaconatum.

Obj. 2. S. Leo, epist. 92. dicit Ordinationes a Pseudo Episcopis factas, ratas haberi posse scilicet quoad executionem Ordinationum collatarum, si cum consensu & judicio præsidentium factæ sint.

Resp. Ibi Pseudo Episcopos vocat eos, qui vere sed illegitime & contra Canones Ordinati fuerant Episcopi.

Obj. 3. Conc. Antiochenum, can. 10. & Ancyranum, can. 13. vetant Chorepiscopis, ne Presbyteros & Diaconos ordinent sine expressa licentia Episcopi, cui subjecti erant.

Resp. Hæc Concilia loquuntur de Chorepiscopis, qui Episcopalem Ordinationem acceperant, cujusmodi multi erant in Orientali Ecclesia; qui cum Episcopi sine propria Diœcesi eis attributa ordinarentur, in aliena Diœcesi Chorepiscopi munere fungebantur.

Dico 3. Simplex Sacerdos potest ex concessione summi Pontificis conferre minores Ordines, & sic esse extraordinarius horum Ordinum minister.

Prob. 1. Ex praxi recepta: Nam Cardinales non Episcopi in propriis Ecclesiis, & aliqui Abbates minores Ordines suis subditis reipsa conferunt. 2. Ex Conc. Trident. sess. 23. cap. 10. id manifeste supponente, nam ibi sic ait: *Abbatibus, & aliis quibuscumque quantumvis exemptis, non liceat in posterum ..... cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram vel minores Ordines conferre.*

Idem dico de Subdiaconatu. Prob. 1. ex Gelasio l. epist. 9. ubi loquens de Corepiscopis, qui omnes in Ecclesia Occidentali erant simplices Sacerdotes, ait; *Nec sibi meminerit ulla ratione concedi, sine summo Pontifice; Subdiaconum, aut Acolythum jus habere faciendi.* 2. Ex Conc. Meldensi, can. 44. ubi dicitur: *Ut Chorepiscopus modum suum juxta canonicam institutionem teneat.... neque Ecclesiasticos* (Ordines) *qui per impositionem manuum tribuuntur, id est, non nisi usque ad Subdiaconatum, & hoc jubente Episcopo, & in locis, quibus Canones designant, agere præsumant.*

Idem multi dicunt de Diaconatu, nempe conferri posse a simplici Sacerdote ex dispensatione summi Pontificis. Pro qua refertur Bulla Innocentii VIII. qua Abbatibus Cistercienſibus facultatem concedit suis Monachis omnes Ordines usque ad Diaconatum inclusive conferendi.

QUÆSTIO XIII.

Quodnam sit subjectum Ordinationum.

DIco 1. Masculus omnis baptizatus est subjectum capax Ordinationis validæ, saltem si rationis usum habeat. Constat apud omnes. Dixi, saltem si rationis usum habeat. Quia aliqui, paucissimi illi quidem, usum rationis requirunt in sacris Ordinibus, quod annexum habeant castitatis votum. S. Thom. vero supplem. q. 34. a. 2. ad valorem Ordinationis non exigit usum rationis nisi pro Episcopali.

Dico 1. Mulieres sunt jure divino incapaces Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus. Est de fide.

Prob. 1. Jure divino horum Ordinum incapax est, quicumque jure divino prohibetur præesse in Ecclesia; nam Episcopus, Presbyter, & Diaconus præsunt populo Christiano, cum ex his Ecclesiastica hierarchia constituatur, ut constat ex Conc. Trid. sess. 23. can. 6. atqui mulier jure divino prohibetur præesse in Ecclesia, ut paret ex Apost. 1. Cor. c. 14. *Mulieres in Ecclesiis taceant: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse.* Et 1. Tim. c. 2. *mulier in silentio discat cum omni subjectione. Docere autem mulieri non permitto.* Ergo, &c. Item mulier est incapax Ordinũ, quorum munia obire non potest sine positiva indecentia. Atqui mulier sine positiva indecentia non potest obire munia Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus, nam ex Apost. 1. Cor. c. 14. *Turpe est mulieri loqui in Ecclesia:* & a fortiori turpe est mulierem consecrare & administrare Eucharistiam, absolvere a peccatis, Confirmare, Ordinare, prædicare verbum Dei publice, Baptizare solemniter, &c. Ergo.

2. Ex perpetuo sensu Ecclesiæ, nam statim ab Ecclesia damnati sunt ut hæretici, qui mulieribus sacros Ordines concedebant, cujusmodi fuere Pepuziani, & Collyridiani, Epiphanio teste.

3. Ex perpetua praxi Ecclesiæ, quæ nullam nunquam mulierem Ordinavit ad Sacerdotium & sacrum Ministerium.

Idem dic de Subdiaconatu. Nam per se turpe ac indecens est mulierem fungi officio Subdiaconatus, nempe solemniter ministrare Diacono in Sacrificio Missæ, &c. item dic etiam de minoribus Ordinibus, præsertim cum nunc conferantur ut quidam gradus & præparatio ad sacros Ordines.

Obj. 1 Mulier est capax jurisdictionis Ecclesiasticæ: nam cap. *dilecta* de majoritate &c. de Abbatissa dicitur: *Quod cum ipsa plerumque Canonicas suas, & Clericos suæ jurisdictioni subjectos, propter inobedientias & culpas eorum, officio, beneficioque suspendat; iidem confisi ex eo, quod eadem Abbatissa eos excommunicare non potest, suspensionem hujusmodi non observant.* Ergo.

Resp. Neg. ant. Nã ibi non agitur de suspensione proprie dicta, cujus nempe violatione contrahatur irregularitas, nec de jurisdictione Ecclesiastica. Sed per suspensionem ibi intelligitur precise prohibitio, & per jurisdictionem intelligitur tantum potestas præcipiendi. Nam Honor. III. ibidem Abbati cuidam mandat, ut Canonicas & Clericos illi Abbatissæ subjectos ad Reverentiam & Obedientiam ei debitam censura Ecclesiastica compellat: *Quo circa* (inquit Pontifex, Abbatem, cui respondet, alloquens) *mandamus, quatenus dictas Canonicas & Clericos, ut Abbatissæ præfatæ Obedientiam & Reverentiam debitam impendentes, ejus salubria monita & mandata observẽt, Ecclesiastica censura compellas.* Ergo Abbatissa illa non habebat potestatem ferendi censuras. Enim vero, c. *Nova* de pœnitentiis, &c Innoc. III. sic ait: *licet Beatissima Virgo Maria dignior & excellẽtior fuerit Apostolis universis, non tamen illi, sed istis Dominus claves regni Cœlorũ commisit.* Unde glossa sic habet: *officium claviũ non cadit in sexum femineum.*

Obj. 2. In antiquis canonibus multæ mulieres dicuntur Episcopæ, Presbyteræ, Diaconæ. Ergo.

Resp. Nego cons. Quia non sic vocatæ sunt ratione alicujus Ordinis sacri, sed solum quia earum mariti ad Episcopatum, Presbyteratum, & Diaconatum promoti fuerant.

Obj. 3. In Ecclesia multis sæculis fuerunt Diaconissæ, quæ, ad varia pia officia consecrabantur; & S. Epiphanius testatur, fuisse Ordinem Ecclesiasticum.

Resp. In Ecclesia Latina Diaconissæ nunquam fuerunt Ordo Ecclesiasticus: fuisse quidem in Orientali Ecclesia Ordinem Ecclesiasticum scribit S. Epiphanius, sed non ad altaris ministerium, nec ad munia sacra Diaconorum propria, nam sic ait, hæresi 79. *Quamquã vero Diaconissarum in Ecclesia Ordo sit, non tamen ad Sacerdotii functionem, aut ullam ejusmodi administrationem institutus est, sed ut muliebris sexus honestati consulatur, &*

Igitur Diaconissæ illæ erant mulieres probatæ virtutis, quæ per aliquam benedictio-

nem deputabantur, non ad altaris ministerium, sed ad quædam pia officia erga mulieres exercenda, nimirum ut assisterent instructioni & baptismo mulierum, vel etiam eas privatim docerent; ut præessent januis per quas mulieres ingrediebantur in Ecclesiam, in qua singulis debitum locum assignabant; ut comitarentur illas, quæ Episcopum vel Presbyterum adhibant; denique ut pauperum viduarum curam gererent.

Quod spectat ad effectum Sacramenti Ordinis, jam constat ex dictis de Sacramenti in genere duos esse, nempe characterem cum speciali potestate ad sacra quædam ministeria, cujusque Ordinis propria, & augmentum gratiæ habitualis cum jure ad gratias actuales idoneas ad sacra illa munia digne & sancte obeunda.

TRACTATUS DE DE SACRAMENTO MATRIMONII.

QUÆSTIO PRIMA.

Utrum Matrimonium sit verum Sacramentum?

Nota Atrimonium dupliciter sumitur, nempe pro contractu, & pro vinculo per talem contractum inducto. Matrimonium pro contractu acceptum, recte definitur: contractus, quo vir & femina, nulla lege impediti, mutuum dominium in sua corpora sibi tradunt & accipiunt ad actum conjugalem; atque ad mutua obsequia se obligant. Matrimonium vero pro vinculo acceptū, communiter definitur: *Viri & mulieris conjunctio maritalis; individuam vitæ consuetudinem retinens*. Conjunctio hoc sumitur pro vinculo & nexu; nam intelligitur conjunctio jam facta, & habitualiter permanens. Hæc autem conjunctio dicitur maritalis; quia per illam vir in corpus mulieris, & vicissim mulier in corpus viri potestatem habet in ordine ad carnalem copulā generationi aptam. Cætera verba significant indissolubilitatē vinculi, & mutuam obligationem ad vitæ societatem, atque ad alia mutua debita & obsequia.

Matrimonium vero sumptum pro Sacramento, est contractus supradictus, gratiæ significativus & collativus.

Nota 2. Matrimonium pro vinculo sumptum dividitur in legitimum, ratum, & consummatum. Legitimum vocatur illud, quod mutuo ac legitimo consensu inter personas non impeditas contractum est; quale etiam nunc est inter non baptizatos, & olim fuit in Lege naturæ & Mosaica. Unde ut tale non est Sacramentum, aut saltem præscindit a ratione Sacramenti. Ratum dicitur, quod est legitimum, & *insuper Sacramentum*, sed necdum carnali copula consummatum, sive est illud, quod inter baptizatos contractum est, & ideo majorem firmitatem & insolubilitatem obtinet. Consummatum dicitur illud, quod per carnalem copulam extrinsece completum est.

Nota 3. Matrimonium, & ejus usum esse per se licitum & honestum, fide constat contra Simonem Magum, Saturninum, Marcionem, Tabiænum, Encraticas, Manichæos, Priscillianistas, & Albigenses, qui omnes Matrimonium ut rem intrinsece malā damnarunt. Nam Deus, Genes. c. 2. Matrimonium instituit; & Christus, Matth. 19. de conjugibus ait: *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*. Et Apostolus, 1. Cor. c. 7. ait: *Si non se continent, nubant. Melius est enim nubere quam uri. Iis autem qui Matrimonio juncti sunt, præcipio, non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere .... si acceperis uxorem, non peccasti; & si nupserit virgo, non peccavit .... qui Matrimonio jungit virginem suam, bene facit: & qui non jungit, melius facit*. De usu vero Matrimonii hæc ibidem habet: *Uxori vir debitum reddat: similiter autem & uxor viro, &c.* Idem docent Patres, qui non usum Matrimonii vituperant, sed ardorem concupiscentiæ in eo præsertim se exerentem. Qui ardor turpis & indecens est, sed per accidens cum usu Matrimonii conjunctus est, & in

& in statu innocentiæ ab eo sejunctus fuisset, nec imputatur ad culpam ei, qui illum coercere conatur ex auxilio gratiæ.

Nota 4. Matrimonium initio mundi & statim post diluvium fuit a Deo præceptum; quia tunc ad conservationem & propagationem generis humani necessarium erat. Sed desiit hoc præceptum humano genere sufficienter multiplicato. Imo in nova lege per se laudabilius & melius est abstinere a Matrimonio, & virginitatem perpetuo servare, ut constat tum ex Apostolo, 1. Cor. c. 7. virginitatem Matrimonio tanquam aliquid melius præferente & suadente: tum ex ipso Christo, Matth. c. 19. tum ex Traditione cujus testes sunt patres: tum ex constanti Ecclesiæ sensu, & praxi in innumeris Sanctis.

Dico. Matrimonium est vere ac proprie Sacramentum novæ legis. Est de fide contra Lutherum, & Calvinum, & alios antiquiores hæreticos supra recensitos, qui Matrimonium damnarunt.

Prob. 1. Ex Script. Ephes. c. 5. Apost. de Matrim. dicit: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia.* Quę verba significant Matrimoniũ fideliũ esse signum conjunctionis Christi cum Ecclesia per gratiam sanctificantem, & ipsius proinde gratiæ sanctificantis, a Christo institutum. At signum gratię a Christo permanenter institutum, est signum efficax, ideoque gratiæ, quam significat, collativum: & consequenter est Sacramentum.

2. Ex Traditione, cujus Patres sunt testes. Pro omnibus sit S. August. lib. de bono conjugali c. 18. ubi ait: *In nostrarum nuptiis plus valet sanctitas Sacramenti quam fecunditas uteri.* Et c. 24. *Bonum igitur nuptiarum per omnes gentes atque omnes homines in causa generandi est, & in fide castitatis: quod autem ad populum Dei pertinet, etiam in sanctitate Sacramenti.*

3. Conc. Florent. in decreto. *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est, &c.* & ex Trid. sess. 6. can. 1. Matrimonium inter septem Sacramenta proprie dicta novæ legis recensente, & sess. 24. initio sic ait: *Cum igitur Matrimonium in lege Evangelica veteribus connubiis per Christum gratia præstet, merito inter novæ legis Sacramenta annumerandum, Sancti Patres nostri, Concilia, & universalis Ecclesiæ Traditio semper docuerunt.* Deinde can. 1. *Si quis dixerit, Matrimonium non esse vere & proprie unum ex septem legis Evangelicæ Sacramentis a Christo Domino institutum, sed ab hominibus in Ecclesia invectum, neque gratiam conferre, anathema sit.*

Ratio est institutio & voluntas Christi, qui convenientissime gratiam sanctificantem cum jure ad auxilia gratiæ addixit Matrimonio fidelium, ad illius status officia & onera valde gravia sancte obeunda.

Confirm. Ex consensu utriusque Ecclesiæ, Latinæ & Græcæ: nam Græci semper, & etiam nunc post schisma, Matrimonium inter septem Ecclesiæ Sacramenta numerant, & semper recensuerunt.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Matrimonium Adami & Evæ erat signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, & tamen non erat Sacramentum. Ergo etiamsi Matrimonium Christianorum sit tale signum, non idcirco est Sacramentum.

Resp. Matrimonium Adami & Evæ, si conjunctionem Christi cum Ecclesia significavit, tantum ut futuram significavit. At Matrimonium Christianorum significat pręsentẽ Christi cum Ecclesia conjunctionem: unde majorẽ efficaciam habere debet, ideoque gratiam sanctificantem quã simul significat, conferre debet ex opere operato non ponentibus obicem.

Porro Christus non infidelium, sed solorum baptizatorum Matrimonium ad esse Sacramenti evexit.

Obj. 2. Matrimonium pugnat cum Sacerdotio. Ergo non est Sacramentum.

Resp. Non pugnat ex natura sua & ratione sui, sed tantum jure Ecclesiastico ab Apostolis statuto, & propter impedimenta quæ necessario ex ejus usu sequuntur, & quæ animum a rebus divinis multum avocant.

Obj. 3. In Sacramentis omnibus tria reperiuntur, videlicet id quod est Sacramentum tantum, id quod est res tantum, & id quod est res simul & Sacramentum. At hæc tria assignari non possunt in Matrimonio: ergo non est Sacramentum.

Resp. Neg. min. Nam contractus Matrimonialis est Sacramentum tantum, quia significat & non significatur: gratia sanctificans est res tantum, quia significatur & non significat: vinculum vero Matrimoniale est res & Sacramentum, quia significat & significatur; nam significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, & significatur per contractũ quo efficitur.

Obj. 4. Matrimonium licite contrahitur cum pacto de danda certa pecunia. At hoc

pactum esset simoniacum, si Matrimonium esset Sacramentum Ergo.

Resp. Nego min. Quia pecunia illa non datur nec exigitur pro Sacramento, sed pro sustinendis Matrimonii oneribus.

QUÆSTIO II.

Utrum Matrimonium baptizatorum semper sit Sacramentum?

Dico. Matrimonium baptizatorum semper esse Sacramentum, longe communius docent Theologi, nempe qui negant Sacerdotem esse ejus ministrum.

Prob. 1. Quia ita sentiunt S. Thomas, 4. ad Hannib. dist. 27. q. un. a 2. S. Bonaventura, in 4. dist. 27. a. 2. q. 2. & omnes veteres Theologi, uno Guillelmo Parisiensi excepto 2. Quia Conc. Trid. sess. 24. can. 1. definit sine ulla exceptione Matrimonium baptizatorum esse vere & proprie unum ex septem legis Euangelicæ Sacramentis. Ergo omne matrimonium baptizatorum est Sacramentum. 3. Ex Conc. Florent. in decreto, ubi dicit: *Septimum est Sacramentum Matrimonii, quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesiæ, secundum Apostolum dicentem: Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Cristo & in Ecclesia.* Ergo omne Matrimonium, quod est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, hoc ipso est Sacramentum. Atqui omne Matrimonium baptizatorum est signum conjunctionis Christi cũ Ecclesia; & idcirco est omnino insolubile, postquam consumatum fuit, quia tunc significat conjunctionem Christi cum Ecclesia, non solum per charitatem, sed etiam per incarnationem. Ergo omne Matrimonium baptizatorum est Sacramentum.

Obj. 1. Matrimonium inter absentes contractum per procuratorem, est verum Matrimonium: & tamen non est Sacramentum. Ergo non omne Matrimonium baptizatorum est Sacramentum.

Resp. Neg. 2. p. anteced. Quia hoc ipso quod est verus contractus Matrimonialis, est etiam verum Sacramentum. Nam Christus ipsum Matrimonii contractum in Baptizatis evexit ad Sacramenti dignitatem absque ullo speciali ritu; cum omnis Matrimonialis contractus inter baptizatos sit signum conjunctionis Christi cum Ecclesia.

Inst. 2. Matrimonium per Procuratorem initum, iteratur in Ecclesia: ergo non est Sacramentum.

Resp. Nego antec. Nam tantum confirmatur a præsentibus, & celebrantur solemnitates ac cæremoniæ accidentales omissæ.

Inst. 2. Ergo quis dormiens, & nihil cogitans poterit ministrare & recipere Sacramentum. Absurdum conseq. Ergo.

Resp. Nego min. Quia cum Christus Matrimonium Baptizatorum evexerit ad esse Sacramenti, nullo speciali ritu instituto, eodem modo potest administrari & suscipi hoc Sacramentum, quo potest fieri contractus Matrimonii validus. Atqui contractus Matrimonii inter absentes & dormientes per Procuratorem valide celebrari potest. Ergo.

Inst. 3. Actio Sacramentalis debet proficisci a Ministro. Ergo Matrimonium per Procuratorem contractũ non potest esse Sacramentum.

Resp. Neg. conseq. Quia in hoc casu sicut actio contrahendi, ita & actio Sacramentalis est a Ministro mediate, nempe mediante Procuratore tanquam suo instrumento. Quod quidem est speciale huic Sacramento: sed mirum esse non debent, quia Christus nullum ritum specialem instituit pro hoc Sacramento; sed solum voluit, ut omnis contractus Matrimonialis validus inter Baptizatos esset hoc ipso Sacramentum, nempe signum efficax gratiæ sanctificantis, quæ semper ex opere operato conferretur contrahentibus non ponentibus obicem.

Obj. 2. Matrimonium inter Baptizatos contractum sine intentione faciendi quod facit Ecclesia, est verum Matrimonium, & tamen non est Sacramentum. Ergo non omne Matrimonium, &c.

Resp. Neg. ant. Quod falsum supponit. Nã quivis Baptizatus non potest valide Matrimonium contrahere sine intentione saltem virtuali & implicita faciẽdi quod facit Ecclesia, quia Baptizatus non potest valide Matrimonium contrahere sine intentione illud vere contrahendi; nec potest habere intentionem vere contrahendi Matrimoniũ sine intentione faciendi rem a Christo evectam ad dignitatem Sacramenti, cum revera Christus Matrimonium Baptizatorum evexerit ad esse Sacramenti. Quare in Baptizatis intentio contrahẽdi Matrimonium, vi institutionis Christi est simul & indivisibiliter implicita saltem intentio faciendi Sacramentum, & id quod facit Ecclesia.

Inst. Potest ablui corpus infantis cum prolatione horum verborum (*Ego te Baptizo, &c.*) sine intentione etiam implicita faciendi Sacramentum. Ergo potest etiam fieri contractus Matrimonialis sine hac intentione.

Resp.

Resp. Nego conseq. Ratio disparitatis est, quia Christus rationem Sacramenti non annexuit omni absolutioni conjunctæ cum verbis formæ Baptismi, sed ei soli quæ fit ut cæremonia a Christo instituta & ab Ecclesia usurpata, ideoque cum intentione faciendi quod Christus instituit, & Ecclesia facit. At Christus rationem Sacramenti inseparabiliter annexuit omni contractui Matrimoniali valido inter baptizatos celebrato, cujus proinde ineundi intentio est simul indivisibiliter implicita saltem ac virtualis intentio faciendi Sacramentum. Unde Baptizati etiamsi non cogitent de Sacramento, illud tamen implicite & virtualiter facere intendant, hoc ipso quod volunt vere contrahere Matrimonium.

Obj. 3. Potest quis velle Matrimonium contrahere, & expresse nolle facere Sacramentum. At tunc erit Matrimonium sine Sacramento. Ergo.

Resp. Neg. min. Nam si contrahentes Matrimoniū cum voluntate non faciendi Sacramentum, putant se posse valide contrahere sine Sacramento, tunc faciunt Sacramentum, quia illorum voluntas non faciendi Sacramentū est tantum conditionata ac inefficax, & superatur ab alia voluntate absoluta & efficaci faciendi Sacramentum, implicita quidem & virtuali, contenta in voluntate vere contrahendi, sed sufficienti. Si vero non putant se posse contrahere sine Sacramento, tunc non vere sed apparenter tantum contrahunt defectu voluntatis absolutæ & efficacis contrahendi: unde nullū est Matrimonium sicut nec Sacramentum.

Observa. Fideles generatim & confuse intendunt Matrimonium contrahere secundum legem Christi. Cum autem Christus voluerit ut Matrimonium Fidelium esset Sacramentum, Fideles contrahendo Matrimonium, hoc ipso intendunt confuse & implicite facere Sacramentum.

Quæres 1. *An Matrimonium contractum inter baptizatum & non baptizatam, vel contra, sit Sacramentum ex parte baptizata, in casu quo tolleretur impedimentum dirimens?*

Resp. Theologi communius negāt, quia unicus est duorum contractus, ac proinde unicum quoque est in duobus Sacramentum: & consequenter vel ex utraque parte vel ex neutra Matrimonium est Sacramentum. Atqui Sacramentum non est ex parte conjugis non baptizati, ergo nec ex parte baptizati. Et vero ex neutra parte potest claudicare contractus Matrimonii, nec proinde Sacramentum.

Quæres 2. *An Matrimonium non baptizatorum fiat Sacramentum, cum postea baptizantur?*

Resp. Multi docent id esse valde probabile, modo tunc coram Parocho & testibus Matrimonium ratificent. Quia Matrimonium a baptizatis sic ratificatum & confirmatum, evehitur a Christo ad esse Sacramenti cum sit Matrimonium novum æquivalenter: sicut votum iteratum, seu ratificatum est novum æquivalenter.

QUÆSTIO III.

Quænam sit materia & forma Sacramenti Matrimonii?

Nota. Circa hoc multiplex est sententia. Aliqui docent materiam esse consensum contrahentium exterius expressum: formam vero verba quæ profert Sacerdos; qui proinde ejus Minister est. Alii longe communius contendunt ipsos contrahentes ponere materiam & formam, ideoque esse ejus Ministros. Sed in assignanda illa materia & forma inter se dissident. Alii docent materiam esse mutuam corporum traditionem, formam mutuam corporum acceptationem, utramque sensibilem, seu signo aliquo externo expressam. Alii censent materiam hujus Sacramenti esse corpora habilia, formam mutuum conjugum consensum. Plerique constituunt materiā hujus Sacramenti in mutuo consensu interno cōtrahentium, formam vero in verbis vel aliis signis externis hunc consensum exprimentibus.

Dico. Materia Sacramenti Matrimonii consistit in mutuo consensu interno legitimo contrahentium, forma vero in verbis vel in aliis signis hunc consensum exprimentibus.

Prob. 1. Ex Conc. Florent. in decreto; ubi dicitur: *septimum est Sacramentum Matrimonii .... causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus*. Ibi manifeste loquitur de Matrimonio ut est Sacramentum, ut ostendunt verba decreti, & intentio Concilii, quo hoc septimo paragrapho intendit instruere Armenos solum de Sacramento Matrimonii, sicut aliis sex prioribus paragraphis nihil aliud eos docet quam quæ ad sex priora Sacramenta pertinent. Causam autem efficientem hic late accipit, nempe pro causa efficiente rem formaliter, seu pro causa rei constitutiva: quo sensu dicitur gratia nos efficere sanctos, albedo efficere parietem album, id est, constituere. Nam causa

efficiens Sacramēti stricte sumpta est ejus minister. Igitur ex Conc. causa constitutiva Sacramenti Matrimonii, ideoque ejus materia & forma, est consensus mutuus, per verba regulariter expressus. At in illo constitutivo verba aut signa eis æquivalentia sunt forma: nam ex eodem Concilio Sacramenta perficiuntur verbis tanquam forma. Ergo materia est consensus mutuus internus contrahentium, & forma sunt verba vel alia signa externa hunc consensum significantia. 2. Quia in Matrimonio illud se habet instar materiæ, quod completur ab alio in esse signi sensibilis, & illud se habet instar formæ quod aliud complet in esse signi sensibilis in contractu Matrimoniali. Atqui mutuus consensus internus contrahentium completur in esse signi sensibilis per verba aut alia signa externa quibus exprimitur. Ergo mutuus contrahentiū cōsēsus est materia, & verba vel alia signa externa hunc consensum exprimentia sunt forma hujus Sacramenti. 3. Quia hoc expresse docet S. Thomas, in 4. sent. ad Hannibald. dist. 26. q. un. art. 1. ad 1. his verbis: *Dicendum quod verba exprimentia consensum de præsenti, sunt forma hujus Sacramenti* (Matrimonii) *non autem Sacerdotalis benedictio, quæ non est de necessitate Sacramenti, sed de solemnitate. Pro materia vero habet actus contrahentium Matrimonium.*

Obj. 2. Conc. Florent. dicit tantum causam efficientem Matrimonii esse *regulariter* mutuum consensum per verba de præsenti expressum. Ergo hic consensus per verba expressus, non est essentialiter materia & forma Sacramenti Matrimonii: nam essentia rerum est invariabilis.

Resp. Nego conseq. Quia vox *regulariter* non cadit in consensum signo aliquo externo expressum, sed in consensum ut per verba expressum; quia consensus aliquando per nutum, aliudve signum externum, verborum vicem gerens exprimitur, ut in mutis, nam consensus per nutum sufficienter expressus æquivalet consensui per verba expresso. Unde sensus Concilii est, causam constitutivam Sacramenti Matrimonii esse consensum expressum per verba, vel per aliud signum externum verbis in ordine ad consensum Matrimonialem exprimendum æquivalens.

Obj. 2. Forma Sacramenti Matrimonii sunt hæc verba, *Ego vos in Matrimonium conjungo*, quæ profert parochus. Ergo.

Resp. Nego anteced. Nam verba formæ Sacramenti proferri debent a ministro Sacramenti. Parochus autem non est minister hujus Sacramenti, sed contrahentes. Præterea posito præcise mutuo contrahentium baptizatorum consensu per verba expresso, ponitur signum conjunctionis Christi cum Ecclesia, nempe vinculum conjugale baptizatorum, ideoque Sacramentum.

Obj. 3. Consensus internus non est sensibilis. Sed materia cujuslibet Sacramenti debet esse sensibilis. Ergo consensus, &c. non est materia Sacramenti Matrimonii.

Resp. Sufficit, quod materia hujus Sacramenti sit sensibilis per aliud, nempe per verba vel alia signa, quæ sunt ejus forma. Quia hoc Sacramentum nullum habet ritum specialem, & distinctum a legitimo cōtractu Matrimonii, quem Christus ad Sacramentum evexit, nihil aliud exigendo. Quare quod sufficit ad validum Matrimonii Fidelium contractum, sufficit quoque ad Sacramentum. Unde Matrimonii Sacramentum differt ab aliis, in quibus Christus specialem ritum instituit.

QUÆSTIO IV.

Quisnā sit minister Sacramenti Matrimonii?

§. I.

DIco. Minister Sacramenti Matrimonii non est Parochus, sed sunt ipsi contrahentes. Ita communiter Theologi contra Melchiorem Canum, Estium, Sylvium, & recentiores non paucos, docentes ministrum esse Sacerdotem, & assignantes pro materia Sacramenti consensum verbis, aut aliis signis expressum, pro forma vero hæc Sacerdotis verba: *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, &c.*

Prob. 1. Ex Conc. Florent. in decreto pro Armenis, ubi dicitur: *Scriptum est Sacramentum Matrimonii... causa efficiens Matrimonii regulariter est mutuus consensus per verba de præsenti expressus.* Unde sic argumentor. Illi soli sunt ministri matrimonii, qui ponunt causam efficientem seu constitutivam illius. Atqui soli contrahentes ponunt causam efficientem seu constitutivam Matrimonii, nempe mutuum consensum per verba de presēti expressum, qui ex Conc. est causa efficiens, seu constitutiva Sacramenti Matrimonii: nam Concilium ibi agit de Matrimonio ut Sacramento, ut patet ex primis verbis textus citati, & ex scopo decreti, in quo traditur doctrina de Sacramentis. Et vero alioqui Concilium non traderet materiam & formam hujus Sacramenti,

menti, ſicut tradidit de aliis omnibus Sacramentis, ſicque manca eſſet ejus doctrina circa hoc Sacramentum. Ergo.

Prob. 2. Ex Conc. Trid. quod, ſeſſ. 24. Sacramentũ Matrimonii accurate explicans nullum diſcrimen quoad ritum & conſtitutivum ponit inter Matrimonium ut eſt Sacramentum novæ legis, & Matrimonium ut fuit ante legem Euangelicam; ſed præciſe dicit Matrimonium in lege nova veteribus connubiis præſtare virtute conferendi gratiam, ideoque eſſe Sacramentum novæ legis verum & proprie dictum. Ergo ex Conc. Matrimonium ut eſt Sacramentum novæ legis non habet aliam materiam & formam, nec alium miniſtrum quam erat ante legem Euangelicam. Atqui ante legem Euangelicam Matrimonii miniſter erant ipſi contrahentes. Ergo contrahentes ſunt etiam nunc miniſter Matrimonii ut eſt Sacramentum. 2. Idem Conc. can. 1. abſque ulla exceptione definit Matrimonium baptizatorum eſſe Sacramentum. Atqui Matrimonium coram duobus teſtibus & Parocho nulla verba proferente contractum, eſt verum Matrimonium: ergo eſt Sacramentum, licet Parochus non fungatur officio miniſtri, ſed ſolum teſtis, nec proferat verba in quibus adverſarii formam hujus Sacramenti conſtituunt. 3. Idem conc. c. 1. ſic ait: *Dubitandum non eſt, Clandeſtina Matrimonia, libero contrahentium conſenſu facta; rata, & vera eſſe Matrimonia, quandiu Eccleſia ea irrita non fecit: & proinde jure damnati ſunt illi, ut eos Sancta Synodus anathemate damnat, qui ea vera ac rata eſſe negant.* Atqui Matrimoniũ ratum ex uſu Eccleſiaſtico, & in ſenſu Eccleſiæ ac juris Canonici, in quo ſane Conc. Trid. has voces accipiebat, eſt Matrimonium quod eſt verum Sacramentum. Nam Matrimonium dicitur ratũ ratione Sacramenti, ut patet ex c. *quanto* de divortiis, ubi Innocentius III. ſic ait: *Etſi Matrimoniũ verum inter infideles exiſtat, non tamen eſt ratũ: inter Fideles autem verum & ratum exiſtit. Quia Sacramentũ fidei quod ſemel eſt admiſſum, nunquã amittitur, ſed ratum efficit conjugii Sacramentũ, ut ipſum in conjugibus illo durante perduret.* Ergo ex Conc. clandeſtina Matrimonia fuerunt etiam Sacraměta: ac proinde Parochus non eſt miniſter hujus Sacramenti, cum clandeſtinis Matrimõiis non adſit.

Prob. 3. Ex unanimi veterum Theologorum conſenſu, qui ante Canum ſcripſerunt, uno Guillelmo Pariſienſi excepto, qui pro oppoſita ſententia citatur. Hic ſufficiat S. Thomas, in 4. diſt. 28. ad Hannibald. diſt. 26. q. un. ar. 1. ad 1. ſupra cit. & diſt. 28. q. 1. a. 3. ubi ait: *Dicendum, quod ſicut in aliis Sacramentis quædam ſunt de eſſentia Sacramenti, quibus omiſſis non eſt Sacramentum quædam autem ad ſolemnitatẽ Sacramenti pertinent, quibus omiſſis verum perficitur Sacramentum, quamvis peccet qui omittit: ita etiam conſenſus expreſſus per verba de præſenti inter perſonas legitimas ad contrahendum, Matrimonium facit, quia hæc duo ſunt de eſſentia Sacramenti. Alia autem omnia ſunt de ſolemnitate Sacramenti, quia ad hoc adhibentur, ut Matrimonium convenientius fiat: unde ſi omittantur, verum Matrimonium eſt.* Ideoque Sacramentum. Et diſt. 28. q. un. a. 2. ad 1. ſic ait: *In aliis Sacramentis id quod eſt ex parte Miniſtrorum, eſt de eſſentia Sacramenti: non autẽ in Matrimonio, ſed ſolum de ſolemnitate ... unde abſque Miniſtris Eccleſiæ poteſt fieri Matrimonium, non autem alia Sacramenta.*

Prob. 4. Ratione. Hoc ipſo ponitur Sacramentum Matrimonii, quod ponitur ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia: nam hoc ipſo quod exiſtit hoc ſignum: exiſtit ſignum gratiæ & charitatis, ideoque ſacramentum. Atqui hoc ipſo quod ponitur verus Matrimonii contractus inter baptizatos, ſecluſo quocumque alio, ponitur ſignum conjunctionis Chriſti cum Eccleſia; nam hoc ipſo ponitur conjunctio conjugalis quæ eſt tale ſignum. Ergo hoc ipſo quod ponitur contractus Matrimonii inter baptizatos, ponitur Sacramentum Matrimonii. Ergo Sacramentum Matrimonii ponitur a ſolis contrahentibus: ac proinde ſoli contrahentes ſunt miniſter hujus Sacramenti.

Porro conjunctio conjugalis, ſeu vinculum conjugale in fieri ſeu conſideratum ut fit, non diſtinguitur realiter ab ipſo contractu Matrimoniali, cujus eſt effectus formalis primarius.

§. II.

Solvuntur objectiones petitæ ab auctoritate.

Obj. 1. Conc. Florent. docet Sacramenta rebus & verbis perfici. At Sacramentum Matrimonii non perficitur eſſentialiter verbis, ſi verba, quæ profert Sacerdos in Benedictione Nuptiarum, non ſint ejus forma. Ergo.

Reſp. Cum Conc. Florent. dicit Sacramenta perfici verbis tanquam forma, intelligi debet cum hoc addito, (ſaltem communiter

niter pro Sacramento Matrimomii,) ut patet ex paragrapho *septimum*, ubi de hoc Sacramento in particulari agens, dicit causam ejus efficientem esse regulariter consensum per verba de præsenti expressum. Nam hanc vocem *regulariter* addidit, ut significaret non semper perfici Matrimonium consēsu per verba proprie dicta expresso, sed aliquando effici consensu per nutum, aut aliud signum verborum vicem gerens expresso. Quare sensus Conc. est, Sacramenta, verbis proprie dictis tanquam forma perfici, essentialiter quidem sex priora Sacramenta, communiter vero Matrimonium, quod tamen sine verbis aut aliquo alio signo externo verborum vicem gerente, ad consensum conjugalem exprimendum eis æquivalente perfici non possit.

Dices. Idem dici poterit de formis aliorum Sacramentorum, nempe quod loco verborum sufficere possit nutus aut aliquod signum externum.

Resp. Nego. Ratio disparitatis est, quia Christus matrimonium baptizatorum ad esse Sacramenti evexit, nullum specialem ritum instituendo, sed precise ei vim significandi & efficiendi gratiam tribuendo: ac proinde ad Sacramentum Matrimonii nihil aliud requiritur quam id quod ad contractum Matrimonialem requiritur. Ad hunc autem contractum sufficit legitimus consensus non solum verbis, sed etiam nutu aut aliquo signo externo, verbis æquivalente expressus. At Christus ritum aliquem saltem generice sumptum instituit pro cæteris Sacramentis; voluitque ut sine verbis proprie dictis perfici non possint, cum ad illorum convenientem administrationem requirantur verba. Hæc autem disparitas nobis certo innotescit per Traditionem, & praxim ac sensum Ecclesiæ.

Obj. 2. Multi summi Pontifices, ut Siricius, Hormisdas docent Matrimonium esse proprie Sacramentum, si Sacerdotis ministerium interveniat. Ergo Sacerdos est minister hujus Sacramenti.

Resp. Solum reprehendunt clandestina Matrimonia, quæ sine testibus & Sacerdotali benedictione contra Ecclesiæ prohibitionem fiunt, & quæ proinde non sunt Sacramenta actu gratiam conferentia ob indispositionem contrahentium.

Obj. 3. Nicolaus I. can. Lotharius 31. q. 2. docet Matrimonium inter Lotharium & Gualdradam initium, nullum esse, si non fuerit cum benedictione Sacerdotis celebratum.

Resp. Non hoc præcise dicit, sed sic ait: *Si minime probatum fuerit Gualdradam fuisse uxorem legitimam, neque nuptiis secundum morem celebratis, per benedictionē scilicet Sacerdotis, filio nostro Lothario extitisse conjunctam, suggerite illi, ut non moleste ferat legitimam sibi reconciliari uxorem*. Ibi autem loquitur Pontifex secundum præsumptionē fori externi, in quo non reputatur Matrimonium verum esse, quod a partibus probari palam nequit. Præterea certum est hoc tempore Matrimonia clandestina esse valida saltem in ratione contractus, nec dissolvi posse. Quare hæc objectio solvenda est adversariis.

Obj. 4. S. Ambrosius, epist. 7. docet conjugium esse sanctificatum benedictione Sacerdotali.

Resp. Loquitur de sanctificatione accidentali, non Sacramentali. Vel si loquatur de sanctificatione Sacramentali, solum vult sine benedictione Sacramentali ab Ecclesia præcepta non conferri gratiam sanctificantem ob indispositionem conjugum violantium Ecclesiæ preceptum.

Obj. 5. Varios Canones decreti, & Clementinam *Religiosi*, de privileg. in 6.

Resp. Ex his Canonibus & aliis juribus id unum evinci potest, nempe Sacerdotalem benedictionem adhiberi solere, atque etiam debere in nuptiis. Quod verum est quamvis hæc benedictio non sit de essentia Sacramenti: sicut cæremoniæ Baptismi præceptæ sunt, & adhiberi debent, quamvis non sint de illius essentia.

Obj. 6. Conc. Lateranse, c. 9. de Simonia sic ait: *Horribile nimis est, quod in quibusdam Ecclesiis locum venalitas perhibetur habere ita ut pro Episcopis vel Abbatibus ponendis in sedem, seu introducendis Presbyteris in Ecclesia nec non pro sepulturis & exequiis mortuorum, & benedictionibus nubentiū, seu aliis Sacramentis aliquid requiritur*. Ergo benedictio nubentium est Sacarmentum, nam ibi inter Sacramenta numeratur, ut patet ex voce *aliis*.

Resp. Nego conseq. Et ejus prob. nam hæc vox *aliis* non est hic relativa, sed est absoluta perinde ac vox *alii* in hoc textu, Luc. 23. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*. Nam si vox illa *aliis* esset ibi relativa, esset etiam relativa exequiis mortuorum, sicut dicitur esse ad benedictionem nubentium; sicque hęc omnia essent Sacramenta. Quare sensus est, seu aliis rebus sacris, qualia sunt Sacramenta.

Obj. 8. Conc. Carthaginense IV. cap. 13. ait;

ait: *Sponsus & Sponsa... cum acceperint benedictionem, eadem nocte pro reverentia ipsius benedictionis, in virginitate permaneant*. At hoc non præciperetur sponsis, nisi per benedictionem conferretur Sacramentum. Ergo.

Resp. Nego min. Sed Concilium consulit tantum conjugibus: ut prima nocte virginitatem servent ob reverentiam benedictionis; quia hæc benedictio est sacra & solemnis cæremonia ab Ecclesia instituta, quæ proinde digna est hac reverentia, quamvis ipsa Sacramentum non efficiat; sed supponat jam factum.

Obj. 8. Rituale Romanum, Concilium Cameracense anni 1567. S. Carolus, in actis Ecclesiæ Mediolanensis; Manuale Yprense & Mechliniense; & Enchiridium Concilii Coloniensis Sacerdotem vocant ministrum Sacramenti Matrimonii.

Resp. Sacerdos eo sensu appellatur minister hujus Sacramenti, quatenus contrahentes non possunt hoc Sacramentum licite nec solemniter perficere, nisi Sacerdote præsente & ipsos contrahentes benedicente, imo nec valide nisi ipso Sacerdote assistente. Quare Sacerdos est minister hujus Sacramenti quoad solemnitatem accidentalem, atque etiam quatenus est testis essentialiter ab Ecclesia requisitus ut ipsius Ecclesiæ minister. At Sacerdos eo sensu non dicitur minister hujus Sacramenti, quod verba quæ profert, sit t ejus formę essentialis, ut patet ex his Enchiridii objecti verbis: *Verbum hujus Sacramenti, quo accedente ad elementum fit sacramentum, id nimirum est, quo ambo mas & fœmina cum pietatis respectu, quæ in Deum est, sibi mutuo fidem conjugalem dant, accipiuntque, non quovis modo, sed in Dei nomine conjunguntur & copulantur*. Ergo verbum, quo fit Sacramentum Matrimoii, a contrahentibus profertur: proindeque contrahentes sunt hujus sacramenti minister applicans formam essentialem, non Sacerdos.

Dices. Sacerdotale Romanum Sacerdotem vocat ministrum hujus Sacramenti in sensu proprio & stricto, nam sic habet apud Sylvium: *Si estis consaguinei vel affines usque ad quartum gradum inclusive. &c. Quibus sigillatim respondentibus quod non, sacerdos proferat verba, quæ sunt forma hujus sacramenti cum consensu utriusque*.

Resp. Sacerdote hoc loco sumit Sacramentum Matrimonii integraliter, nempe secundum suam essentiam & solemnitatem accidentalem, sive ut solemniter celebratum. Forma autem integra hujus Sacramenti ut solemniter celebrati & integraliter sumpti constatum ex contrahentium verbis ejus essentiam constituentibus, tum ex Sacerdotis verbis ad ejus solemnitatem pertinentibus.

Obj. 9. Evaristus Papa, c. *alter* 30. q. 5. ait: *Connubia sine sacerdotis benedictione contracta seu præsumpta, non Cōjugia, sed adulteria, vel contubernia, vel stupra, aut fornicationes potius quam legitima Conjugia esse*.

Resp. Ibi agitur de connubiis clandestinis, in quibus non intervenit mutuus contrahentium internus consensus, ut patet ex his verbis, quæ statim subjiciuntur: *Nisi voluntas propria suffragaverit, & vota succurrerint legitima*. Et vero alioqui Canon ille manifestum errorem contineret: nam repugnaret Conc. Trid. sess. 24. c. 1. declarante *clandestina Matrimonia, libero contrahentium consensu facta, rata & vera esse Matrimonia quandiu Eclesia ea irrita non fecit*.

Obj. 19. Ex Conc. Coloniensi anno 1536. Matrimonium accedente Sacerdotali benedictione confert gratiam.

Resp. Hoc dicit, quia qui benedictionem Sacerdotis ab Ecclesia præscriptam omittebat, peccabat mortaliter, ideoque non accipiebat gratiam Sacramentalem. Contra vero hac beneditione accepta, gratiam accipiebat si nil obstaret.

Obj. 11. S. Thomam multis locis.

I. S. Doctor, 2. 2. p. 100. art. 2. ad 6. dicit: *Dare pecuniam pro Matrimonio, in quantum est Ecclesiæ sacramentum, est illicitum: & ideo secundum jura prohibetur, ne pro benedictione nubentium aliquid exigatur*.

Resp. S. Thomas ibi clare distinguit Sacramentum Matrimonii a benedictione nubentium; & ex eo quod jure naturali illicitum sit dare pecuniam pro Sacramento Matrimonii, recte concludit ab Ecclesia merito prohiberi, ne aliquid exigatur pro benedictione nubentium; quia nempe hæc benedictio est res Sacramentalis, & solemnitas Sacramenti: cujus proinde reverentia exigit, ut benedictio nubentium non tractetur tāquam res prophana & temporalis, exigendo pretium pro illa.

II. Dicit, 3. p. q. 83. a. 4. ad 8. *Dispensatio sacramentorum pertinet ad Ministros Ecclesiæ*.

Resp. Revera ad Ministros Ecclesiæ pertinet dispensatio Sacramentorum sive quoad essentiam simul & solemnitatem, ut sex priorum: sive quoad solemnitatem tantum, ut fit in Matrimonio. Quod sufficit ad scopum S. Doctoris; nam ibi vult solum

pro-

probare Miniſtros Eccleſiæ nihil ſtatuere poſſe circa Sacramentorum ſubſtantiam, ſed tantum circa uſum Sacramenti, & modum celebrandi, ut patet ex contextu: *Diſpenſatio Sacramentorum pertinet ad Miniſtros Eccleſiæ: ſed Conſecratio eorum eſt ab ipſo Deo: & ideo Miniſtri Eccleſiæ non habent aliquid ſtatuere circa formam Conſecrationis, ſed circa uſum Sacramenti, & modum celebrandi.*

III. In ſupplem. q. 8. art. 1. ait: *Solus ille Miniſter eſt Sacramentorum, in quibus gratia datur, qui habet Miniſteriũ ſuper corpus Chriſti verum, quod eſt ſolius Sacerdotis.*

Reſp. S. Doctor nomen *Sacramentorum* hic accipit in ſuppoſitione particulari, non univerſali, & intelligi debet de majori numero Sacramentorum, non de omnibus. Nam certum eſt ſimplicem presbyterum, *qui tamen habet Miniſterium ſuper corpus Chriſti verum*, non eſſe Miniſtrum Sacramenti Ordinis ſaltem Sacerdotalis & Epiſcopalis; item certum eſt Laicum poſſe eſſe Miniſtrum Baptiſmi; de Matrimonio vero loquens S. Thom. ſuppl. q. 42. a. 1. ad 1. ſic ait: *Verba, quibus conſenſus Matrimonialis exprimitur, ſunt forma hujus Sacramenti, non autem benedictio Sacerdotis, quæ eſt quoddam Sacramentale.* Et ad 2. *Sacramentum Matrimonii perficitur per actum ejus, qui Sacramento illo utitur.*

IV. S. Thomas, in 4. diſt. 1. q. 1. art. 3. docet verba eſſe de eſſentia Matrimonii ut eſt Sacramentum.

Reſp. Nego. Nam ibi ad 5. ſic ait: *Matrimonium ſecundum quod eſt in officiũ, & Pœnitentia ſecundũ quod eſt virtus, non habent aliquam formam verborum; ſed ſecundum quod utrũque eſt Sacramentum, in diſpenſatione Miniſtrorum Eccleſiæ conſiſtens, utrumque habet aliqua verba; ſicut in Matrimonio ſunt verba exprimentia conſenſũ, & iterum benedictiones ab Eccleſia inſtitutæ: in Pœnitentia autem eſt abſolutio Sacerdotis verbo tenus facta.* Juxta autem S. Doctorem utrumque Sacramentum in diſpenſatione Sacerdotis exiſtit, ſed diverſo modo. Nam Pœnitentia in ejus diſpenſatione conſiſtit quoad ſubſtantiam & formam eſſentialem: Matrimonium vero tantum quoad ſolemnitatem accidentalem, nempe quoad benedictiones ab Eccleſia inſtitutas, quæ proinde non poſſunt eſſe de eſſentia Sacramenti. Unde, ad diſt. 18. q. 1. art. 3. ait: *Sacerdotis benedictio non requiritur in Matrimonio quaſi de eſſentia Sacramenti.*

V. L. 4. contra gentes, c. 78. Probat Matrimonium eſſe Sacramentum, ex eo quod diſpenſetur a Miniſtro Eccleſiæ.

Reſp. Loquitur de diſpenſatione quoad ſolemnitatem accidentariam. Nam ibidem docet Matrimonium diſpenſari a Miniſtro Eccleſiæ per ſolam benedictionem, quam pluries docet non eſſe de eſſentia Sacramenti.

§ III.

Solvuntur objectiones a ratione petitæ.

Obj. 1. Verba ex quibus conſtant formæ Sacramentorum, debent eſſe ſacra. At hæc verba (*accipio te in meam, accipio te in meum:*) non ſunt ſacra, ſed prophana. Ergo non ſunt forma, &c.

Reſp. Diſting. min. Hæc verba non ſunt ſacra, ſi ſpectentur præciſe ſecundum ſe & independenter ab inſtitutione Chriſti, *conc. min.* ſi ſpectentur ut inſtituta a Chriſto ad ſignificandam & efficiendam gratiam, *nego min.* nam hoc ipſo a Chriſto evecta ſunt ad Ordinem rerum ſacrarum.

Obj. 2. Matrimonium ſolis conjugum verbis contractum non ſignificat nec repræſentat effectum Sacramentalem: *ergo non eſt Sacramentum. Ergo,* &c.

Reſp. Nego anteced. Nam repræſentat ſpiritualem conjugum per mutuam charitatem conjunctionem.

Obj. 3. Matrimonium ſecluſa benedictione Sacerdotali, nihil habet ſacri. Ergo.

Reſp. Diſt. antec. Nihil habet ſacri in non baptizatis, *conc. ant.* in baptizatis, *nego ant.* nam Matrimonium ſolis conjugum baptizatorum verbis contractus, a Chriſto evectum eſt ad Sacramenti dignitatem, ideoque ad ordinem rerum ſacrarum. Igitur Matrimonium cõſideratum preciſe ſecundum ſe, eſt quid mere naturale: at conſideratum ut a Chriſto ad Sacramenti dignitatem evectum, eſt aliquid ſacrum, ſpirituale, ac ſupernaturale.

Obj. 4. Miniſter debet eſſe diverſus a ſuſcipiente. Ergo non contrahentes, ſed Sacerdos eſt Miniſter Sacramenti Matrimonii.

Reſp. Equidem in aliis Sacramentis, quæ in uſu conſiſtunt, diverſus eſt Miniſter a ſuſcipiente, non tamen eſt in Sacramento Matrimonii. Ratio diſparitatis eſt, quia hoc Sacramentum conſiſtit adæquate in contractu Matrimoniali evecto ad dignitatem Sacramenti: cujus cum contrahentes ſint ſimul cauſa efficiens ſubjectum, ſunt etiam cauſa efficiens & ſubjectum Sacramenti Matrimonii. At nihil ſimile occurrit in aliis Sacramentis.

Obj. 6. Parochus poſtquam exquiſivit

mutuum viri & mulieris consensum, dicit: *Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, &c.* At hæc verba sunt falsa, si Parochus non est Minister Sacramenti. Ergo.

Resp. Neg. min. Nam horum verborum sensus est: ego Matrimonium vestrum auctoritate Ecclesiæ ratum habeo, & confirmo: unde conjungit approbative, non efficienter. Et vero ante Conc. Trid. hæc verba in variis Ecclesiis a Sacerdote non adhibebantur, sed alia quoad sensum diversa, nempe hæc: *Quod Deus conjunxit, homo non separet*; & tamen Conc. suum cuique Ecclesiæ ritum proprium quoad hoc expresse permittit, sess. 24. c. 1. ubi ait: *Parochus viro & muliere interrogatis & eorum mutuo consensu intellecto, vel dicat: Ego vos in Matrimonium conjungo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus-sancti: vel aliis utatur verbis, juxta receptum uniuscujusque Provinciæ ritum.* Certe nõ idem diceret de verbis Sacramento essentialibus.

Obj. 6. Gratis dicitur Sacramentum Matrimonii consistere in solo legitimo consensu conjugum per verba de præsenti, vel aliud signum externum expresso.

Resp. Nego. Nam hoc nobis ex Traditione sufficienter constat. Patres enim & Concilia dum docent Matrimonium Fidelium esse Sacramentum, nullam unquam mentionem faciunt ritus novi pro hoc Sacramento a Christo instituti unde sentiunt Sacramentũ Matrimonii adæquate consistere in ipso Matrimonio, seu consensu Matrimoniali. Imo Concilia, ut Florent. & Trid. cum ex professo agunt de hoc Sacramento, nihil aliud ad ejus essentiam requirunt quam contractum legitimũ. Nec aliud discrimen inter Matrimonium Fidel. & vetere connubia constituit Conc. Trid. quam quod Matrimonia Fidelium habeant vim conferendi gratiã, quam non habuerunt connubia in lege naturę & Mosaica. Vera autem Traditio in Conciliorum Generaliũ doctrina certo cõtinentur.

Obj. 7. Contrahentes personam Christi non gerunt, ergo non sunt Ministri, &c.

Resp. Contrahentes personam Christi gerunt, quatenus per mutuam suorum corporum traditionem & acceptationem, ex institutione Christi significant unionem Christi cum Ecclesia, & gratiam sibi conferunt.

QUÆSTIO V.

Utrum Matrimonium sit indissolubile, & quo jure?

Dico. Quodvis Matrimoniũ absolute contractum, est & semper fuit jure Divino tum positivo, tum etiam naturali indissolubile quoad vinculum, ita ut nunquam dissolvi potuerit & possit sine concessione Divina.

Prob. De jure Divino positivo, ex Matth. c. 19. ubi Christus Matrimonium ad suam primævam institutionem revocans, sic ait: *Qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos, & dixit, propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una. Itaque jam non sunt duo, sed una caro. Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Quibus postremis verbis Christus declarat Matrimonium semel contractum non posse nisi auctoritate Divina, seu a Deo accepta dissolvi.

Prob. De jure Divino naturali. Nam solubilitas vinculi Matrimonii adversatur finibus Matrimonii, qui sunt prolis conveniens generatio, ejusdem recta educatio, & arctissima inter conjuges animorum conjunctio. Enim vero alioqui nullum quoad hæc esset discrimen inter fornicationem jure naturali vetitam, & legitimum Matrimonium; atque proles debita educatione careret, & sæpe sine certo patre relinqueretur.

Confirmatur ex Conc. Trident. sess. 24. ubi ait: *Matrimonii, perpetuum indissolubilem que nexum primus humani generis parens Divini Spiritus instinctu pronunciavit, cum dixit: hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Quamobrem relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Hæc autem verba Adamus nulla lege positiva duce, & ante lapsum, ideoque ante consummationem Matrimoni protulit. Unde patet Matrimonium etiam ante consummationem ex prima sua institutione & ex natura sua indissolubile esse: ac proinde postea a nulla auctoritate mere humana dissolvi posse, etiam ante consummationem, enim vero quamvis non sit consummatum, ordinatur tamen ex se ut consummetur & proles procreetur.

Obj. Si Matrimonium esset jure naturali indissolubile, Deus non posset illud dissolvere. Falsum conseq. Ergo.

Resp. Nego sequel. maj. Quia Matrimonium non est jure naturali indissolubile auctoritate divina, sed solum auctoritate mere humana, seu non a accepta Deo. Deus igitur quodlibet Matrimonium etsi consummatum dissolvere potest etiam quoad vinculum, tanquam Supremus creaturarum omnium & jurium illarum Dominus, atque rerum omnium Provisor, auferendo utrique con-

conjugi dominium in corpus alterius, & sua providentia impediendo incommoda inde sequi nata, aut suppeditando media ad ea vitanda.

Inst. Deus non potest dispensare proprie in lege naturali. Ergo non potest concedere potestatem dissolvendi Matrimonium, si illud sit jure naturali indissolubile.

Resp. Nego cons. Quia (ut jam dixi) Matrimonium non est jure naturali & ex natura sua indissolubile auctoritate Divina, sed solum auctoritate quæ non sit a Deo accepta, & ex solo consensu contrahentium, propter rationes allatas. Deus enim pro summo suo in res omnes dominio & pro sua omnipotenti providentia potest de juribus hominum & de ipsis hominibus disponere, & impedire incommoda alioqui oritura, & suppeditare media ad ea avertenda ac vitanda, atque supplere defectus omnes creaturarum.

QUÆSTIO VI.

Utrum in lege veteri Matrimonium vere dissolveretur per libellum repudii?

Dico. In lege Mosaica per libellum repudii vere solvebatur Matrimonii vinculum ex dispensatione Divina. Ita Scotus, Bellarminus, & alii multi contra alios non paucos existimantes repudium permissum fuisse, non ut licite, sed solum impune fieret, ad vitanda majora mala.

Prob. 1. Ex Deuter. c. 24. *Si acceperit aliquam uxorem, habuerit eam, & non invenerit gratiam ante oculos ejus propter fœditatem, scribet libellũ repudii, & dabit in manu illius, & dimittet eam de domo sua. Cumque egressa alterum maritum duxerit, & ille quoque oderit eam, dederitque ei libellum repudii, & dimiserit de domo sua, vel certe mortuus fuerit; non poterit prior maritus recipere eam in uxorem.* Nam hæc verba (*cumque egressa alterum maritũ duxerit*) satis clare significant concessam uxori dimisſæ licentiam nubendi alteri, ideoq; prius Matrimonium per libellum repudii dissolutum fuisse: alioqui mulier repudiata, plures simul maritos habuisset, quod nunquam licitum nec validum esse potuit. Item posteriora verba significant, aut saltem aperte supponunt mulierem repudiatam desiisse esse uxorẽ prioris mariti; nam verba (*non poterit recipere eam in uxorem*) significant in sensu proprio & obvio, non poterit iterum eum ducere; seu cum ea Matrimonium inire 2. Lex Mosaica nõ puniebat mulieres repudiatas, quæ alteri nubebant, ut patet ex eodem capite, & tamen puniebat mulieres adulteras, nempe jubebat illas lapidari. Ergo mulieres repudiatæ aliis viris nubentes, non erant adulteræ. Ergo verum Matrimonium cum aliis viris contrahebant: ac proinde prius Matrimonium dissolutum fuerat per libellum repudii: nam mulier neque licite neque valide duos maritos habere unquam potuit. 2. Alioqui mulieres repudiatæ debuissent perpetuam continentiam servare, & quidem ob defectum aliquem sibi non imputabilem, nempe difformitatem aliquam, quod sane credibile non est.

Obj. 1. Deut. cap. 24. Mulier repudiata, quæ alteri viro nupsit, dicitur polluta & abominabilis factam coram Domino.

Resp. Ibi agitur de pollutione & abominatione legali, & quidem relate ad priorem virum: quæ pollutio legalis sine culpa contrahi poterat. Itaque mulier repudiata, per matrimonium cum altero quamvis licite contractum, cõtrahebat pollutionem & abominationem legalem *relate ad priorem virum*, a quo repudiata fuerat, ita ut huic non liceret eam reciperem in uxorem. Ratio fuit, ne si reciperetur videretur ad tempus dimissa, & quasi alteri viro commodata, quod est abominabile.

Obj. 2. Matth. c. 19. Christus ait: *Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. Dico autem vobis, &c.*

Resp. Christus ibi solum docet duritiam cordis Judæorum fuisse occasionem concessionis a Deo per Moysem factæ dimittendi uxores suas per libellum repudii: ideoque justam habere se causam revocandi ejusmodi concessionem.

QUÆSTIO VII.

Utrum Matrimonium consummatum baptizatorum sit omnino indissolubile?

Nota. Græci a multis sæculi docent Matrimonia qualibet propter solum adulterium dissolvi, & conjugibus alia contrahendi Matrimonia facultatem concedunt. Idem docet Calvinus. Lutherus vero & Bucerus volunt Matrimonii vinculum non solum propter adulterium, sed etiam propter plures alias causas solvi posse.

Dico. Matrimonium fidelium consummatum nullo casu dissolvi potest, vivente utroque conjuge. Est dogma catholicum.

Prob. 1. Christus generaliter & absque ulla exceptione dicit, Luc. 16. *Omnis qui dimit-*

dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur. Et qui dimissam a viro ducit, mæchatur. Et Marc. 10. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mæchatur*. Idem docet Apostolus, 1. Cor. c. 7. v. 10. 11. & 39.

Prob. 2. Ex Traditione Patrum. Secundo sæculo, S. Justinus martyr, in 2. Apologia pro Christianis: *Qui dimissam* (uxorem ob causam fornicationis) *ab altero viro ducit, adulteratur*. Athenagoras, in apologia pro Christianis. *Secundum conjugium*) vivente altero conjuge contractum) *illustre est adulterium. Quicumque enim*, inquit (Christus) *uxorem suam dimiserit, & aliam duxerit, mæchatur*.

Tertio sæculo. Tertullianus, l. 4. contra Marcionem, c. 34. Marcioni objicienti Christum prohibere repudium in veteri lege permissum, sic respondet: *Dico illum* (Christum) *conditionaliter nunc fecisse divortii prohibitionem, si ideo quis dimittat uxorem ut aliam ducat. Qui dimiserit, inquit, uxorem, & aliquam duxerit, adulerium commisit, & qui a marito dimissam duxerit, æque adulter est, ex eadem utique causa, qua non licet dimitti, ut alia ducatur*. Clemens Alexandrin. l. 2. stromatum in fine. *Quod ... Scriptura .... nec a conjugio unquam permittit discedere, legem aperte constituit: non dimittes uxorem, præterquam propter fornicationem. Adulterium autem existimat conjungi Matrimonio, vivo altero ex separatis*. Ob fornicationem, ob quam scilicet solam Clemens putat licitum esse divortium quoad thorum & habitationem in perpetuum. Origenes, tr. 7. in Matth. *Scio quosdam, qui præsunt Ecclesiis, extra Scripturam permisisse aliquam nubere, viro priori vivente, & contra scripturam quidem fecerunt dicentem*: mulier ligata est quanto tempore vivit vir ejus. *Item*, vivente viro, adultera vocabitur, si facta fuerit (uxor) alteri viro.

Quarto sæculo. S. Basilius, l. de Virginate *Non audis, quod etiam qui dimissam ducit, adulterium comittit? etsi enim, inquit, admissa est propter causam, attamen vivet vir ipsius...quod si is qui eam ducit, quæ a mortali viro dimissa est, adulterium committens impie facit, multo magis impie per omne tempus adulterium committit is, qui immortalis viri sponsam numquam dimissam corrumpere audet*. S. Chrisost. l. de Virginitate. *Quid si vir ab uxore, continenter aversus perpetuo abhorreat? perferas*, inquit (Apostolus,) *omnem istam servitutem. Tantum enim tui juris futura es, cum is e vita migravit... numquam licet nubere sic nuptæ, tantum conjuge mortuo*. Et Homil. 17. in Matth. de eo qui uxorem propter adulterium dimisit, sic ait: *Ille enim etsi alteram non duxerit; hoc ipso se constituit criminis reum, quod adulteram fecit ex conjuge*, (permittendo illam alteri nubere) *Hic vero excipiendo alienam, adulter effectus est. Nequaquam enim mihi referas; quia illam alter ejecit: nam expulsa quoque uxor esse ejus, qui eam expulit, perseverat*. S. Hieron. epist. ad Amandum. *Omnes igitur causationes Apostolus amputans, apertissime definivit, vivente viro adulteram esse mulierem, si alteri nupserit...quandiu vivit vir, licet adulter sit, licet Sodomita, licet flagitiis omnibus coopertus, & ab uxore propter hæc scelera derelictus, maritus ejus reputatur, cui alterum virum accipere non licet*.

Quinto sæculo S. Aug. l. 1. de adulterinis conjugiis, c. 9. *Nec tamen ideo illum qui propter fornicationis dimissam duxerit, ab hoc crimine absolvimus; sed utrosque mæchos esse minime dubitamus. Nec ideo tamen eum qui propter causam fornicationis dimiserit, & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim mæchos esse cognoscimus*. Et l. de bono conjugali, c. 7. *usque adeo fœdus illud initum nuptiale, cujusdam Sacramenti res est, ut nec ipsa separatione irritum fiat*. Et c. 5. *Semel initum connubium in civitate Dei nostri* (id est, in Ecclesia) ... *nullo modo potest nisi alicujus eorum* (qui illud contraxerunt) *morte dissolvi*.

His adde plurima Concilia, nimirum Eliberitanum anno 305. can. 9. Arelatense I. can. 10. Milevitanum anno 416. can. 10. Foro-Juliense anno 781. cap. 10. Nannetense anno 900. cap. 12.

Prob. 3. Ex Conciliis generalibus, Flor. in decreto pro Armenis, in quo dicitur; *Quamvis ex causa fornicationis liceat Thori separationem facere, non tamen aliud Matrimonium contrahere fas est: cum Matrimonii vinculum legitime contracti perpetuum sit*. Et Trident. sess. 24. can. 7. *Si quis dixerit Ecclesiam errare, cum docuit & docet, juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, propter adulterium alterius conjugum Matrimonii vinculum non posse dissolvi; utrumque vel etiam innocentem, qui causam adulterio non dedit, non posse altero conjuge vivente aliud Matrimonium contrahere; mechari que eum, qui dimissa adultera, aliam duxerit, & eam*,

quæ dimisso adultero, alii nupserit; anathema sit. Ergo juxta Evangelicam & Apostolicam doctrinam, quæ est verbum Dei, etiam propter adulterium, Matrimonii vinculum dissolvi non potest.

Ratio autem cur Christus voluit, ut Matrimonium consummatum baptizatorum nunquam dissolvi posset, est quia hoc Matrimonium est signum perfectum conjunctionis Christi cum Ecclesia per incarnationem, ex c. 5. de Bigam quæ conjunctio est indissolubilis, Verbum enim humanitatem assumptam numquam dimittet.

Solvuntur objectiones.

Obj. 1. Illud, Matth. c. 19. *Quicumque dimiserit uxorem suam nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mæchatur.*

Resp. Sensus est: quicumque dimiserit uxorem, videlicet quoad thorum & cohabitationem absolute ac in perpetuum, nisi ob fornicationem, mæchatur, idest, reus est mæchiæ alienæ, seu *facit eam mechari,* ut habetur, Matth. c. 5. & qui aliam duxerit quacumque ex causa, mæchatur mæchia scilicet propria. Quare Christus duo hic docet, nempe & propter solum adulterium dimissionem absolute & in perpetuum quoad thorum & cohabitationem fieri posse ex vi contractu Matrimonii, & facta tali dimissione non posse iniri novum Matrimonium vivente conjuge. Nam Christus ipse ea, quæ hic obscure dixerat ad vitandas interrogantium calumnias, alibi Discipulis clare exponit: nempe, Matth. c. 5. *Omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mæchari.* Et Marc. 10. *ait illis* (Discipulis) *quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.*

Nihilominus Christus satisfecit interrogationi factæ de dimissione quoad vinculum. Nam cum dimissio quoad vinculum includat potestatem dimittendi unam, & ducendi alteram; Christus has duas dimissiones sejungens priorem concessit, posteriore negata; & priorem dimissionem absolutam ac perpetuam & vi contractus Matrimonialis factam restrinxit ad solam fornicationem.

Obj. 2. Justinus martyr, in 1. Apologia narrat mulierem quamdam Christianam, a viro libidinoso, *ne impietatis illius fieret particeps, misso illi repudii libello, ab eo sejunctam esse.*

Resp. Narrat illam mulierem a marito suo libidinoso sejunctam esse quoad thorum & cohabitationem scilicet, non vero quoad vinculum conjugale; & ipsa ab eo se separaverit, non ut eo vivente alium duceret, sed duntaxat *ne impietatis illius fieret particeps:* ad quod sufficiebat separatio quoad thorum & cohabitationem.

Obj. 3. S. Chrysostomus, homil. 19. in c. 7. Ad Cor. dicit post fornicationem alterius conjugum nuptias esse dissolutas, maritum non esse amplius maritum.

Resp. S. Doctor has locutiones intelligit tantum quoad jus exigendi debitum, atque etiam jus utendi Matrimonio, non vero quoad vinculum conjugale. Et solum vult per adulterium alterius conjugum nuptias dissolvi, & maritum desinere esse maritum quantum ad jus exigendi debitum, imo utendi Matrimonio: nam putabat per adulterium alterius conjugum usum Matrimonii reddi illicitum, juxta illud Apostoli, 1. Cor. c. 26. *Qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur.* Unde inferebat maritum ad uxorem adulteram, & vicissim uxorem ad maritum adulterum accedere licite non posse amplius.

Obj. 4. S. Gregorium Nazianzenum, orat. 31. & S. Epiphanium, hæresi 59.

Resp. Ad 1. Nazianzenus solum vult perpetuam separationem quoad Thorum & habitationem a Christo permissam fuisse propter solam fornicationem.

Resp. Ad 2. Locus Epiphanii objectus est manifeste depravatus: unde ex eo nihil colligi potest.

Obj. 5. Pœnitentiale Romanū in causa adulterii permittit conjugi innocenti aliud Matrimonium contrahere, quod sonti prohibet.

Resp. Permittit quidem conjugi innocenti aliud Matrimonium, sed tantum post mortem compartis. Sonti vero id denegat in pœnam criminis.

Sic intelliges can. *quædam* & can. *si quis*, causa 32. q. 7. Nam hi Canones intelligi debēt secundum can. *hi vero* ead. q. ubi dicitur: *Hi vero qui uxores suas in adulterio deprehendunt non licebit nec eū nec eam, aliam uxorem accipere, vel aliū virum, quādiu ambo vivunt. Si autem adultera mortua fuerit: vir ejus si vult nubat, tantum in Domino: adultera vero numquam, etiamsi mortuus fuerit vir ejus.*

Obj. 5. Can. *Concubuisti*, 32. q. 7. ubi Zacharias Papa sic ait: *Concubuisti cum sorore uxoris tuæ? si fecisti, neutram habeas: & si illa fiquæ uxor tua fuerit, conscia sceleris non fuit, si se continere non vult, nubat*

in

in Domino cui velit. Tu autem & adultera sine spe conjugii permaneatis, &c.

Resp. Zacharias hoc loco per nomen *uxoris* intelligit sponsam de futuro, ut colligitur ex verbis, *neutrum habens*. Sororem autem sponsæ adulteram vocat; quia sponsus cum ea fornicando, fidem conjugalem promissam violavit. Vel hæc verba (*nubat in Domini cui velit*) intelligenda sunt post mortem conjugis, quod semper subintelligi debet ex sensu & praxi Ecclesiæ Romanæ.

Obj. 7. Leges antiquæ imperatoriæ propter adulterium permittunt repudium & aliud Matrimonium.

Resp. Hæ leges sunt per se injustæ, ideoque nullæ, cum adversentur juri divino, quod nulla humana potestas abrogare potest.

Observa. Separatio quoad thorum & habitationem quandoque vocatur a Scriptoribus Ecclesiasticis dissolutio vinculi conjugalis; quia nempe erat ejusmodi dissolutio quoad actus conjugales. Patet ex Conc. Foro Juliensi ann. 791. celebrato, quod, c. 10. sic statuit: *Item placuit, ut resoluto fornicationis causa jugali vinculo, non liceat viro, quandiu adultera vivit, aliam uxorem ducere.*

QUÆSTIO VIII.

Utrum Matrimonium baptizatorum non consummatum dissolvi possit?

Dico. Matrimonium Baptizatorum ratum, sed non consummatum dissolvitur per solemnem professionem in religione approbata. Est de fide.

Prob. Ex c. *Verum* 2. & c. *Ex publico* 7. de conversione conjugatorum, & ex Conc. Trident. sess. 24. can. 6. ubi definit: *Si dixerit Matrimonium ratum, non consummatum, per solemnem religionis professionem alterius conjugum non dirimi, anathema sit.*

Ratio est, quia hæc conditio (nisi religionem profiteatur ante consummationem) jure saltem Ecclesiastico apposita est contractui Matrimonii, in favorem boni communis, cui persona privata cedere debet. Imo secundum aliquos canonistas, & Theologos dissolvitur etiam per auctoritatem summi Pontificis tanquam supremi Dei in terris ob causam valde gravem.

Obj 1. Illud Christi, Matth. c. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Resp. Hæc verba spectant Matrimonium consummatum, quod solo conjuges fiunt una caro. Nam horum sensus est: quod Deus conjunxit in una carne, homo non separet. Præterea cum summus Pontifex Matrimonium ratum dissolvit, illud dissolvit non ut homo, sed ut Dei Vicarius & potestate a Deo immediate accepta, ideoque divina.

Obj. 2. Matrimonium fidelium consummatum est prorsus indissolubile, quia est Sacramentum, ergo & tantum.

Resp. Matrimonium consummatum nullo casu solubile est, non quia præcise est Sacramentum, sed quia est Sacramentum perfecte significans unionem Christi cum Ecclesia per carnem assumptam. Quæ unio est omnino indissolubilis ex vi decreti divini.

Quæres, Utrum solvatur Matrimonium ratum per susceptionem ordinis Sacri?

Resp. Neg. Patet ex Extravaganti Joannis XXII. *Antiquæ*, de voto, ubi sic ait: *De fratrum nostrorum Concs præsenti declaramus Edicto, quod licet votum solemnizatum per sacri susceptionem ordinis, quantum ad impediendum Matrimonium contrahendum, ac dirimendum si post contractum fuerit, secundum statuta Canonum sit efficax reputandum: ad dissolvendum tamen prius contractum, etiamsi per carnis copulam non fuerit consummatum, cum nec jure divino, nec per Sacros reperiamus Canones hoc statutum, invalidum est censendum.* Ratio est, quia homo per susceptionem Ordinis sacri non moritur civiliter sicut religiosus. Neque hæc conditio (nisi Ordo sacer suscipiatur) apposita est contractui Matrimoniali.

QUÆSTIO IX.

Utrum infidelium Matrimonium etiam consummatum dissolvi possit, si unus fidem Christianum amplectatur.

Dico. Ex Dei dispensatione, in gratiam religionis Christianæ concessa, conjux ad fidem conversus potest dissolvere prius Matrimonium etiam consummatum, & aliud contrahere cum fideli, si alter infidelis nolit ei cohabitare, aut non velit nisi cum creatoris contumelia, vel eū pertrahendo ad peccatum.

Prob. 1. Ex 1. Cor. c. 7. ubi Apostolus, v. 10. & 11. de baptizatis ait, *Iis autem qui Matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem a viro non discedere* (sine justa causa) *quod si* (etiam ex justa causa) *discesserit, manere innuptam, aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat.* De infidelibus vero Matrimonio juncti, v. 12. 13. & 15. hæc subjicit: *Nam cæteris ego*

dico, non Dominus, si quis frater (ad fidem conversus) *uxorem habet infidelem, & hæc consentit habitare cum illo* (pacifice,) *non dimittat illam. Et si qua mulier fidelis*) ad fidem conversa) *habet virum infidelem, & hic consentit habitare cum illa* (pacifice, *non dimittat virum... quod si infidelis discedit, discedat: non enim servituti subjectus est frater aut soror in hujusmodi.* Hic Deus præcipit uxorem a viro non discedere, & vicissim virum ab uxore; sine justa causa scilicet: quod si alteruter discesserit etiam ex justa causa, manere innuptum. De infidelibus vero Deus non idem præcipit: ac proinde respectu infidelis ad fidem conversi cessat præceptum divinum de indissolubilitate Matrimonii. Imo si conjux infidelis discedat, hoc est, nolit omnino, aut nolit pacifice habitare, dicitur conjux fidelis non esse servituti subjectus, hoc est, non manere obligatus vinculo Matrimonii, ut exponit Innocentius III. cap. *Quarto*, de divortiis, & exponunt omnes Doctores.

Prob. 2. Ex c. *Quanto* 7. de divortiis, ubi Innocentius III. sic ait: *Si alter infidelium conjugum ad fidem Catholicam convertatur, altero vel nullo modo, vel non sine blasphemia divini nominis, vel ut eum pertrahat ad mortale peccatum, ei cohabitare volente: qui relinquitur, ad secunda, si voluerit, vota transibit; & in hoc casu intelligimus quod ait Apostolus si infidelis discedit, discedat: frater enim vel soror non est servituti subjectus in hujusmodi.*

Obj. 1. Illud Christi, Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur.* Et illud, Matth. 19. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.*

Resp. Hoc intelligitur de Matrimonio inter fideles contracto, & seclusa dispensatione divina in gratiam religionis Christianæ concessa, ut constat ex Apostolo, 1. Cor. c. 7. supra citato.

Obj. 2. Matrimonium inter baptizatos contractum dissolvi nequit, etiamsi alter conjugum in hæresim vel apostasiam labatur, ut constat ex dictis, & ex cap. *Quanto* de divort. ubi Innocentius III. ait: *Si vero alter fidelium conjugum vel labatur in hæresim, vel transeat ad gentilitatis errorem, non credimus quod in hoc casu is qui relinquitur, viven te altero possit ad secandas nuptias convolare.* Et ex Conc. Trid. sess. 24. can. 5. *Si quis dixerit, propter hæresim, aut molestam cohabitatuonem, aut affectatum absentiam a conjuge dissolvi posse Matrimonii vinculum; anathema sit.* Ergo idem est de Matrimonio inter infideles contracto, quamvis alter conjugum convertatur ad fidem.

Resp. Nego conf. Disparitas est quod Christus noluit Matrimonium baptizatorum consummatum dissolvi umquam posse, quia hoc Matrimonium ex institutione Christi est perfectum signum indissolubilis conjunctionis verbi cum Ecclesia per incarnationem ad quod requiritur omnimoda indissolubilitas. At Christus in gratiam religionis Christianæ voluit, ut infidelium Matrimonium etsi consommatum dissolvi posset altero conjugum ad fidem converso, quia infidelium Matrimonium non est signum conjunctionis Christi cum Ecclesia.

Observa. Matrimonium non dirimitur, si uterque conjux ad fidem convertatur; *Cum per Sacramentum Baptismi non solvantur conjugia, sed crimina dimittantur*, ait Innocentius III. cap. *Gaudemus* de divort. nam tunc cessat ratio dispen ationis divinæ. Et hoc ipso quod tales communi consensu baptizantur, dant signum externum quod consentiant in Matrimonium præcedens, ut juxta Christi institutionem sit insolubile.

Sed quid, si infidelis velit pacifice & sine injuria creatoris cohabitare cum fideli, potest ne fidelis discedere & aliud Matrimonium contrahere?

Resp. Circa hoc dissentiunt Theologi. Mihi videtur probabilius fidelem conjugem posse valide contrahere aliud Matrimonium, sed non licite, si inde sequeretur odium religionis Christianæ, aut scandalum, vel si remanendo sit probabilis spes convertendi infidelem.

Prob. 1. *Pars.* Ex 1. Cor. c. 7. citato ubi Apostolus dicit Deum præcipere uxorem fidelem a viro fideli non discedere, & si discesserit manere innuptam, aut viro reconciliari: hoc autem de infidelibus Deum non præcipere, quando unus ad fidem convertitur. Et cum monet fidelem, ut remaneat cum infideli volenti pacifice & sine scandalo cohabitare, non addit debere si descedat, manere cœlibem.

Prob. 2. *Pars.* Quia lex charitatis obligat ad impediendum odium religionis & scandalum, atque ad salutem proximi procurandam, saltem quando sine gravi incommodo & periculo id fieri potest.

Utraque pars confirmatur ex S. Augustino, l. 1. de adulterinis conjugiis, c. 13. ubi ait: *Non propter vinculum cum talibus conjugale servandum, sed ut acquirantur*

Chri-

Christo, recedit ab infidelibus conjugibus Apostolus vetat.

QUÆSTIO X.

Utrum Polygamia simultanea sit jure divino prohibita?

Nota. LUtherus & Melancton docuerunt pluralitatem uxorum simultaneam esse etiam in lege Evangelica licitam; idque scripserunt Philippo Landgravio Hassiæ, qui eorum auctoritate nixus vivente adhuc priore uxore, alteram duxit, ut constat ex monumentis a doctissimo Bossuetio Meldensi Episcopo relatis, l. 6. Historiæ Variationum. Calvinus vero sensit polygamiam simultaneam nunquam fuisse licitam, & veteres Patriarchas peccasse plures simul uxores habendo, ipsis tamen utpote prædestinatis adulterii crimen imputatum non fuisse.

Quamvis autem apud omnes Doctores Catholicos constet polygamiam simultaneam lege Evangelica prohiberi; tamen aliqui eam legi naturali non adversari censent contra communiorem sententiam.

§. I.

Dico. Polygamia, seu pluralitas uxorum simultanea jure divino positivo a Christo prohibita, & irrita facta est. Fide constat.

Prob. 1. Ex Scriptura, Luc. 16. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mæchatur.* Ergo a fortiori mæchatur, qui priore retenta alteram adjungit. Et Matt. c. 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum & feminam fecit eos* (unicum cum unica conjungens) *Propter hoc dimittet homo patrem, suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una &c.* ubi Christus licentiam antiquis Patriarchis & Israelitis factam revocat, & Matrimonium ad primævam institutionem reducit. Et *non dixit tres vel plures, sed duo: nec dixit: adhærebit uxoribus seis uxori*, ait Innoc. III. c. 8. de divort. 2. Ex perpetua Ecclesiæ traditione & praxi. Nam uxorum pluralitas simultanea semper in Ecclesia ut jure divino illicita habita est, & nunquam permissa fuit. 3. Ex Trident. sess. 24. con. 2. *Si quis dixerit licere Christianis plures simul habere uxores, & hoc nulla lege divina esse prohibitum, anathema sit.* Esse etiam irritam polygamiam supra docet his verbis; *Hoc autem vinculo duos tantummodo copulari & conjungi, Christus Dominus apertius docuit, &c.* Nam nemo habet facultatem contrahendi verum Matrimnium nisi quantam & qualem, Deus coonceffit.

Obj. 1. Socrates l. 4. de hist. c. 31. refert a Valentiniano seniore legem latam fuisse, ut cuivis liceret duas uxores habere legitimas, & lege per singulas civitates divulgata, ipsam Justinam duxisse uxorem vivente & retenta priore uxore Severa.

Resp. Hæc Socratis narratio falsa est. Nam neque Ammianus Marcelinus, qui Valentiniani gesta prosecutus est, neque ullus alius scriptor hoc singulare factum narravit. Et lex illa Valentiniani nusquam legitur nisi apud Socratem, qui non semel falsa narravit. Præterea si hoc factum verum est. Valentinianus graviter peccavit, lex ejus iniqua fuit ideoque nulla, nec unquam recepta fuit.

Obj. 2. Can. *Quod proposuisti* 23. q. 7.

Resp. Ibi Gregorius II. cuidam juveni concedit aliam ducere uxorem; quia prior erat impotens, ideoque Matrimonium cum ea contractum, erat invalidum, nec ipsa erat vera uxor.

§. II.

Dico 2. Simultanea uxorum pluralitas sine licentia Dei, adversatur legi naturali.

Prob. 1. Ex Script. Genes. c. 2. Adamus nulla lege positiva duce, sed divini Spiritus instinctu sic pronunciat: *Relinquet homo patrem suum & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Duorum autem in una carne conjunctio simultaneam uxorum pluralitatem excludit, qua non jam duo, sed tres vel etiam plures essent in carne una. 2. Ex Patribus. Pro omnibus sit S. Hieronymus, in c. 19. Matth. ubi ait Christum *Adducere in testimonium sacram Scripturam, & naturalem legem*, ut unitatem uxoris statuat. 3. Ratione duplici. 1. Quia polygamia simultanea per se talem communiter bonam prolis educationem, & pacem domesticam ad eam necessariam impedit. Nam vix fieri potest, ut non sit aliqua prædilectio, & distinctio, & neglectus aliquarum uxorum: nec invidia, jurgia, rixæ inter illas, aliaque mala inde nascantur idque ex natura rei spectato feminarum nativo ingenio, & seclusa speciali Dei providentia & gratia, 2. Æqualitas contractus Matrimonii, ideoque ejus justitia exigit, ut sicut uxor tradit totaliter dominium sui corporis, sic suum totaliter tradat vir uxori: ita ut uterque eo æqualiter uti possit, nec alteri tradere sine injuria alterius. Nam

vir

vir & uxor pares sunt quoad thorum, ut patet ex 1. Cor. c. 7. *Mulier sui corporis potestatem non habet sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Unde Innocentius III. c. 8. de divortiis ait: *Nec ulli unquam licuit simul plures uxores habere, nisi cui fuit divina revelatione concessum.* Ergo ex natura rei homo non habet hanc facultatem, quam tamen haberet, si polygamia per se licita esset citra concessionem divinam.

Hinc infideles ad Baptismum admitti non possunt, nisi unam tantum uxorem primo loco acceptam retineant, cæteris ut illegitimis dimissis, c. 8. de divort. si tamen alia fidem susciperet, præferenda esset: potest quippe conversus omnibus uxoribus infidelibus dimissis, aliam fidelem ducere.

§. III.

Dico 3. Nihilominus antiqui Patriarchæ post diluvium, & Israelitæ licite plures simul uxores habuerunt, ex concessione divina, ad multiplicandum populum Dei.

Prob. 1. Exemplo virorum Sanctorum & Deo gratorum, qui plures simul uxores habuerunt. Nam Abraham duas simul habuit uxores Saram & Agar, Genes. c. 16. Jacob quatuor Liam, Rachelem, Balam, & Zelpham, Gen. c. 29. & 30. & David præter Michol, Achinoam & Abigail, accepit adhuc concubinas & uxores de Hierusalem, postquam venerat de Hebron, l. 2. Reg. c. 5. 2. Ex Patribus, scilicet Ambros. l. 1. de Abraham, c. 4. Hieron. ep. ad Oceanum. & Chrys. hom. 56. in c. 30. Genes. ubi ait *Tunc enim* (quando Jacob plures simul uxores habebat,) *quia principia erant, permissum fuit eum duabus, vel tribus vel pluribus uxoribus misceri, ut genus humanum propagaretur.* Et August. l. 3. de doctrina Christiana, c. 12. ubi ait: *Sufficiendæ prolis causa, erat uxorum plurium simul uni viro habendarum inculpabilis consuetudo.* Et l. 22. contra Faustum, c. 47. de polygamia simultanea post diluvium & ante legem Evangelicam loquens dicit: *Nulla lege prohibebantur*, Deo scilicet dispensante. 3. Ex c. *Gaudeamus*. de divortiis, ubi Innocentius III. dicit propter divinam concessionem, *Patriarchæ & alii viri justi; qui plures leguntur simul habuisse uxores ab adulterio excusantur.*

Obj. 1. Polygamia simultanea juri naturali adversatur. Ergo Deus in ea non potuit dispensare cum Patriarchis, &c.

Resp. Disting. antec. Juri naturali adversatur, seclusa concessione divina *conced. ant.* posita concessione divina, *nego ant. & conseq.* Polygamia simultanea juri quidem naturali adversatur seclusa concessione divina; quia illa seclusa, bonæ educationi prolis & juris uxoris repugnat. At posita concessione Dei, jam neutri repugnat. Nam tunc Deus suppeditat media ne inde bona educatio & pax familiarum impediatur, & ut supremus creaturarum omnium, & earum jurium Dominus dividit in plures uxores jus, quod una ex natura contractus Matrimonialis habebat totaliter in corpus mariti. Unde polygamia simultanea ut a Deo promissa, per se non repugnat rectæ educationi prolis, nec juri prioris uxoris, nec proinde jam adversatur juri naturali.

Inst. Deus non potest dispensare in lege naturali.

Resp. Disting. Manentibus iisdem circumstantiis, sub quibus lex naturalis aliquid vetat aut jubet, *conc.* non manentibus iisdem circumstantiis, *neg.* posita autem concessione divina, jam non manent eędem circumstantiæ, sub quibus polygamia per se repugnat bonæ educationi prolis, & juri alterius. Nam hoc ipso quod a Deo spppeditantur media ad bonam educationem prolis, & a supremo omnium jurium Domino dividitur jus unius uxoris in plures; tunc nihil est quod per se repugnet rectæ educationi proli; & juri prioris uxoris.

Dices. Quod est per se tale, semper est tale.

Resp. Disting. Quod ex per se tale in quibuslibet circumstantiis, semper est tale, *conc.* Quod est per se tale in aliquibus tantum circumstantiis, & non in aliis, semper est tale, *nego*. Polygamia autem simultanea non adversatur juri naturali, nisi quando est sine concessione divina; quia tunc Deus non tenetur suppeditare media ad impedienda mala, quæ ex ea sequi nata sunt, & fit injuria uxori. Secus, quando est ex concessione divina.

Porro aliqua sunt intrinsece mala tantum in certis circumstantiis, non in omnibus. Sic occisio innocentis est per se mala sine auctoritate divina, qua posita jam non est per se mala.

Obj. 2. Pluralitas virorum simul ita juri naturalis repugnat, ut numquam possit esse licita, nec Deus possit in ea dispensare. Ergo talis est etiam pluralitas uxorum simul.

Resp. Nego conseq. Disparitas est, quia simultanea pluralitas virorum adversatur fini primæ-

primario Matrimonii, nempe generationi prolis, quæ saltem ut plurimum plurium commixtione virorum impeditur; & quando non impeditur, incertum reddit patrem prolis, quod prolis educationi semper adversatur. At simultanea pluralitas mulierum non impedit generationem, & cum habetur ex concessione divina, suppeditantur a Deo media, ne inde recta educatio prolis impediatur, & alia mala sequantur.

Obj. 3. Mulieres illæ, quas Patriarchæ uxori adjungebant, vocantur in Script. concubinæ earumque liberi hæredes non fuerunt. Nam, Genes. c. 25 dicitur: *Deditq; Abraham cuncta quæ possiderat, Isaac; filii autem concubinarum largitus est munera, & separavit eos ab Isaac filio suo: dum adhuc ipse viveret.* Ergo mulieres illæ non erant uxores legitimæ.

Resp. Nego conseq. Nam eædem mulieres quas Scriptura concubinas vocat, appellantur etiam ab eadem Scriptura uxores. Sic Genes. c. 16. Sara dicitur ancillam suam Agar dedisse viro suo uxorem. Et c. 25. Abraham dicitur Ceturam duxisse uxorem. quæ paulo post *concubina* appellatur.

Igitur apud Hebræos & Gentiles duo fuerunt genera uxorum: nam aliquæ ad bonorum communitatem, ac rei domesticæ administratione admittebantur, & matres familias vocabantur, & soli earum liberi hæredes erant. Aliæ vero assumebantur tantum ad procreandos liberos, qui tamen hæredes non erant: hæ autem erant veræ uxores, utpote legitimo Matrimonio viris suis copulatæ, & aliquando uxores, sed sæpius concubinæ vocabantur. Igitur omnes erant uxores, sed gradu, honore, & bonis inter se diversæ, non vinculo.

Obj. 4. S. Ambrosium, l. 1. de Abraham, c. 4. & S. Leonem, epist. 92.

Resp. Non negant Abrahamum & alios Patriarchas licite habere potuisse plures uxores. Imo Ambrosius ibi asserit conjunctionem Abrahæ cum Agar caruisse culpa. Leo vero loquitur de Matrimonio contracto cum serva, quod secundum legem Ecclesiasticam tunc vigentem irritum est.

Obj. 5. Joann. c. 8. Judæi dicunt: *Nos ex fornicatione non sumus nati*: quasi dicerent nos non ex Agar concubina, sed ex Sara legitima uxore originem ducimus.

Resp. Judæi ibi loquuntur non de carnali, sed de spirituali fornicatione, id est, de idololatria. Nam, ut patet ex contextu; sensus est: nos non sumus idololatræ, sed unum verum Deum colamus. Neque enim ab idololatris oriundi sumus, sed ab Abrahamo, qui semper unum Deum sanctissime coluit.

Observa. Post Diluvium veteres Patriarchæ per revelationem seu inspirationem Divinam cognoverunt sibi a Deo concessam licentiam plures simul uxores habendi, multiplicandi populi Dei causa. Dico, *post Diluvium*: nam ante Diluvium licita non erat hæc pluralitas, ut docent Tertullianus, l. de exhortatione castitatis, c. 5. Hieronymus, l. 1. contra Jovinian. c. 8. & Nicolaus I. epist. ad Lotharium Regem, qui Lamechum adulterii crimine arguunt, quod duas simul uxores accepisset, Genes. c. 4.

Utrum autem post Diluvium usque ad legis Evangelicæ promulgationem facultas plures simul uxores habendi extenderetur ad gentiles, controversia est inter Theologos. Affirmat Bellarminus, l. de Matrim. c. 11. & probat tum ex facto Estheris religiosissimæ mulieris, quæ Assuero gentili plures uxores habenti nupsit, probante Mardochæo viro probo: tum ex S. August. qui l. 22. contra Faustum, c. 47. dicit Jacob plures uxores inculpabiliter accepisse, quia tunc in regione illa in qua accepit, & quæ sane gentilium erat ut patet ex Labano idololatra illius incola, mos erat unum virum plures simul uxores habere; *quando enim mos erat*, inquit: *crimen non erat.. illo tempore, atque in illis terris* (in quibus Jacob Labani filias uxores duxit) *hoc factitabatur... nulla lege prohibebatur*.

QUÆSTIO XI.

Utrum secundæ & ulteriores Nuptiæ sint licitæ?

Dico. Jure Divino licet viro plures uxores, & mulieri plures maritos habere successive. Est de fide contra Montanistas & Novatianos secundas nuptias damnantes ut illicitas.

Prob. 1. Ex Scriptura, 1. Cor. c. 7. *Mulier alligata est legi*) Matrimonii) *quanto tempore vir ejus vivit: quod si dormierit vir ejus liberata est: cui vult nubat, tantum in Domino.* Hoc autem pariter de viro necessario intelligi debet, cum par sit pro utraque ratio. Porro Apostolus indefinite & sine limitatione loquitur: *si dormierit vir ejus, cui vult nubat.* Ac proinde tam hoc intelligi debet de viro secundo, tertio, &c. quam de primo. Item, 1. Tim. c. 5. *volo ergo juniores* (viduas) *nubere, filios procreare*.

Prob. 2. Ex Patribus, Antiquissimus auctor

ctor libri Pastoris a Patribus antiquioribus approbati, l. 2. sic ait: *Si vir vel mulier decesserit, & nupserit aliquis illorum, nunquid peccat, qui nubit, non peccat.* S. Ambrosius. l. de viduis: *Non prohibemus secundas nuptias, sed non probamus sæpe repetitas,* (sicut nec damnamus,) *Neque enim quidquid licet, & decet... Licet ergo nubere* (pluries, *sed pulchrius est abstinere.* S. Hieronymus, in apologiam ad Pammachium: *non damno bigamos, imo nec trigamos, &, si dici potest, octogamos.* Et inferius: *ego etiam nunc libera voce proclamo, non damnari in Ecclesia bigamiam, imo nec trigamiam: & ita licere quinto, & sexto, & ultra, quomodo & secundo viro nubere.* S. Augustinus, l. de bono viduitatis, c. 12. *de tertiis, & de quartis, & de ultra pluribus nuptiis solent homines movere quæstionem. Unde ut breviter respondeam nec ullas nuptias audeo damnare, nec eis verecundiam numerositatis auferre.*

Prob. 3. Ex Concil. Florent. in Decreto pro Armenis. Ibi: *Quoniam nonnullos asseritur quartas nuptias tanquam condemnatas respuere, nec peccatum, ubi non est, esse putetur, cum secundum Apostolum, mortuo viro, mulier sit ab ejus lege soluta, & nubendi cui vult in Domino habent facultatem, nec distinguat, mortuo primo, vel secundo, vel tertio: declaramus non solum secundas, sed tertias, & quartas atque ulteriores, si aliquod canonicum impedimentum non obstat, licite contrahi posse, &c.*

Prob. 4. Ex praxi Ecclesiæ Latinæ, quæ non solum secundas sed tertias, & ulteriores nuptias tanquam licitas permittit, & habet tanquam vera Sacramenta. Ecclesia autem latina in fide & moribus errare non potest, cum sit longe maxima pars Ecclesiæ Catholicæ, quæ certe in his errare nequit.

Confirm. Ex Conc. Nicæno I. can. 8. ubi ait: *Hoc autem pro omnibus eos* (Catharos) *scriptis convenit profiteri, quid Catholicæ & Apostolicæ Ecclesiæ dogmata suscipiant & sequantur, id est, & bigamis se communicare, & his, &c.* Ubi docet esse dogma Catholicum secundas nuptias esse licitas, & verum Matrimonium; eadem est autem ratio pro tertiis & quartis nuptiis.

Obj. 1. Aliquos Patres Græcos, ut Basilium, & Gregorium Nazianzenum.

Resp. Hic Patres & alii clare docent secundas nuptias esse licitas: nimirum Basilius, in epist. canonica ad Amphilochium, can. 42. Epiphanius, hæresi 59. Chrysostomus, homil. 19. in c. 7. epist. 1. ad Cor. Gregorius Nazianz. orat. 31.

Obj. 2. In Ecclesia Græca bigami pœnitentiæ subjiciebantur, ut patet ex Concil. Neocæsariensi, can. 1. & ex S. Basilio.

Resp. Equidem secundum disciplinam Ecclesiæ Græcæ pœnitentia aliqua levis imponebatur bigamis, non quod secundæ nuptiæ per se haberentur illicitæ, sed propter incontinentiæ speciem, quam præ se ferre videntur. Et aliqui Patres, qui eas damnare videntur reipsa tamen eas ut illicitas non damnant, sed solum ut continentiæ postponendas, & nimiam in voluptatem carnis propensionem redolentes.

Porro Ecclesia semper optavit, ut Fideles a secundis, & maxime ab ulterioribus sese abstinerent.

Obj. 3. S. Gregorius Nazianz. orat. 31. Dicit sibi videri Apostolum *secundas nuptias aversari & prohibere.*

Resp. Intelligit aversari & prohibere improprie, id est, dehortari, & ab illis tanquam a re minus perfecta & christianis conveniente homines avertere, atque ad continentiam ut meliorem inducere; nam subjicit: *primum* (Matrimonii) *lex est, secundum indulgentia, tertium iniquitas.*

Dices. Gregorius Nazianz. orat. 31. cit. Trigamiam vocat iniquitatem, addens: *Quod aut hunc numerum excedit, porcina vita est.* Et S. Basilius, epist. ad Amphiloc. loquens de trigamia dicit: *Non amplius conjugium, sed polygamiam appellant* (Patres,) *vel potius fornicationem castigatam.*

Resp. Ideo sic loquitur de nuptiis tertiis & ulterioribus, non quod per se & jure Divino sint illicitæ; sed quatenus plerumque sunt signum maximæ & effrænatæ cupiditatis voluptatum; & quia qui tertium & ulterius Matrimonium inibant, præsumebantur non finem honestum Matrimonii, sed solam voluptatem veneream intendere, & in ea finem ultimum ponere. Unde in Ecclesia Græca trigamis major Pœnitentia imponebatur.

Obj. 4. Christus, Joann. c 4. Samaritanæ respondit: *Bene dixisti, quia non habeo virum: quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir.*

Resp. Sic respondit Christus, quia Samaritana illa Matrimonium cum sexto illi homine non contraxerat, sed illi fornicaria conjunctione copulata erat.

FINIS.

Biblioteka Jagiellońska
stdr0031282

THEOLOGIA
UNIVERSA